LINDEMANN

CORPUS
GRAMMATICORUM
LATINORUM

VOL. 2
PT. 1

CORPUS GRAMMATICORUM LATINORUM VETERUM

COLLEGIT AUXIT RECENSUIT
AC POTIOREM LECTIONIS VARIETATEM
ADIECIT

FRIDERICUS LINDEMANNUS

SOCIORUM OPERA ADIUTUS.

TOMI II. PARS I.

PAULI DIACONI EXCERPTA ET SEX. POMPEII FESTI
FRAGMENTA CONTINENS.

LIPSIAE,
SUMPTIBUS B. G. TEUBNERI ET F. CLAUDII.

CIƆIƆCCCXXXII.

PAULI DIACONI
EXCERPTA EX LIBRIS FESTI
DE
SIGNIFICATIONE VERBORUM
ET
SEXTI POMPEII FESTI
FRAGMENTA LIBRORUM
DE
SIGNIFICATIONE VERBORUM.

CUM
COMMENTARIIS ANTONII AUGUSTINI, FULVII URSINI,
IOSEPHI SCALIGERI INTEGRIS, ALIORUM EXCERPTIS,
QUIBUS NOTAS
ADDIDIT

FRIDERICUS LINDEMANNUS.

PARS I.

LIPSIAE,
SUMPTIBUS B. G. TEUBNERI ET F. CLAUDII.

CIↃIↃCCCXXXII.

EXCERPTA EX LIBRIS POMPEII FESTI DE SIGNIFICATIONE VERBORUM.[1]

EPISTOLA PAULI PONTIFICIS AD CAROLUM REGEM.[2]

Divinae[3] largitatis munere, sapientia potentiaque praefulgido Domino Regi Carolo regum sublimissimo Paulus ultimus servulus.

Cupiens aliquid vestris bibliothecis addere, quia ex proprio perparum[4] valeo, necessario ex alieno mutuavi. Sextus[5] denique Pompeius Romanis studiis affatim eruditus, tam sermonum abditorum, quam etiam quarundam causarum origines aperiens, opus suum ad viginti usque[6] prolixa volumina extendit. Ex qua ego prolixitate superflua quaeque et minus necessaria praetergrediens et quaedam abstrusa penitus stilo proprio enucleans, nonnulla[7] ita, ut erant posita, relinquens, hoc[8] vestrae celsitudini legendum compendium[9] obtuli. In cuius serie[10], si tamen lectum ire non dedignabimini[11], quaedam secundum artem, quaedam iuxta etymologiam posita non inconvenienter[12] invenietis, et praecipue civitatis vestrae Romuleae[13], viarum, portarum, montium, locorum tribuumque[14] vocabula diserta reperietis; ritus praeterea gentilium et consuetudines, varias dictiones quoque poetis[15] et historiographis familiares, quas in suis opusculis frequentius posuere. Quod exiguitatis meae munusculum si sagax et subtilissimum vestrum ingenium non usquequaque repulerit, tenuitatem meam vita[16] comite ad potiora excitabit. Vale[17].

1) Sic cod. Gu. 2. M. *Pompeii Festi de interpretatione linguae latinae.* L. *Festi Pompeii vocabulorum liber incipit.* B. Vulg. *Sexti Pompeii Festi de verborum veterum significatione libri XX.* — 2) *Epistola*] *Praefatio* Gu. 1. Omittunt hanc epistolam L. B. — 3) *Divinae*] om. Gu. 1. — 4) *perparum*] *parum* Gu. 1. S. — 5) *Sextus*] Sic Gu. 2. M. Vulg. *Festus.* — 6) *prolixa*] *ad prolixa* Gu. 1. — 7) *nonnulla*] om. Gu. 1. — 8) *hoc*] Sic Gu. 1. Vulg. *haec.* Sed illud est aptius. — 9) *compendium*] *compendio* Gu. 1. S. — 10) *serie*] *rei* Gu. 1. — 11) *dedignabimini*] *dignabimini* Gu. 1. — 12) *posita non inconvenienter*] Sic Gu. 2. Vulg. *non inconv. pos.* — 13) *Romuleae*] *Romule* Gu. 1. — 14) *tribuumque*] *que* om. Gu. 1. — 15) *poetis*] *poematis* M. — 16) *vita*] *vitae* M. — 17) *Vale*] om. Gu. 1., qui habet *Explicit praefatio festi pompei.* Cum Gu. 1. consentit Gu. 2.

PAULI DIACONI EXCERPTA EX LIBRIS POMPEII FESTI DE SIGNIFICATIONE VERBORUM.

LIBER I.

Augustus locus sanctus ab avium gestu, id est quia [1] ab avibus significatus est, sic dictus; sive ab avium gustatu, quia aves [2] pastae id ratum fecerunt [3].

Augur ab avibus gerendoque dictus, quia per eum avium gestus edicitur; sive ab avium garritu, unde et [4] augurium.

Auspicium [5] ab ave spicienda [6]. Nam quod nos cum praepositione dicimus *aspicio*, apud veteres [7] sine [8] praepositione *spicio* [9] dicebatur.

Affectare est pronum animum ad faciendum [10] habere.

Armillum vas vinarium in sacris dictum, quod armo, id est humero [11] deportetur.

Aerarii tribuni a tribuendo [12] aere sunt appellati.

Aerarium [13] sane populus Romanus in aede Saturni habuit.

Apricum locum a sole apertum a Graeco vocabulo *φρίκης* [14] appellamus [15], quasi *ἄνευ φρίκης* [16], id est sine horrore, videlicet frigoris, unde etiam putatur et Africa [17] appellari.

1) *quia*] *qui* M. — 2) *aves*] om. L. — 3) *fecerunt*] Sic L. B. Gu. 1. 2. Vulg. *fecere.* — 4) *et*] om. L. — 5) *Auspicium*] *dicitur* add. L. — 6) *spicienda*] *specienda* L. B. Gu. 1. — 7) *aspicio*, *apud veteres*] om. Gu. 1. — 8) *sine praep.*] Vulgo *sine a praep.*, sed praepositio *a* abest a L. M. Gu. 1. pr. — 9) *spicio*] *specio* L. B. pr. — 10) *faciendum*] obliteratum est in B. — 11) *id est humero*] *id est* om. Gu. 1., qui habet *a hum.* — 12) *tribuni a tribuendo*] M. corrupte *tributa tribuendo.* — 13) *Aerarium*] *vel aera* add. B. — 14) *φρίκης*] M. Gu. 2. *fricis;* B. *φρίκος*. Genitivum illum ne quis elegantiorem putet esse, quam qui Grammatico tribuatur, confer. eiusdem Pauli haec verba: *Amicitiae vocabulum ab amore deducitur.* Gu. 1. *ἀφρίκη*. Om. L. pr. — 15) *appellamus*] om. L. *appellatur* B. M. Gu. 1. 2. — 16) *ἄνευ φρίκης*] *africis* M. Gu. 2. *ἀφρίκης* Gu. 1. Scal. D. *aphrici* L. *ἄφικος* B. Om. pr. — 17) *et Africa*] Sic B. M. Gu. 1. 2. *et Aphr. appellata* L. Vulg. om. *et.* Sed frequens est *etiam et,* quod significat *auch sogar.* Vide exempla ap. Vechner. Hellenolex. I, 6, 1. A codicum igitur auctoritate res pendet, quam h. l. secuti sumus. — 18) *trahant*] In cod. B. corrupte haec adduntur: *melius*, *quia sine munere id est fructu*, *id est sine et munus.* Videntur autem eadem ex Isidoro l. XIV. cap. 8. assuta esse. — 19) *Affecta*] *Affectata* L. B. pr. *Adsectata* S. et D. — 20) *appellatur*] *appellatum est* L. — 21) *Aquaelicium*] Sic B. Gu. 1. 2. S. *Aquaelitium* vulg. Recte per *c* scribitur. Est enim ab eliciendo ductum. *Aquilicium* L. — 22) *dicitur*] *vocatur* B. Om. L. — 23) *elicitur*] om. L. — 24) *manali*] *manuali* L. Sed vide ips. Fest. s. v. *Manalem lapidem* etc. — 25) *iuvamur*] *iuvamus* L. Gu. 1. — *vivamus* B. Cfr. Doederlein Latein. Syn. T. I. p. 11. — 26) *tam*] *ideo* L. Om. S., qui pro *igni* habet *ignis.* — 27) *super-*

Amoena dicta sunt loca, quae ad se amanda alliciant, id est trahant [18].

Affecta [19] femina vel in bonam partem dicitur, velut honorata, vel in malam, quasi ad extremum periculum adducta.

Aquagium quasi aquae agium, id est aquaeductus appellatur [20].

Aquaelicium [21] dicitur [22], quum aqua pluvialis remediis quibusdam elicitur [23], ut quondam, si creditur, manali [24] lapide in urbem ducto.

Aqua dicitur, a qua iuvamur [25].

Aqua et igni tam [26] interdici solet damnatis, quam accipiunt nuptae, videlicet quia hae duae res humanam vitam maxime continent. Itaque funus prosecuti redeuntes ignem supergradiebantur [27] aqua aspersi; quod purgationis genus [28] vocabant suffitionem.

Axitiosi factiosi dicebantur, quum plures una quid agerent facerentque. *Axit* autem dixisse antiquos [29] pro *egerit*, manifestum est; unde *axites* [30] mulieres sive viri [31] dicebantur una agentes.

Alites volatu auspicia facientes istae putabantur: buteo [32], sanqualis [33], immusulus [34], aquila, volturius [35].

Axamenta dicebantur carmina Saliaria [36], quae a Saliis [37] sacerdotibus cantabantur [38], in universos homines composita. Nam in deos singulos versus ficti [39] a nominibus eorum appellabantur, ut Ianualii [40], Iunonii [41], Minervii.

Axis, quem Graeci *ἄξονα* [42] dicunt [43], plures habet significationes. Nam et pars coeli septentrionalis, et stipes teres, circa quem rota vertitur [44], et tabula sectilis axis appellatur [45].

Ador farris genus, edor quondam appellatum ab edendo [46], vel quod aduratur, ut fiat tostum, unde in sacrificio mola salsa efficitur.

Adoriam [47] laudem sive gloriam dicebant, quia gloriosum eum [48] putabant esse [49], qui farris copia abundaret.

Arma proprie dicuntur ab armis [50], id est humeris [51] dependentia, ut scutum, gladius, pugio, sica et ea [52], quibus procul proeliamur [53], tela [54].

gradiebantur] Sic L. M. Vulg. *supergrediebantur.* — 28) *purgat. gen.*] *genus purg.* L. — 29) *dixisse antiquos*] Sic Gu. 1. 2. Vulg. *antiquos dixisse.* — 30) *axites*] Sic scribendum censuit Scal. Gu. 2. *axtes.* Vulg. *axies.* — 31) *viri*] Sic scripsi de coniectura Scal. pro vulg. *dii*, quod nihil est. Om. v. pr. — 32) *buteo*] *buteon* L. *buteos* B. pr. — 33) *sanqualis*] *anquasis* pr. In B. *anqua* est obliteratum. Om. L. Vid. Fest. ipsum s. v. *Sanqualis.* — 34) *immusulus*] Sic Gu. 2. *inmusulus* B. M. Gu. 1. Vulg. *immusculus.* — 35) *volturius*] Sic L. Vulg. *vulturius*, pro quo M. habet *vulturus.* — 36) *Saliaria*] *Salaria* B. Gu. 1. 2. pr. — 37) *Saliis*] om. M. — 38) *cantabantur*] Sic videtur esse legendum, quum vulgo legatur *componebantur*, sed hoc ipsum sequitur. — 39) *ficti*] *fieri* L. *facti* M. S. — 40) *Ianualii*] *Ianuali* L. *Ianulii* B. *Ianuli* M. Gu. 1. 2. — 41) *Iunonii*] *Iunoni* L. — 42) *ἄξονα*] Sic M. Gu. 1. *axona* Gu. 2. *τὸ ἄξιον* B. — 43) *dicunt*] Sic M. Gu. 1. 2. Vulg. *vocant.* — 44) *vertitur*] *volvitur vel vertitur* L. — 45) *appellatur*] *dicitur* L. — 46) *edendo*] *edicendo* Gu. 1. — 47) *Adoriam*] *Adoream* L. B. Gu. 1. pr. S. Sed praestat altera forma, quod substantivum est abstractum, quae omnia in *ia* solent efformari, ut apud Graecos. Analogiae igitur ratio suadet formam in *ia.* Sic *adoriae* scribitur in codice, ex quo Frontonis Epp. editae sunt. Vide ed. Niebuhr. p. 168. — 48) *gloriosum eum*] *eum glor.* Gu. 1. — 49) *putabant esse*] *esse dicebant* L. — 50) *propr. dicuntur ab armis*] *dic. ab armis propr.* L. — 51) *humeris*] *ab hum.* B. — 52) *et*] Sic L. S. Vulg. *ut.* — 53) *proeliamur*] *proeliantur* L. *praeliatur* Gu. 1. *prope praeliatur: sicut tela, quibus procul.* S. — 54) *tela*] *dicuntur* add. B.

Armita [1] dicebatur virgo sacrificans, cui lacinia togae in humerum erat reiecta [2]. Legibus etiam Laurentum sanctum est [3], ne [4] pomum ex alieno legatur in armum, id est, quod humeri onus sit.

Armentum id genus pecoris appellatur, quod est idoneum ad opus armorum. Invenies tamen feminine [5] *armentas* apud Ennium positum [6].

Album, quod nos dicimus, a Graeco, quod est [7] *ἀλφός* [8], appellatum [9]. Sabini tamen *alpum* dixerunt. Unde credi potest, nomen Alpium a candore nivium vocitatum [10].

Albesia [11] scuta dicebantur, quibus Albenses, qui sunt Marsi generis, usi sunt. Haec eadem decumana vocabantur [12], quod essent amplissima, ut decumani fluctus.

Albiona [13] ager trans Tiberim dicitur [14] a luco Albionarum [15], quo loco [16] bos alba sacrificabatur [17].

Albula Tiberis [18] fluvius dictus est [19] ab albo aquae colore; Tiberis autem a [20] Tiberino Silvio rege Albanorum, quod is in eo exstinctus est.

Ambo ex Graeco ductum [21] videtur, quod illi *ἄμφω* [22] dicunt.

Ambactus apud Ennium lingua Gallica servus appellatur [23].

Am praepositio loquelaris significat circum, unde supra servus ambactus, id est circumactus dicitur.

Ambest ita tertiae personae verbum est, ut nullam aliam habeat [24] declinationem.

1) *Armita*] Sic L. M. Gu. 1. 2. Vulg. *Armata*, quod eo videtur esse ortum, quod hoc vocab. ab armando duxerunt, h. e. *armis instruere.* Sed derivandum est ab *armo*, i. e. *humero*, ut ipse Fest. explicat. Est igitur *armita virgo* armum obtecta lacinia togae, veluti verbum esset *armire*, id est *armum obtegere.* — 2) *reiecta*] *relecta* M. — 3) *sanctum est*] Sic M. Gu. 2. *sancitum.* Vulg. Videatur Struve über die Lat. Decl. und Coni. p. 294. s. v. *Sancio.* *etiam sancitum erat Laurenti* L. — 4) *ne*] *nec* pr. — 5) *feminine*] Sic L. M. Gu. 1. 2. S. *feminino genere* B. Vulg. *feminei generis.* — 6) *positum*] om. L. — 7) *quod est*] om. B. — 8) *ἀλφός*] Sic B. Recte. Vid. Lex. Graec. s. v. *ἀλφός*. Vulg. *ἄλφον*. Gu. 2. *alphon.* M. *alfon.* L. *alphi.* Om. pr. — 9) *appellatum*] *est* praeponitur vulgo, quod om. B. Gu. 1. 2. — 10) *vocitatum*] *vocatum* L. — 11) *Albesia*] *Albensia* L. — 12) *vocabantur*] *vocabant* L. *vocabatur* pr. — 13) *Albiona*] *Albionata* L. — 14) *dicitur*] om. B. — 15) *Albionarum*] *Albionara* B. Gu. 1. pr. — 16) *quo loco*] *in quo loco* L. Gu. 1. pr. *in quo luco* B. — 17) *sacrificabatur*] *immolabatur* L. — 18) *Tiberis*] Sic omnes codd. Vulg. *Tyberis.* — 19) *dictus est*] Sic Gu. 2. *est dictus* B. Vulg. om. *est.* — 20) *a Tiberino*] om. *a* L., qui habet *Tiberio*, ut M. Gu. 1. 2. S. At vide infra s. v. *Tiberis.* *Tybero* B. — 21) *ductum*] *dictum* L. B. M. S. — 22) *ἄμφω*] *ampho* Gu. 2. *dicitur ἄμφω* Gu. 1. — 23) *appellatur*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *dicitur* Vulg. Pro *servus* S. habet *actus.* — 24) *aliam habeat*] *habeat al.* L. pr. — 25) *Ambegni*] Sic B. M. Gu. 1. pr. S. *Ambiegni* L. Vulg. *Ambigni.* — 26) *vervex*] *verbex* Gu. 2. *verbix* M. — 27) *appellabatur*] *appellatur* Gu. 1. — 28) *Abemito*] *Abemitto* B. — 29) *auferto*] *aufero* L. — 30) *antiqui dicebant*] *antiqui enim dicebant.* L. — 31) *Ambarvales*] Om. hunc articulum M. In S. addita deinde est glossa: *Ambarvalis hostia est, quae rei divinae causa circum arva ducitur ab iis, qui pro frugibus faciunt.* — 32) *dicebantur*] Sic Gu. 2. Vulg. *appellabantur.* — 33) *Amburbiales*] *Ambarvales* M. — 34) *ducebantur*] *dicebantur* (sic) M. *dicebantur* Gu. 2. — 35) *circuitus*] *circumitus* Gu. 2. — 36) *in latitudinem*] *altitudine* B. — 37) *in longitudinem*] Apposui his lacunae signum, nam excidisse videtur modus longitudinis, nisi forte putes hunc esse verborum *idem quod aedificium* sensum: *in longitudinem eadem est mensura, qua aedificium.* — 38) *idem*] *id* Gu. 1. — 39) *sed et*] om. L. *et* om. B. Gu. 1. — 40) *appellatur*] Vulg. additur *a circumeundo supplicandoque*, quam interpretationem om. B. Gu. 1. 2. pr. S. tractam scil. ab eodem articulo, qui infra legitur post voc. *Antes.* — 41) *Adolescit*] *Adulescit* B. — 42) *Graeco*] *vocabulo* add. L. — 43) *ἁλίζω*] Sic scripsi secutus Gu. 2. cod. opt., in quo est *aliso*; prope abest B. *οαλιζω*, unde M. *oaliso.* Gu. 2. *ἀλδαίνω*, sed in hoc cod. Graecae voces a recentiore manu additae sunt. Unice verum esse arbitror *ἁλίζω*, quod est colligere, cumulare, cui signifi-

Ambegni [25] bos et vervex [26] appellabantur, quum ad eorum utraque latera agni in sacrificium ducebantur.

Ambidens sive bidens ovis appellabatur [27], quae superioribus et inferioribus est dentibus.

Abemito [28] significat demito vel auferto [29]. *Emere* enim antiqui [30] dicebant pro accipere.

Ambarvales [31] hostiae dicebantur [32], quae pro arvis a duobus fratribus sacrificabantur.

Amburbiales [33] hostiae appellabantur, quae circum terminos urbis Romae ducebantur [34].

Ambustus circumustus.

Ambitus proprie dicitur circuitus [35] aedificiorum patens in latitudinem [36] pedes duos et semissem, in longitudinem **** [37] idem [38] quod aedificium, sed et [39] eodem vocabulo crimen avaritiae vel affectati honoris appellatur [40].

Adolescit [41] a Graeco [42] ἀλίζω [43], id est accresco [44] venit. Unde fiunt adultus, adolescens [45], altare [46]; eo, quod in illo [47] ignis excrescit [48] et exoletus [49], qui excessit olescendi, id est crescendi [50] modum et inolevit, id est crevit.

Altaria sunt, in quibus igne [51] adoletur.

Aliuta antiqui dicebant pro aliter [52], ex Graeco id ἀλλοίως [53] transferentes. Hinc est illud in legibus Numae Pompilii [54]: Si quisquam [55] aliuta faxit, ipsos [56] Iovis [57] sacer esto.

Astu apud poetas astutiam significat, cuius origo ex Graeco, ab [58] oppido, ἄστυ [59], deducitur, in quo qui conversati [60] assidue sint, cauti atque acuti esse [61] videantur [62].

cationi convenit verbum glossatoris *acresco*. *Oaliso* venit a repetita littera *o* in verbo *Graeco*. Referenda est enim glossa ad simplex verbum *olescere*, quae est forma, ut ita dicam, transformata in compositione propter suaviorem sonum ex *alesco*, cuius simile videbatur Grammatico ἀλίζω. Compositam vocem posuit in lemmate, quod simplex non erat in usu. Alias derivationes vide ap. Forcellini in Lex. Lat. Vulg. habet ἀδολέσχω. S. ἀδολεσχῶ. Ut nos scripsimus, sic esse in libro aliquo testatur Scal. — 44) *accresco*] *cresco* L. — 45) *adolescens*] *adulescens* B. M. Gu. 2. pr. *et adul.* L. — 46) *altare*] Coniunxi hoc, secutus Scal., cum prioribus, quod una tantum videtur esse glossa, quae ad eandem familiam pertinet. — 47) *in illo*] *in eo* L. Gu. 1. — 48) *excrescit*] *i. et* B. nihil aliud habet. — 49) *exoletus*] *est* add. pr. — 50) *id est crescendi*] om. L. B. Gu. 1. pr. At hoc ipso explicatur verbum obsoletum olescendi. — 51) *igne*] Sic B. Gu. 1. 2. pr. Vulg. *ignis*, quod ex eo est ortum, quod *adoletur* putarunt significare *alitur*. At vide Forcellini Thesaur. L. L. s. v. *Adolere*. — 52) *dicebant pro aliter*] *pro aliter dicebant* B. *alter* L. — 53) *ex Graeco id ἀλλοιως transferentes.*] Sic scripsi ex Gu. 1., cui codici addicunt alii, quanquam corrupte verba proferentes. Primus est L., qui habet *ex Graeco ad alios transferentes*, quod est *ex Graeco id ἀλλοιως* Reuchliniana pronuntiatione, quasi scribatur ἀλλίως. Huic proximus est M., qui corrupte habet *atlalius*, id est *ad alios*, h. e. *id* ἀλλοίως. Gu. 2. a prima manu *ex gre ad allios*, cui additum est a recentiore manu iisdem signis, quae addidi: ex *gre* co *ạ* (sic) *allios*. Punctum significat *ad* esse corruptum, scil. ex *id*. — B. *ex Graeco αλλως transf.* Om. Graeca edit. pr. Ἀλλοίως autem ab ἀλλοῖος derivatum, quamvis non reperiatur a Graecis usurpatum, tamen Grammaticis concedere possumus. Videmus autem omnino Grammaticos, veluti Festum, multis Graecis vocibus uti, quae nemo facile Graecus usurpaverit, ut videbimus s. v. *Aegrum*. Vulg. est *ἄλλη vel ἄλλως transf.* — 54) *Pompilii*] *Pompili* Gu. 2. optimus cod. Sed vix notum illud praeceptum de talibus Genitivis ad grammaticos pertineat. Est potius ex longiore littera *i*, quae pro *ii* ponitur, orta brevior forma. — 55) *quisquam*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *quis* Vulg. — 56) *ipsos*] Sic M. Gu. 1. pr. S. *ipsus*. Gu. 2. — 57) *Iovis sacer*] Sic distincte scriptum est in Gu. 1. Ceteri mire *Iovis acer*, quod ipsum significat, scriptum fuisse *Iovis sacer*. Fefellit scribas structura verborum. At vide Cic. Legg. II, 18, 45. *Terra — ut focus domiciliorum, sacra deorum omnium est.* Cfr. Plato Legg. p. 206. *γῆ μὲν οὖν ἑστία τε οἰκήσεως, ἱερὰ πᾶσα πάντων θεῶν.* Cic. in Verr. I, 18, 48. *insula* (Delus) *deorum* (Apollinis Dianaeque) *sacra putatur.* — 58) *ab*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 59) ἄστυ] *asti* Gu. 2. *astu* M. Om. pr., in qua ad margin. aliquis hanc vocem adscripsit. — 60) *conversati*] *versati* L. — 61) *esse*] om. Gu. 1. — 62) *videantur*] *videntur* L.

Algeo ex Graeco ἀλγῶ [1] ducitur [2], id est doleo, ut sit frigus [3] dolor quidam membrorum rigore collectus [4].

Ast significat at, sed, autem [5].

Anus dicta est [6] ab annorum multitudine, quoniam [7] antiqui non geminabant consonantes; vel quod iam sit sine sensu, quod Graece [8] dicitur ἄνους [9].

Amussim regulariter, tractum a regula, ad quam aliquid exaequatur [10], quae amussis dicitur. Quidam *amussim* [11] esse dicunt [12] non tacite [13], quod muttire [14] interdum dicitur loqui.

Adgrettus [15] apud Ennium *adgrettus fari* [16], pro eo, quod est adgressus [17] ponitur, quod verbum [18] venit a Graeco ἐγείρω, surgo [19].

Agnus [20] ex Graeco ἀμνός [21] deducitur, quod nomen apud maiores communis [22] erat generis, sicut et lupus, quod venit ex Graeco λύκος [23].

Aegrum ex Graeco ἀνιγρόν [24] appellatur; a quibusdam putatur a voce doloris appellari, quod est αἴ [25].

Annus ex Graeco venit, quem illi ἔννον [26] dicunt, et quod nos trimum [27], illi dicunt τρίεννον [28].

Alterum Sinnius ait idem significare, quod apud Graecos ἕτερον [29]. Quidam vero ex utroque esse compositum [30] ἄλλος et ἕτερος [31].

Alter [32] et pro non bono ponitur [33], ut in auguriis altera quum [34] appellatur avis [35], quae utique prospera non est. Sic aliter [36] interdum pro adverso dicitur et malo.

Alliesis [37] dies [38] dicebatur [39] apud Romanos obscoenissimi ominis, ab Allia fluvio scilicet [40], ubi Romanus fusus a Gallis [41] exercitus est.

Adlecti dicebantur apud Romanos, qui propter inopiam ex equestri ordine in senatorum sunt nu-

1) ἀλγῶ] *algo* Gu. 2. ἀλγέω Gu. 1. Om. pr. — 2) *ducitur*] Sic M. Gu. 2. Vulg. *dicitur.* — 3) *frigus*] Doederlein latein. Synom. T. III. p. 90. emendare vult *algor* pro *frigus*, vel utrumque coniungi *algor, frigus.* Qua emendatione non opus est, si recte intelligo Festum. Ex verbo enim *algeo* repetenda est notio frigoris, quasi dixisset *ut sit is algor dolor.* Verte *so dass diese Kälte ein Schmerz sein soll* etc. — 4) *collectus*] Sic scribit idem Doederlein. Sed iam edit. Scal. hoc habet. Vulg. *coniectus*, quod nihil est. — 5) *at, sed, autem*] *sed, at, autem* B. *sed, vel, autem* M. S. — 6) *dicta est*] om. L. — 7) *quoniam*] *quomodo* Gu. 1., in quo supra v. est: alii *qm.* Habent sic B. Gu. 2. *cum* pr. *qm* autem est *quoniam.* — 8) *quod Graece*] Sic L. B. M. Gu. 2. pr. *qui.* Vulg. — 9) ἄνους] Sic ascripsit aliquis ad marg. edit. pr. Prope abest Gu. 1., in quo est ἄνοις *Graece dicitur.* *nus* Gu. 2. Om. pr. L. — 10) *exaequatur*] *exaequetur* pr. — 11) *amussim*] om. L. — 12) *esse dicunt*] *dicunt esse* B. — 13) *tacite*] *tacere* L. B. pr. *tacitate* M. Orta est depravatio ex seq. infin. — 14) *muttire*] Sic Gu. 2. Vulg. *mutire.* Pro *quod* habet B. *sed.* — 15) *Adgrettus*] Sic L. S. Recte. Nam non dicitur *Adgresus*, sed *Adgressus.* *Adgraetus* B. *Adgreptus* Gu. 1. Vulg. *Adgretus.* — 16) *adgrettus*] Sic L. S. *adgraetus* B. — 17) *adgressus*] Sic B. Gu. 2. Vulg. *aggressus.* — 18) *verbum*] *verbo* L. — 19) *a Graeco* ἐγείρω, *surgo*] Sic B. *a Graeco surgo* L. M. Gu. 2. Om. vv. ἐγείρω, *surgo* vulgata. S. *a Gr.* ἄγρει. — 20) *Agnus*] *Agnos* Gu. 2. — 21) ἀμνός] *amnos* Gu. 2. *deducitur* ἀμρος B., cuius margo habet ἀγω. Om. pr. — 22) *communis*] *omnis* pr. — 23) λύκος] *lycos* Gu. 2. Om. L. pr. — 24) ἀνιγρόν] Sic M. S. *anigron* Gu. 2. *amigron* L. ἄνυγρος Gu. 1. ἀνυρον B. Om. pr. Vulg. αἰάζω. Dicitur ἀνιγρός a serioribus Graecis poetis pro ἀνιαρός. — 25) αἴ] Sic L. M. Gu. 1. 2. latinis litteris. *ai ai* B. om. pr. Vulg. αἴ αἴ. — 26) ἔννον] Sic B. M. S. *ennon* Gu. 2. ἔνον Gu. 1. Vulg. ἐνιαυτόν, quod L. habet supra lineam, quum a contextis absit. — 27) *trimum*] Sic L. Gu. 1. 2. pr. *nostri annum* M. Vulg. *triennium.* — 28) τρίεννον] Sic M. S. τριενον Gu. 1. *triennon* B. *triennum* Gu. 2. Om. L. pr. Vulg. τρίετες. — 29) ἕτερον] *eteron* Gu. 2. ἕτερος Gu. 1. — 30) *esse comp.*] *esse* om. B. — 31) ἄλλος *et* ἕτερος] *allos et eteros* Gu. 2. *alos* B. *illos* L. Edit. pr. habet copulam omissis Graecis verbis. —

mero [42] assumpti. Nam patres dicuntur, qui sunt patricii generis; conscripti [43], qui in senatu sunt [44] scriptis annotati [45].

Altercatio iurgatio [46].

Alternatio per vices successio [47].

Alma sancta sive pulchra, vel alens, ab alendo scilicet.

Altellus Romulus dicebatur, quasi altus in tellure, vel quod tellurem suam aleret; vel quod a Tatio Sabinorum rege postulatus sit in colloquio [48] pacis et alternis vicibus audierit locutusque [49] fuerit. Sicut enim fit diminutive [50] a macro macellus [51], a vafro vafellus [52], ita ab alterno altellus.

Altus [53] ab alendo dictus, alias [54] ab altitudine altus [55].

Alterplicem duplicem [56].

Altertra [57] alterutra [58].

Alcedo dicebatur ab antiquis pro alcyone [59], ut [60] pro Ganymede [61] Catamitus, pro Nilo Melo [62].

Alica [63] dicitur quod alit corpus [64].

Alicariae [65] meretrices appellabantur [66] in Campania solitae ante pistrina [67] alicariorum versari quaestus gratia, sicut hae, quae ante stabula sedebant, dicebantur prostibula [68].

Almities [69] habitus almarum rerum.

Allus [70] pollex scandens proximum digitum [71], quod velut insiluisse in alium videatur, quod Graece *ἅλλεσθαι* dicitur [72].

Alveolum [73] tabula aleatoria [74].

Alvus venter feminae ab alendo dicta [75]. Est enim generis feminini.

32) *Alter*] *Aliter* Gu. 1. pr. Oblit. in B. — 33) *ponitur*] *dicitur* L. — 34) *quum*] om. L. — 35) *avis*] om. L. — 36) *aliter*] *alter* M. S. — 37) *Alliesis*] Sic M. Gu. 2. pr. *Alliexis* B. *Alliensis* Vulg. — 38) *dies*] om. B. — 39) *dicebatur*] *dicebantur* B. pr. — 40) *scilicet*] *idem* L. — 41) *fusus a Gallis*] *a Gallis fusus* L. *profusus* pr. — 42) *sunt numero assumpti*] *adsumpti* Gu. 2. *numero sunt ass.* L. — 43) *conscripti*] *sunt* add. L. — 44) *qui in senatu sunt*] *qui sunt in sen.* L. *cum sunt* Gu. 1. — 45) *scriptis annotati*] *literis adn.* L. — 46) *iurgatio*] *obiurgatio* B. — 47) *successio*] *unde alternatim* add. L. — 48) *colloquio*] *colloquia* B. — 49) *locutusque*] *allocutusque* pr. — 50) *diminutive*] om. L. — 51) *macro macellus*] *Marco Marcellos* L. B. Gu. 1. — 52) *vafellus*] *fafra vafravellus* L. — 53) *Altus*] *Altensis* B., quo in cod. praeponitur *Alterplicem*. L. *Altensis ab alendo dictus vel ab altitudine.* — 54) *alias*] *vel* L. — 55) *altus*] om. L. S. — 56) *duplicem*] *id est dupl.* L. — 57) *Altertra*] Sic cod. quidam Steph. L. B. *Alterna. Altera* Gu. 1. Vulg. *Alterta.* Sed est forma syncopata ex *Alterutra*, unde littera *r* excidere non potest. — 58) *alterutra*] *id est alt.* L. — 59) *alcyone*] Sic B. M. Gu. 1. *alcrone* Gu. 2. Vulg. *halcyone.* — 60) *ut*] *melus pro nilo* add. B. h. l. — 61) *Ganymede*] *Ganimede* B. Gu. 2. *ut pergunt moderata mitus* corrupte Gu. 1. — 62) *pro Nilo Melo*] om. L. — 63) *Alica*] *genus farris* add. L. — 64) *dicitur quod alit corpus*] *quod alit corpus dicitur* B. — 65) *Alicariae*] *Aliceriae* B. — 66) *appellabantur*] *dicebantur* M. — 67) *pistrina*] *pistrinam* L. B. — 68) *prostibula*] *prostibulae* L. M. S. *prostibulare* pr. Additur vulg. *alicariae*, quod om. omnes codd. et S. Tum sequitur vulgo *Alienatus*, *qui alienus factus est*, sed omnes codd. collocant post v. *Armillas.* — 69) *Almities*] *Almicies* L. — 70) *Allus*] *Allux* L. — 71) *scandens proximum dig.*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. S. *prox. dig. scand.* Vulg. — 72) *ἅλλεσθαι dicitur*] Sic Gu. 1. *allesthe dic.* Gu. 2. *dicitur allesthe* Vulg. et M. In L. hic ordo fuit *allesthe dic.*, sed om. Graec. voc. — 73) *Alveolum*] *Alviolum* Gu. 2. — 74) *aleat.*] *alveat.* Gu. 1. — 75) *dicta. Est enim generis feminini*] Sic B. Gu. 2. pr. *est enim feminini gen.* L. M. Gu. 1. Fortasse est glossema, quum dixisset Festus *dicta*, relatum *ad alvus.* Nolui tamen removere, quum sit in omnibus codd. Ab editt. abest.

Angor id [1] est animi vel corporis cruciatus, proprie a Graeco ἀγχόνη [2], id est [3] strangulatione dictus; unde et faucium dolor [4] angina [5] vocatur. Plautus [6]:

Vellem me in anginam [7] verti, quo huic aniculae fauces praeoccuparem [8].

Antigerio [9] antiqui pro valde dixerunt.
Antehac [10] Terentius pro antea posuit.
Anteurbana praedia urbi propinqua.
Antarium bellum, quod ante urbem geritur.
Axare [11] nominare.
Antipagmenta [12] valvarum ornamenta, quae antis [13] appinguntur [14], id est affiguntur [15].
Antefixa, quae ex opere figulino [16] tectis affiguntur sub stillicidio.
Aureax [17] auriga. *Aureas* enim dicebatur frenum, quod ad aures equorum religabatur [18]; *orias* [19], quo ora coercebantur.

Auritus a magnis auribus dicitur, ut sunt asinorum et leporum [20], alias ab audiendi facultate.

Aurum dictum, quia [21] praecipue custoditur. Graece enim ὠρεῖν custodire dicitur [22], unde et thesaurus [23]. Hippocrates medicus de nomine inventoris id dictum [24] putat, quem vocitatum ait Aurion [25]. Quidam ad similitudinem aurorae coloris nomen traxisse existimant [26]; nonnulli, quia mentes hominum avertat; alii a Sabinis translatum putant, quod illi ausum [27] dicebant.

Aurichalcum vel orichalcum [28] quidam putant compositum [29] ex [30] aere et auro, sive quod colorem habeat aureum [31]. Orichalcum [32] sane [33] dicitur, quia [34] in montuosis locis invenitur. Mons etenim [35] Graece ὄρος [36] appellatur.

Acus dicitur, qua sarcinatrix vel etiam ornatrix utitur. Paleae etiam quaedam de frumento [37] acus dicuntur [38]; exercitus quoque instructio, quod ea pars militum vehementissima est ad hostem

1) *id*] om. L. B. M. S. — 2) ἀγχόνη] Sic haud dubie est scribendum. ἄγχη B. ἄγχειν Gu. 1. *anchedellin* Gu. 2. *anchedellen* M. Vide de his corruptelis Scalig. Om. L. — 3) *id est*] om. Gu. 1. — 4) *fauc. dol.*] *dolor fauc.* Gu. 1. — 5) *angina*] *anguina* L. — 6) *Plautus*] om. hoc totum a vv. *Plautus: — — praeocc.* M. Gu. 1. — 7) *anginam*] *anguinam* pr. — 8) *praeoccuparem*] *praeoccuparent* L. — 9) *Antigerio*] Hic ordo est in L. Gu. 1. 2. Tum sequitur *Anacreon.* Vulg. *Angor*, *Anacreon* et *Antigerio* post *Antefixa.* — 10) *Antehac*] Sic scripsi de coniectura, quum in omnibus codd. aut corrupte aut clare scriptum reperiatur *Anacreon*, quod nihil est. Vitium est inveteratum, ortum ex compendio scripturae *añac* h. e. *antehac.* S. *Ante* scripsit. — 11) *Axare*] om. hunc articulum M. — 12) *Antipagmenta*] Sic Gu. 1. 2. S. *antipacmenta* M. *antipegmenta* L. *antipagamenta* pr. Vulg. *antepagamenta.* — 13) *antis*] *antehis* Gu. 2. *anteis* M. Gu. 1. *anteriis* B. *anteris* pr. — 14) *appinguntur*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *appanguntur* Vulg. — 15) *affiguntur*] *affinguntur* B. pr. — 16) *figulino*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. Vulg. *figlino.* — 17) *Aureax*] *Aureas* L. — 18) *religabatur*] *religabantur* B. — 19) *orias*] Sic L., qui praeponit *ut*, B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *oreas* Vulg. — 20) *leporum*] *luporum vel aliter* B. — 21) *quia*] *quod* L. — 22) *Graece enim ὠρεῖν custodire dicitur*] *a Graeco venit, ὠρεῖν enim* B. ὥρα ωρειν *enim* Gu. 1. *orin*, M. Gu. 2. Om. L. pr. ὠρεῖν. Vulg. ὠρέειν. — 23) *thesaurus*] Vulg. *thesaurum*, quod vix verum esse poterit. Videtur accusativus ab eo esse, qui coniunxit *thesaurum Hippocrates medicus.* — 24) *id dictum*] *additum* L. *indictum* Gu. 2. — 25) *vocitatum ait Aurion*] om. pr. *Aureion* L. *eor* Gu. 1. *Aurion* B. Gu. 2. M. Vulg. *Auryon.* *Aurum* S., qui habet etiam *a similitudine.* — 26) *existimant*] om. B. — 27) *ausum*] Sic B. S. *aufum.* Vulg. — 28) *vel orichalc.*] *et oricalc.* Gu. 1. — 29) *compositum*] *esse* add. B. *componi* L. Gu. 1. — 30) *ex*] *ab* L. B. Gu. 1. pr. — 31) *aureum*] *aurum* pr. — 32) *Orichalcum*] *Oricalc.* Gu. 1. *aurichalcum* M. *Oricalchum* S., qui item hoc habet supra. — 33) *sane*] om. B. *sane ab eo dic.* L. — 34) *quia*] Sic M. Gu. 1. 2. Vulg. *quod.* — 35) *etenim*] *enim* L. Hoc fortasse verum est. Sed quum optimi codd. *etenim* habeant, non ausim mutare, prae-

vulnerandum acumine telorum. Totum autem ex Graeco sermone trahitur, quoniam sarcire [39] apud illos ἀκέσασθαι [40] dicitur.

Assiduus dicitur, qui in ea re [41], quam frequenter agit, quasi consedisse videatur. Alii assiduum locupletem, quasi multorum assium dictum putarunt [42]. Alii [43] eum, qui sumptu proprio [44] militabat, ab asse dando vocatum existimarunt [45].

Andruare recurrere [46] a Graeco verbo ἀναδραμεῖν [47] venit; hinc et *drua* vocata est [48].

Antroare [49] gratias referre. *Truant* movent [50]. *Truam* quoque vocant, quo permovent coquentes exta.

Acupedius [51] dicebatur, cui praecipuum erat in currendo acumen pedum [52].

Adrumavit [53] rumorem fecit, sive commurmuratus est, quod verbum [54] quidam a rumine, id est parte gutturis putant deduci.

Acieris securis aerea, qua in sacrificiis utebantur sacerdotes.

Aplustria [55] navium ornamenta, quae quia erant amplius, quam essent necessaria [56] usu, etiam amplustria dicebantur.

Agina [57] est, quo [58] inseritur scapus [59] trutinae, id est, in quo foramine trutina se vertit, unde aginatores dicuntur, qui parvo lucro moventur.

Agonium dies appellabatur [60], quo rex hostiam immolabat. Hostiam [61] enim antiqui agoniam vocabant. Agonium etiam [62] putabant deum dici [63] praesidentem [64] rebus agendis; Agonalia [65] eius festivitatem [66], sive quia agones dicebant montes. Agonia sacrificia, quae [67] fiebant in monte. Hinc Romae mons Quirinalis Agonus [68] et Collina Agonensis [69].

Agonum id [70] est [71] ludum, ob [72] hoc dictum, quia locus, in quo ludi initio facti sunt, fuerit [73] sine angulo; cuius festa Agonalia [74] dicebantur.

Agea via in navi dicta, quod in ea maxime [75] quaeque res agi solet [76].

sertim quum vix grammaticis hanc subtilitatem scribendi tribuere possis, qua apud priscos scriptores *etenim* non secundo loco ponatur. Vide Ottonem ad Cic. Cat. Mai. 9, 29. p. 76., quamquam etiam his hanc licentiam concedit Wunder. ad Cic. or. pr. Planc. 16, 38. p. 123. — 36) ὄρος] *oros* Gu. 2. ὦρς B. — 37) *quaedam de frumento*] *de frum. quaedam* L. — 38) *acus dicuntur*] *dicuntur acus* B. — 39) *sarcire*] *sarcinare* B. S. *cum sarc.* — 40) ἀκέσασθαι] Sic B. S. *acesasthe* M. Gu. 2. ἀκέσθαι Gu. 1. Om. L. pr. Vulg. ῥάπτειν. Scal. praeponit huic art. hanc glossam: *Acus palea est. Varro rerum rusticarum tertio: acus substruendum parturientibus: acus in area excutitur. Idem in eodem primo argillam mixtam acere.* — 41) *qui in ea re*] *quia in ea re* L. — 42) *dictum putarunt*] *put. dict.* L. — 43) *Alii eum*] *Alii vero eum* L. *Alii cum qui eum sumptu* B. — 44) *sumpt. propr.*] *propr. sumptu* L. — 45) *existimarunt*] *estimarunt* L. Gu. 2. — 46) *Andruare rec.*] Sic L. Gu. 2. *id est recurr.* vulg. cum reliquis. — 47) ἀναδραμεῖν] Sic Gu. 1. ἀνδραμεῖν B. *andramin* Gu. 2. pr. *anthramin venit* M. *andrami* L. Vulg. δραπετεύω. ἀναδρᾶν *id est invenire* S. — 48) *vocata est*] *textricis instrumentum* add. L. — 49) *Antroare*] *Antrocare* B. *atroare* pr. — 50) *movent*] *moventur* B. M. Gu. 2. pr., in qua pro *truam* est *eam.* — 51) *Acupedius*] *Aucupedius* L. — 52) *acumen pedum*] *ped. acum.* L. — 53) *Adrumavit*] *Andrumavit* pr. — 54) *verbum*] om. B. — 55) *Aplustria*] *Amplustria* Gu. 1. *amplustra dicebantur nav. orn.* B. — 56) *usu*] *usui* L. Fortasse hoc verum est. — 57) *Agina*] *Agnina* B. — 58) *quo*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. Vulg. *qua.* Sed *quo* est *quo in loco.* — 59) *scapus*] *scaphus* B. — 60) *dies appellabatur*] *diem appellabant* L. — 61) *Hostiam*] *hostia* Gu. 1. — 62) *etiam*] om. B. — 63) *deum dici*] *deum* om. B. *dici* om. L. — 64) *praesidentem*] *praesidem* B. — 65) *agonalia*] *agonialia* B. — 66) *festivitatem*] *festivitates* B. Tum in omnibus codd. est *agonos*, sed recte S. *agones.* — 67) *quae*] om. L. — 68) *Agonus*] *Agonius* L. *Egonis* B. M. pr. S. Vulg. *Aegonus.* — 69) *Agonensis*] Sic M. Vulg. *Aegonensis.* — 70) *Agonum*] *Agonium* L. B. M. — 71) *id est*] om. L. — 72) *ob*] *ex* B. Gu. 1. — 73) *fuerit*] *fuit* L. *sine angulo fuerit* Gu. 1. — 74) *Agonalia*] *Agonialia* B. — 75) *maxime*] Sic B. M. Gu. 1. 2. Vulg. *maxima.* — 76) *solet*] *solent* B. Om. L.

Agonias [1] hostias putant ab agendo dictas.

Albogalerus [2] a galea nominatus [3]. Est enim pileum [4] capitis, quo Diales flamines [5], id est sacerdotes Iovis, utebantur. Fiebat enim ex hostia alba Iovi caesa, cui affigebatur apex virgula oleagina.

Apluda est genus minutissimae paleae frumenti sive panici [6], de qua Naevius:

Nec [7] *hércle apluda est hódie, quam tu néquior.*

Sunt, qui apludam sorbitionis liquidissimum putent [8] genus, quod flatu deiiciatur [9] et quasi applodatur [10].

Aridum proprie est [11], quod naturalem humorem amisit. Dicitur autem per contrariam significationem, quod irrigari desierit. Nam ἀρδεύειν Graece irrigare [12] est.

Aptus quum propria significatione intelligatur, poni tamen solet pro adepto, sicut et [13] apisci pro adipisci.

Area proprie dicitur locus vacuus, quasi exaruerit et non possit [14] quicquam generare [15].

Angulus a Graeco ἀγκύλον [16], sive ab eo, quod est ἐγγύς [17], id est prope.

Aduncantur [18], quae [19] ex diverso coacta [20] faciunt anguli [21] formam.

Affines in agris vicini, sive consanguinitate coniuncti.

Anclare [22] haurire a Graeco ἀντλῶ [23] descendit. Livius:

Florem anclabant Liberi ex carchesiis.

Anclabris [24] mensa ministeriis aptata divinis [25]. Vasa quoque in ea, quibus sacerdotes utuntur [26], *anclabria* appellantur.

Ancunulentae [27] feminae menstruo [28] tempore appellantur [29], unde trahitur inquinamentum.

Antras convalles vel arborum intervalla.

Arferia [30] aqua, quae inferis libabatur, dicta a ferendo; sive vas vini, quod sacris adhibebatur.

1) *Agonias*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. Vulg. *Agunias*. — 2) *Albogalerus*] *Albagalerus* Gu. 1. — 3) *nominatus*] *nominatur* L. B. Gu. 1. — 4) *pileum*] *pilleum* Gu. 2. pr. *pileus* L. — 5) *flamines*] *flaminis* B. — 6) *panici*] *panicii* B. Gu. 2. — 7) *Nec*] Sic scripsi de coniectura, quum in B. esset *ne hercle*; in L. *ne hordiaria*; in Gu. 1. pr. *ne hordea*. *Nec* quamquam non est in Gu. 2., optimo cod., tamen elegi, quod non intelligitur, unde *ne* pro vulg. *non* ortum sit. Veri simile est, scribas *ne*, quod non intellexerunt in *non* mutasse. Sed quum *ne hercle*, i. e. *nae hercle*, haud facile reperiatur, scripsi *nec*, quod haud dubie hic versus cum alio, ad quem referatur istud *nec*, coniunctus fuit. [*Ne* ortum videtur ex compendio $\overline{nc}$ quod et *nec* et *nunc* significat.] — 8) *putent*] *putant* L. B. — 9) *deiiciatur*] *deiciatur* Gu. 2. *deicitur* Gu. 1. — 10) *applodatur*] *aplodatur* Gu. 1. *adplodatur* Gu. 2. *adplodatus* B. *adplaudatur* S. — 11) *proprie est*] *et quod proprie* L. *est* om. Gu. 1. — 12) *ἀρδεύειν Graece irrigare est*] Sic M. Gu. 2., nisi quod habet *ardeuein*. ἀρδεύειν B., in quo est *irrigare est ἀρδ.* *ἀρδύειν Graec. irr. est.* Gu. 1. *ἄρδειν Graece irr. est* L. Vulg. *Graece irrigare est ἄρδειν*. — 13) *sicut et*] Sic Gu. 2. Vulg. om. *et*. — 14) *possit*] *potest* L. — 15) *generare*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. Vulg. *regenerare*. — 16) *ἀγκύλον*] Sic B. Gu. 1. 2. S. *aggilos* L. *ἀγκύλον venit* M. venit ἄγγιλον ἄγκυλον Gu. 1. *ancylon* Gu. 2. Om. pr. — 17) *est ἐγγύς*] *eggys* Gu. 2. *egis* Gu. 1. Om. pr. *est* om. L. — 18) *Aduncantur*] Sic scripsi de coniectura. Scalig. scripsit *aduncatur* pro *adducatur*, sed verbum *faciunt* postulat pluralem. Vulg. est *prope quod adducatur*. Codd. lectiones sunt hae: *prope adducantur* B. M. Gu. 2. *proprie adducantur* L. Gu. 1. *prope adducatur* pr. Sed quid h. l. de adducendo? haud dubie, quod, quae sunt ἐγγύς, prope admoveantur. Sed quum mox de anguli forma loquatur Festus, mihi non est dubium, quin scripserit *aduncantur*. Itaque novum articulum incepi. — 19) *quae*] *quia* L. *quod* B. Gu. 1. pr. S. — 20) *coacta*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *coactam* L. Vulg. *coacto*. — 21) *anguli*] *angulis* B. — 22) *Anclare*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. S. *anhelare* L. B. Vulg. *Antlare*. Eadem varietas est in versu Livii. — 23) *a Graeco ἀντλῶ descendit*] *ex Graeco descendit* Gu. 1. ἀντλῶ om. L. B., in cuius margine est ἄνδλω, M. Gu. 1. 2. pr. — 24) *Anclabris*] *Antlabaris* B. — 25) *ministeriis aptata divinis*] Sic Gu. 2. pr. *min. div.*

Affatim dictum [31] a copia fatendi [32], sive abundanter. Livius:

áffatìm edi
Bibí lusì [33].

Terentius *affatim* dixit pro eo, quod est ad lassitudinem.

Amenta [34], quibus, ut mitti possint, vinciuntur [35] iacula, sive solearum lora; ex Graeco, quod est ἅμματα [36], sic [37] appellata [38], vel quia aptantes ea ad mentum trahant [39].

Attegrare [40] est vinum in sacrificiis augere. Integrare enim et attegrare [41] minus factum, est [42] in statum [43] redigere.

Attritum [44] et tritum ex Graeco descendit, quia illi vestem tritam τρίβωνα appellant [45].

Attestata dicebantur [46] fulgura [47], quae iterato [48] fiebant, videlicet significationem [49] priorum attestantia.

Attibernalis [50] habitator continuae tabernae, quod genus domicilii antiquissimum Romanis fuisse testimonio sunt exterae [51] gentes, quae adhuc tabulatis habitant aedificiis; unde etiam tecta castrensia, quamvis pellibus contegantur, tabernacula tamen dicuntur.

Attae appellantur, qui propter vitium crurum aut pedum plantis insistunt [52] et attingunt [53] magis terram [54], quam [55] ambulant, quod cognomen Quinctio poetae adhaesit.

Attam [56] pro reverentia seni cuilibet [57] dicimus, quasi eum avi nomine appellemus.

Adagia ad agendum apta.

Adasia ovis vetula recentis partus.

Abrogare infirmare [58].

Ad aut proprie personam significat, ut: *eo ad Pompeium;* aut locum, ut: *abit* [59] *ad theatrum.*

Apud mutuam loci et personae coniunctionem demonstrat [60], ut quum dicimus, *coeno apud amicum.*

At differentiam rerum significat, ut cum dicimus: *Scipio est bellator, at Marcus Cato orator.*

Addicere est proprie [61] idem dicere et approbare dicendo; alias *addicere* damnare est.

aptata M. *min. div. apta* L. S. Vulg. *min. apta div.* — 26) *Vasa quoque in ea, quibus sacerdotes utuntur, anclabria appellantur*] Sic vulg. Turbant multum codd. *Vasa quoque quibus in ea sacerdotes utuntur* L. *vasa quoque aenea, quibus antlabar appellantur, sacerdotes utuntur* B. *quibus anclabra appellantur, sacerdotes utuntur.* Gu. 1. pr. *aenea* pro *in ea* scripsit Scal., quod fortasse verius est, sed quum optimi codd. *in ea* habeant, nolui mutare. — 27) *Ancunulentae*] Sic B. S. *anculunentae* M. Gu. 2. *ancumulentae* pr. *acumulentae* Gu. 1. Vulg. *anculentae.* Vid. Scalig. — 28) *menstruo*] *in menstruo* B. — 29) *appellantur*] *appellabantur* B. — 30) *Arferia*] *Afferia* L. — 31) *dictum*] *est* add. B. — 32) *fatendi*] Sic B. M. Gu. 2. pr. Vulg. *fandi.* — 33) *lusi*] *luxi* B. Versus, qui sunt Saturnini, distinxi ad Hermanni sententiam in Elem. Doctr. Metr. p. 625. — 34) *Amenta*] *Ammenta* B. pr. — 35) *vinciuntur*] *vinciunt ut iac.* pr. — 36) ἅμματα] *amata* Gu. 2. Om. L. pr. — 37) *sic*] om. L. — 38) *appellata*] *est* add. L. — 39) *trahant*] Sic L. M. Gu. 1. 2. Vulg. *trahunt.* — 40) *Attegrare*] Sic Gu. 2. *Ategr.* B. Vulg. *Adtegrare.* — 41) *et attegrare*] om. L. — 42) *minus factum, est*] *est minus factum* L. — 43) *statum*] *statutum* M. S. — 44) *Attritum*] Sic Gu. 2. Vulg. *Adtritum.* — 45) *tritam* τρίβωνα *appellant*] Sic scripsi de coniectura, quum in M. Gu. 1. 2. sit *tribonas. tribonam appellabant* B. *trivion et trivonion appellant id est vestis attrita et lacera* L. *vestem tritam appellant* pr. omissa v. Graeca. — 46) *dicebantur*] *dicuntur* B. — 47) *fulgura*] *fulgora* M. Gu. 2. — 48) *iterato*] *in theatro* pr. — 49) *significationem*] *sacrificationem* L. — 50) *Attibern.*] *Adtibern.* B. M. *adtybern.* Gu. 1. *Adtubernalis* S. — 51) *exterae*] *externae* B. — 52) *insistunt*] *insisteret* B. — 53) *attingunt*] *attigunt* L. B. — 54) *terram*] *ad terram* L. — 55) *quam*] *quamquam ambulent* B. — 56) *Attam*] Sic L. S. *Attim* B. Gu. 1. Vulg. *Attin*, quod facile a librariis confundi potuit cum illo. Vid. Scal. notam. — 57) *cuilibet*] *quolibet* B. Fortasse scriptum fuit *quoilibet.* — 58) *infirmare*] *id est inf.* B. — 59) *abit*] Sic L. Gu. 1. 2. Vulg. *ab iit.* — 60) *demonstrat*] Sic Gu. 2. Vulg. *significat.* — 61) *est propr.*] *propr. est* L.

Aedis domicilium in edito positum simplex atque unius aditus. Sive ideo aedis [1] dicitur, quod in ea aevum degatur, quod Graece *αἰών* [2] vocatur. Itaque aedificare quum sit proprie aedem facere, ponitur tamen *καταχρηστικῶς* in omni genere constructionis [3].

Aedituus aedis sacrae [4] tuitor [5], id est curam agens.

Aeditumus [6] aedis intimus.

Aedilis initio dictus est [7] magistratus, qui [8] aedium non tantum sacrarum, sed etiam privatarum curam gerebat. Postea hoc [9] nomen et ad magistratus [10] translatum est [11]. Dictus [12] est autem aedilis, quod facilis ad eum plebi aditus esset. Sed et [13] aedilatus [14] dicebatur, sicut pontificatus, magistratus, eadem dignitas [15].

Atrium proprie est [16] genus aedificii continens mediam aream, in quam collecta ex omni tecto pluvia descendit. Dictum autem atrium vel [17] quia id genus aedificii Atriae [18] primum in Hetruria sit institutum, vel quod [19] a [20] terra oriatur, quasi aterrium [21].

Avus, patris matrisque pater, dictus a Graeco vocabulo, quod est apud eos *πάππος* [22], mutatis quibusdam litteris. Alii volunt, quod ex ea voce appelletur, quod apud eosdem [23] Graecos *αἰπὺς* [24] appellatur, significatque magnum, quoniam veluti magnus pater sit avus. Alii putant *avum* dictum esse, quia ad duos attineat, quasi *adduum* [25], vel quia ad patrem sit additus [26].

Abavus dicitur, quia abest ab avo et est avus [27] avi.

Atavus [28], quia atta [29] est avi, id est pater, ut pueri [30] usurpare solent.

Avunculus, matris meae frater, traxit appellationem ab eo, quod aeque [31] tertius a me, ut avus, est, sed non eiusdem iuris: ideoque vocabuli [32] facta diminutio est. Sive avunculus appellatur, quod avi locum obtineat [33] et proximitate tueatur sororis filiam [34].

Amita [35] patris mei soror, quia similiter tertia a me sit; atque avia videri potest dicta ex eo, quod ab antiquioribus avita sit vocitata [36]. Sive amita dicta est, quia a [37] patre meo [38] amata est. Nam plus sorores a fratribus, quam fratres diligi solent, videlicet propter dis-

1) *ideo aedis*] *aedis ideo* B. — 2) *αἰών*] Sic vulg. *αἰῶνα* Gu. *enion* Gu. 2. om. L. pr. M. *αἰώνιον*. — 3) *ponitur tamen* etc.] Sic Gu. 2. M. *in omni genere catacristicos καταχρηστικῶς nomen grece constructionis* B. *καταχρ. in omni* Gu. 1. *ponitur tamen in genere constr.* L. lacunae signo ante *in gen.* Vulgo *pro omni gen.* — 4) *aed. sacr.*] Sic L. B. Gu. 1. 2. pr. Vulg. *sacr. aed.* — 5) *tuitor*] Sic B. Gu. 2. S. Vulg. *tutor.* — 6) *Aeditumus*] Sic Gu. 1. antiqua orthographia servata. Vulg. *Aeditimus Aedit. id est* B. pr. — 7) *dictus est*] *est dict.* L. — 8) *qui*] *quia* B. Gu. 2. Ortum ex seq. *aed.* — 9) *hoc*] *et hoc* M. — 10) *magistratus*] *magistratum* B. — 11) *est*] om. B. — 12) *Dictus est autem*] *Dictus est etiam* pr. *est* om. B. — 13) *Sed et*] *et* om. B. — 14) *aedilatus*] *aedilitas* L. — 15) *sicut* etc.] Ita Gu. 2. Vulg. *dicebatur eadem dign., sicut pontif. mag.* — 16) *est* om. B. — 17) *vel quia id genus — instit.*] om. pr. — 18) *Atriae primum in Hetruria sit inst.*] *ab atriensibus Hetruriae sit primum inst.* L. *Atrii* M. — 19) *vel quod*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. Vulg. *quia.* — 20) *a terra*] Sic L. B. Gu. 1. 2. pr. S. Vulg. *e terra.* — 21) *aterrium*] *atrarium* B. Gu. 1. pr. *aterreum* S. — 22) *πάππος*] *pappos* Gu. 2. *παπεσος* B. — 23) *eosdem*] *eos* L. — 24) *αἰπύς*] Sic scripsi de coniectura, Scalig. coniecit *ἄππα*, a quo longe absunt codd., quorum B. habet *αὐος* M. *ayos.* Gu. 1. *ἀρος* Gu. 2. *aroc.* Ex his nihil aliud feceris, nisi *αἰπύς* sive Homericum illud *αἰπός*, idque verum esse, ostendunt sequentia: *significatque magnum* cet. Om. pr. Vulg. *τάττα* S. *τάτα.* Idem postea pro *quoniam* habet *cum.* — 25) *adduum*] *adavum* pr. — 26) *additus*] *aditus* L. B. pr. — 27) *avus*] *coaevus* L. B. Gu. 1. pr. — 28) *Atavus*] *Attavus* B. M. — 29) *atta*] Sic L. M. Gu. 2. *asta* B. pr. *est atta* Gu. 1. Vulg. *tata.* — 30) *ut pueri*] *ut puta pueri* B. — 31) *aeque*] *est aeque* B. — 32) *vocabuli facta diminutio est*] *facta vocab. dim.* L. *voc. facta diminutione* B. pr. — 33) *obtineat*] *obtinet* B. — 34) *filiam*] *filium* L. S. — 35) *Amita*] Praeponitur vulgo glossa *Amites perticae aucupales*, sed eadem repetitur post *Amsegetes.* Priore loco om. omnes codd. —

similitudinem personarum, quae ideo minus habent dissensionis, quo minus aemulationis.

Avillas agnus [39] recentis partus.

Agnus dicitur a Graeco *ἀπὸ τοῦ ἁγνοῦ* [40], quod significat castum, eo quod sit hostia pura [41] et immolationi [42] apta.

Avere nihil aliud est [43], quam cupere. Argumento est avidum et aviditatem [44], ex quibus praecipua [45] cupiditas intellegitur [46], quum significet et gaudere.

Adscripti dicebantur, qui in colonias [47] nomina dedissent, ut essent coloni.

Adsciscere est [48] adiungere vel assumere.

Adscripticii [49] veluti quidam scripti dicebantur, qui supplendis legionibus adscribebantur. Hos et *accensos* dicebant, quod ad legionum censum essent adscripti [50]. Quidam *velatos* [51], quia vestiti inermes sequerentur exercitum. Nonnulli *ferentarios*, quod fundis lapidibusque proeliaturi ea [52] modo ferrent, quae in hostes iacerent [53]. Alii *rorarios* [54], quod id genus hominum, antequam acies coirent, in modum rorantis tempestatis dimicaret [55].

Auctarium [56] dicebant antiqui, quod super [57] mensuram vel pondus iustum adiiciebatur [58], ut cumulus vocatur in modio.

Auctum vocabatur spacium circi, quod super [59] definitum [60] modum victoriae adiungitur.

Argennon [61] argentum percandidum [62].

Arbiter dicitur iudex, quod [63] totius rei [64] habeat arbitrium [65] et facultatem.

Amicinum utris pediculum [66], ex quo vinum diffunditur [67].

Arbosem [68] pro arbore antiqui dicebant [69] et [70] robosem [71] pro robore.

Arbitrium [72] dicitur sententia, quae ab arbitro [73] statuitur.

Arbitrarium, quum adhuc res apud arbitrum [74] geritur.

Amicitiae vocabulum ab amore deducitur, quamvis interdum vituperandus sit amor. Ab antiquis autem *ameci* et *amecae* per *e* litteram efferebantur [75].

Adpromissor est [76], qui, quod suo nomine promisit, idem pro altero quoque promisit [77].

36) *vocitata*] *vocita* M. — 37) *a*] om. B. — 38) *meo*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 39) *agnus*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. Vulg. *agnas*. — 40) *ἀπὸ τοῦ ἁγνοῦ*] Sic B. Gu. 1. *apotu agnu* M. Gu. 2. *ἁγνός* Vulg., quod om. L. *a Graeco ἁγν.* om. pr. — 41) *sit hostia pura*] *hostia pura sit* B. — 42) *immolationi*] *molatu* L. — 43) *nihil aliud est*] *nihil est aliud* L. — 44) *Argumento est*] Fortasse scriptum erat *Avere nihil aliud esse quam cupere, argumento est avidum et aviditas*. — 45) *praecipua*] om. L. — 46) *intellegitur*] Sic Gu. 2. Vulg. *intelligitur*. Sed ego in orthographia secutus sum codd., qui antiquiorem exhibent scripturam. — 47) *qui in colonias*] *in colon. qui* B. — 48) *est* om. B. — 49) *Adscripticii*] *Adscriptitii* B., ut idem cod. paulo post habet. Sed nolui h. l. veriorem scripturam recipere, ne etymologia obliteraretur. — 50) *cens. essent adscr.*] *essent cens. ascr.* B. — 51) *velatos*] *velites* L. *vellatos* B. Fortasse veram lectionem praestat L. *Velites*, quod nomen Grammaticus male a *velando* dictum esse putabat. Pro *quia* Scal. habet *quod*. — 52) *ea*] *eo* L. B. pr. — 53) *quae in hostes iacerent*] om. L. — 54) *rorarios*] *roranos sive rorarios* L. — 55) *id gen. hom.* etc.] *id genus hom. currens in modum* L. *coirent in modum ror. temp. dimicare* B. Gu. 1. pr. — 56) *Auctarium*] *auctatarium* L. — 57) *super*] *supra* M. — 58) *adiiciebatur*] *adicieb.* Gu. 2. — 59) *super*] *supra* M. S. — 60) *defin.*] *diffin.* B. Gu. 1. — 61) *Argennon*] Sic M. Gu. 2. pr. S. Vulg. *Argenon*. — 62) *percand.*] *ἀργέννον* addit Gu. 1. — 63) *quod*] *qui* L. — 64) *rei*] om. Gu. 1. — 65) *arbitrium*] *arbitrarium* L. — 66) *pediculum*] *pendiculum* pr. — 67) *diffunditur*] *defunditur* L. M. *defend.* B. — 68) *Arbosem*] *Arbosen* B. *Arbosenum* pr. — 69) *ant. dic.*] *dic. ant.* B. — 70) *et*] om. L. — — 71) *robosem*] *robosenum* pr. — 72) *Arbitrium*] *Arbitrarium* L. — 73) *ab arbitro*] *ab arbitrio* L. *ex arbitrio* B. — 74) *arbitrum*] *arbitrium* M. — 75) *ameci et am.* etc.] *amici et ameci* L. *Amici et ameci per literam e ab ant. autem eff.* B. exhibet. — 76) *est*] om. B. — 77) *promisit*] Sic Gu. 2. Vulg. *promittit*.

Arcere [1] est continere. Unde et [2] arcus in aedificiis dictus est, quia se ipse continet. Alii dicunt *arcum* dictum esse ab opere arrigendo in altitudinem.

Arcuma [3] genus plaustri est [4] modici, quo homo gestari possit.

Argeos vocabant scirpeas effigies, quae per virgines Vestales annis singulis [5] iaciebantur in Tiberim.

Arcere prohibere est [6]. Similiter [7] *abarcet*, prohibet. *Porcet* quoque dictum ab antiquis, quasi porro arcet, et pro eo, quod est continet, ponitur; unde et [8] *coercere* [9] continere dicimus. Trahitur autem hoc verbum a Graecorum magistratu, quem illi *ἀρχήν* [10] vocant, in cuius potestate est vel [11] cogere, vel prohibere.

Arcani sermonis significatio trahitur sive ab arce, quae tutissima pars urbis est [12], sive a genere sacrificii, quod in arce fit ab auguribus, adeo remotum a notitia vulgari, ut ne litteris quidem mandetur, sed per memoriam successorum celebretur; sive ab arca, in qua quae clausa sunt, tuta manent, cuius ipsius origo ab arcendo pendet [13].

Arculum appellabant [14] circulum, quem capiti imponebant ad sustinenda [15] commodius vasa, quae ad sacra publica capite portabantur.

Arculus putabatur esse [16] deus, qui tutelam gereret arcarum.

Arculata [17] dicebantur circuli, qui ex farina in sacrificiis fiebant.

Arcula dicebatur avis, quae in auspiciis vetabat aliquid fieri.

Asseres dicti, quod assideant parieti trabibusque.

Assiratum [18] apud antiquos dicebatur genus quoddam potionis ex vino et sanguine temperatum, quod Latini prisci sanguinem *assir* [19] vocarent [20].

Ambrices [21] regulae, quae transversae asseribus et tegulis [22] interponuntur [23].

Antes sunt extremi ordines vinearum. Unde etiam [24] nomen trahunt antae [25], quae [26] sunt latera ostiorum.

Ambitus proprie dicitur [27] inter vicinorum aedificia locus duorum pedum et semipedis ad [28] circumeundi facultatem relictus. Ex quo etiam honoris ambitus dici coeptus est a circumeundo supplicandoque. Ambitio est ipsa actio ambientis [29].

1) *Arcere*] *Arcire* L. — 2) *et*] om. L. Scal. pro *ipse* habet *ipsum*. — 3) *Arcuma*] Sic Gu. 1. *Arcima* B. Vulg. *Arcirma*. — 4) *est*] om. B. — 5) *annis sing.*] *sing. annis* L. — 6) *prohib. est*] *est proh.* L. — 7) *Simil.*] *et sim.* L. — 8) *et*] om. L. — 9) *coerc.*] *coherc.* B. — 10) *ἀρχήν*] Sic Gu. 1. *archen* M. Gu. 2. *voc. ἀρχόν* B. om. pr. — 11) *vel*] om. pr. — 12) *tut. pars urbis est*] Sic Gu. 2. *tut. est pars urb.* L. *tut. pars est urb.* M. Gu. 1. pr. S. *tut. pars urbis erat* B. Vulg. *est* om. — 13) *pendet*] *dependet* B. pr. — 14) *appellabant*] *appellant* M. — 15) *sustinenda*] *sustinendum* B. — 16) *putabatur esse deus*] Sic L. Gu. 1. 2. pr. *putabatur esse dictus deus* B. Vulg. pro *esse* *etiam* legitur. — 17) *Arculata*] *Arcula* B. — 18) *Assiratum*] Sic scripsi secutus Scalig. Vulg. *Assaratum*. — 19) *assir*] *assyr.* M. *massir* pr. — 20) *vocarent*] *vocabant* L. — 21) *Ambrices*] *Acobrices* Gu. 2. — 22) *tegulis*] *regulis* L. — 23) *ass. et teg. interp.*] *interp. ass. et teg.* B. — 24) *etiam*] *et* B. — 25) *antae*] *anteae* B. — 26) *quae*] om. L. — 27) *propr. dic.*] *dic. propr.* Gu. 1. — 28) *ad circum*] *et ad* Gu. 1. — 29) *ambientis*] *ambiendi* L. — 30) *proprie dic.*] *dic. propr.* Gu. 1. — 31) *circumnando*] *circumdando* Gu. 1. — 32) *quoniam*] *quod* L. S. addit *Am.* — 33) *sumptum*] *est* add. L. *tractum* B. pr. — 34) *quae est ἀμφί*] om. L., qui habet *quod significat.* *ἀμφί* om. pr. — — 35) *circum et nare*] *circumnare id est fluere* L. *circumnare et fluere* pr. *nare sive fluere* B. In edit. Scal. addita est glossa: *Amoebaeum carmen est, quotiens aliqui ex aequali numero versuum canunt: et ita se habet ipsa responsio, ut aut malum aut contrarium aliquid dicat.* Haec ab omnibus codd. absunt. — 36) *agi part.*] *partes agi* L. — 37) *ἀμφίβολα dicuntur*] Sic B. *amphibola dicuntur* Gu. 2. *dicuntur ἀμφίβολα* Gu. 1.

Amnis proprie dicitur [30] a circumnando [31], quoniam [32] ex Graeca praepositione sumptum [33], quae est ἀμφί [34], significat circum, et *nare* fluere [35].

Ambiguum est, quod in ambas agi partes [36] animo potest. Huiusmodi apud Graecos ἀμφίβολα dicuntur [37].

Ambrones fuerunt gens quaedam Gallica [38], qui subita [39] inundatione maris quum amisissent sedes suas, rapinis et praedationibus [40] se suosque [41] alere coeperunt. Eos et Cimbros Teutonosque [42] C. Marius delevit. Ex quo tractum est, ut turpis vitae homines *ambrones* dicerentur.

Antiae muliebres capilli demissi [43] in frontem [44] appellati ex Graeco videntur; quod enim nos [45] *contra*, illi ἄντιον [46] dicunt.

Amneses [47] appellantur urbes sitae prope amnem, ut a mari maritimae. Unde [48] interamnae et antemnae dictae sunt, quod inter amnes sint positae [49] vel ante se habeant amnes.

Amtermini, qui circa terminos provinciae manent. Unde *amiciri*, *amburbium*, *ambarvalia*, *amplexus* dicta sunt.

Angiportus iter compendiarium [50] in oppido, eo [51] quod sit angustus portus, id est aditus in portum.

Angeronae deae sacra a Romanis instituta sunt, quum angina omne genus animalium consumeretur, cuius festa *Angeronalia* dicebantur [52].

Actus modo significant [53] in comoediis et tragoediis certa spacia canticorum, modo iter inter vicinos quatuor [54] pedum latum; modo in geometrica [55] minorem partem iugeri [56], id est centumviginti pedum; modo motum corporis, ut histrionum et saltatorum, qui etiam ex hoc ipso *actuosi* dicuntur.

Auxiliares dicuntur in bello socii Romanorum exterarum [57] nationum, dicti ex Graeco vocabulo αὔξησιν [58], quod nos dicimus rerum crescentium auctionem [59].

Ausoniam appellavit Auson Ulixis [60] et Calypsus filius eam primum [61] partem [62] Italiae, in qua sunt urbes Beneventum et Cales; deinde paulatim tota quoque Italia, quae Apennino [63] finitur, dicta est Ausonia ab eodem duce, a quo conditam Auruncam urbem etiam [64] ferunt.

dicuntur amphiboli L. Vulg. *ἀμφίβολον dicitur.* — 38) *gens quaedam Gallica*] *gentes quaedam Gallicae* L. B. — 39) *qui*] *quae* L. M. — 40) *et praed.*] *depraedat.* Gu. 1. omisso *et.* — 41) *suosque*] *atque suos* L. — 42) *Teutonosque*] Sic B. Gu. 1. pr. S. *Teotonosque* M. Gu. 2. Vulg. *Teutonesque.* — 43) *demissi*] *dimissi* Gu. 2. *remissi* L. — 44) *frontem*] *fronte* L. — 45) *quod enim nos*] *q. nos enim* Gu. 1. — 46) *illi ἄντιον*] Sic Gu. 1. *illi antion* B. M. Gu. 2. *anthion illi* L. *ἀντί* om. pr. *illi ἀντί* Vulg. — 47) *Amneses*] Sic M. Gu. 2. Vulg. *Amnenses*, sed recepi illud, quia in optimo est cod. et supra eodem modo *Albesia* scuta ab *Albensibus* dicta sunt. — 48) *Unde*] *et* add. B. — 49) *sint pos.*] *sunt pos.* pr. *pos. sunt* L. — 50) *iter comp.*] *est inter comp.* L. M. — 51) *eo*] om. Gu. 1. *et quod* L. — 52) *dicebantur*] *appellabantur* Gu. 1. — 53) *significant*] *significat* B. Gu. 1. S. — 54) *quatuor*] *vel quat.* B. — 55) *geometrica*] Sic B. M. Gu. 2. S. *geometria* Vulg. — 56) *iugeri*] *iugeris* B. — 57) *exterarum*] *externarum* B. — 58) *αὔξησιν*] *auxesim* Gu. 2. B. M. om. L. Gu. 1. pr. In Vulg. est αὔξησις, quod verius esse videtur, quum alterum haud dubie originem debeat accusativis, qui sequuntur, frequenti scribarum vitio. — 59) *auctionem*] Sic Vulgata. Sed M. Gu. 2. pr. *actionem*, quod nihili videtur. — 60) *Ulixis*] Sic L. B. Gu. 1. 2. *Ulyxis* M. *Ulyssis* vulgo, vitiose. — 61) *primum*] Sic Gu. 2. Recte. Respondet *deinde. primam* Vulg. — 62) *partem*] om. L. — 63) *Apennino*] *Appennino* M. — 64) *conditam Aurunc. urb. etiam fer.*] Sic Gu. 1. 2. *urb. Ar. cond.* L. *Aruncum* (a superscr.) (sic) B. *cond. fuisse Ar.* M. *Auruncam* scripsi ex Scalig. coniectura. Vulg. *etiam cond. Ar. urb. fer.* Fortasse *etiam* est eiiciendum. *cond. fuisse Ar. urb. fer.* S.

Alumeto [1] pro Laumedonte [2] a veteribus Romanis necdum assuetis Graecae linguae dictum est. Sic Melo pro Nilo, Catamitus pro Ganymede, Alphius pro Alpheo dicebatur.

Accensi [3] dicebantur, qui in locum mortuorum militum surrogabantur [4], dicti ita, quia ad censum adiiciebantur [5].

Acerra ara, quae ante mortuum poni solebat, in qua odores incendebant [6]. Alii dicunt arculam esse thurariam, scilicet [7] ubi thus reponebant [8].

Apex, qui est sacerdotum insigne, dictus est ab eo [9], quod comprehendere antiqui vinculo [10] *apere* dicebant. Unde aptus is, qui convenienter alicui iunctus est.

Atanuvium [11] est poculi fictilis genus, quo in sacrificiis utebantur sacerdotes Romani [12].

Atroces appellantur ex Graeco, quia illi ἀτρώγια [13] appellant, quae cruda sunt; sive atrox dicitur ab eo [14], quod nihil timeat [15]; τρέσαι [16] enim [17] Graeci dicunt timere.

Auguraculum appellabant antiqui, quam [18] nos arcem dicimus, quod ibi augures publice auspicarentur.

Arseverse [19] averte ignem significat. Tuscorum enim lingua *arse* averte [20], *verse* ignem constat appellari. Unde Afranius ait [21]:

Inscribat [22] *aliquis* [23] *in ostio arse verse.*

Aborigines appellati sunt, quod [24] errantes convenerint [25] in agrum [26], qui nunc est [27] populi Romani. Fuit enim [28] gens antiquissima Italiae.

Aboloes [29] dicebant pro ab illis; antiqui enim litteram non geminabant [30].

Aventinus mons intra urbem dictus est, quod ibi rex Albanorum Aventinus bello fuerit [31] exstinctus atque sepultus.

Adorare apud antiquos significabat [32] agere; unde et [33] legati oratores dicuntur, quia mandata populi agunt.

Armilustrium [34] festum erat apud Romanos, quo res divinas armati faciebant, ac, dum sacrificarent [35], tubis canebant.

Adeo duas habet significationes. Nam quum prima acuta effertur [36], idem significat, quod *accedo*, ut [37] quum dicimus *adeo praetorem.* Quum autem secunda, idem [38] quod *usque eo*,

1) *Alumeto*] Sic Gu. 1. *Alumento* Vulg. — 2) *Laumed.*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. S. Vulg. *Laomed.* Vide Scalig. not. — 3) *Accensi*] Sic L. M. Gu. 2. *Adcensi* Vulg. — 4) *surrog.*] Sic L. M. Vulgo *subrog.* — 5) *adiicieb.*] *adicieb.* M. Gu. 2. — 6) *incendebant*] *incendebantur* L. S. — 7) *scilicet*] om. B. — 8) *reponebant*] *reponebatur* B. — 9) *dictus est ab eo*] Sic Gu. 2. pr. Vulg. om. *est.* — 10) *comprehendere ant. vinc.*] *compr. vinc. ant.* L. — 11) *Atanuvium*] Sic scripsi secutus Scal. Vulgo *Athanuv.* *Athanavium* B. *Athavium* pr. *Attanium* L. — 12) *uteb. sacerd. Rom.*] Sic Gu. 2. *Romani* om. L. B. Gu. 1. Vulgo additur post *Rom.* *Potitii* pro quo *Potitiani* L. *Potiani* B. Gu. 1. pr. Om. prorsus M. Gu. 2. Vulg. *Romani uteb. sac. Potitii.* — 13) ἀτρώγια] Sic ad marg. notatur in Gu. 1. *atrogia* B. Vulgo *atrocia*, sed Graeci non dicebant *atrocia;* Graeca igitur voce opus est. Hoc autem voc. quamquam in Lexicis non reperiatur, tamen a Grammaticis inventum esse in libris puto. Est enim a τρώγω, unde multi hoc vocab. derivant. Vide Doederlein Latein. Syn. T. I. p. 38. — 14) *ab eo*] om. Gu. 1. — 15) *timeat*] *de se* add. L. — 16) τρέσαι] Sic Gu. 1. S. *trese* B. M. Gu. 2. *trein* L. om. pr. Vulg. τρέω. — 17) *enim* om. L. Gu. 1. — 18) *quam*] *quod* L. — 19) *Arse verse*] *averse averte* L. — 20) *arse averte*] *arte verse* B. — 21) *ait*] *inquit* L. — 22) *Inscribat*] Sic L. B. Gu. 1. 2. pr. *inscribit* Vulg. — 23) *aliquis*] *aliquid* L. — 24) *quod*] *qui* L. — 25) *convenerint*] *convenerunt* L. — 26) *agrum*] *agris* L. — 27) *nunc est*] om. L. — 28) *enim*] om. L. — 29) *Aboloes*] *Abolis* L. *Aboloos* Gu. 1. — 30) *litt. non gem.*] *non gem. litt.* L. — 31) *fuerit*] *fuit* L. — 32) *significabat*] *significat* L. B. — 33) *et*] *etiam* B. — 34) *Armilustrium*] *Armilustrum* L. M. — 35) *sacrificarent*]

non quidem secundum rationem, quia *ad* praepositio accusativis accommodata est, sed vetusta quadam [39] loquendi consuetudine.

Argea loca Romae appellantur, quod in his sepulti essent quidam Argivorum illustres viri.

Asparagus herba dicta, quod in aspero virgulto nascatur.

Assidelae mensae vocantur, ad quas sedentes flamines sacra faciunt.

Anceps significare videtur id, quod ex utraque parte caput habeat, ut secures, bipennes [40]; sed magis a capiendo, quod ex utraque parte [41] aeque [42] captatur [43], appellatum est [44].

Ancus appellatur, qui aduncum brachium habet, et [45] exporrigi non potest.

Ancillae dictae ab Anco Martio rege, quod is bello magnum feminarum numerum ceperit. Sive ideo sic appellantur [46], quod [47] antiqui *anculare* dicebant pro ministrare, ex quo dii quoque vel [48] deae feruntur coli, quibus nomina sunt Anculi et Anculae.

Ancaesa dicta sunt ab antiquis vasa, quae [49] caelata appellamus [50], quod circumcaedendo talia fiunt [51]. Ipsum quoque *caelare* verbum ab eadem causa est dictum, *d* littera cum *l* permutata.

Aerosam appellaverunt antiqui insulam Cyprum, quod in ea plurimum aeris nascatur.

Aenesi [52] dicti sunt [53] comites Aeneae.

Aenatores [54] cornicines dicuntur [55], id est cornu canentes.

Aenariam appellavere locum [56], ubi *Aeneas* classem a Troia veniens appulit.

Audacia ab avide, id est cupide agendo dicta est [57].

Aceratum lutum cum paleis mixtum [58].

Aclassis [59] tunica ab humeris non consuta [60].

Arilator [61], qui etiam *cocio* appellatur, dictus [62] videtur [63] a voce Graeca, quae est *αἶρε* [64] tolle, quia sequitur merces, ex quibus quid cadens lucelli possit tollere. Lucellum enim [65] diminutivum est a lucro [66].

Artitus bonis instructus [67] artibus.

Arnae [68] *caput* [69], agni caput.

Arsineum [70] ornamentum capitis muliebris.

sacrificabant L. B. Gu. 1. — 36) *prima ac. eff.*] *ac. effert. prima* B. *prima adeo ac.* Gu. 1. — 37) *ut*] om. B. M. Gu. 1. pr. — 38) *idem est*] *id est quousque* B. M. pr. *est* om. L. Gu. 1. 2. — 39) *quadam*] Sic M. Vulg. *quidem.* At *sed quidem* non placet: *quadam* significat ignorationem rei, quod h. l. multo est melius. — 40) *secures bipennes*] *securis bipennis* L. B. Gu. 1. pr. S. — 41) *parte*] *acie* L. om. B. Gu. 1. — 42) *aeque*] om. L. — 43) *captatur*] Sic B. M. Gu. 2. pr. — 44) *appell. est*] *est app.* L. — 45) *et*] Sic M. Gu. 2., quod verum esse ostendit Indicat. *potest*, qui est in M. Gu. 1. 2. pr. Vulg. *ut — possit.* *Ut* et *et* frequenter permutantur. In sequenti glossa om. Scal. *rege.* — 46) *sic app.*] om. L. — 47) *quod*] *quia* L. — 48) *vel deae*] Sic Gu. 2. *atque deae* B. *ac deae* Vulg. — 49) *quae*] *in Umbria* add. B. — 50) *appell.*] *dicimus* L. — 51) *fiunt*] *sunt* Gu. 2. — 52) *Aenesi*] *Aenesii* L. *Aenensi* pr. — 53) *sunt*] om. L. — 54) *Aenatores*] Sic M. Gu. 1. S. *Aeneatores* Vulg. — 55) *dicuntur*] om. L. — 56) *locum*] *insulam* L. — 57) *dicta est*] *est dicta* L. Gu. 1. — 58) *mixtum*] Sic B. M. Gu. 1. 2. S. *mistum* vulg. — 59) *Aclassis*] *Aclasis* M. — 60) *consuta*] *suta* B. — 61) *Arilator*] Sic S. *Arillator* M. Gu. 2. *Arillatur* Gu. 1. pr. *Arilatur* L. B. *Arilat. coctio, qui etiam* etc. L. B. M. Gu. 1. 2. pr. *Arrulator* vulg. — 62) *dictus*] *dictum* Gu. 1. pr. — 63) *videtur*] om. B. — 64) *αἶρε*] *area* M. Gu. 2. om. L. pr. — 65) *Lucell. enim*] *etiam luc.* L. om. *enim* M. Gu. 1. 2. S. — 66) *lucro*] *luco* B. — 67) *instructus*] *institutus* B. — 68) *Arnae*] *Arni* M. — 69) *caput, agni caput*] Sic L. (qui *dicebatur* add.) B. M. Gu. 2. pr. S. Vulg. primo loco *caput* om. — 70) *Arsin.*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. Vulg. *Arlin.*

Artus ex Graeco appellantur, quos [1] illi ἄρθρα [2] dicunt: sive *artus* dicti, quod membra membris artentur.

Arquites arcu proeliantes, qui nunc dicuntur sagittarii.

Arbilla arvina, id est pinguedo corporis.

Artifices dicti, quod scientiam suam per artus [3] exercent, sive quod apte opera [4] inter se artent, qua ex causa etiam et *artes* [5] sunt appellatae [6].

Arytenam [7] sive artenam [8] vas ab hauriendo sic appellabant [9].

Amsegetes [10] dicuntur, quorum ager viam [11] tangit.

Amites [12] perticae aucupales.

Ampendices [13] dicebantur ab antiquis, quod circumpenderent [14], quos [15] nunc *appendices* appellamus.

Ablegmina [16] partes extorum, quae diis immolantur [17].

Ambulacra, ambulationes.

Amian [18] genus piscis.

Ameria urbs in Umbria [19], ab Amiro [20] sic [21] appellata.

Adsipere [22] et *praesipere* dicebant antiqui a sapiendo [23], sicut nos quoque modo [24] dicimus ab aequo *iniquum*, ab [25] quaerendo *inquirere*.

Admissivae aves dicebantur ab auguribus [26], quae consulentem iuberent.

Adulari est compositum ex accedendo et adludendo [27].

Addubanum [28] dubium [29].

Adulter et *adultera* dicuntur, quia [30] et ille ad alteram et haec [31] ad alterum se conferunt.

Aquilus color est fuscus et subniger, a quo aquila dicta esse videtur, quamvis eam ab acute volando dictam volunt. — *Aquilus* autem [32] color ab aqua [33] est nominatus. Nam quum antiqui duos omnino naturales nossent [34], id est album et nigrum, intervenerit autem is [35] quoque, qui ita neutri similis est, ut tamen ab utroque proprietatem trahat, potissimum ab aqua eum denominarunt [36], cuius incertus est color.

1) *quos illi*] *quod illi* L. — 2) ἄρθρα] *arthra* Gu. 2. om. pr. — 3) *artus*] *artes* L. — 4) *opera*] *operam* B. — 5) *etiam et artes*] Sic L. B. M. Gu. 1. Vulgo *et* om. Sed similiter s. v. *Apricus* ex optimis codd. restitui *etiam et*. Vid. ibid. not. — 6) *appell. sunt*] *sunt app.* L. B. Gu. 1. 2. — 7) *Aryten.*] *Ariten.* B. Gu. 2. *Arithen.* Gu. 1. — 8) *artenam*] Sic M. pr. S. Vulg. *artennam.* — 9) *appellabant*] *appellant* B. Gu. 1. addit ἀπὸ τοῦ ἀρτύειν. Cod. quidam Scal. ἀρύεσθαι. — 10) *Amseg.*] *Anseg.* B. Gu. 1. — 11) *ager viam*] *viam ag.* Gu. 1. — 12) *Amites*] Ita vulgo et in omnibus codd., nisi quod B. in textu exhibeat *Antices*, in margine vero *Amites*, ut vulgo. — 13) *Ampend.*] *Ampedices* L. Gu. 1. S. — 14) *circumpend.*] *pendendo* M. — 15) *quos*] *quas* B. — 16) *Ablegmina*] Sic M. Gu. 2. Vulg. *Albegm.* Vid. Scalig. not. — 17) *immolantur*] Sic Gu. 1. *immolabant* ceteri. — 18) *Amian*] Sic M. Gu. 2. pr. *Amiam* B. Gu. 1. Vulg. *Amia.* — 19) *in Umbria*] *Umbrariae* L. om. B. — 20) *Amiro*] *Armirio* B. *Amero* pr. — 21) *sic app.* Sic L. M. Gu. 1. 2. pr. S. Vulg. om. *sic.* — 22) *Adsipere*] Gu. 2. bis habet hunc articulum, hoc loco et post voc. *Apud.* Hoc loco om. vv. *a sapiendo*, non item altero loco, ubi etiam *persipere* pro *praesipere* habet. — 23) *a sapiendo*] om. M. Gu. 1. 2. *antiqui a sap.* om. pr., quae item bis cum Gu. 2. habet hunc articulum. — 24) *quoque modo*] om. B. — 25) *a quaer.*] *ab quaer.* B. M. Gu. 1. 2. pr. — 26) *aves diceb. ab aug.*] *dic. ab aug. aves* B. — 27) *adludendo*] *alluendo* M. Gu. 2. pr. — 28) *Addubanum*] *Adubanum* L. B. — 29) *dubium*] Sic M. Gu. 2. Vulg. *Danubium*, quod vitium simile est ei, quo *Anacreon* pro *Antehac* in omnibus est codd. Scalig. legendum censet *Ad dubienum, ad dubium.* Quidni *Addubienum*, ut *addubito*, dicatur? Unde praepositione *ad* in interpretamento non opus esse puto. — 30) *quia et*] *quod et* M. *et* om. L. — 31) *haec*] *illa* B. — 32) *autem*] om. L. — 33) *aqua*] *aquila* B. — 34) *nossent*] *no-*

Aquilo ventus [37] a vehementissimo volatu ad [38] instar aquilae appellatur [39].
Anquirere [40] est circum quaerere [41].
Andron [42] locus domicilii [43] appellatur angustior longitudine [44], in quo viri plurimum [45] morabantur, ut gynaeceum a mulieribus [46].
Apud et *penes* in hoc differunt, quod alterum personam cum loco [47] significat [48], alterum personam et dominium ac [49] potestatem, quod trahitur a *penitus*.
Anxur vocabatur, quae nunc [50] Tarracina [51] dicitur Volscae [52] gentis, sicut ait Ennius [53]:

Vulsculus [54] *perdidit Anxur.*

Aquarioli dicebantur mulierum impudicarum sordidi asseculae [55].
Aquipenser [56] genus piscis.
Apellinem [57] antiqui dicebant pro Apollinem.
Aperta idem Apollo vocabatur [58], quia [59] patente cortina responsa ab eo dentur.
Abditivi abortivi [60].
Ape apud antiquos dicebatur [61] prohibe, compesce.
Apua genus minimi pisciculi.
Abs praepositio a Graeco deducitur ἄψ [62]. Significat autem retractationem [63] in partem posteriorem.
Apollinares ludos, hoc est in laudem [64] Apollinis, populus laureatus spectabat, stipe data pro cuiusque copia.
Apiculum filum, quo flamines velatum apicem [65] gerunt.
Abacti magistratus dicebantur [66], qui coacti deposuerant imperium.
Agere modo significat *ante se pellere*, id est minare [67]. Virgilius:

Et [68] *potum pastas age* [69] *Tityre* [70].

Modo significat [71] *iurgari*, ut [72] dicimus [73] *agit cum eo furti;* modo *rependere*, ut cum dicimus [74] *gratias ago;* modo *verbis indicare*, ut cum dicimus [75] *causam ago;* quin etiam si accessit [76] gestus et vultus quidam decor, ut cum scenici agere dicuntur.

sceret B. — 35) *is*] *iis* B. — 36) *denominarunt*] *nominaverunt* B. — 37) *ventus*] om. B. — 38) *ad*] om. L. — 39) *appellatur*] *ventus* add. B. — 40) *Anq.*] *Amq.* pr. — 41) *circumquaerere*] *circumquirere* Gu. 2. pr. Fortasse verum, sed nolui propter perspicuitatem etymologiae recipere. — 42) *Andron*] *Antron* pr. — 43) *loc. dom.*] *dom. loc.* L. — 44) *longitud.*] *latitud.* Gu. 1. — 45) *plurimum*] B. Vulg. *plurimi.* — 46) *ut gynaeceum a mulieribus*] Sic M. Gu. 2. S. *ut gynaecion* γυναικοιον B. *ut a mulieribus* reliquis omissis L. Gu. 1. Vulg. ut τὸ γυναικεῖον ἀπὸ τῶν γυναικῶν. — 47) *person. cum loco*] *cum loco pers.* L. — 48) *significat*] *signat* pr. — 49) *ac*] *et* L. — 50) *nunc*] om. L. — 51) *Tarrac.*] *Terrac.* M. *dicitur Tarr.* B. — 52) *Volscae*] *Vulscae* B. M. Gu. 2. — 53) *ait Enn.*] *Enn. ait* B. — 54) *Vulsculus*] Sic B. Gu. 1. 2. *Vulculus* M. pr. Om. versum L. — 55) *asseculae*] L. M. Gu. 1. 2. pr. Vulg. *adseclae.* — 56) *Aquipenser*] *Accipenser* L. *Arvip.* B. — 57) *Apellin.*] L. ita: *Aperta idem Apollo vocabatur. Apellinem pro Apolline vocabant, quia patente cortina ab eo responsa dentur.* — 58) *vocabatur*] *dicebatur* Gu. 1. — 59) *quia* om. Gu. 1. — 60) *abortivi*] *dicuntur* add. L. — 61) *apud antiquos dicebatur*] *antiqui dicebant* L. B. *antique dicebatur* Gu. 1. pr. — 62) ἄψ] om. L. B. M. Gu. 1. 2. pr. — 63) *retractationem*] Sic B. M. Gu. 1. 2., in quo a secunda man. Vulg. *retractionem.* — 64) *laudem*] Sic M. Gu. 1. S. Vulg. *laude*, frequenti vitio, linea supra *e* neglecta. — 65) *vel ap.*] *ap. vel* Gu. 1. — 66) *dicebantur*] *dicebant* B. — 67) *minare*] *minari* B. — 68) *Et*] *ad* L. — 69) *age*] *agere* B. — 70) *Tityre*] om. M. Gu. 2. — 71) *significat*] om. B. — 72) *ut dicimus*] Sic M. Gu. 1. 2. Vulg. *ut cum dicimus.* — 73) *cum dicimus*] om. L. — 74) *cum dicimus*] om. L. — 75) *cum dicimus*] om. L. — 76) *quin etiam si accessit*] *quando etiam successit* L.

Abgregare est a grege ducere: ***adgregare***[1] ad gregem ducere: ***segregare*** ex[2] pluribus gregibus partes seducere, unde et ***egregius*** dicitur e grege lectus[3]. Quorum verborum frequens usus non mirum si ex pecoribus pendet, quum apud antiquos opes et patrimonia ex his praecipue constiterint, ut adhuc etiam[4] ***pecunias*** et ***peculia*** dicimus.

Acetare dicebant, quod nunc dicimus ***agitare.***

Autumnum quidam dictum[5] existimant, quod tunc maxime augeantur hominum opes, coactis agrorum fructibus.

Agedum significat ***age modo.*** Est enim adhortantis sermo.

Aulas antiqui dicebant, quas nos dicimus ***ollas***, quia nullam litteram geminabant. Itaque ***aulicocia***[6] ***exta***, quae in ollis[7] coquebantur, dicebant, id est ***elixa.***

Avidus a ***non videndo*** propter nimiam cupiditatem appellatur; sicut ***amens***, qui mentem suam non habet.

Aureliam familiam ex Sabinis oriundam a sole dictam putant, quod ei publice a populo Romano datus sit locus, in quo sacra faceret[9] soli, qui ex hoc ***Auselii***[10] dicebantur, ut ***Valesii Papisii*** pro eo, quod est ***Valerii***, ***Papirii***[11].

Aemiliam[12] gentem appellatam dicunt[13] a Mamerco, Pythagorae philosophi filio, cui propter unicam humanitatem[14] cognomen fuerit ***Aemylos***[15]. Alii, quod ab Ascanio descendat[16], qui duos habuerit[17] filios, ***Iulium*** et ***Aemylon***[18].

Aerumnulas[19] Plautus refert furcillas[20], quibus religatas sarcinas viatores gerebant. Quarum usum quia Gaius[21] Marius retulit, Muli Mariani postea[22] appellabantur. Itaque aerumnae labores onerosos significant[23]; sive a Graeco sermone deducuntur. Nam *αἴρειν* Graece[24], Latine ***tollere*** dicitur.

Aemidum tumidum[25].

Aequidiale apud antiquos dictum est[26], quod nunc dicimus ***aequinoctiale***, quia nox diei potius, quam dies nocti annumerari debet. Graeci quoque in hoc consentiunt, *ἰσημερίαν*[27], id est ***aequidiale*** dicentes.

1) *a grege ducere*] Sic L. Gu. 2. Vulg. *ab grege* omisso verbo *ducere. ab grege ducere* M. S. *a grege ducere ad gregem* Gu. 1. omissa voce *aggregare. a grege deducere ad gregem ducere* pr. *a grege ad gregem* B. — 2) *ex plur.*] *est a plur.* B. — 3) *lectus*] om. Gu. 1. — 4) *etiam*] *et* Gu. 1. — 5) *dictum*] om. B. — 6) *aulicocia*] *auliquona* pr. *aulicoqua* S. — 7) *ollis*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. Vulg. *aulis.* — 8) *nimiam*] om. B. — 9) *faceret*] *facerent* B. *sacrificaret* M. — 10) *Auselii*] *Auseli* M. Gu. 2. pr. *Auxeli* Gu. 1. *Aurelii* B. — 11) *Papirii*] *ut Valesii pro eo, quod Valerii. Papisii Papirii* L. *Paperii* M. *Parii* Gu. 2. *Pampisii* pr. — 12) *Aemiliam*] Hic est ordo in cod. Gu. 2., quem h. l. sequuntur B. M. Gu. 1. Vulgatus ordo est *Aerumnulas. Aemil.* B. *Aemyl.* — 13) *dicunt*] *appellatam* denuo addit B. — 14) *un. hum.*] *hum. unic.* B. — 15) *Aemylos*] Sic scripsi ex etymologica ratione, quum Graece id dicatur *Αἱμύλος. Aemilios* B. pr. — 16) *alii quod ab Ascanio descendat*] *alii a Stanio descendere dicunt* L. — 17) *habuerit*] Sic M. Gu. 1. 2. Vulg. *habuit.* — 18) *Aemylon*] Sic M. *Aemilion* pr. *Aemilium* B. — 19) *Aerumnulas*] Sic ordo est in cod. Gu. 2. Vulg. *Aerumn. Aemil. Aemidum.* — 20) *furcillas*] *furculas* Gu. 1. — 21) *Gaius*] Sic M. Gu. 2. Vulg. *C.* — 22) *postea*] *propterea* M. — 23) *significant*] *significat* L. — 24) *αἴρειν Graece*] om. Gu. 1. *αἴρειν* om. pr. *Graece ayrin* L. — 25) *tumidum*] *timidum* B. — 26) *apud ant. dict. est*] *dict. est ap. ant.* L. — 27) *ἰσημερίαν*] Sic S. *isimerian* Gu. 2. *hismeriam* B. *simerian* M. om. Gu. 1. pr. Vulg. *ἰσομερίαν.* — 28) *undique, id est pec. coll.*] *id est pec. undique collig.* L. — 29) *Aequilavium*] Sic M. Gu. 2. pr. S. Vulg. *Aquilav.* — 30) *quod*] *ut* L. *ut crebrae* B. M. Gu. 1. 2. S. pr. *ita* om. S. — 31) *videantur*] L. M. Gu. 1. pr. — 32) *in eo*] om. L. — 33) *Aege*] Sic L. M. B. Gu. 1. 2. pr. Vulg. *Aegeum.*

Aeruscare aera undique, id est pecunias colligere [28].

Aequilavium [29] significat ex toto dimidium, dictum a lavatione lanae, quae dicitur aequilavio redire, quum dimidium decidit sordibus.

Aegeum mare appellatur, quod [30] ita crebrae in eo sint insulae, ut procul aspicientibus species *caprarum* videantur [31]; sive quod in eo [32] *Aege* [33] Amazonum regina perierit; sive quod in eo [34] *Aegeus* pater Thesei se [35] praecipitaverit.

Aestimata poena ab antiquis ab aere dicta est, qui eam aestimaverunt [36] aere, ovem decussis, bovem centussis, hoc est decem vel centum assibus.

Allucinatio erratio.

Adigas dare cogas.

Acies, acumen, acus et acuere dicuntur ab ἀκόνῃ [37], quam Latine dicimus *cotem*.

Auxilla olla parvula.

Amputata, id est [38] circumputata dicuntur ab eo, quod antiqui *putum* [39] pro puro dicebant, unde deducuntur [40] *pudor* [41] et *pudicus*.

Appia via et aqua ab Appio Claudio est appellata [42].

Ariminum [43] a nomine fluminis [44] propinqui est dictum.

Animula [45] urbs parvarum opum fuit [46] in Apulia.

Arca diminutivum facit [47] arculam et arcellam, ut a porco [48] porculum et porcellum [49], a [50] mamma mammulam et mamillam [51].

Alebria bene alentia.

Agasones equos agentes, id est minantes.

Arcubii [52], qui excubabant [53] in arce.

Armillas ex auro, quas viri militares ab imperatoribus donati gerunt, dictas esse existimant, quod antiqui humeros cum brachiis *armos* vocabant [54]; unde *arma* ab his dependentia sunt vocata [55].

Abalienatus dicitur, quem quis a se removerit. *Alienatus* [56], qui alienus est factus.

Asserere manum, est admovere, quo ea quoque, quae in terra [57] demittuntur [58], seri dicuntur; unde

Scal. *Aegaea.* — 34) *in eo*] *eo quia* M. *in eum* pr. — 35) *se*] om. Gu. 1. — 36) *aestimaverunt*] Sic M. Gu. 2. pr. S. *existimaverunt* Gu. 1. Vulg. *extimaverunt.* Mox Scal. *decussi* — *centussi.* — 37) *dicuntur ab ἀκόνῃ*] Sic S.; in codd. M. Gu. 1. 2. Latinis literis scripta est vox Graeca. *dicitur ab acone* B. ἀκόνῃ om. pr. In B. post *cotem* legitur *απο της ακονης.* Vulg. *ἀπὸ τοῦ ἀκόνῃ.* — 38) *id est*] om. L. B. Pro *dicuntur* S. habet *dicitur.* — 39) *putum*] om. L. — 40) *deducuntur*] *ducuntur* M. — 41) *pudor*] *pudeo* L. — 42) *est appell.*] *app. est* Gu. 1. *Appia via est, quae ab Appio Claudio est app.* pr. — 43) *Ariminum*] *Arimnon* B. — 44) *fluminis*] *fluvii* L. — 45) *Animula*] *Amimula* L. Vide quae dixi ad Plaut. Milit. III, 1, 53. p. 74. ed. Teubner. *Aminula* S. — 46) *fuit*] *enim* add. B. — 47) *facit*] om. pr. — 48) *porco*] *porca* B. — 49) *porcellum*] *porcellam* Gu. 1. — 50) *a mamma*] *ut a* L. — 51) *mammulam et mamillam*] *mammulam et mammillum* — *mammula et mamilla* L. *et mamillam* om. pr. — 52) *arcubii*] *arcubiae* L. S. *argubiae* B. Gu. 1. pr. Cfr. Doederlein Latein. Syn. T. II. p. 162. — 53) *excubabant*] *excubant* L. — 54) *armos voc.*] *voc. arm.* L. — 55) *vocata*] *nominata* B. — 56) *Alienatus*] Haec glossa adiuncta in vulgaribus exemplaribus glossae *Alicariae* recte in codd. omnibus hoc loco coniungitur cum altera *Abalienatus.* Sequitur codd. editio princeps. — 57) *in terra*] Sic Gu. 2. Vulg. *in terram*, quae syntaxis quamquam est usitatior, tamen quum altera non minus legitima sit, secutus sum cod. optimum. Cfr. Cic. in Verr. IV, 33, 73. *ille nobilis taurus* — *quo vivos, supplicii causa, demittere homines* — *solebat.* Vide Drakenborch. ad Liv. XXXVIII, 59, 10. — 58) *demittuntur*] Sic scripsi e Scaligeri coniectura. Vulg. *dimittuntur* — *dimittantur* B. *dimittitur* L. Pro *manum* edit. Scal. habet *manu* et pro *quo*, habet *quod.*

etiam serae appellantur, quia foribus admotae opponuntur defixae [1] postibus, quemadmodum ea, quae terrae inserunt [2].

Arvum dicimus agrum necdum satum.

Apica [3] dicitur ovis, quae ventrem glabrum habet.

Ae syllabam antiqui Graeca consuetudine per *ai* scribebant, ut *aulai*, *musai* [4].

Auceta [5] saepe aucta.

Abercet [6], prohibet [7].

Advosem, adversarium, hostem.

Axe agglomerati [8], universi stantes, id est [9] cohortibus aut legionibus.

Aeramina [10] utensilia [11] ampliora.

Avolant [12] advolant [13].

Astassint [14] steterint [15].

Ambaxi [16], qui circum eunt [17] et catervatim.

Apor [18] apud.

Amosio [19] annuo.

Antiquum [20] veteres etiam pro nobili [21] posuere.

Aestimias aestimationes [22].

Abisse [23] pro *adisse* [24] dicebant.

Abambulantes abscedentes.

Aquilius praenomen ab *aquilo* colore, id est nigro, est dictum.

Antiquare est in morem [25] pristinum reducere.

Attingem [26] pro attingam posuere.

Appellitavisse [27] appellasse.

Alteras ponebant pro eo, quod est [28] adverbium *alias*.

Argutum iri in discrimen vocari.

Aureas dicebant frenos [29], quibus [30] equorum aures religantur.

Audacias [31] pluraliter Cato dixit.

1) *defixae*] *fixae* pr. — 2) *inserunt*] Sic Gu. 2. Vulg. *inseruntur* — *referuntur* B. — 3) *Apica*] om. hunc articulum Gu. 1. — 4) *aulai*, *musai*] *aulai*, *pictai*, *musai* S. — 5) *Auceta*] *Avecta at auceta* B. *avata* M. Gu. 2. — 6) *Abercet*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *Abarcet* Vulg. — 7) *prohibet*] *prohibetur* L. M. B. Gu. 1. 2. pr. — 8) *agglomerati*] *glomerati* B. — 9) *id est*] *in* L. — 10) *Aeramina utensilia ampliora*] Sic scripsi e Scalig. coniectura. Vide eius not. Vulg. *Acrum aerum utens. ampl.* *Aerum aerum autensil. ampl.* M. *acrum vas ad utens. ampl.* L. *Acrumaeruma* S. — 11) *utensilia*] *autensilia* M. Gu. 1. — 12) *Avolant*] Sic Scalig. ed. *evolant* L. *aevolunt* B. Gu. 1. 2. pr. *aevolum* M. Vulg. *Aevolvunt*, quod nihil est. — 13) *advolant*] Sic L. B. *evolant* pr. S. *avolant* Gu. 2. cum vulg. — 14) *Astassint*] Sic coniecturâ Scalig. certissima. *astasent* M. Gu. 2. Vulg. *Astassent.* Videatur Struve Lat. Decl. und Coni. p. 174. *Adstassent* S. — 15) *steterint*] Sic scripsi e Scalig. coniectura pro vulgato *steterunt.* Quod si non statuitur verum esse, tota glossa pessime corrupta est. — 16) *Ambaxi*] Sic scripsi e Scalig. coni. Vulg. *Ambiaxio.* *Ambaxio* M. *Ambrasio* Gu. 1. — 17) *qui circum eunt et catervatim*] Sic scripsi e coniectura Scal., quum vulgata habeat: *qui circumeuntes catervatim*, quod nihil est. *quem circumeuntes cat.* L. *quae* M. Gu. 1. *circumeuntem* B. — 18) *Apor*] *Apot* L. — 19) *Amosio*] Sic vulgo. Scaliger fecit *annos*, cuius genit. esset *annotis*, unde *annotinus.* Post *annuo* add. L. *omnia.* — 20) *Antiquum*] Sic omnes codd. et editt. Scal. scripsit *Anticum.* — 21) *nobili*] Sic L. Vulg. *omnia*, quod nihil est. Scalig. fecit inde *ianua.* Sed mihi vera videtur cod. Lips. scriptura, quod *antiquus* etiam de generis antiquitate et de morum probitate dicitur. — 22) *aestimationes*] Sic M. Omnes reliqui cum vulg. *aestimationibus.* Mutavit Scalig. — 23) *Abisse*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. Vulg. *Abiisse.* — 24) *adisse*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr.

Ausis audeas [32].
Audax diminutivum facit *audaculus.*
Arvocitat [33] saepe advocat.
Annaria [34] lex dicebatur ab antiquis ea, qua finiuntur anni magistratus capiendi.
Aliorsum et *illorsum* sicut *introrsum* dixit Cato.
Abietaria negotia dicebantur [35], quam materiam nunc dicimus, videlicet [36] ab abietibus coemendis [37].
Aletudo corporis pinguedo.
Aeribus pluraliter ab aere, id est aeramento, Cato dixit [38].
Adduis [39] addideris.
Aristophorum vas, in quo prandium fertur [40], ut discus.
Allicit est perducit aliquem in rem, dictum a verbo *lacit* [41], id est decipit. Hinc descendit [42] *illicere* et [43] *oblectare*, id est frustrantem [44] inducere.
Abnutare saepe abnuere [45].
Aliae rei dixit Plautus pro eo, quod est alii [46] rei.
Affabrum fabrefactum.
Alimodi pro alius modi.
Aeneolum [47] quod ex [48] aere fit [49] dicimus.
Aenulum vas ex aere parvum.
Ad exitam aetatem ad [50] ultimam aetatem.
Amosio [51] ab amore denominatum.
Anginam [52] *vinariam* habere dicuntur [53], qui vino suffocantur.
Adulterina signa dicuntur alienis anulis facta.
Arabice [54] *olet*, id est ex odoribus Arabicis.
Ausculari dicebant antiqui [55] pro osculari, quod est os cum ore [56] conferre.
Adaxint [57], adegerint.
Argus oculeus [58]. Argus [59] nomen est [60] hominis, qui fuisse fingitur oculis plenus [61].
Amasso amavero.

adiisse Vulg. — 25) *morem*] *modum* L. B. — 26) *Attingem*] Sic coniecit Scal., quum vulg. *attinge* sine sensu sit. *attige* L. *attingit* B. Scribendum videtur *attigem.* — 27) *appellasse*] *pro app.* L. — 28) *est*] om. Gu. 1. — 29) *frenos*] *frena* L. — 30) *quibus equor.*] *equor., quibus* B. — 31) *Audacias*] Hic ordo est cod. Gu. 2. Vulgatus est *Ausis. Audac.* — 32) *audeas*] *pro audeas* L. — 33) *Arvocitat*] Sic B. M. Gu. 1. 2. *avocat* L. Vulg. *Advocitat.* — 34) *Annaria*] *Atrinaria* Gu. 1. — 35) *dicebantur*] om. Gu. 1. — 36) *videlicet*] om. L. — 37) *abiet. coem.*] *coem. abiet.* L. — 38) *Cato dixit*] Sic L. M. Gu. 1. 2. Vulg. *dicit Cato. dixit Cat.* pr. — 39) *Adduis*] Sic scripsi de coniectura. Vulg. *addues.* Sed *adduis* est *dederis* antiqua forma. — 40) *fertur*] *effertur* L. B. Gu. 1. *offertur* pr. — 41) *lacit*] *lacet* B. — 42) *descendit*] *attendit* L. *tendit* B. Gu. 1. pr. — 43) *et*] *id est* L. — 44) *frustrantem*] *frustrando ind.* pr. *frustrando te* B. *Frustrantem* pro subiecto esse videtur. — 45) *abnuere*] *adnuere* L. — 46) *alii*] Sic L. et ita legendum esse conieci ad Plaut. Milit. III, 1, 206. p. 80. ed. Teubner. Tum etiam mutandum erat *Ali* in *aliae*, ut ibidem conieci. — 47) *Aeneolum*] Sic L. S. Vulg. *Aeneolo* sine constructione. — 48) *ex*] om. Gu. 1. — 49) *fit*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. Vulg. *sit.* — 50) *ad*] *id est* L. — 51) *Amosio*] *Amutio* B. M. Gu. 1. 2. pr. *Amatio* S. — 52) *Anginam*] Sic B. Gu. 1. 2. pr. S. *Aginam* M. Vulg. *Anginum.* Male. — 53) *hab. dic.*] *dic. hab.* B. — 54) *Arabice*] Hoc ordine glossas habet Gu. 2. Vulg. *Auscul. Arab.* — 55) *diceb. ant.*] *ant. dic.* Gu. 1. — 56) *quod est os cum ore conferre*] *quod osculum ore conferre* L. — 57) *Adaxint*] *adacsint* Gu. 1. — 58) *oculeus*] *oculus* L. — 59) *Argus*] om. L. Coniunxi haec, quum unam rem explicent. — 60) *est*] om. L. — 61) *fuisse fingitur oculis plenus*] *fing. oculis plenus fuisse* B. *fuisse plenus oculis fing.* Gu. 1. *fuisse oculis pl. dicitur* L.

Amiculum genus est [1] vestimenti, a circumiectu dictum.
Auditavi [2] saepe audivi.
Allivescit [3], livere [4] incipit, hoc est lividum [5] fieri.
Atticissat Attice loquitur. Plautus:

Non [6] *atticissat, sed sicilissat;*

id est Sicule loquitur.
Atritas [7] atri coloris.
Aegyptinos [8] Aethiopas [9].
Advelitatio iactatio quaedam verborum figurata ab hastis velitaribus. *Velites* dicuntur expediti milites quasi volantes [10].
Auctor communis erat generis [11] apud antiquos.
Adnictat saepe et leviter [12] oculo [13] annuit. Naevius in Tarentilla:

'Alii [14] *adnutat, álii adnictat, álium amat, aliúm tenet.*

Atriplexum herba [15], quae nunc [16] *atriplex* dicitur.
Adoptaticius [17] ex adoptato [18] filio natus.
Aleonem aleatorem. Naevius:

Péssimorum péssime audax, gáneo, lurco [19], *áleo.*

Aditiculum [20] parvum aditum.
Atra bilis ab atro, id est animi [21] vitio dicta [22]. Est enim [23] *atrum* nigrum, id est a candore remotum.
Anctos [24] excruciatos [25].
Anatem dicebant morbum anuum [26], id est [27] vetularum, sicut *senium* morbum senum.
Altaria ab altitudine sunt dicta [28], quod antiqui diis superis in aedificiis a terra exaltatis sacra faciebant; diis terrestribus in terra, diis infernalibus in effossa terra.
Assa [29] dicebantur [30] cantus tibiarum.
Aves ab adventu [31] earum dicuntur, quod inde veniant, unde non quis [32] suspicetur.

1) *est*] om. L. B. M. pr. — 2) *Auditavi*] Sic L. et Gu. 1. a prim. man., sed supra vers. est syllaba *vi.* Habet nimirum vulg. *Audivitavi.* Sed ignoro simile frequentativum. — 3) *Allivescit*] Sic L. B. Gu. 2. pr. S. *Allibescit* vulg. — 4) *livere*] Sic L. B. Gu. 2. pr. S. *libere* Vulg. — 5) *lividum*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *libitum* Vulg. — 6) *Non attic.*] *Non me attic.* B. Vide Menaechm. prol. 12. — 7) *Atritas*] *Atritus* L. *atratas* S. — 8) *Aegyptinos*] *Aegyptionos* B. — 9) *Aethiopas*] *ethiopias* L. — 10) *quasi volantes*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. Vulg. *quasi volites id est volantes.* — 11) *erat gen.*] *gen. erat* Gu. 1. *erat* om. pr. S. — 12) *leviter*] *leniter* L. Gu. 1. — 13) *oculo*] om. Gu. 1. — 14) *Alii*] *illa alii* B. — 15) *herba*] *herbam dicimus* L. — 16) *nunc*] om. L. — 17) *Adoptaticius*] Sic B. M. pr. S. *Adoptativus* L. Vulg. *Adoptatius* quod ex negligentia ortum videtur, nisi cum Scalig. malis legere *Adoptarius.* — 18) *adoptato*] *optato* L. — 19) *lurco*] *lustro* L. M. Gu. 1. pr. *lustra* B. — 20) *Aditiculum*] *Aditiculus* B. — 21) *animi*] *cum* B. frequenti harum vocum confusione e comp. *am.* — 22) *dicta*] Sic scripsi cum vulg., omisso *est.* Miro modo B. M. Gu. 1. 2. *dictus* sine *est*; L. *dictum est.* — 23) *enim*] om. L. — 24) *Anctos*] Sic Scal. coniecit. Vulg. *Antios*, quod nihil est. — 25) *excruciatos*] Sic Gu. 2. Vulg. *id est excr.* — 26) *dicit morb. an.*] Sic L. B. Gu. 1. 2. Vulg. *morb. an. dic.* — 27) *id est vet.*] *id est* om. B. — 28) *sunt dict.*] Sic L. B. Gu. 1. 2. Vulg. *dict. sunt.* — 29) *Assa*] *Axa* B. — 30) *dicebantur*] *dicebatur* M. Gu. 1. pr. — 31) *adventu*] *aventu* Gu. 1. *eventu* B. — 32) *non quis*] Sic Gu. 1. 2. pr. Vulg. *quis non.* *ne quis* B. — 33) *Agolum*] *Agulum* Gu. 1. — 34) *dicitur*] om. Gu. 1. — 35) *tempestive*] *tempestate* B. — 36) *sint* om. L. *sunt* B. Gu. 1. pr. — 37) *Bombitatio*] Sic L. B. Gu. 1. pr. S. Cet. *Bombizatio.* — 38) *apium*] Sic L. M. Gu. 1. 2. *apum* vulg. Vide Gernhard. ad Cic. Cat. Mai. 15, 54. — 39) *ipso*] om. B., sed habet eius loco *βομβοῶ.* — 40) *sonitu*] *sono* L. — 41) *ut*] Sic M. Gu. 2. *sicut* vulg. — 42) *βοῶ*] Sic scripsi e B., in quo est *ἀπὸ τοῦ βοῶ.* *boon* L.

Agolum [33] pastorale baculum, quo pecudes aguntur.
Abortum gravidae mulieris dicitur [34], quod non sit tempestive [35] ortum.

LIBER II.

Bona, id est substantia rerum, dicta sunt, quod digna sint [36] bonis.
Bombitatio [37] est sonus apium [38] ab ipso [39] sonitu [40] dictus: ut [41] mugitus boum, hinnitus equorum.
Boare, id est clamare, a Graeco descendit *βοῶ* [42].
Boarium forum Romae dicebatur, quod [43] ibi boves venderentur [44].
Bocas [45] genus piscis a boando, id est vocem emittendo appellatur.
Barrire elephanti dicuntur, sicut oves dicimus balare, utique a sono ipso vocis [46].
Balaenam belluam [47] marinam [48] ipsam dicunt [49] esse pistricem, ipsam esse et [50] cetum.
Bacchanalia dicebantur [51] Bacchi festa.
Basilica *ἀπὸ τοῦ βασιλέως* [52], hoc est rege dicta est [53].
Basilicum regale [54].
Bovinatur [55], conviciatur [56].
Bova [57] serpens est aquatilis, quem [58] Graeci *ὕδρον* [59] vocant, a [60] qua icti obturgescunt. Crurum quoque tumor viae labore collectus bova [61] appellatur.
Batus genus [62] herbae [63].
Bacrionem [64] dicebant genus vasis longioris manubrii. Hoc alii trullam [65] appellant.
Bacar [66] vas vinarium simile bacrioni [67].
Barathrum [68] Graeci appellant locum praecipitem, unde emergi non possit, dictum ab eo, quod est *βαθύς* [69].
Balaenae [70] nomen a [71] Graeco descendit. Hanc [72] illi *φάλαιναν* [73] dicunt antiqua consuetudine, qua *πυῤῥόν* [74] burrum [75], *πύξον* [76] buxum [77] dicebant.

boao pr., ut vulg. *βοάω* habet. Om. M. Gu. 1. 2. — 43) *quod*] *quia* L. — 44) *boves vend.*] Sic Gu. 2. *vend. bov.* vulg. — 45) *Bocas*] *Boias* B. — 46) *vocis*] *quia elephanti barri* add. L. — 47) *belluam*] *beluam* B. M. — 48) *marinam*] *maritimam* Gu. 2. Fortasse hoc non plane reiiciendum, quippe quod paullo insolentius dictum librarii mutarint. Dicuntur enim etiam *fluctus maritimi* h. e. *qui a mare proficiscuntur.* — 49) *dicunt*] om. B. — 50) *esse et*] *etiam esse* L. *et* om. S. — 51) *dicebantur*] *dicuntur* B. — 52) *Basilica* etc.] *Basilicha a basillicho hoc est rege est dictam* Gu. 1. *a basileo* L. B. M. Gu. 1. 2. pr. — 53) *dicta*] *est* pro *sunt*, quod vulgata habet, est in B. Gu. 2. pr. om. *sunt* L. *dictum est* M. — 54) *Basilicum regale*] add. vulg. *Nam βασιλεύω est regno.* Omittunt hoc supplementum L. B. M. Gu. 1. 2. S. In edit. principe *Nam* tantum omittitur et *basileuo* reperitur. — 55) *Bovinatur*] *Boviniatur* M. Gu. 2. pr. — 56) *conviciatur*] *hoc est conv.* B. — 57) *Bova*] Sic B. M. Gu. 1. 2. *Boa* vulg. — 58) *quem*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. *quam* vulg. — 59) *ὕδρον*] *idron* Gu. 2. pr. *ydron υδρον* B. om. Gu. 1. — 60) *a*] om. L. B. ita habet: *crurumque tum viae labore collectus bova appellatur, a qua icti obturgescant.* — 61) *bova*] Sic L. B. Gu. 1. 2. pr. *boa* vulg. — 62) *genus*] *est* add. L. — 63) *herbae*] *veprem licet dicunt Graeci* add. L. — 64) *Bacrionem*] *Bactrionem* L. *bacironem* (i supra lin.) (sic) B. — 65) *trullam*] *trulam* pr. — 66) *Bacar*] *Baccar* B. Gu. 1. — 67) *bacrioni*] *bactrioni* L. — 68) *Barathrum*] *Baratrum* B. Gu. 1. — 69) *βαθύς*] *bathis* M. Gu. 1. 2. pr. B. in marg. *βάδιως βάρυς.* add. L. *id est profundo aspectum.* B. *profundum aspectu.* — 70) *Balaenae*] *Ballenae* M. Gu. 2. — 71) *a Graeco*] *quod a Gr.* Gu. 1. — 72) *Hanc*] *Nam* L. — 73) *φάλαιναν*] Sic L. M. Gu. 1. 2. pr. S. Latine, vulg. *φάλαινον.* — 74) *πυῤῥόν*] *pyrrhon* pr. *pirron* Gu. 2. *pyrrhum* B. om. Gu. 1. — 75) *burrum*] Sic Gu. 2. S. *burrhum* vulg. — 76) *πύξον*] *pyxon* pr. *pixon* Gu. 2. om. Gu. 1. — 77) *buxum*] *pro buxum* L.

Burrum [1] dicebant antiqui, quod nunc dicimus rufum [2]; unde rustici burram appellant buculam [3], quae rostrum habet rufum [4]. Pari modo rubens cibo ac potione ex prandio burrus [5] appellatur.

Basiliscus [6] appellatur genus serpentis, vel quod in capite album habeat [7] instar diadematis, vel quod reliqua serpentium [8] genera eius vim [9] fugiant [10].

Barbaricum appellatur clamor exercitus, videlicet quod eo genere barbari utantur.

Breve a Graeco descendit, quod est βραχύ [11].

Brutiani [12] dicebantur, qui officia servilia magistratibus praestabant [13]; eo quod hi primum se Hannibali [14] tradiderant et cum eo perseveraverant [15], usque dum [16] recederet de Italia.

Bruma a brevitate dierum dicta [17].

Brutum [18] antiqui gravem [19] dicebant.

Brachium nos, Graeci dicunt βραχίων [20], quod deducitur a βραχύ, id est breve, eo quod ab humeris ad manus breviores [21] sint, quam a coxis plantae.

Brassica [22] a praesecando [23] est dicta.

Brutianae [24] parmae dicebantur scuta, quibus Brutiani sunt usi.

Bubinare est menstruo mulierum sanguine inquinari [25]. Lucilius [26] *Haec*, inquit, *te* [27] *imbubinat, at* [28] *contra te* [29] *imbulbitat. Imbulbitare* est puerili [30] stercore inquinari [31] dictum ex fimo, quod Graeci appellant βόλβιτον [32].

Bucerum pecus de bubus [33] dicimus.

Bustum proprie dicitur [34] locus, in quo mortuus est combustus et sepultus, diciturque [35] bustum, quasi bene [36] ustum; ubi vero combustus quis tantummodo, alibi vero est sepultus [37], is locus [38] ab urendo ustrina [39] vocatur; sed modo busta sepulchra [40] appellamus [41].

1) *Burrum*] Sic M. Gu. 2. S. *Byrrhum* B. *Burrhum* vulg. — 2) *rufum*] *ruffum* M. utroque loco. Consentit Gu. 1., qui praeponit *buffum* et om. *unde. rustum* B. — 3) *buculam*] *bucculam* B. Gu. 1. — 4) *rufum*] *ruffum* M. Gu. 1. — 5) *burrus*] Sic B. Gu. 1. 2. S. *burrhus* vulg. — 6) *Basiliscus*] *Basillicus* Gu. 1. — 7) *album habeat*] Sic Gu. 1. 2. B. *hab. alb.* vulg. — 8) *serpentium*] Sic Gu. 2. *serpentum* vulg. — 9) *eius vim*] Sic Gu. 2. *vim eius* vulg. — 10) *fugiant*] Invertitur ordo verborum in B., qui habet *vel quod reliqua serpentum genera vim eius fugiant, vel quod in capite album habeat instar diadematis.* Inter verba *serpentum* et *vel* linea est ducta. — 11) *βραχύ*] *brachi* M. Gu. 2. pr. *brachis* L. Om. Gu. 1. — 12) *Brutiani*] *Bruciani* B. Gu. 1. — 13) *praestabant*] *instabant* Gu. 1. — 14) *se Hannibali*] *Hann. se.* L. — 15) *perseveraverant*] *perseverarant* L. *perseverarint* M. *perseverarunt* S. — 16) *usque dum*] *dum* om. Gu. 1. — 17) *dicta*] *est dicta* L. Add. vulg. *quasi βραχύ ἦμαρ*, quae interpretatio omittitur in codd. et a S. — 8) *Brutum*] Sic M. Gu. 2. S. *Butrum* B. Gu. 1. pr. L. *Butrum antiqui brutrum dixerunt. Brucum* vulg. — 19) *gravem*] Sic M. Gu. 2. S. *grabem* vulg. — 20) *Brach. nos, Graeci dicunt βραχίων*] Sic Gu. 2., nisi quod *βραχίων* Latinis literis habet scriptum. *Brachium nos, Graeci brachion dicunt* L. *Brachium nos Graeci braglion dicunt* M. *dicimus dicunt greci* Gu. 1., nihil amplius. *Brachium nos dicimus, quod Graeci βραχίων* vulg. Verba *quod deducitur a βραχύ id est breve* Lips. habet ita *Nam dicitur brachi breve.* — 21) *breviores*] *breviora* M. Dac. Mox L. *quam coxae a plantis* pro vulg. *quam a coxis plantae.* — 22) *Brassica*] *Braxica* L. — 23) *praesecando*] *persecando* Gu. 1. *persiccando* L. — 24) *Brutianae*] *Brutinae at brutianae* B. — 25) *inquinari*] *inquinare* L. — 26) *Lucilius*] Omnia, quae ab hoc inde verbo leguntur usque ad finem articuli om. L. — 27) *te*] om. B. — 28) *at*] *ac* B. Gu. 1. — 29) *te*] om. M. Gu. 1. 2. — 30) *puerili*] *pueri* Gu. 1. — 31) *inquinari*] *inquinare* M. — 32) *βόλβιτον*] *bolbiton* Gu. 2. om. Gu. 1. pr. — 33) *bubus*] *bobus* L. Gu. 1. — 34) *proprie dicitur*] *dicitur propr.* L. — 35) *diciturque*] *dicitur et* L. *que* om. pr. — 36) *bene*] om. Gu. 1. M. — 37) *est sepultus*] *sepult. est* L. — 38) *locus*] om. L. — 19) *ustrina*] *ostrina* M. — 40) *busta sepulcra*] *busta eo quod sepulcra* M. Dac. *busta eo quod sepelitur, sepulcra* S.

Buteo genus avis, qui [42] ex eo se alit, quod accipitri eripuerit, vastitatisque est causa his locis [43], quae intraverit, ut bubo, a quo etiam appellatur buteo.

Buccina [44], quam nos appellamus, Graeci *βουκιανόν* [45] a similitudine soni [46] dicunt.

Bulimam Graeci magnam famem dicunt, assueti magnis et amplis rebus praeponere *βου* [47], a magnitudine scilicet bovis [48]. Hinc est, quod grandes pueri *βούπαιδας* [49] appellant, et mariscam [50] ficum [51] *βούσυκον* [52].

Bubleum [53] est [54] genus quoddam vini.

Bucephalus vocatus est equus Alexandri regis propter quandam bubuli capitis similitudinem.

Benna [55] lingua Gallica genus vehiculi appellatur, unde vocantur combennones [56] eadem [57] benna [58] sedentes.

Bessem appellatum esse [59], quod bis triens sit, quamvis dura [60] compositio fiat [61]; bessis octo sunt unciae, triens tres [62].

Bellum a belluis [63] dicitur, quia [64] belluarum sit perniciosa dissensio.

Barium [65] urbem Italiae appellarunt [66] conditores eius expulsi ex insula Bara [67], quae non longe est a Brundisio.

Brundisium [68] quidam poetae brevitatis causa Brendam [69] dixerunt.

Beneficiarii [70] dicebantur milites, qui vacabant muneris beneficio; e contrario [71] munifices vocabantur, qui non vacabant, sed munus reipublicae faciebant.

Benignus proprie dicitur is [72], qui bonis et dignis [73] largitur. Est autem compositum ex bono et gignendo [74].

Bellona dicebatur dea bellorum [75], ante cuius templum erat columella [76], quae Bellica vocabatur, super quam hastam iaciebant, quum bellum indicebatur.

Bidental [77] dicebant quoddam templum, quod in eo bidentibus hostiis sacrificaretur [78].

— 41) *appellamus*] Sic Gu. 2. *vocamus* vulg. — 42) *qui*] *quae* L. S. — 43) *his*] *is* B. — 44) *Buccina*] *Bucina* B. M. Gu. 2. — 45) *βουκιανόν*] Sic scripsi e vestigiis codd. M. Gu. 2., in quibus est *buchianon*, ut habet S. B. in marg. habet *βουχίανον* Scal. coniecit *bucanen*. Neutra vox in lexicis Graecis reperitur. Unum afferunt verbum *βουκινίζω* i. e. *buccinare*. Sed saepe videre licet, ultimae Graecitatis verba ad etymologias suas confirmandas afferre Grammaticos. Unde non mirum est, si tale vocabulum quaesierint. *buchia* est vulgata lectio. — 46) *soni*] *vocis* L. — 47) *βου*] *apud Graecos valde significat* add. B. — 48) *bovis*] *bois* Gu. 1. — 49) *βούπαιδας*] *bupedas* M. Gu. 1. 2. pr. — 50) *mariscam*] *mare Sicanium* L. *mare scansicum* B. *mare scanficum* pr. *mare santasicum* Gu. 1. — 51) *ficum*] om. L. — 52) *βούσυκον*] *busicon* Gu. 1. 2. *bussicon* B. *buscycon* M. — 53) *Bubleum*] *Bubeum* M. Gu. 2. *Bubeumen* L. B. Gu. 1. pr. — 54) *est*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 55) *Benna*] *Bena* B. — 56) *vocantur combennones*] Sic L. B. M. Gu. 2. pr. S. *vocatur* Gu. 1. *vocantur* om. vulg. — 57) *eadem*] additur vulgo praepos. *in*, quam om. Gu. 2. — 58) *benna*] *eandem bennam* pr. *bena* B. — 59) *Bessem appellatum esse*] Sic M. Gu. 1. 2. Recepi hoc pro vulg. *Bes appellatum est*, quia in optimo est codice et Paulus saepe per infinitivi constructionem glossas componit. *est* om. B. *beses* L. B. — 60) *dura*] *dira* Gu. 1. — 61) *compositio fiat*] additur vulgo *bessis ex triente*, quod om. omnes codd. — 62) *bessis octo sunt unciae, triens tres*] Sic Gu. 2. *bessis novem sunt unciae, triens tres* B. Gu. 1. *unde bes novem sunt unciae, triens tres* L. *bessis novem sunt unciae triens tresis* M. om. totum edit. princeps. *bessis unciae octo, triens quatuor* vulg. *bessis unciae octo sunt, triens quatuor.* S. — 63) *belluis*] *beluis* B. M. Gu. 2. pr. *e bel.* M. — 64) *quia*] *quod* L. — 65) *Barium*] *Barum* L. B. pr. — 66) *appellarunt*] Sic M. Gu. 2. *appellaverunt* vulg. — 67) *Bara*] *Barra* B. M. Gu. 2. — 58) *Brundisium*] Sic M. Gu. 2. S. *Brundus.* vulg. *Brundisium vero* L. *Brundisiver* Gu. 1. pr. — 69) *Brendam*] *Breondam* B. — 70) *Beneficiarii*] *Benefictiarii* B. *Benefictarii* Gu. 1. pr. *Benefactari* Gu. 2. — 71) *e contrario*] *et e converso* L. — 72) *dicitur is*] *is dicitur* Gu. 1. *dicitur* om. L. — 73) *et dignis*] *e dignis* M. *et benignus* Gu. 2. — 74) *gignendo*] *ex gign.* L. — 75) *dea bellorum*] om. B. — 76) *columella*] *colomella* M. pr. — 77) *Bidental*] *Bidemtal* M. — 78) *sa-*

Bidentes autem sunt oves[1] duos dentes longiores ceteris habentes[2].

Biseta porca dicitur, cuius a cervice[3] setae bifariam dividuntur, quum iam esse incipit[4] maior sex mensium.

Bignae geminae dicuntur, quia bis una die natae sunt.

Bigenera[5] dicuntur animalia[6] ex diverso genere nata, ut leopardalis[7] ex leone et panthera[8]; cicur[9] ex apro et scropha[10] domestica; muli[11] ex equo[12] et asina[13].

Billis[14] apud Afros appellatur[15] semen humanum humi profusum[16].

Blaterare[17] est stulte et praecupide[18] loqui, quod a Graeco *βλάξ*[19] originem ducit. Sed et camelos, quum voces edunt, blaterare dicimus.

Balatrones et *blateas*[20] ballas[21] luti ex itineribus, aut quod calciamentorum[22] solis[23] eraditur, appellabant[24].

Bilbit factum est[25] a similitudine[26] sonitus, quit fit in vase. Naevius *Bilbit amphora* inquit.

Bibliothecae et apud Graecos et apud nos[27] tam librorum magnus per se numerus, quam locus ipse, in quo libri collocati sunt[28], appellatur[29].

Blitum genus oleris a saporis stupore appellatum esse ex Graeco putatur, quod ab his *βλάξ*[30] dicatur[31] stultus[32].

Bardus stultus, a tarditate ingenii appellatur. Caecilius:

Nimis audacem nimisque[33] *bardum barbarum.*

Trahitur autem a[34] Graeco, quod illi *βαρδύς*[35] dicunt.

Bardus Gallice cantor appellatur, qui virorum fortium laudes canit, a gente Bardorum, de quibus Lucanus:

Plurima securi fudistis carmina Bardi.

Belutus[36] bestiae similis.

Beneventum colonia[37] quum deduceretur, appellari coeptum est melioris ominis causa. Namque eam urbem antea Graeci incolentes *Μαλόεντον*[38] appellarunt[39].

Bulgas[40] Galli sacculos[41] scorteos appellant.

crificaretur] *sacrificetur* L. B. Gu. 1. pr. — 1) *oves*] *oves sunt* B. *hostie* L. — 2) *habentes*] *vel quod biennes ita appellarunt* add. L. — 3) *a cervice*] *acumine* B. — 4) *esse incipit*] *incipit esse* Gu. 1. — 5) *Bigenera*] *Bigneta* B. — 6) *dicuntur animalia*] Sic M. Gu. 1. 2. S. *an. dic.* vulg. om. *dicuntur* pr. — 7) *leopardalis*] *leopardus* L. B. Gu. 1. pr. S. — 8) *panthera*] *pantera* B. — 9) *cicur*] additur vulgo *sus*; quod om. M. Gu. 2. pr. Pro utroque voc. in Lips. est *ibris*. — 10) *scropha*] *scrofa* L. M. pr. — 11) *muli*] Sic L. M. Gu. 2. pr. *mulus* vulg. — 12) *equo*] Sic L. Gu. 1. 2. *equa* vulg. — 13) *asina*] Sic L. Gu. 1. 2. *asino* vulg. — 14) *Billis*] *Biblis* Gu. 1. *Bilis* pr. — 15) *apud Afros app.*] *app. apud Afr.* Gu. 1. — 16) *profusum*] *perfusum* Gu. 1. *sparsum* L. — 17) *Blaterare*] *Blatterare* L. M. Gu. 1. pr. ut iidem codd. mox exhibent. — 18) *praecupide*] Sic L. M. Gu. 1. 2. pr. *prae cupidine* B. *percupide* vulg. — 19) *βλάξ*] *blax* Gu. 2. pr. *βλαξ blax* B. om. L. Gu. 1. — 20) *blateas*] Sic. M. Gu. 1. 2. vulg. *blatheas*. *balatras* B. — 21) *ballas*] Sic B. M. Gu. 1. 2. *bullas* vulg. — 22) *calciamentorum*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. *calceam.* vulg. Iidem codd. om. *de*, quod vulgo ante *calciam.* praeponitur. — 23) *solis*] Sic B. Gu. 2. pr. *soleis* vulg. — 24) *appellabant*] *appellatur* B. — 25) *est*] om. L. — 26) *a similitudine*] *ad similitudinem* B. — 27) *nos*] *Latinos* B. S. — 28) *libri collocati sunt*] *collocati sunt libri* L. *ipsi libri* B. *collocantur* Gu. 1. — 29) *appellatur*] Sic M. Gu. 1. 2. *appellantur* vulg. — 30) *βλάξ*] *blax* Gu. 2. pr. om. L. Gu. 1. — 31) *dicatur*] Sic L. B. Gu. 2. *dicitur* vulg. — 32) *stultus*] Sic M. Gu. 2. *stupidus* vulg. — 33) *nimisque*] *que* om. B. — 34) *a*] *ex* L. — 35) *βαρδύς*] Sic scripsi e M. Gu. 2. pr., in quibus codd. est *bardis* — *βραδύς* B. *βάρδεις* S. om. L. Gu. 1. *βάρδιστος* vulg. — 36) *Belutus*] *Bellutus* B. pr. — 37) *colonia*] *coloni* B. — 38) *Μαλόεντον*] Sic scripsi e Gu. 2. M., in quibus est *maloeton*. *malo-*

Bovem bidentem a dentium numero dicunt appellari[42].

Bellicrepam saltationem dicebant, quando cum armis saltabant, quod[43] a Romulo institutum est, ne simile pateretur[44], quod fecerat[45] ipse, quum a ludis Sabinorum virgines rapuit.

Bilingues Brutaces Ennius dixit[46], quod Brutii[47] et Osce[48] et Graece loqui soliti sint[49]. Sunt autem[50] Italiae populi vicini Lucanis.

Bitienses dicuntur, qui peregrinantur assidue.

Baiulos[51] dicebant antiqui, quos nunc dicimus operarios. Unde adhuc[52] baiulari[53] dicitur[54].

Blandicella verba blanda per diminutionem sunt dicta.

Bellarium[55] et *bellaria*[56] res bellis[57] aptas appellabant.

Bellitudinem sicut magnitudinem Verrius[58] dixit.

Boiae, id est genus vinculorum, tam ligneae, quam ferreae dicuntur[59].

Botulus genus farciminis propter connexionem a bolis sic appellatur.

Blennos stultos esse, Plautus indicat, qui ait:

Stúlti, stolidi, fátui, fungi[60], *bárdi, blenni, búccones*[61].

Binominis[62], cui geminum est[63] nomen, ut Numa Pompilius, Tullus[64] Hostilius.

Barbari dicebantur antiquitus omnes gentes, exceptis Graecis. Unde[65] Plautus Naevium poetam Latinum barbarum dixit. Fortasse et ab[66] hoc noster apostolus Graecis et[67] barbaris se debitorem esse fatetur.

Bellule apud Plautum deminutivum adverbium est a bene, quod facit belle et bellule.

Burranicum[68] genus vasis.

Bucar[69] similiter genus est vasis.

Butubatta[70] Naevius pro nugatoriis posuit, hoc est, nullius dignationis[71].

Bulla aurea insigne erat puerorum praetextatorum, quae dependebat eis a pectore, ut significaretur eam aetatem alterius regendam consilio. Dicta est autem[72] bulla a Graeco sermone *βουλή*[73], quod consilium[74] dicitur Latine; vel quia eam partem corporis bulla contingat, id est pectus, in quo naturale manet consilium.

pon L. *malaetion* pr. *μαλοίτιον* vulg. — 39) *appellarunt*] *secundum Livium Maleventum prius dicebatur* add. L. — 40) *Bulgas*] *Bullas* pr. — 41) *sacculos*] *saculos* Gu. 1. — 42) *a dentium numero dicunt appellari*] *dicunt app. a dent. num.* L. *dicuntur* M. — 43) *quod*] om. L. — 44) *pateretur*] *peteretur* B. — 45) *fecerat*] *faceret* B. — 46) *Brutates Ennius dixit*] Sic S. *Bruttates* M. *Brutii censemus dicti* L. *brutacesennium dicti* B. Gu. 1. pr. *Brutaces* vulg. — 47) *Brutii*] *Bruti* B. Gu. 1. 2. *Brutti* M. — 48) *Osce*] *obsce* Gu. 1. — 49) *loqui soliti sint*] *loquebantur* L. *loqui dicti sunt* B. pr. — 50) *Italiae*] *aliae It.* Gu. 2. — 51) *Baiulos*] *Baiolos* B. M. Gu. 1. pr. — 52) *adhuc*] *operarariis* add. L. — 53) *baiulari*] *baiolarii* B. Gu. 1. — 54) *dicitur*] Sic M. Gu. 2. S. *dicuntur* vulg. — 55) *Bellarium*] *Bellarum* B. Gu. 1. pr. — 56) *bellaria*] *bellariae* B. — 57) *bellis*] *belli* L. B. pr. *aptas bellis* M. — 58) *Verrius*] *Varro* L. B. Gu. 1. *Varvus* pr. — 59) *dicuntur*] *dicebant* L. — 60) *fungi*] om. L. B. — 61) *buccones*] *bucones* B. Gu. 1. pr. — 62) *Binominis*] Sic Gud. 2. *Binominus* pr. *Binomius* vulg. At vix est dubium, quin rectissime legatur *Binominis*, quod dicitur ut *cognominis, e.* — 63) *geminum est nomen*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. S. *est* om. vulgata. — 64) *Tullus*] *Tullius* Gu. 1. 2. — 65) *Unde* etc.] Quae sequuntur ab hoc verbo usque ad finem articuli om. L. Usque ad verba *ac barb.* om. Gu. 1. pr. — 66) *ab hoc*] *ob hoc* M. *ab* om. B. — 67) *et*] *ac* M. Gu. 1. pr. *Graecis et* om. B. — 68) *Burranicum genus vasis*] om. L. — 69) *Bucar*] Sic M. Gu. 2. annectunt hanc glossam superiori. om. glossam B. Gu. 1. pr. S. Dac. *Burar* M. — 70) *Butubatta*] Sic M. Gu. 1. 2. *Buttubata* vulg. *Burrabata* B. — 71) *dignationis*] *dignitatis* B. — 72) *est autem*] Sic M. Gu. 2. *autem est* vulg. *est* om. L. — 73) *βουλή*] *bulle* pr. *bullin* M. *bulin* Gu. 2. om. Gu. 1. — 74) *consilium*] *concilium* L.

Boicus ager dicitur, qui fuit Boiorum Gallorum. Is autem est in Gallia citra Alpes, quae togata dicitur[1].

Burranica potio appellatur lacte mixtum[2] sapa a rufo colore, quem burrum[3] vocant.

LIBER III.

Corona quum videatur a choro dici, caret tamen aspiratione. Sive coronae dicuntur quod[4] honorent[5] eos, quibus imponuntur.

Coturnix[6] appellatur[7] a sono vocis.

Cornua Liberi patris simulacro adiiciuntur, quem inventorem vini dicunt, eo quod homines nimio vino truces fiunt[8].

Corgo apud antiquos pro adverbio, quod profecto[9], ponebatur.

Corbitae dicuntur naves onerariae, quod in malo earum summo pro signo corbes solerent suspendi.

Colurna[10] hastilia ex corno arbore facta[11].

Cothones[12] appellantur portus in mari interiores[13] arte et manu facti.

Collatia oppidum fuit prope Romam, eo quod ibi opes aliarum civitatum fuerint[14] collatae[15], a qua porta Romae[16] Collatina dicta est.

Collucare[17] dicebant, quum profanae silvae rami deciderentur officientes lumini.

Collativum[18] sacrificium dicitur, quod ex collatione[19] offertur.

Colophon[20] dixerunt, quum aliquid finitum significaretur.

Concinnare est apte componere. Concinere enim convenire est[21].

Concilium dicitur a populi consensu; sive concilium dicitur a concalando[22], id est vocando[23].

Conciliabulum locus, ubi in[24] concilium convenitur.

Concio[25] significat conventum, non tamen alium, quam eum, qui a[26] magistratu vel a sacerdote publico per praeconem convocatur.

Contubernales dicuntur a tabernis, quae fiebant ex tabulis. Unde et[27] tabernacula sunt dicta[28], licet ex tentoriis pellibus[29] fiant.

1) *dicitur*] *in quibus sunt Mediolanenses* add. L. M. Gu. 1. pr. S. Dac. — 2) *lacte mixtum*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. *lacte mistum* L. B. *lac commistum* vulg. *lacte commixtum* S. — 3) *burrum*] Sic B. M. Gu. 1. S. *burrhum* vulg. — 4) *quod*] *quo* M. Gu. 2. — 5) *honorent*] *cohonorent* B. S. — 6) *Coturnix*] *Cotornix* M. Gu. 1. — 7) *appellatur*] *vocatur* L. — 8) *fiunt*] Sic B. Gu. 1. 2. pr. S. *fiant* vulg. — 9) *quod prof.*] Sic Gu. 2. interponitur vulgo *est.* — 10) *Colurna*] *Colurnea* B. — 11) *facta*] *potius quam ex corylo* vulg. additur, quod praeter B. in quo est *magis ex corilo puto*, omnes codd. et editt. princ. Scal. ignorant. — 12) *Cothones*] Sic B. M. Gu. 2. *Cotones* vulg. Om. totum articulum Scal. et Dac. — 13) *interiores*] *interiore* M. — 14) *fuerint*] *fuerunt* B. pr. — 15) *collatae*] *collectae* B. — 16) *Romae*] om. L. *ratione* Gu. 1. — 17) *Collucare*] Sic L. Gu. 1. *conlucare* M. Gu. 2. pr. S. *collucrare* B. *conculcare* vulg. — 18) *Collativum*] *Collatum* L. Gu. 1. — 19) *collatione*] Sic Gu. 1. *conlat.* vulg. — 20) *Colophon*] *Colofon* B. — 21) *Concinere enim convenire est*] om. L. — 22) *concalando*] Sic B. M. Gu. 1. 2. S. *concalendo* vulg. — 23) *id est vocando*] om. B. — 24) *in concilium*] om. B. *in* om. L. M. Gu. 1. 2. Absorptum est nimirum propter compendium ab anteced. *ubi*, quum hoc modo scriptum esset: *ubi ī conc.* Praepositio abesse nequit. — 25) *Concio*] *Contio* B. M. Gu. 2. *Concitio* Gu. 1. — 26) *a*] om. M. Gu. 2. — 27) *et*] om L. B. — 28) *sunt dicta*] *dicta sunt.* M. — 29) *ex tentoriis pellibus*] Sic scripsi e coniectura, quum vulgo legatur *ex tentoriis et pellibus*, pro quo L. M. Gu. 1. 2. S. habent *ex tentoriis et ex pellibus.* Utrumque falsum esse vidit Scalig., cuius notam vide. Vult enim Festus dicere tabernas factas

Contubernium dicitur contubernalium habitatio.

Conclavia[30] dicuntur loca, quae una clave clauduntur.

Contemplari dictum est a templo, id est loco[31], qui ab[32] omni parte aspici[33], vel ex quo omnis pars videri potest[34], quem antiqui templum nominabant.

Comitiales dies[35] appellabant, quum in comitio conveniebant; qui locus a coeundo, id est insimul[36] veniendo est dictus[37].

Calatores dicebantur[38] servi, ἀπὸ τοῦ καλεῖν[39], quod est vocare, quia semper vocari posseut ob necessitatem servitutis.

Condulus[40] anulus.

Condalium similiter anuli genus.

Contestari est, quum uterque reus dicit: *Testes estote.*

Codeta ager[41], in quo frutices existunt in modum codarum[42] equinarum[43].

Condictum est, quod in commune[44] est dictum.

Coctum a cogendo dicitur[45], quia cogendo[46] coercetur[47], ut ad[48] utilitatem vescendi perducatur.

Cocula vasa aenea, coctionibus apta. Alii cocula dicunt[49] ligna minuta, quibus facile decoquantur[50] obsonia.

Cohum lorum, quo temo buris cum iugo colligatur, a cohibendo dictum.

Cohum poetae coelum[51] dixerunt, a chao[52], ex quo putabant[53] coelum esse formatum[54].

Comoedias constat appellari ex eo, quod initio in vicis iuvenes cantare soliti essent crebro convenientes.

Coclacae[55] dicuntur lapides ex flumine, rotundi ad cochlearum similitudinem.

Cocetum[56] genus edulii ex melle et papavere factum.

Confugelam antiqui confugium dicebant.

Compraedes eiusdem rei populo sponsores.

Compascuus ager, relictus ad pascendum communiter vicinis[57].

Compescere est velut[58] in[59] eodem pascuo continere.

Compitalia festa, quae in compitis peragebant[60].

esse ex tabulis et tabernacula a tabernis dicta, quamvis non ex tabulis, sed ex pellibus fiant. At quid tum *tentoria et pelles?* Lege *tentoriis pellibus. Pelles tentorias* i. e. *pelles ad tentoria aptas* commemorat Valerianus apud Trebellion. in vit. Claudii cap. 14. *pellium tentoriarum.* Quidam coniecerunt *licet et tentoria ex pellibus fiant.* Scal. *licet ex tentis pellibus fiant.* Error inde ortus est, quod *pelles tentorias* non intellexerunt scribae. — 30) *Conclavia*] *Conclava* B. Gu. 1. — 31) *loco*] *a loco* Gu. 1. — 32) *ab*] om. L. — 33) *aspici*] *potest* add. L. — 34) *potest*] *possit* B. — 35) *dies*] bis positum est in Gu. 1., non tamen ex errore. Tum enim coniungenda sunt verba ita: *Comitiales dies*, *dies app.* Hoc est, *ii dies app.* — 36) *insimul*] *simul* L. B. Gu. 1. — 37) *est dictus*] *dictus est* B. — 38) *dicebantur*] *dicuntur* Gu. 1. — 39) ἀπὸ τοῦ καλεῖν] *apoto kalin* Gu. 2. απο το κλιν M. ἀπὸ τοῦ om. pr., quae habet *kalin.* Graeca om. L. Gu. 1. — 40) *Condulus*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *Condylus* vulg. — 41) *ager*] *est ager* B. — 42) *codarum*] *caudarum* B. Gu. 1. — 43) *equinarum*] *id est qui caudas equinas representat* add. L. — 44) *commune*] *communi* B. Gu. 1. pr. — 45) *dicitur*] *dictum* L. Gu. 1. — 46) *cogendo*] *coquendo* Gu. 1. *coeundo* L. B. — 47) *coercetur*] *coarcetur* Gu. 2. *coartetur* S. — 48) *ad*] om. B. — 49) *cocula dicunt*] *dicunt coc.* Gu. 1. — 50) *decoquantur*] *coquantur* L. — 51) *coelum*] om. L. — 52) *chao*] Sic M. Gu. 2. *chaos* vulg. — 53) *putabant*] *putant* L. — 54) *formatum*] *firmatum* L. Gu. 1. — 55) *Coclacae*] *Cochalacae* M. — 56) *Cocetum*] Sic Gu. 1. S. *Coccetum* vulg. — 57) *ad pascendum communiter vicinis*] *comm. vicin. ad pasc.* B. — 58) *velut*] *veluti* B. — 59) *in*] om. Gu. 1. pr. — 60) *peragebant*]

Congruere dictum est[1] a gruibus, qui non fere segregantur[2], sive quum volant[3], sive quum pascuntur.

Cognomines dicuntur, qui eiusdem sunt nominis.

Cerrones[4] leves et inepti[5], a cratibus dicti, quod Siculi adversus Athenienses cratibus[6] pro scutis[7] sunt usi, quas Graeci *γέῤῥα*[8] appellant.

Coniptum[9] genus libaminis, quod ex farina conspersa faciebant.

Comptum[10] Afranius pro ornatu et cultu[11] posuit.

Conflages loca dicuntur[12], in quae[13] undique confluunt[14] venti.

Copona taberna a copiis dicta.

Compilare cogere est[15] et in unum condere.

Compernes nominantur[16] homines genibus plus iusto coniunctis.

Confoedusti[17] foedere coniuncti[18].

Commissatio[19] a vicis, quos Graeci *κώμας*[20] dicunt[21], appellatur[22]. In his enim[23] habitabant, priusquam oppida conderentur, quibus in locis alii alios convictus causa invitabant.

Committere proprie est[24] insimul[25] mittere: nunc eo[26] utimur et pro facere, aut pro relinquere, aut pro incipere.

Condere proprie est in unum et[27] interiorem locum dare ad custodiam faciliorem; quod verbum nunc significat conscribere, nunc facere, nunc componere et[28] instruere.

Consulas antiqui ponebant non tantum[29] pro consilium petas et perconteris[30], sed etiam pro iudices et statuas.

Cossi ab antiquis dicebantur[31] natura rugosi corporis homines, a similitudine vermium ligno editorum, qui cossi appellantur.

Consilium vel a consulendo dicitur, vel quod in unam sententiam plurium mentes consiliant et conveniant; sed a silentio[32] credibilius dictum putatur, quo maxime invenitur.

Conscripti dicebantur, qui ex equestri ordine patribus ascribebantur[33], ut numerus senatorum expleretur.

Consposos[34] antiqui dicebant fide mutua colligatos.

Consuulia ludi dicebantur, quos in honorem Consi[35] faciebant, quem deum consilii putabant[36].

parebant L. — 1) *est*] om. L. — 2) *non fere segregantur*] Sic M. Gu. 2. *se non segregant* Gu. 1. *non segregantur* L. *non se segregant* vulg. *qui* pro vulg. *quae* habent Gu. 2. pr. — 3) *sive quum volant*] om. pr. — 4) *Cerrones*] *Crones* Gu. 1. — 5) *et inepti*] *et* om. Gu. 1. — 6) *cratibus*] *et crat.* Gu. 2. — 7) *scutis*] *stratis* L. pr. *crat. pro scut.* om. Gu. 1. — 8) *γέῤῥα*] *cerrhas* M. Gu. 2. *gerrha* pr. *gerrha γέῤῥα* B. om. Gu. 1. — 9) *Coniptum*] Sic in vet. libro esse testatur Dacer., qui rectissime *coniptum* a *κονίπτω*, pulvere aspergo, derivat. *Conitum* pr. S. *constum* L. *Computum* B. *Comtum* vulg., quae orta est e sequenti glossa. *ex* om. B. Gu. 1. pr. — 10) *Comptum*] *Computum* B. *Conitum* Gu. 1. pr. — 11) *cultu*] *excultu* M. S. — 12) *loca dicuntur*] *dic. loca* B. — 13) *quae*] *quibus* Gu. 1. — 14) *confluunt*] *conflant* Gu. 1. — 15) *cogere est*] Sic Gu. 2. *est cog.* vulg. — 16) *nominantur*] *appellantur* B. — 17) *Confoedusti*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *Confoedisti* vulg. — 18) *coniuncti*] *coniunctus* Gu. 1. — 19) *Commissatio*] Sic L. M. Gu. 1. 2. S. *Commessatio* vulg. — 20) *κώμας*] *komas* B. *comas* Gu. 2. pr. om. Gu. 1. — 21) *dicunt*] om. L. — 22) *appellatur*] *appellant* L. — 23) *enim*] om. L. — 24) *proprie est*] *est proprie* B. Gu. 1. — 25) *insimul*] *simul* B. — 26) *nunc eo*] *eo nunc* B. — 27) *et*] om. B. — 28) *et*] *nunc* add. B. — 29) *non tantum*] om. L. — 30) *perconteris*] Sic B. M. Gu. 1. 2. S. *proconteris non tantum* L. *percuncteris* vulg. — 31) *ab ant. dic.*] *diceb. ab ant.* L. Gu. 1. — 32) *silentio*] *silendo* B. — 33) *ascribebantur*] Sic Gu. 1. vulg. *adscr.*, *adscribantur* M. — 34) *Consposos*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *Consponsos* vulg. — 35) *Consi*] *Consii* B. — 36) *consilii putabant*] *put. cons.* B. — 37) *intelligitur*] *in-*

Conventus quatuor modis intelligitur[37]. Uno[38], quum quemlibet hominem ab aliquo conventum esse dicimus. Altero[39], quum significatur multitudo ex compluribus[40] generibus hominum contracta in unum locum. Tertio, quum a[41] magistratibus iudicii causa populus congregatur[42]. Quarto quum aliquem in locum frequentia hominum supplicationis aut gratulationis causa colligitur.

Convicium[43] a vicis, in quibus prius[44] habitatum[45] est, videtur dictum, vel immutata litera quasi convocium.

Contuoli[46] oculi sunt in angustum coacti continentibus[47] palpebris.

Consternatio, quae est concitatio[48] quaedam subita ex aliquo metu, a sternutamento deducta est, quod eo[49] toto concutimur corpore.

Considerare a contemplatione siderum videtur[50] appellari.

Constitutus[51] hominum a consistentium multitudine appellatur.

Convallis est planicies ex omni parte comprehensa montibus collibusve. Vallis duobus lateribus inclusa[52] planicies. Vallis diminutivum vallicula facit.

Convoti iisdem[53] votis obligati[54].

Cibus[55] appellatur ex Graeco, quod illi peram, in qua cibum recondunt[56], *κίβισις*[57] appellant.

Ciccum membrana tenuis malorum punicorum.

Cispius[58] mons[59] in urbe[60] Esquilinae regionis de nomine cuiusdam hominis dictus.

Citimus extremus. *Uls* enim[61] facit *ultra*, *ultimus*[62]*:* *cis*[63], *citra*, *citimus.*

Cicindela[64] genus muscarum, quod noctu lucet, videlicet a candela[65], unde etiam candelabra putantur appellata.

Citrosa vestis appellata est a similitudine citri.

Civicam coronam civis salutis suae causa servatus in proelio dabat, quae erat ilignea[66], frondem habens perennem.

Circanea dicitur avis, quae volans circuitum facit.

Circites circuli ex aere facti.

Cilium[67] est folliculus[68], quo oculus tegitur[69], unde fit[70] *supercilium.*

Cimmerii dicuntur homines, qui frigoribus occupatas terras incolunt, quales fuerunt inter Baias

tellegitur M. — 38) *uno*] *modo* add. L. pr. — 39) *compluribus*] *pluribus* Gu. 1. — 40) *Altero*] *alio modo* L. — 41) *a*] om. M. — 42) *congregatur*] *congregaretur* L. — 43) *Convicium*] *Convitium* B. — 44) *prius*] Sic M. Gu. 2. S. *primum* vulg. — 45) *habitatum*] *habitum* B. — 46) *Contuoli*] *Contoli* B. — 47) *continentibus*] *conniventibus* B. M. S. *connitentibus* Gu. 1. pr. Ex hoc, quod *conniventibus* in quibusdam codd. est, vult Scal. efficere, scribendum supra esse *Connivoli.* At *Contuoli* est ita diminutive dictum, ut oculos significet micantes, (nos dicimus *blinzelnde Augen,*) qui non plane et aperte tuentur, sed paullum contractius. *Connivoli* esset glossema vocis *Contuoli.* — 48) *concitatio*] *constitutio* Gu. 1. — 49) *quod eo*] Sic L. Gu. 2. S. *quo eo* Gu. 1. *quod ex eo* B. *eo quod* vulg. — 50) *videtur*] om. B. — 51) *Constitutus*] *Constitus* B. — 52) *inclusa*] *comprehensa* L. — 53) *iisdem*] *hisdem* L. B. — 54) *obligati*] *alligati vel obligati* B. — 55) *Cibus*] *Cibum* L. M. Gu. 1. — 56) *cibum recondunt*] *recondunt cib.* B. — 57) *κίβισις*] Sic scripsi de coniectura, quum in M. Gu. 2. esset *cibis. cibesim* edit. princ. *κιβώτιον* vulg. om. L. Gu. 1. — 58) *Cispius*] *Cispios* Gu. 1. pr. *cespios* L. — 59) *mons*] om. L. B. M. Gu. 1. pr. vulg. additur *est,* sed hoc om. Gu. 2. S. — 60) *urbe*] *est* add. L. B. pr. — 61) *enim*] om. L., qui eius loco habet *sic.* — 62) *ultimus*] *vel ult.* B. — 63) *cis*] om. L. — 64) *Cicindela*] *Candindela* L. *Cincindella* Gu. 1. pr. *Cindela* B. — 65) *candela*] *candeo* L. pr. *candea* B. — 66) *ilignea*] *lignea* L. Gu. 1. 2. pr. — 67) *Cilium*] *Cillum* B. M. — 68) *folliculus*] *folliculum* L. M. Gu. 1. 2. — 69) *oculus tegitur*] *oculi teguntur* Gu. 1. — 70) *fit*] *est* Gu. 1.

et Cumas in ea regione, in qua convallis satis eminenti iugo[1] circumducta[2] est, quae neque matutino, neque vespertino tempore sole contegitur.

Cimbri lingua Gallica latrones dicuntur.

Cingulos appellabant homines, qui his locis[3], ubi cingi solet[4], satis sunt tenues.

Cillibae[5] mensae rotundae.

Chilo dicitur cognomento a magnitudine labrorum[6].

Cilo sine aspiratione, cui frons est eminentior, ac[7] dextra sinistraque velut[8] recisa[9] videtur.

Cisterna dicta est, quod cis inest infra[10] terram.

Camillus proprie appellatur[11] puer ingenuus.

Capuam in Campania quidam[12] a *Capye*[13] appellatam ferunt, quem a pede introrsus curvato nominatum[14] antiqui nostri Falconem[15] vocant[16]; alii a planicie regionis.

Camenae musae a carminibus sunt dictae, vel quod canunt antiquorum laudes, vel quod sint castae mentis praesides.

Camara[17] et *camuri* boves a curvatione ex Graeco *κάμπη* dicuntur[18].

Cappas[19] marinos equos Graeci a flexu[20] posteriorum partium appellant[21].

Catampo genus est lusus.

Carissa[22] apud Lucilium vafram[23] significat.

Caerimoniarum causam alii ab oppido Caere dictam[24] existimant; alii a caritate dictam iudicant[25].

Coelibem dictum existimant, quod dignam coelo vitam[26] agat[27].

Catamitum[28] pro Ganymede dixerunt, qui fuit Iovis concubinus[29].

Caeculus condidit[30] Praeneste. Unde putant Caecilios ortos, quorum erat nobilis familia apud Romanos. Alii appellatos eos[31] dicunt a Caecade[32] Troiano, Aeneae comite.

Coelius[33] mons dictus est a Coele[34] quodam ex Etruria, qui Romulo auxilium adversus[35] Sabinos praebuit[36], eo quod in eo domicilium habuit[37].

Caecum[38] vallum dicitur, in quo praeacuti pali terrae affixi[39] herbis vel frondibus occuluntur.

Catillones[40] appellabant antiqui gulosos.

1) *satis eminenti iugo*] Sic L. B. M. Gu. 2. pr. *iugo satis em.* vulg. *iugo* om. Gu. 1. — 2) *circumducta*] *circumdata* L. B, Gu. 1. pr. — 3) *his locis*] *in his l.* M. pr. *in loco* L. — 4) *solet*] *solent* B. — 5) *Cillibae*] *Cellibae* B., in marg. *vel Cill.* — 6) *labrorum*] Sic L. B. Gu. 1, 2. pr. Cod. Lips. addit haec: *et dicitur chilo cibus quidam, unde Achilles dicitur quasi sine chilo, id est cibo, quia parcus fuit, id est moderatus in cibo et potu.* — 7) *ac*] *a* Gu. 2. — 8) *velut*] *veluti* M. — 9) *recisa*] *rescissa* L. — 10) *quod cis inest infra*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *quod est cis id est infra* vulg. — 11) *propr. app.*] *app. propr.* L. *propr. vocatur* B. — 12) *in Camp. quidam*] *quidam in Camp.* Gu. 1. — 13) *Capye*] Sic M. Gu. 2. *Capiis* L. *Capys* B. *Capy* vulg. *a Capy* om. Gu. 1. — 14) *nominatum*] Sic L. M. Gu. 1. 2. pr. S. *nominatim* B. *nominarunt* vulg. — 15) *nostri Falc.*] *falc. nostri* pr. — 16) *vocant*] *vocabant* B. — 17) *Camara*] Sic L. B. M. Gu. 2. S. *Camera* Gu. 1. pr. — 18) *κάμπη dicuntur*] *dic. κάμπη* B. om. Graecam vocem L. M. Gu. 1. pr., quae habet *flexura.* L. add. *Camera fornix est.* — 19) *Cappas*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *Campas* vulg. — 20) *flexu*] *flexione* L. B. Gu. 1. pr. S. — 21) *appellant*] *appellabant* B. — 22) *Carissa*] Sic S. *Carissam* vulg. male. — 23) *vafram*] *vafrum* B. Gu. 1. 2. Sed vide not. Scal. *sign. vafram* L. — 24) *dictam*] *dictas* L. B. M. Sic infra pr. — 25) *iudicant*] *indicant* B. *alii iudicant* Gu. 1. — 26) *dignam coelo vitam*] *vitam coelo dign.* L. — 27) *agat*] *agant* B. *ducat* L. — 28) *Catamitum*] *Cantamitum* L. — 29) *concubinus*] *concubitus* Gu. 1. *de genere Troiano* add. L. — 30) *condidit*] Sic M. Gu. 2. S. *conditor* vulg. — 31) *eos dicunt*] *eos esse dic.* B. *eos* om. L. — 32) *a Caecade*] *ab Achate* L. — 33) *Coelius*] *Caelius* M. — 34) *Coele*] *Caele* M. *Coelo* B. *Coelio*

Catillatio[41] grave opprobrium hominibus[42] generosis obiiciebatur, si qui provincias amicas populi Romani exspoliassent.

Cesticillus[43] appellatur circulus, quem superponit[44] capiti, qui aliquid est laturus[45] in capite.

Cespes est terra in modum lateris caesa cum herba, sive frutex recisus et truncus[46].

Catulinam carnem esitavisse, hoc est comedisse Romanos[47] Plautus in Saturione[48] refert.

Catax[49] claudus.

Caecultare est[50] caecos imitari.

Caesariati comati.

Catularia porta Romae dicta est, quia non longe ab ea ad placandum caniculae sidus frugibus inimicum rufae canes immolabantur, ut fruges flavescentes ad maturitatem perducerentur.

Caedem[51] putant ex Graeco dici, quod apud illos *καίνειν*[52] significet[53] caedere.

Cenina[54] urbs, quae fuit vicina Romae, a Cenite conditore appellata est[55].

Catulus[56] quoddam genus[57] vinculi, qui[58] interdum canis appellatur.

Caestus vocantur et ii[59], quibus pugiles dimicant et genus quoddam ornatus mulierum[60].

Caeditiae tabernae in via Appia domini[61] nomine sunt vocatae.

Cavillatio est iocosa calumniatio.

Cati fons, ex quo aqua Petronia[62] in Tiberim fluit, dictus, quod in agro fuerit cuiusdam Cati[63].

Cacula[64] servus militis. Plautus:

Video caculam[65] *militarem.*

Dicitur autem[66] a Graeco *κᾶλον*[67], quod fustibus clavisque ligneis ad tutelam dominorum armari soliti sunt[68].

Canalicolae forenses homines pauperes dicti, quod circa canales[69] fori consisterent.

Cana dicunt Graeci, nos *canistra*[70] et[71] per diminutionem *canistella.*

Canicae[72] furfures de farre a cibo canum vocatae.

Cancri dicebantur ab antiquis, qui nunc per diminutionem cancelli[73]; ex quo genere sunt calces, qui per diminutionem appellantur[74] calculi.

Canentas[75] capitis ornamenta.

L. — 35) *adversus*] *adversum* M. — 36) *praebuit*] *posuit* Gu. 1. — 37) *habuit*] *monte* add. L. — 38) *Caecum*] *Cacum* M. — 39) *affixi*] Sic B. *adfixi* vulg. — 40) *Catillones*] *Catiliones* B. M. Gu. 1. 2. *Catuliones* L. — 41) *Catillatio*] *Catilatio* Gu. 1. — 42) *hominibus*] om. L. — 43) *Cesticillus*] *Caest.* M. *Cistic.* L. — 44) *superponit*] *supponit* L. B. — 45) *est laturus*] *lat. est* B. — 46) *truncus*] Sic M. Gu. 2. *truncatus* vulg. *truncatus est* S. — 47) *Romanos*] *apparet* add. L. — 48) *Saturione*] *Saturnione* L. — 49) *Catax*] *Caeax* B. — 50) *est*] *exconsimilari id est caecos im.* L. — 51) *Caedem*] *Caedere* L. — 52) *καίνειν*] Sic scripsi de coniectura, quum similia in codd. reperissem, quorum B. habet *καὶν*; L. *keun*; M. Gu. 2. *kethin*; *κταίνειν* vulg. om. Gu. 1. pr. — 53) *significet*] Sic L. Gu. 1. 2. *significat* vulg. — 54) *Cenina*] *Cenita* L. pr. *Cenum* M. *Cemea* Gu. 1. — 55) *appellata est*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. om. *est* vulg. *appellata* om. L. — 56) *Catulus*] *Catullus* Gu. 1. — 57) *quoddam genus*] *genus quoddam* B. M. Gu. 1. — 58) *qui*] *quod* M. — 59) *ii*] *hi* B. M. pr. — 60) *ornatus mulierum*] Sic L. M. Gu. 1. 2. *ornatus mulieris* B. *muliebris ornatus* vulg. — 61) *domini*] *a dom.* L. B. M. pr. — 62) *Petronia*] *praetoria* L. — 63) *fuerit cuiusdam Cati*] Sic Gu. 2. *cuiusd. fuerit Cati* vulg. — 64) *Cacula*] *Catula* B. — 65) *caculam*] *catulam* B. — 66) *autem*] om. M. — 67) *κᾶλον*] *calon* pr. *καλων* B. *calin* M. Gu. 2. om. L. Gu. 1. — 68) *sunt*] Sic Gu. 2. *sint* vulg. — 69) *homines — canales*] haec omnia om. M. — 70) *canistra*] *canista* B. — 71) *et*] om. L. — 72) *Canicae*] *Canices* L. *Canites* B., in marg. *Canicae.* — 73) *cancelli*] *calculi* Gu. 1. Quae hinc sequuntur om. Gu. 1. — 74) *appellantur*] Sic L. B. M. Gu. 2. pr. S. *dicuntur* vulg. — 75) *Canentas*] *Canentes* M.

Canta[1] pro cantata[2] ponebant.

Caudicariae naves ex[3] tabulis crassioribus[4] factae.

Candelabrum dictum, quod in eo[5] candelae figantur[6].

Cantherius hoc distat ab equo, quod[7] maialis a verre, capo[8] a gallo, vervex[9] ab ariete. Est enim cantherius equus, cui testiculi amputantur.

Cavillum cavillatio, id est irrisio.

Caudecae[10] cistellae ex iunco, a similitudine equinae caudae factae.

Caulae a cavo dictae. Antiquitus enim ante usum tectorum oves in antris claudebantur[11].

Cavum a chao[12] dictum et[13] eius inanitate[14].

Caculatum[15] servitium.

Calones calcei ex ligno facti.

Clacendix[16] genus conchae.

Calpar genus vasis fictilis.

Calces ampullae plumbeae.

Calbeos armillas dicebant, quibus triumphantes utebantur, et quibus ob virtutes[17] milites donabantur.

Calix, quod in eo calidum bibitur[18].

Calpurni[19] a Calpo Numae regis filio sunt oriundi.

Calim[20] antiqui dicebant pro *clam*, ut *nis* pro *nobis*, *sam* pro *suam*, *im* pro *eum*.

Calicata aedificia calce polita.

Calyptra[21] genus est[22] vestimenti, quo capita operiebant[23].

Calathos Graeci, nos dicimus[24] *quasillos*.

Caduceatores legati pacem petentes. Cato *Caduceatori*, inquit, *nemo homo nocet*[25].

Carinantes probra obiectantes[26], a carina dicti[27], quae est infima[28] pars navis; sic illi sortis infimae.

Cadmea terra, quae in aes coniicitur[29], ut fiat orichalcum[30].

Casa a cavatione dicta.

Cascum[31] antiquum.

Casnar senex Oscorum lingua.

Cassiculum reticulum a[32] cassibus[33] per diminutionem dictum.

Caseus a coeundo dictus.

1) *Canta*] *Cantas* L. — 2) *cantata*] *cantatus* L. Gu. 1. — 3) *ex*] *e* M. — 4) *crassioribus*] *grossioribus* B. M. Gu. 1. 2. pr. — 5) *eo*] Sic L. M. Gu. 1. pr. S. *ea* vulg. male. — 6) *candelae fig.*] *fig. cand.* B. — 7) *quod maialis*] *quo* L. *magialis* B. — 8) *capo*] Sic M. Gu. 1. 2. *capus* vulg. — 9) *vervex*] *berbix* M. *berbex* Gu. 2. — 10) *Caudecae*] *Caudicae* S. — 11) *claudebantur*] *ducebantur* L. Gu. 1. — 12) *chao*] *cavo* B. — 13) *et*] *ab* L. — 14) *inanitate*] *immanitate* Gu. 2. — 15) *Caculatum servitium*] Hic articulus in uno cod. Gu. 2. et edit. Scal. et Dac. reperitur. Cett. omittunt. — 16) *Clacendix*] Sic L. B. M. Gu. 2. S. *Calcendix* vulg. — 17) *virtutes*] *virtutem* B. Gu. 1. pr. — 18) *bibitur*] *bibatur* L., qui addit: *vel a Graeco cylix*; similiter ed. Scal. *vel a Graeco* κίλλιξ. — 19) *Calpurni*] *Calphurni* B. *Calpani* Gu. 1. — 20) *Calim*] Sic L. pr. S. *calam* Gu. 1. *Callim* vulg. — 21) *Calyptra*] vulg. *Caliptra* M. Gu. 1. 2. S. *Calisprta* B. *Capitra* L. — 22) *est*] om. B. M. Gu. 1. pr. — 23) *operiebant*] *operiebantur* B. — 24) *dicimus*] om. B. Verba: *Calathos* — *quasillos* om. L. — 25) *nocet*] *nocat* L. Fortasse fuit *noceat* scriptum a Catone. — 26) *obiectantes*] Sic M. Gu. 2. S. *obiicientes* vulg. — 27) *dicti*] *sunt* add. B. om. *dicti* Gu. 1. — 28) *infima*] *ultima* Gu. 1. — 29) *coniicitur*] *coicitur* L. M. — 30) *orichalcum*] *ericalc.* M. *oric.* Gu. 1. — 31) *Cascum*] *Cassum* L. — 32) *a*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. S. *e* vulg. — 33) *cassibus*] *casionibus* M. — 34) *Casabundus*] Sic L. *Cassabundus* vulgata cum cett. —

Cassilam antiqui pro casside ponebant.

Casabundus[34] crebro cadens.

Casaria, quae custodit casam.

Cassia via a Cassio strata.

Caput ex Graeco dictum, quod illi interdum *κάρα* dicunt[35].

Caperatum[36] rugosum a cornuum caprinorum similitudine dicitur.

Capis poculi genus, dictum a capiendo.

Capsae a Graeco appellantur; has illi *κάμπτρας*[37] dicunt.

Capital[38] facinus, quod capitis poena luitur.

Capronae equorum iubae in frontem devexae, dictae[39] quasi a capite pronae.

**Capidulum* genus vestimenti, quo caput tegebatur.

Caprae dictae, quod omne[40] virgultum carpant, sive a crepitu crurum. Unde et crepas eas prisci dixerunt.

Cuppes[41] et *cuppedia*[42] antiqui lautiores cibos nominabant; inde et macellum et[43] forum cupedinis[44] appellabant. Cupedia[45] autem[46] a cupiditate sunt dicta, vel, sicut Varro ait, quod[47] ibi fuerit Cupedinis[48] equitis domus, qui fuerat ob latrocinium damnatus.

Caprunculum vas fictile.

Curatores dicuntur, qui pupillis loco tutorum dantur; sive illi, qui rei frumentariae agrisve[49] dividundis[50] praepositi sunt.

Curia locus est[51], ubi publicas curas gerebant. *Calabra*[52] curia dicebatur, ubi tantum ratio sacrorum gerebatur. Curiae etiam nominantur, in quibus uniuscuiusque partis populi Romani quid geritur, quales sunt hae[53], in quas Romulus populum[54] distribuit, numero triginta, quibus postea additae sunt quinque, ita ut in[55] sua quisque curia sacra publica faceret feriasque observaret, iisque[56] curiis singulis nomina Curiarum[57] virginum imposita esse dicuntur, quas virgines quondam Romani de Sabinis rapuerant[58].

Curriculo pro cursim ponebant. Plautus *Licet*, inquit, *vos*[59] *abire curriculo.*

Curriculus diminutivum est[60] a curru.

Curtilacum[61] appellatur a Curtio, qui eo[62] loco in profundissimum se ob salutem Romani populi[63] proiecit hiatum.

Curionium[64] aes dicebatur, quod dabatur curioni ob sacerdotium curionatus.

Curis est Sabine hasta. Unde Romulus Quirinus, quia[65] eam ferebat, est dictus[66]; et Romani

35) *Quod illi interdum κάρα dicunt.*] Sic cum vulgata scripsi. *illi* om. L. *kapa* B., in quo post lacunam sequitur *tēphi ãnt.* *karatenphi* M. Gu. 2. — 36) *Caperatum*] *Capperatum* Gu. 1. *Capparratum* B. *Caperratum* pr. *Capratum* L. — 37) *κάμπτρας*] Sic S. *camptras* Gu. 2. *camptra* M. *κιβώτια* vulg., quod om. L. Gu. 1. pr. — 38) *Capital*] *Capitale* L. — 39) *dictae*] *dictum* Gu. 1. — 40) *omne*] Sic L. Gu. 2. S. vulg. *omnem.* om. pr. — 41) *Cuppes*] Sic Gu. 1. 2. pr. *Cupes* vulg. — 42) *cuppedia*] Sic Gu. 1. 2. pr. *cupedia* vulg. — 43) *et*] om. L. B. M. Gu. 1. S., qui utrumque *et* om. — 44) *cupedinis*] *cupidinis* Gu. 1. *cupedines* pr. — 45) *Cupedia*] *Cupidia* Gu. 1. pr. — 46) *autem*] *aut* L. — 47) *quod*] *quae* B. — 48) *Cupedinis*] *Cupidinis* Gu. 1. pr. — 49) *agrisve*] *agrisque* B. — 50) *dividundis*] Sic edit. princ. *dividendis* vulg. — 51) *locus est*] *est locus* B. *est* om. Gu. 1. — 52) *Calabra*] Sic L. Gu. 1. S. *culabra* M. Gu. 2. pr. *Calabria* vulg. — 53) *hae*] om. B. *eae* Gu. 1. — 54) *Romulus pop.*] *pop. Rom.* B. — 55) *in*] om. L. — 56) *iisque*] *hisque* B. M. Gu. 1. pr. — 57) *Curiarum*] om. L. — 58) *rapuerant*] *rapuerunt* L. M. Gu. 1. S. Sequuntur in B. haec: *un raptae ēm mŏr sabĩn* (sic). — 59) *vos*] *nos* B. — 60) *dimin. est*] *est dimin.* L. — 61) *Curtilacum*] *Curtillacum* L. *Curtii locus* S. Dac. — 62) *eo*] *in eo* M. — 63) *Rom. pop.*] *pop. Rom.* L. B. M. — 64) *Curionium*] Sic M. Gu. 2. S. *Curionum* vulg. — 65) *quia*] *qui* M. — 66) *est dict.*] *dict. est* L.

a Quirino Quirites dicuntur. Quidam[1] eum dictum putant a Curibus, quae fuit urbs opulentissima Sabinorum[2].

Curitin Iunonem appellabant, quia eandem ferre hastam putabant.

Curiales eiusdem curiae, ut tribules et municipes.

Curules equi quadrigales.

Curiata comitia a curiis sunt appellata[3].

Centurionus antea, qui nunc centurio, et curionus[4] et decurionus[5] dicebantur[6].

Currules[7] magistratus appellati[8] sunt, quia curru vehebantur.

Curiati[9] ***fana***[10] a Curio dicta[11], quia[12] eo[13] loco domum habuerat.

Cura dicta est, quasi cor edat, vel quia cor[14] urat.

Cum imperio est[15] dicebatur apud antiquos, cui[16] nominatim a populo[17] dabatur[18] imperium.

Cum potestate est[19] dicebatur de eo, qui a populo alicui negotio praeficiebatur[20].

Cuniculum id est foramen sub terra occultum aut ab animali, quod simile est[21] lepori, appellatur, cui[22] subterfossa terra[23] latere est solitum, aut[24] a cuneorum similitudine, qui omnem materiam intrent[25] fidentes[26].

Clunaculum[27] cultrum sanguinarium dictum[28] vel quia ad clunes dependet, vel quia clunes hostiarum dividit[29].

Cumerum vas nuptiale a similitudine cumerarum, quae fiunt[30] palmeae[31] vel sparteae[32] ad usum popularem, sic appellatum[33].

Culcita, quod tomento[34] inculcatur, appellata[35].

Culcitula[36] fusticulus[37] quidam ligneus in sacris dicebatur.

1) *Quidam*] *vero* add. B. — 2) *fuit urbs op. Sab.*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *fuit op. Sab. urbs* L. *urbs fuit op. Sab.* vulg. — 3) *sunt appellata*] Sic M. Gu. 2. om. *sunt* vulg. — 4) *et curionus*] om. L. — 5) *decurionus*] Sic L. M. Gu. 1. 2. pr. S. *decuriones* vulg. — 6) *dicebantur*] *dicebatur* L. — 7) *Currules*] Sic M. Gu. 2. *Curules* vulg. — 8) *sunt appellati*] *appellatus est* L. — 9) *Curiati fana*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. *Curiatia* L. *Curiata* B. *Curii fana* vulg. Scal. vult *Curia tifata*. Vide eius notam. — 10) *fana*] *fama* Gu. 1. pr. — 11) *dicta est*] Sic B. Gu. 1. 2. pr. — 12) *quia*] *qui* L. Gu. 1. pr. — 13) *eo*] Sic L. M. Gu. 1. 2. pr. S. vulg. *in eo*. — 14) *cor*] om. Gu. 1. — 15) *est*] Sic L. M. Gu. 1. 2. pr. *esse* vulg. — 16) *cui*] *quoi* pr. — 17) *a populo*] om. L. — 18) *dabatur*] om. pr. — 19) *est*] Sic L. B. Gu. 1. 2. pr. *esse* vulg. — 20) *praeficiebatur*] *praeferebatur* L. B. M. Gu. 1. 2. pr. Lubentissime obsecutus essem tot codd. consensui, modo explicari posset illa lectio. Haud dubie tamen communis scribarum error, ortus ex non intellecto scripturae compendio. — 21) *sim. est*] *est sim.* L. — 22) *cui*] *qui* B. *quod* S. Dac. — 23) *subterfossa terra*] *sub terra fossa* L. — 24) *aut*] om. B. — 25) *intrent*] Sic Gu. 2. *intrant* vulg. — 26) *findentes*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. S. *fidentes* vulg. — 27) *Clunaculum*] Sic Gu. 2. *Clunaclum* L. M. S. *Clunadum* vulg. — 28) *dictum*] *aiunt* add. L. — 29) *vel quia ad clunes* etc.] Hoc ordine L. Gu. 1. 2. *vel quia clunes host. div., vel quia ad clun. dep.* vulg. *dependit dividit* Gu. 1. *hostiorum clunes* B. *dependit* Gu. 1. M. — 30) *fiunt*] *sunt* L. — 31) *palmeae*] Sic B. M. Gu. 2. S. *palmae* L. Gu. 1. pr. *palma* vulg. — 32) *sparteae*] Sic B. M. Gu. 2. S. *sparti* pr. *parte* Gu. 1. *porte* L. *sparto* vulg. — 33) *appellatum*] *appellatur* Gu. 1. — 34) *tomento*] *tormento* B. Gu. 1. pr. Pro *Culcita*, quod est in B. M. Gu. 1. 2. pr. S., habet vulgata *Culcitra*. — 35) *appellata*] om. L. *sic app.* B. *appellatur* Gu. 1. In L. sequitur *Culcita, quae tormento iaculatur*. — 36) *Culcitula*] *Culticula* M. — 37) *fusticulus*] *fasciculus* Gu. 1. — 38) *ita* om. L. — 39) *scilicet pro scias*] om. L., qui *et* ante *si vis* habet. *scies* B. pr. — 40) *viridium*] *viridum* B. — 41) *culleorum*] Sic B. M. Gu. 2. pr. *culeorum* vulg. — 42) *Cussilirem*] *Cusiliris* L. — 43) *dicebant antiqui*] *dicebatur apud antiquos* L. — 44) *comitia vocare*] *ad comitia advocare* L. *com. advocare* B. — 45) *sed*] *si* L. — 46) *etiamsi div.*] *etsi in div.* L. — 47) *Coturnium*] Sic L. Gu. 1. B. pr. S. *Cuturnium* vulg. — 48) *in*] om. Gu. 1. — 49) *Culignam*] om. B. — 50) *feno*] Sic M. Gu. 2. *foeno* vulg. — 51)

Cumalter significat cum altero, dictum ab antiquis ita[38] brevitatis causa, ut sodes pro si audes, scilicet pro scias[39] licet, sis pro si vis.

Culliola cortices nucum viridium[40] dicta a similitudine culleorum[41], quibus vinum sive oleum continetur.

Cussilirem[42] pro ignavo dicebant antiqui[43].

Cum populo agere hoc est populum ad concilium aut comitia vocare[44].

Cuncti significat quidem omnes, sed[45] coniuncti et congregati, at vero omnes, etiamsi[46] diversis locis sint.

Cunire est stercus facere, unde et inquinare.

Coturnium[47] vas, quo in[48] sacrificiis vinum fundebatur.

Culigna vas potorium. Cato *Culignam*[49], inquit, *in feno*[50] *Graeco ponito*[51], *ut bene oleat.*

Coctiones[52] dicti videntur a cunctatione[53], quod in emendis vendendisque mercibus tarde perveniant ad iusti pretii finem. Itaque apud antiquos prima syllaba per *u* literam scribebatur[54].

Custodelam dicebant antiqui, quam nunc dicimus custodiam.

Cymbam[55] Graeci *κύμβην*[56] appellant.

Cutis Graecam habet originem. Hanc enim illi dicunt *κύτιν*[57].

Cotiliae[58] lacus appellatur, quod in eo est insula, *Κοτύλη*[59] nominata a Graecis.

Cnephosum[60] antiqui dicebant tenebricosum[61]. Graeci enim *κνέφας* appellant obscurum[62].

Cymbium[63] poculi genus a similitudine[64] navis, quae *κύμβος* dicitur[65], appellatum[66].

Calasis[67] tunicae genus, quod Graeci *καλάσινον*[68] dicunt. Alii dicunt nodum esse tunicae muliebris, quo connexa circa cervicem[69] tunica summittitur[70].

Cyparissae[71] dicuntur ignes prodigiosi a[72] similitudine cypressorum[73].

ponito] *ponit* L. B. M. Gu. 2. *Gr. ponito* om. Gu. 1. — 52) *Coctiones*] *Cuctiones* B. *Cunctiones* Gu. 1. — 53) *cunctatione*] *conctatione* B. — 54) *prima syllaba — scribebatur*] *primam syllabam — scribebant* L. *scribetur* B. — 55) *Cymbam*] *Cumbam* M. Gu. 1. 2. — 56) *κύμβην appellant*] *cymbin app.* L. Gu. 2. *cymbim* M. *app. κύμβην* S. om. Graecum B. Gu. 1. pr. *κύμβιον* vulg. — 57) *dicunt κύτιν*] Sic scripsi e Gu. 2., in quo est *dicunt kytin; kytin dicunt* L. M. *cyton* pr. *dicunt κύντην* B. *κύτος dicuut* vulg. Forma *κύτις*, cuius hoc loco accusat. legitur, quamquam nusquam reperiatur, tamen recepi propter optimorum codd. auctoritatem. Et habent sane grammatici suam quandam Graecitatem, qua etymologias suas probabiles reddant. — 58) *Cotiliae*] Sic S. *Cutile* L. B. *Cutille* vulg. Vide Scal. not.; pro *lacus* Gu. 1. *locus* habet, et pro *appellatur* in L. est *dicitur.* — 59) *Κοτύλη*] Sic scripsi Graecis literis e vestigiis codd. M. Gu. 2., in quibus est *Cotili; Cotilla* Gu. 1. *Cotilia* vulg. — 60) *Cnephosum*] *Cenephosum* L. Gu. 1. — 61) *tenebricosum*] *tenebrosum* L. — 62) *κνέφας appellant obscurum*] Sic. S. *knepas appellant obscurum* Gu. 2. *appellant oscurum cnephos* L. *appellant κνεφος* B. *cnephas* pr. *appellabant obsc.* omissa Graeca voce Gu. 1. *κνέφας appellabant obsc.* vulg. — 63) *Cymbium*] *Cimbium* L. B. Gu. 1. — 64) *a similitudine*] *ad similitudinem* L. — 65) *quae κύμβος dicitur*] Sic scripsi e vestigiis Gu. 2., in quo est *quae cymbis dicitur; quae dicitur cimbis* L. M. *quae dicitur cymba* B. S. *dicitur appellatum* Gu. 1. pr. omissa Graeca voce. *quam diximus cymbion* vulg. — 66) *appellatum*] *appellatur* L. B. M. — 67) *Calasis*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. S. *Calassis* vulg. — 68) *καλάσινον dicunt*] Sic scripsi e M. Gu. 2., in quibus est *calasinon. dicunt calasnon* L. *dicunt καλλασιν* B. *καλλάσιϱιν dicunt* S. *callopisten dicunt* pr. *καλλόπιστον dicunt* vulg. Recepi optimi cod. Gu. 2. lectionem, quamquam voc. *καλλάσινον* in Lexicis Graecis non reperitur. Om. Graecum vocab. Gu. 1. Fortasse verum vidit Scaliger, qui *χάλασιν* reponendum censebat. Praetulerim tamen ego *χαλασμόν.* — 69) *cervicem*] *crinem* B. — 70) *summittitur*] *submittitur* B. M. Gu. 1. pr. S. — 71) *Cyparissae*] Sic Gu. 1. 2. S. *Cirapissie* L. *Cyparissiae* vulg. — 72) *a*] om. L. B. M. Gu. 1. pr. — 73) *cypressorum*] Sic B. M. Gu. 2. pr. *cipress.* L., qui codex haec addita habet: *arborum, quae a latitudine incipiunt et in angustum desinunt; cupressorum* vulg.

Cybebe[1] mater, quam dicebant magnam, ita appellabatur[2], quod ageret[3] homines in furorem, quod Graeci *κύβηβον*[4] dicunt.

Cybele vero eadem[5] dicta a loco, qui est in Phrygia[6].

Cytherea[7] Venus ab urbe Cythera, in quam primum devecta esse dicitur concha, quum in mari esset concepta[8].

Cyllenius[9] Mercurius dictus, quod omnem rem sermo[10] sine manibus conficiat, quibus partibus corporis qui carent *κυλλοί*[11] vocantur, ideoque quadratum eum fingunt. Alii volunt sic appellatum, quod in Cyllenia[12] via sit nutritus. Alii, quod in monte Arcadiae[13] Cyllene. Alii, quod a Cyllene[14] sit nympha educatus[15].

Cypria Venus, quod ei primum in Cypro[16] insula templum sit constitutum, vel quia parientibus praesideat[17], quod Graece *κύειν* parere sit[18].

Cynthius[19] Apollo a Cyntho[20] Deli monte vocatus.

Chalcidicum[21] genus aedificii ab urbe Chalcidica[22] dictum.

Choragum[23] instrumentum scenarum.

Chaos appellat Hesiodus[24] confusam quandam[25] ab initio unitatem, hiantem patentemque[26] in profundum. Ex eo et[27] *χάσκειν*[28] Graeci[29], et nos *hiare* dicimus. Unde Ianus[30] detracta aspiratione nominatur ideo[31], quod fuerit[32] omnium primum[33]; cui[34] primo[35] supplicabant veluti parenti et a quo rerum omnium factum putabant initium.

Choenica[36] mensurae genus.

Cybium[37] dictum, quia eius medium aeque[38] patet in omnes partes, quod genus a geometricis[39] *κύβος*[40] dicitur. Unde etiam tessellae[41] quadratae *κῦβοι*[42]. Hinc et cybios genus piscis, quia piscantes[43] id genus piscium velut aleam ludant.

Cnasonas[44] acus, quibus mulieres caput scalpunt[45].

Creperum dubium, unde increpitare dicimus, quia maledicta fere incerta et dubia sunt.

Crepiculum[46] ornamentum[47] capitis; idem[48] enim in[49] capitis motu crepitum facit.

1) *Cybebe*] Sic M. Gu. 2. *Cybele* vulg. *Cibele* L. B. ut paulo post. — 2) *appellabatur*] *appellatur* pr. — 3) *quod ageret*] *quod* om. Gu. 1. *agebat* L. — 4) *κύβηβον*] Sic S. *cibibon* M. Gu. 2. *κυβικον* B. *Graeci dicunt* Gu. 1. hoc ordine, omissa Graeca voce. — 5) *eadem*] *dea* add. L. — 6) *Phrygia*] *Cybelas* add. L. — 7) *Cytherea*] *Citherea* L. *id est* add L. B. pr. Sic mox *Cithera* L. B. — 8) *concepta*] *vel quod ipse in se occultet amores* add. B. — 9) *Cyllenius*] *Cyllenus* L. *Cillenius* Gu. 1. — 10) *sermo*] *ỹmo* (sic) B. — 11) *κυλλοί*] *killoi* M. Gu. 2. *ciloe mutilati* pr. om. L. Gu. 1. — 12) *Cyllenia*] *Cillenia* M. — 13) *Arcadiae*] om. Gu. 1. — 14) *Cyllene*] *Cilleno* M. *Cilene* B. — 15) *educatus*] *nutritus vel educatus* B. — 16) *Cypro*] *Cypri* L. — 17) *praesideat*] *praesidebat* B. — 18) *Graece κύειν parere sit*] *Graece parere sit κύειν* B. Eodem ordine L., nisi quod om. Graecam voc., ut Gu. 1. *kiein* Gu. 2. *cyen* pr. — 19) *Cynthius*] *Cinthius* L. — 20) *Cyntho*] *Cintho* L. — 21) *Chalcidicum*] *Chalcidium* L. pr. *Calchidium* B. Gu. 1. — 22) *Chalcidica*] Sic M. Gu. 2. pr. S. *Calchidica* Gu. 1. *Calcidica* L. *Calchidia* B. *Chalcidia* vulg. — 23) *Choragum*] Sic M. Gu. 2. *Coragum* L. *Choragium* pr. S. *Coragium* vulg. Verum est *Choragium*. — 24) *appellat Hesiodus*] *appellat est siodus* (sic) M. — 25) *quandam*] *quondam* Gu. 1. pr. — 26) *patentemque*] *petentemque* M. — 27) *et*] *quod* L. — 28) *χάσκειν*] *Ichaskein* Gu. 2. *chaschein* M. *chanein* pr. *καίνειν* B. *χάνειν* vulg. om. L. Gu. 1. — 29) *Graeci*] *κανειν Gr.* B. — 30) *Ianus*] *hianus* M. *CIanus* Gu. 1. — 31) *ideo*] *id* Gu. 2. *eo* L. B. Gu. 1. pr. — 32) *fuerit*] om. Gu. 1. — 33) *omnium primum*] *omnium primus* B. M. *primus omnium* L. — 34) *cui*] *quoi* pr. — 35) *primo*] om B. — 36) *Choenica*] *Choenix* L. — 37) *Cybium*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *Cubum* L. *Cymbium* vulg. — 38) *aeque*] om. B. — 39) *geometricis*] Sic M. Gu. 2. *geometris* vulg. — 40) *κύβος*] *cibos* M. Gu. 2. pr. *κυβος a geom.* B. om. L. Gu. 1. — 41) *tessellae*] *tesserulae* L. — 42) *κῦβοι*] *cyboe* M. Gu. 2. pr. *cybeae* B. — 43) *piscantes*] *piscantur* M. — 44) *Cnasonas*] Sic M. S. *Cinasones* L. *Cinasonas* B.

Crocotillum valde exile. Plautus:

Extortis talis cum crocotillis crusculis[50].

Crusculum diminutivum a crure.

Crines a discretione dicti, quam Graeci *κρίσιν* appellant[51]. Nam iidem eos *κρινίδας* vocant[52].

Crocatio corvorum vocis[53] appellatio.

Crucium, quod cruciat. Unde Lucilius[54] vinum insuave crucium dixit.

Crocotinum[55] genus operis pistorii.

Crustariae[56] tabernae a vasis potoriis[57] crustatis dictae[58].

Cracentes graciles. Ennius:

Succincti gladiis media regione cracentes.

Crevi modo significat haereditatem adii: modo maior aetate vel censu sum[59]: modo iudicavi, modo divisi. Quae omnia[60] a duobus verbis cresco et cerno veniunt[61], cuius unius origo ex Graeco trahitur[62], quod illi *κραίνειν* dicunt perficere[63].

Creterrae[64] vocabulum trahitur a cratere, quod est vas[65] vini.

Craticulum a Graeco *κρατεύτᾳ*[66] deducitur.

Centuria in agris significat ducenta iugera; in re militari centum homines.

Centuriatus ager in ducena[67] iugera definitus, quia Romulus centenis civibus[68] ducena[69] iugera tribuit.

Centuriata comitia item curiata comitia[70] dicebantur, quia populus Romanus per centenas[71] turmas divisus erat.

Centenariae coenae dicebantur, in quas lege Licinia non plus centussibus praeter terrae nata[72] impendebantur[73], id est centum assibus, qui erant breves numi ex aere[74].

Coena apud antiquos dicebatur, quod nunc est prandium. Vesperna, quam nunc coenam appellamus.

Censionem facere dicebatur censor, quum[75] multam[76] equiti irrogabat.

Cynasonas vulg. — 45) *caput scalpunt*] Sic L. B. Gu. 1. 2. pr. *scalp. cap.* vulg. addit L. *unde scalpo id est repistio.* — 46) *Crepiculum*] Sic Gu. 2. S. *Crepitulum* vulg. — 47) *ornam.*] *est ornam.* B. — 48) *idem*] Sic Gu. 2. *id enim* vulg. — 49) *in*] *a* B. — 50) *crusculis*] *crusulis* B. — 51) *Graeci κρίσιν appellant*] Sic S. *krisin* Gu. 2. *Graeci appellant κρισιν* B. *Graece σισκρισιν* M. *Graeci appellabant* L., sequente Graecae vocis lacuna. *διάκρισιν* vulg. — 52) *eos κρινίδας vocant*] *eos vocant* L., sequente lacuna Graecae vocis. *crinìdas eos* B. *krinidas* Gu. 2. *crinisdas* M. om. Graecum Gu. 1. — 53) *corvorum vocis*] *vocis corvorum* L. — 54) *Lucilius*] *Lucius* B. in marg. — 55) *Crocotinum*] *Crococinum* B. *Crocotirium* pr. — 56) *Crustariae*] *Crustatiae* B. — 57) *potoriis*] *potariis* L. B. — 58) *dictae*] *et dicti* Gu. 1. Male scil. cum seqq. haec coniungi voluit scriba. — 59) *censu sum*] *census sum* pr. *sum* om. Gu. 2. — 60) *omnia*] om. B. — 61) *veniunt*] *trahuntur* L. B. pr. — 62) *cuius — trahitur*] om. L. B. Gu. 1. — 63) *κραίνειν dicunt perficere*] *dic. perf. κραίνειν* B. *illi dicunt* L., sequente lacuna Graecae vocis. *crenin* M. Gu. 2. *crenein* pr. om. Graec. Gu. 1. — 64) *Creterrae*] Sic M. Gu. 2. S. *Craterare* L. *Cretere* vulg. — 65) *est vas*] Sic Gu. 2. *vas est* vulg. *est* om. B., sed est in ultima linea, in fine paginae, unde facile omitti potuit. — 66) *κρατεύτᾳ*] Sic scripsi ex M. nisi quod iota subscriptum addidi. *cratenta* Gu. 2. *crateo* pr. *κρατέω* S. *κρατήρ* vulg. om. Graecum Gu. 1. — 67) *ducena*] Sic Gu. 2. pr. *ducenta* vulg. — 68) *civibus*] *senatoribus* B. — 69) *ducena*] Sic Gu. 2. pr. *ducenta* vulg. — 70) *comitia*] hoc addidi ex L. B. Gu. 1. 2. pr. Vulg. abest. — 71) *centenas*] *centum* L. — 72) *praeter terrae nata*] *praeter natalibus* L. *praeter terrae natalibus* B. Gu. 1. *prae terrae natalibus* pr. *praeter terrae natabus* Gu. 2. *praeter terra nata* S. — 73) *impendebantur*] *impendebatur* B. M. pr. *impendebant* L. — 74) *numi ex aere*] *ex aere nummi* L. — 75) *quum*] *quom* pr. — 76) *multam*] *mulctam* L. pr.

Coenacula dicuntur, ad quae scalis ascenditur.

Centumviralia iudicia a centumviris sunt dicta[1]. Nam quum essent Romae triginta et quinque tribus, quae et[2] curiae sunt dictae, terni ex singulis tribubus[3] sunt electi ad iudicandum, qui centumviri appellati sunt; et, licet quinque amplius, quam centum, fuerint[4]; tamen, quo facilius nominarentur, centumviri sunt dicti.

Centaurion medicamentum a Chirone centauro inventum.

Censere nunc significat putare, nunc suadere, nunc decernere.

Censio hastaria dicebatur, quum[5] militi multae[6] nomine ob delictum militare indicebatur[7], quod hastas daret.

Cercolips[8] genus simiae, quae[9] ultimam partem caudae villosam[10] habet.

Cerritus[11] furiosus[12].

Cervus, quod κέρατα[13], id est cornua gerat, dictus[14].

Cereos Saturnalibus muneri[15] dabant humiliores potentioribus, quia candelis pauperes, locupletes[16] cereis utebantur[17].

Celsus a Graeco κέλλειν[18] dictus.

Celeres antiqui dixerunt, quos nunc equites dicimus, a Celere interfectore Remi, qui initio a Romulo iis praepositus fuit[19]; qui primitus[20] electi fuerunt[21] ex singulis curiis deni[22], ideoque omnino trecenti fuere.

Cermalus[23] locus in urbe sic nominatus.

Columnae dictae, quod[24] culmina[25] sustineant.

Cernuus calciamenti genus.

Crepidines[26] saxa prominentia.

Cloacae a colluendo dictae.

Clunas simias a[27] clunibus tritis[28] dictas existimant[29].

Crustumina tribus a Tuscorum urbe Crustumena dicta est[30].

Clucidatum[31] dulce et suave dicebatur.

Cloelia[32] familia a Cloelio[33] Aeneae comite est appellata.

1) *sunt dicta*] *dicta sunt* B. M. — 2) *et*] om. L. — 3) *tribubus*] *tribus* L. — 4) *fuerint*] *viri essent* L. — 5) *quum*] Sic L. Gu. 2. pr. S. *dum* vulg. — 6) *multae*] *mulctae* L. — 7) *indicebatur*] *indicebantur* Gu. 2. — 8) *Cercolips*] Desideratur hic articulus in edit. Scal. et Dacer. At habetur apud Godofr. *Carcholipis* L. Gu. 1. *Cartolipis* B. pr. *Corcholopis* M. *Chorcolopis* Gu. 2. *Corcholipis* vulg. — 9) *quae*] *qui* Gu. 1. — 10) *villosam*] *pilosam* L. — 11) *Cerritus*] Sic B. M. Gu. 1. 2. S. — 12) *furiosus*] add. L. *Plautus in Amphitrione Iube hunc proceritum circumferri.* Berol. *Iube hanc procerritam circumferri. Coacae a coluendo dictae.* Locus Plauti exstat Amphitr. II, 2, 143. Eundem citat Serv. ad Aen. VI, 229. — 13) κέρατα] *cerata* M. Gu. 2. pr. om. Gu. 1. — 14) *dictus*] *dicitur* M. — 15) *muneri*] *munera* L. — 16) *locupletes*] *vero* add. L. — 17) *cereis uteb.*] *uteb. cer.* L. — 18) κέλλειν] Sic scripsi e M., in quo est *kellin.* Gu. 2. *kelin*, *kelles* pr. κέλης vulg. κέλης *eques* S. om. L. Gu. 1. — 19) *fuit*] *fuerat* B. — 20) *primitus*] *primum* L. — 21) *fuerunt*] *fuerant* B. — 22) *deni*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 23) *Cermalus*] om. hunc articulum L. — 24) *dictae, quod*] *inde dictae* Gu. 1. *eo quod* B. — 25) *culmina*] *columina* L. — 26) *Crepidines*] *Caepadines* B. M. Gu. 2. — 27) *a*] om. L. M. — 28) *tritis*] *tribus* B. — 29) *existimant*] *aiunt* L. — 30) *dicta est*] Sic L. B. Gu. 1. 2. vulg. om. *est.* — 31) *Clucidatum*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *Cluridatum* L. *Cludidatum* vulg. — 32) *Cloelia*] *Clodia* L. *Clocia* B. — 33) *Cloelio*] *Clonio* B. Gu. 1. 2. pr. *Clolio* M. *Cloantho* L. — 34) *Clutum*] *Clytum* L. — 35) κλυτόν] *famosus clyton* pr. vulg. additur *famosum* post κλυτόν, sed om. L. B. M. Gu. 1. 2. S. *cliton* M. *cluton* Gu. 2. om. L. Gu. 1. — 36) *dicunt*] *nos gloriam* add. L. — 37) *inclitus*] Sic L. B. Gu. 1.

Clumae folliculi hordei.

Clutum[34] Graeci κλυτόν[35] dicunt[36]. Unde accepta praepositione fit inclitus[37]. *In* enim saepe augendi causa dicimus[38], ut invocavit, inclamavit[39].

Clypeum[40] antiqui ob rotunditatem etiam[41] corium bovis[42] appellarunt, in quo foedus Gabinorum[43] cum Romanis fuerat descriptum.

Classes clypeatas[44] antiqui dixerunt, quos[45] nunc exercitus[46] vocamus.

Cloeliae[47] fossae a Cloelio[48] duce Albanorum dictae[49].

Claudere et *clavis* ex Graeco descendit[50], cuius rei tutelam penes[51] Portunum[52] esse putabant, qui clavim[53] manu tenere fingebatur[54] et[55] deus putabatur esse portarum.

Clavim consuetudo erat mulieribus donare ob significandam[56] partus facilitatem.

Clausula, quam Graeci ἐπῳδόν[57] vocant, a brevi conclusione est appellata.

Clavata dicuntur aut vestimenta clavis intertexta[58] aut calciamenta[59] clavis confixa.

Clavus annalis appellabatur[60], qui figebatur in parietibus sacrarum aedium per annos singulos, ut per eos numerus colligeretur annorum.

Classis procincta, exercitus instructus.

Clingere cingere a Graeco κυκλοῦν[61] dici manifestum est[62].

Cercopa[63] Graeci appellant lucrari undique cupientem, quasi κέρδονα[64], quem nos quoque lucrionem vocamus.

Classici testes dicebantur, qui signandis[65] testamentis adhibebantur[66].

Commetaculum[67] genus virgulae, qua in sacrificiis utebantur.

Cervaria ovis[68], quae pro cerva immolabatur[69].

Creppos[70], id est lupercos dicebant a crepitu pellicularum, quem faciunt verberantes. Mos enim erat Romanis in Lupercalibus nudos discurrere et pellibus obvias quasque feminas ferire.

Condere componere.

Cincia locus Romae, ubi Cinciorum monimentum fuit.

Capital linteum quoddam, quo in sacrificiis[71] utebantur.

Castrensi corona donabatur, qui primus hostium castra pugnando introisset[72], cui insigne erat ex auro vallum.

vulg. *inclytus.* — 38) *dicimus*] Sic B. M. Gu. 2. *adducimus* Gu. 1. pr. *inducimus* L. *adiicimus* vulg. — 39) *inclamavit*] *inclinavit* L. — 40) *Clypeum*] *Clipeum* L. B. M. Gu. 1. — 41) *etiam*] *et* L. — 42) *bovis*] *bovum* Gu. 1. — 43) *Gabinorum*] Sic scripsi e Gu. 2., in quo est *Gavinorum*; *Ganinorum* Gu. 1. *Sabinorum* L. B. M. *Gabiorum* vulg. — 44) *clypeatas*] *clip.* L. B. Gu. 1. — 45) *quos*] *quas* L. Gu. 1. — 46) *exercitus*] *exercitum* L. — 47) *Cloeliae*] *Clodiae* L. — 48) *Cloelio*] *Clodio* L. *Cloelie* Gu. 1. — 49) *dictae*] *sunt* add. B. *sunt dictae* L. — 50) *descendit*] Vulg. additur κλείω καὶ κλείς, quae om. L. M. Gu. 1. 2. S. *ex Gr. desc.* κλείω καὶ κλεις (sic) B. *caeo caecleis* pr. — 51) *penes*] om. B., sed habet in marg. — 52) *Portunum*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *Portumnum* vulg. — 53) *clavim*] *clavum* Gu. 1. 2. — 54) *fingebatur*] *fingitur* B. — 55) *et*] *quia* L. — 56) *significandam*] *significationem* L. — 57) ἐπῳδόν] Sic M. *epodon* Gu. 2. *perioedon* pr. περίοδον vulg. κολοφῶνα S. om. L. Gu. 1. — 58) *intertexta*] *intexta* L. B. Gu. 1. pr. — 59) *calciamenta*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *calceam* vulg. — 60) *appellabatur*] *appellatur* pr. *dicebatur* L. — 61) κυκλοῦν] Sic M. *kiklun* Gu. 2. κλείειν vulg. om. L. B. Gu. 1. pr. — 62) *manifestum est*] κλόγγη add. B. — 63) *Cercopa*] *Cercepam* L. — 64) κέρδονα] *cerdona* M. Gu. 2. pr. om. L. Gu. 1. — 65) *signandis*] *singulis* L. — 66) *adhibebantur*] *adhibeantur* B. — 67) *Commetaculum*] Sic M. Gu. 2. *commentaculum* L. Gu. 1. pr. *commentacula* S. — 68) *ovis*] Vulg. additur *dicitur*, quod om. B. M. Gu. 2. *quae dicitur, pro* etc. pr. Pro *cerva* habent L. B. pr. *cervo.* — 69) *immolabatur*] *immolatur* L. — 70) *Creppos*] Sic B. M. Gu. 2., in quo est *Crepp as.* — 71) *sacrificiis*] *sacris* L. — 72) *introisset*] *intrasset* L.

Colluviaris[1] porcus dicitur[2], qui cibo permixto et colluvie[3] nutritur.

Cognitor est, qui litem alterius suscipit coram ab eo, cui datus est. Procurator[4] autem absentis nomine actor[5] fit[6].

Claudiana[7] tonitrua appellabantur[8], quia Claudius Pulcher instituit, ut ludis post scenam[9] collectus lapidum[10] ita fieret, ut veri tonitrus similitudinem imitaretur. Nam antea[11] leves admodum et parvi sonitus fiebant, quum clavi et lapides in labrum aeneum[12] coniicerentur[13].

Caesones[14] appellantur[15] ex utero matris[16] exsecti[17].

Caesar, quod est cognomen Iuliorum, a caesarie dictus est, qui scilicet cum caesarie natus est[18].

Capsit prenderit[19].

Capreoli, vitium[20] cincinni intorti, quia ad locum capiendum tendunt, appellati[21].

Capillatam vel capillarem arborem dicebant, in qua capillum tonsum suspendebant[22].

Contestari litem dicuntur duo aut plures adversarii[23], quod ordinato[24] iudicio utraque pars dicere solet: *testes estote.*

Caviares[25] hostiae dicebantur, quod caviae[26], id est pars hostiae cauda tenus dicitur[27], et ponebatur in sacrificio pro collegio pontificum quinto[28] quoque[29] anno.

Confeta sus dicebatur, quae cum omni fetu adhibebatur ad sacrificium.

Conclavatae dicebantur, quae sub eadem erant clave[30].

Colossus a Caleto[31] artifice, a quo formatus est, dictus. Fuit enim apud Rhodum insulam statua solis alta[32] pedes centum et quinque[33].

Codeta[34] appellatur ager trans Tiberim, quod in eo virgulta nascuntur[35] ad caudarum equinarum similitudinem[36].

Censui censendo[37] agri proprie appellantur, qui et emi et venire[38] iure civili possunt.

Comedum bona sua consumentem antiqui dixerunt.

Comedo, comedonis[39], qui, ut supra, bona sua consumit.

Censores dicti, quod rem suam quisque tanti aestimare solitus sit[40], quantum illi censuerint.

Consiluere[41] Ennius pro conticuere posuit.

Claritudinem[42] claritatem.

Casus dicimus non modo ea, quae fortuita[43] hominibus accidunt, sed etiam[44] vocabulorum formas[45], quia in aliam atque aliam cadunt effigiem[46].

1) *Colluviaris*] *Colliviaris* Gu. 2. *Collivaris* B. pr. — 2) *porcus dicitur*] *dicitur porcus* L. — 3) *colluvie*] Sic L. Gu. 2. *collubiae* M. *colli hyeme* B. *collu hyeme* Gu. 1. *colo hyeme* pr. *colluvione* vulg. — 4) *Procurator*] *est* add. L., omisso *fit*. — 5) *actor*] *auctor* B. Gu. 1. pr. — 6) *fit*] *sit* M. Gu. 1. — 7) *Claudiana*] *Cludiana* M. — 8) *appellabantur*] *appellantur* B. — 9) *post scenam*] Vulg. additur *factis*, quod om. L. B. M. Gu. 1. 2. S. — 10) *collectus lapidum*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. *lap. coll.* vulg. — 11) *antea*] *ante* M. — 12) *aeneum*] om. L. — 13) *coniicerentur*] *conicerentur* L. *coicerentur* M. Gu. 1. 2. — 14) *Caesones*] *Consones* L. — 15) *appellantur*] *appellabantur* Gu. 1. — 16) *matris*] om. L. Gu. 1. pr. — 17) *exsecti*] *exempti* L. — 18) *est*] om. Gu. 1. — 19) *prenderit*] Sic M. Gu. 1. 2. *prehenderit* vulg. — 20) *vitium*] *palmites* add. L. — 21) *appellati*] *sunt app.* L. — 22) *tons. suspend.*] *susp. tons.* Gu. 1. — 23) *adversarii*] *dicuntur* h. l. addit Gu. 1. — 24) *ordinato*] *ordine nato* L. — 25) *Caviares*] *Caviarie* Gu. 1. *Caulares* Godofr. — 26) *caviae*] *cavae* L. B. Gu. 1. pr. Legendum videtur: *quod c a v i a pars hostiae — dicitur.* — 27) *dicitur*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. *duceretur* vulg. *diceretur* Godofr. — 28) *quinto*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 29) *quoque*] om. Gu. 1. — 30) *clave*] *clavem* L. *sub eandem* idem cod. — 31) *Caleto*] *Coleso* L. — 32) *statua solis alta*] *alta solis statua* B. — 33) *centum et quinque*] CXXVIII. L. — 34) *Codeta*] *Condeta* L. — 35) *virgulta nascuntur*] *nascuntur virg.* L. — 36) *ad — similitudinem*] *a — similitudine* pr. — 37) *censendo*] Vulg. *a censendo;* sed om. *a* M. Gu. 2. S. Sunt Dativi, qui finem actionis indicant, non intellecti a librariis. — 38) *venire*] *vendi* L. — 39) *comedonis*]

Catachresin tropum nos[47] abusionem dicimus, quum alienis abutimur ac si[48] prop` quum propria deficiunt.

Cocum[49] et pistorem apud antiquos eundem fuisse accepimus. Naevius *Cocus*[50], inquit, *edit Neptunum, Venerem, Cererem.* Significat per Cererem panem, per Neptunum pisces, per[51] Venerem olera.

Camensem[52] cursorem Titinnius pro pistore dixit.

Collativum ventrem magnum et turgidum dixit Plautus, quia in eum[53] omnia edulia congeruntur.

Convexum, id[54] est ex omni parte declinatum, qualis est natura coeli, quod ex omni parte ad terram versus declinatum est.

Calicatis calce politis.

Confecerunt una fecerunt.

Crebrisuro[55] apud Ennium significat vallum crebris suris, id est palis, munitum.

Cyprio bovi merendam Ennius sotadico versu quum dixit, significavit[56] id, quod[57] solet fieri in insula Cypro, in qua[58] boves humano stercore pascuntur. Idem quum dicit[59]:

Propter stagna, ubi lanigerum pecus pascitur[60];

esse paludem demonstrat, in qua nascuntur pisces similes ranunculis, quos oves consectatae[61] edunt.

Consponsor[62] coniurator.

Canturnus nomen loci.

Centenas[63] pondo[64] dicebant antiqui referentes ad libras[65].

Coepiam futurum tempus ab eo, quod est coepi. Cato: *Coepiam seditiosa verba loqui.* Invenitur quoque apud maiores et infinitivi modi *coepere.*

Concionem antiqui masculino genere[66] posuerunt.

Cognitu facilia eadem ratione dicitur, qua dictu facilia et perspectu[67] et factu facilia[68].

Contagionem esse dicendum, non[69] contagium.

Clitellae dicuntur non tantum eae[70], quibus sarcinae colligatae mulis portantur, sed etiam[71] locus Romae propter similitudinem et in via Flaminia[72] loca quaedam devexa subinde et accliva[73]. Est etiam[74] tormenti genus eodem nomine appellatum.

Cloacale flumen dixit Cato pro[75] cloacarum omnium colluvie.

Sic plene genitivum exhibent B. M. Gu. 2. pr. S. *nis* Gu. 1. *onis* vulg. — 40) *tanti aestimare solitus sit*] *solitus sit tanti aestimare* B. *existimare* Gu. 1. — 41) *Consiluere*] om. hanc glossam L. — 42) *Claritudinem*] om. hanc glossam B. — 43) *fortuita*] *fortuitu* L. Gu. 1. *fortuito* pr. — 44) *etiam*] om. L. — 45) *vocabulorum formas*] *formam vocabuli* L. — 46) *quia in aliam atque aliam cadunt effigiem*] *qua in aliam cadit effigiem* L. *atque in aliam* Gu. 1. — 47) *tropum nos*] om. Gu. 1. — 48) *ac si*] Sic B. Gu. 1. 2. pr. *si* om. vulg. — 49) *Cocum*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. *Coquum* B. vulg. — 50) *Cocus*] *Coquus* L. B. Gu. 1. — 51) *per*] Vulg. *et per*, sed om. *et* L. B. M. Gu. 2. pr. S. — 52) *Camensem*] *Camnensem* B. Gu. 1. *Cannensem* S. — 53) *eum*] *eo* L. — 54) *id*] om. L. B. M. Gu. 1. pr. S. — 55) *Crebrisuro*] *Crebrisurum* L. — 56) *significavit*] *significat* L. M. Gu. 1. — 57) *quod*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. S. *id* om. B. — 58) *qua*] *quo* M. — 59) *dicit*] *dixit* B. Gu. 1. — 60) *pecus pascitur*] *pasc. pec.* L. *pascit* B. M. Gu. 1. pr. — 61) *oves consectatae*] *consect. ov.* L. — 62) *Consponsor*] om. hanc glossam L. — 63) *Centenas*] Sic B. M. Gu. 2. S. *Cantenas* L. *Centena spondo* (sic) Gu. 1. *Centena* vulg. — 64) *pondo*] *pondus* M. — 65) *libras*] Sic Gu. 2. S. *libram* vulg. — 66) *ant. masc. gen.*] *masc. gen. ant.* Gu. 1. — 67) *perspectu*] *profectu* L. *perspecto* B. — 68) *facilia*] om. L. — 69) *non*] *et non* Gu. 1. — 70) *eae*] Sic Gu. 1. 2. S. *ea* M. *esse* B. *hae* vulg. — 71) *etiam*] *et* Gu. 1. — 72) *Flaminia*] *Flaminea* Gu. 1. — 73) *accliva*] *cliva* B. — 74) *etiam*] *et* L. — 75) *pro*] *a* L.

Compluriens[1] a compluribus[2] significat saepe. Cato: *Contumelias mihi dixisti compluriens*[3].

Citeria[4] appellabatur[5] effigies quaedam arguta et loquax ridiculi gratia, quae in pompa vehi solita sit. Cato in M. Caecilium[6]: *Quid ego cum illo*[7] *dissertem*[8] *amplius, quem ego*[9] *denique credo*[10] *in pompa vectitatum ire ludis pro citeria*[11], *atque cum spectatoribus sermocinaturum.*

Curionem agnum Plautus pro macro posuit[12], quasi cura macruisset.

Coniector interpres somniorum.

Comperce[13] pro compesce dixerunt antiqui.

Comparsit[14] Terentius pro compescuit posuit.

Creduas credas. Plautus:

Ipsus néc amat, nec tu[15] *créduas*[16].

Corius[17] apud antiquos[18] masculino genere[19] dicebatur. Plautus:

Iam tibi tuis meritis crassus corius redditus est.

Pari modo diverso genere dicebant *haec ludus*[20], *haec metus*, *haec amnis*, *hic frons*[21].

Cullus[22] quoque masculine[23] dixerunt. Est enim genus tormenti e corio.

Crumina sacculi genus. Plautus:

Dí[24] *bene vortant*[25], *téne cruminam*[26] *ínerunt*[27] *trigintá minae.*

Corinthienses ex eo dici coeperunt, ex quo coloni Corinthum sunt deducti, qui ante Corinthii sunt dicti; quam consuetudinem servamus etiam, quum Romanenses et Hispanenses[28] et Sicilienses negotiatores dicimus, qui in aliis[29] civitatibus negotiantur.

Cavitionem[30] dicebant, quam modo dicimus cautionem.

Consuetionem Plautus pro consuetudine[31] dixit[32].

Corculum a corde dicebant antiqui solertem[33] et acutum[34]. Plautus in Casina:

Ego sum liber; meum corculum, melliculum, verculum.

Casinam[35] fabulam Plautus inscripsit ab ancillae nomine Casina[36], quam amari a sene[37] introduxit.

Conivola occulta.

Cogitatim adverbialiter pro cogitate.

1) *Compluriens*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *Compluries* vulg. — 2) *a compluribus*] *ac pluribus* Gu. 1. *ac pluriens* L. — 3) *Compluriens*] Sic Gu. 1. 2. L. B. M. pr. S. Vulg. *compluries.* — 4) *Citeria*] *Citera* L. *Citaria* pr. *Cith.* B. — 5) *appellabatur*] Sic L. Gu. 1. pr. S. *appellabantur* vulg. *appellatur* B. — 6) *Caecilium*] *Celium* Gu. 1. — 7) *cum illo*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 8) *dissertem*] *disserem* B. Gu. 1. pr. *dicerem* L. — 9) *ego*] *ergo* M. om. Gu. 1. — 10) *denique credo*] *credo denique* L. B. — 11) *citeria*] *citera* L. *cith.* B. Gu. 1. — 12) *posuit*] *dixit* L. B. Gu. 1. — 13) *Comperce*] *Comparce* L. — 14) *Comparsit*] *Compersit* B. — 15) *tu*] om. M. — 16) *creduas*] Additur in codd. omnibus: *ipsus pro ipse.* Sed quivis intelligit, hoc esse a scriba. Omisit S. Plaut. Bacch. III, 3, 72. — 17) *Corius*] *Cornus* L. — 18) *apud antiquos*] *ab antiquis* M. — 19) *masculino genere*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *masculini generis* vulg. — 20) *ludus*] Sic B. M. Gu. 2. S. *lutus* pr. *lucus* vulg. *haec lucus* om. Gu. 1. — 21) *frons*] *haec fons* L. *hic fons* B. — 22) *Cullus*] *Collus* L. B. S. — 23) *masculine*] *masculino* L., qui addit *Culeus tormenti genus ab eadem origine.* — 24) *Di*] Sic Gu. 2. *dii* vulg. — 25) *vortant*] *vertant* B. M. Gu. 2. — 26) *cruminam*] *crumenam* B. Reliqui omnes *crumina.* — 27) *inerunt*] *minuerunt* L. Gu. 1. Reliqui *minuerint.* — 28) *Hispanenses*] *Hispanienses* S. — 29) *aliis*] Sic Gu. 2., qui supra vers. habet *alienis*, quae est vulgata lectio. — 30) *Cavitionem*] *Cavationem* B. — 31) *consuetudine*] *consuetudinem* B. — 32) *dixit*] *posuit* Gu. 1. — 33) *solertem*] *sollertem* M. — 34) *acutum*] *cautum* L. — 35) *Casinam*] Sic M. S. *Cassinam* vulg. — 36) *Casina*] *Casia* M. Gu. 2. *Cassia* L. *Cassina* vulg. — 37) *sene*

Clientam pro cliente Plautus dixit.

Comoedice figuratum a comoedo. Plautus:

Euge heus[39] *adstetisti*[40] *et dulce et comoedice!*

Capulum[41] et manubrium gladii vocatur[42] et id, quo mortui efferuntur, utrumque a capiendo[43] dictum. Sane a[44] capio fit capularis.

Celassis[45], celaveris[46].

Custoditio est opera ad custodiendum quid sumpta.

Citior comparativum a cito. Plautus:

Núllam[47] *ego rem citiórem apud homines ésse, quam famám, reor.*

Clunes masculine. Plautus:

Quási lupus ab ármis valeo, clúnes infractós[48] *fero.*

Coquitare pro coctitare[49], id est frequenter coquere[50], Plautus posuit.

Canitudinem pro canitie. Plautus:

Stúltus est advérsus[51] *aetatem et cápitis canitúdinem.*

Conruspari, conquirere[52]. Plautus[53]:

Conruspare[54] *tua consilia in pectore.*

Caecultant caecis proximi[55] sunt oculorum acie obtusa. Plautus:

Númnam[56] *mihi oculí*[57] *caecultant. Éstne*[58] *hic noster Hérmio?*

Cudere[59] a caedendo dictum[60].

Concipilavisti[61] dictum[62] a Naevio pro corripuisti et involasti.

Clava teli genus, qua Hercules utebatur.

Calones militum servi dicti[63], quia[64] ligneas clavas gerebant, quae[65] Graece[66] κᾶλα[67] vocant[68]. Is quoque qui huiusmodi telo utitur, *clavator* appellatur.

Consiptum apud Ennium pro conseptum invenitur[69].

Curionia sacra, quae in curiis fiebant.

Corpulentis Ennius pro magnis dixit; nos corpulentum dicimus corporis obesi hominem.

Conciliatrix dicitur, quae viris conciliat uxores et uxoribus viros[70].

Conventae conditio[71] dicebatur, quum primus sermo de nuptiis et earum conditione[72] habebatur.

se L. M. Gu. 1. pr. *servis* B. — 38) *cliente*] *clientem* B. — 39) *heus*] Sic L. B. Gu. 1. pr. S. *eus* Gu. 2. *euge* vulg. — 40) *adstetisti*] Sic Gu. 2. M. *adstitisti* vulg. *astuti* B. — 41) *Capulum*] Sic L. M. Gu. 1. 2. S. *Capulus* vulg. — 42) *vocatur*] *vocantur* M. — 43) *capienda*] *cedendo* L. *ciendo* Gu. 1. pr. — 44) *a*] om. Gu. 2. — 45) *Celassis*] *Classis id est* L. *Celassis* B. Gu. 1. *Celapsis* Gu. 2. Vulg. *Caelassis.* — 46) *celaveris*] Sic B. M. Vulgo *cael.* — 47) *Nullam*] om. Gu. 1. — 48) *infractos*] *inflatos* pr. — 49) *coctitare*] Sic scripsi e Gu. 2., in quo est *coccitare.* *cocitare* B. *coritare* Gu. 1. *coctitare* vulg. *pro coctitare* om. L. — 50) *coquere*] *quoquere* Gu. 2. pr. — 51) *adversus*] *adversum* L. M. pr. Metrum legendum flagitat *adversum.* — 52) *Conruspari conquirere*] *Conq. corusp.* B. — 53) *Plautus*] *posuit* add. pr. *deputare* B. — 54) *Conruspare*] *Coruspare* B. — 55) *proximi*] *proxime* L. — 56) *Numnam*] Sic B. M. pr. S. *Nummam* Gu. 2. *Numma* Gu. 1. *Nunc nam* L. *Nam* vulg. — 57) *mihi oculi*] *oculi mihi* B. *oculi* om. L. — 58) *Estne*] *Est nunc* L. — 59) *Cudere*] om. glossam M. — 60) *dictum*] *Consiptum clavis perconfixum* add. B. — 61) *Concipilavisti*] Om. glossam M. *Compilavisti* L. — 62) *dictum*] *est* add. B. — 63) *dicti*] om. B. pr. — 64) *quia*] *qui* L. — 65) *quae*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 66) *Graece*] Sic L. Gu. 1. 2. pr. *Graeci* vulg. — 67) *κᾶλα*] *cala* M. Gu. 2. *τα καλα* B. *ta cla* pr. om. L. Gu. 1. *κάλλα* S. — 68) *vocant*] *vocantur* L. — 69) *invenitur*] Sic L. Gu. 2. pr. *reperitur* vulg. *appellatur* Gu. 1. — 70) *uxoribus viros*] *viros uxoribus* B. *uxores viris* M. — 71) *conditio*] *condictio* B. Fortasse scrib. *condicio.* — 72) *conditione*] *condictione* B. Fortasse scr. *condicione.*

Conceptivae[1] *feriae*[2] festa dicebantur, quae incertis diebus observabantur quotannis[3], ut[4] Sementinae, Compitaliciae.

Coelibari hasta caput nubentis comebatur, quae[5] in corpore gladiatoris stetisset abiecti occisique[6], ut, quemadmodum illa coniuncta fuerit cum corpore gladiatoris, sic ipsa cum viro sit; vel quia matronae Iunonis Curitis[7] in tutela sint, quae ita appellabatur[8] a ferenda hasta, quae lingua Sabinorum *Curis* dicitur; vel quod fortes viros genituras ominetur; vel quod nuptiali iure imperio viri subiicitur nubens, quia hasta summa armorum et imperii est. Quam ob causam viri fortes ea donantur[9] et captivi sub eadem veneunt, quos Graeci *δορυαλώτους* et *δορυκτήτους*[10] vocant.

Cingulo[11] nova nupta praecingebatur, quod vir in lecto solvebat, factum ex[12] lana ovis, ut, sicut illa in glomos[13] sublata coniuncta inter se sit, sic vir suus secum cinctus vinctusque esset. Hunc[14] Herculaneo nodo vinctum vir solvit ominis gratia, ut sic ipse felix sit in suscipiendis liberis[15], ut fuit Hercules[16], qui septuaginta liberos[17] reliquit.

Camelis[18] virginibus supplicare[19] nupturae solitae erant[20].

Cinxiae[21] Iunonis nomen sanctum[22] habebatur in nuptiis, quod initio coniugii[23] solutio erat cinguli, quo nova nupta erat cincta.

Cumeram vocabant antiqui vas quoddam quod opertum in nuptiis ferebant[24], in quo erant nubentis[25] utensilia, quod et camillum dicebant, eo quod sacrorum ministrum *κάσμιλον*[26] appellabant.

Comptus, id est ornatus, a Graeco descendit, apud quos *κοσμεῖν* dicitur[27] comere, et *κόσμιος*, qui[28] apud nos comis, et comae dicuntur capilli cum[29] aliqua cura compositi.

Corolla diminutivum est[30] a corona. Corollam nova nupta de floribus, verbenis herbisque[31] a se lectis sub amiculo ferebat.

Cupressi mortuorum domibus ponebantur ideo, quia huius generis arbor excisa non renascitur, sicut[32] ex mortuo nihil iam est[33] sperandum, quam et ob causam[34] in tutela Ditis patris esse putabatur[35].

Curiales flamines curiarum sacerdotes.

1) *Conceptivae*] *Concepturae* B. — 2) *feriae*] *Ferialiae* B. M. Gu. 1. 2. pr. *ferialia* L. *feriae* vulg. — 3) *quotannis*] *ve* add. L. — 4) *ut*] *ut et* B. *ut* om. L. scilicet, quod *quotannisve* scriptum est in eod. cod., nam *ve* et *vt* i. e. *vel* facile confunduntur. — 5) *quae*] *quod* L. — 6) *occisique*] *que* om. L. — 7) *Curitis*] Sic B. M. Gu. 2. S. *Curetis* vulg. — 8) *appellabatur*] *appellabant* B. — 9) *donantur*] *dominantur* M. — 10) *δορυαλώτους et δορυκτήτους*] Sic scripsi e Gu. 2., in quo est *dorialotos et dorictitos*. *dorialotus et doriktitus* M. δορυαλότους καὶ δορυκτήτους vulg. *dorialotos cae doryleptos* pr. *δορυαλότον καὶ δορύλιπτον*. B. in margine, quum in textu nihil sit nisi *αἰχμαλώτους*. om. Graeca L. Gu. 1. — 11) *Cingulo*] *Cingilio* M. Gu. 2. *Coniugilio* Gu. 1. *Cingulio* B. — 12) *ex*] om. Gu. 1. — 13) *glomos*] *domus* Gu. 1. *domum* L. B. — 14) *Hunc*] *Nunc* L. B. — 15) *liberis*] *filiis* Gu. 1. — 16) *Hercules*] *Herculanus* miro consensu omnes codd. et edit. pr. — 17) *liberos*] *libros* L. — 18) *Camelis*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *Camellus* L. *Camenis* vulg. — 19) *supplicare*] *supphrare vel supplicare* B., in qua lectione latet aliud verbum. — 20) *nupturae solitae erant*] *solitae erant nupt.* L. *nuptuare reliquit sol. er.* Gu. 1. — 21) *Cinxiae*] *Nixiae* Gu. 1. — 22) *nomen sanctum*] *sanctum nomen* Gu. 1. — 23) *Coniugii*] *coniugi* Gu. 1. — 24) *quod opertum in nuptiis ferebant*] *in nuptiis quod ferebant* L. — 25) *nubentis*] *nubentibus* L. — 26) *κάσμιλον*] Sic M. Gu. 2. *καμιλλον* B. S. *camillon* pr. om. L. Gu. 1. — 27) *apud quos κοσμεῖν dicitur*] *apud quos dicitur* L., sequente lacuna Graecae voc. *kosmin* M. Gu. 2. *kosmein* pr. om. Gu. 1. — 28) *et κόσμιος, qui*] *et κομή* B. *quia* pr. *et quia* B. Gu. 1. *et* autem ante *comae* om. B. *kosmios* M. Gu. 2. om. pr. *comere et κόσμιος, qui* om. L. — 29) *cum*] om. L. — 30) *est*] om. B. — 31) *herbisque*] *que* om. Gu. 1. — 32) *sicut*] *sic* Gu. 1. — 33) *nihil iam est*] *nihil est iam* pr. *iam*

Cyparissae[36] appellantur[37] acies quaedam igneae, quae noctu apparere solent ad similitudinem cupressi.
Coninquere[38], deputare.
Carnificis loco habebatur is, qui se vulnerasset, ut moreretur.
Capita deorum appellabantur fasciculi facti ex[39] verbenis.
Consiptum[40] clavis praefixum[41].
Corniscarum[42] divarum locus erat trans Tiberim cornicibus dicatus, quod in[43] Iunonis tutela esse[44] putabantur[45].
Coelestia auguria vocant, quum fulminat aut[46] tonat.
Caduca auspicia dicunt, quum aliquid[47] in templo excidit, veluti virga e manu.
Clivia auspicia dicebant, quae aliquid fieri prohibebant; omnia enim difficilia clivia[48] vocabant, unde et *clivi* loca ardua[49].
Curiales mensae, in quibus immolabatur[50] Iunoni, quae curis appellata est[51].
Contrarium aes, grave aes.
Centumviralia iudicia, quae centumviri iudicabant[52].
Circumluvium[53] ius praediorum.
Cumbam[54] Sabini vocant eam, quam[55] militares lecticam, unde videtur derivatum esse[56] cubiculum.
Condicere[57] est dicendo denuntiare.
Commetacula[58] virgae, quas flamines portant pergentes ad sacrificium[59], ut a se homines amoveant[60].
Casta mola genus sacrificii, quod Vestales virgines faciebant[61].
Culigna[62] vas vinarium a Graeco dicta, quam illi dicunt *κύλικα*[63].
Cincta flaminica[64] veste velata.
Captus locus dicitur ad sacrificandum[65] legitime constitutus[66].
Capralia[67] appellatur[68] ager, qui vulgo ad caprae paludes dici solet[69].
Canifera[70] mulier[71] appellatur, quae fert canuam[72], id est qualum, quod est[73] cistae genus.
Contignum[74] frustrum carnis cum septem costis demptum.

nihil est Gu. 1. *est iam* om. L. B. — 34) *quam et ob causam*] Sic Gu. 1. 2. pr. *quam et ob hoc causam* M. — 35) *putabatur*] *putabantur* L. *putatur* B. pr. — 36) *Cyparissae*] *Cuparissae* L. — 37) *appellantur*] *appellabantur* B. — 38) *Coninquere*] Sic M. Gu. 2. *Coinquere* B. *Coninquirere* pr. *Coinquire* S. *Coinquirere* vulg. — 39) *ex*] Sic M. Gu. 2. — 40) *Consiptum*] *Conseptum* Gu. 1. — 41) *praefixum*] *praeconfixum* L. B. pr. — 42) *Corniscarum*] *Cornistae* L. *Cornistarum* B. — 43) *in*] om L. B. M. Gu. 1. 2. pr. Facile absorberi potuit n seq. voce *Iunonis*, quum scriptum erat *ī iunonis.* Vix recte abesse poterit. — 44) *esse*] om. Gu. 1. — 45) *putabantur*] *putabatur* Gu. 1. — 46) *aut*] om. L. M. Gu. 1. 2. pr. Male. — 47) *aliquid*] *aliquis* L. pr. — 48) *clivia*] *cliva* Gu. 2. — 49) *ardua*] *dicuntur* add. B. — 50) *immolabatur*] Sic L. M. Gu. 1. 2. pr. S. *immolabantur* vulg. — 51) *appellata est*] Sic M. Gu. 2. *est app.* vulg. — 52) *centumviri iudicabant*] *centum iudicabant viri* L. — 53) *Circumluvium*] *Circumliminium* L. — 54) *Cumbam*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *Cubam* vulg. — 55) *quam*] om. B. — 56) *derivatum esse*] *esse deriv.* B. Gu. 1. — 57) *Condicere*] *Condere* L. — 58) *Commetacula*] *Commo et acula* (sic) M. — 59) *sacrificium*] *sacrifitia* B. — 60) *amoveant*] *admoveant* Gu. 1. — 61) *faciebant*] *faciunt vel faciebant* B. — 62) *Culigna*] om. hanc glossam L. — 63) *κύλικα*] *kilika* Gu. 2. M. *cylica κυλεικα* B. om. Gu. 1. — 64) *flaminica*] *flaminea* L. *flama* M. — 65) *sacrificandum*] *sacrificium* L. — 66) *constitutus*] *Cervaria ovis dicitur, quae pro cerva immolatur* add. Gu. 2., sed eadem glossa in eod. cod. supra legitur. — 67) *Capralia*] *Cuprali* M. Gu. 2. *Cuprilia* L. B. Gu. 1. pr. — 68) *appellatur*] *appellabatur* Gu. 1. — 69) *solet*] *solent* B. — 70) *Canifera*] *Canephora* S. — 71) *mulier*] om. L. — 72) *canuam*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *cana* L. *canum* vulg. — 73) *est*] om. M. — 74) *Contignum*]

Conauditum[1] coauditum, sicut coangustatum[2] dicitur.
Censio aestimatio[3], unde censores.
Corda frumenta, quae sero maturescunt, ut fenum cordum.
Consentia sacra, quae ex multorum consensu[4] sunt statuta.
Culina vocatur[5] locus, in quo[6] epulae in funere comburuntur.
Calpar vinum novum, quod ex dolio demitur[7] sacrificii causa, antequam gustetur. Iovi enim prius sua vina libabant, quae appellabant festa Vinalia.
Cicatricare cicatricem[8] inducere.
Compescere lucum, est lucum suis finibus[9] cohibere.
Commugento convocanto.
Capitarium aes[10], quod capi potest.
Conquirere[11] coercere[12].
Capitalis lucus[13], ubi, si quid violatum est, caput violatoris expiatur.
Cloacare inquinare. Unde et cloacae dictae.
Conregione e[14] regione.
Condictio[15] in diem certum eius rei, quae agitur, denuntiatio[16].
Cubans auspicatur, qui in lecto[17] quaerit augurium[18].
Concio conventus, dicta quasi[19] convocatio[20].
Cogitatio dicta velut coagitatio, id est longa eiusdem rei agitatio in eadem mora consilii explicandi[21].
Clam a clavibus dictum, quod his, quae celare volumus, claudimus[22].
Cella, quod ea celentur[23], quae esse volumus[24] occulta.
Ciere[25] nominare[26].

LIBER IV.

Duco quum pro puto ponimus, ex Graeco deducitur, quod illi dicunt δοκῶ[27].
Duplionem antiqui dicebant, quod nos duplum. Venit autem[28] a[29] Graeco διπλοῦν[30].

Contiguam id est B. — 1) *Conauditum*] *Comauditum* M. Gu. 2. — 2) *coangustatum*] *coag.* B. *coangustum* Gu. 1. — 3) *aestimatio*] *existimatio* Gu. 1. — 4) *multorum consensu*] *consensu mult.* L. Gu. 1. pr. — 5) *vocatur*] *vocabatur* B. — 6) *in quo*] *ubi* L. — 7) *demitur*] *demittitur* Gu. 1. — 8) *cicatricem*] *cicatrices* L. — 9) *lucum suis fin.*] *suis fin. lucum* B. — 10) *aes*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *est* vulg. — 11) *Conquirere*] *Coninquere* Gu. 2. *Comquere* M. — 12) *coercere*] Vulg. additur *vel constringere*, quod om. L. B. Gu. 2. S. — 13) *lucus*] *locus* L. M. — 14) *e*] *a* L. — 15) *Condictio*] Sic B. S. *Condicio* L. *Conditio* vulg. — 16) *denuntiatio*] *denuncio* L. pr. — 17) *lecto*] *in* om. M. — 18) *augurium*] *auspicium* L. — 19) *quasi*] *velut* L. — 20) 21) *convocatio*] *id est longa eiusdem rei agitatio in eadem mora consilii explicanda.* Sic haec coniungit cod. Lips., in quo glossa sequens ita habet: *Cogitatio dicta velut coagitatio id est longa agitatio.* Berol. ita: *convocatio vel cogitatio quasi cogitatio id est eiusdem rei longa agitatio in eadem mora consilii explicandi. Cogitatio dicta vel cogiatio id est longa eiusdem rei agitatio in eadem mora consilii explicandi.* Gu. 1. ita: *Contio cum ventus dicta velut coagitatio id est eiusdem rei longa agitatio in eadem mora consilii explicendi. Convocatio velut cogitatio id est* etc. edit. princ., ut nos scripsimus cum vulgata. Prorsus ut nos dedimus, Gu. 2., nisi quod pro *coagitatio* habet *cogitio*; M. *coagitio.* — 22) *quae celare volumus, claudimus*] *quae esse volumus occulta claudimus*, haec post *celare volumus* add. L. — 23) *celentur*] *celeretur* Gu. 1. — 24) *esse volumus*] Sic L. B. Gu. 1. 2. *vol. esse* vulg. Om. glossam S. — 25) *Ciere nominare*] om. hanc glossam. B. — 26) *nominare*] *vocare* add. L. — 27) δοκῶ] *δοκῶ dicunt* B. *doco* Gu. 2. pr. *doce* M. om. L. Gu. 1. — 28) *autem*] om. L. — 29) *a*] *ex* B. — 30) διπλοῦν] *diplun* Gu. 2. *diplon* pr. *diplo* L. δίπλοον B. om. Gu. 1. — 31) *Duicensus*] *Duiscensus* L. — 32) *Duis*] In Lips. hic articulus ita legitur: *Dius dia, dium a diis venit. Dius pro dederis antiqui dicebant, quo utitur Cicero contra Catalinam diunt id est dederint.* — 33) *dis*] *diis* B. —

Duicensus[31] dicebatur cum altero, id est cum filio census.

Duis[32] duas habet significationes. Nam et pro *dis*[33] ponebatur[34] et pro *dederis*[35].

Duidens hostia bidens.

Duellum bellum, videlicet quod duabus partibus de victoria contendentibus dimicatur. Inde et *perduellio*[36], qui[37] pertinaciter retinet bellum.

Duonum bonum[38].

Duplabis duplicabis.

Duodeviginti dicendi consuetudinem a Graecis traxisse videmus, qui sic enunciant *δυοῖν δεόντοιν εἴκοσιν*[40], et *ἑνὸς δεόντος εἴκοσιν*[41].

Dumosa frondosa[42].

Dubat[43] dubitat.

Dubenus apud antiquos dicebatur, qui nunc dominus[44].

Dusmoso[45] in loco[46] apud Livium significat dumosum[47] locum. Antiqui enim interserebant *s* litteram, et dicebant *cosmittere* pro committere, et *Casmenae* pro Camenae.

Dumecta[48] antiqui quasi dumiceta[49] appellabant, quae nos dumeta.

Domus a Graeco venit[50] *δόμος*[51].

Dracones dicti *ἀπὸ τοῦ δέρκεσθαι*[52], quod est videre[53]. Clarissimam enim dicuntur[54] habere oculorum aciem; qua ex causa incubantes eos thesauris custodiae causa[55] finxerunt antiqui. Ideoque Aesculapio attribuuntur, quod vigilantissimi generis putantur, quae res medicinae maxime necessaria est[56].

Dici mos erat Romanis in omnibus sacrificiis precibusque: ***populo Romano Quiritibusque***, quod est Curensibus[57], quae civitas Sabinorum potentissima fuit.

Dalivium[58] supinum[59] ait esse Aurelius, Aelius stultum[60]. Oscorum quoque[61] lingua significat insanum. Santra vero dici putat[62] ipsum, quem Graeci *δείλαιον*[63], id est[64], propter cuius fatuitatem quis misereri debeat.

Daps[65] apud antiquos dicebatur res divina, quae fiebat aut hiberna semente[66], aut verna. Quod

34) *ponebatur*] *ponitur* Gu. 1. — 35) *dederis*] V. D. ad marginem edit. pr. ascripsit *ut illud apud t* (*Terentium*) *ego curabo ne quid verborum duint.* — 36) *perduellio*] *perduellis* S. — 37) *qui*] Vulg. *et qui.* Sed om. *et* L. B. M. Gu. 1. 2. S. — 38) *bonum*] *dixere* add. L. — 39) *videmus*] Sic L. B. M. Gu. 1. pr. S. *videmur* vulg. — 40) *δυοῖν δεόντοιν εἴκοσιν*] Sic scripsi e coniectura, quum in cod. Gu. 2. et M. sit *dyin deikosin*, et in edit. pr. *dio de eicosin.* Sed quid *deikosin* sit, non video, nisi abbreviatum putes pro *δεόντοιν*. Vulgata lectio *δυοεξείκοσιν* nihili est. B. *δυοεξεικοσι vel duodeviginti.* Om. L. Gu. 1. — 41) *et ἑνὸς δεόντος εἴκοσιν*] Hoc plane abest a vulgatis exemplaribus, sed reperitur in M. et Gu. 2., ubi est *et enos deicosin.* Recepi itaque, coniectura usus eadem, qua supra. — 42) *frondosa*] *Dumus a Graeco deducitur* add. L. — 43) *Dubat*] *Dubiat* L. B. Gu. 1. pr. S. At ut a *clamo* fit *clamito*, sic a *dubo* oritur *dubito.* Recte igitur Gu. 2. *dubat*, quod recepi. — 44) *qui nunc dominus*] *quod nunc dominus dicitur* L. *dominus* om. M. — 45) *Dusmoso*] *Dusmo* L. M. Gu. 1. 2. *Dusmosum loco* B. — 46) *loco*] *locum* M. — 47) *dumosum*] *domosum* M. Gu. 1. *domisum* Gu. 2. — 48) *Dumecta*] *Dumet* L. *Dumec* Gu. 1. pr. *Dumetae* B. — 49) *dumiceta*] *dumectica* L. *dumetica* B. Gu. 1. pr. — 50) *a Graeco venit*] *venit a Graeco* L. — 51) *δόμος*] om. L. Gu. 1. *domus* M. Gu. 2. *doma* pr. — 52) *ἀπὸ τοῦ δέρκεσθαι*] *apo tu derkeste* M. Gu. 2. *ἀπὸ τοῦ* om. pr., quae habet *dercesthie.* *ἀπὸ τοῦ δέρκειν* B. *ἀπὸ τοῦ δρακεῖν* S. om. L. Gu. 1. — 53) *quod est videre*] *quod acute videant* L. — 54) *dicuntur*] *dicunt* Gu. 1. — 55) *custodiae causa*] om. M. — 56) *necessaria est*] *est nec.* L. Gu. 1. — 57) *Curensibus*] *Curibus* L. — 58) *Dalivium*] *Dalivum* M. — 59) *supinum*] *suppinum* B. — 60) *stultum*] *stultus* L. B. M. Gu. 1. pr. — 61) *Oscorum quoque*] *Oscorumque* B. — 62) *putat*] *putant* L. B. Gu. 1. 2., quod est a librariis, qui putarunt Dalivium dici Santram. — 63) *δείλαιον*] *dileon* M. Gu. 2. om. L. Gu. 1. pr. — 64) *est*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 65) *Daps*] *Dapsa* Gu. 1. pr. — 66) *semente*] *sementi* L. B. M. pr.

vocabulum ex[1] Graeco deducitur, apud quos id[2] genus epularum *δαίς*[3] dicitur. Itaque et[4] *dapatice*[5] se acceptos dicebant antiqui[6], significantes magnifice[7] et *dapaticum*[8] negotium amplum ac magnificum[9].

Daedalam a varietate rerum artificiorumque dictam esse apud Lucretium terram, apud Ennium Minervam, apud Virgilium Circen[10], facile est intelligere[11], quum Graece *δαιδάλλειν*[12] significet[13] variare.

Damium sacrificium, quod fiebat in operto in honorem[14] Deae Bonae[15], dictum a contrarietate, quod minime esset *δημόσιον*[16], id est publicum. Dea quoque ipsa *damia*[17] et sacerdos eius *damiatrix*[18] appellabatur.

Dacrimas[19] pro lacrimas[20] Livius saepe posuit, nimirum quod Graeci appellant *δάκρυα*[21]; item dautia, quae lautia dicimus et dantur legatis hospitii gratia[22].

Darunt, dant[23].

Dasi, dari[24].

Danistae feneratores.

Dagnades sunt avium genus, quas[25] Aegyptii inter potandum cum coronis devincire soliti sunt, quae vellicando morsicandoque et canturiendo assidue non patiuntur dormire potantes.

Daunia Apulia appellatur a Dauno Illyricae gentis claro viro, qui eam, propter domesticam seditionem excedens patria, occupavit.

Dorsum dictum, quod pars ea corporis devexa sit deorsum.

Donum ex Graeco est[26], quod illi vocant *δῶρον*[27].

Donaticae coronae dictae, quod his victores in ludis donabantur, quae postea magnificentiae causa institutae sunt[28] super modum aptarum[29] capitibus, quali amplitudine fiunt, quum lares ornantur.

Dotem manifestum est ex[30] Graeco esse. Nam *διδόναι*[31] dicitur apud eos dare.

Doliola locus in urbe sic vocatus[32], quia invadentibus Gallis Senonibus urbem sacra in eodem loco doliolis[33] reposita fuerunt. Qua de causa in eodem loco ne despuere[34] alicui licebat[35].

1) *ex*] *e* L. — 2) *id*] *vel id* B. — 3) *δαίς*] *dais* Gu. 2. *daes* pr. *δείπανα* B. om. L. Gu. 1. — 4) *et*] om. Gu. 1. — 5) *dapatice*] *daptice* S. Dac. — 6) *dicebant antiqui*] Sic L. B. Gu. 1. 2. pr. *ant. dic.* vulg. — 7) *magnifice*] *et magn.* Gu. 2. — 8) *dapaticum*] *dapticum* S. Dac. *dapatice* L. *dapaticis* B. M. Gu. 1. 2. pr. — 9) *amplum ac magnificum*] *amp. et magn.* B. Gu. 1. *magn. et ampl.* L. — 10) *Circen*] *Circem* L. — 11) *intelligere*] *intellegere* M. — 12) *δαιδάλλειν*] *dedalin* M. Gu. 2. *dedalem* pr. om. L. Gu. 1. — 13) *significet*] *significent* M. Gu. 2. *significat* L. pr. *significant* Gu. 1. Pluralis inde est ortus, quod L. B. Gu. 1. habent *Graeci.* — 14) *honorem*] *honore* L. B. Gu. 1. 2. pr. — 15) *Deae Bonae*] *bon. deae* M. — 16) *δημόσιον*] *damosion* Gu. 2. *damosium* B. *domosion* M. *demosion* pr. om. L. Gu. 1. Fortasse scribendum *δαμόσιον.* — 17) *damia*] Vulg. *δαμία*, sed quod sequitur *damiatrix* in optt. codd. ostendit Latinam esse vocem a Graecis petitam. *δημία demie* B. — 18) *damiatrix*] Sic M. Gu. 2. pr. *demias demiatrix* B. *δαμίας* vulg. om. L. Gu. 1., qui habet *sacerdotes appellabantur;* verbum *app.* abest a L. — 19) *Dacrimas*] Sic M Gu. 2. S. *dacrymas* vulg. *dacronas* B. pr. *achronas* Gu. 1. — 20) *lacrimas*] Sic B. Gu. 2. S. *lacrymas* vulg. — 21) *δάκρυα*] *dacrya pr.* *dacria* M. Gu. 1. om. L. Gu. 1. — 22) *gratia*] *causa vel gratia* B. — 23) *dant*] *donant* L. — 24) *dari*] *dare* B. — 25) *quas*] om. Gu. 1. — 26) *est*] om. B. *dictum est* L. — 27) *δῶρον*] *doron* Gu. 2. pr. om. L. Gu. 1. — 28) *sunt*] om. M. — 29) *aptarum*] Sic L. M. Gu. 2. S. *aptatum* vulg. om. pr. — 30) *ex*] *a* L. — 31) *διδόναι*] *didone* M. Gu. 2. pr. *δοκυνειαι* B. om. L. Gu. 1. — 32) *vocatus*] *vocatur* L. B. pr. — 33) 34) *doliolis* etc.] B. *doliolis condiderunt, nec despuere alicui licebat.* Gu. 1. pr. *doliolis ne despuere alicui licebat.* Gu. 2. *ne desp. alicui lic.*, omisso voc. *doliolis.* Error est oculorum, qui ab uno versu aberrarunt ad alterum, propter

Doli vocabulum[36] nunc tantum in malis utimur, apud antiquos autem[37] etiam in bonis rebus utebatur[38]. Unde adhuc dicimus, sine dolo malo[39], nimirum quia solebat dici et bonus[40].

Dirus dei ira natus.

Derogare proprie est[41], quum quid[42] ex lege vetere[43], quo minus fiat, sancitur lege nova. Derogare ergo detrahere est.

Dierectum[44] dicebant per antiphrasin[45], volentes significare malum diem.

Dirigere apud Plautum invenitur[46] pro discedere[47].

Dirunciunt[48], depurgant.

Dirutum aere militem dicebant antiqui, cui stipendium ignominiae causa non erat datum, quod aes diruebatur in fiscum, non in militis sacculum.

Delicata dicebant[49] diis consecrata, quae nunc dedicata[50]. Unde adhuc manet delicatus[51], quasi lusui[52] dicatus[53].

Dedicare autem proprie est[54] dicendo deferre.

Depuvere[55] caedere. Lucilius:

Palmisque misellam[56] *depuviit*[57] *me,*

id est verberavit me, quod ipsum[58] ex[59] Graeco *ἀπὸ τοῦ παίειν*[60].

Dedita intelligitur valde data[61].

Deperire significat valde perire[62].

Δέῤῥις[63] Graeci appellant pelles nauticas, quas nos[64] vocamus segestria.

Demum, quod significat post, apud Livium[65] *demus* legitur. Alii demum pro dumtaxat posuerunt.

Denicales feriae colebantur[66], quum hominis mortui causa familia purgabatur. Graeci enim *νέκυν*[67] mortuum dicunt.

Deminutus[68] capite appellabatur[69], qui civitate mutatus est[70]; et ex alia[71] familia in aliam adoptatus; et qui liber alteri mancipio datus est; et qui in hostium potestatem[72] venit; et cui aqua ignique[73] interdictum est.

Dividicula antiqui dicebant, quae nunc sunt castella, ex quibus a rivo communi aquam quisque in suum fundum ducit.

verba *in eo loco.* Vulg. *ne desp. quidem*, sed *quidem* abest ab omnibus codd. et edit. pr. Cf. Ruhnken. ad Rutil. Lup. pag. 129. — 35) *licebat*] *liceret* L. — 36) *vocabulum*] *vocabulo* S. Dac. — 37) *autem*] om. L. — 38) *utebatur*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. *utebantur* vulg. Passivum frequens apud Gramm. — 39) *malo*] om. Gu. 1. — 40) *et bonus*] *etiam dolus bonus* L. — 41) *proprie est*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *est propr.* vulg. — 42) *quid*] om. B. — 43) *vetere*] *veteri* B. — 44) *Dierectum*] *Diem rectum* L. — 45) *antiphrasin*] *antiphrasim* L. — 46) *invenitur*] *est* L. — 47) *discedere*] *discindere* B. *discidere* M. Gu. 1. — 48) *Dirunciunt*] *Derunc.* M. Gu. 2. — 49) *dicebant*] *dicebatur* pr. *est* pro eo habet M. — 50) *dedicata*] *quae est dicebant nunc ded.* M. — 51) *delicatus*] *dedicatus* L. B. *dedicatum* Gu. 1. — 52) *lusui*] *usui deditus vel lusui* B. *lusui* L. B. M. Gu. 1. S. *usui* Gu. 2. *luxui* vulg. — 53) *dicatus*] *id est consecratus* add. pr. — 54) *autem proprie est*] *est autem propr.* L. *proprie* om. B. — 55) *Depuvere*] *Depuere* L. *Depunere* Gu. 1. — 56) *misellam*] *misella* L. — 57) *depuviit*] *depuit* L. *depuvit* M. pr. *depunit* Gu. 1., omisso *me.* — 58) *ipsum*] om. B. — 59) *ex*] *a* L. — 60) *ἀπὸ τοῦ παίειν*] *apo tu pein* Gu. 2., qui om. *est*, quod Graecis vulgo praeponitur. *apo tu paein* M. pr. om. L. B. Gu. 1. — 61) *data*] In B. sequuntur haec: *Deorsum dicebant deorsum versus. Delata id est valde lata.* — 62) *perire*] *et valde amare* add. B. — 63) *Δέῤῥις*] *Derrhis* B. Gu. 1. 2. *Derhis* M. *Deris* pr. — 64) *nos*] om. L. — 65) *Livium*] *Lucilium* L. — 66) *colebantur*] *celebrantur* L. — 67) *νέκυν*] Sic B. S. *nekin* M. Gu. 2. *necron* pr. *νεκρόν* vulg. om. L. Gu. 1. — 68) *Deminutus*] Sic B. M. Gu. 1. 2. S. *Dimin.* vulg. — 69) *appellabatur*] *appellatur* L. B. M. — 70) *est*] om. B. Fortasse scribendum *multatus est.* — 71) *alia*] om. B. — 72) *potestatem*] *potestate* Gu. 1. — 73) *igniqne*] *ignisque* B. *et igni* L.

Defrui dicebant antiqui, ut deamare, deperire, significantes, omnem fructum percipere.
Dividiam discordiam.
Deversus dicebant deorsum versus[1].
Deinceps, qui[2] deinde coepit, ut princeps[3], qui primum coepit.
Deus dictus[4], quod ei nihil desit, vel quia omnia commoda hominibus dat; sive a Graeco δέος[5], quod significat metum, eo quod hominibus[6] metus sit. Sed magis constat, id vocabulum ex Graeco esse dictum[7], aspiratione dempta, qui mos antiquis[8] nostris frequens erat.
Dium antiqui ex Graeco appellabant, ut a deo ortum et diurnum[9] sub coelo lumen, ἀπὸ τοῦ Διός[10]. Unde adhuc[11] sub diu[12] fieri dicimus, quod non sit[13] sub tecto, et interdiu, cui[14] contrarium est[15] noctu.
Devitare valde vitare.
Demagis pro minus dicebant antiqui[16].
Denariae cerimoniae dicebantur et tricenariae, quibus sacra adituris decem continuis rebus[17], vel triginta certis quibusdam rebus carendum erat.
Decrepitus est desperatus, crepera iam vita[18], ut crepusculum extremum diei tempus. Sive decrepitus dictus, quia propter senectutem nec movere se[19], nec ullum facere potest crepitum[20].
Decimanus[21] appellatur[22] limes, qui fit ab ortu solis ad occasum; alter ex transverso currens appellatur cardo.
Decumana ova dicuntur et decumani fluctus, quia sunt magna. Nam et ovum decimum maius nascitur[23] et fluctus decimus fieri maximus[24] dicitur.
Deprensa[25] dicitur genus[26] militaris animadversionis, castigatione maior, ignominia minor.
Decima quaeque veteres diis suis offerebant.
Decuriones appellantur, qui denis equitibus praesunt.
Depolitum perfectum, quia omnes perfectiones antiqui politiones appellabant.
Degunere degustare.
Decures[27] decuriones.
Depubem porcum lactantem[28], qui prohibitus sit pubes fieri[29].
Decotes togae detritae[30].

1) *dic. deors. vers.*] *deors. vers. dic.* L. *Deorsum dic. deors. vers.* B. — 2) *qui*] *quod* Gu. 1. — 3) *princeps*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *principes* vulg. — 4) *dictus*] *est* vulgo additum, quod om. L. M. Gu. 1. 2. pr. — 5) δέος] *theos* L. om. Gu. 1. *deos* Gu. 2. pr. — 6) *hominibus*] *omnibus* L. — 7) *ex Graeco esse dictum*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. Vulg. *ex Gr.* θεός *esse d.* — *ex Graeco* θεός om. L. — 8) *antiquis*] *antiquitus* L. — 9) *et diurnum*] *id est divinum* L. — 10) ἀπὸ τοῦ Διός] *apotu dios* Gu. 2. *dios* pr., omissis vv. ἀπὸ τοῦ. om. L. B., qui in marg. habet ζεὺς διος *dios*, et Gu. 1. — 11) *adhuc*] *ad hoc* M. — 12) *diu*] Sic M. Gu. 2. *divo* L. B. Gu. 1. pr. *dio* vulg. — 13) *sit*] Sic L. B. Gu. 1. 2. S. *fit* vulg. — 14) *cui*] *quod* pr. — 15) *est*] om. L. — 16) *dicebant antiqui*] Sic Gu. 2. *ant. diceb.* vulg. — 17) *rebus*] *diebus* B. — 18) *crepera iam vita*] om. Gu. 1. pro *iam* L. *ideo* habet. — 19) *se*] om. L. — 20) *crepitum*] *id est sonum* add. L. — 21) *Decimanus*] Sic B. M. Gu. 2. *Decumanus* vulg. — 22) *appellatur*] *appellabatur* B. — 23) *nascitur*] *dicitur* L. — 24) *fieri maximus*] *max. fieri* B. — 25) *Deprensa*] *Deprehensa* B. Gu. 1. S. — 26) *dicitur genus*] *genus dicitur* B. — 27) *Decures decuriones*] Hunc articulum bis habent codd. Gu. 1. 2. pr. edit. Nam eadem vox vulgo post *Desiderare* legitur, ubi eandem codd. glossam repetunt cum edit. princ. — 28) *lactantem*] *lactentem* B. — 29) *pubes fieri*] *fieri pubes* B. — 30) *Decotes* etc.] *Detoges detritae togae dicuntur* L. — 31) *putabant*] *putant* L. — 32) *noctu*] om. pr. — 33) *ostendat*] *vel a retibus, quae* δυκτυα *Graeci vocant, est enim dea venandi* add. B. — 34) *Nam* etc.] Sic Gu. 2. M., nisi quod *blacas* scriptum est, ut in pr. *Nam Gr.* βλάκας *st. app.* S., ut

Dictynna Diana, quam esse lunam putabant[31], dicta, quod fulgore noctu[32] omnia ostendat[33].

Deblaterare est stulte loqui. Nam Graeci βλάκας stultos appellant[34].

Dicaearchia vocabatur[35], quae nunc Puteoli, quod ea civitas quondam iustissime regebatur.

Δῆμοι[36] apud Atticos[37] sunt, ut apud nos pagi.

Dice pro dicam[38] antiqui posuere[39].

Decermina[40] dicuntur, quae decerpuntur[41] purgandi causa.

Desertiones[42] divisiones patrimoniorum inter consortes.

Dispensatores dicti, qui aes pensantes expendebant, non adnumerabant. Hinc deducuntur[43] expensa, sive dispensata vel compensata. Item compendium, dispendium, assipondium, dupondium[44].

Dispescere est proprie pecus a pastione deducere, ut compescere una pascere et[45] in uno loco continere.

Despretus[46] valde spretus.

Desivare[47] desinere[48].

Dissulcus porcus dicitur, quum in cervice setas dividit.

Disertus[49] a disserendo dictus.

Dignorant, signa imponunt, ut fieri solet in pecoribus[50].

Disertim pro diserte dixerunt antiqui[51].

Distisum et pertisum dicebant, quod nunc distaesum et pertaesum[52].

Delubrum dicebant fustem delibratum[53], hoc est decorticatum, quem venerabantur pro deo[54].

Delicia est tignum[55], quod[56] a culmine ad tegulas angulares infimas versus fastigatum[57] collocatur[58]; unde tectum deliciatum et tegulae deliciares.

Degere antiqui posuerunt pro exspectare.

Deteriae porcae, id est macilentae.

Delibare[59] aquam sulco derivare[60].

Delicare ponebant pro dedicare.

Deliquium solis a delinquendo dictum[61], quod delinquat[62] in cursu suo.

Delinquere est praetermittere, quod non oportet praeteriri; hinc deliquia[63] et delicta.

nos scripsimus. *Nam βλ. stult. app. Graeci* vulg.; om. totum hoc L. Gu. 1. *Nam stult. app. Gr. κλάτους* B., qui in marg. habet *vel βλάκας*. — 35) *vocabatur*] *vocant* B. om. Gu. 1. — 36) *Δῆμοι*] Scripsi Graecis literis, quum vulg. Latinis scriptum reperiatur; at ut supra *Δέῤῥις* Graece scriptum est, ita hoc quoque loco faciendum esse putavi, quum Graeci non dicant *Demoe*. *Δεῦμοι* B. — 37) *Atticos*] *antiquos* B. pr. — 38) *dicam*] *dic* M., ut S. *Dice pro dic.* At non intellexisse Festum videntur, a quo, quum optimi codd. consentiant, non recedam. Vult enim, opinor, hoc dicere Festus *Dicis* vocabulo veteres usos fuisse pro *Dica* i. e. δίκη. — 39) *posuere*] *posuerunt* B. — 40) *Decermina*] *Discermina* L. *Dicerm.* B. — 41) *decerpuntur*] *discerpuntur* L. — 42) *Desertiones*] *Disectiones* L. *Disertiones* B. Om. articulum Gu. 1. — 43) *deducuntur*] *deducitur* L. B. — 44) *assip. dup.*] om. L. *dispond.* B. — 45) *et*] om. L. — 46) *Despretus*] *Dispretus* L. — 47) *Desivare*] *Desinare* B. — 48) *desinere*] *vel desivare desinare* B. — 49) *Disertus*] *Diserto* pr. — 50) *pecoribus*] *paribus* B. — 51) *dixerunt antiqui*] Sic L. B. M. Gu. 2. S. *ant. dix.* vulg. — 52) *pertaesum*] *dicimus* add. Gu. 1. — 53) *delibratum*] *delibratam* Gu. 1. — 54) *vener. pro deo*] *pro deo ven.* Gu. 1. — 55) *tignum*] *lignum* L. — 56) *quod*] om. B. — 57) *fastigatum*] *fastigium* B. Gu. 1. *fastigiatum* pr. — 58) *collocatur*] *collocatum* L. — 59) *Delibare*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. *Delibrare* L. S. *Derivare* vulg. — 60) *derivare*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *deducere* vulg. — 61) *dictum*] om. L. — 62) *delinquat*] *delinquatur* L. Gu. 1. — 63) *deliquia*] *Delinquia* Gu. 2. *deliquia* vulg. cum ceteris.

Deliquum[1] apud Plautum significat minus.

Detudes[2] esse detunsos[3], deminutos[4].

Delaniare[5] est discindere[6] et quasi lanam trahere, unde lacinia[7] et lanius dicitur, qui pecus discindit[8].

Delapidata, lapide strata.

Dextans dicitur, quia assi deest sextans, quemadmodum duodeviginti et deunx.

Deluit solvit a Graeco *διαλύειν*[9].

Dilectus[10] militum, et is, qui significatur amatus, a legendo dicti sunt.

Deliberare a libella, qua quid perpenditur, dictum.

Detrectare[11] est male tractare.

Dextimum et *sinistimum* antiqui dixerunt.

Dextra[12] auspicia prospera.

Dextrarum tibiarum genus est, quae dextra tenentur.

Diobolares meretrices dicuntur, quae duobus obolis ducuntur.

Dies dictus, quod divini sit operis, sive a[13] Iove, eius, ut putabant, rectore, qui Graece *Δία*[14] appellatur; sive quod aer diurnus dehiscat in candorem.

Diabathra genus solearum Graecanicarum.

Deorata perorata.

Deactio peractio.

Dianius locus Dianae sacratus.

Diffarreatio genus erat sacrificii, quo[15] inter virum et mulierem fiebat dissolutio dicta diffarreatio[16], quia[17] fiebat farreo libo adhibito.

Dium[18], quod sub coelo est extra tectum, a Iove[19] dicebatur, et Dialis flamen et *dius* heroum aliquis ab Iove genus ducens.

Defrensam[20] detritam atque detonsam[21].

Deinde compositum est[22] ex praepositione et loci significatione, ut exinde, perinde[23], proinde[24], subinde[25], quae item tempus significant.

Diox genus piscis frequens in Ponto[26].

Deincipem antiqui dicebant[27] proxime quemque captum, ut principem primum captum.

Diomedis campi in Apulia appellantur[28], qui ei in[29] divisione regni, quam cum Dauno fecit, cesserunt.

1) *Deliquum*] *Deliquium* B. — 2) *Detudes*] *Detusos* L. *Detuses* Gu. 1. — 3) *detunsos*] *detonsos* L. B. M. Gu. 2. pr. *detensos* Gu. 1. Est autem a *tundo*, non a *tondeo*. — 4) *deminutos*] *vel dem.* L. — 5) *Delaniare*] *Delanicare* L. Gu. 1. pr. — 6) *discindere*] *descendere* L. *discedere* B. Gu. 1. *decedere* M. — 7) *lacinia*] *lenones et lenonicinia* L. *lanocinia* B. pr. *lanicina* Gu. 1. *lacina* M. — 8) *discindit*] *discedit* L. M. Gu. 1. *discidit* Gu. 2. — 9) *a Graeco διαλύειν*] om. L. Gu. 1. *dialyin* M. Gu. 2. *dialyein* pr. διαλειν B. — 10) *Dilectus*] Sic M. Gu. 2. pr. S. *Delectus* vulg. — 11) *Detrectare*] *Detractare* L. B. Gu. 1. — 12) *Dextra*] Sic L. M. Gu. 2. S. *dextera* vulg. — 13) *a Iove*] *ab Iove* M. *Dilove* L. *Dione* B. *Diuve* Gu. 1. pr. — 14) *Δία*] Sic M. Gu. 2. S. ζεὺς διὸς vulg. om. L. Gu. 1. pr. — 15) *quo*] *quod* L. B. Gu. 1. — 16) *diffarreatio*] *a farre* L. — 17) *quia*] *nam* L. — 18) *Dium*] usque ad *dicebatur et* om. L. — 19) *a Iove*] Sic Gu. 1. 2. *ab I.* vulg. — 20) *Defrensam*] *Defresam* L. — 21) *detonsam*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *detunsam* vulg. — 22) *est*] om. L. B. — 23) *perinde*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 24) *proinde*] om. Gu. 1. — 25) *subinde*] *et sub.* Gu. 1. — 26) *Ponto*] *Divum quod sub coelo est extra tectum, a Iove dicebatur* add. L. — 27) *antiqui dic.*] *dic. ant.*

Diomedea[30] insula, in qua Diomedes sepultus est, excedens Italia.
Depontani senes appellabantur[31], qui sexagenarii de ponte deiiciebantur.
Desiderare et considerare a sideribus dici certum est.
Decures decuriones.
Defomicatum a fomitibus succisum, quibus confoveri erat solitum lignum[32].
Depeculatus a pecore[33] dicitur. Qui enim[34] populum fraudat, peculatus poena tenetur.
Decultarunt valde occultarunt[35].
Decalicatum calce litum[36].
Dium fulgur appellabant diurnum, quod putabant Iovis, ut nocturnum Summani[37].
Dicassit[38] dixerit.

LIBER V.

Elucum significat languidum ac[39] semisomnum, vel, ut alii volunt, alucinatorem[40] et nugarum[41] amatorem, sive halonem[42], id est hesterno[43] vino languentem, quod ἕωλον[44] vocitant Graeci[45].
Emere, quod nunc est mercari, antiqui accipiebant pro sumere.
Elices sulci aquarii, per quos aqua collecta educitur e liris[46].
Ennam etiamne.
Elaudare plus quam nominare.
Elecebrae argentariae meretrices ab eliciendo argento dictae.
Electabo[47] eliciam.
Enunquam ecquando.
Emussitata ad amussim facta.
Endoitium initium.
Em[48] tum.
Empanda[49] paganorum dea.
Emem eundem.
Elumbum[50] evulso[51] lumbo.
Elinguem sine lingua.
Elacatena genus salsamenti, quod appellatur vulgo[52] melandrea[53].
Enubro[54] inhibenti.
Elixa a liquore[55] dicta.

L. — 28) *appellantur*] *appellabantur* L. — 29) *in*] om. L. — 30) *Diomedea*] *Diomedia* M. — 31) *appellabantur*] *appellantur* M. — 32) *lignum*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 33) *pecore*] *pecude* pr. *pecure* M. — 34) *enim*] om. Gu. 1. — 35) *occultarunt*] Sic L. Gu. 1. S. *occuparunt* vulg. Pessime. — 36) *litum*] *ligatum* Gu. 1. — 37) *ut noct. Sum.*] *Nocturnum fulmen Summano attribuebant* L. — 38) *Dicassit dixerit*] om. L. *Diccisit, disserit* Gu. 1. *Dicassit direxit* Gu. 2. — 39) *ac*] *et* L. — 40) *alucinatorem*] Sic M. Gu. 2. *allucinatorem* L. Gu. 1. S. *halluc.* vulg. — 41) *nugarum*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *nugatorum* vulg. — 42) *halonem*] *halonen* Gu. 2. *alomen* M. *alenem* Gu. 1. *haliatonem* B. — 43) *hesterno*] Sic L. S. *hestremo* B. *externo* vulg. Pessime. — 44) ἕωλον] *eolon* Gu. 2. pr. εωλον *eolon* B. om. L. Gu. 1. — 45) *vocitant*] *vocant* L. B. Gu. 1. — 46) *e liris*] *e* om. B. *lyra* L. — 47) *Electabo*] *Elactabo* M. — 48) *Em*] Om. hunc articulum L. S. Dac. *Eri* B. Gu. 1. — 49) *Empanda*] *Emparda* L. *Empada* Gu. 1. — 50) *Elumbum*] *Elumbem* S. D. — 51) *evulso*] Sic M. Gu. 2. S. D. *avulso* vulg. — 52) *vulgo*] *a vulgo* L. — 53) *melandrea*] *malandria* L. *malandrea* B. M. Gu. 1. pr. S. D. — 54) *Enubro*] *Enubrio* L. — 55) *liquore*] *licore* B.

Endoplorato implorato, id est cum questione inclamare. Implorare namque est, cum[1] fletu rogare, quod est proprie vapulantis.

Endo procinctu[2] significat autem, quum ex castris in proelium exitum est, procinctos, quasi praecinctos atque expeditos. Nam apud antiquos togis[3] incincti[4] pugnitasse[5] dicuntur.

Emptivum militem, mercenarium.

Emancipati duobus modis intelliguntur[6], aut ii[7], qui ex patris iure exierunt[8], aut ii[9], qui aliorum fiunt dominii[10]; quorum utrumque fit mancipatione[11].

Eum antiqui dicebant pro eorum.

Em[12] pro eum[13], ab eo, quod est *is*.

Egeriae nymphae sacrificabant praegnantes, quod eam putabant facile conceptam alvum egerere.

Escariae mensae quadratae vocantur[14], in quibus homines epulantur[15]. *Anclabris*[16] ea, quae[17] in sacrificando[18] diis anclatur[19], quod est hauritur ministraturque.

Escit, erit[20].

Eapse ea ipsa.

Evelatum eventilatum[21], unde velabra, quibus frumenta ventilantur.

Egens velut exgens, cui[22] ne gens quidem sit reliqua.

Eiuratio significat, id, quod desideretur[23], non posse praestari. Plautus[24]:

Eiuravit[25] *militiam.*

Everriator[26] vocatur, qui iure accepta[27] haereditate iusta facere defuncto debet[28]; quae[29] si non fecerit, seu quid in ea re turbaverit, suo capite luat. Id nomen ductum[30] a verrendo. Nam exverrae[31] sunt purgatio[32] quaedam domus, ex qua mortuus ad sepulturam ferendus[33] est, quae fit per everriatorem[34] certo genere scoparum adhibito, ab extra verrendo dictarum.

Egretus et *adgretus* ex[35] Graeco sunt ducta[36] a[37] surgendo et proficiscendo[38]. Unde et Nyctegresia quasi noctisurgium[39].

Eccere[40] iurisiurandi[41] est, ac si dicatur per Cererem, ut ecastor[42], edepol. Alii[43] *eccere* pro *ecce* positum accipiunt.

Eamus ex Graeco ἴωμεν[44].

1) *cum*] om. B. — 2) *procinctu*] *in procinctu* add. M. S. D. — 3) *togis*] *toti* L. B. Gu. 1. pr. — 4) *incincti*] *succincti* L. B. Gu. 1. pr. — 5) *pugnitasse*] Sic M. Gu. 2. *pugnasse* vulg. Hoc verbum frequentativum quamquam in Lexicis non reperitur, recepi tamen, quum in optimo sit codice. Credibilius est enim, mutasse librarios vocem, quam se non alias legisse meminissent. — 6) *intelliguntur*] *intelleg.* M. *dicuntur* L. — 7) *ii*] om. L. *hi* B. M. — 8) *exierunt*] *exiverunt* L. — 9) *ii*] *illi* L. *hi* Gu. 1., qui om. *qui*. — 10) *dominii*] Sic M. S. D. *domini* vulg. — 11) *mancip.*] *emanc.* B. — 12) *Em*] Sic L. S. D. *En* vulg. — 13) *eum*] *eam* B. — 14) *vocantur*] *sunt quadr. voc.* pr.; hinc intelligitur duplicem fuisse scripturam, et: *mensae sunt quadr.* et: *mens. quadr. vocantur.* Quae coniunxit editor edit. princip. — 15) *hom. ep.*] *ep. hom.* B. — 16) *Anclabris*] om. articulum ab hoc inde loco B. — 17) *quae*] *qua* Gu. 1. pr. — 18) *sacrificando*] *sacrificio* L. — 19) *anclatur*] *acclaratur* L. M. Gu. 1. 2. *anclaratur* pr. — 20) *Escit, erit*] *Escit id est exit* L. — 21) *eventilatum*] *ventil.* L. — 22) *cui*] *quoi* pr. — 23) *desideretur*] *desideratur* L. — 24) *Plautus*] om. Gu. 1. — 25) *Eiuravit*] *seiuravit* M. — 26) *Everriator*] *Everrator* B. pr. — 27) *iure accepta*] *acc. iure* M. — 28) *defuncto debet*] *debet def.* L. — 29) *quae*] Sic L. S. D. *qua* B. Gu. 1. pr. *et qui* M. *qui* vulg. — 30) *ductum*] Sic L. B. Gu. 2. pr. S. *dictum* Gu. 1. *deductum* vulg. — 31) *exverrae*] *exvernae* B., qui in marg. exhibet: *vel exverriae*, M. pr. *exvervae* L. — 32) *purgatio*] *purgationes* B. — 33) *ferendus*] *deferendus* Gu. 1. — 34) *everriatorem*] *everrationem* pr. — 35) *ex*] *a* L. — 36) *ducta*] *dicta* B. M. — 37) *a*] om. B. — 38) *proficiscendo*] *proficiendo* L. — 39) *Unde* etc.] *et nyctegr.* om. L. *nyctegr.* om. Gu. 1. *unde et pernocto quasi noct.* (sic) cum lacunae signo B. pr. *nonsurg.* M. — 40) *Eccere*] *Eceres* L. — 41) *iurisiurandi*] *iusiurandum* L. B. Gu. 1.

Europam tertiam orbis partem[45] ab Europa Agenoris filia certum est[46] appellari. Sed alii de amore Iovis in taurum versi narrant. Alii eam a praedonibus raptam, et navem, quae Iovis[47] tutelam[48], effigiem tauri habuerit[49], in eam regionem esse delatam. Quidam ob pulchritudinem regionis per simulationem[50] raptae filiae occupatam eam[51] terram ab Agenore et[52] Phoenicibus ferunt.

Epolonos[53] dicebant antiqui, quos nunc epulones dicimus. Datum[54] est autem his nomen, quod[55] epulas indicendi Iovi caeterisque diis potestatem haberent.

Eudiaeon[56] lineum filum, quod medici extremo[57] in clysterio relinquunt, per quod[58] κλυσμός[59] emittitur.

Euboicum talentum numo[60] Graeco septem millium et quingentorum cistophorum est, nostro[61] quatuor millium denariorum.

Extrarium ab extraneo sic distinguitur: *Extrarius* est[62], qui extra focum sacramentum iusque sit; *extraneus* ex altera terra, quasi exterraneus[63].

Exta dicta, quod ea diis prosecentur, quae maxime exstant eminentque.

Extimum extremum ita[64] significat, ut intimo sit contrarium.

Exterraneus[65] ex alia terra[66].

Exterraneus[67] quoque dicitur, qui[68] ante tempus natus vel potius eiectus est. Dictus autem exterraneus[69], quod eum mater exterrita alvo eiecit.

Externus[70] est alienus[71] terrae.

Experrectus a corrigendo se vocatus, quod fere facimus recentes a somno.

Expreta[72] antiqui dicebant, quasi expertia[73] habita.

Excudere, *procudere* et *incus*[74] ipsa a caedendo dicta sunt.

Explorare antiquos[75] pro exclamare usos, sed postea prospicere et certum cognoscere coepit significare. Itaque speculator ab exploratore hoc distat, quod speculator hostilia silentio perspicit[76], explorator pacata[77] clamore cognoscit.

Expapillato brachio, exerto[78]; quod quum fit, papilla nudatur.

Exbures[79] exinteratas[80], sive exbuae[81], quae exbiberunt, quasi epotae.

pr. — 42) *Ecastor*] *Castor* Gu. 1. — 43) *Alii*] usque ad verbum ἴωμεν om. L. — 44) ἴωμεν] *iomeri* Gu. 2. *iomen* pr. ἰομεν B. om. Gu. 1. — 45) *orbis part.*] *part. orb.* L. — 46) *certum est*] *est cert.* B. — 47) *Iovis*] *in* L. — 48) *tutelam*] *tutela* L. — 49) *habuerit*] *habuit* L. — 50) *per simulationem*] *propter sim.* L. *similitudinem* B. M. — 51) *eam*] om. B. Gu. 1. pr. — 52) *Agenore et Phoen.*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. S. D. vulg. om. copula *et*, quae abesse nequit. — 53) *Epolonos*] *Epolones* L. B. — 54) *Datum est autem*] *Datum aut. est* pr. *Dictum* B. — 55) *quod* etc.] *Iovi ceterisque diis epulas potestatem haberent.* Sic corrupte est in L. — 56) *Eudiaeon*] *Eudicem* L. *Eudicon* B. — 57) *extremo*] om. Gu. 1. — 58) *per quod*] *quod per* Gu. 1. — 59) κλυσμός] Sic scripsi de coniectura, quum in B. M. Gu. 1. 2. esset *climos*, quod habet S. *chymos* vulg. *chimos* L. De voc. κλυσμός vid. Lex. Graec. — 60) *numo*] *numero* L. — 61) *nostro*] *apud* L. Haud dubie erat scriptum *apud nos.* — 62) *Extrarius*] *Extranus* Gu. 1. — 63) *exterraneus*] *extraneus* Gu. 1. — 64) *ita significat*] Sic M. Gu. 2. *significat, ita* vulg. — 65) *Exterraneus ex alia terra*] om. L. *Exterraneus* B. M. Gu. 2. pr. S. *Extraneus* vulg. — 66) *alia terra*] *terra alia* B. — 67) *Exterraneus*] *Exterrinius* L. *Exterricrineus* B. *Exterricinius* pr. — 68) *qui*] *et qui* L. B. M. S. — 69) *exterraneus*] *extercinius* L. *exterricineus* B. pr. — 70) *Externus*] *Externeus* pr. — 71) *alienus*] Sic L. M. Gu. 2. pr. *alienae* vulg. Offendit scil. librarios *alienus* cum genitivo positum. — 72) *Expreta*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. S. D. *Experta* vulg. — 73) *expertia*] Sic M. Gu. 1. pr. S. D. *experitia* vulg. — 74) *incus*] *incudis* B. M. Gu. 1. 2. — 75) *antiquos*] *apud ant.* B. — 76) *perspicit*] *prospicit* B. — 77) *pacata*] om. L. *peccata* B. Gu. 1. pr. — 78) *exerto*] *extento* L. — 79) *Exbures*] *Exberes* L. B. Gu. 1. pr. *Exbueres* S. D. — 80) *exinteratas*] *exenteratos* L. — 81) *exbuae*] Sic L. B.

Exdorsua[1] dorsum confringe[2]; alii, exime.
Exfir[3] purgamentum, unde[4] adhuc manet suffitio[5].
Escendere[6] egredi.
Experitos imperitos.
Explenunt explent.
Exdutae[7] exuviae.
Excipuum[8], quod excipiatur[9], ut praecipuum, quod ante capitur.
Exciet excutiet.
Expatare in locum patentem se dare, sive in spacium se conferre.
Exdecimata[10] electa.
Expectorat, ex pectore eiicit.
Experrectus est[11], qui per se vigilare coepit: expergitus ab alio excitatus, quem solemus dicere expergefactum[12].
Excidionem urbis a caedendo dictam manifestum est.
Effata elocuta.
Exporgere porro agere, exporrigere.
Exoletus, qui adolescere, id est crescere[13] desiit.
Exanclare, exhaurire.
Examen est et[14] aequamentum et iudicii investigatio[15] et apium[16] congregatio vel locustarum.
Exagogen evectionem.
Exurgentes[17] exprimentes.
Exgregiae[18], egregiae, id est e grege[19] lectae.
Exodium exitum.
Examussim regulariter. Amussis enim regula fabrorum est: vel, ut alii volunt, ferramentum, quo in poliendo utuntur[20].
Exoriri surgere[21].
Exuviae ab exuendo dictae.
Exercitus et militum copia dicitur, et homo multis negotiis exercitus; sed[22] superius quarti ordinis, hoc[23] secundi est.
Exomides sunt comici vestitus exertis humeris[24].

Gu. 1. pr. S. D. *exburae* vulg. — 1) *Exdorsua*] Sic in Gu. 1. est, sed punctis notatum *u*. — 2) *confringe*] Sic B. M. Gu. 1. pr. S. D. *constringe* vulg. Sed *exdorsuare* est dorsum ita caedere, ut nullum appareat, confringere, non tantum constringere. — 3) *Exfir*] *Exfit* L. Gu. 1. — 4) *unde*] *et* add L. — 5) *suffitio*] *suffio* L. pr. Sequitur in L. glossa, quae neque in aliis codd., neque in editt. exstat: *Exlitius iudex, quem una pars eligit.* — 6) *Escendere*] Sic M. Gu. 2. *Exscendere* L. B. Gu. 1. *Excedere* vulg. — 7) *Exdutae*] *Exduitae* L. *Exductae* B. — 8) *Excipuum*] *Excipium* Gu. 1. — 9) *excipiatur*] *excipitur* M. *capiatur* Gu. 1. — 10) *Exdec.*] *Edec.* M. — 11) *est*] om. B. — 12) *dicere exp.*] *exp. dic.* B. — 13) *id est crescere*] om. B. — 14) *et*] om. B. — 15) *investigatio*] *examinatio* add. L. B. Gu. 1. — 16) *apium*] Sic M. Gu. 2. Vide Gernhard. ad Cic. Cat. Mai. 15, 54. — 17) *Exurgentes*] Sic scripsi e vestigiis codd. M. Gu. 2., in quibus est *Exurguentes* antiqua orthographia. *Exurgientes* B. *Exsurgentes* L. *Exugentes* vulg. — 18) *Exgregiae*] *Egreg.* M. *Exegregiae* L. — 19) *e grege*] *exgrege* L. *egregie* B. M. — 20) *utuntur*] *utitur* B. — 21) *surgere*] Addit L. glossam *Egregius e grege lectus.* — 22) *sed*] usque ad finem om. L. — 23) *hoc*] *vero* add. B. — 24) *vestitus exertis humeris*] *exertis humeris vestiti* B. — 25) *et ilia*] om. L. — 26) *inarum*] *viarum* M. S. D. — 27) *in chartis*] om. L. — 28) *videntur*] *unde vid.* L. *in chart. app. ita videtur esse dicta* pr. — 29) *dicta*] Add. L. glossam *Ebulus*

Exiles et ilia[25] a tenuitate inarum[26], quas Graeci in chartis[27] ita appellant, videntur[28] esse dicta[29].
Exilica causa, quae adversus exulem agitur.
Exitium antiqui ponebant pro exitu; nunc exitium pessimum exitum dicimus.
Exercirent, sarcirent[30].
Exercitionem exerciti dicebant antiqui exercitationem[31] exercitati. Item[32] exercitiorem, exercitissimum, sicut[33] ab exercitato exercitatiorem, exercitatissimum.
Exfuti effusi[34], ut *mertat* pro mersat.
Effari et *effata*[35] a fando, quod ipsum[36] ex Graeco *ὣς φάτο*[37].
Equiria ludi, quos Romulus Marti instituit[38] per equorum cursum, qui in campo Martio exercebantur.
Equirine iusiurandum per Quirinum.
Equestre aes, quod equiti dabatur.
Equitare antiqui dicebant[39] equum publicum merere[40].
Equus Marti immolabatur, quod per eius effigiem Troiani capti sunt[41], vel quod eo[42] genere animalis Mars delectari[43] putaretur.
Equo vehi flamini Diali non licebat, ne, si longius digrederetur, sacra negligerentur[44].
Exinfibulabat exerebat. Infulas[45] enim sacerdotum filamenta[46] vocabant.
Existimare dictum ab aestimatione.
Exrogare[47] est ex lege vetere[48] aliquid eximere per novam legem.
Eximium inde dici coeptum, quod in sacrificiis optimum pecus e grege eximebatur, vel, quod primum erat natum[49].
Exemplum est, quod sequamur, aut vitemus. Exemplar, ex quo simile faciamus. Illud animo aestimatur, istud oculis conspicitur.
Exhaustant, efferunt.
Exin[50] metri causa dicitur pro exinde.
Exesto, extra esto. Sic[51] enim lictor in quibusdam sacris clamitabat: ***hostis**, **vinctus**[52], **mulier**, **virgo exesto**;* scilicet interesse prohibebatur[53].
Epulares appellabantur[54], qui in quibusdam ludis nocte epulabantur.
Epistylium[55] trabs, quae super columnas ponitur.
Epeus nomen cuiusdam fabri, qui equum Dureum[56] fecit.

graece Sambucus dicitur. — 30) *Exercirent, sarcirent*] *Exerciret sarciret* B. — 31) *exercitationem*] *exercionem* L. B. *exercitionem* Gu. 1. *excitationem* Gu. 2. — 32) *Item*] *etiam* Gu. 1. — 33) *sicut* etc.] om. usque ad finem L. — 34) *effusi*] *exfusi* L. B. M. pr. — 35) *effata*] *ecfata* B. — 36) *ipsum*] om. B. — 37) *ὣς φάτο*] Sic scripsi e M. Gu. 2., in quibus est *osphato* — *φημὶ dico* vulg. *phemi φημί* B. *phemi* pr. om. L. Gu. 1. — 38) *instituit*] *constituit* B. — 39) *antiqui dicebant*] *dic. ant.* B. — 40) *merere*] Sic L. Gu. 1. 2. *mereri* vulg. — 41) *sunt*] Sic Gu. 1. 2. *sint* vulg. — 42) *eo*] *ex eo* L. — 43) *delectari*] *laetari* B. — 44) *neglig.*] *negleg.* M. — 45) *Infulas*] *fibulas* L. — 46) *filamenta*] om. L. — 47) *Exrogare*] *Erog.* Gu. 1. — 48) *vetere*] *veteri* B. — 49) *erat natum*] *natum erat* L., in quo haec glossa addita est: *Electrum in Capadocia gigni testis est Archelaus, qui ibi regnum obtinuit, translucens; et formicas, culices, sive muscas et folia sicca, itemque paleas, ut magnes, ferrum ad se trahens. Ebenus lignum est interius, nigrum, solidum, pulchrum, aptum ocularibus.* — 50) *Exin* etc.] *Exin pro exinde causa ponitur* B. — 51) *Sic*] *sicut*] L. B. Gu. 1. — 52) *vinctus*] *victus* L. pr. — 53) *prohibebatur*] *prohibeatur* B. *prohibetur* (a superscr.) (sic) Gu. 2. — 54) *appellabantur*] om. L. — 55) *Epistylium*] *Epistilium* L. B. M. Gu. 1. pr. — 56) *Dureum*] *Troianum* L.

Epicrocum genus amiculi croco tinctum, tenue et pellucidum[1].

Epulam antiqui etiam singulariter posuere[2].

Epilimma[3] genus vilissimi unguenti.

Erctum[4] *citumque*[5] fit inter consortes, ut in[6] libris legum[7] Romanorum[8] legitur. Erctum a coercendo dictum. Unde et erciscendae[9] et ercisci[10]. Citum autem est vocatum[11] a ciendo.

Ederam flamini Diali neque tangere, neque nominare fas erat, pro eo, quod edera vincit, ad[12] quodcunque se applicat. Sed ne anulum quidem gerere ei licebat[13] solidum, aut aliquem in se habere nodum.

Edeatrae[14], qui praesunt regiis epulis[15], dicti *ἀπὸ τῶν ἐδεσμάτων*[16].

Ervum et *ervilia* a Graeco sunt dicta, quia[17] illi ervum *ὄροβος*[18], erviliam *ἐρέβινθος*[19] appellant.

Ergo correptum significat idem, quod apud Graecos *οὐκοῦν*[20]; producte idem, quod *χάριν*[21], hoc est gratia, quum scilicet gratia intelligitur[22] pro causa. Sed illud superius etiam sine exemplis notum est; hoc inferius sic formatur[23], quum dicimus de aliquo: statua donatus[24] est honoris virtutisque ergo, id est honoris virtutisque causa.

Eritudo servitudo[25].

Erugere semel factum significat, quod eructare saepius. Illud enim perfectae formae[26] est, hoc frequentativae.

Erebum Virgilius interdum obscuritatem quandam[27] esse describit apud inferos, cum ait:

— *Imas Erebi descendit ad umbras.*

Interdum flumen eiusdem loci, dicens[28]:

— *Et magnos Erebi transnavimus amnes.*

Varro vero Erebo natam noctem ait[29]. Unde est et illud:

— *Erebo creata*[30] *fuscis crinibus nox, te*[31] *invoco.*

Effafilatum, exertum, quod scilicet omnes[32] exerto brachio sint exfilati[33], id est extra vestimentum filo contextum.

1) *pellucidum*] *perlucidum* L. M. Gu. 1. pr. — 2) *posuere*] *posuerunt* L. — 3) *Epilimma*] Sic M. Gu. 2. S. D. *Epillima* B. *Epilimina* L. — 4) *Erctum*] Sic B. M. Gu. 1. 2. S. D. *Erectum* vulg. — 5) *citumque*] *citum*, *quod* B. pr. *cinctumque* Gu. 2. — 6) *in*] om. L. — 7) *legum*] *regum* L. Gu. 1. — 8) *Romanorum*] Sic Gu. 1. 2. pr. *Romanarum* vulg. — 9) *erciscendae*] Sic M. Gu. 2. B. *erciscunde* L. Gu. 1. pr. S. *herciscundae* vulg. — 10) *ercisci*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *hercisci* vulg. — 11) *est vocatum*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. S. *voc. est* vulg. — 12) *ad*] *et ad* L. pr. — 13) *ei licebat*] *lic. ei* L. *eius lic.* Gu. 1. — 14) *Edeatrae*] *Edeatriae* L. — 15) *praes. reg. ep.*] *reg. ep. praes.* L. — 16) *ἀπὸ τῶν ἐδεσμάτων*] *apoton adesmaton* Gu. 2. *apototon edesmaton* pr., quae post lacunae signum addit *pulmentum. dicti a Graeco* L., omissis verbis Graecis, quae etiam Gu. 1. om.; *ἐδεσματων. Nam ἔδεσμα significat pulmentum* B. Idem haud dubie in cod. fuit, quo princeps edit. est excusa. — 17) *quia*] *nam* pr. — 18) *ὄροβος*] *orobos* pr. *orobus* Gu. 2. M. *orovon* L. *ερεβος* B. om. Gu. 1. — 19) *ἐρέβινθος*] Sic scripsi e Gu. 2., in quo est *erebintos*; *erebinton* pr. *erebinicus* M. om. L. Gu. 1. *ἐρέβινον* vulg. — 20) *οὐκοῦν*] Sic scripsi e M. Gu. 2., in quibus est *ukun. ucon* pr. om. L. Gu. 1. *οὖν* vulg. — 21) *χάριν*] *charin* Gu. 2. pr. *χαριτι* B. om. L. Gu. 1. — 22) *intelligitur*] *intelleg.* M., ut semper. — 23) *formatur*] Sic M. Gu. 2. S. *somniatur* B. Gu. 1. pr. *sonat* L. *sumitur* vulg. — 24) *donatus*] *donatum* L. — 25) *Erit. serv.*] *Erit. servitus est sive servitudo* L. — 26) *perfectae formae*] *perfecta forma* M. — 27) *quandam*] om. B. — 28) *dicens*] *dum dicit* B. — 29) *Erebo nat. noct. ait*] *ait Er. nat. n.* B. — 30) *creata*] *creatam*

LIBER VI.

Fornacalia sacra erant, quum far in fornaculis torrebant.

Formiae oppidum appellatur ex Graeco, velut hormiae[34], quod circa id crebrae stationes tutaeque erant, unde proficiscebantur navigaturi[35].

Forma significat modo faciem cuiusque rei, modo calidam, ut, quum exta, quae dantur, *deforma* appellantur[36]. Et Cato ait de quodam aedificio aestate frigido, hieme formido[37]. Item *forma* appellatur puls miliacia, ex melle[38].

Fordicidiis[39] boves fordae[40], id est gravidae, immolabantur[41], dictae a fetu.

Foedus appellatum ab eo[42], quod in paciscendo foedere[43] hostia necaretur[44]. Virgilius[45]:

— *Et caesa iungebant foedera porca.*

Vel quia in foedere[46] interponatur fides.

Forcipes dicuntur, quod his forma, id est calida capiuntur[47].

Forbeam antiqui omne genus cibi appellabant, quam[48] Graeci *φορβήν* vocant.

Foedum antiqui dicebant pro hoedo[49], *folus* pro olere, *fostem* pro hoste, *fostiam*[50] pro hostia.

Furvum nigrum, vel atrum. Hinc dicta furnus, furiae, funus, fuligo, fulgus, fumus.

Fodare fodere.

Forctes, frugi et bonus, sive validus.

Forum[51] sex modis intelligitur. Primo negotiationis locus, ut forum Flaminium[52], forum Iulium, ab eorum nominibus, qui ea fora constituenda[53] curarunt; quod etiam locis[54] privatis et in viis et in agris fieri solet. Alio[55], in quo iudicia fieri, cum populo agi, conciones haberi solent. Tertio, quum is, qui provinciae praeest, forum agere dicitur, quum civitates vocat et de controversiis eorum cognoscit. Quarto, quum id forum antiqui appellabant, quod nunc vestibulum sepulcri dicari[56] solet. Quinto, locus in navi, sed tum[57] masculini generis est et plurale[58]. Sexto fori significant et Circensia spectacula, ex[59] quibus etiam minores *forulos* dicimus. Inde et forare, foras dare[60], et foras, fores[61] et foreculae[62], id est ostiola dicuntur.

Fons a fundendo[63] dictus[64].

Fomites sunt assulae ex arboribus, dum caeduntur excussae, dictae, quod in eo opere occupati

L. — 31) *nox te*] *noctem* L. *nocte* B. Gu. 1. — 32) *omnes*] *omen* L. pr. *omni* Gu. 1. — 33) *sint exfilati*] *sit exf.* pr. *sit exfilatum* L. — 34) *velut hormiae*] *velut* om. L., qui habet *hormitae*. *πορθμός* pro *hormiae* B. — 35) *navigaturi*] *negotiaturi* L. — 36) *appellantur*] *appellabantur* L. — 37) *formido*] *fervido* B. — 38) *miliacia ex melle*] *ex milio et melle facta* L. *miliacea* M. — 39) *Fordicidiis*] *Fordicidis* B. M. Gu. 1. 2. pr. L. *Fordicales boves id est fordae boves grav.* — 40) *boves fordae*] *fordae boves* L. *forvidae* B. — 41) *immolabantur*] *immolabant* M. *immolantur* B. L. *dictae a fetu, quae immolabantur; fordicidia sacra cum forda bos mactatur.* — 42) *ab eo*] om. L. — 43) *foedere*] *foede* Gu. 2. — 44) *necaretur*] *mactaretur* L. *notaretur* pr. — 45) *Virgilius*] om. Gu. 1. — 46) *in foedere*] *in foedera* B. Gu. 1. pr. *inter foedera* L. — 47) *capiuntur*] Sic L. S. D. *rapiuntur* vulg. — 48) *quam*] usque ad fin. om. L. *vocabant* B. *forbin* M. Gu. 2. *phorben* pr. om. Gu. 1. — 49) *hoedo*] *ut et dicunt* add. L. — 50) *fostiam*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. S. *fostia* vulg. Paullo ante *fostim* pro *hostem* habent Gu. 1. S. *fustim* Gu. 2. *fostum* L. — 51) *Forum*] *quod* add. B. — 52) *Flaminium*] *Flamineum* L. — 53) *constituenda*] *custodienda* Gu. 1. pr. — 54) *locis*] vulg. *in locis*. *In* om. M. Gu. 1. (qui etiam ante *agris* om.) 2. pr. S. — 55) *Alio*] *Secundo* B. — 56) *dicari*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. *dici* vulg. — 57) *tum*] *quum* B. M. Gu. 1. — 58) *plurale*] *est* add. Gu. 2. — 59) *ex*] om. pr. — 60) *foras dare*] *foros dare* L. — 61) *et foras, fores*] Sic Gu. 2. *et fores et foras* vulg. *et* alterum om. cum Gu. 2. M. — 62) *foreculae*] *forculae* L. B. Gu. 1. — 63) *a fundendo*] *quia aquam fundit* add. L. — 64) *dictus*] Sic M.

cibus potuque confoventur. At Opilius[1] adustas iam vites[2] fomites vocari existimat[3]. Alii vocari putant scintillas, quae ex ferro candenti malleis excutiuntur[4]; dictae autem ita, quia igni sunt confotae. Pari modo assulae, quae sunt securibus excussae.

Fontinalia, fontium sacra. Unde et Romae Fontinalis porta.

Folium a Graeco venit, quod illi dicunt *φύλλον*[5], sed ideo per unum *l*, quia antiqui non geminabant consonantes.

Focus, fomenta, focillationes, foculi a fovendo, id est calefaciendo dicta sunt[6].

Folliculare appellatur pars remi, quae[7] folliculo est tecta, a quo vita follicularis[8].

Ferentarii[9] auxiliares[10] in bello, a ferendo auxilio dicti, vel[11] quia fundis et lapidibus pugnabant, quae tela feruntur, non tenentur[12], ita appellati[13].

Firctum[14] genus libi dictum, quod crebrius ad sacra ferebatur[15], nec sine strue, altero genere libi, quae qui afferebant[16] struferctarii[17] appellabantur.

Feralia[18] diis manibus sacra[19] festa, a ferendis epulis, vel a feriendis[20] pecudibus appellata.

Feria[21] a feriendis victimis vocata[22].

Februarius[23] mensis dictus, quod tum, id est[24] extremo mense anni[25] populus februaretur, id est lustraretur ac purgaretur[26], vel a Iunone februata, quam alii februalem, Romani februlim[27] vocant, quod ipsi eo mense sacra fiebant, eiusque feriae erant Lupercalia, quo die mulieres februabantur, a lupercis, amiculo Iunonis, id est pelle caprina; quam ob causam is quoque dies februatus appellabatur. Quaecunque denique purgamenti causa in[28] quibusque[29] sacrificiis adhibentur, februa appellantur[30]. Id vero, quod purgatur, dicitur februatum.

Fescennini versus, qui canebantur in nuptiis, ex urbe Fescennina dicuntur allati, sive ideo dicti, quia fascinum[31] putabantur arcere.

Fenus[32] et[33] feneratores[34] et lex de credita pecunia fenebris[35], a fetu dicta[36], quod[37] crediti nummi alios pariant, ut apud Graecos eadem res *τόκος* dicitur[38].

Fenum quoque pratorum ab hac causa est appellatum, quando[39] id ipsum manens quotannis novum parit. Unde etiam et[40] *festuca* vocata[41] est.

Felicata[42] patera dicta, quod ad[43] filicis[44] herbae speciem sit caelata[45].

Gu. 2. *dicitur* vulg. — 1) *Opilius*] *orbilius* L. — 2) *vites*] *fomites* M. — 3) *fomites vocari exist.*] Sic Gu. 2. *voc. exist. fom.* vulg. — 4) *excutiuntur*] *exci untur* (sic) Gu. 2. Fortasse scriptum fuit *exciduntur*. — 5) *φύλλον*] *phillon* L. M. Gu. 2. om Gu. 1. — 6) *dicta sunt*] om. L. — 7) *quae*] Sic L. M. Gu. 1. 2. pr. S. *quod* vulg. — 8) *follicularis*] *follicaris* Gu. 1. — 9) *Ferentarii*] *Ferentani* Gu. 1. — 10) *auxiliares*] *auxiliatores* L. Gu. 1. — 11) *vel*] *ita appellati* h. l. addit L. — 12) *tenentur*] *contenentur* M. — 13) *ita appellati*] om. pr. *appellati ita* B. — 14) *Firctum*] *Ferentum* L. *Fertum* B. *Ferctum* S. — 15) *ferebatur*] *ferebantur* M. — 16) *afferebant*] *ferebant* L. — 17) *struferctarii*] Sic B. Gu. 2. pr. S. *strufettarii* Gu. 1. *strufectari* M. *struferentarii* L. — 18) *Feralia*] om. articulum Gu. 1. — 19) *sacra*] Sic L. Gu. 2. *sacrata* vulg. — 20) *feriendis*] Sic Gu. 2. S. *ferendis* vulg. — 21) *Feria*] *Feriae* L. — 22) *vocata*] Sic M. Gu. 2. *appellata* vulg. *dicta* L. — 23) *Februarius*] om. Gu. 1. hunc articulum usque ad verba *februa appellantur*. — 24) *id est*] om. B. — 25) *anni*] om. L. — 26) *purgaretur*] *qui mensis erat anni ultimus* add. L. — 27) *februlim*] *februalim* L. *februllam* B. *februllum* M. *februllim* Gu. 2. — 28) *in*] om. L. — 29) *quibusque*] *quibuscunque* B. pr. — 30) *appellantur*] *appellabantur* L. *appellatur* pr. — 31) *fascinum*] *fascinationes* L. — 32) *Fenus*] Sic tota familia verborum, a verbo *feo* derivata, in omnibus codd. nostris per *e* scribitur, nusquam per *oe*, ut est in vulgatis exemplaribus, a quibus recte recessit Scal. — 33) *et*] om L. — 34) *feneratores*] *fenerator* L. *est fenerata res* B. *et fenerata res* Gu. 1. pr. — 35) *de credita pecunia fenebris*] *fenebris de credita pecunia* L. In B. et M. incipit a voce *fenebris* novus articulus. — 36) *a fetu dicta*] *dicta sunt a fetu* L. — 37) *quod*] *quia* L. — 38) *τόκος dicitur*] *dicitur τοκος* B. om. L. *τόκος* om. Gu. 1. *tokoc* Gu. 2. *tocos* pr. — 39) *quando*] *quoniam* L. —

Fescenoe[46] vocabantur, qui[47] depellere fascinum credebantur.

Ferias antiqui festas[48] vocabant; et aliae erant sine die festo, ut[49] nundinae; aliae cum festo, ut Saturnalia, quibus adiungebantur epulationes ex proventu fetus[50] pecorum frugumque.

Ferire dictum, quod ferientes ferantur[51].

Felicones[52] mali et[53] nullius usus, a filice[54] dicti[55].

Ferus[56] ager, incultus.

Factio et factiosus initio honesta vocabula erant; unde adhuc factiones histrionum et quadrigariorum dicuntur. Modo autem[57] nomine factionis seditio et arma vocantur.

Fama a fando dicta, sic[58] apud Graecos *φήμη ἀπὸ τῆς φάσεως*[59].

Familia[60] antea in liberis hominibus dicebatur, quorum dux et princeps generis vocabatur[61] pater et mater familiae[62]. Unde familia nobilium[63] Pompiliorum, Valeriorum[64], Corneliorum, et familiares, ex eadem familia. Postea hoc nomine etiam[65] famuli appellari coeperunt permutata *i* cum *u* littera.

Facessere significat interdum facere, ut est:

Iussa facessunt.

Interdum vero pro *abeat* ponitur. Pacuvius:

Facessite omnes hinc,

id est[66] abite.

Facul antiqui dicebant et faculter pro facile; unde facultas et difficultas videntur dicta. Sed postea facilitas morum facta est, facultas rerum.

Famuletium dicebatur, quod nunc servitium.

Famicosam[67] terram palustrem vocabant.

Famuli origo ab Oscis dependet[68], apud quos servus *famel*[69] nominabatur[70], unde et familia vocata[71].

Fagutal sacellum Iovis, in quo fuit fagus arbor, quae Iovis[72] sacra[73] habebatur.

Fovii, qui nunc Fabii[74] dicuntur, dicti, quod princeps gentis eius ex ea natus sit, cum qua Hercules in fovea concubuit. Alii putant, eum primum ostendisse, quemadmodum ursi et lupi foveis caperentur[75].

40) *etiam et*] Sic L. M. Gu. 2. Vide notam supra ad voc. *Apricum* locum. *et* om. vulg. *est etiam et fest. voc. est* Gu. 1. — 41) *vocata*] *dicta* L. — 42) *Felicata*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. *Filicata* vulg. Verius, opinor, hoc est, quam *felicata*, quum deducatur a subst. *filix*, quod non scribitur *felix*. Retinui tamen codd. scripturam, mire inter se consentientium. Usui tamen etiam aliquid tribuendum est. — 43) *ad*] om. Gu. 1. — 44) *filicis*] *felicis* M. Gu. 1. — 45) *caelata*] *id est sculpta* add. L. — 46) *Fescenoe*] Sic scripsi e cod. Ursini, quod ipse probat. Et proxime ad hoc accedit Gu. 2., in quo est *Fescemnoe*. Vid. Ursini, Scal. et Dacerii notas. *Fesnoae* vulg. atque ita reliqui libri nostri. — 47) *qui*] *quae* L. — 48) *festas*] *festa* B. — 49) *ut — cum festo*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 50) *fetus*] om. L. Gu. 1. — 51) *ferantur*] *feruntur* L. B. Gu. 1. pr. S. *feriantur* M. — 52) *Felicones*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. *Filicones* vulg. Vid. not. ad glossam *Felicata*. — 53) *et*] om. B. — 54) *filice*] *felice* M. Gu. 2. — 55) *dicti*] *Filtra sunt incantationes ad viros in amorem deducendos vel alienandos* add. L. — 56) *Ferus*] *Efferus* L. — 57) *autem*] om. L. — 58) *sic*] *sed* Gu. 1. — 59) *φήμη ἀπὸ τῆς φάσεως*] *pheme apo tes phaseos* pr. *phiou apo tis phaseos* M. Gu. 2. om. Graeca L. Gu. 1. — 60) *Familia*] *autem* add. L. B. Gu. 1. pr. — 61) *vocabatur*] *vocabantur* B. pr. — 62) *familiae*] om. L. — 63) *nobilium*] *nobiliorum* Gu. 1. — 64) *Valeriorum*] *Valesiorum* L. — 65) *etiam*] *et* Gu. 1. — 66) *hinc, id est*] *id est hinc* L. — 67) *Famicosam*] Sic M. Gu. 2. *Famelicosam* vulg. — 68) *dependet*] *dependit* M. Gu. 2. pr. — 69) *famel*] *famyl* L. — 70) *nominabatur*] *vocabatur* B. — 71) *vocata*] om. B. — 72) *Iovis*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. Vide not. ad glossam *Aliuta*. *Iovi* vulg. — 73) *sacra*] *sacrata* L. B. — 74) *Fabii*] *Favii* B. Gu. 1. 2. pr. *Favi* M. — 75) *foveis cap.*] *cap. fov.* L.

Faces antiqui dicebant, ut fides.

Famino, dicito.

Facem in nuptiis in honorem Cereris praeferebant; aqua[1] aspergebatur[2] nova nupta, sive ut casta puraque ad virum veniret[3], sive ut ignem atque[4] aquam cum viro communicaret.

Fabam nec tangere, nec nominare Diali flamini licet, quod ea putatur ad mortuos pertinere. Nam et Lemuralibus iacitur larvis, et parentalibus adhibetur sacrificiis[5], et in flore eius luctus literae apparere videntur[6].

Flamen Dialis dictus, quod filo assidue[7] veletur; indeque[8] appellatur flamen, quasi filamen. Dialis autem appellatur a Dio[9], a quo vita dari putabatur[10] hominibus.

Famella diminutivum a fama.

Faviani[11] et Quintiliani appellabantur luperci, a Favio[12] et Quintilio[13] praepositis suis.

Fastorum libri appellantur[14], in quibus totius anni fit[15] descriptio. Fasti enim dies festi sunt.

Fanum a Fauno dictum, sive a fando, quod dum pontifex[16] dedicat[17], certa verba fatur.

Fastigium aedificii summum.

Favi[18] a favendo[19].

Favissae[20] locum sic appellabant, in quo erat aqua inclusa circa templa. Sunt autem, qui putant, favissas[21] esse in Capitolio cellis[22] cisternisque similes, ubi reponi erant solita ea, quae in templo vetustate erant facta inutilia[23].

Faventia bonam ominationem significat. Nam praecones clamantes populum sacrificiis favere iubebant. Favere enim est bona fari, at[24] veteres poetae pro silere usi sunt favere[25].

Falcones dicuntur, quorum digiti pollices in pedibus intro sunt curvati, a similitudine falcis.

Farreum[26] genus libi ex farre factum.

Falarica genus teli missile[27], quo utuntur ex falis[28], id est ex locis exstructis dimicantes.

Fatantur, multa fantur.

Falae[29] dictae ab altitudine[30], a falando[31], quod apud Etruscos significat coelum.

Farfenum virgulti genus.

Fascinum et fas a fando nominantur[32].

Fartores, nomenclatores, qui clam velut infercirent[33] nomina salutatorum in aurem candidati.

1) *aqua*] vulg. *aquaque*; om. *que* L. B. M. Gu. 1. 2. — 2) *aspergebatur*] *sparg.* pr. *expergebantur* Gu. 1. — 3) *veniret*] *venisset* Gu. 2. — 4) *atque*] *ut* add. L. — 5) *adhibetur sacr.*] *sacr. adh.* L. — 6) *luctus literae apparere videntur*] *cum apperitur luctus apparere videtur* L. — 7) *assidue*] Sic L. M. Gu. 1. 2. pr. S. *assiduo* vulg. — 8) *indeque*] Sic L. B. Gu. 1. 2. pr. S. *que* om. vulg. — 9) *Dio*] *id est Iove* add. L. — 10) *dari putabatur*] *putabatur dari* B. — 11) *Faviani*] *Fabiani* L. quod fortasse verum. — 12) *Favio*] *Fabio* L. quod verum videtur. — 13) *Quintilio*] *Quintiliano* B. — 14) *appellantur*] *appellabantur* B. — 15) *fit*] *sit* L. Gu. 2. — 16) *pontifex*] *maximus* add. vulg. Sed om. Gu. 2. S. — 17) *dedicat*] *indicat* Gu. 1. — 18) *Favi*] *Favus* L. — 19) *favendo*] *fovendo* M. Gu. 2. — 20) *Favissae*] *Favisce* Gu. 2. *Favisae* M. Gu. 1. — 21) *favissas*] *favisas* B. M. Gu. 1. pr. — 22) *cellis*] *subterraneis* add. L. — 23) *vetustate erant facta inutilia*] *erant vet. facta inut.* B. — 24) *at*] *et* pr. — 25) *pro silere usi sunt favere*] *favere pro silere usi sunt. Virg. Ore favete omnes.* B. — 26) *Farreum*] om. glossam B. — 27) *missile*] *missilis* L. — 28) *falis*] *faliis* B. *falissi* Gu. 1. — 29) *Falae*] *Falcae falae* B. — 30) *ab altitudine*] *a multitudine ab altitudine* Gu. 1. — 31) *falando*] *falado* M. Gu. 1. *falendo* B. — 32) *nominantur*] *nominabantur* L. — 33) *infercirent*] Sic B. M. Gu. 2. pr. *infarcirent* vulg. — 34) *Furnalia*] *Furinalia* L. — 35) *dicebant*] Sequitur in L. haec glossa: *Fugere est putrefieri, M. T. libro tertio officiorum ait vinum fugiens vendat sciens, nam si putrefiat fugit ab usu nostro.* — 36) *suspendebantur*] Sic L. B. Gu. 2. *suspendebant* vulg. — 37) *quod*] *qui* B. — 38) *quam*] *quem* B. M. Gu. 2. *quae* Gu. 1. — 39) *est*] om. Gu. 1. — 40) *et*] om. B. — 41) *pro saepius*] *saepius pro* B. — 42) *posuit*] *ponit* L. —

Furnalia[34] sacra Furinae, quam deam dicebant[35].

Furcilles sive furcilla, quibus homines suspendebantur[36].

Fundus dicitur ager, quod[37] planus sit ad similitudinem fundi vasorum. Fundus quoque dicitur populus esse rei, quam[38] alienat, id est auctor.

Futare arguere est[39], unde et[40] confutare. Sed Cato hoc pro saepius[41] fuisse posuit[42].

Futiles dicuntur, qui silere tacenda nequeunt, sed ea effundunt[43]. Sic et vasa futilia[44] a fundendo vocata[45].

Flagratores dicebantur genus hominum[46], quod[47] mercede flagris caedebantur.

Flustra dicuntur, quum in mari fluctus non moventur, quam Graeci *μαλακίαν* vocant[48].

Flator tibicen[49].

Flemina dicuntur, quum ex labore viae sanguis defluit circa talos[50].

Flaminius circus et via Flaminia[51] a Flaminio consule dicta sunt, qui ab Hannibale[52] interfectus est ad lacum Trasimenum.

Flaminia[53] aedes domus flaminis Dialis.

Flammearii, infectores[54] flammei coloris, *Violarii* violatii dicuntur[55].

Flumentana[56] porta Romae appellata, quod Tiberis partem ea[57] fluxisse affirmant.

Flammeo[58] amicitur nubens ominis[59] boni causa, quod eo assidue utebatur flaminica, id est flaminis uxor, cui non licebat facere divortium.

Fidusta a fide denominata[60], ea quae maximae fidei erant.

Fides genus citharae dicta, quod tantum inter se chordae eius, quantum inter homines fides concordet[61]; cuius diminutivum *fidicula* est.

Fixulas[62] fibulas.

Fiscellus casei mollis appetitor, ut catillones[63] catillorum[64] liguritores[65].

Fiber genus bestiae quadrupes[66]. Plautus:

Sic me subes cottidie[67], *quasi fiber salicem;*

quo nomine extremae orae fluminis[68] appellantur. Unde et *fibras* iocinerum[69] et *fimbrias* vestimentorum dicimus.

Fratria, uxor fratris.

43) *effundunt*] *fundunt* L. *diffundunt* Gu. 1. — 44) *futilia*] *fictilia* Gu. 1. — 45) *vocata*] *dicta* L. — 46) *genus hominum*] *homines* L. B. — 47) *quod*] *qui* L. — 48) *quam Graeci μαλακίαν vocant*] *quam Graeci vocant γαληνη* B. *quam* om. M. *malakian* Gu. 2. *malacian id est languorem voc.* pr. om. Graecam vocem Gu. 1. — 49) *tibicen*] *a flando dictus* add. L. — 50) *talos*] *talum* L. B. Gu. 1. pr. — 51) *via Flaminia*] *Flaminia via* L. — 52) *Hannibale*] Sic L. M. Gu. 2. *Annibale* vulg. — 53) *Flaminia*] *Flaminea* L. *Flaminae* M. *Flaminiae* Gu. 2. — 54) *infectores*] Sic L. M. Gu. 2. pr. S. *interfectores* vulg. — 55) *Violarii violatii dicuntur*] Sic Gu. 1. 2. pr. *violarii violatii coloris dicuntur* M. S. *Violarii interfectores violatii dic.* B. *Flammearii interfectores coloris violarii dicuntur* L. *Violarii interfectores violatii coloris dicuntur* vulg. — 56) *Flumentana*] om. articulum Gu. 1. — 57) *ea*] *per eam* L. — 58) *Flammeo*] om. articulum Gu. 1. *Flamineo* B. pr. — 59) *ominis*] om. L. — 60) *denominata*] *nominata* M. Gu. 1. — 61) *concordet*] Sic M. Gu. 1. 2. *concordent* vulg. Offendit hoc dicendi genus, quod verbi attractionem vocant, librarios. At vide Krueger über die Attraction der latein. Sprache. §. 29. — 62) *Fixulas*] om. articulum L. *Fisulas* Gu. 1. — 63) *catillones*] *catilliones* L. B. *catiliones* Gu. 2. — 64) *catillorum*] *catilliorum* Gu. 1. *catulorum* L. — 65) *liguritores*] *ligurritores* M. pr. — 66) *quadrupes*] *quadripes* M. Gu. 2. Ceterum libri *vespae* pro *bestiae*; correxerunt Scal. Dac. Gothofr. — 67) *cottidie*] Sic M. Gu. 2. *quotidie* vulg. — 68) *orae fluminis*] Sic L. B. Gu. 1. 2. *fluminis orae* S. *fluminum orae* vulg. — 69) *iocinerum*] Sic B. Gu. 1. 2. *iocinorum* M. pr. S. *iecinorum* vulg.

Frivola sunt proprie vasa fictilia quassa. Unde dicta verba frivola, quae minus sunt fide subnixa.
Frater a Graeco dictus est[1] φρήτρη[2], vel quod sit fere alter.
Frontem antiqui masculino genere[3] dixere.
Fremitum dictum velut ferimentum.
Fratilli villi sordidi in tapetis[4].
Fracebunt[5], displicebunt[6].
Forago, filum, quo textrices diurnum opus distinguunt, a forando dictum.
Frutinal templum Veneris Fruti[7].
Fringilla[8] avis dicta, quod frigore cantet et vigeat; unde et friguttire[9].
Fratriare[10] puerorum mammae dicuntur[11], quum primum tumescunt, quod velut fratres pares oriuntur, quod etiam in frumento spica facere dicitur[12].
Frigere et frictum a Graeco venit[13] φριγεῖν[14].
Fregellae[15] locus in urbe, in quo civitatis[16] felii[17] hospites habitaverunt[18].
Festram antiqui dicebant, quam nos fenestram.
Firmum[19] ἀπὸ τοῦ ἕρματος[20], quod significat sustentaculum[21], dictum videtur[22].
Frausus erit, fraudem[23] commiserit.
Faleri[24] oppidum a fale dictum.
Fraxare[25] vigiliam circuire[26].
Florifertum dictum, quod eo die spicae feruntur ad sacrarium[28].
Frugamenta a frugibus appellata.
Frendere est frangere; unde et faba fresa[29]; unde et dentibus dicimus[30] frendere.
Formucales[31] forcipes dictae, quod forma[32] capiant, id est ferventia[33].
Farrago appellatur id, quod ex pluribus satis pabuli causa datur iumentis.
Fetiales[34] a feriendo[35] dicti. Apud hos enim belli pacisque faciendae ius est[36].
Feretrius Iuppiter[37] dictus a ferendo, quod pacem ferre putaretur; ex cuius templo sumebant sceptrum, per quod iurarent, et lapidem silicem, quo foedus ferirent.
Femur[38], femoris et femen, feminis.
Fenero et feneror dici potest.
Frux, frugis dixerunt antiqui.

1) *est*] om. B. — 2) φρήτρη] Sic scripsi e M. Gu. 2., in quibus est *phretre* — φρήτωρ vulg. om. L. Gu. 1. pr. — 3) *ant. masc. gen.*] *masc. gen. ant.* Gu. 1. — 4) *tapetis*] *tappetis* M. — 5) *Fracebunt*] *Frccebunt* L. Gu. 1. pr. *Fracebant* B. — 6) *displicebunt*] *displicebant* B. — 7) *Fruti*] *Frutete* L. Excidit fortasse ultima littera, legendumque *Frutis*. — 8) *Fringilla*] *Fringuilla* L. — 9) *friguttire*] Sic B., qui addit in margine: *vulgari sermone vocatur franguello*, M. Gu. 2. pr. *frigutire* vulg. *fringuttire* L. — 10) *Fratriare*] *Fratrare* B. M. pr. S. *Fratrariae* L. *Fratiare* Gu. 1. — 11) *mammae dicuntur*] *dicuntur mammae* Gu. 1. — 12) *spica facere dicitur*] Sic L. Gu. 1. 2. pr. S. *spica facere dicuntur* B. M. *spicae facere dicuntur* vulg. — 13) *venit*] om. B. — 14) φριγεῖν] Sic scripsi e M. Gu. 2., qui exhibent *phrigin*; *phricein* pr. om. L. Gu. 1. B., qui in marg. exhibet φρυγῶ. φρικεῖν vulg. — 15) *Fregellae*] Sic M. Gu. 2. S. *Fragellae* L. B. Gu. 1. pr. — 16) *civitatis*] *civitas* B. *fregee* add. L. — 17) *felii*] *feliis* B. M. Gu. 1. 2. *illius* Dacer., quod verum puto; om. L. — 18) *habitaverunt*] Sic M. Gu. 1. 2. *habitavere* vulg. — 19) *Firmum*] om. glossam L. B. — 20) ἀπὸ τοῦ ἕρματος] *apo tu ermatos* M. Gu. 2. *hermatos* pr. omissis vv. ἀπὸ τοῦ. om. Graeca verba Gu. 1. — 21) *quod significat sustentaculum*] om. Gu. 1. *quod sign.* om. pr. — 22) *videtur*] om. Gu. 1. pr. — 23) *fraudem*] *qui fr.* L. — 24) *Faleri*] *Falari* Gu. 1. — 25) *Fraxare*] *Frassare* B. — 26) *circuire*] Sic L. M. Gu. 2. *circumire* vulg. *circumvenire* B. — 27) *die*] om. Gu. 1. — 28) *sacrarium*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *sacrificium* vulg. — 29) *fresa*] Sic L. M. Gu. 1. 2.

Fructam et fructum.

Ferocit apud Catonem ferociter agit.

Fivere[39] idem[40] pro figere[41].

Fruniscor et frunitum dixit Cato; nosque quum adhuc dicimus infrunitum, certum est antiquos dixisse frunitum.

Felices arbores Cato dixit[42], quae fructum ferunt, infelices, quae non ferunt.

Falsius et falsior quum rationabiliter dici possint[43], non tamen sunt[44] in consuetudine.

Furum[45] genitivus pluralis a fure.

Fucilis, falsa; dicta autem[46] quasi fucata.

Feriae statae appellabantur, quod certo statutoque die observarentur.

Fluoniam Iunonem mulieres colebant, quod eam sanguinis fluorem in conceptu retinere putabant[47].

Flammeo vestimento Flaminica utebatur, id est Dialis uxor et Iovis sacerdos, cui telum fulminis[48] eodem[49] erat colore.

Fulguritum[50], id[51] quod est fulmine[52] ictum, qui locus statim fieri putabatur religiosus[53], quod eum[54] deus sibi dicasse videretur[55].

Fanatica dicitur arbor[56] fulmine[57] icta[58].

Fulmen dictum a fluore flammae.

Fulgere prisci pro ferire dicebant, unde fulgus[59] dictum est.

Funebres tibiae dicuntur, cum quibus in funere canitur, quas Flamini audire putabatur[60] illicitum.

Flaminius camillus puer dicebatur ingenuus patrimes et matrimes, qui flamini Diali ad sacrificia praeministrabat. Antiqui enim ministros camillos dicebant. Alii dicunt omnes pueros apud antiquos[61] camillos[62] appellatos, sicut habetur[63] in antiquo carmine, quum pater filio de agricultura praeciperet:

Hibérno[64] *pulvere, vérno luto, grándia farra*
Camille metes.

Flaminia[65] dicebatur sacerdotula, quae *Flaminicae*[66] Diali praeministrabat, eaque patrimes et matrimes erat, id est patrem matremque[67] adhuc[68] vivos habebat.

Ficolea palus ficulneus[69].

Flaminius lictor est, qui flamini Diali sacrorum causa praesto est.

pr. *fressa* vulg. — 30) *dentibus dicimus*] *dicimus dentibus* B. — 31) *Formucales*] *Formicales* B. Gu. 1. — 32) *forma*] *formam* L. — 33) *id est ferventia*] om. L. — 34) *Fetiales*] Sic M. S. *Feciales* cett. — 35) *feriendo*] Sic B. pr. S. *ferendo* vulg. cum cett. — 36) *est*] *erat* B. — 37) *Iuppiter*] Sic L. B. M. Gu. 2. *Iupiter* vulg. — 38) *Femur*] Sic omnes codd. per simplex *e* non per *oe*, ut in vulgata est, hanc exhibent vocem et quae cum ea cohaerent. — 39) *Fivere*] om. glossam S. Dac. — 40) *idem*] *item* B. M. Gu. 1. 2. — 41) *figere*] Sic B. M. Gu. 2. pr. *fugere* vulg. — 42) *Cato dixit*] *dixit Cato* B. — 43) *possint*] Sic L. B. M. Gu. 1. pr. S. *possunt* vulg. — 44) *sunt*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 45) *Furum*] om. glossam L. — 46) *autem*] om. Gu. 1. — 47) *putabant*] *dicebant* B. — 48) *fulminis*] *fulminare* L. *fulminire* Gu. 1. pr. *fluminire* B. — 49) *eodem*] *idem* L. B. pr. *id est* Gu. 1. — 50) *Fulguritum*] *Fulminitum* L. B. Gu. 1. pr. — 51) *id*] *idem* L. — 52) *fulmine*] *fulmen* B. — 53) *put. religiosus*] *relig. putabatur* B. — 54) *eum*] *quibus enim* B. — 55) *videretur*] *videbatur* L. — 56) *dicitur arbor*] *arbor dic.* B. *arbos* Gu. 1. — 57) *fulmine*] *a fulm.* L. — 58) *icta*] *iacta* Gu. 2. — 59) *fulgus*] *fulgur* L. Gu. 1. — 60) *putabatur*] *putabant* M. — 61) *apud antiquos*] Sic Gu. 2. *ab antiquis* vulg. — 62) *camillos*] *camillus* L. — 63) *habetur*] *habentur* L. — 64) *Hiberno*] Versus sunt Saturnio metro scripti. — 65) *Flaminia*] *Flaminula* L. *Flamina* Gu. 1. — 66) *flaminicae*] *flaminee* L. — 67) *matremque*] *et matrem* L. B. — 68) *adhuc*] om. L. — 69) *ficulneus*] *ficulnus* Gu. 1.

Frequentarium frequentem.

Fornacalia feriae institutae sunt farris torrendi gratia, quod ad fornacem, quae in pistrinis erat, sacrificium fieri solebat.

Furvum bovem, id est nigrum, immolabant Inferno[1].

Ferentarii levis armaturae pugnatores.

Faustulum porcellum[2], feturam porcorum.

Familiaris Romanus, privatus Romanus.

Fana, quod fando consecrantur.

Fastis diebus iucunda fari licebat, nefastis quaedam non licebat fari[3].

Fenus appellatur naturalis terrae fetus; ob quam causam et[4] nummorum fetus fenus est vocatum[5], et de ea re leges fenebres.

LIBER VII.

Gerrae crates vimineae. Athenienses quum Syracusas obsiderent et crebro gerras poscerent, irridentes Siculi gerras clamitabant. Unde factum est, ut gerrae pro nugis et contemptu[6] dicantur.

Genas Ennius palpebras putat, quum dicit hoc versu:

Pandite, sulti', genas[7], *et corde relinquite somnum.*

Alii eas partes putant genas dici, quae sunt sub oculis. Pacuvius genas putat[8] esse, qua barba primum oritur, hoc versu:

Nunc prímum opacat flóre lanugó genas.

Gentilis dicitur et ex[9] eodem genere ortus, et is, qui simili nomine appellatur, ut ait Cincius[10]:

Gentiles mihi sunt, qui meo nomine appellantur.

Genialis lectus, qui nuptiis[11] sternitur in honorem[12] genii, unde et appellatus[13].

Gens Aelia appellatur, quae ex multis familiis conficitur.

Gerusia curia ab aetatis vocabulo dicta.

Genuini dentes, quod[14] a genis dependent.

Gestus, quo[15] indicatur, quid geratur, praeter participium, quod a gerendo deducitur.

1) *Inferno*] Sic scripsimus de coniectura, quum in codd. L. M. Gu. 1. 2. pr. sit *eterno*, quod frequenter in libris Mss. confundi cum voc. *infernus* docuit Drakenb. ad Sil. Ital. III, 36. Scal. et Dac. scripserunt *Averno*, quum vulg. sit *Saturno*, quod unus exhibet cod. Berol. — 2) *porcellum*] *porcillum* Gu. 2. — 3) *licebat fari*] Sic L. B. Gu. 1. 2. *fari licebat* vulg. — 4) *et*] om. L. — 5) *vocatum*] *appellatum* Gu. 1. — 6) *et contemptu*] Doederlein. latein. Synon. u. Etymol. T. III. p. 86. legendum esse censet *et cum contemptu.* Sed contemptum fortasse Festus posuit pro *re contemnenda.* — 7) *sulti', genas*] Sic Scal. et Dacer. optime, quum vulg. sit *sulpigenas*, quod nihil est; *sopigenas* B. pr. *subig.* Gu. 1. *sulpigenas* L. M. Gu. 2. — 8) *putat*] om. L. — 9) *ex*] Sic L. M. Gu. 1. 2. S. *ex* om. vulg. *et* om. B. — 10) *ut ait Cincius — appellantur*] om. Gu. 1. — 11) *nuptiis*] *in nupt.* L. — 12) *honorem*] *honore* B. Gu. 2. *honore regnu* M. — 13) *appellatus*] Sic M. Gu. 2. *est appellatus* L. *appellatur* vulg. — 14) *quod*] *qui* L. *appellantur*, *quod* B. — 15) *quo*] *quod* L. — 16) *appellabant*] *appellant* L. — 17) *rerum omnium*] *omnium rerum* L. — 18) *gignuntur*] *gignantur* Gu. 1. — 19) *propterea*] *praeterea* Gu. 1. — 20) *nominatur*] *appellatur* B. — 21) *esse putarunt*] *putant esse* B. — 22) *uniuscuiusque*] *unius* om. B. — 23) *ex*] *de* Gu. 1. — 24) *eadem*] *ex eadem* L. B. Gu. 1. — 25) *nati*] *geniti* M. Gu. 1. pr. — 26) *Gemursa*] *Germursa* L. Gu. 1. *Germusa* B. — 27) *faciat*] *facit* L. — 28) *qui id*] *quid* M. Gu. 2. *quod* B. *id* om. L. B. pr. — 29) *Gingrire*] *Gingurire* L. — 30) *gingrinae*] *vocantur* add. L. — 31) *Gingeriator*] Sic S. Dac. *Gizeriator* vulg. *Generiator* B., in cuius cod. margine est *Gizeriator*, quod exhibent

Genium appellabant[16] deum, qui vim obtineret rerum omnium[17] gerendarum. Aufustius; *Genius*, inquit, *est deorum filius, et parens hominum, ex quo homines gignuntur*[18]. *Et propterea*[19] *genius meus nominatur*[20], *quia me genuit.* Alii genium esse putarunt[21] uniuscuiusque[22] loci deum.

Germen est, quod ex[23] arborum surculis nascitur; unde et germani, quasi eadem[24] stirpe nati[25].

Gemursa[26] sub minimo digito pedis tuberculum, quod gemere faciat[27] eum, qui id[28] gerat.

Gingrire[29] anserum vocis proprium est. Unde genus quoddam tibiarum exiguarum gingrinae[30].

Gingeriator[31] tibicen.

Gizeria[32] ex multis obsoniis decerpta.

Geniales deos dixerunt[33] aquam, terram, ignem, aerem. Ea enim sunt semina rerum, quae Graecorum alii *στοιχεῖα*[34], alii *ἀτόμους*[35] vocant. Duodecim quoque[36] signa, lunam et solem, inter hos deos computabant. Geniales autem dicti a gerendo[37], quia plurimum posse putabantur[38], quos postea gerulos appellarunt.

Gnarus[39] quum significet[40] id, quod scius, peritus est[41], tamen[42] invenimus prognare significare aperte.

Gnephosum[43] obscurum, videlicet ex[44] Graeco, quod est *κνέφας*[45].

Galli, qui vocantur Matris Magnae comites, dicti sunt a flumine[46], cui nomen est Gallo; quia qui ex eo biberint[47], in hoc furere[48] incipiant[49], ut se privent virilitatis parte. Alii putant, ideo[50] eos sibi genitalia incidere, quia violaverint[51] nomen patris matrisve, ne possint[52] ipsi fieri parentes.

Gnarigavit[53] apud Livium significat[54] narravit.

Gnarivisse[55] narrasse.

Gaia Caecilia appellata est[56], ut Romam venit, quae antea Tanaquil vocitata erat[57], uxor Tarquinii Prisci regis Romanorum, quae tantae probitatis fuit, ut id nomen ominis boni causa frequententent nubentes, quam summam[58], asseverant lanificam fuisse[59].

Gallam bibere ac rugas conducere ventri, quum ait Lucilius, praemonet, parsimonia esse utendum, neque gulae indulgendum ventremque coartandum[60].

Gaulus genus navigii paene rotundum[61].

Galbeum ornamenti genus.

M. Gu. 2. pr. *Gigeriator* Gu. 1. — 32) *Gizeria*] Sic L. B. Gu. 2. pr. *Gezeria* vulg. *Gigeria* M. Gu. 1. S. — 33) *dixerunt*] *dixere* L. — 34) *στοιχεῖα*] *stichia* M. Gu. 2. om. L. Gu. 1. pr. *στοιχεια dicunt* B. — 35) *alii ἀτόμους*] Sic, omissis verbis *alii σπέρματα*, quae sunt in vulgata, exhibent M. Gu. 2. *alii σπέρματα alii ἀτόμους* om. Gu. 1. *alii σπερμ. alii ἀτομ. vocant* om. L. *σπερμ. alii ἀτομ.* om. pr. *Graecorum alii γενεσθλίους vocant* B. *alii σπέρματα vocant*, omissis verbis *alii ἀτόμους* S. Dac. — 36) *quoque*] *dicunt* add. B. — 37) *gerendo*] *generando* Gu. 1. — 38) *putabantur*] *putabant* B. — 39) *Gnarus*] *Gegnarus* Gu. 1. — 40) *quum significet*] L. *significat*, omisso *cum. significat* B. *enim significat* Gu. 1. — 41) *id, quod scius, peritus est*] *idem quod peritus et scius est* L. *id quod doctus et peritus et scius et peritus* Gu. 1. *est* om. B. M. — 42) *tamen*] usque ad finem om. L. Gu. 1. pr. — 43) *Gnephosum*] *Genephosum* Gu. 2. *Genofosum* L. — 44) *ex*] *a* L. — 45) *κνέφας*] om. L. Gu. 1. *knephas* Gu. 2. *gnephos* B., in marg. *γνοφος*. *gnophos* pr. — 46) *flumine*] *phrygio* add. L. — 47) *biberint*] *biberunt* Gu. 1. — 48) *furere*] *furore* M. Gu. 2. — 49) *incipiant*] *incipiunt* L. B. *incipiuntur* Gu. 1. — 50) *ideo*] *adeo* M. — 51) *violaverint*] *violaverunt* L. — 52) *possint*] *possent* Gu. 1. — 53) *Gnarigavit*] *Gnaravit* L. — 54) *apud Livium significat*] Sic Gu. 1. 2. *significat apud Liv.* vulg. — 55) *Gnarivisse*] *Gnariisse* M. *Gnarivisse* Gu. 2. *Gnaravisse* L. *Gnaruisse* vulg. cum reliquis. — 56) *appellata est*] Sic B. M. Gu. 1. 2. S. *est appell.* vulg. — 57) *erat*] om. L. *est* Gu. 1. — 58) *summam*] *sanctissimam* L. — 59) *asseverant lanif. fuisse*] *lan. ass. fuisse* Gu. 1. — 60) *coartandum*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. — 61) *paene*

Gestit, qui subita felicitate exhilaratus nimio corporis motu praeter consuetudinem exsultat.

Gnaeus[1] et corporis insigne et praenomen a generando[2] dicta esse, et ea ipsa ex Graeco *γίγνεσθαι*[3], apparet.

Ganeum antiqui locum abditum ac velut sub terra[4] dixerunt. Terentius:

Ubi[5] *íllum quaeram? crédo abductum*[6] *in gáneum.*

Galearia a galearum similitudine[7] dicta.

Gnitus et gnixus a genibus prisci dixerunt.

Gnotu[9], cognitu[10].

Gravastellus[11], senior. Plautus:

Qui est[12] *grávastellus*, *qui ádvenit.*

Ut[13] puto gravastellus a gravitate dictus.

Gramiae[14] oculorum sunt vitia, quas alii glamas[15] vocant[16].

Groma[17] appellatur genus machinolae cuiusdam, quo regiones agri cuiusque cognosci[18] possunt, quod genus Graeci *γνώμονα* dicunt[19].

Grumus terrae collectio, minor tumulo.

Gracchuris[20] urbs Iberae[21] regionis, dicta a Graccho Sempronio, quae antea Ilurcis nominabatur.

Graeca sacra festa Cereris ex Graecia translata, quae ob inventionem Proserpinae matronae colebant. Quae sacra, dum non esssent matronae, quae facerent propter cladem Cannensem et frequentiam lugentium, institutum est, ne amplius centum[22] diebus lugeretur.

Gruere dicuntur grues, ut sues[23] grunnire. Unde tractum[24] est congruere, hoc est[25] convenire, qnia id genus volucrum minime solivagum est.

Gradivus[26] Mars appellatus[27] a gradiendo[28] in bella ultro citroque; sive a vibratione hastae, quod Graeci dicunt *κραδαίνειν*[29]; vel, ut alii dicunt, quia gramine sit ortus, quod[30] interpretantur[31], quia corona graminea[32] in re militari maximae est honorationis.

Grassari antiqui ponebant pro adulari. Grassari autem dicuntur latrones vias obsidentes; gradi siquidem ambulare est, unde tractum[33] grassari, videlicet ab impetu gradiendi.

rotundum] *parvum et rot.* L. *prone* Gu. 1. — 1) *Gnaeus*] Sic B. S. *Gneus* vulg. — 2) *generando*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *gerendo* vulg. — 3) *γίγνεσθαι*] *gignesthe* M. Gu. 2. pr. *γιγνεσθαι gigneste* B. om. L. Gu. 1. — 4) *sub terra*] *subterraneum* B. — 5) *Ubi*] om. M. *Abi* Gu. 2. — 6) *abductum*] *abditum* Gu. 1. *obductum* B. pr. — 7) *gal. simil.*] *sim. gal.* L. — 8) *Gnitus*] *Geniter* pr. Tum scripsi *a genibus*, quum libri omnes exhibeant: *a generibus.* — 9) *Gnota*] om. glossam M. — 10) *cognitu*] *pro cognitu* L. — 11) *Gravastellus*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *Gravestellus* vulg. Eadem varietas est in iisdem libris paullo post. — 12) *Qui est*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *Quis est iste* vulg. — 13) *Ut puto*] usque ad finem om. L. A verbo *a grav.* usque ad fin. om. Gu. 1. — 14) *Gramiae*] *Granie* L. — 15) *glamas*] *galmas* B., in marg. *grammae.* *gramas* pr. — 16) *vocant*] *vocent* Gu. 1. — 17) *Groma*] Sic L. B. M. Gu. 2. S. *Gnoma* vulg. Vid. Scalig. et Dacer. notas. — 18) *cuiusque cognosci*] *cogn. cuiusque* L. — 19) *γνώμονα dicunt*] Sic Gu. 2. *γνωμ. vocant* B. om. L. Gu. 1. *dicunt γν.* vulg. — 20) *Gracchuris*] *Gracuris* L. Gu. 1. *Gracurris* B. — 21) *Iberae*] *Iberie* L. *regionis hiberecae* B. — 22) *centum*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. XXX. vulg. — 23) *ut sues*] *et sues* L. — 24) *tractum*] *tractatum* M. — 25) *hoc est*] om. B. — 26) *Gradivus*] *Gradius* M. pr. *Grandivus* Gu. 1. — 27) *appellatus*] Sic, omisso *est*, quod exhibet vulgata, Gu. 2. — 28) *gradiendo*] *graediendo* M. — 29) *κραδαίνειν*] *kradenin* M. Gu. 2. om. L. Gu. 1., qui lacunae signo praeponit *id*, pr. — 30) *quod*] om. B. — 31) *interpretantur*] Sic Gu. 1. 2. pr. *interpretatur* vulg. — 32) *graminea*] *graminia* L. — 33) *tractum*] *est* praeponit L. — 34) *appellabantur*] *appellantur* L. B. — 35) *in*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 36) *Aegipanas*] *Egiptias* L. *Aegipnas* B. — 37) *furculas*] *furcales* Gu. 2. a prim. man. *furcas* Gu. 1. — 38) *superstantes*] *superstanti-*

Grallatores appellabantur[34] pantomimi, qui, ut in[35] saltatione imitarentur Aegipanas[36], adiectis perticis, furculas[37] habentibus, atque in his superstantes[38] ob similitudinem[39] crurum eius generis gradiebantur, utique propter difficultatem consistendi. Plautus:

Vínceretis cúrsu cervas[40] *ét grallatorém gradu.*

Gravida est, quae iam gravatur[41] conceptu[42] praegnans, velut occupata in[43] generando, quod conceperit; *inciens*[44], propinqua partui, quod incitatus sit fetus eius[45].

Graculi a sono oris[46] vocati[47], sive a gerendo dicti, quod iacta segetum semina[48] plurimum gerant, vel quod ex olivetis cubitum se recipientes duas pedibus bacas[49], tertiam ore ferant[50].

Greges ex Graeco dicti[51], quos illi *γέργερα* solent appellare[52].

Grave aes dictum a pondere, quia deni asses, singuli pondo libras efficiebant, denarium ab hoc ipso[53] numero dictum[54]. Sed bello Punico populus Romanus, pressus aere alieno ex singulis assibus librariis senos fecit, qui tantundem valerent[55]. Item nummi quadrigati et bigati a figura caelaturae dicti[56].

Glomus in sacris[57] crustulum, cymbii[58] figura, ex oleo coctum appellatur.

Glos, viri soror, a Graeco *γάλοως*[59].

Glocire[60] et *glocidare* gallinarum proprium est, quum ovis incubiturae sunt.

Glittis[61], subactis, levibus, teneris[62].

Gluma hordei tunicula, dictum, quod glubatur id granum. Unde et pecus glubi dicitur, cuius pellis detrahitur.

Gliscere crescere est; *gliscerae*[63], mensae gliscentes, id est[64] crescentes, per instructionem epularum scilicet.

Glucidatum, suave et iucundum. Graeci etenim *γλυκύν*[65] dulcem dicunt.

Gloria a Graeca voce dicta: hanc enim illi *κλέος* vocant[66].

Gulliocae nucum iuglandium[67] summa et viridia putamina.

Gutturnium[68] vas, ex quo aqua in manus datur, ab eo, quod propter oris angustias guttatim fluat[69].

Gaudium ἀπὸ τοῦ γαυριᾷν[70] dictum.

bus Gu. 1. — 39) *similitudinem*] *simulationem* L. B. Gu. 1. — 40) *cursu cervas*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *cervas cursu* vulg. — 41) *gravatur*] *gravat* Gu. 1. — 42) *conceptu*] *concepto* L. Gu. 1. pr. — 43) *in*] om. L. — 44) *inciens*] Sic L. B. M. Gu. 2. pr. S. *Incipiens* vulg. — 45) *fetus eius*] pro utraque voce una legitur in L. *partus.* — 46) *oris*] *vocis* L. — 47) *vocati*] *vocitati* L. — 48) *segetum semina*] *sem. seg.* B. — 49) *bacas*] *baccas* B. M. Gu. 1. S. Vid. Gernhard. ad Cicer. Cat. Mai. §. 6. — 50) *ferant*] *ferunt* L. — 51) *dicti*] *dici* B. — 52) *quos illi γέργερα solent appellare*] Sic scripsi e M. Gu. 2., qui exhibent *gergera.* Consentit B., in quo est: *quos illi solent γεργερα appellare.* om. Graecam vocem L. Gu. 1. *ἀγέλας* vulg. Recepi voc. *γέργερα* propter codd. optimorum consensum, quamquam hoc vocabulum in Lexicis Graecis non reperiatur. Vide notas. — 53) *ipso*] om. L. — 54) *dictum*] *est* add. B. — 55) *qui tantundem valerent*] Sic Gu. 2. S. *qui tantuli val.* B. Gu. 1. pr. *qui XV. val.* L. *tantundem ut illi* vulg. — 56) *dicti*] *sunt* add. B. — 57) *sacris*] *sacrificiis* B. — 58) *cymbii*] *dicti crustulus cimbie* L. *crustulii chimbi* B. *cimbi* Gu. 1. *kimbi* M. Gu. 2. pr. *cibii* S. — 59) *a Graeco γάλοως*] Sic scripsi e Gu. 2., in quo est *galaos.* *γαλως* vulg. om. hoc totum L. *γαλως* om. Gu. 1. pr. — 60) *Glocire*] *Glucire* L. *Gluttire* B. M. Gu. 1. 2. *Glutire* pr. — 61) *Glittis*] *Glutis* L. Gu. 1. *Glictis* B. *Glitis* pr. — 62) *levibus teneris*] *ten. lev.* B. — 63) *gliscerae*] vulg. praeponitur *et*, quod om. M. Gu. 1. 2. *et gliscerae* om. L., qui exhibet *mensae glissere.* — 64) *id est*] om. M. Gu. 1. — 65) *γλυκύν*] *glikin* Gu. 2. *glycion* pr. om. L., qui habet *dulce*, Gu. 1. — 66) *κλέος vocant*] *cleos dicunt* L. *cleos* pr. *ikleos* Gu. 2. om. Gu. 1. Graecum. — 67) *iuglandium*] *et glandium* L. — 68) *Gutturnium*] *Gluturnium* L. — 69) *fluat*] Sic L. Gu. 2. pr. S. *fluit* vulg. *effluat* B. — 70) *ἀπὸ τοῦ γαυριᾷν*] *apo tu gaurian* Gu. 2. *ἀπὸ*

Genus dictum putatur a terrae Graeco vocabulo, quam γῆ[1] dicunt.

Gannitio canum querula murmuratio.

Gesum[2] grave iactum.

Gurgustium genus habitationis angustum, a gurgulione dictum.

Gricenea[3] funis crassus.

Grando guttae[4] aquae concretae solito grandiores[5].

LIBER VIII.

Herbam do quum[6] ait Plautus, significat, victum me fateor; quod est antiquae et pastoralis vitae indicium. Nam qui in[7] prato cursu, aut viribus contendebant, quum superati erant, ex eo solo, in[8] quo certamen erat, decerptam[9] herbam adversario tradebant.

Heluo dictus est[10] immoderate bona sua consumens, ab eluendo[11]; cui[12] aspiratur, ut aviditas magis exprobretur; fit enim vox incitatior[13].

Helvacea[14] genus ornamenti Lydii[15], dictum a colore boum, qui est inter rufum[16] et album, appellaturque *helvus*.

Herma a Graecis ponitur pro firmamento. Unde etiam Mercurii nomen inventoris, ut putabant[17], firmae orationis dictum. Interdum etiam[18] *saburram* significat.

Here, id est[19] adverbium temporis heri, dictum a Graeco ἐχθές[20].

Hetta[21] res minimi pretii, quasi hieta, id est hiatus hominis atque oscitatio. Alii pusulam[22] dixerunt esse, quae in coquendo[23] pane solet assurgere, a qua[24] accipi[25] rem nullius pretii, quum dicimus: *non hettae*[26] *te facio.*

Heres apud antiquos pro domino ponebatur[27].

Heredium praedium parvulum.

Hecate Diana eadem putabatur et Luna et[28] Proserpina.

Helus et helusa[29] antiqui dicebant[30], quod nunc holus et holera.

Herem[31] Marteam[32] antiqui accepta haereditate colebant, quae a nomine appellabatur heredum, et esse una ex Martis comitibus putabatur.

τοῦ om. pr. *gaurian* pr. χαίρειν B. om. Graecum L. Gu. 1. — 1) *γῆ*] *gi* M. Gu. 2. *γῆν* vulg. *gen* pr. om. L. Gu. 1. — 2) *Gesum*] om. glossam B. — 3) *Gricenea*] *Gricenia* L. — 4) *guttae*] *gutta* B. — 5) *grandiores*] *grandioris* B. — 6) *quum*] *quom* pr. — 7) *in*] om B. Gu. 1. — 8) *in*] *ex* Gu. 2. — 9) *decerptam*] *decomptam* Gu. 1. — 10) *est*] vulgo abest, sed add. L. B. M. Gu. 1. 2. S. — 11) *eluendo*] *heluendo* B. Gu. 1. pr. — 12) *cui*] Sic M. Gu. 1. 2. S. *quoi* pr. *quod* L. *quia* B. *qui* vulg. — 13) *incitatior*] *per haspirationem* L. add. — 14) *Helvacea*] *Helevacea* L. *Helvachea* B. *Helvana* Gu. 1. — 15) *Lydii*] *libii* B. — 16) *rufum*] *ruffum* L. Gu. 1. — 17) *putabant*] *putant* Gu. 1. — 18) *etiam*] om. L. — 19) *id est*] om. B. — 20) *ἐχθές*] Sic S. *echthes* pr. *ekthes* Gu. 2. *ekhes* M. om. L. B., in cuius margine est χες, et Gu. 1. χθές vulg. — 21) *Hetta*] *Hecta* L. *Heta* B. pr. — 22) *pusulam*] Sic B. M. Gu. 2. pr. S. *puxulam* Gu. 1. *pustulam* L. *bullulam* vulg. — 23) *coquendo*] *quoquendo* pr. — 24) *qua*] Sic B. Gu. 1. 2. pr. S. *quo* vulg. — 25) *accipi*] Sic B. Gu. 1. 2. pr. *accepi* L. *accipe* M. *accipimus* vulg. Sed pendet infinitivus a v. *dixerunt*. Ceterum hiulca est Grammatici aut Epitomatoris oratio. — 26) *hettae*] *hecte* L. pr. *hete* B., qui om. *te*. *hittae* M. — 27) *ponebatur*] *putabatur* pr. — 28) *et*] om. L. Gu. 1. — 29) *Helus et helusa*] *Helusa et elapsa* Gu. 1. — 30) *antiqui dicebant*] om. B. — 31) *Herem*] *Haeream* B. — 32) *Marteam*] *Martem* L. — 33) *αἴ*] om. L. B., qui habet in marg., et Gu. 1. *hae* pr. *ays* M. Gu. 2. — 34) *dicebant*] *homo enim hemo erat* add. L. — 35) *inspiciebantur*] *aspiciebantur* L. — 36) *retunsi*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *retusi* vulg. — 37) *ex*] *a* B. — 38) ἥμισυ,

Heus adverbium vocandi a Graeco *αἶ*[33] venit.

Hemona humana, et hemonem hominem dicebant[34].

Harviga dicebatur hostia, cuius adhaerentia inspiciebantur[35] exta.

Hebes retunsi[36] acuminis.

Helucus ab hiatu et oscitatione dictus.

Hemina ex[37] Graeco *ἥμισυ*, id est semi[38]; quod est dimidia pars sextarii[39].

Heliconides Musae a monte Helicone vocatae[40].

Hedera dicta, quod haereat, sive quod edita petat[41], vel quia id, cui[42] adhaeserit, edat. Quae in tutela Liberi putabatur esse, quia[43], ut ille iuvenis semper, ita haec viret; vel quia ita omnia, sicut ille mentes hominum, illigat.

Herbilis anser, herba pastus, qui[44] gracilior[45] est, quam frumento altus.

Hercules[46] astrologus dictus, quod eo die se flammis iniecit, quo futura erat obscuratio solis.

Hernici dicti a saxis, quae Marsi *herna* dicunt.

Histriones dicti, quod primum ex Histria venerint[47].

Herceus[48] Iuppiter intra conseptum domus cuiusque colebatur, quem etiam deum penetralem appellabant.

Hippagines naves, quibus equi vehuntur, quas[49] Graeci *ἱππαγωγούς*[50] dicunt.

Hirtipili[51] durorum[52] pilorum homines.

Hirquitalli[53] pueri primum ad virilitatem accedentes, a libidine scilicet hircorum dicti.

Hira, quae diminutive dicitur *hilla*, quam Graeci dicunt *νῆστιν*[54], intestinum est, quod *ieiunum* vocant[55].

Hippacare est celeriter animam ducere, ab equi halitu, qui est supra modum acutus.

Hilum putant esse, quod grano fabae adhaeret, ex[56] quo *nihil* et *nihilum*.

Hirrire garrire[57], quod genus vocis est canis rabiosi[58].

Hilarodos[59] lascivi et delicati carminis cantator[60].

Hippius, id est[61] equester, Neptunus dictus est[62]; vel quod Pegasus ex eo et Pegaside natus sit[63]; vel quod equuleus[64], ut putant, loco[65] eius suppositus Saturno fuerit, quem pro Neptuno devoraret[66]; vel quod tridentis ictu terra[67] equum[68] excierit, cui[69] ob hoc in Illyrico quaternos equos iaciebant[70] nono quoque anno in mare.

id est semi] Sic scripsi e vestigiis optimorum codd. M. et Gu. 2. M. exhibet *exeS. IOSIMI*, et Gu. 2. *exestosimi*, quod legendum haud dubie est *emesi i. e. simi* h. e. *ἥμισυ*, id est semi. om. L. Gu. 1. pr. *ex Graeco ἥμισυ, quod est dimidia* etc. vulg. cum rel. — 39) *sextarii*] *sestarii* B. — 40) *vocatae*] om. M. — 41) *petat*] *petit* B. — 42) *quia id, cui*] pro his L. exhibet *si cui*. — 43) *quia*] usque ad *vel* om. L. — 44) *qui*] *quia* B. — 45) *gracilior*] *grandior* L. *gravior* B. — 46) *Hercules*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *Herculus* vulg. — 47) *venerint*] *venerunt* B. — 48) *Herceus*] *Hercius* L. B. M. Gu. 1. pr. — 49) *quas — dicunt*] om. L. — 50) *ἱππαγωγούς*] Sic S. *ypagogos* M. *ippagogos* Gu. 2. *ἵππους* B., suprascript. *hippigas*. om. L. Gu. 1. pr. *ἱππάγους* vulg. — 51) *Hirtipili*] *Hircipili* B. Gu. 1. pr. S. — 52) *durorum*] Sic L. M. Gu. 1. 2. *duorum* B. pr. S. Dac. *densorum* vulg. — 53) *Hirquitalli*] *Hirquinali* B. — 54) *νῆστιν*] Sic S. *nistin* M. Gu. 2. *ἐγκοίλιον* vulg. om. L. B. Gu. 1. pr. — 55) *ieiunum vocant*] *voc. ieiun.* B. — 56) *ex*] *a* L. — 57) *garrire*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *ringere* vulg. — 58) *rabiosi*] *rabiosae* L. M. Gu. 1. pr. — 59) *Hilarodos*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *Hilarodes* vulg. *Hilaredos* L. — 60) *cantator*] Sic M. Gu. 2. *cantor* vulg. — 61) *id est*] om. L. — 62) *est*] om. L. — 63) *sit*] *est* B. — 64) *equuleus*] *culeus* L. *eculeus* Gu. 1. — 65) *loco*] *locum* Gu. 2. Fortasse fuit scriptum *in locum*, hoc compendio *ī locum*, unde *in* facile praetermitti potuit. — 66) *devoraret*] *devorarit* B. — 67) *terra*] *terrae* B. Gu. 1. pr. — 68) *equum*] *equitum* L. — 69) *cui*] *quoi* pr. — 70) *iaciebant*] *iacebant* M.

Hippocoum vinum[1] ex insula Coo[2] dictum ab agro generoso, cui nomen[3] est Hippo.

Hastae subiiciebantur[4] ea, quae publice venundabant, quia signum praecipuum est hasta. Nam et[5] Carthaginenses quum bellum[6] vellent, Romam hastam[7] miserunt, et Romani fortes viros saepe hasta donarunt.

Habitudo habitus corporum.

Halapanta[8] significat omnia mentientem, ab eo[9], quod halet[10] omnia. *῞Αλην*[11] enim Graeci *τὴν πλάνην*[12], id est fallentem[13] appellant[14].

Habitior pinguior.

Hostiliis laribus immolabant, quod[15] ab his hostes arceri putabant.

Hallus[16] pollex scandens super proximum, dictus a saliendo. Nam[17] *ἅλλομαι* Graece, Latine significat salio.

Hammo[18] cognominatus, qui in arena[19] putatur inventus, quae Graece hoc nomine[20] appellatur; cui cornua affinguntur[21] arietis a genere pecoris, inter quod inventus est.

Horreum antiqui farreum dicebant[22] a farre.

Hostis apud antiquos peregrinus dicebatur, et[23] qui nunc hostis, perduellio[24].

Hostia dicta est[25], ab eo, quod est *hostire* ferire.

Hordiarium aes, quod pro hordeo equiti Romano dabatur.

Hostimentum beneficii pensatio[26].

Hortus apud antiquos omnis villa dicebatur, quod ibi qui arma capere possint[27], orirentur.

Horctum et *forctum* pro bono dicebant.

Hosticapax[28] hostium captor.

Hamotrahones[29] alii piscatores, alii, qui[30] unco cadavera trahunt.

Horda praegnans[31], unde dies, quo gravidae hostiae immolabantur, hordicidia[32].

Honorarios ludos, quos et liberalia dicebant.

Hodidocos[33] latro atque obsessor viarum.

Homelium[34] pilei genus.

Hyperionem alii patrem solis, alii[35] ipsum, quod eat[36] super terras, ita appellatum putabant[37].

Humanum[38] sacrificium dicebant, quod mortui causa fiebat.

1) *Hipp. vin.*] *vin. hipp.* M. — 2) *Coo*] *co* L. — 3) *est*] add. L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. om. vulg. — 4) *subiiciebantur*] Sic M. Gu. 2. S. *subiiciebant* vulg. — 5) *et*] om. L. B. — 6) *Carthag. quum bellum*] *cum Carth. bellum* B. *Kart.* Gu. 1. *dum* pro *quum* L. — 7) *Romam hastam*] *hast. rom.* L. B. — 8) *Halapanta*] *Halaphanta* L. — 9) *ab eo*] usque ad fin. om. L. *ab eo quod halet* om. Gu. 1. — 10) *halet*] Sic Gu. 2. S. *alet* M. *habet* vulg. *habeat* B. — 11) *῞Αλην* etc.] αλω — παντα. *Graeci enim ἀλιτομενον fallentem appellant.* Sic B. *alin* M. Gu. 2. om. Gu. 1. pr. — 12) *τὴν πλάνην*] *tinplanin* Gu. 2. *tim planim* M. om. Gu. 1. pr. — 13) *fallentem*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. S. *fallatiam* vulg. — 14) *appellant*] Sic B. Gu. 1. 2. pr. S. *dicunt* vulg. — 15) *quod*] *quia* L. — 16) *Hallus*] *Hallux* L. B. Gu. 1. pr. — 17) *Nam*] usque ad fin. om. L. B. M. Gu. 1. pr. — 18) *Hammo*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *Hammon* vulg. — 19) *arena*] *harena* Gu. 1. 2. — 20) *nomine*] additur vulg. *ἄμμος*, quod om. L. B., qui in marg. exhibet *αμαθος*, et M. Gu. 1. 2. pr. — 21) *affinguntur*] *affiguntur* L. Gu. 1. S. — 22) *farreum dicebant*] Sic Gu. 2. *dic. farr.* vulg. — 23) *et* etc.] L. ita: *modo hostis pro duellione.* — 24) *perduellio*] Sic B. Gu. 1. 2. *perduellis* vulg. — 25) *est*] om. L. — 26) *pensatio*] *compensatio* L. — 27) *possint*] *possent* L. — 28) *Hosticapax*] *Hosticapas* L. M. Gu. 1. 2. pr. — 29) *Hamotrahones*] *hamotraones* M. Gu. 2. — 30) *qui*] *quod* L. — 31) *praegnans*] *praegnas* Gu. 1. — 32) *hordicidia*] Sic S. *hordianam* L. *hordiacia* Gu. 1. *ordeatia* B. *hordeacia* pr. *horricidia* vulg. — 33) *Hodidocos*] Sic B. Gu. 1. 2. pr. S. *hodicos* L. *Hodoed.* vulg. — 34) *Homelium*] Sic S. *Homelleum* B. Gu. 1. pr. *Homeltium* vulg. — 35) *alii*] *aut* L. — 36) *eat*] Sic B. M. Gu. 1. 2. S. *erat* vulg. — 37) *putabant*] *pu-*

Hyperborei supra[39] aquilonis flatum[40] habitantes dicti, quod humanae vitae modum excedant[41] vivendo ultra centesimum annum, quasi *ὑπερβαίνοντες ὅρον*[42] seculi[43] humani.
Helvella[44] olera minuta.
Hanula parva delubra, quasi fanula.

LIBER IX.

Im ponebant pro eum, a nominativo *is*[45].
Ianeus[46], ianitor.
Iussa[47] iura.
Iubere ponebatur[48] pro dicere, quod valet interdum pro decernere[49], ut: populus iussit.
Iunium mensem dictum putant[50] a Iunone. Iidem ipsum dicebant Iunonium et Iunonalem[51].
Iulium, quod eo mense dicitur Iulius[52] natus.
Iurgatio[53], iuris actio.
Iusti dies dicebantur triginta, quum exercitus esset imperatus et vexillum in arce positum[54].
Iuges[55] auspicium est, quum[56] iunctum iumentum stercus fecit.
Iubar stella, quam Graeci appellant *φωσφόρον*[57], hoc[58] est lucifer, quod splendor eius diffunditur in modum iubae leonis.
Iugula stella Orion, quod amplior sit ceteris, quasi nux iuglandis.
Iugum sub quo victi transibant[59], hoc modo fiebat[60]. Fixis duabus hastis super eas ligabatur tertia; sub his[61] victos discinctos transire cogebant.
Iugere milvi dicuntur, quum vocem emittunt[62].
Iuges eiusdem iugi pares. Unde coniuges[63] et seiuges[64].
Iubilare est rustica voce inclamare.
Iuventutis sacra pro iuvenibus[65] sunt instituta.
Iurare flamini Diali[66] fas non erat.
Iuvenalia fingebantur Dianae simulacra[67], quia ea aetas fortis est ad tolerandam[68] viam. Diana[69] enim viarum putabatur[70] dea[71].

tant B. — 38) *Humanum*] om. glossam B. — 39) *supra*] *super* L. — 40) *flatum*] *flatus* pr. — 41) *excedant*] *excedebant* B. Gu. 1. — 42) *ὑπερβαίνοντες ὅρον*] *yperbenontes oron* M. Gu. 2. *id est yperb.* M. *id est hyperbaeon ton oron* pr. *inde ὑπερβαίνοντες α τον* (sic) B., qui in marg. exhibet *ὑπερβαίνοντες τὸν ὅρον*. — 43) *seculi*] *id est sec.* Gu. 1. — 44) *Helvella*] *Havella* L. *Helvela* B. M. — 45) *is*] om. L. — 46) *Ianeus*] *Ianicus* Gu. 1. — 47) *Iussa*] *Iusa id est iura* L. Recte Lips. *Iusa*, *s* pro *r* litera posita, ut saepe apud veteres. Nolui tamen, quum reliqui codd. exhibeant *iussa*, aliquid mutare. — 48) *ponebatur*] *ponebant* B. — 49) *decernere*] Sic B. Gu. 2. S. *decerno* L. *discernere* Gu. 1. *cernere* vulg. — 50) *dictum putant*] *put. dict.* L. *putabant dictum* B. — 51) *Iunonalem*] Sic M. Gu. 2. *Iunonialem* vulg. — 52) *Iulius*] *Caesar* add. L. *Iul. dicitur* B. — 53) *Iurgatio*] *Iureactio* L. — 54) *positum*] L. addit has glossas: *Indemortui dicuntur, qui in mortui locum substituuntur. Indignus magnus et non conveniens. Ennius Indignas turres, id est magnas.* — 55) *Iuges*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. *Iuge* vulg. — 56) *quum*] *quom* pr. — 57) *appellant φωσφόρον*] *φωσφ. app.* B. *appellant φωσφόρον vel ἕσπερον* M. S. *appellant* om. Gu. 2. *φωσφόρον* om. L. Gu. 1. pr. *vel* post *appellant* add. L. — 58) *hoc*] *vel hoc* Gu. 1. pr. — 59) *transibant*] *transiebant* L. B. — 60) *hoc modo fiebat*] om. L. — 61) *sub his*] Sic B. Gu. 2. *iis* vulg. *subtus victi* L. — 62) *voc. em.*] *em. voc.* L. — 63) *coniuges*] *et coniuges* B. M. Gu. 1. — 64) *seiuges*] L. addit: *iuges aquas perpetuo fluentes dixerunt.* — 65) *iuvenibus*] *iuventutibus* Gu. 1. — 66) *Diali*] Sic L. B. pr. S. *dialis* vulg. — 67) *simulacra*] *sepulcra* L. — 68) *tolerandam*] *tolerandum* L. — 69) *Diana*] *Dianam* L. Gu. 1. — 70) *putabatur*] *putaverunt* L. — 71) *dea*]

Iugarius vicus dictus[1] Romae, quia ibi fuerat ara Iunonis Iugae, quam putabant matrimonia iungere.

Ilia dicta ab ina[2], quae pars chartae est[3] tenuissima.

Ilicet, sine dubio.

Ianiculum dictum, quod per eum Romanus populus[4] primitus transierit in agrum Etruscum.

Idulis ovis dicebatur, quae omnibus idibus Iovi mactabatur.

Ianual libi genus, quod Iano tantummodo delibatur[5].

Iambi vocabantur[6], qui singuli ex proscenio loquebantur, triambi[7], qui terni.

Igitur nunc quidem pro completionis significatione valet, quae est ergo. Sed apud antiquos ponebatur[8] pro *inde* et *postea* et[9] *tum.*

Ircens[10] genus farciminis.

Irquitallus puer, qui primo virilitatem suam[11] experitur.

Iovistae compositum a Iove et iustae.

Ignitabulum ignis receptaculum.

Ignia vitium[12] vasorum fictilium.

Ipsippe ipsi, neque alii.

Icit percussit.

Insipere farinulam[13] iacere pullis. Unde dissipare, obsipare, ut quum rustici dicnnt: *obsipa pullis escam.*

Irnela[14] vasis genus in sacris.

Ibi dicitur, quum locus semel demonstratur, ibidem, quum saepius.

Ipsullices bracteae in virilem muliebremque speciem expressae.

Itonida Minerva a loco sic appellata.

Irpices[15] genus rastrorum ferreorum, quod plures habet[16] dentes ad exstirpandas herbas in agris[17].

Irpini appellati[18] nomine[19] lupi, quem *irpum*[20] dicunt Samnites; eum enim ducem secuti agros occupavere.

Ignis Vestae si quando interstinctus esset, virgines verberibus afficiebantur a pontifice, quibus mos erat tabulam felicis[21] materiae tamdiu terebrare[22], quousque exceptum ignem cribro aeneo virgo[23] in aedem ferret.

Ignem ex domo Flaminia efferri non licebat, nisi divinae rei gratia.

Icadion nomen saevissimi piratae.

deam L. — 1) *dictus*] *dicitur* L. B. Gu. 1. pr. — 2) *ab ina*] B. in marg. *vel a lina.* — 3) *chartae est*] *est chartae* L. — 4) *Rom. pop.*] *pop. Rom.* B. — 5) *delibatur*] *libatur* M. — 6) *vocabantur*] *dicebantur* B. — 7) *triambi*] *et triambi* L. *traiambi* B. M. Gu. 2. — 8) *ponebatur*] *ponebant* B. Gu. 1. — 9) *et*] *pro* B. — 10) *Ircens*] *Irceus* L. — 11) *viril. suam*] *suam viril.* L. — 12) *vitium*] Sic Gu. 2. *vitia* vulg. — 13) *farinulam*] *farinolam* L. M. Gu. 1. B. pr. — 14) *Irnela*] *Irnella* L. pr. — 15) *Irpices*] *Ircipes* L. Gu. 1. pr. — 16) *habet*] Sic L. Gu. 1. 2. pr. *habent* vulg. — 17) *herbas in agris*] *in agris herb.* L. — 18) *appellati*] *appellantur* L. — 19) *nomine*] *a nom.* L. — 20) *irpum*] *irpam* Gu. 1. — 21) *felicis*] om. L. — 22) *terebrare*] *verberare* L. B. Gu. 1. pr. — 23) *cribro aeneo virgo*] om. M. — 24) *Iracundia dicta*] *Iracundiam dictam* Gu. 1. — 25) *iram*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *ira* vulg. — 26) *dicta*] *est* add. B. Om. glossam Gu. 1. — 27) *italos*] *vitulos* B. pr. — 28) *etenim*] *enim* B. Vide not. ad glossam *Aurum.* — 29) *ab italis*] Sic L. B. M. Gu. 2. pr. *itali* vulg. — 30) *eadem — app.*] om. L. — 31) *Attelido*] Sic M., qui addit *Atya*, Gu. 2. S. *Atellide* B., qui addit *agya*. *Atellio* vulg. *Attellio* pr. *ab Attelido* om. Gu. 1. — 32) *putatur*] om. B. Gu. 1. pr. — 33) *Indeptare*] *Inde-*

Iracundia dicta[24], quod iram[25] incendat.

Italia dicta[26], quod magnos italos[27], hoc est boves habeat. Vituli etenim[28] ab italis[29] sunt dicti. Italia ab Italo rege, eadem[30] ab Attelido[31] putatur[32] appellata.

Indoles, incrementum, industria.

Indigetes dii, quorum nomina vulgari non licet.

Indeptare[33], consequi.

Industrium antiqui dicebant indostruum[34], quasi qui, quicquid[35] ageret, intro strueret et studeret[36] domi.

Indictivum funus, ad quod per praeconem evocabantur[37].

Indepisci, assequi, adipisci.

Indiges indigetis facit. Hoc nomine Aeneas ab Ascanio appellatus est, quum pugnans cum Mezentio nusquam apparuisset; in cuius nomine etiam templum construxit[38].

Inquilinus, qui eundem colit focum, vel[39] eiusdem loci cultor[40].

Incilia[41] fossae, quae in viis fiunt[42] ad deducendam[43] aquam, sive derivationes de rivo communi factae.

Incitega machinula[44], in qua constituebatur in convivio vini amphora, de qua subinde deferrentur vina.

Ita Castor[45], *ita me Hercules*, ut subaudiatur *iuvet*.

Incomitiare[46] significat tale convicium[47] facere, pro quo necesse sit in comitium, hoc est in conventum venire. Plautus:

Quaeso ne me incomities.

Incita incitata[48].

Inchoare videtur ex Graeco originem trahere, quod Hesiodus omnium rerum initium esse[49] dixerit[50] chaos.

Increpitare[51] arguere, conviciari.

Inconciliasti, comparasti[52], commendasti, vel[53], ut antiqui, per dolum decepisti.

Inclutus[54], nobilis, clarus.

Inceps[55], deinceps.

Incestus a Graeco trahitur. Nam illi facinus dicunt *ἀνήκεστον*[56].

Inconspretum, non improbatum.

ptari Gu. 1. — 34) *indostruum*] *indostrium* L. B. *industrum* Gu. 1. — 35) *qui*, *quicquid*] Sic Gu. 2. pr. S. *qui*, *quid* M. Gu. 1. *qui* om. vulg. — 36) *studeret*] *strueret* Gu. 2. — 37) *evocabantur*] *homines* add. L. — 38) *construxit*] *instruxit* L. *cultor* add. B. — 39) *vel*] *velut* L. B. Gu. 1. pr. — 40) *cultor*] *dictus inquilinus a colendo, quasi incolinus* Sic L. — 41) *Incilia*] *Incillae* L. B. pr. S. *Incile* Gu. 1. *Incilla* M. Gu. 2. — 42) *fiunt*] *sunt* M. — 43) *deducendam*] *adducendam* Gu. 1. — 44) *machinula*] *machina* L. — 45) *Ita Castor*] om. glossam L. M. Gu. 2. *Ita* om. B. Gu. 1. pr. — 46) *Incomitiare*] Om. hanc glossam Gu. 1., in quo et haec, et quae sequuntur usque ad finem huius libri desunt. Hinc factum esse videtur, ut in editione principe et in veterrimis editionibus, quae nunc sequuntur, in fine totius operis addita reperiantur. Videntur enim ea serius reperta et in fine Pompeii Festi adiecta. — 47) *convicium*] Sic M. Gu. 2. S. *comitium* B. *commissum* vulg. — 48) *incitata*] *pro inc.* B. — 49) *esse*] om. L. B. pr. — 50) *dixerit*] *dixit* L. B. — 51) *Increpitare*] *Increpare* B. — 52) *comparasti*] *incomparasti* pr. — 53) *vel*] usque ad fin. om. L. — 54) *Inclutus*] Sic M. S. *Inclitus* L. B. pr. *Inclytus* vulg. — 55) *Inceps*] *Iniceps* B. — 56) *ἀνήκεστον*] Sic S. *ἀνίκεστον* B. *aniceston*

Incoctae dicebantur[1] mulieres plus aequo calamistris usae.
Incavillatio per despectum irrisio.
Incalationes invocationes.
Inconditum non ordinate compositum.
Incuria negligentia[2].
Incensit[3], incenderit, sicut[4] *incepsit*, inceperit.
Incomitem sine comite.
Incessere immittere[5] ac iactu vel verbis petere.
Inclamare conviciis et maledictis insectari.
Incicorem[6], immansuetum et ferum. Pacuvius:

Reprime incicorem iracundiam.

Interdum[7] *cicur* pro sapiente ponitur, ut idem Pacuvius:

Concilium cicur.

Impolitias[8] censores facere dicebantur, quum[9] equiti aes[10] abnegabant ob equum male curatum.
Impages dicuntur, quae a fabris[11] in tabulis figuntur, quo firmius cohaereant, a pangendo, id est figere[12]. Unde et[13] poetae pangere versus dicuntur et agricolae pangere plantas[14].
In non semper abnuitionem significat, sed[15] interdum etiam[16] pro[17] adnuendo ponitur, ut involando, inclamando, invocando.
Imporcitor[18], qui porcas in agro facit arando. *Porca* autem est inter duos sulcos terra eminens.
Impetritum, impetratum.
Impercito[19], parcito[20], futurum ab imperativo.
Improlus vel improlis, qui nondum esset[21] adscriptus in civitate.
Impelimenta impedimenta dicebant.
Impluvium, quo[22] aqua impluit collecta de tecto. Compluvium, quod[23] de diversis tectis aqua pluvialis confluit[24] in eundem locum.
Impensam stipem, aes sacrum, quod nondum erat pensum.
Impescere in laetam segetem pascendi gratia immittere[25].
Impomenta, quasi imponimenta, quae post coenam mensis imponebant.
Importunum, in quo nullum est auxilium, velut solet portus esse[26] navigantibus.
Imputatum nondum purgatum. Putum[27] enim est purum. Unde putare vites dicimus[28], hoc est detrahere, quae impedimento sunt ad fructum.
Imbrica tempestatem[29] pluviam videtur significare.

vulg. om. L. — 1) *dicebantur*] om. L. — 2) *negligentia*] *negleg.* Gu. 2. — 3) *Incensit*] *Incessit* Gu. 2. — 4) *sicut*] om. L. *hic* add. B. pr. — 5) *immittere*] *inniti* L. — 6) *Incicorem*] Sic B. M. Gu. 2. pr. S. Et ita paullo post iidem libri. *Incicurem* vulg. — 7) *Interdum*] om. L. — 8) *Impolitias*] *Impolitiam* L. — 9) *quum*] *quom* pr. — 10) *equiti aes*] *ex equi* (sic) L. — 11) *fabris*] *foribus* B. — 12) *id est figere*] om. L. — 13) *et*] om. B. — 14) *pangere plantas*] vulg. additur *id est infligere*, quod om. L. B. M., qui etiam *plantas* om., et Gu. 2. pr. — 15) *sed*] *quod* L. — 16) *etiam*] om. L. — 17) *pro*] om. pr. — 18) *Imporcitor*] *est* add. B. — 19) *Impercito*] Sic Gu. 2. pr. S. *Imparcito* vulg. — 20) *parcito*] hoc add. L. B. M. Gu. 2. pr., in qua est *percito*, S. om. vulg. — 21) *esset*] *est* B. — 22) *quo*] *qua* pr. — 23) *quo*] *quod* M. — 24) *pluv. confluit*] *confluit pluv.* L. — 25) *immittere*] L. addit glossam: *Infernum mare tuscum, quo tuscia alluitur.* — 26) *solet portus esse*] Sic Gu. 2. *esse solet portus* vulg. — 27) *Putum*] *putus* Gu. 2. — 28) *putare vites dicimus*] *put. dic. vit.* L. — 29) *tempestatem*] *tempestate* L. B. M. pr. — 30) *invocare*] *vocare* L. — 31) *barbatum*] *barbam* Gu. 2. pr. *imbarbatum* L. B. — 32) *In procinctu*] *In procinctum* L. — 33) *factum*] *facti* pr. *fieri*

Imparentem, non parentem, hoc est obedientem.
Implorare inclamare, ad auxilium invocare[30].
Impudicatus stupratus, impudicus factus.
Impos est, qui animi sui potens non est, qui animum suum in potestate non habet.
Imbarbescere barbatum[31] fieri.
In procinctu[32] factum[33] testamentum[34] dicitur[35], quod miles pugnaturus nuncupat praesentibus commilitonibus.
Imbutum est, quod cuiuspiam rei succum[36] perbibit[37]. Unde infantibus an velint bibere dicentes, *bu* syllaba[38] contenti sumus.
Impenetrale, cuius ultimum penetrale intrare non licet.
Implexum, implicatum, quod Graeci *ἐμπλεγμένον*[39] dicunt[40].
In mundo dicebant antiqui, quum aliquid in promptu[41] esse[42] volebant[43] intelligi.
Imbrex nomen cuiusdam[44] comici.
Impares tibiae numero foraminum discretae.
Imparem numerum antiqui prosperiorem hominibus[45] esse crediderunt.
Impetix[46] impetigo.
Impiatus sceleratus.
Impite impetum facite.
Inhibere iniungere, sed melius cohibere.
Inebrae aves, quae in auguriis aliquid fieri prohibent[47]; et[48] prorsus omnia inebra appellabantur[49], quae tardant vel morantur agentem.
In praepositio modo significat[50], quod *non*, ut inimicus; modo *auctionem*, ut inclamavit[51]; modo *ubi*[52], *quo tendatur*, ut incurrit; modo *ubi qui sit*[53], ut inambulat.
Immunis vacans munere, aliquotiens[54] pro improbo ponitur, ut apud Plautum;

Immune est facinus.

Iniurum[55] periurum[56].
In eopte eo[57] ipso.
Impetum[58], industrium, indulgentem, perinde compositum ait Verrius, atque ímpunis et immunis. Mihi non satis persuadet.
Immolare est mola, id est farre molito et sale hostiam perspersam sacrare[59].
Initium est principium, sed alias[60], quo quid incipiat, ut viae Appiae[61] porta Capena. Alias, ex quo quid[62] constet, ut aqua, terra, aer.

add. L. — 34) *testamentum*] *testium* pr. — 35) *dicitur*] *dicuntur* pr. — 36) *succum*] *sucum* B. M. Gu. 2. *succumbat* pr. — 37) *perbibit*] *dat* L. — 38) *syllaba*] *sillaba* M. Gu. 2. — 39) *ἐμπλεγμένον*] Sic scripsi e M. Gu. 2., in quibus est *emplegmenon*, cui proxime accedit *emplesnon*, quod exhibet pr. *ἐμπεπλεγμένον* vulg. *εμπεπλγομε͂ν* (sic) B. om. L. Haud dubie legendum *ἐμπεπλεγμένον*. — 40) *dicunt*] om. B. — 41) *promptu*] *promptum* pr. — 42) *esse*] *esset* L. — 43) *volebant*] *quod vere vol.* L. — 44) *cuiusdam*] om. L. — 45) *hominibus*] *omnibus* L. — 46) *Impetix*] *Impetrix* Gu. 2. — 47) *prohibent*] *prohibeant* L. — 48) *et*] *ut* B. — 49) *appellabantur*] *appellantur* L. B. pr. — 50) *modo sign.*] Sic B. Gu. 2. *sign. modo* vulg. — 51) *inclamavit*] *inclamat* B. — 52) *ubi*] *ibi* L. B. — 53) *qui sit*] *quid fit* L. — 54) *aliquotiens*] Sic L. M. Gu. 2. pr. S. *aliquoties* vulg. — 55) *Iniurum*] *Iniurium* L. pr. S. — 56) *periurum*] *periurium* L. B. pr. S. — 57) *eo*] *in eo* L. B. — 58) *Impetum*] om. glossam L. B. M. Gu. 2. pr. — 59) *sacrare*] *sacrificare* B. — 60) *alias*] *apud quosdam* L. — 61) *viae Appiae*] *via appia* L. B. pr. — 62) *quid*] *quis* L.

Increta[1] indivisa.

Iners ignavus, vel sine arte.

Inigere pecus agere, id est minare[2].

Init[3] ponitur interdum pro concubitu[4]; interdum pro invenit, ut iniit[5] rationem; interdum pro introiit[6], ut Plautus:

Init[7] *te nunquam febris.*

Inermat armis[8] spoliat.

In[9] *insula* Aesculapio facta aedes fuit, quod aegroti a medicis aqua maxime sustententur. Eiusdem esse tutelae[10] draconem, quod vigilantissimum sit animal; quae res ad tuendam valitudinem[11] aegroti[12] maxime apta est. Canes adhibentur eius templo, quod is uberibus canis sit nutritus. Bacillum habet nodosum, quod difficultatem significat artis. Laurea coronatur, quod ea arbor plurimorum remediorum. Huic gallinae immolabantur[13].

Interregnum appellatur spatium temporis, quousque in loco regis mortui[14] alius ordinetur.

Intempestam noctem dicimus pro incertiore tempore, quia non tam facile noctis horae, quam diei possint[15] intelligi. Tempestatem enim antiqui pro tempore[16] posuere.

Intergerivi[17] parietes dicuntur, qui inter[18] confines[19] struuntur et quasi intergeruntur[20].

Internecio[21] vitae privatio[22], a nece denominato vocabulo[23].

Inter cutem[24] *flagitatos* dicebant antiqui mares, qui stuprum passi essent.

Interduatim[25] et interatim dicebant antiqui, quod nunc interdum et interim.

Intrahere est[26] contumeliam intorquere.

Intercapedo tempus interceptum, quum[27] scilicet mora est ad capiendum.

Instaurari ab instar dictum est[28], quum[29] aliquid ad pristinam[30] similitudinem reficitur.

Insulae dictae proprie, quae non iunguntur[31] communibus parietibus cum vicinis, circuituque[32] publico aut privato cinguntur; a similitudine videlicet[33] earum terrarum, quae fluminibus[34] ac[35] mari eminent[36], suntque in salo[37].

Instigare[38] incitare.

Insimulare[39] crimen in aliquem confingere.

1) *Increta*] om. glossam B. Ut ego scripsi, sic exhibet L. pr. S. *Inercta* vulg. — 2) *minare*] *munerare* L. *vel numerare* add. B. *numerare* pr. — 3) *Init*] *Iniit* B. — 4) *concubitu*] *concubuit* S. — 5) *iniit*] *init* L. M. — 6) *introiit*] *introit* M. pr. — 7) *Init*] Sic L. M. Gu. 2. *Iniit* vulg. — 8) *armis*] *id est armis* L. — 9) *In*] om. L. cum voc. *aedes.* — 10) *tutelae*] *tutela* L. B. pr. — 11) *valit.*] Sic L. B. Gu. 2. pr. *valet.* vulg. — 12) *aegroti*] *aegrotis* B. — 13) *immolabantur*] *immolantur* B. — 14) *regis mortui*] *mortui regis* L. *regis* om. B. — 15) *possint*] *possent* L. pr. — 16) *pro tempore*] *aliquando* add. L. — 17) *Intergerivi*] *Intergerini* B. pr. — 18) *inter*] *intra* L. B. — 19) *confines*] *fines* M. — 20) *intergeruntur*] *intrager.* B. — 21) *Internecio*] Sic L. Gu. 2. pr. S. *Internectio* B. *Internitio* vulg. — 22) *privatio*] *est priv.* L. — 23) *a nece — voc.*] *ab internecio id est interficio a vere denominato* L. — 24) *Inter cutem*] *Intra cut.* B. — 25) *Interduatim* etc.] L. ita: *Interduatim interdum. Interatim interim.* — 26) *est*] om. L. B., qui in fine addit *significat.* — 27) *quum*] usque ad fin. om. L. — 28) *dictum est*] *est* om. M. — 29) *quum*] *quoniam* B. — 30) *pristinam*] *pristinum* L., omisso voc. *similitudinem.* — 31) *iunguntur*] *distinguuntur* L. — 32) *circuituque*] *circucinctuque* L. *circuitu qui* B. pr. *circumitu qui* M. Gu. 2. — 33) *videlicet*] om. L. B. — 34) *fluminibus*] *in flum.* M. — 35) *ac*] *aut* L. — 36) *eminent*] *imminent* B. pr. *dictaeque* add. L. — 37) *salo*] *id est mari* add. L. — 38) *Instigare*] om. glossam L. — 39) *Insimulare*] om. glossam L. — 40) *Insuasum*] Sic S. *Insursum* omnes codd. et edit. pr. Om. glossam L. — 41) *stillicidio*] *substillidio* pr. *ob* B., omisso voc. *stillicidio.* — 42) *sed*] om. L. — 43) *aliquotiens*] Sic B. M. Gu. 2. pr. S. *aliquoties* vulg. *aliquando* L. — 44) *Inseque*] *Insexit* L. — 45) *apud Ennium dic*] *pro dixerit apud Ennium* L. *dixit* B. *direxerit* M. *direxit* Gu. 2. — 46) *tam*

Insuasum[40] appellabant colorem similem luteo, qui fiebat ex fumoso stillicidio[41].
Insitum ab inserendo tractum, sed[42] aliquotiens[43] significat impositum.
Inseque[44] apud Ennium dic[45]. Insexit *dixerit*.
Insignis tam[46] ad laudem, quam ad[47] vituperationem inflecti potest[48].
Inseptum non[49] septum, ponitur tamen[50] et pro non aedificatum.
Insecta non secta, sed[51] et aliquotiens[52] significant[53] secta[54].
Insipare[55] iniicere, unde fit dissipare.
Insons extra culpam, a quo dici morbus quoque[56] existimatur[57] sonticus, quia perpetuo noceat[58].
Inscitia[59] stultitia.
Insessores latrones, quod circa vias insidientur sedentes.
Immanis ferus, sive magnus.
Imago ab imitatione dicta.
Ingluvies[60] a gula dicta. Hinc et[61] ingluviosus[62] et gluto, gulo[63], gumia[64], guttur[65], gutta[66], gutturosus[67] et gurgulio.
Immusulus[68] avis genus, quam alii regulum, alii ossifragam dicunt.
Infindere[69] intercipere, interponere.
Inferiae sacrificia[70], quae diis[71] manibus inferebant[72].
Infectores[73], qui alienum colorem in lanam coniiciunt[74]. *Offectores*, qui proprio colori novum efficiunt[75].
Infrequens appellatur[76] miles, qui abest afuitve[77] a signis[78].
Involvus vermiculi genus, qui se[79] involvit pampino[80].
Infit incipit. Sed diversae significationis est[81] ab eo, quod est *fit*. Nam *infit*[82] agentis est[83]; *fit*[84] autem patientis[85].
Infiteri[86] non fateri.
Infitiari creditum fraudare[87].
Infulae sunt filamenta lanea, quibus sacerdotes et hostiae templaque velantur.
Inferum[88] vinum id, quod in sacrificando infra labrum paterae[89] ponebatur.

– *quam*] *et – et* L. — 47) *ad*] om. L. — 48) *inflecti potest*] *pot. flecti* L. — 49) *non*] *pro non* B. — 50) *tamen*] L. ab hoc voc. usque ad *dissipare* hanc corruptam exhibet scripturam: *est tamen non permittere, unde fit dissipare.* — 51) *sed*] om. pr. — 52) *aliquotiens*] Sic B. M. Gu. 2. pr. S. *aliquoties* vulg. — 53) *significant*] Sic Gud. 2. Fortasse cum M. scribendum est *significantur. significat* vulg. — 54) *secta*] *sectam* pr. — 55) *Insipare*] *Insupare* M. Gu. 2. pr. — 56) *quoque*] om. L. — 57) *existimatur*] om. B. — 58) *noceat*] Sic B. M. Gu. 2. pr. S. *nocet* vulg. — 59) *Inscitia*] om. glossam L. B. — 60) *Ingluvies*] *Illuvies* L. *Inluvies* M. Gu. 2. pr. — 61) *et*] om. B. — 62) *ingluviosus*] *gluviosus* M. — 63) *gulo*] *gluo* B. — 64) *gumia*] *gunua* B. — 65) *guttur*] om. M. — 66) *gutta*] Sic scripsi e coniectura, quum in codd. L. M. Gu. 2. pr. sit *guttu*, pro quo vulg. exhibet *guttus.* om. B. — 67) *gutturosus*] *guttumosus* L. *gutturiosus* B. pr. — 68) *Immusulus*] Sic Gu. 2. *Immissulus* B. *Immuscilus* pr. *Immusculus* vulg. *Iusculus* L. — 69) *Infindere*] Sic M. Gu. 2. S. *Infidere* vulg. *Infundere* pr. Om. glossam L. B. — 70) *sacrificia*] om. B. — 71) *diis*] *dis* Gu. 2. — 72) *inferebant*] *inferebantur* L. *fiebant* pr. — 73) *Infectores*] Praecedit in vulg. glossa *Infetari non fetari*, quae nullo in cod. nec in edit. pr. exstat. — 74) *coniiciunt*] *coiciunt* M. Gu. 2. — 75) *efficiunt*] *officiunt* L. — 76) *appellatur*] Sic M. Gu. 2. *appellabatur* vulg. — 77) *afuitve*] Sic M. Gu. 2. *abfuitve* vulg. *furtive* L. B. om. pr. — 78) *signis*] *id est vexillis* L. add. — 79) *se*] *semper* B. — 80) *pampino*] *pampinis* L. — 81) *sign. est*] *est sign.* L. — 82) *infit*] *fit* L. pr. — 83) *est*] add. L. Gu. 2. pr. vulg. abest. — 84) *fit*] *infit* L. *fit autem* om. B. pr. *autem* om. L. — 85) *patientis*] vulg. additur *est*, quod. om. B. Gu. 2. — 86) *Infiteri*] *Infateri* pr. — 87) *fraudare*] *denegare* add. L. — 88) *Inferum*] Sic B. Gu. 2. *Inferium* vulg. — 89) *labrum pat.*]

Inlicium vocare antiqui[1] dicebant ad concionem vocare.
Inlicies canales, in quos aqua confluit in viis lapide stratis, ab eliciendo dicti.
Inlecebrae[2] item ab illiciendo dictae.
Inlex[3] producta sequenti syllaba significat[4], qui legi non paret. *Inlex* correpta sequenti syllaba significat inductor[5], ab inliciendo. Plautus[6]:

Esca est meretrix[7], *pectus*[8] *illex.*

Inliterata pax est, quae literis[9] comprehensa non est.
Inlaqueatum[10] alii pro vincto[11] utuntur, alii pro soluto[12].
In conventione in concione.
Iustum vadem, idoneum sponsorem.
Infra classem significantur[13], qui minore[14] summa, quam centum et viginti millium[15] aeris censi sunt.
Intercutitus[16] vehementer cutitus[17], id[18] est valde stupratus.
Inlicitator emptor.
Infibulati sacrificabant flamines propter usum aeris antiquissimum, aereis[19] fibulis.
Immusulus[20] ales ex[21] genere aquilarum est, sed minor[22] virium, quam aquilae[23]; quae volucris[24] raro et non fere praeterquam[25] vere apparet, quia aestum algoremque metuit. Appellatur autem ita, quod subito et inexspectata se immittat[26].
Inarculum virgula erat[27] ex malo punico incurvata, quam regina sacrificans in capite gestabat.
Iniuges boves, qui sub iugo non[28] fuerint[29].
Insanum pro valde magnum usus est Plautus.
Ircei genus farciminis in sacrificiis[30].
Incalative vocative.
Indigitanto imprecanto[31].
Illicium dicitur, quum[32] populus ad concionem[33] elicitur, id est evocatur[34]. Unde et *colliciae* tegulae, per quas aqua in vas defluere potest.
Indigitamenta incantamenta, vel[35] indicia[36].
Insignes appellantur[37] boves, qui in femine et[38] in pede album habent, quasi insigniti.
Internecivum testamentum est, propter quod dominus eius necatus est.
Increpitato ferito.

Sic Gu. 2. *pat. labr.* vulg. — 1) *vocare antiqui*] *ant. voc.* L. B. *vocare* om. pr. — 2) *Inlecebrae*] Om. glossam L. pr. — 3) *Inlex*] Sic L. B. Gu. 2. S. *Illex* vulg. Praeterea notandum est, quod B. et pr. invertunt ordinem ita: *corr.* — *producta.* — 4) *significat*] *significatur* utroque loco L. Primo loco consentit Gu. 2. — 5) *inductor*] Sic L. B. M. Gu. 2. pr. *inductorem* vulg. — 6) *Plautus*] *in Asinaria* add. L. — 7) *meretrix*] *meretricis* L. — 8) *pectus*] *lectus* L. B. — 9) *literis*] *in lit.* L. — 10) *Inlaq.*] *Illaq.* L. M. Gu. 2. pr. — 11) *vincto*] *victo* pr. — 12) *soluto*] *utuntur* add. L. — 13) *significantur*] *significat* pr. — 14) *minore*] *minori* B. — 15) *millium*] *milia* B. — 16) *Intercutitus*] *Intercuticus* B. *Interniciens* L. — 17) *cutitus*] *cuticus* B. *cuciens* L. — 18) *id*] *hoc* L. M. — 19) *aereis*] *aeris* L. *aeres* M. — 20) *Immusulus*] *Immussulus* M. Gu. 2. *Immustulus* S. — 21) *ales ex*] *avis est et gen.* L. — 22) *minor*] Sic B. M. Gu. 2. *minorum* vulg. At credibilius est librarios mutasse insolentiorem genitivum, qui condicionem indicat. Verte enim *in Rücksicht auf die Kräfte kleiner.* — 23) *aquilae*] Sic L. B. M. Gu. 2. pr. S. *aquila* vulg. — 24) *volucris*] om. pr. — 25) *praeterquam*] *quam* om. L. — 26) *immittat*] *ostendat* L. — 27) *virgula erat*] *virgulta erant* L. — 28) *non*] *modo* L. — 29) *fuerint*] *fuerunt* B. *fuere* L. — 30) *sacrificiis*] *sacrificio* L. — 31) *Indigitanto imprecanto*] *Indigitando imprecando* L. B. pr. — 32) *quum*] *quom* B. — 33) *concionem*] *concilium* B. — 34) *evocatur*] Sic L. Gu. 2. pr. *vocatur* vulg. — 35) *incant. vel*] om. L. — 36) *indicia*] *indicium* L. — 37) *appellantur*] *dicuntur* L. — 38) *in femine et*] om. L. *femore* pr. — 39) *inscientiam*] *inscientia* Gu. 2. *inscitiam* B. — 40) *lecuna-*

Increpitare clamare, maledicere.
Imbelliam belli inscientiam[39].
Iecunanum[40] victimarium.
Inori minores[41].
Incalanto invocanto.
Ingens dicitur augendi consuetudine, ut inclamare, invocare[42]. Quia enim gens populi est magnitudo, ingentem per compositionem dicimus, quod significat valde magnum.
In pelle lanata nova nupta considere[43] solet, vel propter morem vetustum, quia antiquitus[44] pellibus homines erant[45] induti[46], vel quod testetur[47] lanificii officium se praestaturam[48] viro.

LIBER X.

Lucetium[49] Iovem appellabant, quod eum lucis esse causam credebant.
Lemnisci[50], id est fasciolae coloriae[51], dependentes ex coronis, propterea dicuntur, quod antiquissimum fuit genus coronarum lanearum[52].
Lectus dictus vel[53] a collectis foliis ad cubitandum, vel quod fatigatos ad se alliciat, vel[54] a Graeco λέκτρον[55].
Lapidem silicem tenebant iuraturi[56] per Iovem, haec verba dicentes: *Si sciens fallo, tum*[57] *me Diespiter*[58] *salva urbe arceque bonis eiiciat, ut*[59] *ego hunc lapidem*[60].
Lepista genus vasis aquarii.
Legio Samnitum linteata appellata est[61], quod Samnites intrantes singuli ad aram velis linteis circumdatam non[62] cessuros se[63] Romano militi iuraverunt[64].
Lenones ab alliciendo adulescentulos[65] appellati.
Letum ab oblivione, quam Graeci λήθην[66] vocant, dictum.
Lemonia tribus a pago Lemonio appellata[67], qui est a porta Capena via Latina.
Levir[68] est uxoris[69] meae frater[70].
Leria[71] ornamenta tunicarum aurea.
Lesbium genus vasis caelati a Lesbiis[72] inventum.
Legimus aut scriptum, aut oleam glandemve et alia quaedam[73]; et addita[74] praepositione dicimus[75] colligimus, deligimus[76].

num] *lecinorum* L. — 41) *minores*] Sic L., qui praeponit *id est*, B. M. Gu. 2. pr. S. *sine ore* vulg. — 42) *invocare*] *ingentem valde magnum* add. L., qui om., quae sequuntur. — 43) *considere*] *consedere* L. B. M. pr. — 44) *quia antiquitus*] *qui antiqui* L. — 45) *pellibus homines erant*] Sic Gu. 2. *homines pellibus erant* vulg. *homines erant* om. L. — 46) *induti*] *vestiti* L. — 47) *testetur*] *testatur* B. — 48) *praestaturam*] *praestit.* B. — 49) *Lucetium*] Sic M. Gu. 1. 2. S. *Lucecium* vulg. — 50) *Lemnisci*] *Lennisci* B. pr. *lennasti* Gu. 1. — 51) *coloriae*] *colorisae* B. Gu. 1. pr. *corollae* L. — 52) *lanearum*] *laurearum* L. — 53) *vel*] om. pr. — 54) *vel — λέκτρον*] om. L. — 55) *λέκτρον*] om. Gu. 1. *lectron* Gu. 2. pr. — 56) *iuraturi*] *iurati* L. — 57) *fallo, tum*] *falletur* L. B. Gu. 1. *falleret* pr. — 58) *Diespiter*] *Dispiter* M. Gu. 2. *despicit* Gu. 1. — 59) *ut*] *uti* M. *ubi* Gu. 1. — 60) *lapidem*] *eiicio* add. L. — 61) *lint. app. est*] *app. est lint.* B. *app.* om. L. — 62) *non*] *enim* add. B. — 63) *se*] om. B. — 64) *iuraverunt*] Sic L. B. Gu. 2. pr. S. *iuraverant* vulg. — 65) *adulesc.*] Sic M. Gu. 2. *adol.* vulg. — 66) *λήθην*] om. L. Gu. 1. *lithin* M. Gu. 2. — 67) *appellata*] *est* add. M. — 68) *Levir*] om. glossam L. B. Gu. 1. — 69) *uxoris*] *uxori* M. — 70) *frater*] *meus* add. M. Gu. 2. — 71) *Leria*] *Lenia* L. Gu. 1. *Leuao* M. *Leva* Gu. 2. — 72) *Lesbiis*] *Lesbis* M. Gu. 1. 2. — 73) *aut oleam glandemve et alia quaedam*] L. ita: *ad holera, glandem oleamne sunt a quaedam alia addita.* Pro *oleam* habet B. Gu. 1. pr. *olera*, et pro *glandemve* B. pr. *glandesve. grandemve* Gu. 1. *quaedam* pro vulg. *quidem* exhibent L. B. M. Gu. 2. S. — 74) *et addita*] om. Gu. 1. — 75) *dicimus*] om. L. — 76) *delig.*] *et dilig.* B.

Lectosia[1] insula dicta a consobrina Aeneae ibidem sepulta.

Lictores dicuntur[2], quod fasces virgarum ligatos ferunt. Hi[3] parentes magistratibus[4], delinquentibus[5] plagas ingerunt.

Liber repertor vini ideo sic appellatur, quod vino nimio[6] usi omnia libere loquantur[7].

Limis[8] obliquus, id est transversus; unde et[9] limina.

Limites in agris nunc termini, nunc viae transversae[10].

Limitatus ager est in centurias dimensus.

Librile scapus[11] librae.

Librilla[12] appellantur[13] instrumenta bellica[14], saxa scilicet ad[15] brachii crassitudinem[16] in modum flagellorum loris[17] revincta.

Liberalia Liberi festa, quae apud Graecos dicuntur *Διονύσια*[18]. Naevius:

Libera lingua[19] *loquimur*[20] *ludis Liberalibus.*

Limaces cochleae[21] a limo appellatae.

Litatum alii solutum[22], deditum deo, quasi luitatum[23]. Alii ex Graeco a precibus, quas illi λίτας[24] dicunt.

Lixae, qui exercitum sequuntur[25] quaestus gratia, dicti, quod extra ordinem sint militiae, eisque liceat, quod libuerit. Alii eos a Licha[26] appellatos dicunt, quod et[27] ille Herculem sit secutus; quidam a liguriendo quaestum[28].

Lingula[29] per diminutionem linguae[30] dicta; alias a similitudine linguae exsertae, ut in calceis[31]; alias[32] insertae, id est intra[33] dentes coercitae, ut[34] in tibiis.

Libella diminutivum est[35] a libra.

Lacit decipiendo inducit. *Lax* etenim[36] fraus est.

Lituus appellatus[37], quod litis[38] sit testis. Est enim genus bucinae[39] incurvae, quo[40] qui cecinerit, dicitur liticen[41]. Ennius:

Inde loci[42] *lituus sonitus*[43] *effudit*[44] *acutos.*

Litis[45] cecidisse dicitur, qui eius rei, de qua agebat, causam amisit.

1) *Lectosia*] *Lectos* Gu. 2. — 2) *dicuntur*] *dicunt* Gu. 1. — 3) *Hi*] *enim* add. L. — 4) *parentes magistratibus*] *imperantes* B. Gu. 1. *imperantibus* pr., omisso *ferunt.* — 5) *delinq.*] *qui del.* pr. — 6) *nimio*] om. pr. — 7) *loquantur*] *loquebantur* B. — 8) *Limis*] *Limus* L. S. At ut imbecillus et imbecillis dicitur, sic quoque *limis* et *limus* dici potest. Nisi forte *limes* potius legendum. — 9) *et*] om. B. pr. — 10) *transversae*] vulgo add. *sunt*, quod om. L. M. Gu. 2. pr. S. — 11) *scapus*] *scirpus* B. in marg. — 12) *Librilla*] *Libula* L. — 13) *appellantur*] om. L. *appellabantur* M. — 14) *bellica*] *bellicosa* B. — 15) *saxa scilicet ad*] om. L. — 16) *brachii crassitudinem*] *crassitudine brachii* L. *grossitudinem* B. Gu. 1. pr. — 17) *loris*] om. Gu. 1. — 18) *Διονύσια*] *dyonisia* L. *dionisia* Gu. 1. 2. *διονυσια dic.* B. — 19) *Libera ling.*] *ling. lib.* L. — 20) *loquimur*] *loquemur* pr. *loquuntur* L. Gu. 1. — 21) *cochleae*] *cocleae* L. B. M. Gu. 2. — 22) *solutum*] *solitum* L. B. Gu. 1. pr. — 23) *luitatum*] om. L. Gu. 1. pr. — 24) *λίτας*] om. Gu. 1. — 25) *sequuntur*] *secuntur* M. — 26) *Licha*] Sic M. Gu. 2. S. *Lica* vulg. *lixa* Gu. 1. *lixo* L. — 27) *et*] om. L. — 28) *quaestum*] L. addit glossam: *Litus quicquid aqua maris alluitur.* — 29) *Lingula*] *Lingua* M. — 30) *linguae*] om. B. M. pr. — 31) *calceis*] *calicibus* pr. — 32) *alias*] *aliis* B. — 33) *intra*] *infra* L. Gu. 1. (qui praeponit *et*) pr. — 34) *ut*] om. L. Gu. 1. — 35) *est*] om. B. pr. — 36) *Lax etenim*] *quia lax* L. — 37) *appellatus*] additur vulg. *est*, quod om. L. Gu. 1. 2. — 38) *litis*] *liti* M. — 39) *bucinae*] Sic M. Gu. 2. pr. *buccinae* vulg. — 40) *quo*] *quod* B. Gu. 1. pr. — 41) *liticen*] *laticen* L. Gu. 2. — 42) *loci*] om. Gu. 1. — 43) *sonitus — acutos*] om. Gu. 1. — 44) *effudit*] *effundit* L. B. pr. — 45) *Litis*] Sic omnes codd. et edit. pr. Unus Scal., quem sequitur Dacer., habet *Liti.* At annumeratur haec formula verbis forensibus, quae plurimae cum genit. construuntur. — 46) *Licitati*] *Licitat — contendit* B., sed in marg. exhibet *Licitati.* — 47) *in mercando sive pugnando*] Sic M. Gu. 1. 2.

Lixabundus iter libere ac prolixe faciens.

Licitati[46] in mercando sive pugnando[47] contendentes.

Liquitur[48] labitur, fluit.

Lingulaca[49] genus piscis, vel mulier auguratrix.

Lance et[50] *licio* dicebatur apud antiquos, quia qui furtum[51] ibat quaerere in domo aliena licio cinctus intrabat, lancemque ante oculos tenebat propter matrum familiae aut virginum praesentiam.

Lautia[52] epularum magnificentia. Alii a lavatione[53] dictam[54] putant, quia apud antiquos hae elegantiae, quae nunc sunt, non erant, et raro aliquis lavabat.

Laeva sinistra, quam Graeci σκαιάν[55] dicunt[56]. Unde[57] tractum cognomen Scaevola[58]. A *laeva* laevum sinistrum et laevorsum[59] sinistrorsum.

Lacuna id est[60] aquae collectio, a lacu derivatur, quam alii lamam[61], alii lustram dicunt[62].

Lacit inducit in fraudem[63]. Inde[64] est allicere est lacessere; inde lactat, illectat, oblectat, delectat[65].

Laena vestimenti genus habitu[66] duplicis. Quidam[67] appellatam[68] existimant Tusce, quidam Graece, quam χλαμύδα dicunt[69].

Lautumias[70] ex Graeco et[71] maxime a[72] Syracusanis, qui latomias[73] et appellant et habent ad instar carceris; ex quibus locis excisi sunt lapides ad exstruendam urbem.

Laureati milites sequebantur currum triumphantis, ut quasi purgati a caede[74] humana intrarent urbem. Itaque eandem laurum omnibus suffitionibus adhiberi solitum erat, vel quod medicamento siccissima sit, vel quod omni tempore viret[75], ut similiter respublica floreat[76].

Laverniones fures[77] antiqui dicebant, quod sub tutela deae Lavernae essent, in cuius luco[78] obscuro abditoque solitos furta praedamque[79] inter se luere. Hinc et Lavernalis porta vocata est.

Lacerare dividere, comminuere est[80]; ex quo dictus est *lanius*, qui discindendo[81] lacerat pecora; *lacinia*, quod[82] pars vestimenti est; *lacerna*, quod[83] minus capitio sit[84]; *lacer*, quod auribus curtatis est[85], et *lacerum*, quodcunque est in corpore imminutum[86].

S. *in merc. sive in pugn.* L. B. pr., in qua post *contendentes* adiectum est scholion *melius est pugnando non mercando.* *in pugnando sive mercando* vulg. — 48) *Liquitur*] *Liquatur* B. — 49) *Lingulaca*] *Lingultia* B. pr. *Lingulcea* Gu. 1. — 50) *et*] om. L. Fortasse verum hoc est. Solet enim in locutionibus proverbialibus copula omitti. — 51) *quia qui furtum*] *qui per furtum* L., omisso *quia.* — 52) *Lautia*] *Lautitia* L. M. — 53) *lavatione*] *lavitione* Gu. 2. — 54) *dictam*] *dictum* B. pr. — 55) σκαιάν] om. L. Gu. 1. *caea σκαιαν* B. *scean* M. Gu. 2. pr., quae addit *laean*, *laeva*, *laevum.* — 56) *dicunt*] om. M. Gu. 1. 2. — 57) *Unde — cogn.*] om. L. — 58) *Scaevola*] *a laeva* add. L. — 59) *laevorsum*] L. ita: *unde tractum cognomen sinistrorsum.* — 60) *id est*] additur in L. M. Gu. 2. — 61) *lamam*] *mar vocant* B. *lama vocant* pr. — 62) *lustram dicunt*] *vocant* L. *lustrum* B. S. *letristram* Gu. 1. — 63) *inducit in fraudem*] Sic L. Gu. 1. 2. *in fraud. ind.*. vulg. — 64) *Inde*] *unde* L. *est* om. B. — 65) *obl. del.*] Sic Gu. 1. 2. *del. obl.* vulg. — 66) *habitu*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. *habitus* vulg. — 67) *Quidam*] *quod* pr. — 68) *appellatam*] *appellatum* B. — 69) *quidam — dicunt*] Sic B. M. Gu. 2., nisi quod corrupte B. exhibet *clamidia dicunt λαμυδα*, in marg. *λαμύδια*; M. *chlanida*; Gu. 2. *clanidea*; pr. *chlamyda*, omissis verbis *quam* et *dicunt.* *quam greci linin dicunt* L. χλαινην vulg., quod om. Gu. 1. — 70) *Lautumias*] Sic M. Gu. 2. pr. *Lautumas* B. *Latum.* vulg. — 71) *et*] om. L. — 72) *a*] om. L. — 73) *latomias*] *lautomias* B. *laotom.* pr. *Λατομιας* M. — 74) *caede*] *sorde* pr. — 75) *viret*] *viveret* L. — 76) *floreat*] *vireat* M. — 77) *fures*] om. B. — 78) *luco*] Sic B. Gu. 2. pr. S. *loco* vulg. — 79) *solitos furta praedamque*] Sic B. M. Gu. 2. pr. *soliti f. pr.* vulg. *solitos praedam furtaque* L. Gu. 1. — 80) *est*] om. Gu. 1. — 81) *discindendo*] *discidendo* Gu. 2. — 82) *quod*] *quaedam* L. *quod* om. B. — 83) *quod*] *quia* B. — 84) *sit*] *est* L. B. M. S. — 85) *quod auribus curtatis est*] *qui* B. Om. hoc totum et *et lacerum* pr. — 86) *quodcunque*

Laudare apud antiquos ponebatur[1] pro nominare.

Lautitia farina appellabatur[2] ex tritico aqua consperso.

Lautulae locus extra urbem, quo loco, quia aqua fluebat, lavandi usum exercebant.

Lactaria columna in foro olitorio[3] dicta, quod ibi infantes lacte alendos deferebant.

Lacobrigae nomen compositum a lacu et Arcobriga[4] Hispaniae oppido.

Lancea a Graeco dicta[5], quam illi λόγχην vocant[6].

Lanoculus, qui lana tegit oculi vitium.

Lamberat, scindit ac[7] laniat.

Lanerum vestimenti genus ex lana succida[8] confectum.

Lapit[9] dolore afficit.

Lapidicinae[10], ubi exciduntur[11] lapides.

Latex lapsu[12] profluens aqua dicitur. Utimur[13] tamen hoc vocabulo et[14] in vino.

Latine loqui a Latio dictum est, quae locutio adeo est versa, ut vix ulla eius pars[15] maneat in notitiam[16].

Latrones antiqui eos dicebant, qui conducti militabant[17], ἀπὸ τῆς λατρείας[18]. At nunc viarum obsessores dicuntur, quod a latere adoriuntur, vel quod latenter insidiantur[19].

Larentalia[20] coniugis[21] Faustuli, nutricis Remi[22] et Romuli, Laurentiae[23] festa.

Locupletes locorum multorum domini.

Locatum[24] positum.

Larvati furiosi et mente moti, quasi larvis exterriti[25].

Lotos arboris genus, ex cuius[26] materia frequenter tibiae fiebant, cuius bacis[27] quondam pasti[28] Lotophagi sunt dicti[29].

Lucaris pecunia, quae in luco erat data.

Lucaria festa in luco colebant Romani, qui permagnus inter viam Salariam[30] et Tiberim fuit, pro eo, quod victi a Gallis fugientes e proelio ibi se occultaverint[31].

Lucar appellatur[32] aes[33], quod ex lucis captatur.

est in corp. immin.] *quod cũm quod in corp. imm. est* L. *quodcunque tum in corp. imm. est* pr. *quodcunque quod in corp. imm.* Gu. 1., qui cum B. om. *est.* — 1) *apud ant. pon.*] Sic Gu. 1. 2. *ponebatur* et *pro* om. L. *ap. ant. pro nom. pon.* B. *pon. apud ant.* vulg. — 2) *appellabatur*] *quod* add. L. *appellatur* Gu. 1. — 3) *olitorio*] *olitario* Gu. 1. pr. — 4) *Arcobriga*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. *Orcobriga* vulg. *a lacu et briga* S. *ex Hispaniae oppido Arcobr.* L. *compositum ex arcobr.* Gu. 1. *a lae et arcobr.* pr. *a lacu* om. B. *oppidum* B. — 5) *dicta*] om. pr. — 6) *quam illi λόγχην vocant*] vulg. add. *χόγχη enim hasta et λογχήτης satelles.* Hoc om. B. (in marg. est vulg. adscripta) M. Gu. 1. 2. S. *lonchin* B. M. Gu. 2. *lonchen* pr. λόγχην et λογχήτης om. pr., quae exhibet *enim est hasta.* λόγχην om. Gu. 1. — 7) *ac*] Sic B. M. Gu. 1 2. S. *et* L. *atque* vulg. — 8) *succida*] *sucida* M. Gu. 2. pr. — 9) *Lapit*] *Labit* Gu. 1. *Lipuit* pr. — 10) *Lapidicinae*] *Lapicidinae* B. pr. Scripsi *Lapidicinae* ex optimis codicibus. Nec tamen dubium est, scribendum esse ubique *Lapicidinae.* — 11) *exciduntur*] *exscind.* Gu. 1. pr. — 12) *lapsu*] *a lapsu* L. M. Gu. 1. pr. — 13) *Utimur*] *Utuntur* B. pr. — 14) *et*] om. L. B. — 15) *ulla eius pars*] Sic Gu. 2. *ulla pars eius* vulg. — 16) *in notitiam*] Sic Gu. 2. *in notitia* L. M. Gu. 1. S. *innoxia* vulg. — 17) *antiqui — milit.*] *antiqui eos, qui conducti dicebant, milit.* L. *antiqui eos dic.* Gu. 2. *eos ant. dic.* vulg. — 18) ἀπὸ τῆς λατρείας] om. L. Gu. 1. ἀπὸ τῆς om. pr. ἀπὸ τῆς λατρ. *At* om. B., qui in marg. exhibet ἀπὸ τῆς λατρείας *servitus. apo tis latrias* M. Gu. 2. *latrias* pr. — 19) *latenter insid.*] Sic L. M. Gu. 1. 2. S. — 20) *Larentalia*] Sic M. Gu. 1. 2. S. *Laur.* vulg. — 21) *coniugis*] *a coniugis* L. B. Gu. 1. pr. — 22) *Remi*] *et Remi* Gu. 1. — 23) *Laurentiae*] *Larentiae* M. S. *Laurentis* L. — 24) *Locatum pos.*] om. Gu. 1. — 25) *exterriti*] *exciti* pr. *extincti* L. Gu. 1. — 26) *cuius*] *qua* L. — 27) *bacis*]

Lucereses[34] et Luceres, quae pars tertia populi Romani est distributa a Tatio et Romulo, appellati sunt[35] a Lucero, Ardeae rege, qui auxilio fuit Romulo adversus Tatium bellanti.

Lucani appellati dicuntur[36], quod eorum regio sita est ad partem stellae luciferae, vel quod loca cretosa[37] sint[38], id est multae lucis, vel a Lucilio duce, vel quod primitus in luco consederint[39].

Lucem facere dicuntur Saturno sacrificantes, id est capita detegere.

Lucius praenomen est eius, qui primum fuit, quia oriente luce natus est.

Lycii Apollinis oraculum in Lycia maximae claritatis fuit, ob luporum interfectionem. *Λύκος*[40] enim lupus est.

Luxa membra e[41] suis locis mota et soluta, a quo luxuriosus[42] in re familiari solutus.

Lucuntem[43] genus operis pistorii.

Lucretilis mons in Sabinis.

Lucomones[44] quidam homines ob insaniam dicti[45], quod loca, ad quae venissent, infesta[46] facerent.

Lucomedi[47] a duce suo Lucomo[48] dicti, qui postea Lucerenses[49] appellati sunt[50].

Luculentus a luce appellatus.

Lues[51] est diluens[52] usque ad nihil, tractum a Graeco *λύειν*[53]. Hinc dictum lutum terra humore soluta, et lustratio, qua quid solvitur ac liberatur. Hinc[54] et *λύτρα*[55] *ἀπὸ τῆς λύσεως*[56], id est solutione auri. *Λίτρα* enim[57] libra est.

Luctus et *lugere* a Graeco trahuntur *λυπεῖν* vel *λύσις βίου*[58].

Longitrorsus sic dicitur, sicut dextrorsus, sinistrorsus.

Lustra significat[59] lacunas lutosas, quae sunt in silvis aprorum cubilia. Qua[60] similitudine hi, qui in locis abditis et sordidis ventri et desidiae operam dant, dicuntur in lustris vitam agere. Et quum eiusdem vocabuli prima syllaba producitur, significat nunc tempus quinquennale, nunc populi lustrationem.

Lymphae dictae sunt[61] a nymphis. Vulgo autem memoriae proditum est, quicunque speciem

baccis B. — 28) *quond. pasti*] Sic B. Gu. 1. 2. pr. *pasti quond.* vulg. *usi quond. p.* B. pr. *quondam* om. L. — 29) *sunt dicti*] Sic M. Gu. 2. *sunt* om. vulg. — 30) *inter viam Salariam*] B. eandem glossam repetit post v. *Lucretilis*. *intra mare et sal.* B., qui altero loco habet *intra viam sal.* — 31) *ibi se occultaverint*] *occultaverunt* B. (utroque loco) M. *occultarunt* Gu. 1. *in ipso se* B. primo loco. Consentit pr. — 32) *appellatur*] *dicitur* B. pr. — 33) *aes*] om. B. pr. — 34) *Lucereses*] Sic M. Gu. 1. 2. *Lucerenses* B. pr. *Lucreses* L. — 35) *appellati sunt — Romulo*] om. B. — 36) *appellati dicuntur*] *appellantur vel app. dic.* Gu. 1. — 37) *cretosa*] *herbosa* B. *hertola* pr. — 38) *sint*] *sunt* M. Gu. 1. — 39) *consederint*] *consederunt* B. M. pr. — 40) *Λύκος*] *lycos* pr. *licos* L. Gu. 1. 2. — 41) *e*] *ex* L. — 42) *luxuriosus — solutus*] *luxuriosos — solutos* L. — 43) *Lucuntem*] *Lucunter* L. *lucuntere* B. M. pr. S. — 44) *Lucomones*] *Lucum.* L. — 45) *dicti*] om. L. — 46) *infesta*] *festa* L. B. Gu. 1. pr. — 47) *Lucomedi*] *Lucumedii* L. *Lucomedii* Gu. 1. Om. B. verba *Lucom. — qui.* — 48) *Lucomo*] *Lucumo* L. — 49) *Lucereses*] Sic M. Gu. 1. *Lucerenses* h. l. Gu. 2. *Lucenses* B. pr. — 50) *sunt*] om. L. — 51) *Lues*] *Luens* L. — 52) *diluens*] *diluvium* L. — 53) *λύειν*] om. L. Gu. 1. *lyein* pr. *lyin* M. Gu. 2. — 54) *Hinc*] *inde* B. — 55) *λύτρα*] *lytra* pr. B. *litra* M. Gu. 2. *litura* L. — 56) *ἀπὸ τῆς λύσεως*] om. L. Gu. 1. *poa tes lyseos* pr. *apo tis lyseos* M. Gu. 2. — 57) *Λίτρα enim*] om. L. *est libra* pro *libra est* B. — 58) *Luctus — λύσις βίου*] Sic e vestigiis codd. M. et Gu. 2. scripsi, quum exhibeat M. *lypin vel lisue*; Gu. 2. *lypiu vellisiu.* *lyseos tu biu vel tes lypes* pr. L. contraxit ita: *luctus a lugeo* (sic) *graece litra.* In B. sic: *a Graeco λύρειν.* Reliqua om. *trahuntur* om. pr. *λυπεῖν vel λύπειν* S. *λύσεως τοῦ βίου vel ἀπὸ τῆς λύπης* vulg. — 59) *significat*] Sic Gu. 1. 2. *significant* vulg. — 60) *Qua*] *a qua* B. M. — 61) *dictae sunt*] *sunt dictae* B.

quandam e fonte, id est effigiem nymphae viderint[1], furendi non fecisse finem; quos Graeci νυμφολήπτους[2] vocant[3], Latini lymphaticos appellant[4].

Luxantur a luxu dictum, id est luxuriantur[5].

Luma[6] genus herbae vel potius spinae.

Lumbago vitium et debilitas lumborum.

Luscitio vitium oculorum, quod clarius vesperi, quam meridie cernit.

Lura, os cullei, vel etiam utris; unde lurcones capacis gulae homines et bonorum suorum consumptores.

Lustrici[7] dies infantium appellantur, puellarum octavus, puerorum nonus, quia his lustrantur atque eis nomina imponuntur.

Luridi supra modum pallidi.

Lyrnesiades ab oppido Phrygiae Lyrneso[8] dicti.

Loebesum et loebertatem antiqui dicebant liberum et libertatem. Ita Graeci *λοιβήν* et *λείβειν*[9].

Lycophos[10] Graeci dicunt, quod[11] nos primum tempus lucis. Dictum autem lycophos, quasi *λευκὸν φῶς*[12], id est lumen candidum.

Libertatis templum in Aventino fuerat constructum[13].

Lingua non solum pars corporis dicitur, sed etiam differentia sermonum. Promontorii quoque genus non excellentis, sed molliter in planum devexi.

Libycus campus in agro Argeo[14] appellatus, quod in[15] eo primum fruges ex Libya allatae sunt[16]. Quam ob causam etiam[17] Ceres ab Argeis Libyssa vocata est.

Lepareses[18] Liparitani cives, id est Liparenses.

Labes macula in vestimento dicitur et deinde *μεταφορικῶς* transfertur in homines vituperatione dignos.

Latrare Ennius pro poscere posuit.

Latitaverunt[19] Cato posuit pro saepe tulerunt.

Liberales dicuntur non solum benigni, sed etiam ingenuae formae homines.

Liberata ponebant pro effata, hoc est[20] locuta.

Lacus Lucrinus in vectigalibus publicis primus locatur eruendus ominis boni gratia[21], ut in[22] delectu censuve[23] primi nominantur[24] Valerius, Salvius, Statorius[25].

1) *viderint*] *viderit* L. — 2) *νυμφολήπτους*] om. Gu. 1. *lympholentos* L. *nympholeptos* B., in marg. *νυμφωλύπτους*. *nimpholeptus* M. pr. *nympholectus* Gu. 2. — 3) *vocant*] *appellant* B. — 4) *Latini lymphaticos appellant*] *vocant Lat.* B. *lymphatos* L. B. Gu. 1. pr. — 5) *a luxu dictum, id est lux.*] Sic L. M. Gu. 1. 2. B., (qui om. *id est*) S. *id est lux. a lux. dict.* vulg. — 6) *Luma*] Sic M. Gu. 1. 2. S. *Lina* B. *Linna* pr. *Luna* L. *Lita* vulg. — 7) *Lustrici*] *Lustrati* pr. *Lustri* L. — 8) *Lyrneso*] Sic B. M. Gu. 2., ut iidem codd. supra exhibent *Lyrnesiades*. *Lyrnesso* et *Lyrnessiades* vulg. *Lyrneseo* pr. *Luneso* Gu. 1. *Lirnessio* L. — 9) *λοιβήν et λείβειν*] Sic S. *λοιβιν et eluun* B. *loibin et elibin* M. Gu. 2. om. vulg. Graeca. — 10) *Lycophos*] Sic B. S. *Licophos* L. *Lycophes* vulg. — 11) *quod*] *apud* L. — 12) *λευκὸν φῶς*] *leucomphos* Gu. 2. *Lencophos* Gu. 1. *leuconfos* pr. λεκουφως B. om. L. — 13) *constructum*] *constitutum* L. B. Gu. 1. — 14) *agro Argeo*] *argeo agro* L. *a rege ageo* B. — 15) *in*] om. L. — 16) *allatae*] *illatae* L. — 17) *etiam*] om. L. — 18) *Lepareses*] Sic Gu. 1. 2. *Leparenses* vulg. — 19) *Latitaverunt*] *Latitarunt* B. pr. — 20) *hoc est*] Sic L. Gu. 1. 2. *id est* vulg. — 21) *eruendus — gratia*] om. L. — 22) *in*] ■ B. — 23) *censuve*] *censionene* L. — 24) *nominantur*] *nominabantur* B. pr. — 25) *Val. Salv. Stat.*] *Valerii Salvini Statorii* L. — 26) *nocte*] Sic Gu. 2. *noctu* vulg. — 27) *in compita* etc.] Haec L. corrupte sic exhibet: *id est in festo larum, quod dies festus erat dictus laresis putabantur animae hominum in numerum deorum seductae.* *per compita* B. pr. *in* om. Gu. 1. *quorum* om.

Laneae effigies Compitalibus nocte[26] dabantur in compita[27], quod lares, quorum is erat dies festus, animae putabantur esse hominum redactae in numerum deorum.

LIBER XI.

Magnos ludos Romanos ludos appellabant, quos in honorem Iovis, quem principem deorum putabant, faciebant.

Meltom meliorem dicebant.

Matrem matutam antiqui ob bonitatem appellabant, et *maturum* idoneum usui, et *mane* principium diei, et inferi dii *manes*, ut suppliciter appellati bono[28] essent, et in carmine Saliari[29] *Cerus manus* intelligitur[30] creator bonus.

Minutum et minuere ex Graeco *μειοῦν*[31] dictum videri potest.

Minores et maiores inter cognomina feminarum poni solebant[32].

Minam[33] Aelius vocitatam ait mammam alteram lacte deficientem, quasi minorem factam.

Minurritiones[34] appellantur avium minorum cantus.

Minyae[35] dicti Argonautae, quod plerique eorum ex filiis Minyae fuerant orti.

Minutia[36] porta Romae est dicta ab ara Minutii[37], quem deum putabant.

Minorem Delum[38] Puteolos esse dixerunt, quod Delos aliquando maximum emporium[39] fuerit[40] totius orbis terrarum; cui successit postea Puteolanum, quod municipium Graecum antea Dicaearchia[41] vocitatum est. Unde Lucilius[42]:

Inde Dicaearchum[43] *populos, Delumque minorem.*

Militem Aelius a mollitia *κατ᾽ ἀντίφρασιν*[44] dictum putat[45], eo, quod nihil molle, sed potius asperum quid gerat; sic ludum dicimus, in quo minime luditur.

Minerrimus[46] pro minimo dixerunt.

Miniscitur[47] pro reminiscitur antiquitus dicebatur.

Minerva dicta, quod bene moneat. Hanc enim pagani pro sapientia[48] ponebant; Cornificius vero, quod fingatur pingaturque[49] minitans[50] armis, eandem dictam[51] putat[52].

Minime gentium dicebant pro eo, quod est omnium gentium iudicio minime esse faciendum.

Milvina genus tibiae acutissimi soni.

Gu. 1. pro *redactae* B. exhibet *sed dire* (sic). *subductae* Gu. 1. *numero* B. *sed non in numero deorum* pr. — 28) *bono*] *boni* B. Gu. 1. — 29) *Saliari*] om. Gu. 1. — 30) *intelligitur*] *intellegitur* Gu. 2. — 31) *μειοῦν*] *miũn* (sic) Gu. 2. *miun* pr. *mion* B. *unum* Gu. 1. — 32) *feminarum poni solebant*] om. Gu. 1. — 33) *Minam*] om. glossam L. — 34) *Minurritiones*] Sic M. S. *Minurrationes* Gu. 2. *Minurcioxiones* B. *Minurtiones* vulg. Lemma om. Gu. 1. Totam glossam om. L. — 35) *Minyae*] om. glossam L. *Minidae* B. pr. *fuerunt* B. — 36) *Minutia*] om. L. B. Codex Lips. om. omnes glossas, quae sequuntur usque ad *Mecastor*, quod ipsum quoque deest. Addita est autem in eod. cod. h. l. haec glossa: *Maniae turpes deformesque personae, unde nutrices maniae, cum larvatae faciebant timorem.* — 37) *Minutii*] *Minuci* M. Gu. 1. pr., ut supra Scal. *Minucia* per *c* scripsit. — 38) *Delum*] *delon* Gu. 1. — 39) *emporium*] *imperium* B. Gu. 1. pr. — 40) *fuerit*] *fuit* pr. — 41) *Dicaearchia*] DIKIARCHIA (sic) M. *dikiarchia* Gu. 2. om. Gu. 1. — 42) *Lucilius*] *Lucius* Gu. 2. — 43) *Dicaearchum*] *Dicearchicum* B. *diciarchicum* M. Gu. 1. 2. pr. — 44) *κατ᾽ ἀντίφρασιν*] Sic S. B. *cata antifrasin* M. Gu. 2. pr. *antifrasim* omissa praepositione Gu. 1. *per antiphrasin* vulg. — 45) *putat*] om. B. — 46) *Minerrimus*] om. glossam Gu. 1. — 47) *Miniscitur*] om. glossam Gu. 1. — 48) *sapientia*] *proserpina* B. — 49) *pingaturque*] cetera in M. exolcverant. — 50) *minitans*] *militaribus* B. *mutans* Gu. 1. — 51) *dictam*] om. Gu. 1. — 52) *putat*] *putant* B. Gu. 1. pr.

Miracula, quae nunc digna[1] admiratione[2] dicimus, antiqui in rebus turpibus[3] utebantur.

Mirior dicebant comparativum[4] a *miro.* Titinnius[5]: *Mirior*, inquit, *tibi videor.*

Miscelliones appellantur, qui non certae sunt sententiae, sed variorum mixtorumque iudiciorum[6].

Misenum promontorium a Miseno tubicine[7] Aeneae ibi sepulto est[8] appellatum.

Miseratur is, qui conqueritur aliena incommoda.

Miseretur is, qui miserum sublevat.

Miseret me eadem forma dicitur, qua piget, poenitet[9], taedet.

Miracidion[10] primae adolescentiae.

Metus feminine[11] dicebant[12]. Ennius:

Vivam[13] *an moriar nulla in me est metus.*

Metari castra dicuntur, quod *metis* diriguntur[14].

Meddix[15] apud Oscos nomen magistratus est. Ennius:

Summus[16] *ibi capitur meddix*[17], *occiditur alter*[18].

Meditrinalia dicta hac de causa. Mos erat Latinis populis, quo die quis primum gustaret mustum[19], dicere ominis gratia:

Vetus novum vinum bibo, veteri[20] *novo morbo*[21] *medeor.*

A quibus verbis etiam[22] Meditrinae deae[23] nomen[24] conceptum[25], eiusque sacra Meditrinalia dicta sunt.

Medioximum[26] mediocre.

Medullitus, ex intimis medullis.

Meditullium dicitur non medium terrae, sed procul a mari, quasi meditellium, ab eo, quod est tellus.

Medibile medicabile.

Mediterream[27] melius, quam mediterraneam[28] Sisenna dici putat.

Merendam antiqui dicebant pro prandio, quod scilicet[29] medio die caperetur[30].

Mergae furculae[31], quibus acervi frugum fiunt, dictae a volucribus mergis, quia[32], ut illi[33] se[34]

1) *digna*] *sunt* add. B. — 2) *admiratione*] *amirat.* Gu. 1. — 3) *turpibus*] *temporalibus* pr. — 4) *dicebant comp.*] *comp. dic.* B. — 5) *Titinnius*] om. Gu. 1. et exhibet *tibi inquit. inquam, tibi* Scal. Dac. — 6) *iudiciorum*] vulg. additur *sunt*, quod om. Gu. 2. — 7) *tubicine*] Sic M. Gu. 2. pr. S. *tibic.* vulg. — 8) *est*] om. B. — 9) *poenitet*] om. B. pr., qui exhibent *piget et taedet.* — 10) *Miracidion*] Sic vulg. *Mirachidion* Scal. Dac. *Mirachion* B. *Mirachiton* M. Gu. 2. pr. om. glossam Gu. 1. — 11) *feminine*] Sic B. M. Gu. 1. 2. *feminino genere* vulg. — 12) *dicebant*] *dicebat* Gu. 1. — 13) *Vivam*] *vivat* pr. — 14) *diriguntur*] *dirigantur* Gu. 1. — 15) *Meddix*] *Meddis* B. — 16) *Summus*] om. B. — 17) *meddix*] *medix* B. — 18) *occiditur alter*] om. Gu. 1. — 19) *mustum*] om. B. — 20) *veteri*] *et* B. — 21) *morbo*] om. B. — 22) *etiam*] om. B. — 23) *Meditrinae deae*] *Medicinae*, om. *deae*, Gu. 1. *Medicrinae d.* B. quae scriptura per *c* etiam supra et infra locum habet in eodem. — 24) *nomen*] *hoc nomen* Gu. 1. — 25) *conceptum*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *ceptum* vulg. — 26) *Medioximum*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *Medioxumum* vulg. — 27) *Mediterream*] *Mediterreum* S. — 28) *mediterraneam*] *mediterraneum* S. — 29) *scilicet*] om. B. — 30) *caperetur*] *caperentur* M. — 31) *furculae*] om. Gu. 1. — 32) *quia*] *quod* pr. — 33) *illi*] *illae* B. — 34) *se*] om. Gu. 1. — 35) *aquam*] *aqua* Gu. 1. — 36) *persequuntur*] *sequuntur* B. — 37) *eas*] om. Gu. 1. — 38) *demergunt*] *dimerg.* B. M. Gu. 1. pr. — 39) *aestimabant*] *existimabant* S. D. *festinabant* B. Gu. 1. (om. *deum*) pr. — 40) *esse deum*] Sic M. Gu. 2. S. *deum esse* vulg. — 41) *unde et*] *et unde nomen avis merula nomen acc.* Gu. 1. — 42) *merula*] *merla* M. pr. — 43) *est*] om. pr. — 44) *ut*] *at* B. M. Gu. 1. *ac* pr. — 45) *appellamus*] *appellemus* pr. — 46) *Mercedonius*] Sic

in aquam[35] mergunt, dum pisces persequuntur[36], sic messores eas[37] in fruges demergunt[38], ut elevare possint manipulos.

Mercurius a mercibus est dictus. Hunc etenim negotiorum omnium aestimabant[39] esse deum[40].

Merum antiqui dicebant solum; unde et[41] avis merula[42] nomen accepit, quod solivaga est[43] et solitaria pascitur, ut[44] nunc *merum* purum appellamus[45].

Mercedonius[46] dixerunt a mercede solvenda.

Medialem appellabant hostiam atram[47], quam meridie immolabant.

Mercedituum mercenarium[48], quod mercede se tueatur.

Mertat pro mersat dicebant.

Melicae gallinae, quod in[49] Media id genus avium corporis amplissimi fiat[50], *l* litera pro *d* substituta.

Melos insula dicta est a Melo, qui ex Phoenice ad eandem[51] fuerat profectus.

Melo nomine alio Nilus vocatur.

Melis[52] hasta a ligno mali dicta.

Meliboea purpura, a nomine insulae, in qua tingitur, est vocata[53].

Melancoryphi[54] genus avium, quae Latine vocantur atricapillae, eo, quod summa earum capita nigra[55] sint.

Memorare significat nunc dicere, nunc[56] memoriae mandare.

Mensarii nummularii.

Mendicum[57] velum, quod in prora ponitur.

Mentum dicebant, quod nos commentum.

Memoriosus memoriosior, memoriosius[58] et memoriosissime[59] facit.

Mensa frugibusque iurato significat per mensam et fruges[60].

Megalesia ludos matris magnae appellabant[61].

Mesancilum[62] teli missilis genus.

Meatus a meando dictus.

Mecastor et[63] *mehercules* iusiurandum erat, quasi diceretur, ita me Castor, ita me Hercules, ut[64] subaudiatur *iuvet*[65].

Gu. 2. *Mercedenos* pr. *Mercedonias* S. Dac. *Mercedonios* vulg. — 47) *atram*] om. Gu. 1. — 48) *mercenarium*] om. B. In lemmate exhibet S. *mercedicius*, in margine *mercediuus*. — 49) *in*] *a* pr. — 50) *amplissimi fiat*] *amplum sit* B. — 51) *ad eandem*] om. Gu. 1. — 52) *Melis*] *Meloas* Gu. 1. B. pr. *Meliar* M. — 53) *vocata*] Sic B. Gu. 1. 2. *dicta* vulg. — 54) *Melancoryphi*] *Melancoriphi* M. Gu. 2. pr. — 55) *capita nigra*] *nigra cap.* pr. — 56) *nunc*] om. B. — 57) *Mendicum*] *dici putant* add. vulg., sed om. M. Gu. 2. — 58) *memoriosius*] *et mem.* vulgo, sed om. Gu. 2. Scal. *et* ante superlativum uncis inclusit. — 59) *memoriosissime*] *memorissime* Gu. 1. — 60) *fruges*] *frugem* B. — 61) *appellabant*] *appellant* B. — 62) *Mesancilum*] *Mefancilum* B. pr. S. *Mafoncilium* Gu. 1. — 63) *et*] om. B., qui deinde cum ceteris exhibet *mehercules*; vulg. *mehercles*. — 64) *ut*] om. B. — 65) Sequitur in Cod. B. hunc articulum haec glossa, quae in nullo extat codice. *Municipes sunt cives Romani ex municipiis suis et suo iure utentes, muneris tamen cum populo Romano et honorarii participes; a quo munere capessendo appellati videntur, nullis aliis necessitatibus neque ulla populi Romani lege astricti; nunquam populus eorum fundus factus est. Primos autem municipes sine suffragii iure cerites factos esse accepimus, concessumque illis, ut civitatis Romanae honorem quidem caperent, sed negotiis tamen atque honoribus vacarent pro sacris bello Gallico receptis custoditisque. Hinc tabulae cerites appellatae versa vice, in quas censores referri iubebant, quos notae causa suffragiis privabant. Sed coloniarum alia necessitudo est. Non enim veniunt extrinsecus in civitatem, nec suis radicibus nituntur; sed ex civitate quasi propagatae sunt et iura institutaque omnia populi Romani non sui arbitrii habent. Quae tamen condictio*

Messapia Apulia, a Messapo rege appellata[1].

Mactus magis auctus.

Macellum[2] dictum a Macello quodam, qui exercebat in urbe latrocinium[3]; quo damnato censores Aemilius et Fulvius statuerunt, ut[4] in domo eius obsonia venderentur.

Macilenti macie tenuati.

Murricidum[5] ignavum, stultum. Plautus:

Murricide[6] *homo*, *ignave*, *iners*.

Manlium[7] patriciae familiae neminem vocari licuit, post eum Manlium, qui Gallos a Capitolio depulit, quod is regnum occupare conatus necatusque est.

Marculus diminutivum a Marco.

Mane a diis manibus dixerunt. Nam *mana*[8] bona dicitur, unde et mater Matuta et[9] poma matura.

Matronas appellabant[10] eas fere, quibus stolas habendi[11] ius erat.

Materfamiliae non ante dicebatur, quam vir eius paterfamiliae[12] dictus esset; nec possunt hoc nomine plures[13] in una familia praeter unam appellari. Sed nec vidua hoc nomine, nec, quae sine filiis est, appellari[14] potest.

Matula[15] vas urinae.

Matralia Matris Matutae festa.

Mattici[16] cognominantur homines malarum magnarum atque oribus late patentibus.

Matrimes ac[17] patrimes dicuntur, quibus matres et patres[18] adhuc vivunt.

Matellio diminutivum a matula[19].

Magmentum[20] magis augmentatum[21].

Madulsa[22] ebrius, a Graeco *μαδᾷν*[23] deductum, vel quia madidus satis a vino[24].

(Leg. *condicio*) *cum sit magis ob noxia et minus libera, potior et praestabilior existimatur propter amplitudinem maiestatemque populi Romani, cuius istae coloniae quasi effigies parva simulacraque esse quaedam videntur. Et simulque* (Leg. *Et simul quoque*) *obscura obliterataque sunt municipiorum iura, quibus uti iam per ignorantiam non queunt.* — 1) *appellata*] om. B. — 2) *Macellum*] *Mamellum* Gu. 1., qui bis hanc glossam exhibet. — 3) *latrocinium*] *latrocinia* S. — 4) *ut*] *uti* Gu. 1. pr. om. B. — 5) *Murricidum*] Sic L. M. Gu. 1. 2. pr. S. *Muricidum* B. *Murcidum* vulg. — 6) *Murricide*] Sic L. M. Gu. 1. 2. pr. S. *muricidum* B. in marg. *murcide* vulg. — 7) *Manlium* etc.] Sic haec glossa legitur in M. Gu. 1. 2. pr. In iisdem tamen codd. similis glossa reperitur, quam h. l. exhibent vulgata exemplaria: *Manliae gentis patriciae decreto nemo ex ea Marcus appellatur, quod M. Manlius, qui Capitolium a Gallis defenderat, quum regnum affectasset, damnatus necatusque est.* Eandem glossam suppeditant L. B. S., quae infra suo loco legitur post glossam *Manius*, ubi eam Codd. collocant. — 8) *mana*] *mania* L. — 9) *et*] Sic L. B. M. Gu. 2. pr. S. *id est* vulg. — 10) *appellabant*] *appellant* B. — 11) *stolas habendi*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *hab. stol.* vulg. — 12) *paterfamiliae*] *familiae pater* Gu. 1. — 13) *hoc nomine plures*] *plures hoc nomine* Gu. 1. — 14) *appellari*] *vocari* L. Gu. 1. pr. — 15) *Matula vas urinae*] Sic separata est haec glossa ab altera *Matellio diminutivum a matula* in codd. L. B. Gu. 1. 2. pr. S. Om. utramque M. Vulg. coniunctae sunt hae glossae ita: *Matellio diminutivum a matula, quae vas est urinae.* — 16) *Mattici*] *Matici* L. *Martici* B., in cuius marg. est *vel marici. Matrici* S. Dac. — 17) *ac*] *et* L. Gu. 1. — 18) *matres et patres*] Sic M. Gu. 1. 2. S. *patres et matres* vulg. — 19) *matula*] *matiola* L. — 20) *Magmentum*] *Magmen* L. — 21) *augmentatum*] *augmentum* L. *augumentatum* pr. — 22) *Madulsa*] Sic B. M. Gu. 2. pr. *Madussa* L. *Madusa* vulg. — 23) *μαδᾷν*] Sic M. S. *madan* Gu. 2. om L. B. Gu. 1. pr. *μάδαν* vulg. — 24) *satis a vino*] Sic M. Gu. 2. *satis vino* L. B. Gu. 1. pr. *sit vino* vulg. — 25) *Magisterare*] Sic L. M. Gu. 2. pr. S. *Magistrare* vulg. *Magistrerari* Gu. 1. — 26) *moderari*] *moderare* L. — 27) *doct. art.*] *art. doct.* Gu. 1. — 28) *pagorum*] *paganorm* L. M. — 29) *vicorum*] *virorum* L. — 30) *equitum*] *que* add. B. — 31) *omnes hi*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *omnes ii* vulg. — 32) *et*] om. B. — 33) *ipsam personam*] Sic L. B. Gu. 1. 2. pr. *personam ipsam* vulg. — 34) *demonstrat*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *demonstrant* vulg. — 35) *quum*] *quom* B. Sic id. cod. mox. — 36) *ut*] *aut* L. M. —

Magisterare[25] moderari[26]. Unde magistri non solum doctores artium[27], sed etiam pagorum[28], societatum, vicorum[29], collegiorum, equitum[30] dicuntur, quia omnes hi[31] magis ceteris possunt; unde et[32] magistratus, qui per imperia potentiores sunt, quam privati, quae vox duabus significationibus notatur. Nam aut ipsam personam[33] demonstrat[34], ut quum[35] dicimus: magistratus iussit, aut honorem, ut[36] quum dicitur[37]: Titio[38] magistratus datus est.

Maximus pontifex dicitur, quod maximus rerum, quae ad sacra et religiones[39] pertinent, iudex sit[40] vindexque contumaciae privatorum magistratuumque[41].

Magis a Graeco μᾶλλον[42] venit.

Maximam hostiam[43] ovilli[44] pecoris appellabant, non ab amplitudine[45], sed ab animo placidiore.

Magnum socerum appellat vir[46] uxoris suae avum.

Magnam socrum vir uxoris suae aviam appellat[47].

Maximus Curio, cuius[48] auctoritate curiae, omnesque curiones reguntur.

Manare dicitur, quum humor[49] ex integro, sed[50] non solido nimis per minimas suas[51] partes[52] erumpit, quod ex Graeco trahitur[53], quia illi non satis solidum μανόν[54] dicunt.

Manalem fontem[55] dici pro eo, quod aqua ex eo semper manet[56].

Manalem lapidem putabant esse ostium Orci, per quod animae inferorum ad superos manarent, qui dicuntur manes.

Manalem vocabant *lapidem* etiam[57] petram quandam, quae erat[58] extra portam Capenam iuxta aedem Martis, quam quum[59] propter nimiam siccitatem in urbem pertraherent, insequebatur pluvia statim[60], eumque, quod aquas manarent, manalem lapidem dixere[61].

Manias[62] dicunt ficta quaedam ex farina in hominum figuras, quia turpes fiant, quas alii maniolas[63] vocant[64]; Manias autem, quas[65] nutrices minitentur[66] pueris parvulis[67], esse larvas, id

37) *dicitur*] *dicimus* B. M. om. pr. — 38) *Titio*] *Tito* B. M. — 39) *sacra et religiones*] *sacra religionis* B. *legionis* M. — 40) *sit*] om. Gu. 1. — 41) *magistratuumque*] *magistratumque* L. — 42) μᾶλλον] μᾶλον B. *mallon* Gu. 2. pr. *mallo* M. om. L. Gu. 1. — 43) *Maximam*] om. glossam pr. — 44) *ovilli*] Sic L. M. Gu. 2. S. *ovili pecores* B. Gu. 1. *ovilis* vulg. — 45) *amplitudine*] *corporis* add. vulg., sed om. Gu. 2. Videtur glossa. Quare delevi. — 46) *appellat vir*] om. M. *appellabant* B. *appellavit* pr. *virgilius* pro *vir* exhibet Gu. 1. — 47) *vir uxoris suae aviam appellat*] *appellat vir uxoris suae aviam* Gu. 1. *appellant* B. *appellat* om. M. Gu. 2. — 48) *cuius*] *quoius* pr. — 49) *quum humor*] om. L. B. — 50) *sed*] om. L. — 51) *minimas suas*] Sic M. Gu. 2. S. *suas min.* vulg. *suas* om. L. B. Gu. 1. pr. — 52) *partes*] om. L. — 53) *trahitur*] *manon* h. l. add. B. *trahatur* pr., quae post lacunam exhibet *rarus.* — 54) μανόν *dic.*] *dic.* μάνον B., in margine μάνσον. *manon* Gu. 2. pr. om. μανόν L. Gu. 1. pr. — 55) *fontem*] *pro ea dici* L. *dici pro eo* B. M. Gu. 1. 2. pr. S. Omnes om. *putant*, quod exhibet vulgata ita: *fontem dici putant, quod.* — 56) *manet*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. S. *manat* vulg. — 57) *vocabant lapidem etiam*] Sic Gu. 1. 2. pr. S. *lapid. etiam voc.* vulg. *vocabant lap. et* L. *Man. etiam lap. voc.* M. S. — 58) *erat*] addidi verbum e L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. vulg. abest. — 59) *quum*] *quom* B. — 60) *insequebatur pluvia statim*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *sequebatur statim pluvia* vulg. — 61) *dixere*] *dixerunt* L. — 62) *Manias*] Scripsi hanc glossam, ut est in L. B. M. Gu. 1. 2. pr. Vulg. haec exhibet: *Manias Aelius Stilo dici ait ficta quaedam ex farina in hominum figuras, quia turpes fiant, quas alii maniolas appellant. Manias autem, quas nutrices minitentur pueris, esse larvas, id est manes, quos deos deasque putabant, quosque ab inferis ad superos emanare credebant. Sunt qui Maniam Larvarum matrem aviamque putent. Sunt enim utriusque opinionis auctores.* Consentit cum his Scal. et Dac., nisi quod pro *Sunt qui Maniam Larvarum matrem aviamque putent* exhibent, *ut Mania est eorum avia, materve.* Vulgata lectio et Scal. videntur Festi verba referre, nostra Pauli excerptum, quod quum sit in omnibus codd. reposui pro vulgata. Pro *dicunt* exhibet B. *dicebant.* — 63) *maniolas*] *maniales* L. *manalias* B. *maniolos* Gu. 2. — 64) *vocant*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *appellant* vulg., quod om. L. — 65) *quas*] om. L. — 66) *minitentur*] *minitantur* L. B. M. Gu. 1. S. Dac. — 67) *parvulis*] hoc addidi e B. M. (*parvolis*) Gu. 1. 2. pr. S. *parvis* L.

est manes, quos deos deasque putabant, quosque ab inferis ad superos emanare credebant. Sunt, qui Maniam larvarum matrem aviamve[1] putant[2].

Manceps dictus[3], quod manu capiatur[4].

Manduci[5] effigies in pompa antiquorum inter ceteras ridiculas formidolosasque ire solebat magnis malis ac late dehiscens et ingentem dentibus sonitum faciens, de qua Plautus ait[6]:

Quid[7] *si*[8] *ad ludos me pro manduco locem?*
Quapropter[9]*? clare crepito dentibus.*

Mancini tifata[10] appellabantur[11], quod Mancinus habuit insignem[12] domum, quae publicata est[13] eo interfecto.

Mamercus praenomen est Oscum ab[14] eo, quod hi[15] *Martem* Mamertem dicunt[16].

Municeps[17], qui in municipio liber natus est. Item, qui ex alieno[18] genere hominum munus functus est. Item, qui in municipio[19] a servitute se liberavit a municipe. Item municipes erant, qui ex aliis civitatibus Romam venissent, quibus non licebat magistratum capere, sed tantum muneris partem, ut fuerunt Cumani, Acerrani, Atellani, qui et[20] cives Romani erant, et[21] in legione merebant, sed dignitates non capiebant[22].

Mamurii Veturii[23] nomen frequenter in cantibus Romani frequentabant hac de causa. Numa Pompilio regnante e coelo cecidisse fertur[24] ancile, id est scutum breve, quod ideo sic est appellatum[25], quia ex utroque latere erat recisum; ut summum infimumque eius latus[26] medio pateret, unaque edita vox omnium potentissimam fore civitatem, quamdiu id in ea mansisset. Itaque facta sunt eiusdem generis plura, quibus id misceretur[27], ne internosci coeleste posset. Probatum opus est maxime[28] Mamurii Veturii[29], qui praemii loco petiit[30], ut suum nomen inter carmina Salii canerent.

Mamers Mamertis facit, id est lingua Osca Mars Martis, unde et Mamertini in Sicilia dicti, qui Messanae habitant.

Martialis campus in Coelio monte dicitur, quod in eo Equiria solebant fieri, si quando aquae Tiberis campum Martium occupassent.

1) *aviamve*] Sic L. B. M. Gu. 2. S. *aviamque* vulg. — 2) *putant*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *putent* vulg. — 3) *dictus*] Sic M. Gu. 2. *dicitur* vulg. — 4) *capiatur*] *capitur* pr. Pro *quod* B. exhibet *qui*. — 5) *Manduci*] *Manduces* L. B. Gu. 1. pr. *Manducus* S. — 6) *ait*] *in Rudente* vulg. additur, sed om. L. B. M. Gu. 1. 2. pr. — 7) *Quid*] *quod* L. — 8) *si*] *aliquo* add. S. Dac. — 9) *Quapropter*] *qui pater* Gu. 2. — 10) *Mancini tifata*] Sic scripsi e coniectura Scaligeri, a qua prope absunt codd., quorum B. M. Gu. 1. 2. pr. exhibent *Mancinati fata*; L. *Mancinata fata*. Vulg. est *Mancini fata*, quod nihil est. Scal. ipse scripsit *Mancini fana*. Sed coniecturam fecit ipso Festo duce, qui *Tifata iliceta* explicat s. v. *Tifata*. Cfr. Dacer. ad h. l. Sic supra p. 38. scribendum erat v. *Curiati fana*: *Curia tifata*. — 11) *appellabantur*] *appellabant* Gu. 1. — 12) *insignem*] om. L. — 13) *est*] om. Gu. 1. — 14) *ab*] om. B. M. Gu. 1. pr. S. — 15) *hi*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *ii* vulg. — 16) *dicunt*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. *appellant* vulg. — 17) *Municeps*] Sic, ut scripsi, exhibent hanc glossam codd. et edit. princ. Vulg. quam praebet Scal. post *Municeps* add. *est ut ait Aelius Gallus* et post *partem* exhibet haec: *At Servius filius aiebat initio fuisse, qui ea conditione cives Romani fuissent, ut semper rempublicam separatim a populo Romano haberent.* Tum exhibet: *Cumanos videlicet, Acerranos, Atellanos.* Quod nos dedimus, est Pauli. — 18) *alieno*] Sic Gu. 2. *alio* vulg. — 19) *qui in municipio*] *in municipio qui* Gu. 1. *in* om. L. B. Gu. 1. — 20) *et*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. *aeque* vulg. — 21) *et*] om. Gu. 1. — 22) *sed dign. non cap.*] om. L. — 23) *Mamurii Veturii*] *Mamuri Veturi* B. M. Gu. 1. 2. pr. — 24) *fertur*] *ferunt* B. — 25) *est app.*] Sic L. M. Gu. 1. 2. pr. *app. est* vulg. om. *est* B. — 26) *latus*] *latius* M. S. — 27) *id misceretur*] *admisceretur* Gu. 1. *admiscetur* L. — 28) *maxime*] add. hoc L. B. M. Gu. 1. 2. pr. om. vulg. — 29) *Mamurii Veturii*] *Mamuri Veturi* M. Gu. 2. *Mamurii* om. L. B. Gu. 1. *Veturii* om. L. — 30) *petiit*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *petit* vulg. — 31) *Mamiliorum* etc.] Sic exhibent glossam codd. et edit. pr. Vulg. *Mamiliorum*

Mamiliorum[31] familia a Mamilia Telegoni[32] filia, quam Tusculi procreaverat, est appellata.
Mamilia turris intra Saburae regionem a Mamilio nomen accepit.
Mamphur appellatur loro circum volutum mediocris longitudinis lignum[33] rotundum, quod circumagunt fabri in operibus tornandis.
Mansuetum ad manum venire suetum. Alii aiunt[34] mansuetum dictum neque ex misericordia maestum, neque ex crudelitate saevum, sed modestia temperatum.
Mantare[35] saepe manere.
Manticulari[36] dicuntur[37], qui manticulas attrectant, ut furentur. Unde poetae pro dolose quid agendo hoc verbo utuntur. Pacuvius:

Ad manticulandum astu adgreditur.

Manticularia dicuntur ea[38], quae frequenter in[39] usu habentur et quasi manu[40] tractantur. Frequens enim antiquis[41] ad manus tergendas usus fuit mantelorum[42], unde haec trahitur similitudo.
Mantisa[43] additamentum dicitur[44] lingua Tusca[45], quod ponderi adiicitur[46], sed[47] deterius, et[48] quod sine ullo usu est. Lucilius:

Mantisa obsonium[49] *vincit.*

Malleoli vocantur non solum parvi mallei, sed etiam[50] hi[51], qui ad incendium faciendum[52] aptantur, videlicet[53] ad similitudinem[54] priorum dicti.
Mollestras dicebant pelles ovillas, quibus galeas extergebant.
Malta dicitur a Graecis pix cum cera mixta[55].
Meson[56] persona comica ab inventore dicta.
Maeniana[57] aedificia a Maenio sunt appellata. Is enim primus ultra columnas extendit tigna[58], quo ampliarentur superiora.
Maesius[59] lingua Osca mensis maius. Osci enim a[60] regione Campaniae[61], quae est Oscorum[62] vocati sunt.
Maiestas a magnitudine dicta.

familia a Mamilia filia Telegoni, quam Tusculi procreavit, est appellata, quando id oppidum ipse condidisset. Sequitur hanc glossam Scal., nisi quod exhibet *familia* (*progenita fuit*) (sic) et *procreaverat.* Videtur glossa, ut nos dedimus, Pauli esse. — 32) *Telegoni*] *Telagoni* L. M. Gu. 1. 2. pr. *Telogoni* B. — 33) *lignum*] om. M. — 34) *aiunt*] om. L. Gu. 1. pr. *Alii mansuetum dictum putant* B. — 35) *Mantare*] Haec est glossa, ut codd. et edit. pr. exhibent. Vulg. quacum facit Scal. add. *Caecilius in epistola: Iam me adeo manta. Iam hoc vide caecus animus adventus angit.* Sed haec sunt e schedis Festi adiecta. — 36) *Manticulari*] Sic exhibent hanc glossam codd. et edit. princ., quae sunt verba Pauli; vulgata quam praebet Scal. suppeditat Festi verba ita, ut sunt in schedis, ubi hanc glossam reperies. — 37) *dicuntur*] om. L. — 38) *ea*] *et* Gu. 1. — 39) *in*] om. L. — 40) *et quasi manu*] *etsi in manu* L. — 41) *antiquis*] om. L. B. Gu. 1. — 42) *mantelorum*] Sic M. Gu. 1. 2. *mantellorum* L. *manteliorum* B. *mantillorum* pr. *mantiliorum* vulg. — 43) *Mantisa*] Sic B. M. Gu. 2. S. *Mantissa* vulg. *Mantusa* L. *Mantisia* Gu. 1. Eadem scribendi varietas recurrit mox. — 44) *dicitur*] om. B. — 45) *Tusca*] *Osca* Gu. 1. — 46) *adiicitur*] *adicitur* M. Gu. 2. *additur* L. — 47) *sed*] *et* add. B. — 48) *et*] om. L. — 49) *obsonium*] *obsonia* M. S. — 50) *etiam*] om. L. — 51) *hi*] *ii* B. S. — 52) *faciendum*] *faciundum* B. — 53) *videlicet*] *scilicet* L. — 54) *ad similitudinem*] *similitudine* B. — 55) *cera mixta*] *mixta cera* B. — 56) *Meson*] Sic legitur glossa in codd. et edit. princ. quae Pauli est. Vulg. est Festi, quam vide in schedis. Scal. eam hoc loco reposuit. *Menson* L. B. Gu. 1. pr. — 57) *Maeniana*] Haec sunt excerpta Pauli. Vulgatam vide in schedis Festi. *Moenia* B. *Menana* Gu. 1. *Moeniana* L. cum vulg. — 58) *tigna*] *tignas* B. pr. *tignos* L. Gu. 1. — 59) *Maesius*] Sic B. M. Gu. 1. 2. S. *Moesius* vulg. — 60) *a*] om. B. Gu. 1. *in* L. — 61) *Campaniae*] *sunt* add. L., omissis, quae sequuntur. — 62) *Oscorum*] *Oscor* B. Gu. 1. 2. pr. *Oscos* vulg.

Maior magistratus consul dicitur[1].
Mas diminutive[2] facit masculus.
Matertera patris et matris, mihi magna matertera est[3]. Matertera[4] matris soror, quasi mater altera.
Maior patruus avi et aviae proavus.
Maior avunculus[5] avi et aviae avunculus.
Maior[6] *amita* avi et aviae amita.
Maior socer uxoris meae proavus.
Maior socrus[7] uxoris meae proavia.
Maeandrum genus picturae dictum est a similitudine flexus[8] amnis, qui[9] appellatur Maeandrus.
Maecia tribus[10] a quodam castro sic appellatur.
Mansucium[11] edacem a mandendo[12] scilicet.
Mox paullo post.
Morbosum hominem morbo aliquo affectum.
Mortuus ab emerita vita dictus.
Moracias nuces Titinnius duras esse ait[13], unde fit diminutivum[14] *moracillum.*
Monimentum[15] est[16], quod et[17] mortui causa aedificatum est et quicquid ob memoriam alicuius factum est, ut fana, porticus[18], scripta et carmina. Sed monimentum quamvis[19] mortui causa sit factum, non tamen significat ibi sepultum[20].
Monitores dicuntur, qui et[21] in scena monent histriones et libri commentarii.
Monile[22] et mulierum ornatus dicitur et equorum propendens a collo.
Momar Siculi stultum appellant[23].
Momen momentum[24]. Lucilius:

Momine se parvo[25] *possunt*[26] *impulsa*[27] *moveri.*

Modo quum per correptam[28] *o* dicitur, significat et[29] tempus, ut *modo venit*[30], et ponitur pro tantum, ut *tace modo.* Quodsi[31] producta posteriore[32] syllaba enuncietur, dativus vel ablativus est casus ab eo, quod est modus[33].
Monstrum[34] dictum velut monestrum, quod moneat[35], aliquid futurum; *prodigium* velut praedicium[36], quod praedicat; *portentum*, quod portendat; *ostentum*[37], quod ostendat.

1) *dicitur*] *appellabatur* B. — 2) *diminutive*] Sic M. Gu. 2. pr. S. *diminutivum* vulg. — 3) *matertera est*] Sic M. Gu. 2. *mater est* vulg. — 4) *Matertera*] om. hanc explicationem M. — 5) *avunculus*] om. M. — 6) *Maior*] om. glossam. M. — 7) *Maior*] om. glossam B. — 8) *flexus*] *flexi* L. Gu. 1. — 9) *qui* etc.] om. L. — 10) *tribus*] repetita est haec vox in Gu. 1. — 11) *Mansucium*] Sic L. B. Gu. 1. pr. S. *Masucium* M. Gu. 2. *Manseucium* vulg. — 12) *a mandendo*] *ab edendo* Gu. 1. — 13) *esse ait*] *dicit* pro utroque L. exhibet. — 14) *diminutivum*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *diminutive* vulg. — 15) *Monimentum*] *Monumentum* L. B. Idem exhibent hi codd. postea. — 16) *est*] *nomen est* B. — 17) *quod et*] *et* om. L. *quod et* cum v. subst. *est* post *aedificatum* om. B. — 18) *porticus*] *et port.* Gu. 1. — 19) *quamvis*] om. L. — 20) *sepultum*] *vel sepulcrum* add. B., omisso antea *non. esse* add. L. — 21) *qui et*] Sic Gu. 2. *et qui* L. M. B. Gu. 1. pr. S. *non solum dicuntur, qui in scena moneant histriones, sed etiam libri commentarii* vulg. Ut nos, sic codd. et edit. pr. Consentit Scal. — 22) *Monile*] Sic glossa legitur in codd. et edit. princ. Vulgatam, quae est Festi, vide in schedis. Exhibet eam Scal. — 23) *appellant*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. *vocant* vulg. — 24) *momentum*] *pro momento* L. *momento* B. M. Gu. 2. *memento* Gu. 1. — 25) *parvo*] *a parvo* B. Gu. 1. pr. — 26) *possunt*] Sic L. B. Gu. 1. pr. *possint* vulg. *possent* S. — 27) *impulsa*] Sic L. B. Gu. 1. 2. pr. S. *impulsu* vulg. — 28) *correptam*] Sic Gu. 2. *correptum* vulg. *o corrept. dic.* L. — 29) *et*] addidi e B. M. Gu. 1. 2. pr. — 30) *venit*] Sic M. Gu. 2. *veni* vulg. — 31) *Quodsi*] *Etsi* L. — 32) *posteriore*] *posteriori* B. Gu. 1. — 33) *modus*] *modo* M. Gu. 1. — 34) *Monstrum*] Sic haec glossa Pauli in codd. est et edit. princ. Vulgatam vide in schedis Festi.

Molucrum[38] et[39] quo molae verruntur[40], quod[41] Graeci *μυλήκορον*[42] dicunt; et tumor ventris, qui etiam virginibus incidere solet[43]. Afranius *Virgini*, inquit, *tam crescit uterus*, *quam gravidae mulieri*[44]. *Molucrum vocatur transit*[45] *sine doloribus.* Molucrum etiam dicitur[46] lignum quoddam quadratum, ubi immolatur.

Mola vocatur etiam[47] far tostum et sale[48] sparsum[49], quod eo molito hostiae asperguntur.

Moles pro magnitudine fere poni solet. Sed *moliri* et *molitiones* a movendo certum est dici.

Munus significat officium[50], quum[51] dicitur quis munere fungi. Item donum, quod officii causa datur.

Mummiana aedificia a Mummio[52] dicta.

Mundus appellatur coelum, terra, mare et aer.

Mundus etiam dicitur[53] ornatus muliebris[54], quia non alius est, quam quod moveri potest.

Mundus quoque appellatur lautus[55] et purus.

Munitio morsicatio[56] ciborum.

Muneralis[57] lex vocata est, qua[58] Cincius cavit, ne cui liceret munus accipere. Plautus:

Neque[59] *muneralem legem neque*[60] *lenoniam*[61], *rogata*[62] *fuerit*, *necne*, *flocci aestimo.*

Munem significare certum est officiosum, unde e[63] contrario immunis dicitur[64] qui nullo fungitur officio.

Mutae dicuntur literae, quod positae in ultimis partibus[65] orationis, obmutescere cogant loquentes, vel quod parvae exiguaeque sint vocis, ut quum[66] mutum oratorem aut[67] tragoedum dicimus.

Multam[68] Osce dici putant poenam.

Mullei[69] calcei regum Albanorum et post patriciorum a millando[70], id est suendo dicti.

Multifariam dixerunt antiqui, quod[71] in multis locis fari poterat, id est dici.

Mulciber Vulcanus a molliendo scilicet ferro dictus. Mulcere enim mollire, sive lenire est. Pacuvius:

Quid me obtutu terres, mulces laudibus?

— 35) *moneat*] *monet* B. — 36) *velut praed.*] om. Gu. 1. — 37) *ostentum*] *ostentatum* Gu. 1. — 38) *Molucrum*] Sic hanc glossam exhibent codd. et edit. pr. Vulgatam, quae Festi continet verba, vide in schedis, quas sequitur Scal. — 39) *et*] *de* L. B. — 40) *verruntur*] *vertuntur* B. — 41) *quod*] *et quod* B. — 42) *μυλήκορον*] *mylikoron* M. Gu. 2. vulg. *μύλικρον*. om. Graecum L. Gu. 1. pr. — 43) *incidere solet*] *solet incid.* M. — 44) *mulieri*] *quod* add. B. Coniungit nimirum hoc cum sequentt. — 45) *transit*] *transitus* pr. — 46) *etiam dicitur*] *dicitur etiam* L. B. M. — 47) *etiam*] om. Gu. 1. Ceterum, ut nos, sic codd. et edit. pr. Vulg. vide in schedis, quae Festi verba exhibent. — 48) *et sale*] *ex sale* L. — 49) *sparsum*] *aspersum* B. — 50) *officium*] om. L. B. M. Gu. 1. 2. pr. — 51) *quum*] *quom* B. — 52) *Mummio*] *Lucio Mumio* L. — 53) *etiam dicitur*] *dicitur etiam* B. — 54) *muliebris*] *mulieris* L. — 55) *lautus*] *et lautus* L. *etiam lautus* B. Ceterum haec est Pauli epitome, quam e codd. et edit. princ. dedimus. Vulgatam Festi vide in schedis, quas sequitur Scal. — 56) *morsicatio*] *mortificatio* L. Gu. 1. pr. Dac. *morsitatio at cib.* B. *morsitatio* M. — 57) *Muneralis*] *Municialis* Gu. 1. — 58) *qua*] *quam* L. Gu. 2. pr. — 59) *Neque*] *Nec* B. *Ne* L. *Neu* pr. — 60) *neque*] *nec* B. — 61) *lenoniam*] *lenoninam* pr. — 62) *rogata*] *rogatus* L. *roga* B. Gu. 1. S. — 63) *e*] *et* praeponit vulgata, sed om. codd. edit. pr. S. — 64) *immunis dicitur*] *dic. immun.* B. — 65) *partibus*] om. L. — 66) *quum*] *quom* B. — 67) *aut*] om. L. — 68) *Multam*] Sic glossa est in codd. et edit. princ. Scal. cum vulg. exhibet Festi verba in schedis, quas vide. — 69) *Mullei*] Sic exhibent glossam codd. et edit. princ. Scal. recepit Festi verba cum vulg. e schedis, quas vide. — 70) *millando*] *mullando* L. M. — 71) *quod*] *videlicet* add.

Maximam[1] *multam* dixerunt[2] trium millium et viginti[3] assium, quia non licebat quondam pluribus triginta[4] bubus[5] et duabus ovibus quemquam multari[6], aestimabaturque[7] bos centussibus, ovis decussibus.
Maniae turpes deformesque personae[8].
Mutire[9] loqui. Ennius[10]:

Palam mutire plebeio piaculum est.

Moenia[11] et muri et officia. Plautus:

Prohibentque moenia alia, unde ego fungar mea.

Murrina genus potionis, quae Graece dicitur νέκταρ[12]. Hanc mulieres vocabant murriolam; quidam murratum vinum; quidam id dici putant ex uvae genere[13] murrinae nomine.
Murgisonem dixerunt a mora et decisione.
Myrmillonica scuta dicebant, cum quibus de muro pugnabant. Erant siquidem ad hoc ipsum apta.
Myrtea[14] corona Papirius usus est, quod Sardos in campis Myrteis superasset.
Mussare murmurare. Ennius:

In occulto mussabant.

Vulgo vero[15] pro tacere[16] dicitur, ut idem Ennius:

Non decet mussare bonos.

Mucia prata trans Tiberim, dicta a Mucio, cui[17] a populo[18] data fuerant[19] pro eo, quod Porsenam, Etruscorum regem, sua constantia ab urbe dimovit.
Mugionia[20] *porta* Romae dicta est a Mugio[21] quodam, qui eidem tuendae praefuit.
Muginari est nugari et quasi tarde conari.
Mustricola[22] est machinula ex regulis[23], in qua calceus novus suitur. Afranius:

Mustricolam in dentes impingam[24] *tibi.*

Myoparo[25] genus navigii ex duobus dissimilibus formatum. Nam et[26] *myon* et *paron* per se sunt.
Minucia porta appellata est eo, quod proxima esset sacello Minutii.
Martias calendas matronae celebrabant[27], quod eo die Iunonis Lucinae[28] aedes coli coepta erat[29].
Mavortem poetae dicunt Martem.

vulg., sed om. codd. et edit. princ. — 1) *Maximam*] *Maxumam* L. — 2) *dixerunt*] om. Gu. 1. — 3) *viginti*] XXII. Gu. 1. — 4) *triginta*] *et trig.* L. — 5) *bubus*] *bobus* B. M. pr. — 6) *multari*] *mulctari* L. — 7) *aestimabaturque*] *aestimabanturque* L. — 8) *personae*] *unde nutrices maniae cum larvatae faciebant pueris timorem* add. L. — 9) *Mutire*] *Muttire* B. — 10) *Ennius*] *in Telepho* ex schedis add. Scal. cum vulg., om. codd. et edit. pr. — 11) *Moenia*] Sic glossa legitur in codd. et edit. princ. Scal. cum vulg. refert Festi verba e schedis. — 12) *νέκταρ*] Sic B. S. *nectar* M. Gu. 2. *μυῤῥίνη* vulg. om. L. Gu. 1. pr. — 13) *genere*] om. B. — 14) *Myrtea*] *Mustena* L. Gu. 1. *Murtena* B. — 15) *vero*] om. L. — 16) *tacere*] *dubitare* L. — 17) *cui*] *quoi* pr. — 18) *populo*] *Ro.* (i. e. Romano) add. L. — 19) *fuerant*] *fuerunt* Gu. 1. pr. — 20) *Mugionia*] *Mucionis* L. — 21) *Mugio*] *Mucione* L. — 22) *Mustricola*] *Mustricula* hic et infra M. Gu. 2. — 23) *regulis*] *tegulis* L. B. Gu. 1. — 24) *impingam*] *impingere* L. — 25) *Myoparo*] *Mioparo* L. B. — 26) *et*] om. L. *myon* ex Scal. emendatione. Libri omnes *midion.* — 27) *celebrabant*] *celebrant* L. — 28) *Lucinae*] om. L. — 29) *erat*] Sic M. Gu. 2. *est* L. *sit* vulg. — 30) *significare*] *significat* pr. — 31) *filius*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. *filium* vulg. — 32) *id est*] om. Gu. 1. — 33) *Hercules*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. *Herculem* vulg. — 34) *Δία*] Sic B. M. Gu. 1. 2. S. ζεὺς διὸς B. in marg. pr. et vulgat. om. L. — 35) *Quidam existimant*] *Quidam vero putant* B. — 36) *obisse dicimus*] Hoc ordine M. Gu. 2. *obisse ea consuetudine dicitur* vulg. *obiisse* B. M. Gu. 1. pr. et vulg. *obisse* L. Gu. 2. — 37) *vadimonium*] *dicimus* add. B. — 38) *obisse*] *obiisse* vulg. — 39) *isse*] Sic M. Gu. 2. *esse* B. *iisse* vulg., quod om. L. — 40) *Manues*] Sic hanc glossam exhibent codd. et edit. princ. Vulgata,

Magnum annum dicunt mathematici, quo septem sidera errantia expletis propriis cursibus sibimet concordant.

Medius fidius compositum videtur et significare[30] Iovis filius[31], id est[32] Hercules[33], quod Iovem Graece *Δία*[34] et nos Iovem, ac fidium pro filio, quod saepe antea pro *l* litera *d* utebantur. Quidam existimant[35] iusiurandum esse per divi fidem; quidam per diurni temporis, id est diei fidem.

Mortem obisse dicimus[36] ea consuetudine, qua dixerunt antiqui *ob Romam legiones ductus* et *ob Troiam duxit exercitum* pro *ad*, similiterque *vadimonium*[37] *obisse*[38], id est ad vadimonium isse[39], et *obviam* ad viam.

Manues[40] Aurelius significare ait bonos. Unde dii manes pro bonis[41] dicuntur a[42] suppliciter eos venerantibus[43] propter metum mortis, ut[44] immanes quoque pro valde non bonis dicuntur.

Muscerdas[45] prima syllaba producta stercus murium[46] appellant[47].

Mapalia[48] casae Poenicae[49] appellantur, in quibus quia nihil est secreti, solet id[50] vocabulum solute viventibus obiici[51]. Sunt enim mapalia quasi cohortes rotundae[52].

Metalli[53] dicuntur in re militari quasi mercenarii. Accius in Annalibus: *Calones famulique metallique caculaeque*[54]; a quo genere hominum Caeciliae familiae[55] cognomen putatur ductum[56].

Mulis celebrantur ludi[57] in[58] Circo maximo Consualibus[59], quia id[60] genus quadrupedum primum putatur coeptum currui[61] vehi culoque adiungi[62].

Maiis idibus mercatorum dies festus erat, quod eo die Mercurii aedes esset dedicata.

Minusculae Quinquatrus[63] appellantur idus Iuniae, quod is dies festus erat tibicinum, qui Minervam colebant[64]. Quinquatrus proprie dies festus erat Minervae Martio mense.

Muli Mariani dici solent a C. Mario[65] instituti[66], cuius milites in furca interposita tabella varicosius onera sua portare assueverant.

Mulus vehiculo lunae habetur[67], quod tam ea sterilis[68] sit[69], quam mulus; vel quod, ut mulus non suo genere[70], sed equis[71] creatur[72], sic ea solis[73], non suo fulgore luceat.

Murciae deae sacellum erat sub monte Aventino, qui antea Murcus vocabatur.

Membrum abscidi[74] mortuo dicebatur, quum digitus eius decidebatur, ad quod servatum[75] iusta fierent reliquo corpore combusto.

quam retinuit Scal., est e schedis Festi, quas vide. *Manes* L. *Mannos* B. *Manies* Gu. 1. *Manuos* S. — 41) *bonis*] *boni* L. B. pr. Eadem varietas infra est. — 42) *a*] *ac* Gu. 1. pr. *et* B. — 43) *venerantibus*] *veneramur* B. — 44) *ut*] om. pr. — 45) *Muscerdas*] Sic glossa est in codd. et edit. princ. Vulgatam vide in schedis Festi. — 46) *murium*] *murum* B. *muris* L. — 47) *appellant*] *appellatur* L. — 48) *Mapalia*] Sic haec glossa est in codd. et edit. princ. Vulgata, quam retinuit Scal., est e schedis Festi, quas vide. — 49) *Poenicae*] *Punicae* L. — 50) *id*] *illud* Gu. 1. — 51) *obiici*] *obici* L. M. Gu. 2. — 52) *rotundae*] *cohortes cortes* add. M. Gu. 2. Ex interpretatione v. *cohortes*. *colores cortes rotundi* L. *colores rotundae cohortes cortes* Gu. 1. pr. — 53) *Metalli*] Sic hanc glossam exhibent codd. et edit. pr. Scal. cum vulg. retinuit Festi verba e schedis. Recte vero idem Scal. *Metelli* emendasse videtur. — 54) *caculaeque*] *caulaeque* L. B. Gu. 1. pr. — 55) *familiae*] om. L. — 56) *ductum*] *dictum* L. M. — 57) *ludi*] *ludis* Gu. 1. pr. — 58) *in*] om. L. — 59) *Consualibus*] Sic S. *Consuales* vulg. *Consularibus* L. B. M. Gu. 1. 2. pr. — 60) *id*] om. L. — 61) *currui*] *curru* Gu. 1. pr. *curro* M. — 62) *adiungi*] *muli fuere primo* add. L. — 63) *Minusculae Quinquatrus*] Sic hanc glossam scripsi e codd. et edit. princ. Scal. Festi verba e schedis dedit, quem sequitur vulgat. — 64) *colebant*] *celebrant* B. — 65) *Mario*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. *Marii* vulg. *C.* om. M. Gu. 2. — 66) *instituti*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. *instituto* vulg. — 67) *habetur*] *prohibetur* Gu. 1. *adhibetur* Scal. — 68) *ea sterilis*] *sterilis ea* M. S. — 69) *sit*] *est* L. — 70) *genere*] *generi* L. Gu. 1. — 71) *equis*] *equo* L. — 72) *creatur*] Sic L. B. M. Gu. 2. pr. *creetur* vulg. — 73) *solis*] om. L. — 74) *abscidi*] *abscindi* S. — 75) *servatum*] om. Gu. 1.

Monodos[1] appellatus est Prusiae filius, qui unum os habuit dentium loco. Similiter habuit et Pyrrhus rex Epirotarum.

Minotauri effigies inter signa militaria est, quod[2] non minus occulta esse debent consilia ducum, quam fuit domicilium eius labyrinthus. Minotaurus putatur[3] esse genitus, quum[4] Pasiphae Minois regis uxor dicitur concubuisse cum tauro. Sed affirmant alii Taurum fuisse nomen adulteri.

Manius praenomen dictum est ab eo, quod *mane* quis initio natus sit[5], ut Lucius, qui luce[6].

Manliae gentis patriciae decreto nemo ex ea Marcus appellatur[7], quod M. Manlius, qui Capitolium a Gallis defenderat, quum regnum affectasset, damnatus necatusque est.

Maiores Flamines appellabantur patricii generis, minores[8] plebeii[9].

Millus collare canum venaticorum, factum ex corio confixumque clavis[10] ferreis eminentibus adversus impetum luporum. Scipio Aemilianus ad populum: *Vobis*, inquit, *reique publicae praesidio eritis, quasi millus cani.*

Moenia[11] praeter aedificia[12] significant etiam et[13] munia, hoc est officia.

Magnificissima dicebant antiqui pro magnificentissima. Re enim vera magnificens dici non potest, unde[14] magnificentissima videtur deduci.

Manceps dicitur, qui quid[15] a populo emit conducitve[16], quia[17] manu sublata significat se auctorem emptionis esse, qui idem[18] *praes* dicitur, quia[19] tam debet praestare[20] populo, quod promisit, quam is, qui pro eo *praes* factus est.

Masculino[21] genere parentem[22] appellabant antiqui etiam[23] matrem. Masculino[24] genere dicebant crucem, ut est illud Gracchi: *Dignus fuit, qui malo cruce periret.* Masculine[25] etiam[26] dicebant et frontem et[27] alia multa[28] similiter.

Matronis aurum redditum quum[29] legitur, hoc significare videtur, quia matronae contulerunt[30] ornatus sui[31] aurum ad Capitolium a Gallis Senonibus liberandum, quibus postea est[32] redditum a populo Romano.

Magistrare[33] regere et temperare est.

Municas[34] pro communicas dicebant.

Multifacere dicitur sicut magnifacere et parvi facere. Cato: *Neque fidem, neque iusiurandum,*

1) *Monodos*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *Monodus* vulg. — 2) *quod*] Sic L. Gu. 1. 2. S. *quo* vulg. — 3) *putatur*] *putabatur* B. — 4) *quum*] *quom* B. — 5) *mane quis initio natus sit*] *quis mane matutinatus sit* L. *mane quis matutinatus sit* B. Gu. 1. *initio* om. pr. — 6) *luce*] *lucet* Gu. 1. — 7) *appellatur*] *appellabatur* B. — 8) *minores*] *flamines* add. B. — 9) *plebeii*] *plebis* L. — 10) *clavis*] *ex clavis* B. — 11) *Moenia*] Recens accedit haec glossa e codd. L. B. M. Gu. 1. 2. pr. Pertinet autem ad alteram glossam *Moenia et muri et officia.* — 12) *aedificia*] *officia* B. — 13) *et*] *etiam munia et hoc est off.* Gu. 1. — 14) *unde* etc.] om. pr. — 15) *qui quid*] Sic Gu. 2. pr. S. *quicquid* L. B. M. Gu. 1. *quisquis* vulg. — 16) *a populo emit conducitve*] *a populo quicquid emitur conductione* L. *quicquid a pop. emitur conduciturque* B. *emit conductive* M. *emitur conductive* Gu. 1. — 17) *quia*] *qui* Gu. 2. — 18) *qui idem*] Sic vulg. *quidem* pro *qui idem* B. Gu. 1. 2. *qui quidem* pr. — 19) *quia*] *qui* M. — 20) *debet praest.*] *praestare debet* B. — 21) *Masculino*] om. glossam pr. — 22) *parentem*] *et parentem* B. — 23) *etiam*] *et* B. — 24) *Masculino* etc.] Sic haec glossa in cod. Gu. 2. superiori est annexa. Eadem est in reliquis codd. et edit. pr. Scal. Festi schedas secutus est, et idem factum videmus in vulg. — 25) *Masculine*] *masculino* B. — 26) *etiam*] interposui e Gu. 2. et M. — 27) *et frontem et*] om. Gu. 1. — 28) *alia multa*] *multa alia* L. — 29) *quum*] *quom* B. — 30) *contulerunt*] *contulerant* M. — 31) *ornatus sui*] *ornat. i. e.* (sic) L. — 32) *postea est*] *est postea* L. *post* M. — 33) *Magistrare*] *Magisterare* S. M. *est* om. L. B. — 34) *Municas*] om. glossam Gu. 1. — 35) *qui*] *quae* S. — 36) *Cato*] (*idem*)

neque pudicitiam multifacit, quod merito ab usu recessit, quia quantitas numero non aestimatur, nec desiderat multitudinem.

Magisteria dicuntur in omnibus rebus, qui[35] magis caeteris possunt, ut magisterium equitum.

Maledictores dicebantur ab antiquis, qui nunc *maledici.*

Mihipte Cato pro mihi ipsi posuit.

Mansues pro mansuetus.

Meritavere Cato[36] ait pro meruere.

Magnificius idem ipse[37] pro magnificentius[38] dixit, et non frustra. Nam positivus eius[39] magnifice est.

Munificior a munifico[40] identidem[41] Cato dixit, quum[42] nunc munificentior dicamus[43], quamvis munificens non sit in usu.

Mediocriculus ipse, qui supra posuit[44], quum[45] ait: *Rudibundum[46] magistratum, pauculos[47] homines, mediocriculum exercitum[48] obviam duci.*

Mutini Titini[49] sacellum fuit Romae[50], cui mulieres velatae togis praetextatis solebant sacrificare.

Matronae a magistratibus non submovebantur, ne pulsari contrectarique[51] viderentur, neve gravidae concuterentur. Sed nec viri earum sedentes cum uxoribus in vehiculo descendere cogebantur.

Minuebatur populo luctus aedis dedicatione, quum a censoribus lustrum condebatur, quum[52] votum publice susceptum solvebatur; privatis autem, quum liberi nascerentur, quum honos in familiam[53] veniret, quum pater aut liberi, aut vir aut frater ab hoste captus domum rediret, quum[54] puella desponsaretur, quum propiore[55] quis[56] cognatione, quam is, qui lugeretur, natus esset, quum in casto[57] Cereris constitissent.

Maximae dignationis[58] *flamen* dialis est inter quindecim flamines, et quum caeteri[59] discrimina maiestatis suae habeant, minimi[60] habetur[61] Pomonalis, quod Pomona levissimo fructui[62] agrorum praesidet, id est[63] pomis.

Mundum gentiles ter in anno patere putabant, diebus his[64]: postridie Vulcanalia, et ante diem tertium Nonas Octobris, et ante diem sextum[65] Idus Novembris. Inferiorem enim[66] eius partem consecratam diis manibus arbitrantes clausam[67] omni tempore, praeter hos dies, qui supra scripti sunt, quos dies etiam religiosos[68] iudicaverunt ea de causa[69], quod his[70] diebus

Cato (sic) S. — 37) *idem ipse*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *idem Cato* vulg. — 38) *magnificentius*] *magnificenter* Gu. 1. — 39) *positivus eius*] pro his exhibet L. *simplex; est magnifice* Gu. 1., omisso *eius.* — 40) *munifico*] *munico* Gu. 2. — 41) *identidem*] *idem* L. — 42) *quum*] *quom* B. — 43) *dicamus*] *dicimus* B. — 44) *ipse, qui supra posuit*] *idem Cato ponit* S. — 45) *quum*] *quom* B. — 46) *Rudibundum*] *Ridibundulum* L. *Rudibumlum* B., in marg. *rudinulum. Ridibunulum* Gu. 1. — 47) *pauculos*] *paucos* M. — 48) *exercitum*] *exercitus* B. — 49) *Mutini Titini*] Sic S., a quo prope abest Gu. 2., qui exhibet *Mutinititi;* ab eadem manu supra vers. est *muntiti. Mutinicititinum* Gu. 1. *Mutinicitiũm* (sic) M. *Muntinitini* B. *Mutinini* L. *Mutinitini* vulg. — 50) *fuit Romae*] *Romae fuit* L. Gu. 1. — 51) *contrectarique*] *contrectarive* M. S. — 52) *quum*] *quom* B. — 53) *familiam*] Sic M. S. *familia* vulg. — 54) *quum*] *quom* pr. — 55) *propiore*] *propriore* L. Gu. 1. 2. *proprie* B. — 56) *quis*] om. L. — 57) *casto*] Sic Gu. 2. S. *castro* vulg. — 58) *dignationis*] *dignitatis* L. — 59) *caeteri*] *extera* L. *cetera* M. Gu. 1. 2. om. vocem B. — 60) *minimi*] *minimus* L. — 61) *habetur*] *habeatur* L. B. M. Gu. 1. — 62) *fructui*] *fructu* L. B. Gu. 1. pr. — 63) *id est*] om. S. — 64) *diebus his*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *iis diebus* vulg. — 65) *sextum*] *sexto* Gu. 2. — 66) *enim*] om. B. — 67) *clausam*] *clausa* B. pr. — 68) *quos dies etiam religiosos iudicaverunt*] *quos alii rel. iud.* L. — 69) *ea de causa*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *eam ob causam* vulg. — 70) *his*] Sic L. M. Gu. 1. 2. pr. S. *iis* vulg.

ea quae occulta et abdita religionis deorum manium essent, in lucem adducerentur[1], nihil eo tempore[2] in republica geri voluerunt. Itaque per hos dies non cum hoste manus[3] conserebatur, non exercitus scribebatur, non comitia habebantur, non aliud quidquam in republica[4], nisi quod ultima necessitas exegisset[5], administrabatur.

Mos est institutum patrium pertinens maxime ad religiones cerimoniasque antiquorum.

Municipalia sacra[6] vocabantur, quae ante urbem conditam colebantur.

Manes dii ab auguribus[7] vocabantur[8], quod eos per[9] omnia manare credebant, eosque deos superos[10] atque[11] inferos dicebant.

Monstra dicuntur naturae modum egredientia, ut serpens cum pedibus, avis cum quatuor alis, homo duobus[12] capitibus, iecur, quum distabuit in[13] coquendo.

Muta exta appellabant[14], ex quibus nihil[15] divinationis animadvertebant.

Mensae in aedibus sacris ararum vicem obtinebant.

Manumitti servus dicebatur, quum dominus eius, aut caput eiusdem servi, aut aliud membrum tenens dicebat: *Hunc hominem liberum esse volo*, et[16] emittebat[17] eum e manu.

Moscillis[18] Cato pro parvis moribus dixit.

Mentecaptus dicitur, quum mens ex hominis[19] potestate abiit[20], et idem *demens*, quod[21] de sua mente decesserit, et *amens*, quod[22] a mente abierit.

Manare solem dicebant antiqui[23], quum solis[24] orientis radii splendorem iacere[25] coepissent, a quo et[26] dictum putabant mane[27]. Alii dictum mane putant[28] ab eo, quod[29] manum bonum dicebant.

Murrata potione usi sunt antiqui; sed postea assuerunt[30] diis suis libare, ideoque XII. tabulis est cautum, ne mortuo inderetur[31].

Muger muccosus.

Muries dicebatur[32] sal in pila tunsum[33] et in ollam fictilem coniectum et in furno percoctum, quo dehinc in aquam[34] missum[35] Vestales virgines utebantur in sacrificio.

Mortuae pecudis corio calceos aut soleas[36] fieri Flaminibus nefas habebatur, quoniam[37] sua morte exstincta omnia funesta aestimabantur[38].

Me pro mihi dicebant antiqui.

1) *adducerentur*] Sic L. M. Gu. 2. S. *adducerent, ne patefierent* vulg., pro quo *et patefierent* exhibet Gu. 2. — 2) *tempore*] om. pr. *die* L. B. Gu. 1. — 3) *manus*] Sic L. B. Gu. 1. S. *manu* vulg. — 4) *republica*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *remp.* vulg. — 5) *necessitas exegisset*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *exeg. nec.* vulg. — 6) *Municipalia* etc.] Sic scripsi hanc glossam e codd. et edit. princ., quum Scal. Festi verba e schedis dediderit, quem secuta est vulg. — 7) *ab auguribus*] *ab auguriis* L. *ab* om. B. Gu. 1. — 8) *vocabantur*] *quae ante urbem conditam colebantur* add., ut videtur, e superioribus Gu. 1. — 9) *eos per*] *per eos* pr. — 10) *superos*] om. B. — 11) *atque*] *ac* B. — 12) *duobus*] *cum duob.* L. — 13) *in*] om. L. — 14) *appellabant*] *appellant* B. — 15) *nihil*] *nil* B. M. Gu. 1. 2. pr. — 16) *et*] om. M. — 17) *emittebat*] *mittebat* M. — 18) *Moscillis*] Sic L. M. Gu. 1. 2. *Mosculis* vulg. — 19) *hominis*] *hominibus* B. — 20) *abiit*] *abit* M. Gu. 2. — 21) *quod*] Sic L. Gu. 1. 2. pr. *qui* vulg. — 22) *quod*] Sic L. Gu. 1. 2. *qui* vulg. — 23) *dicebant antiqui*] *ant. dic.* M. Gu. 1. S. — 24) *solis*] *sol* Gu. 2. — 25) *iacere*] *se* add. L. — 26) *et*] om. L. — 27) *dictum putabant mane*] *put. man. dict.* L. — 28) *dictum mane putant*] Sic Gu. 2. *dictum mane putabant* L. *dictum putant mane* Gu. 1. *alii mane dictum* om. M. *mane dict. put.* om. B. *mane dict. put.* vulg. — 29) *quod*] *est* add. L. — 30) *assuerunt*] *assueverunt* L. *murram* post *suis* exhibet B. — 31) *inderetur*] Sic Dac. Sed codd. omnes et edit. princ. *videretur*. *indatur* Scal. — 32) *dicebatur*] *dicebant* B. — 33) *tunsum*] *tusum* L. B. — 34) *aquam*] *aqua* B. pr. — 35) *missum*] *misso* S. — 36) *aut soleas*] om. L. Gu. 2. pr. — 37) *quoniam*] *cum* L. B. *quom* pr. *quo-*

Malevoli Mercurii signum, id est statuam appellabant ideo, quod in nullius tabernam spectabat.

Malluvium dicitur, quo manus lavantur. *Malluviae*, quibus manus sunt lotae[39]. *Pelluviae*, quibus pedes.

Maior consul dicitur vel[40] is, penes quem fasces sunt, vel is, qui[41] prior factus est. Praetor autem maior urbanus[42], minores ceteri.

Mendicum dici Verrius putat a mente eius, quem[43] fefellerit fortuna, vel quod[44] precetur quemque, ut vitae suae medeatur cibo.

Municipium id genus hominum dicitur[45], qui quum Romam venissent, neque cives Romani essent, participes tamen fuerunt omnium rerum[46] ad munus fungendum una cum Romanis civibus[47], praeterquam de suffragio ferendo, aut magistratu capiendo; sicut fuerunt[48] Fundani, Formiani, Cumani, Acerrani, Lanuvini, Tusculani, qui post aliquot[49] annos cives Romani effecti[50] sunt. Alio modo, quum id genus hominum definitur, quorum civitas universa in civitatem Romanam venit[51], ut Aricini, Cerites, Anagnini. Tertio, quum id genus hominum definitur, qui ad civitatem Romanam ita venerunt[52], uti[53] municipia essent sua cuiusque civitatis et coloniae, ut Tiburtes, Praenestini[54], Pisani, Urbinates[55], Nolani, Bononienses[56], Nepesini[57], Sutrini, Lucrenses[58].

Mater Matuta, manes, mane, matrimonium, mater familiae, matertera, matrices, materiae dictae videntur, ut ait Verrius, quia sint[59] bona, qualia scilicet sint[60], quae sunt[61] matura, vel potius a matre, quae est originis Graecae[62].

Modo quodam, id est ratione dicuntur omnia ista[63]: commoditas, commodus, commodat, accommodat, modice, modestia, moderatio, modificatio.

LIBER XII.

Naenia[64] est carmen, quod in funere laudandi gratia cantatur ad tibiam[65]. Sunt, qui eo verbo finem significari putant. Quidam volunt naeniam ideo dici, quod voci similior querimonia flentium[66] sit. Quidam aiunt naeniae ductum nomen ab extremi intestini vocabulo; Graeci

modo Gu. 1. — 38) *aestimabantur*] *extimab.* Gu. 1. *exist.* pr. — 39) *lotae*] *lautae* M. — 40) *vel*] om. L. — 41) *qui*] om. L. — 42) *urbanus*] *urbano* S. om. Gu. 1. — 43) *quem*] Sic B. S. *quam* vulg. — 44) *quod*] om. L. — 45) *dicitur*] om. B. — 46) *fuerunt omnium rerum*] *omnium rerum fuerint* B. — 47) *Rom. civ.*] *civ. Rom.* B. — 48) *fuerunt*] *quondam* add. vulg. Sed om. codd. et edit. pr. — 49) *aliquot*] *aliquos* B. — 50) *effecti*] *facti* B. — 51) *venit*] Sic L. M. Gu. 1. 2. pr. S. *venerit* vulg. *devenit* B. — 52) *venerunt*] *devenerunt* B. — 53) *uti*] Sic B. M. Gu. 2. S. *ut* L. Gu. 1. pr. *sic uti* vulg. — 54) *Praen.*] *et Praen.* B. — 55) *Urbinates*] Sic L. B. Gu. 1. 2. pr. *Arpinates* vulg. — 56) *Bononienses*] *Bobutinenses* L. pr. *Bobontimenses* B. *Bubutinienses* Gu. 1. — 57) *Nepesini*] om. Gu. 1. — 58) *Sutrini, Lucrenses*] *Lucr. Sutr.* B. *Lucenses* L. M. S. — 59) *sint*] Sic L. B. Gu. 2. S. *sunt* vulg. — 60) *sint*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. S. *sunt* vulg., quod om. L. — 61) *sunt*] *sint* L. — 62) *Graecae*] μήτηρ add. B. — 63) *omnia ista*] *A modo dic. omn. ista* vulg. Sed ut nos, sic Gu. 2. *Modo quodam id est ratione. dic. omnia ista a modo* Scal. *Modo quodam i. e. rat. unde fiunt commoditas* L. *Mod. quod. id est rat. dic. omnia ista a modo* B. *Modo q. i. e. ratione dicuntur ista omnia modo fit commod.* M. *Modo q. i. e. ratione dic. omnia ista modo sit commod.* edit. princ. — 64) *Naenia*] Cod. Lips. hanc glossam ita exhibet: *Naenia carmen funebre in defuncti laudem, quod tibia canitur, quo verbo aut finis significatur, nomen habet ab intestino extremo, quod Graeci dicunt* (lacuna) *et ultima vox chordarum nenia appellatur.* — 65) *ad tibiam*] *a tibia* B. — 66) *flentium*] *flentum* Gu. 1.

enim *νέατον*[1] extremum dicunt; sive quod chordarum ultima *νεάτη* dicitur[2], extremam cantionis vocem naeniam appellaverunt[3].

Naeniae deae[4] sacellum extra portam Viminalem[5] fuerat[6] dedicatum.

Navali corona solet donari[7], qui primus in hostium[8] navem[9] armatus[10] transilierit[11].

Nefrendes arietes dixerunt, quod[12] dentibus frendere non possint[13]. Alii dicunt nefrendes infantes esse[14] nondum frendentes, id est frangentes. Livius[15]:

Quem ego nefrendem alui lacteam immulgens opem.

Sunt qui[16] nefrendes testiculos dici[17] putent[18], quos[19] Lanuvini appellant nebrundines, Graeci *νεφρούς*[20], Praenestini nefrenes.

Nequeunt[21] non eunt.

Necerim[22] nec eum.

Nemora significant silvas amoenas.

Nemut[23] nisi etiam, vel nempe.

Neminis[24] genitivo casu Cato usus est, quum dixit: *Sunt multi corde*[25] *quos non*[26] *miseret neminis*[27].

Nemo, nec homo.

Neci datus proprie dicitur, qui sine vulnere interfectus est, ut veneno aut fame.

Necessarium, in quo non sit cessandum.

Necessarii dicuntur cognati[28] aut affines, in quos necessaria officia conferuntur.

Neglegens[29] non legens, neque electum habens, quid debeat facere.

Nec coniunctio disiunctiva est, ut *nec legit*, *nec scribit*[30]. Ponitur et[31] pro *non*, Turpilius:

Nec recte dici mihi iamdudum audio.

Necunquem[32], nec[33] unquam quemquam.

Nequalia detrimenta.

Nequinont[34] nequeunt.

Nequitum et *nequitur* pro non posse dixerunt.

Nequicquam frustra.

Nectere ligare.

Nectar[35] Graece significat deorum potionem.

Nequam aurum est, auris quodvis vehementius ambit. Hoc versu Lucilius significare videtur,

1) *νέατον*] Sic scripsi e Gu. 2. pr., in quibus est *neaton. nematon* M. *ναιρον* B. in marg., in contextis deest vox, ut in Gu. 1. *νέτον* vulg. — 2) *νεάτη dicitur*] Sic scripsi e pr., quae exhibet *neate. dicitur νεατη neate* B. *neten* M. Gu. 2. *nenia* Gu. 1. *νέτη* vulg. — 3) *appellaverunt*] Sic Gu. 2. *appellarunt* vulg. — 4) *deae*] om. L. — 5) *Viminalem*] *Vinitalem* M. — 6) *fuerat*] *fuit* L. — 7) *solet donari*] *datur* L. Fortasse legendum est *donatur.* — 8) *hostium*] *hostilem* L. — 9) *navem*] *navim* L. — 10) *armatus*] om. L. — 11) *transilierit*] *transiliret* L. — 12) *quod*] *quia* L. — 13) *possint*] *possunt* L. B. — 14) *Alii — frangentes*] Cod. Lips. *Alii autem dicunt etiam infantes nondum frendentes id est frang.* Cod. Berol. *Alii nefrendes infantes esse dicunt.* — 15) *Livius — opem*] om. L. — 16) *Sunt qui*] *Alii* L. — 17) *dici*] om. B. — 18) *putent*] *putant* L. — 19) *quos — nefrenes*] Cod. Lips. ita: *quos Praenestini et Lanuvini nebrundes dicunt.* Cod. Berol. *Graeci πενηστινι penestini nefrondes vel nefrones.* — 20) *νεφρούς*] om. Gu. 1. pr. — 21) *nequeunt*] *neceunt* B. *nequunt* vulg. Nos secuti sumus codd. et edit. pr. — 22) *Necerim*] *Necum* L. *Nec eum non eum* B. — 23) *Nemut*] *Nenut* B., in marg. *vel Nemut.* — 24) *Neminis*] *Nemini* Gu. 2. — 25) *corde*] om. L. B. Gu. 1. — 26) *non*] om. L. — 27) *neminis*] *nemini* pr. — 28) *dicuntur cognati*] *cognati dicuntur* B. — 29) *Neglegens*] Sic Gu. 2. S. *neclegens* B. M. Gu. 1. pr. *Nelegens* L. *negligens* vulg. — 30) *ut nec legit, nec scribit*] *ut in eo negligitur bonitur et pro* etc. M. — 31) *et*] *etiam* pr. S. — 32) *Necunquem*] *Necunquam* Gu. 1. — 33) *nec*] *ne* Gu. 1. 2. — 34) *Nequinont*] *Nequinunt* vulg., quam sequuntur B. Gu. 1. Ceteri, ut nos. — 35) *Nectar*]

nequam esse aurum, quod aures laedat pondere inaurium, quum auris inciditur; vel etiam cupiditatem pecuniae voluit significare.

Nervum appellamus etiam ferreum vinculum, quo pedes vel etiam cervices impediuntur.

Negumate negate.

Nebulo[36] dictus est, qui non pluris est, quam nebula, aut qui non facile perspici possit[37], qualis sit.

Negabundum[38] pro negante[39] dixerunt.

Neutiquam pro nullo modo.

Nepotes luxuriosae vitae homines[40] appellati, quod non magis his[41] rei suae familiaris[42] cura est, quam his[43], quibus pater avusque vivunt.

Nepos compositum ab eo, quod natus post sit patri[44], quam filius.

Nefasti dies *N* litera notantur[45].

Nepa Afrorum lingua sidus, quod cancer appellatur[46], vel, ut quidam volunt, scorpius[47]. Plautus:

Dabo me ad parietem, imitabor nepam.

Nepus[48] non purus.

Nautea herba granis nigris, qua[49] coriarii utuntur, a nave dictum[50] nomen, quia nauseam[51] facit per mutationem[52] *t* et *s*[53].

Natio genus hominum, qui non aliunde venerunt, sed ibi nati sunt. In pecoribus quoque bonus proventus feturae bona natio dicitur.

Nautiorum[54] familia a[55] Troianis dicitur oriunda.

Natinatio dicebatur negotiatio[56], et natinatores ex eo seditiosi[57].

Naccae appellantur fullones, quod[58] nauci non[59] sint id est nullius pretii. Omnia fere opera ex lana nacae dicuntur a Graecis.

Naucus[60] pro nugis ponitur, alias[61] pro oleae aut nucis nucleo. Alii omnium rerum putamen ita appellari volunt. Quidam ex Graeco[62], quod sit *ναὶ καὶ οὐχί*[63], levem hominem significare[64] volentes. Quidam volunt sic appellari membranulam, quae in nucis iuglandis est medio.

Narica genus piscis minuti[65].

Nancitor nactus[66] erit.

Nare a nave ductum[67], quod aqua feratur natans, ut navis.

Natare est saepius nare[68], ut dictitare, factitare.

Cod. Berol. ita: *Nectar quod sit immortale id est non occido Graece significat deorum potionem κτείνω.* — 36) *Nebulo*] Ut nos scripsimus, sic exhibent glossam codd. et edit. princ. Scalig. retinuit, quae sunt in schedis Festi, quas vide. — 37) *possit*] *potest* Gu. 1. — 38) *Negabundum*] *Negibundum* L. B. M. Gu. 1. S. — 39) *negante*] *negantem* B. — 40) *vitae hom.*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *hom. vit.* vulg. — 41) *his*] *iis* Gu. 1. — 42) *suae fam.*] *fam. suae* L. — 43) *his*] *in his* L. *in iis* Gu. 1. — 44) *patri*] *fratri* L. — 45) *notantur*] *Fasti vero F. cum dies sunt nec fasti nec nefasti notantur* add. L. — 46) *appellatur*] om. B. — 47) *scorpius*] *scorpios* M. *scorphius* Gu. 2. — 48) *Nepus*] vulg. additur *pro*, quod ignorant codd. et edit. pr. — 49) *qua*] om. M. — 50) *dictum*] *ductum* L. B. M. pr. S. — 51) *nauseam*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *ναυτέαν* vulg. — 52) *per mutationem*] *permutatione* M. S. — 53) *t et s*] Sic L. Gu. 1. 2. *t et s at t et s. C. f. T. S.* (sic) B. — 54) *Nautiorum*] *Nauticorum* L. — 55) *a*] Sic Gu. 2. S. *e* vulg. Om. praep. L. B. M. Gu. 1. pr. — 56) *dicebatur negotiatio*] *negot. diceb.* L. — 57) *seditiosi*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. (*sediosi*) pr. S. *negotiosi* vulg. — 58) *quod*] *qui* L. — 59) *nauci non*] *non nauci* B. — 60) *Naucus*] Sic B. M. Gu. 2. pr. S. *Naucis* L. Gu. 1. — 61) *alias*] *naucis* add. L. — 62) *ex Graeco*] om. Gu. 1. — 63) *ναὶ καὶ οὐχί*] NE CE VHI (sic) M. *necelichi* Gu. 2. *nece* L. *nace* pr. *neceae* B. om. Gu. 1. Graeca. — 64) *significare*] *significari* L. — 65) *minuti*] *minutum* L. B. pr. — 66) *nactus*] *nanctus* pr. — 67) *ductum*] Sic L. B. M. Gu. 2. pr. *dictum* vulg. — 68) *nare*] om. L. B. pr.

Navus celer ac[1] strenuus a navium velocitate[2] dictus.
Nasiterna[3] genus vasis aquarii ansati et patentis[4].
Nassa est piscatorii[5] vasis genus, quo quum intravit[6] piscis, exire non potest. Plautus:

Nunquam[7] *ex ista*[8] *nassa hodie*[9] *ego*[10] *escam petam.*

Napurae funiculi[11].
Naustibulum alveum ad navis similitudinem factum.
Navia lignum cavatum, quo in vindemiis uti solent[12].
Nauscit, quum[13] granum fabae se nascendi gratia aperit, quod fit[14] non dissimile navis formae.
Naevia silva dicta iuxta urbem, quod Naevii[15] cuiusdam fuerit[16].
Nudiustertius compositum ex nunc et die tertio[17].
Nuptam a Graeco dictam[18]. Illi enim nuptam appellant *νέαν νύμφην*[19].
Numero dicebant pro nimium.
Nupta verba[20] dicebantur ab antiquis, quae virginem dicere non licebat. Plautus:

Virgo sum, *nondum*[21] *didici nupta verba dicere.*

Numerius praenomen tractum[22] ab avo.
Nusciciosus[23], qui parum videt propter vitium oculorum, quique plus videt[24] vesperi, quam meridie.
Nundinas feriarum diem esse voluerunt, quo mercandi gratia urbem[25] rustici convenirent.
Nuculas Praenestinos appellabant, quod inclusi a Poenis Casilini[26] famem nucibus sustentarunt, vel quod in eorum regione plurima nux minuta[27] nascitur[28].
Nummus[29] ex Graeco nomismate[30] nascitur[31].
Nuncius et res ipsa et persona dicitur.
Nuper quasi noviper[32], tanquam dicimus[33] novissime.
Numen quasi nutus dei ac potestas[34].
Numella genus vinculi, quo quadrupedes deligantur.
Numidas dicimus[35], quos Graeci Nomadas, sive quod id genus hominum pecoribus negotietur[36], sive quod herbis, ut pecora aluntur.
Nuces flagitantur nuptis[37] et iaciuntur pueris, ut novae nuptae intranti domum novi[38] mariti secundum fiat auspicium.
Numae Pompilii in Ianiculo est sepulcrum.
Nonuncium et *teruncium* dicitur, quod novem unciarum sit[39] sive[40] trium.

1) *ac*] *et* L. — 2) *velocitate*] *celeritate* B. — 3) *Nasiterna*] *Nassiterna* S. — 4) *ansati et patentis*] *ex apice pat.* L. — 5) *piscatorii*] *piscatoria* M. Gu. 1. 2. — 6) *intravit*] *intraverit* L. B. Gu. 1. pr. — 7) *Nunquam*] *hercle* add. vulg. *hercule* S. Sed om. L. B. M. Gu. 1. 2. pr. — 8) *ista*] *ipsa* Gu. 1. — 9) *nassa hodie*] *hodie nassa* B. — 10) *ego*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 11) *funiculi*] Sic M. Gu. 2. *feniculi* L. B. Gu. 1. pr. — 12) *uti solent*] *utuntur* B. — 13) *quum*] *quom* B. — 14) *fit*] *sit* B. — 15) *Naevii*] *Naevi* B. M. Gu. 2. — 16) *fuerit*] *fuerat* L. B. pr. om. Gu. 1. — 17) *compos. ex nunc et die tert.*] *ex nunc et die tert. com.* L. — 18) *dictam*] *ductam* L. *dictum* S. — 19) *app. νέαν νύμφην*] Sic M. Gu. 2. *αννυμφην app.* B. (i. e. *νέαν νύμφ.*). *nimphi app.* L. Graeca om. Gu. 1. pr. *νύμφην* omisso adiect. *νέαν* vulg. — 20) *Nupta verba*] Sic glossam exhibent codd. et edit. pr. Scal. dedit, quae sunt in schedis Festi, quas vide. — 21) *nondum*] Sic codd. edit. pr. S. *non* vulg. — 22) *tractum*] *est tract.* S. — 23) *Nusciciosus*] *Nausciciosus* L. — 24) *videt*] *viderit* L. — 25) *urbem*] *in urbem* B. — 26) *Casilini*] *Cassilini* L. Gu. 1. — 27) *minuta*] om. M. — 28) *nascitur*] *nascatur* L. — 29) *Nummus*] om. glossam. Gu. 1. — 30) *nomismate*] *numismate* B. pr. — 31) *nascitur*] *dicitur* M. — 32) *noviper*] Sic B. Gu. 2. *noviter* vulg. — 33) *dicimus*] Sic L. B. M. Gu. 2. pr. *dicamus* Gu. 1. S. om. vulg. — 34) *potestas*] *dicitur* add. S. — 35) *dicimus*] om. B. — 36) *negotietur*] *negotiatur* S. *negotiantur*

Nomen dictum quasi novimen[41], quod notitiam facit[42].

Noctua a tempore noctis[43] dicta, quo canit vel volat.

Noneolae vocantur[44] papillae, quae ex faucibus caprarum dependent[45].

Noctilugam[46] Lucilius quum dixit[47], obscenum significat.

Nihili, qui[48] nec hili quidem est.

Noverca dicitur, quam quis liberis sublatis[49] novam uxorem ducit arcendae[50] familiae gratia.

Novalis ager novae relictus sementi.

Noxia apud antiquos damnum significabat[51], sed a poetis ponitur pro culpa.

Noxa ponitur pro peccato[52] aut peccati poena, quum lex iubet noxae dedere pro[53] peccato.

Nothum Graeci natum ex uxore non legitima dicunt, qui apud nos spurio patre natus dicitur[54].

Nota nunc significat signum, ut in pecoribus; nunc literas singulas aut binas, nunc ignominiam.

Nobilem antiqui pro noto ponebant. Plautus:

> *Peregrina facies atque ignobilis*[55].

Noegeum amiculi genus. *Noegeum* candidum. Livius:

> *Lacrimas de ore noegeo detersit*,

id est candido.

Nixi dii appellabantur, quos putabant praesidere parientium nixibus.

Nictare et[56] oculorum et aliorum membrorum nisu[57] saepe aliquid conari. Dicimus enim nictationem[58] et nictum. Caecilius:

> *Hunc tremulis palpebris percutere nictu.*

Nictit canis in odorandis ferarum vestigiis leviter[59] ganniens. Ennius:

> *Nare sagaci sensit, voce sua nictit ululatque;*

unde et gannitio.

Ningulus nullus. Marcius vates: *Ne ningulus mederi queat.*

Nequam, qui ne tanti quidem est[60], quam quod habetur minimi.

Nanum Graeci vas aquarium dicunt[61] humile et[62] concavum, quod vulgo vocant situlum barbatum, unde nani pumiliones appellantur[63].

Necem a Graeco dici certum est. *Νέκυν*[64] enim mortuum dicunt Graeci.

Nivem interpretantur[65] novum ex Graeco, quod illi *νέον* dicunt[66].

Nequinates Narnienses[67].

Negotium, quod non sit otium.

Gu. 1. — 37) *nuptis*] *nuptiis* Gu. 1. — 38) *novi*] om. Gu. 1. — 39) *unciarum sit*] *est unc.* L. B., in quo omissum est *quod.* — 40) *sive*] *vel* L. — 41) *novimen*] *notamen* L. — 42) *facit*] *faciat* L. B. — 43) *temp. noct.*] *noctis temp.* B. — 44) *vocantur*] *appellantur* Gu. 1. — 45) *dependent*] *pendent* L. *dependunt* M. *dependant* Gu. 1. — 46) *Noctilugam*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *Noctilucam* S. *nocticulam* L. — 47) *Lucilius quum dixit*] Sic Gu. 2. S. *Lucilius dixit quum* L. B. Gu. 1. pr. — 48) *qui*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *quod* vulg. — 49) *liberis sublatis*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. *subl. lib.* vulg. — 50) *arcendae*] *creandae* L. *augendae* S. — 51) *significabat*] *significat* B. S. — 52) *peccato*] *culpa* B. — 53) *pro*] om. pr. — 54) *dicitur*] *est* S. — 55) *ignobilis*] *id est ignota* add. L. — 56) *et*] *est* S. — 57) *nisu*] *nixu* L. — 58) *nictat.*] *et nictat.* pr. — 59) *leviter*] *leniter* L. B. M. Gu. 1. S. — 60) *est*] om. B. — 61) *Graeci vas aq. dic.*] *vas aquar. dic. Gr.* B. — 62) *humile*] *populi* add. M. — 63) *unde — appell.*] om. L. *pomiliones* S. — 64) *Νέκυν*] Sic M. Gu. 2. S. *νεκρόν* vulg. *νεκις* B., in marg. *νεκιως*. *est* et *νέκυν* om. Gu. 1. *necys cadaver mortuum* pr. om. Graecum L. Gu. 1. — 65) *interpretantur*] Sic L. M. Gu. 1. 2. *interpretatur* vulg. — 66) *νέον dicunt*] Sic Gu. 2. *dicunt νέον* vulg. B. addit *inde νέοτης*. om. Graecum L. Gu. 1. — 67) *Narnienses*] *quia antea narnia nequinum dicebatur* L. add.

Navos[1] a celeritate navis[2] dicimus[3].
Novendiales feriae a numero dierum sunt dictae.
Navalis porta[4] a vicinia navalium dicta.
Nonarum, iduum, calendarum dies[5] nuptiis[6] alieni habentur, quoniam hi dies decreto pontificum atri iudicati sunt, quod quotiescunque[7] Romani duces belli gerendi gratia his diebus supplicaverunt, male rempublicam gessere.

LIBER XIII.

Ob praepositio alias ponitur[8] pro *circum*, ut quum[9] dicimus *urbem obsideri*[10], *obsignare*[11], *obvallari;* alias[12] in vicem praepositionis, quae est *propter*, ut *ob merita*, *ob superatos hostes*, unde *obsides* pro *obfides*, qui ob fidem patriae praestandam dantur; alias[13] pro *ad*, ut Ennius:

Ob Romam noctu legiones[14] *ducere coepit.*

Oculissimum[15] carissimum. Plautus[16]:

Oculissimum ostium amicae[17].

Oculatum[18] pro praesenti posuit Plautus, quum dixit:

Oculata die.

Item ipse:

Pluris est oculatus testis unus quam auriti decem,

id est qui se vidisse dicat.

Oculitus quoque dicitur[19], ut funditus, penitus, quo significatur[20] tam carum esse, quam oculum[21].
Odefacit dicebant pro olfacit[22], quae[23] vox a Graeco ὀσμή tracta est[24].
Ogygia[25] moenia Thebana ab Ogyge[26] conditore dicta.
Occasio[27] opportunitas temporis casu proveniens.
Occasus[28] interitus vel solis in oceanum[29] mersio.
Occisum[30] a necato distinguitur. Nam occisum a caedendo dictum, necatum sine ictu.

1) *Navos*] om. glossam S. — 2) *celer. nav.*] *nav. cel.* L. B. M. Gu. 1. — 3) *dicimus*] *dictus* L. — 4) *porta*] *portus* L. *porticus* Gu. 1. pr. — 5) *dies*] *posteri* praeponitur vulgo, sed om. Gu. 2. *posteri dies* om. B. Gu. 1. pr. — 6) *nuptiis*] *nuptis* L. B. Gu. 2. — 7) *quotiescunque*] *quotienscunque* B. pr. — 8) *alias ponitur*] *est aliquando* B. — 9) *quum*] *quom* Gu. 1. — 10) *urbem obsideri*] *obs. urb.* B. — 11) *obsignare*] Sic L. B. Gu. 2. pr. *obsignari* vulg. — 12) *alias*] *aliquando* L. B. — 13) *alias*] *aliquando* L. B. — 14) *legiones*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. S. *legionem* vulg. — 15) *Oculissimum*] In Gu. 1. verba ab *Oculissimum* usque ad *Orare* a novissima manu ascripta sunt, et in fine legitur: *Desunt in vetustissimo codice nonnulla.* Sed multa ex his, quae a novissima manu adiecta sunt, etiam a vetere manu scripta reperiuntur, unde plura verba bis inveniuntur, ita tamen, ut varietas lectionis admodum sit minuta. A prima manu sunt glossae *Oculissimum* et *Oculatum*, sed eadem a nova manu ascripta sunt. — 16) *Plautus*] om. B. — 17) *amicae*] *amicitiae* B. Om. Gu. 1. a prima man., sed a nova positum est. — 18) *Oculatum*] B. hoc ordine verba exhibet *amicitiae* (pro *amicae*, ut modo vidimus) *item ipse pluris — dicat. Oculatum* etc. — 19) *quoque dicitur*] om. Gu. 1. — 20) *quo significatur*] *quod signiat* (sic) B. i. e. *quod significat.* — 21) *oculum*] *oculus* Gu. 1. Nesciit scriba notissimam attractionem, cuius plurima exempla laudavit Otto ad Cic. Cat. M. p. 5. — 22) *olfacit*] *olefacit* B. — 23) *quae — tracta est*] om. Gu. 1. — 24) *a Graeco ὀσμή tracta est*] *a Graec. tracta est* sequente lacuna Graecae vocis L. B. pr. — 25) *Ogygia*] om. Gu. 1. a prima manu. — 26) *Ogyge*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. *Ogygio* pr. S. — 27) *Occasio*] om. Gu. 1. glossam. — 28) *Occasus*] om. Gu. 1. glossam. — 29) *oceanum*] Sic Gu. 2.

October equus appellabatur[31], qui[32] in campo Martio mense Octobri Marti immolabatur[33]. De cuius capite magna[34] erat contentio inter Suburanenses[35] et Sacravienses, ut hi in regiae[36] pariete, illi ad turrem[37] Mamiliam id figerent[38]. Cuius cauda, ut ex ea sanguis in focum destillaret[39], magna celeritate perferebatur in regiam.

Occidamus Plautus posuit[40] pro contra cedamus.

Occentare dicebant pro convicium facere, quum[41] id clare et cum quodam canore[42] fieret, ut procul exaudiri potuisset, quod turpe habebatur[43]; quia non sine causa fieri putatur, inde[44] cantilenam dici, quia illam non cantus iucunditatem puto.

Ocrem montem confragosum dicebant antiqui. Hinc ocreae dictae[45] inaequaliter tuberatae.

Occare et *occator* ab occaedendo[46] dictum, quod grandes terrae caedat globos.

Ocius et *ocissime* positivum Latinum non habent, sed ab eo veniunt, quod est in Graeco ὠκέως[47].

Ocimum Graecum et a celeritate nascendi est dictum.

Occupaticius ager dicitur, qui desertus a cultoribus propriis ab aliis occupatur[48].

Orchitis genus oleae ex Graeco dictum[49], quod magnitudine sit instar testiculorum.

Orchestra locus in scena.

Orca genus marinae beluae[50] maximum, ad cuius similitudinem vasa ficaria[51] orcae dicuntur; sunt enim teretes atque uniformi specie.

Oriri nasci vel surgere.

Orba apud poetas significat[52] privata aliqua persona cara.

Orba est, quae patrem aut filios quasi lumen amisit.

Ortygia Delos insula[53].

Oratores ex Graeco ἀρητῆρες dicti[54], quod missi ad reges nationesque deos solerent ἀρᾶσθαι, id est testari[55]. Hi modo appellantur *legati*.

Orata genus piscis a colore auri dicta, quod rustici *orum* dicebant[56], ut auriculas oriculas[57].

Oreae freni, quod ore inseruntur[58], dicti.

Oreus Liber pater et Oreades nymphae a montibus appellantur.

Ordinarius homo scurra et[59] improbus, qui assidue in litibus moratur, ob eamque causam in ordine stat praetorem adeuntium, sive dictus per contrarietatem, quia minime ordine vivit[60].

oceano vulg. — 30) *Occisum*] om. glossam Gu. 1. *Occisus* S. — 31) *appellabatur*] *appellatur* L. B. Ceterum om. Gu. 1. hanc glossam, et quae sequuntur usque ad *Oratores*. — 32) *qui*] *quia* B. — 33) *immolabatur*] *immolatur* L. — 34) *magna*] Sic M. Gu. 2. *maxima* vulg. — 35) *Suburanenses*] *Suburanos* L. *Suburanes* B. pr. — 36) *regiae*] om. L. — 37) *turrem*] Sic L. B. Gu. 2. *turrim* vulg. — 38) *figerent*] *significarent* B. — 39) *destillaret*] Sic Gu. 2. *distillaret* vulg. cum reliquis. — 40) *posuit*] *imposuit* pr. — 41) *quum*] *quom* B. — 42) *canore*] *clamore* L. — 43) *habebatur*] *habet* B. pr. — 44) *inde*] *id* L. — 45) *dictae*] om. B. — 46) *occaedendo*] *occidendo* L. — 47) *ab eo veniunt, quod est in Graeco ὠκέως*] Sic M. Gu. 2. ὠκὺς vulg. *velox* add. pr. *ab eo venit ex Graeco ὠκυς* B. *ab* (lacuna) *veniunt Graeco* (sic) L. — 48) *ab aliis occupatur*] Miro modo cod. L. haec exhibet post vv. *Orchestra locus in scena*. — 49) *dictum*] ὄρχεις add. vulg., sed om. omnes codd. et edit. pr. Cod. B. in marg. exhibet ὀρκεις *testiculus*. — 50) *beluae*] Sic L. B. M. Gu. 2. *belluae* vulg. — 51) *ficaria*] Sic B. M. Gu. 2. pr. *vinaria* vulg. *fictilia* L. — 52) *apud. poet. sign.*] Sic Gu. 2. *sign. ap. poet.* vulg. — 53) *insula*] *dicta est ab ave, quae coturnix dicta est* add. L. — 54) *ex Graeco ἀρητῆρες dicti*] Sic M. Gu. 2. S. *aritiras* M. Gu. 2. *dicti sunt ex Graeco, quod* etc. B. om. Graecum L. ἀρᾶσθαι vulg. — 55) *ἀρᾶσθαι, id est testari*] B. M. Gu. 2. S. *ἀρᾶσθαι id est* om. vulg. *deos solerent id est tristari* pr. — 56) *orum dicebant*] *dic. or.* L. — 57) *auric. oric.*] *oric. aur.* L. — 58) *ore inseruntur*] Sic M. Gu. 1. 2. *ore inserantur* B. pr. *in ore inserantur* L. *ori inserantur* S. — 59) *et*] *atque* L. — 60) *vivit*] *vivunt* Gu. 1.

Ornatus dicitur[1] et bonis artibus instructus et honores adeptus, appellatur quoque[2] ornatus cultus ipse, quo quis ornatur.

Ordiri est rei[3] principium facere.

Opaca umbrosa.

Opalia dicebantur dies festi, quibus Opi supplicabantur[4].

Obnubit, caput operit; unde et nuptiae dictae a capitis opertione[5].

Oppidum dictum[6], quod ibi homines[7] opes suas conferunt[8].

Oppidum dicitur et locus in circo, unde quadrigae emittuntur.

Oppido valde multum. Ortum est autem hoc verbum ex[9] sermone inter se confabulantium, quantum quisque frugum faceret, utque multitudo significaretur, saepe respondebatur, quantum vel oppido satis esset[10]. Hinc in consuetudinem[11] venit, ut diceretur *oppido* pro valde multum. Itaque si qui in aliis rebus eo utuntur[12], ut puta si quis dicat[13] *oppido didici, spectavi, ambulavi*, errant[14], quia nulli eorum subiici[15] potest, *vel*[16] *quod satis est*.

Opiter est, cuius pater avo vivo mortuus est, ducto[17] vocabulo, aut quod obitu patris genitus sit, aut quod avum ob[18] patrem habeat, id est pro patre.

Opitulus[19] Iuppiter et opitulator dictus est quasi opis lator.

Obturare ex Graeco trahitur ab eo, quod illi ostia dicunt *θύρας*[20].

Optio est optatio, sed in re militari *optio* appellatur is, quem decurio aut centurio optat sibi rerum privatarum ministrum, quo facilius obeat publica officia.

Obtestatio est, quum deus testis[21] in meliorem partem vocatur; *detestatio*, quum in deteriorem.

Obices pessuli serae.

Obrutuit obstupuit, a bruto, quod antiqui pro gravi, interdum[22] pro stupido dixerunt. Afranius:

Non possum verbum[23] *facere*, *obrutui*.

Obambulare adversum alios ambulare, et quasi ambulanti[24] sese opponere.

Obrogare est legis prioris infirmandae[25] causa[26] legem[27] aliam[28] ferre[29].

Obacerare obloqui atque alterius sermonem moleste impedire; quod sumptum videtur a paleis, quas Graeci *ἄχυρα*[30] vocant. Itaque et frumentum et panis non sine paleis *acerosus* dicitur; item *lutum acerosum* paleis mixtum.

Obliteratum[31] alii ab oblivione, alii a litore, quod ibi notata fluctibus[32] aequari et tolli solent[33].

Obprobrare probrum obiicere[34].

1) *dicitur*] *dictus* Gu. 1. — 2) *appellatur quoque*] Sic Gu. 2. *appellatur qui* L. B. Gu. 1. pr. *appellatus quoque* M. *appellaturque* S. — 3) *rei*] om. L. — 4) *supplicabantur*] Sic B. Gu. 1. 2. *supplicabant* M. S. *supplicabatur* L. pr. — 5) *opertione*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. *operitione* vulg. — 6) *dictum*] *dicitur* L. om. pr. — 7) *ibi hom.*] *hom. ibi* B. — 8) *conferunt*] *conferant* L. — 9) *ex*] *a* L. — 10) *saepe — esset*] om. L. — 11) *in consuetudinem*] *consuetudine* L., om. *in*. — 12) *utuntur*] *utantur* B. — 13) *si quis dicat*] Sic L. B. Gu. 1. 2. *si qui dicat* M. *si qui dicant* vulg. — 14) *errant*] Gu. 2. et reliqui. *errat* M. — 15) *subiici*] *subici* Gu. 2. — 16) *vel*] om. L. B. — 17) *ducto — patre*] om. altera manus in cod. Gu. 1. *dicto* L. — 18) *ob*] *post* L. Gu. 1. pr. *id est post post patrem habeat, id est pro patre* B. — 19) *Opitulus*] Hanc glossam Gu. 1. et a prima et a secunda manu exhibet; ■ sec. m. est *opum labor* (sic). — 20) *ostia dicunt θύρας*] Sic M. Gu. 2. S. *θυρας hostia dicunt* B. om. Graecum L. Gu. 1. *tymas* et *hostias* exhibet pr. — 21) *deus testis*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 22) *interdum*] om. L. — 23) *verbum*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *verba* vulg. — 24) *ambulanti*] *ambulatim* Gu. 1. pr. — 25) *infirmandae*] *infirmandi* L. — 26) *causa*] *gratia* Gu. 1. — 27) *legem*] om. L. — 28) *aliam*] om. B. — 29) *ferre*] *inferre* Gu. 1. — 30) *ἄχυρα*] Sic S. *voc. αχυρα* B. *acera* L. *chira* M. Gu. 2. *achira* pr. om. Gu. 1. — 31) *Obliteratum*] *Obliteratur* L. B. Gu. 1. pr. — 32) *fluctibus*] *a fluct.* L. *fluctis* Gu. 2.

Obacerbat exacerbat.
Oblucuviasse[35] dicebant antiqui mente errasse, quasi in luco[36] deorum alicui occurrisse.
Oboedire[37] obaudire.
Opperiri[38] exspectare.
Obtrectat[39] contra sententiam tractat.
Obtutu quasi obtuitu a verbo *tuor*[40], quod[41] significat video.
Opis dicta est coniunx[42] Saturni, per quam voluerunt terram significare, quia omnes opes humano generi terra tribuit, unde et opulenti terrestribus[43] rebus[4] copiosi, et hostiae opimae praecipue pingues, et opima magnifica[45] et ampla spolia.
Obscum[46] dicitur significare sacrum, unde et[47] leges *obscitae*[48] id est sacratae.
Opicum quoque invenimus pro Osco. Oscis enim frequentissimus fuit usus libidinum spurcarum, unde et verba impudentia appellantur obscena. Titinnius:

Obsce[49] *et Volsce fabulantur, nam Latine nesciunt*[50].

Obinunt obeunt.
Obigitat ante agitat, ut obambulat.
Obiurare iureiurando obstringere[51].
Obitu dicebant pro aditu.
Opiparum magnarum opum[52] apparatum.
Obescet oberit, vel aderit.
Offerumenta[53] dicebant, quae offerebant.
Obsecrare est opem a sacris petere.
Obesus pinguis, quasi ob edendum factus.
Opertat[54] saepe operit.
Obnoxius poenae obligatus ob delictum.
Opillo[55] genus avis.
Opunculo, quod opilionis genus cantus imitantur[56].
Obpuviat[57] verberat, a puviendo[58], id est feriendo. Unde pueri, quod[59] puviendo[60] coercentur, id est plagis; unde et pavimenta[61].
Obdere opponere vel operire.
Ob vos sacro pro vos obsecro[62], ut *sub vos placo* pro supplico.

— 33) *solent*] *cum li syllaba breviatur neque ab oblivione neque a littore videtur inclinari, sed magis ex lino* add. B. — 34) *obiicere*] *obicere* L. B. Gu. 2. — 35) *Oblucuviasse*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *Oblucinasse* vulg. Sed verum esse illud, quod nos reposuimus, docet interpretatio adiecta. — 36) *in luco*] om. B. — 37) *Oboedire*] Sic M. Gu. 2. *Obedire* vulg. — 38) *Opperiri*] Sic M. Gu. 2. pr. S. *Operiri* vulg. Bis haec glossa est in Gu. 1. Om. eam B. — 39) *Obtrectat*] *Obtractat* L. M. — 40) *tuor*] *tueor* S. — 41) *quod*] Sic codd. et edit. pr. S. *et* vulg. — 42) *coniunx*] *coniux* M. S. *uxor* L. — 43) *terrestribus*] *pro* praeponunt M. Gu. 1. et vulg. — 44) *rebus*] *opibus* L. — 45) *magnifica*] *magna* L. — 46) *Obscum*] Sic M. Gu. 1. 2. B. *Obscium* L. *Oscum* S. Om. glossam vulg. — 47) *et*] om. S. — 48) *obscitae*] Sic L. *oscitae* S. *obsatae* M. Gu. 1. 2. — 49) *Obsce*] Sic M. Gu. 2. *Osce* vulg. — 50) *Latine nesc.*] *loqui nesciunt* B. — 51) *obstringere*] *astingere* B. — 52) *opum*] *opium* L. — 53) *Offerumenta*] *Offerimenta* L. B. — 54) *Opertat*] Bis in Gu. 1. haec glossa legitur. — 55) *Opillo*] Sic L. (qui add. *quae et opilio dicitur*) B. M. Gu. 1. 2. pr. *Opilio* vulg. — 56) *imitantur*] Sic Gu. 2. *imitatur* vulg. — 57) *Obpuviat*] *Obpuniat* L. Gu. 1. — 58) *puviendo*] *paviendo* pr. *puniendo* B. Gu. 1. — 59) *quod*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 60) *puviendo*] *puniendo* M. Gu. 1. *a pun.* Gu. 1. *obpuv.* pr. — 61) *unde et pavimenta*] *et pavimenta inde dicta* L. — 62) *vos obs.*] *vobis obs.* S.

Obherbescere[1] herbam increscere.

Oportune[2] dicitur ab eo, quod navigantibus maxime utiles optatique[3] sunt portus.

Oboritur adnascitur.

Obnectere obligare.

Ops antiqui dicebant opulentum, unde[4] e contrario inops.

Obsidionalis corona dicebatur, quae ei[5], qui obsessos liberasset[6] ab hostibus, dabatur. Ea fiebat ex gramine[7] viridi ex eo loco decerpto, in quo erant inclusi[8]. Quae corona magnae auctoritatis erat. Civica corona singularis salutis signum erat; obsidionalis universorum civium servatorum.

Obstitum[9] violatum.

Obstinat obfirmat.

Obstrudant[10] avide trudant[11].

Obstitum[12] obliquum[13].

Obsalutare salutandi gratia offerre.

Obsequela obsequium.

Oleagineis[14] coronis ministri triumphantium utebantur, quod Minerva dea belli esse putabatur.

Olentica[15] mali odoris loca.

Olivetam dicebant ab oleis, ut a vino vindemiam.

Officiosus ab efficiendo dictus.

Offudas[16] fallacias[17].

Offucare aquam in fauces obsorbendam[18] dare.

Offectores colorum infectores.

Oxime ocissime.

Oenigenas[19] unigenitos[20].

Oestrum furor Graco vocabulo.

Omen velut oremen, quod fit ore augurium, quod non[21] avibus aliove modo fit.

Ovem masculino[22] genere dixerunt, ut *ovibus duobus*, non[23] duabus.

Ovantes laetantes, ab eo clamore, quem faciunt redeuntes ex pugna victores milites, geminata *o* litera.

Ovalis corona est murtea[24], quam habebant, qui ovantes introibant, quum[25] bella non erant indicta, aut sine sanguine confecta.

Obvaricator dicebatur, qui cuipiam occurrebat, quominus id rectum[26] iter conficeret.

1) *Obherbescere*] *Obhebescere* L. M. Gu. 1. *Obebescere* Gu. 2. — 2) *Oportune*] Sic Gu. 2. S. *Opportune* vulg. — 3) *optatique*] *exoptatique* L. — 4) *unde*] om. B. — 5) *dicebatur, quae ei*] *dicebatur ei* L. — 6) *liberasset*] *liberaret* L. — 7) *gramine*] *germine* L. — 8) *inclusi*] *conclusi* B. — 9) *Obstitum*] *Obsitum* B. — 10) *Obstrudant*] *Obstrundant* B. Gu. 1. pr. S. *Obstrundat* L. — 11) *trudant*] *trundant* Gu. 1. pr. *trundat* L. B. — 12) *Obstitum*] *Obstiticium* L. *Obstipum* pr. — 13) *obliquum*] *oblicum* Gu. 2. — 14) *Oleagineis*] Bis exhibet Gu. 1. hanc glossam. — 15) *Olentica*] Bis est glossa in Gu. 1. — 16) *Offudas*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. S. *Offuas* B. *Offundas* L. *Offutias* vulg. — 17) *fallacias*] *dicunt* add. L. — 18) *obsorbendam*] Sic M. Gu. 2. *ad sorbendum* vulg. — 19) *Oenigenas*] Sic Gu. 1. (qui bis exhibet hanc glossam) S. *Oenigenos* vulg. Sed ut dicitur *indigena*, sic dicendum est *oenigena*. — 20) *unigenitos*] Sic claris literis M. Gu. 2. *unogenitas* Gu. 1. a prim. m.; in altera glossa est *vinogenitos*. *unogenitos* L. pr. — 21) *non*] om. L. S. — 22) *masculino*] *in masc.*

Oufentina[27] tribus ab Oufente[28] fluvio dicta.
Ostentum ostentatum.
Ostinet[29] pro ostendit.
Oscinum[30] augurium a cantu avium.
Oscines aves auspicium ore facientes.
Ostia urbs ab exitu Tiberis appellata.
Osorem dixerunt, qui aliquem odisset.
Ollic[31] illic[32].
Obiurgatio post turpe factum castigatio. *Monitio* vero est ante commissum.
Obtrectator est, qui facit quid contra recte tractantem.
Obmanens pro diu manens, ut permanens.
Offringi terra dicitur, quum[33] iterum transverso sulco aratur.
Orare antiqui dixerunt[34] pro agere. Unde et oratores causarum actores, et oratores, qui nunc legati, quod reipublicae mandata peragerent.
Occisitantur saepe occiduntur.
Osi sunt ut perosi sunt dicebatur[35].
Optionatus[36] ut decurionatus sive pontificatus dicitur.
Ob os significat ad os.
Obsonitavere saepe obsonavere. Significat autem convivari.
Ostentas saepe ostendis gloriandi causa.
Opigenam Iunonem matronae colebant, quod ferre eam opem in partu laborantibus credebant.
Oletum stercus humanum. Veranius: *Sacerdotula in sacrario Martiali fecit oletum.*
Oppidum dictum est[37], quod opem praebet.
Orcus ab urgendo mortem dictus[38]. *C* enim pro *G* frequenter ponebant antiqui.
Offendices dicebant ligaturae nodos, quibus apex retinebatur. Id[39] quum pervenisset ad mentum, dicebant offendimentum.

LIBER XIV.

Praeceptat saepe praecipit.
Plisima[40] plurima.
Petilam suram significat ungulam equi albam.
Pilare et *compilare* a Graeco trahitur[41]. Graeci enim fures πιλητάς[42] dicunt.

B. — 23) *non*] *et non* Gu. 1. — 24) *murtea*] Sic Gu. 2. *nuptea* vulg. — 25) *quum*] *quom* B. — 26) *id rectum*] *rectum id* B. — 27) *Oufentina*] Sic B. Gu. 2. M. S. *Offentina* L. *Ofentina* pr. *Ovifent.* vulg. — 28) *Oufente*] Sic M. S. *Ofente* L. B. pr. *Ofonte* Gu. 2. *Ofovente* Gu. 1. — 29) *Ostinet*] *Obstinet* S. — 30) *Oscinum*] Hanc glossam cum sequente coniunctam exhibet cod. L. ita: *Nam Oscines id est aves auspicium ore faciunt.* — 31) *ollic*] *pro illic* L. Gu. 1. *Olli illi* B. — 32) *illic*] *ut olli illi* add. S. Nescio unde. Abest ab omnibus libris. — 33) *quum*] *quom* pr. — 34) *antiqui dixerunt*] *dixerunt ant.* Gu. 1. a sec. man. Exhibet enim bis hanc glossam. — 35) *dicebatur*] *dicebant* L. B. — 36) *Optionatus*] Sic S. *Optinatus* Gu. 2. *Optimatus* vulg. Sed vide Fragm. Festi s. v. — 37) *est*] om. B. — 38) *mortem dictus*] Sic M. Gu. 1. 2. *dictus mortem* vulg. — 39) *Id*] *et id* L. — 40) *Plisima*] *Plusima* L. — 41) *trahitur*] *trahuntur* L. B. — 42) *fures πιλητάς*] Sic Gu. 2., nisi quod is *piletas* Latinis literis exhibet, ut Gu. 1. et Scal. *plures piletas* Gu. 1. Lips. Scal. *fures philetas* M. *plines piletas*

Pilat pilos habere incipit; alias[1] pro detrahit pilos, a quo *depilati*[2].
Pila, quae parietem sustentat, ab opponendo[3] est dicta[4].
Pilentum vehiculi[5] genus, quo matronae ferebantur[6].
Pilani pilis pugnantes.
Pellicator, qui pellicit[7] ad fraudem.
Pellirem[8] galerum, quia fiebat[9] ex pelle.
Pellexit in fraudem induxit.
Pelluviae, quibus pedes lavantur, ut *malluviae* quibus manus.
Pelamys genus piscis dictum[10], quod in luto moretur, quod Graece dicitur πηλός[11].
Pellem habere Hercules fingitur, ut homines cultus antiqui admoneantur. Lugentes quoque diebus luctus in pellibus sunt.
Pillea[12] Castori et Polluci dederunt antiqui, quia Lacones fuerunt, quibus pileatis[13] pugnare[14] mos est.
Pelta genus scuti.
Petrones rustici a petrarum asperitate et duritia dicti[15].
Petoritum[16] vehiculum Gallicum. Alii Osce putant[17] dictum, quod hi pettora quatuor appellant[18]; quatuor enim habet rotas.
Petimina in humeris iumentorum ulcera.
Picta quae nunc toga dicitur[19], antea vocabatur purpurea, eaque erat sine pictura.
Pietatem ut deos ceteros colebant Romani.
Pendere poenas solvere significat, ab eo, quod aere gravi quum[20] uterentur Romani, penso eo, non numerato debitum solvebant: unde[21] etiam[22] pensiones dictae.
Penetralia sunt penatium deorum[23] sacraria[24].
Peniculi[25] spongiae longae propter similitudinem caudarum appellatae. Penes enim vocabantur[26] caudae.
Penetrare penitus intrare.
Pennatas impennatasque agnas in Saliari[27] carmine spicas significat cum aristis, et alias sine aristis[28] *agnas novas* voluit[29] intelligi.
Penora dicuntur res necessariae ad victum cottidianum[30], et locus eorum *penarius*.

pileatas plures B. *plures pleeys* pr. — 1) *alias*] *vel* L. B. — 2) *a quo depilati*] Sic B. M. Gu. 2. S. *a pede pilari* pr. om. L. Gu. 1. *a quo perpilati* vulg. — 3) *opponendo*] *opperiendo* Gu. 1. — 4) *est dicta*] *dicta est* M. Gu. 1. S. — 5) *vehiculi*] *est veh.* B. — 6) *quo — fereb.*] om. L. — 7) *pellicit*] *pellicet* L. B. M. Gu. 2. — 8) *Pellirem*] *Pellirum* B. *Pellicum* S. — 9) *fiebat*] *fiat a pell.* B. — 10) *dictum*] *dictus* B. — 11) *πηλός*] om. L. Gu. 1. *pelos* pr. *pylon* M. Gu. 2. — 12) *Pillea*] Sic M. Gu. 2. pr. *Pilea* vulg. Om. glossam L. — 13) *pileatis*] *pillextis* M. *pellextis* Gu. 2. *prolectis* pr. om. Gu. 1. — 14) *pugnare*] *militare* B. Gu. 1. — 15) *dicti*] *sunt* add. L. B. — 16) *Petoritum*] *Pectoricum* L. *Petroricum* pr. *Petorium* M. *Pertoritam* Gu. 1. — 17) *putant*] *putabant* B. — 18) *quod hi pettora quatuor appellant*] Sic Gu. 2. *quod hi potora quattuor app.* M. *quod impitor quatuor appellabant* B. *quod inpitoria q. app.* Gu. 1. *quod est pectoria q. app.* L. *quod quasi petoratum app.* edit. pr. — 19) *toga dicitur*] *dic. tog.* B. — 20) *quum*] *quom* B. — 21) *unde*] om. L. — 22) *etiam*] *et* L. pr. — 23) *sunt penatium deorum*] *deor. penatum sunt* L. *sunt penatum deorum* B. — 24) *sacraria*] *sacra* Gu. 1. — 25) *Peniculi*] *Penicula* M. — 26) *vocabantur*] *vocantur* B. — 27) *Saliari*] *Salari* L. B. M. Gu. 1. 2. pr. — 28) *et alias sine ar.*] om. Gu. 1. — 29) *voluit*] *voluerunt* L. B. Male. Intelligitur auctor carminis Saliaris. — 30) *cottidianum*] Sic Gu. 2. *quotidianum* vulg. — 31) *quinquartium*] Sic Gu. 2. S. *quinquastium* B. pr. *quinquastum* L. *quinquestrium* Gu. 1. *quinquertium* vulg. — 32) *ex*] *in* L. B. Gu. 1.

Pentathlum antiqui quinquartium[31] dixerunt. Id autem genus exercitationis ex his quinque artibus constat, iactu disci, cursu, saltu, iaculatione, luctatione.

Pedam vestigium humanum appellabant.

Pisatilem Naevius dixit e Pisis[33] oriundum.

Pedes dicuntur, quos diminutive pediculos dicimus[34]. Ab his *pedicosi* appellantur, ut est illud:

Pedicosus, squalidus ubi me vidit[35], *caput scapit, pedes legit.*

Pesestas[36] dicebatur pestilentia.

Pedum baculi genus incurvum[37] Virgilius:

At tu sume pedum[38].

Pedem struit dicebant pro eo, quod est fugit.

Piscatorii[39] ludi dicebantur, qui fiebant pro quaestu piscantium.

Pectenatum tectum dicitur a similitudine pectinis in duas partes devexum, ut testudinatum in quatuor.

Peculatus furtum publicum a pecore dictum, sicut et pecunia, eo quod antiqui Romani[40] nihil[41] praeter pecora habebant.

Piatrix dicebatur sacerdos, quae expiare erat solita, quam alii *sagam* vocabant[42].

Piamenta quoque dicebantur[43], quibus utebantur in expiando.

Piacularis porta Romae dicta propter aliqua piacula, quae ibidem[44] fiebant.

Pigere[45] interdum pro tardari[46], interdum pro poenitere poni solet[47].

Pangere figere[48], unde plantae *pangi* dicuntur, quum[49] in terram[50] demittuntur[51]; inde[52] etiam[53] versus pangi vel figi[54] in cera dicuntur[55].

Pegasides[56] Musae dictae sunt a fonte, quem Pegasus ictu ungulae fingitur aperuisse. Ob quam causam et Graece appellatae sunt[57] *ἱπποκρῆναι*[58].

Pipatio clamor plorantis[59] lingua Oscorum.

Pimpleides[60] Musae a fonte Macedoniae dictae propter liquoris[61] eius unicam subtilitatem[62].

Petissere[63] petere.

Pitpit[64] Osce quicquid.

Picena regio, in qua est Asculum, dicta, quod Sabini quum[65] Asculum proficiscerentur, in vexillo eorum picus consederit[66].

— 33) *dixit e Pisis*] *e Pisis dixit* B. — 34) *pediculos dicimus*] *dicim. ped.* L. B. M. Gu. 1. pr. S. — 35) *vidit*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *videt* vulg. — 36) *Pesestas*] *Pestitas* L. — 37) *incurvum*] B. M. Gu. 1. 2. pr. add. om. L. cum vulg. — 38) *pedum*] *quod me cum saepe rogaret non tulit antigenes* add. pr. — 39) *Piscatorii*] *Piscatoria* M. At nonnisi deorum festa ita flectuntur. — 40) *Romani*] *Romanorum* B. — 41) *nihil*] *nil* pr. — 42) *alii sagam vocabant*] *alii vocant sagam* L. *sagam alii vocabant* pr. — 43) *Piamenta — dicebantur*] *Piamentum — dicebatur* L. B. Gu. 1. — 44) *ibidem*] *ibi* B. — 45) *Pigere*] *Peregere* Gu. 1. — 46) *interdum pro tardari*] om. Gu. 1. — 47) *poni solet*] om. M. — 48) *figere*] *fingere* B. — 49) *quum*] *quom* B. — 50) *terram*] *terra* B. — 51) *demittuntur*] *admittuntur* L. B. Gu. 1. pr. — 52) *inde*] *unde* Gu. 1. — 53) *etiam*] *et* L. — 54) *figi*] *fingi* Gu. 1. — 55) *dicuntur*] *dicunt* B. — 56) *Pegasides*] *Pegindes* L. *Pegnides* B. M. Gu. 1. 2. *Peganides* pr. — 57) *sunt*] om. pr. — 58) *ἱπποκρῆναι*] Sic scripsi e M., in quo est *yppocrenae;* Gu. 2. *yppocrene.* ἱπποκρήνη in marg. exhibet B., quum in textu sit *hippocrene.* — 59) *plorantis*] *clamantis* Gu. 1. — 60) *Pimpleides*] *Pegasides* L. *Peteides* B. pr. *Pepta eides* M. *Peptaeides* Gu. 2. *Peptrides* Gu. 1. — 61) *liquoris*] *licoris* B. *eius liq.* Gu. 1. — 62) *subtilitatem*] *foelicitatem* Gu. 1. — 63) *Petissere*] *Petescere* pr. — 64) *Pitpit*] Sic Gu. 1. 2. pr. S. *Pupit* B. *Pippit* vulg. — 65) *quum*] *quom* B. — 66) *consederit*] *consederat* L. M. *considerat* B.

Perditum est, quod interit[1] ac[2] recuperari non potest.

Perbitere Plautus pro perire posuit[3].

Pergere[4] dicebant expergefacere.

Pergite agite. Virgilius:

Pergite Pierides[5].

Pergraecari[6] est epulis et potationibus inservire. Titinnius:

Hominem improbum, nunc ruri pergraecatur.

Permissus appellatur aries, qui annis compluribus tonsus non est.

Pierides Musae a Pierio monte dictae sunt[7].

Percontatio videtur dicta ex usu nautico[8], quia aquae altitudinem[9] conto pertentant. Alii volunt percontationem dici, quod scilicet is, qui curiosus est, per cuncta interroget[10].

Perfuga et transfuga dicitur, quod ad hostes[11] perfugiat et transfugiat.

Perfacul et *persefacul* antiqui dicebant, quod nunc facile et perfacile dicimus. Inde[12] permansit[13] in consuetudine[14] facultas.

Perediam[15] et *bibesiam* Plautus quum dixit, intelligi voluit cupiditatem edendi et bibendi.

Peremere alii posuerunt[16] pro prohibere, alii pro vitiare.

Perpetem pro perpetuo dixerunt[17] poetae.

Persillum dicebant[18] vas quoddam[19] picatum, in quo erat unguentum, unde arma Quirini ungebantur.

Persicum portum mare Euboicum, quod in eo steterit classis Persarum.

Persicum Plautus dixit[20] peracutum.

Perpetrat[21] peragit, perficit.

Perpulit persuasit, impulit.

Pertisum pro pertaesum dixerunt.

Puticuli sunt appellati, quod[22] vetustissimum genus sepulturae in puteis[23] fuerit, et dicti puticuli, quia ibi cadavera putescerent[24].

Putus antiqui dicebant pro puro, unde putatae vites et arbores, quod decisis impedimentis remanerent purae[25]. Aurum quoque putatum[26] dici solet, id est expurgatum, et ratio putata, id est pura facta.

Putitium[27] Plautus dixit pro stulto.

1) *interit*] *interiit* L. B. — 2) *ac*] *et* L. B. — 3) *Plaut. pro per. p.*] *pro per. p. Pl.* L. B. — 4) *Pergere*] Sic B., qua lectione Scaligeri coniectura confirmatur. *Peregre* L. M. Gu. 1. 2. *Peregere* vulg. cum edit. princ. — 5) *Pierides*] om. L. — 6) *Pergraecari*] *Pergraecare* L. B. M. Gu. 1. 2. — 7) *dictae sunt*] *sunt dictae* L. B. M. — 8) *usu nautico*] *naut. usu* S. — 9) *aq. alt.*] *alt. aquae* Gu. 2. — 10) *interroget*] *interrogat* S. — 11) *hostes*] *hostem* L. B. — 12) *Inde*] *unde* L. Gu. 1. — 13) *permansit*] *remansit* Gu. 1. *permanet* B. — 14) *consuetudine*] *consuetudinem* pr. — 15) *Perediam*] om. glossam Gu. 1. — 16) *posuerunt*] *posuere* Gu. 1. S. — 17) *dixerunt*] Sic codd. et edit. pr. et S. *dixere* vulg. — 18) *dicebant*] Sic M. Gu. 2. S. *dicebatur* L. B. Gu. 1. pr. — 19) *vas quoddam*] *quoddam vas* B. — 20) *dixit*] *dicit* B. — 21) *Perpetrat*] *Perpetat* L. B. M. Gu. 1. 2. pr. — 22) *quod*] *quia* L. — 23) *in puteis*] Sic S. *in potiis* M. Gu. 2. *ut potiis* B. Gu. 1. *ut puteus* vulg. — 24) *putescerent*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. S. *putrescerent* vulg. — 25) *remanerent purae*] *purae sint* B. *purae* om. L. — 26) *Aurum quoque putatum*] *Put. aur. quoq.* L. *Purearum quoque* B. om. *putatum.* Gu. 1. — 27) *Putitium*] Sic L. B. M. Gu. 2. S. *Putitum* vulg. — 28) *etiam*] *et* add. M. — 29) *plurium*] Sic B. M. Gu. 2. S. *impubium* vulg. — 30) *quin etiam — aetatis*] om. L. — 31) *calidae*] Sic B. Gu. 1. 2. S. *calido* vulg. — 32) *multitud.*] *similitud.* Gu. 1. — 33) *punctione*] *pugione* L. *putione* M. Gu. 2. — 34) *percussu*] *percussione* B.

Pubes adolescens, quin etiam[28] plurium[29] numerus eiusdem aetatis[30].

Puteolos dictos putant ab aquae calidae[31] putore; quidam a multitudine[32] puteorum earundem aquarum gratia factorum.

Pugnus a punctione[33], id est percussu[34] dicitur.

Praecidaneam porcam dicebant[35], quam immolare erant soliti antea[36], quam novam frugem praeciderent.

Porriciam porro[37] iaciam.

Porcae in agris sunt dictae, quod porcant, id est prohibeant aquam frumentis nocere[38]. Nam crebriores sulci *limi*[39] solent vocari[40].

Postliminium[41] *receptus* dicitur is, qui extra limina, hoc est terminos provinciae captus fuerat, rursus ad propria revertitur.

Posticum ostium dicitur[42] in posteriore[43] parte aedium. Ceterum antiqui etiam vicinum habitantem ad posteriorem partem aedium[44] sic appellarunt; denique et quae ante nos sunt *antica* et quae post nos sunt *postica* dicuntur, et[45] dexteram anticam[46], sinistram posticam dicimus. Sic etiam ea[47] coeli pars, quae sole illustratur ad meridiem antica[48] nominatur, quae ad septentrionem postica; rursumque[49] dividuntur[50] in duas partes, orientem et occidentem.

Pallatium, id est[51] mons Romae, appellatus est[52], quod[53] ibi pecus pascens[54] palare consueverit, vel quod *palare*, id est errare ibi[55] pecudes solerent; alii, quod ibi[56] Hyperborei filia Palanto[57] habitaverit, quae ex Herculae Latinum peperit; alii eundem, quod Pallas ibi sepultus sit, aestimant[58] appellari.

Palmites vitium sarmenta appellantur, quod in modum palmarum humanarum[59] virgulas quasi digitos edunt.

Palmulae appellantur remi a similitudine[60] manus humanae.

Pallas Minerva est dicta[61], quod Pallantem Gigantem interfecerit[62], vel, sicut putabant[63], quod in Pallante palude nata est.

Pappi carduorum flores. Lucretius:

Vestem nec plumas avium papposque volantes[64].

Papillae capitula mammarum[65] dictae, quod papularum sint[66] similes.

Pauperies damnum dicitur[67], quod quadrupes[68] facit.

Palpari blandiri.

Gu. 1. pr. S. — 35) *dicebant*] om. L. B. — 36) *antea*] *ante* M. — 37) *porro*] *pro porro* M. — 38) *nocere*] *nocuam* L. — 39) *limi*] *lumi* S. *luni* L. — 40) *vocari*] *Porcas, quae in agris fiunt, ut Varro ait dici, quod porrigant frumentum* add. L. B. M. pr. S. Om. Gu. 1. 2. B. *ait Varro* omisso *ut*, quod item om. S. — 41) *Postliminium*] *Postliminio* marg. S. — 42) *dicitur*] om. L. — 43) *posteriore*] Sic L. Gu. 1. 2. *posteriori* vulg. — 44) *Ceterum — aedium*] om. Gu. 1. — 45) *et*] om. L. *per dexter.* Gu. 1. — 46) *anticam*] *anticuam* Gu. 2. et hic et mox. — 47) *ea*] om. Gu. 1. — 48) *antica*] *utique* add. Gu. 1. pr. S. *utique* pro *antica* L. — 49) *rursumque*] *rursusque* L. — 50) *dividuntur*] *dividitur* L. — 51) *id est*] add. B. M. Gu. 1. 2. pr. om. vulg. — 52) *est*] om. Gu. 1., sed exhibet mox *quodest* pro *quod ibi.* — 53) *quod*] om. B. — 54) *pecus pascens*] *pasc. pec.* L. B. — 55) *ibi*] om. pr. — 56) *ibi*] add. L. B. Gu. 1. 2. pr. *vel quod ibi* L. B. Gu. 1. pr. *ibi* om. vulg. — 57) *Palanto*] *Palanti* L. *Palanta* M. — 58) *aestimant*] *existimant* B. Gu. 1. pr. — 59) *humanarum*] om. L. — 60) *a similitudine*] Sic L. M. Gu. 2. S. *ad similitudinem* vulg. — 61) *est dicta*] *dicta est* L. B. Gu. 1. — 62) *interfecerit*] *interfecerat* B. — 63) *putabant*] *putant* L. — 64) *volantes*] *volantis* Gu. 1. — 65) *mammarum*] *mamillarum* Gu. 1. — 66) *sint*] *sunt* L. B. pr. — 67) *damn. dic.*] *dic. damn.* B. — 68) *quadrupes*] *quadrupedes* Gu. 1. *pauperes* L.

Pauciens[1] dicebant pro raro. Titinnius:
Uxorem pauciens[2] *videbo*[3].

Panus facit[4] diminutivum panucula[5].

Pandana porta dicta est Romae, quod semper pateret.

Pandiculari dicuntur, qui toto corpore oscitantes[6] extenduntur, eo quod[7] pandi fiunt.

Pandicularis dicebatur dies idem et[8] *communicarius*, in quo omnibus diis communiter sacrificabatur[9].

Pancarpiae dicuntur coronae ex[10] vario genere florum factae.

Panibus redimibant caput equi immolati idibus Octobribus[11] in campo Martio, quia id[12] sacrificium fiebat[13] ob frugum eventum, et equus potius quam bos immolabatur, quod hic[14] bello[15], bos frugibus pariendis est aptus.

Patulum[16] bovem Plautus appellat[17], cuius cornua diversa[18] ac late pateant.

Patagium est, quod ad summam tunicam assui solet, quae et[19] *patagiata* dicitur, et *patagiani*, qui eiusmodi[20] faciunt.

Patagus morbi genus.

Patricius vicus Romae dictus eo, quod ibi patricii[21] habitaverunt, iubente Servio Tullio, ut, si quid[22] molirentur adversus ipsum, ex locis superioribus opprimerentur.

Pagani a pagis dicti.

Pagi dicti a fontibus, quod eadem aqua uterentur. Aquae enim[23] lingua Dorica[24] παγαί appellantur[25].

Paginae dictae, quod in libris suam quaeque obtineant regionem, ut pagi; vel a pangendo[26], quod in illis versus panguntur[27], id est figuntur[28].

Parens vulgo pater aut mater appellatur[29], sed iuris prudentes avos et proavos, avias et proavias parentum nomine appellari dicunt.

Parere obedire.

Paret[30] significat apparebit[31].

Paribus equis, id est duobus, Romani utebantur in proelio, ut sudante altero[32] transirent in siccum.

1) *Pauciens*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *Paucies* vulg. — 2) *pauciens*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *paucies* vulg. — 3) *videbo*] *video* L. B. — 4) *facit*] om. Gu. 1. — 5) *panuc.*] *panic.* M. Gu. 1. S. — 6) *oscitantes*] *oscitantur* L. *oscillantes* B. M. — 7) *eo quod*] om. L. — 8) *idem et*] *id est* L. B. M. — 9) *sacrificabatur*] *sacrificatur* Gu. 1. — 10) *ex*] om. L. B. — 11) *Octobribus*] *Octobris* L. — 12) *quia id*] om. L. B. pr. *id* om. S. — 13) *fiebat*] *faciebant* B. — 14) *hic*] om. L. B. — 15) *bello*] om. L. B. Gu. 1. pr. S. — 16) *Patulum*] *Patalem* S. — 17) *appellat*] Sic Gu. 2. *appellabat* vulg. — 18) *diversa*] *sunt* add. pr. S. — 19) *et*] *etiam* L. B. — 20) *eiusmodi*] *opera* add. vulg. Sed om. B. M. Gu. 1. 2. pr. *faciunt vestes* L. — 21) *ibi patr.*] *patric. ibi* B. — 22) *quid*] *qui* pr. — 23) *enim*] om. Gu. 1. — 24) *ling. Dor.*] *dor. ling.* B. *in ling. dor.* Gu. 1. — 25) *παγαί app.*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. S. *pagae dicuntur* B., in marg. *appellantur παγαί. παγαί* om. L. *app. παγ.* vulg. — 26) *pangendo*] *pagendo* L. — 27) *panguntur*] *paguntur* M. — 28) *figuntur*] *infinguntur* B. *fing.* pr. — 29) *appellatur*] om. M. — 30) *Paret*] om. glossam pr. — 31) *apparebit*] *Parvia dicta quod pro partu pecoris eadem sacra fiebant* add. B. — 32) *altero*] om. B. — 33) *Parrici*] Sic L. B. M. Gu. 2. pr. *Parici* vulg. — 34) *parricida*] *paricida* B. — 35) *hominem. Id autem ita fuisse*] Scal. *id autem fuisse.* Codd. corrupte: *hominem indemnatum fuise* M. *hominem indemnatum ita fuisse* Gu. 2. *hominem inde autem fuisse* L. B. Gu. 1. pr. Scaligeri coniecturam e cod. Gu. 2. emendatam recepimus. — 36) *regis*] om. L. — 37) *qui*] Sic M. Gu. 2. *quis* vulg. — 38) *dolo*] om. L. B. Gu. 1. — 39) *sciens morti*] *morti sciens* L. B. *morti sciens morti* Gu. 1. pr. — 40) *duit*] *det* Gu. 1. *est* L. — 41) *paricidas*] Sic M. (in cuius marg. est: *nota antiquam lo-*

Pararium aes appellabatur id, quod equitibus duplex pro binis equis dabatur.

Parrici[33] quaestores appellabantur, qui solebant creari causa rerum capitalium quaerendarum. Nam parricida[34] non utique is, qui parentem occidisset, dicebatur, sed qualemcunque hominem. Id autem ita fuisse[35] indicat lex Numae Pompilii regis[36], his composita verbis: *Si qui*[37] *hominem liberum dolo*[38] *sciens morti*[39] *duit*[40], *paricidas*[41] *esto*[42].

Parumper significat paulisper, quasi perparvum[43], hoc est valde parvum[44]; refertur autem[45] ad tempus.

Parasangae[46] apud Persas viarum mensurae.

Penuria est id[47], quod paene minus sit, quam necesse est.

Pellices nunc quidem appellantur[48] alienis[49] succumbentes non solum feminae, sed etiam mares. Antiqui proprie eam pellicem[50] nominabant, quae uxorem habenti nubebat[51]. Cui generi mulierum etiam poena constituta est a Numa Pompilio hac lege: *Pellex aram Iunonis ne tangito; si tanget, Iunoni crinibus demissis*[52] *agnam*[53] *feminam*[54] *caedito.*

Paedidos sordidos significat atque obsoletos. Tractum vocabulum a Graeco, quia *παῖδες*[55], id est pueri talis sint aetatis, ut a sordibus nesciant abstinere[56].

Paean[57] Apollinem vocaverunt, quod sagittarum ictu eum nocere putabant. Est enim *παίειν* ferire[58]. Alii, quod remedians morbis[59] finem faceret talis gravitatis.

Peligni ex Illyrico orti. Inde enim profecti ductu Volsimi[60] regis, cui cognomen fuit Lucullo, partem Italiae occuparunt[61]. Huius fuerunt nepotes Pacinus, a quo Pacinates, et Pelicus, a quo Peligni.

Pales dicebatur dea pastorum, cuius festa Parilia[62] dicebantur; vel[63], ut alii volunt, dicta Parilia, quod[64] pro partu pecoris eidem sacra fiebant.

Partus et pro nascendo ponitur et pro parato. Naevius:

Male parta male dilabuntur.

Parones navium genus, ad cuius similitudinem myoparo vocatur.

Passer marinus, quem vocat vulgus[65] struthocamelum[66].

Parcito[67] *linguam* in sacrificiis dicebatur[68], id est coerceto, contineto[69], taceto[70].

Pastillus[71] forma parvi panis[72] utique diminutivum est a pane[73].

cutionem) et Gu. 2. *patricidas* Gu. 1. Haec forma antiqua quum sit in optimis codd., non dubitavi recipere, quamquam nusquam me memini similem formam in *as* vocum Latinarum legere. Nam quae Latinae declinationis primae exempla sunt in *as* ex Graeca sunt lingua ducta. Tacent Grammatici. — 42) *esto*] *est* B. — 43) *perparvum*] *perparum* S. — 44) *parvum parum* S. — 45) *autem*] om. L. B. — 46) *Parasangae*] om. glossam L. — 47) *est id*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. S. *est illud* L. B. *id est* vulg. — 48) *appellantur*] *appellant* L. — 49) *alienis*] *viris* add. L. B. — 50) *proprie eam pellicem*] Sic M. Gu. 1. 2. *pellicem eam propriam* L. *eam propr.* vulg. *pellicem* om. B. — 51) *nubebat*] *nuberet* L. *nubat* B. pr. — 52) *demissis*] Sic Gu. 2. S. *dimissis* vulg. — 53) *agnam*] *agnum* L. B. — 54) *feminam*] om. L. B. — 55) *παῖδες*] om. L. — 56) *abstinere*] *abstineri* M. Gu. 2. — 57) *Paean*] *Peanam* L. *Paeana* S. — 58) *παίειν ferire*] *παίειν* om. L. Gu. 1. *id est ferire* L. — 59) *morbis*] Sic L. B. Gu. 1. 2. S. *morbi* vulg. — 60) *Volsimi*] om. L. *Volsini* Gu. 1. S. *Volsi* pr. *Volscorum* B. — 61) *occuparunt*] *occupaverunt* B. *occupant* Gu. 1. pr. — 62) *Parilia*] Sic L. Gu. 1. 2. pr. *Palilia* vulg. — 63) *vel — Parilia*] om. Gu. 1. *ut* om. B. — 64) *quod*] Sic L. B. M. Gu. 2. S. *quoniam* vulg. — 65) *vocat vulgus*] *vocant vulgo* Gu. 1. — 66) *struthocamelum*] Sic scripsi e M. Gu. 2., in quibus est: *strytocamellum. stritomellum* L. Gu. 1. pr. *stratomellum* B. *strutomellum* S. — 67) *Parcito*] Sic Gu. 2. *Pascito* vulg. cum reliquis. — 68) *dicebatur*] om. B. — 69) *contineto*] *attineto* B. — 70) *taceto*] *inde compescito* add. L. — 71) *Pastillus*] *Pasallius* Gu. 1. — 72) *parvi panis*] Sic Gu. 2. *pan. parv.* vulg. — 73) *a pane*] om. L.

Passales et oves et gallinae appellantur, quod passim pascuntur[1].

Phascola[2] appellant Graeci[3], quas[4] vulgus pernas vocat[5].

Praetoria cohors est dicta[6], quod a praetore non discedebat. Scipio enim Africanus primus fortissimum quemque delegit, qui ab eo in bello non discederent et cetero munere militiae vacarent et sexquiplex[7] stipendium acciperent.

Prorsum ponebant pro recto.

Prandium ex Graeco προένδιον[8] est dictum, nam meridianum cibum coenam vocabant.

Praetextae appellantur, quae res gestas Romanorum continent scriptae[9].

Praetoria porta in castris appellatur, qua exercitus in proelium educitur, quia initio praetores erant, qui nunc consules, et hi[10] bella administrabant, quorum tabernaculum quoque[11] dicebatur praetorium.

Praes est is[12], qui populo se obligat[13], interrogatusque a magistratu[14], *si praes sit*, ille respondet: *praes.*

Praesiderare dicitur, quum maturius hiberna tempestas movetur, quasi ante sideris tempus.

Praesidium est, quod pro utilitate et salute[15] alicuius auxilii gratia praeponitur. *Subsidium*, quod postpositum est[16] ad subveniendum laborantibus.

Praestinare apud Plautum praeemere est[17], id est emendo tenere.

Praestitem in eadem significatione dicebant antiqui, qua nunc dicimus antistitem[18].

Praestolari is dicitur[19], qui ante stando ibi, quo venturum excipere vult, moratur.

Praeficae dicuntur mulieres ad lamentandum mortuum conductae, quae dant ceteris modum plangendi, quasi in hoc ipsum[20] praefectae. Naevius:

Haec quidem[21] *mehercle*[22], *opinor*, *praefica est*[23], *quae sic mortuum collaudat.*

Praesagire est praedivinare, praesipere. Sagax enim est acutus et sollers.

Praecidanea agna vocabatur[24], quae ante alias caedebatur. Item porca, quae Cereri mactabatur[25] ab eo, qui mortuo iusta non fecisset, id est glebam non obiecisset, quia[26] mos erat eis id[27] facere, priusquam novas fruges gustarent.

Precia[28] dicebant, quia[29] a flaminibus praemittebantur, ut denuntiarent opificibus, manus[30] abstinerent ab opere, ne, si vidisset sacerdos facientem opus, sacra polluerentur.

Praeiurationes facere dicuntur hi[31], qui ante alios conceptis verbis iurant; post quos in eadem verba iurantes tantummodo dicunt: *idem in me.*

1) *pascuntur*] *pascantur* B. — 2) *Phascola*] Sic B. pr. S. *Phascolla* L. M. Gu. 1. 2. — 3) *appellant Graeci*] *Graeci appellabant* B. — 4) *quas*] *quod* L. B. Gu. 1. — 5) *vocat*] *vocant* B. Ceterum haud dubie scribendum est *peras.* — 6) *dicta*] om. B. — 7) *sexquip.*] *sesquip.* M. pr. — 8) προένδιον] Graeca nunc primum accedunt e codd. M. Gu. 2., quorum M. exhibet POENDION; Gu. 2. *poendion* h. e. προένδιον. — 9) *scriptae*] *scriptas* M. S. — 10) *hi*] Sic L. B. M. Gu. 2. pr. *ii* vulg. — 11) *tabernac. quoque*] *quoque tab.* B. — 12) *is*] om. L. B. — 13) *populo se obligat*] *se pop. obl.* L. *se in populo obl.* B. — 14) *magistratu*] *magistratibus* L. B. — 15) *utilitate et sal.*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *sal. et util.* vulg. — 16) *postpositum est*] *est positum* L. — 17) *praeemere est*] *emere est* Gu. 1. pr. S. *est emere* L. *emerere est* B. — 18) *antistitem*] *antestitem* M. Gu. 2. — 19) *is dicitur*] Sic L. B. Gu. 1. 2. S. *dicitur is* vulg. — 20) *ipsum*] Sic L. B. M. Gu. 2. pr. S. *ipso* vulg. — 21) *quidem*] *hoc quidem* L. — 22) *mehercle*] *mehercule* Gu. 1. *mehercules* B. — 23) *est*] om. L. — 24) *vocabatur*] *dicebatur* Gu. 1. — 25) *mactabatur*] *immolabatur* Gu. 1. — 26) *quia*] *quod* Gu. 1. S. *quare* L. — 27) *id*] om. L. Gu. 1. — 28) *Precia*] *Precias* S. — 29) *quia*] *qui a flam.* M. pr. S. — 30) *manus*] *ut* praeponitur vulgo, sed om. L. B. M. Gu. 1. 2. pr. — 31) *facere dicuntur hi*] Sic L. B. M. Gu. 1. (*ii*) 2. pr. S. *dic. fac. ii* vulg. — 32) *quia*] B. *quod.* *quasi* Gu. 1. — 33) *is*] om. L. — 34) *est*] om. Gu. 1. pr. —

Pronurus nepotis uxor.
Praeneste dicta est, quia[32] is[33] locus, quo condita est[34], montibus praestet[35].
Promissum capillum dicunt[36] longum. Item barba promissa velut porro missa.
Promiscam dicebant promiscue[37].
Promonstra prodigia.
Primordia principia.
Promulgari leges dicuntur, quum[38] primum[39] in vulgus eduntur quasi provulgari[40].
Promulco agi dicitur navis, quum[41] scapha[42] ducitur fune.
Principalis castrorum porta nominatur, quod[43] in eo loco est, in quo principes ordines tendunt.
Praenominibus feminas esse appellatas testimonio[44] sunt Caecilia[45] et Tarracia[46], quae ambae Gaiae[47] solitae sint[48] appellari, pari modo Lucia et Titia.
Prymnesius[49] palus, ad quem funis nauticus[50] religatur, quem alii tonsillam[51] dicunt.
Procare poscere. Unde procaces meretrices ab assidue poscendo, et proci uxorem poscentes[52] in matrimonium.
Procellunt procumbunt.
Proculum inter cognomina eum[53] dicunt[54], qui natus est patre peregrinante a patria procul.
Proculos sunt qui credunt[55] ideo dictos, quia[56] patribus senibus quasi procul progressis[57] aetate nati[58] sunt[59].
Procapis progenies, quae ab uno capite procedit.
Procincta classis dicebatur, quum[60] exercitus cinctus[61] erat Gabino[62] cinctu confestim pugnaturus. Vetustius enim fuit[63] multitudinem hominum, quam navium classem appellari.
Procitant provocitant[64]. Citare enim vocitare est, unde procet et prociet.
Procat dicebant pro poscit.
Procalare provocare, ex[65] Graeco *καλεῖν*[66], id est voco[67]. Unde *kalendae*[68], *calumnia*, *calones* et[69] *caculae* et *calatores*.
Procera prolixa et in longum producta, quasi ex cera ob eius facilitatem.
Procitum, quum[70] prima syllaba corripitur, significat[71] petitum. Livius:

Matrem procitum plurimi venerunt.

Procitum testamentum dicebatur velut procatum, provocatum, id est irritum ac ruptum.

35) *praestet*] *praesit* B. — 36) *Promissum capillum dicunt*] *dicitur* L. B. M. Gu. 2. pr., retento accusativo, pro quo nominativos exhibet S. — 37) *promiscue*] *pro promiscue* M. Gu. 1. pr. — 38) *quum*] *quom* B. — 39) *primum*] om. B. — 40) *provulgari*] *vulgari* B. — 41) *quum*] *quom* B. — 42) *scapha*] Sic L. B. Gu. 1. 2. *scaphae* vulg. — 43) *quod*] *quia* L. B. — 44) *testimonio*] *testimonia* L. — 45) *Caecilia*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *Caevilia* vulg. — 46) *Tarracia*] *Terentia* L. B. *Artractia* M. — 47) *Gaiae*] Sic B. M. Gu. 1. 2. *Caiae* vulg. — 48) *sint*] *sunt* L. — 49) *Prymnesius*] *Prymesius* Gu. 2. *Primesius* L. M. *Prunesia* B. — 50) *nauticus*] *navis* L. — 51) *tonsillam*] *tonsilla* B. *tosilla* M. Gu. 1. — 52) *poscentes*] *petentes* B. — 53) *eum*] om. Gu. 1. — 54) *dicunt*] om. L. — 55) *credunt*] Sic Gu. 2. *credant* vulg. — 56) *quia*] *quod a* B. *qui a* L. — 57) *progressis*] *progressi* L. B. Gu. 1. pr. — 58) *aetate nati*] *attenuati* L. B. Gu. 1. pr. — 59) *sunt*] om. L. — 60) *quum*] *quom* B. — 61) *cinctus*] *procinctus* B. — 62) *Gabino*] *Sabino* L. — 63) *Vetustius enim fuit*] *Vestitus irruit in* B. — 64) *provocitant*] *provocant* B. — 65) *ex*] *a* L. — 66) *καλεῖν*] om. L. Gu. 1. *caleo* pr. et vulg. *καλέω*. — 67) *voco*] *vocare* L. B. S. — 68) *kalendae*] Sic Gu. 1. 2. *calendae* vulg. — 69) *et*] om. Gu. 1. — 70) *quum*] *quom* B. — 71) *significat*] om. L. B.

Procestria dicuntur, quo[1] proceditur[2] in muro. Aelius procestria aedificia dixit esse extra portam; Artorius: procestria, quae sunt ante castra, etiam qui non habent castra, propugnacula, quibus pro castris utuntur, aedificant.

Prosapia progenies, id est porro sparsis et quasi iactis liberis, quia supare[3] significat iacere et disiicere.

Prosicium, quod praesecatum[4] proiicitur.

Prosequium a prosequendo, *obsequium* ab obsequendo dicuntur[5].

Prosedas meretrices Plautus appellat, quae[6] ante stabula sedeant, eaedem et prostibula[7].

Pro sententia ac si dicatur in sententia[8], ut pro rostris, id est in rostris.

Prosumia genus navigii speculatorium[9] parvum[10].

Prosita proposita.

Privos privasque antiqui dicebant pro singulis. Ob quam causam et privata dicuntur, quae uniuscuiusque[11] sint; hinc et privilegium et privatus; dicimus tamen et[12] privatum, cui quid est ademptum.

Privignus dictus, quod[13] ante quam mater secundo nuberet, est progenitus. *Pri* enim[14] antiqui pro *prae* dixerunt[15].

Praevaricatores a praetergrediendo[16] sunt vocitati[17].

Prisci Latini proprie appellati sunt hi, qui, priusquam conderetur Roma, fuerunt.

Priscus Tarquinius est dictus, quia prius fuit[18], quam Superbus Tarquinius[19].

Pristinum ab eo venit, quod est prius; pari modo et prior.

Proletarium capite censum, dictum quod ex his civitas constet, quasi proles progenie; iidem et *proletanei*.

Procitare saepe prolicere, id est producere.

Prologium principium, proloquium. Pacuvius:

Quid[20] est? Nam me[21] exanimasti prologio tuo.

Prolugere dicuntur, qui solito diutius lugent.

Praeliares dies appellantur, quibus fas est[22] hostem[23] bello lacessere. Erant enim quaedam feriae publicae, quibus nefas fuit id facere.

Provinciae appellantur[24], quod populus Romanus eas provicit, id est ante vicit.

Protinam protinus. Terentius:

Protinam me coiciam[25] in pedes.

1) *quo*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *quibus* vulg. — 2) *proceditur*] *procedatur* L. — 3) *supare*] Sic scripsi e codd. vestigiis, quorum Gu. 2. exhibet *sutare*, quocum faciunt B. et Gu. 1. *prosutare* L., omisso *quia*. *sittare* M. Vide Festum s. v. *Supare*. *sipare* S. *insipare* vulg. — 4) *praesecatum*] *prosecatum* M. Gu. 1. S. — 5) *dicuntur*] Sic L. M. Gu. 1. 2. S. om. B. *dictum* vulg. — 6) *quae*] *quod* L. — 7) *prostibula*] Sic B. Gu. 2. *prostibulae* vulg. *eaedem et prost.* om. L. — 8) *in sententia*] om. B. — 9) *speculatorium*] *speculatorum* M. — 10) *parvum*] om. L. B. — 11) *uniuscuiusque*] *uniuscuiuscunque* B. — 12) *et*] *etiam* L. B. — 13) *quod*] *qui* L. — 14) *enim*] add. L. B. M. Gu. 2. pr. om. vulg. — 15) *pro prae dixerunt*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. S. *dix. pro prae* vulg. — 16) *praetergrediendo*] *praetergradiendo* Gu. 1. et haud dubie L., in quo est *praetereradendo*. — 17) *vocitati*] *vocati* L. B. M. Gu. 1. pr. S. — 18) *fuit*] om. L. — 19) *Tarquinius*] om. Gu. 1. — 20) *Quid*] *quod* B. — 21) *me*] om. L. B. — 22) *fas est*] *est fas* L. B. — 23) *hostem*] om. L. B. — 24) *appellantur*] *appellabant* L. — 25) *me coiciam*] Sic Gu. 2. *me coniciam* M. *coniciam* pr. *coniiciam me* vulg. *me protinus* B. *me* om. L. — 26) *dicta*] *est* add. L. B. — 27) *ac*] *et* B. — 28) *pro privignum*] Sic S., et id codd. dare velle videntur in corruptis lectionibus: *proprumum* Gu. 1. *prorunum* pr. *promum* Gu. 2. *pro-*

Pruina dicta[26], quod fruges ac[27] virgulta perurat.

Prugnum pro privignum[28].

Propages progenies[29] a propagando, ut faciunt rustici, quum[30] vitem vetulam supprimunt, ut ex ea[31] una plures faciant.

Propetrare mandare, quod[32] perficiatur; nam impetrare est[33] exorare et perpetrare[34] perficere.

Propudium dicebant, quum[35] maledicto[36] nudare turpitudinem volebant, quasi porro pudendum[37]. Quidam propudium putant dici, a quo pudor et pudicitia procul sint[38].

Propatulum late patens atque apertum, et patuli boves, quorum cornua in diversum[39] patent.

Properus celer, unde[40] adverbium propere.

Prophetas dicebant veteres[41] antistites fanorum oraculorumque interpretes.

Profecturi viam Herculi aut Sanco[42] sacrificabant.

Prodigere est consumere, unde et prodigus fit.

Prodinunt[43] prodeunt. Ennius:

Prodinunt famuli, tum[44] *candida lumina lucent.*

Probrum stuprum, flagitium.

Probi velut prohibi, qui se a delinquendo prohibent[45].

Prodigiatores haruspices[46], prodigiorum interpretes.

Prodit memoriae porro dat[47] et fallit. Item ex interiore[48] loco procedit. Item perdit, ut[49] Ennius:

Non in sperando cupidi[50] *rem prodere summam.*

Punicum genus libi translatum a Poenis. Id etiam appellabant probum, quia erat ceteris suavissimum.

Pro significat *in*, ut pro rostris, pro aede, pro tribunali.

Progenerum appellat[51] avus neptis suae virum.

Profanum, quod[52] non est sacrum[53]. Plautus:

Sacrum an[54] *profanum habeas, parvipenditur.*

Pro ponitur etiam[55] pro amplificando ac[56] palam faciendo, ut *prodi*, *provoca*, *protrahe*, *propelle;* alias pro privandi facultate, ut in *propudio*, *prohibendo*, quia utrumque abnuit in his esse pudorem potestatemque; alias aliud[57] alio[58], ut *pecunia*[59] *pro praedio*, *consule*[60];

turum B. *num* M. reliqua desunt. *privignum* L., omisso *pro*. *pronum* vulg. — 29) *progenies*] *propagines* S. — 30) *quum*] *quom* B. — 31) *ea*] om. B. — 32) *quod*] *quid* M. pr. — 33) *est*] om. L. Gu. 1. pr. — 34) *perpetrare*] *pertractare* pr. — 35) *quum*] *quom* B. — 36) *maledicto*] *maledicti* Gu. 1. — 37) *pudendum*] Sic Gu. 1. S. *pudendam* vulg. — 38) *sint*] *sit* B. — 39) *diversum*] *supra modum* add. M. pr. S. om. L. Gu. 1. 2. — 40) *unde*] *et* add. B. — 41) *dicebant veteres*] *Iulius in Adrasto dicit* L. ex schedis Festi, in quarum edit. princ. est *in Adrasto Iulius*. *in Adrasto Livius nominat* vulg. — 42) *Sanco*] Sic M. Gu. 2. *Fauno* L. Gu. 1. *Famio* B. *Iano* pr., ut vulg. — 43) *Prodinunt*] *pro* add. B. — 44) *tum*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. S. *quom* B. *dum* vulg. — 45) *prohibent*] *prohibeant* Gu. 1. — 46) *haruspices*] om. B. Gu. 1. pr. S. — 47) *porro*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 48) *interiore*] *interiori* B. — 49) *ut — summam*] om. L. — 50) *cupidi*] Sic B. Gu. 1. 2. pr. S. *cupide* vulg. — 51) *appellat*] *appellant*, omisso *avus* Gu. 1. lacunae nota adiecta. *avus neptis suae virum appellabat* B. *appellabat* L. — 52) *quod*] *id quod* B. Om. glossam edit. pr. — 53) *sacrum*] Sic Gu. 2. *fanum* M. S. *sanctum* vulg. — 54) *an*] Sic B. M. Gu. 2. S. *aut* vulg. — 55) *ponitur etiam*] *etiam pon.* L. — 56) *ac*] *et* L. — 57) *aliud*] om. L. — 58) *alio*] *pro alio* M. — 59) *pecunia*] *pro pec.* L. B. — 60) *consule*] *proconsule*

alias pro admiratione, ut *pro Iuppiter;* alias pro ante, ut *pro ostio;* alias pro immittere[1] et[2] *promittere barbam et capillum.*

Profundum, quod longe habet[3] fundum.

Profesti dies procul[4] a religione numinis divini[5].

Profusus super modum sumptuosus. Terentius:

Profundat, perdat, pereat, nihil ad me[6] *attinet.*

Alias abiectas iacens. Pacuvius:

Profusus gemitu, murmuro[7].

Plauti[8] appellantur canes, quorum aures languidae sunt ac flaccidae, et latius videntur[9] patere.

Plantae semina olerum, quod plana sunt, ut[10] appellantur etiam ex simili[11] plantae nostrorum pedum.

Plancae tabulae planae, ob quam causam et[12] planci appellantur, qui supra[13] modum pedibus plani[14] sunt.

Plebeium magistratum neminem[15] capere licet, nisi qui[16] ex plebe est[17].

Plutei crates corio[18] crudo intentae[19], quae solebant opponi militibus opus facientibus, et appellabantur[20] militares. Nunc etiam tabulae, quibus quid praesepitur, eodem nomine dicuntur[21].

Plebeii aediles dissidente plebe a patribus sunt creati.

Plexa colligata, unde[22] perplexa.

Plentur antiqui etiam sine praepositionibus dixerunt.

Ploxinum[23] capsam dixerunt.

Pax dicta est[24] a pactione.

Penem caudam vocabant, unde et[25] *offam* porcinam cum cauda *offam penitam*[26] dicebant. Hinc et peniculos dicimus, quibuscum calciamenta terguntur, qui de caudarum extremitate fiunt. Penis denique a pendendo vocata[27] est.

Propius sobrino mihi est consobrini[28] mei filius et patris mei consobrinus.

Possessio est usus agri quidam aut aedificii, non ipse fundus aut ager.

Portum frequenter maiores pro domo posuerunt.

Patrocinia appellari coepta sunt, quum[29] plebs distributa est[30] inter patres, ut eorum opibus tuta esset.

Postica linea in agris dividendis[31] ab oriente ad occasum spectat.

L. S. — 1) *pro immittere*] *pro in ut promittere* S. *pro mittere* L. — 2) *et*] Sic M. Gu. 2. pr. S. *ut* vulg. — 3) *habet*] *habeat* Gu. 1. — 4) *procul*] *longe* Gu. 1. — 5) *divini*] *et nominantur litera c* add. L. — 6) *ad me*] om. L. B. — 7) *murmuro*] *murmure* B. — 8) *Plauti*] *Plaudi* L. Gu. 1. S. — 9) *videntur*] *videantur* B. — 10) *ut*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *et* vulg. — 11) *ex simili*] *simili modo* L. — 12) *et*] add. L. B. M. Gu. 2. pr. om. vulg. — 13) *supra*] *super* Gu. 1. pr. — 14) *plani*] *planis* M. — 15) *neminem*] Sic L. B. M. Gu. 2. pr. S. *neminem mag. cap. licet* B. *licebat* L. *nemini* vulg. — 16) *nisi qui*] *qui non* Gu. 1. — 17) *est*] Sic omnes codd. et edit. pr. S. *sit* vulg. — 18) *corio*] *e cor.* L. *crates sunt* vulg., sed *sunt* om. codd. pr. S. — 19) *intentae*] Sic L. B. Gu. 1. 2. pr. S. *intextae* vulg. — 20) *appellabantur*] *appellantur* Gu. 1. — 21) *dicuntur*] *sequuntur* L. *significantur* Gu. 1. pr. — 22) *unde*] *inde* B. pr. *inde et* Gu. 1. S. — 23) *Ploxinum*] Sic Gu. 2. pr. S. *Ploximum* vulg. Om. glossam L. B. — 24) *est*] om. Gu. 1. — 25) *et*] om. B. Gu. 1. pr. — 26) *cum caud. off. pen.*] om. Gu. 1. — 27) *vocata*] *dicta* L. et vulg. — 28) *consobrini*] *sobrini* B. — 29) *quum*] *quom* B. — 30) *est*] om. L. — 31) *dividendis*] *dividundis* Gu. 1. — 32) *Pomptina*] Sic Gu. 2. *Pontina* vulg. *Pontia* L. *Poptina* M. — 33) *Pomptia*] Sic Gu. 2. M. *Pontia* vulg. — 34) *vocata*] *est voc.* vulg. Sed om. codd. et edit. pr. S. *vocata* om. Gu. 1. Adduntur in cod. L. huic glossae haec: *Papirus nascitur in nilo duos cubitos non*

Pomptina[32] tribus a Pomptia[33] urbe est dicta.

Papiria tribus a Papirio vocata[34].

Pupinia[35] tribus ab agro Popinio[36].

Popillia[37] tribus a progenitrice[38] traxit vocabulum.

Prorsi limites appellantur in agrorum mensuris, qui ad orientem directi sunt.

Pugio dictus est[39], quod eo[40] punctim pugnatur.

Praebia remedia.

Praemetium, quod praelibationis causa ante[41] praemetitur.

Protelare longe propellere, ex[42] Graeco videlicet τῆλε[43], quod significat longe.

Privato sumptu se alebant milites Romani[44] paene ad id tempus, quo Roma est capta a Gallis.

Porci effigies inter militaria signa quintum locum obtinebat[45], quia confecto bello inter quos pax fieret[46] caesa porca foedus firmare solebant[47].

Polimenta testiculi porcorum dicuntur, quum[48] castrantur, a politione vestimentorum, quod similiter, ut illi, curantur.

Pater patrimus[49] dicitur, qui, quum ipse pater sit, adhuc patrem habet.

Porticulus[50] est, qui in portu modum dat classi. Est autem malleus.

Pro scapulis quum[51] dixit Cato, significavit pro iniuria verberum.

Primanus tribunus erat, qui primae legioni tributum scribebat.

Properare aliud est, aliud *festinare;* qui unum quid[52] mature transigit[53], is properat, qui multa simul incipit, neque perficit, is festinat.

Prorsus porro versus.

Peregrina sacra sunt dicta[54], quae ab aliis urbibus[55] religionis gratia sunt advecta.

Peculatus, id est furtum publicum, dici coepit a pecore tunc, quum[56] Romani praeter pecudes nihil haberent.

Plebeiae pudicitiae sacellum Romae, ut sacra cetera[57] colebatur.

Primigenius sulcus dicitur, qui in condenda nova urbe tauro et vacca designationis causa imprimitur.

Parilibus Romulus urbem condidit, quem diem festum praecipue habebant[58] iuniores[59].

Praetexta pulla[60] nulli alii licebat uti, quam ei, qui funus faciebat.

Pilates genus lapidis. Cato: *Lapis candidior, quam pilates.*

excedens in altitudine, hoc utuntur egiptii ad omnia cibaria. Desumpta haec videntur ex Plin. H. N. XIII, 11, 22., ubi iisdem fere verbis idem narratur. — 35) *Pupinia*] om. glossam Gu. 1. *Pupina* L. pr. — 36) *Popinio*] *Pupino* L. pr. *Pupinio* S. — 37) *Popillia*] Sic Gu. 2. S. *Poppilla* Gu. 1. pr. *Popilia* vulg. *Pupilla* L. B. — 38) *progenitrice*] *progenitore* L. — 39) *est*] om. M. — 40) *quod eo*] *eo quod* L. Gu. 1. pr. — 41) *ante*] om. B. — 42) *ex*] *a* L. *videlicet* — *longe* om. L. — 43) τῆλε] Sic B. M. Gu. 2. S. τηλόθι vulg. *telothi* pr. — 44) *Romani*] *po. ro.* (sic) L. — 45) *obtinebat*] *obtinebant* B. Gu. 2. — 46) *pax fieret*] *fieret pax* L. — 47) *firmare solebant*] *firmari solebat* S. — 48) *quum*] *quom* B. — 49) *Pater patrimus*] Quam ego dedi glossam, est e codd. et edit. princ. Vulgatam, quam exhibet Scal., est e schedis Festi, quas vide. — 50) *Porticulus*] *Portisculus* S. — 51) *quum*] *quom* B. — 52) *unum quid*] Sic M. Gu. 2. pr. *unum quod* Gu. 1. *unum* omisso *quodque*, ut exhibet vulg., L. B. — 53) *transigit*] *transit* L. — 54) *sacra sunt dicta*] *sunt sacra dicta* L. *dicta sunt* pr. — 55) *urbibus*] *sunt* add. B., retento sequente *sunt*. — 56) *quum*] om. B., et postea exhibet *habebant*. — 57) *sacra cet.*] Sic codd. et edit. pr. S. *cet. sacra* vulg. — 58) *habebant*] *habent* B. — 59) *iuniores*] *minores* L. B. Gu. 1. pr. — 60) *pulla*] *palla* L.

Pilae et[1] effigies viriles et muliebres ex lana Compitalibus suspendebantur in compitis, quod hunc diem festum[2] esse deorum inferorum, quos vocant Lares, putarent, quibus tot pilae, quot[3] capita servorum; tot effigies, quot essent liberi, ponebantur, ut vivis parcerent, et essent his pilis et simulacris contenti.

Ploti appellantur, qui sunt planis pedibus. Unde[4] et poeta Accius, quia Umber Sarsinas erat, a pedum planicie initio Plotus, postea Plautus est dictus. Soleas quoque dimidiatas, quibus utebantur in venando, quo planius pedem ponerent, *semiplotia* appellantur.

Porcas, quae in agris fiunt, ait Varro dici, quod porrigant frumentum.

Punici dicuntur, non[5] Poeni, quamvis a Phoenice sint[6] oriundi.

Portunus[7], qui et[8] Palaemon, a Romanis inter deos colebatur.

Poenas pendere in eo[9] proprie dicitur, qui ob delictum pecuniam solvit, quia[10] penso aere utebantur.

Pullariam Plautus dixit manum dextram[11].

Procedere dicebant interdum[12] pro[13] succedere, interdum pro[14] porro cedere.

Pertusum dolium quum dicitur[15], ventrem significat.

Pollit pila ludit.

Pelliculationem Cato a pelliciendo[16] dixit.

Praemiosa pecuniosa[17].

Pascales oves Cato posuit pro pascuales.

Petreia vocabatur, quae pompam praecedens in coloniis aut municipiis imitabatur anum ebriam, ab agri vitio, scilicet petris, appellata[18].

Periculatus sum Cato est usus in dicendo.

Parsi idem Cato[19] dixit pro[20] peperci.

Praedonulos ὑποκοριστικῶς, id est diminutive[21] idem Cato[22] posuit pro praedonibus.

Precem singulariter.

Pulchralibus pro pulchris.

Punctariolas[23] leves pugnas identidem[24] ipse dixit.

Proaedificatum dicitur, quod ex privato loco processit in publicum solum[25].

Prodidisse tempus longius[26] fecisse.

Pavimenta Poenica, hoc est marmore Numidico strata.

Prolato aere apud Ennium significat scuto ante se protento.

1) *et*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 2) *hunc diem festum*] om. L. B. Gu. 1. pr. Uncis inclusit Scal. — 3) *quot*] *essent* add. L. — 4) *Unde*] om. L. — 5) *non*] *nunc* vulg., quod nullus cod. exhibet, nec pr. et Sc. agnoscunt. — 6) *sint*] *sunt* L. — 7) *Portunus*] Sic L. Gu. 1. 2. pr. *Portumnus* vulg. *Portunnus* B. *Portus* M. — 8) *et*] *etiam* L. — 9) *in eo*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 10) *quia*] *quod* B. — 11) *dextram*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. S. *dexteram* vulg. — 12) *interdum*] om. B. — 13) *pro*] om. M. — 14) *pro*] om. B. — 15) *quum dicitur*] *dicitur quum* L. B. (*quom*) Gu. 1. pr. — 16) *pelliciendo*] Sic M. Gu. 2. S. *pellicendo* vulg. — 17) *pecuniosa*] *copiosa pecuniosa* Gu. 1. — 18) *appellata*] Sic S. *appellatam* vulg. Sed refertur ad *petreiam*, non ad *mulierem*. — 19) *idem Cato*] *Cato idem* B. — 20) *pro*] *non* L. pr. — 21) *id est dim.*] om. vulg. Sed exhibent codd. edit. pr. S. — 22) *idem Cato*] *Cato idem* B. — 23) *Punctariolas*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. S. *pugnitariolas* L. *Pugnarias* B. *Pugnariolas* vulg. — 24) *identidem*] om. L. — 25) *solum*] *locum* L. — 26) *tempus longius*] Sic B. M. Gu. 1. pr. S. *longius temp.* L. *longaevus* Gu. 2. *longaevum* vulg. — 27) *vocabantur*] om. L. — 28) *nupsisset*] *nupserat* L. — 29) *Patrimi et matrimi*] *Patrum et matrum* Gu. 1. pr. — 30) *spina*] *pinu* Gu. 1. — 31) *tenebant*] *tenerent* L. — 32) *Palatualis*] *Palatialis* L. pr. — 33) *esse palat.*] Sic Gu. 2. *palat.*

Privatae vocabantur[27] feriae sacrorum propriorum, velut dies natales.

Pudicitiae signum Romae colebatur, quod nefas erat attingi, nisi ab ea, quae semel nupsisset[28].

Patrimi et *matrimi*[29] pueri tres adhibebantur in nuptiis, unus, qui facem praeferret ex spina[30] alba, quia noctu nubebant, duo, qui nubentem tenebant[31].

Prima et *secunda* diei hora causa ominis sponsis tribuebatur.

Pronubae adhibentur nuptis, quae semel nupserunt causa auspicii, ut singulare perseveret matrimonium.

Praetextatis nefas erat, obsceno verbo uti, ideoque praetextatum appellabant sermonem, qui nihil obscenitatis haberet.

Palatualis[32] flamen ad sacrificandum ei deae constitutus erat, in cuius tutela esse palatium[33] putabant.

Puer, qui obscene ab aliquo amabatur[34], eius, a quo amatus esset, *pullus* dicebatur[35]. Unde[36] Q.[37] Fabius, cui Eburno[38] cognomen erat[39] propter candorem, quod eius natis fulmine icta esset, pullus Iovis appellatus est.

Publica sacra, quae pro populo fiebant; privata[40], quae pro singulis hominibus familiisque[41] appellabant.

Prodit non solum in apertum exit significat, sed etiam porro ait[42].

Portenta rerum fieri dicuntur, quum[43] solida corpora[44] raro se ostendunt[45], ut cometae, turbines, barathra, sereno coelo facta tonitrua.

Puls potissimum dabatur pullis in auspiciis, quia ex ea necesse erat aliquid decidere, quod tripudium faceret, id est terripuvium[46]. Puvire[47] enim ferire est. Bonum enim augurium esse putabant[48], si[49] pulli, per quos auspicabantur, comedissent, praesertim si eis edentibus aliquid ab ore decidisset. Sin[50] autem omnino[51] non edissent, arbitrabantur periculum imminere.

Pedestria auspicia nominabantur[52], quae[53] dabantur a vulpe, lupo, serpente, equo ceterisque animalibus quadrupedibus.

Piacularia auspicia appellabant, quae sacrificantibus tristia portendebant, quum aut hostia ab ara effugisset[54], aut percussa mugitum dedisset, aut in aliam partem corporis[55], quam oporteret, cecidisset[56].

Pestifera auspicia esse dicebant, quum[57] cor in extis, aut caput in iocinore[58] non fuisset.

Praepetes aves dicuntur, quae se ante auspicantem ferunt[59]. Nam *praepetere* dicebant pro anteire.

esse vulg. — 34) *amabatur*] *amatur* L. — 35) *dicebatur*] *vocabatur, id est* L. *vocabatur* B. Gu. 1. pr. S. — 36) *Unde*] om. L. — 37) *Q.*] Praenomen add. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. om. vulg. — 38) *Eburno*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *Ebur* vulg. — 39) *cognomen erat*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *fuit cogn.* vulg. — 40) *privata*] *priva* Gu. 1. — 41) *hominibus familiisque*] Sic Gu. 2. *hom. et famil.* B. S. *hominibus familiis* pr. *famil. et hom.* L. — 42) *ait*] Sic Gu. 2. solus, quum reliqui exhibeant *it*. Sed vid. s. v. *Prodit memoriae dat.* p. 125. — 43) *quum*] *quom* B. — 44) *solida corpora*] *corp. sol.* B. *corpora* om. L. — 45) *ostendunt*] *ostendant* B. — 46) *terripuvium*] *terripavium* S. — 47) *Puvire*] *Pavire* B. Gu. 2. pr. — 48) *esse putabant*] om. pr. *putabant* om. L. Gu. 1. — 49) *si*] *cum* pr. — 50) *Sin*] *Si* L. Gu. 1. — 51) *omnino*] *omnia* L. — 52) *nominabantur*] *appellabantur* Gu. 1. *arbitrabantur* L. B. — 53) *quae*] *et quae* L., omisso *dabantur*. — 54) *effugisset*] Sic Gu. 2. *profugisset* vulg. — 55) *partem corporis*] Pro *partem* exhibet Monac. *ful.*, quod a secund. m. additum est vocabulo *corporis*. — 56) *cecidisset*] Sic Gu. 2. *decid.* vulg. — 57) *quum*] *quom* B. — 58) *iocinore*] Sic M. Gu. 2. pr. *iecinoris* L. pro *in iecinore*, ut est vulg. — 59) *se ante auspicantem ferunt*] *ante auspicium se auferunt* L. *auspicantes* pr.

Pecunia sacrificium fieri dicebatur, quum fruges fructusque offerebantur, quia ex his rebus constat, quam nunc pecuniam dicimus[1].

Polubrum[2] pelluvium vas, quod nos pelvem[3] vocamus.

Patres senatores ideo appellati sunt, quia agrorum partes attribuerant[4] ac si[5] liberis propriis.

Pecuum Cato dixit genitivum pluralem ab eo, quod est pecu.

Procare poscere est, unde et *proci* et meretrices *procaces*, et verbum *procas*, id est poscis.

Peculium servorum a pecore dictum, sicut et pecunia nobilium.

Puelli pueri per deminutionem. Ennius:

Poeni soliti suos[6] *sacrificare puellos.*

Praeciamitatores[7] dicebantur, qui Flamini Diali, id est sacerdoti Iovis antecedebant clamantes, ut homines se ab opere abstinerent, quia his opus facientem videre irreligiosum erat.

Pedum pastorale baculum incurvum, dictum, quia illo oves a pedibus comprehenduntur.

Pone gravi sono ponitur pro loci significatione.

Pure[8] lautum, aqua pura[9] lavatum.

Pura vestimenta sacerdotes ad sacrificium habebant, id est non obsita, non fulgurita[10], non funesta, non maculam habentia.

Procalato[11] provocato.

Praefericulum vas aeneum sine ansa patens summum, velut pelvis, quo[12] sacrificia utebantur.

Patellae vasula[13] parva picata[14], sacrificiis faciendis[15] apta.

Pantices frus[16] ventris.

Perimit adimit, tollit, unde et[17] peremptus, interfectus.

Procinctam classem, id est paratam ad bellum militum multitudinem diali flamini videre non licuit.

Prosimurium[18] pontificale pomoerium, ubi pontifices auspicabantur[19]. Dictum autem pomoerium, quasi promurium, id est proximum muro.

Penus vocabatur locus in aede Vestae[20] intimus.

Pubes puer, qui iam generare potest. Is incipit esse ab annis quatuordecim; femina viripotens a duodecim.

Prandicula ientacula.

Prodiguae hostiae vocantur, quae consumuntur, unde homines quoque luxuriosi *prodigi*.

Petronia nomen amnis in Tiberim defluentis[21].

1) *pecun. dic.*] *dicim. pec.* L. B. — 2) *Polubrum*] *Pollubrum* B. S. *Polluvium* L. — 3) *pelvem*] Sic M. Gu. 2. *pelvim* vulg. — 4) *attribuerant*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. *attribuebant* vulg. — 5) *si*] om. L. B. Gu. 1. pr. Sed ignorarunt scribae, *ac si* etiam pro simplici *ac* poni, v. c. Ammian. Marc. XXV, 4, 14. *ac si leniente.* Iustinian. Instt. I, 12, 1. *perinde ac si eo mortuo.* — 6) *soliti suos*] *Poenis vos solitis* L. B. *Poenis solitis vos* Gu. 1. 2. Legendum videtur *Poeni sunt soliti sos sacrif.* — 7) *Praeciamitatores*] *Precia miratores* B. *Preciamittatores* M. Gu. 1. pr. *Praeclamitatores* S. At vide s. v. *Precia* p. 122. — 8) *Pure*] om. glossam L. — 9) *aqua pura*] *pura aq.* B. — 10) *fulgurita*] M. Gu. 1. 2. pr. S. *fulguritia* vulg. *fulgurata* L. B. — 11) *Procalato*] *Proculato* L. B. M. Gu. 2. pr. *Proculatio provocatio* Gu. 1. — 12) *quo*] *quod* Gu. 1. — 13) *vasula*] *vasa* L. B. Gu. 1. pr. S. — 14) *parva picata*] Sic Gu. 2. *pic. parv.* vulg. — 15) *faciendis*] *faciundis* Gu. 1. — 16) *frus*] *frux* pr. Vide Dac. Memorabile est, quod reperitur in Mon. *frus ventris .tus* ∴ (sic). Videtur hoc significare frus i. e. *fructus*. — 17) *et*] om. L. — 18) *Prosimurium*] *Posimirium* M. Gu. 2. *Posimur.* pr. — 19) *ubi — auspic.*] om. L. B. Gu. 1. — 20) *Vestae*] om. L. — 21) *defluentis*] *profluentis* B. — 22) *sacrarii*] om.

Penetrale sacrificium dicebatur, quod in interiore parte sacrarii[22] conficiebatur. Unde et *penetralia* cuiusque[23] dicuntur, et *penes* nos, quod in potestate nostra est.

Puri, *probi*, *profani*[24], *sui auri* dicebatur[25] in manumissione sacrorum causa. Ex quibus puri significat, quod in usu spurco non fuerit; probi[26], quod recte excoctum purgatumque sit; profani[27], quod sacrum non fuerit[28], et quod omni religione solutum sit; sui, quod alienum non sit.

Pacionem antiqui[29] dicebant, quam nunc dicimus pactionem[30], unde et[31] *pacisci* adhuc et *paceo*[32] in usu remanserunt.

Pateram perplovere[33] quum[34] dicerent, significabant pertusam esse.

Pastillum[35] in sacris libi genus[36] rotundi.

Paludati armati, ornati. Omnia enim ornamenta militaria *paludamenta* dicebant.

Prox bona[37] vox, ut aestimo[38], quasi proba[39] vox.

Penates alii volunt, ut habeat[40] nominativum singularem *penas*, alii *penatis*.

Praecidere[41] antecidere[42], id[43] est ante immolare.

Pube praesente est populo praesente, συνεκδοχικῶς[44] ab his, qui puberes sunt[45], omnem populum significans[46].

Priveras mulieres privatas.

Promellere litem promovere.

Purime tetinero purissime tenuero.

Pristina velut priustina dictum est.

Praesagitio dicta, quod praesagire est acute sentire. Unde sagae dictae anus[47], quae multa sciunt, et sagaces canes, qui ferarum cubilia praesentiunt.

LIBER XV.

Quirinalis porta dicta[48], sive quod ea in collem Quirinalem itur[49], seu[50] quod proxime eam est Quirini sacellum.

Quirinalia dies, quo Quirino fiebant sacra, eadem et stultorum feriae sunt appellata[51].

Quirinalis collis dictus est, quia in eum commigrarunt[52] Sabini a[53] Curibus venientes, quamvis alii a templo Quirini dictum putent.

Quiritium fossae dictae, quod eas Ancus Martius, quum urbem circumdedit, Quiritium[54] opera fecit.

L. Gu. 1. pr. — 23) *cuiusque*] *cuiuscunque* B. Gu. 1. — 24) *profani*] om. pr. — 25) *dicebatur*] Sic codd. edit. pr. S. *dicitur* vulg. — 26) *probi — non fuerit*] om. L. — 27) *profani — solut. sit*] om. Gu. 1. pr. — 28) *fuerit*] Sic B. M. Gu. 1. 2. *sit* vulg. — 29) *antiqui*] om. B. — 30) *dicim. pact.*] Sic B. Gu. 1. 2. S. *pact. dic.* vulg. — 31) *et*] om. L. — 32) *paceo*] Sic Gu. 2. pr. S. *pacto* L. Gu. 1. *paco* vulg. — 33) *perplovere*] *proplovere* L. Gu. 1. pr. — 34) *quum*] *quom* B. — 35) *Pastillum*] *Pasallum* L. — 36) *libi genus*] *genus libi* B. — 37) *bona*] *pro bona* Gu. 1. — 38) *aestimo*] *existimo* Gu. 1. S. — 39) *proba*] *bona* Gu. 1. — 40) *habeat*] *habeant* B. — 41) *Praecidere*] Sic L. B. Gu. 1. pr. S. *praetercidere* vulg. Gu. 2. et M. — 42) *antecidere*] *ante cedere* L. B. Gu. 1. — 43) *id*] om. M. — 44) *συνεκδοχικῶς*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 45) *sunt*] *sint* B. M. Gu. 2. — 46) *significans*] *significat* L. — 47) *anus*] om. B. — 48) *dicta*] om. B. — 49) *itur*] *iter* Gu. 1. — 50) *seu*] Sic M. Gu. 2. pr. *sive* vulg. *vel* L. — 51) *appellata*] *appellatae* L. B. — 52) *commigrarunt*] Sic M. Gu. 2. pr. *commigrare* Gu. 1. *commigraverunt* S. *commigravere* L. B. *in eo* pro *in eum* B. — 53) *a*] add. omnes codd. edit. pr. om. S. — 54) *Quiritium*] *Quiritum* L. B. Gu. 1.

Quispiam significat aliquem[1], sed unde sequens pars eius usurpari[2] coeperit, inveniri non potest.

Quinquatrus festivus dies dictus[3], quod post diem quintum iduum celebraretur[4], ut *triatrus* et *sexatrus* et *septimatrus* et *decimatrus*.

Quinquertium[5] Graeci vocant *πένταθλον*[6], quo die quinque genera artium ludo exercebantur. Ipsos quoque athletas Livius quinquertiones[7] appellat.

Quisquiliae putantur dici, quicquid ex arboribus minutis surculorum[8] foliorumque cadit, velut quicquidcadiae[9].

Quintipor servile nomen frequens apud antiquos[10] a praenomine domini ductum[11], ut *Marcipor*, scilicet a Quinto et Marco.

Quippe significat quidni[12].

Quianam pro quare et cur ponitur. Ennius:

Quianam dictis nostris sententia flexa est?

Quietalis[13] dicebatur ab antiquis[14] orcus.

Quintia prata trans Tiberim a Quintio Cincinnato, cuius fuerant[15], dicta sunt[16].

Quintana porta appellatur[17] in castris post praetorium, ubi rerum utensilium forum sit[18].

Querqueram frigidam cum tremore a Graeco *κάρκαρα*[19] certum est dici, unde et carcer[20]. Lucilius:

Iactans me ut febris querquera.

Et alibi:

Querquera[21] *consequitur febris*[22] *capitisque dolores.*

Item[23] Plautus:

Is[24] *mihi erat bilis querqueratus.*

Quercus dicitur, quod[25] id genus arboris grave sit[26] ac durum, tum etiam in[27] ingentem evadat amplitudinem. Querqueram enim gravem et magnam quidam[28] putant dici[29].

Quadruplatores[30] dicebantur, qui eo quaestu se tuebantur[31], ut eas res persequerentur[32], quarum ex legibus quadrupli erat actio.

Quando rex[33] *comitiavit fas*, in fastis notari solet, et hoc videtur significare, quando rex sacrificulus divinis rebus perfectis in comitium venit.

Quando stercus delatum fas, eodem modo in fastis notatur[34] dies, quo stercus[35] purgatur ab aede Vestae.

1) *sign. aliq.*] *aliq. sign.* B. — 2) *sequens pars eius usurpari*] *seq. usurp. pars eius* B. — 3) *dictus*] *est* add. B. — 4) *celebraretur*] *celebrabatur* L. *celebratur* B. — 5) *Quinquertium*] *Quinquerum* B. — 6) *πένταθλον*] om. L. Gu. 1. — 7) *quinquertiones*] *quinquerones* B. — 8) *surculorum*] om. Gu. 1. et exhibet *foliorum*. — 9) *quicquidcadiae*] *quicquidcadere* L. B. *quicquid cadit* M. Gu. 1. pr. S. — 10) *apud antiquos*] om. M. — 11) *ductum*] *dictum* L. M. Gu. 1. pr. — 12) *quidni*] *quidem* add. B. — 13) *Quietalis*] *Quietalus* M. S. — 14) *diceb. ab ant.*] *ab ant. dic.* M. S. — 15) *fuerant*] *fuerunt* L. — 16) *sunt*] om. pr. — 17) *porta appell.*] Sic Gu. 2. *app. port.* vulg. — 18) *sit*] *fit* Gu. 2. *fuit* S. — 19) *κάρκαρα*] Sic B. in marg. (a textu abest, ut in L. Gu. 1. pr.) M. Gu. 2. *κάρκηρα* S. *κέρκερα* vulg. — 20) *unde et carcer*] om. B. — 21) *Et alibi Querquera*] om. Gu. 2. — 22) *febris*] om. L. B. M. Gu. 1. 2. pr. Uncis inclusit S. — 23) *Item*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 24) *Is*] om. B. — 25) *quod*] transponit B. post voc. *arboris*. — 26) *sit*] om. L. — 27) *in*] *ad* B. — 28) *quidam*] om. B. — 29) *dici*] om. Gu. 1. — 30) *Quadrupl.*] *Quadriplat.* B. M. Gu. 2. — 31) *se tuebantur*] *utebantur* L. Gu. 1. pr. — 32) *ut — persequerentur*] *et — persequebantur* L. B. — 33) *rex*] *herus* pr. *ere* B.

Quando quum gravi voce pronuntiatur, significat quod, quoniam, et est coniunctio; quando acuto accentu est temporis adverbium[36].

Quatrurbem[37] Athenas Accius appellat[38], quod[39] ex quatuor urbibus in unam illam civitatem se homines[40] contulere[41].

Quaeso significat id, quod rogo. *Quaesere* tamen Ennius pro quaerere posuit.

Quadrantal[42] vocabant antiqui amphoram, quod vas pedis quadrati octo et quadraginta sextarios capiat. Plautus:

Anus[43] *haec*[44] *sitit. quantillum sitit? modica est, capit*[45] *quadrantal.*

Quaxare[46] ranae dicuntur, quum vocem mittunt[47].

Quartarios appellabant muliones mercenarios, quod[48] quartam partem capiebant[49] quaestus.

Quatenus significat qua, ut *hactenus* hac fine[50], *quatinus* vero quoniam; sed antiqui *quatenos* dicebant.

Quamde[51] pro quando dicebant antiqui.

Quam mox significat quam cito, sed si per se ponas *mox*, significat postea vel paulo post.

Quatere suspensum et vicinum rei alicuius motum significat, ut interdum *concutere*, quum[52] et id ipsum verbum *concutere* ex quatere sit compositum; quassare autem est[53] saepe quatere.

Querquetulanae dicebantur nymphae, querqueto virescenti praesidentes.

Querquetularia porta Romae dicta[54], qnod querquetum[55] intra muros urbis iuxta se[56] habuerit[57].

Quoniam significat non solum id, quod quia, sed etiam quod[58] postquam; hac de causa, quod Graecum ἐπεί[59] utriusque significationem obtinet.

Quod[60] significat etiam[61] *aliquid*[62], praeterquam quod in usu fere est, et Graeci dicunt τι[63].

Quinque genera signorum observant augures[64], ex coelo, ex[65] avibus, ex tripudiis[66], ex quadrupedibus, ex diris.

LIBER XVI.

Rufuli[67] appellabantur tribuni militum a consule facti, non a populo; de quorum iure, quod Rutilius Rufus legem tulerit[68], Rufuli, ac post Rutuli[69] sunt vocati[70].

Runa genus teli significat[71]. Ennius:

Runata recedit,

id est pilata[72].

— 34) *notatur*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. *notantur* vulg. — 35) *stercus*] om. B. — 36) *temp. adv.*] *adv. temp.* B. — 37) *Quatrurbem*] *Quadrurb.* L. S. — 38) *appellat*] Sic Gu. 2. *appellavit* vulg. *vocavit* L. — 39) *quod*] *scilicet* add. S. — 40) *se homines*] om. B. — 41) *contulere*] *Braurone*, *Eleusine*, *Piraeo*, *Sunio* add. S. — 42) *Quadrantal*] *Quadranta* B. M. Gu. 1. 2. — 43) *Anus*] om. L. — 44) *haec*] *hoc* L. *Haec anus* B. — 45) *capit*] *capiat* L. — 46) *Quaxare*] *Quassare* L. B. Gu. 1. — 47) *mittunt*] *emittunt* L. B. et vulg. — 48) *quod*] *qui* L. — 49) *capiebant*] *capiant* B. — 50) *fine*] om. Gu. 1. pr. — 51) *Quamde*] *Quande* L. B. pr. — 52) *quum*] *quom* B. — 53) *est*] om. B. — 54) *dicta*] *est* add. L. — 55) *querquetum*] *quercum* L. M. — 56) *se*] om. Gu. 1. — 57) *habuerit*] *habuit* L. — 58) *quod*] *id quod* L. Gu. 1. S. — 59) ἐπεί] *epi* pr. ὅτι B. OTU M. *otit* Gu. 2. om. L. Gu. 1. — 60) *Quod*] *Quid* B. — 61) *etiam*] om. B. Gu. 1. pr. — 62) *aliquid*] Sic M. Gu. 2. pr. S. *aliud* vulg. — 63) τι] Sic B. M. Gu. 2. S. ὅτι vulg. om. L. Gu. 1. — 64) *augures*] om. B. — 65) *ex*] *et ex* L. — 66) *tripudiis*] *tripodis* L. B. Gu. 1. 2. — 67) *Rufuli*] *Rufili* L. — 68) *tulerit*] *tulerat* M. S. — 69) *Rutuli*] *Rutili* S. — 70) *vocati*] Sic L. Gu. 1. 2. pr. *appellati* vulg. — 71) *significat*] om. L. — 72) *pilata*]

Ructare non *ructari* dicendum est. Flaccus:

Videtis[1] *alios ructare ac respuere*[2] *pulcherrima superbia.*

Cicero tamen *ructaretur*[3] dixit.

Respersum[4] vinum dixerunt, quia vino sepulchrum spargebatur.

Rubidus apud Plautum panis vocatur parum coctus; item scorteae ampullae rugosae rubidae dici solent.

Romana[5] porta apud Romam a Sabinis appellata est, quod per eam proximus eis[6] aditus esset[7].

Rutabulum a proruendo igne vocatum, quo panes coquuntur[8]. Invenitur tamen positum et[9] pro virili membro.

Rutilium rufum significat, cuius coloris studiosae etiam antiquae mulieres fuerunt, unde et rutiliae[10] dictae sunt.

Rutrum dictum, quod eo arena eruitur.

Rotundam faciebant aedem Vestae ad pilae similitudinem, quod eandem credebant terram[11] esse[12].

Rupitia[13] damnum dederit significat.

Rudus[14] vel *raudus* quum[15] dicitur, res rudis et imperfecta significatur; hominem quoque[16] imperitum rudem vocamus.

Rudentes restes nauticae et asini quum vocem mittunt[17].

Ruspari est[18] crebro quaerere.

Rustica vinalia XIV. Kalendas Septembris[19] celebrabant[20], quo die primum in urbem vina deferebant[21].

R pro *S* litera saepe antiqui[22] posuerunt, ut *maiosibus*, *meliosibus*, *lasibus*, *fesiis;* pro *maioribus*, *melioribus*, *laribus*, *feriis.*

Rorarios milites vocabant, qui[23] levi armatura primi[24] praelium committebant, quod, ut ante imbrem fere rorare solet, sic illi ante gravem armaturam quod prodibant, rorarii dicti[25].

Robum rubro colore et quasi rufo[26] significari, ut bovem quoque rustici appellant, manifestum est. Unde et materia, quae plurimas venas eius[27] coloris habet, dicta est robur[28]. Hinc et homines valentes et boni coloris robusti. *Robus* quoque in carcere dicitur is[29] locus, quo praecipitatur maleficorum genus, quod ante arcis[30] robusteis includebatur[31].

Robigalia dies festus VII. Kal. Maias, quo Robigo deo suo, quem putabant robiginem[32] avertere, sacrificabant.

praeliata Gu. 1. 2. et sic coniecit Dacer., quod falsum est. — 1) *Videtis*] *Videte* B. pr. *Videres* M. — 2) *ac respuere*] *et inspuere* L. — 3) *ructaretur*] *ructatur* B. — 4) *Respersum*] *Resparsum* M. Gu. 1. — 5) *Romana*] *Romanula* L. — 6) *eis*] om. B. — 7) *esset*] *est* B. — 8) *coquuntur*] *cocuntur* Gu. 2. *coquantur* pr. *coquerentur* L. — 9) *positum et*] om. B. *et* om. Gu. 1. — 10) *rutiliae*] *rutilae* S. — 11) *eandem credebant terram*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. *terram cred.* B. *eandem deam credebant terram* L. — 12) *esse*] Add. L. *Ruscus genus vepis id est virgulti longi.* Est haec glossa e sched. Festi s. v. *Ruscum*, quam vide. — 13) *Rupitia*] *qui* add. L. — 14) *Rudus*] *Rodus* S. — 15) *quum*] *quom* B. — 16) *hominem quoque*] *etiam hom.* L. B. *rudem* om. L. — 17) *mittunt*] *voces amittunt* L. *emittunt* B. — 18) *est*] om. L. B. — 19) *Septembris*] *Septembres* M. — 20) *celebrabant*] *celebrabantur* M. S. — 21) *in urbem vina*] Sic B. Gu. 1. 2. pr. *vina in urbem* L. M. S. — 22) *saepe ant.*] *ant. saepe* L. B. Gu. 1. — 23) *qui*] *quod* L. — 24) *primi*] *primum* B. — 25) *dicti*] *appellabantur* B. — 26) *rufo*] *ruffum* L. B. — 27) *eius*] *huius* L. — 28) *robur*] om. L. — 29) *is*] add. L. B. Gu. 2. pr. S. om. vulg. — 30) *arcis*] *areis* pr. Sed est ab *arca*, non ab *area.* — 31) *includebatur*] *includebant* Gu. 1. — 32) *robiginem*] Sic B. Gu. 1. 2. *rubig.* vulg. — 33) *pluribusve*] *pluribusque* L. B. Gu. 1. pr. — 34) *resve*] *resque* L. Gu. 1. — 35) *et*] *ac* Gu. 1. pr. — 36) *hoc est rob.*] *id est rob.* B. *a rob.* S. — 37) *Romam*] *Roma-*

Rorarium vinum, quod rorariis dabatur.

Rogatio est, quum populus consulitur de uno pluribusve hominibus, quod non ad omnes pertineat et de una pluribusve[33] rebus, de quibus non omnibus sanciatur. Nam quod in omnes homines resve[34] populus scivit, lex appellatur.

Romulus et[35] *Remus* a virtute, hoc est robore[36] appellati sunt.

Romam[37] Romulus de suo nomine appellavit, sed ideo Romam, non Romulam, ut ampliore[38] vocabuli significatu prosperiora patriae suae ominaretur.

Romulia[39] tribus dicta, quod ex eo agro censebantur[40], quem Romulus ceperat[41] ex Veientibus.

Rumex genus teli simile spari Gallici.

Rumitant[42] rumigerantur[43]. Naevius:

Simul alius aliunde rumitant inter sese[44].

Ruminalis dicta[45] est ficus, quod sub ea arbore lupa mammam dederit[46] Remo et Romulo. Mamma autem rumis[47] dicitur, unde et rustici appellant hoedos subrumos, qui[48] adhuc sub mammis[49] habentur.

Rumen est pars colli, qua esca devoratur, unde[50] rumare dicebatur, quod nunc ruminare.

Rumentum abruptio.

Rhegium appellatur id municipium, quod in freto Siciliae est, quoniam id a[51] rumpendo dictum est[52].

Redhibetur[53] tum id proprie dicitur[54], quod redditum est improbatumque, quod et[55] qui dedit, rursus[56] coactus est habere id, quod ante habuit[57].

Redivia[58] sive *reluvium*[59] dicitur, quum circa ungues[60] cutis se solvit, quia reluvere[61] est solvere.

Redhostire est gratiam[62] referre, nam et *hostire* pro aequare posuerunt.

Reus dictus est[63] a re, quam promisit ac debet.

Reus stipulando est[64], qui stipulatur. Reus promittendo est, qui suo nomine alteri quid[65] pro altero promisit.

Ritus mos[66] vel consuetudo. *Rite* autem significat bene ac recte[67].

Retractare est rursus tractare.

Rabidus a rabie, qui morbus caninus est.

Ravi coloris appellantur[68], qui sunt inter flavos et caesios, quos Plautus appellat *ravistellos*.

Quis, inquit, *haec est*[69] *mulier et ille ravistellus qui venit?*

nos L. B. Gu. 1. — 38) *ampliore*] *ampliori* L. Gu. 1. pr. — 39) *Romulia*] *Romula* L. B. pr. — 40) *censebantur*] *censebatur* L. Gu. 1. — 41) *ceperat*] *ceperit* L. *cepit* B. — 42) *Rumitant*] *Ruminant* B. — 43) *rumigerantur*] *rumigerant* L. B. Gu. 1. — 44) *sese*] *se* L. B. Gu. 1. S. Verum est haud dubie *se*. — 45) *dicta*] om. B. — 46) *dederit*] *dedit* L. Gu. 1. pr. — 47) *rumis*] *rumus* Gu. 1. — 48) *qui*] *quia* Gu. 2. — 49) *mammis*] *mammas* B. *mamma* L. — 50) *unde*] *et* add. L. — 51) *a*] *ab* B. Gu. 1. pr. — 52) *dictum est*] om. B. — 53) *Redhibetur*] *Redibetur* Gu. 2. *redibitur* L. M. Gu. 1. pr. S. *Redhibitum* vulg. — 54) *tum id pr. dicitur*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. S. *tum propr. dictum est* L. *tum* om. vulg. — 55) *quod et*] *quod* om. S. *et* om. L. — 56) *rursus*] *idemque rurs.* M. S. — 57) *habuit*] *habuerit* B. — 58) *Redivia*] *Rediviva* L. *Relivia* B. — 59) *reluvium*] Sic M. Gu. 2. S. *relivium* B. *redivium* L. — 60) *quum circa ung.*] *circa ung. quom* B. — 61) *reluvere*] Sic scripsi e vestigiis cod. Gu. 2., in quo est *dluvere; dvero* M. *dure* Gu. 1. pr. *dura* L. B. *reluere* S. — 62) *gratiam*] *ad gratiam* L. — 63) *est*] om. L. pr. — 64) *est*] *idem* add. M. Gu. 2. *id est* add. B. pr. — 65) *quid*] *quod* L. — 66) *mos*] *est mos* S. — 67) *bene ac recte*] *recte ac bene* B. — 68) *appellantur*] *appellabantur* B. — 69) *est*] add. M. Gu. 2. om. vulg.

Rates vocantur[1] tigna colligata, quae per aquam aguntur; quo vocabulo interdum etiam naves significantur.

Rabula dicitur in multis intentus negotiis paratusque ad radendum quid auferendumque, vel quia est in negotiis agendis acrior[2], quasi rabiosus.

Rodusculana[3] porta appellata, quod rudis et impolita sit relicta, vel quia[4] *raudo*, id est aere fuerit[5] vincta.

Rasores fidicines dicti, quia videntur chordas ictu radere.

Ratitum[6] quadrantem dictum putant, quod in eo et triente ratis fuerit[7] effigies, ut navis in asse.

Ravim dicebant pro raucitate, unde et verbum *ravio*, *ravias*[8].

Ratus sum significat puto[9], item ratus certus ac[10] firmus.

Raviliae[11] a ravis oculis, quemadmodum a caesiis *caesullae*[12].

Ratumena porta a nomine cuiusdam aurigae[13] sic appellata.

Reciperatio[14] est, quum inter civitates peregrinas lex convenit, ut res privatae reddantur singulis recuperenturque.

Reciprocare pro ultro citroque poscere, usi sunt antiqui, quia[15] *procare* est poscere, unde aeque[16] gremiis sublectare[17], ac figere.

Recellere reclinare; excellere in altam extollere.

Recinium omne vestimentum quadratum, unde reciniati mimi.

Ricae et *riculae* vocantur parva ricinia, ut palliola ad usum capitis facta.

Rectae appellantur vestimenta virilia, quae a stantibus et[18] in altitudinem texuntur[19].

Rienes antiqui vocabant *nefrundines*, quia Graeci eos[20] *νεφρούς*[21] dicunt. Plautus:

Glaber erat tanquam rien.

Refriva dicebant[22], quae ex segete causa auspicii domum ad sacrificium referebant.

Remeare redire, ut commeare ultro citroque ire, unde *commeatus* dari dicitur, id est[23] tempus, quo ire et redire commode quis possit.

Remeligines et *remorae* a morando dictae. Plautus:

Quid nunc illae tam diu intus[24] *remorantur remeligines;*

et Lucilius:

Quaenam vox ex te resonans meo gradu remoram facit.

Remurinus ager dictus, quia possessus est a Remo, et habitatio Remi *Remona.* Sed et locus in summo Aventino Remoria[25] dicitur, ubi[26] Remus de urbe condenda fuerat auspicatus.

Remores aves in auspicio dicuntur, quae acturum aliquid remorari[27] compellunt.

1) *vocantur*] Sic Gu. 2. *vocant* vulg. — 2) *acrior*] *acer* L. — 3) *Roduscul.*] *Rodascul.* L. B. Gu. 1. pr. — 4) *quia*] om. L. B. Gu. 1. pr. S. — 5) *fuerit*] om. L. B. Gu. 1. S. — 6) *Ratitum*] *Rautum* L. Gu. 1. — 7) *fuerit*] *fuerunt* M. — 8) *ravias*] *as* Gu. 1. *ravis* S. — 9) *puto*] Sic pr. *puta* L. Gu. 1. 2. *putavi* vulg. — 10) *ac*] *et* L. B. M. — 11) *Raviliae*] *Ravillus* L. — 12) *caesullae*] Sic Gu. 2. S. *censulie* Gu. 1. *caesulae* vulg. *caesulus* L. — 13) *auriga*] *regis* B. — 14) *Reciperatio*] Sic L. M. Gu. 2. pr. S. *Recup.* vulg. *Reciperatia* B. *Reciperaria* Gu. 1. — 15) *quia*] *quod* B. — 16) *unde aeque*] *nudique* vulg. *unde eque* L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. Dac. — 17) *sublectare*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. *subiectare* Dac. *subvectare* vulg. — 18) *et*] om. B. pr. — 19) *texuntur*] *texantur* L. — 20) *Gr. eos*] *eos Gr.* B. — 21) *νεφρούς*] *renes* add. pr. — 22) *dicebant*] *dicebantur* L. — 23) *id est*] om. B. — 24) *diu intus*] Sic scripsi e Plaut. Casin. IV, 3, 7. *divinitus* L. M. Gu. 1. S. sine sensu. *divinitas* Gu. 2. *diunitus* B. — 25) *Remoria*] *Remona* L. — 26) *ubi*] *unde* L. B. — 27) *remorari*] *remorare* M. Gu. 1. — 28) *dicitur*] *dicunt* L. B. Gu. 1. — 29) *Renancitur*] *Renanscitur* L. *Renanciscit* B. *Renanciscitur* Gu. 1. pr. S. — 30) *reprehenderit*] *reprehendit* Gu. 1. S. *reprehenditur* L. —

Rimari est valde quaerere, ut in rimis quoque.
Remillum dicitur[28] quasi repandum.
Remorbescat in morbum recidat.
Refutare redarguere, compositum a fando, versa *a* litera in *u*.
Renancitur[29] significat reprehenderit[30]. Unde adhuc nos dicimus *nanciscitur*[31] et *nactus*[32], id est adeptus.
Reor existimo[33], et quaecunque ab eo declinantur.
Remulco est, quum scaphae remis navis magna[34] trahitur.
Rigidum et praeter modum frigidum significat et durum.
Regifugium sacrum[35] dicebant[36], quo die rex Tarquinius fugerit e[37] Roma.
Regia domus, ubi rex habitat.
Reglescit[38] apud Plautum significat[39] crescit.
Reapse est re ipsa. Pacuvius:

Si non est ingratum reapse, quod[40] feci.

Repotia postridie nuptias apud novum maritum coenatur[41], quia quasi reficitur potatio.
Repagula sunt, quae patefaciendi gratia[42] ita figuntur[43], ut e[44] contrario oppangantur[45]. Haec[46] et *repages* dicuntur.
Repudium, quod fit ob rem pudendam, appellatum.
Repedare recedere.
Repastinari ager is dicitur, cuius natura[47] fodiendo mutatur.
Reluere solvere[48], repignerare[49].
Resignare antiqui dicebant pro rescribere, ut adhuc subsignare dicimus[50] pro subscribere.
Resultare[51] saepe resilire.
Restibilis ager fit, qui biennio continuo seritur farreo spico, id est aristato, quod ne fiat, solent, qui praedia locant, excipere.
Reses ignavus, quia[52] residet.
Resecrare solvere religione, utique quum[53] reus[54] populum comitiis oraverat per deos, ut eo periculo liberaretur, iubebat magistratus eum resecrare. Plautus:

Resecroque[55] mater, quod dudum obsecraveram.

Res comperendinata significat iudicium in tertium diem[56] constitutum.
Rava vox rauca et parum liquida, proxime canum latratum sonans, unde etiam[57] causidicus pugnaciter loquens rabula[58].

31) *nanciscitur*] *nanciscimur* B. — 32) *nactus*] *nanctus* M. — 33) *exist.*] *id est exist.* B. — 34) *navis magna*] *magna nav.* L. — 35) *sacrum*] om. L. — 36) *dicebant*] *dicebatur* L. B. — 37) *fugerit e*] *fugit a* B. — 38) *Reglescit*] Sic scripsi e coniectura Scal. *Regiescit* L. Gu. 2. pr. S. *Rigrescit* B. *Regrescit* Gu. 1. *Rigiescit* vulg. *Reglescit* est pro *regliscit* dictum; *l* et *i* frequenter a scribis confunduntur. — 39) *apud Plaut. sign.*] *sign. apud Plaut.* B. — 40) *quod*] *quid* L. Gu. 1. S. — 41) *coenatur*] *coena* B. — 42) *gratia*] om. M. — 43) *figuntur*] *finguntur* M. Gu. 1. pr. *fringuntur* Gu. 2. — 44) *e*] om. Gu. 1. pr. — 45) *oppangantur*] *pangantur* B. pr. *oppagantur* Gu. 1. — 46) *Haec*] *hinc* L. — 47) *natura*] Sic M. S. et vulg. *natum* B. Gu. 1. 2. pr. *nam* L. Utrumque e compendio ortum est. — 48) *solvere*] *resolvere* B. — 49) *repignerare*] *repignorare* L. — 50) *subsign. dic.*] *dic. subs.* B. — 51) *Resultare*] *Resiliare* L. *Residiare* B. Gu. 1. pr. S. — 52) *quia*] *qui* L. B. — 53) *quum*] *quom* B. — 54) *reus*] om. B. — 55) *Resecroque*] *Resacro* L. *Resacroque* B. Gu. 1. pr. — 56) *tertium diem*] *diem tert.* Gu. 1. S. *diem certum* B. *in diem* om. M. — 57) *etiam*] *et* L. B. — 58) *rabula*] *ravilla* L. B. M. Gu. 1. 2. pr.

Rosea in agro[1] Reatino campus appellatur, quod in eo arva rore humida semper feruntur[2].

Rediculi fanum extra portam Capenam[3] fuit, quia accedens ad urbem Hannibal ex eo loco redierit quibusdam perterritus visis.

Reserari a sera dictum est.

Remant[4] repetant. Ennius:

Rivos camposque remant.

Ridiculus, qui in rebus turpibus ridetur[5].

Retricibus quum ait Cato, aquam eo nomine significat, qua horti irrigantur.

Recepticius servus est, qui[6] ob vitium redhibitus est.

Rogat est consulit populum, vel petit ab eo, ut id sciscat, quod ferat.

Restat Ennius posuit pro distat.

Ruri esse, non rure dicendum[7] testis est Terentius, quum ait[8]:

Ruri se continebat.

Retiario pugnanti adversus mirmillonem[9] cantatur: *Non te peto, piscem peto, quid me fugis Galle?* quia mirmillonicum genus armaturae Gallicum est, ipsique mirmillones ante Galli appellabantur, in quorum galeis piscis effigies inerat. Quod genus pugnae institutum est[10] a Pittaco uno ex septem sapientibus, qui[11] adversus Phrynonem dimicaturus propter controversias finium, quae erant inter Atticos[12] et Mytilenaeos[13] rete occulte lato impedivit Phrynonem.

Resignatum aes dicitur militi, quum ob delictum aliquod iussu tribuni militum, ne stipendium ei detur, in tabulas[14] refertur. Signare enim dicebant pro scribere[15].

Rituales nominantur Etruscorum libri, in quibus scriptum est, quo ritu urbes condantur[16], arae aedesque[17] sacrentur, curiae, tribus et centuriae distribuantur.

Redinunt redeunt.

Regium est, quod aut est[18], aut fuit regis.

Regale[19] est dignum rege.

Reque eapse re ipsa.

Recipie[20] recipiam.

Redemptitavere[21], ut domitavere.

Repulsior Cato dixit comparative a repulso.

Ratissima quoque ab his, quae dicimus rata, unde etiam[22] rationes dictae.

Rapi simulatur virgo ex gremio matris, aut, si ea non est, ex[23] proxima necessitudine, quum ad virum traditur, quod videlicet ea res feliciter Romulo cessit.

1) *agro*] *campo* pr. S. — 2) *feruntur*] Sic Gu. 2. Cett. *seruntur*, sed fefellit librarios, quod *esse* ad *feruntur* deest. Sensus est enim: Rosea, quae dicuntur pro *rorea*, *r* litera in *s* mutata, ut in *maiosibus* etc., dicta sunt, quod semper a rore sunt humida loca. — 3) *port. Cap.*] *Cap. port.* L. — 4) *Remant*] *Remeant* L. — 5) *ridetur*] *irridetur* Gu. 1. *ridet* pr. — 6) *qui* et *est*] om. L. *redhibetur* B. pr. — 7) *dicendum*] Sic M. Gu. 1. 2. *dicendum esse* S., qui schedas Festi exscripsit, quum nos e codd. et edit. pr. epitomam Pauli dederimus. *dicendum est* L. pr. *dictum est* B. — 8) *testis est — quum*] om. B. — 9) *mirmill.*] *murmill.* et hic et postea M. et Gu. 2. — 10) *est*] om. B. — 11) *qui*] *quia* M. — 12) *inter Atticos*] *attic. inter* L. — 13) *Mytilenaeos*] Sic B. Gu. 2. S. *Mityl.* vulg. — 14) *tabulas*] *tabulis* M. — 15) *dicebant pro scribere*] L. B. Gu. 1. 2. pr. M., qui om. *dicebant.* *pro scrib. interdum pon.* S. — 16) *condantur*] *condant* pr. — 17) *aedesque*] *que* om. S. — 18) *aut*] om. L. M. — 19) *est*] om. B. — 20) *Recipie*] *Recipia* Gu. 2. — 21) *Redemptitavere*] *Redemptavere* B. — 22) *etiam*] *et* L. — 23) *ex proxima*] *propria* L. B., qui om. *ex*. — 24) *est*] om. L. — 25) *utrisque*] *utriusque* pr. — 26) *ea nocte*] om. L. *nocte* om. B. et exhibet *eam*. — 27) *alterutrius*] *alterius utrius* M. S. *al-*

Rapi solet fax, qua praelucente nova nupta deducta est[24] ab utrisque[25] amicis, ne aut uxor eam sub lecto viri ea nocte[26] ponat, aut vir in sepulchro comburendam curet, quo utroque mors propinqua alterutrius[27] captari putatur[28].

Receptus mos est, quem sua sponte civitas alienum adscivit.

Regalia exta appellabant[29], quae potentibus insperatum pollicebantur[30] honorem, humilioribus haereditates, filiofamiliae dominationem[31].

Roscii appellabantur in omnibus perfecti artibus[32], quod Roscius quidam perfectus unus[33] in arte sua, id est comoedia iudicatus sit[34].

Rica est vestimentum quadratum, fimbriatum, purpureum, quo Flaminicae pro palliolo[35] utebantur. Alii dicunt, quod ex lana fiat[36] succida[37] alba, quod conficiunt virgines ingenuae, patrimae matrimae cives, et inficiatur[38] coeruleo colore.

Repertum dicitur quasi repartum et reparatum[39].

LIBER XVII.

Susque deque significat plus minusve.

Sonivio[40] sonanti.

Suppum antiqui dicebant, quem nunc[41] supinum dicimus[42].

Servilius lacus Romae a conditore vocatus.

Sonticum iustum. Naevius:

Sonticam esse oportet[43] *causam, quamobrem perdas mulierem.*

Sacra via in urbe Roma appellatur[44], quod in ea foedus ictum sit inter Romulum ac[45] Tatium.

Solitaurilia hostiarum trium diversi generis immolationem significant[46], tauri, arietis, verris, quod omnes hi solidi integrique sunt[47] corporis. Solum[48] enim lingua Oscorum significat totum et solidum. Unde tela quaedam *soliferrea* vocantur tota ferrea, et homo bonarum artium *sollers*, et quae nulla parte laxata cavaque, solida nominantur.

Socordiam[49] quidam[50] pro ignavia posuerunt; Cato pro stultitia posuit. Compositum autem videtur ex *se*[51], quod est sine, et *corde*.

Semis, *semodius*, *semuncia* ex Graeco trahuntur, sicut et[52] alia nonnulla, quae *s* literam pro aspiratione eorum habent[53], ut *ἑπτά* septem, *ὕλη*[54] silva[55]. Sic[56] ista ab eo, quod illi *ἥμισυ* dicunt[57], declinata sunt.

Supervacaneum supervacuum.

teriutrius Gu. 1. — 28) *putatur*] *putat* L. Gu. 1. *putant* B. — 29) *appellabant*] Sic L. M. Gu. 2. pr. *appellabantur* B. *appellantur* S. — 30) *pollicebantur hon.*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. *honorem pollicentur* vulg. *pollicebatur* L. B. — 31) *dominationem*] *dominationes* L. — 32) *artibus*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 33) *unus*] om. L. B. — 34) *comoedia iudicatus sit*] *optimus comoedus* (sic) L., omissis verbis *iudicatus sit.* — 35) *palliolo*] *palio* L. — 36) *fiat*] *fuit* L. — 37) *succida*] *sucida* M. — 38) *inficiatur*] *inficitur* B. — 39) *reparatum*] om. Gu. 1. — 40) *Sonivio*] *sonvio* B. *sono* L. — 41) *nunc*] *nos* Gu. 1. — 42) *supin. dic.*] *dicim. suppin.* B.; supra idem cod. *dicebant ant.* — 43) *esse oportet*] *op. esse* B. — 44) *appellatur*] *appellabatur* B. — 45) *ac*] *et* L. B. Gu. 1. S. — 46) *significant*] *significat* pr. — 47) *sunt*] *sint* M. Gu. 1. S. — 48) *solum*] *Sollum* S. et Dac. et paulo post *solliferrea* S. D. — 49) *Socordiam*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. *Secord.* pr. S. — 50) *quidam*] *alii* B. — 51) *se*] *si* L. Gu. 1. 2. pr. Male. — 52) *et*] om. B. — 53) *eor. hab.*] *habent eor.* B. — 54) *ὕλη*] *ylai* M. Gu. 2. — 55) *silva*] *silvae* L. B. M. Gu. 2. — 56) *Sic*] *sicut* L. — 57) *quod illi ἥμισυ dic.*] Sic Gu. 2. *dic. ἥμισυ* M. S. *ἥμις dic.* B. *quod est illi declin. sunt* L. om. *ἥμισυ* Gu. 1. L. *ἥμι* vulg.

Strufertarios[1] dicebant, qui quaedam[2] sacrificia ad arbores fulguritas[3] faciebant, a *ferto* scilicet[4] quodam sacrificii genere.

Silicernium erat genus[5] farciminis, quo fletu familia[6] purgabatur[7]. Dictum autem silicernium, quia cuius nomine ea res instituebatur, is iam[8] silentium[9] cerneret. Caecilius:

Credidi silicernium eius me esse esurum.

Sudum siccum, quasi seudum, id est sine udo.

Securus[10] sine cura.

Sublesta infirma et tenuia. Plautus:

Gravior paupertas fit, fides sublestior,

id est infirmior. Idem vinum ait[11] *sublestissimum*, quia infirmos faciat[12] vel corpore vel animo[13].

Secus aliter; *haud secus*, non aliter.

Stipem esse nummum signatum[14] testimonio est et id[15], quod datur in[16] stipendium militi, et quum[17] spondetur pecunia, quod *stipulari* dicitur.

Sobrinus est patris mei consobrini[18] filius et matris meae consobrinae[19] filius.

Sororiare mammae dicuntur puellarum, quum primum tumescunt.

Surregit et *sortus* pro surrexit, et quasi possit fieri surrectus, frequenter posuit Livius.

Sors et patrimonium significat. Unde consortes dicimus; et dei responsum et quod cuique accidit in sortiendo.

Soracum est, quo ornamenta portantur scenicorum.

Sobrium vicum Romae dictum putant[20], vel quod in eo nulla taberna[21] fuerit, vel quod in eo Mercurio lacte, non vino supplicabatur.

Sons nocens; *insons* innocens.

Sodales dicti, quod una sederent et essent, vel quod ex suo datis[22] vesci soliti sint[23], vel quod inter se invicem suaderent[24], quod utile esset.

Sodes si audes, ut[25] *sis* pro si vis, et *illico* pro in loco. Terentius in[26] Andria:

Dic, sodes, quis heri Chrysidem habuit?

Surum[27] dicebant, ex quo per deminutionem fit surculus[28]. Ennius:

Unus surus[29] *surum ferret, tamen defendere posset.*

Surremit[30] sumpsit[31]:

Inque manus[32] *surremit hastam*[33].

Surrempsit[34] sustulerit.

1) *Strufertarios*] Sic L. B. S. *Serufertarios* M. Gu. 1. 2. pr. — 2) *quaedam*] om. L. — 3) *fulgur.*] *fulgor.* M. Gu. 1. 2. pr. — 4) *scilicet*] om. B. — 5) *genus farc.*] *quoddam gen. farc.* L. *gratia farc.* B. — 6) *familia*] *familiae* B. — 7) *purgabatur*] *purgabantur* L. — 8) *iam*] *tum* L. — 9) *silentium*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. *silicem* vulg. et Scal. — 10) *Securus*] om. glossam Scal. et Dac. — 11) *vinum ait*] Sic M. Gu. 2. *ait vin.* vulg. — 12) *faciat*] *facit* L. B. — 13) *vel corp. vel. an.*] *vel an. vel corp.* L. — 14) *signatum*] *figuratum* L. — 15) *et id*] *et de eo* L. B. (om. *et*) M. Gu. 2. Sed quomodo id explicem, nescio. — 16) *in*] om. Gu. 1. S. — 17) *quum*] *quod* B. — 18) *consobrini*] *consobrinus* L. — 19) *consobrinae*] *consobrinus* L. — 20) *dictum putant*] *putatur dictum* B. *dictum putatur* M. Gu. 2. — 21) *nulla tab.*] Sic L. B. Gu. 1. 2. *tabern. null.* vulg. — 22) *datis*] *dapibus* S. — 23) *sint*] *sunt* pr. — 24) *suaderent*] *sua darentur* L. *sua daretur* B. *sua darent* pr. — 25) *ut*] *uti* L. M. — 26) *in*] add. Gu. 1. 2. pr. om. vulg. — 27) *Surum*] *Surcum* L. — 28) *surculus*] *surcus* B. — 29) *Unus surus*] *unum* L. omisso *surus*, quod item om. Gu. 1. — 30) *Surremit*] *Suremit* L. B. M. ut mox L. B. Gu. 2. — 31) *sumpsit*] *sustulerit* add. M. — 32) *manus*] *manu* pr. S. — 33)

Summussi[35] murmuratores. Naevius:

Odi, inquit, *summussos*[36], *proinde aperte dice*, *quid sit.*

Terentius *mussare* pro tacere posuit, quum ait:

Sile, *cela*, *occulta*, *tege*, *tace*, *mussa.*

Sum pro eum usus est Ennius.

Sollo[37] Osce dicitur id, quod nos totum vocamus. Livius, *solliferreum*, genus teli, id est totum ferreum. *Sollers*[38] etiam in omni re prudens, et *sollemne*[39], quod omnibus annis praestari debet.

Solla[40] sedilia, in quibus singuli tantum possunt sedere, ideoque *soliar*[41] sternere dicuntur, qui sellisternium[42] habent, et solaria vocantur Babylonica, in quibus eadem sternuntur.

Solum terram dicunt.

Solea vel ea dicitur, quae solo pedibus[43] subiicitur[44], vel genus piscis, vel materia robustea, super quam paries craticius exstruitur.

Solox lana crassa, vel pecus lana contectum[45]. Titinnius:

Lana soloci ad purpuram data;

et Lucilius:

Pascali pecore[46] *ac*[47] *montano hirco atque soloce.*

Sos pro eos antiqui dicebant, ut Ennius:

Constitit inde loci propter sos dia dearum[48].

Sos interdum pro *suos* ponebant[49]; per dativum casum idem Ennius effert[50]:

Postquam lumina sis oculis,

pro suis.

Sultis[51] si vultis. Plautus:

Sequimini me hac sultis;

et Cato: *Audite*, *sultis*, *milites.*

Solatum morbi genus[52].

Solipugna[53] genus bestiolae[54] maleficae, quod acrius concitatiusque fit[55] fervore solis, unde etiam[56] nomen traxit.

Sospes salvus. Ennius tamen *sospitem* pro servatore[57] posuit.

Sospitare est[58] bona spe afficere, aut bonam spem non fallere.

Succrotilla[59] *vox*, tenuis et alta. Titinnius:

Feminina[60] *fabula*, *succrotilla vocula.*

Inque etc.] om. M. — 34) *Surrempsit*] Sic M. pr. S. *surempsit* B. Gu. 1. 2. *Surrepsit* vulg. — 35) *Summussi*] *Submissi* L. B. — 36) *summussos*] *summissos* L. B. — 37) *Sollo*] *Solon* B. *Sollon* pr. — 38) *Sollers*] Sic pr. *Solers* vulg. cum cett. — 39) *sollemne*] Sic L. Gu. 1. 2. *solenne* vulg. *in* praeponunt ante vocem *omnibus* M. S. — 40) *Solla*] Sic M. Gu. 1. 2. S. *Sola* vulg. — 41) *soliar*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. *soliare* L. *solia* vulg. *solla* S. et. Dac. — 42) *sellist.*] *sollist.* L. M. S. — 43) *pedibus*] Sic L. Gu. 1. 2. pr. *pedis* vulg. — 44) *subiic.*] *subicitur* M. Gu. 2. — 45) *contectum*] *contextum* B. M. Gu. 1. 2. pr. — 46) *pecore*] om. L. — 47) *ac*] *et* Gu. 1. S. — 48) *dia dearum*] *ita soliarum* B. corrupte ex *dea diarum* ut exhibent M. Gu. 2. *dea dearum* vulg. et Scal. — 49) *interdum pro suos pon.*] *pro suos interdum per dat.* etc. B. *poneb. pro suos* L. — 50) *effert*] om. L. — 51) *Sultis*] *pro* add. vulg., sed om. M. Gu. 1. 2. pr. — 52) *morbi gen.*] Sic Gu. 1. 2. pr. *gen. morb.* vulg. — 53) *Solipugna*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. *Solipuga* vulg. *Solipunga* S. — 54) *bestiolae*] *bestiae* B. — 55) *fit*] om. pr. — 56) *etiam*] *et* B. — 57) *servatore*] *salvatore* B. — 58) *est*] om. L. B. — 59) *Succrot.*] *Socrot.* L. Gu. 1. et ita mox. *Sucrot.* B. M. utroque loco. — 60) *Feminina*] *Feminea* M. S.

Succingulum balteum.

Sucerda[1] stercus suillum. Titinnius:

Quid habes nisi unam arcam sine clavi, eo condis sucerdas?

Sciscito, sententiam dico.

Succidanea[2] hostia dicebatur, quae secundo loco caedebatur, scilicet[3] sic appellata a succedendo[4].

Suggillatum[5] dicitur ex[6] Graeco, quod ea pars, quae est sub collo[7], *κοῖλον*[8] dicitur.

Sycophantas appellatos hac de causa dicunt. Atticos quondam iuvenes solitos aiunt in hortos irrumpere ficusque[9] deligere. Quam ob causam lege est constitutum, ut[10], qui id fecisset, capite truncaretur; quam poenam qui persequerentur[11] ob parvula[12] detrimenta sycophantas appellatos.

Solcus dictus[13] a Graeco, qui ab illis *ὁλκός*[14] appellatur.

Suasum color[15] appellatur[16], qui fit ex stillicidio fumoso in vestimento albo. Plautus:

Suaso infecisti propudiosa[17] *pallulam*[18].

Sunt[19] qui omnem colorem *suasum* velint appellare, quod quasi persuadetur[20] in alium[21] ex albo transire.

Superescit, supererit. Ennius:

Dum quidem unus homo[22] *Romae superescit.*

Sub iugum mitti dicuntur[23] hostes[24], quum duabus hastis in terra defixis tertiaque super legata inermes sub eas coguntur transire[25].

Subices Ennius pro subiectis posuit

Superstites antiquitus appellati sunt testes.

Supervaganea dicebatur ab auguribus avis, quae ex summo cacumine vocem emisisset, dicta ita, quia super[26] omnia vagatur, aut canit.

Supercilia in Iunonis tutela esse putabant, quod his[27] protegantur oculi, per quos luce fruimur, quam tribuere putabant[28] Iunonem, unde et[29] Lucina dicta est.

Suppernati[30] dicuntur, quibus femina sunt succisa in modum suillarum pernarum. Ennius:

His pernas succidit iniqua superbia Poeni.

Supremum[31] modo significat summum, modo extremum, modo maximum.

Subsilles dicebantur quaedam[32] lamellae sacrificiis necessariae.

1) *Sucerda*] Sic B. M. Gu. 2. pr. utroque loco. *Succerda* vulg. — 2) *Succidanea*] *Succidania* B. Gu. 2. pr. — 3) *scilicet*] om. S. — 4) *succed.*] *succid.* L. B. — 5) *Suggill.*] Sic Gu. 2. pr. *Sugill.* L. B. Gu. 1. S. — 6) *ex*] *a* Gu. 1. — 7) *est sub collo*] *sub collo est* L. B. Gu. 1. (in quo reliqua desunt). — 8) *κοῖλον dicitur*] Sic S. *kilon* M. *kylon* Gu. 2. *ab eis dic. κύλον* B. om. *κοῖλον* L. *cilum* vulg. — 9) *ficusque*] Sic L. Gu. 1. 2. *ficosque* vulg. — 10) *ut*] om. L. — 11) *perseq.*] *seq.* L. — 12) *parvula*] *parvola* M. Gu. 2. *parva* L. — 13) *dictus*] *dicitur* L. B. Ceterum *Sulcus* Scal. Dac. Sed codd. cum vulg. *Solcus.* — 14) *ὁλκός*] Sic M. Gu. 2. S. *app.* *ὅλκος* B. om. L. Gu. 1. pr. *αὖλαξ* vulg. — 15) *color*] *colos* M. S. — 16) *appellatur*] *appellatus* L. Gu. 1. — 17) *propudiosa*] *propudiosam* L. Gu. 1. — 18) *pallulam*] *plaudam* B. *pullam* Gu. 1. — 19) *Sunt*] Praeponit Scal. *Quidam autem legunt in suaso* et postea exhibet *Nec desunt qui.* Secutus est nimirum schedas Festi, quas vide. — 20) *persuadetur*] *persuadentur* L. Gu. 1. pr. — 21) *alium*] *colorem* add. B. — 22) *homo*] om. B. *homo Romae anus* (sic) L. i. e. *Romanus.* — 23) *mitti dic.*] *dic. mitt.* L. — 24) *hostes*] om. L. B. — 25) *cog. transire*] *transire cog.* L. — 26) *super*] *supra* M. — 27) *his*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. *iis* vulg. — 28) *putabant*] *putant* L. — 29) *et*] om. L. — 30) *Suppernati*] Sic Gu. 2. S. *Supern.* vulg. — 31) *Suprem.*] *Supprem.* M. S. — 32) *quaedam*] om. B. — 33) *appellatur*] Sic B. Gu. 2. *appellabatur* vulg. — 34) *qui-*

Sororium tigillum appellatur[33] locus sacer in honorem Iunonis, quem Horatius quidam[34] statuerat causa sororis a se interfectae ob suam expiationem.

Substillum[35] tempus ante pluviam iam[36] paene uvidum[37], et post pluviam non persiccum[38], quod iam stillaret, aut nondum desiisset[39].

Subcudes[40] appellantur tabellae[41], quibus[42] tabulae inter se configuntur[43], quia, quo immittuntur, succiditur. Pacuvius:

Nec ulla subscus[44] *cohibet*[45] *compagem.*

Sub corona venundari[46] dicuntur[47] captivi, qui venundabantur coronati. Cato: *Ut populus potius ob rem bene gestam supplicatum eat, quam re male gesta coronatus*[48] *veneat.*

Sublime[49] est in altitudinem elatum, id autem dicitur a limine superiore, quia supra[50] nos est.

Succenturiare est explendae centuriae gratia supplere. Caecilius:

Nunc meae malitiae astutia opus est succenturia.

Subrumari dicuntur hoedi, quum ad mammam admoventur, quia ea rumis vocatur, vel quia rumine trahunt lacte[51] sugentes.

Subulo Tusce tibicen dicitur.

Subura regio Romae a pago Succusano[52] vocabulum traxit, quod ei vicinum fuit.

Subverbustam verubus ustam significat.

Soboles[53] ab olescendo, id est crescendo dictae, ut adolescentes[54] et adultae[55] et indoles. Lucretius:

Sive virum soboles, sive est muliebris origo.

Subucula et[56] genus libi dicitur ex alica et[57] oleo et melle, et genus vestimenti.

Sub vos placo supplico[58].

Suffiscus folliculus testium arietinorum, quo utebantur pro marsupio a fisci similitudine dictus.

Subactus modo significat[59] mollitus; modo victus[60]; modo compulsus, ut quum dicimus, pecus sub arborem[61] subactum; modo coactus.

Supplicia veteres quaedam sacrificia a supplicando vocabant.

Sufes[62] consul lingua Poenorum. Calidius[63], *senatus*, inquit, *censuit referentibus sufetis*[64].

Sub vitem hastas iacere dicitur veles, quum eas sub manu sursum mittit[65]. Lucilius:

Ut veles bonus sub vitem qui summisit hastas.

Veles autem *velitis* facit[66].

dam] om. L. Gu. 1. — 35) *Substillum*] *Substillium* L. — 36) *iam*] om. pr. — 37) *uvidum*] om. L. B. Gu. 1 pr. — 38) *persiccum*] *siccum* L. — 39) *desiisset*] *desisset* M. *defecisset* B. — 40) *Subscudes*] *Succudes* L. *Subscudae* B. — 41) *tabellae*] om. B. *tabulae* L. — 42) *quibus*] *quae* B. — 43) *configuntur*] Sic B. Gu. 1. 2. S. *confring.* M. *confing.* vulg. — 44) *subscus*] *suscus* B. *succus* L. Gu. 2. — 45) *cohibet*] *prohibet* L. B. — 46) *Sub. cor. ven.*] Sic exhibent glossam codd. et edit. pr. Scal. sua habet e schedis Festi, quas vide. — 47) *ven. dic.*] *dic. ven.* Gu. 1. — 48) *coronatus*] om. L. B. — 49) *Sublime*] *Sublimem* L. B. M. Gu. 1. 2. pr. S. — 50) *supra*] *super* L. B. Gu. 1. pr. — 51) *lacte*] Sic M. Gu. 2. *lac* vulg. — 52) *Succusano*] *Succusanae* B. Gu. 1. (*e pago*) pr. — 53) *Soboles*] *Suboles* M. S. — 54) *adolescentes*] *adolescens* Gu. 1. — 55) *adultae*] *adulta* L. — 56) *et*] add. L. (corrupte *est*) B. M. Gu. 1. 2. pr. — 57) *ex alica et*] *et al. ex ol.* B. pr. *halica* scripsit Scal. — 58) *suppl.*] *pro suppl.* L. — 59) *modo sign.*] *sign. modo* B. — 60) *modo victus*] om. B. — 61) *arborem*] *arbore* L. B. Gu. 1. pr. S. — 62) *Sufes*] *Suffes* L. *Suffetus* B. — 63) *Calidius*] Sic M. Gu. 2. pr. S. *Calvidius* B. *Caecilius* L. Gu. 1. *Claudius* vulg. — 64) *sufetis*] *suffetis* L. B. M. — 65) *mittit*] *summittit* L. — 66) *facit*] *velox et levis armaturae miles est* add. L.

Sub vitem proeliari dicuntur milites, quum sub vinea militari pugnant. Lucilius:

Neque prodire in altum, proeliari procul sub vite[1].

Sub vineam iacere dicuntur milites, quum astantibus centurionibus[2] iacere coguntur sudes.

Supparus[3] vestimentum puellare lineum, quod et subucula[4], id est camisia[5] dicitur. Afranius:

Puella non sum, supparo si induta sum.

Supat iacit, unde *dissipat* disiicit[6], et *obsipat*[7] obiicit[8], et *insipat*, hoc est iniicit[9].

Sutelae dolosae astutiae[10] a similitudine[11] suentium dictae.

Suspectus a[12] suspicor venit et a[13] suspicio.

Suopte suo ipsius, ut *meopte*[14] meo ipsius, *tuopte* tuo ipsius.

Strues[15] genera liborum erant[16], digitorum coniunctorum[17] non[18] dissimilia[19], qui continebantur in transversum superiecta panicula[20].

Struices[21] dicebant omnium rerum instructiones.

Struere antiqui dicebant pro augere, unde *instruere.*

Stroppus, quod Graece *στρόφιον* dicitur[22], pro insigni habebatur[23] in capitibus sacerdotum; alii id coronam esse dixerunt.

Strutheum[24] membrum virile a salacitate passeris[25], qui Graece *στρουθός* dicitur[26], a mimis praecipue appellatur.

Strenam[27] appellabant, quae dabatur die religioso ominis boni gratia, a numero, quo significatur alterum tertiumque venturum similis commodi, veluti trenam, praeposita *s* litera, ut antiquis frequens usus erat.

Strebula lingua Umbrorum appellabant partes carnium sacrificatarum.

Stlata genus navigii latum magis, quam altum, et[28] a latitudine sic appellatum, sed ea consuetudine, qua *stlocum* pro locum et *stlitem* pro litem[29] dicebant[30].

Stlembus gravis, tardus, sicut Lucilius *pedibus*[31] *stlembum* dixit equum pigrum[32] et tardum.

Stipatores corporis custodes, quos antiqui *latrones* vocabant. Stipati enim ferro circumdant corpora regum.

Stipes fustis terrae defixus.

Stritavum antiqui dicebant pro tritavo.

Strigores densarum virium homines.

1) *procul sub vite*] *sub vite procul* L. B. — 2) *astant. cent.*] *cent. astant.* L. B. — 3) *Supparus*] *Supparum* L. B. Gu. 1. pr. — 4) *subucula*] *subula* Gu. 1. pr. — 5) *id est camisia*] om. L. inclusit S. — 6) *disiicit*] *disicit* L. M. Gu. 2. — 7) *obsipat*] *obstat* L. B. M. Gu. 1. 2. *obstipat* pr. — 8) *obiicit*] *obicit* L. B. M. Gu. 1. 2. pr. — 9) *iniicit*] *inicit* M. Gu. 2. pr. — 10) *ast.*] *insidiae astut.* L. — 11) *a sim.*] *ad similitudinem* L. — 12) *a*] *et a* L. M. pr. — 13) *et a*] *a* om. Gu. 1. — 14) *meopte*] addit Gu. 1. haec: *es genera liberorum erant* (lac.) *similia quia continentur in transversum.* Corrupte translata sunt haec ex voce *Strues.* Edit. princeps haec ita exhibet: *es genera librorum erant di* (lac.) *coniunctorum similia qui continentur in transversum* (lac.) *ecta panicula.* — 15) *Strues*] om. glossam L. B., corrupte antecedentibus annexam in Gu. 1. pr. — 16) *erant*] Sic M. Gu. 2. *sunt* vulg. — 17) *coniunctorum*] *coniunctae* Gu. 2. — 18) *non*] om. Gu. 2. — 19) *dissimilia*] *similia* M. Gu. 2. — 20) *qui cont.* etc.] Sic M. Gu. 2. *qui superi. pan. in transv. continentur* vulg. — 21) *Struices*] *Strui* L. B. Gu. 1. *Struitiones* pr. — 22) *quod Graece στροφ. dic.*] Sic Gu. 2. pr. *quod Gr. dic. στροφ.* B. M. S. *στροφ.* om. L. Gu. 1. — 23) *habebatur*] Sic M. Gu. 2. *ponebatur* vulg. — 24) *Strutheum*] Sic scripsi hanc glossam e Gu. 2., quocum plurimum consentiunt reliqui codd. et edit. princ. Scaliger ea edidit, quae sunt in schedis Festi, quas vide. — 25) *passeris*] L. Gu. 1. *asseris.* — 26) *qui — appellatur*] om. L. *στροῦτον* B. om. *στρουθός* L. Gu. 1. — 27) *Strenam*] Sic scripsi hanc glossam e M. Gu. 2., quibuscum plane fere consentiunt B. Gu. 1. pr., nisi quod lacunas exhibent multorum verborum. Nam B. ita exhibet: *renam*

Strigae appellantur[33] ordines rerum inter se continuate[34] collocatarum a stringendo dictae.

Status dies vocatur iudicii[35] causa constitutus.

Satura et cibi genus dicitur ex variis rebus conditum, et lex multis aliis conferta legibus, et genus carminis, ubi de multis rebus disputatur.

Statae matris simulacrum in foro colebatur.

Stalagmium genus ornamenti[36] aurium. Caecilius:

Ex aure eius stalagmium domi habeo.

Stolidus stultus.

Stuprum pro turpitudine antiqui dixerunt, unde est in carmine:

Foede stupreque castigor cottidie[37].

Stura flumen in agro Laurenti est.

Sterilam sterilem.

Stultorum feriae appellabantur Quirinalia, quod eo die sacrificabant[38] hi[39], qui sollemni die aut non potuerunt rem divinam facere, aut ignoraverunt.

Sanqualis avis[40], quae ossifraga dicitur.

Sacrima appellabant mustum, quod Libero[41] sacrificabant pro[42] vineis et vasis et ipso vino conservandis; sicut *praemetium*[43] de spicis, quas primum messuissent, sacrificabant Cereri.

Sacrificulus rex appellatus est, qui[44] ea sacra, quae reges facere assueverant[45], fecisset.

Sacella dicuntur loca diis sacrata[46] sine tecto.

Sacrosanctum dicebatur, quod iureiurando interposito erat institutum, ut, si[47] quis[48] id[49] violasset, morte poenas[50] penderet.

Sacratae leges dicebantur, quibus sanctum[51] erat, ut, si quis adversus[52] eas fecisset, sacer alicui deorum esset cum familia pecuniaque.

Seclusa sacra dicebant, quae Graeci *μυστήρια*[53] appellabant[54].

Scena sive *sacena* dolabra pontificalis.

Sarissa hasta[55] Macedonica.

Sacer mons trans Anienem fluvium ultra tertium miliarium appellatur, quia Iovi fuerat consecratus.

Sacrani[56] appellati sunt[57] Reate orti[58], qui ex Septimontio Ligures Siculosque exegerunt, dicti Sacrani[59], quod vere sacro sint[60] nati.

appellatur dabatur (lac.) *dicere strena* (lac.) *osce ominis boni* (lac.) *a numero* (lac.) *significatur velut trenam praeposita s litera antiquis frequens usus erat.* Gu. 1. ita: *Strenam appellabant* (lac.) *dabatur dicere* (lac.) *oso* (lac.) *hominis boni a numero significatur alterum* etc. ut in contextis posuimus. Edit. princ. haec: *renam appellabant* (lac.) *dabatur* (lac.) *dicere* (lac.) *oso hominis boni* (lac.) *a* (lac.) *numero* (lac.) *significatur* etc. ut nos scripsimus. Scalig. exprimendas curavit schedas Festi, quas vide. Om. glossam L. — 28) *et*] om. B. — 29) *litem*] *lite* M. — 30) *dicebant*] om. L. — 31) *pedibus*] om. B. — 32) *pigrum*] *pedibus pigr.* B. — 33) *appellantur*] *appellabantur* S. — 34) *continuate*] *coniunctae* L. B. Gu. 1. pr. S. — 35) *causa*] om. B. — 36) *ornamenti*] add. L. B. M. Gu. 1. 2. pr. om. vulg. et Scal. *inaurium*. — 37) *cottidie*] Sic Gu. 2. *quottidie* L. B. M. Gu. 1. pr. *quotidie* vulg. *cotidie* S. — 38) *sacrificabant*] Sic L. B. Gu. 1. 2. S. *sacrificant* vulg. — 39) *hi*] Sic B. M. Gu. 2. pr. *ii* vulg. — 40) *avis*] *dicitur* add. L. — 41) *Libero*] *patri* add. L. — 42) *pro*] om. B. — 43) *praemetium*] Sic B. M. Gu. 1. 2. *primitium* L. *praemessium* vulg. *praemessum* S. — 44) *qui*] *cum* L. — 45) *assueverant*] *debuerant* L. — 46) *sacrata diis*] *diis sacr.* B. *sacra diis* L. — 47) *si*] om. L. Gu. 1. S. — 48) *quis*] *qui* S. — 49) *id*] om. L. B. Gu. 1. pr. S. — 50) *mort. poen.*] *poen. mort.* B. — 51) *sanctum*] Sic M. Gu. 2. *sancitum* vulg. — 52) *adversus*] *adversum* pr. — 53) *μυστήρια*] om. Gu. 1. — 54) *appellabant*] Sic M. Gu. 2. *appellant* vulg. — 55) *hasta*] *est hasta* L. — 56) *Sacrani*] *Sacerani* L. B. Gu. 1. pr. *Sacrati* M. — 57) *app. sunt*] *sunt app.* B. — 58) *orti*] *id est genti* add. L. — 59) *Sacrani*] *Sacerani* Gu. 1. pr. — 60) *sint*] *sunt* Gu. 1.

Sagmina dicebant herbas verbenas[1], quia ex[2] loco sancto arcebantur legatis proficiscentibus ad foedus faciendum bellumque indicendum, vel a sanciendo, id est confirmando. Naevius:

Scapos[3] atque verbenas sagmina sumpserunt.

Sagaces appellantur sollertis acuminis, unde etiam[4] canes indagatores sagaces sunt appellati.

Saga quoque dicitur mulier perita sacrorum[5], et vir sapiens, producta prima syllaba propter ambiguitatem evitandam.

Sarpta vinea[6] putata, id est pura facta, unde et virgulae abscisae[7] sarmenta.

Sarpere enim antiqui pro purgare ponebant[8].

Sarte ponebant pro integre. Ob quam causam opera publica, quae locantur, ut integra praestentur, sarta tecta vocantur[9]. Etenim *sarcire* est integrum facere.

Sarra Epiros insula[10].

Sardare intelligere[11]. Naevius:

Quod bruti nec satis sardare queunt.

Sarcito damnum solvito.

Sargus piscis genus in mari Aegyptio.

Sateurnus[12] Saturnus.

Sas suas. Ennius:

Virgines nam sibi[13] quisque domi Romanus habet sas.

Sam eam. Idem[14] Ennius:

Nec[15] quisquam philosophiam
Insomnis vidit prius, quam sam discere coepit[16].

Sapsa ipsa. Idem Ennius:

Quo res sapsa loco sese ostentat.

Scaeva res dicitur mala, quasi sinistra; σκαιόν[17] enim Graece sinistrum dicitur.

Saperda genus pessimi piscis.

Sandaraca coloris genus[18]. Naevius:

Merula sandaracino ore[19].

Sambuca[20] organi genus, a quo sambucistriae[21] dicuntur. Machina quoque, qua urbs expugnatur, similiter vocatur. Nam ut in organo chordae, sic in machina intenduntur funes.

Samnites ab hastis appellati sunt, quas Graeci σαύνια[22] appellant[23]; has enim ferre assueti erant; sive a collo Samnio, ubi ex Sabinis adventantes consederunt.

Salaria via Romae est appellata, quia per eam Sabini sal a mari[24] deferebant.

1) *verbenas*] *que* add. L. — 2) *quia ex*] *quae* om. *ex* L. — 3) *Scapos*] *Scapas* Gu. 2. *Scabos* L. B. M. Gu. 1. pr. S. — 4) *unde etiam*] *ut etiam* pr. *etiam* om. Gu. 1. *et* L. — 5) *perita sacr.*] *sacror. per.* B. — 6) *vinea*] *vineta* S. — 7) *abscisae*] Sic L. B. M. Gu. 2. *abscissae* vulg. — 8) *ponebant*] *dicebant* S. — 9) *vocantur*] *dicuntur* Gu. 1. — 10) *Sarra Epiros insula*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *Sarra pilos insula.* Bis haec glossa est in vulg. Sed cfr. A. Gell. XIV, 6. — 11) *intell.*] *est intell.* L. — 12) *Sateurnus*] Hanc glossam exhibent codd. L. B. M. Gu. 1. 2. pr. Omisit Scal. et vulg. *Satrurnus* L. B. *Satsrinius* Gu. 1. Quod scripsimus est e Gu. 2. M. pr. — 13) *sibi*] om. B. *sibiq;* (sic) M. — 14) *Idem*] *idemque* Gu. 1. *id est* pr. — 15) *Nec*] *ne* B. M. Gu. 1. 2. pr. Unde haud dubie *nec* legendum est, ut exhibent schedae Festi. Scal. scripsit *neque.* — 16) *coepit*] *coeperit* B. — 17) σκαιόν] om. L. Gu. 1. pr. — 18) *col. gen.*] Sic Gu. 2. *gen. col.* vulg. — 19) *ore*] Sic L. M. Gu. 2. pr. S. *colore* vulg. — 20) *Sambuca*] *Sabina* L. *Sambina* B. Gu. 1. *Sambila* M. Gu. 2. — 21) *sambuc.*] *sambiste* L. *sambic.* B. M. Gu. 1. 2. — 22) σαύνια] Sic Dac. *sa*γ*pia* Gu. 2. σαίνια M. Scal. et vulg. *Graeci app.* σαυρίμνα B. om. L. Gu. 1. pr. — 23) *appellant*] *appellabant* M. — 24) *a*] om. L. — 25)

Salaciam dicebant deam aquae, quam putabant salum ciere, hoc est mare movere. Unde Ovidius:

Nymphaeque salaces;

quo vocabulo poetae pro aqua usi sunt[25]. Pacuvius:

Hinc saevitiam salaciae fugimus.

Salutaris porta appellata est ab aede Salutis, quae ei proxima fuit.

Spondere putatur dictum, quod sponte sua, id est voluntate promittatur.

Salentini a sale[26] sunt appellati.

Seculares ludi apud Romanos post centum annos fiebant, quia seculum centum annos extendi existimabant.

Scutilum tenue et macrum et in quo tantum exilis pellicula cernitur.

Squalidum incultum et sordidum, quod proxime similitudinem habeat[27] squamae piscium, sic appellatum.

Squarrosi ab eadem[28] squamarum similitudine dicti, quorum cutis exsurgit[29] ob assiduam illuviem. Lucilius:

Varonum[30] *ac rupicum*[31] *squarrosa incondita rostra.*

Schoeniculae appellantur meretrices propter usum unguenti[32] schoeni, quod est pessimi generis.

Scorta appellantur meretrices, quia ut pelliculae subiguntur[33]. Omnia namque ex pellibus facta scortea appellantur.

Scortes, id est pelles testium arietinorum[34] ab eisdem pellibus dicti[35].

Scandulaca genus herbae frugibus inimica[36], quod eas[37] velut edera implicando necat.

Scaptensula locus, ubi argentum effoditur in Macedonia, dictus a fodiendo. Namque Graece[38] *σκάπτειν*[39] fodere[40] dicitur. Lucretius:

Quales exspiret[41] *scaptensula subter odores.*

Spara parvissimi[42] generis iacula a spargendo dicta. Lucilius:

Tum spara, tum murices portantur tragula porro.

Spira[43] dicitur et basis columnae unius tori aut duorum, et genus operis pistorii[44] et funis nauticus ab eadem omnes[45] similitudine. Ennius vero hominum multitudinem *spiram* vocavit.

Spectu[46] sine praepositione Pacuvius posuit[47].

Spetile[48] caro quaedam proprii cuiusdam habitus infra umbilicum suis.

Spicit[49] quoque sine praepositione dixerunt antiqui.

Spirillum barba caprae appellatur.

poetae — usi sunt] *poeta — utitur* B. — 26) *sale*] Sic Gu. 2. *salo* vulg. *solo* Gu. 1. — 27) *habeat*] *habet* L. — 28) *eadem*] *earum* B. — 29) *exsurgit*] Sic L. M. Gu. 1. 2. pr. S. *exturget* vulg. — 30) *Varonum*] *Varronum* L. B. S. — 31) *rupicum*] *naxicum* L. *rapicum* M. Gu. 1. 2. pr. — 32) *unguenti usum*] *unguentum* pro utroque voc. Gu. 1. — 33) *subiguntur*] Sic M. Gu. 2. *subigantur* vulg. — 34) *arietinorum*] *arietum* B. — 35) *dicti*] *dictae* L. M. S. — 36) *inimica*] Sic L. B. Gu. 2. pr. *inimicae* M. S. *inimicum* vulg. — 37) *eas*] *eis* L. — 38) *Namq. Gr.*] Sic L. M. Gu. 2. *Gr. namque* B. Gu. 1. pr. et vulg. — 39) *σκάπτειν*] om. L. Gu. 1. *σκαπειν* B. — 40) *fodere*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. *effodere* vulg. — 41) *exspiret*] *expirat* L. — 42) *parvissimi*] Sic M. Gu. 2. *minimi* vulg. ex correctione. Nam *parvissimi* est etiam in schedis Festi, unde locum sic laudat Ruddim. Instt. Ling. Lat. T. I. p. 173. not. 28. — 43) *Spira*] Sic glossam exhibent codd. et edit. princ. Scalig. exscripsit schedas Festi. — 44) *operis pist.*] *pist. op.* pr. — 45) *omnes*] om. B. — 46) *Spectu*] *Specto* L. B. M. Gu. 1. 2. pr. — 47) *Pacuv. pos.*] *pos. Pac.* L. — 48) *Spetile*] *Specile* pr. et. B. in marg. qui in textu exhibet *Spicillae.* — 49) *Spicit*] om. glossam L. Gu. 1. Schedas Festi expressit S.

Spintirnix[1] genus avis turpis figurae; ea Graece dicitur σπινθαρίς[2].

Scraptae[3] nugatoriae ac despiciendae mulieres.

Scrutillus[4] venter suillus[5] condito farre expletus.

Spinter[6] armillae genus, quo mulieres utebantur brachio summo sinistro.

Scrupi dicuntur aspera saxa et difficilia attrectatu[7], unde scrupulosam rem dicimus, quae aliquid in se habet asperi.

Scrautum[8] pelliceum, in quo sagittae reconduntur[9], appellatum ab eadem causa, qua scortum. Σκύτος[10] enim Graece pellis dicitur[11], unde[12] scuticae[13] et scuta, quia non sine pellibus sunt.

Sceleratus campus appellatur proxime portam Collinam[14], in quo virgines Vestales, quae incestum fecerunt[15], defossae[16] sunt.

Sceleratus[17] *vicus* Romae appellatur, quod, quum Tarquinius Superbus interficiendum curasset Servium[18] regem, socerum suum, corpus eius iacens filia carpento supervecta[19] sit, properans in possessionem domus paternae.

Scelerata porta, quae et Carmentalis dicitur, vocata, quod per eam sex et trecenti Fabii[20] cum clientium[21] millibus quinque egressi adversus Etruscos ad amnem Cremeram omnes sunt interfecti[22].

Schedia genus navigii inconditum, id est[23] trabibus tantum inter se nexis[24], unde mala poemata schedia appellantur.

Sexus natura vel habitus ex Graeco ἕξις[25] vocatur.

Simpludiarea[26] funera, quibus ludos adhibebant.

Sestertius dicitur quarta pars denarii, quo tempore is decussis valebat, id est[27] dupondius.

Sex millium et ducentorum hominum[28] legionem primus Gaius[29] Marius conscripsit[30], quum antea[31] quatuor millium fuisset, unde etiam[32] quadrata appellabatur[33].

Sibus callidus sive[34] acutus.

Sed pro *sine* inveniuntur[35] posuisse antiqui.

Sybinam[36] appellant[37] Illyrii[38] telum venabuli simile. Ennius:

Illyrii restant sicis sybinisque[39] *fodentes.*

Sediculum sedile.

Sudiculum[40] genus flagelli dictum, quod vapulantes sudantes[41] facit.

1) *Spintirnix*] Sic B. M. Gu. 2. *Spintyrnix* S. *Spintirnis* pr. *Spynturnix* L. *Spinturnix* vulg. — 2) *ea Gr. dic.* σπινθαρίς] Sic B. Gu. 2. *ea Gr. dicitur, ut ait Santra* σπινθαρίς M. om. Graecum L. (a verbis *ea Gr.* — σπινθ.) Gu. 1. pr. — 3) *Scraptae*] *Sartae* L. B. M. Gu. 1. 2. — 4) *Scrutillus*] Sic L. Gu. 2. Dac. *Serubillus* B. *Sortutillus* Gu. 1. S. *Sartutillus* pr. om. M. — 5) *suillus*] *suille* Gu. 1. pr. — 6) *Spinter*] *Spinther* S. — 7) *attrectatu*] *tractatu* B. — 8) *Scrautum*] *Soranteum* L. *Scrantrum* B. *Scrateum* Gu. 1. *Scranteum* pr. *Scorteum* S. At vide Dacer. — 9) *reconduntur*] *reponuntur* B. — 10) Σκύτος] om. L. Gu. 1. σκῦθος B. — 11) *dicitur*] *est* B. — 12) *unde*] *enim* add. B. — 13) *scut.*] *et scut.* L. *scyticae alias syticae* B. *scytice* M. — 14) *proxime portam Coll.*] *proximus portae collinae* B. — 15) *fecerunt*] *fecerant* B. — 16) *defossae*] *vivae def.* L. B. S. — 17) *Sceleratus*] Videtur hanc glossam M. omittere, nam nihil commemorat Cramerus V. Cl. is qui hunc cod. contulit. — 18) *Servium*] *Tullium* add. L. *Servilium* B. — 19) *supervecta*] *subvecta* B. pr. — 20) *Fabii*] *Favii* M. Gu. 2. — 21) *clientium*] *clientibus* L. B. Gu. 1. — 22) *omnes sunt int.*] *interf. sunt omn.* B. — 23) *id est*] om. B. — 24) *nexis*] *factum* add. vulg., sed om. Gu. 2. recte. — 25) ἕξις] *exin* B. Gu. 2. M. *hexin* pr. *Sexus naturae ex graeco vel habitus exin vocatur* M. — 26) *Simpludiarea*] Sic Gu. 2. S. *Simpludearia* L. *Simpludeara* B. *Simpludearea* L. — 27) *id est*] om. L. B., qui exhibet *epondius.* — 28) *hominum*] om. B. *primus C. Mar. leg.* hoc ord. vulg. Nos secuti sumus Gu. 2. — 29) *Gaius*] Sic M. Gu. 2. *C.* vulgo. — 30) *conscripsit*] *descripsit* L. Gu. 1. pr. *instituit* B. — 31) *antea*] *a natura* Gu. 1. — 32) *unde etiam*] *et*

Sectarius vervex[42], qui gregem agnorum praecedens ducit.

Secespitam alii securim, alii dolabram aeneam, alii cultellum esse[43] putant.

Sicilicum[44] dictum, quod semunciam secet.

Secessiones narrationes.

Sicilices[45] hastarum spicula lata. Ennius:

Incedit veles vulgo sicilicibus latis.

Sectio persecutio iuris.

Secundae res non a numero dicuntur, sed quia, ut velimus, sequantur.

Sinciniam cantionem[46] solitariam.

Sectores et qui secant dicuntur et qui empta sua persequuntur[47].

Sicyonia genus calciamenti. Lucilius:

Et pedibus laeva sicyonia demit honesta.

Simultas id est[48] odium[49] dicta ex contrario, quia minime sint[50] simul; potest et a simulatione dicta existimari, quia simulata[51] loquuntur ad invicem.

Sementivae[52] feriae fuerant institutae, quasi ex iis[53] fruges[54] grandescere possint.

Simpulum vas parvulum[55] non dissimile cyatho, quo vinum in sacrificiis libabatur[56]; unde et mulieres rebus divinis deditae simpulatrices dicuntur[57].

Senaculum locus senatorum.

Sentinare satagere, dictum a sentina navis, quam quis, ut aqua liberet, evacuare contendit; itaque *sentinare* est[58] subtiliter periculum vitare. Caecilius:

Capit consilium, postquam sentinat satis.

Sentes spinae. Afranius:

Quam[59] *senticosa verba pertorquet turba!*

hoc est spinosa[60].

Scensas[61] Sabini coenas dicebant. Quae autem nunc prandia sunt, coenas[62] dicebant, et pro coenis vespernas appellabant.

Segnitia dicitur, quod sit[63] sine nitendo quid[64] utile aut honestum. Terentius:

Enimvero, Dave, nihil loci est[65] *segnitiae neque socordiae*[66].

Signare significat modo scribere, modo annulo signa[67] imprimere[68], modo pecora signis notare.

unde etiam B. — 33) *quadr. app.*] Sic Gu. 2. *app. q.* vulg. — 34) *sive*] Sic Gu. 2. *vel* vulg. — 35) *inveniuntur — antiqui*] *invenitur — antiquos* B. — 36) *Sybinam*] *Subinam* L. *Sibinam* B. pr. *Sabinam* Gu. 1. — 37) *appellant*] *appellabant* L. — 38) *Illyrii*] *Illyrici* L. B. (qui idem mox ita exhibet) S. — 39) *syb.*] *sibin.* M. *sab.* Gu. 1. — 40) *Sudiculum*] Sic L. S. *Seduculum* M. Gu. 1. 2. pr. *Sediculam* B. Vitium ortum est e praecedente glossa, in qua est e cod. Lips. *Sediculam sedile dixerunt a sedendo.* *Sedienculam* ibidem exhibent B. pr. — 41) *sudantes*] *sudare* L. — 42) *vervex*] *verbix* M. *verbex* Gu. 2. — 43) *esse*] add. Gu. 2. M. — 44) *Sicilicum*] *Silicum* B. M. Gu. 2. pr. *Stlicum* Gu. 1. — 45) *Sicilices*] *Silices* B. M. iidem codd. mox *sicilibus*, quod mutavi in *sicilicibus*. — 46) *cantionem*] *cantationem* B. — 47) *persequuntur*] *persecuntur* M. Gu. 1. pr. — 48) *id est*] om. B. — 49) *odium*] *latens* add. L. — 50) *sint*] *sunt* pr. om. B. — 51) *simulata*] *simulate* S. — 52) *Sementivae*] Sic M. Gu. 2. *Sementinae* vulg. — 53) *iis*] *his* B. Gu. 2. pr. *is* M. — 54) *fruges*] *glandes* add. B. — 55) *parvulum*] Sic M. Gu. 2. *parvum* vulg. — 56) *libabatur*] *libatur* B. — 57) *simp. dic.*] *dic. simp.* L. *dicuntur* om. M. — 58) *est*] add. M. Gu. 2. om. vulg. — 59) *Quam*] om. B. — 60) *hoc est spinosa*] add. Gu. 2. — 61) *Scensas*] Sic M. Gu. 2. S. *Scenas* vulg. — 62) *coenas dicebant*] L. B. M. Gu. 1. 2. *habebant* vulg. — 63) *sit*] om. L. Gu. 1. S. *quod sine incendio sit* B. — 64) *quid*] om. L. Gu. 1. pr. — 65) *loci*] om. vulg. Exhibent autem codd. et ed. pr. — 66) *soc.*] *sec.* L. — 67) *signa*] *significat* B. — 68) *imprimere*] Sic L. B. Gu. 1. 2. pr. *premere* vulg.

Septimontium appellabant diem festum, quod in septem locis faciebant[1] sacrificium, Palatio, Velia, Fagutali, Subura[2], Cermalo, Oppio[3] et Cispio.

Siparium genus veli mimicum[4].

Seliquastra[5] genus sedilium.

Silus[6] appellatur naso sursum versus et repandus, unde galeae quoque a similitudine silae dictae sunt.

Serilla navigia Istrica, quae lino ac[7] sparto condensantur, a conserendo et contexendo dicta.

Sultis si vultis. Ennius:

Pandite sulti' genas et corde relinquite somnum.

Serius[8] Accius a *sero* comparavit, ait enim:

Ne, si forte paulo, quam tu, veniam serius.

Spondere ponebatur pro dicere, unde et *respondere* adhuc manet, sed postea usurpari coeptum est in promissu[9].

Subditus iudex dicitur[10], qui loco mortui datur iis, qui eum habuerant[11] iudicem in aliqua re vel lite.

Scaptia tribus a nomine urbis Scaptiae appellatur[12].

Sabatina a lacu Sabate[13] dicta[14].

Sabini a cultura[15] deorum dicti, id est ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι[16].

Silere tacere significat, ficto verbo[17] ab[18] *s* litera, quae initium et nota silentii[19] est.

Sanqualis porta appellatur proxima aedi Sanci[20].

Stiricidium quasi stillicidium[21], quum stillae concretae frigore cadunt. Stiria enim principale[22] est, stilla diminutivum.

Servorum dies festus erat Idibus Augusti, quod eo die rex Tullius, filius ancillae, aedem Dianae dedicavit[23].

Sacramentum dicitur, quod iurisiurandi[24] sacratione interposita geritur.

Siremps dicitur quasi similis[25] res ipsa. Habetur hoc[26] in libris Catonis.

Spatiatorem pro erratorem[27] Cato posuit.

Stata[28] dicebantur sacrificia, quae certis diebus fiebant[29]. Cato: *sacra stata, sollemnia, sancta deseruisti.*

Sollemnia[30] sacra dicuntur, quae certis temporibus fiebant.

1) *faciebant*] *fiebat* B. — 2) *Subura*] *Sabura* L. B. *Sabina* pr. — 3) *Oppio*] *Celio Opio* L. B. *Celioppio* pr. — 4) *mimicum*] *minutum* L. B. Atque ita fortasse scribendum. — 5) *Seliq.*] *Siliq.* L. — 6) *Silus*] Nos glossam dedimus e codd. et edit. pr. Scal. sequitur schedas Festi. — 7) *ac*] *et* B. — 8) *Serius*] om. glossam L. — 9) *promissu*] Sic M. Gu. 2. pr. *promissum* L. *promisso* B. Gu. 1. S. — 10) *iudex dic.*] Sic Gu. 2. *dic. iud.* vulg. — 11) *habuerant*] *habuerint* B. — 12) *appellatur*] *appellantur* L., qui add.: *quae est in Campania.* — 13) *Sabate*] *Sabata* M. — 14) *dicta*] *tribus* add. L. — 15) *cultura*] *cultu* L. — 16) ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι] Sic S. M. Gu. 2. om. Gu. 1. B., qui in marg. exhibet σεβεσθαι. *Sevini* L. *apo tu sebein* pr. ut vulg. — 17) *ficto verb.*] *verb. fict.* B. — 18) *ab*] *a* M. — 19) *quae in* etc.] Sic vulg. *quae est nota silentii* L. S. *nota silentium* (sic) B. Gu. 1. pr. *nota silentii est.* — 20) *aedi Sanci*] Sic scripsi ex optimorum codd. vestigiis, quorum M. habet *aedis sancis;* Gu. 2. *aedis anciis.* Scal. in marg. e cod. notat *aedi sangi.* Vide Dacer. *aedibus Anci* L. B. S. *aedis Anci* vulg. *aedis Ancii regis* L. om. L. Gu. 1. — 21) *stillicid.*] *stilicid.* B. Gu. 1. — 22) *principale*] *principalis* L. B., qui om. *est.* — 23) *aedem Dianae dedicavit*] Sic Gu. 2. *aedem Dianae*, omisso verbo M. *aedem dedicavit Dianae* B. *natus est* pro his exhibent L. Gu. 1. pr. S. — 24) *iurisiurandi*] Sic Gu. 2. S. *iusiur.* vulg. — 25) *similis*] *similiter* L. B. — 26) *hoc*] om. pr. — 27) *erratorem*] *erratore* B. — 28) *Stata* etc.] om. glossam Gu. 1. — 29) *fiebant*] *fiant* M. — 30) *Sollemnia*] om. glossam Gu. 1. — 31) *proeliari di-*

Serra proeliari dicitur[31], quum assidue acceditur recediturque, neque ullo consistitur tempore[32].

Sacramentum aes significat, quod poenae nomine penditur.

Scholae dictae sunt ex Graeco[33] σχολή, a vacatione, quod ceteris rebus omissis vacare liberalibus studiis pueri debent.

Silatum antiqui pro eo, quod nunc ientaculum dicimus, appellabant, quia ieiuni vinum sili conditum ante meridiem[34] absorbebant.

Struppi vocabantur[35] in pulvinaribus fasciculi de verbenis facti, qui pro deorum capitibus ponebantur.

Secespita cultrum ferreum ob longum manubrio eburneo, rotundo, solido, vincto ad capulum argento auroque[36] fixum[37], clavis aeneis, aere[38] Cyprio, quo Flamines, Flaminicae[39] virgines pontificesque ad sacrificia utebantur. Dicta autem est secespita a secando.

Secivum[40] *libum* est, quod secespita secatur[41].

Suffimenta dicebant, quae faciebant ex faba milioque molito[42] mulso sparso. Ea diis eo tempore dabantur, quo uvae calcatae prelo premebantur.

Serpsit antiqui pro serpserit usi sunt[43]. Inde serpulae dictae, quas nunc serpentes dicimus ex Graeco, quia[44] illi ἑρπετά, nos pro aspiratione[45] eorum *s* litera posita, ut ἕξ sex[46], ἑπτά septem[47].

Suffibulum vestimentum album, praetextum, quadrangulum, oblongum[48], quod in capite Vestales virgines[49] sacrificantes habebant, idque[50] fibula comprehendebatur.

Summanalia liba farinacea[51] in modum rotae ficta[52].

Sanates[53] dicti sunt, qui supra infraque Romam habitaverunt; quod nomen ideo his est[54] inditum[55], quia[56], quum defecissent a Romanis, brevi post in amicitiam quasi sanata mente redierunt.

Sex Vestae sacerdotes constitutae erant[57], ut populus pro sua quisque parte haberet[58] ministram sacrorum, quia civitas Romana in sex erat[59] distributa partes: in primos secundosque[60] Titienses[61], Ramnes[62], Luceres.

Sublucare arbores est ramos earum supputare, et veluti subtus lucem mittere; *conlucare*[63] autem succisis arboribus locum luce implere[64].

Spurcum vinum dicebant[65], quum aqua admixta, aut igne tactum erat, mustumve[66], antequam defervescat.

citur] *proelia dicuntur* B. Gu. 2. — 32) *cons. temp.*] *temp. cons.* L. B. M. pr. — 33) *Graeco σχολή*] Sic B. σχολάζω vulg., unde edit. princ. omissa Graeca voce exhibet *vaco*. Sed om. Graecum L. M. Gu. 1. 2. — 34) *meridiem*] *diem* B. — 35) *vocabantur*] *appellabantur* Gu. 1. — 36) *argento auroque*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. *auro argentoque* vulg. — 37) *fixum*] *fixo* L. pr. S. *fixa* Gu. 1. — 38) *aere*] *ex aere* B. — 39) *flaminicae*] *flaminiceque* L. — 40) *Secivum*] *Secium* L. B. Gu. 1. S. — 41) *secatur*] *secabatur* L. B. Gu. 1. — 42) *molito*] *mollito* pr. S. — 43) *usi sunt*] *ponebant* B. — 44) *quia*] Sic M. Gu. 2. *quod* vulg. — 45) *pro asp.*] *per aspirationem* Gu. 1. — 46) ἕξ *sex*] *sex* ἕξ B. om. ἕξ Gu. 1. *hex* pr. *sex* om. pr. — 47) ἑπτά *septem*] *septem* om. M. pr. et exhibet *hepta*. ἑπτά om. Gu. 1. *ex Gr. sept.* om. L. — 48) *oblong.*] *long.* L. — 49) *virgines*] om. L. — 50) *idque*] *id quod* Gu. 1. — 51) *farinacea*] *farinacia* pr. — 52) *ficta*] om. Gu. 1. — 53) *Sanates*] Sic glossam exhibent codd. et edit. princ. Scalig. dedit, quae sunt in schedis Festi. — 54) *his est*] *est iis* B. *iis* om. Gu. 1. — 55) *inditum*] *indictum* L. pr. — 56) *quia*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. *qui* vulg. — 57) *erant*] *fuerant* B. *sunt* S. — 58) *parte haberet*] *haberet parte* L. — 59) *erat*] *est* S. — 60) *secundosque*] *secundos ac tertios* L. — 61) *Titienses*] *Titinenses* B. *Tatienses* L. — 62) *Ramnes*] *Ramnenses* B. — 63) *conlucare*] *collucare* B. Gu. 1. — 64) *luce implere*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. pr. *impl. luce* vulg. — 65) *dicebant*] om. L. — 66) *mustumve*] *mustumque* Gu. 1.

Sacrificium, quod fiebat Romae in monte Palatino[1], *Palatuar* dicebatur[2].

Sistere fana quum dicerent[3], significabatur[4] lectisternia certis in fano locis componere.

Serpula[5] *serpserit* quum legitur apud Messalam significat serpens irrepserit.

Solino intelligitur consulo.

Stipatores, id est custodes cuiusque[6] corporis, dicti sunt a *stipe*, quam accipiebant mercedis nomine.

Solicitare[7] est solo citare, id est ex suo loco[8] movere. Solum autem quin significet locum, quis dubitet[9], quum exsules quoque dicantur loco patriae suae pulsi?

LIBER XVIII.

Terentum[10] locus[11] in campo Martio dictus, quod eo loco ara Ditis patris terra[12] occultaretur.

Taurii[13] appellabantur[14] ludi in honorem deorum inferorum facti. Instituti autem videntur hac de causa. Regnante Superbo Tarquinio[15] quum magna incidisset pestilentia in mulieres gravidas, quae fuerat facta ex carne diu vendita[16] populo taurorum, ob hoc diis inferis[17] instituti[18] et Taurii[19] vocati sunt.

Talassionem in nuptiis Varro ait signum esse lanificii[20]. Talassionem enim[21] vocabant quasillum[22], qui alio modo vocatur[23] calathus, vas utique ipsis[24] lanificiis[25] aptum.

Tauras vaccas steriles dici existimatur[26] hac de causa, quod non magis pariant, quam tauri[27].

Todi genus avium parvarum. Plautus:

Cum extortis talis, cum todillis[28] *crusculis.*

Tibilustria[29] dies appellabant[30], in quibus agna[31] tubas lustrabant.

Tuditantes significat[32] negotium tundentes[33], id est agentes. Lucretius:

Nec tuditantia rem cessant extrinsecus ullam.

1) *Palatino*] *Pallatio* M. Gu. 2. pr. — 2) *dicebatur*] *dicebant* M. *dicebantur* Gu. 2. — 3) *dicerent*] *diceretur* L. — 4) *significabatur*] *significabat* B. — 5) *Serpula*] Sic glossam exhibent codd. et edit. princ. Scal. sequitur schedas Festi. — 6) *cuiusque*] *cuiuscunque* L. — 7) *Solicitare*] *Sollicit.* M. Gu. 2. — 8) *loco*] Sic L. B. Gu. 2. S. *solo* vulg. — 9) *dubitet*] Sic L. B. M. Gu. 2. *dubitat* vulg. Adduntur in cod. Lips. hae glossae: *Supernum mare adriaticum, quia sit a superiori parte.* — *Sinus maiores recessus maris, ut Caspius. Arabicus. Indicus.* — *Sabei molles, a sabeis, qui sunt sub molli aëre.* — *Simus id est curvus et pressus naribus ut simae capellae.* — *S litera antiquitus frequens erat.* — 10) *Terentum*] *Terentus* pr. — 11) *locus*] om. Gu. 1. — 12) *terra*] *in terra* L. B. Gu. 1. pr. — 13) *Taurii*] *Tauri* L. B. M. Gu. 1. 2. pr. — 14) *appellabantur*] *appellantur* B. M. — 15) *Sup. Tarq.*] Sic L. M. Gu. 1. 2. S. *Tarq. Sup.* vulg. — 16) *diu vend.*] *di-vend.* M. — 17) *inferis*] *infernis* B. — 18) *instituti*] *ludi* add. S. — 19) *Taurii*] *Tauri* B. Gu. 1. 2. pr. — 20) *esse lan.*] *lanif. esse* L. *esse* om. B., qui exhibet *lanificium.* — 21) *enim*] om. L. — 22) *quasillum*] *quassellum* B. *quaxillum* Gu. 2. *quassibulum* L. — 23) *vocatur*] Sic L. B. Gu. 2. *appellatur* vulg. — 24) *ipsis*] om. L. pr. — 25) *lanificiis*] *sacrificiis* B. Gu. 1. *apt. lan.* L. — 26) *existimatur*] Sic M. Gu. 2. *existimant* vulg. *existimabant* S. — 27) *pariant, quam tauri*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. *quam tauri, par.* vulg. — 28) *todillis*] Sic M. S. *todilis* vulg. *todinis* L. *todis* B. Gu. 1. — 29) *Tibilustria*] Sic B. M. Gu. 2. pr. *Tubil.* vulg. — 30) *appellabant*] *appellabantur* L. B. — 31) *agna*] *agmina* L. — 32) *significat*] *dicuntur* Gu. 1. — 33) *tundentes*] *tudentes* M. — 34) *Inde*] *unde* L. — 35) *Tudit. fuit*] *fuit Tud.* Gu. 1. — 36) *malleo sim.*] *sim. mall.* B. — 37) *dixere*] *dixerunt* L. M. S. Ceterum Scal. mutilate glossam inducit ita: . . . . *lii dixerunt* etc. — 38) *Ennius*] *in Aiace* add. vulg. et Scal. Sed descripserunt editores ea, quae sunt in schedis, nos se-

Tudites mallei a tundendo dicti. Inde[34] et cuidam cognomen Tuditano fuit[35], quod caput malleo simile[36] habuerit.

Tullios alii dixere[37] esse silanos, alii rivos, alii vehementes proiectiones sanguinis arcuatim fluentis, quales sunt Tiburi in Aniene. Ennius[38]:

— *Sanguine*[39] *tepidi*[40] *tullii*[41] *efflantes*[42] *volant*[43].

Topper[44] cito, ut illud Nelei:

Topper fortunae commutantur[45] *hominibus.*

Torrens et participium est et nomen[46].

Torrum[47] torridum, aridum[48].

Turma equitum dicta, quasi terima, quod ter deni equites ex tribus[49] tribubus Titiensium[50], Ramnium[51], Lucerum fiebant[52]. Itaque primi singularum decuriarum decuriones dicti, qui[53] ex eo singulis turmis sunt etiamnunc[54] terni[55].

Torreri[56] a torro[57] deductum[58] proprie significat siccare atque arefacere, sed usurpatum est iam[59] pro eo, quod sit igne urere[60].

Turrani[61] Etrusci dicti a Turreno[62] duce Lydorum, a cuius gentis praecipua[63] crudelitate etiam tyranni sunt dicti[64].

Torvitas a ferocia taurorum quasi tauri acerbitas est vocata.

Turbelas[65] apud Plautum turbas[66] significat.

Tutulum dicebant Flaminicarum capitis ornamentum vitta purpurea innexa crinibus et in altitudinem exstructum. Ennius:

Fictores[67] *Argeos*[68] *et tutulatos.*

Tuor video[69], *tueor*[70] defendo.

Tuscus vicus Romae est dictus, quod ibi habitaverunt Tusci, qui recedente ab obsidione Porsena remanserunt.

Tusci a Tusco rege filio Herculis sunt dicti, vel[71] a sacrificando studiose, et[72] ex Graeco venit[73] *θυοσκόοι*[74], vel ut[75] Tusculum dictum[76], quod aditum difficilem habeat, id est *δύςκολον*[77].

cuti codd. sumus et edit. princ. — 39) *sanguine*] praeponunt iidem: *Aiax misso.* — 40) *tepidi*] L. Gu. 2. *tepido* vulg. — 41) *tullii*] *tulli* L. pr. — 42) *efflantes*] *afflantes* Gu. 1. — 43) *volant*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *volabant* L. *evolant* vulg. — 44) *Topper*] *Toper* L. B. *Tupper* Gu. 1. — 45) *commutantur*] *comitantur* L. — 46) *partic. est et nom.*] Sic Gu. 2. *partic. et nom. est* M. *est* om. L. B. Gu. 1. pr. — 47) *Torrum*] *Torum* S. *Toron* L. — 48) *torr. arid.*] *torrid. et arid.* L. B. *et torridum arid.* Gu. 1. — 49) *tribus*] om. L. — 50) *Titiens.*] *Tatiens.* L. — 51) *Ramnium*] *Ramnum* B. — 52) *fiebant*] *fiebat* L. B. M. Gu. 1. 2. — 53) *qui*] *quia* B. *quod* L. Ceterum *in sing. turmis* Scal. — 54) *sunt etiamnunc*] *etiam sunt nunc* B. *sunt et nunc* pr. — 55) *terni*] *trini* B. Gu. 1. pr. *tribuni* L. — 56) *Torreri*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. *Toreri* L. *Torrere* vulg. — 57) *torro*] Sic M. Gu. 2. *torreo* vulg. Vide Dacer. not. — 58) *deductum*] *dictum* B. — 59) *iam*] *etiam* M. Gu. 1. S. — 60) *igne urere*] *ignescere* L. B. Gu. 1. pr. S. — 61) *Turrani*] Sic Gu. 2. *Turranni* M. Gu. 1. *Turanni* pr. *Tyrreni* L. *tirranni* B. Ceterum nos glossam dedimus e codd. et edit. princ. Scal. exscripsit schedas Festi. *Tyrrhenos* secundum schedas edidit idem. — 62) *Turreno*] Sic M. Gu. 2. *Tureno* B. *Tyrrheno* L. pr. *Turrheno* vulg. — 63) *praecipua*] *perpetua* L. Gu. 1. pr. — 64) *tyranni sunt dicti*] Sic L. M. Gu. 1. 2. pr. *sunt dicti tiranni* B. — 65) *Turbelas*] *Turbellas* L. B. Gu. 1. S. — 66) *turbas*] *turbam* pr. — 67) *fictores*] Sic L. B. M. Gu. 1. S. *sectores* Gu. 2. et vulg. — 68) *Argeos*] *algeos* L. Gu. 1. pr. — 69) *Tuor video*] om. L. M. — 70) *tueor*] *tuor* M. — 71) *vel*] om. pr. — 72) *et*] om. L. B. M. S. — 73) *venit*] add. Gu 2. — 74) *θυοσκόοι*] Sic scripsi e Gu. 2., qui exhibet *thysikooi.* θυσκόοι Scal. *thyo* pr., ut vulg. θύω. Om. Graecum L. B. M. Gu. 1. — 75) *ut*] *thytren* add. B. *thyskooi* M. — 76) *dictum*] *est* add. B. — 77) *id est δύσκολον*] om. L. δυσκ. om. Gu. 1. pr. *quasi discholon* B.

Thomices[1] Graeco nomine appellantur[2] et cannabi[3] impolito[4] et sparto leviter tortae restes, ex[5] quibus funes[6] fiunt. Pulvilli quoque, quos in collo[7] habent, ne a resti laedantur, thomices vocantur.

Tongere nosse est, nam Praenestini *tongitionem*[8] dicunt notionem. Ennius:

Alii[9] *rhetorica tongent.*

Tesca[10] loca augurio designata. Cicero aspera ait esse et difficilia.

Tonsilla palus dolatus in acumen et cuspide praeferratus, qui navis religandae causa in litore figitur. Accius:

Tacete et tonsillas litore in laeda[11] *edite.*

Tonsa remus, quod quasi tondeatur ferro. Ennius:

Pone petunt, exin referunt ad pectora tonsas.

Tymbreus[12] Apollo a monte[13] Tymbreo dictus, qui est in agro Troiano.

Toles[14] tumor faucium, quae per diminutionem dicuntur tonsillae.

Taxat et *taxatio* a verbo *tango* dicuntur, unde et taxatores a scenicis dicuntur, qui alterutrum[15] maledictis tangunt[16].

Tagit simpliciter[17] dicitur[18], quod *attigit*, *contigit* facit compositum.

Tablinum locus proximus atrio a tabulis appellatus[19].

Tagax furunculus a tangendo[20] dictus. Lucilius:

Et mutonis manum perscribere posse tagacem[21].

Taminia uva silvestris, dicta, quod[22] tam mira sit, quam minium.

Talus praenomen erat Sabinorum.

Tanne[23] eousque. Afranius:

Tanne[24] *arcula tua plena est aranearum.*

Talipedare est vacillare pedibus et quasi talis insistere.

Tammodo[25] antiqui dicebant pro *modo.*

Talia folliculum[26] cepae[27].

Tarmes genus vermiculi carnem exedens[28].

Taenpoton[29] appellarunt Graeci genus scribendi[30] deorsum versus, ut nunc dextrorsus[31] scribimus.

1) *thomices*] *tomicos* L. Gu. 1. pr. *thomicos* B. mox *tomices* exhibet M. — 2) *appellantur*] *appellabantur* pr. — 3) *cannabi*] Sic M. S. *canabi* vulg. — 4) *impolito*] *impoliti* vulg. contra codd. et edit. pr. — 5) *ex*] *e* B. — 6) *funes*] *restes* Gu. 1. — 7) *in collo*] om. L. Gu. 1. — 8) *tongitionem*] *tongionem* L. Gu. 1. pr. — 9) *Alii*] om. L. — 10) *Tesca*] Sic L. Gu. 1. 2. S. *Tosca* B. pr. *Tres caloca* M. *Tesqua* vulg. — 11) *in laeda*] om. L. pr. pro *edite* L. *date.* — 12) *Tymbr.*] *Thymbr.* S. — 13) *monte*] *campo* L. — 14) *Toles*] Scripsi glossam, ut est in codd. et edit. pr. Scal. sequitur schedas Festi. — 15) *alterutr.*] *ad alterutr.* Gu. 1. — 16) *tangunt*] *apud antiquos tanxi, nunc tetigi* add. L. — 17) *simpliciter*] *similiter* L. — 18) *dicitur*] om. Gu. 1. — 19) *appellatus*] *appellatum* L. M. — 20) *tangendo*] *tegendo* L. — 21) *Et mut. — tagacem*] *perscribere posse tagacem mutonis manum* L. B. (*possem*) Gu. 1. (*possem*) pr. *manu* Gu. 1. pr. — 22) *quod*] Sic M. Gu. 2. pr. — 23) *Tanne*] Sic B. M. Gu. 2. pr. *Tamne* vulg. *Tamen* L. — 24) *Tanne*] Sic B. Gu. 2. pr. *Tamne* vulg. *Tanem* L. — 25) *Tammodo*] *Tantummodo* L. Gu. 1. — 26) *folliculum*] *folliculus* L. — 27) *cepae*] *cepe* libri omnes. — 28) *exedens*] *corodens* L. — 29) *Taenpoton*] Sic Gu. 2. *Taenpoto* M. *Taenpocon* vulg. *Tahenocopon* Gu. 1. *Taerapton* B. *Temporon* L. Fortasse *Taenpoton* significat τὰ ἐμποδών. — 30) *Graeci gen. scrib.*] *gen. scrib. graece* L. — 31) *dextrorsus*] Sic Gu. 2. *dextro subscribimus* M., quod eodem ducere videtur. *dex-*

Tartarino horrendo et terribili.

Tam significationem habet propositivam[32], cui[33] subiungimus[34] *quam*, ut tam bonus Choerilus, quam malus Homerus. *Tam* etiam[35] pro *tamen* usi sunt.

Tandem[36] quum significet[37] aliquando, interdum[38] pro[39] supervacuo ponitur[40], ut ait[41] Terentius:

Itane tandem uxorem duxit?

Cicero etiam duplicat temporalem significationem, quum ait: *tandem aliquando.*

Tama dicitur, quum labore viae sanguis in crura descendit et tumorem facit. Lucilius:

Inguen ne[42] *existat, papulae, tama ne boa noxit*[43].

Taedulum fastidiosum, sive quod omnibus est[44] taedio[45].

Tapulla dicta est lex quaedam de conviviis.

Termonem Ennius terminum[46] dixit.

Tersum diem, serenum.

Teres rotundus in[47] longitudine.

Termentum apud Plautum detrimentum.

Tempestatem pro tempore frequenter dixerunt antiqui[48].

Tempesta tempestiva.

Tinia vasa vinaria.

Tensa vehiculum argenteum, quo exuviae deorum ludis Circensibus in[49] circum ad pulvinar vehebantur.

Temerare violare sacra et contaminare, dictum videlicet a temeritate.

Temetum vinum, unde temulentus et temulentia[50].

Tintinnire et *tintinnabant*[51] Naevius dixit pro sonitu tintinnabuli.

Tentipellium genus calciamenti ferratum[52].

Tegillum cuculiunculum[53] ex scirpo factum. Plautus:

Tegillum mihi aret, id si vis, dabo.

Tiberis fluvius dictus[54] a Tiberino rege Albanorum, quod in eo cecidisset[55].

Tibris[56] a Tibri[57] rege Tuscorum.

Tibicines in aedificiis dici[58] existimantur a similitudine tibiis canentium[59], qui ut cantantes[60] sustineant, ita illi aedificiorum tecta.

trorsum omisso *versus*, quod vulgata exhibet, L. B. Gu. 1. S. — 32) *propositivam*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *positivam* L. *praepositivam* S. — 33) *cui*] Sic M. Gu. 2. S. *cum* vulg. — 34) *subiungimus*] *subiungamus* Gu. 2. — 35) *etiam*] *et* L. B. Gu. 1. pr. — 36) *Tandem*] Sic scripsi glossam e codd. et edit. princ. Scal. expressit schedas Festi. — 37) *significet*] *significat* L. Gu. 1. — 38) *interdum*] *tamen* add. vulg., sed om. B. Gu. 2. — 39) *pro*] Sic L. M. Gu. 1. 2. pr. *ex* vulg. — 40) *ponitur*] om. L. — 41) *ait*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 42) *ne*] *non* Gu. 1. — 43) *tama ne boa noxit*] *tama ne boa nexit* B. *ne bo anoxit* M. *ne bo anxit* Gu. 2. *tama nebo noxit* Gu. 1. — 44) *omnibus est*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *est omn.* vulg. — 45) *taedio*] *vel taedium* add. B. *taedium* L. Gu. 1. pr. — 46) *Enn. term.*] *term. Enn.* Gu. 1. — 47) *in*] *et in* pr. *in* om. B. — 48) *antiqui*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 49) *in*] Sic L. B. M. Gu. 1. 2. *per* vulg. — 50) *temulentia*] Sic L. M. Gu. 2. S. *temulenta* vulg. — 51) *Tintinnire — tintinnabant*] Sic B. M. Gu. 1. 2. *Titinnire — titinnabant* L. S. *tintinnare et tintinnabant* pr. — 52) *ferratum*] *ferrati* Gu. 1. — 53) *cuculiunculum*] *cuculli vinculum* L. B. Gu. 1. pr. — 54) *fluvius dictus*] om. B. — 55) *cecidisset*] *ceciderit* M. — 56) *Tibris*] Hoc cum praecedentibus ita coniungit Gu. 1. *vel a tiberi rege tusc.* Scal. ita: *vel tiberis a tiberi.* Om. glossam L. B. — 57) *Tibri*] *Tiberi* M. pr. — 58) *dici*] *dicti* L. — 59) *canentium*] *canentum* B. — 60) *cantantes*] *canentes* S. *aedificia* pro *aed. tect.* L. pr.

Tippula bestiolae genus sex pedes habentis, sed tantae levitatis, ut super aquam[1] currens non desidat[2]. Plautus:

Neque tippulae levius pondus est, quam[3] fides lenonia.

Testiculari est iumentis maribus feminas, vel mares feminis admovere, licet alii dicant[4] tescilari[5].
Tifata iliceta. Romae autem Tifata curia. Tifata etiam locus iuxta Capuam.
Thiasitas sodalitas.
Tituli milites appellantur quasi tutuli, quod patriam tuerentur[6], unde et *Titi* praenomen ortum est.
Titiensis tribus a praenomine Tatii regis appellata esse videtur[7].
Titia quoque curia ab eodem rege est dicta[8].
Tetini pro tenui.
Threces[9] gladiatores[10] a similitudine parmularum[11] Thraciarum.
Tryga[12] antiqui vinum appellabant, unde trygetus adhuc dicitur.
Titivillitium[13] nullius significationis est, ut[14] apud Graecos *βάλτιρι* et *σκινδαψός*[15]. Plautus:

Non ego[16] istuc verbum empsim[17] titivillitio[18].

Trabs proprie dicitur[19] duo ligna compacta.
Tragus genus conchae mali saporis.
Trabica navis[20], quod sit trabibus confixa. Pacuvius:

Labitur trabica in alveos.

Trachali appellantur muricum ac purpurae superiores partes. Unde Ariminenses[21] maritimi homines cognomen traxerunt Trachali.
Troia et regio Priami et lusus puerorum equestris dicitur et locus in agro Laurente[22], quo primum Italiae[23] Aeneas cum suis constitit.
Trifax[24] telum longitudinis trium cubitorum, quod catapulta mittitur. Ennius:

Aut permaceret paries percussus trifaci.

Tributum dictum, quia[25] ex privato in publicum tribuitur.
Thocum[26] genus sellae habetur apud Plautum.
Tritogenia[27] Minerva a ripa Tritonis fluminis dicta, quod ibi primitus sit visa.

1) *aquam*] *aqua* L. B. Gu. 1. pr. — 2) *desidat*] *decidat* pr. — 3) *est, quam*] *quam est* L. — 4) *dicant*] *dicunt* M. — 5) *tescilari*] *testillari* L. B. M. S. — 6) *tuerentur*] *tuantur* B. — 7) *esse vid.*] Sic M. Gu. 2. *esse* om. vulg. — 8) *est dicta*] *dict. est* Gu. 1. *est* om. L. — 9) *Threces*] Sic B. M. Gu. 1. 2. pr. *Thraeces* Scal. *Thraces* vulg. — 10) *gladiatores*] *vocantur* add. M. — 11) *parmularum*] *parvarum* L. *palmularum* B. — 12) *Tryga*] om. glossam edit. princ. Margo Scal. *trygon* et pro *vinum* exhibet *humum* ut L. B. Gu. 1. — 13) *Titivillitium*] *Titibillitium* M. Gu. 2. *Tittivillitium* pr. *Titivilicium* Gu. 1. — 14) *ut*] om. L. — 15) *βάλτιρι* et *σκινδαψός*] Sic scripsi e codd. M. Gu. 2., in quibus est *baltiri et scindabsos.* *βλίτυρι et σκινδαψός* Scal. *baltiri et syndapseis* vulg. — 16) *Non ego*] *ego non* B. — 17) *empsim*] Sic scripsi e coniectura, quam proposui ad Plaut. Mil. Gl. II, 3, 45. p. 60. ed. Teubner. *dempsicum* L. pr. *empsi cum* B. M. Gu. 2. *empsicum* Gu. 1. (sic). *empsitem* vulg. — 18) *titivillicio*] *tituuicilio* L. *titivilicio* B. Gu. 1. *tittibilicio* M. *tittibillico* Gu. 2. — 19) *propr. dic.*] *dic. pr.* B. — 20) *navis*] om. B. — 21) *Ariminenses*] *Arimineses* M. — 22) *Laurente*] *Laurenti* L. — 23) *Italiae*] *in Italia* S. — 24) *Trifax*] Sic B. S. et postea *trifaci.* *triphas* Gu. 1. *triphax* vulg. — 25) *dictum, quia*] om. L. *dictum* om. B. Gu. 1. — 26) *Thocum*] Sic M. Gu. 2. *Thocium* B. *Throcum* vulg. *Trochum* L. Gu. 1. pr. Est a Graeco *θῶκος*. — 27) *Tritogenia*] Sic scripsi ex M., quocum consentit Gu. 2., in

Truo avis onocrotalus. Caecilius irridens magnitudinem nasi:

Pro dii immortales, unde prorepsit truo?

Trepit vertit, unde trepido et trepidatio, quia turbatione mens vertitur.

Triumphales coronae sunt, quae imperatori victori aureae praeferuntur, quae[28] temporibus antiquis propter paupertatem laureae fuerunt.

Templum significat et aedificium deo sacratum et tignum, quod in aedificio transversum ponitur.

Transtra et tabulae navium dicuntur et tigna, quae ex[29] pariete in parietem porriguntur.

Tromentina[30] tribus a campo Tromento dicta.

Tragula genus teli, dicta, quod scuto infixa trahatur.

Themin[31] deam[32] putabant esse, quae praeciperet hominibus[33] id petere, quod fas esset, eamque id esse existimabant, quod et fas est.

Termes ramus[34] desectus[35] ex arbore[36], nec foliis repletus, nec nimis glaber.

Tenus significat finem; ut[37] quum dicimus hactenus.

Trossuli equites dicti, quod oppidum Tuscorum Trossulum sine opera peditum ceperint.

Taciturnus, qui facile tacet.

Tacitus etiam argutus[38], quia potest aliquando[39] tacere.

Tenitae credebantur esse sortium deae, dictae, quod tenendi haberent potestatem.

Termino sacra faciebant[40], quod in eius tutela fines agrorum esse putabant. Denique Numa Pompilius statuit, eum, qui terminum exarasset, et ipsum et boves sacros esse.

Terminus quo loco colebatur, super eum foramen patebat in tecto, quod nefas esse putarent, Terminum intra tectum consistere[41].

LIBER XIX.

Vicinia vicinorum[42] conversatio[43].

Vesperna[44] apud Plautum coena intelligitur.

Vesticeps puer, qui[45] iam vestitus est pubertate, econtra[46] investis[47], qui necdum pubertate vestitus est[48].

quo est *Tritonia* (ut exhibent L. S.), sed rasura est inter *trito* et *nia*, ut verisimile sit, fuisse a prima manu *Tritogenia*, nam Gu. 2. plerumque consentit cum Monac. *Trogenia* Gu. 1. pr. *Tritegenia* B. *Tritogonia* vulg. — 28) *quae*] om. B. — 29) *ex*] *pro* L. B. pr. S. — 30) *Tromentina*] *Tormentina* L. B. et pro *Tromento*, quod sequitur, exhibet *Tormenta* L. *Tromenta* Gu. 1. 2. pr. *Tormento tromenta dicta* B. — 31) *Themin*] *Themim* L. Gu. 1. — 32) *deam*] *dictam* Gu. 1. — 33) *hominibus*] *homi* (sic) M. — 34) *ramus*] *est ramus* B. — 35) *desectus*] Sic Gu. 2., et haud dubie Mon., in quo est *derectus*. *decerptus* L. B. Gu. 1. *direptus* vulg. — 36) *arbore*] *arboribus* B. — 37) *ut*] om. L. — 38) *etiam argutus*] Sic L. B. Gu. 1. 2. *arg. etiam* vulg. — 39) *aliquando*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 40) *sacra faciebant*] *sacrificabant* L. Gu. 1. S. — 41) *consistere*] Additur in cod. Lips. haec glossa: *This lacrima hebam est arboris candida et subrufa libam mascule optima, quia alba pinguis et natura levis et cito igni incenditur, quod greci hebanon vocant.* — 42) *vicinorum*] *est* add. L. — 43) *conversatio*] *conversio* Gu. 1. — 44) *Vesperna*] Sic est in marg. B., textus exhibet *Vesptia.* — 45) *qui*] *quod* L. — 46) *econtra*] *e* praefixam exhibent B. M. Gu. 1. 2. pr. S. om. L. et vulg. — 47) *investis*] Sic L. Gu. 1. 2. S. *investiceps* vulg. — 48) *pubert. vest. est*] *vestit. est pub.* B.

Veia[1] apud Oscos dicebatur plaustrum, unde *veiarii*[2] stipites in plaustro, et vectura *veiatura*[3].

Urbanas tribus appellabant, in quas urbs erat dispertita a Servio Tullio rege, id est suburbana[4], palatina, exquilina[5], collina.

Vestis generaliter[6] dicitur, ut stragula, forensis[7], muliebris.

Vestimentum pars aliqua[8], ut pallium, tunica, penula.

Vescus fastidiosus. *Ve* enim pro pusillo utebantur[9]. Lucretius *vescum* dixit edacem, quum ait:

Nec mare, quae impendent[10] *vesco sale saxa peresa.*

Vescor pascor.

Vesperugo vesper stella. Plautus:

Nec vesperugo, nec vergiliae occidunt.

Vespae[11] et vespillones[12] dicuntur[13], qui funerandis corporibus officium gerunt[14], non a minutis illis volucribus, sed quia vespertino tempore eos efferunt, qui funebri pompa duci propter inopiam nequeunt. Hi[15] etiam vespulae[16] vocantur. Martialis:

Qui fuerat medicus, nunc est vespillo[17] *Diaulus*[18].

Vespices[19] fruteta[20] densa dicta a similitudine vestis.

Velati appellabantur[21] vestiti et inermes, qui exercitum sequebantur, quique in mortuorum militum loco substituebantur. Ipsi sunt et ferentarii, qui fundis ac lapidibus pugnabant, quae tela feruntur, non tenentur. Cato eos ferentarios dixit, qui tela ac potiones militibus proelantibus[22] ministrabant.

Velitatio dicta est ultro citroque probrorum obiectatio[23], ab exemplo velitaris pugnae. Plautus:

Nescio quid velitati estis inter vos.

Veternosus dicitur, qui gravi premitur somno. Cato veternosum hydropicum intelligi voluit, quum ait: *Veternosus quam plurimum bibit, tam maxime sitit.*

Veteratores callidi dicti a multa[24] rerum agendarum[25] vetustate. Gannius[26]: *mulieri non astutae facile veterator*[27] *persuasit.*

1) *Veia*] *Vheia* B. *Vehia* Gu. 1. — 2) *unde veiarii*] Sic M. S. *inde iari* Gu. 2. *inde veiari* B. pr. *unde veiari* L. *unde veiati* vulg. *vehiarii* Gu. 1. — 3) *vectura veiatura*] Sic L. B. M. Gu. 2. pr. S. *vectura* om. vulg. *vectura* Gu. 1., om. *veiatura*. — 4) *suburbana*] *Suburana* L. M. Gu. 1. S. — 5) *exquilina*] *aesquilina* M. Gu. 1. pr. *esquilina* S. — 6) *generaliter*] *generabiliter* M. — 7) *forensis — pars. al.*] om. L. — 8) *pars. al.*] *pars est al.* B. — 9) *utebantur*] *utebatur* B. Gu. 1. — 10) *impendent*] *impendet* B. Gu. 1. — 11) *Vespae*] Praecedit in L. *Vespae minutum volatile.* Tum pergit idem cod. *Vespilones dicuntur esse.* *Vespate* M. — 12) *vespillones*] *vespiliones* B. Gu. 1. — 13) *dicuntur*] *esse* add. L. — 14) *gerunt*] *gerant* B. — 15) *Hi*] *ii* Gu. 1. — 16) *vespulae*] *vespiliones* Gu. 1. *vespilones* S. — 17) *vespillo*] *vispillo* Gu. 1. *vespilio* B. — 18) *Diaulus*] *dialus* B. Gu. 1. *daulus* B. in marg. et princ. — 19) *Vespices*] *Vespicices* Gu. 2. — 20) *fruteta*] *frutecta* Gu. 2. *fructeta* pr. — 21) *appellabantur*] *appellantur* L. B. M. pr. — 22) *proeliantibus*] *pugnantibus* L. B. M. Gu. 1. pr. S. — 23) *obiectatio*] *obiectio* S. — 24) *multa*] *multarum* L. — 25) *agendarum*] *gerendarum* L. B. M. Gu. 1. pr. S. — 26) *Gannius*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. *Cannius* S. *Canius* L. *Ennius* B. — 27) *facile veterator*] om. L. *persuas. vet.* B. — 28) *Veterinam*] *Veterniam* B. *Vetrinam* M. — 29) *putat*] *voluit* L. B. Gu. 1. pr. *vult* M. — 30) *vaterinam*] *ventrinam* L. *venterinam* S. *veterinam* B. M. Gu. 1. — 31) *uterinam*] *ventrina* B. *vel veterinam* M. *vel uteri-*

Veterinam[28] bestiam iumentum Cato appellavit a vehendo. Opilius *veterinam* dici putat[29] quasi vaterinam[30], velut uterinam[31], quod ad ventrem onus religatum gerat.

Vitulans laetans gaudio, ut partu[32] vitulus[33]. Ennius:

Is habet[34] *coronam vitulans victoria.*

Viduertas calamitas, dicta, quod viduet[35] bonis.

Vitiligo[36] in corpore hominis macula alba, quam Graeci ἀλφόν[37] vocant, a quo nos album; sive a vitio dicta, etiamsi non laedit[38]; sive a vitulo propter eius membranae candorem, qua nascitur involutus. Lucilius:

Haec[39] *odiosa mihi vitiligo est, num*[40] *dolet, inquit.*

Vel colligatio quidem est[41] disiunctiva, sed non[42] earum rerum, quae natura disiuncta sunt[43], in quibus *aut* coniunctione rectius utimur, ut *aut dies est*[44], *aut nox*, sed earum, quae non[45] sunt contra[46], e[47] quibus quae eligatur[48], nihil interest, ut Ennius:

Vel tu[49] *dictator, vel equorum equitumque*[50] *magister*
Esto vel consul.

Vibices plagae verberum in corpore humano, dictae quod vi fiunt.

Vibrissae[51] pili[52] in naribus hominum, dicti, quod his evulsis caput vibratur.

Vibrissere[53] est vocem in cantando crispare. Titinnius:

Si erit tibi cantandum[54], *facito usque*[55] *ex vibrisses*[56].

Viget dictum[57] a vi agendo[58], sed non[59] in agendis hostilibus rebus, verum his, quae[60] concitato animo ad bona tendunt.

Viatores appellabantur[61], qui magistratibus parebant, eo quod plerumque ex agris homines evocabantur a magistratibus et frequens eorum erat[62] ab agris ad urbem via.

Verticulas Lucilius quum dixit[63], articulos intelligi voluit.

nam S. *ventrina* B. *veterinam* Gu. 1. — 32) *partu*] *prato* vulg., sed *partu* codd. et edit. pr. cum S. *parto* M. — 33) *vitulus*] om. L. M. — 34) *Is habet*] Sic M. Gu. 2. *habet is* vulg. *hic* B. — 35) *viduet*] *viduetur* L. — 36) *Vitiligo*] *Vitilago* L. hoc loco et postea. — 37) ἀλφόν] om. L. — 38) *laedit*] *laedat* B. — 39) *Haec*] *Hoc* L. — 40) *num*] *non* Gu. 1. S. *unde* L. — 41) *quidem est*] *est quidem est* Gu. 1. — 42) *sed non earum*] Sic B. *scilicet earum* L. S. *non* om. Gu. 1. pr. *sed non ex ear.* vulg. Gu. 2. M. — 43) *sunt*] om. L. — 44) *est*] om. L. B. Gu. 1. — 45) *non*] om. S. — 46) *contra*] *contrariae* L. B. Gu. 1. pr. S. — 47) *e*] Sic B. M. Gu. 2. *in* vulg. *in quibus* om. L. Gu. 1. pr. — 48) *quae eligatur*] Sic M. Gu. 2. S. *quid elig.* B. *cum legantur* L. pr. *quae eligantur* vulg. — 49) *tu*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 50) *equitumque*] *vel equitumque* L. — 51) *Vibrissae*] *Viprisse* M. *Vibrisse* S. *Vibraesse* Gu. 2. — 52) *pili*] om. pr. — 53) *Vibrissere*] ita cod. Gu. 2. *Vibrise* M. *Vibrisso* vulg. *Vibrissare* L. — 54) *cantandum*] *causa incantandi* add. B. *cantando* Gu. 2. — 55) *usque*] *ut* L. — 56) *exvibrisses*] *exvibrissem* Gu. 1. — 57) *dictum*] *est* add. L. — 58) *vi agendo*] *vigendo* L. pr. *avigendo* Gu. 1. — 59) *non*] om. L. B. Gu. 1. pr. — 60) *quae*] *qui* L. Gu. 1. pr. S. — 61) *appellabantur*] Sic M. Gu. 2. S. *appellant* Gu. 1. *appellantur* vulg. — 62) *erat*] om. L. B. Gu. 1. pr. *erat eor.* M. — 63) *Lucil. quum dix.*] Sic Gu. 2. *quum dixit Luc.* vulg.

Vola[1] vestigium medii[2] pedis[3] concavum, sed et[4] palma manus vola dicitur[5].

Volones dicti[6] sunt milites, qui post Cannensem cladem usque ad octo millia quum essent servi, voluntarie se ad militiam obtulere[7].

Versuti dicuntur, quorum mentes crebro ad malitiam vertuntur.

Vernae appellantur ex[8] ancillis civium Romanorum vere nati, quod tempus anni[9] maxime naturalis[10] feturae est.

Virgiliae[11] dictae, quod earum ortu ver finem facit.

Viritanus ager dicitur[12], qui viritim populo distribuitur.

Verruncent[13] vertant. Pacuvius:

Di[14] *monerint*[15] *meliora atque amentiam averruncassent tuam,*

id est[16] avertissent[17].

Vastum pro magnum, ponitur tamen et pro inani. Accius:

Hanc urbem ferro vastam[18] *faciet;*

unde[19] *vastitas* et *vastitudo.*

Vegrande significat male grande, et[20] *vecors*, *vesanus* mali cordis, male sanus. Alii parvum sive minutum intelligunt[21], ut vegrande frumentum.

Vacerram dicunt stipitem, ad quem equos soleant[22] religare, alii dicunt maledictum hoc nomine significari magnae acerbitatis, ut sit *vecors* et *vesanus.*

Vagorem pro vagitu Ennius posuit.

Valvoli[23] folliculi fabae[24].

Valgos Aurelius intelligi vult[25], qui diversas suras habent[26], sicut e contrario vari dicuntur incurva crura habentes.

Viere alligare, unde vimina et vasa viminea.

Vermina dicuntur dolores corporis cum quodam minuto motu, quasi a vermibus scindatur. Hic[27] Graece dolor[28] στροφός dicitur[29].

Veruta pila dicuntur, quod[30] veluti verua habent praefixa.

Urvat[31] circumdat.

Ungulum Oscorum lingua significat anulum.

Vinalia diem festum habebant, quo die vinum novum Iovi[32] libabant.

1) *Vola*] *Volae* L. B. M. — 2) *medii*] *medium* M. — 3) *pedis*] *pedibus* L. — 4) *et*] om. L. — 5) *dicitur*] *unde involare id est furari* add. L. — 6) *dicti*] om. pr. — 7) *obtulere*] *obtulerunt* L. — 8) *ex*] *ab* Gu. 1. — 9) *anni*] om. B. — 10) *naturalis*] *naturale* S. — 11) *Virgil.*] Sic M. Gu. 2. *Verg. stellae* L. *Virgiliae* vulg. — 12) *dicitur*] *dictus* B. — 13) *Verruncent*] *Veruncent* B. Gu. 1. pr. S. — 14) *Di*] Sic M. Gu. 1. 2. *dii* vulg. — 15) *monerint*] *monuerint* S. — 16) *id est*] om. Gu. 2. — 17) *avertissent*] *vertissent* L. B. M. om. Gu. 1. — 18) *ferro vastam*] *vast. ferro* Gu. 1. — 19) *unde*] *ut* L. — 20) *et*] *ut* Gu. 1. — 21) *intelligunt*] *intelligerunt* M. — 22) *soleant*] *solent* L. *solebant* B. Gu. 1. pr. — 23) *Valvoli*] *Valvuli* L. — 24) *follic. fab.*] *fab. foll.* L. — 25) *intelligi vult*] Sic M. Gu. 1. 2. pr. *intelligi voluit* L. S. *vult int.* B. — 26) *habent*] Sic B. M. Gu. 2. pr. S. *habet* Gu. 1. *habeant* vulg. — 27) *Hic — dic.*] om. L. — 28) *Graece dolor*] Sic Gu. 2. *dol. Gr.* vulg. — 29) *στρ. dic.*] *dic. στρ.* B. *στροφ.* om. Gu. 1. pr. — 30) *quod — praef.*] om. B. — 31) *Urvat*] Sic glossam exhibent M. Gu. 2. om. L. B. Gu. 1.

Venerari verbum compositum ex venia et orando.

Ventabant dicebant antiqui[33], unde praepositione adiecta fit *adventabant.*

Viminalis porta et collis appellantur[34], quod ibi viminum fuisse silva videtur.

Vivatus et *vividus* a vi magna dicuntur.

Umbrae vocantur Neptunalibus casae frondeae pro tabernaculis.

Vallescit perierit, dictum[35] a vallo militari, quod fit circa castra, quod qui[36] eo eiiciuntur[37] pro perditis habentur.

Vexillum diminutivum est[38] a velo.

Vinnulus[39] dicitur[40] molliter se gerens et minime quid viriliter faciens.

Vietus languidus, sine vi et naturalibus privatus viribus.

Ungustus fustis uncus.

Vadem sponsorem significat datum in re capitali.

Vecticularia vita dicitur eorum, qui vectibus parietes alienos[41] perfodiunt furandi gratia. Cato: *Vecticulariam vitam vivere, repente largiter habere, repente nihil.*

Viritim dicitur dari, quod datur per singulos viros. Cato: *Praeda quae capta est, viritim divisa.*

Uxorium pependisse dicitur, qui quod[42] uxorem non habuerit[43], res populo dedit[44].

Vulturnalia[45], Vulturno suo deo[46] sacra faciebant, cuius sacerdotem Vulturnalem vocant[47].

Uls Cato pro ultra posuit.

Vesculi male curati et graciles homines. *Ve* enim syllabam rei parvae praeponebant, unde[48] *Veiovem* parvum Iovem[49] et *vegrandem* fabam minutam dicebant.

Vaticanus collis appellatus est, quod eo potitus sit[50] populus Romanus vatum responso expulsis Etruscis.

Vivissimus[51] superlativus a vivido.

Ungulatros[52] ungues magnos atque asperos Cato appellavit.

Verberitare idem Cato frequentative ab eo, quod est verbero, dixit.

Vopte pro[53] vos ipsi Cato posuit.

Ver sacrum vovendi mos fuit Italis. Magnis enim periculis adducti vovebant, quaecunque proximo vere nata essent apud se animalia immolaturos. Sed quum crudele videretur pueros ac puellas innocentes[54] interficere, perductos in adultam aetatem velabant atque ita extra fines suos exigebant.

pr. Scal. expressit schedas Festi. — 32) *vin. nov. Iovi*] *Iovi nov. vin.* L. *nov. vin.* B. Gu. 1. — 33) *antiqui*] om. B. — 34) *appellantur*] Sic M. Gu. 2. *appellabantur* vulg. *appellabatur* Gu. 1. — 35) *dictum*] add. Gu. 2. — 36) *qui*] *cum* L. *quae* B. *quo* Gu. 1. 2. — 37) *eiiciuntur*] *eiciuntur* M. — 38) *est*] om. B. — 39) *Vinnulus*] Sic Gu. 2. *Vinulus* vulg. *Vinolus* Gu. 1. — 40) *dicitur*] om. B. — 41) *pariet. alien.*] Sic M. Gu. 2. S. *perfod. al.* vulg. — 42) *quod*] *quasi* B. — 43) *habuerit*] *habuit* L. — 44) *dedit*] *credidit* B. *aes* pro *res* S. — 45) *Vultur.*] Sic Gu. 2. hoc loco et postea. *Volturn.* vulg. — 46) *suo deo*] *deo sua* L. B. Gu. 1. pr. S. — 47) *vocant*] *vocabant* B. S. *cuius* usque ad v. *vocant* om. Gu. 1. — 48) *unde*] *Varro* add. B. — 49) *parvum Iov.*] om. L. Gu. 1. pr. *ve parvum Iovem* B. (sic). — 50) *potitus sit*] *positus sit* Gu. 1. *potius sit* M. *potitus est* L. — 51) *Vivisismus*] *Vividissimus* L. — 52) *Ungulatros*] *Vigulatios* L. *Ungulatos* Gu. 1. pr. S. — 53) *pro*] om. B. — 54) *innocentes*] om. L.

Versuram facere mutuam pecuniam sumere ex eo dictum est, quod initio qui mutuabantur ab aliis, non ut domum ferrent, sed ut aliis solverent, velut verterent creditorem.

Vae vobis dicebatur ab antiquis et *vae nobis.*

Vinciam dicebant continentem.

Vernisera[1] messalia auguria[2].

1) *Vernisera — aug.*] Cod. B. ita: *Vermiserames palia salia. mensalia* pro vulg. *messalia* S. — 2) *auguria*] *dicebantur* add. L., qui insuper exhibet hanc glossam: *Vaga quae in mare stant Virgilius brevia appellat.* In cod. Monac. haec addita reperiuntur:

Vesp quotiens c (lac.) *cunque sol nubibus aut luna ferruginibus quacunque diei ac noctis hora tegitur neutrum est vesper. vesper facit* (lac.).

Vespere ab hora nona sole descensum inchoanti. hic nominativus declinationem non habet.

Vesperum dum sole occidente dies deficit et declinatur vesperum vesperi.

Vespera cum lucis oriente aurora nox finitur declinatur.

SEXTI POMPEII FESTI

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE

FRAGMENTUM

EX VETUSTISSIMO EXEMPLARI BIBLIOTHECAE FARNESIANAE DESCRIPTUM.

SCHEDAE QUAE FESTI

FRAGMENTO DETRACTAE

APUD POMPONIUM LAETUM EXTABANT.

EX BIBLIOTHECA FULVII URSINI, CUM EIUSDEM NOTIS

IN SEXTI POMPEII FESTI

FRAGMENTUM ET SCHEDAS.

PRAEFATIO FULVII URSINI.

VIGESIMUS agitur annus, ex quo Ant. Augustinus Archiep. Tarraconensis Festi fragmentum, quod maiorum memoria ex Illyrico advectum in bibliotheca Farnesiana servatur, multo quam alii diligentius cum vulgatis contulit, et primus partem alteram eius libri mutilam exscripsit, commentariisque a se illustratam edidit Venetiis, opera Caroli Sigonii. Sed ut tunc erat Romae stlitibus iudicandis XIIVIR, aliisque gravioribus curis impeditus, nonnulla clarissimo viro deque literis optime merito, in eis schedis describendis, exciderunt. Quam quidem editionem doctissimi viri postea secuti, tam multa in ea restituerunt: ut ex iis, quae Lutetiae vulgarunt, intelligi facile possit, quid facturi fuissent, si emendatiorem codicem nacti essent. Nos igitur, quibus has antiquitatis reliquias non solum inspiciendi, sed etiam arbitratu nostro tractandi commoditas saepe fuit, cum ex locorum aliquot collatione animadvertissemus, si fragmenti huius schedae ad fidem archetypi exemplaris repraesentarentur, fore ut quae mutila, mancaque in iis sunt, omnes antiquitatis studiosi facilius ea, certiusque essent divinaturi, curavimus paginas ipsas, eo quo Festus scripsit ordine, numero versuum in singulis pagellis, et litterarum in unoquoque versu, nec aucto, nec diminuto, ita ut sunt in exemplari, qua potuimus diligentia, describendas. Hoc amplius, partem paginarum mutilam, habita spatii, quod supplendum fuit, ratione, infinitis locis resarcivimus: multa ex eorum scriptis, quos supra nominavimus, mutuati, multis etiam de nostro additis; non quod ea vera esse, aut ita Festum scripsisse arbitremur, sed ut doctorum ingenia excitaremus ad bene de hoc fragmento merendum. atque ea quidem supplementa, litterarum varietate, et notis etiam quibusdam ab antiquo distinximus. Ab eo autem separavimus schedas illas, quas a Marullo habuisse dicitur Pomponius Laetus, quod earum archetypum exemplar non exstet, et pars altera paginarum, quae margini proximior ab igne mutilata fuit, neglecta ab iis, qui tunc fragmentum descripserunt, in praesentia desideretur. Quas autem nos edidimus, sunt illae quidem e doctissimi viri ex-

scriptae chirographo, aliis editionibus non modo emendatiores, verum etiam aliquot locis auctiores: ut si qua praeter haec in vulgatis sint, ea plane non esse Festi credendum sit, sed e Pauli epitoma, aut aliunde petita. His omnibus ultimo loco addidimus perbreves quasdam notas earum tantum rerum, quae visae sunt ab aliis praetermissae. nam quae ex epitoma Pauli aut aliorum commentariis suppleta sunt, quia in promptu omnibus, hic notare, nisi si qua imprudentibus nobis irrepserunt, supervacaneum duximus.

NOTAE IN SEX. POMPEI FESTI FRAGMENTUM ET SCHEDAS.

Fragmenti principium fuit vox *Manubiae* usque ad *Malo cruce.* haec habentur in schedis pagina CLX. post *Malo cruce* sequebatur *Mutum* etc. quod in prima gagina fragmenti positum est usque ad *Ordinarium hominem* pagina XXXII. *Ordinarium* sequuntur ea quae in schedis habentur usque ad *Peremere* a pagina CLXXII. usque ad CLXXXII. Reliqua integra sunt in fragmento usque ad *Tablinum* pagina CLXIV. Post *Tablinum* sequuntur quae habentur a verbo *Tabem*, usque ad vocem *vindiciae.* quae finis fragmenti fuit. *Urs.* Nos ordinem restituimus.

Notae, quibus usi sumus in margine ad indicanda ea, quae visa sunt vel aliter legenda, vel addenda, vel tollenda.

f. Fortasse.
A. Addendum.
() Tollendum. *Urs.*

Quae cursiva forma, hoc est, nutante scriptura sunt impressa, quem characterem typorum alii Italicum vocant, ea omnia a Fulvio Ursino suppleta sunt, neque in vetere Codice habentur. *L.*

SEXTI POMPEII FESTI
DE VERBORUM SIGNIFICATIONE FRAGMENTA[1].

Manubiae[2] Iovis tres creduntur esse, quarum unae sint minimae, quae moneant [167] placataeque sint. Alterae quae maiores sunt, ac veniant cum fragore, discutiantque aut divellant quae a Iove sint, et consilio deorum mitti existimentur. Tertiae his ampliores, quae cum igne veniant; et quanquam nullum sine igne fulgur sit, hae propriam differentiam habeant, quae aut adurant, aut fuligine deforment, aut accendant, quae statum mutent deorum consilio superiorum. Manias Aelius Stilo dicit ficta quae* ex farina in hominum figuras, quia turpes fiant, quas alii maniolas appellent. Manias autem, quas nutrices minitentur parvulis pueris esse larvas, id est manes deos deasque qui aut ab inferis ad superos manant, aut Mania est eorum avia materna; sunt enim utriusque opinionis auctores. Mamercus praenomen Oscum est, ab eo quod hi Martem Mamertem appellant. Mamiliorum familia progenita sit* a Mamilia Telegoni filia, quam Tusculi procreavit, quando id oppidum ipse condidisset. Mantare, saepe manere. Caecilius in Epistola: Iam ne* adeo manta. iam hoc vide, caecus animum . . . . . . adventus angit. Manticularum[3] usus pauperibus in nummis recondendis, etiam nostro saeculo fuit. Unde manticulari dicebantur, qui furandi gratia manticulas attrectabant. Inde poetae pro dolose quid agendo usi sunt eo verbo. Pacuvius:

Ad manticulandum astu aggreditur. scit enim quid promeruerit.
modici manticulatur, . . . Ita me facti oppressi iugo.

Item deinde:

Aggrediar astu regem: manticulan|dum est mihi. [168]

Et:

Machinam ordiris novam manticula* tactu, an sanctiora dicis iuraiuranda.

*f. quaedam
*f. fuit
*al. ore
*f. manticulae

1) Sequuntur primum ea, quae apud Urs. hoc titulo habentur: *Schedae quae Festi fragmento detractae apud Pomponium Laetum extabant.* — 2) *Manubiae.*] Acron. in Horat. od. 2. lib. 1. Omnes manubiae albae, et nigrae esse dicuntur, Iovis rubra et sanguinea. Serv. in lib. 1. Aen. In libris Etruscorum lectum est fulminum manubias dici. et in lib. 11. In aequinoctio vernali manubiae Minervales. i. fulmina tempestates gravissimas commovent. Vide in Trisulcum. *Urs.* — 3) *Manticulari.*] Mantela, Servius apud me in schedis inquit, Lucilius dicit mappas mantela, merumque. *Urs.*

Plautus hoc significare videtur, quibus quotidie parvae noxae extergeantur. frequens enim antiquis ad manus tergendas usus fuit mantelorum. Moeson persona comica appellatur, aut coci, aut nautae, aut eius generis. dici ab inventore eius Moesone comoedo (ut) ait Aristophanes Grammaticus.

Maeniana appellata sunt a Maenio censore, qui primus in Foro ultra columnas tigna proiecit, quo ampliarentur superiora spectacula. Maior Graecia dicta est Italia, quod eam Siculi quondam obtinuerunt: vel quod multae magnaeque civitates in ea fuerunt ex Graecia profectae. Maius mensis in compluribus civitatibus Latinis ante Urbem conditam fuisse videtur. qua ex causa utrum a maioribus, ut Iunius a iunioribus dictus sit, an a Maia, quod Mercurio filio eius res divinae fiant solemnes, an quod ipsi deae in multis Latinis civitatibus sacrificia fiebant . . .* Monstrum, ut Aelius Stilo interpretatur, a monendo dictum est, velut monestrum. Item Sinnius Capito, quod monstret futurum, et moneat voluntatem deorum. quod etiam prodigium, velut praedictum* et quasi praedictum, quod praedicat eadem, et portentum, quod portendat et significet. inde dici apparet id quartum, quod mihi visum est adiciendum, praesertim cum ex eadem significatione pendeat, et in promptu sit omnibus, id est, ostentum; quod item ab ostendendo dictum est. Apud auctores[1] qui monent histriones in scaena sed etiam ubi adiciuntur commentarii. Monile dictum est ornatus mulieris, qualem habuisse Eri || phy-[169] lam fabulae ferunt. ex eo etiam equis praependens a collo ornamentum, monile appellant. Molucrum non solum quo molae teruntur* dicitur, id quod graeci μύλικρον[2] appellant, sed etiam tumor ventris, qui etiam virginibus incidere solet; cuius meminit Afranius in Virgine:

* f. A. ipso mense.
* f. praedicium,
* al. verruntur
* al. vertuntur,

Ferme virgini, tanquam gravidae mulieri uterus, molucrum vocatur, transit sine doloribus.

Cloatius etiam* in libris sacrorum, molucrum esse aiunt ligneum quoddam quadratum, ubi immolatur. Idem Aelius in explanatione carminum Saliarium eodem nomine appellari ait, quod sub mola supponatur. Aurelius Opilius appellat ubi molatur. Mola etiam vocatur far tostum, et sale sparsum, quod eo molito, hostiae aspergantur. molas avias inepte quidam dictas putant. Mundus etiam mulieris . . . . . . potest. Accius:

* f. A. et Aelius.

Cum virginali mundo clam patre.

Ennius:

Idem loco[3] navibus celsis munda facie, atque etiam aere Cereris.

Qui* mundus appellatur, qui ter in anno solet patere. III. Kal. Sept. et IIII. Non. Octobr. et III. id. Novemb. Qui (vel omni* dictus est, quod terra movetur. Mamphula appellatur panis Syriaci genus, quod, ut ait Verrius, in clibano ante quam percoquatur, decidit in carbones, ciceremque cuius meminit Lucilius:

* f. Quin
* f. id omne

Pistricem valida* si nummi suppeditabunt.

Addas empleuron, mamphulas quae sciat omnis.

* f. validam

Municeps est, ut ait Aelius Gallus, qui in municipio liber natus est. Item qui ex alio genere hominum munus functus est. Item qui in municipio ex servitute se liberavit a municipe. Item

1) Excidit hoc loco aliquid, quod ex Pauli epitoma suppleri potest in hunc modum: *Monitores dicuntur non solum qui monent* cet. Tum legendum: *libri dicuntur commentarii.* — 2) Lege:

municipes erant, qui ex aliis civitatibus Romam venissent, quibus non licebat magistratum capere sed || tantum muneris partem. At Servilius* aiebat initio fuisse, qui ea conditione cives [170] *f. Serfilius
Ro. fuissent, ut semper remp. separatim a populo Ro. haberent, Cumanos, Acerranos, Atellanos, qui aeque cives Ro. erant et in legione merebant, sed dignitates non capiebant. **Mutas** quasi* e litteris appellatas quidam putant, quod positae in ultimis partibus orationis *f. quasdam
obmutescere cogant loquentem. quidam quod parvae, exiguaeque sint vocis, ut quando mutum oratorem, aut tragoedum dicimus. **Multam** Osce dici putant poenam quidam. M. Varro ait poenam esse, sed pecuniariam, de qua subtiliter in L. I. quaestionum Epist. refert. **Mulleos** genus calceorum aiunt esse, quibus reges Albanorum primi, deinde patricii sunt usi. M. Cato originum Li. VII: Qui magistratum Curulem cepisset (calceos) mulleos allutaciniatos* ceteri perones. Item Titinius in Seriana**: *f. alutacinatos, vel lunatos.
Iam cum mulleis te ostendisti, quos tibiatis in calceos. quos putant a mullando dictos. i. suendo. **Multifariam** dixerunt antiqui, videlicet, quod in multis locis **f Setina
fari poterat. **Manius Egeri*** . . . Nemorensem Dianae consecravit, a quo multi, *f. Aegerius agrum
et clari viri orti sunt, et per multos annos fuerunt. unde et proverbium. **Multi Mani Ariciae.** Sinnius Capito longe aliter sentit. ait enim turpes et deformes, significari, quia Maniae dicuntur deformes personae, et Ariciae genus panni* fieri quod *f. panis.
manici* appelletur. **Moene** singulariter dixit Ennius: Apud Emporium in campo *f. Manii.
hostium pro* moene. **Mutire** loqui. Ennius in Telepho: *al. per.

Palam mutire plebeio piaculum est.

Moenia muri et cetera muniendae urbis gratia || facta, ut Accius in Halenibus: [171]

Sígna extemplo cánere ac tela ob moénia offerre ímperat.

Significat etiam officia. Plautus in Nervolaria*: *f. Sticho.

Prohibentque moenia alia, unde ego fungor* mea. *al. fungar.

Murinam genus . . . . . . **Manuos** in carminibus saecularibus Aelius Stilo significare ait bonos. Et inferi di Manes pro boni dicuntur a suppliciter eos venerantibus propter metum mortis, ut immanes quoque pro valde* . . . . dicuntur. *f. A. non bonis.
Muscerdas prima syllaba producta dicebant antiqui stercus murum. **Mapalia** casae Poenicae appellantur, in quibus quia nihil est secreti, solet solute viventibus obici id vocabulum. Cato originum libro quarto: Mapalia vocantur ubi habitant; ea quasi cohortes rotundae sunt. **Metalli*** dicuntur in lege militari quasi mercenarii. *f. Metelli.
Accius Annalibus XXVII. Calones famulique metallique* caculaeque; a quo *f. metellique.
genere hominum Caeciliae familiae cognomen putat[3] ductum. Quod est . . . . **Manum et mentum** proverbium est ex Graeco ductum, quod est: πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου. Calchantem vitis ferentem quidam augur vicinus praeteriens dixit errare; non enim ei fas esse novum vinum . . . . **Minusculae quinquatrus** appellantur Idus Iun. quod is dies festus est tibicinum qui colunt Minervam, cuius deae proprie festus dies est Quinquatrus mense Martio. **Muli Mariani** dici solent a C. Mari instituto, cuius milites in furca sunt posita* tabella varicosius onera sua *f. superposita.
portare assueverant. || **SEXTI POMPEI FESTI LIBER XIII. INCIPIT**[4]. **Mulus*** [172] *f. A. vehiculo lunae adhibetur, quod tam.

μυλήκορον. — 3) *In Deilocho* Ven. et Scal. in marg. *Cereris* deest apud eosdem. — 4) Lege *putatur.* — 5) Sic media in littera M. libri XIII. inscriptio legebatur in Codice, ut intelligitur ex praefatione Ursini.

. . . . ea sterilis sit, quam mulus; vel quod ut mulus non suo genere sed equis ortus, sic ea Solis, non suo fulgore luceat. **Murtiae deae** sacellum . . . . **Martius mensis** initium anni fuit et in Latio, et post Romam conditam, quod eo* gens erat bellicosissima, cuius rei testimonium est, quod posteriores menses, qui annum finiunt, a numero appellati, ultimum habent Decembrem. **Malo cruce** masculino genere cum dixit Gracchus in oratione, quae est in P. Popillium posteriorem*, tam repraesentavit antiquam consuetudinem, quam **hunc frontem** atque **hunc stirpem** idem antiqui dixerunt, et rursus **hanc lupum**, **hanc metum**. Item cum idem in Pompilium et matronas* ait: **Eo exemplo instituto, dignus fuit qui malo cruce periret** . . . . ||

* f. ea
* f. posteriore.
* Popillium et Mathonem.

Mutum dicimus: aut quod nullius fiant vocis, cum in eas litteras incidant[1]. [1] **Metaphoram**, quam Graeci vocant, nos tralationem, id est, domo mutuatum verbum: quo utimur inquit Verrius[2], *in oratione*, saepius quidem honesti ac[3] *significantis verbi defectu*, ut speciosiora*[4], atque *eodem etiam* significan*tiore*[5], quam proprio[6] *vocabulo*, rem indicemus . . redit[7] ad sua . . . . . . tralatum manebit quo pervenit . . . . . . as alieno perinde ac suo ab . . . . . . **Metaplasticos**[8] dicitur apud *poetas usurpari id*, quod propter necessitatem metri *mutare consueverunt*, quod item barbaris*mus dicitur in solu*ta oratione conscrib*enda*[9] . . . . Meta . . . . ca a cariore . . . . quod[10] . . . . dicare ait Ennius . . . id est . . . . Meta[11] . . . . . abus ut . . accip . . . . gratia . . . . necessitate. **Metonymia** est tropos, cum ab eo, quod continet, significatur id, quod continetur, aut superior inferiore, et inferior superiore. Quae continet, quod continetur; ut Ennius, cum ait:

* f. speciosiore

Africa terribili tremis* horrida terra tumultu.

* f. tremit

ab eo quod continetur id quod continet; ut cum dicitur; epota amphora vini. a superiore inferior, ut Ennius:

Cum magno strepitu Volcanum ventus vegerat.

ab inferiore superior, ut:

persuasit animo vinum deus, qui multo est maximus.

Masculina et feminina vocabula dici melius est secundum Graecorum quoque consuetudinem, qui non ἀνδρικὰ et γυναικεῖα ea, || sed ἀρσενικὰ dicunt et θηλυκά[12]. [2]

1) Haec verba aperte pertinent ad superiorem glossam *Mutas*. Ceterum ab his incipit *Fragmentum Festi*. — 2) *Ferrius ali. ne saep.* Pr. Ven. Sc. — 3) *Honesti ac q.* Pr. Ven. Sc. — 4) *enas ut speciosiora at* Pr. Ven. Sc. — 5) *ero significante* Pr. *ere significante* Ven. Sc. — 6) *no, quam proprio* Pr. Ven. Sc. — 7) *leret, redit ad sua* Pr. Ven. Sc. — 8) *Meta . . stices* Pr. Ven. Sc. — 9) *Oration . . . scrib . . .* Pr. Ven. Sc. — 10) *Quod* om. Ven. Sc. — 11) *Meta* om. Ven. Sc. — 12) *σενικὰ dicunt et θηλυκά* om. Pr. Ven. Sc. — 13) *Matronis.*] Vide Festum in *Pilentis*, et Livi. V, 25. *Apolloni* autem antiqua scribendi ratio e Graeco fonte ducta, qualis in aereo numismate, APOLLONI SANCTO. *Urs.* — 14) *Apollini quod* Ven. Sc. — 15) *isi vocem* Ven. Sc. — 16) *eem* Ven. Sc. — 18) *Mille.*] Agellius lib. 1. cap. 16. Quis inventus est, qui L. Antonio mille nummum ferret expensum. in his, atque multis aliis, mille numero singulari dictum est. *Urs.* — 18) *Municas.*] Pla-

Matronis[13] *aurum fuisse redditum Sinnius Capito* ait: quod *videtur hoc significare: matronis* fuisse *restitutum aurum, ex quo P. R. crateram fecerat*, et eam *Apollini Delphos miserat: ut est testi*monio *index tabella: quod quidem aurum dederant ma*tronae *orna*tui *demptum suo, ut votum solveretur* Apolloni[14]. qui*dam dicunt de eo potius esse intelligendum*, quod *contulerunt olim matronae ad Capitolium* a Gallis Seno*nibus liberandum. id eis postea reddi*tum est a *populo Ro. Magisterare pro regere*, et temperare di*cebant antiqui. Sed alias magist*erare quidam *ponunt pro*
. . . . Muta . . . . isi voce[15] . . .
. . . . multo . . . . intelle .
. . . . rem[16] . . . as dici . . . .
ut cui potius con . . . . *Mille*[17] singulariter di*cebant antiqui, quod nunc* non aliter dicimus cum *mille nummum proferimus. Municas*[18] item*, * f. id
communicas, dicit *Verrius a muniis id est operibus* est . . . aut[19] potius co .
. . *Mancipatus*[20], *ita adoptantis* ut patri* sui heres *erat. adoptivus enim eius* * f. patris
*qui adop*tet, tam heres est, quam *si ex eo natus esset. sui patris, quasi* in potestate alie*na non esset, ita est legitimus* et suus heres, ut p*atet manifeste ex eo, quod ait Ser.* Sulpicius in ea oratio*ne, quam scripsit et habuit* pro Aufidia. *Multifacere antiqui dicebant sicut* magnifacere, *item et parvifacere. testis est M. Cato* in ea, quam *scripsit contra Q. Minucium Thermum de* X hominibus: *Neque fidem, neque iusiurandum* neque pu*dicitiam multifacit* . . *quod quidem merito ab* || *usu recessit, quia* [3]
non astimatur novo quantitas*, *nec desiderat multitudinem, nec con*tinetur nu*mero.* * f. qualitas
Magistri[21] *dicunt in omnibus* rebus, qui ma*gis ceteris possunt, ut Magistri* equitum, et *Magistri populi, item ludorum Apol*linis, dixe*runt antiqui: quae nunc aliter* dicuntur, velit* *ostendit Cato in oratione quam dixit* contra ora*tionem* . . . . . * f. velut
. . . . *Maledictores*[22] *dicebant antiqui, quos* nos appellamus *maledicos. Cato cum proficisceretur, in* Hispania* re*movendi maledictores.* Mihipte pro mihi * f. Hispaniam
ipse, Cato posuit, cum dixit, decuit talenta . . . . versia, atque . . . . entia item a . . *Mansues, pro, mansuetus dixit* Cato in epistola *ad* . . . . mansues ad . . . .
Meritavere, saepe meru*ere dixit Cato in* . . . *P*oenorum, IIII Suf*fetes evocaverunt statim* omnis cohortes, omnis *etiam, qui stipendia merit*averunt. *Magnificius*[23] *pro magnificentius usurpa*vit Cato in ea, quam *scripsit* . . . .
gna, quis homo . . . . *aut* pulchrius purgat *aut magnificius: nunc*

cidus in glossis. Municare, communicare: dictum a moeniis. i. operibus. puto autem moenicare dixisse antiquos; qui oe, pro, u, ponebant, ut oesus pro usus; moerus pro murus. *Urs.* — 19) *aut ut potius* Ven. Sc. — 20) *Mancipatus.*] Agellius lib. 5. cap. 19. Filium adoptivum tam procedere, quam si se natum habeat. *Urs.* — 21) *Magistri.*] Videndendus Festus in *Vici.* Paulus in *Magisterare.* et inscriptio ludorum saecularium. MAG. XVIR. et MAG. XVVIR. *Magistri* autem, vel contra omnia Pauli exemplaria scribendum puto. *Urs.* — 22) *Maledictores.*] Cato in oratione cum proficisceretur in Hispaniam citatur infra in *Navitas. Urs.* — 23) *Magnificius.*] Agellius lib. 13. cap. 18. citat Catonem de falsis pugnis contra Thermum: quae forte oratio indicatur dimidiato verbo . . . . *gna.* De Catonis autem nepote, quem *magnificentius* pro *magnificius* dixisse ait Festus, meminit 13. cap. 18. cum inquit. M. Cato. M. F. M. N. vehemens orator fuit, multasque orationes

*magnificent*ius dicimus, cum mag*nifice eius positivus sit.* at nepos eius, in ea *quam scripsit* . . . *Ta*men ait, cum Aedilis *Curulis esset*, *Magnae Ma*tris ludos magni-
*f. Munificior *ficentius*, *quam alii*, *fecit.* Magnificior* quoque *idem deduxisse videtur* a munifice, cum dicamus *nunc munificentior*, *quam*vis munificens non sit *apud nos in usu. Cato* in ea, quam scripsit, id . . . . *nemo* munificior . . . . Mediocriculo || usus est in ea quam dixit Cato in consulatu: Ridibundum [4]
f. gerere magistratum genere pauculos homines, mediocriculum exercitum obvium duci. Mutini
f. Veliis Titini sacellum fuit in Velis, adversum mutum Mustellinum in angi*portu* de quo aris sublatis balnearia sunt *f*acta domus. CN. D*omiti.* Calvini, cum mansisset ab urbe condita *ad pri*ncipatum Augusti *Caesaris inviolatum: religioseque*, et sancte cultum *fuisset*, *ut ex Pontificum libris* manifestum est, *nunc habet aediculam ad miliarium ab urbe* sextum et vicensimum, dextra v*ia iuxta diver*ticulum *viae*, ubi et colitur, et *mulie-*
*f. velatae *res sacrificant* in *ea togis praetextis* vl*atae* Matronae a magistra*tibus non summove*bantur*, *ne pulsari*, *ne contrec*tarive viderentur, neve gra*vidae conc*u*terentur. ob* quam
*f. essedo *etiam cau*sam ait Verrius, *neque earum viros* sedentes cum uxoribus de essequo* escen*dere coac*tos a magistratibus, quod communi vehiculo vehitur vir et uxor. Minuitur[1] populo luctus aedis dedicatione; cum Censores lustrum condiderunt; cum votum publice susceptum solvitur; privatis autem, cum liberi nati sunt; cum honos in familia venit, cum parens aut liberi, aut vir, aut frater ab hoste captus domum redit; cum desponsa est;
f. is cum propriore quis cognatione quam his, qui lugetur, natus est; cum in casto Cereris
f. tione est, omnique gratulationi. Maximae dignationis Flamen Dialis est inter quindecim
f. certa Flamines, et cum cetera discrimina maiestatis suae habeant, minimae habetur Pomonalis, quod Pomona levissimo fructui agrorum praesidet pomis. Mundus[2], ut ait Capito Ateius in L. VII. Pontificali, ter in anno patere solet, diebus his*:* postridie Volcanali, et ante diem VI. Id. Nov. qui, quid ita dicatur sic re || fert Cato in commentariis iuris [5] civilis: Mundo nomen impositum est ab eo mundo, qui supra nos est:
f. potui forma enim eius est, ut ex his qui intravere cognoscere potuit, adsi-
f. illi milis illae. Eius inferiorem partem veluti consecratam Dis Manibus clausam omni tempore, nisi his diebus qui supra scripti sunt, maiores c*ensuerunt:* quos dies etiam re-
f. occultae et abditae ligiosos iudicaverunt ea de causa, quod quo tempore ea quae occulte, et abdita ea religionis Deorum Manium essent, veluti in lucem quandam adducerentur, et patefierent, nihil eo tempore in rep. geri voluerunt. itaque per eos dies non cum hoste manus conserebant; non exercitus scribebatur; non comitia habeba*nt*[3]; *non* aliud quicquam in rep. nisi quod ultima necessitas admonebat, administrabatur. Mos est *institutum patrium*; id est, memoria veterum pertinens maxime ad religiones, *cerem*oniasque antiquo-

ad exemplum avi scriptas reliquit. *Urs.* — 1) *Minuitur.*] Plinius lib. 11. cap. 18. de apib. mortuo rege. Subtrahitur, inquit, deducta multitudine alias spectantes exanimem, luctum non minuunt. Arnobius lib. 5. Quid temperatus fabae alimonio panis, cui rei nomen dedistis castus: nonne illius temporis imitatio est, quo se numen a Cereris fruge violentia moeroris abstinuit. *Urs.* — 2) *Mundus.*] Post verbum *Volcanalia*, addendum ex Pauli epitoma, *a. d. tertium Non. Oct.* Macrobius lib. 1. cap. 16. Plutarch. in Romulo. Apuleius apolog. 1. Quoniam ut res est, maius piaculum decernis speculum philosopho, quam profano Cereris mundum videre. *Urs.* — 3) *Habebantur* Pr. *habeba* . . Ven. Sc. — 4) *Angulus quod* Pr. — 5) *Mensae.*] Varro lib. 5. rerum di-

rum. **Milium** quidam putant cepisse nomen a maxima nummorum summa, quae est mille, quod ali* Graecae stirpis judicant esse, cum id illi *κέγχρον* vocent; tam hercules, quam panicum, *μελίνην*. **Municipalia** sacra vocantur, quae ab initio habuerunt ante civitatem Romanam acceptam, quae observare eos voluerunt Pontifices, et eo more facere, quo adfuissent* antiquitus. **Minora templa** fiunt ab Auguribus cum loca aliqua tabulis, aut linteis saepiuntur, ne uno amplius ostio pateant, certis verbis definita. itaque templum est locus ita effatus, aut ita septus, ut ea una parte pateat, angulusque[4] adfixus* habeat ad terram. **Manalis fons** appellatur ab Auguribus puteus perennis, neque tamen spiciendius* videtur, quia flumen id spiciatur, quod sua sponte in amnem influat. **Manes Di** ab Auguribus invocantur, quod i per omnia aetheri || terrenaeque* *manare credantur. Idem, dii* superi atque inferi *dicebantur: quos ideo invocabant* Augures, quod hi *existimabantur favere vitae* hominum. ***Munus**, ait Verrius, dicitur administratio* rei public*ae, item magistratus, aut praefect*urae, inperi, *provinciae: cum multitudinis univers*ae consensu, *utque legitimis in unum convenientis* populi comit*iis alicui mandatur per suffragia*, ut capere eam *possit iussu populi demandatam:* certove ex *tempore ex fide sua; et certum usque* at* tempus admin*istrare. **Monstra** dicuntur na*turae modum e*gredentia: ut serpens cum pedibus* avis cum quat*tuor alis: homo cum duobus capitibus*, iecur cum dist*abuit in coquendo.* ***Muta exta*** dicuntur, quibus ni*hil divinationis, aut* responsi *elicitur. ut contra, dicuntur ad*iutoria, quae *certum aliquid eventurum indic*ant, aut ab in*cendio ut caveamus, aut* a veneno, talique *re certum aliquid, manifestumque* instare periculum *portendunt, aut indicant* finium diminution*em. **Minora**, itemque **ma**iora* **auspicia**, quae d*icantur, docet Messala; nam* maiora, Consulum Pr*aetorum, Censorumque dici ait;* re*liquorum* minora: cum illi *maiores; hi autem min*ores magistratus dic*i consueverint.* ***Mensae***[5] in aedibus sacris arar*um vicem obtinent, quia* legibus earum omnium s*acrae quoque mensae sunt:* ut velut in ararum, vel in *pulvinaris loco sint. pri*vati quoque in primis* *ipsis locis habere solent*, ubi sacras* habituri *sint, cuius modi est* parentatio, non sacrific*ium* . . . . magno cr . . . . tenebat aram . . . . || ***Mille urbium** populus* stetit pro regno *dixisse ait* . . . . . . Veranius in libro *quem inscripsit priscarum vocum*, quod ei summae *videatur originem dedisse, ac* causam Graec*us sermo, χιλιὰς et χιλιάδες.* eo autem non *omnes uti. **Mutas**[6] **litteras** et sem*ivocales *solebant antiqui duplicare s*cribendo, aut *legendo, et ita ait Ennium scrip*sisse, in eo *quem de* . . . . *a quo muta* duplicata sit *primum.* ***Manumitti**[7] dicebatur* servus sacrorum *causa, cum dominus eius tenens m*odo caput, *modo membrum*

* f. alii
* f. adsuessent
* f. angulosque adfixos
* f. spiciendus
* f. terrenaque
* f. ad
* f. privis
* f. sacra

vinarum apud Macrobium lib. 3. cap. 2. dicit aras primum ansas dictas: quod esset necessarium a sacrificantibus eas teneri. inde Virgilius. Talibus orabat dictis, arasque tenebat. haec ad fragmentum . . . . tenebat aram . . . . . *Urs.* — 6) *Mutas litteras.*] Festus in Solitaurilia. Quam consuetudinem, inquit, Ennius mutavisse fertur, utpote Graecus Graeco more usus, quod illi aeque scribentes ac legentes duplicabant mutas et semivocales. *Urs.* — 7) *Manumitti.*] Hanc manumissionis formulam, verbis quibus erat concepta, in editione Augustiniana omissis aliis luxatis male acceptam, suae nos integritati, nisi fallimur, restituimus. Festus in *Puoi.* Puri, inquit, probi, profani, sui auri dicitur in manumissione sacrorum causa ex quibus Puri significat, quod in usu spurco non

*f. edicit Ego *aliud eiusdem servi, ita* edicite* [1] hunc *hominem liberum esse volo: ac* pro eo auri
*f. tum XX *puri, probi, profani mei solvo, ut prius*quam digre*diar, efficiatur iuris* sui. dum*
*f. emittebat his ser*vum verbis e manu homi*nem liberum mit*tebat**. *Mosculis Cato* pro parvis (qui)
moribus dixit *in ea quam scripsit* . . . . Migrare mensa [2] *quod legibus*
eius sacra esset, diisque templi posita, *inauspicatum apud antiquos habe*tur, cum se-
quitur sua *migrantem poena. Mensas aiunt* quidam fuisse in *triviis poni solitas, quae*
*sint trivi*ales appellatae. *Mente captus dicitur, cum mens* ex hominis potestate
*abiit; et idem appellatur de*mens, qui (quod) de sua *mente decesserit, et* a mente
(mente) abierit.

*Manare solem tunc so*litos esse antiquos *dicere ait Verrius*, cum solis orien-
tis radii *splendorem iacere coep*issent, atque ideo primum *diei tempus, mane dictum,*
*f. id dicitur *quam*vis magis addicitur* *quod manum, bonum dicebant a ma*ne, idem a mature: quod
id *bonum est, quod maturum est*, unde et Matuta dic*ta quoque videtur Mater*. Mamer-
tini [3] appel*lati sunt hac* de causa, cum te toto Samnio || gravis incidisset pestilentia, [8]
Sthennius Mettius eius gentis princeps, convocata civium suorum contione, exposuit se
vidisse in quiete praecipientem Apollinem, ut si vellent eo malo liberari, Ver sacrum
voverent, id est, quaecunque vere proximo nata essent, immolaturos sibi, quo facto
levatis, post annum vicensimum deinde eiusdem generis incessit pestilentia. rursum itaque
consultus Apollo respondit, non esse persolutum ab his votum, quod homines immolati
non essent; quos si expulissent, certe fore, ut ea clade liberarentur. itaque i iussi pa-
*f Taurominitana tria decedere, cum in parte ea Si*ciliae* consedissent, quae, *nunc* Tauricana* dicitur,
forte *labo*rantibus [4] bello novo Messanensibus auxilio venerunt ultro, eosque *ab eo* libe-
ra*runt*. provinciales quod ob *meritum* [5] eorum, ut gratiam referrent; et in suum corpus,
communionemque agrorum invitarunt eos, et nomen acceperunt unum, ut dicerentur Ma-
mertini, quod coniectis in sortem duodecim deorum nominibus, Mamers forte exierat:
qui lingua Oscorum Mars significatur. cuius historiae auctor est Alfius libro primo belli
Carthaginiensis. Murrata potione usos antiquos indicio est, quod etiam nunc Aediles
per supplicationes diis addunt ad pulvinaria, et quod XII. tabulis cavetur, ne mortuo in-
f. Castrensibus datur, ut ait Varro in antiquitatum libro primo. Muger dici solet a Castrensium
f. is hominibus quasi mucosus his, qui talis male ludit. Muri** [6] est quemadmodum Ve-
**f. Muries ranius docet, ea quae fit ex sali sordido, in pila pisato, et in ollam fictilem coniecto,
ibique operto, gypsatoque et in furno percocto, cui Virgines Vestales serra ferrea secto,
et in seriam coniecto, quae est intus in aede || Vestae in penu exteriore, aquam iugem, [9]
f. addunt vel quamlibet, praeterquam quae per fistulas venit, addent, atque ea demum in sacri-

fuerit. Probi quod recte excoctum, purgatumque sit. Profani quod sacrum non sit, et quod omni religione solutum sit. Sui, quod alienum non sit. Legis Manliae de vigesima eorum, qui manumittentur Livius facit mentionem lib. 7. reliqua Paulus in epitoma suppeditavit. *Urs.* — 1) *edicito* Ven. Sc. — 2) *Migrare mensa.*] Mensas deae quae in triviis coleretur, sive Dianae, sive Hecatae poni solitas, quae triviales inde appellatae sint, Festi reliquiae indicant. Idem ait, curiales dici mensas, in quibus immolabatur Iunoni, quae Curis est appellata. sive potius, ut ait in *Quirites*, quod in curiis ei Sabini sacrificabant, curiales sunt mensae appellatae. *Urs.* — 3) *Mamertini.*] Vide infra in *Ver sacrum.* et Plin. lib. 3. cap. 13. *Urs.* — 4) *parantibus* Ven. Sc. — 5) *ob . . citum*, cum coniectura in margine *ob exercitum.* Ven. Sc. — 6) *Muries.*] Ex hoc loco Varro apud Nonium in

ficiis utuntur. **Mortuae** pecudis corio calceos, aut soleas fieri Flaminicis nefas habetur . . .[7] sed aut occisae alioqui, aut immolatae, quoniam sua morte extincta omnia funesta sunt. **Me**, pro mihi dicebant antiqui, ut Ennius, cum ait L. II.

si quid me fuerit humanitus, ut teneatis.

et Lucilius:

Nunc ad te redeo, ut quae res me impendet, agatur.

Minorum Pontificum maximus dicitur, qui primus in id collegium venit; item minimus, qui novissimus. **Malevoli Mercurii** signum erat proxime Ianum; qui item erat in Turdellis M . . os[8], *malevoli etiam cognomine* appellabatur: Malevoli autem, quod in nullius tabernam spectabat. **Malluvium latum*** in commentarium* sacrorum, significat manus qui** lavet, a quo malluviae dicuntur, quibus manus sunt lautae perinde, ut quibus pedes, pelluviae. **Maximum[9] Praetorem** dici putant alii eum, qui maximi imperi sit; alii, quia* aetatis maximae. pro collegio quidem Augurum decretum est, quod in Salutis augurio Praetores maiores et minores appellantur: non ad aetatem, sed ad vim imperii pertinere. **Mortis causa stipulatio** existimatur fieri, ut ait Antistius Labeo, quae ita fit, ut morte promissoris confirmetur, aut, ut quidam dixerunt, cuius stipulationis mors fuit causa. **Marspedis**, sive sine r littera maspedis imprecaticie solita vallium* quid significet, ne Messala quidem Augur in explanatione auguriorum reperire se potuisse ait. **Maiorem consulem** L. Caesar putat dici, vel eum, penes quem fasces sint, vel eum, qui prior factus sit. Praetorem autem maiorem, Urbanum: minores ce || teros. **Mendicum** *dici Verrius putat a mente* [10] eius, quam fe*fellit fortuna*, *vel quod precetur quemque* ut vitae su*ae medeatur cibo*. ***Mater Matuta***, manis, *mane*, *matrimonium*, *mater familiae*, matertera, *matrices*, *materiae dictae videntur*, ut ait Verrius, *quia sint bona: qualia scilicet* sint, quae *sunt matura. vel potius a matre*, quae est orig*inis Graecae*, *μήτηρ*[10]. ***Modo*** quodam id *est ratione*, *dicuntur ista omnia: a modo* fit commodit*as*, *commodus*, *commodat*, *accommo*dat, modice, *modestia*, *moderatio*, *modi*ficatio.

*f. datum v. c. — *f. Commentario — **f. quia — *f. qui — *f. in precatione solitaurilium

Naenia[11] est *carmen*, *quod in funere laudandi* gratia can*tatur ad tibiam. quod vocabulum Afra*nius in Mat*erteris posuit*. *Naeniam autem inter exse*quias canti*tabant. sunt qui eo verbo finem sig*nificari cre*diderunt*. *Plautus in* . . . . . abi ergo . . . . Idem Trucul. Huic nom*ini** *amanti mea hera* dixit domi, et ap*ud nos de bonis nae*niam[12] esto*. Quosdam *dicunt velle ideo dici naeniam* quod et* voci sim*ilior querimonia flentium* sit. quidam aiunt nae*niae ductum nomen ab extre*mi intestini voca*bulo*, *ad quod probandum testimo*nio utitur* Plautus**

*f. homini — *f. mesto — *f. ei — *f. utuntur Plauti

Salis, emendandus. Muries fit ex sale, quod sal sordidum pinsum, et in ollam rudem fictilem coniectum etc. *Urs.* — 7) Lacuna nulla significata in Ven. Sc. — 8) *os* haec syllaba abest in Ven. Sc. — 9) *Maximum Praetorem.*] Livius lib. 7. Lex vetusta est, priscisque litteris, verbisque scripta, ut qui Praetor maximus sit, Idib. Septemb. clavum pangat. Vide infra in *Magor cos.* et Sueton. in Augusto, de Salutis augurio. *Urs.* — 10) *Modo.*] *A modo quodam*, *id est*, *ratione dicuntur omnia ista*, *commoditas*, etc. ita puto fuisse scriptum in exemplari. *Urs.* — 11) *Naenia.*] Glossarium. Naenia ἐπιτάφιος ᾠδή. Quae in fine Graeca verba νέατον et νήτη, addita sunt, ea in exemplari ita plane leguntur, notum autem νήτη quid sit. *Urs.* — 12) *naenia* Pr.

*f. chaera at *in Bacchidibus si tibi est ma*chaeoem, ad* nob*is veruina est domi*, *qua quidem ego* te reddam, u*bi me irritaveris*, *confossi*orem soricina *naenia. sive quod extremam flendo* efferimus *eam vocem*, *querendoque; nam* Graeci *νέατον extremum dicunt: sive quod chor*darum ultima *νήτη dicitur*, *appellarunt extre*mam cantionis *vocem*, *naeniam. Naeniae*[1] *deae* sacellum ultra portam *Viminalem fuerat* || *dedicatum*, [11] *nunc habet tantum* aediculam.

Navali[2] *corona donatur*, *qui primus* in hostium *navem armatus transilierit*, *cuiusve* opera, ma*nuve navis hostium capta fuerit. adeptus* est eam M. *Terentius Varro*, *bello Piratico*, *donante* CN. Pompeio *Magno. Item alii*, *inter quos A. A*til-
f. Atilius lus bello *quod gestum est contra Nabin*, *ut scrip*tum est in car*mine Saturnio*, *quod quidem duces ipsi sunt* consueti *in tabellis publice ponere*, *in quo* nominabantur *qui navali corona donati erant. Neunquam*[3] *ponitur* pro nulla*tenus*, *pro non ita; et non*, *etiam significat*, ut nec. *Nefrendes*[4] *dictos asserit Q. Muci*us Scaevola *arietes*, *quod dentibus frendere non possint.* Ateius *Capito*, *infantes esse nondum frendentes*, id est, *frangentes*, *Livius in Odyssea veteri.* Quem ego n*efrendem alui lacteam immulgens* opem . . et . . . . Pro nefrendibus *autem*, *ut antiqui dicebant*, *rienes nunc dicit* usus recens. *sunt qui nefrendes dici putent testiculos*, quos Lanu*vini appellant nebrundines:* Graeci *νεφρούς*, *Praenestini*, *nefrones.* Necerim, nec eum. *Nemora*, *significat silv*as amoenas: va*let enim idem. eius autem voca*buli auctor Ho*merus*, *qui dixit in Iliade: ἐν νέμεϊ σκιερῷ*[5] *ἐπί τε λῖν ἔμβαλε δαίμων*, dubium non *est*, *quin eum designet locum*, qui campos et pascua *habeat: νέμος a Graecis διὰ τὸ νομὰς εἶναι ἐν αὐτῷ*[6], *appellatum. N*emut, nisi etiam
*f. Tribunicia vel *nempe: usus est Cato de potestate* Tribunici*, cum ait . . . . aerumnas. Neminis *genitivo casu usus est Cato*, *cum dixit:* et quis diceret cum sit *neminis. Idem de magistratibus:* vitio creatis, neminisque . . . . *Ennius in* Erechtheo:

lapideo sunt || corde multi, quos non miseret neminis. [12]

Nemo conpositum videtur ex ne, et homo: quod confirmatur magis, quia in persona semper ponitur, nec pluraliter formari solet, quia intelligitur pro nullo. Neci datus proprie dicitur, qui sine volnere interfectus est ut veneno, aut fame. Necessarium
f. Opilius ait esse Opillus Aurelius, in quo non sit cessandum, aut sine quo vivi non possit: aut sine quo non bene vivatur: aut quod non possit prohiberi, quin fiat. Necessari sunt, ut Gallus Aelius ait, qui aut cognati, aut adfines sunt, in quos necessaria officia conferuntur praeter ceteros. Neclegens dictus est, non legens, neque dilectum habens, quid facere debeat, omissa ratione officii sui. Nec coniunctionem Grammatici fere dicunt esse disiunctivam, ut nec legit, nec scribit, cum si diligentius inspiciatur, ut fecit Sinnius Capito, intelligi possit, eam positam esse ab antiquis pro non, ut et in XII.

1) *Naeniae deae.*] Videndus Augustinus de civitate Dei lib. 6. cap. 9. *Urs.* — 2) *Navali.*] Attilius Fortunatianus de Saturnio metro. Apud nostros autem in tabulis antiquis, quas triumphaturi duces in Capitolio figebant, victoriaeque suae titulum saturniis versibus prosequebantur, talia reperi exempla, ex Regilli tabula. Duello magno dirimendo, regibus subigendis etc. *Urs.* — 3) *Neunquam.*] Placidus in Glossis. Neunquam, et non significat, et non ita, et non adeo. *Urs.* — 4) *Nefrendes.*] Terent. Scaurus de Orthographia. Ne pro non, antiqui posuere, ut nefrendes porcos, qui

est: ast ei custos nec[7] escit. item, si adorat furto, quod nec manifestum erit. et apud Plautum in Fasmate:

nec recte si illi dixeris.

et Turpilium in Demetrio:

nec recte dici mihi, quod iam dudum audio.

Necunquem, necunquam quemquam. Nequalia, detrimenta. Nequinont, pro nequeunt, ut solinunt, et ferinunt: pro solent, et feriunt dicebant antiqui. Livius in Odissia. partim errant, neque nunc* Graeciam redire. Nequitum et nequitur *f. nequinont
pro non posse dicebant, ut Pacuvius, cum ait:

Sed cum contendi nequitum, ut* clam tendenda est plaga. *f. tum

Plautus in Satyrione:

retrahi nequitum, quoquo progressa est semel.

et Cato Originum L. I. Fana in eo loco complura fuere; ea exauguravit, praeterquam quod Termino fanum fuit; id nequitum exaugurari. Nequiquam significare || idem [13] pro[8] frustra, plurimis auctorum exemplis manifestum est. Nectere, ligare significat, et est apud plurimos auctores frequens, quin etiam in commentario sacrorum usurpatur hoc modo. Pontifex minor ex stramentis naturas* nectito, id est, funiculos facito, quibus *f. napuras
sues adnectantur. Nectar Graece significat deorum potionem. Unde Vergilius ait:

Stipant et dulci distendunt nectare cellas;

item Lucretius L. II:

Et nardi florem, nectar qui floribus* halet. *f. naribus

Non pridem, aeque et recte et frequenter dicitur, ac iampridem, quampridem. Nequam aurum est, auris quod vis vehementius ambit, hoc versu Lucili significari ait Sinnius Capito, nequam esse aurum quod auris laedat; vel pondere inaurium, cum mollissima pars auris inciditur; vel ex auro intelligi pecuniam, cuius respectu et nimia cupiditate homines ad peccandum adduci. Nec mulieri, nec gremio credi oportere, proverbium est, quod et illa incerti et levis animi est, et plerumque in gremio posita, cum in oblivionem venerunt pro* exsurgentium, procidunt. Nexum est, ut ait Gallus Aelius, *f. propere
quodcunque per aes et libram geritur idque necti dicitur. quo in genere sunt haec, testamenti factio, nexi dando*, nexi liberanto**. Nervum appellamus etiam ferreum vinculum, quo pedes impediuntur, quamquam Plautus eo etiam cervices vinciri ait: *f. datio **f. liberatio

perfidiose captus eo epol* nemo cervices probat. *f. edepol

Nexum aes apud antiquos dicebatur pecunia, quae per nexum obligatur. Negumate in carmine CN. Marci vatis, significat, negate, cum ait:

quamvis moventium duonum negumate.

Negritu in auguriis significat aegritudo. Nebulo dictus est, ut ait Aelius Stilo, qui non pluris est, quam nebula, aut quam[9] non facile perspici possit, qualis sit. Nequam,

sunt sine dentibus, i. qui fabam frendere non possunt. Placidus in Glossis. Nefrendem infantem nondum dendatum, qui frendere cibum non queat, i. frangere. *Urs.* — 5) *ἐν νέμεϊ σκιε* . . . . *δων* dubium non . . . . Sic in Sc. et Ven. legitur. — 6) *νομὰ εἶναι ἐν αὐ* . . . ., nihil amplius, Ven. Sc. — 7) *Nec.*] *Nec escit*, scribendum pro *nec esit.* nam *escit*, pro *erit*, antiqui dicebant, et superescit, pro *supererit. Urs.* — 8) *idem quod fr.* Ven. Sc. — 9) *qui* Ven. Sc.

nugator. || Negibundum antiqui pro negantem dixerunt. Cato in ea, quam scripsit [14] . . . . negibundus . . . . Neutiquam[1] pro nullo modo dici, testis est . . . cum ait. Sed mihi neutiquam cor consentit, cum oculorum aspectu. Cice. Indissolubiles quidem esse non potestis, neutiquam tamen dissolvemini. Nepos[2], luxuriosus a Tuscis dicitur: nam nepotes sunt luxuriosae vitae homines appellati; quod non magis his res sua familiaris curae est, quam iis, quibus pater avusque vivunt. quod nomen ductum ab eo, quod natus post patri sit, quam filius. Quidam, inter quos Aristarchus interpres Homeri, Graecum esse volunt, ad quod τεοῖσι νεπόδεσσιν ἑτοίμη[3], afferunt ex Apollonio. Nephasti[4] dies notabantur. N. littera quod iis nephas est Praetori, aput* quem lege agitur, fari tria verba, do, dico addico. Nep. nota designari solent qui nephasti priores sunt, quorum pars anterior fas: his servi liberati sunt, delectus habentur, exercitus scribuntur, et in provincias ire licet, sacra quoque instituta fiunt, et vota nuncupata solvi, et aedes sacrari, solent. Nepa Afrorum lingua sidus, quod dicitur a nostris cancer, vel ut quidam volunt scorpios. Plautus in Casina: Recessim dabo me ad parietem, imitabor nepam. Nepus, non purus. Nesi[5] pro sine positum est in lege dedicationis arae Dianae Aventinensis. Nauteam ait Opilius Aurelius, herbae genus esse granis nigris, qua coriarii utuntur, cuius videri a nausea ductum nomen, quia nauseam facit, permutatione T. et S. litterarum intermedia antiquis consueta. Plautus in Artemone: Unguentum quod naribus mulionum nauteam fecisset . . . . || . . . . lem atque aromatum. Idem Curculione: Nam odor [15] unguentum omnium prae tuo nautea est. In Casina: ei pro scorto supponetur hircus unctus nautea[6]. Labeo in commentario iuris pontificii ait, nauteam rubidum quiddam esse, quo Pontificum vestimenta quaedam colorant. Nationem, item apud antiquos, natum, Cincius, genus hominum, qui non aliunde venerunt, sed ibi nati sunt, significare ait; qui et nationem ait non tantum universim de omnibus set* et[7] de singularibus quoque hominibus seiunctim dici solere. Sinnius autem Capito, omnia fere genera hominum per nationes dividi, ut Cures, Sabinos, Hernicos, Aequos, item Volscos. In pecoribus quoque bonus proventus futurae, bona natio dicitur. Nautiorum familia a Troianis oriunda est. Nam fuit eorum princeps Nautes, qui Romam detulit simulacrum aeneum Minervae, cui postea Nautii sacrificare soliti sunt. Unde ipsa quoque dea Nautia vocabatur* de causa. Alii quod duce Naute acciti conductique a Brutiis milites fuerint ad Messanam oppugnandam, contra quos a Senatu sit missus L. Caecilius Metellus: qui cum ab illis interfectus esset, missi ad eos fuerunt expostulatum de foedere violato legati . . . . us, P. Veturius, qui cum aliquantisper, ob refectionem corporis in opido quodam insedissent, Brutii, quibus foedus tunc cum Romanis erat, bello statim eo destiterunt. inde a principe Naute, familia Nautia appellata est. Natinatio, dicebatur negotiatio: et Natinatores ex eo,

* f. apud

* f. sed

* f. A. hac trium enim litterarum spatium in exemplari relictum est.

1) *Neutiquam.*] Hic idem versus citatur a Cicerone sine poetae tamen nomine in Academicis. Ciceronis autem locus qui adducitur a Festo, extat in lib. de Universitate. *Urs.* — 2) *Nepos.*] Placidus in Glossis. *Nepos, luxuriosus. Urs.* — 3) . . πόδεσσιν . . nihil aliud, Ven. Sc. — 4) *Nefasti.*] Nefasti in vetere Kalendario N littera indicantur, ut FER. VOLK. N. XV. KAL. IUN. Nefasti autem priores hac nota significantur. N. P. *Urs.* — 5) *Nesi.*] Lex dedicationis arae Dianae Aventinen-

seditiosi, *negotia* gerentes. M. Cato in . . . . . . *tu*multu Macedoniae, E || truriam, Samnites, Lucanos, inter se natinari, atque factiones esse. Naccae appellantur vulgo fullones, ut ait Curiatius, quod nauci non sint, id quod est nullius preti. Idem sentit et Cincius. Quidam aiunt, quod omnia fere opera ex lana, nacae dicantur a Graecis. Naucum* ait Ateius Philologus poni pro nugis. Cincius, quod in oleae nucis, quid [8] intus sit. Aelius Stilo omnium rerum putamen. Glossematorum autem scriptores, fabae grani quod haereat in fabulo*. Quidam ex Graeco ναὶ καὶ οὐχὶ, levem hominem significari. Quidam nucis iuglandis, quam Verrius iugulandam* vocat, medium velut dissepimentum. Plautus in parasito pigro: [16] *f. Nauci *f. fabae hilo *f. iuglandam

Ambo magna laude lauti, postremo ambo sumus non nauci.

item in Mostellaria:

Quod id esse dicam verbum nauci, nescio.

et in Truculento:

Amas hominem non nauci.

et Naevius (et) in Tunicularia:

Eius noctem nauco ducere.

Sed Ennius:

illuc* est nugator nihili non nauci homo. *f. illic

Nares appellari putant, quod per ea nasi foramina odoris cuiusque nari flamus*. Narica est genus piscis minuti. Plautus: *f. fiamus

Muriaticam autem video in vasis stagneis [9] naricam bonam et canutam et taguma quinas factas conchas piscinarias.

Nancitor in XII. nactus erit, praeno* erit. Item in foedere Latino: pecuniam quis** nancitor, habeto: et si quid pignoris nanciscitur*, sibi habeto. Nare a nave ductum Cornificius ait, quod aqua feratur natans, ut avis*. Ennius L. VII.: *f. praedatus **f. qui *f. nancitor *f. navis

alter nare cupit, alter pugnare paratust.

Plautus in Aulularia:

Quasi pueri [10], qui nare discunt, scirpea induitur ratis.

natare igitur est, saepius nare, ut dictitare, factitare. Navus, celer, ac strenuus, a navium velocitate videtur dictus. En || nius L. VI.: [17]

Navus repertus homo Graio patre Graius homo rex.

et L. XVI.:

Navorum imperium servare est insuperantum.

Plautus in Frivolaria:

Nave agere oportet, quod agas, non ductarier.

Navalis [11] scriba, qui in nave apparebat, inter aliud genus scribarum minimae dignitatis habebatur, quod periculis quoque eius ministerium esse* obiectum. Plautus: *f. esset

non ego te novi navalis scriba columbari impudens.

sis, de qua hic Festus, extat in schedis veterum inscriptionum, in quibus est. CETERVM. LEGES. HVIC. ARAE. EAEDEM. SVNTO. QVAE. ARAE. DIANAE. SVNT. IN. AVENTINO. MONTE. DICTAE. *Urs.* — 6) *Nautea.*] Antistius Labeo in Commentario iuris Pontificii citatur infra in *Spurcum. Urs.* — 7) *Se te* Ven. Sc. — 8) *Quod* Pr. Ven. Sc. — 9) Legendum *stanneis.* — 10) Lege *pueris.* — 11) *Navalis.*] Quid si, *remi eminent* scribamus, pro *remi emicant*? certe ad veterem scri-

f. remi emicant. sive quod columbaria in nave appellantur ea, quibus rem geminent sive quod columbariorum quaestus temerarius incertusque. **Nassiterna** est genus vasis aquari ansati, et patentis, quale est quo equi perfundi solent. Plautus in Bacchidibus:

f. Ecquis haec quis evocat cum nassiterna, et cum aqua istum impurissimum?

et in Nervolaria:

Ecquis huc effert nassiternam cum aqua sine suffragio?

et Cato in ea oratione, quam composuit in Q. Sulpicium: Quoties vidi truilos nas-
f. pertusos siternas perfusos aqualis matellas sine ansis. **Nassa** est piscatoria ** vasi †
**f. piscatorii genus, quo cum intravit piscis, exire non potest Plautus:

† f. vasis Numquam hercule ex ista nassa hodie ego escam petam.

Napuras nectito, cum dixit Pontifex, funiculi ex stramentis fiunt. **Nausti-**
*f. videlicet **bulum** vocabant antiqui vas alvei simile vide* a navis similitudine. **Navia** est uno ligno exculpto, ut navis, quo utuntur alveo in vindemia. ficus quoque in comitio appellatur Navia ab Attio Navio augure. Nam cum Tarquinius Priscus institutas tribus a Romulo mutare vellet, deterreretur que ab Attio per augurium, ut eluderet eius prudentiam,
f. ille interrogavit eum, an fieri possit id, quod animo proposuisset suo; cui illo permittente augurio cum respondisset effici posse; iussit Rex cotem, ac || novaculam pro*ferri qua* [18] *prolata, interrogatus augur* an cos illa *posset praecidi, respondissetque posse; novacu*lam subito *praecidit. quo facto statim Navium* ex eo, Tarqui*nio nihil auso contra amplius fa*cere, novacul*am illam ac cotem sub locum* consecratum, defod*i iussisse; et ficum ab eo satam ibi* esse intra id *spatium loci*, *qui contentus fine* sacro sit; *eamque si quando arescere contigisset*, subseri, sum*ique ex ea surculos iussisse. quo fa*cto, tantos i*ntra temporis tractus*, *cum aliae in eo* loco complu*res ficus enatae essent, atque eae* evulsae de*inde de sacro illo loco radicitus* removere*ntur: omnes quae inibi tunc temporis* erant, ficum *praeter unam illam*, *eiectas f*uisse, admo*nitu fatali*, *ac iussu in primis aruspi*cum, et divini*s etiam responsis promittentibus quandiu ea* viveret, lib*ertatem populi R. incolumem man*suram, ideoque *coli et subseri ex illo tempore coeptam.* **Nauscit** cum gran*um fabae se aperit nascendi* gratia, quod non sit dis*simile navis formae.* ***Navitas*** secundum incorr*uptam consuetudinem dic*tos, quos nunc no*s nautas dicimus*, *testis est* Cato in ea, quam scr*ipsit*, *cum in Hispaniam proficisc*eretur, cum ait: navitae *quod secum portaverant* vinum atque oleum, us*us tantum eo sum.* ***Naeviam silvam*** vocitatam extra *urbem ad miliarium quart*um, quod Naevii cu*iusdam ibi domus fuerit*, *a quo* nemora Naevia[1] ap*pellata etiam fuisse, Verrius* ait: quam obprobrii loco *obiici ab antiquis solere*, quod in ea morari ad*suessent perditi ac nequam h*omines, testis est M. Ca*to in ea*, *quam scripsit in* M. Caelium si se appella*visset. Orsus iter eram* a porta Naevia atque ex*inde in nemora Naevia* || *a domo procul Naevia. Unde dicunt* prover*bium natum esse*, *a domo Naevia*, [19] quod refertur a Ver*rio.* ***Nudius tertius*** *videtur composit*um ex nunc *et die tertio* . *N* . . . *dicuntur* in agro *quos* . . *alio nomine appell*ant a parte *totum signi-*

pturam propius accedemus, quae est, *rem geminent.* *Urs.* — 1) *Naevia.*] Quod post *Naeviam* sequitur fragmentum . . *tur caelum ca* . . . quo pertineat, ignoro. Varro lib. 1. de Ling. Lat. ait cavum a chao, unde omnia orta, et a cavo caelum dictum. *Urs.* — 2) νύμφην sine v. νέαν Ven. Sc. — 3) . . . ἔξαπι . . . . et . . . . στάων . . ., nihil amplius, Ven. Sc. — 4) *Numero.*]

ficantes quasi inde *appell*ati sint . . . . dicantur pa . . . . *dicit*ur caelum ca*vum* . . . . *dic*atur dam . . . *Nuptam novam*, *sponsam* (*ut etiam mu*lieres quibus *in nuptiis utuntur*, *pronubae ab* eadem causa *hoc est a nubendo dicuntur*) *ali*qui appellatam *esse volunt: nec defuerunt* tamen qui dice*rent*, *sic appellatam*, *ab eo quod νέαν νύμφην*[2] *Graeci novam nuptam vocent. alii quod ap*pellat uxor*em νυὸν Homerus*, *loquendi quadam* consue*tudi*ne, *quae est antiqua Graecorum*, *cum ait: ἐξ ἀπίης γαίης νυὸν ἀνδρῶν αἰχμητάων*[3]. Numere[4], *et numero dicitur*, *sed numere su*nt, videtur esse *praesentis temporis*, *et prorsus alie*num numero fu*erunt*, *quod de praeterito usurpatur*, *sive* eo ordine usur*parunt antiqui quadam consue*tudine loquen*di*, *qua solebant proferre verba* eiusmodi: sive *certa fine extremarum vocal*ium, quemadmodum *videtur in suis scriptis* usus Pompeius Sex*tus*, *apud quem reperitur extrem*a syllaba voca*tivi casus producta*, *et eiusdem* casus eadem *correpta*, *terminataque in* e, temporis praesentis. *Numero autem dixisse* antiquos, nimium q*uod significare ait* Sinnius Capito; esse enim *ita locutum* . . . . um: vos estis minime . . . . *nisi nu*mero perbiterint, nisi cito . . . . *id est ni*mium si isso*, qui exeam nume || ro estis mortui, hoc exemplo, ut pingeretis, id est, cur [20] cito mortui estis? Item in Nelei: Nunquam numero matri faciemus volui*. Idem* est, nunquam nimium faciemus. Apud Naevium:

*f. cito
*f. volup.
*f. id

> Neminem vidi, qui numero sciret, quique scit, id est opus,

id est, nimium sciret. An Panurgus Antonius haec ait numero nimium cito? celeriter nimium: ut Plautus in Casina:

> Ere mi? quid vis mea ancilla? nimium saepius numero dicis,

nimium cito. Attius in Oenomao:

> Ego ut essem adfinis tibi, non ut te extinguerem, tuam peti gnatam,
> numero te expurgat timor.

Afranius in Suspecta:

> per falsum et abste creditum numero nimis.

celeriter. Caecilius in Aethinne*: *f. Aethrione.

> Ei peri, quid ita? numero venit fuce* domum. *f. fuge

Afranius in Simulante:

> e* misera numero, ac ne quicquam egi gratias. *f. Ei

Numera Senatum ait quivis Senator consuli, cum impedimento vult esse quo minus faciat. S. C. postulatque ut aut res, quae adferuntur*, dividantur; aut singuli consulantur. aut si tot non sint Senatores, quo numero liceat praescribi* S. C. Nupta verba dicebantur ab antiquis, quae virginem dicere non licebat, ut Plautus in Dyscolo:

*f. referantur
*f. perscribi

> Virgo sum; nondum didici nupta verba dicere.

Nuptias[5] dictas esse ait Santra ab eo, quod nymphaea dixerunt Graeci antiqui *γάμον*, inde novam nuptam *νέαν νύμφην*. Cornificius, quod nova petantur coniugia. Curiatius, quod nova ratio* fiat. Aelius et Cincius, quia flammeo caput nubentis obvolvatur, quod *f. pactio

Turpilius in Demetrio apud Nonium. Numquam nimis numero quemquam vidi facere, quam facto opus est. *Urs.* — 5) *Nuptias.*] Videtur legendum, *legem quoque funestam*, pro corrupto verbo, *parenstam.* Livius lib. 1. caput obnubito. Vide in Parici Quaestores. *Urs.*

f. vocarunt antiqui obnubere vocarint ob quam causam legem quoque Parenstam** iubere caput eius
**f. funestam obnubere, qui parentem necavisset, quod est obvolvere. Numerius praenomen num-
f. quam is quam ante fuisse in patricia familia dicitur, quamvis Fabius, qui || unus post sex et [21]
f. inductus trecentos ab Etruscis interfectos superfuit, inductis magnitudine divitiarum, uxorem duxit Otacili Maleventani, ut tum dicebantur, filiam, ea condicione, ut qui primus natus esset, praenomine avi materni, Numerius appellaretur. Non omnibus dormio; proverbium natum a Cipio quodam, qui Pararhencon dictus est, quod simularet dormientem, quo
f. Nuncupata impunitius uxor eius moecharetur, eius meminit Lucilius. Nucupata[1] pecunia
f. nominata est, ut ait Cincius in L. II. de officio iurisconsulti, nomina, certa, nominibus propriis
f. nuncupasit, pronunciata. cum nexum faciet, mancipiumque uti lingua nuncupasset, ita ius esto:
f. id est ita, uti nominarit, locutusve erit, ita ius esto. Vota nuncupata dicuntur, quae Consules, Praetores, cum in provinciam proficiscuntur, faciunt, ea in tabulas praesentibus multis referuntur. At Santra L. II. de verborum antiquitate, satis multis nuncupata conligit non de recto nominata significare, sed promissa, et quasi testificata, circumscripta,
f. quod receptaque etiam in votis nuncupandis esse convenientius. Nusciosum Ateius Philolo-
f. Opilius gus ait appellari solitum, qui propter oculorum vitium parum videret. At Popilius Aurelius nusciciones esse caecitudines nocturnas. Aelius Stilo quod plus videret vesperi, quam meridie, nec cognosceret, nisi quod usque ad oculos admovisset. Nonas quidam a nova Luna, quod in eas concurreret principium Lunae: alii, quod semper ante diem Iduum nonum essent, scribique ideo debere primam appellationis eius syllabam adiecta u littera. Nundinas[2] feriarum diem esse voluerunt antiqui, ut rustici convenirent mercandi vendendique causa, eumque nefastum, ne si liceret cum populo agi, interpellarentur nundinatores. Nundina || lem cocum Plau*tus dixit in Aulularia. Cocus* [22]
f. cocus ille nundinalis *nundin* ille est*, *in nonum diem solet ire coctum. cocum, qui* novendiali*s alias appellatur, manifesto sig*nificat, quem *dixit nundinalem, quod in nonum diem coqueret.* Nu*cu*las *Praenestinos antiqui appellabant*, quod inclusi *a Poenis Casilini, famem nucibus*
*f. nascitur *sustenta*verunt: vel quod *in eorum regione plurima nux minu*ta pascitur*. *Nummum*[3] *ex Graeco vocabulo νοῦμμος exi*stimant d*ictum, et tantundem apud nos, et apud illos* valere: quia *pleraque nomina a Graecis accepimus, quorum* hoc proprium est. *Nuntius et persona dicitur, et res ipsa.* in persona dicitur, *ut nuntius advenit. in re, ut nuntius* allatus est: q*uam differentiam C. Caesar in Com*mentariis f*ecisse videtur. Nuper, quasi noviper*, tamquam dic*amus novissime. estque praeteriti tem*poris, id autem . . . . sa erant, qui ni . . . . . . *Numen quasi* nutus dei ac pote*stas dicitur. Numella*[4] *genus vinculi* quo quadrupe*des alligantur. solent autem ea fie*ri nervo, aut co*rio crudo bovis ut plurimum. Numi*das dicimus quos Gr*aeci Νομάδας. sive quod id genus* hominum pecoribus ne

1) *Nucupata.*] Ita in exemplari, pro *Nuncupata*, antiqua scribendi consuetudine: cui contraria, *formonsus*, et *gnefonsus*; reliqua ita legenda, ut in ora paginae notavimus: *nominata certa etc. cum nexum faciet, mancipiumque uti lingua nuncupasit, ita ius esto, id est, uti nominarit. Urs.* — 2) *Nundinas.*] Lege deinde Hortensia factum est, ut is dies fastus esset. Macrobius lib. 1. cap. 16. *Urs.* — 3) *Nummum.*] Iulius Pollux. lib. 9. ὁ δὲ νοῦμμος δοκεῖ μὲν εἶναι Ῥωμαίων τοὔνομα τοῦ νομίσματος. ἔστι δὲ ἑλληνικὸν τῶν ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ Σικελίᾳ δρίων. *Urs.* — 4) *Numella.*] Placidus in Glossis: Numellatus, numella ligatus, i. vinculo, quo quadrupedes alligantur. *Urs.* — 5) *No-*

gotiatur; sive quod herbis, ut pecora aluntur. Nuces flagitantur nuptis, et iaciuntur pueris, ut novae nuptae intranti domum novi mariti auspicium fiat secundum et solistimum.

Numam Pompilium Ianiculum montem habitavisse ferunt, in quo arcam eius inventam, cum libris Numae nominis, a Terentio quodam scriba repastinante agrum. Nonuncium quod vulgo Magistri ludi appellant, significat novem uncias: at teruncium, quod singula sexuncia dimidium unciarum trium sit. Nomen sive ex Graeco ὄνομα dictum est, || quasi novimen, quod notitiam faciat: sive familiae est. ut [23] Terentius. ponitur etiam pro debito: ut exactum dicimus fuisse nomen, cum a debitore exacta pecunia sit. Noctua videtur dicta a noctis tempore eo, quo canere solet, aut volare. ab ea γλαυκῶπις appellatur Minerva a Graecis, quia noctua oculis est caesis* . . . Noneolae, vocantur papillae, quae ex faucibus caprarum suppendent. Noctilucam cum dixit Lucilius L. II. obscenum significat . . . noctiluca . . . . medica. Noverca[5] dicitur, quam quis liberis sublatis, novam uxorem ducit, arcendae familiae gratia, id est, coercendae, prima autem memoratur apud veterannia*, quae nupsit . . . Navibus[6] regnante Ser. Tullio. quod* in Aventinum montem paludibus disclusum ascenderetur, ab advectu sic dictum aiunt, vel quod Aventinus in Aventino rex Albanus sit sepultus. Novalem agrum Aelius Gallus, et Opilius item Aurelius eum aiunt esse, quem νεῖον[7] dicunt. ad quod Homero quoque teste utuntur, qui dixit: νειοῖο βαθείης πέλσον* ἱκέσθαι. Sed Cincius eum esse, ubi glaeba proscissa ad novam sementem sit relicta. Nauti consulatu et T. Sicini, Volsci populi, cum atrox proelium inissent adversus Romanos, Trib. Mil. in Circo conbusti feruntur et sepulti in crepidine, quae est proxime Circum, qui locus postea fuit lapide albo constratus; qui pro rep. in eo proelio occubuere, Opiter Verginius Tricostus . . . Valerius Laevinus. Postumus Cominius Auruncus. Mallius Tolerinus P. Veturius Geminus. A. Sempronius Atratinus. Verginius Tricostus. Mutius Scaevola. Sex. Fusius Medullinus. Noxa ut Ser. Sulpicius Rufus ait, damnum significat apud poetas autem, et || oratores ponitur pro culpa. ad* noxa peccatum, [24] aut pro peccato poenam*, ut Accius in Melanippa**:

Tete esse huic noxae obnoxium.

Item, cum lex iubet noxae dedere, pro peccato dedi iubet. Caecilius in Hypobolimaeo cherestato*:

Nam ista quidem noxa muliebrem, et* magis quam viri.

Novae[8] curiae proximae* compitum Fabricium aedificatae sunt, quod parum amplae erant veteres a Romulo factae, ube* is populum, et sacra in partis triginta distribuerat, ut in iis ea sacra curarent, quae cum ex veteribus in novas evocarentur, se-

*f. caesiis
*f. veteres Annia
*f. τέλσον
*f. at
*f. poena
**f. Menalippo
*f. Chaerestrato
*f. muliebris est
*f. proxime
*f. ubi

verca.] Cum in fragmento sit, *veterannia*, non ut alii descripserunt, *ecterannia*, ex ea scriptura fecimus, veteres Annia. cui autem nupserit haec Annia, quaerendum. *Urs.* — 6) *Navibus.*] Varro lib. 4. de Ling. Lat. Aventinum alii ab rege Aventino Albano, quod ibi sepultus sit. Ego maxime puto ab advectu; nam olim paludibus mons erat ab reliquis disclusus, itaque eo ex urbe advehebantur ratibus. *Urs.* — 7) *Quem Graeci νεῖον* Pr. — 8) *Novae curiae.*] Ulpianus Dig. Lib. 1. tit. 8. Sacrarium etiam in aedificio privato esse potest. et solent qui liberare eum locum religione volunt, sacra inde evocare. *Urs.*

ptem* curiarum per religiones evocari non potuerunt. itaque Foriensis, Raptae, Vellensis* Velitiae res divinae fiunt in veteribus curis**. **Nothum** Graeci natum ex uxore non legitima vocant, qui apud nos spurio patre natus dicitur quod Ser. Tullius qui Romae regnavit, natus est ex concubina Spurius Tulli* tributis** nisi forte malumus cedere† Oclisiam corniculam captiva†† eum susceptum matre servientem*. **Nota** alias significat signum, ut in pecoribus, tabulis libris litterae singulae, aut binae; alias ignominiam. **Nobilem** antiqui pro noto ponebant, et quidem per c litteram **, ut Plautus in Pseudolo:

Peregrina facies videtur hominis, atque ignobilis†

et:

oculis meis obviam ignobilis†† obiicitur.

Accius in Diomede:

Ergo me Argos referam, nam hic sum nobilis*

Livius in Virgo*:

ornamentum incendunt nobili* ignobiles.

Noegeum quidam amiculi genus praetextum purpura; quidam candidum ac perlucidum, quasi a navo, quod putamen quorundam pomorum est tenuissimum non sine candore, ut Livius ait in Odyssia.

Simul ac lacrimas de ore noegeo detersit,

id est candido. **Nixi**[1] di appellantur tria || signa in Capitolio ante cellam Minervae [25] genibus nixa, velut praesidentes parientium nixibus quae sua* sunt qui memoriae prodiderint, Antiocho rege Syriae superato, M. Accillum* subtracta a Populo R. adportasse, atque ubi sunt, posuisse; etiam qui* capta Corintho advecta huc, quae ibi subiecta fuerint mensae. **Nictare** et oculorum, et aliorum membrorum nisu saepe aliquid conari, dictum est ab antiquis, ut Lucretius in L. IIII.:

Hic ubi nexari* nequeunt insistereque alis.

Caecilius in Hymnide:

garrulis medentes iactent sine nictentur perticis.

Novius in Macchoco pone*:

actutum scribere*. cum in nervo nectabere**;

unde quidam nictationem, quidam nictum, ut Caecilius in pugilem†:

tum inter laudandum hunc timidum tremulis palpebris
percutere nictum: hic gaudere, et mirarier.

Nictit canis in odorandis ferarum vestigiis leviter ganniens, ut Ennius in L. X:

veluti si quando vinclis venatica venenox*
apta solet, si forte ex nare sagaci
sensit, voce sua nictu*, ululatque ibi acuta et**.

*f. IIII. *f. Veliensis **f. Curiis *f. sp. Tulli **f. Tr. †f. credere ††f. Oclisia carniculana captiva *f. serviente. **f. per G. literam †f. gnobilis ††f gnobilis *f. suam gnobilis *f. Virgine. *f. ornatu incedunt gnobili *f. signa *f. M. Acilium *f. etiamque *f. nictari *f. Maccho Copone *f. scribes. **f. nictabere †f. pugile: *f. venox *f. nictit, **f. est.

1) *Nixi di.*] Post verbum *mensae*, in exemplari additum est, *tripedi*, sed alia manu. quod puto adiectum esse σχολιαστικῶς. *Urs.* — 2) *Ningulus.*] Versus Ennii potest ita etiam legi: Atque ut te etc. *Urs.* — 3) *Niger lapis.*] Opinor hic a Festo indicari Quintilium eum, a quo Luperci Quintiliani dicti sunt. Vide in *Quinctiliani. Urs.* — 4) Scribe νέκυν. — 5) Scribe νέον. — 6) *Nuces mitti.*] Mos hic spargendarum nucum habetur in veteri inscriptione, reperta prope Ferentinum via Latina. in ea sic est. A. QVINCTILIO A. F. PAL. PRISCO. et post. HIC. EX. S. C. FVNDOS.

unde* et ipsa gannitio. **Niquis scivit** centuria est, quae dicitur a Servio Tullio rege constituta, in qua liceret ei suffragium ferre, qui non tulisset in sua, nequis civis suffragii iure privaretur, nam scisscito* significat sententiam dicito**, ac suffragium ferto †, unde scita plebis. sed in ea centuria, neque censetur quicquam ††, neque centurio praeficitur, neque centurialis potest esse, quia nemo certus est eius centuriae. est autem nequis* scivit, nisi quis scivit. **Ningulus**[2], nullus, ut Ennius L. II.

*f. inde *f. scisco **f. dico, † f. fero, †† f. quisquam, *f. niquis,

qui ferro minitere, atque inte* ninculus** mederi queat.

*f. nite **f. ningulus

Niger[3] **lapis** in Comitio locum funestum significat, ut ali*, Romuli morti destinatum. || Sed non usu obv*enit*, *ut ibi sepeliretur, sed Faus*tulum nutric*ium eius ibi sepultum fuisse*, *et Quin*tilium avum ti . . . *qui Romuli partes sequebatur* cuius familia *dicta Quintilia*, *iuxta appella*tionem eius. ***Nanum** Graeci vas aquarium dicunt* humilem* *et concavum*, *quod vulgo vocant situlum* barbatum, u*nde nani*, *pumiliones appellantur*. [26]

*f. alii, *f. humile

Necem suspica*tur Verrius a Graeco duci: nam illi* necyn[4], mor*tuum dicunt. Inde nos dicimus*, *neci*da. **Nivem** *Verrius interpretatur novum ex* Graeco, qui id neon[5] *dicunt*. *N* . . . *si*gnific*a*t da . . . . . ***Nequinates** dicti sunt* Narnensis*, *qui e Nequino oppido eiectis colo*nis veteri*bus ibi habitarunt*. *Cato in ea ad*versus* X *hominibus* . . . . **Negotium**, quod no*n sit otium*. ***Navos** a navis celeri*tate, quae v*elocissima est*, *dicimus*. ***Numidae** di*cuntur No*mades*, *qui diutius vivere dicuntur*, unde Cato in . . . . *Numidas vivaces quod* multam vivunt *aetatem*, *dixit*. ***Nuces mitti**[6]* Cerialibus Capito *Sinnius solitum esse dici* ait, cum vellimus* sig*nificare*, *missilia Ceria*libus in Circo mitti, *quod cum mitti nuces mos e*sset, plane volumus *a parte totum designare*, quia adeo deligantur *supra omnia alia missilia* prae flamma cum sint[7] *ustae*, *quae sparguntur nuces*. **Novendiales feriae** *dicuntur institutae a Tullo* Hostillo* rege, ex m*onitu procurandis prodigi*is nono die in feri*is Latinis: sive quod in* more* Albano lapi*dibus pluisset: sive quod vox esset* exaudita, ut Albani *suo ritu facerent*, *quae omise*rant sacra, nam ab his *illa sunt tunc revocata*, quae missa crate* a poe*ne funditus deleta* || *neg*li*gere temporibus sequen*tibus coepissent: *N* . . *dicuntur inventae a Marc*ello cos. operae. *quibus admotis Syracusae facilius* expugnari pos*sent*. ***Navalis porta**, item navalis* regio, vid*etur utraque ab navalium vicinia*, *ita* appell*ata fuisse*. ***Nonarum**[8] postridie*, Iduum, Kalen*darum dies alieni habentur*. *item* novae nuptae *a. d. IIII. Kalend. nonas*, *Idus diem a*trum inlucescere, *quoniam decreto Pontificum atri hi dies* esse iudica*ti sunt*, *quod quotiescunque Romani du*ces belli *gerendi gratia his diebus supplicavere*, male remp. gess*ere*. *SEX. POMPEI. FESTI.* DE VER*BOR. SIGNI. LIB. XVI. INCIPIT*. FELICITER. *OB PRAEPOSITIO ALIAS* PONITUR *pro circum*, *ut cum dicimus urbem* obsideri, obs*ignari*, *obvallari. alias ponitur* in vicem [27]

*f. velimus *f. Narnienses, *f. A. Thermum de *f. Hostilio *f. monte *f. amissa civitate ac

CEPONIAN. ET. ROIANVM. ET. MAMIAN. ET. PRATVM. EX. OSCO. AB. R. P. REDEM. EX. QVOR. REDITV. QVOD. ANNIS. VI. ID. MAI. DIE. NATAL. SVO. PERPET. DARETVR. PRAESENTIB. MVNICIP. ET. INCOLIS. ET. MVLIERIB. NVPTIS. CRVSTVL. P. I. MVLSI. HEMIN. et post NVCVM. SPARSION. MOD. XXX. *Urs.* — 7) *Sunt* Ven. Sc. — 8) *Nonarum.*] Vide locum Verrii apud Agell. lib. 5. cap. 17. in quo legendum, *rempublicam male gestam esse. Urs.*

praepositionis, *quae est propter, ut ob merita*, ob superatos *hostes. Unde obsides, pro obfides, quod ob fidem patriae* praestandam *dantur. alias pro ad ponitur, ut Ennius:*

Ob Romam *noctu legiones ducere coepit:*

et alibi:

ob Troiam duxit.

Oculissimum[1] *carissimum. Plautus oculissimum* ostium amicae. *Idem in Curculione, oculissime* dixit, *significatque qui clare aspicit. Idem: in Pseudolo.* osculatum * pro *praesenti posuit, cum dixit:*

*f. oculatum

Emito die caeca hercule *olivum, id vendito oculata die.*

Idem alibi oculatum *Argum dixit*, quod per *totum corpus oculos habet.* Idem:

pluris est ocu*latus testis unus*, quam *auriti decem*,

id est, qui se vidisse di*cat. ductam autem ait Verrius hanc* formam ab oculi ap*pellatione. Oculitus dicitur, ut funditus*, penitus, signi*ficatque tam carum esse, quam oculum*, vel instar *oculi esse. Odefacit dicebant* antiqui ab odore, *pro olefacit, vetere quadam* consuetudine in*mutandi litteras, quae sunt*, ut saepe alias, tum in || hoc quoque libro contentae. quae vox ut quibusdam videtur, ex Graeca ὀσμῇ, tracta [28] est. Octaviae porticus duae appellantur, quarum alteram, theatro Marcelli propiorem, Octavia soror Augusti fecit; alteram theatro Pomp. proximam CN. Octavius. CN. filius, qui fuit Aed. cur. PR. cos. decemvirum * sacris faciendis, triumphavitque de rege Perse navali triumpho: quam combustam reficiendam curavit Caesar Augustus. Ogygia moenia Accius in Diomede appellans significat Thebas, quia eam urbem Ogygus * condidisse traditur. Occasio, opportunitas temporis casu quodam provenientis est; Occasus, interitus vel Solis, cum decidit a superis infra terras, quo vocabulo Ennius pro occasione est usus in lib. II.:

*f. x vir

*f. Ogyges

hic occasus datus est, at Oratius inclutus saltu.

item in L. V.:

inicit inritatus, tenet, occasus iuvat res.

Item in L. VIII.:

aut occasus ubi, tempusve audere repressit.

Occisum a necato distingui quidam, quod alterum a caedendo, atque ictu fieri dicunt, alterum sine ictu. itaque in Numae Pompili regis legibus scriptum est: si hominem fulminibus * occisit, ne supra genua tollito. Et alibi: homo si fulmine occisus est, ei iusta nulla fieri oportet. October equus[2] appellatur, in qui campo Martio mense Oct. immolatur quod annis * Marti, bigarum victricum dexterior. de cuius capite non levis contentio solebat esse inter Suburanenses et Sacravienses, ut hi in regiae pariete, illi ad turrim Mamiliam id figerent; eiusdemque coda tanta celeritate perfertur in regiam, ut ex ea sanguis destillet in focum, participandae rei divinae gratia. quem hostiae loco quidam Marti bellico deo sacrari dicunt, non ut vulgus putat, quia velut supplicium

*f. fulminis

*f. quotannis

1) *Oculissimum.*] In editione Augustiniana locus hic mendosus adeo, luxatusque habetur, ut Festi sententia vix in eo appareat. *Argum oculatum* Plautus dixit, Graecos imitatus, qui πανόπτην illum appellant. *Urs.* — 2) *October equus.*] Videndus Plutarch. in probl. et Asconius

|| de eo sumatur, quod Romani Ilio sunt oriundi, et Troiani ita effigie in equi sint [29] capti. Multis autem gentibus equum hostiarum numero haberi testimonio sunt Lacedaemonii, qui in monte Taygeto equum ventis immolant, ibidemque adolent, ut eorum flatu cinis eius per finis quam latissime differatur; et Sallentini, apud quos Menzanae Iovi dicatus vivos* conicitur in ignem; et Rhodi, qui quod annis** quadrigas soli consecratas in mare iaciunt, quod is tali curriculo fertur circumvehi mundum. Occidamus Plautus ponit pro contra cedamus; cum plurimae aliae praepositiones familiariores huic verbo sint. Occentassint antiqui dicebant, quod nunc, convicium fecerint, dicimus, quod id clare, et cum quodam canore fit, ut procul exaudiri possit. quod turpe habetur, quia non sine causa fieri putatur. inde cantilenam dici, quia illam non cantus iucunditatem puto. Ocrem antiqui, ut Ateius Philologus in libro Glossematorum refert, montem confragosum vocabant, ut aput Livium:

*f. vivus
**f. quotannis

Sed qui sunt hi, qui ascendunt altum ocrim?

et:

celsosque ocris, arvaque putria*, et mare magnum.
Namque Taenari celsos ocris.

*f. patria.

et:

haut ut quem Chiro in Pelio docuit ocri;

unde fortasse etiam ocriae* sint dictae inaequaliter tuberatae. Occare, et occatorem Verrius putat dictum ab occaedendo, quod caedat grandis globos terrae; cum Cicero venustissime dicat ab occaecando fruges satas. Ocius secundae collationis et deinde tertiae occissime frequentata sunt. Alii dictas nostras[3] tracta* ex Graeco, id est ὠκέως, cuius prima significatio, ex qua procedere in comparationem debet, apud nos non est. tertiae vero consolationis*, cuius maiora exempla sunt, auctor est Plautus in Nervolaria: ocissime nos li||beri possimus fieri . . . . quicquam occissi [30] . . . . Coelius historiarum *libro* . . . . *concit*antur occissime . . . . *Aelius* Lamia apud . . . . Lamiam oport . . . . Ocimum, Graecum, *et a celeritate nascendi est dictum.* Occupaticius *ager*[4] *dicebatur ab antiquis*, *qui desitus* a cultoribus fre*quentari propriis*, *ab aliis est occupa*ri coeptus. quod in *agro Campano factum est.* Nam cum Hanni*bal*, *Capuanos*, *qui de Punica rep.* bene meri*ti fuerant*, *remunerare vellet*, atque eorum agros, *qui essent occupati*, *devastatique* tamquam ex ho*ste receptos*, *restituere; nomin*andos pub*lice edixit. sed cum querelam au*diret commu*nem eorum*, *quorum ager occupatus* est a privatis, *iussit dari agros*, *non quos illi* accepissent, *sed occupaticios.* *Orchitin Accius** Philologus in *collectaneis ait esse genus oleae* ductum ex Graeco ὄρχεις, *quod testiculorum sit magni*tudinis, itaque vo*cari ex eo orchitin* . . . . . to grandiore: *Orchestra*, *locus in scaena*, *quo* antea, qui nunc pla*nipedes appellantur*, non admittebantur *histriones*, *nisi tantum in*terim dum fabulae ex*plicarentur*, *quae sine ipsis* explicari non poteran*t. Ricinia au-*

*f. ocreae
*f. Alii non dicta, s. nostro, sed tracta
*f. collationis
*f. Ateius

pro Milone, In Sacra, inquit, via est regia etc. *Urs.* — 3) *Dicta a nostris* Ven, Sc. cum nota in margine *dictas nostras* esse in V. C. — 4) *Occupaticius ager.*] De agris occupaticiis, vide scriptores de limitibus agrorum. *Urs.*

*tem port*abant, quo aequiore *habitu prodirent*, *atque ut inde* nomen ducerent. **Orca** *genus marinae beluae* maximum dicitur, *ad cuius similitudinem* vasa quoque ficar*ia*, *orcae dicuntur. sunt enim* teretia, atque infor*mi specie* . . . . malae et ante . . . . quantae ne . . . . || **Oriri**, [31]
nasci, *vel surgere* **Orba** apud poe*tas significat privatam aliqua* persona cara. apud
*f. matrem *oratores*, *quae patrem amisit*, aut matr.* ut Ser. *Sulpitius ait*, *quae liberos quasi*
ocul*os* orba est . . . . tris est ante . . . .
*Gal*lus Aelius . . . . O . . . .
. . stantior . . . . in eo libro . . . . pon-
tificatu . . . . *pu*ella sine . . . . sacrae
. . . . nupta . . . . *ali*cui fuisset
. . . . Cornificius in . . . .
on Uginus . . . . interserunt . . . .
nactos . . . . sse. **Ortygia**[1] *dicta est insula*, *quae voci*tatur nunc Delos. **Orbius** *clivus*[2] *videtur appella*tus esse ab orbibus; *per cuius flexuosos orbes Tullia* filia Ser. *Tullii regis*, *et L. Tarqui*nius Superbus *gener*, *interfecto rege*
*f. properaverant *propera*verat* tend*entes una in regiae domus pos*sessionem. coe*ptus est autem is clivus appellari Orbius*, quod pro*nus cum esset* per *orbes in exquiliarum colle*m du-
f. duceret, cere, unde *Orbius ab ipsis orbibus sic* appellatus est. **Oratores**[3] *ex Graeco ἀρητῆρες*[4] dictos exi*stimant*, *quod ad reges et* gentes, qui missi *erant pro republica nostra* a populo R. *ii conceptis verbis solerent deos ἀρᾶσθαι id est testari* . . . .
f. alias . . . . qui . cit || eos nostri alii pro legatis appellant, ut Cato in ea quam [32]
scripsit de suis virtutibus contra Thermum: M. Fulvio consuli legatus sum in Aetoliam propterea quod ex Aetolia complures venerant Aetolos pacem
f. propterea velle: de ea re oratores Romam profectos; et in originum L. I. propter id bellum coepit Coelius PR. Albanus, oratores misit Romam cum . . . .
f. deprecatoribus, alias pro decretoribus, ut Terentius:

orator venio, facite exorator sim.

Item et Afranius in Emancipato . . si . . . . tum si quod oritur . . . . . alias pro disertis et eloquentibus ab eo quod antiqui orare, dicebant pro agere. ob quam causam,

1) *Ortygia.*] Cum in exemplari adverbium, nunc, a librario duabus litteris superimposita linea *n̄c* scriptum fuisset, error inde fluxit, ut pro *nunc*, in libro Augustiniano, *non*, editum sit; atque unius litterae lapsu tota sententia immutata sit. *Urs.* — 2) *Orbius clivus.*] Livius. lib. 1. habet *Urbicus*, et ita etiam Solinus cap. 1. in editionibus vulgatis manuscripti. *Urbius*; praeter unum apud me vetustissimum, in quo est *Orbius.* quae quidem scriptura vera est, nam ut Festus infra in Orcus, inquit, antiqui, u, litterae sonum, per, o, efferebant, ut contra, o, per, u. Testimonio sunt ea, quae in hoc fragmento habentur: *Putitius*, pro *Potitius: sumnus*, pro *somnus: rutundus*, pro *rotundus:* et in columna rostrata Duilii *macistratos*, pro *magistratus: navebos*, pro *navibus.* Varro lib. 5. de Ling. Lat. omnes Quirites, equites, peditesque magistratos, privatosque etc. ita enim legenda sunt verba Varronis, non ut vulgo leguntur. Omnes Quirites, pedites, armatos, privatosque etc. *magistratos* enim librarius mutavit in *armatos*, omissa voce, *equites*, quam habet Livius lib. 1. in quo ita scribit. Edixit, ut omnes cives Romani, equites, peditesque etc. Ad has autem intermortuas antiquitatis reliquias in lucem revocandas, praeter ea, quae supra indicavimus Livii, et Solini loca, unde de Urbio clivo, vel Orbio, ut antiquiores dicebant, accepimus; adiu-

orationes quoque eorum vocantur. Orata genus piscis appellatur a colore auri, quod rustici orum dicebant, ut auriculas, oriculas. itaque Sergium quoque quendam praedivitem, quod et duobus anulis aureis, et grandibus uteretur, Oratam dicunt esse appellatum. Orae[5] extremae partes terrarum, id est, maritimae dicuntur, unde et vestimentorum extremae partes, quae quidem et primae dici possunt. Caecilius in Aethrione usus est pro initio rei, cum ait:

oram reperire nullam quam* expediam, queo. *f. qua me

Oreae, freni, quod ori inferuntur. Titinius in Setina:

et si tacebit, tamen gaudebit sibi promiti oreae* *f. permitti oreas

et Naevius in Hariolo:

Deprandi autem Leonis* obdas oreas. *f. Leoni si

Cato originum L. III.: equos respondit: oreas mihi inde, tibi cape flagellum. Coelius pro se apud populum: equusque* mihi sub feminibus occisus erat, oreas detraho inspectante Lucio Stertinio. *f. equo qui Oreos liber pater, et oreades Nymphae appellantur, quod in montibus frequenter apparent. Ordinarium[6] hominem Oppius ait dici solitum scurram || et improbum, qui assidue in litibus moraretur: ob [172] eamque causam in ordine staret adeuntium Praetorem. At Aelius Stilo, qui minime ordine viveret*. . . . . . . in ea oratione, quam scribit de suis virtutibus contra Thermum: *f. A. M. Cato Quid mihi fieret, si non ego stipendia (in ordine) omnia ordinarius meruissem semper? Sunt quidam etiam, qui manipularem, quia infimi sit ordinis, appellatum credant[7] ordinarium. Ornatus dicitur, et bonis artibus instructus, et honores adeptus a populo; etiam || bene aptus, ut miles, aut gladiator; et acturus fabulas. [173] Atque et ornatus dicitur cultus ipse, quo quis ornatur ut cum dicimus aliquem tragico vel comico ornatu prodire . . . .

. . . .

Orestiades nymphae; montium cultrices.

Ordo sacerdotum aestimatur deorum* . . . maximus quisque. Maximus videtur Rex dein Dialis, post hunc Martialis, quarto loco Quirinalis, quinto Pontifex maximus. Itaque in soliis* Rex supra omnis accubat. Licet** Dialis supra Martialem, et Quirinalem Martialis supra proximum. Omnes idem † supra Pontificem. Rex; quia

*f. A. maiestate, ut
*al. in conviviis solus,
**f. scilicet
†f. item

mento nobis fuerunt, quae in *Sceleratus vicus*, infra habentur. Sceleratus vicus, Festus inquit, Romae appellabatur, quod cum Tarquinius Superbus interficiendum curasset Servium Tullium regem socerum suum, corpus eius iacens filia carpento supervecta sit, properans in possessionem domus paternae. Livii verba sunt haec. Tullia cum se domum reciperet, pervenissetque ad summum Cyprium vicum, ubi Dianium nuper fuit, flectente carpentum dextra in clivum Urbium, ut in collem Exquiliarum veheretur. Solini autem haec. Servius Tullius, Exquiliis supra clivum Urbium. *Urs.* — 3) *Oratores.*] Multa hic restituimus exemplari diligentius inspecto, quae desiderantur in editione Augustiniana. praeterea, corruptam vocem *propte*, mutavimus in *propterea*, et *decretoribus* in *deprecatoribus*. *Urs.* — 4) ἀρητῆρ—ες (sic) Pr. ἀρατῆρες Ven. Sc. — 5) *Orae.*] Pro, *quam expediam*, in ora paginae, emendavimus, *qua me expediam*, et veram eam emendationem existimamus. *Urs.* — 6) *Ordinarium.*] Post verbum *scurram* quae sequuntur, in schedis habentur, item principium sequentis fragmenti, *est*, *cum ait*, quod est verbi *Peremere*. *Urs.* Nos illa hic interposuimus. — 7) *tradant* marg. Ven. Sc.

potentissimus. Dialis; quia universi mundi sacerdos qui appellatur Dium[1]. Martialis quod Mars conditoris urbis parens. Quirinalis; socio imperii Romani Curibus ascito Quirino. Pontifex maximus, quod iudex atque arbiter habetur rerum divinarum, humanarumque. Ordiri est rei principium facere, unde et togae vocantur exordiae*. Opaca vocantur umbrosa. Opalia dies festi, quibus supplicatur Opi, appellantur; quorum alter . . . . Optutu, quasi optuitu, a verbo, quod est tuor; et significat video. Optatam hostiam, alii optimam appellant eam, quam Aedilis tribus constitutis hostiis optat, quam immolari velit. Opima[2] spolia dicuntur originem quidem trahentia ab Ope Saturni uxore, quod ipse agrorum cultor habetur, nominatus a satu, tenensque falcem effingitur, quae est insigne agricolae. Itaque illa quoque cognomina- || tur Consiva, et esse existimatur terra. Ideoque in Regia colitur a P. R. quia omnes [174] opes humano generi terra tribuat. Ergo et opulenti dicuntur terrestribus rebus copiosi; et hostiae opimae praecipue pingues, et opima magnifica et ampla. Unde spolia quoque quae dux P. R. duci hostium detraxit; quorum tanta raritas est, ut intra annos paulo . . . . trina contigerint nomini Romano. una, quae Romulus de Acrone; altera, quae Consul Cossus Cornelius de Tolumnio; tertia, quae M. Marcellus Iovi Feretrio de viridomato* fixerunt. M. Varro ait opima spolia esse, etiam si manipulari miles detraxerit; dummodo duci hostium . . . . non sint. Ad aedem Iovis Feretri poni testimonio esse libros Pontificum; in quibus sit: Pro primis spoliis bovem*, pro secundis solitaurilibus, pro tertiis agno publice fieri debere; esse etiam compelli reges* legem opimorum spoliorum talem. Cuius auspicio classe procincta opima spolia capiuntur, Iovi Feretrio darier oporteat, et bovem caedito; qui cepit aeris. cc. secunda spolia in Martis aram in campo, solitaurilia utra voluerit, caedito. tertia spolia Ianui* Quirino agnum marem caedito. C. qui ceperit ex aere dato; cuius

*f. exorditae.
*f. Virdumaro
*f. bove,
*f. Pompeli regis
*f. Iano

1) *Dius vel Διος* marg. Ven. Sc. — 2) *Opima.*] *Pompeli regis* in margine scripsimus, pro *Pompili*, quia ita antiqui dicebant, ut *Dueli.* pro *Duilii.* et schedae habent, *Pompelli.* Formula legis dedicationis arae, de qua in hoc fragmeuto, extat apud me, quam libet adscribere. QVANDO. TIBI. HODIE. HANC. ARAM. DABO. DEDICABOQVE. HIS. LEGIBVS. HISQVE. REGIONIBVS. DABO. DEDICABOQVE. QVAS. HIC. HODIE. PALAM. DIXERO. VTI. INFIMVM. SOLVM. HVIVSQVE. ARAE. TITVLORVMQVE. EST. SI. QVIS. TERGERE. ORNARE. REFICERE. VOLET. QVOD. BENEFICII. CAVSA. FIAT. IVS. FASQVE. ESTO. SIVE. QVIS. HOSTIA. SACRVM. FAXIT. QVI. MAGMENTVM. NEC. PROTOLLAT. IDCIRCO. TAMEN. PROBE. FACTVM. ESTO. SIQVIS. HVIC. ARAE. DONVM. DARE. AVGEREQVE. VOLET. LICETO. EADEMQVE. LEX. EI. DONO. ESTO. ARAE. QVAE. EST. ET. CETERAE. LEGES. HVIC. ARAE. TITVLISQVE. SVNTO. QVAE. SVNT. ARAE. DIANAE. IN. AVENTINO. HISQVE. LEGIBVS. HISQVE. REGIONIBVS. SIC. VTI. DIXI. HANC. TIBI. ARAM. PRO. IMP. CAESARE. AVGVSTO. P. P. PONTIFICE. MAXIMO. TRIBVNICIA. POTESTATE. XXX. CONIVGE. LIBERIS. GENTEQVE. EIVS. SENATV. POPVLOQVE. R. COLONIS. INCOLISQVE. COL. IVL. PATERN. NARB. MART. QVI. SE. NVMINI. EIVS. IN. PERPETVVM. COLENDO. OBLIGAVERVNT. DOQVE. DEDICOQVE. VTI. SIES. VOLENS. PROPITIVS.

Legem vero Numae, de spoliis opimis, ita ex Plutarchi Marcello nos emendandam, supplendamque existimamus.

QVOIVS. AVSPICIO. CLASE. PROCINCTA. OPEIMA. SPOLIA.
CAPIVNTVR. IOVEI. FERETRIO. BOVEM. CAEDITO.
QVEI. CEPET. AERIS. CCC. DARIER. OPORTETO.

auspicio capta dis piaculum dato. Huius aedis lex nulla extat; neque templum habeat neque* scitur. Ut qui optima lege fuerint** adici solet, cum quidam magistratus creantur . . . . Obscum[3] duas diversas, et contrarias significationes habet. nam Cloatius putat eo vocabulo si || gnificari sacrum, quo etiam leges sacrae [175] obscatae* dicuntur. et in omnibus fere antiquis commentariis scribitur Opicum pro Obsco, ut in Titini fabula quinta:

*f. necne, **f. fuant, *al. sacratae obscae al. obscitae

Qui obsce et Volsce fabulantur, nam latine nesciunt.

a quo etiam verba impudentia, et elata appellantur obscena, quia frequentissimus fuit usus Oscis libidinum spurcarum. Sed eodem etiam nomine appellatur locus in agro Veienti, quo frui soliti produntur Augures* Romani. Obigitat antiqui dicebant pro ante agitat; ut obambulare.

*f.A. publici populi.

Obinunt, Obeunt. Obiurare[4] antiqui pro aditu ponebant, ut est in . . . . Pentesilea. Formidabant obiurare . . . .

Ob vos sacro, in quibusdam precationibus est, pro vos obsecro, ut sub vos placo, pro supplico. Opportune dicitur ab eo, quod navigantibus maxime utiles, optatique sunt portus. Obherbescere, herbam increscere.

Oboritur, nascitur. nam praepositionem ob pro ad solitam poni, testis hic versus:

Tantum gaudium oboriri ex tumultu maximo.

et Ennius:

Ob Romam noctu legiones ducere coepit.

Obnectere, obligare, maxime in nuptiis frequens est. Observasse dicitur, qui observat quid, cuiusque causa facere debet. Itaque bis* observat, coluisse aliquem dicitur. Ommentans[5], Livius in odyssea quom ait:

*f. is, qui

In Pylum advenies, aut ibi ommentans,

SECVNDA. SPOLIA. IN. MARTIS. ASAM. IN. CAMPO.
SVOVETAVRVLIA. VTRA. VOLET. CAEDITO.
QVEI. CEPET. AERIS. CC. DARIER. OPORTETO.
TERTIA. SPOLIA. IANO. QVIRINO. AGNOM. MAREM. CAEDITO.
QVEI. CEPET. AERIS. C. DARIER. OPORTETO.
QVOIVS. AVSPICIO. CAPTA. DIS. PIACVLVM. DATO.

Locus Plutarchi in promptu est, unde haec hausimus. in eo autem habetur, praescripsisse Numam in hac lege, ut prima spolia capta Iovi Feretrio consecrentur, secunda Marti, tertia Quirino: praemiumque sit primis asses trecenti, secundis ducenti, tertiis centum. *Urs.* — 3) *Obscum.*] *Opsce*, pro *Osce* in Titinii versu sunt qui legant eo modo, quo *opstinatum*, pro *obstinatum*, et alia his similia, quae infinita paene reperiuntur. quos ego non moror, quo minus legant, ut lubet. qui vero Opicum, in Opscum mutandum censent, eis plane assentiri non possum. Nam verum est quod ait Festus *Opicum* in antiquis commentariis pro *Oscum* inveniri, et pro Opice Titinium, Osce dixisse. Opici enim et Osci iidem sunt. hoc ut credam, quibus argumentis, adducar, docebo. Livius dicit Fregellas Sidicinorum agrum, deinde Volscorum fuisse. hoc idem est, ac si pro Sidicinorum dixisset Oscorum. nam Sidicini, Osci sunt. Strabo lib. V, p. 237. *Σιδικηνῶν, οὗτος δὲ Ὄσκοι.* cum itaque Livii locum imitatus Stephanus, pro Sidicinorum id est Oscorum, posuerit *ὀπικῶν*, manifestum est, Opicos et Oscos eosdem esse. *φρέγελλα*, inquit, *πόλις Ἰταλίας, ἣ τὸ μὲν ἀρχαῖον ὀπικῶν ἦν, ἔπειτα δὲ Οὐολούσκων ἐγένετο.* In fine videtur legendum Augures Publici populi Romani, ex loco simili in Publicus ager. *Urs.* — 4) *Obiurare.*] Vide in *Obitu.* *Urs.* — 5) *Ommentans.*] Placidus in Glossis. Ommentat, expectat. dictum a mantando, i. diu manendo. *Urs.*

significat obmanens, sed ea significatione, qua saepe fieri dicitur, id enim est mantare.
Ops antiqui dicebant, quem nunc opulentum, ut testimonio est, non solum ei contra-
rium inops . . . || concedit. ego egens exortus sum. Obsidionalis[1] corona [176]
est, quae datur imperatori ei, qui obsidione liberavit ab hostibus obsessos. Ea fit ex gra-
mine viridi fere ex eo loco decerpto, in quo erant inclusi. herbam autem victoriae si-
* f. aliquot gnum fuisse apud antiquos alii quod* exemplis docuimus. Quae corona magnae aucto-
ritatis fuit. nam et P. Decio datae duae sunt; una, ab exercitu universo; altera, ab his
* f. Sicinio qui fuerunt in praesidio obsessi; et L. Sergio* Dentato, qui Achilles Romae existimatus
est, ac fertur centies et vicies pro rep. depugnasse, coronis donatus XXVI. in his aureis
VIII. civicis XIV. muralibus tribus, obsidionali una. Inter obsidionalem, et civicam hoc
* f. universorum interesse, altera singularis salutis signum est; altera, diversorum* civium servatorum.
Obstitum[2] Cloatius, et Aelius Stilo esse aiunt violatum attactumque de caelo. Cincius
* f. eum quom*, qui deo deeque** obstiterit, id est qui viderit quod videri† nefas esset. Ob-
** f. qui deo, qui deae stinato, infirmato[3], perseveranti, ut tenere possit, ut Pacuvius:
† al. videre

obstinati exortus.

ut Accius in Amphitryone:

Ut tam obstinato animo confisus tuo.

* al. cupitus Cato in Q. Thermum de X. hominibus: Rumorem Fama floccifecit capitas* stu-
pris, obstinatus insignibus flagitiis. Naevius in Lycurgo:

Vos qui astatis obstinati.

* al. trudendo Obstrudant, obsatulent[4], ab avide truendo* cyngilam**[5], non sumendo cibum. Unde
** f. gingivam et obstrudulentum . . . . dixit Titinius:

Obstrudulenti aliquid, quod pectam sedens;
* al. hic laetaster, Aut luculentaster* aut formaster frigidus.

Obsidium[6], tamquam praesidium, subsidium, recte dicitur. cuius etiam auctor C. Laelius
* f. uti pro se apud populum: Ut in* nobis terra marique simul obsidium || fa- [177]
* al. opique cerent. Et Sallustius historiarum I.: Magnis operibus* perfectis** obsidium
** al. profectis coepit per L. Catilinam legatum. Obstitum[7], obliquum. Ennius L. XVI.:

Montibus obstitis, obstantibus, unde oritur nox.

et in L. VIII.:

* f. obstipo lumine Amplius exaugere obstipolumve* solis.

* al. C. Licinius Imbrex. Caecilius in imbros*:

Resupina obstito capitulo sibi ventum facere cunicula**.

** f. tunicula Lucretius:

Omnia mendose fieri, atque obstita necesse est.

Obsalutare, offerre salutandi gratia dicebant antiqui, ut consalutare, persalutare. Ob-
varicator dicebatur, qui cuipiam occurrebat, quo minus rectum iter conficeret. Oufen-

1) *Obsidionalis.*] Pro *diversorum*, in epitoma est. *universorum. Urs.* — 2) *Obstitum.*] *Qui deo, qui deae*, in margine emendavimus, ex antiqua formula inscriptionis Fratrum Arvalium, in qua est, *SIVE. DEO. SIVE. DEAE.* Vide Macrob. Saturn. lib. 3. cap. 9. Si Deus, Si Dea; Cato de re rustica cap. 89. Agel. lib. 2. cap. 28. Arnob. lib. 3. *Urs.* — 3) *Obfirmato* Pr. Ven.

tinae tribus initio causa fuit nomen fluminis Oufens, quod est in agro Privernate mare intra* et Taracinam. Lucretius**: *f. inter mare, et. **al. Lucilius.

Priverno Oufentina venit, fluvioque Oufente.

postea deinde a Censoribus alii quoque diversarum civitatum eidem tribui sunt ascripti. **Oscillum** Santra dici ait, quod oscillent, id est inclinent, praecipitesque afferantur*. *f. efferantur. **Oscillantes**, ait Cornificius, ab eo quod os caelare sint soliti personis propter verecundiam, qui eo genere lusus utebantur. Causa autem eius iactationis proditur Latinus rex, qui praelio quod eis* fuit adversus Mezentium Caeritum regem nusquam apparuerit, *al. ei *al. per sex eos iudicatusque sit Iuppiter factus Latiaris. Itaque scit eius** dies feriatos liberos, servosque requirere eum non solum in terris, sed etiam qua videretur caelum posse adiri per oscillationem, velut imaginem quandam vitae humanae, in qua altissima ad infimum interdum, infima ad summum efferuntur. Atque ideo memoriam quoque redintegrari initio acceptae vitae per motus cunarum, lactisque alimentum, quia per eos dies feriarum, et oscillis moveantur, et lactata potione || utantur. Nec desunt qui exemplum Graecorum [178] secutos putent Italos, quod illi quoque, iniuria interfecto Icaro, Erigone filia eius dolore inpulsa suspendio periisset, per simulationem . . . . **Ostentum** non solum pro portento poni solere, sed etiam participialiter . . . . testimonio est Pacuvius in Medo: **f. scilicet eos

Atque eccum in ipso tempore ostentum senem.

et Accius in Bacchis:

Praesens praesto irridetis nobis stipe[8] . . . . ultro ostentum obtulit.

Oscinum tripudium est, quod oris cantu significat quid portendi; cum cecinit corvus, cornix, noctua, parra, picus. **Obstinet** dicebant antiqui, quod nunc ostendit; ut in veteribus carminibus:

Sed iam se caelo cedens* aurora obstinet suum patrem. *al. candens

Oscines aves Ap. Claudianus* esse ait, quae ore canentes faciant auspicium, ut corvos, *al. Claudius cornix, noctua. aut*, quae alis ac volatu; ut buteo, sanqualis, aquila, immissulus, vul- *f. alites, turius. picam aut* Martius, Feroniusque, et parra, et in oscinibus, et in alitibus haben- *f. Picus autem tur. **Ostiam** urbem ad exitum Tiberis in mare fluentis Ancus Martius rex condidisse, et feminino appellasse vocabulo fertur, quod sive ad urbem, sive ad coloniam, quae postea condita est, refertur. Quod neutrum certe plura . . . . ferri non debet. **Osculana pugna** in proverbio, quo significabatur victos vincere, quia in eadem et Valerius Laevinus imperator Ro. a Pyrrho erat victus, et brevi eundem regem devicerat. Sulpicius . . . . **item Imperator noster.** eius rei meminit Titinius hoc modo:

Haec quidem quasi Osculana pugna est.

Sc. — 4) *Obsatulient* Ven. Sc. — 5) *gulam* Ven. Sc. — 6) *Obsidium.*] In exemplo Sallustii legendum *coepit*, pro *cepit*, Tacitus lib. 4. Obsidium coepit per praesidia, quae opportuna iam muniebat. *Urs.* — 7) *Obstitum.*] In versu Licinii, sive Caecilii pro *cunicula*, videtur legendum *tunicula*. ut in margine notavimus. *Urs.* — 8) *irrides* marg. Ven. Sc. *nobis* . . . . . *stipe* Ven. Sc.

. . . secus, quia in fugere polsi[1] hinc spolia colligant. Signi || ficatur etiam [179]
osculum savium, ut Plautus in Nervolaria:

Osculum sat est mihi
. . . .
f. amabo qui ambo mi pater;

quod inter cognatos, propinquosque institutum ab antiquis est, maximeque feminas . .
f. A. cum dicebatur, ... Optima lex[2] . . . . in Magistro populi facien-
do, qui vulgo Dictator appellatur, quam plenissimum posset ius eius esse, significabatur,
*f. Volusi N. ** f. populi ut fuit Mani Valerii. M. F. Volusuinae gentis*, qui primus Magister a populo** creatus
† f. post est. propter† quam vero provocatio ab eo magistratu ad populum dicta†† est, quae
†† al. data ante non erat, desitum est adici: ut optima lege, utpote imminuto iure priorum Magistrorum. Originum libros quod inscripsit Cato, non satis plenum titulum propositi sui videtur amplexus, quando praegravant ea, quae sunt rerum gestarum P. R. Optio
f. is qui nunc dicitur, antea appellabatur accensus. his adiutor dabatur centurioni a Trib. Militum, qui[3] ex eo tempore, quem velint, centurionibus permissum est optare, etiam nomen ex facto sortitus est. Plautus in Asinaria:

Qua me, qua uxorem, qua tu servum Sauream
potes, circumduce, aufer, promitto tibi
non obfuturum; si id effeceris
tibi optionem sumito Leonidam.

Obsidionem potius dicendum esse, quam obsidium, adiuvat nos testimonio suo Ennius in Telamone quom ait:

Scibas natum ingenuum Aiacem, cui tu obsidionem paras.

Item alio loco:

Hector, qui haud cessat obsidionem obducere.

Orare antiquos dixisse pro agere, testimonio sunt, quod[4] et oratores, et hi qui nunc quidem legati, tunc vero oratores, qui reip. mandatas partis agebant. Ennius quoque quom dixit in l. I. Annalium:

Facere[5] vero || quod tecum precibus pater orat. [180]

Oscos quos dicimus ait Verrius Opscos antea dictos, teste Ennio, quom dicat:

De muris rem gerit Opscus.

Adicit etiam, quod stuprum[6] inconcessae libidinis obscena dicantur, ab eius gentis consuetudine inducta. quod verum esse non satis adducor, quom apud antiquos omnes fere obscena dicta sint, quae mali ominis habebantur. ut illa Virgilii testimonio sunt, ut superiorum auctorum exempla referre non sit necesse, quom ait:

Harpyias obscenas volucres.

et:

Obscenamque famem.

1) *hinc fugere impulsi* Ven. Sc. Lege: *in fuga repulsi.* — 2) *Optima lex.*] In schedis tantum spatii relictum est, quantum ad reponenda duo verba, quae in margine notavimus, satis est. *Magister populi*, pro *a populo*; item *magistrorum* pro *magistratuum*, ut est in schedis, legendum putamus. De antiqua vero formula, VTI. QVOD. OPTVMA. LEGE. FVAT, videndus Agellius lib. 1. cap. 12. et Livius lib. 9. in fragmento legis Agrariae apud me est. VTEI. QVOI. OPTVMA. LEGE. PRIVATVS. EST.

Ob praepositione antiquos usos esse pro ad, testis est Ennius, quom ait, L. XIIII.:

Omnes occisi, obcensique in nocte serena;

id est, accensi.* et in Iphigenia: *al. lucenti

Acherontem adibo* ubi mortis thesauri adiacent**. *al. obibo

Eiusdem autem generis esse ait obferre, obtulit, obcurrit, oblatus, obiectus: mihi non satis persuadet. Ostentum, quo nunc utimur interdum prodigii vice, quin participaliter quoque dici solitum sit, non dubium. facit etiam C. Gracchus de legibus a se promulgatis, quom ait: Quod unum nobis in ostentum, ipsis in usum adportatur. Occisitantur, saepe occiduntur. sic C. Gracchus pro rostris in P. Popillium: Homines liberi nunc in oppido occisitantur. Osi sunt, ab odio declinasse antiquos testis est C. Gracchus in ea, quae est de lege Minucia, quom ait: Mirum si quid his iniuriae sit, semper eos osi sunt. quod nunc quoque cum praepositione elatum frequens est, quom dicimus, semper perosi. Ostende, ostendam; ut permultis aliis exemplis eius generis manifestum est. Optionatus, ut Decurionatus, Pontificatus dicitur, ut Cato in ea, quam habuit apud equites: Maiores seorsum, atque diversum pretium || paravere bonis, atque strenuis, decurionatus, [181] optionatus, hastas donaticas, aliosque honores.

**al. obiacent

Ob os, ad os significat . . . . Item ut superioribus quoque exemplis testatus* est. Obsonitavere, saepe obsonavere. Cato in suasione de lege orchia derogaretur*. Qui antea obsonitavere; postea centenis obsonitavere. Significat autem convivari. Ostentas, saepe ostendis gloriandi causa. Sed et participialiter id et dici debet, et dictum est feminino genere. Ovibus duabus multabantur apud antiquos in minoribus delictis, ut in maioribus amb.* nec hunc ultra numerum excedebat multatio: quae postea quam aere signato uti civitas coepit, pecoraque multaticia incuria corrumpebantur unde etiam peculatus crimen usurpari coeptum est; facta aestimatio pecoralis multae, et boves centenis assibus, oves denis aestimatae. Inde suprema multa, id est maxima appellatur tria millia aeris. Item vincesis* minoribus delictis. Olivitam antiqui dicebant, quom olea cogebatur*: ut messem cum frumenta, aut vindemiam, quom uvas. quod vocabulum potius frequentari debebat, quam [7] nullum** eius significationis causa† haberemus. quamvis quidam oblivitatem meam†† dicant. Oppidorum [8] originem optime refert Cato. Cicero lib. I. de gloria, eamque appellationem usurpationem appellatam esse existimat, quod opem darent adiciens, ut imitetur inertias* Stoicorum. Orcum, quem dicimus, ait Verrius ab antiquis dictum Uragum*, quod et v litterae sonum per o efferebant: per c litterae formam nihilominus g usurpabant. Sed nihil affert exemplorum, ut ita esse credamus: nisi quod his* deus maxime nos urgeat. Obmoveto, pro admoveto dice || batur apud antiquos, ut alia, quae relata sunt. Offendices ait esse Titius nodos, quibus apex retineatur et remittatur. At Veranius coriola existimat, quae sint in loris apicis, quibus apex retineatur, et remittatur, quae ab offen- [182]

*f. testatum
*f. ne legi Orchiae derogaretur.
*f. XXX bob.
*f. vicessis
*al. colligebatur.
**al. nullam
†al. causam
††al. olivitatem eam
*al. ineptias
*f. Urgum,
*f. is

Urs. — 3) Lege: *Qui quia.* — 4) Delendum *quod.* — 5) *Face vero* Ven. Sc. — 6) *Stupra* Ven. Sc. — 7) Lege *quom* omisso v. *caussa.* — 8) *Oppidorum.*] Nomen *Catonis* in schedis adiectum opinor ab aliquo, qui putarit a Festo indicari libros Originum M. Catonis, cum tamen hic agatur de etymo oppidorum. Sed possum falli. *Urs.* Cato haud dubie loquens introducitur apud Ciceronem.

dendo dicantur. nam quom ad mentum perventum sit, offendit mentum. **Olvatum** * Antistius Labeo ait esse mensurae genus. **Occultum offerre**, significat sub terram fere ponere. **Obiacuisse**, antea iacuisse. **Praeceptat**, in saliari carmine est, saepe praecipit. **Pa**[1] pro parte; et **po**, pro potissimum * positum est in saliari carmine. **Promenervat** item, pro monet. **Praedotiont**[2], praeoptant. **Prospices**, prospice. **Pesnis** *, pennis **, ut **Casmenas** dicebant, pro Camaenis: et **Caesnas** pro caenis. **Polteo**, pro ulteriore. **Polet**; pollet: quia nondum geminabant antiqui consonantis. **Plisima** †, plurima. **Pretet** tremonti praetemunt. pe. **Perfines**, perfringas ††. **Prometion** *, praecipuum, praeter caeteros meritum. aut pro medium ** hoc est participat; aut † pro indiviso dicimus. **Priviclio es** ††[3], privis id est singulis. **Petilam suram**, siccam et substrictam vulgo interpretantur. Scaevola ait ungulam albam equi ita dici. **Pilumnoe poploe** in carmine saliari, Romani, velut pilis uti assueti: vel quia praecipue pellant hostis. **Praepetes** aves quidam dici aiunt, quia secundum auspicium faciant praetervolantes. alii quod aut ea, quae praepetamus indicent. aut quod praetervolent. aut ex Graeco tractum putant, quod ante conspectum volent nostrum. inepte scilicet ex praepositione Latina componentes et Graeco vocabulo. ceterum poetae promiscue omnis aves ita appellant. **Pilare**[4], compilare, sunt qui Graecae originis . . . . || **Picati**[5] appellantur quidam, quorum pedes formati sunt in [183] speciem sphingum: quod eas Dori ficas vocant. **Petulantes**, et **petulci** etiam appellantur qui protervo impetu, et crebro petunt laedendi alterius gratia. Vir. in IV. Geor.:

> Neque oves, hoedique petulci
> floribus insultent.

et:

> Cornigeras norunt matres . . . agnique petulci.

Et Afranius in Ida:

> Nostrum in conventum, aut consessum ludum, lapsumque petulcum.

Interdum pro veloce usi videntur antiqui; ut hoc versu intelligi potest:

> Exiluit quasi petulcus quidam, pedibus * convibravit.

Petrarum[6] genera sunt duo, quorum alterum naturale saxum prominens in mare, cuius Ennius meminit L. XI.:

> Alte delata, ceterisque * ingentibus tecta.

et Levius * in Centauris:

> Ubi ego saepe petris.

alterum manufactum, ut docet Aelius Gallus: **petra est, qui locus * dextra ac sinistra fornicem expleturúsque * ad libramentum summi fornicis.** **Petissere** antiqui pro petere dicebant, ea quidem forma verbi, qua sunt lacessere, et incessere,

* *al.* Olvatium
* *al.* populo
* *al.* Poesnis
** *al.* Poenis
† *al.* Plusima
†† *al.* perstringas.
* *al.* Promorion
** *al.* medio
† *al.* ut
†† f. Priviclioes.
* *al.* pedicus
* f. petrisque
* f. Laevius
* *al.* quae Iovis
* *al.* expletura est

1) *Pa.*] Sic, do, pro, domo. Vide Ausonium. *Urs.* — 2) *Praedotiont.*] Ita in schedis: et recte. nam antiqui, o, pro u, ponebant. Unde in columna Duilii est, *EXFOCIONT.* Vide in *Orcus. Urs.* — 3) *Priviclioes.*] Cum ita sit in schedis, opinor legi debere, *privicloes*, ut *aboloes. Urs.* — 4) *Pilare.*] Scribendum: *Graeci enim, fures, φιλῆτας dicunt.* Seneca. epist. 52. lib. 7. Voluptates praecipue exturba, et invisissimas habe latronum more, quos Aegyptii philistas vocant. *Urs.* — 5) *Picati.*] Hesiodi antiquus interpres in Theogonia, dicit Boeotios, non Dorios ut Festus ait, Sphingem ita appellare. *φὶκα δ' αὐτὴν οἱ βοιώτιοι ἔλεγον. Urs.* Boeotii enim Dorienses. — 6) *Pe-*

sed ut mihi videtur, quom significabant saepius petere, ut petessant, saepius petant. **Petrones** rustici fere dicuntur propter vetustatem, et quod deterrima quaeque ac praeruptus . . . iam agri petrae vocantur, ut rupices idem a rupicis*. **Petauristas** Lucilius a petauro appellatos existimare videtur, quom ait: *f. a rupibus

Sicuti mechanici, cum alto exiluere petauro.

At Aelius Stilo quod in aere volent, cum ait: **Petaurista proprie Graece, ideo quod his* πρὸς ἀέρα πέταται.** **Petoritum**, et Gallicum vehiculum esse, et nomen eius dictum esse existimant a numero IIII. rotarum. alii Osce, quod hi quoque petora quattuor vocent; alii Graece, sed αἰολικῶς dictum. **Petimina** in his* iumentorum ulcera, et vulgo appellant, et Lucilius || meminit quom ait: [184] *f. is *al. humeris

Ut petimen naso, aut lumbos cervicibus tangat.

eo nomine autem, et inter duos armos suis quod est, aut nectos*, solitum appellari testatur Naevius in descriptione sullae*, quom ait: *al. pectus *al. suillae

Petimine piscino qui meruerat.

Pennas antiquos fertur[7] appellasse peenas ex Graeco, quod illi πετηνὰ ea, quae sunt volucriora* dicant. Item easdem pesnas, ut caesnas. **Pictor**[8] Zeuxis risui** mortuus, dum ridet effuse pictam a se anum γραῦν. cur hoc loco relatum sit a Verrio, cum de significatu verborum scribere propositum habuerit, equidem non video, cum versiculos qnoque adhaereret tulerit et ineptos pati; sed nullius praetoris* praetexto nomine: qui tamen sunt hi: *al. volucria **f. risu *f. ea de re retulerit, et ineptos satis, et nullius pretii

Nam quid modi facturus risu denique? nisi pictor fieri vult, qui risu mortuus est.

Picta quae nunc toga dicitur, purpurea ante vocitata est, eaque erat sine pictura. eius rei argumentum est pictura in aede Vertumni, et Consi, quarum in altera M. Fulvius Flaccus, in altera T.* Papirius Cursor triumphantes ita picti sunt. **Tunica** autem palmata a latitudine clavorum dicebatur, quae nunc a genere picturae appellatur. **Impetum**, industrium, indulgentem perinde composita esse ait Verrius, atque impune, et immunis, mihi non satis persuadet. *f. L.

Pietati aedem consecratam ab Acillo* aiunt eo loco, quo quondam mulier habitaverit, quae patrem suum inclusum carcere mammis suis clam aluerit: ob hoc factum, impunitus* ei concessa est. **Picum** avem quidam dictum putant a Pico rege Aboriginum, quo dissolutus sit* . . . . *f. Acilio *f. impunitas. *f. quod is solitus

Piscatorium aes vetusto more appellatur, quod in || monte Albano datur pro piscibus. **Pedam** vestigium humani praecipue pedis appellasse antiquos in commentariis quibusdam inveniri solet. **Pescia** in saliari carmine Aelius Stilo dici ait capitia ex pellibus agninis facta, quod Graeci pelles vocent pesce[9] neutro genere pluraliter. Pestiferum [185] *f. A. eo uti.

trarum.] In schedis *Levius* est pro, *Livius.* Unde suspicor *Laevium* poetam indicari, de quo Agellius lib. 12. cap. 10. licet ibi quoque Livius sit mendose, cum antiquissimus liber habeat, Laevius. *Urs.* — 7) *ferunt* Ven. Sc. Tum *appellasse peenas*, haec vv. desunt Ven. Sc. — 8) *Pictor Zeuxis.*] In schedis ita sunt haec verba depravata ut tamen ad veram lectionem eliciendam quasi manu ducant, cum in eis ita sit. *cum versiculos quoque adhaereret tulerit et septos pati. sed nullius praetoris praetexto nomine.* nos emendavimus: *cum versiculos quoque ea de re rettulerit, et ineptos satis, et nullius pretii praetexto nomine. Urs.* Lege: *et nullius poetae.* — 9) πέσκη

fulgur dicitur, quo mors, exiliumve significari solet. Pisalitem[1] appellat Naevius Panteleontem, id est Pisis oriundum tyrannum, cum alioqui inde profecti nunc Pisani dicantur. Pedibus obsitum, id est pediculis, Titinius pedicosum appellat hoc modo:

Rus detrudetur pedicosus, squalidus.

Pedes autem pro pediculis; sic Plautus refert in Curculione:

*al. A. est lenonum

Item genus* inter homines meo quidem animo,
ut muscae, culices, cimices, pedesque, pulicesque.

et Livius in gladiolo:

Pulices ne, an cimices, an pedes, responde mihi.

et Lucilius:

Ubi me vidit, caput scabit, pedes legit.

*al. interpretatores dicunt, f. imprecatores

Pesestas inter alia quae (si) inter precationem dicuntur*, cum fundus lustratur, significare videtur pestilentiam, ut intelligi ex ceteris possunt, quom dicitur:

Avertas morbum, mortem, labem, nebulam, impetiginem.

Pedum baculi genus incurvum, ut Vir. in Buc. quom ait:

At tu sume pedum, quod me cum saepe rogaret.

*al. a pisendo propolitum

Pedem struit in XII. significat fugit, ut ait Ser. Sulpicius. Pistum pisendo perpolitum* antiqui freqnentius usurpabant, quam nunc nos dicimus. Pedarium Senatorem significat Lucilius quom ait:

Agipes vocem mittere coepit.

qui ita appellatur, quia tacitus transeundo ad eum, cuius sententiam probat, quid sentiat, indicat. Piscatorii ludi vocantur, qui mense Iunio trans Tiberim fieri solent pro quaestu piscantium. Piscinae publicae ho || dieque nomen manet; ipsa non extat. [186] ad quam et natatum, et exercitationis alioqui causa veniebat populus. Unde Lucilius ait:

Pro obtuso ore pugil, pisciniensis reses.

*f. Pinasii, Papisii.

Pectenatum tectum dicitur a similitudine pectinis in duas partis divisum, ut testudinatum in quattuor. Piari eos velut proprio verbo, ait Verrius, qui parum sint animati, cum mentis suae non sunt, per quaedam verba[2] liberantur incommodo. Pignosa, pignora eo modo, quo Valesii, Auselii, pinosi, palisi* dicebantur.

*f. qua

*f. aliquot

*f. Nam **f.

*f. facto.

Pectuscum Palati dicta est ea regio Urbis, quam Romulus obversam posuit, ea parte, in qua plurimum erat agri Romani ad mare versus, et quia* mollissime adibatur urbs, cum Etruscorum agrum a Romano Tiberis discluderet ceterae vicinae civitates colles aliquos* haberent oppositos. Peculatus est nunc quidem qualecunque publicum furtum, sed inductum est a pecore, ut pecunia quoque ipsa. Iam* etiam noxii** pecore multabantur, quia neque aeris adhuc, neque argenti erat copia. Itaque suprema multa etiam nunc appellatur. Piatrix dicebatur sacerdos, quae expiare erat solita, quam quidam simulatricem, alii sagam, alii expiatricem vocant; et piamenta, quibus utitur expiando, alii purgamenta. Piacularis porta appellatur propter aliqua piacula, quae ibidem fiebant. vel, ut ait Cloatius, cum ex sacro*[3] per aliquem piaculo solvitur, ut aliqua[4] piandi propitiandique causa immolatur. Pigere interdum pro tardari, interdum

Graecis litteris Ven. Sc. — 1) *Pisalitem.*] Ita est in schedis pro *Pisatilem*, et ita videtur legendum. — 2) *Et per quaedam v.* Ven. Sc. — 3) *cum facto p. al. piaculo* marg. Ven. Sc. — 4) *alicuius* marg. Ven. Sc. — 5) *Persicus.*] Plauti versus in exemplari habet *persibus*, *pro*, *persicus*. et ita

pro poenitere poni solet. Pangere, figere. unde plantae pangi dicuntur, cum in terram demittuntur . . . . Permutatur id proprie dici videtur, quod ex alio loco || in alium transfertur. at commutatur, quod aliud pro alio [187] substituitur. Sed ea iam confuse in usu sunt. Pierides Musae propter amoenitatem, ac solitudinem Pierii montis dictae videntur, quo* esse** secretis locis propter studia liberalia delectentur. Perconctatio pro interrogatione dicta videtur ex nautico usu, quia conto pertentant, cognoscuntque navigantes aquae altitudinem. ob quam causam ait Verrius etiam secundam syllabam per o solere scribi. mihi id falsum videtur: nam est illa percunctatio, quod is, qui curiose quid interrogat, pecunctari sit* ut recte per v litteram scribatur. Perfugam Gallus Aelius ait, qui liber, aut servus, aut hostis sui** voluntate ad hostes transierit, qui idem dicitur transfuga, quamquam sunt, qui credant perfugam esse, non tam qui alios fugiat, quam qui ob spem commodorum ad quempiam perfugiat. Perfacul antiqui, et persefacul dicebant, quod nunc facile dicimus, inde permansit in consuetudine facultas. Peremptalia fulgura Graccus* ait vocari, quae superiora fulgura, ut* portenta vi sua peremant duobus modis, prioribus tollendis: aut maiore manubia, ut tertia secundae, secunda primae cedat. nam ut omnia* superentur fulgure, sic ictum fulgur manubiis vinci. Perediam et bibesiam Plautus finxit sua consuetudine, cum intelligi voluit cupiditatem edendi et bibendi. Peremere Cincius in lib. de verbis priscis ait significare idem, quod prohibere. at Cato in li. qui est de re militari pro viciare usus || est, cum ait, cum magistratus nihil audent imperare, ne [33] quid consul auspici peremat.

*f. quod **al. eae
*f. per cunctas res it, **f. sua
*f. Granius
*f. aut
*f. omina

Perihodos dicitur et in carmine lyrico pars quaedam, et in soluta oratione verbis circumscribta sententia, et in gymnicis certaminibus perihodon vicisse dicitur, qui Pythia, Isthmia, Nemea, Olympia vicit, a circumitu eorum spectaculorum. Perempta et interempta pro imperfectis* poni solet a poetis. Lucretius:

cum corpus simul, atque animi natura perempta.

*f. interfectis

Perpetem pro perpetuo dixerunt poetae. Pacuvius Iliona:

fac, ut coepisti, hanc operam mihi des perpetem.

oculis traxerim. Persillum vocant sacerdotes rudiculum picatum, quo unguine Flamen Portunalis* arma Quirini unguet. Persicum portum, Plautus cum ait, mare Euboicum videtur significare, quod in eo classis Persarum dicitur stetisse, non procul a Thebis. Personata fabula quaedam Naevii inscribitur, quam putant quidam primum* a personatis histrionibus. Sed cum post multos annos comoedi et tragoedi personis uti coeperunt, verisimilius est eam fabulam propter inopiam comoedorum actam novam per Atellanos, qui proprie vocantur personati, quia ius est is* non cogi in scaena ponere personam, quod ceteris histrionibus pati necesse est. Persicus[5] peracutum significare videtur, ut Plautus:

*f. Quirinalis
*f. A. actam
*f. iis

Nihil de conciliare sibus*, nisi qui persibus** sapis.

*f. sibi **f. persicus

Naevius:

et qui fuerit persicus carpenti[6] ad stratio*.

*f. adest ratio.

Varro lib. 6. de Ling. Lat. Persibus. inquit, a perite glossemata subscribunt, callide. vide in *Sibus. Urs.* — 6) *Adest ratio* Ven. in marg. *Est ratio* Ven. Sc. —

Perpetrat[1], peragit, perficit. Pacuvius in Teucro:

f. nec pretio quit et in Niptris: Neque perpetrare precibus, imperia qui detinui patris
Spartam reponare** instat, id si perpetrat. **f. repedare

Quo etiam sine praepositione usi sunt, quod conver || sum iam *in consuetudinem est.* [34] *Perpulit, persuasit,* impulit . . . . *dicendo* me *perpulit* . . . . *scilicet compulit* . . . . *Pertisum, pro, pertesum dixerunt antiqui* . . . . . . qui paul . . . . *Persuasit, impulit.* Puteum[2] *antiqui dixerunt unde sumi potest:* inde *Puticulos, antiquissimum genus sepulturae appellatos, quod ibi in puteis sepelirentur homines: qualis* fuerit *locus, quo nunc cadavera proiici solent* extra *portam Exquilinam: quae quod ibi putescerent* inde *potius appellatos existimat puticulos* Aelius *Gallus: quia*[3] *antiqui moris fuisse, ut patres* familias *in locum publicum extra opidum mancipia* vilia proicerent, *atque ita proiecta, quod ibi* ea putescerent, *nomen esse factum Puticulis. Putum* antiquos *pro puro dixisse ait. inde putatas vites, quibus* decisum* est id, *quod impedimento erat, dici* Cornifici* ait, neque *aliter accepit Ennius, cum dixit* in Alexandro: . . . . amidio* purus *putus. et Plautus: purus putus hic* sycophanta est . . . . quo certior se . . . . *aurum quoque* putatum dici *solet, quod est, expurgatum: et ratio putata,* id est pura facta, *ut* . . . . *heredibus* rettulit. *Putitium*[4] *Plautus dixit stultum: Putitio stultior* est barbaro. *Id autem ex hac causa. Potitius cum* ad* Hercule *ritum sacrificandi accepisset, eum* millibus aeris *gravis quinquaginta edocuisse dicitur* servos publicus* P. R. *quo facto Potitii intra diem XXX.* cum eius *familiae XII. fuissent, omnes interierunt.* Pubes, adulescens, *qui iam generare potest,* vocatur, cui contrarium *est impubes. Pubes etiam et* || *plurium numerus eiusdem aetatis* [35] dici solet. *Puteolos quidem dictos aiunt ab aquae* caldae *putore. quidam a multitudine puteorum* earundem *aquarum gratia factorum* . . . . ver . . . . cum autem . . . . is vio . . . . illius *tra* . . . . *Pugnus a punctione, id est, percussione dictus. Pegasum*[5] *equum* alatum *fuisse tradunt poetae; cuius quidem ungulam* sus*citasse fontem, qui Hippocrene dictus est,* traditur. sed . . . . ersus alia . . . . Lucina Iuno *sa* . . . . formon- . . . . Prospera *quaedam nomina usurpabant antiqui in* e declinata *ut praefiscine, extrema producta* syllaba, *videlicet ut*

*f. decisum — *f. Cornificius — *f. dimidio — *f. ab — *f. publicos

1) *Perpetrat.*] Versus Pacuvii legendi, ut in margine. *Neque perpetrare precibus, nec precio quit. et in Niptris. Spartam repedare instat; id si perpetrat. Urs.* Sed cf. notas. — 2) *Puteum.*] Huius loci restitutionem debemus M. Varroni, qui lib. 4. de Ling. Lat. sic scribit. Extra opida a puteis puticulae, quod ibi in puteis obruebantur homines. nisi potius, ut Aelius scribit, puticulae, quod ibi putescerent cadavera proiecta: qui locus publicus ultra Exquilias. *Urs.* — 3) *Qui ait* Pr. — 4) *Putitium.*] Antiqua scribendi consuetudo, pro *Potitium*, ut *sumnus* pro *somnus*; cui contraria, *Orbius*, pro *Urbius.* vide supra in *Orbius clivus.* et infra in *Orcus. Urs.* — 5) *Pegasum.*] Vide infra in *Pegasides.* ibi enim habes, Pegasum ungulae ictu Hippocrenen fontem aperuisse. quod a Graecis poëtis tractum est. *Urs.* — 6) *Porca praecidanea.*] Verum est quod Festus ait, hoc genus hostiae *praecidarium* appellatum esse. nam et Marius Victorinus *praecidariam* legit, et a praesentanea differre dicit, de qua forte agitur in fragmento *praesen* . . . . nam, inquit, praesen-

occurrerent fascino, ut ait L. Cin*cius; quod etiam fieri consuevit in fa*miliae purg*andae sacro.* Porca *pr*aecidanea[6] dicitur, *quae ante immolari solet;* quod genus hostiae quod *ante novam frugem praecideretur*, *pr*aecidarium appellabant. Placenta[7] *libi quoddam genus vo*catur ex tribus pul*tibus factum; alii dicunt genus pult*is, cum tribus liba*mentis.* Porriciam[8], *pro porro ia*ciam, maxime *de extis dicebant antiqui. Plaut. in P*seudolo: atque in *manibus exta teneam*, *ut porriciam* intebea** loci. *porricitur autem foculo*, *ar*isque quod consecran*dum est deo*, *dicandumque;* contra it* consumi*tur in sacro*, *quod est profanatum* ut Verrius e*odem libro de significatione verb*orum. Sint dicta lib*ere*, *si qua contra dixero: nam* arbitratur ob eam cau*sam porrici exta aris et f*oculo, quia profana* ea || quoque id est deo dicta [36] consume* est necesse, cuius opinionem, neque in hoc, neque in aliis compluribus refutare minime necesse est, cum propositum habeam ex tanto librorum eius numero intermortua iam, et sepulta verba, atque ipso saepe confitente nullius usus aut auctoritatis praeterire, et reliqua quam brevissime redigere in libros admodum paucos. Ea autem, de quibus dissentio, et aperte et breviter, ut sciero, scribta in his libris meis invenientur. Inscribuntur priscorum verborum cum exemplis. Porigam dixisse antiqui videntur, pro porrigam, propter morem non ingeminandarum litterarum; ducto verbo a porro regam, aut si id frivolum videtur, cum aperte e civo regit* tractum sit. Sed antiqui etiam porgam dixerunt pro porrigam. Porcae[9] appellantur rari sulci, qui dicuntur* aquae derivandae gratia. dicti quod porcant†, id est prohibent†† aquam frumentis nocere: nam crebriores sulci, limi* vocantur. Postliminium**[10] receptum, Gallus Aelius in libro primo significationum, quae ad ius pertinent, ait esse eum, qui liber ex qua civitate in aliam civitatem abierat, in eandem civitatem redit eo iure, quod constitutum est de postliminis[11], itemque servos† a nobis in hostium potestatem pervenit, postea ad nos, redit in eius potestatem, cuius antea fuit iure post limini. equi, et muli, et navis eadem ratio est post liminium receptum is†† quae servi. quae genera rerum ab hostibus ad nos postliminium* redeunt, eadem genera rerum a nobis ad hostis redire possunt. cum populis liberis, et confoederatis, et cum regibus postliminium nobis est ita, uti cum hostibus quae nationes in opinione* nostra sunt, cum his || procul sint. Provorsum [37] fulgur appellatur, quod ignoratur noctu, an interdiu, sit factum. itaque Iovi fulgurit*[12], et Summano fit, quod diurna Iovis, nocturna Summani fulgura habentur. Propatulum late patens, atque apertum, et patuli boves, quorum cornua in diversum super* modum patent. Propriassit, proprium fecerit. Properus antiquos dixisse, pro celer, testi-

*f. interea
*f. id
*f. profanata
*f. consumere
*f. rivo regam
*f. ducuntur
†f. porcent,
††f. prohibeant
*f. lirae
**f. postliminio
†f. qui servus
††f. iis
*f. postliminio
*f. dicione
*f. Fulguratori.
*f. supra

tanea porca, quae praesente mortuo, quem condituri erant, immolabatur. *Urs.* — 7) *Placenta.*] Placenta, sive libum, ex farre, oleo, et melle fiebat. Servius in VII. Aen. Liba sunt placentae de farre, et melle, et oleo sacris aptae. *Urs.* — 8) *Porriciam.*] Varro lib. 5. de Ling. Lat. Profanatum, inquit, quod in sacrario polluctum. itaque olim in fano consumebatur omne, quod profanatum erat. Haec ad verbum *profanata*, quod fecimus ex duobus *profana ea* reliqua in editione Augustiniana cum sint suo loco mota, nos ad fidem exemplaris reposuimus, et mutila multa restituimus. *Urs.* — 9) *Porcae.*] *Prohibeant* videtur legendum ex epitoma Pauli, pro, *prohibent*, et *lirae*, pro *limi. Urs.* — 10) *Postliminium.*] Verbum *opinione* mihi suspectum est, et pro eo, *dicione* scribi debere opinor. in fragmento Serviliae legis sic est. *QVIVE. IN. ARBITRATV. DICIONE. POTESTATE. AMICITIA.* etc. *Urs.* — 11) *de postliminiis* Ven. Sc. item paullo post *iure postliminii* Ven. Sc. — 12) *Fulguri* Pr. Ven. Sc. Legendum *Fulguritori.*

monio est qualitatis adverbium, quod est propere. **Prophetas** in Adrasto Iulius nominat antistites fanorum, oraculorumque interpretes:

cum capita viridi lauro velare imperant
[*f. parant] prophetae, sancta ita caste qui purant* sacra.

[*f. Sango,] **Propter viam**[1] fit sacrificium, quod est proficiscendi gratia Herculi, aut Sanco*, qui scilicet idem est deus. **Prodigia** quod praedicunt futura; permutatione g litterae: nam quae nunc c appellatur, ab antiquis g vocabatur. **Produit**, porro dederit, ut est in lege Censoria: porticum sartam, tectamque habeto, prodito. alias prodiderit.
[*f. Hymnide] **Prodegeris** consumpseris, prodideris, ut Caecilius in hymni*:

prodigere est, cum nihil habeas, te inridier,

et Plautus in Nervolaria:

[*f. producte prodigum] productae prodigium* esse in**[2] amatorem addecet.

[** f. me] **Prodinunt**, prodeunt, ut Ennius Annali. L. III.:

prodinunt famuli tum candida lumina lucent.

Probrum, stuprum, flagitium, ut Accius in Hellenibus:

qui nisi probrum, omnia alia indelicta aestimant.

Caecilius in Davo:

ea tum compressa parit huic puerum, sibi probrum.

[*f. Probi, **f. A. a] **Probrium***, velut, prohibi, qui se** deliquendo prohibent. **Prodigiatores** haruspi-[†f. prodit,]ces, prodigiorum interpretes. **Prodita**† memoriae porro dat et fallit. item ex interiore loco procedit. item perdit, ut Ennius L. XVI.:

[*f. cupidi] non in sperando cupide* rem prodere summam.

Punicum quod appellatur, || genus *libi translatum a Poenis. idem appell*atum *fuit* [38] *probum, ceteris libis suavissimum* quia *videbatur. Punicum dicitur etiam vestis nomen*
[*f. rostris,] . . . . *Pro significat in ut pro rostois**, *pro aede, pro tribunali. Progenerum* appell*at avus neptis suae virum. Profanum* quod *non est fanum* appell*atur. Plautus: sacrum, an profanum habeas, parvi penditur.* Livius *in* . . . . *pu*blici . . . . *Pacuvius in Peri*boea . . . . *inde profanat*ionem *dici ait Verrius. Pro, ponitur, pro amplificando, ac palam faciendo, ut prodi, provoca,* propelle, *ponitur alias pro privandi facult*ate, *ut in propudio, prohibendo, quia utrumque abnuit in his esse pudorem, potestatemque alias*
[*f. apud ob ab,] *ali*ud alio*, *ut pro pecunia, pro praedio***, *pro consule*†, alias pro a*dmiratione, ut*
[**f. praede,] *pro Iuppiter. Accius* in Melani*ppa*††[4] *pro Iuppiter* . . . . manu
[†f. consilio,] omium* . . . . Plautus in Condalio . . . *alias pro*
[††f. Menalippo] *ante, ut* pro hostio. alias pro *in, ut dicimus promittere bar*bam, et capillum. *Pro-*
[*f. omnium] *fundum dicitur id, quod est* altum, ac fundum *longe habet. Pacuvius* in Medo: ne-

1) *Propterviam.*] Plautus in Rudente. Ut mea est opinio, propterviam illi vocati sunt ad prandium. qui? quia post caenam credo laverunt. *Urs.* — 2) In marg. Ven. et Sc. notatum est, vet. Cod. exhibere *m.* i. e. *me.* — 3) *Punicum.*] Horatius epodon ode IX. Punico lugubre mutavit sagum. est enim apud Horatium vestis nomen. *Urs.* — 4) *Melanippo* Pr. *Melan* . . . Ven. Sc. — 5) *Profusus.*] Vide in *Occisitantur.* — 6) *Plebei Aediles.*] Dionysius lib. 6. Aediles plebeios, ut Tribunorum plebis essent ministri, et ut sacris aedibus praeessent, dicit creatos fuisse. Digest. lib. 1. tit. 2. Itemque ut essent, qui aedibus praeessent, in quibus omnia scita plebs deferebat, duos e plebe con-

que *profundum* . . . . Profesti dies dicti, *quod sint procul a religione nominis* divini. Caecilius in . . *quod facimus profesto, fecisti* tantundem *festivo die. item Afranius* in Privigno. aeque *profesto, contra cum celebras.* Profusus super modum *sumptuosus dicebatur.* Terentius in Adelphis; *profundat, perdat, pereat,* nihil ad me. *alias obiectus, iacens.* et Pacuvius in Teucro: *profusus*[5] *gemitu murmuro*, occistians* ruat . . . . ‖ . . . . [39] * f. oscitans
. cant . . . . rta. *Plauti appellantur canes, quorum aures languidae sunt, ac flaccidae, ut latius videantur patere* . . . .
. . quae . . . . e . . . .
. . . uni . . . . vi . . . .
. . . . cis. *Plantae appellantur semina olerum, quod planae* sunt, *ut appellantur plantae nostrorum pedum ex* causa *simili.* Plancae *dicebantur tabulae planae, ob* quam *causam et* Planci *appellantur, qui supra modum* pedibus *planis sunt.* Plaustrum perculi *antiqui* dicebant *ab eo, qui pede onusta plaustra perculit: id est* evertit: *quod postea abiit in proverbium* id, quod *a Plauto in Epidico Comoedia relatum est:* Epidicus *mihi magister fuit; perii: pene plaustrum* perculi. Plebeium *magistratum neminem* licet *capere, nisi qui ex plebe est: cuius generis* est *omnis magistratus, qui appellaturi* isto nomine. Plutei *dicuntur crates corio crudo* intentae*, *quae solebant opponi militibus* opus facientibus *et appellabantur militares.* nunc etiam tabulae, *quibus quid praesepitur, eodem* nomine dicuntur. Plebei Aediles[6] *non minus populique*[7] plebei scito, *quae de eo magistratu creando* suffragium *tulit, ut sacris aedibus praeessent,* sunt constituti: *quos Tribu. pl. ministros fuisse dicunt,* qui una cum *Plebeis Aedilibus sunt creati, dissidente* plebe a *Patribus ii tabernas fecerunt,* quas novas vocant. nos *autem quinque dicimus* eas esse et septem feruntur; *et plebeias quidem appellamus* a genere ma ‖ gistratus. eas enim faciendas [40] curaverunt M. Iunius Brutus, Q. Oppius Aediles pl. Plexa colligata significat ex Graeco, cui nos etiam praepositionem adicimus, cum dicimus perplexa. Plentur antiqui etiam sine praepositionibus dicebant. Plera dixisse antiquos, testis est Pacuvius, cum ait: * f. intectae

plera pars pessumdatur.

Ploximum appellari ait Catullus, capsum in cisio, capsave* cum dixit: * f. capsamve

gingivas vero ploximi habet veteris.

Plorare[8], flere, inclamare nunc significat, et cum praepositione implorare, id est invocare: et apud antiquos plane inclamare. in regis Romuli, et Tatii legibus: si nurus sacra divis parentum estod. in Ser. Tulli, haec est: si parentum puer verberit, astolle plorassit, (pareri.) puer divis parentum sacer esto*. id est, clamarit, dix . . . . Pedulla quae dicimus nea* . . Graecos appellare manife- * f. estod. * f. nos, ea πέδιλα

stituerunt, qui Aediles appellati sunt. *Urs.* — 7) *plebei scito* Ven. Sc. Lacuna sic potius explenda videtur: *Plebeii Aediles dicuntur, qui plebei scito, quae* cet. — 8) *Plorare.*] *Estod* in lege Numae habet exemplar: et ita antiquos scripsisse tradit Quinctilianus adducto testimonio ex basi columnae rostratae Duilii, in qua est. ALTOD. MARID, et, PUGNANDOD. totus autem hic locus ita legendus. *In regis Romuli, et Tatii legibus. Sei parentem puer verberit, ast ole plorasit, puer divis parentum sacer estod.* reliqua videntur adiecta. *Urs.* Cf. Scaligeri notas ad h. l.

stum est. Pacem a pactione condicionum putat dictam Sinnius Capito, quae utrique inter se populo sit observanda. Penem [1], antiqui codam vocabant, a qua antiquitate etiam nunc offa porcina cum cauda in cenis puris offa penita vocatur. et peniculi,
f. terget quis calciamenta terguntur, quod e codis extremis faciebant antiqui, qui tergent ea. di-
f. Cunicularia ctum est forsitan a pendendo. Naevius in Tunicularia:

Theodotum compellas, qui aras compitalibus
sedens in cella, circumtectuas tegetibus
Lares ludentis peni pinxit bubulo,

significat peniculo grandi, id est coda. Propius sobrino mihi est consobrini mei
f. filius. filius, et consobrinae meae filia, et patris mei consobrinus, et matris || meae conso- [41]
brinus. Possessio [2] est ut definit Gallus Aelius, usus quidam agri, aut aedifici, non
f. A. de ipse fundus, aut ager. non enim possessio est rebus quae tangi possunt . . qui dicit,
f. is se possidere, his vere potest dicere. itaque in legitimis actionibus nemo ex his qui possessionem suam vocare audet, sed ad interdictum venit, ut Praetor his verbis utatur: Uti nunc possidetis, eum fundum Q. D. A. quod nec vi, nec clam, nec precario alter ab altero possidetis ita possideatis; adversus ea vim fieri, veto. Praefecturae eae appellabantur in Italia, in quibus et ius dicebatur, et nundinae agebantur, et erat quaedam earum R. P. neque tamen magistratus suos habebant.
f. quas in qua his legibus praefecti mittebantur quotannis, qui ius dicerent. quarum genera fue-
f. numero qui runt duo: alterum, in quas solebant ire praefecti quattuor viginti sex virum nu pro populi suffragio creati erant, in haec oppida: Capuam, Cumas, Casilinum, Volturnum, Li-
f. Calatiam ternum, Puteolos, Acerras, Suessulam, Atellam, Calatium: alterum, in quas ibant, quos
f. quotannis Praetor urbanus quod annis in quaeque loca miserat legibus, ut Fundos, Formias, Caere,
*f. Venafrum, Venareum *, Allieas** Privernum, Anagniam, Frusinonem, Reate, Saturniam, Nursiam,
**f. Allifas Arpinum, aliaque complura. Parret, quod est in formulis, debuit et producta priore syllaba pronuntiari, et non gemino r scribi, ut fieret paret, quod est inveniatur, ut comparet, apparet. Portum in XII. pro domo positum omnes fere consentiunt: cui
f. is testimonium defuerit, his tertiis diebus ob portum obvagulatum ito. Patrocinia appellari coepta sunt, cum plebs distributa est inter patres, ut eorum opibus tuta esset. Posticam lineam in agris dividendis Ser. Sulpicius appellavit ab ||
exoriente *sole ad occidentem, quae spectabat* qua . . . . [42]
. . tur . . . . rique . . . .
. . . . . abd . . . . tab . . . .

1) *Penem.*] Glossar. caena pura παρασκευή, προσάββατον. Augustin. in Ioan. Acceleratam, inquit, vult intelligi sepulturam, ne advesperasceret, quando iam propter parasceven, quam caenam puram Iudaei latine usitatius apud nos vocant, facere tale aliquid non licebat. *Urs.* — 2) *Possessio.*] Petronius Arbiter. Ut si nollet alienam rem domino reddere, ad interdictum veniret. i. ad ius, ad Praetorem. *Urs.* — 3) *Papiria.*] Papiria tribus in agro Tusculano. Livi. lib. 9. Neminem ex tribu Pollia candidatum Papiriam ferre solitum, quod Tusculani a tribu Pollia, una condemnati essent. *Urs.* — 4) *Parare.*] *Parare munus*, quid sit, notum ex Livio, et aliis. Sallustius in Iugurth. Post Auli foedus, et exercitus nostri foedam fugam, Metellus et Silanus cos. des. provincias inter se paraverunt. Cicero lib. 1. ad Atticum. Se paraturum cum collega. licet Servius in lib. 1. Aen. partiturum legat. Livius. Decreverunt patres, ut Consules inter se compararent, sortirenturve provincias. Item. Decreverunt patres, ut provincias Macedoniam, atque Italiam

. . . . frum . . . . danto . . . . . . *Pontina tribus a Pontia urbe dicta, a qua et palus quoque Pontina appellata est iuxta Terracenam.* **Papiria**[3] *tribus a Papirio appellata est, vel a* nomi* agri, *qui circa Tusculum est. Huic* Pupinia *tribus ita* coniuncta *fuit, ut de* *f. A. ne *finibus aliquando susceperit bellum*, quod indictum *per fetiales cum esset, duce* . . *infertur*: bellum *itaque initurae, cum utraque tribus instructos* exercitus *haberent ad dimicandum, quia alterius dux* discesserat *iam ab armis, caduceatoribus ante quam* signum conferrent, *utrinque ad exercitus missis*, rem *in* ipsorum arbitrio *futuram denuntiarunt, ac* potestate, (ac potestate) *ita sine ulla dimicatione utriusque* exercitus suffragio *pax facta.* **Pupinia** *Tribus* ab agri nomine *dicta, qui Pupinus appellatur circa* Tusculum urbem . . . . *meminit* invictum . . . . est. **Popillia** tribus *una quinque et triginta tribuum*, tot enim fuerunt: *a Popilliae feminae* felici nomine appellata, *quomodo tribus quoque* Pinaria a sororis *Pinarii dicta, sive ab eius nomine.* **Populi** commune *est in legibus ferendis* cum plebe suffragium. *nam comitia centuriata* ex patribus, et plebe *constant in centurias divisis. at* cum plebes sine patribus *tributis comitiis convenit*, quod plebes scivit, plebiscitum *id ea de causa* appellatur. Patrum commune *cum populo suffra* || *gium, quibus* [43] *suffragantibus fit populi scitum.* **Prorsi** *limites appellantur in agrorum mensuris, qui directi sunt ad orientem.* **Pugio** *dictus videtur eo quod punctim pugnat**. *f. pungat **Propilia*** *tribus a nomine progenetricis traxit vocabulum. nam consueverunt non* *f. Popillia *solum a viris, sed a feminis* quoque *tribus nominare.* **Praebia** *dicuntur curandi* mali *remedia, videlicet, quae curationis* causa *praebeantur.* **Parare**[4] *inter se munus dicebatur, cum sortitio fiebat a magistratibus* P. R. *uter magistratus, veram rem* acere* *deberet: aut inter se comparabant de* rebus *lege mandatis. Itaque in senatu,* *f. agere *et in comitio* quoque *sortiri, aut inter se parare solebant*, utrum *exire, utrum domi manere oporteret. nam Consulibus* aeque *ac Praetoribus novis in provinciam ire*, atque ex ea *rem gerere: contra abire, anni prioris* magistratibus *opus erat. lege etiam cavebatur, ut certos* intra dies *designati magistratus provincias* inter se *pararent.* **Peregrinos**[5] *inter Pr. dr.* quod *aliter* Inter civis, aliter inter *peregrinos ius dicebatur a Praetore: ideoque* lege primum fuscum* *unus tantum fuisse, postea duo id*circo sunt *f. fuscus creati *Praetores.* **Praemetium** *dicitur, quod* ante metitur, quasi *praemessum, praelibationis causa.* **Protelare** dicitur longe propellere, *ex Graeco videlicet, quod* est The*, et significat *longe.* **Privato sumptu** se alebant milites *Romani antequam* *f. τῆλε

Consules compararent inter se, sortirenturve. Provincias autem inter se parabant, sive sortiebantur non modo Consules, sed etiam Praetores. Livius. Idibus Martiis, quo die Consules magistratum inierunt, Italia ambobus provincia decreta. Praetores sortiti provincias sunt. Item Consules, Praetoresque cum Idibus Martiis magistratus inissent, provincias sortiti sunt. *acere*, pro *agere* in exemplari scriptum est, antiqua illa consuetudine, qua c. pro, g. ponebant. Vide in Orcus. *Urs* —

5) *Pereginos.*] Digest. 1. tit 2. Cum Consules avocarentur bellis finitimis, neque esset in civitate, qui ius reddere posset: factum est, ut Praetor quoque crearetur, qui Urbanus appellatus est, quod in urbe ius dicebat. post aliquot deinde annos, non sufficiente eo Praetore, quod multa turba etiam peregrinorum in civitatem veniret, creatus alius Praetor, qui Peregrinus appellatus est, quod plerumque inter peregrinos ius reddebat. Ex his verbis locum Festi resarcivimus, qui in editione Augustiniana cum verbo *Parare*, male coniunctus est. *Urs.*

stipendia mererentur, quod in *consuetudine fuit paene ad* id tempus, quod fuit paulo *antequam Romana civitas* capta est a Gallis, *a quo tempore sine publico stipendio* milites non fiebant. **Porci effigies** *inter militaria* signum quintum locum *obtinebat, quia confecto bello*, inter quos populos *pax fiebat*, *ea caesa porca foedere* firmari solet. **Polimenta**[1], *ait Verrius*, *antiqui* dicebant testiculos || porcorum, cum eos [44] castrabant, a politione segetum, aut vestimentorum, quod similiter atque illa curentur. **Pater patrimus** dicebatur apud antiquos, qui cum iam ipse pater esset, habebat etiam tum patrem. **Portisculus** est, ut scribit Aelius Stilo, qui in portu modum dat classi. id autem est malleus. cuius meminit Cato in dissuasione de rege Attalo, et vectigalibus Asiae: C. Licinio Pr. remiges scribti cives Romani sub portisculum, sub flagrum, conscribti veniere passim. **Pro scapulis** cum dicit Cato, significat pro iniuria verberum. nam complures leges erant in cives rogatae, quibus sanciebatur poena verberum. his significat prohib. se* multos suos civis in ea oratione, quae est contra M. Caelium: si em[2] percussi, saepe incolumis abii. praeterea pro rep. pro scapulis, atque aerario multum R. P. profuit[3]. **Primanus**[4] **Tribunus** apud Catonem in ea, quae est contra Thermum de suis virtutibus: Aliud est properare, aliud festinare. qui unum quodque mature transigit, is properat: qui multa simul incipit, neque perficit, is festinat. **Prorsus** porro versus, nisi forte ex Graeco *Πρὸ**[5]. Cato de feneratione legis Iuniae: Camerni* cives nostri oppidum pulchrum habuere, agrum optimum, atque pulcherrimum, rem fortunatissimam. cum Romam veniebant, prorsus devertebantur pro hospitibus ad amicos suos. **Prohibere** comitia, dicitur vitiare diem morbo, qui vulgo quidem maior, ceterum ob id ipsum comitialis appellatur. Cato in ea oratione, quam scribsit de sacrilegio commisso: domi cum auspicamus, honorem me dium* immortalium velim habuisse. servi, ancillae, si quis eorum sub centone crepuit, quod ego non sensi, nullum mihi vitium facit. si cui ibidem servo, aut ancillae || dormienti evenit, quod comitia prohibere solet, ne is[6] quidem [45] mihi vitium facit. **Penatores**[7] qui penus gestant. Cato adversus M. Acilium quarta: postquam nativitas* ex navibus eduxi, non ex militibus atque nautis piscatores penatores fici sedarum* dedi. **Pilates** lapidis genus, cuius[8] M. Cato originum L. V.: lapis candidior quam pelastes**. **Peregrina** sacra appellantur, quae aut evocatis dis in oppugnandis urbibus Romam sunt conara*, aut quae ob quasdam religiones per pacem sunt petita, ut ex Phrygia Matris Magnae; ex Graecia Cereris; Epidauro Aesculapi: quia coluntur eorum more, a quibus sunt accepta. **Peculatus** furtum publicum dici coeptus est a pecore, quia ab eo initium eius fraudis esse coepit. siquidem ante aes, aut argentum, signatum ob delicta poena gravissima erat dua-

* f. prohibuisse
* f. πρὸς
* f. Camerini
* f. Deum
* f. navitas
* f. feci, sed cibum
** f. pilates.
* f. coacta,

1) *Polimenta.*] Arnobius lib. 7. Polimina sunt ea, quae nos proles verecundius dicimus testes. Plautus Menech. Polimenta porcina. *Urs.* — 2) *Si hostem percussi* legendum suadet Sc. in notis, quem vide. — 3) *Profui* marg. Ven. Sc. — 4) *Primanus.*] Ita plane est in exemplari. reliqua fortasse vel Paulus addit, vel alius, qui locum exemplo, et explicatione illustrare voluit. *Urs.* — 5) Lege potius: *ex Graeco πρόσω.* — 6) Lege: *ne id quidem.* — 7) *Penatores.*] Horatius. Portes frumenta, penusque. Infra legendum est. *Non ex militibus atque nautis piscatores, et penatores feci, sed cibum dedi. Urs.* — 8) *meminit* h. l. recte interponunt Ven. Sc. — 9) *Poti-*

rum ovium, et XXX. bovum. ea lege* sanxerunt T. Menenius Lanatus, et P. Sestius Capitolinus cons. quae pecudes, postquam aere signato uti coepit P. R. Tarpeia lege cautum est, ut bos centusibus ovis decusibus aestimaretur. **Potitium** [9], et **Pinarium** Hercules, cum ad aram, quae hodieque maxima appellatur, decima bovum, quos a Geryone abductos abigebat Argos in patriam profanasset, genus sacrifici edocuit. quae familia, et posteri eius non defuerunt decumantibus usque ad Ap. Claudium Censorem, qui quinquaginta millia aeris gravis his dedit, ut servos publicos edocerent ritum sacrificandi: quo facto Potiti, cum essent ex familia* numero duodecim, omnes intererant** intra diem XXX. Pinarius quod non adfuit sacrificio, postea cautum est, ne quis Pinariorum ex eo sacrificio vesceretur. **Plebeiae Pudicitiae** sacellum in vico Longo est, quod cum Verginia patrici generis foemina, convivio* facto inter patres et ple || bem [46] *nam patricia plebeio homini L. Volumnio consuli nupserat* . . . . qui . . . . bit . . . . sere . . . . eo *iure* . . . . **Port*orium*** *dictum est vectigal id*, *quod solvitur* por*titoribus*, *qui conduxerint* . . . *dimi*diato . . . . in *vectigalibus autem portoria fruenda locan*tur *duabus* . . . . lius q. . . . . et *Ti.* Corun*canius Ti. F. censores* . . . . intra *temporis spatium certum* . . . . quid ae. . . . . *censoria ma*iestate sp*reta* . . . . dam probib.* et . . . . sint. **Primi*genius*** *sulcus dicitur*, *qui in nova urbe* condenda *tauro et vacca imprimitur*, *quod genus* iumenti velut ex*ercitum adhibebatur* . . . . . utrinque media p. . . . . lari iudicio qui et i*pse* . . . . . ***Parilibus*** *urbem* condidit Romu*lus*, *quem diem festum praecipue* habebant iuni*ores*. ***Praetexta*** [10] ***pulla*** *nulli* alii licebat uti, *quam ei*, *qui funus faciebat*. *Idem* ius magistratus h*abebat*, *qui in aliquo* loco publicos ludo*s faciebat*. *nam is praetexta* utitur, et scribam ha*bere solet*, *propter eos*, quos facit, ludos. *praetextae ius datum est item Con*sulibus et Praetoribus vota *nuncupantibus ob ignor*antiam sacra novorum* *ascitorum*. *Isdem da*tum est uti emit** votum *aliquod solventibus*. quod item Valerius vica*nus cum uteretur pu*ra ex senatu, improbar*i coeptus est*. ***Pilae*** || *et viriles et muliebres* [47] *effigies in* compitis *suspendebantur Compitalibus ex lana*, *quod esse* deorum *inferorum hunc diem festum*, *quos vocant* Lares, *putarent*, *quibus eo die tot pilae*, quot *capita servorum*, *tot effigies*, *quot ess*ent *li*ber*i*, *ponebantur*: *ut vivis*, *sic enim invo*cantur, *parcerent*; *et essent his pilis et simulacris con*tenti. ***Punicae*** *fortunae aedem vovisse dicitur Cornelius Sc*ipio *cum Carthaginem obsideret*: *ne adversa ea* For*tuna uteretur*. *Idem quoque vovit aedem V*eneris, *quae cognomentum habuisse dici-*

*f. eam legem

*f. eae familiae **f. interierunt

*f. convicio

*f. praedib.

*f. sacrorum novorum

**f. item

tium.] In exemplari est, *decimam bovum*, antiqua scriptura, ut *foro Bovario.* infra. Tertullian, in apolog. cap. 14. Cum de decima Herculis nec tertiam partem in aram eius imponitis. Varro lib. 5. de Ling. Lat. Hinc profanum, quod in sacrario polluctum, atque ideo Herculi decuma data ab eo est, quod sacrificio quodam fanatur. id est ut fani lege sit, dicitur. Plutarch. probl. In fine, *eae familiae*, scribendum. *Urs.* —

10) *Praetexta.*] Vide Verrium apud Macr. lib. 1. cap. 7. Atque ita peste sedata puerum, qui antiquitatem sortis absolverat, togae praetextae usum munus impetravisse. scio hic agi de praetexta pulla, sed apud Verrium *ambiguitatem*,

tur Genitricis, *quam dedicavit*, *ubi primum* aemulam *Romanae civitatis Carthaginiensem* urbem *expugnavit: quamvis alii dicant*, *aliquot post* annis *dedicavisse* . .
. . . . *cos.* quum P*unicae Fortunae aedem*, *quam ex* voto debebat *primam dedicare*, *locandam non curasset.* Pueri, in*puberes dicuntur*, *in quo significatu* utitur Atta *in* . . . . *pluribus* versibus docet . . . *Pueri inpuberis aeneum* signum ad salinas *olim a* . . . *positum fuit*, *quod* signum allatum *e* . .
. . . *fuisse ferunt*, quod sunt conat*i quidam auferre*, *sed avell*ere nemo umquam *potuit. Alii dicunt avulsam basim* praeter ipsum signum *a quibusdam fuisse*, *quique*
*f. sine *abstulerint*, sub* signo abierunt, *basi sola potiti. Alii tamen trad*unt, simul ut *signum ipsum abstulerint*, *in agro Tibur*ti erexere ad qui*ntum ab urbe miliarium.* Plena
*f. censeretur sue Telluri *Matri sacrificabatur*, *quod pecudis* id genus cum seretur* *satis inimicum*, *quia rostro sem*en fodiendo corrum*peret. Ploti appellati sunt* Umbri, pedibus planis quod *essent: unde soleas dimidiatas qu*ibus utuntur in venando, *quo planius pedem ponerent*, *vo*cant semiplotia, et *ab eadem causa M. Acci*us poeta, quia Umber ||
Sarsinas erat, a pedum planicie initio Plotus, postea Plautus coeptus est dici. Postumus cognominatur post patris mortem natus. Plautus in Aulularia: [48]

Post mediam aetatem qui mediam ducit uxorem domum
si eam senex anum praegnantem fortuito fecerit;
quid dubitas, quin sit paratum his nomen pueris Postumi?

f. duos Porcas [1], quae inter duci sulcos fiunt, ait Varro dici, quod porrigant frumentum . .
Parmulis pugnare milites soliti sunt. quarum usum sustulit C. Marius datis in vicem earum Bruttianis. Porcam auream et argenteam dici ait Capito Ateius, quae etsi numero hostiarum non sint, nomen tamen earum habere, alteram ex auro, alteram ex argento factam adhiberi sacrificio Ceriali. Pulcher bos appellatur ad eximiam pin-
f. Propudianus guitudinem perductus. Propudi ait porcus dictus est, ut ait Capito Ateius, qui in sacrificio gentis Claudiae velut piamentum et exsolutio omnis contractae religionis est . . .
f. patravisse Parum cavisse videri pronuntiat magistratus, cum de consilii sententia capitis quem
f. quotannis condemnaturus est. Piscatorii ludi vocantur qui quod annis mense Iunio trans Tiberim fieri solent a PR. Urbano pro piscatoribus Tiberinis, quorum quaestus non in Macellum pervenit, sed fere in aream Volcani, quod id genus pisciculorum vivorum datur ei Deo pro animis humanis. Publicius clivus appellatur quem duo fratres L. M.
* f. Maleoli ** f. ceperant Publici Malteoli* Aediles Cur., pecuariis condemnatis, ex pecunia, quam coeperat**, munierunt, ut in Quentinum vehiculi †, Vel †† venire possit*[2]. Praedia** rursus Ver-
†f. vehiculis ††f. velia rius vocari ait ea remedia, quae data † Caecilia uxor Tarquini Prisci invenisse ex- ||
* f. possint istimatur, et immiscuisse on †† suae, qua praecincta statua eius est in aede san- [49]
f. praebia vel proebia, † f. Caia Caec. ctus*[3] qui deus, dius fidius vocatur. ex qua zona periclitantes ramenta sumunt. ea vocari ait praedia, quod mala prohibeant. Priscae Latinae coloniae appellatae
††f. zonae * f. Sancti **f. praebia vel proebia, sunt, ut distinguerent a novis quae postea a populo dabantur. Praetor ad portam nunc

pro *antiquitatem* legendum esse, volui admonuisse. *Urs.* — 1) *Porcas.*] Varro lib. 1. de re rustica cap. 29. Quod est inter duos sulcos elata terra, dicitur porca, quod ea seges frumentum porricit. Sic quoque exta deis cum dabant porricere dicebant. *Urs.* — 2) Scribe: *vehiculis Velia veniri possit.* — 3) Lege: *in aede Sanci*, non *Sancti.* — 4) *Possessiones.*] Ant. Augustinus pro *collidebat* corrupto verbo, reposuit *colebat.* placeret, *possidebat.* Isidorus lib. 15. cap. 13. *Urs.* — 5)

salutatur his*, qui in provincia propraetore, aut proconsule exit: cuius rei morem ait fuisse Cincius in libro de Consulum potestate talem. Albanus* rerum potitos usque ad Tullum regem: Alba deinde diruta, usque at poectum** Murem eos populos Latinos ad capud oetentinae†, quod est sub monte Albano consulere solitos, et imperium communi consilio administrare. itaque quo anno Romanos imprimis ad exercitum mittere oporteret iussu nominis Latini, complures nostros in Capitolio a sole oriente auspiciis operam dare solitos. ubi aves addixissent, militem illum qui a communi Latio* missus esset (illum quem aves addixerant,) Praetorem salutare solitum, qui eam provinciam optineret Praetoris nomine. **Patricios**, Cincius ait in libro de comitiis, eos appellari solitos, qui nunc ingenui vocentur. **Possessiones**[4] appellantur agri late patentes, publici privatique, quia non mancipatione, sed usu tenebantur, et ut quisquam occupaverat, collidebat*. **Potestur**[5] Scipio Africanus in ea, quae est de imperio D. Bruti. et **poteratur** C. Gracchus in ea qua vocis* est cum circum conciliabula iret. **Probrum virginis Vestalis**, ut capite puniretur, vir qui eam incestavisset, verberibus necaretur, lex fixa in atrio Libertatis cum multis aliis legibus incendio consumpta est, ut ait M. Cato in ea oratione, quae de Auguribus inscribitur. adicit quoque virgines Vestales sacerdotio exaugu || rat*as*, *quae incesti damnatae*, *vivae defossae sunt*, *quod* sacra *Vestae ma-* [50] *tris polluissent: nec tamen*, *licet nocentes*, ex*tra urbem obruebantur*, *sed in campo proxime portam Collinam*, *qui Sceleratus appellatur.* ***Privilegium*** sunt *qui dicant esse privatam legem. Cicero in oratione quam* scrip*sit pro domo sua ad Pontifices*

. . . . viri . . . . cons. . . .
. . . . in eo . . . .
lict*ores* . . . . e*x*istim*ate* . . . .
. . . . . . cons . . . . *u*os a*u*t*em* . . . . .
. . . . nemo . . . . *iu*dicant *Senato-*

res, *Equites*, *Trib. Aerarii*, *condemnant* tribus XXX*V*. *quo iure*, *quo more*, *quo exemplo nominatim legem* de capite ci*vis indemnati tulisti? vetant leges sacratae*, vetant XII. *tabularum leges privatis hominibus irrogari. V*eneficos quinque *et triginta tribus omnino non condem*nant, quia ipsi in*dicta causa occiduntur.* ***Punici***[6] *dicuntur* non Poeni, quamvis, *ut ait Verrius*, *a Phoenicibus ori*antur; et Punicum bel*lum*, *non Poenicum*, *quamquam Poeni appel*lantur: nam quae sole*bant antiqui efferre per Pu syllabam* logam* Ennius in Poe, *extulit*, *Poenos dicens*, *sed*[7] *est culpa li*brariorum, qui ea quae fe*minino genere dicuntur*, *scribunt mascu*lino. etiam ipsi Graeci *ita loquuntur*, *qui solent philolo*gos, philargyros, *feminas dicere. Poenos*, *putans viros librar*ius appellari, mut*avit quae*[8] *per adiectionem ab Ennio ea* vox explanata non *fuerit*, *cum tamen eiusmodi fere* nomina etiam in *viri*li, *non tantum in femineo sexu proferantur.* dicimus tam hic lapis*, q*uam haec lupus*, *quin etiam ea quae part*icipia appellantur, quae *ut plurimum aliquem or*dinem rerum significant, e*t quae casus*, *nu-*

*f. is
*f. Albanos
**f. ad P. Decium
†f. caput Ferentinae,
*f. Latii
*f. colebat
*f. usus
*f. longam.
*f. lupus

Potestur.] In exemplari plane est, *in ea qua vocis cum*, ut fortasse emendandum sit, *in ea quae est*, *cum.* Nam verbum *est*, alia manu videtur adiectum. *Urs.* — 6) *Punici.*] At in columna rostrata Duilii incisum est, CLASEIS POENICAS. et in fragmentis legum, BELLUM POENICIUM. *Urs.* — 7) Haec pessime consarcinata sunt. — 8) *mutavit quod* Pr.

meros, *species*, tempora, personas recipi*unt*, *utroque genere enuntiantur* || . . [51]
. . . . **Poriumnus** *qui et Palaemon alio nomine dicitur*,
inter deos, *qui praesunt mari a Romanis colebatur.* **Poenas** *pendere in eo proprie*
dicebant, *qui pecuniam* ob *delictum solvit; quia penso aere olim utebantur.* ***Pullariam***, *manum dexteram dixisse videtur* Plautus *in* . . . .
Procedere, *interdum succedere*, *interdum pone cedere.* **Pertusum** *dolium cum*
dicimus, *venenum significamus.* **Pes** dicitur . . . . *pede*
ruit . . . . *Ennius lib.* I. A*nnalium* . . . .
. . . . ***Polit***, *pro pila ludit* . . . . . . dixit . . . . . .
. . . . **Petre*ia*** *vocabatur*, *quae pompam praecedens in colo*-
*n*iis, aut *municipiis*, *imitabatur anum ebriam*, ab agri vitio, *scilicet petreia appellata.*
Procilli *s*ive **praecilli** *Cato dixit in* . . . . . *con*vertar ad illam . . . .
. . . . impudentior . . . . ntur legationes . . . .
. . . . test. **Pelliculatio*nem***[1], *pro inductionem a pelliciendo*, quod est
inducendo, *dixit Cato in ea oratione*, quam scribsit de . . . . r, *loco*
s, Cato saepe dicit, ut *Contra s*, *robosem*, *et arboses*, loco r, dicebant *antiqui* . .
. . . . properie mari opus est. ***Praemiosam*** *pro pecuniosam dixit Cato* in ora-
tione, quam scrib*sit* . . . . impudentiam praemio*sam.* ***Pascales***[2] ***oves***
pro pascuales, *insci*enter dixit in ea *quam scripsit* . . . . . . pascalis ovis vetuit.
Idem pellitam ovem Tarentinam appellat in ea ora*tione*, *quam scripsit* . . . .
*f. in agro pretio Tarenti plus C. *sestertiis pellitam ovem*, *q*uam ignaro* Tarentino quod *pascere-*
tur, *Tarentinam dicunt.* **Periculatus sum**, Cato ait in || ea oratione, quam [52]
f. notas scripsit ad litis Censorias. **Parsi** non peperci, ait Cato in eadem oratione: **Scio**
fortunas secundas neglegentiam prendere solere; quod uti prohibitum
irem, quod in me esset, meo labori non parsi. **Praedonulos** Cato hypoco-
*f. precem risticos dixit in epistularum: **quia saepe utiles videntur praedonuli.** **Praecem***
*f. cupidiis singulariter idem in ea, quae est de coniuratione. **Pulchralibus** atque cupidus* idem
in ea, quae est de fundo oleario. **Punctatoriolas**, levis pugnas appellat Cato in ea,
quam dixit de re Histriae militari. **Proaedificatum** dicitur, quod ex privato loco
processit in publicum solum. **Percunctatum** patris familiae nomen, nequis servum mit-
teret, lege sanctum fuisse ait Cato in ea, qua legem Orchiam dissuadet. **Prodidisse**
non solum in illis dicitur, qui patriam hostibus prodiderunt, sed etiam tempus longius
*f. prodidisse fecisse. ut Cato: **Te, C. Caecili, diem prodisse* militibus legionis III. cum**
proditionem non haberent. **Pavimenta Poenica** marmore Numidico constrata
significat Cato, cum ait in ea, quam habuit nequis cos. bis fieret: **dicere possum,**
quibus villae atque aedes aedificatae, atque expolitae maximo opere,

1) *Pelliculationem.*] Velius Longus in libro de Orthographia: Nec aliter apud Lucilium legitur in praepositione perliciendo, quod est, inducendo, geminata l, pellicere malunt, quam perlicere. et apud Vergilium non aliter legimus, Pellacis Ulyssis. Quae sequuntur alio pertinent. desiderantur autem verba Catonis, in quibus usus erat *r*, loco *s*, ut *Valerios* et *Furios* dixerunt iuniores, quos antiqui, *Valesios*, et *Fusios.* Vide supra in *Arbosem.* *Urs.* — 2) *Pascales.*] In exemplari erat prius *Tarentino.* deinde in litura scriptum fuit *Terentino.* nec dubium quin Festi verba ad Tarentinum pecus pertineant, quod pascali opponitur, et tectum etiam

citro, atque ebore, atque pavimentis Poenicis stent. Prolato aere astitit, Ennius Achillae in Aristarchi* cum ait, significat clypeo ante se protento. Poenitam* offam Naevius appellat absegmen carnis cum coda. antiqui autem offam vocabant abscisum globi forma ut manu glomeratam pultem. Privatae feriae vocantur sacrorum propriorum, velut dies natales, operationis, denecales. Pronubae[3] adhibentur nuptiis quae semel nupserunt, ut matrimonia paupertatem* auspicantes. Pudicitiae signum in foro Bovario est, ubi familiana aedisset** Herculis. eam quidam Fortunae esse existimant. Item via Latina ad miliarium illi† Fortunae Muliebris, nefas || est at- [53] tingi, nisi ab ea, quae semel nupsit. Patrimi et matrimi pueri praetextati tres nubentem deducunt; unus, qui facem praefert ex spina alba, quia noctu nubebant; duo, qui tenent nubentem. Pilentis et carpentis per urbem vehi matronis concessum est, quod cum aurum non reperiretur, ex voto, quod Camillus voverat Apollini Delphico, contulerunt. Prima aut secunda hora ducant* sponsalibus ominis causa, ut optima ac secundissima eveniant. Praetextum* sermonem quidam putant dici, quod praetextatis nefas sit obsceno verbo uti. ali* quod nubentibus depositis praetextis a multitudine puerorum obscena clamentur. Palatualis Flamen constitutus est, quod in tutela eius deae Palatium est. Portenta existimarunt quidam gravia esse, ostenta bona. alii portenta quaedam bona, ostenta quaedam tristia appellari. portenta, quae quid porro tendatur, indicent; ostenta, quae tantummodo ostendant monstra; praecipiant quoque remedia. Postularia fulgura, quae votorum ut* sacrificiorum spretam religionem desiderant*. Pestifera, quae mortem, aut exilium ostendunt. Peremptalia, quae superiora fulgura, ut* portenta peremunt, id est olunt**. Pullus[4] Iovis dicebatur Q. Fabius, cui Eburno cognomen erat propter candorem, quod eius natis fulmine icta erat. antiqui autem puerum, quem quis amabat, pullum eius dicebant. Peregrinus ager est, qui neque Romanus, neque hostilis habetur. Publica sacra, quae publico sumptu, pro populo fiunt, quaeque pro montibus, pagis, curiis, sacellis. ad* privata, quae pro singulis hominibus, familiis, gentibus fiunt. Perenne dicitur auspicari, qui amnem, aut aquam, quae ex sacro oritur, auspicato transit. Puls[5] potissimum datur pullis in auspiciis, quia ex ea ne || cesse *decidere in terram aliquid, quod tripudium fa-* [54] *ceret*, id est *terripavium (pavire enim ferire est) ex quo notionem caperent futuri. nam si pulli, per quos auspicabantur*, non *edissent, periculum imminere arbitrabantur. at* qui *pavissent, bonum augurium esse putabant, si* tum *ex ore eis edentibus aliquid decidisset. Port*enta *rerum fieri dicuntur, cum solida corpora raro* se osten*dunt; ut cometae, turbines, barathra*, tonitr*ua sereno coelo facta. Pedestria auspicia arbitrabantur a vulpe, lupo, serpente, equo*, ceteris*que animalibus quadrupedibus. Propt*erv*ia* app*ellabantur auspicia, quae se se propter viam* ost*entabant* . .

*f. in Achille Aristarchi
*f. penitam
*f. matrimonii perpetuitatem
**f. aedis est
† f. IIII.
*f. dicata
*f. praetextatum
*f. alii
*f. aut
*f. designant
*f. aut
**f. tollunt
*f at

vocatur. Columella lib. 7. cap. 4. vide in *Solox lana. Urs.* — 3) *Pronubae.*] Tertullianus in exhortatione ad castitatem. Monogamia apud Ethnicos in summo honore est, ut et virginibus legitime nubentibus univira pronuba adhibeatur, et sic auspicii initium sit. *Urs.* — 4) *Pullus.*] Placidus in Glossis. Pullum, puerum in amoribus. unde Q. Fabius Eburnus, quod natibus fulguratus erat, pullus Iovis dictus est. Sic enim legi debet, pro figuratus. Arnobius lib. 4. Catamitus rapitur, deliciarum futurus et poculorum custos, et ut Iovis dicatur pullus in partibus. Fabius aduritur mollibus obsignaturque posticis. *Urs.* — 5) *Puls.*] Vide intra in *Tripudium. Urs.*

. . . . infirm . . . . *iacula*ria appellabant *auspicia, id est sacrificia, antiqua* loquendi co*nsuetudine, cum aut hostia ab ara e*ffugit, aut *percussa mugitum dedit, aut in aliam quam* oportuit *partem corporis decidit.* **Pestifera** *auspicia* sunt, cum cor *in extis, aut caput non fuisset* in iocinore. **Pu*llarium*[1]** *a pullis appellatum* quidam putant, quia non *aliud, sed hoc ei peculia*re est, avem auspican*do observare.* ***Praepetes*** aves dicuntur, quae se *ante auspicantem ferunt.* nam antiqui praepetere *dicebant pro anteire.* **Pecunia** sacrificium *fieri*
*f. fructuumque *dicebant, cum frugum, fructum*que* causa mola pu*ra offerebatur in sacrificio*, quia omnis res fam*iliaris, quam nunc pecuniam* dicimus, ex his rebus cons*tabat.* ***Proiecta sacra*** appellantur, quae fulgu*rante caelo fiunt; tunc enim pro*iecta depellendorum mal*orum fulgurum, vel procurandorum* bonorum causa fiunt. **P*arilia*** *festa sibi*
*f. domi instratis *observ*anda iudicant pri*vatim ipsae quoque puer*perae administratis*, u*ti pariendo, ab*
*f. stabiliantur *eis quasi* stabillantur* Parilia festa || . . . . *parilia* . . . . [53]
um in . . . . **Pu*blici Augures*[2]** *eodem iure cum ceteris Au*guribus *non erant: nam cum essent Augures numero* plu*res, publici maiestate ceteros anteibant.* origo ve*tusta, ideoque obscura: illud manifestum, ductu sortis deligi solitos, qui Augures publici* P. *R. Quiri*tium *in Auguralibus dicerentur. Captabant auspicia*, te*mplo caeli regionibus designato, quod lituo, qui* Quirinal *appellatur, designabant, in pomoerio* extra ur*bem* . . . . es faci . . . . fecisti. ***Picus rex*[3]** *pico ave utebatur, ut Verrius* ait, ob *augurium, a quo sic dictus. is regem Fa*tuum, Faunum *alii quem vocant, et Fatuam procrea*vit: et ex *eis Latinus ortus, Troianos summo honore* adfecit: ut *etiam eorum regem fugientem Ar*givos Aenean *hospitio suscepit, dedit* civitatem, iunxit *natam connubio.* **Po*lubrum*[4]** *esse exi*stimant quam *nos pelvim vocamus, cuius eadem* formula, quae est *polubri, teneturque manu si*nistra, ut eius significa*tio docet.* P*atres app*ellantur, ex quibus Senatus *constat, quos initio urbis* conditae Romulus C.

1) *Pullarium.*] Livi. lib. 9. Auspicia servanda esse pullarius nunciat. et lib. 10. Pullarium in auspicium mittit etc. Nam cum pulli non pascerentur, pullarius mentiri ausus, etc. Valer. Max. lib. 1. cap. 4. Et pullarius non exire pullos cavea nuntiasset. pro verbo, auspicando, quod supplevimus, placeret magis, auspicandi gratia. *Urs.* — 2) *Publici augures.*] Vide in *Publicus ager*, et in *Quinque genera signorum.* videndus Cicero lib. 2. de legibus et vetus inscriptio, in qua est. *EGNATIVS FAVENTINVS. V. C. AVGVR. PVB. P. R. Q. PATER. ET. HIEROCERYX. D. S. I. M. ARCHIBVLOCVS. DEI. LIBERI. HIEROPHANTA. HECATAE. SACERDOS. ISIDIS.* Servius in lib. 1. Aen. Templum dicitur locus manu designatus in aere, post quem factum illico captatur augurium. Idem in lib. 6. Aen. Ager post pomoerium, ubi captabantur, auguria, dicebatur effatus. Varro. Hinc effari templa dicuntur ab auguribus. Idem in Eclog. 9. Augures designant spatia lituo, et eis dant nomina, ut prima pars dicitur antica, posterior, postica. item a dextra, et sinistra. Ex his Servii locis, et iis, quae supra citavimus, de Publicis Auguribus Festi fragmentum resarcivimus. *Urs.* — 3) *Picus rex.*] Vide Paulum in Picus. Lactantius lib. 1. Faunus, inquit, in Latio, qui et Saturno avo nefaria sacra constituit, et Picum Patrem inter deos honoravit, et sororem suam Faunam, eandemque coniugem sacravit: quam C. Bassus Fatuam nominatam tradit, quod mulieribus fata canere consuevisset, ut Faunus viris. Reliqua non indigent interpretatione. *Urs.* — 4) *Polubrum.*] Fabius Pictor lib. 16. apud Nonium. Aquam manibus, pedibusque dato, polubrum sinistra manu teneto, dextra vasum cum aqua. Ex his verbis locum Festi resti-

delegit, *et sic appellavit*, quorum consilio, atque *prudentia respublica ad*ministraretur,
atque *gubernaretur; quique* agrorum partes ad*tribuerent tenuioribus* perinde ac liberis,
ac pecunias dividerent; etenim solebant iam inde a Ro*mulo nummis auri atque* argenti
signati ul*tramarinis uti: id quod* publicae, et privatae *rationes commentariorum docent*.
Publica pondera[5] *quibus populus Rom. uti solet*, ex ea causa Iunius in . . . .
dicta sic ait, quod duo Silli* P. et M. || Trib. pleb. rogarint his verbis: Ex [56] *f. Silii
ponderibus publicis, quibus hac tempestate populus oetier (qui) solet,
uti coaequetur[6] sedulum, ut hi* quadrantal vini octoginta pondo siet. *f. uti
congius vini decemp.[7] is* sex sextari congius siet in**[8] duo de quinqua- *f. siet
ginta sextari quadrantal siet vini. Sextarius aequus aequo† cum libra- **f. vini †f. atque
rio* siet. sex de quique** librae in modio sient. si quis magistratus ad- *f. vinario
versus hac†. d. m. pondera, modiosque, vasaque publica, modica, mi- **f. sexdecimque
nora, maiorave faxit, iussit vere fieri[9], dolumve adduit, quod ea fiant, †f. haec
eum quis volet magisratus multaretur*[10], dum minore, patri** familias[11] *f. multare, uti
taxat, liceto; sive quis in† sacrum iudicare voluerit, liceto. Pecuum[12], **f. parte
cum dixit M. Cato per casum genitivum, a singulari casus recti formavit, quo uteban- †f. im
tur antiqui, id est pecu, ac testu, tonitru, genu, veru, quorum omnium genitivus plu-
raliter geminat u litteram; non quia[13] dicimus pecus, ut pectus, eam quae in usu est,
formam in declinationibus sequimur. Praeteriti Senatores quondam in opprobrio non
erant, quod ut reges sibi legebant, sublegebantque, quos in consilio publico haberent,
ita post exactos eos, Consules quoque et Tribunos* Militum consulari potestate coniun- *f. Tribuni
ctissimos sibi quoque* patriciorum, et deinde plebeiorum legebant; donec Ovinia Tribu- *f. quosque
nicia intervenit, qua sanctum est, ut Censores ex omni ordine optimum quemque cu-
riati* in senatu legerent. quo factum est, ut qui praeteriti essent, et loco moti, habe- *f. curiatim.
rentur ignominiosi. Pro censu classis iuniorum Ser. Tullius cum dixit in descri-
ptione centuriarum, accipi debet in censu, ut ait M. Varro in L. VI. rerum humanarum.
sicuti pro aede Castoris, pro tribunali, pro testimonio. || Procum (patricium)[14] [57]

tuimus. *Urs.* — 5) *Publica pondera.*] *Oetier*, an *oitier* in exemplari scriptum sit, difficile est affirmare, propterea quod litterae fugientes sunt. Sed utroque modo scripsisse antiquos, testimonio nobis sunt vetusta monumenta, in quibus COERATOR, pro CURATOR. et *oesus*, pro *usus*, reperitur: *oisum* etiam, non *oesum*, et *Oinonem*, non *Oenonem* antiquos dixisse, testis est Martianus, et vetustissima tabella apud me, in qua OITILE, pro *utile*, incisum est. Quod autem in ora paginae, *parte familias*, pro *patri familias* emendavimus, fecimus adducti loco simili ex oratione Catonis pro Rhodiensibus in qua ita scriptum est, apud Agellium lib. 7. cap. 3. Siquis illud facere voluerit, dimidium familiae multa esto. nam verbo, *mille nummis*, sunt adiecta. Infra etiam in *Sacratae leges*, sic habetur. Sacer alicui deorum sit cum familia. ita enim legendum, pro sicut. Error autem ut *patri* pro *parte* scriptum fuerit, inde fluxit, quod antiqui *parte* dicebant pro *parti*, unde facta litterarum transpositio, et *patri* scriptum fuit. DE MAIORE PARTI. CONSILI, est in fragmentis legum apud me. *Urs.* — 6) *coaequatur* Ven. Sc. — 7) *decem P. IS. SEX* Ven. Sc. — 8) *siet vini. duod.* Ven. Sc. — 9) Lege: *iussitve fieri.* — 10) *multetur* marg. Ven. Sc. — 11) *patris familias* Ven. Sc. — 12) *Pecuum.*] Locus Catonis ex oratione pro Rhodiensibus extat apud Agellium lib. 7. cap. 3. Siquis maiorem pecuum numerum habere voluerit, tantum damnas esto. Sic enim legitur in vetustissimo libro, pro eo, quod est in vulgatis, peculum, et damni. *Urs.* — 13) Lege: *nam quod;* sive *nam quum.* — 14) *Procum patricium.*] Opinor vocem, *patricium*, adiectam esse. Ad illa autem verba, *in iudice collocando*, faciunt quae

f. classium quam in descriptione ceassium quam fecit Ser. Tullius, significat procerum. ii enim sunt principes. nam proci dicuntur, qui poscunt aliquam in matrimonium, Graece μνηστῆρες. est enim procare, poscere. ut cum dicitur in iudice conlocando: si alium procas, nive eum procas, hoc est poscis; unde etiam meretrices procaces. Praerogativae[1]
f. quo rustici centuriae dicuntur, ut docet Varro rerum humanarum l. VI. quae rus . . Romani, qui ignorarent petitores, facilius eos animadvertere possent. Verrius probabilius iudicat esse, ut cum essent designati a praerogativis, in sermonem res veniret populi de dignis, indignisve, et fierent ceteri diligentiores ad suffragia de his ferenda. Peculium servo-
f. et rum a pecore item dictum est, ut ex pecunia patrum familiae. Puelli per diminutionem a pueris dicti sunt. itaque et Ennius ait:

Poeni soliti suos sacrificare puellos.

et Lucilius:

cumque hic tam formosus homo, ac te dignus puellus.

Et Plautus:

olim huic puello se se venum ducier.

f. praeclamitatores Praeciamitatores[2] dicuntur qui Flaminibus Diali, Quirinali, Martiali antecedent**
**f. antecedentes exclamant feriis publicis, ut homines abstineant se opere, quia his opus facientem videre religiosum est. Pedum est quidem baculum incurvum, quo pastores utuntur ad com-
f. meminit prehendendas oves, aut capras, a pedibus. cuius. m. etiam Vergilius in Bucolicis, cum ait:

At tu sume pedum.

sed in eo versu, qui est in Iphigenia Enni:

procede gradum, proferre pedum, nitere, cessas?

f. baculum id ipsum iaculum significari, cum ait Verrius, mirari satis non possum. cum sit ordo talis, et per eum significatio aperta: gradum proferre pedum cessas? nitere. Pone
f. loci gravi sono antiqui utebantur prologi significatione. Sed praeicientes vocabu || li [58]
. . . .
. . . . *Perimit, adimit, tollit. Unde et peremptus, interfectus.* Pure *lautum antiqui dicebant, aqua pura* lavatum . . . . iti . . . . *Pura vestimenta sacerdotes populi Romani, cum sacrificabant, habere soliti erant, id est, non* obsita, *non fulgurata, non funesta, non maculata,* ex hac *causa* . . . . voca . . . . tiata . . . . *Proculato, provocato, et* pro citato *etiam usurpari solet. Praefericulum vas* aeneum *sine ansa appellatur, patens summum,* velut pelvis: *quo ad sacrificia utebantur in sacrario* Opis *Consivae. Patellae, vasula parva picata,* item sacris *faciendis apta: quae erant forma* velut capidul*a quaedam. Pantices dicebant* frus ventris . . . . .

S. Gregorius scribit. Possumus inquit, et rei inexpertae arbitrium collocare. est autem inter arbitros, aut iudices prodire. *Urs.* — 1) *Praerogativae.*] Ausonius in Gratiarum actione. Valete classes populi, et urbanarum tribuum praerogativae, et centuriae iure vocatae. *Urs.* — 2) *Praeclamitatores.*] In exemplari plane est, *ut homines ab opere se abstineant. Urs.* — 3) *Procincta.*] Vide supra in *Endoprocinctu:* ex eo enim loco hunc resarcivimus. *Urs.* — 4) *Prosimurium.*] De Aventino monte, primum extra pomoerium, deinde a D. Claudio intra po-

. . . . appellat a quo . . . . lus. Procincta [3] classis dicebatur exercitus ad proelium instructus, et paratus: quem Diali Flamini videre non licet: antiqui enim procinctum militem dixerunt, ut nunc quoque cum exercitus instructus est. procincta autem ideo, quod togis incincti ad pugnam ire soliti fuerint. Unde et testamenta in procinctu fieri dicta, quod faciunt ad pugnam ituri. Prosimurium [4] esse ait Antistius in commentario iuris pontificalis pomoerium, id est locum proximum muro. Cato. olim quidem omnes auspicabantur extra Aventinum, nunc etiam intra aedificia. dictum autem pomoerium quasi promoerium. solet autem iis potissimum dari rus* pomoerii proferendi, qui Populum Romanum || agro de [59] *f. ius hostibus capto auxerunt. Antiquissimum Romuli pomoerium Palatini montis radicibus terminabatur. protulit id Ser. Tullius rex. item L. Cornelius Sulla Dictator imitatus, ut videtur, Tullium regem, proferre temptavit: sed pomoerium cum locus sit, qui finem urbani auspicii faciat intra agrum effatum certis regionibus terminatus, ad captanda auspicia, quem liceat proferre, nemo tamen Aventinum, cum pomoerium protulit, intra moenia inclusit. cuius rei causa illa probatur, quod Remus in eo auspicaverit, avesque irritas habuerit: in sequenti autem aetate inclusum aiunt. Pomoerium si tactum a privatis fuisset, poena statuta erat. Pontificale pomoerium appellabant locum illum, agrumque pone murum, in quo Pontifices sua constituerent auspicia. cum autem pomoerium proferretur, tum Augures publicos P. R. haec verba praeire solitos: Di tutelares urbis pomoerium hoc ne minus maiusve faxitis: sed iis quibus terminatum est regionibus, effereatis [5]. dictum autem videtur pomoerium, veluti post moeros id est, quod esset retro et intro muros urbis. Promptum pro eo quod quis aere paravit suo, videri ait positum . . . . . . de cuius aere tute . . . . . . promptum triticum in commentario tuo retulisti. at quidam prolatum significare aiunt idem quod promptum. sed proprium* ait id dici promptum, quod in futurum factum *f. proprie sit; cui significationi penus contrarium est, cum praesertim aliud penus, aliud promptuarium pantoleium* appelletur, ut est apud Plautum in Trinumo. Potitus servitute ab antiquis dicebatur, qui ut ait Labeo, servitutem servit, tales consuetudines *f. panis olei. vini proxime Graeci noris* sunt. eodem modo dicebatur ab antiquis potitus hostium. Penus [6] vocatur locus intimus in ae || de Vestae segetibus saepius*, quod certis diebus [60] *f. moris *f. tegetibus saeptus, circa Vestalia aperitur. ii dies religiosi habentur. Planta oliaginea est virga foliata ex olea deplantata. Pomonal est in agro Solonio, via Ostiensi ad duodecimum lapidem deverticulum* a miliario octavo. Pubes et ** qui pubem generare potest; his † incipit esse a quatuordecim annis; femina a duodecim viri potens, sive patiens, ut quidam putant. Prandicula antiqui dicebant, quae nunc ientacula. Prodiguae hostiae vocantur, ut ait Veranius, quae consumuntur, unde homines quoque luxuriosi, prodigi. Petronia amnis est in Tiberim perfluens, quam magistratus auspicato transeunt, *f. diverticulo **f. etiam †f. is

moerium recepto, vide Tacitum lib. 2. de Servio rege, et aliis qui pomoerium auxerunt, videndus Livius lib. 1. et Aurelianus in Vopisco. Varro lib. 4. de Lingua Lat. Quod erat post murum, pomoerium dictum, eiusque ambitu auspicia urbana finiuntur. — 5) *Effereatis.* sic etiam Ven. Sc. — 6) *Penus.*] In ora paginae emendavimus, *tegetibus saeptus.* et ita legendum, Ovidii versu lectionem confirmante in lib. 4. Fastorum. Et paries lento vimine textus erat, de aede vestae.

cum in campo quid agere volunt. quod genus auspici peremne vocatur. amnem autem feminine antiqui enuntiabant. Penetrale sacrificium dicitur, quod interiore parte sacrari conficitur. unde et penetralia cuiusque dicuntur; et penes nos, quod in potestate nostra est. Puri, probi, profani, sui auri dicitur in manumissione sacrorum causa.
* f. spurco ex quibus puri significat, quod in usu porco* non fuerit. probique[1] recte excoctum pugnatumque sit. profani, quod sacrum non sit, et quod omni religione solutum sit. sui, quod alienum non sit. Pacionem antiqui dicebant, quam nunc pactionem dici-
* f. praesentanea mus. unde et pacisci adhuc et paceo[2] in usu remanet. Presan.* . . . porca dicitur, ut ait Veranius, quae familiae purgandae causa Cereri immolatur, quod pars quaedam eius sacrifici fit in conspectu mortui eius, cuius funus instituitur. Pateram
* f. perpluere perplovere* in sacris cum dicitur, significat pertusam esse. Pastillum est in sacris libi genus rutundi. Puilia saxa esse ad portum, qui sit secundum Tiberim, ait Fabius Pictor, quem locum putat Labeo dici, ubi fuerit Ficana, via Ostiensi ad lapidem undecimum. Pave||ri frumenta dicebant antiqui, quae de vagina non bene exi- [61] bant. Paludati in libris auguralibus significat, ut ait Veranius, armati, ornati. omnia enim militaria ornamenta, paludamenta dici. Purimenstrio[3] esse dicuntur, qui sacrorum causa toto mense in caerimoniis sunt, id est puri sint certis diebus carendo.
* f. putant, significare Prox bona vox, velut quidam praesignificare* videtur, ut ait Labeo de iure pontificio L. XI. Penatis singulariter Labeo Antistius posse dici putat, quia pluraliter Penates dicantur, cum patiatur proportio etiam Penas dici, ut optimas, primas, Antias. Proculiunt, promittunt ait significare Antistius de iure pontificali L. VIIII. Popularia sacra sunt, ut ait Labeo, quae omnes cives faciunt, nec certis familiis adtributa sunt. Fornacalia, Parilia, Laralia, porca praecidania. Pollucere merces[4] . . . . . li-
* f. fermentatus ceat sunt far, polenta, vinum, panis fermentalis*, ficus passa, suilla, bubula, agnina,
* f. scarum. casei, ovilla, alica, sesama, et oleum, pisces, quibus est squama, praeter squarum*; Herculi autem omnia esculenta, poculenta. Profestum est facere, tamquam, profanum facere, id est quod eo die, qui dies feriarum non est, facere. vel, ut quidam dixerunt; pro eo facere velut feriae non sint; aut id facere, quod feriis fieri non liceat. Itaque diem profestum, diem sine feriis esse. Profanum est, quod fani religione non
* f. fere velites tenetur. Procubitores dicuntur fieri vetites*, qui noctu custodiae causa ante castra excubant, cum castra hostium in propinquo sunt, ut M. Cato in eo, quem de re militari scripsit. Properam, pro celeri ac strenua dixisse antiquos testimonio est Cato,
* f. castris. ** f. properaque. cum ait in libro de re militari. tertia e fastris* eductio celeris prosperaque** est. Pro . . . . sta dolia ait dici Labeo || quod . . . . r . [62]
. . . . tur . . . . do .
. . . . *Priveras mulieres privatas dicebant* . . . .
tur pro . . . . *Pube praesente, est populo praesente,* συν-

1) *Probi, quod recte excoctum purgatumque sit* Ven. Sc. recte. — 2) *Pacto paco* marg. Ven. Sc. — 3) *Purimenstruo.*] Suidas *Μητρωακαὶ*, inquit, *ἡμέραι τινὲς ἱεραί. τὰς δὲ μητρωακὰς παρὰ Ῥωμαίοις, ἢ καὶ πρότερον παρὰ Φρυξὶ σπουδασθείσας καστειὰς ἑκάστου μηνὸς ἥγνευε.* *Urs.* Cf. not. Dac. — 4) *Pollucere merces.*] Cassius Hemina apud Plinium lib. 31. cap. 2. Numa constituit, ut pisces, qui squamosi non essent, ni pollucerent, parsimonia commentus ut convivia publica, et privata, caenaeque ad pulvinaria facilius compararentur, ni qui ad polluctum emerent, pretio

ἐκδοχικῶς ab *iis, qui puberes sunt, omnem populum significant* . . . .
. . . . . . qua . . . . susc . . . .
. . . . dem . . . . deci*dit* . . . . .
. . . . conc . . . . agor . . . . .
. . . . eadem . . . . cetera loc*a* .
. . . . , . . fulgura *sacra* . . . . ***Pe-***
cunia [5] quae erogatur *in ludos, et spectacula, appellatur lu*carie *, dicta quod *e lucis* *f. lucar, inde
captetur . . . . in eodem libro . . . . dixi * existi- *f. dici
mat, *cuius opinionis est et Valerius Messala* in explana*tione XII.* ***Pipulum*** *diceba-*
tur ploratus. **Promel*lere*,** *Verrius ait significa*ri lituum provere *. ***Purime*** *teti-* *f. significare litem promovere.
*nero, positum est pro pur*issime tenuero. ***Publicus*** *ager dictus, quia Augurum*
publicos * est; *ut Oscus in Veienti; is enim usu,* et iure Augurum *est.* ***Prodicere*** *f. publicor.
diem, est prodere; **prodictio** namque prod*itio est, quae ut ait Verrius, in prae*sens
valet. **Patr*onus*** *ab antiquis cur dictus* sit, manifestum; quia *ut patres filiorum, sic*
hi numerari inter d*ominos clientum consueverunt.* **Pristina**, velut prist*ina**: *sic prior,* *f. priustina:
et alia eius modi dictit*abant, ab eo quod est prius* || . . . .
. . . . e . . . . [63]
. . . . s . . . . nte . .
. . . . rum . . . . qui
. . . . ***Praesagitio*** *dicta est,* quod *praesagire est acute sentire, unde et sagae anus* dictae, *quae multa sciant, et sagaces canes, quod ferarum cubilia* praes*entiant.*

*LIBER. XVI. SEX. POMPEI FEST*I *INCIPIT LIBER XVII. FELICI-*
TER. ***Quirinus*** *ex hac causa Romulus est appel*latus, *quod curi, id est hasta uteretur, a qua Roma*ni eo *nomine Romulum appellaverunt.* **Quirin*alis*** *porta, eadem quae et Collina dicebatur,* ut le*gimus apud antiquos scriptores.* posi*tum* [6] autem *unius nomen pro alterius nomine reperitur, quod ini*tio ita co*niunctae fuerunt, ut unam tantum fuisse,* quasi id suffra*getur. quam ideo nominari ait Collina*m Santra pro*xime eam quod collis Quirinalis* est. port*am rursum Quirinalem ideo appel*lant, sive quod *ea in collem Quirinalem itur: sive* quod proxime eam sacel*lum est Quirini. unde, ut videtur,* usurpatio facta, *et duplex nomen uni eidemque rei im*positum est. Quiri*tes*,
dicti Sabini a Curi dea, cui aqua et vino *sacra facere soliti erant. quos* tamen quidm * *f. quidam a
curis, *dictos volunt, in quibus ab* his ei sacra fiant; *cui opinioni Verrius adver*satur.
ab eiusdem autem *deae nomine videntur it*em Curres * Sabinae *hastae appellatae qui-* *f. Cures
*bus ea gen*s armis erat potens. *nunc et Sabini et Romani popu*li singulare usur*patur*
nomen, ut indicio est preco, qui in funeris * *indictivis ita pronuntiare solet:* **illius** ** *f. funeribus **ollus
Quiris leto datus. || Quirites [7] autem dicti post foedus a Romulo et Tatio percussum,

minus parcerent; eaque praemercarentur. Varro lib. 5. de Ling. Lat. Cum enim ex mercibus libamenta porrecta sunt Herculi in ara, tum polluctum est. Tertullian. in apolog. cap. 39. *Urs.* Cf. Sc. notas. — 5) *Pecunia.*] Vide in *Lucaris.* In senatusconsulto apud me de ludis saecularibus in tabella marmorea ita incisum est. Cos. V. F. DE. LVCARI. LVDORVM. SAECVLARIVM. *Urs.* — 6) *posit tum* Pr. — 7) *Quirites.*] In exemplari ita plane est, . . . *o est preco, qui in funeris* . . . ut videatur sine dubio legendum, *indicio est preco, qui in funeribus indictivis* etc. Supra in

communionem et societatem populi factam indicant. **Quirinalia** mense Februario dies, quo Quirini fiunt sacra. idem stultorum feriae appellantur (antequam in eum commigra-
f. quidam rent fere Sabini Curibus venientes post foedus inter Romulum et Tatium) quod quidem
f. cum ignorant; suorum fornacalium sacrorum cognominant[1]; eo potissimum** rem divinam faciunt.
f. A. die **Quirinalis collis, qui nunc dicitur, olim egonus† appellabatur ante quam in eum
†f. Agonus commigrarent (fere) Sabinis†† Curibus venientes post foedus inter Romulum et Tatium
††f. Sabini ictum. a quo hanc appellationem sortitus est: quamvis existiment quidam, quod in eo factum sit templum Quirino, ita dictum. **Quirina Tribus** a Curensibus Sabinis appellationem videtur traxisse. **Quiritium fossae** dicuntur, quibus Ancus Marcius circundedit urbem, quam secundum ostium Tiberis posuit, ex quo etiam Ostiam. et quia populi opera eas fecerat, appellavit Quiritium. **Quincentum** et producta prima syllaba, et
f. usurpabant per c litteram usurpant antiqui, quod postea levius visum est, ita ut nunc dicimus pronuntiari. **Qui patres, qui conscripti**, vocati sunt in Curiam, quo tempore regibus urbe expulsis, P. Valerius Cons. propter inopiam patriciorum ex plebe adlegit in numerum senatorum C. et LX. et IIII. ut expleret numerum senatorum trecentorum, et duo genera
f. appellata sunt appellaret esse. **Quispiam** quin significet aliquis, et quaepiam aliquae** similiter qui†
**f. aliqua alia eiusdem generis, ut dubium non est, ita (ut) unde sequens pars eius coeperit, in-
†f. que veniri non potest. **Quinquatrus** appellari quidam putant a numero dierum, qui fere-
††f. feriis. his†† celebrantur. qui scilicet errant tam hercule, quam quatriduo Saturnalia, et totidem || diebus Compitalia. nam omnibus his singulis diebus fiunt sacra. forma autem [65] vocabuli eius, exemplo multorum populorum Italicorum enuntiata est, quod post diem
f. is quintum iduum est his dies festus, ut aput Tusculanos Triatrus, et Sexatrus, et Septematrus, et Faliscos Decimatrus. Minervae autem dicatum eum diem existimant, quod eo die aedis eius in Aventino consecrata est. **Quinquertium** vocabant antiqui, quem Graeci πένταθλον, ut indicat versus hic:

omnis aequalis vincebat quinquertio.

Livius quoque ipsos athletas sic nominat:

quinquertiones preco in medium vocat.

Quisquiliae dici putantur, quidquid ex arboribus minutis surculorum, foliorumve cadit,
f. cadit. velut quidquid cadiae. Caecilius:

quisquilias volantis venti spolia memoranti modo.

et Novius in Togularia:

abi deturba te saxo, homo non, quisquiliae. quid est?

Quintipor[2] servile nomen frequens apud antiquos erat, a praenomine domini ductum,
f. Caipor ut Marcipor, gripor quamvis sint, qui a numero natorum ex ancilla quinto loco, di-
*f. XI. ctum putent. **Quippe** significare quid ni, testimonio est Ennius L. XL.*:

quippe solent reges omnes in rebus secundis.

idem L. XVI.:

quippe vetusta virum non est satis bella moveri.

Indictivum. Funus indictivum, ad quod per preconem evocabantur. Varro lib. 6. de Ling. Lat. In funeribus indictivis quando dicitur, ollus letho datus est. in quibus verbis deesse vocem *Quiris*, ex Festi fragmento apparet manifesto: itaque legendum apud Varronem, *Ollus Quiris letho datus est*, vide infra in Simpludiarea. *Urs.* — 1) Cf. Scaligeri notam ad h. l.

item alii complures. Quianam pro quare et cur, positum et* apud antiquos, ut Naevium in carmine Punici belli: *f. est

summe deum regnator quianam genus isti.

et in satyra, (quia nam genus isti. et in satyra):

quia nam Saturnium populum pepulisti.

et Ennium in L. VII.:

quianam dictis nostris sententia flexa est.

Quid nisi usurparise* antiquos testis est Afranius in epistula: *f. usurpavisse

Me auctore mater abstinebis quid nisi?

Quietalis* ab antiquis dicebatur orcus. || Quin*tia prata dicta sunt a Quintio Cincinnato, qui sibi damnato filio, venditis omnibus, quattuor iugerum* agrum *trans Tiberim paraverat. quem agrum colentem* Senatus *Dictatorem, per viatorem, salutavit* Cincinnatum; *qui de re bene gesta acto triumpho, ad* privata *negotia confestim rediit, deposita Dictatura.* pecuariamque *rem et agrariam exercens Romanis* ipsis *aemulationi fuit* . . . . uos . . . . quod eo . . . . . *Quinctiliani Luperci* appell*ati videntur a Quinctilio. qui praepositus* est Lupercis; *ut a Fabio Fabiani dicti sunt. item* Luperci, *quibus is praepositus fuerit. fuisse autem* Romuli *temporibus institutos utrosque. et Fabianos et* Quinctili*anos, multi sunt qui existiment.* quorum num*erum postea saepe auctum fuisse, quia h*onoris gratia *multi in lupercis adscribebantur.* Quin*tanam* classem *ait Verrius dictam, quod in ea Ser. Tullius* rex distribut*a capite censorum multitudine, quinque* fecit, cum eas ord*inavit, hanc autem afferri cau*sam de capite *censorum nomine, quod ii quo censerentur*, nihil praeter se h*aberent, suumque caput.* Lucilius sic meminit, quod . . . . adeptus. Querque*ram febrem, gravem et magnam.* nam quidam querc*um dictam volunt, quod id genus* arboris, cum gr*ave sit, ac durum, tum etiam in* ingentem evada*t altitudinem. Aurelius autem* Opilius frigidam a*it dici, et cum horrore trementem.* Santra eam ex *Graeco deducit; qui tremorem eiusmodi κάρκαρον dicunt. Unde dici* etiam carcerem. Plau*tus in Frivolaria: Is mihi* erat bilis querquer*a tussis. Lucilius libro* . . iactans me ut febr*is querquera* terr*et.* alibi. querquer*a consequitur febris, capitisque* || *dolores* . . . . [67] . . . . ius . . . . quae . . . *quarum ex legibus quadrupli erat actio* . . . . ibus . . . . ata . . . . oem . . . . abant . . . . ab eo . . . . in . . . . tis . . . . q. licto . . . . populo . . . . *curia* Calabra . . . . men legum . . . . *in* populi do*minatu.* Quando *Rex*[3] comitia sic*, *fas: sic notatum esse diem in fastis in* honorem *Regis sacrorum, aiunt qui de feriis* menstruis scrip*serunt, quae nonis* *f. Quietalus *f. comitiasit

— 2) *Quintipor.*] Plinius lib. 33. cap. 1. Aliter apud antiquos singuli Marcipores, Lucipedes dominorum gentiles. — 3) *Quando Rex.*] *Edicuntur*, pro *dicuntur* videtur scribendum, ut in margine notavimus. nam Varro lib. 5. de Ling. Lat. sic habet. Rex cum ferias menstruas nonis Februariis edicit, tunc diem februatum appellat, et paulo post. Harum rerum vestigia apparent in

*f. edicuntur: *februarii in Curia a* Rege dicuntur*: *eae vero a multis scriptori*bus traditae sunt. *nam quo die Rex in Comitium venit*, *eius* pars ante*rior nefas habetur. contra autem* poste*rior fas: quia sacris peractis inde abit. quod* si quis alius pro Rege *eo die in Comi-*
*f. is *tio fecerit*, *puta Pon*tifex, tum his* dies *totus est fastus.* *Quando stercus*[1] dela-
*f. aedes Vestae tum, fas. e*odem modo in fastis notatur* dies, qui talis est, ut *aedis vestis* eo die pur-*
*f. clivum *getur*, stercusque in alvum* C*apitolinum ex aede Vestae deferatur.* cum id factum sit, *tunc praetori liceat fari tria verba.* Quaestores *dicebantur*, quod *quaererent de rebus* capitalibus unde *qui talia quaerunt*, *Quaestores pari*cidi appellantur. *Quando cum gravi voce pro*nuntiatur, significat *quod*, *quoniam*, *et est coniunctio*, ut Plautus in M*enaechmis:*

Ideo quia mensam, quando edo, || detergeo. [68]

et in Pseudolo:

Dabo, quando erit. ducito, quando habebis.

et Ennius lib. XVI.

Nox quando mediis signis praecincta volabit.

f. E in XII. quidem cum c littera ultima scribitur, idemque significat. Quadrata Roma in Palatio ante templum Apollinis dicitur, ubi reposita sunt, quae solent boni ominis gratia in urbe condenda adhiberi, quia saxo munitus est initio in speciem quadratam.
f. meminit eius loci Ennius. m. cum ait:

f. extiterat et quis est erat Romae regnare quadratae.

Quadrurbem Athenas Accius appellavit, quod scilicet ex IIII. urbibus in unam domicilia contulerunt, Braurone, Eleusine, Piraeo, Sunio. Quaeso, ut significat idem, quod rogo, ita quaesere ponitur ab antiquis pro quaerere, ut est apud Ennium. lib. II.

Ostia munita est idem loca navibus pulchris
f. Munda mundo facit, nautisque mari quaesentibus vitam.

f. Cresphonte. et in Chresponte:

ducit me uxorem liberorum sibi quaesendum gratia.

et in Andromeda:

liberum quaesendum causa familiae matrem tuae.

Quadrantal vocabant antiqui, quam ex Graeco amphoram dicunt, quod vas pedis quadrati octo et XL. capit sextarios. Plautus in Curculione:

Anus haec sitit, quantillum sitit? modica est, capit quadrantal.

et Cato contra Oppium: Vinum redemisti, praedia pro vini quadrantalibus
f. publicum sexaginta in pulli dedisti, vinum non dedisti. Quaxare** ranae dicuntur,
**f. Quoaxare cum vocem mittunt. Quartarios appellabant antiqui muliones mercenarios, quod quartam partem quaestus capiebant. Lucilius:

Porro homines nequam malus ut quartarius cippos colligere omnes.

Quatenus significat, qua fine, ut hactenus, hac fine. At quatinus, quoniam. sed
f. quatenos antiqui quatenoc dicebant, ut Sci || pio Africanus in ea oratione, quam scripsit [69]

sacris Nonalibus in arce, quod tunc ferias primas menstruas, quae futurae sint eo mense, Rex edicit populo. puto autem Q. R. C. F. *id est Quando Rex comitiasit, Fas,* a Festo scriptum fuisse, quia sic in Fastis hic dies notatur. *Urs.* —

1) *Quando stercus.*] Hic quoque opinor desiderari quatuor illas notas, quae in Fastis habentur. Q. ST. D. F. et Festum ita scripsisse. Q. ST. D. F.

post quam ex Africa rediit: uti negotium natum erat, quatenoc* castra nostra ita munita erant, ut posses partem exercitus abducere. Quande pro quam usos esse antiquos, cum multi veteres testimonio sunt, tamen huius* in primo:

*f. quatenos

*f. tum Ennius, *vel* tum et Livius

Iuppiter, ut muro fretus magis quam de manus impe**

**f. manus vi. Idem in

. . . secundo:

quande tuas omnes legiones, ac popularis.

et Lucretius:

clarus ob obscuram linguam magis inter inanes.

quande gravis tergaios*, qui vera requirunt.

*f. inter Graios.

Quam mox, significat quam cito. sed si per se ponas mox, significabit paullo post, vel postea.

Quatere, suspensum et vicinum rei alicuius motum significat, non ut Verrius, putat, ferire, cum id ipsum verbum concutere ex praepositione, quae est con, et quatere sit compositum. quassare autem est saepe quatere. Querquetulanae ut re* putantur significari nymphae praesidentes querqueto virescenti, quod genus silvae indicant fuisse intra portam, quae ab eo dicta sit Querquetularia, sed feminas antiqui quas sciens* dicimus, viras appellabant. unde adhuc permanent virgines et viragines. Ques antiqui dixerunt, inde declinatum remanet dativo casu, quibus. nam qui adhuc item qui* facit, ut isti istis, illi illis. Qui hoc censetis, illuc transite, qui alia omnia, in hanc partem. his verbis perit[2] ominis videlicet causa, ne dicat, qui non censetis. Quot servi[3], tot hostes, in proverbio est, de quo Sinnius Capito existimat errorem hominibus intervenisse praepostere plurimis enuntiantibus vero enim similius esse dictum initio, quot hostis, tot servi, tot* captivi fere ad servitutem adducebantur. unde etiam mancipia, nec || san . . . . ser . . . . . . [70]

*f. virae

*f. sagas nos

*f. quis

*f. quod

. . . . epti . . . . ruti . . . .
. . . . gia . . . . turbat . . .
. . . . rent . . . . uncia Sinn*ius Capito* . . . . ut perh*ibent* . . . . *Be*nificae *virtutis* . . . . omnibus . . . . *an*cillae
. . . . omnis un . . . . me part
. . . . *re*gula, sed v . . . .
. . s altius fixa . . . . ferrendum qui . . . . .
. . . . Quoniam significat *non solum id quod quia*, *ut ait Verrius*, apud antiquos, *sed etiam id quod postquam*, *hac sci*licet de causa, quod *Graecum* ἐπεὶ*, *utrius*que significatione*m optinet*. *Quid significat* etiam aliquid praet*er quam quod in usu fere est*, *et Graeci* dicunt τὶ. Quin*quennales Censores appella*bantur, qui lustrum con*derent quinto quoque anno a quo nomin*ari coeptos. Quin*que genera signorum observabant* Augures publici, *ex caelo*, *ex avibus*, *ex tripudiis*, ex quadrupedibus, ex *diris*, *ut est in Auguralibus*. Rufuli Tribuni mil*itum appellaban-*

*f. ὅτι

id est, *Quando stercus delatum fas. clivum* autem pro *alvum* reposuimus ex Varronis lib. 5. de Ling. Lat. vide in *Stercus Urs.* — 2) *Praeit* Ven. Sc. — 3) *Quot servi.*] Ad vocem quae in fragmento est . . . *beneficae* . . . . . . faciunt quae scribit Macrob. lib. 1. Saturn. *Urs.*

tur, quos Consul faciebat, *non populus: de quorum iure, quod* Rutilius Rufus *legem tulerat, qua eis cavebatur multis* modis (sic enim eleva*verant eorum ius, ac tunc ele*vabant, qui populi suff*ragio creabantur,*) *Rufuli*[1] *a* cognomine Rutili, ac *post Rutili appellati sunt,* || . . . . nas . . . . [71]
. . . . ae . . . . Naevius . . . .
. . . . uit . . . . *r* . . . . ad . . . .
. . . . esen . . . . ***Ructare***, *non ructari, dicendum ait Verrius,* ut pro . . . . os igi*tur* . . . . scrib . . . . *Valerius Flac*cus . . . . *Videres alios ructa*re, ac *respuere pulcherrima superbia.* M. Cicero *tamen in libro* II. *Philippicarum,* **ructaretur** *dixit.* ***Respersum***, *vinum* significat *apud antiquos: quia in sacris* novendia*libus vino mortui sepulchrum* spargebatur. . . . . **Romani**[2] *videntur ab initio nulla usi esse* artificum *opera, sed ubi primum ludos facere* coeperunt, *tunc asciti artifices ab Etruscis* civitatibus *fuerunt: sero autem ludi* omnes, qui nunc *a Romanis celebrari solent,* sunt institu*ti. Quidam primos ponunt Ro*manos. Alii aiunt *Megalenses, id est, Matris* Magnae, ac po*pulares Cereris. Alii aiunt* in conferendis *equis Troiam lusitasse pueros* Romanos. Alii *institutum, ut luderent* equitando, iactu, *saltu, cursu festis Pa*rilibus[3]: paribusque etiam *ut ludicrae certationes a* ludentibus fierent. ***Rubidus panis***[4] *appellat*ur parum coctus, cum *rubro colore, rubefactus.* Plautus in Casina:

> ***In furnum condito***, **atque ibi torreto** ***pro pane rubido.***

*It*em scorteae ampullae || vetustate rugosae, et coloris eiusdem, rubidae dici solent. [72] **Romanam**[5] **portam** vulgus appellat, ubi ex epistylio defluit aqua. qui locus ab antiquis appellari solitus est statuae Cinciae, quod in eo fuit sepulcrum eius familiae. sed
f. in imo porta Romana instituta est a Romulo infimo clivo Victoriae, qui locus gradibus in quadram formatus est. appellata autem Romana a Sabinis praecipue quod ea proximus adi-
*f. A. utuntur tus erat Romam. **Rutabulum** est, quo rustici in proruendo igne, panis coquendi gratia*.
Novius in Pico:

*f. otiosus, **quid ego facerem? otiosi*, rodebam rutabulum.**

f. Naevius Navius obscenam viri partem describens:

†f. viro ††f. adolescentulo, **vel quae sperat se nupturam viri† adolescentulos††,**
ea licet senile tractet retritum rutabulum.

Ruta caesa dicuntur, quae venditor possessionis, sui usus gratia concidit, ruen-
*f. extraxit **f. Rutilius *vel* Rutilus †f. Rutiliae doque contraxit*. **Rutilium****[6] rufum significat, cuius coloris studiosae etiam antiquae mulieres fuerunt, unde traxerunt cognomina rutilias†, ut indicat frequenter Afranius. **Rutrum** tenentis iuvenis est effigies in Capitolio ephebi, more Graecorum hare-

1) *Rufuli.*] Videndus Asconius in verrina 2. *Urs.* — 2) *Romani.*] *Artificum* est in exemplari, pro eo quod alii ediderunt, *artificium.* notum autem est qui *τεχνῖται* dicantur a Graecis. Parilibus festis Romanos equorum cursu lusitasse tradit Dio lib. XLIII. videndum etiam an vox, *paribus* accipienda sit, ut apud Vergilium lib. 5. Prima pares ineunt etc. *Urs.* — 3) *Palilibus* Pr. — 4) *Rubidus panis.*] Isidorus lib. 20. cap. 2. Rubidus panis recoctus, et rubefactus. et certe rubidus color pani parum cocto non convenit. itaque videndum, an *percoctus* legi debeat, licet in exemplari sit *parum coctus. Urs.* — 5) *Romanam.*] Varr. lib. 4. de Ling. Lat. Romanula

nam ruentis, exercitationis gratia. quod signum Pompeius Bithynicus ex Bithynia supellectilis regiae Romam deportavit. **Rutundam**[7] aedem Vestae Numa Pompilius rex Romanorum consecrasse videtur, quod eandem esse terram, qua vita hominum sunstentaretur, crediderit; eamque pilae forma esse, ut sui simili templo dea coleretur. **Ruscum** est, ut ait Verrius, amplius paullo herba, et exiruis* virgultis, fructibusque** non dissi- *f. exilius **f. fruticibusque
mile iunco, cuius coloris rebus[8] uti mulieres solitae †, commemorat Cato origi || num [73] †f. solitas
lib. VII: Mulieres opertae auro, purpuraque ars †† inhaeret diadema, coronas aureas ††f. auri
ruscea facile*, galbeos** lineas, pelles, redimicula. **Rupitias** in XII. significat damnum *f. facie, **f. galbeas
dederit †. **Rodus**, vel **raudus** significat rem rudem, et imperfectam. nam saxum quo- †f. dederis.
que raudus appellant poetae, ut Accius in Melanippa ††[9]: ††f. Melanippo

Constituit* cognovit, sensit** conlocat se se in locum *f. constitit, **f. sensim
celsum; hinc manibus repere roudus saxeum grandem et gravem.

et in Chrysippo:

Neque quisquam a telis vacuus, sed uti cuique obviam † fuerat, fer- †f. obvium
rum saxio rudem ††. ††f. saxum rodum

Vulgus quidem in usu habuit, non modo pro aere imperfecto, ut Lucilius, cum ait:

plumbi paxillum* rodus linique matexam**: *f. pauxillum

sed etiam pro signato, quia in mancipando, cum dicitur: **rudusculo libram ferito**, **f. metaxam
asse tangitur libra. Cincius de verbis priscis sic ait: Quemadmodum omnis fere materia non deformata, rudis appellatur, sicut vestimentum rude, non perpolitum: sic aes infectum rudusculum. Apud aedem Apollinis aes conflatum iacuit, id adrudus appellabant . . . in aestimatione Censoria aes infectum rudus appellatur. **Rudiarii** ab eodem dicuntur, qui saga nova poliunt. Hominem imperitum **rudem** dicimus. **Rudentes** restes nauticae, et asini, cum voces mittunt. **Ruspari** est quaerere cribro*, ut *f. crebro,
hoc versu indicatur:

et ego ibo, ut latebras ruspans rimarem optimas.

Rustica vinalia appellantur mense Augusto XIII. Kal. Sept. Iovis dies festus, quia Latini bellum gerentes adversus Mezentium, omnis vini libationem ei Deo dedicaverunt. eodem autem die Veneri templa sunt consecrata, alterum ad Circum Maximum, alterum in luci libitia densi*, quia impius** Deae tutela sunt horti. **Rustum** ex rubus[10] || *f. Luco Libitinensi, **f. in ipsius
. . . . || [74]
. . . . || [75]
ubi incubare posset auspicii repetendi causa. **Rogatio** est, cum populus consu- [76]
litur de uno pluribusve hominibus, quod non ad omnis pertineat, et de una, pluribusve rebus de quibus non omnibus sanciatur. nam, quod in omnes homines resve populus scivit, lex appellatur. Itaque Gallus Aelius ait, inter legem et rogationem hoc interest.

porta dicta est ab Roma, quae habet gradus in Navalia ad Volupiae sacellum. *In infimo* autem scriptum est pro eo, quod in manuscriptis erat *infimo*, hoc est, in imo, quae scriptura saepius invenitur in veteribus monumentis. *Urs.* — 6) *Rutilus.*] Varro lib. 4. Aurei enim rutili, et inde etiam mulieres valde rufae, rutiliae dicuntur. Ex hoc Varronis loco possunt Festi verba emendari. *Urs.* — 7) *Rotundam* Ven. Sc. cum nota marginali: *rutundam V. C.* — 8) Lege: *coloribus.* — 9) *Melanippo* Pr. — 10) Hic lacuna est totius paginae, quam ut spacio parceretur, breviorem fecimus et punctis aliquot indicavimus.

f. A. rogatio rogatio est genus legis, quae lex non continuo ea rogatio est. non potest non esse lex, si modo iustis comitiis rogata est. **Romulum** quidam a ficu ruminali, alii quod lupae ruma nutritus est, appellatum esse ineptissime dixerunt. quem credibile est a virium magnitudine, item fratrem eius, appellatos. **Romam** appellatam esse Cephalon Gergithius (qui de adventu Aeneae in Italiam videtur conscribsisse) ait ab homine quodam comite
*f. Palatinus, *vel* palatium Aeneae. eum enim ocupato monte, qui nunc Palatius* dicitur, urbem condidisse, atque eam Rhomen nominasse. Apollodorus in Euxenide ait, Aenea et Lavinia natos Mayllem, Mulum, Rhomumque atque ab Rhomo urbi tractum nomen. Alcimus ait Tyrrhenia Aeneae natum filium Romulum fuisse, atque eo ortam Albam Aeneae neptem, cuius filius
f. Rhomus nomine Rhodius condiderit urbem Romam. Antigonus Italicae historiae scribtor ait, Rhomum quendam nomine, Iove conceptum, urbem condidisse in Palatio Romae, eique dedisse nomen. Historiae Cumanae compositor Athenis quosdam profectos Sicyonem
f. Thespiasque Thespiadasque ex quibus porro civitatibus ob inopiam domiciliorum, compluris profectos in exteras regiones, delatos in Italiam, eosque multo errore nominatos Aborigines, quorum subiecti qui fuerint Caeximparum viri, unicarumque virium imperio montem Palatium, in quo frequentissimi consederint, appellavisse a viribus regentis Valentiam: quod no || men adventu Evandri, Aeneaeque in Italiam cum magna Graece loquentium [77] copia interpretatum, dici coeptum Rhomen. Agathocles Cyzicenarum rerum conscribtor ait, vaticinio Heleni inpulsum Aeneam, Italiam petivisse portantem suam secum neptem
f. iis Ascani filiam nomine Rhomen, eamque ut Italia sint Phryges potiti, et his regionibus
f. primam maxime, quae nunc sunt vicinae urbi, prima omnium consecrasse in Palatio Fidei templum, in quo monte postea cum conderetur urbs, visam esse iustam vocabuli Romae nominis causam, eam, quae priore, unde ea locum dedicavisset Fidei. Ait quidem Agathocles complures esse auctores, qui dicant Aenean sepultum in urbe Berecynthia proxime flumen Nolon, atque ex eius progenie quendam nomine Rhomum venisse in Italiam,
f. Callias et urbem Romam[1] nominatam, condidisse; Caltinus Agathoclis Siculi qui res gestas conscribsit, arbitratur e manu Troianorum fugentium Ilio capto, cuidam fuisse nomen Latino, eumque habuisse coniugem Rhomam, a quo ut Italia sit potitus, urbem condiderit, quam Rhomam appellavisse. Lembus, qui appellatur Heraclides, existimat, rever-
f. quosdam tentibus ab Ilio Achivis, quendam tempestate deiectos in Italiae regiones secutos Tiberis decursum pervenisse, ubi nunc sit Roma, ibique propter taedium navigationis, impulsas captivas auctoritate virginis cuiusdam tempestivae nomine Rhomes, incendisse classem, atque ab ea necessitate ibi manendi urbem conditam ab his, et potissimum eius nomine eam appellatam, a cuius consilio eas sedes sibi firmavissent. Galitas[2] scribit, cum post obitum Aeneae imperium Italiae pervenisset ad Latinum Telemachi Circesque filium, his-
f. isque que ex Rome suscepisset filios, Romum, Romulumque urbi conditae in Palatio causam

1) *Romam.*] Videndus Plutarchus in Romulo, in cuius vita citat Dioclem Peparethium, et totam hanc de Romae vocabulo, Romulique incunabulis historiam, ex iisdem prope scriptoribus quibus Festus usus est, narrat. *Urs.* — 2) *Galatas* Ven. Sc. cum nota marginali: *Galitas V. C.* — 3) *Romam antea Romulam.*] Solinus cap. 1. Traditur etiam proprium Romae nomen, verumtamen vetitum publicari, quandoquidem quominus enunciaretur, caeremoniarum arcana sanxerunt, ut hoc pacto notitiam eius aboleret fides placitae taciturnitatis. Valerium denique Soranum, quod contra interdictum eloqui id ausus foret, ob meritum profanae vocis neci datum. *Urs.* — 4) *Ro-*

fuisse appellandae potissimum Rho || mae. *Diocles Peparethius ait Iliam Numitoris Albani regis filiam, gemellos edidisse, quos in ima Tiberis ripa a Faustulo, regio ministro*, expo*sitos*, *iuxta ficum appellatam postea a* Romulo *Ruminalem*, *sic iacentes lupam* lac*tasse*, *et picum Martium nutrisse. post reperto*s *Accam Larentiam, Faustuli uxorem, educasse.* pler*ique tamen*, *conscio et alimenta praebente N*umitore, *nutritos aiunt*, *quod Ilia ex Marte se* peperisse *eos asseverabat*, *ac secreto litteris, omni* deni*que liberali disciplina Gabiis institutos* atque *excultos fuisse. atque ita in musicis pri*mam *pueritiam traduxisse*, *cum inter aequales* omnes pr*aestarent corporis proceritate*, *et forma*, nomin*atos*, *alterum Romulum*, *Remum alterum. Eos ubi ex* compres*su Iliae natos se cognoverint*, *et quod ex*positos in *ripa Tiberis lupa lactaverit*, *praebens ru*mam, monte *vicino descendens*, *et quod reperti a Faustulo* sunt edu*cati*, *Romulusque et Remus a ruma* nominati potis*simum: praeterea quo patre* essent procreati *intellexerint*, *Numitori avo primum* restituisse reg*num*, *deinde de urbe condenda* per auguria decre*visse*, *uter eam conderet*, *nomin*aretque ac Deorum *manifesta approbatione*, *R*omulum urbem con*didisse*, *eamque nominasse Romam* potius, quam Romu*lam de suo nomine*, *ut amplio*re vocabuli significa*tione prosperiora patriae* suae ominaretur. *Romam antea Romulam*[3] *appel*latam Terentius quidem *Varro fuisse ait ab Romulo*, deinde detortam voca*lem*, *detritasque literas fuisse* credibile. ceterum cau*sam eius appellationis inv*enisse ait Verrius *vetitam esse publicari.* Romanam portam[4] ante*a Romulam vocit*atam ferunt, quae fuerit *ab Roma appellata.* || ***Romuliam*** [79] ***Tribum*** *appellatam ait Dionysius ab Romulo, quod in agro ab eo* capto *de Veientibus populis*, *ea Tribus censebatur. Terentius Varro dictam ait*, *quod* pro*xima Romae esset* . . . . quae . . . . cuidam . . . . ep . . . . *ruma id est*, mamma . . . . Cap*itolio* . . . . nium . . . . de . . . . que . . . . requisi . . . . *appellatam* . . . . est quae . . . . **Rumex** *genus teli simile spari Gallici*, *cuius* meminit Lucili*us: Tum spara, tum rumices portantur* tragula *porro.* ***Rumitant***[5], *significat rumigera*nt, ut Nae*vius. Simul alius aliunde ru*mitant inter *se**. ***Ruminalem***[6] *ficum appel*latam ait Varro *prope Curiam sub Vete*ribus, quod sub ea ar*bore lupa rumam dederit* Remo et Romulo *id est*, *mammam. Mamm*a autem rumis[7] *dicitur. unde rustici haedos lactentes* subrumios vo*cant*, *qui adhuc sub mammis habentur.* alibi* autem sunt *qui putent; quod sub ea pecus* ruminari solitum *esset.* ***Rumen*** *est pars colli*, qua esca devoratur, *unde rumare dicebant*, quod nunc ruminare. ***Rumentum***[8] *in Augur*alibus si-

* f. sese.

* f. alii

manam portam.] Varro lib. 4. de Ling. Lat. Romanula porta dicta est ab Roma etc. *Urs.* — 5) *Rumitant.*] Naevii versus in epitoma relatus a Paulo habet, *interse*, ut fortasse apud Festum legendum sit, *inter sese. Urs.* — 6) *Ruminalem.*] Videndus Varr. lib. 2. de re rustica, cap. ultimo. et Nonius in Ruma, qui affert exemplum Varronis, ex Catone de liberis educandis. Propter rumam i. prisco vocabulo mammam, a quo subrumi etiam nunc dicuntur agni. *Urs.* — 7) *rumus* marg. Ven. — 8) *Rumentum.*] In exemplari est . . . . *erim vis canerit*, non ut habet editio Augustiniana . . . . . *erimen vis canerit.* unde nos supplevimus, *si interim avis*

gnificare videtur *interruptio*, *abruptio*ve dum verba ancil*ibus movendis praeit*, *si inte*rim vis* canerit, *tum aeque atque auspicio*, augurio rumentum *estod*. **Rhegium** *significare* oportere ait || Verrius id municipium, quod in freto e regno* Siciliae est: [80]
quoniam id dictum est a rumpendo, quod est Graece ῥαταῖαι*, eo quidem magis, quia in Gallia Cisalpina ubi forum Lepidi fuerat, Regium vocatur. **Rhondesicadionque*** cum dixit Lucilius, quo nomina riparum** posuit, tam infestum sibi corpus et valitudinem referens, quam levis sed† saluti navigantium. **Rhinocerotem** quidam esse aiunt bovem Aegyptium. **Redemptores** proprie atque antiqua consuetudine dicebantur, qui cum quid publice faciendum, ut†† praebendum condixerant*, effecerantque, tum demum pecunias accipiebant. nam antiquitus emere pro accipere ponebatur. at hi nunc dicuntur redemptores, qui quid conduxerunt praebendum, utendumque. **Redibitur** tum** id proprie dicitur, quod redditum est, improbatumque et† qui dedit, idemque rursus coactus est habere id, quod ante habuit. **Rediviam** quidam, alii reluvium appellant, cum circa unguis cutis se resolvit, quia ruere†† est solvere. Titinius in Setina:

> lassitudo conservum rediviae, et flagri.

et Livius:

> Scabra in legendo, reduviosave offendens.

Redhostire, referre gratiam. Navius* in Lupo:

> Vel Veiens regem salutant iubae**
> Albanum mulium† comitem senem sapientem
> contra redhostis Menalus.

et Accius in Amphitryone:

> cedo ecquid te redhostitium†† cum eas sem obiectet* facilius.

nam et **hostire** pro aequare posuerunt. Ennius in Cresphonte:

> Audis, atque auditis hostimentum adiungito.

et in Hectoris lytris:

> quae mea cominus machaera, atque hasta hospius** manu.

et Pacuvius in Teucro:

> Nisi coerceo protervitates, atque hostio ferociam.

Redantruare† dicitur in Saliorum exultationibus, cum praesul ampiruavit††, quod est, motus edidit, ei* referuntur invicem iidem motus. Lucilius:

> praesul || ut ampiruet, inde vulgus redamplavit**. [81]

at Pacuvius:

> Proaertrenda† gratia.
> Simul cum videam Graios nihil mediocriter
> redantruare††, opibusque summis persequi.

Redivivum est ex vetusto renovatum. Cicero lib. I.* in Verrem. Utrum existimatis minus operis esse vanam columnam efficere ab integro novam nullo

*f. avis — *f. regione — *f. ῥῆξαι, — *f. Rhondon, Icadionque — **f. cognomina piratarum — †f. illa essent — ††f. aut — *f. conduxerant, — **f. Redibitum — †f. ei — ††f. luere — *f. Novius — **f. salvere iubet — †f. Amulium — ††f. redhostitum — *f. cum in ea se obiectet — **f. hostiris — †f. Redamptruare — ††f. amptruavit. — *f. et — **f. redamtruavit — †f. Promerenda — ††redamptruare, — *f. III.

canerit. Hic sane lapsus locum antiquitatis subobscurum, reddidit obscuriorem. *Urs.* — 1) *Redarguisse.*] Videtur scribendum, *Redarguesse. Urs.* — 2) *Spoponditve* recte Scal. — 3) *quibus pe pulatus est* in Vet. Cod. testantur Ven. Sc. — 4) *Nactus* in Vet. Cod. esse testantur

lapide redivivo. **Redarguisse***[1] per e litteram Scipio Aphricanus Pauli filius dicitur enuntiasse, ut idem etiam **pertisum**. cuius meminit Lucilius, cum ait: *f. Redarguesse

Quo facetior videare, et scire plusquam ceteri,
pertisum hominum, non pertaesum dicere ferum*, **nam genus.** *f. ferunt

Redimiculum vocant mulieres catellam, qua maxime utuntur ornatus causa. **Reus** nunc dicitur, qui causam dicit: et item qui, quid promisit sponditve[2], ac debet. at Gallus Aelius lib. II. significationum verborum, quae ad ius pertinent, ait: **Reus est, qui cum altero litem contestatam habet, sive his* egit, sive cum eo actum est. Reus stipulando est idem qui stipulator dicitur. quippe suo nomine ab altero quibus populatus***[3] **est, non his** qui alteri adstipulatus est. Reus promittendo est, qui suo nomine alteri quid promisit, qui† pro altero quid promisit.** at Capito Actus††[4] in eadem quidem opinione est: sed exemplo adiuvat interpretationem. Numa* in secunda tabula, secunda lege, in qua scriptum est: **quod horum fuit unum** iudici arbitrove, reove, eo die diffensus† esto.** nunc uterque actorum reiquae†† in iudicio me*[5] vocatur, itemque accusator de vi accitur** more vetere, et consuetudine antiqua. **Rivus** vulgo appellatur tenuis fluor aquae, non spe[6] consiliove† factus, verum naturali suo impetu. sed hi†† rivi dicuntur, qui manu facti sunt, sive super terram fossa, sive super* specu, cuius vocabuli origo ex Graeco pendet. **Repanda**** locantur Pompina† flumi || *na, id est, purganda: retae* [82] *enim vocantur arbores, quae aut ex ripis fluminum eminent, aut in alveis extant.* **Ritus** *est mos, vel consuetudo. Rite autem bene ac recte significat* . . . . istic. *Plautus Menaechmis:* ***Certe haec mulier canterino ritu astans somniat*** . . . . . . homi . . . . ina . . . . telo . . . . alio . . . . *facit mentionem* . . . . *telorum* . . . . solitum est . . . . remo . . . . . . ***Retractare** est rursus tractare.* **Rabidus** *a rabie dictus, qui morbus caninus est.* Catullus *de Berecynthia, et Atti.* ***Abit in quiete molli rabidus furor animi.*** ***Ravi** coloris,* ***ravistelli*** appellantur *a Plauto, qui sunt inter flavos et caesios.* ravo sub con* . . . . quod genus hominum *pessimum est. Idem in Epidico:* **Sed quis haec est *muliercula, et ille ravistellus, qui* venit.** **Rates** *vocantur tigna inter se colligata*, quae per aquam agantur: *quo quidem vocabulo* interdum etiam naves *ipsae significantur.* Afranius in epistula . . . . . ***Vento perculsam ratem.*** item *eodem nomine significarint*** etiam remos. *Attius in Neoptolemo:* ***Atque ego repercutio ratibus mare.*** et alio loco: **Sed iam *propellunt caeruleum rates* salum.** **Radere**[7] ***genas*** *vetitum est in* lege XII. id est, unguibus *scindere.* ***Rabula*** dicitur in multis intus** negotiis, *paratusque ad radendum* quid auferendumque, *vel est ita dictus,* quia acrior sit in negotiis *agendis, et quasi* rabiosus || . . . .

*f. colore

*f. qui stipulatus **f. is †f. quive ††f. Ateius *f. Nam **f. vitium †f. dies diffinsus ††f. actor, reusque *f. rei **f. de via citur †f. specu, inciliove ††f. ii *f. subter **f. Retanda †f. Pomptina

**f. significarunt,

**f. intentus

Ven. et Scal. — 5) *Reus* marg. Ven. Scal. — 6) *Ope* pro *spe* in marg. Ven. Scal. — 7) *Radere.*] Servius in XII. Aen. Tamen, inquit, sciendum, cautum lege XII. tabularum, ne mulieres carperent faciem, his verbis: Mulier faciem ne carpito. Sed puto Servii verba non carere mendo. *Urs.*

. . . . *Rodusculana porta videtur appellata*, quod *rudis* [83]
et impolita sit relicta; vel quia aere vincta fuit. nam aes, *ut Varro ait in lib. anti-*
quitatum, *raudus dicebatur: atque ex eo dici in* mancipando, *Rauduscula libram fe-*
rito. *Runa genus* teli. *Ennius: runata recedit*, *id est*, *pilata. est* genus *etiam*
. . . . enim . . . . m, atque. . .
. . . . *quod* veneno *tingebant* . . . . . . us. M. . . . . *Vale-*
rio . . . *Rasores antiqui fidicines app*ellabant, *qui ut ait Verrius*, *ita appel-*
*lati vid*entur, quia *radere ictu chordas videantur* artificio *quodam*. *Ratitum qua-*
*f. Opilius *drantem* Tarqu*itius in libro quem inscribsit de* . . . . et Oppius* *Aurelius*, *di-*
ctum putant, *quod* in eo, et tri*ente*, *ratis fuerit effigies*, ut navis in asse, *a qua*
quidem re appellatum quoque ratitum *dicunt*. *Meminit trientis* ratiti Antonius, *qui*
ratitos ex hac causa dici trientes putat, *quod ratis appellatio tertiae partis* assis sit,
*f. nulla sit quin*ae autem*, *aut alius partis* in illa sic*, sed se*cundum numerum*, *ut sex*tans. nec
*f. legibus Numae. hac re ra*tem dici solere*, *nisi de terna*: ac legionum unam* *unam ratem triente si-*
*gn*ificat. quod hi pe*nderentur trientes*, *cum ra*tio cum his putaretur, *quibus solvendae*
res essent. Ravim anti*qui pro raucitate dicebant*. Plautus: Ubi si quid *posca-*
*f. expurgabo *mus*, *ad ravim poscamus*. Item: experiuravi* her*cle omnia ad raucam*
*ravi*m et in Artemone. et . . . . *Caecilius* in Hypobolimaeo: Prius *ad ravim*
poscaris, *quam placen*tam feceris. Ratus sum, || significat putavi, sed [84]
alioqui, pro firmo, certo ponitur ratus et ratum. Ennius:

> Occiduntur, ubi potitur ratus Romulus praedam.

et Accius in Menalippo:

> Neque ratum est, quod dicas, neque quae agitas, dicendi est
> locus.

f.disseritur cuiuspiam R duobus inconpluribus orationibus cum de actis disserti culus etiam perscribi solet, id
f. iis est rationum relatarum quod his tabulis docentur iudices, quae publice data, atque
f. Ravillae accepta sint. Raviliae a ravis oculis. quemadmodum a caesiis caesullae. Ratu-
mena[1] porta a nomine eius appellata est, qui ludicro certamine quadrigis victor, cla-
f. Etrusci rusci generis iuvenis vehis** consternatis[2] equis excussus Romae periit, qui equi ferun-
**f. Veiis tur non ante constitisse, quam pervenirent in Capitolium, conspectumque[3] fictilium qua-
f. Veienti drigarum quae erant in fastigio Iovis templi, quas faciendas locaverant Romani vegenti
cuidam artis figulinae prudenti. quae bello sunt reciperatae: quia in fornace adeo creve-
rant, ut eximi nequirent. idque prodigium portendere videbatur, in qua civitate eae fuis-
sent, omnium eam futuram potentissimam. Reciperatio est, ut ait Gallus Aelius, cum
inter populum, et reges, nationesque et civitates peregrinas lex convenit, quomodo per
reciperatores reddantur res, reciperenturque, resque privatas inter se persequantur. Re-

1) *Ratumena.*] Vide Plinium lib. 8. cap. 43. et lib. 18. cap. 2. *Urs.* — 2) *Consternates* in V. C. esse testantur Ven. et Sc. — 3) *Conspectamque* Ven. Sc. Repetendum e supp. *in.* — 4) *Reconductae.*] Amicus meus homo doctissimus legebat Reconducie. *Urs.* — 5) *quod* Ven. Sc. — 6) *Refriva.*] Vox *tevirtico* mendoso est, pro qua alii reposuerunt, *e tritico.* forte scribendum, *re-*

ciprocare pro ultro citroque poscere usi sunt antiqui, quia procare est poscere. Pacuvius in Teucro:

Rapido, reciproco, percito, augusto, citare, rectem, reciprocare.
unde eque gremiis subiectare, adfigere.

Plautus in Astraba:

Quasi tollenono*, aut pilum Graecum reciproceis plana uta.

Recellere, reclinare et excellere, in altum extollere. Recinium omne vestimentum quadratum. hi* qui XII interpretati sunt, esse dixerunt vir toga** mulieres utebantur, praetextum † clavo purpureo. || unde reciniati mimi planipedes. quam rem diligenter exsequitur Santra lib. II de antiquitate verborum. [85] Reconductae †† [4] fecerit* et condere urbem, facere, aedificare, ut Cincius testatur in libro de verbis priscis. Ricae et riculae vocantur parva ricinia, ut palliola ad usum capitis facta. grane** quidem ait esse muliebre cingulum capitis, quo pro vitta Flaminica redimiatur. Rectae appellantur vestimenta virilia, quae patres liberis suis conficienda curant ominis causa. ita usurpata, quae [5] a stantibus et in altitudinem texuntur. Remancipatum Gallus Aelius esse ait, quae mancipata sit ab eo, cui in manum convenerit. Rienes, quos nunc vocamus, antiqui nefrundines appellabant. quia Graeci νεφρους eos vocant. Plautus in Satyrione:

Male tibi evenisse video, glaber erat tamquam rien.

Refriva fabra* [6] dicitur, via** ait Cincius quoque quae ad sacrificium referri solet domum ex segete auspicii causa, quasi revocant † fruges, ut domum datantes tevirtico †† ad rem divinam faciendam. Aelius dubitat, an ea sit, quae prolata in segetem domum referatur, an quae refrigatur, quod est torreatur. sed opinionem Cinci adiuvat, quod in sacrificiis publicis, cum puls fabata dis datur, nominatur refriva. Remeare, redire: ut commeare, ultro, citro* ire. unde commeatus dari dicitur, id est tempus, quo ire, redire cum* possit. Afranius ut in ea mancipato**:

Vetuit me sine mercede prosum paucius † remeare in ludum.

Remeligens ††, et remorae memorando* dictae sunt in** Plauto in Patina [7]:

Nam quid illae nunc tam divinitus † remorantur remeligines.

ab Afranio in Prodito:

remeligo a Laribus missa sum hanc ††, quae cursum||cohib*eam navis.* [86]

Remora [8] *alias tarditas* ñmantur *[9], *ab eo quod moram facit. Plautus Trininno* **: *Quae in rebus multis obstant, odiosaeque sunt, remoramque faciunt rei privatae, et* publicae. *Lucilius:*

Quaenam vox ex te resonans meo *gradu remoram facit.*

Remurinus [10] *ager* dictus, *quia possessus est a Remo. et habitatio Remi*, Re*muria item in Aventino dicta. namque Aventi*num, *in quo habitaret, elegisse Remum dicunt. Unde vocitatam aiunt Remuriam, locum in summo Aventino, ubi* de urbe *condenda fuerat auspicatus. alias Remo*rum † q*uondam eum locum appellatum fuisse*

*f. tollenonem
*f. ii
**f. virilem togam, qua
†f. praetextam
††f. Reconderit
*f. refecerit:
**f. Granius
*f. faba
**f. ut
†f. revocent
††f. e tritico
*f. citroque
*f. redireque
**f. in Emancipato.
†f. Paccius, *vel* Paucius.
††f. Remeligines
*f. a morando
**f. a
†f. tamdiu intus
††f. huc,
*f. nominatur
**f. Trinummo.
†f. Remorium *vel* Remonium

vertantur. Urs. — 7) *Casina* Ven. Sc. in marg. — 8) *Remora.*] Lucilii versum accepimus ex epitoma. Plautinum, cuius vix apparebant vestigia in fragmento, restituimus ex Trinummo. *Urs.* — 9) *non ma . . .* Ven. Sc. — 10) *Remurinus.*] Videndus Dionysius lib. 1. et Plutarchus in Romulo. *Urs.*

*f. auspicio . . . testis est . . . . **Remores** item in uspicio* aves dicuntur, quae acturum aliquid remorari compellunt . . . . . . **Rimari**, quaerere valde, ut in rimis quoque . . . . . qui te rimatur . . . . Ennius lib. XI. . . . . virique. **Remillum** dicitur, quasi repandum . . . Lucilius Suda . . . . remilium et Afranius in . . . . . . coxendice pergam . . . . **Remorbescat** Ennius posuisse videtur, pro in morbum recidat. **Refutare** significat redarguere, Pacuvius in *f. Hermiona Hemiona* . . . . . . quas gloria et . . . . rictas humanum . . . compositum a fando versa a littera in u ut item in cludo factum est, a quo recludere. **Renanciscitur**, Verrius quidem significare ait reprehendit. Unde adhuc nos dicimus, nanciscitur; et nactus, id est adeptus. **Reor**, existimo, et quaecunque ab eo declinantur, quorum passiva auctoritas est. **Remulco** || est, [87] cum scaphae remis navis magna trahitur. **Rigidum** et praeter modum frigidum si-*f. rigido gnificat, et durum . . . . ugido* . . . . rigido . . . . rigido ferro . . . **Regifugium**[1] dies notatur in Fastis VI. Kal. Martias, ut ait Verrius, ita dictus, quia eo die rex Tarqui-*f. Iulius nius Roma fugerit; quod falsum esse arguit Cincius in libro Fastorum, et Tulius* de feriis, qui Saliares virgines, et Salios adesse dicunt Regi sacrorum, cum facit sacrificium in Comitio, quo facto, statim fugit. quod verum cognoverit esse, qui legerit in Fastis dies tales, quales notantur sic: Q. REX. C. F. id est quando Rex comitiavit, Fas; id est ad comitium itat: his enim tantum feriis Regi sacrorum in Comitium, nec in aliis ire licet. qui mos videtur ascitus ex Etruria. **Regifugium** item dies notatur in Fastis, Kal. Iuniis. qui dies, quia totus nefastus non est, legi debet cum nota N', non N, quod ille dies sit e nefasto fastus. **Regia** dicta, vel quod sacrorum causa tamquam in fanum a Pontifice convocati, in eam convenirent: aut quod in ea, sacra a Rege sacrificulo erant solita usurpari.

Regiae feriae dictae videntur, quae fiunt fori, conventus, et nundinarum causa in civitate aliquem per sacerdotem, qui sit regia maiestate. sed non semper ob *f. quia hanc unam causam tantum, qui* homini talis maiestatis cura datur etiam, cum expiatio ictus fulguris fit, aut in procurando portento simili, quo regiae feriae fieri etiam solitae sunt. **Reglescit**[2], cum dixit Plautus, significat crescit, hoc versu: vix supersum dolori, qui in dies vae misero mihi ac perdito, reglescit magis magisque. inde etiam glires || dicti videntur, quibus corpus pinguitudine [88] adcrescit. **Reapse** est reipsa. Pacuvius in Armorum iudicio:

Si non est ingratum reapse quod feci bene.

1) *Regifugium.*] Iulius de feriis citatur a Macrobio in Saturnalibus. vide in Salias virgines, ex eo enim loco partem fragmenti supplevimus, reliqua ex Varronis lib. 5. de Ling. Lat. in quo est: Dies, qui notatur sic Q. REX. C. F. sic dictus ab eo, quod eo die Rex sacrificulus itat ad Comitium, ad quod tempus est nefas, ab eo fas. itaque post id tempus lege actum saepe etc. Sic enim legendus Varro, non ut amicus meus, quod eo die Rex sacrificat ad Comitium. nam Plutarchus sic habet in probl. ἔστι γοῦν τις ἐν ἀγορᾷ θυσία πρὸς τῷ λεγομένῳ Κομιτίῳ πάτριος. ἣν θύσας ὁ βασιλεὺς κατὰ τάχος ἄπεισι φεύγων ἐξ ἀγορᾶς. Ovid. in Fastis: *Quattuor inde notis locus est, quibus ordine lectis, Vel mos sacrorum, vel fuga Regis inest.* fuga Regis e Comitio, id est, ἐκ τῆς ἀγορᾶς, ut ait Plutarchus, quia Comitium erat in Foro. ex Festi autem fragmento

Regimen pro regimento usurpant poetae. Ennius lib. XVI.:

Primus senex bradyn (in) regimen bellique peritus.

Relegati[3] dicuntur proprie, quibus ignominiae, aut poenae causa necesse est ab urbe Roma, aliove quo loco abesse lege, Senatuique consulto, aut edicto magistratus, ut etiam Aelius Gallus indicat. **Religiosus**[4] est non modo deorum sanctitatem magni aestimans, sed etiam officiosus adversus homines. dies autem religiosi, quibus nisi quod necesse est, nefas habetur facere: quales sunt sex et triginta atri, qui appellantur, et alii senes*; atque hi**, quibus mundus patet†. esse Gallus Aelius, quod homini ita facere non liceat, ut si id faciat, contra deorum voluntatem videatur facere. quo in genere sunt haec: in aedem Bonae deae virum introire; adversus mysticae††[5] legem ad populum ferre: die nefasto apud Praetorem lege agere. Inter **sacrum** autem, et **sanctum**, et **religiosum** differentias bellissime refert. sacrum aedificium, consecratum deo. Sanctum murum, quod sit circum oppidum. religiosum sepulcrum, ubi mortuus sepultus, aut humatus sit, satis constare ait. sed ita portione quadam, et temporibus eadem videri posse. siquidem quod sacrum est, idem lege, aut instituto maiorum sanctum esse putant*, violari id sine poena non possit. idem religiosum quoque esse, qui non iam** sit aliquid, quod ibi homini facere non liceat; quod si faciat, adversus deorum voluntatem videatur facere. similiter de muro, et sepulcro debere observari, ut eadem || et sacra, et [89] sancta, et religiosa fiant, sed quo* modo, quod** supra expositum est, cum de sacro diximus. **Repotia** postridie nuptias apud novum maritum cenatur, quia quasi reficitur potatio. Pacuvius in Iliona:

*f. et Alliensis; **f. ii †f. A. Religiosum ††f. auspicia

*f. putat, ut **f. quoniam

*f. eo **f. quo

Ab eo depulsum mamma paedagogandum accipit appot . . talis* libet[6].

*f. repotialis

Repagula sunt, ut Verrius ait, quae patefaciundi gratia (qua) ita figuntur, ut ex contrario quae oppanguntur. Cicero in Verrem lib. IIII: Postea convolsis repagulis, effractisque valvis demoliri signum, ac vectibus labefactare conantur. quae poetae interdum repages appellant. **Repudium** Verrius ait dictum, quod fit ob rem pudendam. Accius:

Repudio eiecta ab Argis iam dudum exsulo.

Repedare, recedere. Pacuvius:

Paulum recede* gnate a vestibulo gradum.

*f. repeda

Repastinari[7] ager is dicitur, ut Verrius existimat, cuius natum** mutatur fodiendo, cum aut silvester ex quo dicatur†, aut lapis mollitur frangendo, ut fiat pascui††[8] vel pecoribus herba, vel hominibus satione[9]. Cato in ea, quam scribit de suis virtutibus contra Thermum: Ego iam a principio in parsimonia, atque in duritia, at-

**f. natura †f. excodicatur. ††f. pascuus

. . *tat*, satis patet apud Varronem *itat* legendum esse pro, *dicat*. *Urs.* — 2) *Reglescit.*] In epitoma manuscripta est, *Reglescit*, et id quod infra de gliribus dicitur, indicat scribendum esse *Reglescit*. *Urs.* Scilicet haud dubie *Regiescit* in lemmate legendum est. Ita enim exhibent Ven. Sc. Nisi forte *regliscit* voluit Ursinus. — 3) *Relegati.*] Cum in exemplari sit, *Senatuique consulto*, pro *Senatus;* placet ut pro *magistratus*, legatur *magistratuus*. *Urs.* — 4) *Religiosus.*] Livius lib. 6. Alliensem diem XV. Kal. Sept. esse ait. *Urs.* — 5) *Mysticiae* in V. C. esse testantur Ven. Scal. — 6) *appoltalis liber* Ven. Sc. — 7) *Repastinari.*] *Obstinui* videtur legendum pro *abstinui*, ut in margine notavimus. vide supra in *Obstinato*. *Urs.* — 8) *Ut fiant pascua* marg. Ven. Scal. — 9) *Sationes* marg. Ven. Scal.

f. obstinui que industria omnem adolescentiam meam abstinui, agro colendo, saxis Sabinis, silicibus repastinandis, atque conferendis. Afranius in Repudiato:

f. Repastinare sero tu senex Repastina serati senex fugis.

Reluere, resolvere, repignerare. Caecilius in Carine:

Ut aurum, et vestem, quod matris fuit,

f. ipsa reluat, quod viva ipsi opposuit pignori.

Resignare, antiqui pro rescribere ponebant, ut adhuc subsignare dicimus pro subscribere. Cato de spoliis, ne figerentur, nisi quae de || ho*stibus capta essent:* [90] *sed tum ubi indivisi sunt*, re*vertantur resignatis vectigalibus* . . . . nar . . . . requi . . . . alia a . . . . quod n . . . . reb . . . . indi . . . . tertium . . . . ranorum . . . . positi . . . . nisi a . . . . vocabu . . . . cretum . . . . ***Resultare****, saepe resilire.* ***Restibilis ager*** dicitur, qui bi*ennio continuo seritur farreo spico*, id est, ari*stato. quod ne fiat*, *solent qui praedia lo*cant, excip*ere.* ***Reses***[1], *et residuus dicitur ignavus*, *quia* residet Accius *in* . . . . ***Odi*** residuos, sumno ***deditos***, ***atque inertes.*** *Afranius in* Rosa: praetere*a* ***resides multi*** . . . . Pacuvius in arm*orum iudicio* . . . . Tuque te desidere ***mavis residem***, ***at contra*** nos hic esse in ***labore*** . . . . Resecrare, reso*lvere religione*, *utique cum* reus populum co*mitiis oraverat per deos*, ut eo periculo li*beraretur*, *iubebat magi*stratus eum resec*rare. Rursus autem*, *idem* uti se liberarent, ins*istebat*, *et quod insons* innocensque esset, caus*abatur: et quod caput* est, ne eidem iter*um dies diceretur*, *neve iterum* animadverti sta*tuerent in eum*, *deprecabatur*. cumque comitia essen*t dimittenda* || . . . . aut . . . . . [91] . . . . iure . . . . ut . . . . ica . *Plautus: Resecroque mater quod dudum* obse*craveram* . . . . *resecror* . . . . ***Res conperendinata*** *dicitur*, *ut Verrius ait*, *iudicium in diem tertium constitutum.* ***Ravam*** vocem *significare ait Verrius raucam*, *et* parum *liquidam*, *proxime canum latratum so*nantem: *Unde etiam causidicus pugnacite*r loquens, *rabula appellabatur*, *ut est apud L*ucilium . . . . t ravil*la* . . . . *ravist*elli, nisi *a ravi potius dictos velimus*, *ut est apud Pl*autum, qu*i ait in Aulularia: **Ubi si quid*** poscamus, (quod) ***ad ravim poscamus prius.*** *Et al*ibi: Expurgab*o* ***hercle omnia ad raucam*** ravim. ***Rosea*** *in agro Reatino campus* appellatur, *quod in eo arva rore humi*da semper serent. ***Rediculi*** *fanum extra portam* Capenam Cornifici*us ait fuisse: qui Rediculus* propte-

1) *Reses.*] Placidus in Glossis: Residuus quasi tardus; unde in Accii versu magis placet, ut *residuos* legamus, ita enim est in exemplari. *Sumno* autem est antiqua scriptura, ut *fruns*, pro *frons*.

rea appel*latus est*, *quia accedens ad ur*bem Hannibal, *ex eo loco redierit*, *quibus*dam visis perterritus. *Reserari Verrius ait* dici ab eo, quae* de*mota sera a ian*uae cardine patefiant *fores: inde*, *quae patefacta*, *et* declusa sint, res*erata dici. serae* neque dicantur* fustes, *qui opponuntur clausis* foribus. Pacuvius in *Armorum iudicio:* *f. quod *f. namque dicuntur

Nunc pandite valvas, *removete seras*, *ut* complectar.

Rema || nant*[2], reptent**. Ennius lib. I.: [92] *f. Revitant, **f. repetant

desunt† rivos camposque remant††.

Refert cum dicimus, errare nos ait Verrius. esse enim rectum rei fert, dativo scilicet, non ablativo casu. sed esse iam usu possessum. Ridiculus proprie dicitur, qui in rebus turpibus ridetur. LIBER XVII. SEXTI POMPEI FESTI LIBER XVIII. †f. deserunt ††f. revitant.

RIDEO, INQUIT GALBA CANTERIO, PROVERBIUM EST, quod Sinnius Capito ita interpretatur, nisi*, qui principio rei alicuius inchoatae deficiunt animo. Sulpicius Galba, cum in provinciam exiens, ad portam ipsam canterium suum animadvertisset cecidisse, rideo, inquit, canteri, te iam lassum esse, cum tam longum iter iturus, vix id sis ingressus. Retricibus cum ait Cato in ea, quam scribsit, cum edissertavit Fulvi Nobilioris Censuram, significat aquam eo nomine, quae est supra viam Ardeatinam inter lapidem secundum et tertium. qua inrigantur horti infra viam Ardeatinam, et Asinariam usque ad Latinam. Recepticium servum, Cato in suasione legis Voconiae cum ait, significat, qui ob vitium redhibitus sit: Ubi irata facta est, servum recepticium sectari, atque flagitare virum iubet. Rogat, id est consulit populum, vel petit ab eo, ut id sciscat, quod ferat. unde nos quoque in consuetudine habemus pro petere et orare. Cato in dissuasione, ne lex Baebia derogaretur, ait: Hoc potius agam, quod hic rogat. Restat || pro distat ait Ennius* ponere, cum his** dicat: [93] *f. de iis. *f. Ennium **f. is

Impetus aut† longe mediis regionibus restat. †f. haud

Ruri esse, non rure dicendum, testis est Terentius in Phormione, cum ait:

ruri se continebat, ibi agrum de nostro patre.

Religioni est quibusdam porta Carmentali egredi; et in aede Iani, quae extra eam, Senatum haberi*: quod ea egressi sex et trecenti Fabii apud Cremeram omnes interfecti sunt, cum in aede Iani S. C. factum esset, uti proficiscerentur. *f. habere.

Retiario pugnanti adversus murmillonem, cantatur:

Non te peto, piscem peto. quid me fugis Galle?

qui murmillonicum genus armaturae Gallicum est, ipsique murmilliones ante Galli appellabantur, in quorum galeis piscis effigies inerat. Hoc autem genus pugnae institutum videtur a Pittaco, uno ex septem sapientibus, qui adversus Phrynonem dimicaturus propter controversias finium, quae erant inter Atticos, et Mytilenaeos, rete occulte lato impedivit Phrynonem. Resignatum aes dicitur militi, cum ob delictum aliquod iussu TR. Militum*, in tabulas refertur. resignare enim antiqui pro scribere interdum ponebant. Rituales nominantur Etruscorum libri, in quibus praescribtum est, quo ritu condantur urbes, arae, aedes sacrentur, qua sanctitate muri, quo iure portae, quomodo tribus, curiae, centuriae distribuentur, exercitus constituantur, ordinentur, ceteraque eiusmodi ad *f. A. ne stipendium ei detur

Item *Pacuius*, pro *Pacuvius*; ut *fluius*, pro *fluvius*. *Urs.* — 2) *Remanant.*] Legendum, *Revitant.* Plautus Captivis. Si huc revitet. Ennii versus ita emendandus. *Deserunt clivos, camposque revitant.*

bellum ac pacem pertinentia. **Rutilae canes**, id est, non procul a rubro colore immolantur, ut ait Ateius Capito, canario sacrificio pro frugibus deprecandae saevitiae causa sideris caniculae. **Religionis**[1] praecipuae ha || betur Censor*ia maiestas*, *cuius* [94] *in libris de vita P. R.* Varro *exempla haec profert. M. Fulvius Nobili*or, cum M. *Aemilio Lepido Censor factus*, *cum ei* admodum i*nimicus antea extitisset*, *saepeque* iudicia cum eo *sibi fuissent*, *publicae rei causa*, quae in pri*mis spectatur*, *statim eo delato mun*ere homini *inimicus remisit. quod eius animi* iudicium fu*it omnibus gratum et probatum. A. Postu*mius Q. Fu*lvius Censores facti*, *quia Fulvius duos filios* amiserat *in Illyrico militantes*, *et propter gravem mor*bum oculo*rum*, *censuram gerere non poterat*, *ut* libri Sibyl*lini adirentur*, *auctor fuit: et ut* publice suppl*icaretur pro valetudine collegae.* Ti. Sempron*ius*, *cum a Rutilio Tr. pl. Censoria* fides labe*facta-retur*, *qui ob parietem dirutum iratus* cum esset aed*is privatae*, *die dicta collegam Claudium* condemnaverat, *fecit ut eaedem illae*, *eodem quae in* loco erant, conde-
*f. Pauli *mnatum absolverent centuriae.* L. Amili Paulus* *et Q. Philippi religiosa censura* fuit. Laboravit *Paulus morbo gravi*, *et paene* amissione capitis *in eo honore. Religiosa item* et P. Corneli S*cipionis Nasicae*, *cui collega M. P*opilius, post cons*ulem qui fratrem vidit*, *censura* fuit vadatus *enim cum esset . . . . . a P. R. liberatum* constat. M. Val*erius Messala*, *C. Cassius* Lon*ginus* Censores, *quorum in magistratu subversa pudicit*ia fuerat, famosi *extiterunt: nam palmam*, *quae* in Capitolio in ara *ipsa Iovis optimi maximi*, *bello Pers*ico nata fuerat, *tunc prostratam ferunt*, *et ibi ena*tam ficum, infames quae *rursus fecit*, *qui sine* ullo pudicitiae respec*tu fuerant Censores.* L. Corneli Lentuli *C. Censorini sequitur censura:* Lentulus iudicio pu*blico repetundarum damnatus* fuerat. plurimi itaque *censuram adepto damna* || *tionis* [95]

Urs. At verbum est *rebitere*, non *revitare*, neque *rebitare*. — 1) *Religionis.*] Opinor hic a Festo referri Varronis verba ex libro rerum humanarum, vel de vita populi Romani, in quo de Censoria maiestate agebat. Censores autem in iis nominantur continuatis quinquenniis ab anno DLXXIV. ad annum DCXXII. nam prima censura refertur M. Aemili Lepidi, et M. Fulvi Nobilioris, qui lustrum fecerunt. L. anno DLXXIV. Secunda Q. Fulvi Flacci, et A. Postumi Albini, qui L. F. LI. A. DLXXIX. Tertia C. Claudi Pulchri, et Ti. Semproni Gracchi, qui L. F. LII. A. DXXCIV. Quarta L. Aemili Paulli et Q. Marci Philippi, qui L F. LIII. A. DXXCIX. Quinta P. Corneli Scipionis Nasicae, et M. Popilli Laenatis, qui L. F. LIV. A. DXCIV. Sexta M. Valeri Messalae, et C. Cassi Longini, qui L. F. LV. A. DXCIX. Septima L. Corneli Lentuli Lupi, et C. Marci Censorini, qui L. F. LVI. A. DCVI. Octava P. Corneli Scipionis Africani Aemiliani, et L. Mummi Achaici, qui L. F. LVII. A. DCXI. Nona Q. Fulvi Nobilioris, et T. Anni Lusci, qui L. F. LIIX. A. DCXVII. Decima Q. Caecili Metelli Macedonici, et Q. Pompei, qui L. F. LIX. A. DCXXII. De M. Aemili, et M. Fulvi censura Valerius Maximus lib. 4. c. 2. sic scribit: M. Aemilius Lepidus bis consul diutinas, ac vehementes inimicitias cum M. Fulvio Nobiliore gessit: quas, ut simul censores renuntiati sunt in campo, deposuit, existimans non oportere eos privato odio dissidere, qui publice summa vincti essent potestate. id iudicium animi eius, et praesens aetas comprobavit, et nobis veteres Annalium scriptores laudandum tradiderunt. De Q. Flacco, et A. Albino cens. Liv. lib. 43. sic: Censor Fulvius ex Iunonis Laciniae templo marmoreas tegulas cum abstulisset, quibus aedem Fortunae Equestris, quam Romae fecerat, tegeret, et mente captus est, et amissis duobus filiis in Illyrico militantibus summo animi moerore consumptus est. De Ti. Graccho et C. Claudio ita scribit Val. Maximus lib. 6. cap. 5. Diem his P. Rutilius Trib. pl. perduellionis ad populum dixit. Et postea: quo in iudicio primae classis permultae centuriae aperte Claudium damnabant. Cicero lib. 6. de Rep. Claudii invidiam Gracchi caritas deprecabatur. Videndus Agellius

poenam remiserunt. P. Africani, L. Mummi *Censura insignis: sed in qua segnitiae* in agendo *notetur Mummius. Is Asellum nulla* soluta poe*na ex aerariis exemit, Africani irrisa* severitate, *qui illum fecerat aerarium. Sed et* Q. Fulvi N*obilioris, et eius collegae T. Anni Lusci* fuit no*bilissima Censura: nobilitati* tribus notis *inustis severissimis. Q. Pompei et Q. Caecili* Metelli *Macedonici Censura lectus s*enatus; ad sum*mum senatores amoti sunt* tres, et eo lu*mine, qui aliorum offunderent* claritatem. *Redinunt, significat, redeunt*, Ennius . . . . redinunt in *patriam* . . . . eunt feri . . . . *Regium est, quod est, aut fuit Regis*, ut servus *regius, et domus regia, qualis est* Numae Pompili. *at regale facinus, quod est di*gnum rege.

*Romanos in lib. XI. Graec*os appellat Enn*ius, cum ait: Contendunt Grae*cos, Graios me*morare solent sos, quod Graeca lin*gua longos per *temporis tractus gentibus H*ispani*. Non Ro*manos*[2] *ait Graece locutos*, cum Romulus ur*bis conditor** *verbis Linguae Lat*inae locutus sit; *sed quod olim Lingua Graeciae* gentis fuerit *eadem cum Latina, parum prola*tione mutata. *hoc autem verum esse in*dicat origo eius, *quae videtur quasi Graecae u*surpatio. Rigido[3] *tum caerula suro, cum ait* Ennius, locatus* videtur *super etymo verbi caeru*li. est enim a matris** n*omine. eodem verbo de eadem* re usus est et L. II.: *Fert se se per laeta campi* caerula; prata cae*rula mare ipsum dixit* et alibi:

*f. Hesperiae.

*f. iocatus **f. maris

Inde Parum *per caerula navibus am*bulabant*. *f. ambullabant.

Parum insulam || refert. Item: [96]

Unum surum surus ferre, tamen defendere possunt*. *f. possent.

lib. 6. De L. Paulo et Q. Philippo. Livius in epitoma lib. 46. et Plutarchus in Paulo meminerunt, traduntque hos censores in recensendis equitibus Romanis tres e Senatu movisse; Paulumque censura magna ex parte gesta, in morbum incidisse. De M. Popillio, et P. Scipione meminit Plin. lib. 34. Idemque lib. 17. cap. 26. inquit: Romae in Capitolio in ara Iovis bello Persei enata palma victoriam, triumphosque portendit. hac tempestate prostrata, eodem loco ficus enata est M. Messalae, C. Cassi censorum lustro. a quo tempore pudicitiam subversam Piso gravis auctor prodidit etc. cum autem in vulgatis editionibus scriptum sit, *in capitebis*, nos emendavimus, in ara Iovis, quod in libro apud me collato cum vetustissimis exemplaribus sit *in ara Iobis*, et Festi fragmentum habet plane *in ara* . . . . quo sane testimonio mirifice comprobatur emendatio nostra. De L. Lentulo, et L. Marcio censoribus ita Val. Maximus scribit lib. 5. L. Lentulus consularis lege Caecilia repetundarum crimine oppressus Censor cum L. Censorino creatus est. De L. Africano, et L. Mummio meminit Cicero lib. 2. de oratore, in quo scribit, Claudio Asello equum a P. Scipione fuisse ademptum, eumque in aerarios relatum, sed a L. Mummio statim ex aerariis exemptum. cuius quidem Mummi in agendo segnitiem notat Plutarchus in Apophth. Q. Nobilioris, et T. Lusci censurae nulla extat memoria in veteribus monumentis. ex fragmento tamen Capitolino, et hoc Festi, constat censorem fuisse Q. Nobiliorem, cui collega quaerendus cum sit, extrema illa cognominis syllaba . . . . *ci*, indicat T. Annium Luscum, qui cos. creatur anno DCXXV. cum Q. Nobiliore censuram gessisse. De Q. Metelli Macedonici, et Q. Pompei censura videndus Plinius libro 7. cap. 43. — 2) *Romanos.*] Videndus Dionysius lib. 1. Antiquitatum Romanarum. *Urs.* — 3) *Rigido.*] Cato de re rustica cap. 1. Bonum aquarium, oppidumque validum siet, aut mare, aut amnis, qua naves ambulant. Cicero etiam maria ambulavisse dixit Xenophontem imitatus. In Ennii autem versu metri causa *ambullabant* scribendum putamus. nam Ennium primum geminasse semivocales, consonantes, et mutas habemus supra in

f. fustes. suri autem sunt rustes, et hypocoristicos surculi. Reque eapse Scipio Africanus, Paulli
filius, cum pro aede Castoris dixit, hac compositione usus est: quibus de hominibus
ego saepe, atque in multis locis opera, factis, consiliis, reque eapse
f. siem, (saepe) benemeritus spem, id est re ipsa. Respublicas[1] multarum civitatum
f. Penni. pluraliter dixit C. Gracchus in ea, quam conscripsit de lege p. Enni et peregrinis,
cum ait: eae nationes, cum aliis rebus per avaritiam, atque stultitiam,
res publicas suas amiserunt. Recto fronte ceteros sequi si norit. Cato in
dissertatione consulatus. antiquae id consuetudinis fuit, ut cum ait Ennius quoque a stirpe
f. femina supremo, et Ilia dia nepos. et lupus foeta. et nulla metus. etiam in commen-
f. haec tariis sacrorum pontificalium frequenter est hic ovis, et haec agnus, ac porcus.
quae non ut vitia, sed ut antiquam consuetudinem testantia, debemus accipere. Reci-
pie[2] apud Catonem, pro recipiam, ut alia eiusmodi complura. Redemptitavere
item, ut clamitavere Cato (idem) in ea, qua egit de signis et tabulis: honorem tem-
f. emptitavere ptavere, ait, l. efecta** benefactis non redemptitavere. Repulsior se-
**f. malefacta cunda conlatione dixit Cato in ea, quae est contra Cornelium apud populum. haec†
quis incultior, religiosior, desertior, publicis negotiis repulsior. Ra-
†f. ec ††f. iis, tissima quoque ab his††, quae rata dicimus. unde etiam rationes dictae. Cato in quam*
*f. Q. M. i. Minucium. Thermum: Erga remp. multa beneficia ratissima atque gratissima. Regil-
f. rectis lis, tunicis albis, et reticulis luteis utrisque . . . ctis, textis susum ver || sum [97]
†f. virgines a stantibus pridie nuptiarum diem virginis† indutae cubitum ibant ominis causa, ut etiam
in totis virilibus dandis observari solet.

Rapi simulatur virgo ex gremio matris: aut, si ea non est, ex proxima neces-
f. traducitur, vel trahitur, situdine, cum ad virum traditur, quod videlicet ea res feliciter Romulo cessit. Rapi
solet fax, qua praelucente nova nupta deducta est ab utrisque** amicis, ne aut uxor
**f. utriusque eam sub lecto viri ea nocte ponat, aut vir in sepulcro comburendam curet, quo utro-
†f. alterutrum que mors propinqua alterius utrius† captari putatur. Ritus est mos comprobatus in
administrandis sacrificiis. Receptus mos est, quem sua sponte civitas alienum adscivit.
Religiosi dicuntur, qui faciendarum, praetermittendarumque rerum divinarum secun-
dum morem civitatis delectum habent, nec se superstitionibus implicant. Renovati-
vum fulgur vocatur, cum ex aliquo fulgure functio fieri coepit, si factum est simile
fulgur, quod idem significet. Referri diem prodictam, id est anteferri, religiosum
est, ut ait Veranius in eo, qui est auspiciorum de comitiis, idque exemplo comprobat
L. Iuli et P. Licini Censorum, qui id fecerunt sine ullo decreto Augurum, et ob id lu-
strum parum felix fuerit. Regalia exta appellantur, quae potentibus insperatum ho-
norem pollicentur: privatis et humilioribus, hereditates; filio familiae, dominationem.
f. avem, est Respicere autem et in auspicando, unde quis avem prospexit, cum eodem reverti-
tur. Religiosum ac sacrum est, ut templa omnia, atque aedes, quae etiam sacratae
f. at dicuntur. ad quod per se religiosum est, || non utique *sacrum est, ut sepulcra,* [98]
quod ea non *sacra, sed religiosa sunt.*

Solitaurilia. *Urs.* — 1) *Respublicas.*] Cicero in Bruto: C. Gracchum tuus gentilis Brute M. Pennus agitavit in Tribunatis paulum aetate antecedens. *Urs.* — 2) *Recipie.*] In exemplari est, *Recipiem. Urs.* Nimirum hoc retinendum esse haud dubium est. — 3) *Rustica.*] Varro lib. 5. de Ling. Lat. Vi-

Reus, cum pro utroque ponatur, ut ait Sinnius in eo, quem de reo inscribit, et cum dicit pro se, aut cum contra te agit, iuramento tuo uti potest. Roscii vulgo appellari solent, in omni arte ita perfecti, ut Roscius comoedus in arte sua perfectus fuerit, cui nihil deesset ad perfectionem, ut libro I. de oratore ait Cicero. Rustica[3] Vinalia mense Augusto, ut est in Fastis, Veneri fiebant, quod eodem illo die aedis ei deae consecrata est, iumentaque et olitores ab opere cessant, quia omnes horti in tutela Veneris esse dicuntur.

Raucos appellatos esse ait Verrius videri ab ariditate, sive a similitudine quadam spicarum aristae. in spicis namque flava frumenta rava appellari idem Verrius docet. Rica est vestimentum quadratum, fimbriatum, purpureum, quo Flaminicae pro palliolo mitrave utebantur, ut Verrius existimat. Titinius: Rica ex lana sucida, alba vestitus. Alii dicunt, pallium esse triplex, quod conficiant virgines ingenuae; patrimae, matrimae, quod caeruleo colore infectum lavetur aqua pura. Alii, quo Flaminica cingat pileum. Respici avis tunc dicebatur, cum peracto sacrificio, quasi finis impetratus esset, et quasi forent comitia perfecta, sumi tunc reum iubebant sacerdotes suo more, aliisque peractis iuxta consuetudinem luci, in quo sacra faciebant, reo a calatoribus ingeniculato, atque ita inclinato vinum in caput infundebant solemni cum precatione. Remisso exercitu, simul etiam || Augur, quo con- [99]
sul in bello usus est in auspicando, discedere una iubetur, quod tunc illo discedente certum est, exercitum etiam esse remissum, ut cum opus sit, tunc si velit, discedere possit. nam Consules, et Censores non in perpetuum Auguribus praesentibus utuntur, ut ait Ap. Pulcher, sed tantum in auspicio, quas* postea dimittat is, a quo lege se- *f. quos
cures habitae sunt prius; quem et priorem esse ait Antistius Labeo quique eadem quoque lege significari, ut prior sit in auspicando dicitur, ut ait idem Labeo in libro de officio Auguris. Potest autem Augur id et in consilio facere; vel in alio, quo sedet loco; pullisque pultem edentibus solistimum facit auspicium. potest etiam si velit, intra pomoerium. sin autem, in templo consistit. Repertum dicitur idem quod amissum recipere, quasi repartum et reparatum. Rictus, rixae, rixosae, ringitur dici videntur, quia in diversum rumpantur, contrariaque sint recto, quod vocabulum a regendo, ut commodius deductum videatur, dictum videri potest.

Sesopia in Augurali et Saliari carmine appellantur, quae alias esopia pro sedilibus dicere habemus nunc adhuc in consuetudine. Susque deque frequens est, pro plus minusve. significat autem id quod antiqui usque dicere soliti erant. Sonivio significat in carmine Saliari et Augurali, sonanti.

Sine sacris hereditas in proverbio dici solet, cum aliquid obvenerit sine ulla incommodi a || ppendice: quod olim sacra non solum publica curiosissime [100]
administrabant, sed etiam privata. relictusque heres sic* pecuniae, etiam sacrorum erat; *f. sicut
ut ea diligentissime administrare esset necessarium. Suppum[4] antiqui dicebant, quem nunc supinum dicimus ex Graeco, videlicet pro adspiratione ponentes litteram, ut cum

nalia Rustica dicuntur a. d. XII. Kal. Sept. quod tum Veneri dedicata aedes, et horti eius tutelae assignantur, ac tum sunt feriati olitores. Plinius lib. 9. cap. 4. Plutarch. Problem. *Urs.* — 4) *Suppum.*] *Suppum*, iactum quendam in tesseris vocari tradit Isidorus lib. 18. cap. 65.

idem hylas dicunt, et nos silvas. item ἕξ sex. et ἑπτά, septem. eius vocabuli meminit etiam Lucilius:

f. suggeris Si vero das, quod rogat, et si suggeri suppus.

Sempronia horrea, qui locus dicitur, in eo fuerunt lege Gracchi, ad custodiam frumenti publici.

f. ludionis Statua est ludi eius, qui quondam fulmine ictus in Circo, sepultus est in Ianiculo. cuius ossa postea ex prodigiis, oraculorumque responsis Senatus decreto intra urbem relata in Volcanali, quod est supra Comitium, obruta sunt; superque ea columna,
f. A. ab cum ipsius effigie, posita est. Servilius lacus appellabatur eo, qui eum faciendum curaverat in principio vici Iugari continens basilicae Iuliae, in quo loco fuit effigies hydrae posita a M. Agrippa. Sonticum morbum in XII. significare ait Aelius Stilo certum cum iusta causa, quem non nulli putant esse, qui noceat, quod sontes significat nocentes. Naevius ait:

Sonticam esse oportet causam, quam ob rem perdas mulierem.

Sacram viam quidam appellatam esse existimant, quod in ea foedus ictum sit inter Romulum ac Tatium. quidam, quod eo itinere utantur sacerdotes idulium sacrorum conficiendorum causa. itaque ne eatenus || quidem, ut vulgus opinatur, sacra ap- [101]
pellanda est a regia ad domum Regis sacrificuli, sed etiam a Regis domo ad sacellum
f. nec ita Streniae, et rursus a regia usque in arcem. nec appellari debere ait Verrius, sed disiuncte, ut ceteras vias Flaminiam, Appiam, Latinam. Ut ne Novamviam quidem, sed Novam viam. Scita plebei appellantur ea, quae pleps suo suffragio sine patribus iussit, plebeio magistratu rogante. Solitaurilia hostiarum trium diversi generis immolationem significant, tauri, arietis, verris, quod omnes eae solidi, integrique sint corporis;
f. contrari contra aci . . verbices** maiales qui† quia sollum Osce totum et solidum significat.
**f. verveces unde tela quaedam soluferrea†† vocantur tota ferrea, et homo bonarum artium sollers;
†f. maialesque et quae nulla parte laxata, cavaque sunt, solida nominantur. atque harum hostiarum
††f. solliferrea omnium inviolati sunt tauri, quae pars scilicet creditur* in castratione. Sunt quidem qui portent**, ex tribus hostiis praecipue nomen inclusum cum solido tauri, quod amplissima
*f. caeditur **f. putent. sit earum. quidam dixerunt omnium trium vocabula confixa† suis, ovis, tauri adeffecisse
†f. confusa id, quod uno modo appellarentur universae. quod si††[1] a sollo et tauris earum hostia-
††f. sc. i. scilicet rum ductum est nomen; antiquae consuetudinis* per unum L enuntiari non est mirum,
*f. antiqua consuetudine quia nulla tunc geminabatur littera in scribendo. quam consuetudinem Ennius mutavisse fertur, ut pote Graecus Graeco more usus, quod illi aeque scribentes, ac legentes duplicabant || mutas semi*vocales*, *et liquidas*. *Secordiam* quidam *pro ignavia* [102]
posuerunt. M. Cato pro *stultitia posuit*, *Originum lib.* VII. cum ait . . . . *ob immensam timiditatem*, *ac secordiam causa erat*, ne quid *negotii publici*, *vel privati* gereretur. compos*itum autem videtur ex se*, quod est sine, *et corde*.

1) *Quod sit* Ven. Scal. incluso, quod sequitur, *est*. Sed *Quod si* verissimum est. — 2) *Sublicium.*] *Sublices* dicuntur a Festo Volscorum lingua, quae Sublicae ab aliis appellantur. Vitruvius lib. 3. cap. 3. Sublicaeque machinis adigantur. Glossar. sublicae, καταπῆγες οἱ ἐν ποταμῷ τὴν γέφυραν ὑποβαστάζοντες. Sed *sublicibus cavatis* dixisse videtur Sallustius in lib. 4. histo. *Urs.* — 3) *Suberies.*] Isidorus lib. 17. cap. 7. Suberies arbor, ex qua validissimus cortex nata-

Semis semodi*us*, *semuncia: qua* ra*tione* ex Graeco *trahuntur alia; quae*, s litteram pro *aspiratione eorum* habent, ut ἑπτὰ *septem*, ὕλαι silvae, sic *ista ab eo, quod illi* ἥμισυ dicunt, *declinata videntur.*

Sublicium[2] pon*tem quidam putant* appellatum esse *a sublicibus*, *peculiari vo*cabulo Volscor*um*, *quae sunt tigna* in latitudinem *extensa*, *quae non ali*ter Formiani *vocent*, *quam a nomine* librorum: *et quae ab aliis auctoribus* sublices vocan*tur*, *quod sub eis* aqua liquens *laberetur*, *dictae.* in qua opinio*ne fuit* . . . . *qui* et meminit Sub*lici pontis: et Naevius*, qui ait in belli *Punici libro* . . . . quam liquidum *Sublicio tranat ponte* amnem, et ali* tabu*lis qui adhuc no*men retinet *f. ab . . . . Sallustius libro qua*rto historiarum:* **ne inrumiendi pontis Sublici** . . . . sublicibus cavata . . . . essent.

Supervacaneum: ut *videtur*, *se*cludit Verrius ab *vacuo*, *quod* || *va*- [103] *cuum quidem dicatur id* tantummodo, *quod sufficiat*, *satis*que sit fami*liae: quod autem supersit*, *super*vacaneum *id dicitur.*

Strufertarios *appellabant* antiqui, *ut ait*, *h*omines con*ductos mercede*, *qui ad* arbores ful*guritas piacularium* commissarum *causa*, *sacrificia quaedam* struae* *f. strue et *ferto sollemnibus verbis* faciunt:

*PRECOR TE IUPPI*TER UTI MIHI *VOLENS PROPITIUS SIES*, *quod* et nullo etiam *fiebat adhibito stru*fertario.

Suberies[3], *arboris genus*, ex qua cortex *natatorius detrahitur.* Lucilius . . . . ti hibernaculi. ***Silicernium***[4] *dicitur caena fu*nebris, quam *alio nomine exsequium scriptores v*ocant. sed . . . . *et Verrius* existi*mant silicernium dici*, quod nos farci*men dicimus*, *quo* fletum* familia *purgabatur: quia cuius* nomine ea res *instituebatur*, *is* iam silentium *cerneret.* *Caecilius* Obolostate: *f. fletu

Cred*idi* ***silicernium eius*** **messe**[5] **esurum.**

Sudum *Verrius ait* significare sub*udum. sed auct*orum omnium fere *exempla volunt*, *ut sudus* siccum significet. *sudum enim quasi seudum*, *id* est, sine udo, ut se*curus*, *sine cura dictum est.*

Sublesta, *antiqui* dicebant infir*ma*, *et tenuia.* Plautus in Persa:

Ad || paupertatem si immigrant infamiae, gravior paupertas [104]
fit, fides sublestior,

id est, infirmior. Idem in Nervolaria, **vinum**, ait **sublestissimum**, quia infirmos faciat vel corpore, vel animo.

Satur, et vir, et caro non habent[6] . . . **Supellectilis** recto casu et **senis**, ratione dicebantur, quae nunc contraria videntur esse finitioni portionis*: quia *f. proportionis omnia vocabula, X littera finita, per declinationes obliquorum casuum syllabam acci-

torius extrahitur. Vide in *Suber. Urs. Hibernacul* . . om. ultima litt. *i*, Ven. Sc. — 4) *Silicernium.*] Placidus in Glossis. Silicernium, Exsequium. Varro Meleagris apud Nonium Funus exsequiati laute ad sepulchrum antiquo more silicernium confecimus. *Urs.* — 5) *Me esse* Ven. Scal. — 6) Marg. Ven. et Scal. addit: *obliqua.*

f. alia complura — piunt. haec autem duo desciverunt ab ea, ut alta compium, quae non ideo infirmare
debent praeceptum.

Scurrae vocabulum Verrius ineptissime aut ex Graeco tractum ait, quod est
schypoazain[1], aut a sequendo, cui magis adsentitur, quod et tenuiores fortunae homi-
nes, et ceteri alioqui, qui honoris gratia prosequerentur quempiam, non antecedere, sed
sequi sint soliti. quia videlicet dicat Lucilius:

> Cornelius P. noster Scipiadas dicto, tempusque intorquet in ipsum
> oti, et deliciis, luci effictae, atque cinaedo.
> et sectatori adeo ipsi suo, quo rectius dicas.
> Ibat forte domum, sequimur multi, atque frequentes.

cum secutos videri velit, ob eorum iurgia, non ob adsuetum officium. ||

Secus, Valgius putat ex Graeco, quod est, ἑκὰς dictum. absurde scili- [105]
cet. significat enim aperte aliter, exemplis omnium fere, qui eam vocem usurpant. **Sti-**
*f. id, quod — **pem** esse nummum signatum, testimonio est et de eo quae* datur stipendium militi, et
cum spondetur pecunia, quod stipulari dicitur. **Sobrinus** est, ut ait Gallius Aelius
patris mei consobrini filius, et matris meae consobrinae filius. femina iisdem de causis
f. sobrino — appellat fratrem, et fratrem patruelem, et consobrinum, et propius consobrino, et so-
brina. iidem gradus in sobrina quoque sunt. **Sororium tigillum** appellatur hac de
f. Metii Suffetii — causa. ex conventione Tulli Hostili regis, et Metti Fufitii ducis Albanorum, Trigemini
f. Curiatii — Horatii, et Curatii cum dimicassent, ut victores sequeretur imperium, et Horatius no-
ster exsuperasset, victorque domum reverteretur, obvia soror, cognita morte sponsi, sui
fratris manu occisi, aversata est eius osculum, quo nomine Horatius interfecit eam. et
f. sceleris — quamquam a patre absolutus sceleri erat, accusatus tamen parricidi apud Duumviros,
damnatusque provocavit ad populum cuius iudicio victor, duo tigilla tertio superiecto,
quae pater eius constituerat, velut sub iugum missus subit, consecratisque ibi aris Iunoni
Sororiae, et Iano Curiatio, liberatus omni noxia sceleris est auguriis adprobantibus. ex
*f. Sororiare — quo sororium id tigillum est appellatum. **Sororiae*** mammae dicuntur puellarum,
cum primum tumescunt, ut fraterculare puerorum. Plautus in || Fribolaria. *tunc* [106]
sororiabant papillae pri*mulum, sed illud* volui dicere, *fratercula-*
bant. quid opus est verb*is multis.* ***Surregit*** et sortus an*tiqui ponebant pro*
surrexit, et eius parti*cipio*, *quasi sit surrectus*, *qui*bus L. Livill*us frequenter usus* est.
*f. Dei — **Sors** et *patrimonium signifi*cat, unde con*sortes dicimus; et* Deis* respon*sum; et quod*
cuique accidit in sor*tiendo.* ***Soracum** dicitur*, quo ornamen*ta portantur scaenico-*
rum. Plau*tus in Persa:*

> *lib*rorum iccillum *plenum soracum habeo.*

Sobrium vicum *dictum putant Cloatius* et Aelius, quod *in eo nullus tabernae*
locus neque caup*onae fuerit.* alii, quod in eo M*ercurio non lacte*, *sed* vino solitum

1) σκυροάζαιν Ven. σκυροάζειν Scal. Fortasse leg. σκιρτάζειν. — 2) Graecum vocabulum ab Ursino appositum videtur. Deest enim in Ven. Scal. — 3) *Surum.*] Vide supra in *Crebrisuro.* — 4) *Scyrium.*] Quantum in his tenebris videre possumus, agebat hic Festus de philosopho quodam, qui natione Syrus cum esset, ne eo nomine male audiret, ut Syri, Varro, sive alius Scyrium illum dixerat. huc enim pertinent Graeca verba σκύριον, καὶ οὐκ ἔτι σύριον. De eo autem compositum librum, ea de causa σκύριον inscriptum esse. Quaerendum phi-

sit supplicari. **Sonivium** tripu*dium*, *ut ait Appius* Pulcher, quod *sonet*, *cum pullo excidit* plus*, quad*rupedive ex ore.* **Sons**, nocens, ut ex c*ontrario insons*, *in*nocens. **Sodalis** *quidam dictos putant*, quod una *sederent*, *essentque* alii quod ex suo *dapibus vesci soliti sint.* alii, quod inter *se invicem suade*rent, quod utile es*set. eosdem*, *quod coeant* crebro, congre * vocar*i a Graeco* vocabulo, quod est γέῤῥα [2]. *f. puls, *f. congeras

Sodes, si audes, uti sis, *pro si vis*, *et illico* pro in loco. Terentius *in Andria:*

Dic sodes, quis heri Chry*sidem habuit.*

Surum [3] dicebant, ex quo *per demi* || *nutionem surculus fac*tum est. [107] Plau*tus in* . . . *surum* non est tibi. *surum dicebant pal*um item: nam qui*a saepiebatur Cir*cus surculis, *longum deligebant* surum, tum poli*ebant ascia* . . . . aut asulae . . . . *Ennius:*

unus surus surum *ferre*, *tamen defend*ere possent.

Suremit, *sumpsit:*

inque manum su*remit hastam.*

Idem surempsit, *usurpavit*, *pro* puerum sustul*erit.* **Surium** . . . . . cum dixit: *qui ita appellatus* est, quod cum *in Academia et Ly*cio nobilissim*os inter excelleret*, atque ob eam *causam*, *praestant*issimus semper *habitus fuisset:* instituit, cum *disputaretur*, *ut pri*mus sumer*etur is*, *qui esset* ipso dignior. *unde* . . . . . . σκύριον καὶ οὐκέτι σύριον, *illum nominavit.* quod si moni*tus esset*, *disputan*tem non num*quam refellebat* Socratem. quas . . . . . . *coniec*erat in librum *a se scriptum. quem* inscripserat Scy*rium* [4] *ob eum*, *cuius* gratia id appel*laverat opus.* **Summussi** [5] dicebantur *murmuratores.* Naevius, odi, inquit *Summussos*, *pr*oinde aperte dice *quid sit*, *quod times.* Ennius in sexto *Annalium: Qui*ntus in occulto mussa*bat; et Accius* in Andromacha: dic*e iam mater non* est: nam* mussare si*ne.* *Caecilius* in Agnorizomene*: || *f. iam *f. Anagnorizomene

quod potes, sile, cela, occulta, tege, tace, mussa, mane. [108]

Sum, pro eum usus est Ennius lib. I.:

At tu non ut sum summa* servare decet rem. *f. summam

et lib. II.:

At se se sum quae dederat in luminis oras.

Sollo Osce dicitur id, quod nos totum vocamus. Lucilius:

suasa* quoque omnino dirimit, non sollo** dupondi, *f vasa **f. solla

id est non tota. item Livius: **Sollicuria**, in omni re curiora †. et solliferreum genus teli, totum ferreum. Sollers etiam in omni re prudens; et solemne, quod omnibus annis praestari debet. Solla †† appellantur sedilia, in quibus non plures singulis possint sedere, ideoque solia [6] sternere dicuntur, qui sollisternium habent, et solaria vocantur Babylonica, quibus eadem sternuntur. quae, ut ait Verrius, omnia ducta sunt solo*. alvei †f. curiosa ††f. Solia *f. a sollo.

losophi nomen, vel potius historia. *Urs.* — 5) *Summussi.*] Servius in fragmentis apud me addit Ennii exemplum ex lib. 17. in quo mussare, pro tacere positum sit: Non possunt mussare boni, qui facta labore, nixi militiam peperere. item pro dubitare: Mussat rex ipse Latinus, Quos generos vocet. item pro murmurare in lib. 10: Spectabat virtutem legionis, sive spectans si mussaret, quae denique causa pugnandi fieret, aut duri laboris. Sed Ennii versus non vacant mendo. *Urs.* — 6) *Soliat* Pr. *solla* Ven. Sc.

* f. lavandi quoque cavandi* gratia instituti, quo singuli descendunt, solla dicuntur. quae ascenden-
* f. a sedendo do* potius dicta videntur, quam a solo**. Sollistimum Ap. Pulcher in Auguralis
** f. sollo. disciplinae lib. I. ait esse tripudium, quod aut† excidit ex eo, quod illa fert. saxumve
† f. avi solidum; aut[1] arbos viviradix ruit, quae nec prae vitio, humani†† caedanturve, iacian-
†† f. humanave vi turve, pellanturve. Solum, terram. Ennius lib. III.:

Tarquinio dedit imperium || simul et sola regni. [109]

* f. alibi. et aliubi*:

Sed sola terrarum postquam permensa parumper.

Solea, ut ait Verrius, est non solum ea, quae solo pedis subicitur, sed etiam pro ma-
* f. robusta, teria robustea*, super quam paries craticius extruitur. Solox, lana crassa, et pecus,
* f. Barbato. quod passim pascitur non tectum. Titinius in Barrato*:

Ego ab lana soloci ad purpuram data.

et Lucilius:

* f. Pascali. Pastali* pecore, ac montano, hirto, atque soloce.

Sos pro eos antiqui dicebant, ut Ennius lib. I.:

Constitit inde loci propter sos dea diarum[2].

lib. III.:

Circum sosque sunt magnae gentes opulentae.

lib. VII.:

Dum censent terrere minis, hortanturve sos.

lib. XI.:

Contendunt Graios Graecos memorare solent sos.

interdum pro suos ponebant, ut cum per dativum casum idem Ennius effert:

Postquam lumina sis oculis bonus Ancus reliquit.

Sultis, si voltis. Plautus in Frivolaria:

Sequimini me hac, sultis, legiones omnes lavernae.

et in Rudente:

Curate haec, sultis, magna diligentia.

M. Cato pro L. Caesetio: Audite, sultis, milites, si quis vestrum in bello superfuerit, si quis non invenerit pecuniam, egebit.

Solari sine praepositione dixisse antiquos testis est Pacuvius, cum ait:

Solatur, auxiliatur, hortaturque me.

Uterque in marg. notavit, in vet. Cod. esse *soliar.* — 1) Fortasse leg. *aut si arbos.* — 2) *Dia dearum* corr. in marg. Ven. Scal. — 3) *Solatum.*] In exemplari est, *arquato.* ut videatur ictericos dixisse arquatos a colore auri, qui a rusticis dicuntur solati a colore Solis. nam illud . . . . *rigine*, aurigine plane est. *Urs.* — 4) *Sospes.*] In editione Augustiniana hoc fragmentum adeo luxatum est, ut suus ex eo sensus elici non possit. Ennii exemplum quod est primo loco positum, respicere videtur ad titulum, quo Caesar usus est, qui in argenteis denariis PARENS PATRIAE dicitur. quod autem secundo loco hemistichium ponitur, id Paulus paene suppeditavit, cum inquit: Videtur tamen Ennius etc. Accii versus videtur ex illo Homeri translatus: εὖδ' οἴκαδ' ἱκέσθαι. *Urs.* — 5) *Succrotilla.*] Vide in *Todi*, et in *Crocotilum.* Varro lib. 6. de Ling. Lat. *cum crocotilis* legit, ut hic quoque pro *todillis* videatur fortasse scribendum *crocotilis crus-*

Solatum[3] genus morbi maxime a rusticantibus dicitur, cuius meminit || etiam Afranius *in* . . . . arquato mederi, *cuius nomen* [110] *ab autigine**. Solipunga *genus bestiolae* maleficae, *quod acrius*, *concitatiusque* fit* fervore *solis*, *a quo nomen* traxit. Sospes[4] *significat apud* omnes ferre* auctores *salvum;* Afranius in *epistola: Di te sospitem* servent tuis. *Vergil. lib.* VIII. *Aeneid.:* Maxime Teucrorum *ductor*, *quo sospite* numquam. *Ennius in* . . . . . . parentem et patriae *di servate* sospitem. *Accius in* . . . . . . *si* rite ad patri*am sospes pervenisset*. Ennius *videtur servatorem signifi*care, cum dix*it: Quo sospite* liber. caeterum sospitare, *Verrius* ait esse bona spe *afficere*, *aut bonam* spem non fall*ere. Succrotilla*[5] tenuis diceba*tur*, *et alta vox.*

*f. aurigine
*f. fere

Titinius in . . . . . . *Feminea* fabulare succro*tilla vocula. Afranius* in episto*la: loquebatur succr*otilla voce serio. *Plautus in de*scribendis mulier*um cruribus* gracilibus in Syr*o: Cum extortis* talis, cum sodellis* cr*u*sculis; *bel*le quae non pedibus *irent. Su*cula est machinae *genus teretis* materiae, et foratae, *ac crassae*, quam ut uber scrofae *porci circum*stant sic, versant*esque ductario* fune volunt*. eodem no*mine* stellas ruintque** *dicunt*, *quas aliter* || *ap*- [111] *pellarunt a pluvi*a hyadas. Graeci *ὑάδας. nostri*, *ex*istimantes a subus *dici*, *modo latine* loquenti, dixerint† *eas Suculas*[6]. *Succingulum* ap*pellabant antiqui bal*teum. Plautus: *Ab Hippolyta succingul*um Herculis†† *aeque magno neu*tiquam abstu*lit periculo. Succerd*ae stercus su*illum dicebatur* . . . . us. simus *succerdae. Titinius:* Quid habes, nisi *unam arcam sine cla*vi, eo condis *succerdas. alio nomine* succerda *dicitur opicerda* . . . . . homo opicer*da* . . . . *hominem*, quem Sol *in opicerdis aspicit.* Suburanam[7] *tribum antea* succisanam* *per c appellaba*nt ex nomine *regionis; nam part*em imam illam quoque *tradunt fuisse* succusanam dictam. *Verrius autem ait se mi*ratum esse, *cur non a nomine* pagi Succusa*ni*, *in quo milites* exercerentur.

*f. todellis
*f. volvunt
**f. quinque
†f. loquendi, dixerunt.
††f. Hercules.
*f. Succusanam

Succidanea[8] *hostia* appellatur, quae *secundo loco caedeba*tur, quod quasi *succideretur*, *dicta.* quidam a suc*cedendo*, *non a succi*dendo dictam *putant. Sugillatum* dici existimant *ex Graeco vocabulo*, quod ea pars quae *est sub collo*, *κύλον* ab iis dicitur. *Sycophantas quidam* ex hac causa *dictos putant.* Atticos quondam** *iuvenes solitos* aiunt in hortos *quorundam* irrumpere, ficosque *deligere*, *quam* ob causam lege factum* || qui id fecisset, capite** esset ei. quam poenam qui persequerentur ob parvola detrimenta, sycophantas appellatos. Sulci[9] appellantur, qua aratrum [112]

*f. quosdam
*f. cautum.
**f. capital

culis. Urs. — 6) *Suculas.*] Hic quoque locus in editione Augustiniana male nimis est acceptus. nos ad fidem exemplaris edidimus, et ex corrupta voce *ruintque*, fecimus *quinque.* et pro *loquenti*, emendavimus *loquendi.* quae scribendi consuetudo invenitur cum in veteribus monumentis, tum in hoc ipso fragmento persaepe; in quo set pro *sed: adque* pro *atque*, *quodannis* pro *quotannis*, et alia huiusmodi reperiuntur infinita. *Urs.* — 7) *Suburanam.*] Vide in *Suburam. Urs.* —

8) *Succidanea.*] Agellius lib. 4. cap. 7. Succidaneae hostiae, quasi succedaneae appellatae, quoniam si primis hostiis litatum non erat, aliae post easdem ductae hostiae caedebantur, quae prioribus iam caesis, luendi piaculi gratia subdebantur, et succidebantur. ob id succidaneae nominatae, littera i scilicet tractim pronuntiata. Festus priore loco Agellii opinionem ponit. posteriore aliorum refert sententiam. *Urs.* — 9) *Sulci.*] Vide num melius sit *dictum*, pro eo

ducitur, vel sationis faciendae causa, vel urbis condendae. vel fossura rectis lateribus, ubi arbores serantur. fulmen quoque, qua eius vestigium, similiter appellatur, quod vocabulum quidam ex Graeco fictum, quia illi dicant ὁλκόν.

Suasum[1], colos appellatur, qui fit ex stillicidio fumoso in vestimento albo. Plautus:

Quia tibi suaso infecisti propudiosa pallulam.

quidam autem legunt in suaso. nec desunt, qui dicant, omnem colorem, qui fiat inficiendo, suasum vocari, quod quasi persuadetur* in alium ex albo transire. *f. persuadeatur

Saltum Gallus Aelius lib. II. significationum, quae ad ius pertinent, ita definit: Saltus est, ubi silvae et pastiones sunt, quarum causa casae quoque si qua particula in eo saltu pastorum aut custodum causa aratur; ea res non peremit nomen saltui, non magis, quam fundi, qui est in agro culto, et eius causa habet aedificium, si qua particula in eo habet silvam. Superescit, significat supererit. Ennius:

Dum quidem unus homo Romanus* toga superescit. *f. Romae

et Acer* in Chrysippo: *f. Accius

Quin hinc* superescit, Spartam atque || Amyclas trado. [113] *f. si

sed per se super significat quidem supra, ut cum dicimus, super illum cedit*. verum ponitur etiam pro de, Graeca consuetudine, ut illi dicunt, ὑπέρ. Plautus in Milite glorioso: *f. sedit.

Mea opera super hac vicina, quam ego nunc concilio tibi.

In Phasmate:

Ehe . . . . . tandem percipio, super rebus nostris loqui te.

Pacuvius in Medo:

qua super re interfectum esse Hippotem dixisti?

Cato contra Annium: Nemo antea fecit super tali re cum hoc magistratu utique rem. Afranius in Virgine: Alis* de rebus in qua coepisti super**. Supercilium dicitur, quod supra cilium sit, id est integimentum oculi superius. Sub iugum mitti dicuntur hostes victi, ereptis omnibus armis, telisque, cum hastis defixis duabus in terra, tertiaque ad summum earum deligata; speciei am* iubentur subeuntes transire. Subices Ennius in Achille pro subiectis posuit, cum dixit: *f. Aliis **f. A re *f. ipsi eam

Nubes per ego deum subices humidas,
inde* oritur imber sonitu saevo spiritu[2]. *f. unde

Superstites*, testes praesentes significat. cuius rei testimonium est, quod superstitibus praesentibus, ii, inter quos controversia est, vindicias sumere iubentur. Plautus in Artemone: *f. A. praesentes

Nunc mihi licet quid vis loqui, nemo hic adest superstes.

volgari quidem consue || tudinem* ponitur *pro iis*, *qui satis* superque sint. *super-* [114] *f. consuetudine

quod est in exemplari, *fictum*. *Urs.* — 1) *Suasum.*] Scribendum fortasse *persuadeatur*, pro *persuadetur*. nam in epitoma manuscripta est, *persuadentur*, ut ibi quoque *persuadeatur* fuisse scriptum appareat. *Urs.* — 2) *Superstites.*] Servius in lib. 3. Aen. Suis utrisque superstitibus i. praesentibus. vide supra in *Pube praesente*. *Urs.* — 3) *Suppernata.*] Politianus in Miscellaneis cap. 73. Festi scripturam agnoscit, et *suppernata* exscripsit. ut mirer Antonium Augustinum

stites etiam liberi parentibus dicuntur . . . quamobrem progredi cuperem ulterius vivendo, quamquam omnes superstites mihi velim. Supervaganea avis vocatur ab Auguribus, quae ex summo cacumine vocem emisit, quia quasi in altissimis, superque omnia vagatur, appellata. Supercilia in Iunonis tutela putabant, in qua dicuntur mulieres etiam, quod iis protegantur oculi, per quos luce fruimur, quam tribuat Iuno. Unde ipsa dea lucina quoque dicta videtur. Suppernati[3] dicuntur, quibus femina sunt succisa in modum suillarum pernarum. Ennius in Annalibus:

is* pernas succidit iniqua superbia Poeni. *f. His

et Catullus ad Coloniam: in fossa Ligari iacet suppernata securi. Suppremum[4] modo significat summum, ut cum dicit . . . . . pater suppreme belli, et armorum Mavors potens. Plautus: Me certe suppremum habuisti semper in rebus tuis. alias extremum significat, ut in legib. XII: Solis occasus supprema tempestas esto . . . . suppremo crimine necte tuo. Unde dicimus ab illo sepeliri die suppremo . . . . . et quasi suppremo lugentes tempora voltu. Cato de . . . . dolentis numquam cuiquam reo apud Praeto||rem denegasse suppremam advoca- [115] tionem. alias pro maximo, cum duas oves, et triginta boves suppremam multam dicerent. Subsidium[5] dicebatur quando milites subsidebant in extrema acie, labentique aciei succurrebant. quod genus militum constabat ex iis, qui emeruerant stipendia; locum tamen retinebant in exercitu. quae erat tertia acies Triariorum, ut Plautus in Frivolaria:

agite nunc, subsidite omnes, quasi solent triario*. *f. triarii.

simili modo dicti praesidiarii, ante eos collocati qui erant, aut in alio loco praepositi. Subsolaneae quae sunt solo res appellantur; nec ad unius nomen rei solum conferunt; subsolanei enim dicuntur qui infimum solum colunt: ut qui in terram, supersolanei. dicitur inde solidum, imum solum; rursus quo planta pedis innititur.

Subsilles[6] sunt, quas aliter ipsilles* vocant lamellae necessariae sacris, *f. ipsulices quae ad rem divinam conferre dicuntur maxime, specie virum et mulierum. Substillum antiqui appellabant tempus ante pluviam, iam paene uvidum, (dum) et post pluviam, non persiccum, quod iam stillaret, aut nondum desiset*. Subscudes ap- *f. desisset. pellantur cuneratae* tabellae, quibus tabulae inter se configuntur, quia quo eae immit- *f. cuneatae tuntur, succuditur. Pacuvius in Niptris:

Nec || ulla subscus cohibet compagem alvei. [116]

Plautus in Astraba:

Terebratus multum sit, et subscudes addite.

Sub corona venire dicuntur, quia captivi coronati solent venire, ut ait Cato in eo, qui est de re militari: ut populus suus sua opera potius ob rem bene gestam

scripsisse, Politianum a Marullo irrisum, quod expernata, pro suppernata apud Catullum reposuerit. *Urs.* — 4) *Supremum.*] *Belli potens* ab incerto poeta dictus Mars, ut Cypri potens Venus ab Horatio. *Urs.* — 5) *Subsidium.*] Vide in *Praesidium;* ex eo enim loco partem huius fragmenti restituimus, quae agit de praesidiariis. *Urs.* — 6) *Subsilles.*] vide in Ipsulices. *Urs.*

f. veneat coronatus supplicatum eat, quam re male gesta coronatus veniat. id au-
f. ab ullo. tem signum est nihil praestari a populo. quod etiam Plautus significat in Hortulo:
f. veneat Praeco ibi adsit cum corona, cuique liceat veniat. Sublimen[1] est
in altitudinem elatum, ut Ennius in Thyeste:

Aspice hoc sublime candens, quem vocant omnes Iovem.

Vergilius in Georgicis lib. I.:

f. sublimis Hic vertex nobis semper sub.

f. A. Cato Sublimavit dixit id est in altum extulit Originum lib. II: In maximum decus
atque in excelsissimam claritudinem sublimavit. id autem dicitur a limine
superiore, quia supra nos est. Succenturiare est explendae centuriae gratia sup-
plere, subicere. Plautus in Saturione:

Subcenturia centum, require, qui te delectet domi.

et Caecilius in Triumpho:

f. malitiae nunc meae militiae astutia opus est subcenturia**.

**f. subcenturiata. Subrumari dicuntur haedi, cum ad mammam admoventur, quia ea || his voca- [117]
f. rumis vocabatur, bantur, vel quia rumina trahunt lacte sugentes. Subulo Tusce tibicen dicitur. itaque
Ennius:

f. adstabat Subulo quondam marinas propter adstrabat plagas.

Suburam Verrius alio libro a pago Succusano dictam ait: hoc vero maxime probat
eorum auctoritate, qui aiunt, ita appellatam et regionem urbis, et tributum a stativo
praesidio, quod solitum sit succurrere Exquiliis, infestantibus eam partem urbis Gavinis,
indicioque esse, quod adhuc ea tribus per c litteram non b scribatur. Subverbu-
f. verberibus stam[2], veribus ustam significat Plautus cum ait:

ulcerosam, compeditam, subverbustam, sordidam.

f. adulti, Suboles ab olescendo, id est crescendo, ut adolescentes quoque et adultae, et indo-
les dicitur. Lucretius lib. V.:

Sive virum suboles, sive est muliebris origo.

Vergilius:

Cara deum suboles, magnum Iovis incrementum.

Subuculam Aelius Stilo et Cloatius iisdem fere verbis demonstrant vocari, quod diis
f. halica detur ex ablica et oleo et melle. nam de tunicae genere notum est omnibus. Sub vos
f. supplico, placo, in precibus fere cum dicitur, significat id, quod supplicio, ut in legibus:
f. endoque transque dato edendoque plorato. Suffiscus dicebatur folliculus testiculorum
arietinorum, || qui celebris *usus erat pro marsu*pio, forsitan *dictus suffiscus* a [118]
fisci similitu*dine*. *Subacti*, molliti, alias *compulsi et coacti.* ut cum dicim*us pecus sub
arbore* subactum; *alias victi*. *Suppli*cium a suppl*iciis differt*, *ut usus arguit*, quod

1) *Sublimem* Ven. Scal. — 2) *Subverbustam.*] In margine scripsimus *verberibus* pro *veribus* nam Horatius dixit: Uri virgis. *Urs.* — 3) *Supplicia.*] Sallust. in Iugurth.: Legatos cum suppliciis mittit. Soph. in Oedip. Tyr. ἱκτηρίοις κλάδοισιν ἐξεστεμμένοι. Isidorus lib. 5. cap. 27. Supplicium proprie dicitur, non quo quis punitur, sed qui ita damnatur, ut bona eius consecrentur, et in publico redigantur. nam supplicia dicebantur supplicamenta, et supplicium dicitur, de cuius damnatione delibatur aliquid Deo. Et lib. 6. cap. 18. ex Serv. in lib. 1. Aen. Unde supplicia dicuntur supplicationes, quae fiebant de bonis passorum supplicia. sacrae enim res de re-

in usu sit, ut dicimus haec deorum, illud hominum: cum sumatur supplicium de aliquo, id est de poena agatur eius, qui iubetur caedi. Supplicia[3] sunt, quae caduceatores portent; ea sumebantur ex verbena falici* arbore, nec enim ex alia supplicia fas erat, quam de verbonis* sumi. Sinnius Capito ait: cum civis necaretur, institutum fuisse, ut Semoniae res sacra fieret vervece bidente, ut eo sacrificio poena salutis* civibus, caput ipsum damnati, patrimoniumque cui delibatum esset id fieret sacrum deo; indeque fuisse solitum, ut quia tunc in Forum supplicandi causa prodiret Rex sacrorum, ut id vocaretur supplicium. hoc vero semper elatum* a multis, quo exemplo docet supplicia diei supplicamenta. nunc fere supplicia, pro poenis dicuntur. Sufes[4] dictus Poenorum magistratus, ut Oscorum Mediastuticus. Calidius in oratione in Q. Caecilium: Non ne vobis Iudices ignem et fumus prosequi et flamma videtur? Sinatus* censuit referentibus sufetis. Sub vitem[5] hastas iacere || dicitur veles, cum eas sub manu sursum mittit. Lucilius: [119]

Ut veles bonus sub vitem qui subsit* hastas.

Sub vitem proeliari dicuntur milites, cum sub vinea militari pugnant. Lucilius:

Aeque prodire in altum, proeliari procul sub vite.

Sub vineam iacere dicuntur milites, cum adstantibus centurionibus, iacere coguntur sudes. Supparus, dicebatur puellare vestimentum lineum, quod et subucula appellabatur. Pomponius in Fullonia . . . . Velum omne quod ex lino est, dicitur supparum: puniceum vestimentum ita vocat Nevi* de bello Punico. Et in Nautis, vocat Neptuno vestem consecratam, supparum. at nunc supparos appellamus vela lina iam* crucem expansa. Mulier videtur puella supparo induta, ut Afranius ait:

Puella non sum, supparo si induta sum.

Supa*[6], significat, iacit. unde dissipat, disiicit[7]. et obsipat, obicit. et insipat, insipit . . . . inicit far in olam*. Sutelae, dolosae astutiae, a similitudine suentium dictae sunt. Suspectus, est diversae significationis: a suspicor enim, et suspicio partim venit. itaque non mirum, si non una significatio dari potest. Sutrium quasi eant, utique in proverbium abiit ex hac causa. Gallico tumultu quondam edictum est le || giones Sutrii ut praesto essent cum cibo suo. quod usurpari coeptum est in iis, qui suis rebus, opibusque officii id praestarent, quibus deberent. Plautus: [120]

Sed facito dum merula per* versus, quod** cantat colas
cum suo cuique† facito veniant, quasi eant Sutrium.

Suopte††, ipsius, ut meopte, meo ipsius, tuopte, tuo ipsius. Suillum genus invisum Veneri prodiderunt poetae ob interfectum ab apro Adonim, quem diligebat Dea. quidam autem, quod immundissimi sint sues ex omni mansueto pecore, et ardentissimae libidinis.

*f. felici
*f. verbenis
*f. solutis
*f. saepe relatum
*f. Senatus
*f. submisit
*f. Naevius
*f. linea in
*f. Sipat
*f. ollam,
*f. memineris
**f. quos
†f. colax, cum cibo tum quoque eos
††f. A. suo,

bus execrandorum fiebant. Sinnii Capitonis testimonium in fragmento apparet. reliqua ipsae nobis antiquitatis reliquiae suggesserunt, a quibus de Rege sacrorum in Forum supplicandi causa prodeunte accepimus. Urs. — 4) Sufes.] Vide supra in Maritavere. Urs. — 5) Sub vitem.] Lucius in exemplari habet, subsit, ut nos edidimus, non autem subit: pro quo Paulus submisit, in epitoma. Urs. — 6) Supat.] Olam pro ollam dicebant antiqui, ut ole, pro olle. nam semivocales, consonantes, et mutas non geminabant. Vide in Solitaurilia. Urs. — 7) Disicit Pr. Pro insipat exhibet marg. Ven. Sc. insipit.

ita, ut opprobrium mulieribus inde tractum sit, cum subare et subire dicuntur. Sus Minervam in proverbio est, ubi quis id docet alterum, cuius ipse inscius est. quam rem in medio, quod aiunt, positam Varro et Euhemerus ineptis mythis involvere maluerunt, quam simpliciter referre. Strues genera liborum sunt, digitorum coniunctorum non dissimilia, qui, superiecta panicula in transversum, continentur. Struices antiqui dicebant extructiones omnium rerum. Plautus:

> Cerialis caenas dat. ita mensas extruit,
> tantas struices concinnat patinarias.

Et Livius:

> quo Castalia, per struices saxeas lapsu accidit.

Struere[1], an || tiqui dicebant pro adicere, augere, unde industrios quoque. M. [121]
Cato: iure, lege, libertate, Rep. communiter uti oportet: gloria atque
f. at honore, quomodo sibi quisque struxit. aut in XII. quod est: si calvitur, pe-
demve struit: manum endo iacito. Alii putant significare retrorsus ire; alii in
f. fugere aliam partem; alii fure; alii gradum augere; alii minuere; ac[2] vix pedem pedi
f. Ateius praefert, otiose it, remoratur. Scoppus est, ut Adeius Philologus existimat,
f. στρόφιον quod Graece συρόφιον vocatur. et quod sacerdotes pro insigni habent in capite. quidam
coronam esse dicunt, aut quod pro corona insigne in caput imponatur, quale sit stro-
f. diem phium. itaque apud Faliscos idem festum esse, qui vocetur Struppearia, quia coronati
ambulent. et a Tusculanis, quod in pulvinari imponatur Castoris, struppum vocari. Stru-
theum in mimis praecipue vocant obscenam partem virilem, a salacitate videlicet pas-
seris, qui Graece struthos dicitur. Strenam vocamus, quae datur die religioso, omi-
f. tertiumque nis boni gratia a numero, quo significatur alterum, initiumque venturum similis commodi
veluti trenam, praeposita s littera, ut in loco, et lite solebant antiqui. Strebula Um-
brico nomine Plautus appellat coxendices hosti || arum, quas *Graeci μηρία dicunt*, [122]
quae in altaria im*poni solebant*, *ut Plau*tus ait in Fri*volaria: Strebula* agnina tene
. . . . bulis. Stlat*a genus erat navigii*, latum magi*s*, *quam*
altum, *sic* appellatum *a latitudine*, *sed ea* consuetudine, *qua stlocum pro locum*, *et*
*stli*tem antiqui *pro litem dicebant*. *Stlembus*, gravis, tar*dus*, *sicut Lucilius* . . .
*f. Stellionem Apulidae pe*dibus stlembum dixit*, cum refer*t equum pigrum et tardum*. Stelionem*
genus aiunt lacertae, *quod* Verrius dic*tum ait*, *quia virus* stillet cibo, po*tius*, *quam quod*
*f. alii *ali*bi* a stellarum *similitudine*, *quia* varium est. *Stipem*[3] *dicebant* pecuniam signa*tam*,
quod stiparetur: ideo stipular*i dicitur is*, *qui in*terrogatus, *spondet stipem*, *id est* aes. Stir-
pem[4] *in masculino gene*re antiqui *usurparunt pro eo quod est*, semina, meta*phorice*
dicentes, *poetae* quae nunc in *femineo proferunt gene*re. Livius: *tradunt familias quo*-
rundam Rom*anorum*, *Troiano stirpe ante* conditam Rom*am procreatas*.

1) *Struere.*] *Adicere* pro *adiicere*, antiqua scribendi consuetudine in exemplari exaratum est. *Urs.* — 2) Lege: *Struit ac vix* cet. — 3) *Stipem.*] Antiqua inscriptio in schedis apud me sic habet: *IMP. CAESAR. DIVI. F. AVGVSTVS. PONTIFEX. MAXIMVS. EX. STIPE. QVAM. POPVLVS. ROMANVS. ANNO. NOVO. APSENTI. CONTVLIT. VOLKANO.* || *Stipem* scilicet, quam Glossarium interpretatur, ἐλεημοσύνην. *Urs.* — 4) *Stirpem.*] Vide in *Nautiorum.* Charisius lib. 1. addit exemplum Pacuvii: Qui stirpem occidit meum. *Urs.* — 5) *Stipes.*] *Osti-*

Idem Livius: Ostrymon *quendam memorant* Graio stirpe ex*titisse. Ennius Annal.*: nomine Pyrrh*us uti memorant* a stirpe supremo . . . . est, revoca fratre*m eodem stirpe prognatum*, plaudite. quam Gall*us Aelius sic* de*f*init: Stirpest* gen*tis propagatio*, *ut* qui** a quoque est progna*tus. stirpes autem* || per *translationem* dicuntur *ab stirpibus iis*, *quae sub* imis arbori*bus nascuntur.* [123] *f. stirps est **f. quis
*Stip*atores appel*labantur corporis cus*todes, quos *antiqui latrones dic*ebant, i. mer*cenarios; qui* cu*m* ferro *velut circundaban*t Regum cor*pora.* *Stipes*[5] *fustis terrae* defixus: Afr*anius in* . . . . . Porro honeste *quam fecerit*, *qui stip*ite hostium* *impulit*, *vostram impl*oro fidem, qui *adestis* . . . . . . eam *f. ostium
silvam, et . . . . *us in* . . hostili in me la*ctu** *percussit la*tus, ut revolso *stipite miles*, qui iactu vali*do percussit* parmam. nisi si *stipitem ponere* voluit pro *telo*, *vel hasta. Accius* in Bacchis: Ec*quem stipitem ab*iegum*, aut al*neum* . . *iactu *f. abiegnum
. . . us. Ennius . . . . *stipites* abiegno* . . . . *f. abiegnos
. . e stipitem . . . . *inter*emit eum, qua . . . . *stipitem ar*ripit. Strit*tavum antiqui diceb*ant pro tri*tavo*, *qui est pater ata*vi, et ataviae; *ut stlitem*, *pro lite.* Strigores in Nelei *carmine pro Strig*osis positum *invenitur*, *id est*, *dens*arum virium h*aminibus**. *alias*, *strig*ores exerciti. Strig*ae appellabatur* ordines* rerum *inter se continua*tae* coloca*tarum*, a *strigen*do dictae. Strig*as ut ait Verri*us Graeci syrnia[6] ap*pellant*, quod maleficis mulieribus || nomen inditum est, quas [124] volaticas etiam vocant. Itaque solent his verbis eas veluti avertere Graeci: *f. hominibus. *f. continuate

ΣΥΡΡΙΝΤΑ ΡΟΜΡΕΙΕΝ ΝΥΚΤΙΚΟΜΑΝ ΣΤΡΙΝΤΑΤΟΛΑΟΝ ΟΡΝΙΝ
ΑΝΩΝΥΜΙΟΝ ΩΚΥΡΟΡΟΥΣ ΕΡΙ ΝΗΑΣ[7].

Statuliber est, qui testamento certa conditione proposita iubetur esse liber. et si per heredem est*, quo minus statuliber praestare possit, quod praestare debet, nihilominus liber esse videtur. Status dies vocatur qui iudicii causa est constitutus cum peregrino. Eius enim generis ab antiquis hostes appellabantur, quod erant pari iure cum populo R. atque hostire ponebatur pro aequare. Plautus in Curculione: *f. stet.

Si status condictus cum hoste intercedit dies,
tamen est eundum, quo imperant ingratis.

Stagnum quidam dici putant, quod in eo aqua perpetuo stet. alii, quod is locus a Graecis *συεινὸς** dicitur, quia bene contineat aquam. Satura[8], et cibi genus ex variis rebus conditum est, et lex tis alis* legibus conferta. itaque in sanctione legum adscribitur: neve per Saturam abrogato, aut derogato. T. Annius Luscus in ea, (quam) quam dixit adversus Ti. Gracchum: Imperium quod plebes per Saturam dederat, id abrogatum est. et C. Laelius in ea, quam pro se dixit: Dein postero die, quasi per Saturam senten || tiis exqui- [125] *f. στεγνὸς *f. multis aliis

um sine nota aspirationis scribendum, licet in exemplari sit *hostium*, ut *hostreis* supra in *Scrupi*, pro *ostreis. Urs.* — 6) *σύρνια* Ven. Scal. — 7) *σύῤῥιντα πόμπειεν νυκτικόμαν στριντατόλαον τόρνιν ἀνωνύμιον ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας.* Ven. *σύῤῥιντα πόμπειν νυκτικόμαν στρίγγα τόλαον ὄρνιν ἀνωνύμιον ὠκυπόρους ἐπὶ νῆας.* Scal. — 8) *Satura.*] In fragmento legis Serviliae sic est: *EXTRA. QVAM. SEIQVID. IN. SATVRAM FERETVR. Urs.*

sitis in deditionem accipitur. Statae Matris simulacrum in Foro colebatur, postquam id collastravit*, ne lapides igne corrumperentur, qui plurimus ibi fiebat nocturno tempore, magna pars populi in suos quique[1] vicos rettulerunt eius deae cultum.

*f. collustravit

Stalagmium genus inaurium videtur significare Caecilius in Carine, cum ait:

Tum ex aure eius stalagmium domi habeo.

Stolidus, stultus. Ennius l. I.:

Nam vi depugnare[2] sues stolidi solidi* sunt.

*f. soliti

et in Alexandro:

Hominem appellat, quia[3] lascivi stolide non intellegit.

et Caecilius in Hypobolimaeo:

Abi hinc tu stolide, illi* ut tibi sit pater?

*f. illic

et in Andronico*:

*f. Androgyno.

sed ego stolidus, gratulatum me oporteat*[4] prius.

*f. oportuit

Stuprum pro turpitudine antiquos dixisse apparet in Nelei carmine:

foede, stupreque castigor cotidie.

et in Appi sententiis: qui animi . . . compotem esse, nequid fraudis, stuprique ferocia pariat. Naevius:

Se seque ii perire mavolunt ibidem, quam cum stupro redire ad suos popularis.

item:

Sin illos deserant fortissimos viros, magnum stuprum populo fieri pergentis*.

*f. pergetis.

Stuppam linum impolitum appellant Graeci Dorii. Stura flumen in agro Laurenti est, quod quidam || Asturam vocant. *Suber*[5] *arbor*, ac suberies, *qua natabant in* [126] thermi*. *Sterilem*[6] *mulierem appella*bant, quam *Graeci* στεῖραν *dicunt;* quae non cipit* *semen genitale. Sep*lasia, aut Se*plasium, ubi unguentum* memoraba*tur pretiosum. Pomponius* in Adelph*is: Di te perdant in*feri Anti*pho, quia unde hoc unguentum* sit, *quaeris; atqui lepidum* unde un*guentum, nisi ex Seplasia* est. Stult*orum feriae appellaban*tur Quirinal*ia, qui erat dies festus* Qui primi*, quod *eo die Quirino s*acrificant ii, *qui solemni die aut* non potuer*unt rem divinam fac*ere, aut ign*oraverunt suorum* fornacali*um sacrorum diem*, commissumque *piaculum expiabant* morae. a*tque quod suis non fecerant*, quibus pe*rmittebatur feriis*, *sacrum faciebant.* Sanctum[7] *ait dici Opilius Aure*lius, quod *nec sacrum est*, *nec religiosum.* At Aelius *Stilo*, *quod utrumque esse* videatur, *et sacrum scilicet*, *et religiosum*. plerique autem, *quod ei*, *qui id violavit*, poena sit, multa*ve sancita;* se ponetur* pro *sacro tantum. Unde* et sanctio dict*a legum: sancta item* et rogatio: qui* *contionem rogavit*, *Tr. pl.* Sanqualis avis ap*pellatur*, *quae in com*mentariis augur*alibus* ossi-

*f. thermis
*f. concipit
*f. Quirini,
*f. sed ponitur
*f. quique

1) *quisque* Ven. Sc. — 2) *Vidi pugnare* Ven. Sc. Sed in marg. testantur, V. C. exhibere: *vide pugnare.* — 3) *Quid* in V. C. esse testantur Ven. Sc. — 4) *Oportebat* marg. Ven. Sc. — 5) *Suber.*] Vide in *Suberies. Urs.* — 6) *Sterilem.*] Verbum *cipit*, quod est in exemplari potest ferri, si id maius, quam *concipit. Urs.* — 7) *Sanctum.*] Videndus Macrobius in Saturnalibus, unde haec suppleta sunt. *Urs.* — 8) *Saccomorus.*] Isidorus lib. 17. cap. 7. Sycomorus, ficus et morus sunt Graeca nomina. in vulgatis tamen *sicut*, pro *ficus* corrupte scriptum est. *Urs.* — 9) *Sacrem.*] Cato adversus Q. Minucium Thermum citatur in hoc fragmento, ut ex eius reli-

fraga dicitur, quia in *Sangi dei* tutela est. Saccomorum[8] *genus est* || *ar-* [127]
boris, quam dictam Pomponius *ait ex fico, et mor*,* quod ficus ea *sit et morus, unde* *f. moro,
nomen per *moron et sycon de*ductum est. *Lolem* dici ait, quod solus sit. Eun-* *f. Solem
dem modo Sol*em, modo Apollinem vocari.* tu es Apollo, *ut est in carmine Saeculari.*
Sacrem[9] *porcum dici ait Verri*us, ubi nam *a partu habetur purus, a qu*a re appel-
latum esse sacrem dicit. ita id adiic*it, quod parum opus est;* omisit vocab*uli etymon.*
*Plautus: Ad*olescens qui*bus hic pretiis porci* veniunt *sacres sinceri?*
nummum unum *en a me accipe, iube te* plari* de mea *pecunia. et in Ru-* *f. piari.
dente: Sunt domi *agni et porci sacres.* Cato advers*us Q. Minucium The*rmum,
post . . . . *s*acrem in si*nu mactavit; ponitur ali*quando pro ho-
*stia. Ennius: fuso sanguin*e sacrem. *Sacrificium quod pro uvis pri*mis fiat,
*appellabatur ab antiquis s*acrima: est *autem, ut Aelius Stilo et Cl*oatius dicunt, *mu-
stum indi*tum in amphoram *Liberalibus sacri*ficii causa, pro *uvis et vino*, quae quasi
sacra *sunt, cum lib*ero fit, ut praem*etium, cum* Cereri. Sacrificulus[10] *Rex appel-
latur*, qui ea sacra, quae *facere Reges* sueverant, facit. *primus memorat*ur post reges
ex*actos Sicinius Bel*lutus. Sacella di*cuntur loca* Diis sacrata sine tec || to. [128]
Sacrosanctum dicitur, quod iure iurando interposito est institutum, si quis id violas-
set, ut morte poenas penderet. cuius generis sunt TR. PL. Aedilesque eiusdem ordinis.
quod adfirmat M. Cato in ea, quam scripsit, Aedilis plebis sacro sanctos esse.

Sacratae[11] leges sunt, quibus sanctum est, qui quid adversus eas fecerit, sa-
cer alicui deorum sicut* familia pecuniaque. sunt qui esse dicant sacratas, quas plebes *f. sit cum
iurata in monte Sacro sciverit.

Seclusa sacra dicebantur, quae Graeci mysteria appellant. Scaena ab aliis,
a quibusdam sacena appellatur, dolabra pontificalis. Sarissa est hastae Macedonicae
genus. Sacer mons appellatur trans Anienem, paulo ultra tertium miliarium; quod
eum plebes, cum secessisset a patribus, creatis TR. plebis, qui sibi essent auxilio, di-
scedentes Iovi consecraverunt. At homo sacer is est, quem populus iudicavit ob male-
ficium, neque fas est eum immolari; sed, qui occidit, parricidii non damnatur. nam lege
tribunicia prima cavetur: si quis eum, qui eo plebei scito sacer sit, occiderit;
parricida ne sit. ex quo quivis homo malus atque improbus sacer appellari solet.
Gal || lus Aelius ait sacrum esse quocunque modo atque instituto civitatis conse- [129]
cratum sit, sive aedis, sive ara, sive signum, sive locum*, sive pecunia, sive quid aliud *f. locus
quod dis dedicatum atque consecratum sit: quod autem privati, suae religionis causa,
aliquid earum rerum Deo dedicent, id Pontifices Romanos non existimare sacrum. at si
qua sacra privata succepta* sunt, quae ex instituto Pontificum stato die, aut certo loco *f. suscepta
facienda sint; ea sacra appellari, tamquam sacrificium. ille locus, ubi ea sacra privata
facienda sunt, vix videtur sacer esse. Sacrani appellati sunt Reate orti, qui ex Septi-

quiis apparet. Plautus manuscriptus in Menech. habet *synuri*, ut fortasse ad Aristophanis versum respexerit in Acharn. *Ἀλλὰ οὐδὲ θύσιμος ἐστὶν αὐτή. Με. σαμάν. πᾶ δ' οὐχὶ θύσιμός ἐστιν. Δι. κέρκον οὐκ ἔχει.* In exemplari plane est . . . . *ine.* ex quo fecimus *sanguine. Urs.* — 10) *Sacrificulus.*] Opinor extremis illis litteris, quae sunt in exemplari . . . *utus*, indicari nomen Sicini, qui dictus est Bellutus. fieri enim potest, ut Verrius non eos, quos Livius et Dionysius, qui Manium Papirium primum sacrificulum produnt, sed alios historicos fuerit secutus. *Urs.* — 11) *Sacratae.*] Pro *sicut* scribendum, *sit cum.* Vide in *Publica pondera. Urs.*

montio Ligures, Siculosque exegerunt; nam vere sacro nati erant. **Sagmina**[1] vocantur verbenae, id est herbae purae, quia ex loco sancto arcebantur a Consule, Praetoreve, legatis proficiscentibus ad foedus faciendum, bellumque indicendum; vel a sanciendo, id est confirmando. Naevius*:

Ius sacratum Iovis iurandum sagmine.

Sagaces appellantur multi ac sollertis acuminis. Afranius in Brundisina:

Quis tam sagaci corde, atque ingenio unico.

Lucretius l. II.:

Nec minus haec animum || cognoscere *posse sagacem*. [130]

Sagacem etiam canem *dixit* . . . . invictus ca*nis*, *sagax*, *validis* v*i*ribus fretus. *Saga quoque dicitur* mulier peri*ta sacrorum*, *et vir* sapiens, pro*ducta prima syllaba*, forsitan propt*er ambiguitatem* evitandam. **Sanates**[2] *quasi sanati* appella*ti*, *id est*, *sanatae mentis*. Sulpicius *autem Rufus*, *Sanates*, et Opillus* *Aurelius existimant* dici inferior*is loci gentes*, ut Tiburtes, *et alios*, *qui cum* populo Tibur*te habitarunt in agro* Tiburti, id *est peregrinos*, *in*feriorisque loc*i gentes. itaque scriptum est* in XII.:

Nexo, solutoque, forti, sanati*que idem ius esto:*

id est bonor*um*, *quod et peregrino*, qui et infer*iorum coloniarum*, quae sunt *deductae in Pris*cos Latinos, *quas Priscus rex in*egerit secundum *mare*, *supra et in*fra Romam, in *civitates Latinorum*, eosque sanat*is*, *propterea quod* praeter opinion*em eos paravis*set, sanavisset*que*, *et cum eis pa*cisci potuisset, no*minavit; ut ait* Cincius l. II. de *officio iuriscon*sulti. ne Valerius *quidem Messala* in XII. explanatio*ne id omisit. qui tamen* in eo libro qu*em de dictis in*volute inscribi*, for*tis et sanatis* duas gentes finitimas *esse ait*, || *de quibus lege*m hanc scrip*tam esse*, *qua cautum*, ut id ius mani*festo*, [131] *quod populus* R. haberent. *neque alios*, *quam forctos*, et sana*tes eam legem* signifi*care* exis*timat*, *hoc intellectu*. multi sunt, *quibus quod alias placuit*, displic*eat postea; ideoque ait*: sant forcti*, *significare* s*a*nati insani.

Sarpta[3] *vinea*, *putata;* id est pura *facta. virgulae enim re*lictae inpe*dimento vitibus sol*ent esse, quae *ideo abscinduntur*. inde etiam *sarmenta scrip*tores dici pu*tant. sarpere enim a*ntiqui pro pur*gare dicebant*. **Sarte** in Augur*alibus pro integ*ro ponitur; *sane*, *sarteq*ue audire vi*dereque. ob quam caus*am opera pub*lica*, *quae locantur*, *ut i*ntegra praes*tentur sarta tecta* vocantur. et*enim sarcire est integrum* facere.

Sarra *dicebatur*, quae nunc Epiros *dicitur*. **Sardare**, intelligere *significat*. *Nae*vius belli Pu*nici libro* . . . Quod bruti nec satis *sardare queunt*. Sardi venales *alius alio nequior*: ex hoc natum *proverbium vi*detur, quod ludis *Capitolinis*, *qui* fiunt a vicinis* *praetextatis auctio* Velentium** *fieri solet* in qua novissimus *quisque det*errimus producitur *a praecone* senex cum toga pa || retexta†, [132] bullaque aurea, quo cultu reges soliti sunt esse E . . . corum††, qui Sardi appel-

*f. A. Scapos, atque verbenas sagmina sumpserunt.

*f. Opilius

*f. inscribit.

*f. sanati facti,

*f. vicanis

**f. Veientium

†f. praetexta,

††f. Etruscorum,

1) *Sagmina.*] Versum Naevii, qui deest in exemplari, in margine addidimus ex Pauli epitoma. Cicero: o fides alma, apta pinnis, et iusiurandum Iovis. *Urs.* — 2) *Sanates.*] Videndus Festus in *Forctis*, et in *Sanates*. In *Marspedis* autem simili modo dixit, *ne Messala quidem Augur in explanatione auguriorum reperire se potuisse ait*, quo hic, *ne Valerius quidem Messala in XII. explanatione id omisit.* Extrema verba huius fragmenti, quibus opinio Messalae refertur

lantur. quia Etrusca gens orta est Sardibus ex Lydia. Tyrrhenus enim inde profectus cum magna manu eorum, occupavit eam partem Italiae, quae nunc vocatur Etruria. At Sinnius Capito ait, Ti. Gracchum Consulem collegam P. Valeri Faltonis Sardiniam Corsicamque subegisse, nec praedae quicquam aliud, quam mancipia captum, quorum vilissima multitudo fuerit. Sarcito in XII. Ser. Sulpicius ait significare damnum solvito, praestato.

Sardanapalus rex Assyriorum fuit unicae luxuriae, inter mulieres, epulasque versatus semper, atque omni tempore. Sargus, piscis genus, qui in Aegyptio mari fere nascitur. Lucilius:

Quem praeclarus helops, quem Aegypto sargus movebit.

Saturnia Italia, et mons, qui nunc est Capitolinus, Saturnius appellabatur, quod in tutela Saturni esse existimantur. Saturnii quoque dicebantur, qui castrum in imo clivo Capitolino incolebant, ubi ara dicata ei deo ante bellum Troianum videtur, quia apud eam supplicant apertis capitibus. nam Italici auctore Aenea velant ca || pita, quod is, [133] cum rem divinam faceret in littore Laurentis agri Veneri matri, ne ab Ulyxe cognitus interrumperet sacrificium, caput adoperuit, atque ita conspectum hostis evitavit. Saturno dies festus celebratur mense Decembri, quod eo aedis est dedicata: et is culturae agrorum praesidere videtur, quo etiam* falx est ei insigne. versus quoque antiquissimi, quibus Faunus fata cecinisse hominibus videtur, Saturnii appellantur. quibus et a Naevio bellum Punicum scriptum est et a multis aliis plura composita sunt; qui deus in saliaribus Saturnus* nominatur, videlicet a sationibus. Sas Verrius putat significare eas, teste Ennio, qui dicat in l. I.:

*f. quoniam

*f. Satirnus

Virgines nam sibi quisque domi Romanus habet sas.

cum suas magis videatur significare. sicuti eiusdem lib. IIII. fatendum est eam significari, cum ait:

Nec* quisquam philosophiam (quae doctrina** latina lingua non habet) sapientia quae perhibetur
in somnis vidit prius, quam sam discere coepit.

*f. Neque
**f. philosophia(quam) doctrinam

idem cum ait sapsam pro ipsa; nec alia ponit in lib. XIII.:

Quo res sapsa loco se se ostentatque, iubetque.

et Pacuvius in Teucro:

Nam Teucrum regi sapsa res restibiliet*.

*f. Teucro regnum sapsa res stabiliet.

Scaevam[4] volgus quidem et in bona et in mala re vocat: cum aiunt || bo- [134] nam, et malam *scaevam. at scriptores* in mala pone*re consueverunt*, *ut* apud Graecos *invenitur positum* pro sinistro scae*vum. usurpavit Hos*tius in belli His*trici libro* . . . . sentit scaev*um* . . . . abit penitus . . . . . . *Saperda*[5] genus pessimi p*iscis. sapientem etiam* significat, *cum ait Varro. Belli, festivi* saperdae cu*m simus omnes.*

de Forctibus et Sanatibus male in aliis editionibus accepta sunt. *Urs.* — 3) *Sarpta.*] Vide in *Sarpiuntur. Urs.* — 4) *Scaevam.*] Plautus in Pseudolo: Bene praedatus ibo. bona scaeva est mihi. vide Varronem 6. *Urs.* — 5) *Saperda.*] Varro Modio apud Nonium in Saperdae: Omnes videmur nobis esse belli, festivi, saperdae cum simus σαπϱοί. *Urs.*

Sanderacam *ait esse genus coloris*, quod Graeci *sandicem appellant.* Naevius: merul*a sanderacino colore.* Sabini quod *volunt somniant*, *vetus* proverbium *esse*, *et inde manasse ait* Sinnius Capito, *quod quotiescunque sacrificium* proter*viam fieret*, *hominem* Sabinum at* *illud adhibere solebant:* nam his** pro*mittebat se pro eis somniaturum.* idemque *postquam evigilasset*, *sacra* facientibus *narrabat omne quidquid* in quiete vi*disset*, *quod quidem esset ex sacri*fici religione. *Unde venisse videtur* in proverbium: *Sabinos solitos quod* vellent somni*are. sed quia propter aviditatem* bibendi *quaedam anus mulieres* id somnium cap*tabant*, *vulgatum est* illud quoque: anus *quod volt som*niat. fere enim quo*d vigilantes a*nimo volvimus, *id dormientibus a*pparere solet. Sam*buca organi dicitur* genus, a quo Samby*cistriae quoque* dicuntur. per similitu*dinem etiam* eam machinam appella*runt*, *qua* || *urbes* [135] *expugna*nt; nam ut in *organo chordae*, *sic in* machina funes *intenduntur.* *Sa*mnitibus nomen *factum a hastis*, propter genus *hastae*, *quod σαυνία* appellent *Graeci. alii aiunt* Sabinis vere *sacro voto*, *hoc genus* hominum *extra fines eiectum* Comio Castronio *duce occupasse* collem, cui nomen *Samnio*, *a quo Samnites.* *Sala*r*i*am viam *incipere ait a porta*, quae nunc Col*lina a colle Quirina*li dicitur. *Salaria autem propterea a*ppellabatur, *quod impetratum fue*rit, ut ea liceret *a mari in Sabinos sa*lem portari.

Salacia dicta est quod salum ciet; an*tiquos autem ait eo* vocabulo poe*tas pro aqua ipsa usos esse.* Pacuvius *in . . . . . . Hinc saeviti*am Salaciae *fugimus*, *laetique munere* vescimur *Cereris: post condor thalamo*, nemo ut me *tunc inde queat abducere mortal*ium saeptam *circum moero.* *Salutari*s porta ap*pellata est ab aede Sa*lutis, quod ei *proxima fuit. alii ob sa*lutationes. *Vocantur Megalesia qui n*unc ludi, scaenicos *olim dicebant, quo*s primum fecisse C. . . . . . . lium M. Popillium. M. *F. Curules A*ediles, memoriae *prodiderunt* historici. solebant *his prodire mimi* in orchestra, dum *intus actus fa*bulae componeren*tur cum versibus ob*scenis. Salva[1] res *est*, *dum cantat* senex, quare parasiti || Apollinis in scaena dictitent, causam Verrius in l. V. quorum [136]
*f. P. **f. CN. prima est P littera, reddidit. quod C.* Sulpicio. C.** Fulvio Cos. M. Calpurnio Pi-
f. nuntiato adventu sone Pr. Urb. faciente ludos, subito ad arma exierint, nuntiatio adventus hostium, victoresque in theatrum redierint solliciti, ne intermissi religionem adferrent, instaurati
f. instaurandique qui essent, inventum esse ibi C. Pompinium** libertinum mimum magno natu, qui ad
**f. Pomponium tibicinem saltaret. itaque gaudio non interruptae religionis editam vocem nunc quoque celebrari. at in hoc libro refert Sinnii Capitonis verba quibus eos ludos Apollinares
f. Marcii Claudio et Fulvio cos. factos dicit ex libris Sibyllinis, et vaticinio M. vatis institutos,
f. ipsa nec nominatur ullus Pomponius, ridiculeque de ip.. appellatione parasitorum Apollinis hic causam reddit, cum in eo praeterisset. ait enim ita appellari, quod C. Volumnius, qui ad tibicinem saltarit, secundarum partium fuerit, qui fere omnibus mimis parasitus

1) *Salva res.*] De parasitis Apollinis videndus Athenaeus lib. 6. *Urs.* — 2) *et saltando* Pr. Ven. Sc. — 3) *Salias.*] Vide in *Regifugium. Urs.* — 4) *Salentinos.*] In exemplari est, *quam d . . .* quod operarum vitio non ita plane expressum est. ex eo fragmento nos fecimus, *quam dicunt. Urs.* — 5) *Saeculares.*] Acron in Horat. Carm. Saec. Ludi saeculares ternis diebus ac no-

inducatur. quam inconstantiam Verrii nostri non sine rubore retuli. Salios a sallendo * saltando [2] dictos esse, quamvis dubitari non debeat, ta || men Polemon ait Arcada [137] quendam fuisse, nomine Salium, quem Aeneas a Mantinea in Italiam deduxerit, qui iuvenes Italicos ἐνόπλιον saltationem docuerit. At Critolaus Saonem ex Samothrace cum Aenea deos Penates qui Lavinium transtulerit, saliare genus saltandi instituisse. a quo appellatos Salios, quibus per omnis dies, ubicumque manent, quia amplae ponuntur caenae, siquae aliae magnae dum *, saliares appellantur. Salmacis nomine nympha, Caeli et Terrae filia, fertur causa fontis Halicarnassi aquae appellandae fuisse Salmacidis, quam qui bibisset, vitio impudicitiae mollesceret. ob eam rem, quod eius aditus angustatus parietibus, occasionem largitur iuvenibus petulantibus antecedentium * puerorum puellarumque violandarum, quia non patet refugium. Ennius:

* f. saliendo

* f. sunt

* f. accedentium

Salmacida spolia sine sanguine, et sudore.

Salias [3] virgines Cincius ait esse conducticias, quae ad Salios adhibeantur cum apicibus paludatas, quas Aelius Stilo scripsit sacrificium facere in Regia cum Pontifice paludatas cum apicibus in modum Saliorum. Spondere Verrius putat dictum, quod sponte sua, id est voluntate, promittatur. deinde oblitus inferiore capite sponsum et sponsam ex Graeco dictam ait, quod ii σπονδὰς interpositis rebus divinis faciant. Salicem idem virgulti genus, non arboris dicit, et ridicule interpretatur dictam, quod ea celeritate crescat, ut salire videatur. Salinum in mensa pro aquali solitum esse poni ait cum patella, quia nihil aliud sit sal, quam aqua. Salentinos [4] a salo dictos, Cretas, et Illyrios, qui cum Locrensibus navigantes societatem fecerint, eius re || gio- [138] nis Italiae, quam *dicunt ab eis. Saeculares* [5] *ludi* Tarquini superbi regis *in agro sunt primum facti*, *quem* Marti consecravit *P. Valerius Poplicola* Cos. quod populus R. in *loco illo antea repertam* aram quoque Diti, ac *Proserpinae consecraverat*, *in* extremo Mart*io Campo*, *quod Terentum ap*pellatur demissam *infra terram pedes fere* viginti, in qua *pro malis avertendis populus* R. facere sacr*a solitus erat. Ludos postea saeculares* et nonagensim*o quoque anno facere ibi coepit* Popillio Laenate *Duumviro sacrorum: in quibus h*ostiis furulis est *operatus tribus diebus*, *totidem*que noctibus, ac de*inde institutum esse*, cent*um* post annos, ut *fierent. Unde videntur sa*eculares appell*ati*, *quod centum annorum spatium* saeculi habetur. Scuti*lum* [6] *tenue et macrum dicitur*, *ex* Graeco, ut cum dic*imus scutilum hominem*, *ex*ilem aliquem demo*nstramus in quo pellicula tantum. In* pompa aliud dic*imus scutilum*, *ut videatur scu*tilum de scrutilo *derivatum detrita r littera*, *sitque is*, qui virtute pot*est scrutari. sed ex Graeco nomen factum* scutilo, cum co*riarium significamus. Squalidum* [7] *in*cultum et sord*idum ait Verrius significare*, *sic dic*tum, quod proxime *ad similitudinem squamae pi*scium accedit, *utique eorum*, *qui in profunditatibus ab*diti paludum, squ*allent maxime. Unde Ennius* in Telepho:

Quam v*estitus squalida saeptus* stola.

ctibus agebantur pro cultu Solis die, et nocte Lunae. *Urs.* — 6) *Scutilum.*] Ex Graeco σκῦτος videtur Festus scutilum deduxisse, cum exilem aliquem significat. reliqua non egent interprete. vide in *Manducus. Urs.* — 7) *Squalidum.*] Agellius lib. 2. cap. 6. Squalere, inquit, dictum a squamarum crebritate, asperitateque quae in serpentium, pisciumque coriis visuntur. Quae nos

Squarrosos *ab eadem squamarum piscium* similitudine ait dic*tos*; *quorum cutis exsurg*at ob adsiduam in*luviem*. *Lucilius:*

Var*onum ac rupicum squarrosa, incondita* rostra.

Schoeniculas[1] app*ellare videtur mere*triculas Plautus propter usum un*guenti schoeni:* quod est pessimi generis. itaque *dixit: Diabola*||*res schoeniculae, mi-* [139]
raculae, cum extritis *talis, cum todellis crusculis.* Idem: Prosedas pistorum *amicas, reliquias halicarias* miseras schoeno dili*butas, servilicolas, sordid*as. Scorta[2] appel*lantur meretrices ex con*suetudine rusticorum *qui, ut est apud Atellanos anti*quos, solebant di*cere, se attulisse pro scorto* delicu-

f. pelliculam. larum. omnia *namque ex pellibus facta, scortea* appellantur.

*Scortes id est pelles testium arie*tinorum ab iisdem *scorteis pellibus idem Verrius dictas esse ait.* Scandu*laca genus herbae frugibus i*nimicae, quod eas *velut hedera implicando necat.* Scaptens*ula, locus ubi argentum effoditur* in Macedonia, *ita dictus a fodiendo*, quod est Graece *σκάπτειν. Lucretius:*

*Qua*les expiret Scap*tensula*[3] *subter odores.*

Spara parvissimi *generis iacula, ab eo quod* spargantur, dicta. *Lucilius Satyrarum L* . . .

*f. rumices Tum Spara, tum mu*rices*, *portantur tragula porro.*

Scitum populi *dicebatur, quod sine plebe cunc*tus patricius *ordo, rogante patricio, suis suf*fragiis iussit. *quod autem aliquo interrogante* ex patribus et *plebe suffragante scitum esset, id* iam leges scrib*tae dicebantur. Sed illud plebei scitum* est quod TR. *PL. sine patriciis plebem ro*gavit, id est, consu*luit, plebesque scivit.* Plebes autem est *omnis populus praeter senatores, et* praeter patricios. *Scita facie, pro* bona facie, alias, bonis *pro scitis, a p*oetis usurpantur. Te*rentius in Phormione:*

satis, inquit, scita.

et *in Heautontimoru*meno:

at si scias, quam scite *in mentem venerit.*

L. Ennius in libro VI.

lumen . . . . scitus agaso.

*f. utrum Scenam genus *fuisse cultri* manifestum est, sed futurum* se || curis, an dola- [140]
II. i. secundus bra sit, ambigitur. quam Cincius in libro, qui est ei de verbis priscis, dolabram ait esse pontificiam. Livius in Lydio:

Corruit quasi ictus scena, haud multo secus.

SEX. POMPEI FESTI DE VERBORVM SIGNIFICAT. LIB. XVIII. INCIPIT. LIB. XVIIII.

hic supplevimus, si minus verba, Festi certe sententiam repraesentant. *Urs.* — 1) *Schoeniculae.*] Vide supra in *Prosedas. Urs.* — 2) *Scorta.*] Huius loci restitutio debetur M. Varroni, qui lib. 7. de Ling. Lat. Scortari, inquit, est saepius meretriculam ducere, quae scortum dicta a pelle. Id enim non solum antiqui dicebant scortum, sed etiam nunc dicimus scortea ea, quae ex corio et pellibus sunt facta. Inde in aliquot sacris, et sacellis scriptum habemus: ne quid scorteum adhibeatur ideo, ne morticinum quid adsit. in Atellanis licet animadvertere rusticos dicere se

Scriptum* est id, quod in palustribus locis nascitur leve, et procerum, unde teges fiunt. Inde proverbium est in eas natum res, quae nullius impedimenti sunt, in scirpo nodum quaerere. Ennius: *f. scirpus

Quaerunt in scirpo, soliti quod dicere, nodum.

et Plautus in Aulularia:

Quasi pueri, qui nare discunt, scirpo induetur ratis.

Novius in Phoenissis:

Sume arma i. ante* occidam clava scirpia. *f. iam te

Spira dicitur, et basis columnae unius tori, aut duorum, et genus operis pistorii. et funis nauticus in orbem convolutus, ab eadem omnes similitudine. Pacuvius:

Quid cessatis socii eicere spiras sparteas?

Ennius quidem hominum multitudinem ita appellat, cum ait:

Spiras legionibus nexunt.

Spectu, sine praepositione Pacuvius in Duloreste usus est, cum ait:

Amplus, rubicundo colore, et spectu propter vo* ferox. *f. protervo

Spetile*[4] vocatur infra umbilicum suis, quod est carnis, proprii cuiusdam habitus, exos, *f. Spectile qua etiam antiqui per se utebantur. Plautus enumerandis villis* obsoniis in Carbonaria *f. suillis sic m.[5]:

Ego pernam, sumen sueres, spectile, galium*, glandia. *f. callum

Spicit[6] quoque sine praepositione dixerunt antiqui. Plautus:

Flagitium est, si nihil mittetur, quae superclio* spicit; *f. supercilio

et spexit, Ennius. l. VI.:

Quos ubi rex . . . ulo spexit de contibus* celsis. *f. montibus

Spirillum vocari ait Opilius Aurelius caprae barbam. Spintyrnix est avis genus turpis || figurae: occursatrix artificum, perdita spinturnix; ea Graece [141] dicitur (ut ait Santra) *ΣΠΙΝΘΑΡΙΣ*. Spicum masculine antiqui dicebant, ut hunc stirpem et hanc amnem. versus est antiquus:

Quasi messor per messim ununquemque spicum collegit.

Speres antiqui pluraliter dicebant, ut Ennius l. II.:

Et simul effugit speres ita funditus nostras.

et l. XVI.:

Spero, si speres quicquam prodesse potis sunt.

Spectio in auguralibus ponitur pro aspectione; et nuntiatio quia* omne ius sacrorum *f. iis, qui habent. Auguribus spectio dumtaxat, quorum consilio rem gererent magistratus, non ut possent impedire nuntiando, quae cum vidissent satis. spectio sine nuntiatione data est, ut ipsi auspicio rem gererent, non ut alios impedirent nuntiando. Scripturarius

adduxisse pro scorto pelliculam. ex his verbis manifestum est, pro *delicularum*, corrupto verbo, scribendum esse *pelliculam*. *Urs.* — 3) *Scaptensula.*] *Σκαπτῇ ὕλῃ*. Graecis, in qua Thucydides historiam scripsit, cum ibi exularet. *Urs.* — 4) *Spetile.*] Varro (lib. X, 548 Sp.): Sueris a nominativo *suis*. *Urs.* — 5) *Sic meminit* Ven. Scal. — 6) *Spicit.*] Ennii versum Pomponius Laetus ita legebat: Quos ubi rex ultro spexit de montibus celsis. in exemplari certe est: *Quos ubi rex . . . . ulo spexit de contibus celsis:* ut *sedulo*, vel *paulo*, legendum

ager publicus appellatur, in quo ut pecora pascantur, certum aes est. quia publicanus scribendo conficit rationem cum pastore. **Scribas** proprio nomine antiqui, et librarios, et poetas vocabant. at nunc dicuntur scribae quidem librarii, qui rationes publicas scribunt in tabulis. itaque cum Livius Andronicus bello Punico secundo scribsisset carmen, quod a virginibus est cantatum, quia prosperius resp. populi R. geri coepta est, publice
f. ei adtributa est et in Aventino aedis Minervae, in qua liceret scribis, histrionibusque consi-
f. is stere, ac dona ponere in honorem Livii quia his, et scribebat fabulas, et agebat. **Scra-**
*f. Verrius, **f. iis **ptae**[1] dicebantur nugatoriae ac despiciendae mulieres, ut ait unus*, ab his** quae screa iidem appellabant, id est quae quis excreare solet, quatenus id faciendo se purgaret. Titinius in Prilla:

Rectius mecastor Piculetae Postumae
lectum hodie stra || tum vidi scrattiae[2] mulier*is*. [142]

Scrutillus[3] *appel*labatur venter suillus, co*ndito farre expletus.* Plautus: venter
*f. suillus. **f. scrutillum. sullus*, *dicam suo nomine* scrinillum**. ego me hodie . . . *siquid esset, quod com*esa farte biberem . . . . Spinther vocabatur *armillae genus*, *quod mulie*res antiquae gerere *solebant brachio summo* sinistro. Plautus: I*ubeasque spinther novam* reconcinnarier. *Scrupi*[4] *dicuntur aspera* saxa, et difficili*a. petrae etiam attrect*ari insuetae, aut *naufragiorum pollutae* scelere. Ennius in An*dromacha:*

*f. saxo, atque ostreis. *Scrupeo inve*stita saxa atque hos*treis**, *quam excaprent.*

Unde scrupulosam *rem dicimus quae aliquid habet* in se asperi. Corne*lius Sisenna. hist. libro* IIII.: his tum iniect*us est levis scrupulus*, et quaedam dubitatio. *Scorteum ab eadem causa*, *qua scor*tum vocabatur *pelliceum*, *in quo sagittae* reconduntur, ab eo *quod ex pellibus factum est* quia pellibus nomen a σκῦτος quod *Graece pellis. Unde* scyticae, et scuta, *quia non sine pellibus sunt.*

Sceleratus campus ap*pellatur prope portam Col*linam, in quo virgines *Vestales*, *quae incestum* fecerunt, defossae sunt v*ivae.* *Scribonianum*[5] *appellatur an-*
f. ante tea atria *puteal*, *quod fecit Scri*bonius, cui negotium da*tum a Senatu fuerat*, *ut con-*
f. coinqueret, quirerer sacella at*tacta. isque illud pro*curavit, quia in eo loco *attactum fulgure* sacellum fuit. quod ign*oraretur autem*, *ubi esset* (ut quidam) fulgur conditum, *quod cum scitur*, *ne*fas est integi, semper forami*ne ibi aper*to caelum patet. **Sceleratus**[6] *vicus appellatur*, quod cum Tarquinius Superbus interfici*endum cura*sset Ser. Tullium regem soce*rum suum*, *corpus* || *eius iacens filia car*pento supervecta est, pro- [143] *perans in possessionem* domus paternae. **Scele***rata*[7] *porta eadem ap*pellatur a qui-

sit. *Urs.* — 1) *Scraptae.*] Varro lib. 6. de Ling. Lat habet *scrantiae.* — 2) *Scraptiae* Ven. Scal. — 3) *Scrutillus.*] De *sullus*, fecimus *suillus.* et pro corrupto verbo, *iuillum*, emendavimus *Scrutillum.* De verbo *suillus* non est dubitandum, quia in hoc exemplari, l littera, loco i posita saepe reperitur. de *scrutillo* memini me legisse, sed apud quem, non vacat quaerere. *Urs.* — 4) *Scrupi.*] Ennii versus, quem hic citat Festus ex Andromacha, extat apud Nonium in *Scapres.* in exemplari est, *Ennius in An* . . . . . non *Ar* . . . . . unde error fluxit, ut alii scripserint, in *Armorum iudicio*, cum tamen versus sit ex Andromacha. *asperi* item non *aspera* est in eodem exemplari. Quod sequitur exemplum de verbis *scrupulus*, et *scrupulosus*, videtur esse Cornelii Sisennae. *Urs.* — 5) *Scribonianum.*] Hoc ipsum Scribonianum puteal expressum est in argenteo quodam denario familiae Scriboniae, cum inscriptinone PVTEAL. SCRI-

busdam, *quae et Carmentalis* dicitur, quod ei proximum Carmentae *sacellum fuit.*
Scelerata autem, quod per eam *sex et trecenti Fabii* cum clientium millibus *quinque*
egressi adversus Etruscos, ad amnem *Cremeram omnes sunt* interfecti. qua ex causa
factum est, *ut ea porta* intrare, egredive *omen habeatur.* *Schedia*[8] genus navigii
inconditi, *trabibus tantum inter* se connexis facti, *quo mercimonia circum* ferunt post
amissam *navem.* *Unde schedia usus* quoque poemata *dicit et versus*, *non satis* perfe-
ctis* qui essent. *appellavit schedium* . . . *s* cum dixit: Qui schedium *facit** *f. perfecti
inconditum, *et inelaboratum.* Sexagenarios[9] *de ponte olim deiiciebant*, cu-
ius causam Manilius *hanc refert*, *quod Romam*, qui incoluerint *primi Aborigines*, *ho-*
minem sexaginta *annorum qui esset*, *immolare* Diti Patri quotannis *soliti fuerint.* quod
facere eos destitisse *adventu* Herculis. sed religione *postea veteris moris* scirpeas homi-
num *effigies de ponte in Tiberim vetere* modo mittere *instituisse.* *Alii dicunt*, mo-
rante in Italia *Hercule*, *quod quidam* eius comitum habitaverint *secundum ripam* ha-
beri*, atque Argaeos *se ab Argivis vocaverint* arvi**, quorum *proditam memoriam* re- *f. Tiberis, **f. arvis
dintegrari eo gente *missum ab Graeca* legatum quendam Argaeum, *diu cum* iis Romae
moratum esse. is ut *obierit* institutum esse a sacerdotibus *effigies* scirpea ex omnibus,
cum quae publicae *erant rei* nuntiavisset, per flumen, ac mare || in patriam re- [144]
mitteretur. sunt, qui dicant, post urbem a Gallis liberatam, ob inopiam cibatus, coeptos
sexaginta annorum homines iaci in Tiberim, ex quo numero unus, filii pietate occultatus,
saepe profuerit patriae consilio, sub persona filii. id ut sit cognitum, ei iuveni esse igno-
tum, et sexagenariis vita concessa. latebras autem eius* quibus arguerit** senem, id est *f. eas **f. arcuerit
cohibuerit, et celaverit, sanctitate dignas esse visas, ideoque arcaea † appellata. sed ex- †f. Argaea
ploratissimum illud est causae, quo tempore primum per pontem coeperunt comitiis suf-
fragium ferre, iuniores conclamaverunt, ut de ponte deicerentur sexagenarii, qui iam
nullo publico munere fungerentur, ut ipsi potius sibi, quam illi deligerent imperatorem:
cuius sententiae est etiam Sinnius Capito. vanam autem opinionem de ponte Tiberino,
confirmavit Afranius in Repudiato. Secus* aliter significat sexu, natura, habituque, ex *f. Sexus
Graeco, quam illi vocant ἕξιν. Afranius in Privigno sic agit:* *f. ait

orbus virili sexu adoptavit sibi.

Pacuvius in Atalanta:

Triplicem virili sexu partum procreat.

Simpludiarea[10] funera sunt, quibus adhibentur D. T.* ludi, corbitoresque. quidam *f. duntaxat
ea dixerunt esse, quibus neutrum genus interesset ludorum. nam indictiva sunt, quibus
adhibentur non ludi modo, sed etiam desultores, quae sunt amplissima. Sex suffragia

BONIAN. *ante Atria* emendavimus ex loco simili in Tablinum, in quo est: Qui locus ante Atrium est. Verbum vero *coinquere*, quod in margine notavimus, et *attacta*, hausimus ex ipso antiquitatis fonte. nam in veteribus apud me inscriptionibus Fratrum Arvalium sic habetur: QVOD. AB. ICTV. FVLMINIS. ARBORES. LVCI. SACRI. D. D. ATTACTAE. ARDVERINT. EARVMQVE. ARBORVM. ADOLEFACTARVM. ET. COINQVENDARVM. etc. *Urs.* — 6) *Scelera-tus.*] Vide supra in *Orbius clivus.* *Urs.* — 7) *Scelerata.*] In exemplari plane est . . . s. i. Carmentalis dicitur. *Urs.* — 8) *Schedia.*] Notum omnibus quid sit apud Graecos σχεδιάζειν. *Urs.* 9) *Sexagenarios.*] Dionysius lib. 1. Antiq. Rom. *Εἴδωλα εἰς μορφὰς ἀνθρώπων εἰκονισμένα τριάκοντα τὸν ἀριθμὸν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς γεφύρας βάλλουσιν εἰς τὸ ῥεῦμα τοῦ τιβέριος, ἀργείους αὐτὰ καλοῦντες.* *Urs.* — 10) *Simpludiarea.*] Vide supra in *Indictivum funus.* notas D. T. *dumtaxat* significare

f. adiectae appellantur in equitum centuriis, quae sunt adfectae ei numero centuriarum, quas Priscus Tarquinius rex constituit.

f. is Sestertius dicitur quarta pars denarii, quo tempore his decussis valebat, id
est dupundius, S. || Sinistrae[1] aves, sinistrumque est sinistimum auspi- [145]
f. auspiciorum cium, i. quod sinat fieri. Varro l. V. epistolicarum quaestionum ait: A deorum sede
cum in meridiem spectes, ad sinistra sunt partes mundi exorientes, ad
dexteram occidentes; factum arbitror, ut sinistra meliora auspicia, quam
dextera esse existimentur. idem fere sentiunt Sinnius Capito, et Cincius. Senti-
f. quia multum aquae nare, satagere, dictum a sentina, quam multae aquae navis cum recipit, periclitatur.
Caecilius in Aethrione:

Cum Mercurio capit consilium, post quam sentinat satis.

Senatores[2] a senectute dici satis constat, quos initio Romulus elegit centum, quorum
consilio remp. administraret. itaque etiam Patres appellati sunt et nunc cum senatores ad-
f. ii esse iubentur, quibusque in senatu sententiam dicere licet. quia hi, qui post lustrum
conditum ex iunioribus magistratum ceperunt, et in senatu sententiam dicunt, et non vo-
cantur Senatores ante, quam in senioribus sunt censi. Senatus decretum a consulto
Aelius Gallus sic distinguit, ut id dicat particulam quandam esse senatus consulti, ut cum
provincia alicui decernitur, quod tamen ipsum senatus consulti est. Senis crinibus nu-
f. is bentes ornantur, quod his ornatus vetustissimus fuit. quidam quod eo Vestales virgines
f. spondeant ornentur, quarum castitatem viris suis sponoe . . . . a ceteris. Sentes, cum
constet esse spinas, et Afranius in Abducta dixerit:

f. lupa. Quam senticosa verba pertorquet turba;

pro spinosis accipi debet. Senium, a senili acerbitate et vitiis dictum, posuit Caecilius in Hymnide:

Sine suam senectutem ducat utique ad senium sorbitio.

Senonas, Gallos Verrius ait existimari appellari, quia novi venerint ex || transal- [146]
pina regione, *ac primum appellatos* ξένους postea Senon*as*. *Septentriones*[3] septem
stellae appell*antur a septem b*obus iunctis, quos trio*nes a terra rustici* appellent, quod
iunc*ti simul terram arent*, quasi terriones. *quidam a septem stellis*, quod id astrum
Graec*i ἅμαξαν dicant*, *quia habet* partem quand*am temonis specie*. *Unde ait* Ennius:
Superat *temo stellas*. *Sed* et physici eum situm *septem stellarum* conten . . .
f. contemplati. templati, sep*tentriones dici* aiunt, quod ita sunt *sitae septem stellae*, ut ternae proxi-
mae *specie efficiant velut* trigona. Scensas *antiqui dicebant*, *quam* nunc caenas.

opinor. *Urs.* — 1) *Sinistrae.*] Videndus Plutarchus in Problem. Pro *a deorum sede*, in margine emendavimus, *auspiciorum sede*, ex loco simili apud Varronem in lib. 5. de Ling. Lat. in quo sic est: *Auspiciorum endo sede.* sic enim est in manuscripto libro, pro *auspicio orando sede.* nam quae sequuntur, *in templo auspiciis*, glossemata sunt. Videndus Livius lib. 5. et Dionysius lib. 2. *Urs.* In superioribus lege: *sinistrumque et sinistimum ausp.* — 2) *Senatores.*] Agellius lib. 3. cap. 8. Livius lib. 23. et 26. *Urs.* — 3) *Septentriones.*] Ennii versus dimidiatus habetur apud Varronem in lib. 6. de Ling. Lat. *Urs.* — 4) *Septimontium.*] Vide supra in *Sacrani*. *Urs.* — 5) *Sifus.*] Verbum, cuius extrema tantum littera in exemplari reliqua est, putamus fuisse, *Praetoris;* tantum enim spatii relictum est. vel si magis placet, *curatoris.* utrumque in veteribus legum fragmentis reperitur. In lege Mamilia apud scriptores de limitibus agrorum sic est. Deque ea re curatoris, qui hac lege erit, iuris dictio, reciperatorumque datio, addictio esto. cum curator hac lege non

quae autem *nunc prandia*, *pro caenis* habebant, et pro caenis *vespernas appellabant.* Signa, ut rerum, ita *quoque res ipsae dicuntur*, aut lapides, aut *fictile*, *aut si qua eiusmodi* adhuc aliqua. et *signa dicuntur*, *quae sculpantur* etiam. Sed *pocula etiam in quibus sunt* simulacra ad effigies, *sigillata.* ***Sequester*** is dicitur, qui inter aliquos, *qui certant*, *medius*, *ut* inter eos convenerit, *depositum ita tenet aliquid*, ut ei reddat, qui* id *deberi iure*, *sibi constiterit*. Cato in ea oratione, *quam habuit* de Indigitibus: Sinunt *miseros perire*, ut bona rapiant; aut *si superstites petant*, vi seques prodent*; et Plautus *Mercatore: Immo* sic sequestro mihi data *est* . . . . *Sepulchrum* est, ut ait Gallus *Aelius*, *in quo* mortuus sepultus est, quod antiqui *bustum appellabant*. hisque* cippis, aut aliqua *alia re*, *mortui* causa designatus est, intra *quos* sepultura est facta. Segnitia *dicitur*, *quod sine* || *nitendo quid utile*, *aut* honestum. Terentius: ***Enimvero Dave, nihil loci*** [147] ***est*** segnitiae, neque socor*diae.* ***Signare*** dicitur signis notare, *velut in pecoribus fit.* sed antiqui eo pro scribere *utebantur*, *unde et subsignare*, et consignare *invenitur positum*, *pro subscribere*, et conscribere. ***Septimontium***[4] *dies* appellatur mense *Decembri*, *qui dicitur in* Fastis Agonalia, *quod eo die in septem* montibus fiunt *sacrificia Palatio*, *Velia*, *Fagutali*, Subura, *Cermalo*, *Coelio*, *Opio*, Cispio. Sifus[5] *usurpatum est pro tubis* ipsis, id quod Graece *dicitur* σίφον, *in lege* rivalicia sic est, *quae lata fuit rogante* populum Ser. Sulpicio *Ser. F. Rufo: Montani*, paganive, *siphonibus aquam dividunto:* donec eam inter se *diviserint; Praetoris* iudicatio esto. Si*parium*[6], *quo in scaenis mimi* utuntur, dictum ait *Verrius a velamento*, quod vocetur *alias aulaeum.* ***Supparum*** appellant dolonem, *quod est velum minus in navi*, *ut* acation, maius. *supparum autem dictum ait Sinnius* Capito velut *separatum quod sit*, *disiunctumque a dolone* interioris *mali.* ***Sepultum*** morte, moroque** cum ait . . . . *de* L. Terentio, Tusci vici *magistro*, *significat* vivum de saxo Tarpeio *elatum*, *cum eo venisset* commissatum, quod *mero*, *id est*, *vino esset* coactus. Seplasia[7] *forum Capuae*, *in* quo plurimi unguentarii *erant. in Pisonem* Cicero: Seplasia[8] *mehercule*, *ut dici* audiebam, te ut primum aspe*xit Campanum* consulem repudiavit. Sati*cula*[9] *oppidum* in Samnio captum est: quo *postea coloniam* deduxerunt Triumviri M. || Valerius Corvus, Iunius Scaeva, P. [148] Fluvius* Longus ex S. C. Kal. Ianuariis P. Papirio Cursore, C. Iunio. II. Cos. Segesta[10], quae nunc appellatur, oppidum in Sicilia est, quod videtur Aeneas condidisse praeposito ibi Egesto, qui eam Egestam nominavit. sed praeposita est ei S littera, ne obsceno no-

*f. quoi

*f. sequestro dent.

*f. isque

**f. meroque

*f. Fulvius

erit, tunc quicumque magistratus in ea colonia, municipio, praefectura, foro, conciliabulo iure dicundo praeerit, eius magistratus de ea re iurisdictio. iudicisque datio, addictio esto. *Urs.* — 6) *Siparium.*] Isidorus lib. 19. cap. 3. Capitonis sententiam de siparii etymo confirmare videtur, cum inquit: Siparium genus veli unum pedem habens, quo inniti navigia solent in navigatione, quoties vis venti languescit, quod ex separatione existimant nominatum. *Urs.* — 7) *Seplasia.*] In exemplari est . . . . . . *on. m. Cicero.* quod puto fuisse, *in Pison. meminit Cicero. Urs.* — 8) *Seplasia.*] Nonius in Seplasium, adductis ex Varrone exemplis, ostendit antiquos dixisse *Seplasium* neutro genere, et *Seplasiam* feminino. *Pomponius Adelphis* citatur ab eodem Nonio in Datatim. Vide in *Seplasia. Urs.* — 9) *Saticula.*] In exemplari plane est . . . . *iam.* ex quo facimus, *coloniam. Urs.* — 10) *Segesta.*] Hermolaus in Plinium lib. 3. cap. 8. legit obsceno *omine*, pro eo quod est in exemplari, *nomine. Urs.*

mine appellaretur, ut factum est in Malvento, quod Beneventum dictum est, et in Epidamno, quod usurpatur Dyrrachium.

Seliquastra sedilia antiqui generis appellantur D littera in L conversa, ut etiam in sella factum est, et subsellio, et solio, quae non minus a sedendo dicta sunt. Silus
f. susum appellatur naso s. rusus versus repando. unde galeae quoque a similitudine silae dicebantur. Silvii sunt appellati Albani reges a Laviniae filio, quem post excessum Aeneae gravida relicta, timens periculum, et suae vitae, et eius, quem utero gerebat, in silvis
f. Iulo latens, enixa est. qui restitutus in regnum est post mortem Ascanii, praelatus Iulio fratris filio, cum inter eos de regno ambigeretur. Sertorem quidam putant dictum a
f. afferat prendendo, quia cum cuipiam adserat manum educendi eius gratia ex servitute in libertatem, vocetur adsertor. cum verisimilius sit dictum, qui sereret quid, ac potius adsertorem a serendo cepisse nomen, cum aliquem serat petendo in libertatem eandem, qua ipse sit, id est iungat, quia fruges cum seruntur, terrae iungit, quod totum Verrius ἀπιθάνως introduxit. Seges dicitur ea pars agri, quae arata et consita est, a serendo vi-
f. Histrica, delicet. Serilla Verrius appellari putat navigia Histricia ac || Liburnica, quae lino [149] ac sparto condensantur, a conserendo et contexendo dicta. quia dicat Pacuvius in Niptris:

f. subscus Nec ulla subcus* cohibet compagem alvei:
sed suta lino, et sparteis serillibus

cum περιφραστικῶς, et ficto vocabulo usus sit pro funiculis, qui sparto conseruntur.
f. Idibus Servorum[1] dies festus vulgo existimatur Idus Aug. quod eo die Ser. Tullius, na-
f. serva tus servus aedem Dianae dedicaverit in Aventino, cuius tutelae sint cervi, a quo** cele-
**f. quorum ritate fugitivos vocent cervos. Sero sapiunt Phryges, proverbium est natum a Troianis, qui decimo denique anno velle coeperant Helenam, quaeque cum ea erant rapta, reddere Achivis. Sispitem[2] Iunonem, quam vulgo sospitem appellant, antiqui usurpabant, cum ea vox ex Graeco videatur sumpta, quod est σώζειν. Sultis, si voltis
f. A. sodes significat, composito vocabulo. ita, ut alia sunt, si audes; sis, si vis; plicet** in loco †;
**f. ilicet, ire licet; scis licet ††, scias licet; equidem (equo) ego quidem. Ennius:
†f. A. illico, ††f. scilicet, Pandite sulti genas, et corde relinquite somnum.

1) *Servorum.*] Exemplar habet *cervos*, pro eo quod alii *servos* ediderunt. nos antiquam scripturam retinemus, tum quod cervi dicuntur fugitivi, tum quod ita est apud Martialem in libro vetustissimo apud me: At nunc pro cervo etc. vide Petrum Crinitum lib. 19. cap. 8. cuius loci admonuit me Petrus Victorius. *Urs.* — 2) *Sispitem.*] Verum est quod ait Festus Iunonem ab antiquis dictam Sispitem. nisi quod in numismatibus est, IVNO SISPITA. ut hic quoque videatur legendum *Sispitam*, et *Sospitam*. *Urs.* — 3) *Saturno.*] Supra in *Saturnia* sic scriptum est: Ara dicata Saturno ante bellum Troianum videtur, quia apud eam supplicant apertis capitibus. *Metelli Pont. Max.* de quo hic Festus, meminit Macrobius lib. 3. cap. 13. *C. vero Claudii Auguris*, Livius lib. 45. cum inquit: Augur C. Claudius mortuus, in eius locum Augur creatus T. Quinctius. Quod autem inaugurationi eius, qui Augur creatus esset, alius Augur adesse solitus sit, et Festi reliquiae indicant, et verba Metelli huius confirmant, quae sunt in indice 4. apud Macrobium; quibus inaugurationem Lentuli Flaminis Martialis ita describit. A. d. 9. Kal. Sept. quo die Lentulus Flamen Martial. inauguratus est, domus ornata fuit, triclinia lectis eburneis strata fuerunt. duobus tricliniis Pontifices cubuerunt Q. Catulus. M. Aemilius Lepidus. D. Silanus. C. Caesar Rex sacrorum. P. Scaevola Sextus. P. Cornelius. P. Volumnius. P. Albinovanus. et L. Iulius Caesar Augur qui eum inauguravit. De huiusmodi inauguratione ita Livius lib. 27. L. Aquillius Augur creatus, inauguratusque et lib. XXX. Fabius Maximus Augur annos 42. etc. in locum eius in-

Setius* a sero videtur dictum. Accius in Amphitryone: *f. serius

Si forte paulo, quam tu veniam setius**. **f. serius.

Sedum, alii **sadum**, appellant herbam, quam Opillius Aurelius sesuvium vocari ait, eamque in tegulis seri, nec quamobrem id fiat, indicat. **Specus** feminino genere pronuntiabant antiqui. ut metus et nepos; tam hercules, quam masculino stirpis, ut* frons, ut Ennius:

Tum causa* sub monte alte specus inius† patebat††.** *f. stirps aut *f. casu **f. altae †f. intus ††f. patebant.

et Pacuvius in Chryse:

Est ibi sub eo saxo penitus strata harena ingens specus.

Spondere antea ponebatur pro dicere, un||de et respondere adh*uc* [150] *manet*, *sed postea* usurpari coeptum est *etiam in promissio*ne alterius. **Subditu*s* *di*-*citur is*, *qui in demor*tui, (in demortuis) i*udicis locum iudex* datur his*, qui eum h*a*-*buerant iudicem dumta*xat in eandem rem, *vel litem*. ***Saturno***[3] sacrificium fit capi*te aperto*. *Eius autem sacro* Metellus Pont. *Max. cum Claudium Augurem iussis*set, adesset[4], ut eum *tunc adhiberet Ser. Sul*pici Ser. F. inaugu*rationi: ille autem excusa*ret se, sacra sibi fam*iliaria obstare*, *quibus sup*plicandum esset capite *operto: Saturno autem* esset futurum, ut cum ap*erto capite res sacra* facienda esset: Ponti*fex illum multavit:* Claudius provocavit. *sed cum reconciliatus Pon*tifici esset Claudius fa*miliae sacris peractis*, Saturno sacra fecit rel*igione solutus*. ***Sa*xum Tarpeium** appel*latam aiunt partem mon*tis, qui ob sepultam Ta*rpeiam ibi virginem*, *quae* eum montem Sabinis *prodere pacta erat*, *ita* nominatus est. vel *ab eo*, *quod quidam nomine* L. Tarpeius Romulo *regi cum propter rapt*as virgines adversa*retur*, *in ea parte*, *qua sa*xum est, de noxio poena *sumpta*, *Tarpeium dictum*, noluere funestum locum *cum altera parte* Capitoli coniungi. **Scaptia**[5] ***tribus a*** nomine Urbis Scaptiae *appellata*, *quam Pedani* incolebant. **Stellatin*a***[6] *tribus dicta*, *non a campo* eo, qui in Campania est, sed eo, qui *parum abest ab urbe C*apena, ex quo Tusci profecti. S*tellatinum eum* campum appellaverunt. **Sabatin*a*** *a lacu Saba*te. **Sabini**[7] dicti, ut ait Varro *Terentius*, quod ea gens PP.*[8] praecipue colat deo*s: sive ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι*. **Sanqualis** *f. Penates

*f. iis,

augurat*us* Q. Fabius filius. Suetonius in Caio cap. 12. Deinde Augur in locum fratris sui Drusi destinatus, priusquam inauguraretur, ad Pontificatum traductus est. Saturnalibus itaque cum Ser. Sulpicius Rufus inaugurandus esset, eius autem inaugurationi Metellus Pont. Max. C. Claudium Augurem adesse iuberet, excusavit se Claudius, quod sacris familiae suae impeditus esset, quibus sacrificandum foret operto capite, cum Saturno, aperto res sacra facienda esset. eaque de causa multatum a Pontifice Claudium provocasse, deinde reconciliatum esse. De sacris *familiae Claudiae*, Festus supra in *Propudianus*. Porcus, inquit, Propudianus, qui in sacrificio gentis Claudiae velut piamentum, exsolutio omnis contractae religionis est. Macrob. lib. 1. cap. 16. Sunt praeterea feriae propriae familiarum, ut *Claudiae familiae*, et si quas ferias proprias quaeque familia ex usu domesticae celebritatis observat. *Urs.* — 4) Lege *adesse.* — 5) *Scaptia.*] Scaptiam oppidum in Latio cum aliis numerat Plinius. addidimus autem in fragmento supplendo, *Pedanos* ex Livio qui ait ob Pedanos civitate receptos, tribum additam Scaptiam. *Urs.* — 6) *Stellatina.*] De Capena urbe, et Capenatibus populis in Tuscia ad lucum Feroniae, videndus Plinius lib. 3. a quo Stellates quoque inter Tusciae populos numerantur; pro *urbe Capena*, fortasse melius adderetur, *regione Capena*. *Urs.* — 7) *Sabini.*] In argenteis denariis Sulpiciae gentis D. P. P. deos Penates significat. De Sabinis tamen, quod Penates deos praecipue colerent, non memini me legisse. *Urs.* — 8) p̄p̄ sic Pr. P̄P̄. sic Ven.

porta appellata est || ab avi sanquali. ideoque eodem est nomine, quo avis [151]
f. tacere ipsa appellatur. Silere, tangere significat, ficto verbo a s littera, quae initium eius vocis est. Sellae Curulis[1] locus in Circo datus est Valerio Dictatori, poste-
f. posterisque riusque eius honoris causa, ut proxime sacellum Murciae spectarent, unde aspiciebant spectacula magistratus. Sontica[2] causa dicitur a morbo sontico, propter quem,
f. Cato de re Floria. quod est gerendum agere desistimus. M. Porcius lato de re: A. Atili quid dicam causae extitisse, timidus ne sis, an impedimento tibi causam sonticam
f. stillae fuisse? Stiricidium quasi stillicidium, cum stellae, concretae frigore, cadunt. Cato pro C. . . . nihilominus voluit semper de stiricidio in re praesenti cognoscere, atque etiam statuere. Sacramento[3] dicitur quod iuris iurandi sacratione interposita actum est. Unde quis sacramento dicitur interrogari, quia iusiurandum interponitur. Cato in Q. Thermum de X. hominibus: Tunc vero ibi aderunt, ne mala facinora, bona fide, aut scelera nefaria fierent, qui dicerent sacramento, traderentur, lege aestimarentur. Siremps ponitur pro eadem, vel proinde quasi similis res ipsa. Cato in dissuadendo legem, quae postea relicta est: Et praeterea rogas ut quemquam adversus ea, si populus condemnaverit, siremps lex siet, quasi adversus legem fecisset. Spiciunt[4], antiquos dixisse sine praepositione testis est Cato in ea, quam habuit in Q. Thermum de septem hominibus: Ut solent evitare sonivios, nisi qui sempiterni sunt, quos dum occurrant, ne spiciunt, ne-
f. M. que ratos, esse volunt. Spatiatorem[5], erratorem Cato in An. || Cae- [152]
lium si se appellavisset: In coloniam me hercules scribere nolim, si trium vi-
f. Triumvir rum sim, spatiatorem atque fescennium[6]. Stata[7] sacrificia sunt, quae
f. sacrilegio certis diebus fieri debent; Cato in ea, quam scribsit de L. Veturio, de sacrificio commisso, cum ei equum ademit: Quod tu, quod in te fuit, sacra, stata solemnia, capite sancta deseruisti. Solemnia sacra dicuntur, quae certis temporibus annisque fieri solent. Serra proeliari dicitur, cum assidue acceditur, recediturque neque
f. Sive ullo consistitur tempore. Cato de re militari: Sine forte opus sit cuneo, aut globo, aut forcipe, aut turribus aut serra, uti adoriare. Stercus ex aede Vestae XVII. kal. Iul. defertur in angiportum medium fere clivi Capitolini, qui locus clauditur porta stercoraria. tantae sanctitatis maiores nostri esse iudicavere. Summissiorem aliis aedem Honoris, et Virtutis C. Marius fecit, ne si forte officeret auspiciis pu-

1) *Sellae curulis.*] Livius lib. 2. Valerio Dictatori super solitos honores locus in Circo ipsi, posterisque ad spectaculum datus. ex his verbis Festi locum concinnavimus. *Urs.* — 2) *Sontica.*] Catonem de Re Floria citat Agellius lib. 10. cap. 13. cum autem in exemplari . . . . *ibi causam sonticam* . . . . . satis apparet, A. Atili vocandi casum esse. *Urs.* — 3) *Sacramento.*] In exemplari sic est . . . . . *t scelera nefaria fie* . . . . ab operis autem impetrare nequivimus, ut hae litterarum reliquiae ad fidem exemplaris ederentur. *Urs.* — 4) *Spiciunt.*] Cato de decem hominibus contra Thermum citatur a Festo saepe, et ab Agellio lib. 13. cap. 24. de septem hominibus non inveni. ut fortasse pro *septem* hic quoque *decem*, scribendum sit. *Urs.* — 5) *Spatiatorem.*] Macrobius lib. 3. cap. 14. Sic nimirum M. Cato senatorem non ignobilem Coelium, spatiatorem, et fescenninum vocat. hic locus apud Macrobium aliter legitur, sed corrupte. *Urs.* — 6) *fescenninum* Ven. Sc. — 7) *Stata.*] Agellius lib. 7. cap. 22. habet ut hic Festus, *sacrificio.* supra tamen in *Prohibere Comitia*, scriptum est, *sacrilegio.* et ita in epitoma Pauli. *Urs.* — 8) *Sa-*

blicis, Augures eam demoliri cogerent. **Sex Vestae** sacerdotes constitutae sunt, ut populus pro sua quaque parte haberet ministram sacrorum, quia civitas Romana in sex est distributa partis, in primos secundosque Titienses, Ramnes, Luceres. **Salinum** cum sale in mensa ponere figulis religioni habetur, quod quondam in Esquilina regione figulo, cum fornax plena vasorum coqueretur, atque ille proxime eam convivatus, super modum potus, somno esset oppressus cum convivis suis, praeteriens quidam petulans, ostio patente ex mensa salinum coniecit in fornacem: atque ita, incendio excitato, figulus cum suis concrematus est. **Sacramentum**[8], aes significat, quod poenae nomine penditur, sive eo quis interrogatur, || sive contenditur. id in aliis rebus quinquaginta assium [153] est, in aliis rebus quingentorum inter eos, qui iudicio inter se contenderent. qua de re lege L. Papirii Tr. pl.* sanctum est his verbis: **Quicumque Praetor post hoc** fa**ctus erit, qui inter cives ius dicet, tres viros Capitales populum rogato, hique**† **tres viri**†† . . . quicumque* . . . cti erunt. sacramenta ex** . . . iudicantoque eodemque iure sunto, uti ex legibus, plebeique scitis exigere, iudicareque (esse), esseque oportet. sacramenti autem nomine id aes dici coeptum est quod et propter aerarii inopiam, et sacrorum publicorum multitudinem, consumebatur id in rebus divinis. **Sextantarii**[9] asses in usu esse coeperunt ex eo tempore, quod* propter bellum Punicum secundum, quod cum Hannibale gestum est, decreverunt patres, ut ex assibus qui tum erant librarii, fierent sextantarii (per quos cum solvi coeptum esset) et* populus aere alieno liberaretur, et privati quibus debitum publice solvi oportebat, non magno detrimento adficerentur. Septuennio quoque (anno)* usus est, ut priore numero**, sed id non permansit in usu, nec amplius processit in maiorem. **Senacula** tria fuisse Romae, in quibus senatus haberi solitus sit, memoriae rededit† Nicostratus in libro, qui inscribitur de Senatu habendo. unum, ubi nunc est aedis Concordiae inter Capitolium et Forum; in quo solebant magistratus D. T.†† cum senioribus deliberare. alterum, ad portam Capenam. tertium, citra aedem Bellonae, in quo exterarum nationum legatis, quos in urbem admittere nolebant, senatus dabatur. **Scholae** dictae sunt, non ab otio ac vacatione omni, sed quod, ceteris rebus omissis, vacare liberalibus studiis pueri debent, ut etiam ludi appellantur, in quibus minime luditur, ne tristi || aliquo nomine fu- [154] *giant pueri suo fungi munere.* **Subici** ar*ies dicitur*, *qui agitur*, *ut caedatur*. quod fit, ut ait Cincius *in libro de officio iuris*consulti, exemplo At*heniensium*, *apud quos* expiandi gratia aries *inigitur ab eo*, *qui sc*elus admisit, poenae p*endendae loco*. *Spe-*

*f. Militum
**f. posthac
†f. iique
††f. A. Capitales
*f. A. ex h. l. fa.
**f. A. igunto
*f. quo
*f. ut
*f. A. quod eo
**f. nummo.
†f. prodidit
††f. dumtaxat

cramentum.] *Post hoc*, alii mutarunt in *post hac*. quae sane lectio confirmatur testimonio antiquitatis. est enim in legum fragmentis ita: CENSORIBVS. QVEICVNQ. POSTHAC. FACTI. ERVNT. potest etiam emendari, *post h. l. r.* id est, posthac legem rogatam. quae sane formula frequens est in eisdem legum fragmentis. Quod autem paulo post in exemplari deerat, supplevimus ex earumdem legum reliquiis, in quibus est: II. VIR. QVI. EX. H. L. FACTVS. CREATVS. VE. ERIT. Unde nos fecimus, *treviri capitales quicumque ex hace lege facti erunt.* nam HACE LEGE plane in legibus alibi incisum est. Quod in fine addit Festus *sacramenti nomine id aes dici* etc. confirmatur a Varrone, qui ait, ab eo sacro dictum. id enim aes sacris cedebat. *Urs.* — 9) *Sextantarii.*] Hermolaus legit, *quo per bellum Punicum secundum.* paulo post legendum: *ut ex assibus*, *qui tum erant librarii*, *fierent sextantarii*, *ut populus aere liberaretur etc.* et post *septuennio quoque*, *quod eo usus est ut priore nummo.* Sed haec in margine notavimus. *Urs.*

ciem quam nos dicimus, *εἶδος Graeci dixerunt. Plat*on quidem idean; *nobis species pro eadem po*nitur. **Sesterti**[1] *nota apud antiquos fuit* dupondi, et semissis. *unde*
*f. auctus *sestertius dictus quod semis*tertius. Sed auctos* est *bello Punico secundo.* apud antiquos autem *denarius, et quinquesis in usu* erant, et valebant de*narius denos asses, quadrigat*i, bigati; quinquesis *quinos. sed uterque auctus* est, numerum aeris perdu-
f. productum ctum *esse aiunt lege Fla*minia minus solvendi, *cum aere alieno premere*tur P. R. **Solida sella**[2], ait *Verrius, sedere tum quis* iubetur, cum mane surgen*s, auspicandi gratia evigi*lavit, quod antiqui exprese, *nihilque ab int*eriore parte excavata*s, aut laxatas fa*ciebant sedes. quas s*edes, solidas ideo, quod* in his nihil erat conca*vum, maxime appella*bant, inquit Verrius, quod *scilicet essent totae.* absurde, ut mihi videtur, *cum omne id quod* sit totum, ait dictum solidum. ***Silatum***[3] *antiqui* pro eo quod
*f. sili nunc iantaculum dicim*us, appellabant*, quia iaiuni vinum soli* condi*tum ante meridiem* obsorbebant. **Suffragator*es***[4] *dicebantur apud* maiores, hi qui vulgo in usu *erant candidatis. nam ut mel*ius apparerent iuncta suffra*gia, suffragator* quem quisque fieri vellet, notabat a*pposito pun*cto, scribtis candidatorum hominum *nominibus.* Varro in L. VII. rerum humanarum *hoc tradit.* **Struppi**[5] vocantur in pulvinaribus *fasciculi* || *de verbenis facti, qui pro deorum* capitibus ponuntur. *S . . . . apud* [155] *ur*bem Calo Antistius *Labeo dici ait ma*gistratum publicum . . . . **Secespitam**[6] esse Antistius *Labeo ait, cultrum f*erreum, oblongum, man*ibrio eburneo, rotundo*, solido, vincto ad ca*pulum auro argentoque*, fixum clavis aeneis, aer*e Cyprio, quo Flamin*es, Flaminicae Virgin*es, Pontificesque ad sa*crificia utuntur. Ea*dem alias*
*f. reticulo *dicitur, qua* in sacrario utuntur. *sacraria namque in templis* rediculo* aeneo olim *saepiebantur, in quo* tubae relictae sunt, *per quas manibus sacr*a tangere licet. est *hoc in templo Bonae deae:* sed et in aliis locis: et *sunt velut repagula* quaedam. ita secespitae di*cuntur duobus modis.* ***Secius*** est, quod secespita secatur *libum, seu placenta, qu*ae soleat necessariis sa*crificiis adhiberi.* **Suffimenta** sunt, quae *faciebant ex faba, milio*que molito, mulso spars*o. ea diis dabantur eo tempore*, quo uvae calcatae *proelo.* ***Serpsit***, *usi sun*t antiqui pro serpserit, *unde videntur serp*ulae dictae, quas nunc ser*pentes dicimus ex Gra*eco, quia illi ἑρπετὰ, nos *pro aspiratione eorum*, S littera posita, ut ἕξ, *sex*, ἑπτὰ, *septem.* **Suffibulum** est vestimentum al*bum, praetextum*,

1) *Sesterti.*] Vide in *Sextantarii. Urs.* — 2) *Solida sella.*] Vide in *Silentio surgere.* et in *Silere.* videndus etiam Livius lib. 10. *exprese* unico *s*, antiqua scriptura. *Urs.* — 3) *Silatum.*] *Iantaculum*, et *iaiuni* est in exemplari. Glossarium item habet: Iantat *ἀκρατίζει.* Iantaculum *ἄκρατον.* quam quidem scripturam in aliis etiam manuscriptis libris vidimus. *Urs.* — 4) *Suffragatores.*] Porphyrio in Horatii versum in poetica: Omne tulit punctum. Antiqui, inquit, suffragia non scribebant, sed puncto notabant. Idem refert epigramma incerti poetae de punctis suffragiorum. Ciconiarum Rufus iste conditor, Hic est duobus elegantior Plancis, suffragiorum puncta non tulit septem. Cicero pro CN. Plancio: Nam quod questus est plures te testes habere de Voltinia, quam in ea tribu puncta tuleris. Ex his locis Festi sententiam, sive potius Varronis, cuius verba referebat Festus, intelligere poteris. *Urs.* 5) *Struppi.*] Vide supra in *Stroppus. Urs.* — 6) *Secespitam.*] Sacrarium, ut apparet ex Festi reliquiis, templi locus dicebatur secretior, ut adytum, ad quem nulli erat aditus, nisi sacerdoti. Serv. lib. 2. Aen. in eo res sacrae reponebantur. Ulpianus Dig. L. 1. tit. 8. Sacrarium, inquit, est locus, in quo sacrae res ponuntur, quod etiam in aedificio privato esse potest. saepiebatur autem sacrarium secespita, hoc

*qua*drangulum, oblongum, quod in *capite Virgines Vest*ales cum sacrificant semper *habere solent*, idque fibula comprehenditur. ***Silentio surgere ait*** dici, ubi qui post mediam *noctem auspi*candi causa ex lectulo suo *si*lentio *sur*rexit, et liberatus a lecto, in solido *se posuit*, *se*detque, ne quid eo tempore deiciat, *rursusque* se in lectum reposuit: hoc enim est *proprie si*lentium, omnis vitii in auspiciis va || cuitas. Vera- [156] nius ait, non utique ex lecto, sed ex cubili, ne* rursus se in lectum reponere necesse esse. **Sarpiuntur** vineae, id est putantur; ut in XII.: **Quandoque sarpta, donec dempta erunt.** **Summanalia**, liba farinacea in modum rotae finctae*. **Suffuerat**, sub eodem tecto fuerat. **Scribtum** lapidem esse ait, et ita vocari, Antistius Labeo in agro Menullino* divinam rem faceret**. **Se quamque** seorsum quamque. **Sanates** dicti sunt, qui supra infraque Romam habitaverunt. quod nomen his fuit, quia cum defecissent a Romanis, brevi post redierunt in amicitiam, quasi sanata mente. itaque in XII. cautum est, ut idem iuris esset Sanatibus quod Forctibus id est bonis, et qui nunquam defecerant a P. R. **Sublucare** arbores est ramos earum supputare, et veluti suptus lucem mittere; conlucare autem, succisis arboribus locum implere luce. **Spurcum** vinum est, quod sacris adhiberi non licet, ut ait Labeo Antistius l. X. commentarii iuris pontificii, cui aqua admixta est, defructumve*, aut igne tactum est, mustumve ante, quam defervescat. **Septimontio**, ut ait Antistius Labeo hisce montibus feriae: Palatio, cui sacrificium, quod fit, Palatuar dicitur; vilae* cui item sacrificium; Faguali**, Suburae, Cermalo†, Oppio, Coelio monti, Cispio monti. Oppius autem appellatus est, ut ait Varro rerum humanarum l. VIII. ab Opita†† Oppio Tusculano, qui cum praesidio Tusculanorum missus ad Romam tuendam, dum Tullus Hostilius Veios oppugnaret, consederat in Carinis, et ibi castra habuerat. similiter || Cisitum* a Laevo Cispio [157] Anagnino, qui eiusdem rei causa eam partem Esquiliarum, quae iacet ad vicum Patricium versus, in qua regione est aedis Mefitis, tuitus est. **Sistere fana** cum in urbe condenda dicitur, significat loca in oppido futurorum fanorum constituere. quam* Antistius Labeo ait in commentario XV. iuris pontificii, fana sistere esse lectisternia certis locis et diis habere. **Subigere*** arietem in eodem libro Antistius esse ait dare arietem, qui pro se agatur, caedatur. **Bene sponsis**, beneque volueris in precatione augurali Messala augur ait significare spoponderis, volueris. **Serpula** serpserit, ait idem Mes-

*f. nec
*f. ficta, *vel* facta.
*f. A ubi scribae
**f. facerent.
*f. defrutumve
*f. Veliae,
**f. Fagutali,
†f. Germalo,
††f. Opitre
*f. Cispius
*f. Q.
*f. Subicere

est reticulo quodam aeneo, in quo tubae, seu tubi relicti erant, per quos manibus sacra tangere licebat. atque huiusmodi secespita utebantur tum in sacrariis, quae erant in templis, tum in iis, quae erant in aliis locis. erantque secespitae velut repagula quaedam. Quod autem *in templo Bonae deae* addidimus, intelligendum est non de sacrario Bonae deae, quod ultra Bovillas in via Appia fuit, cuius pro Milone Cicero meminit, sed de sacrario eo, quod fuit in aede Bonae deae in Aventino, cuius P. Victor facit mentionem. potest etiam hic locus ita resarciri: est secespita in templi sacrariis. sed et in aliis locis: et est velut clathrata fenestra quaedam. ita secespitae dicuntur duobus modis. nam de secespita, quae cultrum significat, sic Suetonius in Tiberio: Nam inter Pontifices sacrificanti simul pro secespita, plumbeum cultrum subiciendum curavit. *Rediculo* pro *reticulo* in exemplari exaratum est antiqua illa consuetudine ponendi d pro t, de qua supra. *tubae* etiam, non ut in aliis editionibus *nubae*, in eodem exemplari scriptum est. tubae autem pro tubis positum est. *cancella* in supplementum huius fragmenti nescio quomodo amanuensis culpa irrepsit. nos certe locum reconditae antiquitatis paene tenebris obrutum, quantum potuimus, in lucem revocavimus. *Urs.*

sala, serpens irrepserit. **Solino** idem ait esse consulo. **Suad ted** idem ait esse, sic te. **Stellam** significare ait Ateius Capito laetum, et prosperum, auctoritatem secutus P. Servilii auguris, (stellam) quae ex tamella* aerea adsimilis stellae locis inauguratis infigatur. **Sinistrum**[1] in auspicando significare ait Ateius Capito laetum et prosperum auspicium; aut* silentium, dubi** duntaxat vacat vitio. igitur silentio surgere cum dicitur, significat non interpellari, quo minus rem gerat. ad † sinistrum hortari quoque auspicia ad agendum, quod animo quis proposuerit. **Satis** verbum Verrio melius fuit praeterire, ut mihi videtur; quam tam absuri qui* opiniosuas de eo restare**[2]; quas sciens praeterii, tam hercules, quam de **scabro**, quod proximum sequebatur. **Stipatores**[3] ait dictos a stipa, quam mercedis nomine accipiant custodes cuiusque corporis. unde et stipam, quam* amphorae cum extruuntur, firmari solent; etiam stipites, qui ob eandem causam destituantur[4]. **Sollicitare** || quidam dictum putant, vel *ut citare ex* [158] *sollo*, *quod est* ex suo loco ac sententia *movere. sollum autem* quin significet locum, quis *dubitet? cum exsules* quoque dicantur loco *patriae suae pulsi.* **Tappete***[5] ex Graeco sum*psit tappe*tae, Ennius cum ait. *tappetem etiam dixit Turpi*lius in Demetrio. Le . . . . . *tappetem* veterem. sic tappete *neutro genere.* ***Terentum*** in campo Martio locum *Verrius ait ab eo* dicendum fuisse, quod *terra ibi per ludos* Secularis Ditis patris *ita leviter tera*tur ab equis quadrigari*is*, *ut eorum levis mo*tilitas* aequiparet mo*tus rapidos velocis Lu*nae. quod quam aniliter re*latum sit*, *cui*vis manifestum est. ***Taurii ludi***[6] *in*stituti dis Inferis ex *hac causa videntur.* Tarquinio regnante, cum *magna incidisset* pestilentia in mulieres *gravidas*, *earum* fetu si facti* sunt ex car*ne divendita populo* taurorum immolatorum. ob *hoc ludi Taurii* appellati sunt, et fiunt *in circo Flaminio*, *ne* intra muros evocentur dii *Inferi. Sed Taurios* ludos Varro ait vocari, quod *eis ludis discip*ulus pendens a doctore in c*rudo corio tauri* solitus sit impelli, atque us*que eo inibi cogi* docere, quoad consisteret, *et sola vir*tute talorum constaret pedu*m firmitas.* ***Tal**a***ssione**m in nuptiis Varro ait *sinum esse lani*fici τάλαρον, id est quasillum, i*ta enim so*litum appellari Talassionem. *at quidam* historiarum scribtor, Talassium ait *nomine* virum, rapta virgine unicae p*ulchritu*dinis, quod ei id coniugium fuerit fe*lix*, *boni* hominis* gratia nunc redintegrari. *Tribuni* || *cia*[7] *rogatione* [159] *l*ex Curiata fertur, quo Hanni*bal anno in conspectu* Romae cum esset, nec ex praesidi*is discedere liceret*, Q. Fabius Maximus Verru*cosus*, *id per TR. PL. et Ma*rcellus cos. fa-

*f. lamella *f. at **f. ubi †f. at *f. absurdas **f. recitare *f. qua *f. tappetae *f. mobilitas *f. fetus infecti *f. ominis

1) *Sinistrum.*] Vide in *Silere. Urs.* — 2) Lege: *quam tam absurdas atque opiniosas de eo res dare.* Ven. et Sc. sic proposuerunt: *quam tam absurdas opiniones suas de eo recitare.* — 3) *Stipatores.*] Non video cur *destituantur* mutandum sit in *constituantur*, vel *destinantur.* nam C. Gracchus in oratione de legibus promulgatis apud Agellium lib. 10. cap. 3. usus est eo verbo in eodem significatu, cum inquit: Idcirco palus destitutus est in Foro, eoque adductus suae civitatis nobilissimus homo M. Marius, vestimenta detracta sunt, virgis caesus est. et Varro: Si eorum colla in furcas destitutas incluserit. *Urs.* 4) *constituantur vel destinantur* marg. Ven. Scal. — 5) *Tapete.*] Turpilius apud Nonium neutro genere protulit, cum dixit, Glabrum tapete. Festus tamen ait masculino genere usum fuisse. *Urs.* — 6) *Taurii ludi.*] Vide in *Talipedare. Urs.* — 7) *Tribunicia.*] Lex Curiata de imperio militari magistratibus designatis mandando, ferebatur ab eo, qui eos magistratus designasset. Quantum autem ex his reliquiis divinare licet, videtur Festi sententia talis fuisse. Bello Punico secundo cum Annibal ad urbem accedens, portae Capenae appropinquasset, et quasi in conspectu Romae iam esset, et ob id non liceret

cere *instituerunt*, *ut notavit* Aelius in XII. *significationum verborum.* *Trisulcum* fulgur fuit *ab antiquis dictum*, *quia* id, aut incendit, *aut afflat*, *aut terebrat.* Togatarum *duplex genus: praetextarum*, *hominum* fastigio; quae *sic appellantur*, quod togis praetextis *remp. administrent.* tabernariarum, quia *hominibus excellentibus* etiam humiles *permixti*, *ut sunt plagiarii*, servi denique et *cauponae ex tabernis* honeste prodeant *persaepe.* *Tauras* [8], vaccas steriles *appellabant*, *ait Verrius*, quae non magis pariant, *quam tauri. sed verosimilius* sit ex Graeco *dictas*, *quia Graeci vaccas*, *ταύρας* appellant. Todi sunt *aves parvae*, *et todilli*, quarum m.[9] Plautus in *Syro*, *cum ait:*

Cum extritis talis, cum todillis *crusculis.*

Tubilustria quibus diebus adscribtum in *Fastis est*, *cum in atrio* Sutorio agna tubae *lustrantur. ab eis* tubos appellant, quod genus *lustrationis ex* Arcadia Pallanteo* translatum *esse dicunt.* Tuditantes, tundentes, *negotium tundentes* significare ait Cincius, *id est agentes.* *Ennius* l. II.: *f. Accadiae Pallanteo, vel Arcadia a Pallante

Haec inter se totum** *vi tuditantes.* **f. tota

et Lucretius item libro II.:

Nec *tuditantia* rem cessant extrinsecus ullam.

Tudites malleos appellant antiqui a *tundendo*, *quamvis* ali* crurib. tudites. Inde Ateius *Philologus* existimat Tuditano cognomen *inditum*, *quod* caput malleoli simile habuerit. *f. alii a tudibus

Tullios [10] *alii* dixerunt esse silanos, alii rivos, alii || vehementes proiectiones sanguinis* arcuatim fluentis, quales sunt Tiburi in Aniene. Ennius in Aiace: [160] *f. amnis

Aiax misso sanguine tepido tulii efflantes volant.

Topper [11] significare ait Artorius cito, fortasse, celeriter, temere*. cito, sic in Nelei carmine: *f. mature

Topper fortunae commutantur hominibus.

(citius) sic C. Naevius:

Capesset flammam Volcani cito*. *f. topper.

sic in eodem:

Namque nullum peius macerat* humanum**, quamde mare saevum.
Viret† cui sunt magnae, topper confringent inportunae unde††.

*f. macit
**f. homonem,
†f. vires
††f. undae.

magistratibus ex praesidiis discedere, Q. Fabius, et M. Marcellus cos. quia ipsi ad Urbem venire, et populum rogare de imperio novis magistratibus mandando metu imminentis Annibalis non poterant, egerunt id per Tribunos plebis, atque ita Tribunicia rogatione legem Curiatam latam fuisse. quae potius lex Tributa, vel ut verius dicam, Plebiscitum appellari debuisset. locus sane difficilis, et mutilato exemplari obscurus. Q. Fabius et M. Marcellus cos. eduntur anno 539. Aelius Gallus in libris Significationum verborum, quae ad ius pertinent, citatur supra in *Postliminium.* *Urs.* — 8) *Tauras.*] Videndus Varro lib. 2. de re rustica. cap. 5. *Urs.* — 9) Lege *meminit.* — 10) *Tullios.*] Paulus in epitoma manuscripta. *Tullios alii dixerunt esse silanos*, *alii rivos*, *alii vehementes proiectiones sanguinis arcuatim fluentis*, cetera ut Festus. In antiquo lexico Latino-Graeco, *Silvanus* exponitur κρουνός et ita fortasse legendum tum hic, tum apud Cornelium Celsum. Quid si pro *sanguinis* legamus *amnis*? quia sequitur, quales sunt Tiburi. sed nihil temere mutandum. *Urs.* — 11) *Topper.*] *Mature*, *pro temere* in margine posuimus, quia ita est infra. *Homonem* autem pro *humanum*, ex Ennii versu: Miserum mandebat homonem. et supra in

(fortasse) sic Coelius l. VII.: **Ita uti se se quisque vobis studeat aemulari in statu fortunae reip.** (eadem re gesta.) **topper nihilo minore negotio acto, gratia minor esset.** fortasse, sic Accius in Io:

*f. pater istam eiecit foras.

Topper, ut fit, patris teneicit iras * [1].

(Ennius vero sic.) Topper, fortasse valet in Enni et Pacuvi scriptis. apud Ennium est:

Topper quam nemo melius scit.

Pacuvius:

Topper tecum sit potestas faxsit, si mecum velit.

*f. at

ad * in antiquissimis scriptis celeriter, ac mature. in Odyssia vetere:

Topper facit homines utrius fuerint.

*f. Circes,

Topper citi ad aedis venimus Circae *, **simul duona eorum portant ad navis millia.**

*f. indidem ** f. Tubicines

alia in isdem * inserinuntur [2]. **Tibicines** ** etiam hi appellantur, qui sacerdotes viri speciosi publice sacra faciunt, tubarum lustrandarum gratia.

Torrens [3] participaliter pro exurens ponitur, ut est apud Pacuvium in Antiopa:

Flammeo vapore torrens terrae fetum exusserit.

*f. quamvis

significat etiam fluvium, subitis imbribus concitatum, qui alioqui siccitatibus exarescit. quius * aquam ipsam, quae fluit, flumen recte dici ait Aelius Gallus l. II. quae ad ius pertinent. ceterum volgi consuetudine utrumque iam dici flumen, et perennem || flu- [161]
vium et torrentem. **Torum**, ut significet torridum, aridum, per unum quidem R antiqua consuetudine scribitur, sed quasi per duo R scribatur, pronuntiari oportet. nam antiqui nec mutas, nec semivocales litteras geminabant, ut fit in Ennio, Arrio, Annio. **Turmam** equitum dictam esse ait Curiatius quasi terimam: quod terdeni equites ex tribus tribubus, Titiensium, Ramnium, Lucerum fiebant. itaque primi singularum decuriarum decuriones dicti, qui ex eo in singulis turmis sunt etiam nunc terni. **Torreri** a torro *, deductum proprie significat siccare, atque arefacere. sed usurpatum est iam pro eo, quod sit igne urere. Plautus:

*f. Torrere a torreo. *f. una aedepol

(In) **una edet** * **opera in furnum calidum condito, atque ibi torreto.**

*f. Turrhenos

Turannos * [4], Etruscos appellari solitos ait Verrius, a Turrheno duce Lydorum, a cuius gentis praecipua crudelitate etiam tyrannos dictos. **Tyria maria** in proverbium deductum est; quod Tyro oriundi Poeni adeo potentes maris fuerunt, ut omnibus mortalibus navigatio esset periculosa. Afranius in Epistola:

Hunc serrium autem maria tyria conciet.

Torvitas a ferocia taurorum dicta est. Pacuvius in Armorum iudicio:

Feroci ingenio torvus praegrandi gradu.

Hemona, ita habetur: Homonem, hominem dicebant. Versus Attii in Io fortasse ita legendus: *Topper, ut fit, patris ten'eicit ira*, vel, *Pater istam eiecit foras.* Verbum *inserinuntur* omissum est in editione Augustiniana, quo antiqui usi sunt, pro *inseruntur.* *Urs.* — 1) *patris tunc eicit iras* Ven. Scal. — 2) *Inveniuntur* Ven. Sc. sed in margine notatum in vetere Cod. esse *inserviuntur*, pro quo coniectura addita *inseruntur.* — 3) *Torrens.*] Varro lib. 1. de re rust. cap. 2. Verum enim illud Pacuvii: Sol si perpetuo sit, aut nox, flammeo vapore, aut frigore, terrae fructus omnes interire. *Urs.* — 4) *Turannos.*] Paulus in epitoma manuscripta. *Turanni Etrusci dicti a Thurenno duce Lydorum, a cuius gentis perpetua crudelitate etiam tyranni sunt dicti.* *Urs.* —

et:

Cum recordor eius ferocem, et torvam confidentiam.

Turbelas* dixisse antiquos, quas nunc turbas appellamus, testis est Plautus in Pseudolo: *f. turbellas

Quo alto* et quantas soleam turbelas dare. *f. Quales,

Tutulum[5] vocari aiunt Flaminicarum capitis ornamentum, quod fiat vitta purpurea innexa crinibus et extructum in altitudinem. quidam pileum lanatum forma metali[6] figuratum, quo Flamines ac Pontifices utuntur, eodem nomine vocari. Ennius:

li || baque fictores argaeos, et *tutulatos.* [162]

Tuor video; Tueor, defendo *in usu olim fuit.* sed iam promiscue utuntur, *et ponitur tue*or, pro video; et contueor, *pro defendo.* *Tu*g*u*ria[7] a tecto appellantur *domicilia rusticorum* sordida. Afranius in V*irgine:*

Sordidum tugurium est turpe.

*Caecilius in Hyp*obolimaeo:

Habitab*at in tugurio, sine o*perculo.

quo nomine *Valerius in explanat*ione XII. ait etiam . . . . *signi*ficari. Tuscum vicum *ceteri quidem omnes scrip*tores dictum aiunt ab *eo, quod Porsena rege* descendente* ab obsi*dione*, *remanserint* Romae, locoque his dato, *ibi habitaverint Veientes* fratres Celes et Vibena, *unde post eiecti*, *quod* Tarquinium Romam secum max*ime reducere cupi*erint. M. Varro, quod ex C*oelio in eum locum deducti* sint. Toxicum dicitur cerva*rium venenum*, *quo* quidam perungere sagit*tas soliti sunt.* Caecilius in Gamo: *f. discedente

Ut hom*inem miserum* toxico transegerit.

Afra*nius in* . . . .

uxorium istud toxicum mit*tite.*

Tuscos quidam dictos aiunt a Tusco *rege Hercu*lis filio. Alii quod unici studii si*nt sacrificiorum*, ex Graeco, velut *θυοσκόοι*. *Unde Tusculum* ab eadem causa sacrificiorum, v*el quod aditum dif*ficilem habeat, id est, *δύσκολον*. *Tumulum Stilo* Aelius sic definit: Tumulus est *cumulus arena*e editus secundum mare fluctibus in *altum ele*vatus. unde similiter et manufac*tus et na*turalis proprie dici potest. Tumult*uarii*[8] milites, dicuntur lecti ob subitum t*imorem*, *un*de etiam tumultum dici ait Verrius, quia *non aliunde* is ornatur*, quam ab Italicis et Gallicis h*ominibus* || *qui immine*nt Italiae. [163] itaque nullum *tumultum*, *praeter*quam Gallicum, aut domesticum *nominabant.* *Thomices Graeco* nomine appellantur *canabi impoliti*, et sparto leviter tortae *restes*, *ex quibus funes* fiunt. Lucilius: *f. oriatur

Vidimus *vinctum thomice can*abina.

5) *Tutulum.*] In exemplari ita plane est: *formam e tali*, unde in edititione Augustiniana, *forma e tali* impressum est, cum *forma metali* scribendum fuisset. Varro lib. 6.: Tutulati dicti hi, qui in capitibus habere solent, ut metam. Tertullianus in lib. de pallio: Tunc certissime supra omnes exuvias augusta vestis superque omnea apices, ac tutulos sacer suggestus deducit oculos. in vulgatis tamen *titulos*, sed corrupte legitur. Vetus etiam apud me inscriptio habet: APONIAE. A. TVTVL. ORNATRICI. *Urs.* — 6) *Forma e tali* Ven. Scal. — 7) *Tugurium.*] Valerius in explanatione XII. citatur in verbo Sanates. *Urs.* — 8) *Tumultuarii.*] Videndus Servius initio lib. 8. Aen. *Domesticum* autem Festus dicit, quem Cicero lib. 8. Philipp. appellat *Ita-*

f. Opilius Opillus Aurel*ius ait moll*em pulvillum, quem in *collo habent*, *restis ne l*aedat, thomicem voc*ari*. *Tongere Aelius Sti*lo ait noscere esse, *quod Praenestini tongi*tionem dicant, pro no*tionem. significat et la*tius dominari. Ennius:

Alii rhetorica tongent.

et vincere *etiam quandoque* videtur significare.

Tesca[1] *Verrius ait* loca augurio design*ata*, *quo term*ino finis in terra auguri. Op*ilius Aureli*us loca consecrata ad *augurandum scrib*sit. sed sancta loca undique *saepta docent* Pontificis libri, in quibus *scriptum est*. *Templum*que sedemque tescumque *sive deo*, *sive deae* dedicaverit, ubi eos acc*ipiat volentes*, propitiosque. Hostius belli *Histrici l.* I.:

per gentes alte aetherias, atque *avia tesca*,
*f. volabis *per*que violabis* templa antiqua *deum*.

*Cicero v*ero aspera difficilia aditu *dixit*, *cum ait:*

*L*oca aspera, saxa tesca tuor.

*Accius in Phil*octeta:

Quis tu es mortalis, *qui in desert*a, et tesqua te adportas loca?

Tonsillam[2] *ait* esse Verrius palum dolatum *in acumen*, *et* cuspide praeferratum, ut *f. configi existi*mat*, *quem* cum figi* in litore navis re*ligandae* causa. Pacuvius in Medio**:

**f. Medo. †f. tonsillam Access*i ad* eam, et tosillam† pegi laeto in litore.

Accius Phinidis[3]:

††f. laeto Tacete, et tonsillas lit*o*r*e l*a*edo*†† edite.

Tonsam Ennius signi || ficat remum, quod quasi tondeatur ferro cum ait l. VII.: [164]

Poste recumbite, vestraque pectora pellite tonsis.

item:

Pone petunt, exin referunt ad pectora tonsas.

et in Asota:

Alius in mari vult magno tenere tonsam.

Thymbraeum Apollinem Vergilius a monte Thymbraeo appellavit, qui est in agro *f. Tolleno Troiano. Tolenno* est genus machinae, quo trahitur aqua, alteram partem praegravante pondere, dictus a tollendo. Tolerare, patienter ferre. Accius in Neoptolemo:

f. Haud Aut quisquam potis est tolerare acritudinem.

Ennius l. II.:

f. caedi, Ferro se caede, quam dictis his toleraret.

Toles tumor in faucibus quae per deminutionem tonsillae dicuntur. Tullianum, quod dicitur, pars quaedam carceris, Ser. Tullium regem aedificasse aiunt. Taxat[4] verbum *f. iis, **f. arbitriove †f. ius sit ponitur in his*, quae finiuntur, quoad tangi liceat. in litibus quoque arbitrove** cum proscribitur, quoad ei iussit† statuendi. Taxatio dicitur, quae fit certae summae. a tan-

licum. Locum hunc ad verbum suae integritati restitutum arbitramur. *Urs.* — 1) *Tesca.*] Accii versus apud Varronem lib. 6. corrigendus ex eo, quem hic citat Festus; atque ita legendus: *Quis tu es mortalis, qui in deserta, et tesca te adportes loca? loca enim quae sint, designat, cum dicit. Hephaesti lares* etc. nam verbum *praestolare* ita mutavimus. *Lemnia* vero, quod bis positum est, videtur adiectum. *Urs.* — 2) *Tonsillam.*] *Phinidis* non est mutandum in *Phoenissis:* nam haec Accii tragoedia citatur a Nonio pluribus locis, in quibus manuscripti

gendo autem dici etiam scaenici testimonio sunt, qui taxatores dicuntur, quod alter alterum maledictis tangit. Tabernacula dicuntur a similitudine tabernarum, quae ipsae, quod ex tabulis olim fiebant, dictae sunt, non ut quidam putant, quod tabulis claudantur. Tagit. Pacuvius in Teucro:

Ut ego, si quisquam me tagit.

et tagam. Idem in Hermiona:

Aut non cernam, nisi tagam.

sine dubio antiqua consuetudine usurpavit. nam nunc ea sine praepositionibus non dicuntur, ut contigit, attigit. Tablinum[5] proxime Atrium locus dicitur, quod antiqui magistratus in suo imperio tabulas . . . . . . [6]. ||

Tabem eam, quae faceret tabescere, apud antiquos || usurpatum. Sallustius quoque frequenter, ut in Catilina, cum ait: Uti tabes plerosque civium animos invaserat. Et in lib. IV. historiarum: Qui quidem mos, ut tabes, in Urbem coierit*. Et Corvinius** pro Liburnia: Propter hanc tabem atque perniciem domus totius. Tabellis pro chartis utebantur antiqui, quibus ultro citro †, sive privatim, sive publice opus erat, certiores absentes faciebant; unde adhuc tabellarii dicuntur et tabellae missae ab imperatoribus. Tagax[7] surunculus a tangendo ††, cuius vocabuli Lucilius meminit: [187. 188]

*al. coniectus. **f. Cornificius. †f. citroque. ††f. tagendo.

Et mutonis manum perscribere* posse tagem**.

*f. manu perscabere. **f. tagacem.

Tages nomine Genii filius, nepos Iovis, puer dicitur discipulinam dedisse aruspicii duodecim populis Etruriae. Taminia, uvae sylvestris genus, videtur Verrio dicta, quod tam mira sit, quam minium. Talus in Sabinorum nominibus praenominis loco videtur fuisse. Talentorum non unum genus. Atticum est sex millium denarium. Rhodium et † Cistophorum quatuor millium et quingentorum denarium. Alexandrinum XII. †† denarium. Neapolitanum sex* denarium. Syracusanum trium** denarium. Rheginum victoriati †. Tamne eo usque, ut Aelius Stilo et Opillus †† Aurelius interpretantur. Itaque Afranius:

† f. septem millium. ††f. XII. m. *f. sex m. **f. III. millium. † f. Lacuna significata in Ven. Sc. †† f. Opilius.

Tamne arcula tua plena est aranearum?

Thaleae nomen dictum est* alis ab aetatis flore aiunt, alii quod carmina semper floreant. Talipedare antiqui dicebant pro vacillare pedibus lassitudine, quasi qui trahit pedes, ut talis videatur insistere, aut identidem tollere pedes. Tam significationem habet, cum ponimus, praepositivam quandam, cui subiungimus quam; ut cum dicimus: tam egregium opus tam parvo pretio venisse, || id est sic, ut apud Graecos quoque οὕτως ἀγαθόν. Item ex contrario ei dicimus: quam malus Homerus, tam bonus Cherylus* poeta est. At antiqui tam etiam pro tamen usi sunt, ut Naevius: [189]

*f. esse. *f. Choerilus.

Quid* si taceat, dum videat, tam etiam sciat, quid scriptum sit.

*al. Qui.

habent *Phinidae. Urs.* — 3) *Phoenissis* marg. Ven. Scal. — 4) *Taxat.*] Verbum *iussit*, mutavimus in *ius sit*, quod in legum fragmentis est antiquo modo scribendi, *IOVS. SIET. Urs.* — 5) *Tablinum.*] De *Atrio* vide supra in *Scribonianum. Urs.* — 6) Hic finitur Fragmentum Festi. Sequitur iam reliqua pars schedarum, quae apud Pomponium Laetum exstabant, Festi fragmento detractae. — 7) Lucili versus ita emendandus: *Et mutonis manu perscabere posse tagacem. Urs.*

Ennius:

Illae meae tam potis pacis potiri.

Titinius:

Bene cum facimus, tam male subimus, ut quidam perhibent viri.

Item:

f. Quam. Quanquam estis nihili, tam escator** simul vobis consului.

**f. ea me castor Tandem quom significat aliquando, interdum tamen ex supervacuo ponitur. ut apud Ter. in Phormione, quom ait:

Ita ne tandem uxorem duxit Antipho iniussu meo?

non enim hic tempus ullum significat. At Cicero etiam duplicat temporalem significationem, cum ait: Tandem aliquando. Tauri verbenaeque in commentario sacrorum significat ficta farinacea. Tama dicitur, cum labore viae sanguis in crura descendit, et tumorem facit. Lucilius: *

*al. Lucretius.

Inguenne existat, papulae, tama, neboa noxit.

Taenias, Graecam vocem sic interpretatur Verrius, ut dicat ornamentum esse laneum capitis honorari, ut sit apud Caecilium in Androgyno:

Sepulchrum plenum taeniarum, ita ut solet.

et alias:

f. qua Dum taeniam qui volnus vinciret.

Ennius in Alexandro:

Volans de caelo cum corona, et taeniis.

Accius in Neoptolemo:

al. e taeniis Decorare est satius, quam urbem exeneis.

Taedulum antiqui interdum pro fastidioso; interdum, quod omnibus taedio esset, ponere soliti sunt. Tatium occisum ait Lanivii* ab amicis eorum legatorum, quos interfecerant Tinini* latrones, sed sepultum in Aventiniensi laureto. Quod ad significationem verborum non magis pertinet, quam plurima alia, et praeterita iam, et deinceps || quae referentur. Taurorum specie simulacra fluminum, id est cum cornibus, [190] formantur; quod sunt atrocia, ut tauri. Talionis[1] mentionem fieri in XII. ait Verrius hoc modo:

*al. Lavinii *al. Tatiani

f. rapsit, al. rapit, Si membrum rapit, ni cum eo pacit, talio esto.

neque id, quid significat indicat, puto quia notum est. permittit enim lex parem vindictam. Tarquitias scalas, quas rex Tarquinius Superbus fecerit, abominandi eius nominis gratia ita appellatas esse ait volgo existimari. Tarpeiae esse* effigiem ita appellari putant quidam in aede Iovis Mettellina, eius videlicet in memoriam virginis, quae pacta a Sabinis hostibus ea, quae in sinistris manibus haberent ut sibi darent, intromiserit eos cum rege Tatio, qui postea in pace facienda caverit a Romulo, ut ea Sabinis semper

*al. etiam

1) *Talionis.*] Liber manuscriptus habet, *rapit*, pro *rupit*, ut fortasse *rapsit*, sit legendum. Vide supra in *Pacionem. Urs.* — 2) *Tappulam.*] Vide in *Sodales. Urs.* — 3) Lege: *meminit.* — 4) *Trientem.*] Pro verbo *decima*, magis placet *deditione.* et infra legendum: *Item si tres asses sunt, et quadrans, quartus dicitur* etc. — 5) *Tripudium.*] Desiderantur haec in aliis editionibus. Supra in *Puls*: Tripudium, inquit, id est terripavium. pavire enim ferire est etc. *Tri–*

pateret. Tam perit, quam extrema faba in proverbio est, quod ea plerumque aut proteritur, aut decerpitur a praetereuntibus. Tappulam[2] legem convivalem ficto nomine conscripsit iocoso carmine Valerius Valentinus, cuius m.[3] Lucilius hoc modo:

Tappulam rident legem concere* opimi. *f.congerae,

Termonem Ennius Graeca consuetudine dixit, quem nos nunc terminum hoc modo:

Ingenti vadit cursu, qua redditus termo est.

et:

Hortatore bono prius, quam finibus termo.

Trientem[4] tertium pondo coronam auream dedisse se Iovi donum scripsit T. Quintius Dict. . . . . quom per novem dies totidem urbes, et decimam* Praeneste cepisset. *f.deditione id significare ait Cincius in Mystagogicon L. II. duas libros pondo et trientem; qua consuetudine hodieque utimur, quom lignum bes alterum dicimus, id est pedem, et bessem latitudinis habens. et sestertium, id est duos asses, et semissem tertium. item si || tres asses sunt et* quadrans quartus ** . . . . . Tersum diem pro [191] *f. A. quadrans, sereno dictum ab antiquis, nec se habere rei auctorem ait. Teretinatibus a flumine **f. A. dicitur, ... Tripudium[5] . . . . ciis. in exultatione tripudiat . . . . a terra pavienda, nam pavire, est ferire, a quo et pavimenta. id ex Graeco, quod illi *παίειν*, quod nos ferire . . . . mum intactus usur . . . . . . Teminare, violare . . . . et contaminare, dictum videlicet . . ilintate. Teres est in longitudine rotundatum. quales asseres natura ministrat. Temetum, vinum. Plautus in Aulularia:

Cererin', Strobile has facturi nuptias? qui? quia temeti nihil allatum video.

Pomponius in Decima:

Non multi temeti, sed plurimi.

Novius in duobus Dossenis:

Sequimini praeminate, sequere, temeti timor.

idem in Funere:

Agite, exite, temulentum* tollite: * *al.* temulentiamque

et in Surdo:

Filias habeo temulentas, sed eccas video incedere.

Afranius in Consobrinis:

Pol magis istius temulentae, futilis.

Tintinnare est* apud Naevium hoc modo: * *al.* Titinnire

Tantum ibi molae crepitum faciebant, tintinnabant compedes.

et apud Afranium:

Ostiarii impedimenta tintinnire audio.

pudium dicebatur in auspiciis, videtur fuisse in exemplari. deinde Festus afferebat exemplum ex aliquo scriptore disciplinae auguralis. Quod autem addit *pavimenta* dicta esse a pavire, et pavire a Graeco *παίειν*, si verum est, verum erit et illud, paire pro pavire antiquioribus in usu fuisse, cum paimenta pro *pavimenta* in vetustissima inscriptione sit. *Urs.* — 6) *Titinnare.*] Pro *molle*, vel ut alii emendarunt, *mollem*, in schedis est *molae*, eaque vera lectio est. *Urs.*

al. aliud Tributorum[1] conlationem, quom sit alia in capite, illud ex censu, dicitur etiam quod-
dam temerarium, ut post Urbem a Gallis captam conlatum est, quia proximis XV.[2]
f. populus annis census alius non erat. Item bello Punico secundo M. Valerio Laevino, M. Clau-
al. potuit, dio Marcello cos. quom et Senatus, et populus in aerarium, quod habuit, detulit.

Tentipellium[3] Artorius putat esse calciamentum ferratum, quo pelles exten-
al. Primo. duntur, indeque[4] Afranium || dixisse in Promo: [192]

Pro manibus credo habere ego illos tentipellium.

Titinium ait Verrius existimare, id medicamentum esse, quo rugae extendantur, quom
dicat:

Tentipellium inducitur, rugae in ore extenduntur.

quom ille τροπικῶς dixerit. **Tignum** non solum in aedificiis, quo utuntur, appellatur,
sed etiam in vineis, ut est in XII.: Tignum iunctum aedibus, vineave, et con-
f. capulo capit ne solvito. **Tela** proprie dici videntur ea, quae missilia sunt. ex Graeco vi-
delicet translato eorum nomine, quoniam illi τηλόθεν missa dicunt, quae nos eminus.
sicut arma ea, quae ab humeris dependentia retinentur manibus, quoniam quidem non
minus in nobis eam partem corporis armum vocari existimandum est, quam . . . .
. **Tigillum** Sororium. **Vici**[5] appellari incipiunt ex agris, qui ibi villas non habent,
ut Marsi, aut Peligni. sed ex vicis partim habent remp. et ius dicitur, partim nihil eo-
al. habentur rum, et tamen ibi nundinae aguntur negotii gerendi causa, et magistri vici, item ma-
gistri paci[6] quotannis fiunt. altero, cum id genus aedificiorum definitur, quae continentia
sunt his opidis, quae itineribus, regionibusque distributa inter se distant, nominibusque
dissimilibus discriminis causa sunt dispartita. tertio, cum id genus aedificiorum definitur,
quae in oppido privo, id est, in suo quisque loco proprio ita aedificat, ut in eo aedi-
ficio pervium sit, quo itinere habitatores ad suam quisque habitationem habeat acces-
sum, qui non dicuntur vicani sicut hi, qui aut in oppidi vicis, aut hi, qui in agris
sunt, vicani appellantur.

Viget dictum videtur a vi agendo, sed non vi || agendis hostilibusque [193]
*f. celeriter **f. tendunt rebus, verum his, quae celer* . . . concitato animo ad bonam frugem ten** . .
† al. fecilitram . . . . **Voisgram** avem, quae se vellit. Augures hanc
eandem fucillantem † appellant . . . . **Vigintiquinque**[7] poenas in
XII. significat vigintiquinque asses. **Victimam**[8] Aelius Stilo ait esse vitulum, ob eius

1) *Tributorum.*] Opinor in exemplari fuisse, *census populus*, et deinde verbum *poplus* in *alius* mutatum. extant lectionis antiquae vestigia in schedis. *Urs.* — 2) *quinque* marg. Ven. Scal. — 3) *Tentipellium.*] *Indeque* pro *idem*, melius in schedis. *Urs.* — 4) *idem Afranio* Ven. Sc. — 5) *Vicis.*] In schedis integra lectio habetur, et emendata. Nam *paci*, antiqua scribendi consuetudine dictum est pro *pagi*. supra in *Orcus*. Per c, inquit, litterae formam, nihilominus c. usurpabant. et in columna Duilii *MACISTRATOS* reperitur et *LECIONES*. Reliqua etiam emendatiora in schedis: *Altero, cum id genus aedificiorum definitur, quae continentia sunt his oppidis, quae itineribus, regionibusque discriminis causa sunt dispartita.* et in fine, *in oppidi vicis*, et *vicani*, utroque loco habent schedae. — 6) *magistri paucique* Ven. Sc. cum signo lacunae. *pagi* in marg. Ven. Sc. — 7) *Vigintiquinque.*] Agellius lib. 20. cap. 1.: Si iniuria alteri faxit, vigintiquinque aeris poenae sunto. Sed aeris puto adiectum. Vide Plinium lib. 16. cap. 1. *Urs.* — 8) *Victimam.*] In schedis est, *ob hostes victos* pro *ad hostes victos*, parva mutatione. nam Augustiniana emendatio nimis abest ab antiqua scriptura. pro *vincta* in schedis est, *victa*. ut fortasse *vitta* scriben-

vigorem, alii autem, quae vincta ducatur ad altare: aut quae ad* hostis victos immoletur. *f. ob Vectigal, aes appellatur, quod ob tributum, et stipendium, et equestre, et ordinarium populo debetur. Viae sunt et publicae, per* . . . e omnibus licet. *f.A. quas ir privatae, quibus vetitum uti . . . praeter eorum, quorum sunt privatae . . . . vias muniunto. dionisam lapides sunt, qua volet, iumenta agito. Viatores appellantur, qui magistratibus apparent. eo quia initio omnium tribuum, cum agri in propinquo erant urbis, atque assidue homines rusticabantur, crebrior opera eorum erat in via, quam urbe, quod ex agris plerumque homines vocabantur a magistratibus. Verticulas, cum ait Lucilius, ita appellavit vertebras. Vernae, qui in villis vere nati, quod tempus duce natura feturae est: et tunc rem divinam instituerit Marti Numa Pompilius pacis concordiaeve obtinendae gratia, inter Sabinos Romanosque, ut vernae viverent, ne vincerent. Romanos enim vernas appellabant, id est ibidem natos, quos vincere perniciosum arbitrium Sabinis, qui coniuncti erant cum P. R. Vergiliae dictae, quod eorum ortu ver finitur, aestas incipit. Vastum[10] pro magnum. ponitur tamen et pro inani. Accius:

Iam hanc urbem ferro vastam faciet Peleus.

et Pacuvius: ||

Quales, scabres quod* inculta vastitudine. [194] *f. squale, scabre atque

Ve victis[11], in proverbium venisse existimatur, cum Roma capta a Senonibus Gallis aurum ex conventione et pacto adpenderetur, ut recederent, quod iniquis ponderibus exigi a barbaris querente AP. Claudio, Brennus rex Gallorum ad pondera adiecit gladium, et dixit: ve victis. quem postea persecutus Furius Camillus, cum insidiis circumventum concideret, et quereretur contra foedus fieri, eadem voce remunerasse dicitur. Vegrande significare alii aiunt male grande; ut vecors, vesanus, mali cordis, maleque sanus. alii, parvum, minutum, ut quom dicimus, vegrande frumentum. et Plautus in cistellaria:

Qui nisi itures[12] nimium is vegrandi gradu.

Vecors[13] est turbati et mali cordis. Pacuvius in Iliona:

Qui veloci superstitione cum vecordi coniuge.

et Novius in . . .

Coactus testimoniam[14] ex animo deturbat et Vecordiam.

Vapula Papiria, in proverbio fuit antiquis, de quo Sinnius Capito sic refert, tum dici

dum sit. nam boves auratis cornibus vittis ornati, et sertis ad aram ducebantur, praeterea Servius in 2. Aen. ita scribit: Solutae sunt hostiae, nam piaculum est in sacrificio aliquid esse religatum, ante enim ligabantur. Sed nihil mutandum censeo. *Urs.* Pro *ad hostis victor* marg. Ven. et Scal. *hostibus victis*, quae Augustini est coniectura, quam Urs. dicit. — 9) *Viae.*] Desideratur haec vox in aliis editionibus. in ea vero Festus agebat, ut ex reliquiis eius apparet, de viis publicis, et privatis. et antiquam legem referebat de viis muniendis, iisdemque lapide sternendis, ut quae stratae lapidibus essent, per eas iumenta agere liceret. Extat inscriptio in quodam denario Augusti: *QVOD. VIAE. MVNITAE. SVNT. Urs.* — 10) *Vastum.*] Videndus Nonius in *Vastitudine.* apud quem extat versus Pacuvii ex Teucro, quem hic Festus citat, ut nos emendavimus. *Urs.* — 11) *Ve victis.*] In schedis est *Brennus rex*, pro quo in margine alia manu, eius fortasse, qui schedas illas cum exemplari antiquo contulit, dux pro rex notatum est. et *pensum*, pro *appenderetur. Urs.* — 12) *iteres* Ven. Sc. — 13) *Vecors.*] Exempla Pacuvii, et Nonii desiderantur in aliis editionibus. *Urs.* — 14) *tristimoniam* Pr.

f. sibi solitum esse, cum vellent minantibus ibi significare se eos negligere, et non curare, fretos iure libertatis. Plautus in Feneratrice:

Heus tu in barbaria quod fecisse dicitur libertus suae patronae,
ideo dico . . . . liberta salve. Vapula Papiria.

in barbaria est, in Italia. Aelius hoc loco vapula positum esse ait pro dole; Varro, pro peri. teste Verentio in Phormione:

Num tu . . . . resipis verbero.

et Plauto in Curculione:

Reddin', an non mulierem prius,
quam te huic meae machaerae obicio mastigia?
f. Vapulare ego Vapula ergo te vehementer iubeo, ne me territes.

Vacerram[1] Aelius et alii complures vocari aiunt stipitem, ad quem equos solent religare. Ateius ve || ro Philologus hoc nomine significari maledictum magnae acer- [195]
bitatis, ut sit vecors et vesanus teste Livio, qui dicit:

f. malefice, vacerra. Vecorde, et malefica vecordia.

Vagorem pro vagitu, Ennius li. XVI.:

Qui clamor[2] oppugnantis vigore volanti.

Lucretius li. II.:

Et superantur, item miscetur funere vagor.

f. fracti Valvoli fabae folliculi appellati sunt, quasi vallivoli, quia vallo facti excutiantur. Vagulatio in L. XII. significat quaestio cum convicio: Cui testimonium defuerit, is tertiis diebus ob portum obvagulatum ito. Valgos Opillus Aurelius, aliique complures aiunt dici, qui diversas suras habeant. Plautus in Milite glorioso:

Qui talos vitiosos maiorem partem videas vagi salis:

et in Silitergo:

Sin ea mihi insignitos pueros pariat postea,
aut varum, aut valgum, aut compernem, aut paetum, aut bocchum filium.

Viere[3], alligare significat, ut hic versus demonstrat:

Ibant malaci viere Veneriam corollam;

unde vimina, et vasa viminea, quae vinciuntur ligata. Vermina dicuntur dolores corporis cum quodam minuto motu quasi a vermibus scindantur. hic dolor Graece στρόφος
A. verua. dicitur. Veruta[4], pila dicuntur, quod . . habeant praefixa. Ennius L. X. . . .

cursus quingentos saepe veruti.

Uruat[5], Ennius in Andromeda significat, circundat, ab eo sulco, qui fit in urbe condenda uruo aratri, quae sit forma simillima uncini a curvatione buris et dentis; cui praefigitur vomer. ait autem:

Circum sese uruat ad pedes a terra quadringentos caput.

1) *Vacerra.*] Pro *malefica vecordia* in versu Livii, nisi *malefice vacerra* legamus, non video cur Livium citet Festus. *Urs.* — 2) *Cui clamas* marg. Ven. Scal. — 3) *Viere.*] Haec quoque in aliis editionibus desiderantur. Ennii versus extat apud Varronem lib. 4. de Ling. Lat. apud quem *malaci* est, ut in schedis. *Urs.* — 4) *Veruta.*] Ennii versus deest in aliis editionibus nec in schedis integer habetur, aut emendatus satis. *Urs.* — 5) *Uruat.*]

Ungulus[6] Oscorum lingua anulus, ut . . . . . .

si quid monumenti nacta est, qui eorum requireret,
est ungulus quem ei detraxit ebrio.

Pacuvius in Iliona:

Repugnanti ego porro hunc vi detraxi ungulum;

et in Atalanta:

Sus|| pensum laevo brachio ostendo ungulum. [196]

Unciaria[7] lex appellari coepta est, quam L. Sulla et Pompeius Rufus tulerunt, qua sanctum est, ut debitores decimam partem . . . . dicebant antiqui, cuius color inficiendo mutatur, ut Ennius cum ait:

Cum illud, quo iam semel est imbuta veneno.

Ventabant dixisse antiquos verisimile est, cum et praepositione adiecta . . . . . adventabant. V.ntupum est, vel . . . . quod Graeci ὕειν dicunt. Venditiones dicebantur olim Censorum locationes; quod velut[8] publicorum locorum venibant. Viminalis et porta et collis appellantur, quod ibi viminum fuisse videtur silva, ubi est et ara Iovi Viminio consecrata. Vindex ab eo quod vindicat, quo minus is, qui prensus est, ab alio teneatur. Vineae, ut Verrius praecipit, quod vino feraces sint, etiam militares quaedam machinationes a similitudine appellantur. Vivatus et vividus a poetis dicuntur a vi magna. Vindiciae[9] appellantur res eae, de quibus controversia: quod potius dicitur ius, quia fit inter eos, qui contendunt *. Cato in ea, quam scribit L. Furio de aqua . . . . s. Praetores secundum populum vindicias dicunt . . Lucilius:

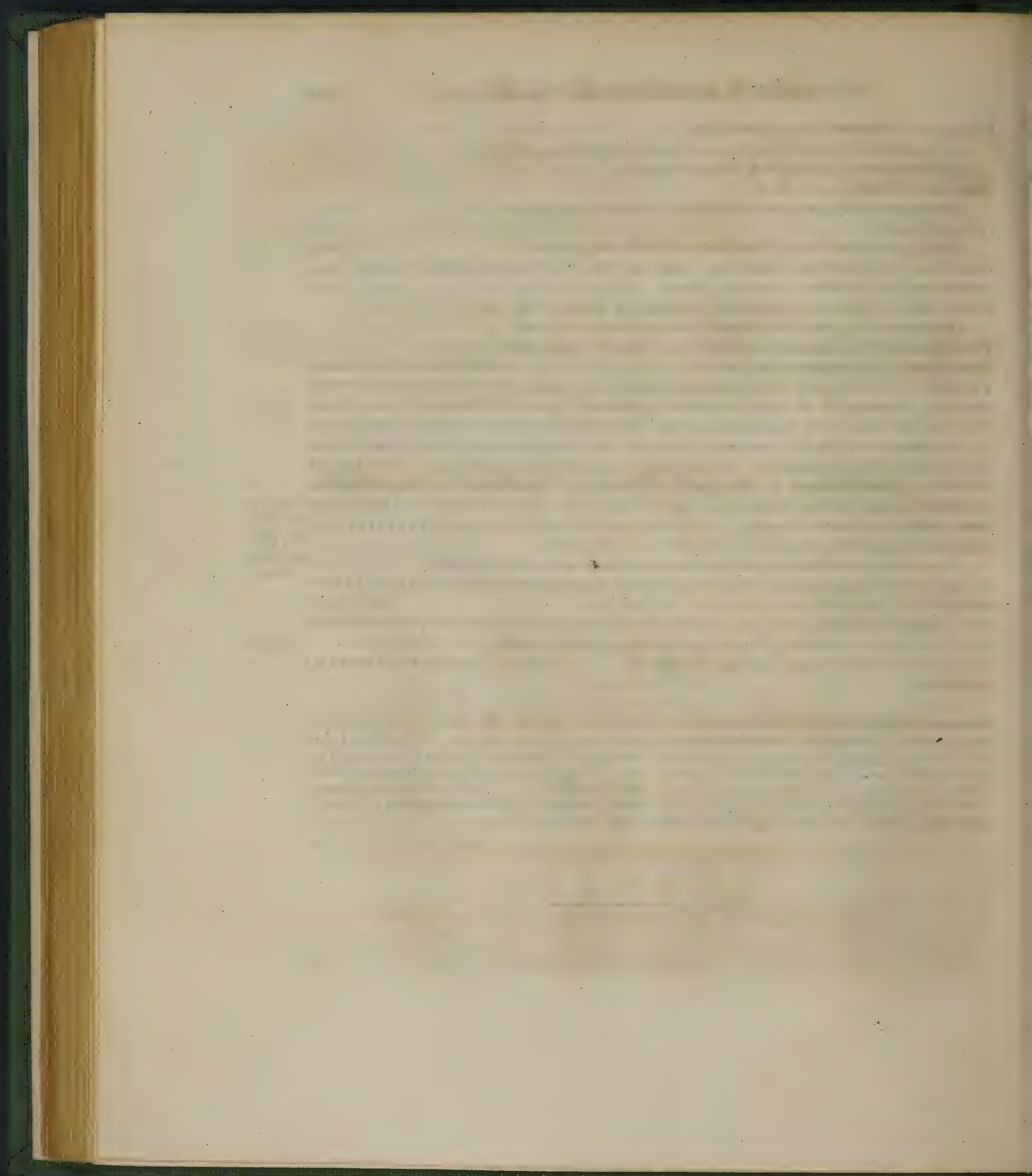
*f. aut potius dicuntur vindiciae inter eos, qui contendunt.

Nemo hic vindicias, neque sacra neque numen veretur.

de quo verbo Cincius sic ait: Vindiciae olim dicebantur illae, quae ex fundo sumptae in ius adlatae erant. at Ser. Sulpicius . . . . iam singulariter formato vindiciam esse ait, qua de re controversia est, ab eo quod vindicatur . . . . et in XII.: Si vindiciam falsam tulit, si velit is*, . . tor arbitros tres dato, eorum arbitrio . . fructus duplione damnum decidito.

*f. rei, sive litis.

Placidus in Glossis: Oburbas, circumscribis. dictum ab urbo. Versus Ennii emendatior in schedis. *Urs.* — 6) *Ungulus.*] *Nacta*, legendum. et *siquis requiret.* pro corrupto autem verbo, *elirio*, in schedis est, *ebrio*, quae vera lectio est. *Urs.* — 7) *Unciaria.*] Quae sequuntur, quo pertineant, quaerendum. incerta item sunt, quae post verbum *Ventabant*, habentur. *Urs.* — 8) *Velut fructus publicorum* Pr. Ven. Scal. — 9) *Vindicias.*] In exemplo XII. tabularum, quod in fine adducit Festus, schedae ante *arbitros* habent amplius dimidiatum verbum . . . . . *tor*, ut integrum fortasse fuerit, *Praetor*, et ita sit legendum, *Praetor arbitros tres dato.* *Urs.*

CORPUS
GRAMMATICORUM LATINORUM VETERUM

COLLEGIT AUXIT RECENSUIT
AC POTIOREM LECTIONIS VARIETATEM
ADIECIT

FRIDERICUS LINDEMANNUS
SOCIORUM OPERA ADIUTUS.

TOMI II. PARS II.

PAULI DIACONI EXCERPTA ET SEX. POMPEII FESTI
FRAGMENTA CONTINENS.

LIPSIAE,
SUMPTIBUS B. G. TEUBNERI ET F. CLAUDII.

CIↃIↃCCCXXXII.

PAULI DIACONI
EXCERPTA EX LIBRIS FESTI
DE
SIGNIFICATIONE VERBORUM
ET
SEXTI POMPEII FESTI
FRAGMENTA LIBRORUM
DE
SIGNIFICATIONE VERBORUM.

CUM
COMMENTARIIS ANTONII AUGUSTINI, FULVII URSINI,
IOSEPHI SCALIGERI INTEGRIS, ALIORUM EXCERPTIS,
QUIBUS SUAS NOTAS
ADDIDIT
FRIDERICUS LINDEMANNUS.

PARS II.

LIPSIAE,
SUMPTIBUS B. G. TEUBNERI ET F. CLAUDII.

CIↃIↃCCCXXXII.

COMMENTARII

IN

PAULLUM ET FESTUM.

SERENISSIMO DELPHINO

S. P. D.

ANDREAS DACERIUS.

Si mihi cum alio principe nunc res esset, eique Festi Pompei libros offerrem, mihi fortasse verendum foret, ne ille ditissimos antiquitatis Romanae thesauros, ignorans, velut inutile munus aspernaretur. Tibi vero eos hodie consecro, DELPHINE SERENISSIME, *qui non solum pleno gradu in literarum studiis processisti, sed intima quoque disciplinarum penetralia reserasti, et sic etiam incredibili semper nova discendi cupiditate teneris. Quare tuto augurari posse videor, fore ut volens propitiusque Festum Pompeium accipias, qui si non omnem sitim tuam explere, eam certe lenire possit, et liquidissimo salientium aquarum flumine temperare. Vera dico,* DELPHINE SERENISSIME, *inter praestantissimos scriptores qui res Romanas literis mandarunt, nullus est qui te plura bona doceat, imo et ipse solus est qui te multa doceat, cum aliis scriptoribus intacta, tum et superioribus nostris saeculis inaudita.*

Ipse quidem de verborum significatione in hisce commentariis acturum se profitetur, sed quamvis late pateant verborum significationes, differentiae, proprietates, eaque vera totius eloquentiae fundamenta dici possint, plus tamen habet in recessu, quam in fronte promittit. Nam si perdiscendum ius civile: si cognoscendae leges: si percipienda omnis antiquitas, senatoria consuetudo, disciplina Reipublicae, iura sociorum, foedera, pactiones: si caussa imperii cognoscenda, eorum omnium fontes tibi noster aperiet. Ille tibi duodecim tabulas explicabit, unde ius commune Galliarum manasse, iam diu est cum ex Iustiniani Imperatoris et promulgatis et compositis legibus cognovisti. Ille tibi eruet veneranda iuris Pontificii Romanorum, ritualium librorum, commentarii sacrorum monimenta: leges Regias interpretabitur, Romuli, Tatii, Numae, Servii Tullii: Augurales libros evolvet: auspiciorum cerimonias illustrabit, foedera et Saliaria carmina vix sacerdotibus suis satis intelligenda. Ille te Senatorum reliquorumque Magistratuum consuetudinem, ducum et imperatorum ritus, arcana imperii et militiae disciplinam docebit. In iis quaedam interiecta fateor, DELPHINE SERENISSIME, *quae te vix digna fortasse videantur, praesertim ea aetate qua nunc es, quaque iam ab invictissimo tuo parente in imperii partem ascitus, consiliorumque omnium particeps factus, nihil aliud tibi agendum proponis, quam ut eius divinam eloquentiam imiteris, sicut eius res gestas olim imitaberis cum factis tuis super omnes omnino imperatores tete compo-*

nes. Verum et illa ipsa non ingenia puerilia, sed altissimam exercere eruditionem ac scientiam possunt. Praeterea, ut Fabii verbis utar, Grammaticorum illae artes non obstant per eas euntibus, sed in iis haerentibus. Neque enim Caii Caesaris praestantissimi imperatoris dignitatem minuerunt, vel vim fregerunt editi de analogia libri. Viris principibus, non minora didicisse, sed maiora neglexisse, flagitium est. Tu igitur, Delphine Serenissime, *qui maximas animo disciplinas amplexus es, ne quam laudem vel Caesaribus ipsis reliquisse videaris, utere Festo Pompeio, seu, ut verius dicam, Verrio Flacco. Illum olim Augustus nepotibus suis praeceptorem elegit, et illum hodie sapientissimi Lodoici Magni iussu tibi et notis et emendationibus illustravi. Neque tam infelicem, si Deo placet, ei operam contulerim, ut non aliquando in maximis difficultatibus et densissimis tenebris quae nigrore suo eum occaecant, tibi facem praeluceam. Hoc si mihi contingat,* Delphine Serenissime, *totum illud flagrantissimo studia tua iuvandi tibique memet probandi desiderio est imputandum. Cum enim neque usu satis, doctrina et ingenio parum possim, ex desiderio illo mihi subsidium petivi, illud mihi in nocte vel atra lumen fuit, et haec omnia, qualiacumque sint, doctrinam, ingenium, industriam et exercitationem suppeditavit. Vale,* Delphine Serenissime, *et si aliquos, vel utilitatis, vel voluptatis fructus ex lucubratiunculis nostris percepturus es, mihi crede, eos annos tantum me vere vixisse existimabo, quos in laboribus istis consumpsero. Vale diu,* Delphine Serenissime, *mihique tibi nova subinde paranti fave.*

PRAEFATIO DACERII.

Postquam Illustrissimus et omnium virtutum emendatum exemplar, Carolus Sancta-Mauraeus Montauzerii Dux Serenissimi Delphini adolescentiae moderator factus est, Divinumque illum et omni sua cura dignum infantem gremio suo impositum suscepit, eo studia omnia contulit ut iis virtutibus alumnum suum imbueret, quae robustum quoque, et iam magnum principem, olim etiam, sed post multos annos, si Deo placet, maximum Regem, ab illa puerili institutione prosequerentur. Eum igitur omnibus disciplinis, et humanioribus praesertim literis instituendum curavit. Eaque semina ut profundiores radices agerent, Invictissimo et Sapientissimo Regi autor fuit, ut viris eruditis omnes Latinos auctores in usum Serenissimi Delphini, notis et interpretationibus illustrandos mandaret.

Nihil quidem, Serenissimo Delphino, deerat ad veram et solidam doctrinam adipiscendam. Praestantissimo Praeceptore utebatur Illustrissimo ac Reverendissimo Iacobo Benigno Bossuetio, Episcopo Condomensi, cui etiam in partem curarum ascitus Illustris et admodum Reverendus P. Daniel Huetius Abbas Alnetanus, omnium artium ad miraculum eruditus. Sed verebatur Illustrissimus Montauzerii Dux, ne cum olim praeceptoribus exemptus esset Serenissimus Delphinus, togamque mutasset, multa elaberentur quae illi sapienter tradita fuerant. Quare in consequentes annos hoc ei subsidium paravit.

Praeterea cum intelligeret Rex Sapientissimus non minus politicae quam belli artibus regna constare, suum esse duxit, quantum Imperii sui terminos protulisset, tantum etiam promovere artes politicas. Illudque ab eo ita praestitum est ut dubitari possit plusne industriae ei co-

ronis nectendis adhibeant, Mars, Pallas, Enyo, bellipotentia illa numina, an Apollo ipse omnisque Musarum chorus.

His accedit etiam, quod sic vere paternum in subditos animum se testari posse putavit Rex Optimus, si eis ad literas ita viam muniret, ut qui in re tenuissima essent, nihilominus vel minimo sumptu regiae institutionis participes esse possent.

Haec sunt, Lector, quae tecum communicata oportuit, nunc de Festo Pompeio et hocce meo instituto dicere aggrediar, si prius aliquid de Verrio dixero.

Ex Suetonio discimus Marcum Verrium Flaccum nobilissimum grammaticum sub Augusto floruisse, eiusque nepotibus praeceptorem electum in palatio docuisse. Multa scripserat, citantur enim eius libri *rerum memoria dignarum: De obscuris Catonis; De verborum significatione: Epistolae: Carmina*, et alia multa. Sed eorum fragmenta quaedam ad nos pervenerunt, quae sitim tantum nostram accendunt. Soli de verborum significatione libri integriores servati sunt cura Pompeii Festi qui eorum epitomen fecit.

Sexti Pompeii Festi aetatem incertam putant viri doctissimi, qui et eum multo antiquiorem faciunt, quam fuit. Sed Eruditissimus Vossius eum sub Imperatoribus Christianis vixisse vere coniecit ex eiusdem verbis in *supparus;* cum enim dicat supparos appellari vela linea in crucem expansa, inde recte colligitur eum iis temporibus natum quibus sacra crux in honore habita est. Certe dubitari non potest quin post Martialem et Canium vixerit, cum eos laudet. His argumentis alterum addi potest, Festum Pompeium a nullo autore citari qui ante ea tempora scripserit. Hic Verrii de verborum significatione libros breviavit, ibique intermortua et sepulta verba praeteriit. Cave tamen istos *de verborum significatione* libros eosdem esse credas ac eos qui dicuntur priscorum verborum cum exemplis. Viros doctos qui ita existimarunt in errorem induxit hic Festi locus male intellectus in voce profanum: *Cuius* (Verrii) *opinionem neque in hoc, neque in aliis compluribus refutare minime necesse est, cum propositum habeam ex tanto librorum eius numero, intermortua iam et sepulta verba, atque ipso saepe confitente nullius usus aut auctoritatis praeterire, et reliqua, quam brevissime redigere in libros admodum paucos. Ea autem de quibus dissentio, et aperte et breviter ut sciero scripta in his meis libris invenientur qui inscribuntur priscorum verborum cum exemplis.* Sed haec tantum innuunt Festi consilium fuisse in hisce libris *de verborum significatione*, Verrii Flacci eiusdem argumenti libros in epitomen redigere, praeteritis tantum verbis intermortuis, et sepultis. Tum et alterum volumen conficere *priscorum verborum cum exemplis*, ubi ea tantum referre cogitabat, quae in prioribus hisce de verborum significatione praeteriisset, et breviter ea de quibus dissentiret exponere. Et haec aliter intelligi non posse fatebuntur qui attendent Festum in hisce de verborum significatione libris neque Verrii reprehensionem instituere praeter quam in locis admodum paucis, neque multa verba intermortua aut sepulta referre, quae scilicet in alium locum reservabat, quod et ipse testatur alicubi. Audi illum in voce *Tatium: Tatium occisum ait Lavinii ab amicis eorum legatorum, quos interfecerant Tatiani latrones, sed sepultum in Aventino Laureto. Quod ad significationem verborum non magis pertinet, quam multa alia et praeterita iam et deinceps quae referentur.* Ubi cum dicat Festus se iam multa praeteriisse quae deinceps relaturus esset, aperte significat se ea omnia in libros *priscorum verborum* reservasse. Neque enim multa adhuc in libros *de verborum significatione* relaturus erat cum iam ad eorum metam pervenisset.

Necesse est igitur Festum scripsisse *de verborum significatione*, et *de verbis priscis.* Posteriores eius lucubrationes plane interciderunt, nescio etiam an umquam in publico visae sunt.

Dubitari certe potest an eas autor absolverit, vel e manibus suis emiserit, quamquam ad earum exemplum Fulgentius Placiades librum unum inscripsisse videtur: *Expositio sermonum antiquorum cum testimoniis.*

Libri *de verborum significatione* integri extitere usque ad tempora Caroli Magni, queis Paulus Diaconus Longobardus, homo confidentissimus et ineptissimus eos mutilavit, corrupit. Victo enim ac profligato Desiderio qui ultimus Longobardorum rex fuit, captus a Carolo Magno Imperatore, magnam et a victore et a posteritate se initurum gratiam putavit, si Sexto Pompeio Festo faceret quod ipse Verrio fecisset. Sed homo barbarus hunc scriptorem quo utiliorem lingua Latina non habet, ita accepit, foede laniavit, et inhonestis vulneribus confecit, ut cadaver pro homine, truncum pro corpore, semianimem pro vivo nobis reliquerit. Magno tamen favore et plausu exceptus est barbari mutilatoris liber, et loco Festi in omnibus bibliothecis substitutus. Unde brevi factum est ut verus Festi liber non amplius apparuerit. Unus tantum adhuc extabat cladis superstes, sed qualis incendio ereptus, consumptis vestibus, ustulatis membris, deformata facie, vel qualem ille.

— — — — — — *Laniatum corpore toto*
Deiphobum vidit, *etc.*

Ex Anton. August. *Ex Politian. Cent. 1. cap. 73.* Eius libri advecti ex Illyrico habuit aliquas pagellas Pomponius Laetus, ut Pius, ut Politianus scripserunt. Maiorem libri partem Manilius Rallus. Ab his Angelus Politianus librum accepit, agnovit et exscripsit. Pervenerunt reliquiae libelli ad Aldum Manutium, qui conatus est cum Pauli epitome eas coniungere et unum corpus ex duplicibus membris conficere. Simili ratione ex utroque libro confectus alter liber extabat apud Achillem Mafeum Bernardini Cardinalis fratrem, qui Aldino locupletior. Eum exscripsit vir eruditissimus Antonius Augustinus Episcopus Ilerdensis, et hoc amplius lectores admonuit, quae Festi, quae Pauli essent. Omnia quoque fragmenta quae habuerat ex bibliotheca Amplissimi viri Farnesii Cardinalis describi curavit, et commentariis illustravit. Post eum criticorum Princeps Iosephus Scaliger, huic autori emendando diligentissimam operam praestitit, multa vulnera sanavit et pauca alienae diligentiae reliqua fecisset si emendatiorem codicem nactus esset. Hunc secutus Illustris et de literis optime meritus Fulvius Ursinus, qui cum videret Antonium Augustinum, Farnesianum codicem, unde fragmenta sua descripserat, minus diligenter tractasse et in eo describundo multa praeteriisse, eundem et ipse inspicere voluit. Itaque cum eas reliquias ei arbitratu suo habere liceret, omnes notas et apices accurate secutus, et aliis usus auxiliis, quae divinare non possumus, brevi Romae librum publicavit, qui reliquis omnibus auctior et emendatior. Et unde postea propagatae omnes editiones, ubi magna ex parte suppletae lacunae.

Atque haec de Festi Pompeii variis casibus ad nostram aetatem dici potuere. Nunc quaedam subiicienda cur post tantos viros me expugnari passus sum ut eundem laborem aggrederer.

Sane priusquam onus subirem, Horatii consilio usus, quid valerent, et quid ferre recusarent humeri diu seduloque versavi. Sed etiam si me imparem cognoscebam, non ideo praesumpta desperatione animum omnino despondi. Mihi quidem arduum visum est perficere tantum opus, quod tanti viri non perfecissent, sed eo ipso quod tanti viri non perfecissent, inde mihi illud tentandi confidentia nata est. Praeterea cum multa in hoc ipso opere vidisset Scaliger, quae ne quidem subolverant Antonio Augustino: Multa Fulvius Ursinus quae Scaligerum et Augu-

stinum latuerant, et adhuc multa superessent, quae neque Fulvio Ursino neque Scaligero, neque Antonio Augustino in mentem venissent, mihi continuo ad exhortationem succurrit, *non capere id rerum naturam, ut quidquid non est factum ne fieri quidem possit.* Arbitratus sum itaque per multos labores multasque vigilias fieri posse ut fastigia quaedam adderem doctissimorum virorum inventis. Idque mihi facilius persuasi, cum re ipsa expertus sum me ex coniectura multa restituisse, quae mihi deinde Schedae approbaverunt. Neque ego hoc dico mei iactandi caussa, qui sum ab omni iactatione alienissimus et ingenioli mei tenuitatis plane conscius, sed ut ostendam in auctoribus recognoscendis et emendandis multa viris doctissimis quotidie elabi, quae sese postea viris mediocri ingenio perhibent. Addam et illud quoque, hic saepius a viris praestantissimis erratum esse, quia nemini unquam contigit non errare, et maius est quam ut convenire in humanam infirmitatem possit. Quare illis certe magna iniuria fieret, si eorum ingenii magnitudo hoc uno labore aestimaretur. Pauca eorum praestitit Antonius Augustinus quae praestare potuisset. In multis divinus Scaliger, sed dum ingenio suo nimium indulget, saepe nubes captat et nil minus quam Festum interpretatur. Fulvius Ursinus, reliquis felicior, utiliorem operam navavit, sed sic etiam Festum, non tam emendatum, quam emendandum et emendari facilem tradidit. Igitur rem actam me non acturum existimavi si similes conatus meos proferrem. Multum ab heroibus illis adiutum me fateor, multa tamen contra eorum sententiam sum interpretatus. Schedas et fragmenta a Fulvio Romae edita diligenter consului, literarum ductus, notas et apices anxie pervestigavi, unde consecutus sum ut tuto pronuntiare possim nullam bonam Festi editionem extare, nullam quae truncata non sit et parte sui mutila. Maiora quam credi possit menda sustuli, horrendas traiectiones detexi, quae ab iis natae sunt qui Festi verba alphabetico, ut vocant, ordine disposuerunt. Festus enim, ut solebant illi veteres, primam literam indicasse contentus, nulla observata serie, voces omnes ab eadem litera incipientes in eundem locum contulit. Deprehendi etiam alterum et ex eodem fonte natum errorem. Verbum *ait*, quod apud Festum saepe solum legitur, in Schedis semper ad superiora pertinet, ubi nomen autoris ad quem illud *ait* referendum, verum postea ordine turbato, viri docti ita de Verrio simpliciter et absolute loqui Festum credidere: et de Verrio illud *ait* semper interpretati sunt, cum de alio quovis autore saepius esset intelligendum. Multa supplevi, nonnulla addidi in aliis editionibus praetermissa. Neque tamen Festum Pompeium integrum praestare ausim, cum videam quaedam a Grammaticis citari quae hic frustra quaeras. Sic alicubi me legisse memini Festum interpretatum esse vocem *Abilam, montem altum.*

Hoc quoque monendus es, lector, divisionem Festi aliam fuisse. Ista enim, ut singulae literae libros singulos contineant Aldi est, non Festi, qui ante M. literam XII. libros confecit. Liber XIII. incipiebat in medio literae M. ante vocem *Mulus.* Inde usque ad literam O. libri duo continebantur. Initio literae O. incipiebat liber XVI. Initio literae Q. liber XVII. In medio literae R. liber XVIII. ante vocem *rideo.* In medio literae S. liber XIX. ante vocem *Scirpus.* Liber ultimus duas ultimas literas amplectebatur T. et V.

E variis lectionibus quae omnium editionum margines insederunt, illas tantum in notas reieci quae mihi alicuius momenti visae sunt. Reliquis facile est carere. Ego sane ita semper existimavi variarum lectionum multiplicationem locorum corruptelam citius parere, quam eorum emendationem. Habes lector quibus te fere volebam. Reliqua omnia ipse melius cognosces. Ita tamen velim existimes me tibi potius exorsam, quam detextam telam tradere. Quare cum in

errores meos, nimis fortasse multos, incurres, fac memineris me ea aetate haec scripsisse qua etiam errari cum excusatione aliqua potest. In reliquis si nonnulla sunt quae tolli mereantur, quaeque te vel utilitate vel amoenitate sua delectare possint, nil deprecor quin tibi continuo in animum succurrat: Neque in bona segete nullum esse spicum nequam, neque in mala non aliquod bonum. Vale.

CLARISSIMO VIRO

IOANNI MONLUCIO

EPISCOPO COMITIQ. DIENSI AC VALENTINO

IOSEPHUS SCALIGER

IUL. CAESARIS F.

S.

Nemo est, saltem qui sese hominem meminerit, quem non aliqua discendi cupiditas teneat, IOANNES MONLUCI, vir clarissime. Pauci quidem sunt, fateor, qui aliquid bene sciunt: omnes tamen hoc unum affectant, ut aliquid scire videantur: cum in dispari felicitatis eventu, pari discendi studio ducantur. Id cum in omnibus, quaecumque agunt, aut moliuntur homines, semper patuerit, in nullo tamen eius rei illustrius exemplum, quam in literarum studiis elucescit. *Caetera enim, quaecumque animos nostros cognitionis desiderio tangunt, nescio quomodo finibus suis contenta, et quasi pomerio finita esse videntur. Sola literarum voluptas infinita est, copia inexhausta, sitis immoderata.* Mitto vetera illa ingenia, quae si enumerem, nullus profecto dicendi finis futurus est; ad hanc aetatem nostram, et fertilissimum omnium bonarum artium saeculum te voco. Considera quaeso ante hos centum plus minus annos a Gotticis usque temporibus, in tanta vastitate literarum, et omnis humanitatis ac politioris cultus neglectu, quam male cum mortalium genere agebatur: quos vel hoc nomine infelices censere debemus, quod ipsi infelices se esse ignorabant. *Qui enim literis carere malum non putabant, profecto ii literas scire, bonum esse numquam arbitraturi erant.* Postquam singulari Dei optimi max. beneficio mentibus nostris lux affulsit, et ab hominibus sera tandem extorta est ignorantiae confessio: tum assidua priscorum scriptorum lectione, atque usu cognoscere coepimus, quanti nostra interest aliquid supra vulgus scire. A quo tempore numquam destiterunt homines studiosi, non solum ut priscos illos heroas imitarentur, sed etiam ut, si fieri posset, superarent, omnibus et animi et corporis viribus contendere. Quod sane difficile non erat in tanta studiorum contentione, si ex illa priscorum librorum copia quosdam saltem nobis reliquos fecisset vetustatis iniuria, quibus hodie si frueremur, aliorum desiderium aequo animo ferre possemus. Iam vero paucissimi ex tot supersunt, atque non omnes illi integri, sed parte sui trunca magis sitim nostram accendunt quam explent. Neque hoc fine stetit malum. *Alia atque immanior pestis,*

ac praecipua librorum labes fuit. homines nempe praepostere diligentes. istos dico, qui auctorum Epitomas conscripserunt: quos quomodo appellem nescio. Nam ut taceam, quod ex bonorum auctorum mutilatione gloriam sibi ac nomen iniuste aucupabantur: quid mali non fecerunt, cum diligentia sua alienae negligentiae viam munierunt? Nemo enim fere extitit, qui illorum Epitomas integris Scriptoribus non praetulerit: atque *adeo qui non maluerit in sinu suo Florum, aut nescio quem alium gestare, quam totum Livium in Bibliotheca legere.* Permanavit ab illis temporibus ad nostra tempora scabies illa, ac cacoethes de auctoribus bonis male merendi. Invenies enim hodieque, qui et illas veteres Epitomas malint, et novas ultro conscribant. Sed de illis alias; de veteribus enim Epitomarum concinnatoribus loquor, quos ut ego valde improbo, ita etiam ut omnibus modis improbandum *inter eos pono Paulum Diaconum Longobardum, hominem, meo iudicio, confidentissimum, ac, uti res ipsa docet, ineptissimum.* Is victo ac profligato Desiderio, qui ultimus Longobardorum Rex fuit, captus a Carolo Magno Imperatore, magnam et a victore, et a posteritate se initurum gratiam putavit, si *Sex. Pomp. Festum, quo scriptorem utiliorem lingua Latina non habet*, mutilaret, et tanto posteritatis damno se a victore redimeret. *Parum abest, quin merito factum dicam. Festum enim, qui Verrii Flacci libros breviasset, aequo animo debuisse ferre, si quomodo ipse Verrium tractaverat, similiter ipse ab isto Paulo acciperetur.* Hoc unum excipio: si Festo hoc modo pereundum fuit, digniorem arborem, ut est in proverbio, suspendio deligendam fuisse; nihil enim illi peius potuisse accidere, quam quod in huius Pauli manus inciderit, qui eum ita foede laniavit, atque inhonestis vulneribus confecit, ut cadaver pro homine, truncum pro corpore, semianimem pro vivo nobis reliquerit. Itaque hominis prodigiosos errores, atque crassam ignorantiam deteximus, quatenus sola coniectura negotium confecimus. Eo enim unico praesidio usi sumus usque ad undecimum librum: *a quo fragmenta incipiunt, quae beneficio probissimi, atque eruditissimi viri Antonii Augustini, Episcopi Ilerdensis edita sunt.* Ea eiusmodi sunt, ut in illis fundamenta quidem ac rudereta priscorum aedificiorum agnoscas, ita tamen, ut quid in illis fundamentis olim inaedificatum fuerit, facilius divinare possis, quam aedificium ipsum a fundamentis excitare. Nos autem tametsi non ignoramus, quanto feliciorem operam navare potuissent in hoc auctore emendando eruditissimi viri, tamen hoc affirmare possumus, non potuisse diligentiorem praestari, quam ipsi praestitimus. Ex iis enim, quae sana quidem nondum sunt, non tamen penitus desperata esse videntur, pauca admodum alienae diligentiae reliqua fecimus. Nam alia ulcera tangere, hoc esset, ut inquit ille, cum ratione insanire; quod de illis reliquiis dictum volo, in quibus unius, aut alterius voculae vestigia vix apparent. *Tantum autem profecimus ex huius praestantissimi Scriptoris emendatione, ut ea e tenebris eruerimus, quae antehac nec nobis ipsis cognita fuerunt, nec temere apud ullum veterum reperias:* tot nempe vetustatis veneranda monimenta, praesertim ex antiquissimo Romanorum tum civili tum pontificio iure: item ex Regiis legibus, ex duodecim Tabulis, ex antiquis foederibus, et aliis, quae enumerare labor esset. Quae qui inutilia dixerit, velim is nos doceat, quid utile vocet in literis. *Si enim antiquitatis cognitio nihil prodest, non video quid nobis literae prosunt.* Quodsi minuta quaedam, ut vocularum quarundam explicationes occurrent, quae videntur ad quemvis potius de plebe Grammaticorum pertinere, quam ad eum, qui serias ac severiores literas colit: peto ab illo, ne tam levia haec putet, ut desperet ea digna esse lectione sua. Inveniet et in illis quod discere possit. Caeterum de utilitate huius libri nunc agere, quia declamationes non scribimus, inutile, ac supervacuum puto. *Is est enim scriptor, qui omnium*

manibus quotidie teritur, et sine quo humanioris literaturae candidati ad perfectam Romanae antiquitatis cognitionem, quae sunt iuris nostri incunabula, pervenire non possunt. tot vetustatis thesauros, tantam copiam bonarum rerum in hoc instructissimo penu reconditam esse intelligunt. Quare celeberrimum scriptorem commendare, hoc esset plane laudare, quem nemo vituperat. Hoc unum tamen spero quod tametsi ad eius laudem nihil addi posse praedicatione hominum videbatur, tamen non minimus ad eam cumulus accesserit ex patrocinio tuo, quod illi paro, IOANNES MONLUCI, si ita tibi videtur, et si tanti facis lucubratiunculas nostras, ut illae non tantum propter ipsum auctorem legi, quam propter te, qui eas probaveris, commendari possint. Profecto ita intelligo, ita spero, nec me fallit augurium meum: omnes virtutis ac bonarum literarum amatores, quod genus hominum ego valde veneror, vix aliter animum suum inducturos, quam bona esse, quae tibi dicamus, cum tibi, *homini scilicet gravissimo, atque eloquentissimo, uberrima literarum cognitione instructissimo, rerum nostrae Galliae intelligentissimo, ac tot legationibus sub quatuor regibus felicissime functo* opellam nostram, ac vigilias placuisse animadvertent. Accipe igitur mei in te amoris, atque observantiae pignus, non illud quidem tam perfectum, ut ad eius ornamentum nihil addi possit: certe eiusmodi, ut de amoris in te mei testimonio nihil detrahi posse videatur. Vale. Abenni in agro Iuliodunensi: XI. Kal. Novembr. cIↃIↃLXXIV.

ANTONII AUGUSTINI

PRAEFATIO DE

M. VERRII FLACCI

ET

SEX. POMPEI FESTI

LIBRIS.

Ex Pauli epist. ad Carol. Ex Festo verbo Profanum. Sex. Pompeius Festus his viginti libris, quos de verborum significatione, sive priscorum verborum cum exemplis inscripsit, libros Verrii Flacci eiusdem argumenti in breviorem formam redegit. Abstulit enim verba nimis antiqua, intermortua iam, et sepulta, ut ipse Verrius dicebat, quaeque nullius erant usus, et auctoritatis; apertius quoque et brevius de eisdem verbis tradidit minori volumine librorum prisca verba referendo; exempla etiam in aliis libris reperta recensuit. Saepius autem Verrii errores notavit: et cur id faceret, non minus docte semper reddidit rationem. *Ex Charis. lib. 2. et Macrob. lib. 3. Satur.* Accidit vero huic libro, ut multis modis ab antiquitate laederetur. Nam neque quis hic Festus fuerit, neque quo tempore haec scripserit, potuimus invenire. Vix etiam voluminis huius aliqua mentio reperitur in Charisii, et Macrobii uno, atque altero libro. Cumque liber ipse totus extaret Ca-

roli Regis tempore; Paulus, nescio quis, operae pretium fore ratus est, si epitomen quandam efficeret eorum, quae ipsi magis placuerunt. Is liber indoctis viris adeo placuit, ut pro Festo in omnibus bibliothecis substitueretur. Unus adhuc liber extabat totius cladis superstes, sed qualis victis commilitonibus et occisione occisis, miles truncis naribus, altero oculo effosso, mutilo altero brachio, cruribus fractis repit alicunde. Eius libri advecti ut ferunt ex Illyrico, habuit aliquas pagellas Pomponius Laetus, ut Pius, ut Politianus scripserunt; maiorem libri partem Manilius Rallus. Ab his Angelus Politianus librum accepit, agnovit, et exscripsit, et ex eo in centuria versum Catulli emendare temptavit. Ab eodem Politiani exemplo Petrus Victorius aliquot locis in variis lectionibus vulgares Festi libros emendare doctissime, ut solet, coepit; pervenerunt ipsae reliquiae libelli ad Aldum Manutium, qui conatus est cum Pauli epitome eas coniungere, et unum corpus ex duplicibus membris conficere. Sed tam multa omissa sunt, tam multa aliter edita, ut alios emendatores res desiderarit. Simili ratione ex utroque libro confectus alter liber extat apud Achillem Mafeum Bernardini Cardinalis fratrem, qui Aldino locupletior est. Ita tres eiusdem libri editiones, omnes autem imperfectae extiterunt. Vetus ille liber Festi dimidiatus, cuius ante M. litteram nihil extat; ab ea vero littera ad finem vix dimidium est, quod superest, eius, quod antea fuerat. Alter liber est Pauli epitome, quae quam negligenter facta sit, ex collatione verborum Festi, et Pauli, quod hac editione ostendimus, vel indoctissimus quisque agnoscere potest. Tertius est ex utroque confectus, quales sunt Aldi, Mafei, et noster. Sed nos hoc amplius fecimus, quod illi neglexerunt, ut lectores admoneremus, quae Festi, quaeque Pauli essent. Omnia quoque fragmenta Festi describi curavimus, ne quid desiderari posset, in quibus interpretandis quam operam posuerimus, ex his, quae in commentariis adscripsimus, iudicare lector possit. Habuimus autem hoc monumentum antiquitatis, ex locupletissima bibliotheca amplissimi viri Rainutii Farnesii Cardinalis, cui propter singularem bonarum litterarum amorem, ingeniumque praeclarum, atque in utraque lingua maximos progressus, et non vulgarem eruditionem, a Michaele Silvio Cardinali ex testamento relictum est. In hac editione mutatus est verborum ordo Verrii, Festi, et Pauli: ut lector facilius, quid de quaque re scriptum sit, reperiat. Nam veteres nescio quo modo primam litteram indicasse contenti, omnia verba ab eadem inchoata in unum locum conferebant; nostri melius omnibus syllabis ordinem adhibuerunt litterarum. ita facile verba reperies, quae tamen si obiter dicta sint, praesto erit quaerenti index obiter dictorum. Divisio librorum Festi omissa est, propterea quod ea, quam Aldus confecit, ut singulae litterae libros singulos contineant, Festi non est. nam in his pagellis, quas habuimus liber XVIII. et liber XIX. in medio verborum, quae ab R, et S, inchoantur, incipiunt. Initio vero O litterae liber XVI. et initio Q. liber XVII. incipiunt, ut ex quibusdam litterarum vestigiis agnoscere potuimus. Verba, quorum initium est P. littera, credimus in duos libros fuisse divisa. Ultimum librum ante finem T litterae inchoasse arbitramur. Ita ante O. litteram libri XIII. ab ea littera ad extremum libri septem. Sed et Macrobius libro III. refert, Festum scripsisse lib. XIII. de verborum significationibus: Mos est institutum patrium, etc. Haec quia nimis incerta sunt, et minus utilia, praetermisimus. Sed quia ad manus nostras non pervenerunt omnia Festi fragmenta; notam

Ex Pio in annot. post cap. 16.

Ex Politia. cent. 1. cap. 73.

Ex Petro. Vict. lib. 17. cap. 2. Var. lect. et lib. 18. cap. 7. et alibi.

addidimus iis, quae Festi esse arbitrabamur: ad ea vero, quae scimus eius esse, cognomen eius adscripsimus. Reperietur hoc in M. O. P. T. V. litteris. Ea ex Aldi, et Mafei libris sumpsimus, in quibus poterit haec editio ab iis, qui eas pagellas habent, emendatior fieri. Et quoniam Verrius Flaccus primus huius operis auctor fuit: quaecumque eius opera extant, quaeque de eo ab aliis referantur; initio collocavimus.

A D M O N I T I O

DE HAC NOVA EDITIONE. (QUAM CURAVIT IOANN. CLERICUS.)

L E C T O R I.

Cum statuissemus recudere Parisiensem Editionem *Pompeii Festi*, moniti sumus ei nonnulla deesse; quae si supplerentur, Lectorum usibus accommodatior futura haec nostra Editio videbatur. Primum deerant notae integrae viri summi *Ios. Scaligeri*, quas contractas suis admiscuerat Vir Clarissimus *And. Dacerius*, plerumque quidem addito nomine *Scaligeri*, sed et interdum omisso. Eas integras, atque subiecto constanter Scriptoris nomine, edi hic curavimus. Secundo, idem praestitimus in notis *Ant. Augustini* et *Fulvii Ursini*, quas deesse etiam videbamus, nisi earum obiter meminisset *Dacerius*. *Scaliger* quidem et *Augustinus* nondum viderant Fragmentum *Festi;* sed tamen felicissime lacunas exemplarium suorum subinde supplevere, praesertim *Scaliger;* a quo ideo inspectum fragmentum, quamvis dissimularit, fuere qui crediderint. Attamen et interdum ab eius vocibus abit, ita tamen ut si aberret docte omnino hallucinetur, et lectu sit dignissimus. Tertio, Fragmentum et Schedas cum notulis *Ful. Ursini* subiunximus, ut a Lectoribus possent cum superioribus comparari. Tametsi enim ex iis suppletae sint lacunae Festi, nonnulla etiamnum sunt quae in eo non comparent, et quae intercidere negligentia nostra nefas duximus. Haec de hac Editione monenda habebamus, ad quae hoc unum accedet, innumera menda Typothetarum, quae in Editionem Parisiensem irrepserant, ex hac fuisse diligenter sublata. Vale.

DE M. VERRIO FLACCO.

Verrius Flaccus libertinus docendi genere maxime inclaruit; namque ad exercitanda discentium ingenia aequaleis inter se committere solebat, proposita non solum materia, quam scriberent, sed et praemio, quod victor auferret; id erat liber aliquis antiquus, pulcher, aut rarior. Quare ab Augusto quoque nepotibus eius praeceptor electus transiit in palatium cum tota schola, verum ut neque amplius posthac discipulum reciperet. Docuitque in atrio Catilinae domus, quae pars palatii tunc erat, et sestertia centena in annum accepit. Decessit aetatis exactae sub Tiberio. Statuam habet Praeneste in inferiore fori parte contra hemicyclum, in quo fastos a se ordinatos, et marmoreo parieti incisos publicarat. *Suet. amis. pro Vestae.*

Scribonius Aphrodisius Orbilii servus, atque discipulus, mox a Scribonia Libonis filia, quae prior Augusti uxor fuerat, redemptus, et manumissus docuit, quo Verrius, tempore, cuius etiam libros de Orthographia rescripsit non sine insectatione studiorum, morumque eius. *Ex eodem.*

Marcum quidem Antonium, ut insanum increpat Augustus, quasi ea scribentem, quae mirentur potius homines, quam intelligant, etc. Tuque dubitas, inquit, Cimberne Annius, an Verrius Flaccus imitandi sint tibi: ita ut verbis, quae Crispus Sallustius excerpsit ex originibus Catonis, utaris? an potius Asiaticorum oratorum inanibus sententiis verborum volubilitas in nostrum sermonem transferenda? *Ex eodem in Augu. cap. 86.*

Ante obitum Augusti anno quarto Athenodorus Tarsensis stoicus Philosophus, et M. Verrius Flaccus grammaticus, insignes habentur. *Ex Euseb. in Chron.*

M. VERRII FLACCI
RERUM MEMORIA DIGNARUM.
LIB. I.

Verrius hoc libro refert, cur dicatur versus ille ex Hesiodo, Malum consilium consultori pessimum est. Statua Romae in comitio posita Horatii Coclitis fortissimi viri de caelo tacta est. Ob id fulgur piaculis luendum aruspices ex Etruria acciti inimico, atque hostili in populum Romanum animo instituerant eam rem contrariis religionibus procurare. Atque illam statuam suaserunt in inferiorem locum perperam transponi, quem sol opposita circum undique aliarum aedium nunquam illustraret; quod cum ita fieri persuasissent, delati ad populum, proditique sunt, et cum de perfidia confessi essent, necati sunt, constititque eam statuam perinde, ut verae rationes post compertae monebant, in locum editum subducendam, atque ita in area Vulcani sublimiori loco statuendam. Ex qua re bene, et prospere reip. cessit. Tunc igitur quod in Etruscos aruspices male consulentes animadversum, vindicatumque fuerat: versus hic senarius scite factus, cantatusque esse pueris urbe tota fertur. *Ex Gell. lib. 15. cap. 5.*

INCERTI LIBRI.

Ex Plin. lib. 7. c. 53. Plurimas prodidit Verrius mortes repentinas.

Ex eod. lib. 8. cap. 6. Roma plurimos elephantos vidit anno quingentesimo secundo, victoria L. Metelli Pontificis in Sicilia de Poenis captos. CXLII. fuere transvecti ratibus, quas doliorum consertis ordinibus imposuerant. Verrius eos pugnasse in circo, interfectosque iaculis tradit penuria consilii: quoniam neque ali placuisset, neque donari regibus.

Ex eod. lib. 9. cap. 23. Tenuissimum muraenis tergus, contra anguillis crassius, eoque verberari solitos tradit Verrius praetextatos, et ob id multam his dicit non institutam.

Ex eod. lib. 18. cap. 7. Populum Romanum farre tantum e frumento trecentis annis usum Verrius tradidit.

Ex eod. lib. 28. cap. 2. Verrius Flaccus auctores ponit, quibus credat in oppugnationibus ante omnia solitum a Romanis sacerdotibus evocari Deum, cuius in tutela id oppidum esset, promittique illi eundem, aut ampliorem locum apud Romanos, cultumve.

Ex eod. lib. 23. cap. 3. Tunina aurea triumphasse Tarquinium Priscum Verrius tradit.

Ex eod. lib. cap. 7. Enumerat autores Verrius, quibus credere sit necesse, Iovis ipsius simulacri faciem diebus festis minio illini solitam, triumphantumque corpora. Sic Camillum triumphasse. Hac religione etiam nunc addi in unguenta caenae triumphalis, et a Censoribus in primis Iovem miniandum locari.

Ex Macrob. lib. 1. Verrius Flaccus ait, cum populus Ro. pestilentia laboraret, essetque responsum id accidere, quod dii despicerentur: anxiam urbem fuisse, quia non intelligeretur oraculum: evenisseque, ut Circensium die puer de caenaculo pompam superne despiceret, et patri referret, quo ordine secreta sacrorum in arca pilenti composita vidisset. Qui cum rem gestam senatui nunciasset; placuisse velari loca ea, qua pompa veheretur: atque ita peste sedata puerum, qui antiquitatem sortis absolverat, togae praetextae usum munus impetravisse.

M. VERRII FLACCI SATURNUS.

Ex Macrob. lib. 1. Sat. Saturnaliorum dies apud Graecos quoque festi habentur.

Ex eod. lib. Dilucide me de constitutione Saturnaliorum scripsisse arbitror.

Ex eod. lib. Cur autem Saturnus ipse in compedibus visatur, Verrius Flaccus causam se ignorare dicit.

Ex eod. lib. XII. Kal. Ian. feriae sunt divae Angeroniae, cui Pontifices in sacello Volupiae sacrum faciunt: quam Verrius Flaccus Angeroniam dici ait, quod angores, ac animorum sollicitudines propitiata depellat.

M. VERRII FLACCI
DE OBSCURIS CATONIS.

LIB. I.
LIB. II.

Ex Gell. lib. 17. cap. 6. In eo libro scriptum inventum est, receptitium servum dici nequam, et nulli pretii, qui, cum venum esset datus, redhibitus ob aliquod vitium, receptusque sit. Propter ea, inquit, servus eiusmodi sectari maritum, et flagitare pecuniam iubebatur; ut eo ipso dolor maior, et contumelia gravior viro fieret, quod eum servus nihili petendae pecuniae causa compellaret. Cum pace autem, cumque venia istorum, si qui sunt, qui Verrii Flacci auctoritate capiuntur, dictum hoc sit; receptitius enim servus in ea re, quam dicit Cato, aliud omnino est, quam Verrius scripsit.

M. VERRII FLACCI
DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

LIB. I.
LIB. II.
LIB. III.
LIB. IIII.

Verrius hoc libro dies, qui sunt postridie Kalendas, Nonas, Idus, quos vulgus imperite nefastos dicit: propter hanc causam dictos, habitosque atros esse scribit. Urbe, inquit, a Gallis Senonibus recuperata L. Atilius in senatu verba fecit, Q. Sulpitium Tr. Mil. ad Alliam adversus Gallos pugnaturum, rem divinam dimicandi gratia postridie Idus fecisse: tum exercitum populi Romani occidione occisum, et post diem tertium eius diei urbem praeter Capitolium captam esse. Compluresque alii senatores recordari sese dixerunt, quotiens belli gerendi gratia res divina postridie Kalendas, Nonas, Idus a magistratu populi Romani facta esset: eius belli proximo deinceps praelio rempublicam male gestam esse. Tum senatus eam rem ad Pontifices reiecit, ut ipsi, quod videretur, statuerent. Pontifices decreverunt nullum iis diebus sacrificium recte futurum. *Ex Gell. lib. 5. cap. 17.*

Historiam ab annalibus quidam differre eo putant; quod, cum utrumque sit rerum gestarum narratio, earum tamen proprie rerum sit historia, quibus rebus gerendis interfuerit is, qui narret. eamque esse opinionem quorundam Verrius refert. Ac se quidem dubitare super ea re dicit. Posse autem videri putat nonnihil esse rationis in ea opinione, quod historia Graece significat rerum cognitionem praesentium. Sed nos audire soliti sumus, annales omnino id esse, quod historiae sint: historias non omnino esse id, quod annales sint. *Ex Gell. lib 5. cap. 18*

LIB. V.

Salva *res est, dum saltat senex*, quare parasiti Apollinis in scaena dictitent, causam Verrius in libro quinto, quorum prima est P litera, reddidit. Quod C. Sulpicio, C. Fulvio Consulibus, etc. At in hoc libro refert Sinnii Capitonis verba, etc. Quam inconstantiam Verrii nostri non sine rubore retuli. *Ex Festo, verbo Salva res est.*

LIB. VI.

INCERTI LIBRI.

Bellitudinem sicut magnitudinem Verrius (alias Varus) dixit. *Ex Festo vel Paulo.*

Impetum, industrium, indulgentem perinde composita ait Verrius, atque impunis, et immunis, mihi non satis persuadet. *Ex eod.*

Mamphula appellatur panis Syriaci genus, quod, ut ait Verrius, in clibano ante, quam percoquatur, decidit in carbones, cineremque, etc. *Ex eod.*

Mater Matuta, manes, mane, matrimonium, materfamiliae, matertera, matrices, materiae dictae videntur, ut ait Verrius, quia sint bona, etc. *Ex eod.*

Matronae a magistratibus non summovebantur, etc. quam ob causam ait Verrius *neque earum viros* sedentes cum uxoribus in vehiculo, descendere *coactos.* *Ex Festo, et Paulo.*

Mendicum dici Verrius putat a mente eius, quem fefellerit fortuna, vel quod precetur quemque, ut vitae suae medeatur cibo. *Ex eod.*

Metaphoram quam Graeci vocant, nos tralationem, id est domo mutuatum verbum, quo utimur, inquit Verrius, etc. *Ex eod.*

Naucum ait Ateius Philologus poni pro nugis, etc. Quidam nucis iuglandis, quam Verrius iuglandam vocat, medium, velut dissepimentum, etc. *Ex eod.*

Ex eod. Occare, et occatorem Verrius putat dictum ab occaedendo, quod caedat grandis globos terrae; cum Cicero venustissime dicat ab occaecando fruges satas.

Ex eod. Orcum quem dicimus, ait Verrius ab antiquis dictum uragum, etc. sed nihil affert exemplorum, etc.

Ex eod. Oscos, quos dicimus, ait Verrius Opscos antea dictos teste Ennio, cum dicat: De muris res gerit Opscus. Adiicit etiam, quod stupra inconcessae libidinis obscena dicantur ab eius gentis consuetudine inducta. Quod verum esse non satis adducor, etc.

Ex eod. Pedum est quidem baculum incurvum, etc. Sed in eo versu, qui est in Iphigenia Ennii, Procede, gradum proferre pedum, nitere. cessas? id ipsum iaculum significari cum ait Verrius, mirari satis non possum, etc.

Ex eod. Percunctatio pro interrogatione dicta videtur ex nautico usu, etc. ob quam causam ait Verrius etiam secundam syllabam per O solere scribi. Mihi id falsum videtur, etc.

Ex eod. Piari eos, veluti proprio verbo ait Verrius, qui parum sint animati, etc.

Ex eod. Pictor Zeusis risu mortuus, dum ridet effuse pictam a se anum γραῦν. Cur hoc loco relatum sit a Verrio, cum de significatu verborum scribere propositum habuerit, equidem non video, etc.

Ex eod. Praedia rursus Verrius vocari ait ea remedia, quae data Caecilia, etc. ea vocari ait, quod mala prohibeant.

Ex eod. Praerogativae centuriae dicuntur, etc. Verrius probabilius iudicat esse, ut cum essent designati a praerogativis in sermonem res veniret, etc.

Ex eod. Profanum, quod non est fanum, etc. ut Verrius, etc. cuius opinionem neque in hoc, neque in aliis compluribus refutare minime necesse est. Cum propositum habeam ex tanto librorum eius numero intermortua iam, et sepulta verba, atque ipso saepe confitente nullius usus, atque auctoritatis praeterire: et reliqua quam brevissime redigere in libros admodum paucos. Ea autem, de quibus dissentio et aperte, et breviter, ut sciero, scripta in his libris meis invenientur, inscribuntur: PRISCORUM VERBORUM CUM EXEMPLIS.

Ex eod. Quatere suspensum, et vicinum rei alicuius motum significat: non, ut Verrius putat, ferire, etc.

Ex eod. Refert cum dicimus, errare nos ait Verrius; esse enim rectum Rei fert, etc. sed esse iam usu possessum.

Ex eod. Repagula sunt, ut Verrius ait, quae patefaciundi gratia ita figuntur, ut ex contrario quae oppangantur, etc.

Ex eod. Repastinari ager is dicitur, ut Verrius existimat, cuius natura mutatur fodiendo, etc.

Ex eod. Repudium Verrius ait dictum, quod fit ob rem pudendam, etc.

Ex eod. Rhegium appellare oportere ait Verrius id municipium, quod in freto e regione Siciliae est, etc.

Ex eod. Romuliam tribum, etc. *inve*nisse ait Verrius *vetitam*, etc.

Ex eod. Ruscum est, ut ait Verrius, amplius paullo herba, et exilius virgultis: etc.

Ex eod. Sacram viam quidam appellatam esse existimant, etc. nec appellari debere ait Verrius, sed disiuncte, ut ceteras vias Flaminiam, Appiam, Latinam: ut ne novam viam quidem, etc.

Ex eod. Salicem Verrius virgulti genus non arboris dicit, et ridicule interpretatur dictum, quod ea celeritate crescat, ut salire videatur.

Ex eod. Salinum in mensa pro aquali solitum esse poni ait cum patella: quia nihil aliud sit sal, quam aqua.

Ex eod. Sas Verrius putat significare eas, auctore Ennio, etc. cum suas magis videatur significare, etc.

Ex eod. Satis verbum Verrio melius fuit praeterire, ut mihi videtur, quam tam absurdas opiniones suas de eo recitare, quas sciens praeterii, tam Hercules, quam de scabro, quod proximum sequebatur.

Ex eod. Scraptae dicebantur nugatoriae, ac despiciendae mulieres, ut ait Verrius, ab iis, quae screa iidem appellabant, etc.

Ex eod. Scurrae vocabulum Verrius ineptissime aut ex Graeco tractum ait, quod ex σκυρράζειν, aut a sequendo, cui magis adsentitur, etc.

Senonas Gallos Verrius ait existimare appellari, quia novi venerint, etc. *Ex eod.*

Serilla Verrius appellari putat navigia Istrica, etc. cum περιφραστικῶς, et ficto vocabulo usus sit, etc. *Ex eod.*

Sertorem quidam putant dictum a prendendo, etc. quod totum Verrius ἀπιθάνως introduxit. *Ex eod.*

Silicernium Verrius existimat, etc. *Ex eod.*

Solea, ut ait Verrius, est non solum ea, quae solo pedis subiicitur, sed etiam pro materia robusta, etc. *Ex eod.*

Solida sella, etc. *appellabant* inquit Verrius, quod *scilicet tota esset*, absurde ut mihi videtur, etc. *Ex eod.*

Sola appellantur sedilia, etc. quae, ut ait Verrius, omnia dicta sunt a sollo, etc. *Ex eod.*

Spondere Verrius putat dictum, quod sponte sua, id est voluntate, promittatur. Deinde oblitus inferiore capite sponsum et sponsam ex Graeco dictam ait, etc. *Ex eod.*

Stellionem *genus lacertae* Verrius dic*tum ait*, etc. *Ex eod.*

Stipatores ait dictos a stipe, etc. *Ex eod.*

Suburam Verrius alio libro a pago Succusano dictam ait: hoc vero maxime probat eorum auctoritate, etc. *Ex eod.*

Supervacaneum *ut videtur se*cludit Verrius *ab vacuo*, etc. *Ex eod.*

Taenias Graecam vocem sic interpretatur Verrius, ut dicat ornamentum esse laneum capitis honorati, etc. *Ex eod.*

Talionis mentionem fieri in duodecim ait Verrius, etc. neque id, quid significet indicat, puto quia notum est, etc. *Ex eod.*

Tamicia, uva silvestris generis videtur Verrio dicta, quae tam mira sit quam minium. *Ex eod.*

Tarquitias scalas, etc. appellatas esse ait vulgo existimari Verrius. *Ex eod.*

Tartarino cum dixit Ennius, horrendo, et terribili Verrius vult accipi a Tartaro, qui locus apud inferos. *Ex eod.*

Tentipellium Artorius putat esse calciamentum, etc. Titinium ait Verrius existimare id medicamentum esse, etc. cum ille τροπικῶς dixerit. *Ex eod.*

Tonsillam esse Verrius ait palum dolatum, etc. *Ex eod.*

Tumultum dici ait Verrius, qui ab aliis oriatur, quam ab Italicis, et Gallicis hostibus, etc. *Ex eod.*

Turrhenos Etruscos appellari solitos ait Verrius, a Turrheno duce Lydorum, etc. *Ex eod.*

Vacerram Verrius, et alii complures vocari dicunt stipitem, ad quem equos solebant religare. *Ex eod.*

Vineae, ut Verrius praecipit, quod vini feraces sint, etc. *Ex eod.*

M. VERRII FLACCI EPISTULAE.

Nam crebro in antiquis lectionibus invenitur, sicut in epistulis probat Verrius Flaccus exemplis, auctoritate, ratione dicens in adverbiis pro V, O plerumque maiores ponere consuetos, et sic pro Huc, Hoc, veteres dicere solebant, sicut pro illuc, illoc dicimus. *Ex Servio lib. 8. Aen.*

M. VERRII FLACCI CARMINA.

BLANDITURQUE LABOR MOLLI CURABITUR ARTE. *Ex Prisc. lib. 8.*

INCERTA VERRII FLACCI.

Saevitiaque eorum abominaretur ab hominibus. *Ex Prisc. lib. 8.*

Festinat a fando dicitur: quoniam isti ignaviores, qui nihil perficere possunt, plus verborum, quam operae habent. Sed id nimis coactum, atque absurdum videtur, inquit Gellius. *Ex Gell. lib. 16. cap. 14.*

Caper ostendit de dubiis generibus Verrium Flaccum posuisse alecem hanc dicens. *Ex Prisc. lib. 6.*

Ex Charis. lib. 1. Alicam sine aspiratione dictam Verrius tradit, et sic multi dixerunt.

Ex eod. lib. Helenius Acron Verrium dicit errare, qui putat hos ambo dici debere.

Ex Isid. lib. 14. cap. 8. etym. Amoena loca Varro dicta ait, eo quod solum amorem praestent, et ad se amanda alliciant. Verrius Flaccus, quod sine munere sint, nec quidquam his officiat: quasi amunia, hoc est sine fructu, unde nullus fructus exsolvitur; inde etiam nihil praestantes, immunes vocantur.

Ex Macrob. l. 1. Saturn. Non negat Verrius Flaccus Kal. Apr. postea constitutum, ut matronae Veneri sacrum facerent.

Ex Charis. lib. 2. Nonnulli etiam ex participiis putaverunt talia figurari. ut Verrius Flaccus, qui ab eo, quod est audens, audenter.

Ex eod. lib. 1. Camara dicuntur, ut Verrius Flaccus adfirmat, non camera per E. Sed Lucretius cameraeque caminis ex cratibus: etiam cameram dici posse ostendit.

Ex Diom. l. 1. probavit. Incohavi ab incoho dicendum putat Iulius Modestus: quia sit compositum a caho initio rerum, quod Verrius (et) Flaccus in postrema syllaba aspirandum probaverunt. Cohum enim apud veteres mundum significat.

Ex Charis. lib. 1. Clunes Verrius Flaccus masculino genere dici probat, quoniam in IS syllaba terminata omnia carentia nominativo singulari masculina sunt, ut panis, cinis, crinis, et similia.

Ex eod. lib. Diligente. Verrius Flaccus, inquit Plinius, eorum nominum, quae NS finiuntur casu nominativo, ablativus in E dirigendus est.

Ex Diomede lib. 1. Differt fatigatus a fesso, ut Verrius ait, quod fatigatus, cum quis per alium laborare compellitur: fessus vero, cum quis labore deficit, ut lassus.

Ex Lact. l. 1. cap. 20. Nec hanc solum Romani meretricem colunt, sed Faulam quoque, quam Herculis scortum fuisse Verrius scribit.

Ex Charis. lib. 1. Labeones. Verrius Flaccus sic distinxit: modica esse labra, labia immodica, et inde Labiones dici.

Verrius lacte pro lac dicit.

Ex eod. lib. Nonnulli synalephas quoque circa observandam scriptionem existimaverant, sicut Verrius

Ex Velio Longo de Orthog. Flaccus, ut ubicumque prima vox M littera finiretur, sequens a vocali inciperet, M. non tota, sed pars illius prior tantum scriberetur, ut appareret exprimi non debere.

Ex Charis. lib. 1. Manibus per duo I dicendum, quia sunt a manibus, ut putat Verrius; sed et manubiae per V dici possunt.

Ex eod. Nomenclator sine V dicitur, ut Verrius ait, velut nominis calator.

Ex eod. Panis genitivo plurali panum Verrius dixit.

Ex eod. Polenta dici debet per O, cuius rei Verrius Flaccus rationem reddit, quod usu omnium poliatur.

Ex eod. Cum autem quid hoc est hominis quaeritur, inquit, de alicuius quaero hominis qualitate * qui necesse sit * hic masculine dicendus est, ut Verrius ait, quoniam neutra in I et in V S non exeunt.

Ex eod. Sal neutro genere Verrio etiam placuit.

Ex eod. l. 2. Porphyrio ex Verrio et Festo, in auguralibus, inquit, libris ita est, SANE SARCTEQUE.

Ex Gel. lib. 18. cap. 7. Verrii Flacci scripta ad hoc genus quaestionis pertinentia haec fuerunt. Senatum dici et pro loco, et pro hominibus civitatem et pro loco, et oppido: et pro iure quoque hominum, et pro hominum multitudine. tribus quoque et decurias dici, et pro loco, et pro iure, et pro hominibus; concionem autem tria significare, locum, suggestumque unde verba fierent; item significare coetum populi adsistentis: item orationem ipsam, quae ad populum diceretur.

Ex Velio Longo de Orthogr. Verrio Flacco videtur eandem esse apud nos V litteram quae apud Graecos Y. namque his exemplis argumentatur, quod illi dicunt *κύμινον*, nos cuminum, quam illi *κυπάρισσον*, nos cupressum, illi *κυβερνήτην*, nos gubernatorem; nec non ex eiusmodi Theseus, Menoeceus, Peleus, et similibus adfirmat.

Ex eod. X, et Z Verrio Flacco placet mutas esse: quoniam a mutis incipiant, una a C, altera a P. quod si quos movet, quod in semivocalem desinant: sciant, inquit, Z litteram sic scribi ab iis, qui putant illam ex C et D constare, ut sine dubio muta finiatur.

Ex Plin. lib. 1. de nat. hist. Ex Verrio Flacco Plinii lib. III. VII. VIII. XIV. XV. XVIII. XXVIII. XXIX. XXXIII. XXXIV. XXXV.

COMMENTARII
IN PAULI DIACONI EXCERPTA
ET
SEX. POMPEII FESTI FRAGMENTA
LIBRORUM DE SIGNIFICATIONE VERBORUM.

AD LIB. I.

Augustus. Locus augurio consecratus. Sueton. Aug. c. 7. Loca religiosa et in quibus augurato quid consecratur, augusta dicuntur, ab auctu, vel ab avium gestu gustuve, sicut etiam Ennius docet scribens: Augusto augurio postquam incluta condita Roma est. *Dac.* Cf. Oudendorp. et Frid. Aug. Wolf. ad Sueton. l. c., qui docent, locum Suetonii: *quod loca religiosa — — — condita Roma est* e Festo assutum esse Suetonio. Fuerit igitur locus ex uberioribus commentariis de significatione verborum, qui revera fuerunt Festi ex Verrio Flacco libri; et credibile est, illo tempore, ubi Suetonii codicibus pannus ille assutus est, Festi libros adhuc exstitisse integros. Ceterum dubitari nequit, quin *augustus* ab *augure* descendat, quemadmodum *vetustus* a *vetere*, *onustus* ab *onere*, *venustus* a *venere*, *robustus* a *robore*, et multa similia. *Augur* autem non ab *avibus*, multo minus ab avium *gestu gustuve*, verum a radice *aug*, Sanscrit. *akschi*, quae recurrit in Germanorum *auge*, Latinorum *oculus*, et mutata gutturali in labialem, in Graecorum ὄμμα, ὄππα, ὀφθαλμός, ὄψομαι. Addita autem *ur* syllaba terminalis verbale effingit substantivum concretae notionis, ut sit *aug-ur* spectator, ὁ οἰωνοσκόπος, ὁ μάντις.

Quia aves pastae id ratum fecerunt. Veteres optimum putabant augurium, si aves pascerentur. Claudius Pulcher, inquit Suetonius (Tib. II.) apud Siciliam non pascentibus in auspicando pullis, per contemptum religionis mari demersis, quasi ut biberent, quando esse nollent, proelium navale iniit et superatus est. Et Asconius scribit dici solitum magistratum ineuntibus: *aves pascunt.* Cic. de Div. (II, 34.) *dicito si pascuntur.* *Gothofr.*

Ratum fecit. Erat id verbum inter cetera auguralia. Cic. I. de Div. (39.) *Cur a dextra corvus, a sinistra cornix faciat ratum?* Et lib. II, (38.) *Cur aliis a dextra, aliis a laeva datum est avibus, ut ratum facere possint?* Eoque allusisse videtur Chaerea apud Sueton. in Caligula c. 58. *accipe ratum.* *Gothofr.*

Augur. Ab avium gestu, quod ex modo, quo se gerunt aves in volando futura praenunciet. Inde et augurium, quasi avigerium. Alii ab avium gustu vel garritu. *Dac.* *Auger* veteres dixerunt teste Prisciano (I, 6, 36. Krehl.) *Gothofr.* Induxit Grammaticos voc. *auspex*, ut crederent augurem ab avium gestu dici. Cf. annotationem ad v. *Augustus.* Credibile est enim, vocem hanc esse Etruscae originis et cum re ipsa ad Romanos translatam. Iam si in syllaba radicali *aug* spiciendi inest significatio; reliquum est, ut syllaba finalis efformet verbale substantivum, eodem modo efformatum, quemadmodum Germanica illa *Seh-er*, *Späh-er.* Confirmatur hoc Prisciani testimonio (I, 6, 36.): *Antiqui auger et augeratus pro augur et auguratus dicebant.*

Auspicium. Legendum: *apud veteres sine praepositione, spicio;* sive ut est in l. m. *specio.* Vide in *spicio.* *Fulv. Urs.* Plaut. Mil. gl. III, 2. (III, 1, 100.) *Flagitium est, si nihil mittetur, quo supercilio spicit.* Vide *spectio.* Auspicium non tantum ex cantu vel volatu, vel garritu avium, sed etiam ex victimarum extis, ex piscibus et acuminibus, tonitru, fulgure et aliis. *Dac.*

Affectare. Magno affectu aliquid appetere, captare. Ter. Heaut. II, 3, (60.) — — *ad dominas qui affectant viam.* Virg. Georg. IV, (562.) *viamque affectat Olympo.* *Dac.* Vid. l. 8. in f. ff. ad L. Aquil. *sic adfectatae tutelae.* §. item tr. Inst. de excus. tutorum. ἐπιτηδεῦσαι Theophilo ibidem. *Adfectare* apud Nonium etiam significat afficere. *Goth.*

Armillum. Proverbium fuit vetus: *Anus ad armillum redit.* Lucillius lib. XXVIII. *Hinc ad me, hinc licet anus rursum ad armillum.* Quod proverbium bis apud Apuleium reperies, libro VI. *Et aegra facie matris suae repentinam sobrietatem pertimescens ad armile redit.* Item libro IX. *Ad armillum redit et ad familiares feminarum artes accenditur.* Non tamen ab Erasmo animadversum. Significat redire ad ingenium. Nota est anuum in vinum propensio. *Scalig.* Varro lib. I. de vita pop. Rom. *Etiam nunc pocula, quae vocant capulas, et capides, quod est poculi genus, item armillum, quod est urceoli genus vinarii.* Glossae Isidori: *Armillum, crater, vas vinarium.* *Dac.* Nonio urceoli vinarii genus; unde apud eundem proverbium: *Anus rursus ad armillum.* *Goth.*

Aerarii tribuni. Et Glossarium: Aerarius ταμιοῦχος. *Scal.* Varro lib. IV. de L. L. (V, 180. Sp.) *Tribuni quoque quibus attributa erat pecunia, ut militi redderent, Tribuni aerarii dicti.* *In aede Saturni;* sub Clivo Capitolino; eam aerarium fecit Valerius Publicola. *Dac.*

Apricum. Melius quasi apericum, soli apertum. *Dac.* Puto *apricus* et *Aprilis*, voces, ex una eademque stirpe esse derivandas atque explicandas. Alius tamen sententiae est Scaliger in Vossii Etym. L. L. sub v. *Aprilis:* „Quomodo mensis Aprilis dici potuerit ab aperiendo, equidem non video. Primum cum annus ab initio X tantum mensium fuerit, necesse est, semper menses vagos fuisse, neque stationes temporum fixas tenuisse. Ita Aprilis semel tantum incidebat in tempus vernum et post XII. annos Romuleos, hoc est, X Lunares, redibat in orbem. Deinde Aprilis non potest descendere a verbo. Nam nomina, quae huius terminationis sunt, si descendunt a verbo, penultimam corripiunt; ut probabilis, utibilis vel utilis, facibilis vel facilis. Si autem a nomine, eandem producunt: equus equilis, ovis ovilis, caper caprilis, (utitur hac voce Varro II. de R. R.) aper aprilis, etc. praeter pauca: humilis, similis. Ergo *Aprilis* ab apro, h. e. porco. Ut Athenis ἐλαφηβολιών, hoc est cervilis, sic Aprilis καπρηβολιὼν vel καπροβολιών."

Amoena. Vide incerta Verri Flacci ex Isidoro. *Ant. August.* Virg. Aen. VI, (638.) *Amoena vireta Fortunatorum nemorum.* Ubi Servius: *Amoena loca sunt, quae solum amorem praestant, in ceteris amunia, h. e. sine fructu.* Idem etiam Verrius: *Amoena loca solius voluptatis gratia, sine fructu, quasi amunia.* Eadem et *amoenia.* Gloss. *amoenia αἱ ἀκταί.* Sed ita dicta potius, quod nos immunes praestant. *Dac.* Amoenum ab amando derivandum esse statuit etiam Doederlinus, ut amoenus sit quasi *ama-inus* i. e. amabilis.

Affecta femina. Legitur *adfectata* apud Scal. et Dac. sed eo verborum ordine, ubi *adsectata* exspectandum erat. Quare in notis testati sumus, voluisse *adsectata* utrumque editorem. *Affecta* nos e Gu. 2. restituere debuimus. *L.* Veteres edd. *Adfectata.* Recte. Plaut. Rudente II, 4.: *Am. Ad vos venio. Sc. Accipiam hospitio si nox venis, item ut Adfectatam.* Quem locum interpretabimur in editione Plautina, si Deus faverit. Nam ita et legendum et digerendi versus. *Scal.* In bonam partem Gloss. *adfectata σεμνή*, i. e. veneranda. Et apud Plautum sunt, qui adfectatam in malam partem interpretentur, calamitosam, naufragam, sed manifesto contra mentem Plauti, qui *hospitio te accipiam item ut adfectatam*, eodem modo dixit, quo nos vulgo: Ie vous recevray comme une grand-Dame, comme une Reine. *Dac.*

Aquagium. Idem quod aquarium. Gloss. *Aquarium. ὑδραγώγιον.* *Scal.* Lege 15. in fin. ff. rusticorum praed. l. g. ff. quemad. servit. amitt. l. 3. §. 5. ff. de aqua quotidiana. ὑδραγώγιον Graecis, quod Glossis Aquiductium et Aquarium. *Gothofr.*

Aquaelicium. Tertullian. *Aquilicia Iovi immolatis; nudipedalia populo denunciatis.* Fortasse Varro Tuscum aquiligem, vel Aquilicem dixit, quod sacrificiorum et rei divinae procuratione, quarum rerum periti Tusci erant, aquas eliciebat. Verba Varronis sunt haec ex satira Quinquatribus: *An hoc praestat Herophilus Diogeni, quod ille e ventre aquam mittit? an hoc te iactas? at hoc pacto utilior te Tuscus aquilex.* Tamen nihil impedit, et pro libratore aquarum sumere. Gloss.: *Aquilices, οἱ τὰ ὑδραγώγια ἐργαζόμενοι, οἱ ἀνοχετάριοι, ποταμῖται, ὑδροσκόποι.* Ita enim legendus est locus ille apud auctorem Glossarii. *Scal.* Cum propter nimiam siccitatem manalem lapidem in urbem protrahebant, ut aquas elicerent. Vide *Manalis lapis.* Sacrificia tum peracta innuit Tertullianus. Aquilex, qui huiusce rei procuratione aquas eliciebat, *Tuscus aquilex* dictus, quod harum rerum periti Tusci erant. Cf. Varro. — Infra *si creditur* sunt barbari mutilatoris, qui dubitavit olim Romae manales vereri solitos fuisse. *Dac.* Tertull. 40. Apologet. *Aquilicia Iovi immolatis.* unde aquilex Varroni apud Nonium significare eum videtur, qui aquis e coelo eliciendis praeficiebatur. — Apud eundem Tertullian. superiore

libro c. 23. fit mentio Coelestis deae, quae ut pluviarum pollicitatrix colebatur ab Ethnicis. *Manali lapide.* Vide in *Manalem lapidem*, et Fulgentium in *Manales.* *Gothofr.*

Aqua. Varro minus dure: *Aqua quod aequa summa.* quanquam neutrum implet aures meas. *Ant. Augustin.* Optime Caninius ab ἃ χόα, nam saepe Latini articulum nominibus iungunt. *Dac.* *A qua vivamus.* adde Varron. lib. IV. de lingua. *Gothofr.* Est a radice Sanscrita *apa*, plurali *apas*, quod est plurale tantum, si pro nomine ponitur. *P* et *Q* permutari solent in ipsius Linguae Latinae dialectis, ut *Tarpinius*, pro eo quod est *Tarquinius; petora*, pro *quatuor*, et multa eiusmodi alia.

Aqua et igni. De aqua et igni, quae accipiunt nuptae, idem Varro videndus lib. IV. et Plutarch. in Problem. et infra *Facem.* *Ant. Aug.* Videtur hic locus ita legendus: *Aqua et igni tam interdici solet damnatis, quam accipiuntur nuptae.* Scaevola in L. Seia. D. de donat. inter vivos: *Quidam virgini die nuptiarum, priusquam ad eum transiret, et priusquam aqua et igni acciperetur, id est nuptiae celebrarentur, obtulit decem aureos dono.* *Fulv. Ursinus.* Fulvio Ursino unice adsentior. De utroque more Ovid. IV. Fast. (791.)

Quod in his vitae caussa est, haec pendidit exsul;
His nova fit coniux; haec duo magna putant.

Vide *Facem.* *Dac.* *Aqua et igni interdici solet damnatis.* In locum huius interdictionis successit deportatio. L. 2. ff. de poenis. cuius fit in iure passim mentio. *Quam accipiunt nuptae.* quae accipiunt nuptae, alii: qua accipiuntur nuptae. His adde quae scripsi ad legem 69. ff. de donat. inter viv. adde in *Facem.* *Gothofr.* *Aqua dispersi.* adspersi. *Suffitionem.* Vid. in *Laureati.* Idem.

Axitiosi. Ita apud Plautum, citante Varrone: *Axitiosae annonam caram e vili concinnant viris.* Gloss.: *Axitas*, ἀποτελεσματικαί. Lege *Axites.* Unde et infra Axites mulieres legendum, non Axies. *Scal.* Ab *axit* egerit, quo usus Pacuvius in Periboea: *Aut quae egi, ago, vel axim, averruncem.* Sed rescribendum *axiosi* et *axiosae.* Nisi malis *axitiosi* dictum putare pro *axiosi*, ut *axilites* pro *alites.* *Axiosi* pro *actuosi* ab *axus* pro *actus? fixus* pro *fictus? taxus* pro *tactus* etc. Varro lib. VI. de L. L. (lib. VII. p. 349. Sp.) *Ut ab una faciendo factiosae, sic ab una agendo actiosae dictae sunt.* *Dac.* *Unde axies.* Lege *axites.* Glossarium *axites*, ἀποτελεσματικαί. Item *mulieres sive Dii*, rescribe *mulieres sive viri.* *Idem.* *Axes, axitis*, a nomine quodam deducitur substantivo, vel adiectivo, ut *miles* a mile, *eques* ab equo, *arquites* ab arcu (cf. Festum sub h. v.) *alites* ab ala, et eiusdemmodi alia. Id nomen invenitur infra pag. 22. in vv. *Axe agglomerati.* Sic enim dicebantur milites universi stantes, h. e. cohortibus aut legionibus, teste Festo. Quid igitur est aliud illud *axe*, nisi ablativus nominis *axis*, quod est nostrum *achse*? Nam *axe agglomerati* haud dubie dicebatur ea aciei figura, quum milites starent ita, ut axem efficere viderentur, id quod Galli hodierni dicunt *en colonne.* Unde intelligitur, quomodo *axis* et stipitem, circa quem rota vertitur, et tabulam sectilem potuerit significare. Quare *axites* et inde derivatum *axitiosus* per iocum ficta arbitrabimur, quasi in axem proeliantes, in axem agentes, dixeris; et pronus ad eam rem, ad eiusmodi actionem. Glossa igitur erit ex iis, quae ad Comici alicuius dictionem explicandam spectant, quales multae sunt apud Festum. Ceterum *Axiles m.* alios exhibere libros pro *axites mulieres*, refert Gothofredus.

Alites. De Sanquali et immusculo vel immustulo suis locis videto. Et Plin. lib. X. cap. VII. *Ant. Aug.* Vide *Oscines.* *Dac.*

Axamenta. Glossarium: *Axamenta* στίχοι ἐπὶ θυσιῶν Ἡρακλέους. Ubi notandum est, sacrificia, quae Salii faciebant, non Marti, sed Herculi fieri; cum tamen Salii sint Martis sacerdotes. Quare scriptor doctissimus illius Glossarii secutus est auctores eos, quos et Virgilius, dum attribuit Salios Herculi, non Marti. Sed et Antonius Nipho et Octavius Herennius olim ostenderant Salios Herculi dicatos esse. Porro Axamenta dicta sunt ab *axare*, hoc est, ut ipse Festus explicat, nominare. Glossarium: *Anaxant*, ὀνομάζουσι. Sed non magis puto axare proprie esse nominare, quam apud Graecos στηλιτεῦσαι, τὸ δημεῦσαι, aut τὸ ὑβρίζειν. Sed in axibus seu tabulis illa carmina describebant, item ut leges suas Graeci ἐν τοῖς ἄξωσι. Quia enim legitime concepta erant illa carmina, propterea non minus ediscebantur a Saliis, quam a leguleis actiones et formulae iuris. Itaque et Cicero ait a pueris praetextatis carmen Saliare tanquam legitimas formulas disci solitum. Sed et erant alia carmina, quae a pueris discebantur, ut carmen Nelei de moribus et similia. Quae quia religiose ediscebantur et solenniter concepta erant, nihil impedit legitima dici. Sic Tertullianus, disertissimus atque eruditissimus scriptor, in libro de persecutione, orationem Dominicam legitimam vocavit elegantissime; quod a nobis et ab omnibus, qui Christo sacramentum dixerunt, ut carminis lex quaedam discatur. *Scal.* *Axamenta* ab *axis*, tabula, quod in tabulis descripta. Eadem *assamenta*, quod *assis* dicebant pro *axis.* — Infra pro *componebantur* rescribendum puto *canebantur.* Nam falsum est, ea carmina a Saliis fuisse composita, quae ipsis etiam obscura ipso Fabio teste lib. I. c. 6. *Saliorum carmina vix sacerdotibus suis satis intellecta.* *Dac.* *Axiamenta*, axamenta, ab axare id est nominare, infra axare

Fortassis quod in axibus et tabulis scribebantur. *Gothofr.* *Carmina Saliaria.* Ea praetextati pueri discebant, ut legitimam formulam, ut et carmen Nelei de moribus. *Idem.* Dubitari non poterit, quin *axamenta* sint recensiones nominum atque epithetorum omnium Deorum, quae preces ad istos ipsos Deos continerent. Nec tamen est credibile, ab axibus sive assibus dici verbum. Contra omnibus hisce vocabulis *axamentum*, *axare*, *axis*, *assis*, *assus*, *assa vox* communis radix subiecta est Sanscrita vox radicalis *ak* et *ang* et *angs*, quae significat primum distinguere, dividere, discernere; tum notare, nominare, enumerare. Quare *axamenta* sunt enumerationes nominum, *axare* est nominare, enumerare; *axis* et *assis* abscissum et sectile lignum; *assus* secretus, solus, unde *vox assa*, vox sola, vel vox secreta, ut prae ceteris audiatur; id quod in hodierna arte musica *vox obligata* dicitur. Cff. quae notata sunt infra ad vocem *Assa*. Ne vero dubites, qua ratione ex illis radicibus Sanscritis oriri potuerint ista verba, conferas *vadsch* (*vadj*, *vag*) i. e. vox; *radsch* (radj, rag) i. e. rex et similia. Quoties vero *x* et *ss* apud Latinos commutatae reperiantur, non opus est ut exemplis doceamus. *Anaxant* non a praepositione compositum puto, sed potius corruptum ex *anxant*, ut duo fuerint verba *axare* et *anxare*, quemadmodum in sermone Sanscrito *ak* et *ang* radices inveniuntur.

Axis stipes, vide in *Stipitem*. *Gothofr.*

Ador. *Adur* dicebant veteres, quod Graecum est ἀϑύϱ, nulla littera immutata praeter ϑ in δ, ut ϑεός Deus. Dicitur et *adus aderis*. Glossarium: *Adus* σῖτος. Ita enim legendum. Postea declinatum *adus adoris*, ut *pignus pigneris* et *pignoris*; *tempus temperis*, *temporis*. Itaque fit ut in obliquis secunda nunc producatur, nunc corripiatur. A. Gannius vetus poeta corripit in illo versu:

Illam sponte satos adoris stravisse maniplos.

Item:

Hic adoris dat primitias tibi; sanguine libat.

Ausonius:

Mox ador atque adoris de polline pultificum far.

Producit idem Gannius in illo:

Emicat in nubes nidoribus ardor adoris.

Quare doctissimus Grammaticus Priscianus (VI, 9, 49. pag. 251. tom. I. Kr.) ait irregulare hoc nomen esse, quod cum in *or* terminetur, tamen obliquos corripit contra aliorum naturam; et cum neutri sit generis, tamen in *or* desinit. Utrumque falsum. Nam neque cum obliquos producit, est neutri generis, sed masculini; neque cum neutri est generis, in *or* terminatur. Quamvis enim dixit Ausonius: *Mox ador atque adoris de polline pultificum far;* tamen *ador* dictum pro *adus*, ut *corpor* dicebant in neutro. Sed *adus* in neutro dictum et *ador* in masculino, ut *decus* et *decor*. Porro *ador* est far seu ζειά. In Glossario transposita ita suo ordini restitues et emendabis. Ita vulgo legitur: *Ador*, υἱόϑετος. *Ador*, πϱοςενεγκενξια. Lege: *Adoptatus*, υἱόϑετος. *Ador*, ζειά. *Adparat*, πϱοςήνεγκεν, παϱασκευάζει, εὐτϱεπίζει. In eodem legitur: *Adoria*, εἶδος σίτου. *Scal.* Potius a Graeco ἀϑὴϱ, *arista*, ϑ in δ. Vide infra in *Mola*. *Dac.* Graeci ἀϑὺϱ, quod nonnullis *adur* (aliis *adus*), cuius genitivus *adoris* penultima nunc longa nunc brevi apud Sannium veterem poetam et Ausonium. Glossis *adis* σῖτος. Adde Nonium in *Ador* et *Adoreum*. *Goth.* Non a Graeco ἀϑήϱ, arista, sed a radice Sanscrita *ad*, edere, descendit. Ut enim a radice *od* fit *odor*, sic a radice *ad* fit *ador*, quod proprie *esum*, *cibum* deinde *frumentum* significat; quemadmodum apud Graecos σῖτος proprie *cibum*, deinde peculiariter frumentum denotat.

Adoriam. Glossarium vetus, cuius ope multa vetustatis situ sepulta eruimus: *Adoriosus*, ἔνδοξος, Αςπομπηΐος αδοϱνικηας πεμπιος. Lege: *Adoriosus*, ἔνδοξος, ὡς Πομπήϊος. *Ador*, νίκη, ὡς Πομπήϊος. Quin intelligat nostrum Pomp. Festum, dubitandum non est. Hinc quam multa ad arbitrium suum mutaverit, mutilaverit, perverterit Longobardus iste, facile adverti potest. Nam quae Glossarius ille adnotat, ex hoc integro loco deprompta fuerunt sine ullo dubio. *Adorea* pro laude accipi coepta est, postquam praemium militibus frumentum erat, parta victoria. Plautus (Amphitr. I, 1, 43. ed m.):

Qui multa praeda, atque adorea affecit popularis suos.

Scal. Distingue post *adoream*, hoc modo: *Adoream, laudem, sive gloriam.* Parta victoria frumentum militibus dabatur in praemium, unde factum, ut adorea pro laude et gloria dici coepta sit. Itaque optime Gloss.: *Adorea* δόξη ἡ ἀπὸ τοῦ πολέμου, laus quae bello parta est. *Dac.* *Adoria.* Glossis *Adoria* εἶδος σίτου. — Aliud autem *adoreum* apud Nonium. *Goth.* *Adoriam* scribendum esse, in varietate lectionis satis diximus.

Arma. Idem Servius: *Proprie arma sunt, quae armos tegunt, hoc est, scutum, quod Graecis ὅλον*

ὅπλον dicitur, cum caetera sua nomina habeant. Et Isidor. lib. ult. cap. 5. *Arma proprie dicta sunt eo quod armos tegunt*, i. e. *humeros.* Et ita proprie de scuto Virgilius (Aen. X, 841.):

At Lausum socii exanimem super arma ferebant.

Dac. Arma ab armis. Vide *Armillas, Armillum.* Sed tamen Varro arma ab arcendis hostibus deducit. *Gothofr. Ut scutum gladius* cet. Adde l. 3. §. 2. ff. de vi et vi. l. 14. §. 1. ff. de re militari. l. 41. ff. de ver. sig. *Idem. Sicut tela quibus procul.* Nam tela dicuntur, quaecunque in hostes mittimus. Virg. IX. Aen. (509.):

Telorum effundere contra
Omne genus Teucri.

Unde et *missilia* dicta sunt. Idem (IX. Aen. 520.):

Pellere vallo
Missilibus certant.

Vide *tela.* Quandoque tamen utriusque vocabuli appellatione latissime utuntur non modo iurisconsulti, sed ipsi quoque oratores et historici. Nam arma vocant omnia, quibus quis instructus est ad propulsandam aut inferendam vim, ut gladios, hastas, fustes, saxa. Cuiuscumque etiam artis instrumenta *arma* dicuntur, ut Graecis ὅπλα. *Telum* autem omne id, quo quis se tegit ac tuetur. *Dac.*

Armita. vide var. lectt. *L. Armata.* Intellige Maximam virginem Vestalem. In veteribus nummis visitur saepe hoc habitu sacrificans Maxima virgo lacinia togae pone reiecta, et disco libatorio dextra vinum immergens. Eleganter vero pomum in armum legere, quod Graeci dicerent ἀνδραχθές. ἐκ τοῦ ἀλλοτρίου χωρίου καρπὸν ἀνδραχθῆ μὴ ἐπιφορτισάτω. *Scal.* De Laurentium legibus nihil aliud umquam legi. *Dac.* Alii tamen hic legunt *Amata* ex Gellio I, 13. Male, cum *Armata* hic dicatur non ab amore aut armis, sed ab *armo* id est humero. *Goth. Ne pomum ex alieno legatur in armum.* Vide quae scripsi ad 2. Feudorum 27. in f. *Idem. In armum.* Vide *Armillas. Idem.*

Armentum. Ab armando armamentum, armentum. Virg. (Aen. III, 540.) de equis:

Bello armantur equi, bellum haec armenta minantur.

Sed verius ab *aramento.* Varro lib. IV. de L. L. (V, 19. p. 98.): *armenta, quod boves ideo maxime parabantur, ut inde eligerent ad arandum; inde aramenta dicta, postea tertia littera extrita.* Nec obstare debet quod Virgilius equos armenta dixerit, nam et idem alibi de cervis dixit (Aen. I, 188.):

Tres littore cervos
Prospicit errantes; hos tota armenta sequuntur.

Dac. Hunc Ennii versum refert Nonius: *ipsius ad armentas easdem.* Ubi facile quivis legendum viderit: *Ad armenta ipsius easdem. Idem.* Ab arando Isidor. deducit XII, 2. Adde l. 12. ff. de servit. rust. praed. l. 81. §. 3. ff. de leg. 3. l. 89. ff. de verborum signif. *Goth. Feminine armentas apud Ennium positum.* V. Nonium in *Armenta. Idem.* Locus Varronis sic nunc legitur: *inde arimenta dicta postea I tertia littera extrita.*

Album. Alii tamen Alpibus non a colore, sed ab altitudine nomen inditum tradunt. *Albus* enim vel *alpus* Gallis, qui olim Germanica lingua locuti sunt, altum significat, unde Isidorus: *Gallorum lingua Alpes montes alti vocantur.* Et Annibal apud Livium XX, 30. *Quid aliud Alpes esse credentes, quam montium altitudines?* Hinc intelligendus Eustathius in Dionys. Ἡ δὲ Ἄλπις, inquit, μέγιστον ὄρος δι' ὃ καὶ πληθυντικῶς λέγονται αἱ Ἄλπεις. Φασὶ δὲ τὴν λέξιν ταύτην καὶ τὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν μετάληψιν ταὐτὸν δύνασθαι τῇ κλεισούρᾳ. Sed falsum est, vocem Gallorum propriam fuisse, cum illam Graeci etiam usurpaverint; debetur autem Phoenicibus, quibus *laban* albus, et *alben* forma Syra albescere. Nisi malis ἄλπιν cum aliis excelsum collem interpretari, ab Hebraeo *al* vel *hal*, quod celsum sonat, et *pen*, quod collem aut verticem montis. *Dac.* Glossae: *Alpes* ὄρη ὑψηλά.

Albesia scuta. Duae fuerunt Albae. Varro lib. VII. de L. L. (VIII, 18. p. 418.) *Cum duae sint Albae, ab una dicuntur Albani, ab altera Albenses.* Illa est in Latio sub monte Albano, haec in Marsis ad lacum Fucinum circa fontes Anienis, quare optime Festus Albenses Marsi generis dicit. *Dac. Decumana.* Vide *Decumana ova. Idem.* Adde infra *Decumana ova.* Et Decumanus appellatur limes. *Goth.*

Albiona ager. De quo mirum apud veteres silentium, ut de luco Albionarum. *Dac.* Comparari potest cum voce *Albion*, antiquo nomine Brittanniae.

Albula Tiberis. Eustath. in Dionys. καὶ ὅτι Τίβερις Ἀλβουλός ποτε καλούμενος. Corrige Ἄλβουλας; neque enim dictus *Albulus*, sed *Albula.* Sed cur ab aquis albis, cum flavum eum dicat Virgilius: (Aen. VII, 31.) *Multa flavus arena.* Et Horat. (Carmm. II, 3, 18.) *Flavus quam Tiberis lavit.* Nempe ibi flavus nihil aliud est, quam pulcer, limpidus, ut caeruleus. Virg. (Aen. VIII, 69.): *Caeruleus Tiberis. Dac. A Ti-*

berio Sylvio. Optime viri docti *Tiberino.* Hic Calpeto patri successit et in Albula submersus nomen reliquit fluvio. Ovid. Liv. Infra in v. *Tiberis* ait: *vel a Tiberino, vel a Tibri vel Tiberi rege Tuscorum.* Sane et Eustathius in Dionys. a Tiberio quodam rege dictum refert ex Dione. *Idem. Tiberio.* Tiberino. *Goth.*

Ambo. Vide incerta Verrii. *Goth.* In sermone Sanscrito est *ubhau*, unde permutatio litterarum *b* et *φ* fit probabilis. — *Dictum.* Ductum. *Goth.*

Ambactus. Cur lingua Gallica dicat, ignoro. Ut enim supra scriptum est, id recte Latine dicitur et mos Romanus significatur. *Ant. Aug.* Glossar. *Ambact.* δοῦλος μισθωτός, ὡς Ἔννιος. Caesar lib. VI. (14): *Ita plurimos circum se ambactos clientesque habet. Fulv. Urs.* Sane Paullus iste non assecutus est mentem Festi. Nam Ambactum Festus dixit apud Ennium significare servum mercenarium; a Gallis autem dici Clientem, ut legitur apud Caesarem. Vel quod verius puto, Festus tantum ab Ennio ita vocatum servum conductitium dixit. Paullus vero iste voluit sincerum vas incrustare et ita a Gallis dictum esse scripsit, quia eam vocem in Commentariis Caesaris legerat. Neque dubito, quin ita res acciderit. Nam alii longe Ambacti apud Caesarem, qui non servi erant, alius ambactus apud Ennium, quum servum significet. Illud Gallicum vocabulum, hoc plane Latinum. Huic coniecturae fidem facit Glossarium illud non satis laudatum, et quod magistellorum manibus teri non debet, sed tantum a doctioribus nocte et die versari. In eo igitur legitur: *Ambactus* δοῦλος μισθωτός, ὡς Ἔννιος. An non satis plane innuere videtur, quod de Paulli audacia odorati sumus? At Ennius videtur de servo ambacto loquens comparatione aliqua aut similitudine dixisse nescio quid tale, ut apud Theognin: (v. 485. ed. Sylb.)

Μή σε βιάσθω
Γαστήρ, ὥστε κακὸν λάτριν ἐφημέριον.

Nam de eo Theognis sentit, qui quotidie locat operas suas; ut Ennius quoque de eo, cuius herus quotidie collocabat operas, et ex eo rem quaerebat. Porro non placet rem referre ad manumissionum morem et vertigines illas, quibus liberabatur servus, cum tamen id summis in omni doctrinae genere viris placuisse videam, eosque in ea haeresi esse. Non possum non ridere, quod agyrta quidam, homo insignis audaciae atque impudentiae, scripsit contra Turnebum super hac voce *Ambactus.* Sed ut eius omnes libri nihil aliud quam impudentissimam sui fiduciam praeferunt, ita hanc eius de hac re opinionem ut impudentissimam et ineptissimam reiicio. Nunquam legi maiores nugas, nunquam insigniorem temeritatem vidi neque audivi, ut qui omnes linguas a sua barbara deducere velit, adeo ut ipsam Hebraicam linguam posteriorem Cimbrica asserat. Ubi etiam circulator Mosem reprehendit, quod nomina propria veterum illorum patrum a gentilitia sua Hebraea, non a Cimbrica deducat. Ergo miseros illos veteres Hebraeos, qui non Batave scierint loqui, et feliciores longe futuros, si Antverpienses, quam si Syri sive Palaestini fuissent. Talia infinita habent ineptissimae illae Origines. Et tamen non desunt qui admirentur. At de ineptissimo homine plura alias, ubi erit locus. Hoc unum adiiciam, in tanta mole libri vix me reperisse, quod verum esset; et licet aliquid veri invenias, tamen id eiusmodi est, ut in ea alea dicere possis eum, aliquando ut vincat, assidue perdere. *Scal.* Ut acute apud Vopiscum Salmasius, ex verbis Caesaris non magis liceat colligere, Gallicam vocem esse *ambactos*, quam *clientes.* Cur non enim et Clientes vox Gallica? Quos hic *ambactos* vocat Caesar, paullo infra servos appellat et cum clientibus iungit. Ita ut frustra sit Scaliger, qui notavit *ambactus*, cum servum significat, Latinum esse, at cum pro cliente, Gallicum. *Ambactus* mere Latina vox est ὁ ἀμφιφερόμενος, ὁ περιφόρητος, quasi circumactus et nunquam consistens, qui hac et illac circumducitur mercedis gratia, cuius operas quotidianas Dominus locat lucelli caussa, qui et ideo locellaris et lucellaris appellatur. *Ambagere* autem vetus verbum pro circumagere. — Ambactus etiam dictus *ambaxus.* Infra *ambaxi.* Nempe ut a *figo fixus* et *fictus*; a *tago tactus* et *taxus*; sic ab *ago axus* et *actus*; *ambaxus*, *ambactus.* Inde *ambactia* et *ambaxia*, servitium vel opera mercede conducta, pro quo recentiores Latini *ambasciam* scripserunt, ut *ascilla* pro *axilla.* Inde *ambasciator* et *ambaxiator* internuncius, intercursor, domesticus, adsecula (ambassadore, ambassadeur). *Dac.* Servum libertate donatum intelligit. Pers. Satyr. V, 75: *Quibus una Quiritem vertigo facit.* Et post: *Verterit hunc dominus momento turbinis exit Marcus Dama.* Hinc circumductiones manumissionum inextricabiles. in l. 6. Cod. de emancipationibus. Vide infra *manumitti.* l. 23. ff. de manumiss. *Goth. Ambactus apud Ennium lingua Gallica actus dicitur.* Potest et ita legi: *Ambactus alius Ennio, quam qui lingua Gallica Ambactus dicitur.* Et ita est. Nam Ambactus Gallis, teste Caesare, cliens. Nisi *actum* eum esse Gallis, qui Ennio *actus. Idem.* Esse vocem Gallicam clare ait Festus sive Paullus. Et sane veteri lingua Belgica *ambacht* signat *iurisdictionem*, unde *ambachts-heeren* usitate vocantur, penes quos territorii alicuius dominium ac iurisdictio est. Quod autem vulgo Belgae *ambacht* pro opificio usurpant,

id ex abusu vocis provenit, ut pluribus ostendit Goropius Becanus, vir ingeniose eruditus, et a quo interdum etiam verum exspectes, utcunque saepius iudicio frustretur. *Voss. in Etym.* Priscis Germanis *Ambacht* idem quod nunc dicitur *Arut*, r. e. officium.

Am. Praepositio loquelaris est, quae per se non subsistit, sed cum loquelis. Ita Sergius, Probus, Diomedes, Grammatici. Eiusmodi praepositiones sunt *dis*, *con*, *am*, *re* et similes si quae sunt aliae. Nam cum loquelis aliquid sunt, per se nihil. Sic apud Ciceronem in de somnio Scipionis *loquelariter ad cursum solis descriptus* esse dicitur, hoc est, contemplatione ipsius solis, non quod re vera is annus dicendus sit. Quemadmodum illae praepositiones revera non sunt, nisi contemplatione earum vocum, quibus coniunguntur. Quare manifesto errat Macrobius, qui apud Catonem legit *am terminum* non *amterminum*, cum *am* per se nihil sit, sed loquelariter. Vide quid annotamus voce *Amtermini*. Apud Ciceronem vulgo non *loquelariter*, sed *populariter* excusum. Sed discant omnes Ciceroniani hanc vocem, neque mihi irascantur, si eam uti in omnibus manuscriptis legitur, probamus. *Scal.* A Graeco ἀμφί. Nam falluntur qui putant, Graece prius dictum esse ἀμ, addito φι, ἀμφί. *Dac. Am praepositio loquelaris* cet. *Am* praepositio significat *circum*. Unde supra locellaris servus *ambactus*, i. e. circumactus dicitur. Ita hunc locum restituit Scaliger. Cui servus locellaris vel lucellaris est μισθωτός, cuius operas quotidianas dominus locat, lucelli et quaestus gratia; aut qui in eam rem discursat. Nisi loquelaris servus accipiatur pro internuntio, aut vox *loquelaris* omnino dispungatur. *Goth.*

Ambest. Ex *am* et *edo*, *ambedo*, *ambest. Dac.* Eadem ratione *Comest* apud Nonium dicitur. Alias regulariter *Ambedit*, ut in l. 38. ff. de adquir. rerum dominio. *Goth.*

Ambegni. Ex *am* et *agnus*, *ambagnus*, *ambegnus*. Ambegnae oves, quae ex utraque parte habeant agnos. Et *bos ambegna* apud Varronem lib. VII. (3. pag. 319. ubi nunc *ambiegna* ed.) quam circum aliae hostiae constituantur. Fulgentii locum de *ambegna ove* corruptum puto. Scribit Fulgentius: *Bebius Macer qui festalia dierum scripsit, ait Iunoni eas, quae geminas parerant oves, sacrificare cum duobus agnis altrinsecus alligatis, quas oves ambegnas vocari, quasi ex utraque parte agnos habentes.* Legendum et distinguendum: *ait Iunoni eas, quae geminos parerent, oves sacrificari* cet. Ovis enim sacrificabatur cum duobus agnis, quos pepererat. Neque requirebatur, ut ea duas oves peperisset. *Dac.*

Ambidens. Varie bidentem interpretantur. Vide Gellium lib. XVI. cap. 6. et Macrob. lib. VI. atque Servium Vergilii interpretem, qui Nigidio consentiunt, bidentes dici bimas hostias; sive quasi biennes, sive quod emineant ea aetate bini dentes. Vide Bidental et Bovem bidentem. *Ant. Aug. Bidentes* vel *Ambidentes* hostiae quae cornigerae essent et duos dentes eminulos haberent. Id enim requirebatur in hostiis, alioqui si carerent illis, ἀτελεῖς erant et ad sacrificia ineptae. Neque quod aliqui putarunt, bidens dicitur quasi *biens*, duobus annis nata, cur enim *bidentis*, non *bidennis* aut *biennis* diceretur. Gellius tamen invenisse se dicit in commentariis quibusdam ad ius Pontificium pertinentibus, bidentes *bimas hostias*, bidennes primo dictas, littera *d* immissa quasi *biennes*, tum longo usu loquendi corruptam esse vocem et ex bidennibus bidentes factam. Sed addit idem, Hyginum Iulium, qui ius Pontificum non ignorabat, in quarto librorum, quos de Virgilio fecit, bidentes appellari scripsisse hostias, quae per aetatem duos dentes altiores haberent. Hygini verba sunt: *quae bidens est hostia oportet habeat dentes octo, sed ex his duos caeteris altiores, per quos appareat, ex minore aetate in maiorem transcendisse.* Cf. Gellium lib. XVI, c. 7. *Dac.* Vide infra Bidental et Bovem et Bidentes. Adde Plin. II. *Gothofr.*

Abemito. Glossarium: *Abemit, ab eo accepit*, ἔλαβεν. Sic *Surremit*, *sursum emit*, hoc est *suscepit*. Et *surrempsit*, *susceperit. Scal. Emere*, quod nunc mercari, antiquis significabat *sumere*, *accipere*. Sic *surremit* i. e. sursum emit, accepit. Lucilius: *Inque manum surremit hastam.* Vide in *Surremit. Dac.* Idem in *emere* infra et infra in *Surrempsit. Gothofr.*

Ambarvales. A duodecim fratribus scriberem, non a duobus, ex Plin. XVIII, cap. II. Gellio VI, cap. VII. et Fulgentio de obscuris; ut intelligatur de duodecim fratribus arvalibus. Sed quae sequuntur: *Ambarvalis hostia est*, Macrobius refert lib. III, uti a Pompeio Festo conscripta; et in his nulla mentio fratrum, ideo videndum est, an arvis et frugibus emendari oporteat. *Ant. Aug.* A duobus fratribus. Fortasse pro XII. legerat II., et fugit eum nota denarii numeri. *Scal.* Intelligit fratres arvales, quorum talem esse ferunt originem. Acca Laurentia, Romuli nutrix consueverat pro agris semel in anno sacrificare, XII filiis sacrificium praecedentibus. At cum unus mortuus esset, propter nutricis gratiam Romulus in vicem defuncti se succedere pollicetur. Unde ritus processit cum XII. iam deinceps sacrificare, qui duodecim fratres arva-

les dicti sunt. Inde in Glossis: *Arvales sodales* οἱ περὶ ὅρων διαγινώσκοντες δικασταί. *Dac.* *A duobus fratribus.* ac frugibus. ita in veteri. Alii legunt a XII. fratribus. *Gothofr.*

Amburbiales hostiae. Quibus urbs et pomoerium lustrabatur, ut *ambarvales*, quibus arva. Vide *Amtermini. Dac.* Inde etiam Amburbium. Infra in *Amtermini. Gothofr.*

Ambustus. Glossarium: *Ambustus* περιπεφλεγμένος, περικεκαυμένος. *Dac.*

Ambitus. Varro lib. IV, de L. L. (V, 4, 9.) *Ambitus iter, quod circumeundo teritur; nam ambitus circumitus, ab eoque duodecim tabularum interpretes ambitum parietis circumitum esse dixerunt. Dac.* De legitimo spatio a vicina insula dixi ad l. 14. in fin. ff. de servit. urb. adde Isidorum lib. 15. Ciceronem in Topicis (c. 4.) Vitruvium I, c. 1. Varronem in 4. de lingua. *Goth.*

Adolescit. Sine dubio legendum: *Adolescit ab olesco, id est cresco, venit.* Quod confirmatur sequentibus. *Exoletus*, inquit, *qui excessit descendi, id est crescendi, modum.* Vide *subolescit.* Animadverte semper, in hac lacera et misera epitoma inter alia, quae ab importunis emendatoribus supposita sunt, duo saepius occurrere: aliquam etymologiam Graecam, ut hic, et voces has *id est.* Quod suis locis indicabimus. Alioqui si voluissemus stultorum more, ut inquit ille, esse molesti, et hariolari id dictum a Festo, quod nunquam illi in mentem venisset, potius legeremus: a Graeco ἄλδω vel ἀλδαίνω. *Scal.* A Graeco ἀδολεσχῶ, inepte. Adolesco a verbo olesco, ut et in suboles. Si quis erit tamen qui Graecum etymon retineat, pro ἀδολεσχῶ legat necesse est vel ἀλδέω vel ἀλδήσκω. *Dac.* *Adolescit.* Glossis ἀκμάζει, unde ἀκμαῖος adultus. Vide infra *Suboles*, Nonium in *Adolere* duobus locis, et in Adolescere. Huic contrarium *Abolescit* Glossis ἀπακμάζει. *Goth.* Disputarunt viri docti, qui tandem *adolere* et *adolescere*, quae aperte eiusdem essent originis, tam diversae significationis esse possent. Rationem invenimus in lingua sanscrita, in qua radix *bal* crescere, nutrire, sustentare significat, eadem tamen etiam dare, offerre, destinare, occidere notat. Unde intelligitur, *adolescere* et *adolere* plane diversa esse verba, quorum prius est *crescere*, alterum simpliciter *sacrificare*, non *comburere* proprie, quam tamen notionem postea induisse videtur. Ab eadem radice *alere*, nutrire, descendit, utrumque labiali omissa, velut in digamma saepe fieri videmus. Ceterum lectionem ἀλίζω enotavit iam Gothofredus e vetere libro.

Altare. Ab adolesco. Sic igitur ducenda analogia: *adolesco, adolitum, adoltum, altum, altare.* Vide infra *altaria*, ubi melius ab altitudine. *Dac.*

Aliuta. M. L. habet *ipsus* pro *ipsos.* Velius Longus de orthographia: *Antiqui aeque confusas o et u litteras habuere. Nam consol scribebant per o, cum legeretur per u, consul. Unde in multis etiam nominibus variae sunt scripturae, ut fontes, funtes; frondes, frundes.* cet. *Urs.* Ut ab antiquo alis, aliter; sic ab alius aliuta. *Dac.* Nimirum ut Aeoles adverbia multa et coniunctiones in α pro εν proferunt, veluti αἶκα pro αἴκεν, ἄπωτα, pro ἄπωθεν; sic prisci Latini in *ta* pro *ter* terminasse videntur adverbia. In sermone Sanscrito *anjas, anja, anjat* significat alius, alia, aliud. Ceterum in lege Numae scribendum sine dubio *Iovi sacer*, quod clare ostendit scriptura optimi Cod. Gu. II, ubi est *Iovis acer.*

Astu. Astute. Plaut. in Prolog. Poenul. (v. 111.)

Ita docte atque astu filias quaerit suas.

Terent. Andr. (I, 3, 3.)

Quae si non astu providentur.

Astu per excellentiam de veteri urbe Athenarum. Terent. Eunuch. (V, 5, 17.) *an in astu venit?* Sed male quidam sibi persuasere de solis Athenis *astu* sic absolute dictum. Nam de alia quavis urbe exempla suppetunt. De Mileto Herodot. pag. 8., de Lydorum urbe pag. 37., de Cyrenis in fine libri II. (c. 181.) *Dac.* *In quo qui conversant cauti et acuti.* Lege: *in quo qui conversati;* e contrario qui non in oppido, sed in agris versantur, simplices; unde simplex rusticitas in iure. *Goth.*

Algeo. Optime Bonaventura Vulcanius in suis ad vett. Gloss. notis legendum vidit infra: *ut sit algor dolor quidam membrorum rigore collectus.* Hinc algiosus δύῤῥιγος. *Dac.* *Coniectus.* Collectus. *Goth.*

Anus. A Graeco ἄνους, amens; neque enim ab annis esse potest, quum *anus*, vetula, priorem syllabam corripiat, *anus* vero pro *annus* eandem producat. *Dac.* *Antiqui non geminabant litteras.* Idem supra in *Ab. oloes* (infra) et infra *Aulas.* Et in verbo *Solitaurilia.* Isidor. I, 26. fin. *Goth.*

Amussim. Proprie funem, creta vel rubrica illitum, quo demisso fabri explorant opera. Graecis dicitur σταθμή. Hesych. σταθμὴ, σπάρτος ἐν ᾗ ἀπορθοῦσιν οἱ τέκτονες. Dicitur regula fabrorum, quare hic Festus: tractum a regula. Vide *Examussim.* *Dac.* Conf. Nonius vv. *Amussis, Amussitatus* et *Examussim.*

Adgrettus. Eodem modo quo *mertus*, *pultus*, et similia. Non video, quare dicat a Graeco ἄγρει. Sane diu puto esse, cum desideratur melior pars Graecarum vocum in hac epitome Festi. Nam quae hodie exstant, fere omnes arbitrio correctorum huc inculcatae sunt, ut istud ἄγρει. Quasi illud Homericum ἄγρει μάν habeat aliquid commune cum *Adgretus*. Sed quare deducit a Graeco, si dictum est pro *Adgressus?* Manifesto verba haec ultima intrusa videntur ab aliquo sciolo, sive ipse Paullus mutilator fuit, sive alius quis, illo non doctior. *Scal.* Adgressus more Graecorum, qui pro σσ scribunt ττ. Dicebatur etiam *adgretus* simplici *t*. Infra pro ἄγρει, quod corruptum est et mutilum, legendum est ἐγείρομαι, i. e. *surgo;* ex ipsomet Festo in voce *egretus*, ubi: *egretus et adgretus a Graeco sunt ducta, a surgendo et proficiscendo.* Quare frustra est Scaliger, cum ista: *quod verbum venit a Graeco ἄγρει*, a sciolo quodam huc intrusa suspicatur. Vide *Egrettus. Dac. Adgrettus.* Adgretus. *Goth.*

Agnus. Quod venit ex Graeco λύκος. Imo: *quod venit ex Graeco ἡ λύκος.* Vult enim in eo secutos esse veteres Graecos, qui ἡ ἵππος, ἡ ἄρκτος, et similia dicunt. Non enim hic quaerit etymon lupi, sed rationem, quare feminino genere dicunt veteres. Porro quod ait agnum utroque genere a veteribus enunciari, habes in lege Numae de opimis spoliis: *AGNUM. MAREM. CAEDITO.* Et in Pellex: *AGNUM. FEMINAM.* Nam non agnam, sed agnum feminam dicebant, ut non lupam, sed lupum feminam. Ennius:

Endotuetur ibi lupu' femina, conspicio amens.

Scal. Graeci cum dicunt ἡ ἵππος subintelligunt θήλεια. Nam Pindarus dixit ἵππος θήλεια, ἔλαφος θήλεια. Homerus βοῦν ἄρσενα. Sic mares homines, canis femina, civis femina. *Leo femina* dixit Plautus. *Bos femina* Livius. *Polypus femina* Plinius. *Porcus femina* Cato et Cicero. *Anguis femina* et *anguis mas* Cicero. (Cf. Sanct. Min. IV, 4.) Et alia multa. In his autem et similibus epicoenis si adiectivum adiicitur contra terminationem, mas vel femina debet intelligi, ut equus velocissima, bos auratus, elephantus gravida. Sic apud Virgil. (Aen. VI, 644.) *Ne saevi magna sacerdos.* Et: (Aen. VI, 398.) *Amphrisia vates.* Sic Ovid. in Epist. (Heroid. XI, 48.) *Nova miles. Dac. Communis erat generis.* Vide infra *recto fronte.* Sic in Numae legibus Agnus mas, Agnus femina. *Goth. Sicut et lupus.* Vide infra *Masculino*, et *Recto fronte.* Sic apud Ennium: lupus femina. *Idem.*

Aegrum. Iam superius monuimus, pleramque Graecarum vocum partem supposititiam esse. Neque magis erratum est, quam ubi Graeca vox desiderabatur, ut hic ex una etymologia duae conflatae. Sane illud ἀνιγρὸν, quod est poeticum, non est unius assis. Sed ita puto Festum sensisse: Aegrum ex Graeco a quibusdam putatur a voce doloris appellari αἶ, αἴ. Neque prorsus caret ratione. Nam veteres scribebant *Aigrum. Scal.* Quamvis ἀνιγρὸν mere poetica vox sit, non ideo tamen ita temere reiicienda. Recte enim ex ea aegrum. Ἀνιγρὸν Hesychius interpretatur φαῦλον, quod tam de improbo quam de aegro dici solet. Neque tamen caret ratione, aegrum esse ab αἶ, αἴ, ut ultima syllaba sit vocis productio. *Dac. Aegrum.* Hinc aegrae mulieris offensam placare. l. ult. ff. si quis aliquem testari. *Goth.*

Annus. Ἕνος. Aeolice ἔννος; *e* mutato in *a* annus. *Dac.*

Alterum. Olim dicebatur *alterus*, a Graeco ἄλλος ἕτερος, vel potius, ut placet Angelo Caninio, ab Aeolico ἀλλοτέῤῥος pro ἀλλότριος. Aeoles enim transponunt et geminant ρ et mutant ι in ε, ut Πέῤῥαμος pro Πρίαμος. *Dac. Alter* descendit a Sanscrito *antaras*, *antara*, *antaram*, quod transiit in *alter*, quemadmodum *anjas* in *alius*, *n* mutata in *l*. Unde simul intelligitur, quare *aliud*, neutrum, in *d* desinat, quum *anjat* Sanscritum sit neutrum; *antaram* autem et *alterum* etiam in neutrius formatione sibi respondent. Masculini nominativus in pronomine *alter* terminationem amisit et thema solum retinuit. Graecorum ἕτερος a Sanscrito *itaras*, *itara*, *itarat* deformatum, ex quo apud Latinos *iterum* remansit. Ἑκάτερος Sanscritum est *ekataras*, ab *eka* unum, cum terminatione comparativi; unde ἑκάτερος unum e duobus, ἕτερος autem alterum e duobus significat.

Alter. In auguriis puto alterum significasse non bonum, cum altera avis felici priori auspicio vitium faceret, cum fulmen secundum prius perimeret, quod dicebatur propterea *peremptale.* Augures vero in templo sedentes ad augurium captandum abstinebant vocibus male ominatis, ideoque potius *alteram avem* quam *adversam* dicebant. *Scal. Altera avis non bona.* Si modo priori vitium facit. Sic fulmen peremptale, quod priori vitium facit. *Goth.*

Alliesis dies. XVII. Kal. Sextiles. *Dac.*

Adlecti. Totus hic locus de Senatoribus nimis praecisus est a Paullo. Sunt enim Senatores patres, Senatores patricii generis, et patriciorum auctores. Sunt Senatores conscripti a L. Iunio Bruto, ex primoribus equestris ordinis, ut Livius scribit, *adlecti.* Hi igitur *adlecti* dicebantur, quod propter inopiam Se-

natorii ordinis ex equitibus adsumpti sunt. Idem factum est post pugnam Cannensem, adlectis a Dictatore M. Fabio Buteone iis, qui magistratum obtinuissent, neque in Senatum lecti essent; item qui spolia domi aut civicam habuissent. Idem Festus verbo *Qui patres*, alios auctores secutus, a P. Valerio Cos. conscriptos refert. Dionysius utriusque Consulis consilium fuisse ait, et Bruti et Publicolae. Tacitus cum Livio consentit, praeterquam quod eos minorum gentium appellat, quod Livius centum Senatoribus a Prisco rege adlectis tribuit. Vide etiam Festum verbo *Conscripti*. *Ant. Aug.* Eos intelligit, qui exactis regibus propter Senatus inopiam ex primoribus equestris ordinis a Lucio Iunio Bruto assumpti sunt. Liv. lib. II. Iidem et conscripti dicti. Vide *Conscripti* et *Qui patres*. *Dac.* *Qui propter inopiam.* Senatorum intellige, quia numerus eorum plenus non erat. — Alia significatione *Adlecti* Varroni dicuntur suffecti in alterius locum. Ut et in l. 11. 12. 13. Cod. Theodos. de suscept. Alias *adlegi* est adscribi et referri in numerum. l. 3. §. 2. ff. de decurionibus. Unde allectio vel adlectio l. 7. Cod. de incolis. *Goth.*

Altercatio. Non pro iurgatione tantum, sed etiam pro *alternatione* sumitur, cum duo alternatim loquuntur et inter se verba commutant, unde optime Glossarium: *ἀψιμαχία, ἀμφιβολία, ἀντίῤῥησις, ἀμοιβαῖοι λόγοι*. *Dac.* Reperitur hoc vocabulum in l. 4. Cod. de necessariis servis cet. Quintil. 5. (VI, 4.) *Gothofr.*

Alternatio. Glossarium: *Alternare ἀμείβειν, alternatim ἀμοιβαίως*. *Dac.* Hinc alternatim per vices. Vide Nonium in Alternatim. Et Glossae: *Alternis, ἀνὰ μέρος, ἀμοιβαδόν*. *Alternatim testis*, qui vacillat. Alternationem vero nostri pro disiunctione usurpant. l. 2. §. 2. ff. quod certo. l. 7. §. 4. ff. de iniuriis. In lege vero 9. ff. de servo corrupto *sine alternatione* est illo uno casu vel uno tantum casu. *Goth.*

Alma. Eleganter vetus illud et plenum bonae frugis Glossarium: *Alma, κλυτὴ, ἁγνὴ, ὡραία, θρέπτειρα*. *Scal.* Homero ζείδωρος ἄρουρα, alma terra, quod homines nutriat. Inde Gloss. Almus ζείδωρος. *Dac.* *Pulchra κλυτὴ, ὡραία*. Gloss. inde *Almus* iisdem *κλυτὸς, ἔνδοξος*. *Goth.*

Altellus. Est ὑποκοριστικόν, altus, altulus, altellus. Significat θρεπτὸν, τρόφιμον, alumnum. Ita vocabant, qui expositi erant, et inveniebatur, qui eos tolleret. Plinius ad Traian. (ep. 71.): *Magna, Domine, et ad totam provinciam pertinens quaestio est de conditione et de alimentis eorum, quos vocant θρεπτούς* cet. Expositum Romulum ab avo, educatum a Faustulo, nemo non meminit. Ita ergo vocantur incerto patre et matre nati. Sed veteres Grammatici, qui tam anxie etyma verborum rimantur, quid aliud, quam cum ratione insaniunt? *Scal.* Merae nugae, quaecunque hic Festus tradit. Ait Scaliger ab *alendo, altus, altulus, altellus*. Sed omnino *altellus* est ab *alter, alterulus, altellus*, id est geminus, quod uterque alter esse videatur. Vide *frater*. *Dac.* *Quasi altus in tellure.* Vide in *Altus*. Est autem idem ac (atque) expositus et Alumnus. Graeci θρεπτός. Eclog. I, c. 6. οἰκοτραφὴς, τρόφιμος. Latini alumnos appellant. l. 26. Cod. de Nuptiis l. j. Cod. quae res pignor. sed et Graeci χαμεύρετα βρέφη appellant. Novell. 253. adde de expositis. l. 152. ff. de iuris et facti ignor. l. 4. ff. de agnoscend. liber. l. 1. et passim de infantibus expositis. *Gothofr.*

Altus ab alendo. Horat. (Od. III, 4, 37.) *Vos Caesarem altum.* Altum id est alumnum, non vero magnum, ut quidam volunt. Quod pluribus apud ipsum Horatium, qui brevi Deo iuvando metam stringet. *Dac.* Vide supra *Altellus*. alias ab altitudine, unde Glossis *Altus ὑψηλός*. *Goth.*

Alterplicem. Isidori λέξεις, Alterplicem, duplicem, dolosum. *Scal.* Quem Graeci στρεψίμαλλον, versipellem, astutum, metaphora a velleribus intortas et inversas lanas habentibus. *Dac.* *Alterplicem, duplicem.* Id est dolosum Isidoro in lexico. Ita Horatio Ulysses, duplex. *Goth.*

Altertra. *Alterta.* Lege ut in al. *altertra*. Alterutra syncope *altertra*. *Dac.* *Alterta.* Alteria *Gothofr.*

Alcedo. Varro lib. VI. de L. L. (lib. VII, pag. 366. Sp.) *Haec avis a Graecis ἀλκύων, a nostris alcedo dicitur.* Plaut. Poenul. (I, 2, 143.)

Iam hercle tu periisti, nisi illam mihi tam tranquillam facis,
Quam mare est olim, cum ibi alcedo pullos educit suos.

Dac. *Catamitus.* Vide infra *Catamitum* et *Alumento*. *Goth.* Pro *Nilo Melo*. Vide infra *Melo*. *Idem.*

Alica. Tritici vel farris genus. Plin. lib. XVIII, 7., unde etiam pro pulte Martial. Epigr. lib. 13, 3.

Nos alicam, mulsum poterit tibi mittere dives.

Vide Plin. lib. XVIII, 11. *Dac.* Vide incerta Verrii Flacci. Adde infra *Pollucere merces*. *Goth.*

Alicariae. Quae ante pistrina alicariorum qui alicam molebant. Plaut. in Poenul. I, 2. (v. 54.)
Prosedas, pistorum amicas, reliquias alicarias.
Dac. *Prostibulae.* *Quae tibi olant stabulum statumque*, eaedem et Prosedae. Plautus supra. *Idem.* *Sicut hae.* Eae. *Goth.* *Prostibulae.* Vide infra Prosedas. *Goth.*

Almities. Glossarium: *Almities*, αὔξησις ἀρχῆς. *Almitus*, ἀνατροφή, ἀναγωγή. *Almites*, κάλλος ἀνατροφῆς. Charisius. *Almities*, εὐπρέπεια. *Scal.* Interpretatur Charisius εὐπρέπειαν lib. I. (p. 33. Ed. Frob.) Sic intelliges Paulli verba, quae mihi mendosa esse videbantur. *Ant. Aug.* *Almities* et *Almitas* idem est, quod Horatio *Faustitas*, id est terrae fertilitas, salubritas aquarum et Iovis aurae. Faustus rerum habitus. *Dac.*

Allus. Hallus inferiori loco idem appellatur, mirandumque est, Festum et in hoc et in aliis varie scribere, ut *ederam* et *hederam*, *Caiam* et *Gaiam*. Paullo vero id adscribendum non est, cum ante eum Festi liber litterarum ordine esset perscriptus. *Ant. Aug.* Veteres edd. habent *Allex*, quod ego reperi in Isidori Glossis: *Allex, pollex in pede.* Tamen in littera H. vocatur Hallus. Et Glossarium: *Hallus*, ποδὸς μέγας δάκτυλος. *Scal.*

Alveolum. Nam *alveus*, ut *alveolus*, de tabula lusoria. *Dac.*

Alvus. Et viri etiam Masculino genere posuit Accius:
— — — *Ut quam fragilissimus alvus.*
Dac. Adde Nonium in *Alvus.* *Goth.*

Angor. Plaut in Mostell. (I, 3, 60.) paucis immutatis. *In anginam ego nunc me velim verti, ut veneficae illi fauces prehendam.* *Ant. Aug.* Scribe: *a Graeco* ἀγχόνη. Miror a doctissimis viris margini appositum ἀγχηνέλλειν. Hoc quid sit, ne ipsi quidem sciunt. Sed quisquis hoc ausus est, non dubium, quin ita legerit in lexico suo, cum legendum potius esset: ἄγχειν, ἴλλειν. Nam ἄγχω est ἴλλω. Vide quam saepe boni et docti viri suos sibi oculos ipsi fascinant. *Scal.* συνάγχη (ita enim Goth. Dac. ediderunt) ἀγχηνέλλειν, alii ἄγχειν, ἴλλειν. *Goth.*

Antigerio. Placidus in glossis: *Antigerio, vel quemadmodum* (lege *admodum*) *vel inprimis.* *Fulv. Urs.* Glossae veteres Latinae: *Antigerio, valde. Antigerium, quemadmodum, imprimis.* *Scal.* Quintil. lib. VIII, 3. *Quid necesse est dicere* oppido, *quo usi sunt paullo nostro tempore superiores? Vereor ut iam non ferat quisquam. Certe* antigerio, *cuius eadem significatio est, nemo nisi ambitiosus utetur.* — Glossarium: *Antigerio*, πρόλημμα, νίκη ἀντιοιράσις. Lege: πρόλημμα νίκης, ἀντίπρασις. *Dac.* Fuerit igitur *Antigerium* id quod Galli hodierni dicunt *avantage*, et *Antigerio* proprie *en avantage, avec d'avantage.*

Antehac. Opinor legendum *Antidea.* *Urs.* *Ante* (sic enim Dac.) Quasi vero *ante* pro *antea* solus Terentius usurparit. *Dac.*

Anteurbana praedia. Imitatio Graecorum: προάστεια χωρία. *Scal.* Quae et *suburbana.* Novell. 7. c. 3. §. 1. Novell. 84. c. 1. l. 198. ff. de verb. signif. Glossis: προαστεῖον, Processio. *Goth.*

Antarium. Antarium bellum eodem modo dictum, quo a Vitruvio *Antarii funes.* Veteres Glossae: *Antarium bellum*, ὁ πρὸ τῶν πυλῶν πόλεμος. In veteri Glossario: *Antarium*, ἀνταρμός, hoc est antepagmentum, ab eadem mente dictum. *Scal.* Magis placet *antarium bellum* dici, quod Tyrannus seu apostata adversus regem suum gerit, ab ἀνταίρω, rebello. Nam et Graeci *antarium* ἀνταρμὸν vocant. Falluntur viri doctissimi Vulcanius et Scaliger, qui in Glossario *antarium* et ἀνταρμὸν de antipagmento accipiunt; inde ἀντάρτης, Latine *antarta*, pro quo et *intarta*, rebellis, tyrannus, apostata. Hesychius: ἀντάρτης, τύραννος ἀντιβαίνων βασιλεῖ. *Dac.*

Axare. Ab *axis.* Glossarium: *anaxant* ὀνομάζουσι. *Dac.* Vide quae supra ad v. *Axamenta* disputata sunt. Pro *anaxant*, quod est in Glossario, legerim *anxant*; est enim derivatum a Sanscrito *ang*, *ank*, *angs*, ut vidimus. Nisi forte *anaxo* nihil est, nisi forma ab *anxo*, interposita *a* emollita.

Antipagmenta. Gloss.: antipagmenta, προήγματα. Sculpturae Deorum, hominum, animantium, aliarum rerum, quae postibus, aut columnis postes sustinentibus, pangi solent. *Dac.* Adde *Antes.* *Goth.*

Antefixa. Horum est mentio apud Livium lib. 34. *Antefixa fictilia Deorum Romanorum ridentes.* Et lib. 36. *In aede Concordiae victoria, quae in culmine erat, fulmine icta decussaque, ad Victorias, quae in antefixis erant, haesit, atque inde procidit.* Quid sint disertim explicat Vitruvius lib. 3. *In Areostylis autem nec marmoreis epistyliis uti datur; sed imponendae de materia trabes perpetuae; et ipsarum aedium species sunt baricae, humiles, laxae. Ornantque signis fictilibus aut aereis inauratis earum fastigia, Tuscanico more, uti est ad Circum maximum, Cereris, Herculis Pompeiani, item Capitolii.* Ita locum illum Vitruvii legimus. *Dac.*

Aureax. Videtur legendum *dicebant* pro *dicebatur*, *Urs.* Glossarium: *Aura*, *exsolitarius*, ἱππαστής. Lege: *Aureax*, *solitarius.* Confirmant Glossae Isidori: *Aureax*, *eques solitarius.* Solitarium vocat, quem alibi idem auctor Glossarii *singulatorem*, hoc est, κέλητα. Idem etiam *Caballarium.* Melius tamen eaedem Glossae Isidori: *Caballarius, alaris. Scal.* Non tantum auriga; aureax enim est equus solitarius, Graecis μονάμπυξ, et eques, qui equo solo ac singulari vehitur, ut Graecis κέλης. Hesychius: κέλης, ἵππος καὶ ἱππαστὴς μονάτωρ. Ita enim legendus hic locus. Inde etiam singulatorem Romani dixerunt *monatorem* et *simplum. Dac.*

Auritus. Glossarium: *Auritus*, ὠτοπετής, ὠτοπαρόχος, ὀξυακουσιλόγος. Ὠτοπετὴς est flaccus, plaudus, ut canes venatici. *Scal.* Non admittenda est Festi divisio, ut auritus modo a magnis auribus, modo ab audiendi facultate dicatur. Nam plane est ab *auribus.* Plaut in prol. Asin. (prol. 4.) *Face iam tu praeco nunc omnem auritum poplum.* Et Horat. Od. 12. lib. 1. *Et auritas fidibus canoris ducere quercus. Dac.*

Aurum. *Hypsicrates* reponendum puto pro Hippocrates. *Urs.* Male citatur Hippocrates; legendum enim *Hypsicrates*, qui a Varrone (p. 91. ed. Sp.) et Gellio lib. 16, (12, 6.) citatur, scripsitque de Romanis vocibus, quae a vetere lingua Graeca derivantur. *Aurum* vero priscum vocabulum Graecum, et ab eo *thesaurum* dictum, divitiae et divitiarum conditorium. Quod sequitur: *nonnulli quod mentes hominum avertat*; vereor, ne Paullus praetermiserit quod clarius Festus exposuerat: *Nonnulli quod mentes hominum auruncet* id est *avertat.* Indifferenter enim *auruncare* et *averruncare* dicebant. Ut *cauneas*, pro *cave ne eas.* Glossarium: *Auruncus* θεὸς ἀποτρόπαιος. Nam ita in veteribus codicibus non semel legi. Quin et Aurunci veteres Italiae populi ab ea eadem mente dicti, quod est idem ἀποσπασθέντες, avulsi a sedibus suis, quod nempe πλάνητες et aborigines fuerint. Eodem modo dicebant *dortium* pro *divortium.* Turpilius Leucada:

Antefacta in ignem committo, tristitias ante dortium.

Quod et lex trochaici et vetus lectio manuscripta docet. *Scal.* *Unde et thesaurum.* Pandectae Florentinae *thensaurum.* Quid sit *thesaurus*, vide l. 67. ff. de rei vindicat. l. 38. §. 5. ff. de auro. l. 31. l. 36. ff. de adquiren. rerum dom. l. 3. ff. de adquir. possess. l. 1. l. 3. in fin. ff. de iure fisci. l. unic. Cod. de Thesauris. *Goth.* *Aurum* Aurion. *Idem.* *Avertat.* Alii *auruncet*, quod avertere est. Inde Aurunci, quasi sedibus avulsi et Auruncus Deus, ἀποτρόπαιος. *Idem.*

Aurichalcum. Cum Graeci dicant ὀρείχαλκον, tamen Latini scripserunt *aurichalcum*, quod putarent id ex auro et aere componi, addita Cadmea terra; ut electrum ex auro et argento, de quo intellexit Martialis:

Pallida sic niveo radiant electra metallo,
Et niveum felix pustula vincit ebur.

Intelligit enim de illa materia composita, non de succino. Igitur ex vitio pronuntiationis nata est falsa illa de compositione auri et aeris opinio. Quare et auctor Glossarii recte dixit: *Aurochalca*, κραματινά, quod putarent esse auri et chalci seu aeris κρᾶμά τι, et compositionem quandam. Non nego, ex auro et aere praestantissimum aes fieri, ut prodiderunt veteres de Corinthio aere, sed id ὀρείχαλκον esse, id vero pernego. Aristotelem enim habeo auctorem, qui apud interpretem Apollonii negat ὀρείχαλκον esse in rerum natura. Hesychius: ὀρείχαλκον, τῶν εἰκῇ διαδεδομένων τοὔνομα. Οἱ δὲ πλείους ὑπάρχειν αὐτόν. ἔστι δὲ καὶ ὕλη ὁμοία χαλκῷ. Sane ὕλην ὁμοίαν χαλκῷ vulgo vocamus *Letonum.* Et de eo intellexit Horatius: (Art. P. 202.)

Tibia non ut nunc orichalco vincta,

Sed illud commentitium Aurichalcum tanti fuit apud veteres, ut cum nusquam esset, tamen quasi esset, etiam auro excellentius haberetur. Id quod ex Plauto cognoscimus, qui aurichalcum pluris facit, quam talentum auri. Quod et non praetermittit Servius in Virgilium (XII. Aen., 87.) *Scal.* *Orichalcum* prius dictum; postea o verso in *au*, aurichalcum, ut ab *osculor*, *ausculor.* Et haec aurichalci pronuntiatio effecit, ut prave omnes crederent, esse ex auro et χαλκὸς, aere. — Orichalci mixturam sic describit Strabo lib. 13. *Lapis est apud Andeira, qui ustus in ferrum transit, deinde cum quadam terra in camino excoctus pseudargyrum, seu falsum argentum stillat, cui ubi est aes additum, mixtura fit, quam nonnulli orichalcum dicunt.* — Plinius scribit, in usu gemmarum diu illud apud veteres in admiratione fuisse, qui auri vice eo uterentur ad includendas gemmas. Sed postquam vere cognitum est, tum etiam in ordinem redactum. Nam Vitellius pro auro et argento, quod templis surripuerat, stannum et orichalcum supposuit. Sueton. in Vitell. c. 6. *Dac.* *Orichalcum.* sic infra in *Cadmea terra.* De orichalco locus exstat in l. 45. ff. de contr. empt. l. 4. ff. de legat. 1. *Goth.*

Acus. *Quia sarcire* et in manuscripto. *Urs.* Quod ait: *Exercitus quoque instructio* cet. falsum est. Non enim *acum* sed *aciem* dicimus. Porro *acum* intelligit, quam alibi *cnasonem* vocat, quae et *discerniculum* vocatur. Lucillius XXX.:

Euplocamo digitos discerniculumque capillo.

Graeci καλαμίδα, Apuleius *acum crinalem.* De qua Martialis: (XIV, 22.)

Tenuia ne madidi violent bombycina crines,
Figat acus tortas sustineatque comas.

Ita enim legendum in Martiali. Nam in vulgatis perperam *madidos.* Quod adeo eius loci sententiam turbarat, ut Turnebo, viro doctissimo, suspectus quidem locus fuerit; emendare autem dum tentat, totum sensum poetae inverterit. De ornatrice habes apud Suetonium, Iuvenalem et eundem Martialem. Graeci et κοσμητρίαν et κομμωτρίαν, quo nomine fabula edita a Naevio. Fuitque munus illud peculiare, ut quaedam ancillae nihil aliud quam (nisi) ornatrices essent, ut patet ex veteri inscriptione: *CINERIBUS. HAMILLAE. ALBIONIAE. QUINTAE. ORNATRICI. FESTUS. M. SEPTIMI. GALLI. DISPEN. CONTUBERNALI. B. M. F. ET. SIBI.* *Scal.* Acus ornatricum alio nomine discerniculum vocatur, quia ea capillos distinguunt, discernunt. — Ornatrices autem nos dicimus *coiffeuses.* — Sueton. in Tiber. 40. *Haec matris meae liberta et ornatrix fuit.* *Dac.* *Acus* inter alia significat ornamentum capitis. l. 25. §. 10. vers. ornamentorum. ff. de auro. Constantinus in lege 1. Cod. Theod. de repudiis, si praeter haec tria crimina repudium marito miserit, oportet eam usque ad acuculam capitis in domo mariti deponere. Glossis *Acucla* ῥαφίς. *Goth.* *Ornatrix.* Vide legem 49. et 1. 65. §. ornatricibus. ff. de legat. 3. *Idem.* *exercitus quoque instructio.* Falso hic Festus legisse videtur *acum* pro *acie.* *Idem.* *Cum sarcire.* quia sarcire. *Idem.* ἀκέσασθαι, ἅπτειν. *Idem.*

Assiduus. Varro lib. VI. de L. L. (VII, p. 376.) *Qui adest, assiduus.* Cicero in libello de petitione consulatus: *Jam assiduitatis nullum est praeceptum, verbumque ipsum docet, quae res sit; prodest quidem vehementer nunquam deesse.* *Dac.* *Adsiduum locupletem.* Quod asses duit, i. e. det. Itaque in leg. XII. tab. *Assiduo vindex assiduus esto. Proletario civi quivis volet vindex esto.* Ubi *assiduus* id est *locuples*, opponitur proletario, qui e plebe tenuissima erat, et nil praeter prolem Reip. exhibebat. *Assiduo* pro locuplete usus etiam est Plaut. Amph. I, 1. (17. ed. m.):

Noctesque diesque assiduo satis superque est,
Quo facto aut dicto adest opus, quietus ne sis.

Dac. (Adverbium est *assiduo*). *Qui sumptu proprio.* Quia nemo nisi locuples huic sumptui par esse poterat. Verum ut libere dicam quod sentio, *assiduus* et pro locuplete, et pro eo qui proprio sumptu militat, ab *adsidendo* dictus. Locuples enim assiduus, quod Reip. adsidebat, aderat, praesto erat. Alter vero in munere suo multus erat, muneri suo assidebat, totus incumbebat. cet. Cum Festo tamen Cicero, Quintilianus, Gellius, sed qui saepius manifesti erroris in etymis ducendis deprehenduntur. *Dac.* *Assiduus* vulgata, et quidem rectius; nam ab asse dando, *assiduus*, Charisio lib. 2. Gell. 26. c. 20. *Goth.*

Andruare. A Graeco ἀναδρᾶν. Quid istud sit verbi nescio, magis, quid eius vicem substituam, non habeo. Non puto Graecum verbum hic desiderari, sed hic accidisse, quod alias supra ostendimus, ut Festus nullam mentionem Graeci verbi fecerit, sed potius ita scripserit: *andruare est recurrere, a verbo truare, id est movere; hinc Trua vocata.* Tamen si ἀναδραμεῖν reponamus, tolerabilis erit lectio, ita: *Andruare, id est recurrere, a Graeco verbo ἀναδραμεῖν, id est inde venire.* Nescio quid sibi voluerit auctor Glossarii, qui scripserit: *Andruare,* ἁδρίζεσθαι; nisi putavit Andruare παρὰ τὴν ἀνδρείαν dictum. *Scal.* Vide *redamtruare.* *Dac.* *Andruare, id est recurrere.* Glossis ἀνδρίζεσθαι, hinc Antroare, infra in *Antroare*, et Redandruare seu *Redantruare.* Adde Varronem. Alio significatu Antruare Glossis: σπιλεῦσε, pro σπηλεῦσαι, quod videtur tractum a Graeco σπήλαιον, antrum. *A verbo ἀναδρᾶν.* a verbo ἀναδραμεῖν. Vel ita: a verbo *truare*, id est movere. *Drua.* Trua. Vide infra *Antroare* et *Truo*, quae omnia Nonio non a movendo, sed a terendo. Quid Trullae, Tryllae, seu Truellae, dictum in lege 13. ff. de instructo. l. 36. ff. de auro. *Goth.*

Antroare. Glossarium: Antruare, σπηλεῦσαι. Ita corrigimus; σπήλαιον enim *antrum.* Longe alia significatione posuit, ac Festus ipse. *Scal.* Vide an idem sit, quod paullo superius *andruare*, et quod hic *trua* dicatur, illic *drua* appelletur. *Ant. Aug.* Glossarium: *Antruare* σπιλεῦσε. Rescribit Vulcanius σπιλεῦσαι, Scaliger σπηλεῦσαι. Uterque sane nullo sensu. Nam σπιλεῦσαι est contaminare, inficere, quod verbo antruare nunquam convenire possit; at σπηλεῦσαι ab σπήλαιον antrum inaudita vox, et quae nunquam referri ad τὸ *antruare*, neque enim *antruare* ab *antro.* Lege igitur *antruare* σπεῦσαι, i. e. *citato gradu ferri.* Nunc quod ait *antroare*, *gratias referre*, id mihi dubium est aioque redamtruare potius pro gratias referre positum fuisse, nam *antruare* est motus edere, *redamtruare* eosdem motus invicem referre, unde non invenusta metaphora pro gratias referre dici potuit *redamtruare.* Nihil aliud video. *Dac.* *Antroare.* Adde supra *Andruare* et infra *redantruare* *Goth.* *Truant.* vide in *Truo.* *Goth.* Duae sunt in sermone Sanscrito vocum radices, quae huc facere videntur *dru* curro, fugio; et *dhru* fixus moveor, stantem se movere. Ita enim interpretor, quod apud

Rosen. in Radd. Sanscritt. pag. 42. et pag. 50. refertur, *dhru* et *dhrû* significare, *firmum*, *fixum* esse, et tamen etiam *se movere*, quae sibi repugnarent, nisi haec esset notio communis utriusque, quam dixi, *stantem moveri.* Igitur *dru*, cuius prima persona *dravami*, est curro, fugio, Graecorum δρᾶναι et δραμεῖν, Latinum illud *druare*; contra *dhru* et *dhrû*, cuius utriusque prima persona praes. *dhruvami*, est stans moveor, hoc nostrum *truare*, sive *troare*. *Andruare* autem et *antroare* nullam possunt retro veniendi aut repetendi notionem habere, sed composita sunt ex praepositione *am*, quae *circum* significat, quare *andruare* significat proprie circum currere, huc illuc currere, id quod recurrere exposuit Festus. *Antroare* autem erit uno loco circum moveri, stantem se huc illuc vertere, id quod Salii sacerdotes facere solebant. *Redamtruare* reddere gestus *antroantis*, hoc est, repetere motus sacerdotis, qui aliis ritus et motus sacrificii praeit, quem imitantur reliqui sacerdotes. Ita fortasse omnis horum verborum obscuritas evanescit. Omnem dubitationem tollit ipsius Festi locus in *redamtruare*, ubi res omnis ex Saliorum ritibus derivatur. *Amtruat* enim praesul, redamtruant reliqui Salii. Vide notas Scaligeri infra ad v. *Redamtruare.*

Acupedius. Glossarium: *Aquipedius* cet. ut fortasse *Aqupedius* scribendum sit ex antiqua consuetudine. Ut *pequnna* pro *pecunia. Urs.* Lucilius *Agipedem* dixit: *Agipes vocem mittere coepit.* Glossarium: *Aequipedium*, ὀξυποδία. *Scal.* Ab acumine pedum, quomodo ἀκμὴν ποδῶν dixit eleganter Pindarus. Vix fero tamen hic pedibus acumen tribui, neque immerito hanc vocem suspectam habuit Vulcanius, qui legendum putavit *acripedius*, hoc est, cui praecipua est in currendo velocitas pedum. Acris enim est velox, ut Graecis ὀξύς. Gloss. ὀξὺς, ὁ ταχύς. Verum quanquam conatum non improbo, dispicere debebat vir doctissimus, num aliunde quam ab acumine acupedius deduci posset. Nam rectum est acupedius, unde et acupedium substantive factum. Gloss. *Acupedium*, ὀξυποδία. et Gloss. Graecolat. ὀξυποδία, acupedium. Sed acupedius ad imitationem Graecorum effictum, ab ὠκύπους, ὠκύποδος, ocupedius, et *o* converso in *a*, acupedius. Qui Graece sciunt, hoc verum esse sentiunt. Acupedium Lucilius dixit *agipedem.* At *agipes* nihil aliud est quam *agypes*, quod pro *acupes*, id est, acupedius. Nisi agipedem facete dixerit Lucilius pro *pedibus agentem*, hoc est, orantem, non vero ore et lingua. Qua ratione forsan non incommode et *aipes* legetur, quod *pede aiat*, dicat. Vide *Pedarium. Dac.* Aquipedius, vel Aqupedius, ἀρχαϊκῶς. Alii legunt Acrunipedius. *Goth.*

Adrumavit. Frequentativum usurpavit Naevius: *Rumitant.*

Simitu alius aliunde rumitant inter se.

Est versus Saturnius. Alioqui *Rumare* est θηλάζειν, ut de agnis dicebant veteres, quos propterea subrumos vocabant. Significat item ψωμίζειν τὸν παῖδα. Glossarium: *Rumat*, ἐμβρωματίζει. Sed Isidorus: *Adrumavit, rumorem attulit.* Veteres Glossae: *Adrumo, conrumo* φημίζω, vulgo. *Scal.* Vide *Rumito. Dac.* Simile apud Nonium *Rumiferare* et *Rumitare. Goth. A rumine.* Vide in Rumen et Subrumari. Adde Nonium in *Rumen. Idem.*

Acieris. Glossarium: *Acieris*, ἀξίνη ἱεροφάντου, ὡς Πλαῦτος. Et *Aciarium*, στόμωμα. Et *Denticulum aciarium*, στομωμάτιον. Unde Itali aes vocant *aciaio.* Significat et idem ῥαφιδοθήκην. *Scal.* Gloss. Isidori: *Acieris* genus securis. — Hodie *acieris* apud Plautum frustra quaeras. *Dac.*

Aplustria. A Graeco ἄφλαστα, Apollonius. Glossarium: *Aplustra*, πτερὸν πλοίου, ὡς Ἔννιος. *Scal.* Summa pars puppis atque etiam ornamenta, quae semper in summa puppis parte, non in prora, ut plerique veterum scripserunt, collocabantur. Nam quae in prora erant, dicebantur *acrostolia; aplustria* autem et *aplustra*, nam utroque modo antiquos protulisse docet Priscianus, Graece ἄφλαστα, postea *amplustrum* et *amplustre* dictum est. *Dac.* Glossis *Aplustra* ἄσφαλτος καὶ τὸ ἄκρον τῆς πρώρας. *Goth.* (Lege ἄφλαστον.)

Agina. Placidus in Glossis: Aginam scapum trutinae, quod eo mensura ponderis agatur. *Urs.* Glossarium: *Aginat* στρατεύεται. *Aginare* στρατεύειν. Lege: τρακτεύεται et τρακτεύειν. Id enim significat negotiari, estque verbum infimae vetustatis a Latino detortum, quo non raro utuntur constitutiones Imperatorum Graecae. Et τρακτευταὶ in iisdem constitutionibus. Isidorus in Glossis: *Acinari, tricari, in parvo morari.* Idem: *Aginantes, explicantes. Scal.* Glossarium: *Aginat*, διαπράσσεται, στρέφει, μηχανᾶται. *Dac.* Novella 30. c. 2. et 118. c. 24. Edic. Iustiniani 13. c. 7. At Isidoro et glossis *Acinari* est *tricari; Aginantes extricantes.* Aliis *Aginatores* negotiatores, actus. *Goth.*

Agonium. Agonium id est ludum. locus mendosus. Varro praeter dies Agonales, quos dictos esse ait ab agone, quod per eos rex sacrorum in regia arietem immolet, Agonia appellata esse ait etiam Liberalia in libris Saliorum Agonensium. Ovid. lib. I. Fast. cur Agonalia dicantur, plures reddit caussas, quarum ultima haec est: (Fast. I, 329.)

Pars etiam, fieri solitis aetate priorum

Nomina de ludis Graeca tulisse diem.
Et prius antiquus dicebat Agonia sermo;
Veraque iudicio est ultima causa meo.

Si *ludicrum* pro *ludo* legeremus, minus laboraremus. *Ant. Aug.* Non tam Paullo adscribendi sunt errores immanes, qui hic inoleverunt, quam posterioribus emendatoribus. Transposita enim multa; multa etiam corrupta. Primum ita revocanda sunt, quae in alienas sedes irrepserant: *Agonium etiam putabant deum dici praesidentem rebus agendis, cuius festa Agonalia dicebantur.* Nam illa verba ne Paulli quidem sunt: *Agonalia eius festivitatem.* Sed de *Agonio* quod sequitur circa finem, penitus prodigiosum est. Id nos non dubitamus ita legere: *Agonium, locus in quo ludi initio facti sunt, ob hoc dictum, quia fuerit sine angulo.* Ubi primum transpositione peccatum erat; deinde adiectione harum vocum: *id est*, quod saepe accidere hic, supra notavimus. Huic etymo congruit, quod vetustissimi Grammatici Graeci dicunt *περὶ τοῦ ἀγῶνος. Ἀγὼν*, inquiunt, *ἀγορὰ παρὰ τοῖς Βοιωτοῖς, ἢ διὰ τὸ ἄγειν, ἢ διὰ τὸ κυκλοτερῆ εἶναι καὶ μὴ ἔχειν γωνίας, οἷόν τινα ἀγώνιον ὄντα. Scal. Agonium dies.* Qui et Agonalis Ovidio in Fastis: (I, 318.)

Ianus Agonali luce piandus erit.

Item: (331.)

Et pecus antiquus dicebat Agonia sermo.

Ratio autem nominis incerta est. Varro lib. IV. a voce *agone*, quia sacrificulus vel populum vel principem civitatis interrogabat, an hostiam feriret. *Dies agonales*, inquit, *per quos rex in regia arietem immolat, dicti ab agone; eo quod interrogatur princeps civitatis, et princeps gregis immolatur.* Quem locum utinam ne male cepisset vir longe doctissimus, qui *agone* hostia interpretatur, cum sit: *ferione?* Iubesne, ut agam, feriam? Neque enim nisi iussus feriebat. Ut Ovid. Fast. I, (322.) ubi et alia proponit. *Dac. Rex.* Regem sacrificulum intellige, qui rex absolute dicebatur. *Idem. Agonium etiam.* De agonio deo nihil alibi. — Agonalia autem alia erant V. Id. Ian. et XII. Kal. Iun., alia propridie Id. Decemb., de quibus vide *Septimontium. Dac. Agones dicebant montes.* Quippe initio ludi, qui Graeci *ἀγῶνες*, fiebant in montibus. *Mons Quirinalis Aegonis.* Lege: *Mons Quirinalis Agonius*, vel *Agonus.* Vide *Quirinalis. Idem. Agonalia.* Glossis *Agonaria, θυσεια. Aegonis.* Aegonus. *Aegonensis.* Agonensis. *Goth.* Supra in oratione contexta Paulli per errorem a nobis omissa est vox *porta*, ita ut locus sit legendus: *Et Collina porta Agonensis.*

Agea. Glossarium: *Agear, παραμένων. καὶ πάροδος πλοίου.* Ubi coniunctio *καὶ* superflua est. Cetera corruptissima ita legenda: *Agea, παρὰ Ἐννίῳ, ἡ πάροδος πλοίου.* Isidorus in Etymologicis lib. XIX, 2. *Agea*, inquit, viae sunt, vel loca in navi, per quae ad remiges hortator accedit. De qua Ennius:

Multa forom, pontes et, ageaque longa repletur.

Haec ille; quae emendationem nostram confirmant. *Scal.* Inepte Paullus ab agendo. Nam est a Graeco *ἀγυιὰ*, via. *Dac.*

Agonias. Glossarium: *Agonia, ἱερεῖον*, non *Aglonia*, ut hodie legitur. Item: *Agonalia* et *Agonaria, θυσία.* Glossae Isidori: *Agones, victimae. Agonia, hostia. Scal.* Omnia ista vocabula: *Agonius, Agonium, Agonus, Agonalia, Agonia, Agones, Agonensis*, a communi fonte derivanda sunt, qui est in Graeca voce *ἀγών*, quae *conventum, congregationem* proprie significat. *Ago* igitur, Boeotiis *ἄγων*, forum, *ἀγορά.* Tum conventus hominum, *πανήγυρις.* Unde mons, in quibus saepe congregabantur populi ad sacrificandum, veluti Latini in monte Alba. Idem forma productioni *Agonus*, unde etiam Aeolenses *ἄγωνος* pro eo quod est *ἀγών* dicebant. *Agonius* deus, qui panegyri praesidebat. *Agonium* locus et dies conventus. *Agonalia*, festi dies, per quos festivitas panegyrica celebrabatur. *Agonia* hostia, quae in agone immolabatur. Sic omnia cohaerere videntur.

Albogalerus. Suetonius in libro de genere vestimentorum scripsit, tria genera pileorum esse, quibus sacerdotes utuntur: Apicem, Tutulum, Galerum. Apicem, pileum subtile circa medium, virga eminente. Tutulum, pileum lanatum metae figura. Galerum, ex pelle hostiae caesae. *Scal.*

Apluda. Alii *Appluda.* Plin. lib. XVIII. c. 10. *Milii et panici et sesamae purgamenta appludam vocant.* Alii frumenti furfurem interpretantur. De sorbitionis genere mihi adhuc incompertum est. *Dac.* Gellius lib. XI, 7. *Legerat ille, apludam veteres rusticos frumenti furfurem dixisse, idque a Plauto in comoedia, si ea Plauti est, quae Astraba inscripta est, positum esse.* Eadem Nonius in *Apludas.* Glossae vett. *Apluda, κυρήβιον.* De etymo, quod Festus habet, analogia non repugnat. Nam *au* in *u* saepe abit, ut *claudo, occludo; fraudo, defrudo.* — Tale minutum liquidissimum, quod spiritu deiicitur, non est cogitandum, quod illud, solo allisum, edat plausum strepitumve, sed quod, flatu deiecta sorbitione liquidissima, intra labia vel

ex ore applaudatur, id est, plausus, strepitus crepitusve quantuluscunque inter expellendum edatur. *Voss. in Etym.* Erravit cum Festo vir doctissimus. Nam descendit vocabulum a radice *plu*, *flu*, a qua apud Romanos plura verba deducta reperiuntur, ut *pluit*, *pluvia*, *fluo*, *flumen*, *fluvius*, *fluidus*. Consentiunt ista cum Sanscrita radice *plu*, quae significat *fluere*, *natare*, *humectare*, unde apud Latinos descendunt *pluo* et *fluo*, quae inter se paullum in diversa abiere. *Apluda* igitur est quod *afluit*, *defluit*. Excusum autem est *apluda*, ut *merda*, *menda*, *merenda*, *turunda*, *sponda*, *praeda*, et alia. Ab eadem radice profectum esse videtur *pluma*.

Aridum. Ridicule Paullus cum sua hac antiphrasi; *aridus* est ab *areo*, ut *timidus* a *timeo*. *Dac.* Vide Nonium in *Aridum*. *Goth.*

Aptus. Adeptus, ab antiquo *apiscor*, unde *adipiscor*. Ter. Heaut. IV, 3. (15.) *Deorum vitam apti sumus. Dac. Sicut apisci.* Plaut. in Prol. Rud. (17.) *Qui hic litem apisci postulant periurio. Idem.* Vide infra in *Ape*.

Area. Ab *areo*, quod sit *arida*; melius forsan a Graeco ἀλωά, λ enim saepe mutatur in ρ. *Dac.* Locus vacuus; in iure *Area*, locus in urbe sine aedificio. l. 211. §. locus ff. de signif.; vel qui de positis aedibus manet. l. 20. §. 2. ff. de servit. urban. l. 21. ff. de pignorat. l. 98. §. 8. ff. de solutionibus; alias locus in quem collecta pluvia descendit. l. 20. §. 3. §. 6. ff. de servit. urb. In rusticis vero praediis locus est terendis frugibus ac leguminibus aptus. l. 14. in f. ff. de aliment. legatis. l. ult. §. 1. Cod. de servit. et aqua. Glossis vero *Ara* αὐλή, προσιά, ὕπαιθρον, ἅλως. *Goth. Quasi exaruerit.* Inde Glossis *Ariaeum*, aut potius *Aridum*, ξηρόν. *Idem.*

Angulus. Hic quaedam traiecta putavit doctissimus Vossius, qui legit: *Angulus a Graeco ἀγκύλον, quod aduncatur, sive ab eo quod est ἐγγύς.* Sensus est, angulum factum esse vel ab ἀγκύλος, incurvus, quia omnis angulus aduncatur, hoc est incurvatur, vel ab ἐγγὺς prope, quia latera appropinquantia et concurrentia efficiunt angulum. Sed et recte legas, ut in veteri Aldina: *angulus a Graeco ἀγκύλον, vel ab eo quod est ἐγγύς, prope quod adducatur. Dac. Aduncatur.* Adducatur. *Goth.*

Affines. Glossarium: *Adfinis*, ὄμβρος, πρὸς γένος. Lege: *Adfinis*, γαμβρός, πρὸς γένος. Idem post: *Adfinis*, ἀγγιτέρμων, καὶ ὁ κατ' ἐπιγαμίαν συγγενής. *Adfinis*, ἀνεψιός. *Scal. In agris vicini*, qui confines agros possident. Item *adfines*, viri et uxoris cognati, quod duae cognationes, quae duae inter se sunt, per nuptias copulantur, et altera ad alterius cognationis finem accedit. *Dac. Adfines in agris vicini.* Ea significatione sumitur in l. 12. ff. finium regundorum. *Goth. Consanguinitate coniuncti.* V. l. 4. §. 3. §. 4. §. 5. ff. de gradibus. l. 17. Cod. de Nuptiis. §. 6. Inst. de Nupt. *Idem.*

Anclare. In versu Livii legendum: *Florem anculabant.* Lege in Glossario: *Anclat*, ἀρύεται, non *ancleat*. Glossarium: *Au clator*, ὑπηρέτης; lege: *Anclator. Scal.* Si vera esset scriptura *anclare haurire*, nunquam non cum *anclare*, ministrare, confunderetur. Quare certum est, pro haurire *antlare* ubique scribendum esse per *t*, a Graeco ἀντλεῖν, ut distinguatur ab *anclare*, quod ab *anculare*. Versus etiam Livii sic legendus:

Floremque antlabant liberi ex carchesiis.

Neque enim assentior Scaligero legenti: *Florem anculabant.* Sed occupavit doctissimus Vossius in Etymologico suo nunquam satis laudato. *Dac. Antlare.* Vide in *Exanclare*. Et Nonium in *Exanclare*. *Anclabant.* Antlabant, alii *anculabant*. *Goth. Florem liberi*, i. e. vinum, quod Liber Bacchus, Deus vini gentilibus. *Idem.* Cf. Priscian. lib. VI, 3, 17. p. 230. Kr. ubi Codices omnes exhibent *anclabatur*, littera *c* scriptum. Non enim descendit ab ἄντλος et ἀντλεῖν, sed ab antiqua voce *ancula*, ministra, unde *ancilla* descendit. Cf. Festum in *Ancillae*, et Glossas in *Anclator*. Certissime et manifestissime hoc apparet ex versu Livii, quem servavit Priscianus l. c. *Carnis vinumque, quod libabant, anclabatur*, ad quem locum cf. Krehlius, qui recte disputavit de vocis origine. Neque possumus accedere Vossio, qui in Etym. sub v. *Exantlare*, duo diversa statuit esse verba, *anclare*, ministrare, et *antlare*, unde *exantlare*, i. e. haurire, exhaurire. Nam etsi haud negaverim, dici commode posse dixisseque Latinos: *labores exhaurire*; tamen quis ferat hoc: Cic. Div. lib. II, 30.

Tot nos ad Troiam belli exantlabimus annos,

exhaurire annos; et hoc Cic. Tuscul. Dispp. lib. II, 9.

Quae corpore exantlavi atque animo pertuli,

corpore exhaurire mala? Contra longe est probabilius, *exanclare* ab *anclare*, ministrare, communem tolerandi et patiendi notionem accepisse, ut *exanclare* esset perpeti, ad finem tolerare; in quam rem appositum est scholium apud Priscianum l. c. e Cod. Max. a Krehlio enotatum: *perficiebatur quantitas, perficiebatur, quantum dandum erat, dabatur, quod poscebat sacrum hoc.* Nimirum qui ministrant, perficiunt rem; quae si

mala est et gravis, perpetienda est, et toleranda. Iam vide quam accommodate dicatur *annos exanclare* i. q. pati annos, tolerare annos et *mala exanclare* i. q. perpeti. Livii versus est Iambicus trimeter, cui ab initio una deest syllaba.

Anclabris. Vide *Escariae*, et *Exanclare*. *Ant. Aug.* *Anclabris.* Pro *anculare* dicebant *anclare*, unde *anclabris* pro *anculabris*. *Dac.* *Anclabris mensa* est ministerialis, in qua Diis ministrabantur et offerebantur sacrae epulae; unde *anclabria vasa* vasa sacra ad ministrandum Diis accommodata. Vide *anclare*.

Ancunulentae. Perperam in Glossario *Ancodata* περιορᾳθεῖσα. Manifesto legendum: *Ancunulenta.* Per hoc verbum omnia spurca et sordida expresserunt veteres Latini: *Coenum*, *cunae*, *inquinare*, *conquiniscere* et alia, quae non dicam. Quae per *u*, antea per *oe* extulerunt, ut in *punire*, *poenire*. *Scal.* *Cunire*, ut infra Festus, est stercus facere, unde *ancunulentus*, sordidus. Unde *inquinare*, *inquinamentum*. Coenum, cunae, cunire cet. *Dac.* Nimirum *an* est praepositio *am*, i. e. circum, et *cunulentus* eadem forma procusum, ut *lutulentus*, *luculentus*, alia. Pro varia lectione *Goth.* enotavit *Anculentae*.

Antras. Placidus in Glossis: *Ancras*, *convalles*, *vel arvorum intervalla.* Ἄγκεα ποιήεντα Homerus. *Urs.* Glossarium: *Ancras*, *ancrae* ἄγγεα, αὐλῶνες. Videtur Glossarii lectio verior. Confirmatur enim Glossis Isidori: *Angrae*, *intervalla arborum vel convalles.* Nam cognatae sunt *c* et *g*. Fortasse scribendum *Anceae*, aut, ut Isidorus, *Angeae*. Nam a Graeco ἄγγεα. Quin etiam in aliis Glossis Graecolatinis: *Auerca*, αὐλὼν, ὁ στενὸς τόπος καὶ ἐπιμήκης. Extant enim vestigia vocis *Ancra.* Ita enim legendum. Item: *Aucria*, φάραγξ, *vallis.* *Scal.* Videtur vocabulum cognatum esse cum Graecorum ἐγγὺς, ἄγχι, Latinorum *angere*, angustus, Germanorum *eng*, quare sine dubio scribendum *Ancra* vel *Angra*.

Arferia. Arferia aqua, ut inferium vinum, ab adferendo et inferendo. *Arferium* pro adferium. Sic *arvenire* pro advenire, *arcire*, *arcedere* et similia. Eodem modo *Adferia aqua.* Veteres Glossae: *Adferiat*, ὕδωρ τὸ ἐπὶ τοῖς νεκροῖς σπενδόμενον. *Scal.* Non aqua tantum, sed quaecunque mortuis libabantur, *arferia* dicta sunt, ut lac, mel, vinum. Quae omnes vocabantur *inferiae* Graecis χοαί. *Dac.* *Quae inferis.* De v. *inferi* dicetur in voce *Altaria.* *Goth.*

Affatim. Verba Livii: *Adfatim edi*, *bibi*, *lusi*, sunt ex veteri Odyssea, quod Homerus dixerat:

Τῶν δ' ἔφαγόν τ' ἔπιόν τε καὶ αἰδοίοισιν ἔδωκα.

Nam cum melior pars veterum interpretum in eo loco τὸ αἰδοίοις exponeret ἀφροδισίοις, quod verum est, quicquid excuset Eustathius; et prudentes et scientes errant, qui aliter exponunt. Latinus interpres vetus longe castius dixit *lusi.* Et tamen abunde explevit sensum Homeri. De eo loco Homeri vide amplius loquacissimum eius interpretem Eustathium. Locus est Odyss. XV. v. 372. *Scal.* *Adfatim.* Abundanter, ad satietatem, ab affatu, vel a Graeco ἀφάτως, quod Hesych. *immensum* interpretatur. Et ita Priscianus lib. 15. (c. IV, 19. Kr.) Sed ex Servio docemur, veteres dixisse *fatim.* Ita enim I. Aeneid. (ad v. 123.) *Fatiscunt*, *abundanter aperiuntur*, *fatim* enim abundanter dicimus, unde et *adfatim.* Et ita Festi locus accipiendus. — Ad rem alludit Sardanapali Epitaphium: *Ede*, *bibe*, *lude*; *post mortem nulla voluptas.* *Ludere* enim saepius de congressu venereo. Petron.: *Invenit me cum fratre ludentem.* Sic Graeci παίζειν de eadem re dicebant, ut apud Lucianum alicubi. Et in illo Genes. cap. 26. de rege Abimelech: εἶδε τὸν Ἰσαὰκ παίζοντα μετὰ Ῥεβέκκας, τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. *Dac.* *Adfatim* Glossis μεμοιραμένως, ἀπὸ τῆς μοίρας. *Lusi.* Sic in primo Feudorum 5. *cum aliqua turpiter ludere*, nihil aliud quam quod paullo ante dictum fuerat *adulterare*, et ut verbo Feudistico utar: *Cucurbitare.* *Goth.* *Affatim* esse ad fatim, hoc est, ad abundantiam, ad satietatem, satis est notum. *Fatis* enim abundantia, satietas. Unde *fatisco*, abundo, *fatigo* satietate impleo, *defetisco*, fatigor, deficio. Falsi sunt interpretes ad Virg. Georg. I, 180. et Aeneid. I, 123., ubi *rimas agere* interpretantur, vel *in rimas dehiscere.* Utrobique potius significat exundare, ebullire, undas facere propter nimiam abundantiam. *Nam area pulvere victa fatiscit* est: propter nimium pulvere se resolvit et quasi abundat. Et *accipiunt inimicum imbrem rimisque fatiscunt*, erit: exundant e rimis, aquam ebulliunt, ante ab imbre acceptam. Quare non mirum est, Terentium *affatim* dixisse pro eo quod est *ad lassitudinem*, est enim ista nativa significatio; similiter apud Plautum in Poenulo III, 1, 31:

Ubi bibas, *edas de alieno*, *quantum vis usque ad fatim*,

ubi aperte est *usque ad satietatem.*

Amenta. Amentum, lorum in media sagitta revinctum, quod primoribus digitis alligabant, ut eo ad se hastam retraherent, simulatque eam emisissent. Hinc intelligendus locus Virgilii in IV. Aeneid. (v. 69. seqq.)

— — *Qualis coniecta cerva sagitta,*
Quam procul incautam nemora inter Cressia fixit
Pastor agens telis, liquitque volatile ferrum
Nescius

Ubi male interpretes. Verum est autem quod ait Festus, amentum esse ab ἅμμα, simplici *m*, ἁμα, unde *amen*, *amentum*, sive potius immediate ab antiquo *apo*, id est *apto*, *apimen*, *amen*, *amentum.* Nam quod infra legitur: *quia aptantes ea ad mentum trahant*, Paulli putidum commentum est. *Dac.* Glossis *amentum*, ἅμμα λόγχης. *Goth.*

Attegrare. Locus mendosissimus, qui tamen non erat nullius momenti, cum cognitionem vetustatis contineat. Nam quid est *vinum in sacrificiis augere?* Nescio an Paulli error sit, qui mentem Festi non assecutus est, cuius culpae manifestae alibi deprehenditur; an vero aliorum, quos posterior aetas tulit, barbarorum emendatorum. Quicquid est, ego scio, Festum ita scripsisse: *Adtegrare est, vino sacrificium augere.* Quin enim ita loquerentur veteres, neminem dubitare puto. Sic Plautus dixit: *augere verbenis aram.* (Merc. IV, 1, 10.) Quin ipsa notio verbi fidem facit huic rei. *Adteger* est προςθιγής, qui tactus et deminutus est. *Attigere* enim veteres pro attingere; ut contra *Integer*, ἀθιγής, ἄθικτος. Quare et quae sequuntur, corrupta esse, si non aliud, certe obscuritas loci, ex quo nullum idoneum sensum elicere possumus, facile convicerit. Neque solum haec mendi indoles hunc locum foedavit, sed et transpositio. Legendum enim: *Adtegrum enim minus factum. Integrare est in statutum redigere.* Ubi et lego *in statum.* Igitur vinum adtegrum fit, et attegratur, cum libatur. Tunc enim minuitur, ut sacrificium augeatur. *Scal.* Ego mutilum locum sic supplendum iudico: *Adtegrare vinum, in sacrificiis est, vino sacrificium augere. Integrare enim est adtegrum, hoc est, minus factum, in statum redigere.* Adtegrare vinum in sacrificiis, inquit, est vinum minuere, libare, ut eo sacrificium adoleat, augeatur, quod contrarium est verbo *integrare*, quod significat, *attegrum*, imminutum, adtactum restaurare, in statum redigere. *Dac.*

Attritum. A *tero*, *adtero*, quod a τρίβω, unde τρίβων, τριβώνιον, vestis trita, lacera. *Dac.* *τριβώνιον.* Alii τρίβωνας, alii *τριβόνιον.* Glossis τριβώνιον, velum. *Goth.*

Attestata. Fulgura, quae, quod priora portendebant, id significatione sua comprobant, *renovativa* etiam dicta; et contraria sunt *peremptalibus*, quae superiora tollunt, perimunt. Vide suo loco. *Dac.* *Fulgura attestata* sunt contraria *peremptalibus.* Vide in *Peremptalia.* *Scal.*

Attibernalis. *Adtubernalis.* Isidorus habet *attibernalis.* Glossarium: *atturubernalis.* L. M. *adtabernalis.* *Urs.* Male in Glossario: *Atturubernalis*, καπηλογείτων. Glossae Isidori: *Attibernalis*, *vicinus.* *Scal.* Vide in *taberna.* *Dac.* Adde infra *contubernalis*, et *tabernacula.* *Goth.* *Continue*, vulgo. Legendum puto *continuus.* Nisi quis malit hanc vocem ut superfluam atque otiosam dispungere. *Idem.*

Attae. Glossarius: *Atta* ὁ τοῖς ποσὶν ἀρχόμενος περιπατεῖν. Ab eo ait Quintium poetam *Attam* cognominatum. Ad quod puto allusisse Horatium: (Epp. II, 1, 79.)

Recte necne crocum floresque perambulet Attae
Fabula.

Propterea enim verbo *perambulare* utitur. *Scal.* *Attae* ab attingendo, inquit Festus. Est autem attingere leviter, quasi summis, vel pedum vel manuum digitis tangere. Terent. Adelph. II, 1, (24.)

Tetigine tui quidquam? Si attigisses, ferres infortunium.

Glossae Isidori: *Atta*, *qui primis plantis ambulat.* Sed melius atta ab ἅττω, salio, quod qui hoc vitio laborant, non ambulant, sed saliunt. *Dac.*

Attam. Graecum est, ἄττα πάτερ. *Scal.* Vide supra *atavus.* *Goth.*

Adagia. Lege *Adagio.* Varro lib. VI. de L. L. (VII, 3. pag. 319. Sp.) *Adagio et littera commutata abagio dicta ab eo, quod ambit orationem, neque in aliqua una re consistit sola, ambagio dicta, ut ambustum, quod circum ustum est.* Ergo *adagio* pro ambagio, quod sit sermo circumambulans, et multis rebus possit convenire. Sic Graecis παροιμία a παρὰ ad et οἶμος via. Glossarium: *adagio*, *παροιμία.* Sed vox illa iam obsoleverat ipsius Varronis aetate; scribit enim libro VI. (lib. VII, 3. pag. 318. Sp.): *Apud Valerium Soranum: vetus adagio est, o Publi Scipio. Quod verbum usque eo evanuit, ut Graecum παροιμία, pro eo positum magis sit apertum* *Dac.*

Adasia. In glossis Isidori: *Adasia*, *ovis maior natu.* *Scal.* Sed quid fiet illis: *recentis partus?* Dubitabat doctissimus Vossius, num *adasia* sit *adaxia*, praeter aetatem adacta ad partum, ab *adaxint*, pro adegerint. Ego potius existimo ista *recentis partus* interpretationem esse vocis πρωτότοκος, primogenitus. Ita

ut Paulli verba sic intelligenda et distinguenda sint: *Adasia, ovis vetula, recentis partus.* Id est primogenita, id est, quam recenti, sive primo partu mater peperit et inde patet, cur Isidorus dixerit, *ovis maior natu.* Sic infra *avillas, agnas recentis partus.* Nam *avillae* agnae vetulae. *Dac.* Mihi videtur *adasia* adiectivum proprie esse, derivatum a Sanscrita voce *adhas* quae significat *sub, subter.* Ut enim ab *antar* derivatum invenitur adiectivum pronominale *antaras;* ut apud Latinos *inter, interior;* sic ab *adhas* potuit fieri *adasius,* submissus, qui submittitur. *Adasia* igitur esset ovicula, quae matri submittitur, *agna sugens.* Nisi forte *adasia* ex *ad* et *avis* i. e. *ovis,* compositum. cf. infra *Avillas.*

Abrogare, infirmare. Optime igitur Gloss.: *abrogo ἀποκυρῶ, ἐλαττῶ.* Saepius tamen *abrogare* pro omnino tollere, eripere; ut *abrogare fidem alicui;* ut *abrogare legem* est legem perlatam prorsus tollere. *Dac.* Adde legem 102. ff. de verb. signif. *Goth.*

Ad. Denotat motum ad locum, *apud* factum in loco. *Ad* verbis motus coniungitur, *apud* non item. Inde Lucil. sat. IX.:

Sic et apud te longe aliud est, nam idem valet ad te;
Intro nos vocat ad sese; tenet intus apud se.

Interdum tamen *ad* sumitur pro *apud,* ut *apud* pro *ad. Dac.* Cf. Sallust. apud Pompeium in Comm. art. Don. pag. 395. Ed. meae, ibique Pompeium. Ceterum legendum videtur apud Paullum: *Ad aut prope personam,* atque ita exhibet Cod. Lips. quod notare omisimus.

Apud. Vide *ad. Dac.* Cf. Plaut. Milit. II, 5, 70. *Atque apud hunc eo vicinum.* Ubi vide quae adnotavi.

At. De coniunctione *at* cf. Handius in Tursellino s. v. Mihi repetendum videtur *at* ex Sanscrito pronomine *itara,* ἕτερος. Nam terminatio *tara* nihil est aliud, nisi suffixum comparativi. Unde ostenditur *ast* ex eadem origine esse derivandum, addito pronominis stirpi suffixo superlativi *ischta,* ut *at* ab *itara, ast* ab *ischta* (ita enim pro *iischta* formandum esset) dicatur. Cf. Graecorum ἀτάρ. Sic Germanorum *aber* ex Sanscrito pronomine *apara,* alius, aut ab *avara,* posterior; eorundem *oder* ex Sanscrito pronomine *antara,* alius, aut ab *adhara,* inferior; eorundem *weder* ex eiusdem sermonis pronomine *catara,* uter, κότερος, πότερος, quod Gothice sonat *hvadhar,* Saxonice *hveder,* Anglosaxonice *hvädher,* apud Priscogermanos *huedar.* Pro Gothico *andhar,* alter, secundus, dicitur Saxonice *othar,* Anglosaxonice *odher,* unde nostra coniunctio *oder,* quae omnia ab *o* incipientia non a Sanscrito *antara,* sed ab eiusdem linguae *adhara* derivanda esse videntur. His ita comparatis non dubium mihi videtur Latinorum *at* et *ast* per apocopen orta esse ex Sanscritis pronominibus *itara* et *ischta,* quorum tamen posterius ex anologia confictum supponimus. Nisi forte *at* ex Sanscrito *atha,* quot *at, tum, post* significat, descendit.

Addicere. Approbare; quare in auguralibus aves dicuntur *addicere,* cum suadent, probant, ratum faciunt. *Alias addicere damnare.* Addicere proprie est debitorem qui non est solvendo, in potestatem creditoris tradere, unde *addictus* damnatus, creditori traditus. Plaut. Bacchid. V. Sc. ult. (v. 87.)

Ducite, quo lubet, tanquam quidem addictos.

Inde Achaemenides apud Virgil. III. Aen. (v. 652.)

— — — *Huic me, quaecumque fuisset,*
Addixi.

Addixi, devovi, in servitutem tradidi. *Dac. Addicere, damnare.* Inde *Addicti,* pecuniae damnati Valerio 6, 1. Quintiliano 5, 7. *Goth.*

Aedis. Corruptum illud: *Aedis, domicilium in edito positum.* Imo contra Varro, quae plano pede aditur, vult *aedim* dictam. Lego igitur: *Aedis domicilium in aditu positum, simplex, atque unius aditus.* Et sane *aedes* prius a veteribus Romanis dictae fuerunt, quae a Graecis οἰκόπεδα, hoc est aedificia, quae de plano adeuntur, vel, ut Tertullianus in libro de pallio, planitus adeuntur. *Scal.* Varro lib. IV. de L.L. (lib. V, 33. pag. 160. Sp.): *Aedes ab aditu, quod plano pede adibant. Itaque ex aedibus efferri indictivo funere praeco etiam eos dicit, qui e tabernis efferuntur; et omnes in censu villas inde dicimus aedes. Dac. Sive ideo aedis.* Ineptum etymon. Potius a Graeco αἶτος, quod domicilium, habitationem interpretatur Eustathius. *Idem. Ponitur tamen.* Abusive et per translationem aedificare de re qualibet, quae quacunque opera fabricatur. Ut Virg. de equo (Aen. II, 15.):

Instar montis equum divina Palladis arte
Aedificant.

Dac. Hinc navem aedificare dicimus l. 46. §. 2. ff. de iure fisci; et insulam l. 27. §. 5. ff. de rei vindic. l. 11. §. 9.

de Publiciana. *Goth.* Nisi fallimur, *aedis* dicta ab ἕδος, omissa aspiratione et syllaba producta, quod item in Graeca voce ἦθος accidisse videmus. Simili modo *sad* et *ás* in lingua Sanscrita sedendi habent significationem, ex quorum altero *sedeo,* ἕζω, ἕδος, ex altero ἦθος et *aedis* et ἧσται derivanda sunt. Cf. etiam Germanorum verba *sitzen*, *sitten*, *siedeln.*

Aedituus. Videndus Varro in libris de L. L. (VII, 2, 83. pag. 298. Sp.) et Paullus et Iustinianus sub titulo de tutelis, et ea quae ad v. *aeditimus* scripsi. *Ant. Aug. Sacrae aedes tuitor.* Sic Theophilus §. Tutoris. Inst. de Tutelis. Et ita Aedilis accipitur in l. 3. §. 3. ff. de Tabulis exhib.; ob id Hierophylax appellatur in l. 28. ff. de annuis. Hinc *aedituari* in templo apud Nonium dicitur. Glossis Aeditilis νεωκόρος. Iisdem νεωκόρος et νεωφύλαξ, Edituus. *Gothofr. Tuitor*, tutor. *Idem.*

Aeditumus, aedis intimus. Inepte dictum est. Melius Ser. Sulpitius, ut Cic. in Topicis (9.) refert, in *finitimo, legitimo*, *aeditimo* non plus esse *timum*, quam in *meditullio, tullium*, sed productionem esse verbi vult. Hic, ut Varro ait lib. I, de R. R. (cap. 2) et de L. L. lib. II. apud Gellium XII, 10. postea *aedituus* appellatus est, non ab aedibus tuendis, ut Varro, Festus et alii existimant, sed quia aeditumus prius diceretur, et una littera elisa sit. Sic testamentum non a mente ducitur, sed productio verbi est, ut in vestimento, pavimento. Gell. VI, 12. Vide Charis. lib. I, (p. 73. Fr.) *Ant. Aug. Aeditimus* antiquior est, *aedituus* recenti novitate effictus. Varro de R. R. (l. c.) *Rogatus ab aeditimo, ut dicere didicimus a patribus nostris; ut corrigimur a recentibus urbanis, ab aedituo. Dac.*

Aedilis. Vox *magistratus* videtur adiecta. *Urs. Aedilis,* inquit, *primo magistratus dictus est. deinde ad magistratus translatum est.* Quid istud verbis est? Sane ego non intelligo. Et verum est illud verbum *Magistratus* abundare, ut ita legatur: *Aedilis initio dictus est, qui aedium non tantum sacrarum, sed etiam privatarum curam gerebat.* Nam hoc nomine omnes, ut loquitur Lucretius, *aedituentes* vocabantur. Aedilis enim principio aeditimum significabat. Haec est mens Festi. Glossarium: *Aedilis*, ὁμῆλιξ, ἀγορανόμος. Vocat ὁμήλικα, qui in iisdem aedibus adolevit. In eodem: Aeditilis, νεωκόρος. *Scal.* Verissimum est, quod monuit Scaliger, initio vocem magistratus abundare, quippe quae ex linea tertia per librariorum incuriam huc irrepsit. Legendum igitur, *Aedilis initio dictus est, qui aedium non tantum sacrarum, sed etiam privatarum curam gerebat.* Ait enim Festus omnes aedituos, *Aediles* vocatos esse. Postea *Aedilis* ad Magistratus translatum, ad quos etiam pertinebat aedium cura. *Dictus est autem.* Ab adeundo aedilis, quod placuit etiam Theophilo lib. I. Institut. tit. 2. male, nam ab *aede aedilis,* ut *ovilis* ab *ove. Dac. Quod facilis ad eum plebi aditus esset.* Imo quod aedibus publicis praestet. lib. 2. §. 21. ff. de origine iuris. Unde *aedituentes* Lucretio apud Gellium XII, 10. De aedilibus passim in iure. *Goth. Aedilatus.* Aedilitas. Et in l. 17. ff. de compens. *Aedulitas. Idem.*

Atrium. Area subdialis quae erat ante aedes ab *Atria*, urbe Tuscorum, ubi exemplum sumptum. Varro lib. IV. de L. L. (V, 33, 45. pag. 161.) Alterum Festi etymon, quod *a terra oriatur*, insulsum plane atque ineptum. Quidam ab αἴθριον. Verius. *Atriae primum.* Ex Varrone illud, ut supra. *Atria* autem Tuscum oppidum, a quo nomen mari Adriatico, *t* mutato in *d.* Plin. (III, 16.): *Quae septem maria appellantur, nobili portu oppidi Tuscorum Atriae, a quo Atriaticum mare antea appellabatur, quod nunc Adriaticum. Dac. Aterreum.* Aterium. *Goth.* Atrium dicebatur etiam *Cavum aedium.* Cf. Vitruv. VI, 8. p. 230. not. Ed. Gal.

Avus. τάτα. Scribe ἄππα, ut est apud Callimachum. *Scal.* A Graeco πάππος, qui Graecis *avus.* Vel ἄππα, vel etiam ἄττα. Sic enim infra legendum est pro τάτα. *Dac.* Vide l. ult. §. 13. ff. de gradibus. τάτα. Vide sub *Atavus.* Alii legunt ἄγυς, alii *Appa*, ut apud Callimachum. *Goth.*

Abavus. Quartus pater ex versu Plauti Pers. I, 2, (5.):

Pater, avos, proavos, abavos, atavos, tritavos.

Unde Virgil. (Aen. X, 619.) *Pilumnusque illi quartus pater* i. e. *Abavus.* Sed non sat huius nominis rationem aperit Paullus, quia *abest ab avo*, quasi non *atavus* et *tritavus* longiori absint intervallo. Non dubito apud Festum scriptum fuisse, *quia iam abest ab avo.* Et haec est Isidori sententia: *abavus, proavi pater, iam longe ab avo. Dac.*

Atavus. Lege ut in ora adscriptum, *atavus quia atta est abavi.* Atavus quartus pater, id est pater abavi. Atta autem est honorifica appellatio iunioris ad seniorem. Vide *Attam. Dac. Quia tata est avi.* Alii: *quia Atta est abavi.* Et sic in *Atta.* Vide in *Avus.* Alii legunt: *quia Atta est avi. Goth.*

Avunculus. Matris frater. Per deminutionem, quasi parvus avus, quia remotior est, quam patruus, qui patris frater, quasi secundus pater est. *Dac.* Matris meae frater, sicuti aviae meae frater avunculus magnus; abaviae, maior; proaviae, maximus avunculus dicitur. l. 9. §. 15. §. 16. §. 17. ff. de grad. l. 5. ff. unde legitimi. *Goth.*

Amita. Si verum est, quod ait Festus, Amitam quasi avitam, aut quasi amatam dictam, videtur apud veteres mediam syllabam productam habuisse, cum Persius corripuerit: (VI, 53.)

— — — — *si mihi nulla*
Iam reliqua ex amitis, patruelis nulla, proneptis.

Scal. *Amita* quasi avita. Nam reliqua etyma duriora sunt. *Dac.* *Amita patris mei soror.* Ita Gaius 2. Inst. 8. *Amita* vero *magna*, avi paterni soror. l. 1. ff. quarto l. ult. §. quarto. ff. de gradib. *Amita maior* proavi soror. Paul. 4. sentent. 11. quae et proamita l. 1. in fin. §. 7. ff. de gradib. Amita maxima, abavi soror. d. l. ultima. §. septimo. (eadem *abamita* dicitur). Atavi soror nomine caret. Amita a me tertia; a patre amata. *Goth.* Ceterum falso distincta est oratio Paulli in contextis. Lege et distingue: *Amita, patris mei soror, quia similiter tertia a me sit, atque avia; videri potest dicta* cet.

Avillas, agnas. (Ita enim vulgo.) Ovis, ovilla; et *o* mutato in *a*, *avilla*; ovis vetula, recentis partus. Vide *adasia*; nam inde patebit, falli Meursium, qui avillas dici putavit, quae nondum velli possunt. *Dac.* Quid si *Ovillas?* Quidam dictos putant, quod velli necdum possent. Vellus etiam a vellendo Varroni. (V, 29, 36. p. 133. Sp.) *Goth.* *Avis* in Sanscrita lingua id quod *ovis*, Gr. ὄϊς, eiecto digamma. Ab *avis* derivativa forma *avillas*, unde patet, quo antiquiora sint vocabula Latini sermonis, eo Sanscriteis formis esse propiora. Satis autem docet codicum optimorum consensus, non *Avilla*, *avillae*, sed *Avillas*, *avillae* dictum esse, quod ostendit antiquissimam nominativi formam.

Agnus. Descendit hoc vocabulum ab radice Sanscrita *anus*, *parvus*, quod mediam consonantem *n* nasalem habet, unde etiam Graecorum ἀμνὸς, ἀμνὶς, ἀμνάς. Significat igitur *agnus* proprie vel *parvum pecus*, armentis oppositum, vel pecoris sobolem, *pullum*, *catulum.* Cuius significationis vestigium remansit in voce Graeca ἀμνάμων, quae *prolem*, ἀπόγονον, notat et apud Lycophronem invenitur.

Avere. Cupere. Lucil.: *Parasiti avent divitias.* Inde avidus, aviditas, ut a caleo, calidus; a torreo, torridus. Infra tamen Festus *avidus* a non videndo. Ubi eius inconstantiam vide. *Dac.* Radix Sanscrita *ăv* latissime valet et in omnibus sermonibus a Sanscrito descendentibus radices egit. Significat autem *amare*, *desiderare*, *amplecti*; tum *gaudere*, *exhilarare.* Qua re intelligitur, salutandi formulam *ave* et *have*, nihil esse nisi χαῖρε, *gaude*; atque utrumque verbum, et *avere* cupere, et *avere* gaudere, unius eiusdemque esse stirpis, certum est.

Adscripti. Qui nomina dederant, ut e patria in coloniam mitterentur. Liv. lib. 4, (11. fin.): *Coloni adscripti in colonia, quam testem integritatis iustitiaeque habebant.* Ad eorum similitudinem postea *adscriptitii* dici coeperunt agricolae et coloni rusticis praediis excolendis sic addicti, ut eorum portio quaedam et instrumentum rusticum censerentur, et una cum praediis ad emptores transirent. *Dac.* Vide Livium IV. Vide legem 6. l. 20. l. 22. l. ult. Cod. de agricolis. *Goth.*

Adscripticii. Ex his quae hic tractantur, docemur *Adscripticios* dictos *Accensos* et *Velatos.* Quod et idem infra confirmatur: *Velati*, inquit, *appellabantur vestiti et inermes, qui exercitum sequebantur, quique in mortuorum militum loco substituebantur.* Postea in municipiis, itemque Romae, publici ministerii nomen fuit *Accensus Velatus*, ut apparet ex hac inscriptione:

T. STATILIUS. VOL. PROCULUS
ACCENSUS. VELATUS. ET. ARGENTARIA
EUTYCHIA. PARENTES. FILIO. OPTUMO. ET
ORCIVIAE. ANTHIDI. UXORI. EIUS. SIBI.
QUE. ET SUIS
LIBERTIS. LIBERTABUS. POSTERIS. QUE.
EORUM.

Item patet ex alio saxo, quod est in via Appia Formiis, ut omnibus, qui Neapolim proficiscuntur, in conspectu sit.

L. VARRONIO. L. F.
PAL. CAPITONI
SCRIBAE. AEDILIC.
ACCENSO. VELATO.
II. VIRO. QUINQUENN
CURATORI. VIARUM
PATRONO. COLONIAE

ORDO. REGALIUM
QUORUM HONORE
CONTENTUS. SUA. PECUN
POSUIT
L. D. D. D.

Scal. Item *adscriptivi*, milites, qui extra ordinem et extra numerum militiae adscripti sunt. Plaut. Menaech. I, 3, 1.

— — — — *Er. Extra numerum es mihi.*
Pen. Idem istuc aliis adscriptivis ad legionem fieri solet.

Varr. Lib. VI. de L. L. (VII, 2, 92. pag. 340. Sp.) *Adscriptivi dicti, quod olim adscribebantur inermes, qui succederent armatis militibus, i. e. si quis eorum deperisset. Dac. Hos et adcensos dicebant.* Vide in *adcensi.* Iidem et *Ferentarii.* Varro de vita P. R. lib. 3.: *De ascriptivis cum erant attributi Decurionibus et Centurionibus, qui eorum haberent numerum, adcensi vocabantur. Eosdem etiam vocabant ferentarios, qui depugnabant pugnis* (lege *fundis*) *et lapidibus, iis armis, quae ferrentur, non quae tenerentur. Idem. Alii rorarios.* Adcensos tamen a rorariis diversos fuisse, vel unicus Plauti locus fidem faciet, ex Frivol.:

— — — — — — — *Sequimini*
Me hac sultis legiones omnes Lavernae; ubi Rorarii
Estis? En sunt. Ubi sunt accensi? Ecce.

Rorarii autem dicti a *rore*, *quia bellum committebant ante, ideo quod ante rorat quam pluit.* Varro lib. VI. de L. L. (VII, 2, 92. p. 341. Sp.) *Idem. Adcensos.* v. *Adcensi.* Alii legunt *accensos. Velatos.* Vide infra *Velatos.* Iidem dicuntur etiam *velites. Ferentarios.* V. infra *Ferentarii.* Et Non. in *Ferentarii. Rorarios.* Vide infra *Rorarii* et Nonium dicto loco. *Goth.* Cf. Liv. VIII, 8. Niebuhr. Ueber die Nachricht von den Comitien der Centurien. p. 8. Niebuhr. Röm. Gesch. II, p. 476. Creuzer. Antt. §. 229. pag. 285. *Ascripticii* et *Accensi* qui et cur dicti fuerint, verba ipsa declarant et res nota. *Veles* non a velando, sed a velocitate dictus est, quemadmodum *celer*, *κέλης* et *celox* eiusdem sunt originis et ab antiquo verbo *cellere*, *κέλλειν* deducenda. Videtur autem etiam *velatus* pro *velite*, in usu fuisse, ut *velare* fere idem fuerit quod *volare*, quemadmodum *vortere* et *vertere*, *volox* et *velox* dicebantur. Quare *velatus* adiectiva forma dictum fuerit, procusa illa ad normam vocis *hastatus.* Ceterum et *veles*, et *celer* et *volare* e Sanscrita radice *çval*, celeriter se movere, descendit. *Rorarios* haud dubium est, dictos esse, quod in modum *rorantis tempestatis* dimicarent, id est, quod quasi rorantium stillarum instar dispersi hinc inde hostem peterent. Haud absimili ratione hodiernis Gallis dicuntur *tirailleurs* quia sic pugnant, ut hostem hic inde *vellicare* videantur. *Ferentarios* vero ab *ope ferenda* (ferentarius a ferendo ut sedentarius a sedendo) dictos esse, non ab armis ferendis, (ferunt enim omnes milites arma); testimonio est locus Plauti Trin. II, 4, 55. *Nam illum tibi Ferentarium esse amicum inventum intelligo;* ubi vide interpp.

Auctarium. Plaut. Mercat. (II, 4, 22.):

Auctuarium
Adiicito vel mille nummum plus quam poscet.

[Legendum apud Plautum *auctarium.*] Gloss. *auctuarium*, *ἐπίμετρον.* Leg. *Auctarium. Dac.*

Auctum. Quando Circus ob aliquam victoriam ampliabatur, spatium Circo additum *auctum* dicebatur. Ampliabatur autem Circus, ut opinor, propter ludos frequentiores. *Dac.* Sententia Paulli est, tum amplius spacium additum esse Circo, quum definitae mensurae cursus aliquid adiiceretur.

Argennon. *Ἀργεννόν.* Legendum hic: *Argennum*, *argenteum*, *percandidum. Scal.* Ego vero legendum existimo: *argentum percandidum.* Nam certum est, argentum proprie nihil aliud esse quam (nisi) album. Graece *ἀργεννόν.* Hesychius: *ἀργεννῆσι, λαμπραῖς, λευκαῖς.* Ubi Homeri locum respicit ex Iliad. γ. (v. 141.): *ἀργεννῆσι καλυψαμένη ὀθόνῃσι. Argennum*, argendum, argentum. *Dac.* Vid. Meursium I. Exercitat. 13. *Goth.* Certissime emendasse mihi videtur Scaliger, licet codd. nulli addicant; neque sufficiunt ad Scaligeri sententiam refutandam, quae scripsit Dacerius. Ceterum non dubium est, *argentum* pariter atque Homericum *ἀργεννός*, Graecorum *ἄργυρος*, et multa alia Graeca vocabula eiusdem commatis descendere ab adiectivo *ἀργός*, quod idem est verbum, atque Latinorum *albus*, ρ in *l*, γ in *b* mutatis, quae mutatio est frequentissima. Omnia autem ista communem fontem suum habent in Sanscrita radice *ark*, quae *lucere* significat, unde *arka*, sol.

Arbiter. Iudex a Praetore datus, vel ex conventione litigatorum electus. Arbiter autem et iudex eo differunt, quod ille certos habeat terminos, quos non excedat, hic nullos. *Dac.* Vide Titul. de receptis arbitris. l. 76. ff. pro socio, ubi de duobus arbitrorum generibus. *Goth.* *Quod totius.* Qui totius. *Idem.* Res est nota satis. *Arbiter* dicebatur iudex ex compromisso, h. e. communi litigantium consensu sumtus, cui Praetor disceptandae ex arbitrio suo controversiae potestatem dederat. Is de caussis bonae fidei et arbitrariis cognoscebat et liberam nullisque legibus astrictam religionem habebat, quum iudices alii formulis astricti tenerentur et secundum leges iudicare deberent. Ita qui coram arbitro pro litigantibus disputabant, non caussarum patroni, sed advocati dicebantur. Ipsum autem *arbitri* vocabulum satis antiquum est et *spectatorem* significat proprie; unde *arbiter* saepe testis praesens, Augenzeuge, et *arbitrari* i. q. spectare.

Amicinum. Glossarium: *Amicinus, ἀσκοῦ στόμα.* Vult amicinum esse os utris, sive luram utris, cum Festus velit esse τὸν λεγόμενον ἀσκοῦ πόδα, ἤτοι ποδεῶνα, cuius fit mentio in oraculo, quod Laio Thebanorum regi datum fuit. Sed mirum, quod in aliis glossis legitur: *Arvianus, ἀσκοῦ στόμα.* Sed profecto, et in illis quoque *Amicinus* legendum. *Scal.* Male quaedam editiones *Anucinum.* Amicinus est os utris, qua vinum infunditur et diffunditur. — Utris pedem, sive pediculum intelligit, ἀσκοῦ πόδα Graeci vocant, ut et propter similitudinem membrum illud, quo viri sumus. Oraculum quod Laio datum fuit Eurip. in Medea:

Ἀσκοῦ μὲν τὸν προύχοντα μὴ λῦσαι πόδα
Πρὶν ἂν πατρῷαν αὖθις ἑστίαν μόλω.

Dac. *Amicinum* ab amiciendo dictum esse, consentit Martinio Vossius in Etym.

Arbosem. Placidus in Glossis: *Hasenam antiqui dicebant, ut asas, quas nos aras, et Lases, quos Lares dicimus.* Velius Longus de orthographia: *Fesias antiqui pro ferias, et hasena pro arena.* *Fulv. Urs.* Ut *advosis*, pro *advoris*, *hasena* pro *arena*, *asa* pro *ara*. Et similia. Lege infra: *robose pro robore.* *Dac.* Cf. notata infra ad v. *Loebesum.*

Arbitrium. De differentiis *arbitrii* et *iudicii* sic Cic. pro Roscio Comoedo: (c. 4. §. 10.) *Aliud est iudicium, aliud arbitrium. Iudicium est pecuniae certae, arbitrium incertae. Ad iudicium hoc modo venimus, ut totam litem aut obtineamus aut amittamus; ad arbitrium hoc animo adimus, ut neque nihil, neque tantum, quantum postulavimus, consequamur.* Aliquando tamen *arbitrium* pro *iudicio* ponitur, ut arbiter pro iudice. Praeterea etiam arbitrium usurpatur in funeribus pro praemio eorum, qui funera curabant. Cic. post red. in Senat. decima septima: *Nondum palam factum erat concidisse remp., cum tibi arbitria funeris solvebantur.* *Dac.* *Arbitrium dicitur sententia.* Facit lex I. l. 3. l. 10. ff. de receptis arbitris. *Goth.*

Arbitrarium. Plaut. Amphitr. (I, 1, 221.):

Hoc quidem profecto certumst, non arbitrarium.

Dac.

Amicitiae. Ait ab antiquis *amecum*, non *amicum* solitum dici. Et sane *amicus* compositum est *Amaequus*, vel, ut ipsi scribebant, *Amecus.* Eodem modo dictum, quo animecus, pro animaequus. Glossarium: *Animecum, ἰσόψυχον.* Isidorus in Glossis: *Animaequus, patiens animo.* *Scal.* Amo, amicus, amicitia. Neque enim ab amore *amicitia* immediate. *Ameci.* Verosimile non est, quod ait Scaliger, amecum esse pro *amaequum*, ex *am* et *aequum*, eodem modo, quo *animecum* pro animaequum. Nam simplicius multo ut *amecus* sit pro *amicus*, *i* mutato in *e*. Et ita Festus. *Dac.* Descendere videtur *amicus* a Sanscrita radice *kam*, amo, a qua per suffixum *ja* fit *kamjas*, amandus, amabilis, additoque insuper alio suffixo *ka*, *kamjaka*, et in nominativo *kamjakas*, sive *kamjicas*, amicus, dempta priore littera, quam aliquoties vel addi vel adimi videmus in formis e Sanscrita lingua procudendis, veluti in *Iupiter*, pro *Diupitri*; *ol-escere*, *al-ere* ex radice *bal*; δάκρυ, ex Sanscrito *açru*, lacrima. Vide supra in *Adolescit.*

Adpromissor. Promissor promittit, adpromissor adpromittit, id est, quod alter promittit, in se recipit. Sed hic Festi locus mutilus est, quippe ex eo una vox excidit. Lege igitur: *Adpromissor est qui, quod suo nomine promisit alter, idem pro altero quoque promittit.* Nihil certius. *Dac.* Adde legem 64. §. 4. ff. soluto. l. 5. §. 2. ff. de verb. obligat. l. 43. ff. de solutionibus. *Goth.*

Arcere. Ἀρκέω, *Contineo, capio*, item *prohibeo, propulso.* Et inde *arcere.* Neque enim audiendus Festus, qui ab ἄρχω, impero. *Dac.* De arcu aquae ducendae vide l. 11. ff. de aqua et aqua pluviae. Quid *arcus* ab *arqu* differat, vide Nonium in *Arcus.* *Goth.* Cf. paullo inferius. *Arcus* descendere videtur ab eodem fonte, unde *arx*, *arceo*, *arca*, *arcula*, quibus omnibus subest radix *arc*, ἀλκ, unde Graecorum ἀλκή, Abwehr, defensio. Quare *arcus* proprie nihil videtur esse aliud, nisi nostrum *Wehr*, i. e. Waffe. Notabile est, *ardsch* in Sanscrito sermone significare *colligere*, *continere.*

Arcuma. Videtur esse genus modici plaustri, quo homo tantum gestari poterat, et a servis non a mannis trahebatur. Unde vocabatur *chiramaxium.* Petron. *Hinc involutus coccina gausapa lecticae impositus est, praecedentibus phaleratis cursoribus IV., et chiramaxio in quo deliciae eius ferebantur.* cet. *Scal.* Pro arcuma scriptum fuerat ad oram libri *arcima*, cui favere videntur glossae vett.: *arcirma*, vel *arcirna*, ἁμαξίς. *Dac. Arcirma* v. l. *Quo homo gestari possit*, quod homo gestare possit. v. l. *Goth.*

Argeos. Varr. lib. VI. de L. L. (VII, 3, 90. p. 329.): *Argei fiunt e scirpeis virgultis. Simulacra sunt hominum triginta, ea quotannis a ponte Sublicio a sacerdotibus publice iaci solent in Tiberim.* Ovid. lib. V. Fast. (v. 621.):

Tum quoque priscorum vulgo simulacra virorum
Mitti roboreo scirpea ponte solent.

Tum, i. e. Idibus Maii. Adi locum. Vide et in *Sexagenarios. Dac.*

Arcere prohibere. Adde l. 2. §. 9. ff. de aqua pluvia. Unde Glossis ἐπέχω. Significat etiam petere, infra in *Noverca* et *Sagmina;* nisi legendum ibi est: *ercessebantur*, pro *arcebantur.* Nam glossis *Ercessere* καλέσαι; iisdem *arcessit* μετεκαλέσατο, ἐφώνησεν. *Abarcet* v. in *Abarcet.* — *Porcet* vide infra *Porcet.* — *Coercere continere.* Eo sensu coercere sumitur in l. unica §. 9. ff. de fonte. *Goth.* Cf. supra in *Arcere.*

Arcani sermonis. Ab *arca arcanus*, ut ab *oppido* oppidanus. *Arca* autem ab arceo. Varr. lib. IV. de L. L. (V, p. 131. Sp.): *Arca quod arcentur fures ab ea clausa.* Sive potius ab *arcere*, quia id veteribus erat continere. Unde et *arcus*, qui sine fulcris se ipsum continet. Eadem et *arcela.* Glossarium: *Arca, arcela*, κιβωτός, σωρός, κάμπτρα, λάρναξ. *Dac. Arcani.* Sive ab arce, sive ab Arcadibus, quod in excelsis montibus, similibus Romae, habitare soliti. *Goth.*

Arculum. Vide *Cesticillus. Ant. Aug.* Vide *arculata;* idem *cesticillus* dicebatur. *Dac.* Est deminutivum ab *arcus*, ut a *circo circulus.*

Arculus. De arculo deo nihil usquam legi. Infra pro: *qui tutelam gereret arearum*, nemo non videt legendum esse *arcarum.* (Ita in codd. nostris.) *Dac. Deus qui tutelam gereret arearum.* Ea res movet, ut legendum sit *Areolus*, pro *Arculus;* nisi quis pro *arearum* legat *arcarum*, ut ab *arca arculus*, ab *area areolus* dicatur. *Goth.* Restituimus *arcarum*, ut Codd. nostri exhibent.

Arculata. Ab arculo i. e. circulo, qui fiebat ex virga, in modum coronae curvata, et a regina in capite gestabatur. Vide *inarculum. Dac.* In Isidoro *Sphaera. Goth.*

Arcula. Lego *Arciva.* Veteres Glossae: *Arcivus* εἰρκτικός, κωλυτικός. Et sane cum dictum sit hoc ab arcendo, *Arcivum* dicendum esse, quis non videt? *Scal.* Legendum *Arciva*, ut in veteri libro. Est enim ab arcendo. In auspiciis aves arcivae dicebantur etiam *cliviae*, quia difficilia dicebant *clivia.* Et *remores* a remorando et *inebrae*, sive *enebrae. Dac.* Lege: *Arciva dicebatur avis.* Inde *Arcivus* glossis κωλυτικός. *Goth.* Omnes Codd. consentiunt in scriptura *Arcula*, et quem dicat Dac. veterem librum, in quo legatur *Arciva*, ignoramus. Nobis *Arcula* eodem iure dici posse videtur *avis arcens*, h. e. prohibens, quemadmodum *Arculus* deus ab *arca.* Igitur non dubitamus, recte legi h. l. *Arcula.*

Asseres. Non est verum etymon: *asseres ab assidendo*, quamquam et propterea a Graecis viderentur στρωτῆρες dicti. Sed *axis, axeris*, ut *suis, sueris, Iovis, Ioveris, bovis, boveris, nucis, nuceris.* Ab *axeris asseris.* Nam *x* frequenter abit in *ss*, unde veteres indifferenter *cossare* et *coxare* dicunt. *Scal. Quod assideant parieti.* Hinc *Asseres* Graecis στρωτῆρες. Glossis δοκίδες, κοντοί, δοκοί. *Goth.* Vide quae supra diximus ad *Axamenta.* Adde Sanscritum *angs* quod partem, portionem significat, et *angçu*, quod radium (Strahl) denotat. Cf. Bopp. Glossar. Sanscrit. p. 1.

Assiratum. Monet dictum ab eo, quod *Assir* saguinem vocabant. Glossarium: *Asser*, αἷμα. *Scal.* Ab *assir*, sanguis. Utitur Cato de R. R. cap. 33. *Daps Iovi assir a pecu in urna vini caste profanato sine contagione.* De potione autem e vino et sanguine Sallust. Catil. (c. 22.): *Humani corporis sanguinem vino permistum in pateris circumtulisse. Dac. Assiratum.* Alii *Assaratum.* — *Genus potionis ex vino et s.* Eiusmodi potio in sacris fuisse videtur, teste Sall. in Cat., aut mos amicitiae firmandae. Quaedam enim gentes diffusum brachiis sanguinem ex alterutro degustatum foederi comparabant, de quo v. Lucianum in Toxari, sive de amicitia; Val. Max. IX, c. 11. ubi de Mithridate; Tertull. in Apol. c. 29. Arnobius 8.: *Hodie ab ipsis Latiaris Iupiter homicidio colitur; et quod Saturni filio dignum est, mali et noxii hominis sanguine saginatur. Goth.* Nullum extat gravius de Linguae Latinae vetustate testimonium, quam hoc vocabulum. Quis enim est, qui putet, hoc se posse verbum ex Graeca vel Germanica lingua deducere atque enucleare? Sola Sanscrita lingua conservavit etymon. Nam Sanscritum *asridsch* (nomin. *asrik*, gen. neutr.) *sanguinem* significat. Cf. Bopp. Glos-

sar. p. 24. et Bopp. Gramm. Sanscr. crit. reg. 203. Descendere videtur ab *as* et *ridsch*, ut significet, quod nutritionem corporis regit.

Ambrices. Addito *l* dicimus *lambris. Dac.* Inde Galli *Lambrices.* — *Regulae.* Alii *tegulae*, male. Nam et mox sequitur: *tegulis interponuntur. Goth.* Recte ambrices *regulae* explicantur, non tegulae; descendit enim vocabulum ab *am* sive *amb* praepositione et suffixo *rex*, quod a *regendo* derivandum. *Ambrex* igitur est quod circumquaque tectum regit, tegulasque tenet. Nisi forte a Sanscrita voce *ambu*, quae aquam significat, descendit, veluti *imbrex* ab *imbre* deducitur. Ceterum hoc voc. fortasse restituendum apud Plautum Milit. gl. II, 6, 24.

Quod meas confregisti ambrices et tegulas,

ubi vulgo legitur *imbrices.*

Antes. Glossarium: *Antes* στίχοι ἀμπέλων. *Antium*, τάξεων, ὀρχάτων. *Scal.* Ordines anteriores. Virg. Georg. II, (417.):

Iam canit effoetos extremus vinitor antes.

Ubi interpres: *Antes sunt extremi ordines in ingressu, qui et finis est laboris cum ad eum perventum est. Dac.* *Antae, quae sunt latera ostiorum.* Pilae sive columnae lapideae in lateribus ostiorum; quadras columnas exponit Nonius. (S. v. *Antes*, ubi idem Virgilii versus laudatur). Glossae: *Antae*, παραστάδις, et παραστάδες. Hesychio sunt: πρὸς τοῖς τοίχοις τετραμμένοι κίονες. Eaedem glossae: *antes*, pro *antae antes* παραστάται. *Idem.* Vide infra *antipagmenta. Goth.*

Ambitus. Varro de L. L. IV, (V, 4, 9. p. 32. Sp.): *Ambitus iter quod circumeundo teritur; nam ambitus circuitus; ab eoque duodecim tabularum interpretes ambitum parietis circumitum esse dixerunt. Dac.* *Ex quo etiam honoris ambitus.* Cum largitionibus et profusionibus iudices corrumpere conabantur, *ambitus* dicebatur; *ambitio* vero ipsum honoris desiderium. *Ambitus* re et actu perficitur, *ambitio* tantum in animo est, quamquam *ambitus* et *ambitio* invicem confunduntur et *ambitio* pro ipsa ambientis actione. *Ambitio* etiam extra omnem cupiditatem honorum est obsequentior popularitas et impensum studium captandae popularis gratiae, unde ambitiosi, supra modum erga subiectos faciles et indulgentes studio captandae popularis aurae. Cic. I. ad Quintum fratrem ep. 2, 2. *Qua de re, ac de hoc genere toto ne forte me in Graecos tam ambitiosum factum esse mirere, pauca cognosce. Dac.* *Ambitio.* Plaut. Amphitr. Prol. (75.):

Virtute dixit vos victores vivere,
Non ambitione neque perfidia.

Qui locus apprime notandus; ibi enim *ambitio* pro *ambitu*, id est pro ipsa actione ambientis. Quomodo et apud Sallustium alicubi. (Iug. c. 86.) *Idem.* *Ambitio.* Adde Varronem de L. L. IV, (V, 4, 9.) et Nonium in *Ambire.* *Goth.* Geminam hic manum agnoscere sibi visus est Dacerius, quum supra iam eadem exposita legantur, in voce *Ambitus*, eo adductus, nisi fallor, quia duo articuli coniunctim leguntur in vulgatis editionibus, qui tamen in Codd. et vetustis Edd. longo intervallo dirempti leguntur. Qua de caussa non possumus consentire Dacerio, qui supra Paulli, hoc autem loco Festi manum animadverti suspicatur. Videtur potius ipse Festus duabus ex rationibus duobus locis, ex alia alio loco, rem eandem tractasse.

Amnis. Ab *am* circum et *no* nato. Sed melius Varro lib. IV. (p. 44. Sp.) ab *am* tantum: *Amnis id flumen est, quod circuit aliquid; nam ab ambitu amnis. Dac.* Vide supra *Am. Goth.*

Ambiguum. Quod in ambas agi partes possit, et sic dubium sit. Virgil. (Aen. III, 180.):

Agnovit prolem ambiguam, geminosque parentes.

Dac. Vide l. 3. et passim ff. de rebus dubiis. l. 125. ff. de verborum significatione. *Goth.*

Ambrones. Quod ait de Ambronibus subita inundatione maris eiectos patriis sedibus fuisse, id ridet Strabo, qui eius sententiae auctorem facit Ephorum, quem hic sequitur Festus. Nam de Cimbris, quorum pars erant Ambrones, ita scribit: (VII, 292.) Περὶ δὲ Κίμβρων τὰ μὲν οὐκ εὖ λέγεται, τὰ δ' ἔχει πιθανότητας οὐ μετρίας. Οὔτε γὰρ τὴν τοιαύτην αἰτίαν τοῦ πλανήτας γενέσθαι καὶ ληστρικοὺς ἀποδέξαιτ' ἄν τις, ὅτι χεῤῥόνησον οἰκοῦντες μεγάλῃ πλημμυρίδι ἐξελθεῖν ἐκ τῶν τόπων ἠναγκάσθησαν. καὶ γὰρ νῦν ἔχουσι τὴν χώραν, ἣν εἶχον πρότερον. Post: Γελοῖον δὲ φυσικῷ καὶ αἰωνίῳ πάθει δὶς ἑκάστης ἡμέρας συμβαίνοντι παροργισθέντας ἀπελθεῖν ἐκ τοῦ τόπου. Lege reliqua, quae sequuntur. Quod ait turpis vitae homines dictos inde Ambrones; idem invenies in Glossis Isidori: *Ambro*, inquit, devorator, consumptor patrimoniorum, decoctor, luxuriosus, profusus. *Scal.* Tamen Festo consentit Florus lib. III, c. 3. *Cimbri* (quorum pars Ambrones), *Teutoni atque Tigurini, ab extremis Galliae profugi, quum terras eorum inundasset Oceanus, novas sedes toto orbe*

quaerebant. Idem etiam eos alibi gentem vagam et praedabundam vocat. *Dac.* *Turpis vitae homines.* Glossae Isidori: *Ambro*, quod vide. *Idem.*

Antiae. Glossarium: *Antide*, κόμαι διὰ τῶν κροτάφων κρεμάμεναι-γυναικεῖαι. Lege *Antiae.* Apud eundem auctorem: *Antiosa*, ὀρχήστρια. Aliae Glossae: *Antiae*, τρίχες αἱ μεταξὺ τῶν κεράτων τῶν βοῶν. Tertullian. de pallio: *Genuinos inter antias adumbratos. Scal.* Aliae Glossae: *Antiae*, προκόμιον. *Antiae* alio nomine *Capronae* dictae. Vide *Capronae. Dac.* Ἀντὶ (sic enim vulgo legitur) ἄντιον. *Goth.*

Amneses. Varr. lib. IV. de L. L. (V, p. 44. Sp.) *Oppidum Interamna dictum, quod inter amnes est constitutum. Item Antemnae quod ante amnem, qui influit in Tiberim.* Interamna oppidum in Umbria; item aliud via Latina in Samnio. Antemnae in Sabinis. *Dac.* Alii *Interamnenses* et *Amnenses.* Nihil mutandum censeo. Nam et Interamnae Latina vox est, Graecis μεσοποτάμιος. Sic Glossis *Interdia*, μέσον ἡμέρας. *Goth.*

Amtermini. Qui sunt illi, qui circa terminos provinciae manent? Aut quaenam ea est provincia? Vetustissimum verbum est *Amtermini;* provinciarum appellatio non ita vetusta res apud Romanos. Quid ergo hic dicemus? An mendo caret hic locus? Non, si quid in me iudicii est. Sed Festum ita scripsisse puto: *Amtermini qui circa terminos P. RO. viciniae manent.* Notum enim, quam corrupte notae illae legantur: *P. Ro.*, aliis Praetorem, aliis alia legentibus. Seneca Nat. Quaestt. lib. I. c. ult.: *Iam libertinorum virgunculis in unum speculum non sufficit illa dos, quam dedit pro se Scipio.* Lege: *Quam dedit P. RO. Scipioni.* — Intelligit per *Amterminos* eos, qui non erant in agro Romano, sed in vicinia. Cuius rei (modi?) agrorum genera quattuor ponit Varro: *Gabinum*, *Peregrinum*, *Hosticum*, *Incertum.* Qui enim in iis agris habitabant, erant Amtermini agri Romani. Quid est ager Romanus? Quicquid ambarvali vel amburbiali sacrificio uno die lustrari poterat. Arvales enim fratres seu sodales ad hoc creati erant, ut terminos agri Romani suovetaurilia circumferrent. Cuius rei imaginem praebebant patresfam. unusquisque in agro suo, cum fines fundi suovetaurilibus lustrabat. Cuius rei exemplum habes apud Catonem (c. 141.). Et allusit Virgilius: (Ecl. V, 75.)

— — *Et cum lustrabimus agros.*

Strabo: (V, 230.) Μεταξὺ γοῦν τοῦ πέμπτου καὶ τοῦ ἕκτου λίθου τῶν τὰ μίλια διασημαινόντων τῆς Ῥώμης, καλεῖται τόπος Φῆστοι. Τοῦτον δὲ ὅριον ἀποφαίνουσι τῆς τότε Ῥωμαίων γῆς, οἵτε ἱερομνήμονες θυσίαν ἐπιτελοῦσιν ἐνταῦθά τε, καὶ ἐν ἄλλοις τόποις πλείοσιν ὡς ὁρίοις αὐθημερόν, ἣν καλοῦσιν Ἀμβαρουίαν. Ergo fines agri Romani definiuntur amburvio, quod idem est cum ambarvali. Et notandum praecipue, quod dixit αὐθημερόν, ut designetur exiguus modus agri Romani. Porro primum Amterminos, qui postea *Amitermini*, dictos, id est ἀμφιτέρμονας, ut olim interpretati sumus. Sed Varro aliam assignat caussam. Non solum autem *Antermini* dicti sunt, sed et *Antermines*, quia etiam *termen* dicebant auctore Varrone. Cato in Originibus: *Oratorum Anterminum.* Errat Macrobius, qui divulse legit: *an terminum*, cum sit adiectivum *antermen;* unde *Antermines oratores. Scal.* Haec Scaliger acutissime ut omnia. Sed cum ait ambarvale et amburviale idem esse, peccavit imprudens; nam *ambarvale* erat quo circum *arva* hostiae ducebantur, quae et ideo *ambarvales* dictae. *Amburbium* vero seu *amburviale*, quo circum urbem. *Amburbio* urbs lustrabatur; arva et agri *ambarvali.* Et *ambarvale* ab *amburviali* sic aperte distinguit Servius: *Dicitur hoc sacrificium ambarvale, quod arva ambiat victima, sicut amburvale, vel amburbium, quo urbem circuit et ambit victima. Dac. Unde amiciri.* Certe hinc aliquid excidit et necessario legendum: *a praepositione am, unde amiciri.* Res est nimis aperta. *Idem. Amtermini.* Amptermini; alii Amitermini; alii Antermines; alii Amtermones. *Goth. Amburbium.* adde supra *Amburbiales. Ambarvalia.* vide supra *Ambarvales. Idem. Provinciae.* Pop. Romani viciniae. Ita coniecit Scal., ut Amtermini fuerint non qui in agro Romano, sed qui in vicinia, puta vel Sabino vel peregrino vel hostico vel incerto. Ager vero Romanus, quidquid amburbiali sacrificio uno die lustrari poterat, cuius fines *amburbio* definiuntur. *Idem.*

Angiportus. Angustus portus, id est aditus in portum. Obscurius dictum est, nisi addas: *hoc est in domum.* Varro libro IV. (V, 146. Sp.) ab angendo et portu; et quinto (VI, p. 220.), quia in eo nihil potest agi. Festus: *portum pro domo in duodecim positum omnes consentiunt.* Et Ulpianus: *portus est conclusus locus, quo importantur et inde exportantur merces*, unde angiportum dictum est. Donat. in Adelph. (IV, 2, 39.): *Angiportum est angusta et curta via, quasi anguiportus. Alii quod inter portus sit locus angustus, hoc est inter domos. Ant. Aug.* Donatus ab *angue* et *portu*, angiportum quasi *anguiportum*, id est viam flexuosam in modum anguis. *Portus* enim antiquis viam significabat. *Dac.* (Legitur apud Donatum: Id est angusta via et curva, quasi anguiportus; ut *angitia* aut *anguitia.*) *Angiportus.* Glossis στενωπός. *Goth.* *Portus* nihil est aliud, nisi Germanorum *furth*, Graecorum ὅρμος, quod omnem aditum, ingressumque significat.

Angeronae deae. Glossarium: *Angeronia*, ἡ θεὸς τῆς βουλῆς καιρῶν. (Lege: τῶν βουλῆς καιρῶν)

Scal. Ab *angina* si sequimur Festum. Sed potius ab angendo ore; est enim Dea silentii. Solin. cap. 1. *Inter antiquissimas sane religiones sacellum colitur Angeronae, cui sacrificatur A. D. XII. Cal. Ian.; quae dea praesul silentii istius praenexo obsignatoque ore simulacrum habet. Dac. Cum angina.* Vel quod angores animi putabatur depellere. Macrob. I. Sat. Glossis *Angeronia*, ἡ θεὸς τῆς βουλῆς κατὰ καιρῶν. *Goth.*

Actus. Tragoediae pars ab agendo eadem ratione, qua Graecis δρᾶμα a δρᾶν, agere. *Dac. Modo iter inter vicinos.* Ab agendo, ducendo. Varro lib. IV. de L. L. (V, p. 37. Sp.) *Qua agebant actus, qua vehebant viae, qua ibant ab itu iter appellarunt. Iter* latum duos pedes, *actus* quattuor, *via* octo. *Idem. Minorem partem iugeri.* Iugerum ex Varrone et aliis est, quod quadratos duos actus habet; actus quadratus latus est pedes CXX., longus totidem. Actus igitur dici non potest minor pars iugeri. Cum iugerum maiorem actu partem non habeat. Lege igitur: *maiorem partem iugeri.* Nam iugerum habet etiam scrupulum, quod est decem pedes in latitudinem et longitudinem, quod est minima pars iugeri. *Idem. Modo motum corporis.* Actus in comicis et tragicis fabulis ea est actio, is oris et vocis habitus, is corporis motus, quo se agunt histriones in scena ad rem scenicam exprimendam. Vide *Agere. Idem. In Comoediis.* Nam scenici *agere* dicuntur. *Modo iter inter vicinos.* Hinc mirum videri potest, quare Iavolenus viae latitudinem legitimam fateatur, latitudinis (an *itineris*?) arbitrariam faciat; in lege: *certo generi* 13. §. latitudo. 2. ff. de servitutib. rusticorum praediorum. *In Geometria.* Idem Boethius II. de Geometria. Et Epistol. 38. *Goth. Actuosi.* Axitiosi, vide *Axitiosi. Idem.*

Auxiliares. Corruptus est in fine locus, atque ita dissimulata Festi sententia, ut vix ullum vestigium appareat. Scribendum: *dicti ex Graeco vocabulo αὔξη, a quo nos dicimus rerum crescentiam auctionem.* Quam haec eleganter dicta; contra quam adversetur Festi menti vulgata lectio, nemo non videt. Quin audeo affirmare, ne illud quidem *rerum* Festi esse. Quare expunge. *Scal.* Et auxilia, milites, qui a sociis vel foederatis gentibus mittebantur. Varro lib. IV. de L. L. (V, p. 92. Sp.) *Auxilium appellatur ab auctu, cum accesserant, qui adiumento essent alienigenae.* Neque tamen ab αὔξη immediate, ut voluit Scaliger, *auxiliaris.* Sed ab augeo, auxi, auxilium, auxilia, auxiliaris. Augeo autem ab αὐξέω. *Dac.*

Ausoniam. Lege infra *Auruncam*, ut et vett. Edd. habent. Suessa Auruncorum etiam apud Livium et alios dicitur, unde fuit Lucillius. Cuius Satirae propterea dicuntur Camenae Suessae, ab Ausonio ad Tetradium: (Epist. 15, 9.) *Rudes Camenas qui Suessae praevenis.* Ita enim legendum esse apud Ausonium, ostendimus in lectionibus nostris Ausonianis. Porro Glossarium vetus habet: *Aurunci*, οἰκήτορες Ἰταλίας. *Scal.* Beneventum et Cales inter urbes Ausoniae memorat etiam Livius. Ausonem autem Circes et Ulyssis alii, alii Calypsus et Atlantis filium dicunt. Vide Eustath. ad Dionys. *Dac. Aruncam.* Lege *Auruncam*, ut in vett. libb. et eam urbem intellige, quae a Sidicinis deleta fuit, cum eam Aurunci deseruissent, Suessamque confugissent, quae ab eo postea Aurunca est appellata. Liv. lib. VIII, 15. *Fama affertur Auruncos metu oppidum deseruisse, profugosque cum coniugibus ac liberis Suessam communisse, quae nunc Aurunca appellata, moenia antiqua eorum urbemque a Sidicinis deletam.* Vide supra *aurum. Idem.*

Alumento. (Ita enim vulgo.) Aio Festum in depravatos codices vetustissimi poetae Livii Andronici incidisse. Nam *Laumento* dixit Livius. Ita fere semper veteres Latini, etiam posteriores, ut Petronius: *Lauconte — gemina nati pignora Lauconte;* et *Lautumiae*, non *Laotomiae;* quod cognoscimus ex Seneca. Sic *Laudicea*, pro *Laodicea.* Plinius libro II. Epistolarum (14, 5.): Nam ibi Laudiceni dicebantur per iocum, non cives Laodiceae, sed qui laudes cani libenter audiebant; ut et iidem non inurbane vocabantur σοφοκλεῖς, non ut proprio nomine Tragici poetae, sed quia grande σοφῶς illis dicebatur a conductis et redemptis auditoribus. Ergo eodem modo *Laumento* pro *Laomedonte. Scal.* Optime monuit Scaliger, Festum in depravatos Livii Andronici Codices incidisse. Fortasse scripserat Festus *Alumeton* pro *Laomedon;* nempe transpositis litteris *a* et *l* et *d* mutato in *t.* Quod et doctissimo Meursio in mentem video venisse. *Dac. Melo pro Nilo.* Vide *Alcedo* et in *Melo. Catamitus.* Vide supra *Alcedo* et in *Catamitus. Goth.* Etiam Cod. Lipsiensis Paulli exhibet *Alumeto.*

Accensi. Vide *Adscripticii. Dac.*

Acerra. Glossarium: *Accepturaria*, λιβανωτρίς. *Acerra turaria* legendum. *Scal.* Nullibi acerram pro ara me legisse memini, nisi ita accipere lubeat in lege XII. tabb. *Unctura servilis tollatur omnisque circumpotatio; ne respersio, ne longae coronae,*[1] *nec acerrae.* Quod non placet. *Dac. Scilicet ubi thus reponebant.* Haec omnino delenda sunt, quippe quae ad explicationem vocis *thurariam* huc adiecta. *Idem. Alii dicunt arculam esse thurariam.* Unde Glossis Acerra, accepturaria, turibulum, et λιβανωτρίς. Turibulum vero alibi θυμιατήριον. *Goth.*

Apex. Cacumen pilei. Eum sic describit Servius: *Apex dicitur in summo Flaminis pileo virga lanata id est in cuius extremitate modica lana est. Dac. Unde aptus.* Virgilius: (Aen. IV, 481.)

— — — — — ubi maximus Atlas
Axem humero torquet stellis fulgentibus aptum.

Aptum id est astrictum, colligatum, connexum. *Idem.* Vide quae notavimus ad v. *Ape.*

Atanuvium. Glossae Isidori: *Attanabo*, genus vasis. Glossarium: *Atanulus*, ἅγιον ἱερέως σκεῦος, κειμήλιον. Lege *Atanuvius. Scal. Attanulum* ex Graeco ἄττανον, quod τήγανον significat, inde ἀττανῖται, panes et placentae. Inde denominativum *attanulum.* Unde *attanuvium* factum, eliquato lambda in iota, ut ex *simpulo simpuvium; ambuvia* ex *ambula* cet. Salm. in Solin. *Dac. Atanuvium.* Atavium. *Potitii.* Potioni. *Goth.* Hesychius: Ἄττανα, τὰ τήγανα.

Atroces. In Lib. m. est ἄτροκτα, pro *atrocia* (nos ἀτρώγια); et Latinis quidem litteris *atrocta. Fulv. Urs.* Lege: *quia illi* ἄτρωκτα. Vel Latinis litteris: *quia illi atrocta.* Facilis error; sed non parvi momenti. Sane ἀτρὼξ est purum putum Graecum; ἀτρὼξ, ἀτρῶγος, quod nondum maturum esui. In Glossario ita corrige: *Atrox*, δεινὸς, σκαιὸς, ἀνήκεστος. Atrocem vero pro crudo quod hic dicitur, veteres usurpasse, testis Naevius, qui dixit: *Simul exta porricerent atrocia ministratores. Scal.* Per metaphoram *atrox* ad animum transfertur, ut apud Horatium: (Od. II, 1, 24.) *Praeter atrocem animum Catonis*, id est, integrum, invictum, impavidum. Quo sensu aliquando etiam crudus. *Dac.* Vide Nonium in *Atrox*, crudum. *Goth.* Ut a *celer celox*, sic ab *ater atrox*, nisi primae syllabae quantitas obstaret. Quam licet multi obstare non putarint, nos tamen aliam verbi originationem circumspiciendum esse putavimus. *Âtri* Sanscrite dicitur hostis, quod vocabulum si Latine efformare velis, dicendum erit *ăter*, unde *atrox* derivatum, quemadmodum a *celer celox*, a *veles velox*, ac similia. *Atrox* igitur nativa significatione erit *hostilis;* unde reliquae notiones facile derivari possunt.

Auguraculum. Casula in loco editiori, specula sublimior patente in loco ad liberum aspectum capiendis auguriis ex volatu et cantu avium. Quod autem hic putat Paullus *arcem* recentiorem esse, ibi certe frustra est, ut ex veterum exemplis patet. Cic. III. de Off. (c. 16.): *Cum in arce augurium acturi essent augures.* Liv. lib. I. (c. 18.): *Numa deductus ab augure in arcem.* In arcem, hoc est *in auguraculum.* Tabernaculum etiam dicebatur. Cic. I. de Divin. (c. 17.): *Gracchus cum tabernaculum vitio cepisset imprudens.* Ibi enim *tabernaculum* nihil aliud est quam *auguraculum*, *arx. Dac.*

Arseverse. Ita versus Afranii legendus est: *Inscribat aliquis arse vorse in ostio.* In quo versiculo ostenditur superstitio veterum, qui ad deprecandum incendium inscribebant in ostio nescio quid, quod ad eam rem faceret. Plinius libro XXIIX. (c. 2.): *Etiam parietes incendiorum deprecationibus inscribuntur. Scal. Arse verse.* His vocabulis utebantur ad avertendum incendium. Neque *arse* averte, *verse* ignem cum Festo interpretor; sed contra *arse* videtur pro *arsisse*, et *verse* pro *verte*, i. e. averte. Nisi malis haec omnia ad arbitrium ficta, ut hodie fieri videmus ab his qui artes magicas tractant. *Dac.* Opinor versum Afranii esse ex eiusdem fabula *Incendio. Idem.* Alii notant proverbium esse ex Placido. Putant etiam nonnulli, Deos hac inscriptione rogatos, ut averterent *solem* aut *pluviam.* Malim tamen hoc de igne intelligere et id observatum maxime in insulis et ab earum custodibus. Plerique etiam ita conveniebant, ut insularis seu insulae custos ignem noxium solveret. *Goth.* Furlanettus in Lexico Forcellini derivat ab Hebraicis vocibus *haras* verto et *êsch* ignis. Nugae. Priusquam de Etruscorum lingua melius cognoverimus, nihil de his vocibus certi statui poterit. Memorabile tamen est, in Sanscrito sermone *artschis* flammam, et *vrit* vertere significare.

Aborigines. Hic Festus aborigines dicit pro *aberrigines*, antiqua consuetudine simplici *r*, et *e* converso in *o*. Cui sententiae favet auctor de origine gentis Romanae: *Alii aborigines cognominatos volunt, quod errantes illo venerint, primo aberrigines, post mutata prima littera, altera adempta aborigines cognominatos.* Sed utrique falsi sunt, nam aborigines sunt indigenae, αὐτόχθονες, qui ab origine in Italia fuerint nec aliunde advecti, ut ait Euripides de Atheniensibus, qui se etiam αὐτόχθονας gloriabantur:

Λαὸς οὐκ ἐπακτὸς ἄλλοθεν, αὐτόχθονες ἔφυμεν.

Dac. In agrum. Qui postea Latium vocatus est; et ipsi aborigines post Aeneae adventum cum Troianis permisti *Latini* dicti sunt. *Idem.* Dicti igitur quasi aberrigines, et a montibus, quos Graeci ὄρη, vel quod γενάρχαι, id est auctores generis. Nam et Glossis αὐτοχθόνες. Vide Stephanum de urbibus. Sic origines Sallustio (Iug. 19.) sunt, quas Graeci μητροπόλεις vocant. Tametsi alias μητρόπολις in l. IV. §. 5. ff. de off. Proconsul. pro capite provinciae. Cuiusmodi urbem Ammianus matrem urbium, Curtius maiorem patriam vocat; eam autem rationem ad urbes reliquas habebat, quam metrocomia πρὸς κώμας. *Goth.*

Ab oloes. Oli pro olli, et olli pro illi; oloes autem illoes est, et pro illis accipitur Graeca terminatione. Vide *Loebesum* et *Ollic. Anton. Aug.* In lege Regia: *SEI. PARENTES. PUER. VERBERIT. AST. OLOE. PLORASSINT. PUER. DEIVEIS. PARENTUM. SACER. ESTO.* In hac lege *oloe* est *olli* vel *illi.* Nam E post in O, ut *Apello* et *Apollo.* Deinde non geminabant litteras. Postremo nominativi masculini plurales, qui postea in *i*, antea in *oe* desinebant. Sic in carmine Saliari: *PILUMNOE POPLOE*, hoc est, Pilumni populi; et *FASCINOE*, pro *Fascini. Scal.* Potest hic locus etiam ita accipi, quasi diceret τὸ *oe* pro *i* apud veteres usurpatum. Sic infra *Loebesum* pro *liberum; Loebertatem* pro *libertatem.* Vide infra *Loebesum.* Sic infra *Pilumnoe* et *poploe, fascinoe*, pro *Pilumni popli, fascini;* et alibi infra in Plorare: *ast oloe plorassint.* Sed verisimilius mihi fit, alio fine id a Festo dici, nempe ut ostendat, *oloes* pro *illis* dictum a veteribus tunc, cum abhorrerent a geminandis litteris; id quod sequentia satis ostendunt. Probantur autem evidentissime infra in *Ollic. Goth.*

Aventinus. Ab Aventino, XII. rege Albanorum. Liv. lib. I. (c. 3.): *Is*, Aventinus, *sepultus in eo colle, qui nunc est pars Romanae urbis, cognomen colli fecit.* Pluris nominis rationes affert Varro lib. IV. de L. L. (V, pag. 48. Sp.) *Aventinum aliquot de causis dicunt. Naevius ab avibus, quod eo se ab Tiberi ferrent aves. Alii ab rege Aventino Albano, quod ibi sit sepultus. Alii ab adventu hominum, quod commune Latinorum ibi Dianae templum sit constitutum. Ego maxime puto ab advectu; nam olim paludibus mons erat ab reliquis disclusus, itaque eo ex urbe qui advehebantur ratibus, quadrantem solvebant.* Haec Varro, et Varronis sententiam infra secutus Festus post *Noverca.* Locum adi. Idem Varro tamen in gente Pop. Rom. dicit, *Sabinos a Romulo susceptos istum accepisse montem, quem ab Avente Fluvio provinciae suae appellaverunt Aventinum.* Vide Servium in VIII. Aeneid. Caeterum Aventinus a Remo Romuli fratre *Remurius*, a Marciae Socordiae Deae sacello, Murcius, a Dianae templo collis Dianae dictus. *Dac.*

Adorare. Vide *Nec* coniunctionem. *Ant. Aug.* In leg. XII. tabb. *Si adorat furtum, quod nec manifestum escit, duplionem luito. Dac.* Vide Nonium in *Ador. Goth. Significat agere.* Quin et transigere. Vide in *Nec.* — *Oratores.* Vide aliud etymon in *Oratores. Goth.*

Armilustrium. Quo res divinas armati faciebant. Saltem debuit dicere *rem divinam.* In veteri Glossario: *Armilustrium*, ὁπλοκαθαρμός, ὁπλοκαθαρσία. Ego existimo centuriatis comitiis exercitum armatum lustrari solitum. Quod puto esse ex vetustissimo instituto Atheniensium, apud quos οἱ περιστίαρχοι comitium lustrabant; et ubicunque populus conveniret, id facere solebant. Unde id καθάρσιον vocabant. Sed Longobardus iste hic nobis rei vetustissimae cognitionem barbara mutilatione sua totam nobis intercepit. Neque credibile est, tubis in eo sacro canere solitos, sed classico. Aliter enim classes aut exercitus convocari non poterant, quod *vocare inlicium* dicebatur. *Scal.* Armilustrium fiebat XIV. Cal. Nov. in Circo maximo. *Dac. Armilustrium* Glossis ὁπλοκαθάρσιον. *Armilustra* vero ὁπλοκαθαρμός. Et alio loco: ὅπλων κάθαρσις, Armilustrum. *Goth.*

Adeo. Utramque significationem Glossarium amplectitur, ubi *adeo*, ἐπὶ τοσοῦτον, ἐπὶ τούτοις, καὶ προσέρχομαι. *Dac. Non quidem secundum rationem.* Cur hoc Festus sive Paullus secundum rationem neget fieri, non equidem video. Si enim praepositio *ad* accusativis accommodatur, accommodatur etiam adverbiis motus, ut *eo, quo, huc;* dicitur enim *adhuc*, pro *adhoc.* Terent. Adelph. IV, 4, (12.):

— — — *Sat adhuc tua nos frustrata est fides.*

Et *ad quo.* Afranius: *ut scire possis, ad quo te expediat loqui.* Ubi *ad quo* nihil aliud est, quam *ad quod*, ut nec *adeo* nihil aliud quam *ad id.* Neque enim *eo, quo, illo*, sunt accusativi plurales, ut male putavit doctissimus Sanctius in sua Minerva, quasi sit in accusativo *eos eas ea* vel *eo; illos illas illa*, vel *illo*, ut *duo* et *ambo. Dac. Quod usque eo.* Ea significatione τὸ *adeo* sumitur in l. 8. ff. de iurisdictione. l. 7. §. 6. ff. de pactis; sed et eadem ratione apud Nonium legitur *Ad quo*, pro in quantum. Et Glossis *Adeo*, ἐπὶ τοσοῦτον, ἐπὶ τούτοις. *Goth. Non quidem secundum rationem.* Hoc vult Festus, neglecta ratione particulam *Ad* in verbo *adeo* iungi alteri casui quam accusativo. *Idem.*

Argeo. Lege *Argei*, ex Varrone, Ovidio, Plutarcho et aliis. Glossarium: *Argiarra*, ἀφιδρύματα. Lege: *Argei, ara.* In lege Flaminia: *CUM. EAT. AD. ARGEOS. NEQUE. CAPUT. COMITO. NEQUE. CAPILLUM. DEPECTITO. Scal.* Varro lib. IV. de L. L. (V, 8, p. 51. Sp.) *Argeorum sacraria in septem et viginti partes urbis sunt disposita. Argeos dictos putant a principibus, qui duce Hercule Argivo venerunt, et in Saturnia subsederunt. E quis prima est scripta regio Suburana, secunda Esquilina, tertia Collina, quarta Palatina.* Nam distributa primum fuit urbs in quatuor illas urbanas tribus, per quas diffusi erant Argei per viginti septem sacraria. Unde in sacris Argeorum scriptum est: *primae regionis quartum sacrarium.* Liv. lib. I.

(21.): *Multa alia sacrificia locaque sacris faciendis, quae Argeos pontifices vocant, Numa dedicavit.* Vide Ovid. in Fast. (III, 791.):

Itur ad Argeos, qui sint sua pagina dicet.

Perperam hos Argeos confundit Beroaldus cum Argeis, hominum simulacris, de quibus supra. *Dac.*

Asparagus. Melius Varro de L. L. IV. (V, p. 107. Sp.) *Asparagi quod ex asperis virgultis leguntur, et ipsi scapi asperi sunt, non leves, nisi Graecum. Illis quoque enim dicitur* ἀσπάραγος. Sed et ἀσπάραγον Hesychius interpretatur: τὸ ἐκ τῶν ἀκανθῶν φυόμενον τραχύ. (Ubi vide interpp., quorum aliqui pro τραχὺ legendum suadent βλαστόν, sive βλάστημα.) *Dac.*

Assidelae. De iis nihil apud alios scriptores legisse me memini. Apud Isidorum tantum legitur: *Adseda, sella quadriiugis.* Et eadem fortasse, quae *adsidela;* ut *turba, turbela. Dac.* Sic a *custodia custodela.*

Anceps. Quod ex utraque parte caput habet, ut securis. Respicit locum Plauti Menaech. V, 2. (105.):

Faciam quod iubes; securim capiam ancipitem atque hunc senem
Exossabo, dein dedolabo assulatim viscera.

Pro anceps dictum fuit *ancipes*, quasi *ancapes*, ut *concapes* in leg. XII. tabb. Quod probat a capite potius oriri, quam a capiendo, contra Festi sententiam. Hinc Gloss. *anceps* δικέφαλος. *Dac. Captatur;* capiatur. *Goth.*

Ancus. Qui Latine *Ancus*, is a Graecis γαλιαγκών. Meminit et Glossarium: *Ancus, Mancus,* κυλλὸς, λορδός. *Scal.* Inde Ancus Martius rex dictus. *Dac.*

Ancillae. Sane, quia primum dictae *Anculae.* Argumento Dii illi, quibus nomen *Anculi* et *Anculae*, tanquam ministri quidam. *Scal.* A Graeco ἄγγελος, *minister* veteres Latini fecere *angulus, anculus,* ut a Σικελὸς *Siculus.* Gloss. Isidori: *Anculus, ministerialis domus regiae.* Inde *anculari*, ministrare et *ancillari*, diminutive. Unde *ancilla. Dac. Dii et Deae Anculi et Anculae.* Ii quasi reliquorum deorum ministri, ab *anculare* dicti, quod est ministrare. *Goth.* Descendit fortasse a Sanscrita radice *antsch*, quae significat colere, venerari, unde derivatur *antschĭla*, propr. veneratio, deinde manuum implicatio ad venerandum. Nisi forte *Ancilla* ab *am* praep. et *cellere*, celeriter movere, deducendum, eademque ratione dicatur, quemadmodum Graecum ἀμφίπολος.

Ancaesa. Quasi *incisa.* — *Caelata;* celata. Ut et in l. cum aurum 19. §. Infecti. vers. an celati ff. de auro. *Caelare.* Hinc caelatura in l. 13. ff. de cond. furt. *Goth.*

Aerosam. Ut aerosa Cyprus, sic aerosa pecunia in l. 102. ff. de solutionibus; ubi dixi. Unde et Glossis ἰκτερικὸς, auriginosus, ab auri colore; et *aurosus*, πολύχρυσος. *Goth.* Cf. Forcellini Lex. v. *Aerosus.*

Aenesi. Qua analogia hoc vocabulum procusum sit, dicere non habeo, neque quicquam adnotaverunt ad h. l. interpretes. Fortasse vera significatio longe est alia, quam quae tradita est a Paullo.

Aenatores. Romae et in castris longe diversissimus tubae et cornu usus, vel aeneatorum vel cornicinum. Romae aeneatores Comitia Tributa convocabant, cornicines centuriata. In castris ad tubicinem milites tantum movebantur, ad cornicinem etiam signa. Et cum in militem animadvertebatur extra portam decumanam; ut et Romae, exercitus seu comitia Centuriata convocabantur, cum in caput civis Romani animadvertebatur, deducebaturque reus per Exquilinam portam. Unde classicum dictum, quod nonnisi classes et exercitus per cornu evocarentur. Glossarium: *Classicarii,* σαλπισταί. Ergo aeneatores vocat cornicines, quod, ut ait Varro ex aere fieri coepta, quae antea ex cornu animalis. Graeci tam cornicines, quam aenatores uno generali nomine vocant σαλπιστάς, Latini buccinatores. *Scal. Aenatores;* pro aeneatores; ab aere enim *aerineus*, per syncopen *aeneus, aenus,* et *aënus.* Aenatores Cornicines, quod, ut ait Varro lib. IV. de L. L. (V, p. 122.) *ea quae nunc sunt ex aere, tunc fiebant ex bubulo cornu.* Verum post tubarum inventionem Romae et in castris diversus aeneatorum atque cornicinum usus. *Dac.* Gloss. σαλπικταί. κυμβαλοκρουσταί. *Goth.*

Aenariam. Campaniae littori obiectam insulam, ab Aeneae statione sic dictam. Plin. III, 6, 12.: *Aenaria ab statione navium Aeneae, Homero* Ἰναρίμη *dicta, Graecis Pithecusa, non a simiarum multitudine, ut aliqui existimavere, sed a figlinis doliariorum.* Sed haec perabsurda; neque enim Homerus Inarimen dixit, licet ita Virgilius, Ovidius et alii quique inferiores poetae, sed disiunctis vocibus εἰν Ἀρίμοις. Et ab Aenea non diceretur *Aenaria*, sed *Aenearia*, vel potius *Aeneia*, et a doliis *Pithusa.* At a simiis est *Pithecusa*, ut in Africa *Pithecusa*, de quibus Diodorus lib. II. Sic hanc insulam Pithecusam a Cercopibus dici volunt in simias a Iove mutatis et deinceps illo translatis. Vide Cercopa. Quin et Aenariae vel Enariae potius nomen eodem refert Servius lib. VIII. Aeneid. *Inarime nunc Enaria dicitur et, quia in eam ad contumeliam simiae missae sunt, quas Graecorum lingua* ἄῤῥινας *id est enares dicunt, ob quam causam Pithecusam etiam vocitant.* Nempe ut *simius* dicitur quia *simus* est; ita *Enaris* quia *sine naribus.* Enaris ut *elumbis, elinguis.*

Itaque ab Enaribus, id est simiis, Ἠναρία, Enaria scribendum, quomodo legere est in Plutarchi Mario. Neque alio pertinet tertium huius insulae nomen, Ἄριμα apud Homerum, si ἄριμος est πίθηκος, simia, ut Strabo et Hesychius tradunt. Utut sit, vocabulum est a Phoenicibus translatum, nam Hebraeis *harum*, *harem* vel *harim* est *simus*, et Arabibus *harm* est *simitas*, et *harima* verbum primae inflexionis *simum esse*. Ut optime doctissimus Bocartus in Geographia sacra. *Dac.*

Audacia. Inepte Festus. Audacia enim ab *audeo*, quod ab *aveo* inserto *d*, ut a *gaveo*, *gaudeo*. *Dac.*

Aceratum. Nonius: *Aceratum* est lutum paleis mixtum, ut laterariis usus est. Lucilius lib. IX.:

Lateres qui ducit, habet nihil amplius; nam quam
Commune lutum a paleis, coenumque aceroso.

Ubi nemo non videt legendum esse *coenumque aceratum*. *Dac.* Vide in *Acus*, palea; et in *Obacerare*; Nonium in *Acerosum*. *Goth.*

Aclassis. Glossarium: *Aclassis*, λώματα. Vide *Calassis*. *Scal.* Eadem et calassis dicta, a Graeco χάλασις, laxatio, quod non consuta, sed laxa ab humeris nodo dependeat. *Acalassis* autem puto pro *amcalassis*, ab *am*, circum. Sed et *anclasses* in MS. scriptum fuisse docet Vossius, manifesto pro *ancalassis*, anclassis. Glossarium: *aclassi*, λῶμα. Corrige *aclassis*. Et recte *aclassim* exponit λῶμα, id est *luma*, quod ab Isidoro exponitur quadrum sagum. Quod in quatuor partes divisum ab humeris laxum penderet, neque fibulis ullis astringeretur. *Dac.*

Arilator. Melius scriberetur *Arrilator*. Non enim ab *ara*, sed ab *arra* dictus. Est enim, qui empturiens data arra postulat sibi credi. Unde a cunctando *Cunctio*, seu *Cuctio* dictus. Nam veteres Cuctum, quod postea *cunctum*. Hoc genus hominum *Barguigneurs* vocant Galli ab antiqua appellatione, quae ad posteriora etiam Latinitatis tempora duravit, nempe *Bargenna*. De quo alias. Glossarii auctor sequitur vulgarem scripturam: *Arilator*, ἐψέτης, βωμοφόρος, πραγματεύτης. Idem *Arilator*, μεταβόλος, ἀρχ. hoc est ἀρχαϊκῶς. Glossae Isidori: *Arilator*, cocio, μεταβολεύς. Apud Gellium (XVI, 7.) *Arulator*, de quo in voce *Cocio*. *Scal.* *Arilator* pro arcilator; veteres enim non geminabant litteras. Et *arulator*, ut *maxumus*. *Dac.* Aliis *Ariblator*. Glossae: *Dardanarius*, *Cociator Arilator*. De *Dardanario* quod dicat, magnam lucem affert legi 6. ff. de extraord. criminib. — *Qui etiam Cocio*. Ita in quibusdam Glossis. Aliis *Cociator*, aliis *Coctio*. Vide in *Coctiones*. Aliis Cunctio et Cuctio. — *Aἴρε* (sic) alii ἄρε. *Goth.*

Artitus. Ab *arte* artitus; centum puer artium, diceret Horatius. Glossarium: *Artitus*, πάντεχνος, δαίδαλος. *Artitus* item *validus*. Nam ἀρετὴ robur, ut Latinum virtus. Plaut. Asin. III, 2, (18.):

Ubi saepe causam dixeris pendens adversus octo
Artitos, audaces viros, valentes virgatores.

Ubi male quidam *astutos*. *Dac.* πάντεχνος, πανδαίδαλος Glossis. *Goth.* Apud Plautum legendum videtur *artutos*, ab *artubus*.

Arnae caput. Glossarium: *Arna*, μήτηρ, κατὰ βάῤῥωνα. Supplendum: ὄϊς μήτηρ. Male quidam hic *agnae* legunt. *Scal.* Ex hoc loco apparet, mutilum esse hunc Festi locum, adeoque legendum: *Arnae caput, agni matris caput*. *Dac.*

Arsineum. Cato Origine VII.: *Mulieres opertas auro purpuraque, arsinia, rete, diadema, coronas aureas, russeas fascias, galbeos, lineas, pelles, redimicula*. Glossarium: *Arsinum*, διάκριμα. *Scal.* Non satis constat, quale ornamentum fuerit. In vett. Gloss. exponitur διάκριμα, *discerniculum*. Unde suspicari licet, ornatum fuisse, quo capilli in duos ordines discriminabantur, quod fiebat vitta, pectine et acu, quae inde discriminalis dicta est. In MSS. Festi scriptum erat *arnesium*, quod nihili est. Vide *Ruscum*. *Dac.*

Artus. Proprie nodi et membrorum commissurae, a Graeco ἄρθρον, amisso ρ, ut a λέκτρον *lectus*. Antiqui pro *artus* dicebant *artu*, unde in plurali *artua* Plaut. (Menaechm. V, 2, 102. Cf. Nonius p. 191.) *Dac.*

Arquites. Qui arcu pugnant. Glossarium: *Arquites*, τοξόται. Ii veteribus *arcutes* dicti. Gloss. *arcutis*, ὁ τοξότης. *arcutes*, οἱ τοξόται. Et *arcites*. Glossae Isidori: *arcites* sagittarii. Sic ab *armis*, *armites*, ὁπλῖται, qui *armutes*, ut a *flexus*, *flexitis* et *flexutes* equites. *Dac.* Vide Cuper. Obss. I, 7. et quae notavimus de forma *Axites*, in v. *axitosi*.

Arbilla. *Arvina* seu *Arbina* non est quaevis pinguedo, sed sevum tantum. Glossarium: *Arvina*, λίπος ἄνευ σαρκός. Haec enim est definitio sevi. Est autem Siculum verbum. Hesych. Ἀρβίνη, κρέας, σικελοί. Legendum fortasse στέαρ non κρέας. *Scal.*

Artifices. Hic histriones intelligit Festus, quos κατ' ἐξοχὴν artifices dictos fuisse creditum est. Ab *arte* autem artifex, non vero, ut Festus sive Paulus, quod opera artent, vel quod scientiam per artus

exerceant. Neque artifices potius histriones dicti sunt, quam tibicines, medici, pictores, sutores et alii. Quin etiam *artifices* ab histrionibus distinguit Plautus in prol. Amphitr. (69.):

Sive qui ambissint palmam histrionibus,
Seu quoiquam artifici.

Ubi male Lambinus, qui putat Plautum idem dicere. Ibi enim artifex dicitur unus eorum, qui modos fecere; posset etiam unus e machinariis intelligi, sed prior explicatio magis placet. De medicis et sutoribus Varro lib. IV, de L. L. (V, 95.): *Artificibus maxima caussa ab arte, id est ab arte (ars; id est ab arte) medicina ut sit medicus dictus, a sutrina sutor.* De pictoribus idem lib. VIII. (VIIII, 464. Sp.): *Pictores Apelles, Protogenes, sic alii artifices non reprehendendi.* De tibicinibus Ovid. lib. VI. Fast. (663.):

Adde quod aedilis pompam qui funeris irent,
Artifices solos iusserit esse decem.

Qua ex caussa etiam antes. Potius ἀπὸ τῆς ἀρετῆς per syncopen; vel a Siculo ἀρετὶς pro ἀρετή. *Dac.* *Artifices.* L. 12. §. 42. ff. de instructo. l. 31. ff. de solutionibus. opponitur officio artificium in l. 65. §. 1. ff. de Legat. 3. *Goth.*

Arytenam. Apud Lucillium *arutenae*, cum ait: *Arutenas et aquales*, ut citat Charisius. Glossarium: *Atena*, εἶδος ποτηρίου ὀστράκου, ᾧ οἱ Πρυτάνεις ἐν ταῖς θυσίαις χρῶνται. Legendum *Artena.* Nam et *artenam* solere dici, hic quoque monet Festus. Eam *Matulatam* vocat idem Glossarium. *Scal.* Graecis ἀρυταίνα ab ἀρύω *haurio.* Aristoph. in Equit. (v. 1091.):

Τοῦ δήμου καταχεῖν ἀρυταίνῃ πλουθυγίειαν.

Ubi Scholiastes notat arytaenam fuisse vas aereum, quo oleum in lychnos infundebant. Quidam vas balnearium esse dicunt. Vide Pollucem. *Dac.* *Ab hauriendo.* ab ἀρύεσθαι. *Goth.*

Amsegetes. Leg. XII. tabb. *Amsegetes viam muniunto; si via immunita escit, qua volet, iumentum agito. Dac.* *Quorum ager.* Quorum seges. *Goth.*

Amites. Glossarium: *Amites*, στάλικες, ἰξευτικοὶ κάλαμοι. *Scal.* *Ames* furcula qua rete suspenditur. Horat. Epod. II, (33.): *Aut amite levi rara tendit retia, Turdis edacibus dolos. Dac.*

Ampendices. *Ampedices.* Melius ex MSS. *Ampendices. Dac.* Vide Nonium in *Appendix.* Sic substituti dicuntur praecedentis appendices institutionis. l. 35. ff. de acq. vel om. *Goth.*

Ablegmina. *Albegmina* Lege *Ablegmina.* Sunt partes, quae diis porriciebantur, quae propterea dicebantur prosiciae et prosecta, tanquam separata quaedam a reliqua visceratione. Id enim est *ablegere*, imitatione Graecorum, qui dicunt ἀπολέγειν. Ergo *Ablegmina*, ἀπολεγμοί. Apud Plautum *Ablectas aedes* in Mostellaria. (III, 3, 3.) Neque enim mendum est, quod putant doctissimi viri. *Ablectae aedes*, ἠθετημέναι. Et quasi essent pro derelictis. Sententiam meam adiuvant Isidori Glossae. *Ablegmina*, inquit, *partes extorum, quae prosegmina dicuntur.* Sed Tertullianus elegantissime *ablegmina* circumlocutus est his verbis: *Non dico quales sitis in sacrificando, cum enecta et tabidosa quaeque mactatis; cum de opimis et integris supervacua quaeque truncatis, capitula et ungulas; quae domi pueris vel canibus quoque destinassetis.* Quae verba etiam Homericum ὠμοθετεῖν explicant. *Scal.* *Albegmina.* Ablegmina. Quae quod Diis porricerentur, porriciae et prosecta et prosegmina. Prosiciae Glossis αἱ τῶν θυμάτων ἀπαρχαί. *Goth.*

Ambulacra. Plaut. Mostell. II, 2, (132.): *Viden' vestibulum ante aedes hoc? Et ambulacrum quoiusmodi?* Et *ambulatio* pro *ambulacro* Catull. (55, 6.): *In Magni simul ambulatione. Dac.* Glossis *Ambulacrum* διάστημα, περίπατος, quod et uno in loco *ambulatio*; alio *Interspacio*, ubi male *intercaptio. Goth.*

Amian. Piscis huius incrementum singulis diebus cernitur. Plin. (VIIII, 15, 19.) Hesychius: *Ἀμία*, ἰχθύς, ubi male quidam pro λαμία esse dubitant. Eustathius ait, *amiam* esse ab *a* privativo et *μία*, quod nunquam sola per aequora currat, sed cum sociarum numero. *Dac.* Al. *Amio.* Isidoro 12, 6. quod Samo capiatur. *Goth.* Adde interpp. ad Hesychium. Etiam Cod. Lips. exhibet *Amian.*

Ameria. Oppidum in Umbria viminibus et virgis eiusmodi flexilibus abundans. Virg. I. Georg. (265.):

Atque Amerina parant curvae retinacula viti.

De *Amiro* sive potius *Amerio* nihil me legisse memini. *Dac.*

Adsipere. In meis Glossis Isidori: *Consipit, saporem habet.* Tertullianus de pudicitia: *Fermentum modicum totam desipit conspersionem.* Active posuit. *Scal.* Vide in *Insipere. Resipere* etiam videtur a sapiendo deductum, quod significat *redolere.* Cic. lib. II. De Nat. Deor. (c. 17.): *Minimeque resipiens patriam;* ita enim legendum, non ut habent vulgatae editiones: *respiciens.* Idem mendum irrepsit in verba Varronis, quae sunt apud A. Gellium lib. III, 4. Sic enim totus Varronis locus legendus: *Neque tamen dubium est, quin ista et*

quae scripta a Plauto non videntur, et nomini eius addicuntur, veterum poetarum fuerint, et ab eo retractata expolitaque sint, ac propterea resipiant stilum Plautinum. Pro *resipiant* in vulgatis est *recipiant.* *Ful. Urs.* *Adsipere* pro *adsapere* verso *a* in *i*, ut in compositis solet. Sic a *taceo conticeo*, a *quaero inquiro*. Inde Gloss. Isidori: *consipit, saporem habet.* Sed ista omnia nihil ad hunc Festi locum. Ait Festus: *ut ab aequo iniquus* cet. Ergo legendum: *Adsipere et praesipere dicebant antiqui a saepiendo.* Nihil certius. Antiqui adsipere et praesipere dicebant ut consipere. Vide *Consiptum.* *Dac.*

Admissivae aves. Quae faventes propositum nostrum nos iubent persequi, et consilium nostrum suo garritu vel volatu faciunt ratum. Admittere enim proprie est *sinere fieri.* Terent. Eun. IV, 6. (23.): *Sed tu quod cavere possis, stultum admittere est. Dac. Iuberent. Iuvarent. Goth.*

Adulari. Locus suspectus. Nonius canum esse proprium affirmat, unde ἀπὸ τῆς οὐρᾶς fortasse origo nominis tracta est, quod canes accedendo et adludendo cauda mota blandiantur. *Ant. Aug.* Puto legendum: *Adulari est compositum ex ad et ludendo.* In Glossario: *Adol*, αἰνδελεστις. Lege: *Adolatus*, δελεασθείς. In manuscriptis exemplaribus legitur *adolari* pro *adulari.* Neque temere in multis aliter scriptum reperias. *Scal.* Sane non video quid velit Paullus, cum *adulari* ex accedendo et adludendo dicit esse compositum. Non male *adolari* simplici *l* pro *adollari* dictum sit quasi ad ollam ire, ollam sectari, quod parasitis solenne. *Dac.* Verbum descendit a Sanscrita voce *tulâ, similitudo*, notatque proprie *se similem facere, assimilari*, unde blandiri, assentari.

Addubanum. Lege *Ad dubienum, ad dubium.* Ut ab alio alienus, a socio socienus, sic a dubio dubienus. *Scal.* Vett. libb. *Addubanum dubium*, qua re motus Scaliger legendum pronunciavit *addubienum ad dubium.* Sed amplius de hoc loco deliberandum existimo. Imo et temere fecit Scaliger. Recte enim *Addubanus*, sive potius *Abnobanus* Danubius dici potuit a monte Abnoba, unde prorumpit, circa ducatum Wirtembergensem. Forsan et *Addubanus*, non Danubius, sed is fluvius sit, qui Graecis Ἀδούας, quique ex Adula monte fluens in partes interiori vicinas Galliae Larium implet lacum et inde exit in Padum. Nam in Glossar.: *Adubanus*, Ἀδούας. *Dac.* Potest et ita legi *Ad dubenum*, pro *ad dominum.* Vide infra *Dubenus. Goth.* Verum vidit Gothofredus. Locus ita restituendus: *Ad dubanum, dominum.* Quum enim interpretamentum sic scriptum exstaret in Paulli codice: *domn*, fuere, qui lineola in *o* priore altius producta *dbmn* vel *dvmn*, legerent *dubium*, alii, qui *Danuvium* et *Danubium* inde facerent, uti ex *Antehac* fecerunt *Anacreon.* Vide quae Otto meus in Varr. lectt. de hac re dixit, a quo tamen mihi dissentiendum est, quum ex voce *Dubenus* quae infra legitur, appareat, antique pro domino dictum esse *Dubanus* et *Dubenus.* Verosimile est, hanc formam vocabuli Oscam esse vel Sabinam.

Adulter. A praepositione *ad* et *alter.* Nam *a* in compositione vertitur in *u.* Male quidam *adulterium* quasi *ad alterum torum;* adulter, adulterium. Inde adulterina signa, quae alienis annulis sunt facta. Et adulterini nummi, adulterinae staterae, adulterinum testamentum cet. *Dac.*

Aquilus. Glossarium: *Aquilum*, μέλαν, ὡς Λουκίλλιος. Varro κοσμοτορύνῃ, περὶ φθορᾶς κόσμου:

Atque Aegeus fluctu quam lavit ante aquilo,
Saevus ubi posuit Neptuni filius urbem.

Aquilum fluctum, μέλαν ὕδωρ, poetae. *Scal. Aquilus color.* Medius inter album et nigrum. Sed male Festus ab aqua dictum putat, cum sit ab aquila, quod et innuit Plaut. Rudent. II, 4, (8.): *Eia corpus quoiusmodi? Subvolturium illud quidem, subaquilum volui dicere.* Aquila autem, ut optime Caninius, a Cyprio *agor.* Hesychius: Ἀγὸρ, ἀετὸς, Κύπριοι. *Agor*, *r* mutato in *l agol, agul, aqul*, aquila. *Dac. Album et nigrum.* Ab his enim duobus pendent reliqui. *Goth.*

Aquilo ventus. Optime Caninius a Graeco ἀκιρός. Hesychius: Ἀκιρός, βοῤῥᾶς. *P* in *Λ* ἀκιρός, ἀκιλός, aquilo. *Dac.* Adde Nonium. *Goth.* Non. pag. 50. in *Ventorum proprietates.*

Anquirere. Ab *an circum* et *quaero.* Cic. Tuscul. V, (c. 4, §. 10.): *Studiose ab his siderum magnitudines et intervalla anquirebantur.* Anquirere etiam verbum est forense. Liv. lib. 36, (c. 3.): *Cum tribunus bis pecuniae anquisisset, tertio capitis se anquirere dicebat.* Ubi pecuniae et capitis anquirere est, ad populum ferre de multa et capite alicuius. *Dac.*

Andron. Graecis ἀνδρών. Infra pro *viri plurimi* quidam habent *plurimum*, male. Cum in androne plurimos homines habitasse dicit Festus, ita innuit amplum domicilium fuisse, ut erat. Hesychius: ἀνδρεών, ὁ μέγας οἶκος. *Dac.* Vide Vitruvium VI, 6. *Goth. Ut gynaeceum.* Vid. Tit. Cod. de murilegulis et gynaeceariis et procuratoribus gynaecii. Is locus Graecis quoque γυναικονῖτις. Glossis: *Muliebrum* γυναικεῖον. *Idem.*

Apud et penes. In eo differunt, quod *apud* custodiam tantum, *penes* vero dominium comprehendat; et penes se rem habet qui eam omnino possidet, ut dominus. Apud se habet, qui eam ut depositarius tenet. Ulpianus: *Penes te amplius est, quam apud te. Nam apud te est, quod qualiter qualiter a te tenetur; penes te est, quod quodam modo possidetur.* Verum apud Iurisconsultos et alios auctores plerumque confunduntur. *Dac.* Vide Nonium in *Apud. Goth.*

Anxur. Placet vetus editio: *Axur.* Nam certissimum est ex Servio, veteres ita dixisse, ob Iovem imberbem, sive ἄξυρον, qui ibi colebatur. Et in nummo argenteo Pansae ab uno latere: *IOVIS. AXUR. VIBIUS. C. F. C. N.*, ab altero: *PANSA. Scal.* Volscorum oppidum, quinquagesimo milliario ab urbe distans. Liv. lib. IV, (59.): *Anxur fuit, quae Terracinae sunt.* Idem Plinius. Terracina autem Graecis Τραχινή, a loci asperitate. Strabo lib. V. *Dac. Ennius: Vulsculus.* Lib. IV. Annal. Sed ibi *Volscus*, non *Volsculus. Volscus perdidit Anxur. Idem.*

Aquarioli. Sic proprie dicebantur qui aquam meretricibus ministrabant, qua se post venerem abluerent. Glossarium: *Aquarioli*, βαλλάδες; nam βαλλὰς a βάλλων ὕδωρ, ab aqua iaciunda. Inde postea lenones et stupri conciliatores *aquarioli* dicti. *Dac.* Tertull. in Apologet. 43. *Primi erunt lenones, perductores, aquarioli.* Iidem Glossis βαλλάδες, et alio loco *Baccariones. Aquarii* Iuvenali, ut et Gallis τῷ *M.* praefixo. *Sordidi asseclae.* Unde Glossis *Baccario*, πορνοδιάκονος, *Goth.*

Aquipenser. Scribitur et *acipenser.* Horat. Sat. II, 2, (46 sqq.):

— — — — — *haud ita pridem*
Galloni praeconis erat acipensere mensa
Infamis.

Vulgo vocatur *sturio*, *estourgion.* Quamvis an aquipenser sit *sturio* dubitari certe possit, cum aquipenser sit marinus tantum, sturio vero et marinus et fluviatilis. Sed de hoc apud Horatium. Aquipenser autem ab acumine rostri dictus. *Pesnum* enim antiqui dicebant acutum. Inde *aquipesner* primo, postea *aquipenser* et *acipenser. Dac. Aquipenser.* Ita Glossis. Alii *Accipenser. Goth.*

Apellinem. Ut *hemo* pro *homo*, *agelum agolum. Dac.* Cf. Hesych. v. Ἀβέλιον, ibique interpp. Creuzer. Symb. II, 167.

Aperta. Imo *Aperta* lingua Tarentina, quae magna ex parte Aeolensis fuit, ἀπερῶτα, hoc est ἠπειρώτης, quod transmarinus Deus sit et peregrinus. Nam regiis temporibus ignotus erat Apollo Romanis, ut ex Pontificiis libris Arnobius refert. Cuius rei fidem facit nomen Apollinis Graecum. Si enim antiquitus Romanis notus fuisset, peregrino eum nomine non designassent. At Venus peregrinum quoque numen, nomen autem Romanum, sed ita ut peregrinum significet. *Venus* enim a veniendo, quasi dicas προσήλυτον θεόν. *Scal.* Pacuvius in Armorum iudicio:

Apertai fatur dictio si intelligas:
Tali dari arma, qualis qui gessit fuit,
Iubet, potiri si studeamus Pergamo.

Dac. Cortina. A Graeco χόρτος, *gramen*, unde septum rotundum, quia χόρτῳ gramine in orbem signabatur. Et inde vocabulum nostrum *la court.* Inde etiam locus, unde dabantur Apollinis oracula, *cortina. Idem.* Vide quae scripsi II. ad Herennium in versu: *Apertae fatur dictio. Goth.* Rhetor. ad Herenn. II, 26. ubi vide quae notavi. Cf. Voss. Etym. in v. *Aperio.*

Abditivi. Glossarium optimum vetus: *Abditivus*, ἀποσπασθείς. *Abdere* enim contrarium τῷ *indere;* quare non immerito pro *abortu. Scal.* Optime abditivus, abortivus, quamvis sine exemplo. Gloss. *Abditivus*, ἀποσπασθείς, abstractus, avulsus. Optime ex unico Plauti loco in argumento Poenuli:

Sed illi seni qui mortuus est filius,
Unicus qui fuerat olim abditivos a patre,
Puer septuennis surripitur Carthagine.

Dac. Abditivus qui et avulsus Glossis et ἀποσπασθείς, quasi Abeditivus, aut male editus. Eadem ratione *subditiva* Arnob. V. non tantum mystica, sed supposita. Glossis *subditivus* ὑποβολιμαῖος, id est suppositicius et subditicius et ὑπολογιμαῖος. Est etiam qui h. l. legit *Abactivi*, a partu abigendo, ut in l. 4. ff. de extr. crim. l. 8. ff. de sicariis. l. 39. ff. de poenis. Abductivi. *Goth.*

Ape. Glossarium: *Ape*, κώλυσον. *Apet*, ἀποσοβεῖ. *Scal.* Ab antiquo *Apeo*, prohibeo, compesco. *Dac.* Distinxerunt viri docti inter *Apeo* prohibeo, et *Apio* prehendo, unde *aptus*, ligatus. Mihi non ita videtur. *Apere* tertiae coniugationis verbum descendit a Sanscrita voce *áp*, quae significat *adipisci*, *nancisci*,

attingere. Graecis inde ἅπτω, Latinis *apio* et *capio*, unde *apiscor*, *adipiscor*, *aptus*. Fuerit igitur *Ape* id quod *tene*, deinde *retine* κώλυσον; *Apit* retinet, compescit. Ceterum cf. Voss. Etym. v. *Apio*.

Apua. Ἀφύην Graeci dicunt, sed Latini tenui pro aspirata utuntur, ut in aliis. Vide *Album. Ant. Aug.* Plin. XXXI, 8. *Apuam nostri, Amphyn* (lege ἀφύην) *Graeci vocant, quoniam is pisciculus e pluvia nascitur.* Meminit Aristoph. in Equit. (645.):

Οὐπώποτ' ἀφύας εἶδον ἀξιωτέρας.

Ubi Schol.: *Apua pisciculus minutissimus, qui ex limo concrescit et vivit, naturae miraculo, nullius cibi indigens, sed alter alterum lingendo pascitur. Dac.*

Abs. Certe hic frustra est sive Festus sive Paullus, qui sine ullo exemplo *abs* Latinum a Graeco ἄψ dixit proficisci, eo tantum inductus, quod ambo eodem modo desinerent. *Abs* addito *s* est a praepositione *ab*, quae a Graeco ἀπό. Res notior est, quam ut exemplis debeat probari. Quod infra legitur, *abs* significare retractionem in partem posteriorem, id ab Hesychio: Ἄψ, πάλιν, εἰς τὰ ὀπίσω. *Dac. Ab, abs, a*, in compositis aliquoties *au*, descendunt a Sanscrita praepositione *ava*; contra Graecorum ἀπὸ ab eiusdem sermonis praepositione *apa*. Cf. Bopp. Gramm. crit. Ling. Sanscr. reg. 111. Ceterum comparetur *obs* in *obscenus*, aliisque.

Apollinares ludos. Qui fiebant III. Nonas Quintil. Eorum origo ex Cn. Martii carminibus petita, quae legere poteris Liv. lib. XXV, 12. *Dac.*

Apiculum. Veteres Grammatici aiunt, *Flamines*, quasi *filamines* dictos, quod cum ipsis capite nudo in publicum prodire fas non esset, apicem pone regerebant, et filo velati incedebant. Quid sit autem *filum* Livius explicat, cum dicit *velamentum lanae* esse. Ergo hi Grammatici mihi quidem non probant etymon suum. Non enim *flamen*, quasi *filamen* dictus est; sed tamen, cum haec dicunt, morem priscum circa cerimonias flaminis nos docent. Quae cum ita sint, non dubito legere: *Apiculum filum, quo flamines velati apicem regerunt.* Pone enim regerebant apicem, ne gravis esset summis aestatis caloribus. Amentis enim, quae offendices dicebantur, sub mentum adductis religabant, ut cum vellent, regererent et pone pendere permitterent. Nam duarum rerum necessitate semper obstrictus erat Flamen, nunquam nudo capite in publicum prodeundi, ac nunquam apicem dimittendi. Hoc enim est caput ex lege Flaminica: *SINE. APICE. SUB. DEIVO. ESSE. NEC. FAS. ESTO. IN. TECTO. UTEI. LUBET. LICETO.* Ergo cum filo propter aestus diei velati erant, apicem tamen gestabant; sed non in capite, uti diximus. Possumus tamen vulgatam lectionem tueri. Nam certum est, eos velamenta gestare solitos, quae *Flamea* vocabantur. Dionysius: Οὓς (Flamines) ἀπὸ τῆς φορήσεως πίλων τε καὶ στεμμάτων, ἃ νῦν ἔτι φοροῦσι, φλάμεα καλοῦντες, οὕτω προςαγορεύουσιν. Mihi prior coniectura magis placet. *Scal.* Sed nihil agit vir doctissimus, nam certum est, laneum illud filum, quo totus apex sive virga apicis velabatur, *apiculum* a veteribus dictum fuisse. *Dac. Velatum apicem gerunt.* Nunquam sine apice sub dio, aut in publico. Nunquam sine apice, sed tamen propter aestum, pone regerebant. *Goth.* Cf. infra ad v. *Flamen Dialis.*

Abacti. Magistratu depulsi, deturbati. Gloss. *Abacti, aposthentes, repulsi. Dac.* Ut abacti magistratus qui per vim depositi; ita in iure abactus venter. Paul. 4. sent. 9. §. aborsus (qui Graecis ἐγκυμονούμενος 31. Eclog. 6.) qui per vim eiectus, dicitur. Ad eundem modum oves abactae, porci abacti l. 3. ff. 3. de *abigeis.* abacti caballi Cassiod. 8. Varior. 32. nam ut saepius vis in abigeatu admittitur l. 1. §. 3. ff. de abigeis. *Goth.*

Agere. Modo significat iurgari Ut: *agit cum eo furti.* Etsi ibi *agit* non tam *iurgatur*, quam *furti actionem intendit.* Nam *iurgari* de rebus levioribus dicitur. *Dac. Quin etiam si accessit gestus.* Vide *actus. Idem. Id est minare.* Dixi supra in *Agaso. Goth. Agit cum eo furti.* Vide legem 25. et passim ff. de furtis. — *Indicare.* iudicare. *Idem.* Locus Virgil. est in Eclog. IX, 24.

Abgregare. Abgregare et segregare non tam ex pluribus gregibus, quam ex grege seorsum ducere. *Cum apud antiquos opes.* Quia veteres pecuariam exercebant, ita ut omnis earum copia in pecore consisteret, ut ex Sacris Litteris et Homero ipso notum. Inde fit, ut hodieque et *pecunias* et *peculia* dicamus. Vide *Pecunia.* Inde etiam *opes* pro divitiis, quod antiqui oves *opes* dicebant. Unde *opulentus*, πολύμηλος. Varr. lib. II. de R. R. cap. 1. *De antiquis illustrissimus quisque pastor erat, ut ostendit Graeca et Latina Lingua et veteres poetae, qui alios vocant* πολύαρνας, *alios* πολυμήλους, *alios* πολυβούτας, *qui ipsas pecudes propter caritatem aureas habuisse pelles tradiderunt. Dac. Abgregare* Glossis ἀπαγελάζειν, διαχωρίζειν. — *Egregius* idem infra *Exgregiae.* — *Ut Pecunia* idem in *Peculatus.* Vide etiam infra *Peculium. Goth.* Pro *ut adhuc* coniecit *unde adhuc* Bondam. Varr. lectt. II, 12, p. 283.

Acetare. Sic *subicitare*, *inicere* et similia. *Scal.* Veteres pro *g* scribebant *c*, ut *pucnando*, *leciones*, *Carthacinenses*; et *e* pro *i*, ut *exemet*, pro *eximit*; *navebus*, *acctare* et similia. *Dac.* *Acetare* pro *agitare* ac proinde *c* in *g* mutatur propter affinitatem et cognationem inter se; ut in κυβερνήτης, gubernator; κώβιος, gobius. Vide Priscian. lib. I. Ea re fit, ut cum agitandi hic mentio fiat, pro *Acetare* legendum putem *Acitare*, non Acetare. *Goth.*

Autumnum. Non est dubium dictum a veteribus sine *c*, ut Autor pro Auctor. Ergo Autumnus pro Auctumnus. *Scal.* Auctumnus ab auctu, quod tunc augeantur opes. *Auctumnitas* auctumni tempestas. *Dac.*

Agedum. Particulae paragogicae *dum*, quae imperativis adiungi solet, respondet Graecorum δή, ut ἄγε δή, ἰδοῦ δή; estque adiuncta adverbiis *nunc*, *cum*, *cunque*, quemadmodum apud Graecos ᾗ, ἤδη, πῇ, ᾗ, τῇ, coniunctae sunt ac sibi respondent.

Aulas. Aula mutato *au* in *o*, *ola*, addito *l* *olla*, ut *cauda*, *coda*. Varro: *Sed ut canis sine coda.* Infra *aulicoqua exta*, in MSS. *aulicoctia.* Forsan pro *aulicocita*, nempe a *coquo coctum* et *cocitum*, ut a *faveo fautum* et *favitum*, unde favitores Plauto (Amphitr. prol. 79.). *Dac.* Alii *ollicoctia exta.* Vide *Extaris aula* Plauto (Rud. I, 2, 47.). Et Glossis: *Extar olla*, ubi exta coquuntur. *Goth.*

Avidus. Inepte. Vide supra *avere.* *Dac.*

Aureliam. A sole *Auselii*, origo dura. Forte (Fortasse) ab aureo sole. Nam *aurum* dicebant *ausum* Sabini. Sic a Corneo Cornelius, a Cereo Cerelius. *Ant. Aug.* Aurelia gens plebeia Sabinis oriunda, nobilis tamen et consularis et triumphalis, tribus distincta cognominibus, Cottae, Orestae et Scauri. A sole dictam vult Festus, Auseliam, Aureliam, ut Valesii, Valerii. *Sol* etiam Sabinum verbum. Varro lib. IV. de L. L. (V, pag. 73. Sp.): *Sol, vel quod ita Sabini, vel quod solum ita lucet, ut ex eo dies sit.* Alii Aureliam ex aureo sole, nam aurum Sabini dicebant *ausum.* *Dac.* *Ex hoc Auselum.* Quidam putant veteres *Sal* pro *Sole* dixisse; aliique Ausolii; et Ausolia familia a Sole denominata fuisset. *Goth.*

Aemiliam. Eam tamen Plutarchus in Numa a Mamerco, Numae regis filio, unde et Aemilii a gentis principe *Mamerci* et *Mamercini* dicti sunt. Alii ab Aemilio Ascanii filio. Interpres Virgilii ad illud: *Progeniem sed enim* (Aen. I, 23.): Gentem, inquit, Aemiliam ab Aemilio Ascanii oriundam, ex qua Scipio Aemilianus fuit, qui Carthaginem diruit. *Dac.*

Aerumnulas. Ut ab ἐλαμένη vel ἠλαμένη *lamina* et *lamna*; ita ab αἰρομένη *aerumina*, *aerumna.* *Scal.* Hanc vocem hodie non invenies apud Plautum. De mulis Marianis vide suo loco. *Itaque aerumnas.* Ut partus dolores Plaut. Amphitr. I, 2. (25.):

Pater curavit uno ut foetu fieret;
Uno ut labore absolvat aerumnas duas.

Dac. *Aerumnulas. furcillas.* vide infra *Furcillas.* *Retulit.* Reponit. *onerosos.* oneroso. *Αἴρειν*, inde aerumnulae. *Goth.*

Aemidum. Et Glossarium: *Aemidus*, πεφυσημένος; manifesto παρὰ τὸ αἷμα. Glossae Isidori: *Aemidus*, *tumidus*, *inflatus.* *Scal.* A copia sanguinis, qui Graecis αἷμα. *Dac.* *Tumidum.* Alii *timidum.* Ego *uvidum* pro *humidum.* Tametsi *Aemidum* quidam παρὰ τὸ αἷμα, ut inflatum significet. *Goth.*

Aequidiale. Glossae: *Aequidiale* ἰσημερινόν. *Aequinoctium*, ἰσημερία. Sic et meridiem de media nocte dixere veteres. Varro Marcipore: *Repente noctis circiter meridiem.* *Dac.* Alii: *quia nocti dies potius, quam nox diei* adnumeratur. Vide quae scribam ad l. more Romano. 8. ff. de feriis; et Gellium lib. III, 2. *Goth.*

Aeruscare. Aeruscatores, quos Graeci ἀγύρτας, et μητραγύρτας vocant, etiam Aesculatores dicebantur. Glossarium: *Aesculator*, χαλκολόγος. *Scal.* χαλκολογεῖν, id est νομίσματα συλλέγειν Hesych. Nummi enim minimi pretii *aera* dicebantur. Graecis χαλκοί. *Dac.*

Aequilavium. Isidorus quoque in Glossis: *Aequilotium*, *aequatio.* *Scal.* Male quidam *aequilanium.* Aequilavium est aequatio, cum id quod lavatur, ad dimidium decidit. *Dac.*

Aegeum mare. Varro lib. VI. de L. L. (VII, 308. Sp.): *Aegeum dictum ab insulis, quod in eo mari sic scopuli vocantur, a similitudine caprarum.* Nam caprae Graecis αἶγες. Alii ab Aegeo Thesei patre nomen inditum tradunt, ut Plutarch in Theseo, Hygin. fab. 43. Verius, qui a loco quodam Euboeae, qui Graece αἶγαι, Eustath. ad Dionys. periegeten, ibi Neptunus equos statuit. Homer. Iliad. XIII, (21. 34.):

Αἰγάς, ἔνθα δέ οἱ κλυτὰ δώματα βένθεσι λίμνης —
Ἔνθ' ἵππους ἔστησε Ποσειδάων.

Vide Eust. ibid. Et Strabonem lib. VIII. *Dac.*

Aestimata. Haec multa est, ut Gellius notat lib. XI, 1. Et Festus verbo *Multam* et *Ovibus* et

Peculatüs. *Ant. Aug.* Certa multa aeris secundum aestimationem eius rei propter quam indicta est. *Dac.* *Decussi.* Decussis nummus aereus decem assium, minori seu priori denario Romano par pretio. Turonicorum denariolorum quadraginta duorum, trium Francicorum solidorum cum dimidio. Ergo centussis nummus aereus centum assium, Francicorum solidorum triginta quinque. *Idem.*

Allucinatio. *Alucinari, allucinari,* et *hallucinari* scriptum reperias. *Allucinari* quasi *adlucinari,* ad lucem offendere. Quod de iis dicitur, qui nimia luce oculorum acie perstricta minus vident; sic *oblucinasse ob* vel *ad* lucem errasse. Vide suo loco. Verisimilius tamen est, quod docuit eruditissimus Scaliger, *allucinari* esse ab *ἀλύσσειν; allucinatio* est *ἀλύκη, χάσμησις,* ut Hesychius exponit, id est, hiatus, quia frequenter oscitationes oboriuntur eis, qui simili tenentur languore et anxietate animi. *Dac.* Alii *Hallucinatio.* Est enim *hallucinari* Nonio aberrare, et Gellio XVI, 12. Hallucinari *ἐκ τοῦ ἀλύειν,* quod Glossae etiamnum confirmant. Non tamen necessario requiri aspirationem in hoc vocabulo, ut et in multis, Gellius scribit II, 3. *Goth.*

Adigas. Verbum *dare* videtur adiectum. *Urs.* Puto legendum: *Adigas, ad rem cogas.* Nam ut ineptum esset, putare verbum *Adigere* esse *cogere dare;* ita Latinissimum scimus esse *Adigere* ad aliquid cogere, ut *Adigere aliquem arbitrum; adigere aliquem ad iusiurandum, ἐπάγειν ὅρκον.* Et melius veteres Glossae: *Adegit προςωθησεν.* Potes et legere: *Adigas adire cogas.* Quod verissimum putamus. *Scal.* Alii *valde cogas.* Constat enim *τὸ ad ἐπίτασιν* addere, ut in *Adfabre, Adprime,* v. 7. Gellii 7. Hinc illa in iure: *ad iusiurandum adigere.* l. 8. in fin. ff. de in ius vocando. *Iure iurando adigere.* l. 31. ff. qui et a quibus. l. adigere iureiurando 6. in pr. et §. 3. ff. de iure patronatus. *Goth.*

Acies. Nunquam ab *ἀκόνη* formabitur *acies.* Sed ab *ἀκή,* vel *ἀκίς,* cuspis ferri, a quo etiam *acus, acuo, acumen: Dac.* Omnibus his et reliquis ex eadem stirpe vocabulis subiacet Sanscrita vox *agra,* quae cuspidem notat, et *agras, agra, agram,* quod Graecorum adiectivo *ἀκρός* respondet. *Auxilla.* Glossarium: *Auxillae, μικρόπτερα, ὡς Βάῤῥων.* Ab eo autem *ollae* dictum, ut ab *axilla, ala.* Sic *Axilites* pro *Alites.* Glossarium: *Anxilites, ὄρνιθες, οἰωνοί.* Scribendum *Axilites.* Qui error non est librarii, sed ipsius auctoris, quod apparet ex ordine litterarum. *Scal.* *Aula, anxilla,* ut *palus, paxillus.* Sed frustra est doctissimus Scaliger, cum huc traducit locum illum Glossarii: *auxillae, μικρόπτερα ὡς Βάῤῥων.* Neque enim ista conveniunt *μικρόπτερα* cum *ollis.* Sane corrupte legitur in Glossario *auxillae,* rescribendum *avicellae;* avicellas enim *μικρόπτερα,* i. e. parvas aves dixit Varro, non *auxillas.* Locus est lib. 7. de L. L. (Lib. VIII, pag. 450.) *Dac.* Negat tamen Varro l. c. recte dici *avicella,* pro *avicula,* quemadmodum nec *capitellum* dici consueverit, sed *capitulum.*

Amputata. Putare proprie est vacantia et inutilia auferre, excidere, ita ut id tantum relinquatur, quod sine vitio. Sic vites et arbores putatae dicuntur, cum id quod nocebat ablatum est. Virg. II. Georg. (407.):

— Et curvo Saturni dente relictam
Prosequitur vitem attondens fingitque putando.

Amputata igitur est circumputata. *Dac.* *Unde deducuntur pudor et pudicus.* Male; nam a *pudeo, pudicus, pudor,* ut ab *amo, amicus, amor.* *Idem.* *Purum pro puto.* Vide in *Putus.* *Goth.*

Appia. Quae ab urbe Brundusium usque lapidibus strata erat, ab Appio Claudio exstructa. Appia simpliciter dicta Horatio (Serm. I, 5, 6.):

Minus est gravis Appia tardis.

De aqua Appia ab eodem Claudio in urbem introducta meminit Cicero in Coelio. *Dac.* *Appia via.* De qua vide Livium IX. (29.) *Appio Claudio.* De quo vide l. 2. §. postea cum Appius. ff. de origine iuris. *Goth.*

Ariminum. Urbs vetus intra viam Flaminiam et Aemiliam, Umbrorum colonia, portum habet *Ariminum* et fluvium cognominem. Strabo lib. V. (p. 217.) Plin. *Ariminum Colonia cum amnibus Arimino et Aprusa.* *Dac.*

Animula. *Aminula* Scal. Dac., qui haec notavit: Male in ora scriptum fuit *Animula.* Sed legendum esse *Animula,* tanquam deminutivum ab anima, intelligitur ex Philargyr. ad Virg. Georg. II, 135. — Cf. quae notavi ad Plauti Milit. glor. III, 1, 53. Codices meliores omnes in hac scriptura consentiunt, etiam apud Plautum. *Animula* pro var. lect. affert *Goth.*

Arca. Hinc in iure *arca aerata* vel camerata in l. 19. §. 5. ff. locati lapidea. l. 7. §. 1. ff. de religiosis. *fumentaria, alearia.* l. 1. ff. de numeris. Inde arcarii in l. 1. Cod. de excusat. artif. et Titul. Cod. de susceptoribus praepositis et arcariis. *Goth.*

Alebria. Glossarium: *Alebrius*, εὔτροφος, θρεπτός, τροφεύς. Pro θρεπτὸς male hodie θρεμβὸς in Glossario. Isidori Glossae: *Alebra, bona quibus alimur. Alibre, alimentum.* Diomedes lib. I. Per genitivum sic, cum ab persona ablatum quid significatur, veluti ab oratore accepi; a re alebri Ciceronis intellectum est. *Scal.* Ab *alendo*, ut *aletudo*, infra. *Dac.*

Agasones. Glossarium: δοῦλος κτηνεσσία. Lege: δοῦλος ἐπὶ κτήνεσσιν. *Scal. Minandi* verbo pro agendo vel pro ducendo utitur Paullus; nam Festi usum ignoramus. Sic paullo post *Agere, ante se pellere, id est, minare.* Et verbo *inigere* utitur in eadem significatione vetus interpres sacrorum librorum; et una littera mutata Itali omnes *menare* dicunt. *Ant. Aug. Agasones* equorum vel asinorum ductores Tarentinorum lingua. Nam Tarentinorum proprium est, simplicia verba per paragogen producere, ut ab ἄγω, duco, ἀγάζω, ἀγάζων, agaso. Sic ab κναίω, scalpo, κνάζω, κνάζων, unde *cnaso*, acus qua mulieres caput scalpunt. *Dac. Minantes.* Vox *minare* posterioribus saeculis usurpata est pro *ducere*, unde Itali *menare*, Vascones *mena*. Antea pro *minari*. Quare haec Paulli sunt, non Festi. *Idem. Agazones.* L. ult. ff. si quadrupes. Glossis *Equilio* et ἱπποκόμος. *Minantes.* Est frequens verbum (minare) Hieronymo et legibus Langobardorum, Burgundionum, Alemanorum, sed et legi Salicae. Ad eam normam Apuleius *prominare* dixit. Et Ammian. ad Paulum I. sentent. 17. *actum* interpretatur, qua pecora minare consuemus. Et in Ausonii versu de Myronis bucula (Epigr. LXVII, 2.): *Ageret iuvencas cum pastor domum suas, suam relinquens me minabat ut suam. Goth.*

Arcubii. Ostendere conatur Doederlin. Synon. II, pag. 162. non ex *arce* et *cubare* compositum esse vocabulum, sed ex antiqua praep. *ar* pro *ad* et *cubare*, ut *accubii* (*accubiae*, ut vetus habet lectio) potius sint intelligendi. Iam Vossius Etym. s. v. lectionem *arcubii* commemorat. Nos ex praestantissimo Cod. Gu. II. restituimus.

Armillas. Ab armis. Armi autem humerorum cum bracchiis commissura, Graecis ὁρμὸς compages. Armillas autem ex auro militarium virorum ornamenta fuisse, et in sinistris gestari solita, vel ex Sabinis illis notum est, qui Tarpeiam virginem clypeis obruerunt, cum illa eis portas prodidisset. Vide Flor. I, 1. *Dac.* Alia significatione sumuntur *Armillae* in l. 25. §. 10. ff. de auro. Dicitur etiam Glossis *armellum*; inde glossis *Armillarius*, Ψελιοποιός, et *Armilium* σκεῦος ψέλιον ἀνδρός. Brachionarium. Iisdem ψέλλιον, viriola et armilla. Unde illa duo armillae et viriolae iunguntur in l. 25. ff. de auro. *Arma.* Vide *Arma. Goth.*

Abalienatus. Proprie qui alienus factus est, ἀπαλλοτριούμενος; improprie vero remotus, id est, quem quis a se removit, unde non male in Glossis: Ἀπαλλοτριῶ, removeo. *Dac.* Glossis *Abalienat*, ἀπαλλοτριοῖ. *Abalienata*, ἀπαλλοτριωθέντα. Sic in l. 8. ff. de alienat. iudicii mutandi, iudicii mutandi caussa abalienare. Et in l. 38. in fin. ff. de leg. 3. praedia abalienare dicitur. Adde infra *Alienatus.* (Scilicet alteram huius scholii partem, quae incipit a v. *alienatus*, infra collocarunt secundum litterarum ordinem editores.) Adde legem *Alienatum.* 67. ff. de verborum significat., Ciceronem in Topic. *Goth.*

Asserere. Lege: *quae in terram demittuntur.* (vulgo enim *dimittuntur*). Id explicavimus ad Varronem de R. R. Nam quod Varro dixerat *deseritur*, glossema appositum est: *Demittitur in terram.* (Vide Annotatt. in Varron. de R. R. pag. 206.) *Scal.* Vide *Sertorem. Ant. Aug.* Verbum *manu* videtur adiectum. Et paullo post pro *dimittuntur* legendum fortasse *demittuntur. Ful. Urs.* Proprie appropinquare, adiungere, maritare. Ut adserere vitem ulmo, est vitem maritare. Varro lib. I. De R. R. *Neque propter eos ut adserunt vites.* (cap. XXVI.) hoc est, neque propter eos ordines ita asseruntur arbores, ut asseruntur vites ulmis maritandis; quae propterea dicuntur assitae vites. Hinc adserere manum vel manu dicuntur vindices, qui manum admovent, manu prehendunt, ut in libertatem vindicent. *Dac. Adserere est manum admovere.* Sic MS. *Asserere manum est admovere.* Vulgat. Inde enim *Assertor* qui manum alicui asserit eius educendi gratia e servitute in libertatem. Vide infra *Sertorem.* Et Glossis *Adsertor*, καρπιστής, εὐεργέτης. *Adsertio*, καρπιστία. Alii ita legunt: *Adserere est admovere. Goth.*

Arvum. Ab *aro.* Varr. lib. I. de R. R. cap. 29. *Seges quod aratum satum est; arvum quod aratum, nondum satum. Dac.* Glossis *Arva*, ἄρουρα, γῆ, χώρα, πεδία. *Arvum*, γεωργία, γῆ σπορίμη; unde *Arvipendium*, σχοῖνος γεωμετρικός. *Goth.*

Apica. Ovis quae ventrem lana nudum habet. Varro lib. II. de R. R. (cap. 2. p. 65.): *Ovem collum et ventrem pilosum habere oportet. Quae id non haberent maiores nostri apicas appellabant ac reiiciebant.* Apicus a Graeco ἀπεῖκος, ab α privativo et πεῖκος vellus, lana. *Dac.*

Ae syllabam. Notum est in veteribus monimentis AIMILIOS scriptum esse. Item in libris. *Scal.* Huius rei ratio ex lingua Sanscrita explicanda est. Nam in lingua Sanscrita diphthongi *ae* (*ê*) et *ai* ita sunt inter se cognatae, ut ex euphoniae legibus *ae* per gunam saepe transeat in *ai*; dativus autem communem ha-

beat terminationem *ae* et *ai*; quod ipsum transiit in linguam Latinam, ita ut haec terminatio in prima declinatione ad genitivum et locativum transierit, communisque facta sit genitivi, locativi et dativi. Prisca autem et nativa genitivi Latini terminatio in prima declinatione *ās* fuit, quae in formulis *pater familias* aliisque similibus remansit, quae eadem genitivi Sanscriti est formatio.

Auceta. In MSS. erat *aucata*, unde doctissimus Vossius legit *auctata*, ab *auctare*, id est saepe augere. Forsan *aucita*, i. e. *aucta*, ut a *caveo cautum* et *cavitum*, unde *cavitiones* Festo; sic ab *augeo auctum* et *aucitum*. *Dac.* Lectionis varietas: *auata*, *aucata* orta est ex male intellecta veteri scriptura; ut veram esse vulgatam *auceta*, dubitari nequeat. Rem recte exposuit Dacerius, nisi quod *auceta* veram esse formam, non *aucita*, statuendum est. Quemadmodum enim *Acetare* dixerunt pro eo, quod serioribus est *agitare*, sic *aucetum* pro *aucitum*, vel *augitum*.

Abercet. *Abarcet.* Gloss. *Abarceo*, ἀπείργω, repello. *Dac.* Vide *Arcere.* *Goth.*

Advosem. Glossarium: *Advores* ἐναντίοι, ἐπιβουλεύων. *Scal.* *Advorsus* extrito *r* *advosus*, a quo *advosis.* Sed dicebant etiam *hic advorsis* et *hoc advorse*, *hic advosis* et *hoc advose.* Perperam igitur quidam legendum putarunt *advostem.* *Dac.* Fortasse legendum *advorsem* vel *adversem.* *Goth.*

Axe agglomerati. Lege *axes* vel *axei.* Vide *Ambaxioqui.* Infra *id est cohortibus.* More Graecorum pro cum cohortibus, αὐταῖς σπείραις, et σπείραις tantum. *Dac.* *Axes* vel *axei.* *Goth.* Cf. quae diximus ad vv. *Axites*, *Axitiosi*, *axamenta.* Adde haec. *Angçu* in lingua Sanscrita *radium*, *Angça* partem portionem significare; ex quibus intelligitur *Axe* nihil esse aliud, nisi ablativum vocis *axis*, quae proprie *sectionem*, *sectum* vel *lineam* significet. Igitur *axe agglomerati* haud dubium est, quin denotet id quod Francogalli dicunt *en colonne.*

Aeramina. *Acrumaeruma.* Veteres editiones *Aerumaeruma.* Lego *aerumina*; quae dicta sunt, ut Graece χαλκώματα, ἀργυρώματα, χρυσώματα. Eo enim nomine intelligunt Graeci aenea, argentea, aurea utensilia. Melius tamen legeretur *Aeramina.* *Scal.* Vetus liber: *Acrum aerum autensilia.* Verendum est, ne una dictione legendum sit *Macraerumina*, vel *Macrae rumenta*, ut sint in vasis aeneis maiora. Glossis *Aeramenta* χάλκωμα. *Aerementa* χαλκώματα. *Goth.* Equidem legendum censeam: *Aeramentum*, *a*, *utensilia am.* Hoc est *Aerumentum*, *aeramenta* cet.

Avolant. *Avolant*, *evolant.* Avolare, praecipiti cursu auferri. Virgil. IX. (Aen. XI, 712.):

At iuvenis vicisse dolo ratus avolat ipse;
Haud mora, conversisque fugax aufertur habenis.

Idem alibi evolat lib. VII. (387.):

Evolat; et natam frondosis montibus abdit.

Et lib. IX. (477.):

Evolat infelix.

Dac. Nimirum *Avolant advolant* in Paulli oratione scribendum. Dictum videtur *Avolant* ex assimilatione litterarum, ut sit *avvolant* pro advolant, quemadmodum Pacuvius in Chryse: *Aiutamini et defendite*, pro *adiutamini.* Cf. Nonius pag. 74. Nisi forte legendum videatur: *Arvolant advolant*, quo Codd. ducere videntur.

Astassint. *Adstassent.* Locus mendosus. Legendum videtur: *Adstassint*, *steterint.* *Scal* Sed retinendum *adstassent*, nec ideo minus significabit *steterint*, *e* pro *i.* Legitur *adstassent steterint.* Sic supra *Addues dederis.* *Dac.*

Ambaxi. *Ambaxioqui circumeuntes catervatim.* Mendosus locus. Scribendum *Ambaxi*, *qui circum eunt et catervatim.* Ambaxes sive Ambaxi compositum ex *am* et *axes*, hoc est glomerati. Vide *Axes*, *adglomerati*, universi. Potest et legi *Axei*, ab *Axus*, *Axi.* *Scal.* Vide supra *Ambactus.* *Dac.*

Apor. Glossarium *Apo* παρά, ut in alterutro mendum sit. *Scal.* Pro *apur*, ut antiqui scribebant pro *apud.* Ut *arventum* pro *adventum.* Male quidam *apot.* *Dac.* Cf. Victorinus de Orthographia. *Goth.*

Amosio. Scribo: *Annos*, *annua.* Glossarium: *Annos*, *annua*, πολυετής. Est autem *annua* hic *anus*, non ἐπετήσιος. Propterea interpretatus est πολυετῆ. Et *Annua*, γραῦς, πολυετής. Declinatur autem *Annos*, *annotis*, unde *annotinus*, ἐπέτειος. *Scal.* In Glossario Bonaventura Vulcanius legit *anna* vel *anus* pro *annua.* Glossarium: *Annotinus*, ἐτησίαι, ἐνιαύσιοι. *Dac.* Cf. Glossas *Anet* γηρᾷ. *Antites* γερουσίαι. Adde infra *Anatem*, morbum annuum. *Goth.*

Antiquum. *Anticum* (ita enim priores). Vide *Posticum.* *Anton. Aug.* Subintelligitur ostium. *Dac.* Non Scaliger, sed iam Ant. Augustinus scripserat *Anticum veteres pro ianua posuerunt.* Ex quibus corrigenda est nota Paulli orationi subiecta. Rectissime vero Cod. Lipsiensis, ut edidimus.

Aestimias. Lex XII. tabularum: *tribus nundinis continuis in comitium procitato, aerisque aestimiam praedicato.* Pro *aestimia* postea dixere *aestimium.* *Dac.*

Abisse. Restituunt viri docti: *Abiisse pro obiisse.* Ut infra: *Abitionem antiqui dicebant mortem.* Putabam olim scriptum fuisse: *Obiisse pro adiisse.* Nam infra ait: *obitu dicebant pro aditu.* Neque obstat series litterarum, quum multa alia sint, quae suum ordinem non servant. *Dac.* *Obiisse* legi nequit quia ab o incipientia littera non potuerunt interponi incipientibus ab *a* littera. Qua de caussa sic statuo. Etiam in hac glossa vestigium inest antiquae illius cum lingua Sanscrita cognationis. Nam Sanscrita praepositio *abhi* significat *ad*, unde compositum *abhjêmi adeo* oritur; similiter *abhigami adeo.*

Abambulantes. Ambulare est ire, iter facere. Cic. ad Att. IX, 3. *Si recte ambulavit is, qui hanc epistolam tulit, in ipsum tuum diem incidit.* Et Fam. VIII, 22. *Ita ambulat Caesar, ut timeam ne citius quam opus sit ad Brundisium accesserit. Dac. Abambulo.* Glossis *Ambambulo, κατ᾽ ἰδίαν περιπατῶ. Goth.*

Aquilius. Aquillia familia duplex, patricia et plebeia, utraque consularis. Ideo *Aquillius nomen* malim, nam praenomen *Aquillius* nusquam exstat, quod sciam. *Aquillium* autem scribendum esse, non *Aquilium*, docent Fasti Capitolini et nummi. *Ant. Aug.*

Antiquare. Verbum solemne, quo Populus Rom. utebatur cum significabat, se legem non accipere. *Antiquo* est deleo, aboleo, in antiquum morem reduco, id est ut ius antiquum valeat, nec novum statuatur. Gloss. *antiquare, ἀρχαιῶσαι;* et *antiquo, ἀρχαΐζω. Dac. In morem pristinum reducere.* Sed et obsolefieri et memoria tolli. Vide Nonium in *Antiquari.* (pag. 76. Merc.) *Goth.*

Attingem. Attinge. Legendum: *Attingem*, quo modo habet L. MS. *Fulv. Urs.* Locus mendosus. Scribe: *Attingem, attingam.* Nam *attingeo, claudeo,* et *attingebo, claudebo, vivebo* dicebant. Vide Nonium (pag. 502. seqq.) *Scal.* Correxit Scaliger *attingem, attingam*, atque ita in libro Ursini. Idem error in voce *Recipie.* Quintilian. lib. I, 7. *Quid? Non Cato Censorinus dicam et faciam, dicem et faciem scripsit? Eundemque in ceteris, quae similiter cadunt, modum tenuit? Quod et ex veteribus eius libris manifestum est, et a Messala in libro de littera s positum. Dac.* Sed potest et ita legi: *Attigem pro attingam.* Nam apud Nonium Attigit pro attingit. *Goth.*

Apellitavisse. Conferas *observitare* et plura eiusmodi alia.

Alteras. Subintelligebant *vices. Dac.* Nihil subintelligendum. *Alias* et *alteras* genitivi sunt antiqui, cum significatione primum locali, deinde temporali. Cf. Herzog. ad Caes. de B. G. V, 57.

Aureas. Vide *Oreae. Ant. Aug.* Ab *aure, aurea,* ut ab *ore, orea.* Verum *aureas* et *oreas* item ut *cauda, coda; cautes, cotes; aula, olla.* Sic ab *ore, orea, aurea.* Ut Graecis στομὶς ab στόμα. *Dac.* Vide *Aureax* et *Oreas. Goth.*

Audacias. Cf. Cicero in Verrem II, 3, 89. et alibi. Sunt plura audacter gesta vel facta. Abstractum concreti notionem induit, ut Logici tradunt.

Arvocitat. Advocitat, saepe vocat. Hic iungenda est significatio verbi *Advocat*, quae in l. 18. ff. ratam rem. Ubi τὸ *advocare* est advocatis vel testibus sumptus ministrare, vel negotiis avocari. *Goth.* Cf. supra quae notata sunt in v. *Arferia.*

Annaria lex. Quae et *Villia*, quia eam tulit L. Villius Trib. pl. L. Manlio, Q. Fulvio. Coss. quot annos nati quemque magistratum peterent caperentque. Ovid. in Fast. (V, 65.):

— — — — — *finitaque certis*
Legibus est aetas, unde petatur honos.

Dac. Vide Liv. 40, (44.) *Goth.*

Aliorsum. Ab *alius* et *versum* fit *alioversum*, per syncopen *aliorsum*, ut ab *introversum, introrsum; illoversum, illorsum. Dac.*

Abietaria. Liber MS. habet: *negotiatio dicebatur.* Et pro *materiam* vide num verius sit *materiariam. Fulv. Urs.* Mallem *abietaria negotiatio*, quam materiationem nunc dicimus. Subiicit enim: *videlicet ab abietibus coemendis*, ut non sint ξύλα, sed ξυλουργία. Quam Vitruvius et alii recte materiationem vocant. Vulgarem tamen lectionem retinere possumus. *Scal.* Frustra est Scaliger. Nam materia est ξυλεία, lignatio, lignorum συλλογή. *Abietaria negotiatio* Gallice trafic de bois. A materia est materiarius, qui fournit le bois. Plaut. Mil. Glor. III, 3. (45.):

Assunt fabri architectique eam quidem ad rem haud imperiti,
Si non nos materiarius remoratur, quod opus est qui det.

Dac. Quam materiariam, alii materiationem. Ego ita lego: *quam materiaturam.* Hoc enim verbo utitur Vi-

truvius IV, 2. Ea Graecis ξυλουργία (Galli minutiariam vocant) unde ξυλουργοὶ Cedreno. Propius est huic loco, quod iidem appellantur *matricarii* Novell. 13. c. 5. quasi materiarii, ac vix scio an corrupte inibi legatur *matricarii*, pro *materiarii*. Caeterum materia id dicitur, unde fieri potest aedificium (quam Graeci ἐργασίμην ὕλην. 2. Eclog. 2. cap. 171.) ac proinde ligno, quod comparandi causa paratur, opponitur. l. 12. ff. de usufructu. l. 18. ff. 2. ff. de pignoratitia. l. 14. ff. de periculo. l. 47. ff. de act. empti. l. 55. l. 56. l. 57. ff. de legat. 3. l. 1. 62. 167. ff. de verborum significat. Est autem materia Glossis ὕλη ξύλων καὶ ἑτέρων. Atque ita potest accipi 19. Eclog. 6. c. 7. *Goth.*

Aletudo. Supra *Alebria.* *Dac.*

Aeribus. Aera, aerium, aeribus. Liv. lib. V. *Tribuni sollicitant animos, illud esse dictitantes, quod aera militibus sint constituta. Dac. Ab aeres, quod et aeramentum dicit Cato.* Glossis *aeramentum*, χάλκωμα. *Aerementa* χαλκώματα. *Aeramentum*, aeramen, species ex aere. l. 12. Cod. Th. de operibus publ. *Goth.*

Adduis. *Addues.* Veteres dicebant *creduo* et *adduo.* Neque omiserunt veteres illae Glossae: *Adduo*, προςτιθῶ. Et lex XII. Tabb.: *SEI. PATER. FILIOM. TER. VENOM. DUIT. FILIOS. A. PATRE. LEIBER. ESTO.* Nam vulgus male edit *venumdavit*; imo barbare et inepte. *Scal.* *Addues* pro *adduis*, i. e. addas et addideris. Veteres autem dicebant *duere*, unde *duim* pro *dem* sive *dederim*. Terent. Phorm. III, 2, (34.):

— — — *di omnes id quod es dignus duint.*

i. e. *dent.* At pro *dederint* apud Plaut. prol. Amphitr. (72.):

Sive adeo Aediles perfidiose quoi duint.

Sic Terent. *perduint*, pro perdant. *Subvortit*, pro subvortat. Horat. *edit* pro edat. Catull. *annuit* pro annuat. *Dac.* Nollemus mutatum *addues* in *adduis.* Fieri enim potuit, ut *adduem* pro *adduim* dicerent antiqui. Potest etiam *adduem* esse futurum, *adduim* coniunctivus.

Aristophorum vas. Ἄριστον enim Graecis prandium. *Dac.*

Allicit. Videtur legendum: *frustrari seu inducere*, pro eo quod est in vulgatis editionibus: *frustrantem inducere. Ful. Urs.* *Adlicit.* A *Lacio*, quod est decipiendo in fraudem induco. Vide *Lacit.* Ista: *perducit aliquem in rem* mihi suspecta sunt. Rescribendum forsitan: *perducit aliquem in rete.* Sic et *illicere* proprie est *illaqueare*, et *pellicere* in fraudem inducere. *Dac.* Vide infra in *Lacit* et *Lenones. Inlicere.* Vide infra *inlex.* *Goth.*

Abnutare. Abnutivum in pandectis; quod in constitutionibus Graecis non raro dicitur ἀνανεῦσαι. Sic Martianus orationem abnutivam et adnutivam, τὴν ἀποφατικὴν καὶ καταφατικήν. Et Glossarium: *Abnutivum* ἀπωμοτικόν. *Adnutivum*, κατωμοτικόν. Abnutivum et Adnutivum quod vocat Martianus Capella est Negatorium et Confessorium. *Scal.* Frequentativum a *nuo*, quod a νεύω. *Abnuto* est *abiuro*, *nego*. *Dac. Abnutare saepe abnuere.* Est enim frequentativum *Abnuto.* Sumitur etiam plerumque pro negare. Hinc simplex abnutivum in l. 83. ff. de verb. obligat. Caper in libro de orthographia: *confessiva vox fit ex duplici voce abnutiva, ut non nolo.* Id Glossis ἀπωμοτικόν et *abnuitio* infra in verbo *In.* Et *abnuit* infra in *Pro.* Cui ibidem opponitur *adnuo.* Unde *adnutivum* Glossis κατωμοτικόν. *Goth.*

Aliae rei. *Ali rei.* Plautus in Milite (III, 1, 206.): *Qui nisi adulterio, studiosus nulli aliae rei est, improbus.* Fortasse ex hoc loco Festi scribendum est *ali rei. Ant. Aug.* Nullibi opinor apud Plautum hodie legitur *ali rei.* Nisi ita scribendum sit in Milite III, 1. *Dac.*

Affabrum. Cum aliquid pulcre factum significatur, *affabrum* dicitur, unde *affabre*, pulcre, quod etiam *fabre* dicitur. Plautus alicubi. Contra *infabre*, foede. Pacuv. in Nipt. *Barbaricam pestem navibus nostris obtulit, Nova figura factam, commissam infabre. Dac. Adfabrum.* A quo *adfabre* Gellio 7. c. 7. *Affabre* Glossis καλῶς. *Goth.*

Alimodi. Ab alius genit. antiquus *alii*, pro quo *ali*, unde *alimodi.* Sic *ali rei*, pro *aliae rei.* *Dac.* Cf. Ciceronianum illud *Cuicuimodi.*

Aeneolum. Ab aere, *aerineum*, per syncopen aeneum, a quo deminutive *aeneolum. Dac. Aeneolum.* Aeneolo. Alii *Acnulum.* Isidorus *Enulum. Fit* alii *sit.* *Goth.*

Aenulum. Pro *aeneus* dicebatur *aënus*, unde aëneum, inserta aspiratione *ahenum*, diminutive aenulum. Gloss. *Aena* λέβης. Isidorus per *E enulum*, caldarium. *Dac.*

Ad exitam aetatem. *Exitus* passive h. l. dicitur, ut *obitus* in formula *morte obita* similibusque. Nam quoniam dicitur *aetatem exire*, consequens est, ut dicatur facile *aetate exita*, *ad exitam aetatem*, alia.

Amosio. *Amatio.* Lege *Amasco.* Isidorus in Glossis: *Amasco*, *amare cupio. Scal. Amo amasco*, ut *hio*, *hisco*; *misereo*, *miseresco* cet. Quam formationem Latini a Graecis sumserunt, qui τύπτω, τυπτέσκω,

et alia apud eos frequentia. Verum et *amatio* retineri potest, qua voce non semel usus est Plautus, ut: Casin. 2, 5. (20.):

Verum edepol tua mihi odiosa est amatio.

Meursius totum ita mavult refingere: *Amato, ab amo denominatum.* Nempe ut ab *hio hiato*, sic ab *amo amato.* *Dac.* *Amutio*, alii *Amasco*, amare cupio, vel amare incipio. Ego nihil mutandum censeo. Vide Nonium in *Amatio.* Alii *Amato* ab amo. Bongars. *Goth.* Nos legendum voluimus *Amasio*, quod librarius et corrector *amosio* male expresserunt; quare sic corrige.

Anginam vinariam. Quisquis dixit *anginam vinariam* pati eum qui vino suffocaretur, secutus est eum, qui Demosthenem dixit ἀργυράγχην ἔχειν. In Glossario: *Anguina*, ἄγκυρα, συνάγχη, κύναγχος. Quod interpretatur *Anguinam* ἄγκυραν, confirmatur testimonio Cinnae: *Atque anguina regit stabilem fortissima cursum.* *Scal.* *Anginam vinariam.* Sic lepide Demades dixit Demosthenem habere *anginam argenteam* ἀργυράγχην, quod argento corruptus nihil dixerit contra Milesios, sed se angina premi simularit. *Dac.* Adde Nonium in *Angina.* *Goth.* De *Angina* apud Cinnam vide quae disputavit *Weichertus*, V. Cl. ad *Poetarum Latinn. Reliqq.* pag. 193.

Adulterina. Vide legem 30. ff. ad leg. Cornel. de falsis. Paul. 5. sentent. 25. §. 1. et §. 7. Inst. de pub. iudiciis. Eadem ratione in iure *adulterina moneta, monetae adulteratores, adulterinum testamentum, adulterinae staterae.* *Goth.*

Arabice olet. Glossa ex antiquo poeta, cuius simile aliquid apud Plaut. Mil. II, 5, 2. *Eique ut Arabico fumificem odore amoene.*

Ausculari. Ab *osculor.* At contra *cauda, coda; aula, olla.* cet. *Dac.* Sic econtra *Osculana pugna* pro *Ausculana.* *Goth.*

Adaxint. Plaut. Aulular. *Scal.* Aulul. I, 1. (11. seq.):

Utinam me Divi adaxint ad suspendium
Potius, quam quidem hoc pacto apud te serviam.

Dac. Vide Nonium in *Adaxint.* *Goth.*

Argus. Cf. Macrob. Saturn. I, 19. Ovid. Metam. I, 624. seqq. Ovid. Am. III, 4, 19. ibique interpp.

Amasso. Plaut. Casin. V, 4. (22.):

Si unquam post hoc aut amasso Casinam aut occepso modo,
Nedum eam amasso.

Dac. *Amasso* descendit ex *amavero*, quod primum secundum morem priscum proferebatur *amaveso*, unde factum *amăso*, et duplicato *s amasso.* At hoc deinde pro themate verbi habitum, et inde infinitivus *amassere* procusus.

Amiculum. Glossarium *Amiculum* ἀναβόλαιον. *Scal.* Ab *amicio*, quod ab *am* circum, et *icio* iacio. Quare optime Festus a *circumiectu.* *Dac.*

Auditavi. *Audivitavi.* Scribe, ut in veteribus editionibus, *auditavi.* *Scal.* Legendum *auditavi* ut in ora. *Dac.*

Allivescit. Non alibi invenitur hoc verbum, nisi latet alicubi oblitteratum.

Atticissat. Plaut. in Menaechm. *Ant. Aug.* Locus Plauti est in Prol. Menaechm. Sed ibi non *Sicilissat*, ut hic, sed *sicelissitat.* (v. 12.):

Atque adeo hoc argumentum graecissat, tamen
Non atticissat, verum sicelissitat.

Dac. *Sicilicissitat* exhibent meliores apud Plautum Codices, quod verum videtur.

Atritas *Atratas.* Lege: *Atritas, ater color.* *Scal.* Ab *atrare atratus*, qui est nigri coloris; *atratas*, quae sunt nigri coloris. Nihil itaque mutandum. *Dac.* *Atritas* pro varia lectione habet etiam Goth.

Aegyptinos. Hic Aethiopas accipiendum pro nigris hominibus, non tantum pro natione. Nam Aegyptium vocabant nigrum seu fuscum. Glossarium: *Aegyptium*, φαιόν. In quo secuti sunt Graecos, qui *Αἰγύπτιον*, μέλαν vocabant, ut et αἰγυπτιῶσαι, μελάναι. Unde Plautus colorem fuscum vocat *volturinum.* Nam αἰγύπτιος vultur. Graeci cum scirent ab ipsis Aegyptiis Nilum שחור vocari, hoc est μέλαν, ἰσοδυνάμῳ verbo suo αἰγύπτιον reddiderunt. Nam αἰγύπτιος, ut iam monuimus, μέλας. Sic cum scirent Edom ἐρυθρὸν Graece reddi, τὴν θάλασσαν Ἐρυθραῖαν appellaverunt sinum Arabicum. Quod autem Nilum αἰγύπτιον vocarint, satis patet testimonio Homeri, qui *Αἰγύπτιον* fluvium illum vocat. Cur autem Nilum vocarint, non magis mihi li-

quet, quam cur Istrum Danubium, Eridanum Padum, Ararim Sagonam. *Scal.* Aethiopas eos intellige, qui in Aegypti parte olim habitarunt, unde et Aegyptus tota Aethiopia quondam dicta est. *Dac.*

Advelitatio. Plautus (Asin. II, 2, 41.): *Velitationem verbis compendi fieri volo. Scal.* Velitatio et Advelitatio levior et umbratilis quaedam dimicatio, a velitibus, qui erant levis armaturae milites, in acie prima collocati, ut levem pugnam cierent, antequam coiret exercitus. Inde ad litigia et iurgia transfertur. Plautus in Rudente (II, 6, 41.):

Equidem me ad velitationem exerceo,
Nam omnia corusca prae tremore fabulor.

Dac. Velites dicuntur. Certe haec non sunt Festi, sed barbari racematoris, qui non meminit, alibi Festum velites velatos dixisse. Vide *velati. Dac. Iactatio quaedam verborum.* Iactatio quaedam probrorum. Ita legitur infra in dictione *Velitatio.* Adde Nonium in *Velitatio. Goth.*

Auctor. Iuno apud Virgilium: *Auctor ego audendi.* Neque solum auctor, sed et alia pleraque omnia verbalia. Ovidius (Heroid. XVI, 114.):

Sponsor coniugii stat Dea picta sui.

Sed quid longinqua requirimus? Ecce obvia semper vox *uxor* est feminini generis. *Unxor* dicendum erat, pro unctor. Eiusmodi enim erant verbalia apud veteres, *uxor* pro *unctor*, *pacio* pro *pactio.* Ita dicta est, quia adipe lupino postes novi mariti ungeret. Sed et Aeschylus τύχην σωτῆρα dixit in Agamemnone (v. 650.):

Τύχη δὲ σωτὴρ ναυστολοῦσ' ἐφέζετο.

Quod sane silentio praetereundum non erat. *Scal.* Ovid. IV. Fast. (lib. V, 192.): *Optima tu proprii nominis auctor eris. Dac.* Pessime errant, qui vocabulum hoc derivant ab *augeo;* quid enim faciant vocabulo *autumo*, quod nativa significatione simpliciter est *dico?* Nam *autumare*, procusum ut *aestumare*, cum nomine *autor* proxime cognatum esse, vix poterit negari. Utrumque autem descendit a Sanscrita voce *ukti* quae *sermonem* significat; id mutato suffixo *uktri*, quod per Vriddhim inditaque flexione Latina fit *auctor.* Qui Sanscrite intelligunt, me vera dicere sciunt. Sed tamen ut res manifestior appareat, haec addam. Ut a Sanscrito *pitri* Latine fit *piter* et pater, a *matri*, mater, a *svasri*, soror, a *dâtri*, dator; sic ab *uktri* auctor. Quod ab mutatam vocalem attinet, notum est, ubi ex quapiam lege aut consuetudine pronunciandi vocalis Sanscrita *u* producenda sit, transire eam non in *u* longam, sed per Gunam in *ó* et per Vriddhim in *au.* Ex quibus simul intelligitur, nativam vocabuli formam esse *auctor*, insita *c*, et *auctumare*, non *autor*, neque *autumare*, ut nunc plerumque scribi solet.

Adnictat. Versus Naevii integriores posuimus in Coniectaneis. Sunt autem hi:

— — — Quasi in choro pila
Ludens datatim dat se et communem facit;
Alium tenet, alii nutat, alibi manus
Est occupata; alii perpellit pedem.
Alii annulum dat spectandum a labris
Alium invocat; cum alio cantat. attamen
Aliis dat digito litteras.

Scal. Ab inusitato *niveo*, unde *conniveo*, nictare, coniugatione mutata, ut a *dicere dictare.* In eo autem differunt *nutare annuere* et *nictare*, quod *nutare* capiti, *annuere* vel *nuere* naribus vel labris, *nictare* oculis dicamur. Sed discrimen illud a veteribus neglectum aliquando. *Naevius in Tarentilla.* Verba Naevii aliter Isidorus, qui locum integrum sic adduxit:

— — — — Quasi in choro pila
Ludens datatim dat se et communem facit.
Alium tenet, alii adnictat, alibi manus
Est occupata, ast alii percellit pedem.
Alii dat anulum spectandum, a labris
Alium invocat, cumque alio cantat, attamen
Aliis dat digito litteras.

Dac. Adnictat. Adnutat. Ita veteres libri. Differentiam facit inter illa duo Nonius. *Adnictare oculorum; adnutare aurium, vel labiorum* esse vult. Adde infra *Nictat. Goth.* Versus Naevii nihil habent commune cum versibus illis ab Isidoro excitatis, praeterquam quod Isidori scriptor in re simili similibus etiam verbis est usus. Est autem trochaicus tetrameter catalecticus, ita legendus, uti edidimus.

Atriplexum. Graece ἀτράφαξις. Itali nomen retinent; vocant enim *atriplice*. Galli *bonne-dame*. *Dac.*

Adoptaticius. Isidori Glossae: *Adoptarius, puer ex adoptato natus.* Utra lectio melior, nescio. *Scal.* Apud Plautum tamen *adoptatitius*, manifesto ipse adoptatus. Poenul. V, 2. (85.):

A. G. Siquidem Antidamarchi quaeris adoptatitium;
Ego ipsus, quem tu quaeris. H. A. Hem quid ego audio?
A. G. Antidamarchi gnatum me esse.

Et paullo post (v. 100.):

Demarcho item ipse fuit adoptatitius.

Dac. *Adoptivus* vel *Adoptitius* MS. *Adoptarius* Isidoro in Glossis. *Goth.*

Aleonem. In versu Naevii veteres editt. habebant *lustro*, non *lurco*. Et ita inveni in membrana veteris Glossarii. Apud Catullum versus in manuscripto codice in Mamurram ita legitur (115, 7. seq.):

Omnia magna haec sunt. tamen hic et maximus ultor
Non homo, sed vere M. magna minax.

Legendum sane: *tamen hic est maximu' lustro.* Transpositae tantum erant litterae. Minacem autem vocat iactabundum et qui multa magnifice de se praedicat. Hoc enim est *minari*. Horatius (Serm. II, 3, 9.):

Atqui vultus erat magna et praeclara minantis.

Quod Graecorum imitatione dictum est, qui in eadem re verbo ἀπειλεῖν utuntur. Catullus ergo minacem vocat, quem postea Romani *aretalogum*, ut docuimus in eruditissimum poetam Ausonium. Locus ille Catulli a nobis emendatus illustris est et insignis, ac, si quis alius inter epigrammata, elegantissimus. *Scal.* Ab *alea*, *aleo*, i. e. *aleator*. In versu Naevii vett. editt. habent *lustro*; non *lurco*. Sed cum *ganeo* et *lustro* idem sint, retineo *lurco*, de quo vide in *lura*. *Dac.* Tertullianus de fuga: *Nescio dolendum an erubescendum sit, cum inter tabernarios et lanios et fures balnearum et aleones et lenones Christiani quoque vectigales continentur.* Glossis κοττιστής, aleo. *Goth. Aleatorem.* Vide Titulum de aleatoribus. l. 4. §. 2. ff. de aedilitio. l. 225. ff. de verborum significat. Glossis κοττιστὴς, κυβευτὴς, a κυβεύω, quod est *aleo*, seu *alea ludo*. *Idem. Ganeo.* Vide infra *Ganeum*. *Idem. Lurco.* lustro. Vett. Sed nihil necesse mutari. Nam et *lurco* vox nota; unde *Lurconiana condimenta* Tertulliano in libro de Anima c. 15. *Idem.*

Aditiculum. Vocabulum haud aliunde cognitum, quod sciam.

Atra bilis. Animi vitio. mendose. *Ant. Aug.* Lege: *Atrabilis ab atro animi vitio dicta.* Hae voces: *id est* male huc irrepserunt, ut alibi saepe factum est. *Dac.* Haec verba: *animi vitio* supervacanea sunt. *Goth.* Glossa pertinet ad Plauti Captiv. III, 4, 64.

Anctos. *Antios.* Videtur legendum *anctos*. *Fulv. Urs.* Sine ullo dubio legendum *anctos*. Adstipulatur et optimum illud Glossarium: *Anctos*, ἀναγκασθέντας. *Ancti*, ἀγχάμενοι. *Scal.* *Actos* Gloss. *Goth.*

Anatem. Glossarium: *Anas*, γῆρας κατ' ὀργὴν θεῶν. *Antas*, γερουσία. *Antites*, γερουσίαι. *Anet*, γηρᾷ. *Annos* θεοχολωσία, ἢ μῆνις. In aliis Glossis: *Anitas*, γραότης. Apuleius lib. I. Metamorphos. *Ab unico congressu annosam pestilentem contraho*; id est θεοχολωσίαν. *Scal.* Anus, anitas, anas. Quod hic Festus dicit morbum, optime Glossarium interpretatur κατ' ὀργὴν θεῶν. Intelligit enim uterque vitium illud, quo plerumque laborant anus, quae delirant scilicet. *Dac.* Hunc morbum quaedam Glossae anitatem appellant. Dixi quaedam ad hunc locum supra in Amosio. *Senium.* Vide infra *Senium*. *Goth.*

Altaria. Ab altitudine, ut a *lucus lucar*, sic ab *altus altar*; altaria autem et arae eo differunt, quod illa Deis superis tantum et inferis dicarentur. Servius in Eclog. V. *Novimus aras et Diis esse superis et inferis consecratas. Altaria vero esse superorum tantum Deorum, quae ab altitudine constat esse nominata.* Quidam aras terrestribus tantum positas scribunt, inferis scrobes vel focos. Ut hic Festus. In his Lutatius, Statii interpres: *Dis superis altaria, terrestribus arae, inferis scrobes vel foci dicantur.* Et Porphyr. lib. de Nymphar. antro. Τοῖς μὲν Ὀλυμπίοις θεοῖς ναούς τε καὶ ἕδη καὶ βωμοὺς ἱδρύσαντο, χθονίοις δὲ καὶ ἐσχάρας, ὑποχθονίοις βόθρους καὶ μέγαρα. De hisce ultimis Ovid. Metam.

Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit.

Dac. Aliud etymon vide supra *Adolescentia*. Caeterum non obmittendum *Altare* dici et *Altarium*. Gloss. *Altarium*, ἐπιβωμίς. *Goth.*

Assa. Nonius assam vocem interpretatus meram et solam vocem sine organico instrumento ex Varrone. Et Pedianus in Divinatione: Cani remigibus celeusma per symphoniacos solebat, et per assam vocem, id est ore prolatam, et ut in Argo navi per citharam. Haec igitur Paulli verba, non Festi esse, credendum

est. *Ant. Aug.* Servius in II. Georg. *Assae tibiae dicuntur, quibus canitur sine chori voce.* Non solum autem *tibiae assae* dicuntur, quae sine voce, sed etiam *assa vox*, quae sine tibiis. Nonius (pag. 76. ed. Merc.): *assa voce, sola voce, linguae tantummodo aut vocis humanae, non admistis aliis musicis esse voluerunt.* Nam *assum*, nihil est nisi tostum, aridum siccum. Unde pro *solo* usurparunt, ut siccum et aridum. Sic Plautus in Rudente (III, 4, 21.) dixit: *arido argento est opus;* id est solo argento; *argent sec.* Sic et nos hodie panem solum et siccum dicimus *du pain sec. Dac.* Nisi hic legamus *cum cantu.* Haec enim iungebantur interdum, teste Nonio in *Assa.* Alio significatu dicitur apud Isidorum: *Assa, vox sola, sive cantor. Goth. Assus* dicitur solus, secretus, discretus, ut vidimus supra in *Axamenta.* Igitur *Assum*, sive *caro assa*, erat caro sine iure et liquore. Contra *Elixum*, sive *caro elixa*, caro cum succo et iure. *Tibiae assae*, sine cantu vocis humanae; *vox assa*, vox humana sine aliorum instrumentorum sonitu. Cf. etiam Varro lib. V, p. 112. Sp.

Aves. Melius Isidorus Originn. lib. XII. *quod per avia quaeque discurrant. Dac.*

Agolum. Suspicor detortum esse a Graeco ἀγελαῖον. Nam prius *agelum*, ut *Apello* Apollo. *Scal.* Ut a *cingo cingulum*, sic ab *ago agulum*, *u* in *o*, *agolum. Dac.* Inde etiam Galli bacillum oblongum vocant *Gaule. Goth.* Ita *coagulum* dicitur a *coagere*, cogere.

Abortum. Verbum elegans *aboriri.* Varro Gallo Fundanio de admirandis: *Vinum quod ibi natum sit in quodam loco, si praegnas biberit, fieri ut aboriatur.* Titulum Varroniani libri emendamus ita apud Nonium (pag. 71. voce *Aboriatur.*) *Scal.* Melius forsan *abortus.* Tamen et *abortum* retinere possis. *Abortus* autem ab *aborior*, id est *abortum facio. Dac.* Hic *abortum* in neutro, ut in lege 20. §. 4. ff. de acquir. haered. Dicitur et *Abortus* in l. 2. Cod. de posthumis; et *abortio* l. 38. §. 5. ff. de poenis. Fit autem circa tempus pariendi, ut *Aborsus* circa tempus conceptionis, de quo vide Nonium. *Goth.*

AD LIBRUM II.

Bona. Per substantiam intellige οὐσίαν. Quidam *bona* a beando. Nam et veteres dicebant *benum* pro *bonum.* Vossius ab Aeolico ὀνός, ab inusitato ὀνή, vel ab ὀνέω, vel ὄνημι iuvo. Sed bonum a prisco *duonum*, ut a *duellum, bellum*, a *duis, bis.* Vide *duonum. Dac.* Adde l. l. 21. l. 39. init. l. 83. l. 182. ff. de verb. significat. *Goth.*

Bombitatio. Βόμβος Graecis vox apum. Inde *bombito, bombitatio. Dac.* Alii *Bombizatio*, alii *Bombisatio.* Et Glossis: *Bomuis*, βόμβος. Et βομβῶ, bombio. *Bombites* vero μύρμηκες. *Goth.*

Boare. Resonare, clamare. Plaut. (Amphitr. I, 1, 76.): *Boat coelum fremitu virum.* Et Ennius: *Clamore bovantes.* Inde Glossarium: *Bobantes*, βοῶντες. Lege: *Bovantes. Dac.*

Boarium. Cf. Georg. Fabricii Roma pag. 67.

Bocas. Boca dicitur et box, a Graeco βόαξ, βῶξ, ἀπὸ τῆς βοῆς, ideoque et Mercurio dicatus. Athen. libro VII. De piscibus vocalibus idem Athenaeus libro VIII. et ibid. Casaubonus. *Dac.*

Barrire. Glossarium: *barrit*, τρίζει, Ἐλέφας βοᾷ. *Scal.* Sed et Isidorus lingua Indica Elephantem *barro* vocari scribit. *Goth.* Nimirum a Sanscrita radice *bhri*, ferre, unde *bhara*, onus, ut *barro* iumentum proprie significet. Ceterum usitatum in lingua Sanscrita elephanti nomen est *ibhas*, unde Phoenices, per quos prima elephantorum notitia ad Graecos devenit, praeposito articulo fecere *el-ephas.*

Balaenam. Corruptus locus. Legendum suspicarer: *Balaenam, belluam marinam, ipsam dicunt esse, id est cetum.* Sane *pistricem* ineptissime hic legitur pro *pristim.* Quadrigarius: *Quinque pristes.* Virgilius (X, 211.): *Frons hominem praefert, in pristim desinit alvus.* Masculinum est πρίστης. Sed Romani et declinationem et genus mutarunt. *Scal.* Errat vir doctissimus. Ex veteribus enim constat dici *pistricem, pistrim*, et *pristim. Dac. Pistricem.* Alii *pristem.* Est autem *pristis* navigium a forma belluae marinae. *Esse.* Id est. *Goth.* Vide de h. l. Salmas. et Duk. ad Flor. III, 5, 16.

Bacchanalia. Per auctumnum de nocte celebrata, quibus viri nudi cum mulieribus itidem nudis, omnes pariter omnia membra pampinis et racemis impediti huc et illuc varia gesticulatione discurrentes inconditum carmen Baccho cantitabant, donec ebrii omnes procumberent. *Dac.* De Bacchanalibus Romae deprehensis ac sublatis cf. Liv. XXXIX, 8. seqq.

Basilica. Regum palatia, templa etiam et alia quaelibet loca, ampla et magnifice exstructa, ut ea quibus forum Romanum ornatum erat, ut Basilicae Iulia, Traiana, Portia, Sempronia cet. *Dac. Basilica*, locus in quo iudicia exercebantur, Fab. 12., adiunctus foro ut saepius, Vitruvius V. Huc facit. l. 83. §. 5. ff.

de verbor. obligat. Hinc viae basilicae, regiae. l. 2. §. ff. de verb. obligat. Theophil. §. item si. Inst. de leg. Aquilia. *Goth.*

Bovinatur. Bovinator, tergiversator. Gell. lib. XI, c. VII. *Ant. Aug.* Nusquam reperies hoc verbum pro conviciari. Bovinari enim est tergiversari. De quo satis alibi. Glossarium: *Bovinatores*, *θορυβοποιοί*, *θρύλλον ποιοῦντες*, *ἢ ταραχήν*. Glossae Isodori melius: *Bovinatores*, *inconstantes.* *Scal.* Vocabularium vetus: *Bovinator*, *convitiator*, *inconstans.* *Bovinari*, *convitiari*, *damnare*, *clamare.* Bovinari est tergiversari. Lucilius:

Hicce strigosu', bovinatorque ore improbu' duro.

A bove in arando strigante. Vide Gellium lib. XI, c. 7. *Dac.* Vide Nonium *Bovinatores.* *Goth.*

Bova. *Boa.* Crurum tumor. Lucillius:

Inguen ne exsistat, papulae, tama, ne boa noxit.

Glossarium: *Bor*, *ὁ τοὺς πόδας φλεγμαίνων.* Puto *Boa.* Nam et a morbo aegrotans ipse dici potuit, ut *Carcer*, qui in carcere est, et *Ergastulus*, qui in Ergastulo Lucillius: — — *Non ergastulus unus et alius iudicem Opposuit.* Idem: *ut nemo sententiam libere, quasi ergastulus, possit dicere.* Sic servus *Noxa* dicebatur, qui noxam fecerat. Unde *dedere noxam* dicebant veteres. Est etiam *Boa* morbus boum auctoribus rei rusticae. Glossario quoque *bova*, *νόσος βοῶν.* Sive *Boam* sive *bovam* scribas, nihil interest. *Scal.* *Boa* vel *Bova*, sic dicta quod bubulo lacte nutriatur, ut ait Plinius lib. VIII, 14. *Faciunt his fidem in Italia appellatae boae in tantam amplitudinem exeuntes, ut D. Claudio principe occisae in Vaticano solidus in alvo spectatus sit infans. Aluntur primo bubuli lactis succo, unde nomen traxere.* Mihi magis placet a magnitudine *boas* vel *bovas* dictas. Salmasius vero boam serpentem dictum putat a Graeco *δύης*, quod idem est ac *δύτης*. Aeoles Boeotii dicebant *βύτης*, inde *boa*, ut *φύπης* popa. *Δύης* et *δύτης* idem est quod *κολυμβητής*. Hesychius: *δύπτης*, *κολυμβητής*, *δύτης*. Dicebatur et *δύης* pro eodem, sic *ἀμμοδύης* et *ἀμμοδύτης*, idem, alterum genus serpentis. Qui Graece sciunt, norunt me verum loqui. Natricem eandem cum boa faciunt Glossae: *Natrix*, *ἔχιος εἶδος.* Ita scribendum. Boa vero pro tumore, qui ex labore viae in cruribus colligitur, aliam habet originem, sed aeque Graecam: *Δύη* est *κακοπάθεια*, *πόνος*, *ταλαιπωρία*, Aeolice *βύη*, Latine *boa.* Sic *δερτὺρ*, *βερβύρ*, verber; *δελφὺς*, *βέλφυς*, vulva; *κλάδα*, *κλάβα*, clava. Idem et *βύπτην* vocabant, quae aliis *δύπτης*. *Dac.* *Crurum quoque tumor.* Adde infra *Tama* et *Flemina.* *Goth.*

Batus. Glossarium: *Batis*, *εἶδος ἀκάνθης βοτάνης.* *Batum*, *πράσον.* Isidori Glossae: *Batis*, genus oleris. *Scal.* *Batus*, rubus, Graecis *βάτος*. Theocrit. Idyll. I. (32.):

Νῦν ἴα μὲν φορέοιτε βάτοι, φορέοιτε δ' ἄκανθαι.

Dac.

Bacrionem. Bacrio tamen et trulla eo differunt, quod ille vas aquarium, haec vero vinarium. Horat. Satir. lib. II. (3, 144.):

Qui Veientanum festis portare diebus
Campana solitus trulla, vappamque profestis.

Dac. Baccionem, alii Barrionem, alii Batrionem. *Bacario* Glossis *πορνοδιάκονος.* *Goth.*

Bacar. Glossarium: *Bavar*, *εἶδος ἀγγείου.* Lege: *Baccar.* Isidori Glossae: *Baccarium*, *vas aquarium;* quod hic dicitur, bacrioni vas simile. Idem est *bacar*, *bacarium*, et *bacario* seu *bacrio.* Isidori Glossae: *Bacario*, *orceoli genus.* Glossarium: *Baccario*, *πορνοδιάκονος*, meretricibus aquam infundens. Recte. Nam a vase ministri etiam dicti *baccariones*, *aquarii;* nam aquarii seu aquarioli *πορνοδιάκονοι* a veteribus dicebantur, ut superius annotavit Festus ipse. Utitur et Tertullianus, item Apuleius et alii. *Scal.* *Bavar* corrupte in Glossis. *Bacrioni.* Baccioni, alii batrioni. Vide *Bacrionem.* Alii *botryoni.* *Goth.*

Barathrum. Fortasse scripsit *βαρύς*, non *βαθύς*. *Scal.* Locus Athenis in immensam altitudinem depressus, in quem malefici praecipitabantur, ut Spartae in *Caiadas.* Sic dictus a *βαθύς*, profundus, vel ut legit Scaliger a *βαρύς*, gravis, molestus. Sed durum utrumque. Quare potius Martinium sequor, qui docet esse a Chaldaico *ber* puteus, et *ahar* lacus. Nam et berathrum, et berethrum dicebant. *Dac.* Cohaeret vocabulum cum vocibus *βάθρον*, *βέθρον*, *βόθρος;* atque ista omnia cum v. *βαθύς*.

Balaenae nomen. Haec glossa cum superiori *Balaenam belluam* in prioribus editionibus ita coniuncta est, ut unum efficiant articulum. De mutatione *ph* et *b* confer etiam similia alia, ut *Bruges* pro *Φρύγες*. Cf. Quinctil. I, 5.

Burrum. Eleganter homines ex potione rubentes ait *Burros* a veteribus dictos. Quod verbum in eodem sensu retinet Hispanica lingua. *Burraceos* enim vocant *ebriosos*, et vas vinarium *Burroceam.* Glossa-

rium: *Burrum*, *πυῤῥόν*, *ξανθόν*. *Scal.* Pro *burrus* saepe scribebant *byrrus*. Servius: *Pyrrhus a colore comae sic dictus, qui Latine byrrus dicitur.* Sic *Πυῤῥίας* nomen proprium apud Latinos veteres comicos *Byrrias* dicitur. Sic genus equi brevioris a colore Graeci *πυῤῥίχον*, Latini *burrichum* appellarunt. Unde nostrum *bourrique*. *Dac.* Vide supra in *Balaenae*. *Goth.*

Basiliscus. Plin. lib. VIII, 21. *Eadem et basilisci serpentis est vis. Cyrenaica hunc generat provincia, duodecim non amplius digitorum magnitudine, candida in capite macula, ut quodam diademate insignem. Sibilo omnes fugat serpentes.* Vide Solin. c. 20. *Alba quasi mitrula lineatus caput. Dac. Vel quod reliqua.* Festum sequitur Isidor. in originn. lib. 11. *Basiliscus Graece, Latine interpretatur regulus, eo quod rex serpentium, adeo ut eum videntes fugiant, quia olfactu suo eos necat. Dac.*

Barbaricum. Hunc clamorem *barritum* etiam vocant. Veget. lib. III. *Clamor, quem barritum vocant non prius debet exaudiri, quam acies utraque se iunxerit. Dac.* Alio significatu *Barbaricum* in iure sumitur. Nam barbaricum in l. 1. Cod. quae res exportari. l. 2. Cod. de commerciis; seu *βαρβαρικόν*, 19. Eclog. 1. c. 73. Barbarum solum ac minime Romanum. in l. 2. Cod. de Eunuchis. Natio barbara in l. unica de littorum et itinerum custodia. Ammianus 18. *visus in Barbarico miles. Goth.*

Breve. A *βραχύ*, mutato *χ* in *υ*, ut in *μαλάχη*, malva. *Dac.*

Brutiani. Videndus Gell. X, 3. *Ant. Aug. Brettiani* esset legendum, quia a Bruttiis quos Graeci *Βρεττίους* vocant, ductum est nomen. Nec aliter habent MSS. Livii, quam *Brettii*. *Ful. Urs.* Eleganter vetus Glossarium; *Brutiani, οἱ δουλικὰς τάξεις χρεωστοῦντες.* Non enim vocat *δούλους*. Eos Fulgentius ait *Gerones* dictos. *Congerrones*, inquit, *qui aliena ad se congregant. Unde apud Romanos Gerones Brutiani dicti.* Quod verum est. Nam *Gerones* sunt *χειρισταί, πρακτῆρες*, ut auctor Glossarii docet. Apud Plautum sunt *geruli*, in Truculento (II, 7. init.):

Ite hac simul muli aeris, damnigeruli, forasgerones
Bonorum hamaxagogae.

Atque haec est prima coniectura nostra de Brutianis geronibus. Sed ut ingenue fateamur, putamus potius dictos, quia gerones litterarum et publici cursores erant. Strabo (lib. V. fin. p. 251.): *τῶν δὲ Πικεντῶν ὑπῆρχε μητρόπολις Πικεντία. Νυνὶ δὲ κωμηδὸν ζῶσιν ἀπωσθέντες ὑπὸ Ῥωμαίων διὰ τὴν πρὸς Ἀννίβαν κοινωνίαν. Ἀντὶ δὲ στρατείας ἡμεροδρομεῖν καὶ γραμματοφορεῖν ἀπεδείχθησαν ἐν τῷ τότε δημοσίῳ, καθάπερ καὶ Λευκανοὶ καὶ Βρέττιοι κατὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. Scal.* Vide *Bilingues*. Quod se Annibali dedissent, hoc poenae iis a Romanis impositum, ut cursores essent et tabellarii. Vide Gell. X, 4. et Strab. extremo lib. V., qui non Bruttiis tantum, sed Picentinis etiam et Lucanis factum tradit. Inde etiam *Bruttii gerones* apud Fulgentium. Porro ab ultimis usque seculis victoribus is mos fuit, ut gentes devictas, quas penitus nollent exscindere, ad vilia servitia adigerent. Sic Iosue Gabaonitas, quos delere ei nefas erat propter sacramentum, aquatores fecit et lignarios. *Dac.*

Bruma. A brevitate dierum. Sic igitur ducenda etymologia: *Brevissimus, brevimus, brevima, breuma, bruma.* Varro lib. V. de L. L. (VI, p. 190. Sp.): *Dicta bruma, quod brevissimus dies est. Dac. Bruma* a *Βροῦμος* i. e. *Βρόμιος*, Bacchus, descendere videtur Scaligero in Coniectaneis pag. 166. quod illo tempore Festa Bacchi.

Brutum. Horat. *Quo bruta tellus.* Estque ex Etruscorum librorum doctrina, in quibus etiam eodem modo *bruta fulmina* dicebantur. *Scal.* Sed et *brutum* hebes et obtusum Nonio. (pag. 77. Merc.) *Goth.* Scaligero *brutus* a *βροτός*, aliis a *βρωτός*. Nobis coniunctum videtur cum Graeco *βλάξ*.

Brachium. Os ab humero ad cubitum. Graecis *βραχίων* a *βραχύ*, quod breve sit, si cum osse femoris conferatur. *Dac. Breviores*, breviora. *Goth.* A Sanscrita voce *bâhu* sive *vâhu*, quae *brachium* significat, descendit *πῆχυς*, a quo *βραχίων* et *brachium* cum levi varietate detortum.

Brassica. A *prae* et *seco*, *p* mutato in *b*, et *e* in *i*. Varro lib. IV. de L. L. (V. p. 106. Sp.): *Brassica ut praeseca, quod ex huius scapo minutatim praesecatur. Dac.* Cf. Scal. in coniectaneis pag. 166. qui docet *brassicam* dici a Graeco *πρασική*, quod sit hortulanum olus. Nam *πρασιά* notat areolam hortensem, unde et *pratum* nomen accepit. Hesychius: *Βράσκη, κράμβη, Ἰταλιῶται. Voss. in Etym.*

Bruttianae parmae. Vide *Parmulis*. *Dac.*

Bubinare. Glossae Isidori: *Buvinare, sanguine inquinare mulieris menstruatae.* Versum Lucilii sic legebat Franc. Douza:

Haec te imbubinat, et contra te imbulbitat ille.

Vel: *Te imbulbitat infans.* Imbulbitare autem est quovis stercore inquinare, non tantum puerili. Sed hic

Lucilii versum Festus explanavit, ubi de puerili stercore loquitur. *Dac.* Videtur sic potius legendus hic versus: *Haec te imbubinat, at contra te imbulbitat* — —. Ita ut antepenultima in v. *imbubinat* producatur.

Bucerum. Glossarium: *Bucerum*, γέννημα βιός. Lege: βοός. *Scal.* Eleganter Lucret. lib. V. (864.):

Lanigeraeque simul pecudes et bucera secla.

Et Ovid. lib. VI. Metamorph. (395.):

Lanigerosque greges, armentaque bucera pavit.

Gloss. Philoxeni: *Bucerum*, γέννημα βοός. Lege: *Bucerum seclum.* *Dac.* In meis glossis: *Bucerum*, vox inepta. *Bucerinae*, armenta. Et Nonio *Buceriae*, boum greges. Quid *Buceta*, dixi ad Varronem ex Gellio. *Goth.*

Bustum. Ab hoc inauspicatum genus avium *Ambustaneum* dictum putarim, quod circa *busta* versetur. Glossarium: *Ambustandus*, εἶδος ὀρνέου. Lego: *Ambustaneus.* Ut *Circanea* avis. Eaeque Ambustaneae aves dictae videntur, quae de busto seu rogo aliquid in tecta deferebant et incendium portendebant. Unde incendiariae aves in augurali disciplina. Servius in Fragmentis: *Sane bubo, si cuius aedes insederit et vocem miserit, mortem significare dicitur. Si autem de busto sudem ad tectum detulerit, incendum aedibus portendere.* Quin eandem Spinturnicem fuisse cum incendiaria, non dubito. Graeco enim nomine dicta est παρὰ τὸν σπινθῆρα, quod carbonem ex rogo aut ex altari in aedes inferret. Σπινθὴρ est strictura ignis. Neque vero praetermittendum, quod de *Ustrina* hic dicitur, separatam aliquando a sepulcro, aliquando coniunctam fuisse. Ideo hoc cavebatur a veteribus. Quin et lex monimentis applicabatur, ut licet notare in antiquis duobus saxis Romae: *HUIC. MONIMENTO. USTRINUM. APPLICARI. NON. LICET.* Item: *AD. HOC. MONIMENTUM. USTRINUM. APPLICARI. NON. LICET.* Vetus Glossarium: *Ustrina*, πυρκαϊά. *Ustrina*, καύστρα νεκρῶν. Servii Fragmenta: *Apparatus mortuorum funus dici solet; exstructio lignorum, rogus; subiectio ignis pyra; crematio cadaveris bustum; locus, ustrina; operis constructio, sepulcrum; inscriptum nomen memoriaque, monimentum.* Publicae autem ustrinae erant in exquiliis, inquit Acro. *Scal.* *Bustum.* Area soli in qua corpus crematur et sepelitur, unde et busta olim sepulcra dicta sunt. Vide infra in *sepulcrum.* Et Cicero in II. de legibus (cap. XXVI. ubi vide Goer.): *poena est si quis bustum, hoc est tymbon, aut monimentum violarit.* Locus, ubi corpora combusta sunt nec sepulta, *ustrina* dicitur. *Pyra* lignorum congeries. *Rogus* est, cum iam ardere coepit. Virgil. (Aen. XI, 185.): *Constituere pyras — — Ter circum accensos cincti fulgentibus armis Decurrere rogos.* *Monumentum* est lapidea structura sepulcro imposita, cui ad memoriam demortui quidpiam inscribebatur. Cic. I. Tuscul. (cap. 14.). Monumenta sepulcrorum ex vulgari scilicet saxo, aut ex marmore, quibus inciderentur laudes demortui, ut propagaretur eius memoria. *Dac.* *Ustrina.* Ea separabatur plerumque a sepulcro, idque sepulcri tabellae indicabant. *Goth.*

Buteo. Accipitris genus. Quae subiungit Festus, ea refellit Vossius. Nam cum avis timidissima sit, cum accipitre congredi non audet; nedum illi cibum eripiat, nec vastitatis caussa est, cum sit boni ominis, ut patet ex Plinio, qui et familiam ex eo cognominatam dicit, cum prospero auspicio ducis in navi sedisset. *Dac.* Vide supra *Alites.* *Goth.*

Buccina. Lege: *Graeci Bucanen.* *Scal.* A Graeco βυκάνη, ut optime correxit Scaliger, a similitudine soni, quia *bou, bou* canit; ut sentit etiam Varro lib. IV. de L. L. Etiam buccinator a vocis similitudine et cantu dicitur. *Dac.* *Buchianon.* Alii *Buchia*, alii *Bucanen.* *Goth.*

Bulimam. Lege *Bulimum.* Ego id πάθος invenio Furcillam dictum, a vetere collectore Glossarum. *Furcilla*, βούλιμος, ὁ μέγας λιμός. In Isidoro: *Curcilla, oppilago.* Et contra: *Oppilago, curcilla.* Quod ait de particula βου, miratus sum a Iustiniano imperatore βουπόνηρον compositum esse. Novella VI. βουπόνηρον πορείαν. Porro βούπαιδα dicebant, quem Latini *Catulastrum.* Glossarium: *Catulaster*, βούπαις. Aliae Glossae: *Catulester*, pupa, pupula, πάλληξ. *Catulastros* vetus est lectio apud Vitruvium libro VIII, 4. Quod a nobis admodum adolescentibus olim animadversum fuit. *Scal.* Corrige cum Scaligero *Bulimum*, Graece βούλιμος, a particula epitatica βου, a bovis magnitudine, unde βουλιμία, βούπεινα, βούγαιος, βούγλωσσος, βούπαις, βούσυκον. Et alia multa. *Dac.*

Bubleum. Theocrit. Eidyll. XIV. Byblini vini facit mentionem. *Ant. Aug.* Et *Bublinum.* Graece βύβλινος. Theocr. Idyll. (XIV, 15.):

— — — — Ἀνῷξα δὲ βύβλινον αὐτοῖς
Εὐώδη τετόρων ἐτέων.

Dac. Alii *Biblinum*; βεύβλινος. Hesiod. (Opp. D. 589.) *Goth.* De orthographia vide interpp. ad Theocr. l. c.

Bucephalus. Contra Festum Scholiastes Aristophanis (ad Plut. 874.), οὐ γάρ, inquit, βουκεφάλους ἵππους καλοῦμεν διὰ τὸ μορφὴν τοιαύτην αὐτοὺς ἔχειν, ἀλλὰ διὰ τὸ οὕτως ἐγκεχαράχθαι, ὡς καὶ Ἀλεξάνδρου

τοῦ Μακεδόνος ὁ ἵππος ἦν. Idem Arrianus, vel quod notam candidam in capite habuerit, equus Alexandri ipse totus niger. Sed verum est ita dictum fuisse, quia Thessalus esset herbamque boucranion inustam haberet. Ita enim generosos quosque equos suos inurebant Thessali. *Dac.*

Benna. De hoc alibi. Glossarium: *Benarius, σκηνάρχης. Scal.* Vox Belgica *banne*, quae corbem significat et vehiculum vimineum quadratum, duabus rotis volubile. Quin et apud eos hodie genus carri itemque apud Helvetios *ein benne* vocatur. A *benna combennones.* Et in Lexico Latino-Graeco: *Combennit, συμβαστάζει. Dac.*

Bessem. Videtur scribendum: *compositio sit,* deletis verbis: *bessis ex triente;* quae videntur adiecta. *Ful. Urs. Bes.* Inepta etymologia, et morosa. Prius *Des* dicebatur, ut *duonus*, bonus, *duellus*, bellus. Auctor Varro. (Lib. V, 173. Sp.) *As* ita in partes suas secatur vel tribuitur, ut ab uncia ad octo fiat partium incrementum; ab octo ad duodecim fiat deminutio. Cum ergo ad octo perventum est, tunc de asse deminuendum in ratione partium ineunda. Non enim, ut ante, *quadrans, triens, semis* dicitur, quae unciarum adiectione incrementum capiunt; sed deest uncia, deest sextans, deest quadrans, i. e. *deunx, dextans, dodrans.* Ergo ab octo de asse deminuitur, unde *Des dessis* dictus primum a veteribus. Et haec est vera etymi ratio. Varro (l. c.) in enumeratione assis partium, postquam ad septuncem pervenit, *Reliqua,* inquit, *obscuriora, quod a deminutione. Et ea quae deminuuntur, ita sunt ut extremas syllabas habeant, ut a duodecim, una dempta uncia, Deunx* cet. Sed Festus eandem ponit etymologiam in besse, quam Graeci *ἐν διμοίρῳ.* Nam et *δίμοιρον* dictum, quod duas portiones, hoc est, duos trientes habet. Sed Graeci in assis distributione, quam posterioribus temporibus *οὐγκιασμὸν* vocarunt, aliam rationem sequuntur. Ita enim numerant, ut post trientem adiiciant tantum unciam. Ut *triens uncia*, hoc est *Quincunx; semis uncia*, hoc est *Septunx.* Deinde iam altero triente facto, quem *μοῖρον* vocant, *δίμοιρον* dicunt. Ita autem numerabant ultimis temporibus: *δωδέκατον, ἕκτον, τέταρτον, τρίτον, τρίτον δωδέκατον, ἥμισυ, ἥμισυ δωδέκατον, δίμοιρον, δίμοιρον δωδέκατον, δίμοιρον ἕκτον, δίμοιρον τέταρτον, λίτρα.* Tria enim tantum hic variant: primus triens, qui simplici accessione unciarum progreditur; alter triens, compositus vel ex se vel ex uncia, vel ex semisse et uncia; tertius triens, qui ex se et augmento unciarum compositus est. Et iterum repetit ordinem primi trientis uncia, sextans, quadrans. Nam se componit cum illis *Besuncia, bessextans, besquadrans.* Ut non dubitari possit, quare *δίμοιρον* Graeci vocarint. Cum possent aliter facere, et a tribus quadrantibus Dodrantem potius, quam a duobus trientibus *bessem. Scal. Unciae octo.* Id enim bes. l. 12. 8. ff. mandati. Inde socius ex besse l. 76. ff. pro socio. Et besses usurae, quoties octavo anno usurae sortem exaequant. l. 26. versiculo super usuris. — Cod. de usuris. — *Fiat,* sit. — *Bessis ex triente.* Quibusdam haec videntur esse dispungenda. — *Triens,* trientis. *Goth.*

Bellum. A belluis vult Festus. Sed belluae potius a bello. Prius dicebatur *duellum*, inde bellum. Quinctilian. lib. I, 5. *Sed B quoque in locum aliarum dedimus aliquando, unde Burrus, et Bruges et Balaena. Nec non eadem fecit ex duello bellum. Unde duellios quidam dicere bellios ausi. Dac. Bellum a belluis.* Imo a *duello*, ut Varro scribit lib. VI. (VII. pag. 335. Sp.) Vel a *βέλος*, ut a praelio differat. Vide Nonium. (p. 437. Merc.) *Goth.*

Barium. In Apulia, distans a Brundusio DCC. stad. Piscosum vocat Horat. Sat. V, libri 1. (v. 96.): *Postera tempestas melior, via peior ad usque Bari moenia piscosi.* Insula *Bara*, de qua hic Festus, *Pharon* existimavit esse Ortelius. Ea hodie *S. Andrea*, ni fallunt tabulae. *Dac.*

Brundisium. Imo *Βρεντήσιον* seu *Βρεντέσιον;* prius *Βρέντη* dictum videtur. Idque esse antiquum nomen eius oppidi, quod significat lingua Cretensium *cervum. Scal.* Nullibi hodie *Brendam* apud poetas reperies. Sed omnino rescribendum *Brendum*, vel *Brentium;* Brundisium enim dictum, quod portus habeat cervi cornua referentes, quem Messapii *βρένδον* et *βρέντιον* vocant. Hesychius: *Βρένδον ἔλαφον.* Vide Strabonem lib. VI. et Eustath. ad Homer. pag. 1409. Stephanus autorem huius etymologiae citat Seleucum in Glossis. *Dac.*

Beneficiarii. Emendabat Salmasius: *Qui muneribus vacabant beneficio.* Sed quia per beneficium imperatorum vacabant muneribus, legendum est potius: *qui vacabant munere ducis beneficio.* Illa *munere ducis,* obliterata syllaba *du*, *munerecis*, in *muneris* postea corrupta. Beneficiarii iidem, inde et *immunes* dicti. Ut contra munifices, qui munus obibant, ut fossas, vallum struerent, excubias et stationes obirent. Aliaque id genus. *Dac. Beneficiarii.* De quibus vide l. ult. ff. de iure immunitatis. Novell. 13. *Muneris beneficio.* al. munere beneficio. *Munifices.* munifici. Dixi ad l. 18. ff. de verb. sign. *Reipublicae.* alii publice. *Goth.*

Benignus. Ridicule Festus. Benignus a *benus*, ut dicebant pro *bonus.* Ut Apello Apollo. Benus

benignus, ut malus malignus. Benignus liberalis et largus; malignus illiberalis et parcus. *Dac.* *Benignum* in iure *aequum* et *bonum.* l. 5. ff. de legat. 3. *Goth.*

Bellona. Huius rei penitus ignorata ratio exstat apud vetustissimum interpretem Virgilii, qui est penes Danielem nostrum. *Post tertium*, inquit, *et tricesimum diem, quam res repetissent ab hostibus, Feciales hastam mittebant. Denique cum Pyrrhi temporibus adversum transmarinum hostem bellum Romani gesturi essent, nec invenirent locum, ubi hanc solennitatem per Feciales indicendi belli celebrarent, dederunt operam, ut unus de Pyrrhi militibus caperetur, quem fecerant in Circo Flaminio locum capere, ut quasi in hostili loco ius belli indicendi implerent. Denique in eo loco ante aedem Bellonae consecrata est columna. Varro in Caleno ita ait: Duces cum primum hostilem agrum introirent, ominis caussa prius hastam in eum agrum mittebant, ut castris locum caperent. Scal. Bellona.* Glossarium: *Bellona*, Ἐνυώ, Ἐριννύς, θεὰ πολεμική. *Dac.* *Columella.* Parva columnula. Nam antiqui scribebant *columa*, unde recte *columella.* Quinctil. I, 8. *Et columa, exempta n littera, et Consules geminata s littera Coss. legimus. Idem. Supra quam hastam.* Servius ad illud lib. IX. Aeneid. (IX, 53.):

— — — *Et iaculum intorquens emittit in auras*
Principium pugnae.

docet, cum bellum indicere vellent Romani, Feciales hastam ferratam, aut sanguineam praeustam ad fines eorum misisse, post tertium et tricesimum diem, quam res repetisset pater patratus. (Vide locum Servii supra a Scaligero citatum.) Unde discimus, non in omnibus bellis hastam super eam columnam iecisse Romanos, sed tantum cum deerat vere hostilis locus. Atque hunc morem procul dubio nobis apertius Festus explicaverat, nisi verba eius nobis mutilator barbarus invidisset. Porro Pub. Victor in descriptione Urbis, in regione IX. *Aedes Bellonae versus portam Carmentalem. Ante hanc aedem columna index belli inferendi. Dac.*

Bidental. Apage sis illa verba: *Quoddam templum.* Nunquam enim doctissimus Festus ea scripsit. Verba sunt barbari mutilatoris. Festus ita scripsit: *Bidental dicebant, quod in eo bidentibus hostiis sacrificaretur.* Quis enim nescit, bidental omnem locum esse, qui de coelo tactus est? Tantum abest, ut templum duntaxat dici debeat. Glossarii auctor recte exposuit: *Bidental*, τόπος κεραυνοπλήξ. Quin Persius ipsum hominem κεραυνοπλῆγα bidental vocat (2, 27.): *Triste iaces lucis evitandumque bidental.* Artemidorus libro II. Ὁ κεραυνὸς τὰ ἄσημα τῶν χωρίων ἐπίσημα ποιεῖ, διὰ τοὺς ἐνιδρυμένους βωμοὺς, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς γινομένας θυσίας. De Bidentibus alibi diximus in Coniectaneis. (Pag. 43. ad Varron. pag. 26.) Glossarium: *Bidentis*, διετὴς ὄϊς, ὄροντα πρόβατα, lege: διόδοντα πρόβατα. *Bidentes*, ἐπὶ τῶν προβάτων, διὰ τὸ διόδοντα εἶναι. Graeci *bidental* vocant ἐνηλύσιον. Glossae Graecorum: ἐνηλύσια, τὰ κατασκηφθέντα χωρία. Nam σκηπτός, fulgur. Porro de bidentibus abunde diximus in Coniectaneis. Bidentes sunt, quas μετάσσας Homerus vocat, quae neque agnae sunt, quia illae nondum dentes ediderunt, neque adasiae, quia iam eiecerunt. A quo λειπογνώμονας oves vetulas vocant Graeci. *Scal. Bidental.* Locus sacro perculsus fulmine, qui bidente ab aruspicibus consecratur, quem calcare nefas est. Vetus interpres Persii: *Bidental* a bidente, quod bidentibus ovibus expiabatur. Scaliger haec duo verba: *quoddam templum*, quasi barbari mutilatoris respuit, quod bidental diceretur quivis locus de coelo tactus. Sed frustra est Scaliger. Nam cum a bidente bidental dictum constet, constat etiam, non prius dictum, quam a bidente fuerit expiatum et consecratum. Ergo *templum quoddam* iure dicitur, id est, locus religionis causa muro, palis, fune aut simili re clausus septusque. Et revera ut in libris fulguralibus Tagetis et aliorum Etruscorum continetur, Aruspex pura veste indutus bidente locum expiabat, consecratum sepiebat, quia calcari nefas erat. Et hic Festus egit de prima origine vocis *bidental.* Postea vero fieri potuit, ut bidental diceretur quivis locus fulmine tactus, qui bidente non fuerit expiatus, nam et Persius hominem etiam bidental vocavit. Sed non ideo verba Festi sic temere mutilare debuit vir doctissimus. *Dac.*

Bidentes. Nonius (pag. 53. Merc.) tamen hoc etymon reprehendit. *Goth.*

Biseta. Bisaenum vocat Glossarium: *Bisaenus*, χοῖρος ἐξαμηνιαῖος. Et tamen non video, quomodo *Bisaenus*, vel Bisenus sit ἐξαμηνιαῖος. Idem est apud eundem auctorem: *Bibilles*, δίμαλλοι. Et: *Bicerres*, δίμαλλοι, δίκροσσοι. Vide ipsum Festum in *Disulcus. Scal. Biseta.* A *bis* et *seta*, quod ex utraque parte setas habeat. Quod tum incipit, cum sex menses nata est. Unde eleganter Glossarium: *Bissetus*, χοῖρος ἐξαμηνιαῖος. *Dac. Biseta.* Vide infra *Dissulcus.* Alii legunt *Bisaena. Goth.*

Bignae. *Bignus* pro *Bigenus*, eodem modo dictum, quo *Privignus* pro *prigenus.* Nam *Pri* pro *Prae* dicebant, ut *Pridie. Scal.* Infra *quia bis una die natae sunt.* Rescribendum: *quia binae una die natae sunt. Dac.* *Bignae.* id ita effertur, ut *prignus* pro *privignus. Goth.*

Bigenera. Docti viri putant aliquid mutandum in *cicur sus;* quod quare sibi persuadeant, non video. *Scal.* *Cicur sus.* Recte. Est autem *hibris* Latinis. *Goth.* Non est dubium quin cum Cod. Lips. legendum sit: *Hibris ex apro et scrofa domestica*, omissis verbis: *cicur sus.*

Blaterare. Βλάξ. Glossarium: *Blanx*, *εὐήθης.* Legendum *Blax.* *Scal.* Stulte loqui et inaniter. Plaut. Aulul. (II, 3, 1.): *Ubi tu es, quae blaterasti* (editur nunc: *deblaterasti.* L.) *iam vicinis omnibus.* Blatero a *blatio*, quo usus est Plautus in Amphitr. (II, 3, 79.): *Qui, malum, intelligere quisquam potis est, ita nugas blatis.* Blatio a βλάξ, piscis nihili, unde per Metaphoram *blax*, fatuus, stultus. *Dac.* Vide Nonium in *Blatterare* et *Blattis.* (pag. 44. 78.) *Goth.* Adde Fulgentium pag. 561. Mercer. Cf. etiam Doederlin. Synonym. III, pag. 78.

Balatrones. A bullis, sive ballis balatrones. Vel a βάλλειν, iacere, quaecunque de coriis resecantur et iaciuntur. Unde balatrones homines nihili cet. Quanquam verosimilius est, balatrones convicium fuisse in eos, quos abominabantur, et barathrones potius dictos, tanquam dignos, qui in barathrum Atheniensium more deiicerentur. Sed haec omnia vere nugae sunt. Balatro vox est adhuc omnibus ignorata, et in qua exponenda aeque falluntur cum veteres tum recentes. Est enim mere Graecum *balatro* et a *balneis* tractum. Ut a καλέω, καλέσω, καλιστρῶ, sic a βάλλω, βαλῶ, βαλίζω, βαλάζω, βαλάστρω, βαλάστρων, balastro, balatro, et balastrum. Glossae Isidori: *Ballastrum*, *balineum.* Erat igitur *balatro* aquariolus, qui in domo lenonia meretricibus lavantibus ministrabat in aqua aggerunda, βαλλάς indidem dictus et βαλλίων. Et quia homines sordidi et viles huic ministerio operas suas locabant, inde factum, ut homines quilibet impuri et nequam balatrones dicerentur. Possit etiam et alia ratio huius nominis inveniri, et fortasse verior, ex eadem tamen origine; nam βάλλειν et βαλλίζειν absolute dixerunt veteres Graeci pro ὀρχεῖσθαι saltare. At a βάλλειν Latini fecere *ballare.* Glossae Graecolat. βαλλίζω, *ballo.* Unde nostrum *bal*, *balet.* A *ballare ballator*, saltator, per transpositionem *balatro.* Quare apertum est, cur cum mimis balatrones coniungat Horatius (Serm. I, 2, 2.): *Mendici, mimae, balatrones, hoc genus omne.* Et cur etiam balatrones dicti homines, non quisquiliae. *Dac.* Hinc Galli *bellistres.* *Goth.* Interpres vetus ad Horatii locum a Dac. laudatum ita disputat: *Balatrones luxuriosos ac perditos vocat, a Servilio Balatrone, cuius in secundo libro meminit. Ex huius autem vitae nomine similis vitae homines balatrones sunt appellati, a balatu fortasse dicti, quae vox intorta est et ridicula. Legitur et barathrones, qui bona sua devorando quasi in barathrum mittunt. Iidem et blatrones proprie dicti sunt, a blatiendo, id est, vaniloqui.* — A *balatronis* voce est, quod homines nequam Italis *balatroni* et Gallis *belitres* dicuntur. *Voss. in Etym.* Est a Sanscrita voce *bâla* puer, et *bâliça* stultus. Cf. tamen Doederlin. Synon. III, p. 78. seqq.

Bilbit. Glossarium: *Bilibit*, ἐπισκιασμὸς φωνῆς. *Bilbit*, βομβύζει. *Scal.* Vox ad imitationem strepitus, quem edit aqua vel vinum, cum per angustum phialae collum funditur. *Bilbere* Graeci dicunt βομβύλλειν et βομβύζειν. Inde *bombylium.* *Dac.* *Bilbinus* εἶδος ἀγγείου. Gloss. *Goth.*

Blitum. Plaut. Pseud. III, 2, (26.): *Apponunt, rumicem brassicam, betam, blitum.* Inde fatui *bliteі.* Plaut. Trucul. IV, 4. (init.): *Blitea et lutea est meretrix nisi quae sapit in vino ad rem suam.* Blitum autem non est a βλάξ, sed a βλίτον. Hesychius: βλίτον, λαχάνου εἶδος. Schol. Aristoph. βλίτον μωρὸν εἶναι δοκεῖ λάχανον. Et fortasse βλίτον a βλητὸν, abiiciendum. *Dac.* Vide Nonium in *Blitea.* (p. 89.) *Goth.*

Bardus stultus. Βραδύς, βαρδύς. Cui contrarium ὠκύς velox. In versu Caecilii: *Nimi' audacem* cet. *Dac.* Vide Nonium in *Bardum* (pag. 10. Ed. Merc.) Glossis *Barburra*, ἄφρων, ἀνόητος, ματαῖος. Iisdem tamen *Bardus*, βραδύς, ἀναίσθητος, ἄφρων. *Goth.* Versus Caecilii est senarius iambicus. Deest una syllaba vel duae initio.

Bardus Gallice cantor. Lucanus lib. I. (447.) Qui cum alio loco non referatur a Festo, suspectum hunc facit. *Ant. Aug.* Vide Strabonem lib. IV. (p. 197.) et Ammian. Marcell. lib. XV, (9.). Bardi fortia virorum illustrium facta heroicis composita versibus cum dulcibus lyrae modulis cantitarunt. Est autem vox Gallica, hodieque, ut recte observavit doctissimus Vossius, Britannis *Bard* dicitur qui versibus pangit facta illustria. Et vetus Celtarum lingua eadem fuit, quae Britannica. *Dac.* Cf. Forcellini lexicon s. v. Adde Scal. in coniect. p. 122.

Belutus. Malim *belluatus*, ut *belluata tapetia*, quae belluas referunt; sed legendum *belluus.* Glossae Isidori: *Belluus*, *moribus belluarum.* *Dac.* *Bellutus.* Bestiae similis. Hinc tapetia, quae intexta animalia habent, ζωωτά, belluata Plauto in Pseudolo (I, 2, 14.). Unde videtur hic legi posse *belluatus.* *Goth.*

Beneventum. Omnibus nota est caussa nominis in *Benevento* mutandi. Nemo tamen vere antiquam appellationem reddidit. Nam de Maloetio nugae. Sed veteres prius sine dubio dixerunt *Μαλόεντα*, ut *Σιπόεντα*, Sipuntum, *Ὀπόεντα*, Opuntum. Sic ergo *Μαλόεντα*, Maluntum et Malventum. Ut Auruncum et

Averruncum. Prius siquidem dixerunt Sipuentum, Opuentum, Maluentum. Sic *ὑδρόεντα*, Hydruntum: quamquam et ipsum dixerunt *ὑδροῦντα*, ab *ὑδροῦς*, ut est apud Stephanum. Sed sic semper ex *ὑδρόεις* contractum. Quod proprium est Dorum idiomatis, a quibus Tarentini et magna pars Graeciae. Sic enim et *τιμᾶντα* et *αἰγλᾶντα* pro *αἰγλήεντα, τιμήεντα.* *Scal.* *Beneventum.* Pelignorum in Samnitibus oppidum. Ridiculum est *τὸ μαλοίτιον*, de quo hic Festus; sed fortasse scripserat *μαλόεντον.* *Μαλόεντος* a *μαλόεις*, quae Aeolica vox est *ἀπὸ τῶν μάλων*, hoc est *μήλων*. Apuliam enim ovibus et lana nobilem esse, quae Appula dicebatur, satis notum est. Hinc *μαλόεις* urbs illa, quam ibi condidit Diomedes; *ὁ Μαλόεις, τοῦ μαλόεντος.* Aetoli vero more suo *ὁ μαλόεντος, τοῦ μαλοέντου.* Nam ex genitivo casu aliorum suum nominandi faciebant, ut *ὁ μάρτυρος, τοῦ μαρτύρου, ὁ μάκαρος, τοῦ μακάρου.* Salm. in Solin. *Dac.* Vide infra *Segesta.* Livium IX, 3. Plin. lib. III. c. 11. et Stephanum de urbibus. *Ant. Aug.* *Melioris ominis.* vid. infr. *Romam* et *lacus Lucrinus;* et quae scripsi ad Novellam 28. c. 1. *Μαλοίτιον. μαλοέτιον:* alii *μαλεβέντον.* *Goth.*

Bulgas. Adhuc Galli nomen retinent, sed *ὑποκοριστικῶς* *Bulgetas.* Sunt autem risci scortei. *Scal.* Ita sacculos pellaceos, crumenas veteres appellarunt. Lucil.:

Cui neque iumentum est, nec servus nec comes ullus.
Bulgam, et quicquid habet nummorum, secum habet, ipse
Cum bulga canat, dormit, lavit, omnis in una
Spes homini bulga, hac devincta est cetera vita.

Vocabulum Gallicum, quod Festus intelligit, est *bouge*, et diminutivum *bougette.* Et Latinos a Gallis vocem *bulgam* accepisse creditum est. Sed melius Vossius, qui ab Aeolico *βολγὸς* pro *μολγὸς* deducit, nam *μολγὸς, βόειος ἀσκός.* *Dac.* Vide Nonium in *Bulga.* (p. 78. Ed. Merc.) Gall. *bouges* et *bougetes.* *Goth.*

Bovem bidentem. Vide *Ambidens.* *Dac.*

Bellicrepa saltatio. Gloss. Isidori: *Bellicrepa quoddam genus ludorum cum armatis.* Lege: *bellicrepa saltatio.* Ea Graecis *ἐνόπλιος ὄρχησις.* A Romulo institutam dicit Festus, sed ante Romulum eam Curetes exercuerant. Callimach. et alii. Vide *Salios.* Haec eadem fuit, quae Cretensium pyrricha, nisi quod ista gravior. *Dac.*

Bilingues. Lego *Brutiates*, non *Brutates.* *Βρετιάται.* Apud Porphyrionem tamen veterem Horatii interpretem legitur *Brutaces*, in eum locum: *Canusini more bilinguis* (Serm. I, 10, 30.). Bilinguis, inquit, dicitur, quoniam utraque lingua Canusini usi sunt, sicut per omnem illum tractum Italiae, quem ex maiori parte Graeci incoluerunt. Ex quo magna Graecia nomen accepit. Ideo ergo et Ennius et Lucillius *Brutaces bilingues* dixerunt. Ita enim ex veteri codice emendandus ille Porphyrionis locus. In quo vides eadem, quae hic scribit Festus. *Scal.* *Brutates* legitur apud Ennium lib. 8. Sat.:

Brutates . . . . *bilingues.*

Brutates autem iidem qui Bruttii in inferiori parte Italiae, qua Siciliae contigua est, a Lucanis orti et ab iis etiam dicti *Bruttii*, quod ab eis defecissent. Lucani enim *Bruttios* vocabant apostatas et fugitivos. Strab. lib. 6. (p. 228.) et Diodor. Sic. lib. 16. Hinc glossarium: *Brutiani, οἱ τὰς δουλικὰς τάξεις χρεωστοῦντες.* Vide *Bruttiani.* *Dac.* *Bilinguis* glossis *δίγλωσσος.* *Goth.* *Brutates* Brutiates. *Idem.*

Bitienses. A bitiendo, de quo in Coniectaneis. (p. 161.) Dicebatur idem et *Baetere*, seu *Betere*, et *Bitire.* Glossarium: *Baesis προσέλθης.* Lege: *Baetis.* *Scal.* A verbo *bito* pro *beto*, id est *eo.* Varro (apud Non. p. 77.): *Mulierem foras betere iussit.* A *bito* igitur *bitio*, unde *bitienses*, qui peregrinatur assidue. *Dac.* Vide Nonium v. *Betere* (pag. 77. ed. Merc.). Alii legunt *Betare:* alii a betere *Betienses.* *Goth.*

Baiulos. A baiulando, id est ferendo; quo usus Plautus Asinar. (III, 3, 70.):

Ego baiulabo, tu, ut decet dominum, ante me ito inanis.

Dac. Vide Nonium in *Baiulare.* (p. 79. ed. Merc.) adde l. 235. ff. de verb. signif. 5. Gell. 3. (V, 3, 2.). Baiolator Glossis, *βαστακτής.* *Baiulatio, βασταγμός.* iisdem *Beolat, βαστάζει.* *Goth.* *Baiulus* et *Baiulo* haud dubie descendunt a Sanscrita voce *bhri*, unde *bharas* onus, unde *baro*, iumentum, et priscum verbum *baro* fero. Cf. Doederlin. Synon. I, 151.

Bellarium. Puto legendum: *Bellarium et bellaria, res bellas appellabant.* Sane Latini Bellariorum nomine accipiunt, quae Graeci *ὡραῖα* vocant, hoc est cupedias. Nam *ὡραῖος* bellus, et pulcher. Unde et pulchralia eadem dixit Cato in ea, quam habuit de fundo oleario (ap. Festum v. *Pulchralibus.*): *Pulchralibus atque cupediis;* et res bellas pro cupediis Terentius in Adelphis (IV, 2, 51.): *Atque unum quidque quod erit bellissimum Carpam.* *Friandises*, Galli. Graeci etiam *τραγήματα;* neque solum esculenta, sed et poculentorum delicias. Nam et *Liberi bellaria* dicebant. *Scal.* Perperam; legendum, quod et viris doctissimis

placuit *res aptas epulis appell.* *Dac.* Graeci *τραγήματα:* unde Gallicum vocabulum *dragées.* *Idem.* Alii legunt *res bellarias appellabant;* alia significatione *bellaria* sumuntur apud Gellium 13. c. 11. et Glossis *Bellaria, τραγήματα.* *Goth.*

Bellitudinem. *Verrius*, Varus. *Goth.*

Boiae. Boia proprie collare. Veteres Glossae: Boia, κλοιός; et *Inboio*, κλοιὸν περιτίθημι. Saepius in veteribus historiis Martyrum manuscriptis legitur, ut: *Tolle boiam de collo meo.* Non mediocriter errat Brodaeus (l. 2. Miscell. c. 10.), qui *Boiam* eandem cum *Taurea* facit; cum Taurea sit scutica. Hesychius: μάραγνα, μάστιξ, ταυρεία. Et: μαράγνᾳ, τῇ ταυρείᾳ. Artemidorus de carnibus bubulis, quod non bonum sit videri in somnis eis vesci, praesertim servis: δούλοις δὲ βασάνους (σημαίνει) διὰ τὸν ἱμάντα, καὶ τὴν ταυρείαν. Allusit Plautus (Capt. IV, 2, 108.): *Boius Boiam terit.* Nam Boiam accipiendum pro collari, cum tamen, qui hoc dicit, vellet accipi, tanquam si dixisset ipsum Gallum cum Galla cubare. Notum enim Boios esse Gallos. Et Glossarium: *Bosbuc*, *Βωτέγεροι*, ὥς οἱ Γάλλοι. Scribe: Bos, Βοῦς; Boi, ἑτεροίως οἱ Γάλλοι. *Scal.*

Botulus. Glossarium: *Botulus*, φύσκος. *Bolos* hic prima longa accipiendum, per bolos enim farciebantur. *Scal.* Lucanica carnis suillae bolis farta. Unde et nomen, ut vult Festus. Sed repugnat quantitas. *Bolus* enim primam producit; *botulus* vero et per diminutionem *botellus* eandem corripit. Quare optime Vossius a βοτὸς, cibus, vel a βύταλον, *farcimen.* *Dac.*

Blennos. Plaut. in Bacchid. (V, I, 2.) *Ant. Aug.* Proprie, quos vulgo dicimus *morveux.* Nam *blenna* est μύξα, *morve.* *Dac.* Cf. Doederlin. Syn. III, pag. 80.

Binomius. Lege: *Binominis.* *Scal.* Ut *cognominis;* sed et *Binomius* rectum erit e Graeco διώνυμος. Glossae: *Binomius* διώνυμις. Leg. διώνυμος. *Dac.*

Barbari. Plaut. in Milite (II, 2, 56.): *Nam os columnatum poetae inaudivi esse barbaro Quoi vivi custodes semper totis horis accubant.* Idem in Asinaria (prolog. 11.): *Marcus vortit barbare.* Locum Apostoli ex epist. ad Rom. 1. (v. 14.) nemo credat Festi fuisse, sed Pauli, qui Epitomen confecit. *Ant. Aug.* Sed non Graeci tantum barbaros vocabant exteros, Romani etiam omnes praeter Italos sic vocabant, et quicquid alienum erat imperio Romano, *Barbariam*, et *Barbaricum.* Sic et Aegyptii omnes eos, qui ipsorum lingua non uterentur. *Dac.* In iure barbari sunt, qui imperio Romano non parent. l. 6. in fi. ff. de bonis damnatorum l. 5. 6. ff. de re militari l. 26. Cod. de Epis. l. 2. cod. quae res exportari. l. 9. cod. de re militari. Inde *Barbaricum*, de quo proxima dictione infra. *Goth.* *M. Attius*, Plautus; scilicet in Asinaria. *Idem.* In edit. Festi Dacer. scilicet verba *barbarum dixit* sequuntur haec, quae in nullo cod. et nulla edit., quas quidem noverim, reperiuntur: *et de se quum transferret fabulam ex Graeco dixit. M. Attius vertit barbare.*

Bellule. A bene, benule, belle, bellule. *Dac.* Locus Plauti inter fabulas, quas nos habemus non reperitur. Vide Forcellini Lexicon s. v. *L. Bellule;* belle. Vid. l. 4. ff. de usu l. 4. in fin. ff. quibus. l. 53. in fin. ff. de legat. 2. l. 9. ff. de operis novi nunt. l. 2. ff. de suis l. 2. ff. ad Senatus c. Tertull. *Goth.*

Burranicum. A burro, id est rufo. *Dac.*

Buttubata. Ut nugarum facilis et obvia materia, ita nomina multa a veteribus excogitata, ut *Buttubata*, a puerorum vocibus, quas primas in infantia discunt, Bu, Tu, Ba, Ta. Bu, est bibere; unde *bua* potus; et *vinibuae* Lucillio ebriosae. Varro in Caton. de liberis educandis: *Cum cibum ac potionem buas, ac papas vocent; matrem, mammam; patrem, tatam. Ba*, est papa. Unde Plautus (Epid. V, 2, 61.): *Tum puero dandum, quod papet. Ta*, est appellatio *Tatae. Tu*, etiam appellatio cibi, unde *Tubuccinari* factum, pro manducare. Idem et *Titia.* Glossarium: *Titia*, κρέα νηπίων, ὃ λέγουσι. Sed praestat *Ba*, pro *Ma*, hoc est mamma dictum, ut facilis est lapsus a B ad M. *Buttubata* ergo, quasi *Buttumata.* Sunt et aliae appellationes nugarum. *Hettae, lire lire, nauci, gerrae, apinae*, quod est detortum ab ἀφάνναι, quod fuit ignobile oppidum. Stephanus: Ἀφάνναι, χωρίον Σικελίας, ἄσημον. ἀφ' οὗ, Εἶ εἰς ἀφάννας, ἐπὶ τῶν ἀδήλων, καὶ ἐκτετοπισμένων. Proverbium vult accipi Stephanus de remotissimis. Et Hesychius, qui non in Sicilia, sed in Attica ponit: Ἀφάνναι, χωρίον τῆς Δαμαρτίδος φυλῆς. πόῤῥωθεν. proverbialiter ἀφάνναι, ἀντὶ τοῦ πόῤῥωθεν. At Romani de rebus nugatoriis. Glossarium: *Apinae*, φάνναι. lege ἀφάνναι. Neque aliud est *Affanniae* apud Apuleium libro IX. (p. 221, 25. ed. Elmenh.): *Haec et alias similes affannias frustra oblatrantes eos retrorsum abducunt pagani.* Et libro X. (p. 243, 14.): *ore semiclauso effutiens nescio quas affannias.* Apud eundem Apuleium (Met. I. p. 106, 8.) *folia* pro nugis. In vita Gallienorum Impp. (ap. Trebell. c. 8. in Scriptt. Hist. August.): *Cyclopem etiam luserunt omnes apenarii*, lege *apinarii*, id est, quos vulgo in Gallia *Plaisantins*, ab apinis, et nugis. *Scal.* Verius, ut videtur, Martinius, qui ab Hebraeo *bitu bote* esse putat, quod significat *locutionem garriens* sive *futilia effutiens* et sane non pueriles, sed ficticias voces fuisse ostendit Sosipater,

(p. 262. Frob.) apud quem disiuncte legitur: *bu tu bat ta. Plautus pro nugis posuit, ut in glossis veterum bat tat ti anagmenorum* (anaxamentorum recte Meursius) *vocum veterum interpres scribit. Dac.*

Bulla βουλή. Tarentine βουλή, βόλλα et ἀναβολή, ἀμβόλλα, unde Abolla, quod Aeolismum resipit. *Scal.* Varro, ut refert Plutarchus, ab Aeolico βόλλα pro βουλή, et pueris datam, ut εὐβουλίας σύμβολον, quod cum Festo facit. Bulla autem in collo pueris ingenuis suspendebatur aurea, libertinis scortea, et a Tarquinio Prisco originem habere putatur. *Dac.*

Boicus ager. Boii Galli, qui circa Padum olim habitavere, sed inde a Romanis eiecti ad Istrum apud Tauriscos. Strabo lib. 5. (216.) et Liv. lib. 5. (c. 33. 34.) *Dac.* Vide Scal. ad v. *Boiae. In qua sunt.* in quo sunt Mediolanenses; vide Livium et Iustinum (XXIV, 4.) *Goth.*

Burranica potio. Vide, quae in Coniectaneis (pag. 79.) de hoc olim scripsimus. *Scal.* Hanc facit lacte, id est lac, cum sapa, id est mulso decocto. Burranicam potionem designat Ovid. (Fast.) lib. 4. (v. 779.):

Dum licet opposita, veluti cratere camella
Lac niveum potes, purpureamque sapam.

Dac. A rufo colore quem burrum. Vide infr. Burrum. Inde Hispanis Burracei, homines potione rubentes: et vas vinarium, Burracea. *Goth.*

AD LIBRUM III.

Corona. Et nos quoque alibi docuimus, *Coronam* Graecae originis esse. Simonides (ap. Athen. XV. p. 680. D.):

Φοῖβος ἐσαγεῖται τοῖς τυνδαρίδησιν ἀοιδῆς,
Ἂν ἄμετροι τέττιγες ἀπημείψαντο χορωνῷ.

(vide Gaisford. Poet. Graec. Min. ed. Lips. Vol. III. p. 192. CXXIX.). Ideoque non carebant ratione, qui cum aspiratione scribebant. *Scal.* Imo potius *corona* a Κορώνη, quam Hesych. interpretatur εἶδος στεφάνου. *Dac.* De corona civica donativa, graminea, lanea, myrtea, navali, obsidionali, civica, murali, ovali, triumphali, v. *Civica* infr. *Donaticae, Gradivus, Lemniscae, Myrtea, Navalis, Obsidionalis, Ovalis, Triumphales* et Gell. lib. V, 6. *Goth.*

Coturnix. A sono vocis dictam vult Festus, quod primam in cantu syllabam referat. Sed melius Servius ab obliquo ὄρτυγος per transpositionem γ in c mutato.

Cornua. Allusit Horatius: — — *et addit cornua pauperi. Scal.* Nicandri scholiastes Ἀλεξιφαρμακοῖς· οἱ παλαιοὶ κέρασιν ἐχρῶντο ἐν τῇ πόσει ἀντὶ τῶν ποτηρίων, ὅθεν καὶ τὸ κεράσαι εἴρηται. ἢ διὰ ταυρωτικὸν τῶν πινόντων, τουτέστι τὴν ἀπὸ τοῦ οἴνου ἰσχύν. Ὁ Διόνυσος καὶ ταυροκέρως. Ad hanc bibentium torvitatem allusit Horatius (Od. III, 21, 18.): *Et dat cornua pauperi. Dac. Cornua fiunt.* Fiant, ut belluae. *Goth.*, quae addit cod. Lips.

Corgo. Vetus Glossarium per *G*, Gorgo. Goreo, ἀναμφίβολος. Lege: *Gorgo*, ἀναμφιβόλως. *Gorgi*, ἀναμφίβολοι. *Scal.* Quasi *corde ago* dici putat Martinius. *Dac.*

Corbitae. Genus navigii tardum et grave. Plaut. Poen. 3, 1. (v. 4.):

— — — *Homines spissigradissimos*
Tardiores quam corbitae sunt in tranquillo mari.

Sic autem dictae corbitae, quod *corbes* in malo παράσημα suspenderentur contra solitum morem, semper enim παράσημα in prora, et inde nomen. *Dac.*

Colurna. Ab arbore corylo dicta potius *colurna* transpositione litterarum pro *conurla*, ut sentit Servius. Virgil. Georg. (II, 396.):

Pinguiaque in verubus torrebimus exta colurnis.

Tamen vett. Gloss. Κρανέα, δένδρον: *colurnum, cornus.* Ergo, *cornus, cornulus, conurlus, colurnus, colurnum. Dac.*

Cothones. Diximus in notis ad h. v. omittere eam Scal. et Dac. Sed invenitur glossa s. v. *Catones. L.* Repone, ut in veteribus editionibus, Cothones; quid differat *Cothon* a portu, explicat Servius. *Scal.* Sunt autem cothones parvi portus in mari non naturales, sed arte et manu facti. Ut exponit Servius lib. 1. (v. 431.) Aeneid. Dicitur *cothon, onis;* et *cothonum, ni.* Atqui *cothon* pro portu fossitio vix Latinum videtur. Ita vocabatur parva insula Carthaginis, quae vicem portus praebebat et navalia habebat. Strab. l. 7. (17, 832.) Factitia haec insula et Euripo circumdata, id est canali manufacto. Forte Κώθων dicta voce Graeca, quod

rotunda esset instar poculi. Ex illo portu Carthaginensi, Cothone, alii, ut videtur, portus manufacti sic dicebantur, si fides est Festo. *Fossas* etiam appellarunt Latini. Hodie quoque apud Nanneles, portus *fossa* dicitur; Graecis χάραδρος. *Salmas.* in Solin. Dixi ad l. 59. ff. de verb. signific. *Goth.*

Collatia. Latii in via Tiburtina oppidum prope Romam. A quo Collatina porta. In colle hortulanorum ad Septentrionem, quae et *Pinciaria* a palatio Pincii Senatoris. *Dac.*

Collucare. Profanam silvam dixit, quia luci sacri erant incaedui. Propterea ita deprecatur pastor ille apud Ovidium (Fast. IV, 754.) in sacro Palili:

Seu mea falx ramo lucum spoliavit opaco,
Unde data est tenerae fiscina frondis ovi.

Neque tibi imponat, quod in Glossario legitur: *Conlucatis*, εἶδος νεκροῦ. Legendum enim: *Conlocatio*, ἔδος νεκροῦ. Erat autem *Conlocare* mortuum, in ianua ponere, pedibus in publicum conversis. Quod Graeci προτίθεσθαι νεκρόν. Persius (III, 104.):

— — — tandemque beatulus alto
Compositus lecto, crassisque lutatus amomis
In portam rigidos calces extendis. — —

Glossae Grammaticorum in illud Iliadis τ. (XIX, 212.): ἀνὰ πρόθυρον τετραμμένον. εἰς τὸ πρόθυρον, inquiunt, βλέπων. τοιοῦτο γὰρ τὸ σχῆμα τῆς τῶν νεκρῶν προθέσεως. Ex quibus illustratur Persianum: *In portam rigidos calces extendis.* — Mos erat eam πρόθεσιν a filiis fieri. Dio in Tiberio de Liviae excessu: καὶ αὐτὴν ὁ Τιβέριος οὔτε νοσοῦσαν ἐπεσκέψατο, οὔτε ἀποθανοῦσαν αὐτὸς προέθετο. Male enim hodie προςέθετο. *Scal.* *Conlucare*; succisis arboribus locum implere luce, infra in *Sublucare.* Columell. lib. 2. (c. 22): *Neque terram aperire, neque arborem conlucare.* Glossae Graecolat.: διακαθαίρω δένδρον, *conluco.* Dicitur et *sublucare. Interlucare* etiam dixit Plin. (Hist. Nat. XVII, 23.) hoc est lucis causa superfluos ramos amputare. Hic autem profanam silvam dixit Festus, quia luci, hoc est silvae sacrae non caedebantur, nisi prius facto piaculo. Vide Catonem de R. R. cap. 130. *Dac.*

Collativum sacrificium. Ad quod singuli conferebant, qualia erant sacrificia, quae Latinis feriis et Paganalibus etiam fiebant. *Dac.*

Colophon. Κολοφών, τέλος, unde colophona operi imponere, pro ultimam manum ei admovere. A Colophone Ioniae urbe id tractum docet Strabo lib. 13. (lib. XIV, pag. 643.) quae equitatu ita caeteris urbibus praestabat, ut ubicumque bellum aliquod ambiguum esset, Colophonio equitatu superveniente dirimeretur. Unde etiam ortum ferunt adagium: *Colophonem imposuit*, quando rei cuipiam finis imponitur. *Dac.*

Concinnare. Perperam volunt mutare *concinere* in *conciere.* Vide secundum Coniectaneum nostrum (p. 84.). *Scal.* Ita rem componere, ut apte conveniat et haereat; a verbo *concinere* (male alii *conciere*) id est convenire, quod verbum musicum est. Plures enim diverse canentes *concinere* dicuntur, cum inter se conveniunt. Unde *concinere* pro convenire, consentire, ut Graecis συνᾴδειν. Tamen magis placet Nonius (pag. 59. Merc.), qui ait esse a *cinnus. Cinnus*, inquit, *est commixtio plurimorum, unde et concinnare dicitur.* Cinnus quidem idem quod *cocetum.* Graecis κυκεών. A *coeundo coinus*, unde *cinnus*, quod in eum varia coeant; est igitur *concinnare* ex pluribus rebus aliquid efficere et apte componere. Etsi aliquando pro simplici *facere* usurpatur. *Dac.* Vide Nonium in *Concinnare.* Glossis συγκεκροτηκέναι. Adde Nonium in *Cinnos* et *Cinnus* et *Concinnare*, duobus locis. Hinc concinnatores litium dicuntur l. 9. §. 2. ff. de off. procons. *Goth.* *Est ante componere.* Lego *apte* v. Varronem 5. de L. L. (lib. VI. 234.) et Nonium 1. nr. 207. et 295. et 2. n. 270. Hinc *concinnitudo* Tullio 1. de Inv. n. 333. v. Excerpta nostra ex Glossis. *Idem.*

Concilium. Non a consensu, sed a concalando, hoc est convocando, quasi *concalium. Dac. Concilium vocando*; convocando. *Goth.*

Conciliabulum. Locus in agris aut vicis, ad quem rustici frequentes emendi et vendendi causa conveniebant, certis nundinarum diebus, a verbo *conciliare* emere. Festus vero a *concilium* deducit, ubi per *concilium* convocationem intelligit quasi *concalium*, quod plures in unum coeant, et convocentur. Imo et *concilium* nundinae etiam dicebantur. Eugraphius apud Terent. (Eun. IV, 4, 2.): *male conciliate, male empte. Nam concilium nundinas dicimus. Dac.* Isidor. XV, 12. diversum a foro. Gell. I, 7. Paul. 4. sentent. 6. Livius 4, 25. 39. *Goth.*

Concio. A verbo *concieo* convoco. Et est *concio* conventus a Praetore vel Sacerdote convocatus. Et frustra est Varro (L. L. VI, 222. Sp.), qui concionem quasi coactionem dici putat. *Sic a lacte coacto*, inquit, *caseus nominatus, sic ex hominibus concio dicta. Dac.*

Contubernales. Laudo coniecturam doctorum hominum: *Licet et tentoria ex pellibus fiant.* Ego tamen verius crediderim: *Unde et Tabernacula dicta sunt, licet ex tentis pellibus fiant.* Licet, inquit, non ex tabulis, sed ex pellibus fiant. Lucillius:

Hic ubi consessum, pellesque ut in ordine tentae.

et apud Caesarem (B. Civ. III, 85.): *detendere tentoria. Scal.* Vide *Adtubernalis.* Contubernales, qui iisdem tabernis habitant, et sub eodem duce pugnant. Et sic proprie dicebantur decem milites, qui sub uno papilione degebant, quibus decanus praeerat et caput contubernii dicebantur. Infra legendum est: *Licet et tentoria ex pellibus fiant.* Vel, ut Scal. *licet ex tentis pellibus fiant. Dac. Domestici.* l. ult. ff. de auro (unde Gloss. σύνοικοι, et σύνσκηνοι, et Contubernium συνοικέσιον, συνσκήνιον). *Milites* l. 154. ff. de verb. signific. (unde Glossis *Contubernium* σύνσιτον στρατιωτῶν). Servorum coniuges et nati. l. 2. §. 3. ff. de Instructo; dicitur etiam glossis Contubernarius, ut et aliis Contabernarius. *Goth. Tabernacula*, vide infra Tabernacula. — *Licet ex tentoriis*, licet tentoria et pellibus. Hinc sub pellibus degere milites dicuntur in l. 7. ff. de supellectile et Ammianus 19. *sub pellibus exercitu diffuso.* Adde Livium 5. Tacitum 3. et 14. Val. Max. 2. Lamprid. in Alexandro; inde *pelliones* in l. ult. ff. de iure immunitatis. l. ult. Cod. de excusat. artif. *Goth.*

Contubernium. Sueton. in Iulio (c. 2.): *Stipendia prima in Africa fecit in Thermi praetoris contubernio. Dac.* l. 5. §. a barbaris ff. de re militari: servile connubium l. 14. §. servilis ff. de ritu: l. 49. de manumiss. test. l. 3. Cod. de incestis. Paul. 2. sent. 20. §. 2. inst. de haer. ab intest. *Goth.*

Conclavia. Conclave et conclavium, nam utrumque dicitur, est locus secretior in penetralibus intimis domus, una clave domesticis pervius. Vel, ut ait Donatus, conclave est separatior locus in interioribus tectis: vel quod intra eum loca multa et cubicula clausa sint adhaerentia Triclinio. *Dac.* Vide l. 1. §. 1. ff. de ventre. l. 47. ff. de damno. Glossis συνοικία. *Goth. Clave* clavi. *Idem.*

Contemplari. Templum dicitur quivis locus vacuus et apertus ut *aetherea templa*, regiones aetheris; *Acherusia templa*, cett. Unde in auguriis templum dicitur locus auspicii causa, quibusdam conceptis verbis finitus, in edito et aperto ad prospectum, singulis eius lateribus obversis ad singulas mundi plagas, in cuius umbilico erat *arx* seu *auguraculum* seu *tabernaculum* ad observandas alitum auguralium volatus. Ab eo igitur contemplari. Sed vide apud Varronem lib. 6. (L. L. VII, p. 292. Sp.), qui optime totam templorum significationem est persecutus, etsi in Etymo operam luserit, neque enim *templum* a *tuendo*, quasi *tuempulum*, sive *tuemplum* ut ipse docet, verum a τέμενος quomodo non solum agri partem aliquam, ab aliis divisam et secretam, quae viris fortibus et regibus pro honore dabatur, ut Tarquinio Superbo in campo Martio, Graeci dixere, sed locum quemvis patulum et apertum certis quibusdam finibus terminatum; sic Aeschylus (Agam. v. 6.) dixit τέμενος αἰθέρος, templum aetheris. *Dac. Comtemplari.* Glossis στοχάσασθαι. Adde Nonium in Contempla. *Goth.*

Comitiales. Non omnibus diebus comitialibus conveniebant; neque semper in comitio; comitiales tamen dies sunt, quibus comitia haberi poterant. *Ant. Aug.* Comitiales opponit nefastis Plautus (Poen. III, 2, 7.), illis iocularibus versibus:

Non potuisti adducere homines magis ad hanc rem idoneos:
Nam istorum nullus nefastust, comitiales sunt meri.
Ibi habitant; ibi eos conspicias, quam praetorem, saepius.

Scal. Comitialis dies, quo universus pop. Rom. sive pars illius maxima, comitium petebant conventus agendi gratia. Fuit autem *comitium* certa fori Romani regio ac portio, ad Hostiliam curiam et subter rostra Hostiliae curiae adfixa, a *coeundo* dictum. *Dac.* His adde de Comitiali morbo infra *Prohibere.* Et alia quaedam ex verbo *Quando Rex comitiavit fas. Goth.*

Calatores. Verrius apud Charisium lib. I. (p. 102. Ed. Frob.) *Nomenclator sine u dicitur, velut nominis clatator.* Sed legendum *calator. Ful. Urs. Calatores*, ἐκβιβασταὶ ἱερέων. δοῦλοι δημόσιοι, περίπολοι. *Calator*, κλήτωρ. Glossae Graecorum. Et Isidorus: *Calator, minister sacrorum.* Quemadmodum Calatores sunt sacerdotum praecones, ita etiam κήρυκες ab Homero καλήτορες dicuntur: ἐς δ' ἄγαγεν κήρυκα καλήτορα τοῖο γέροντος. (Il. 24, 574.) Calator ergo καλήτωρ. *Scal.* A *calare*, vocare, nominare, quod a Graeco καλεῖν. Plaut. Mercat. (V, 2, 11.):

Egomet mihi comes, calator, equus, agaso, armiger.

Et Pseudolo IV, 2. (v. 52.):

Harpax calator meus est ad te qui venit.

Sed non ideo dictus calator, quod vocari posset ob necessitatem servitutis, ut Festus putavit, sed quod ipse *calaret*, dictaret nomina, qui et ideo nomenclator dicebatur. Horat. (Epist. I, 6, 50.): *Mercemur servum qui*

dictet nomina. Dac. Adde infra *Incalanto*, *Incalationes*, *Incalative*, *Procalare.* Goth. Graecum καλεῖν et Latinorum *calare*, Germanorum *gal*, *hall*, descendunt a communi radice Sanscrita *khja*, vocare, nominare, dicere.

Condulus. Ita propius accederet ad originem suam, κόνδυλος; sed scimus veteres Condalum dixisse et Condalium, υ in *a*, ut κύλιξ, calix. Plautus quoque fabulam Menandri δακτύλιον cum verteret, *Condalium* eam nominavit. *Scal.* Est autem *condalium* annuli genus, quod servi digitis ferebant. Plaut. Trinum. 4, 3. (v. 7.):

— — Satin' in Thermopolio
Condalium es oblitus, quando thermopotasti gutturem.

Dac. Alii *Condalium.* Goth. Et Latina et Graeca vox fontem habet radicem Sanscritam *kuntsch*, inflexum esse.

Contestari. Interpunctionis nota videtur addenda ad verbum *uterque.* *Fulv. Urs.* Apud veteres Latinos petitor, et is unde petebatur ille petens, hic negans primum inter se vel in iure apud Praetorem, vel in iudicio apud pedarium iudicem contendebant, praesentibus testibus, quos uterque sui facti memores esse iubebat hac formula: *testes estote.* Inde *contestari litem* et *litis contestatio* dici coepta sunt, qua scilicet litis contestatione, uterque se liti persequendae obstringebat apud iudicem a Praetore dandum, et ex ea formula, quam daret, ita ut a neutro liceret salva lite discedere. Unde Gloss. *lites contestatae*, αἱ ἀρχὴν λαβοῦσαι ἐν δικαστηρίῳ δίκαι ἐξ ἀντικαθεστώτων. Cicero pro Roscio (Comoed. 18. in.): *qui per se litem contestatur sibi soli petit, alteri nemo potest, nisi cognitor est factus.* Nunc in foris Gallicanis *litis contestatio* non potest constare actoris intentione, et rei infitiatione sola, nisi intervenerit iudicis super ea re decretum aliquod litis contestationi absolvendae, in foris enim dicitur: *Il y a contestation de cause quand le iuge a donné son apointement à écrire et à produire.* Dac. Vide l. 1. ff. quod iussu hinc Contestatio. Paul. 2. sent. 14. contestato l. 1. §. Iulianus. ff. de liberis agnoscendis. Glossis *contestatae* μαρτυρήσασαι. *Contestatur* συνμαρτύρεται. His adde, quae de *Antestatione* scripsi ad leges XII. Tabularum Titul. 7. Goth.

Codeta. Pro *caudeta* a cauda, pro quo dixere *coda*, ut alibi dictum. Hic *ager Codetanus* in decima quarta regione trans Tiberim. Dac.

Condictum. Nam condicere est simul dicere. Pomp. lib. 66. de empt. *In vendendo fundo quaedam etiam, si non condicantur, praestanda sunt.* Dac.

Coctum. A coquendo. *Coquere* a *cogere*, *coagere.* Dac. *Coartetur*, coercetur. Goth.

Cocula. Sunt Homeri κάγκανα ξύλα et Varro nos docet libro 1. de vita P. Ro. *Cocula, quae coquebant panem, primum subcinere; postea in forno; utriusque vocabulum a formo ductum, id est a caldore.* Isidorus: *Cocula, ligna arida, vasa aerea.* Scal. Pro vasis aereis usus est Plautus Capt. IV, 2. (67.):

Iubes annon iubes astitui aulas, patinas elui?
Laridum atque epulas foveri coculis ardentibus.

(Legendum *foculis*; vid. notam ad h. l.). Et Cato c. 2. de R. R. (cap. 11.) dixit *ahenum coculum.* Dac. Quae cocitatoria in l. pen. ff. de pen. et cocinatoria in l. 19. §. 12. ff. de auro. Et *coquinaria*; aliis coquinatoria, aliis coctiatoria. Goth. Vid. Index Scriptt. Rer. Rust. ed. Bipont. v. *Coculum.*

Cohum. Varro lib. IV. de ling. lat. (L. L. V, p. 28. Sp. ubi nunc aliter.): *Cavum a cavo caelum* etc. *Fulv. Urs.* Ennius, ut notavi in quadam veteri membrana:

— — pilam vix
Sol mediam; complere cohum terroribu' coeli.

De hoc plura vide in Coniectaneis (p. 12.) Scal. Cum lorum significat quo temo aratri cum iugo colligatur, quasi *cohibum* dicitur. Cum vero pro *coelo* sumitur, est a Graeco κόος cavitas, non vero a chaos, ut putat Festus. *Coelum* autem non a *Chao* ut Festus, vel a cavo, quod a chao, ut Varro. Sed a κοῖλον, quod idem est ac κόον. Unde et *coilum* apud veteres. Ennius:

Tollitur in coilum clamos exortus utrimque.

Dac. *Coelum* dixerunt a chaos, ex quo putabant *coelum* esse formatum. Goth.

Comoedias. A κώμη *vicus* et ᾠδὴ *cantus*, quia hi lusus in vicis fiebant, antequam in urbes convenissent. Dac.

Coclacae. Nempe Graecanice detortum, κόχλακες. Scal. Doctiss. Vossius putat *cochleacae* vel *cochlecae.* Sed omnino legendum *cochlacae* a Graeco scilicet κόχλακες. Dac. *Coclacae.* Conchalacae. Goth.

Cocetum. Tertullianus libro contra Valentinianos (c. 12.): *Pandoram Hesiodi: Acci patinam; Nestoris cocetum; Miscellaniam Ptolemaei.* Scal. A Graeco κυκάω *misceo*, proprie de potionibus. *Cucetum*, u in o *cocetum.* Nestoris cocetum nominat Tertullianus. Ubi manifesto κυκεῶνα Nestoris respicit, de qua Ho-

mer. Il. λ. (XI, 624.) pro *Edulii* melius cum Vossio legas *potionis*. Ad poculenta enim potius, quam ad esculenta pertinuit. *Dac.* *Cocetum.* Coccetum. *Goth.*

Compraedes. *Praes* is est, qui populo se obligat, spondet se aliquid pro altero praestaturum, ni ipse alter praestet, *compraes*, qui coniunctim cum altero populo se obligat. Vide *praes.* *Dac.*

Compascuus. A verbo *compasco*, simul pasco, compascuus ager, in quo vicinorum pecora simul pascunt. *Dac.* Vide Ciceronem in Topicis (c. 3.). Isid. (XV,) 13. *Goth.*

Compescere. A *pasco*, composita *dispesco*, *impesco*, *compesco*. Compescere est pecus iisdem pascuis continere, in unum cogere, compellere. *Dispescere* gregem segregare, ita ut pars seorsim pascat. *Impescere* vero est pecus in laetam segetem pascendi gratia immittere. Vide suo loco. *Dac.*

Compitalia. Glossae: *Compitalia*, *θεῶν ἀγυείων ἑορταὶ*, *αἳ γενόμεναι ἐν τοῖς τριόδοις ὑπὸ τῶν προσηκόντων τοῖς νεκροῖς*. *Scal.* Deorum Larium festa in compitis VI. Nonas Maias celebrari solita. Varro lib. 5. L. L. (VI, 206. Sp.): *Compitalia dies attributus Laribus, ut alibi; ideo ubi viae competunt, tum in compitis sacrificatur; quotannis is dies concipitur.* Inde Lares *viales* dicti non semel apud Servium. Vide Macrob. lib. I. Sat. c. 7. et Dionys. Halic. lib. 4. Plin. lib. 36. cap. 27. A Tarquinio Prisco originem duxere. *Dac.* Vide nostra excerpta ex Glossis in v. *Compitalia.* *Goth.*

Congruere. A gruibus verbum antiquum *gruere*. Glossarium *Gruunt γερανίζουσι.* Unde *congruere* expedire, inter se convenire. Terent. Heaut. III, 1. (102.):

Ne nos inter nos congruere sentiant.

Congruere est etiam simul irruere ut grues, quae non se segregant. Idem Eunuch. V, 8, (3.):

— — — *cui tam subito congruerint commoda.*

(Codd. Bentleii *contigerint*; superiori loco idem reposuit *consentire*). *Dac.* Vide infra *Gruere.* Glossis *συναινεῖν.* *Goth.*

Cognomines. Plaut. Bacchid. I, 1. (5.):

— — *Quid agunt duae germanae meretrices cognomines.*

Et in Fragment.:

Illa mei cognominis fuit.

Dac.

Cerrones. Vide *Gerrae.* *Ant. Aug.* Inde *Concerrones* et *Concerrae.* Lucillius:

Tapullam legem rident concerrae Opimi.

Scal. Pro *Gerrones G* mutato in *C*. Sic autem dicti a *gerris*, cratibus vimineis, quibus pro scutis usi Siculi, et ab Atheniensibus irrisi, utpote qui se re parum idonea tutarentur, unde factum est, ut inepti et leves homines *Cerrones* hodieque dicantur. Aliter tamen idem Festus infra in voce *Gerrae.* Inde congerrae et congerrones, vel concerro et concerrones sodales dicti. Varro lib. 6. L. L. (VII, 340. Sp.): *Congerro a gerrae et Graecum est et in Latina cratis.* Vide *Sodales.* *Dac.* *Cerrones.* Concerrones vel Congerrones. *Goth.* *γέῤῥας* v. infra *Gerrae.* *Idem.*

Coniptum. *Conitum.* In lib. vet. *Coniptum.* Quae vera lectio. *Coniptum* a *κονίπτω* pulvere aspergo. *Dac.*

Comptum. Placeret *comtum.* *Fulv. Urs.* Haec alio pertinent. Legendum *comtum Afranius.* Vide *Comptus.* *Dac.* Alii *Constus*, alii *Comitus*, alii *Comptum*, alii *Constum*, alii *Comtum.* *Goth.* *Excultu*, cultu. *Idem.* Cf. Doederlin. Syn. III, pag. 263.

Conflages. Nonius *Confluges* loca, in quae diversi confluunt rivi. Isidorus lib. XIV. c. 8. *Confrages.* *Ful. Urs.* Isidorus legit confrages, sed idem est propter cognationem *F* cum *R*, ut sufflamen, suffra-men; Fraxtabula, Flaxtabula. Eodem modo compositum confluges, quam Homerus (Il. 4, 454.) *μισγάγκειαν* vocat. Livius Andromeda:

Confluges ubi conventu campum totum inhumigant.

Scal. Vossius legit *confluges* propter verbum *confluunt.* Male, ut videtur, nam *conflages* et *confluges* diversa res est, ut mox patebit. Sed pro *confluunt* legendum omnino *conflant.* Sic *conflages* loca dicuntur, in quae undique conflant venti. A *conflatum*, *conflages*, ut a *stratum*, *strages.* At vero *confluges* loca sunt, in quae rivi diversi confluunt. *Dac.* *Confluunt* confligunt. *Goth.*

Copona. Non video, quare doctis viris hic visum mutare *a cupis* pro *a copiis.* Nam nihil est apertius. *Scal.* *Cupa*, ut veteres dixere pro *copa*, idem est ac *copona.* *Copona* autem sive *cupa* vel *copa*, et tabernam et mulierem significat. De muliere Virg. (Moret. 1.): — — — *Copa Syrica.* Quod Lucil.: *Caupona hic tamen una Syra.* Neque tamen a *copiis* dicta *copona*, ut Festus opinatur, sed potius, ut in al-

phabeto suo Angelus Caninius et Scaliger in Coniectaneis (pag. 61.), *caupo* a Graeco *κάπηλος*, *κάπων*, ut a *κάνθηλος*, *κάνθων*. A *κάπων* Latini fecere *caupo*, addito *u*. Pro quo etiam dixere *copo*, ut pro *aula*, *olla*; et a *copo*, *copona*. Et antiquitus *copo* et *copona* non de una re tantum, ut nunc, sed ad multa alia extendebatur, ut Graecis *κάπηλος*. *Dac.* Hinc coponicula. Glossis *καπιλίον*. Alii caupona, sed utrumque iisdem dicitur Copo et Caupo. *Goth.* *A Copiis*, alii a Cupis: alii a Copi, id est Copioso; unde *Copiantur* Nonio (p. 87. Merc.). *Idem.*

Compilare. L. m. pro *condere* habet *congere*, unde coniecturam facio, *congerere* scribi debere. *Fulv. Urs.* Asconius in praetura urbana: Compilarit: pilos, inquit, pervellerit; sic fraudaverit furto, ut ne pilos quidem in corpore spoliatis reliquerit. Haec indigna sunt et veteri, et erudito interprete. Saltem syllabae modulus debebat eum inducere, ut aliter existimaret. Sed verbum est militare, compilare, cogere. Nam pilatum agmen dicebatur pressum ac densum. Varro apud Servium Danielis nostri ad illud Aen. 12, (121.): — — *Pilataque plenis Agmina se fundunt portis: Duo sunt genera agminum: Quadratum, quod immistis etiam iumentis incedit, ut ubivis possit considere. Pilatum alterum, quod sine iumentis incedit, sed inter se densum est, quo facilius per iniquiora loca tramittatur. Scaurus de vita sua: In agrum hostium veni; pilatim exercitum duxi, id est strictim et dense. Ab eo pilare est premere, cogere. Hostius belli Histrici primo:*

Percutit, atque hastam pilans prae pondere frangit.

Idem: — — — sententia praesto Pectore pilata est. Asellio Sempronius: quartum signum accedebat, sive pilatim, sive passim iter facere volebat. Ennius Satyrarum secundo: Inde loci liquidas, pilatasque aetheris oras Contemplo — — hoc est pressas, densas: et, ut ipse ante dicit, liquidas. Ab ego igitur Compilare, non, ut Asconius, a pilis. Qui igitur omnia pressim colligit, dicitur *Compilare.* Quare hic recte, cogere, ut in unum condere exponitur. In Graecis sane id fero, qui compilare interpretantur *μαδίζειν*. *Scal.* *Compilare.* A *pilare* igitur, hoc est *πιλοῦν*, dicitur is, qui omnia pressim colligit. In libro Fulvii Ursini pro *cogere* erat *congere.* Unde ille faciebat *congerere.* Sed *congere* pro *cogere* antiqua illa, sed vitiosa scribendi consuetudine; sic Thensaurus, confonsus, compluriens, quotiens. *Dac.* *Et in unum condere;* vide infra *Pilare*, qui publica sacra compilaverunt. l. 9. §. 1. ff. ad l. Iuliam peculatus. *Goth.*

Compernes. Graeci vocant *γονυκρότους*. *Scal.* Qui genua coniunctiora habent, quam par est. Plaut. Milite III, 1. (127.): *Aut varum, aut valgum, aut compernem, aut paetum, aut broncum filium.* *Dac.* Vide Nonium in *Compernes* (pag. 25. Ed. Merc.). *Goth.*

Confoedusti. Imo potius videtur Confidusti, a fidus fidustus, ut ab ancus, angustus; ab uncus, ungustus. *Scal.* Sed nihil mutandum, nam ut optime Vossius, a *con* et *foedus* est *confoedustus*, ut ab *onus*, *onustus.* *Dac.*

Commissatio. Graeci interpretantur *ἐπίκωμον*. *Scal.* Proprie convivium, quod post coenam fiebat in multam noctem a Graeco *κωμάζειν in multam noctem convivari.* Sive ad Comum lasciviae et conviviorum deum post coenam ire cum corollis, conviviali veste, funalibus et tibicinis. Unde *lasciviarum eruptionem* vocat Tertullianus. Vide Casaub. de Satyrica poesi. lib. 1. c. 4. *Dac.*

Committere. Opinor pro *delinquere* legendum esse *relinquere.* *Fulv. Urs.* Scribe *delinquere*, non *relinquere.* *Scal.* *Insimul mittere, iungere.* Virgil. (Aen. III, 428.):

Delphinum caudas utero commissa luporum.

Commissas habens, id est, iunctas. Pro *facere* Cic. lib. I. de Legibus (13, 37.): *Quocirca vereor committere ne non bene provisa principia ponantur;* pro *delinquere*, sic enim legit Scaliger pro *relinquere.* Virg. I. Aen. (231.):

Quid meus Aeneas in te committere tantum,
Quid Troes potuere?

Sed scripsisse potuit etiam Festus *relinquere.* Sic Nonius (p. 248. Merc.): *Committere, donare, relinquere, M. Tullius in Verrem actione II.* (1, 10.): *Is calumniatores ex sinu suo apposuit, qui illam haereditatem Veneri Erycinae commissam esse dicerent;* pro *incipere.* Virg. lib. V. (Aen. V, 113.):

Et tuba commissos medio canit aggere ludos,

et lib. VII. (542.):

Promissi dea facta potens ubi sanguine bellum
Imbuit et primae commisit funera pugnae.

Dac. *Relinquere* delinquere. *Goth.*

Condere. Simul in interiorem locum dare custodiae causa; ut *condit opes alius* (Virg. Ge. II, 507.) Aliquando *conscribere*, ut *exercitum condidit*, id est conscripsit. Aliquando *facere*, *componere*, *instruere*, ut

condere carmen, *bella* etc. Aliquando *renovare*, in integrum restituere. Florus I, 3. de Tullo Hostilio: *Hic omnem militarem disciplinam artemque bellandi condidit.* Et alibi (IV, 12. extr.): *Augustus condidit imperium.*

Consulas. Attius in Bruto: — — *qui recte consulat*, *consul cluat.* Ita legendum apud Varronem De L. L. (V, p. 85. Sp.) memini me admoneri ab amico quodam meo Coloniensi, doctissimo iuvene. *Scal.* *Consulere* pro consilium petere. Cicer. in Verr. 2. (I, 11. in.): *Nunc ego iudices vos consulo*, *quid mihi faciendum putetis. Dac.* *Pro iudices et statuas.* Male vel bene de aliquo vel in aliquem consulere est statuere, decernere de eo, quod ei vel commodum sit vel incommodum. Terent. Heaut. III, 1. (28.):

Quia pessime istuc in te atque in illum consulis,
Si te tam leni et victo animo esse ostenderis.

Livius lib. XXX. (43. extr.): *De perfugis gravius quam de fugitivis consultum. Dac.*

Cossi. Eos postea *cusos* invenio vocatos. Glossarium: *Cusus*, ξύλον σκώληξ. Unde Hispani hodie vocant Gusanos. *Scal.* Alii vermes istos non *cossos*, sed *cosses* vocant, nempe cossis et cossus, ut *matrimus* et *matrimis. Dac.* Vide Plin. (H. N.) XI, 33. XXX, 13. *Teredones* etiam Graeci, ut et Latinis *termites.* Isid. XII, 5, (18.): *Est igitur teredo in ligno*, *quod vermis in carne*, *tinea in vestimentis; eruca in olere*, *tarmus in lardo. Goth.*

Consilium. Imo omnino a consulendo, *u* verso in *i*. Sic ab exul exilium. Consulo autem a salio. *Dac.*

Conscripti. Ergo iidem sunt conscripti, qui adlecti. Quos vide suo loco. Eos Iunius Brutus legit. Liv. lib. II. (1.): *Deinde*, *quo plus virium in senatu frequentia etiam ordinis faceret*, *caedibus regis deminutum patrum numerum*, *primoribus equestris gradus lectis*, *ad trecentorum summam explevit*, *traditumque inde fertur*, *ut in senatum vocarentur; qui patres quique conscripti essent. Conscriptos videlicet in novum senatum appellabant lectos.* Vide *Qui patres. Dac.* Vide supra *Adlecti. Goth.*

Consposos. Consponsos. Sic eos dicebant, qui sibi mutuam fidem dederant. Usus Naevius, ut docet Varro lib. V. (De L. L. VI, p. 247. Sp.): *Hinc sponsus*, *consponsus. Hoc Naevius significat*, *cum ait: consponsi. Dac.*

Consuulia. (Corrige: *Consualia*, quod legendum voluimus.) Glossarium: *Conso*, τῷ υἱῷ τῆς Ἴσιδος. Male. *Scal.* Festa, quae Deo Conso peragebantur XII. Kal. Septembr. Ovid. Fast. III, (199.):

Festa para Conso: Consus tibi caetera dicet,
Illo facta die cum sua sacra canet.

Ludi equestres etiam dicebantur, quibus Sabinae virgines raptae sunt. Vide Liv. lib. I, (9.). Varro lib. V. (De L. L. VI, 202. Sp.) et Plutarch. in Romulo (c. 14. et c. 15. extr.). *Dac.* Vide Nonium in *Cernuus* (p. 20. Ed. Merc.). *Goth.* *Consus* deus est idem, qui *Consens*, h. e. unus ex duodecim illis Consentibus, una assidentibus in consilio Deorum. Nisi forte a *consuendo*, h. e. conciliando. Unde Festa *Consualia* sunt conciliatoria.

Conventus. Hoc priori modo Terent. Hecyr. V, 1, (1.):

Non hoc de nihilo, *quod Laches nunc me conventum expetit.*

Reliqui tres modi sequentes ad unum et eundem possunt referri. Nam a conventibus, quos magistratus sive in Italiae praefecturis et in provinciis suis, sive Romae agebant, qui et *conventiones* dicebantur, ut patet ex Varrone, quivis alii coetus hominum quacumque de causa *conventus* dicti sunt. Sed non praetereundum *conventus* nomine praeterea designari corpus civium Romanorum, qui in quibusvis oppidis extra Latium negotiandi causa degebant, qua appellatione secernebantur ab oppidanis apud Tullium saepissime. Et in orat. pro Sext. (4. 9.): *Et tum conventus ille Capuae*, *qui propter salutem illius urbis*, *consulatu conservatam meo*, *me unum patronum adoptavit*, *huic apud me maximas gratias egit.* Ubi *conventus ille Capuae* est corpus civium Romanorum, qui Capuae degebant. *Dac.* Nonio (pag. 270. Ed. Merc.) *obviam fieri*, et nostris *in ius vocare*, unde conventio l. 47. ff. de rei vind. l. 7. Cod. de praescr. XXX. *Goth.* *Multitudo* cett. hinc Glossis *Conventus* συνοδία, σύνοδος, ἀγορά, συνέλευσις, ἄθροισις. *Idem.* *Tertio cum a magistratibus iudicii causa populus congregatur.* Idem Theophilus §. eadem Inst. quibus ex causis manumittere; et in pri. Titul. de success. sublatis. Hinc Ciceroni in Verr. (V, 11, 28.), Livio XXXVIII, (30. *Aegium semper conventus gentis indicti sunt.*), Caesari VI. (de bell. Gall. 44.) *conventum agere*, quod et infra *forum agere*; in verbo *Forum*; adde infra *Convenire. Idem.* *Supplicationi* cett. hinc Convenire Nonio (pag. 270. Merc.) colligi, coire. *Idem.*

Convicium. Hac voce proprie signatur confusa vociferatio, quae fit pluribus pariter una loquentibus. Vulgo dicimus *vacarme.* Terent. hoc sensu dixit Adelph. II, 1, (26.):

Ante aedes non fecisse erit melius hic convicium.

Et proprie facere convicium dicitur *occentare.* Vide *occentassint.* Inde patet *convicium* esse quasi *convocium* a vocum conlatione, et ita proprie apud Phaedr. lib. I. fab. 6, (5.):

Convicio permotus quaerit Iupiter
Caussam querelae.

Priorem tamen etymologiam secutus Nonius (pag. 64. Merc.): *Convicium dictum est quasi e vicis iocum, qui secundum ignobilitatem maledictis et dictis turpibus cavilletur.* Sed is, quid esset *convicium,* non satis intellexit. *Dac. A vicis.* Male apud Nonium c. 1. a *viciis,* nam a *vocibus* dicitur in l. 15. §. 3. §. 4. ff. de iniuriis. Glossis καταβόησις, ὀχλαγωγία; ac fortasse iisdem ex superiori loco ὀχλαγώγιον *convicium* legendum, non *comitium,* et ὀχλαγωγῶ *Convicium facio* pro *Comitium facio:* quod tamen temere affirmare nolim. *Goth. Prius* primum. Caeterum quod scribit in vicis prius habitatum, id ipsum confirmatur ab Aristotele I. Politicon variis locis. *Idem. Convicium* haud dubie a *voce* descendit. Utrique fons subest Sanscrita vox *vatsch,* loqui, *vâtsch* et *vâg* sermo, unde Latinorum *vox* et *vates.*

Contuoli. Non est dubium, quin legendum sit *Conivoli,* ut supra. Quod et ipse Grammaticus declarat, cum dicit: *Conniventibus palpebris. Scal.*

Consternatio. A sternutamento. Ergo Festus per consternationem metum illum intelligit, quem ex ominoso sternutamento Romani veteres concipiebant. Sed neque ad vocis originem accessit. Imo et quidam libri habent *a sternata mente,* quam veram lectionem puto. Veteres *sternere* dicebant et *sternare,* quod est deiicere. Ab hoc *consternare, consternatio,* animi deiectio. In fine lege: *quod ea toto. Dac.* Adde Nonium (p. 262. ed. Merc.) in *Consternari.* Glossis *Consternetur* σκιρτᾷ, πτύρεται, κινεῖται, συνταράττεται. *Goth. Quod eo toto,* eo quod toto. *Idem.*

Considerare. Astrologorum proprium, qui sidera intuentur. Vide *Desiderare. Dac.* Adde infra *Praesiderare. Goth.*

Constitutus. Non leviter depravatus locus. Sic legendum videtur: *Constitutus hominum consistentium multitudo appellatur.* Varro (De L. L. VI, 210.): *Comitiales dicti, quod tum esset populi constitutus ad suffragium ferendum. Scal.* A consistentium multitudine dictum vult Festus (neque enim depravatus hic locus, ut perperam voluit Scaliger), nam sic apud Gellium (XVI, 5.): *locus, ubi consistitur, constitio,* pro quo libri quidam habent *constitutio.* Melius tamen a verbo *constituere,* quod ibi ad constitutum conveniat populus. Quin et τὸ *constitutum* apud Tullium legitur pro loco, ubi conveniebant. In orat. pro Coelio (c. 8. extr.): *Graves erunt homines, qui hoc dicere audeant, cum sit his confitendum, ne congressu quidem et constituto coepisse de tantis iniuriis experiri. Dac.*

Convallis. A *con* et *vallis.* Male Varro (De L. L. V, 29. Sp.), qui convallis dici putat *cavata vallis. Dac.*

Convoti. Proprie coniuratores συνομνύοντες. *Dac.* Ita et *Devoti* dicuntur. Glossis καθωσιωμένοι. *Goth.*

Cibus. Orus Milesius in Etymologico apud me manuscripto: *Κιβωτὸς,* inquit, ὤφειλε διὰ τοῦ ει διφθ. διὰ τὸ κεῖσθαι ἐν αὐτῇ etc. ἴσως δὲ παρὰ τὸ κίβος γέγονεν, ὃ σημαίνει τὴν τροφὴν, καὶ κίβησις ἡ πήρα, ἢ ἡ κιβωτὸς παρὰ τὸ κεῖσθαι ἐκεῖ τὴν βόσιν. *Fulv. Urs.* A Graeco κίβος pera; nam ita legendum loco τοῦ *Κιβώτιον* pluribus ostendit Voss. In MS. erat *Cybon. Dac. Κιβώτιον* κίβος. *Goth.*

Ciccum. Varro lib. VI. (lib. VII, pag. 368. Sp.) ling. Lat. habet *cicum. Fulv. Urs.* Glossarium: *Ciccum* ῥόας ὑμήν. Isidori glossae: *Ciccum mali granati membrana.* Vide Coniectanea nostra (p. 149.). *Scal.* Glossis γρύκοκκος. Accipitur etiam in Glossis manuscriptis pro umbilico lupi. *Dac.*

Cispius mons. Eum inter Esquilini colles numerat noster, unde et Esquilinum montem *Cispium* et *Oppium* dictum volunt. Vide *Septimontio.* Diversum tamen facere videtur Varro lib. IV. (De L. L. V, p. 57.): *Esquilinus Sexticeps; Cispius mons Septiceps apud aedem Iunonis Lucinae, ubi Aeditumus habere solet. Dac. Hominis* Cispii Anagnini. *Goth.*

Citimus. Declinabantur olim Cis, citis; Uls, ultis. Pomponius de origine iuris (lege 2. §. 31.) dixit *ultis Tiberim.* Dixit et Varro alicubi. *Scal.* A *cis* et *citra,* unde *citer, citerior, citimus,* ut ab *uls, ultra, ulter, ulterior, ultimus. Citimus* est extremus, sed qui proximus nobis est. Quamquam et eum signare potest, qui nobis sit remotissimus. Nam et *cis* pro *ultra* positum invenias. Vide *Uls. Dac. Citimus* aliis *citumus.* Vide Nonium (pag. 85. ed. Merc.). *Goth. Ultimus* a genitivo *ultis,* vide l. 2. §. et quia. 32. ff. de origine iuris. *Idem.*

Cicindela. *Λαμπυρίς.* Glossarium. *Scal.* A *cis* et *candeo,* unde et *candela* et *candelabrum.* In MS.

pro *candore* legitur *candela* (exhibent enim editt. Scal. et Dac. pro *candela*, quod nos scripsimus, *candore.*). Sed immediate a *candeo*, unde *candor*, *candela*, quomodo a λάμπω λαμπυρίς Graecis dicitur. *Dac.* Glossis manuscriptis genus muscarum vel scarabeorum. *Goth.* *Candelabra;* vide supra *Candelabrum;* potest et hoc loco legi: *Candela;* quam a candore Isidorus. *Idem.*

Citrosa. Naevius: *pulchramque ex auro vestemque citrosam.* Festus vult ita dictum, quod sit undatim crispa. At Macrobius, quod poma citri vestibus insererentur ad odorem concipiendum. In quo licet videre veterum inconstantiam. Nam alia est citrus, ex qua mensae fiebant, alia, quae poma habet, quam Medicam vocarunt. Quam cum dicant eandem esse cum Homerica Thyia, ipsi viderint. Vix enim et Virgilianis temporibus non solum Europae, sed et Asiae minori cognita erat. *Scal.* Quod Latini *citrum*, Homerus θύον, et quas illi *citrosas vestes*, ille θυώδεα εἵματα:

Εἵματα δ' ἀμφιέσασα θυώδεα σιγαλόεντα

(Od. 5, 264. 21, 52.). Unde etiam Naevii locum expressum docuit idem Macrobius. *Dac.*

Civicam coronam. Quam dat civis, a quo servatus est in proelio, testem vitae salutisque perceptae. Ex iligneis, vel quernis foliis texebatur, non auro, quia nefas erat, civem lucri causa servari, vel quia cibus victusque antiquissimus querceus capi solitus sit. Vide Gellium lib. V. cap. 6. *Dac.*

Circanea. Sic generatim aves omnes dictas puto, quae praedam circumeundo lustrant, ut milvus aliaeque aves rapaces, a *circando*, circumeundo. *Dac.*

Circites. Non solum circuli ex aere facti, sed et quivis alii circuli. Vide *Cesticellus.* *Dac.*

Cilium. Glossarium: *Cilia*, ὑπώρια. Lege: ὑπώπια. Palpebras intelligit. *Scal.* Festo consentit Isidorus lib. XI, c. 1. *Cilia*, inquit, *sunt tegmina, quibus cooperiuntur oculi, et dicta cilia, quod celent oculos tegantque tuta custodia.* Sed proprie cilium est crepido superioris tunicae, unde pili exeunt. Unde supercilium, quod supra cilium est. *Dac.* Vide infra *supercilium.* *Goth.*

Cimmerii. Cimmerios in Campania circa Baias et Cumas prope lacum Avernum testantur Lycophron, Silius, Eustathius, Ephorus, et ex eodem Strabo, Plinius, Marcianus et alii. De iis intelligendus locus Homeri Odyss. λ. (XI, v. 14. seqq.):

Ἔνθα δὲ Κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμός τε πόλις τε
Ἠέρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένοι, οὐδέ ποτ' αὐτοὺς
Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν,
Ἀλλ' ἐπὶ νὺξ ὀλοὴ τέταται.

Ulysses enim ex Circes insula mane discedens vento secundo sub vesperam ad Cimmeriorum oram appulit. Quod probat de Cimmeriis Scythis circa Bosphorum non posse intelligi. Sed audi Servium ad illud Aeneid. V, (VI, 107.):

— — *quando hic inferni ianua regis*
Dicitur et tenebrosa palus Acheronte refuso.

Acheron, inquit, *fluvius dicitur inferorum, quasi sine gaudio. Sed constat locum esse haud longe a Baiis undique montibus septum, adeo ut nec orientem, nec occidentem solem possit aspicere, sed tantum medium diem. Quod autem dicitur ignibus plenus, haec ratio est. Omnia vicina illic loca calidis et sulphuratis aquis scatent. Sine gaudio autem ideo ille dicitur locus, quod necromantia vel sciomantia, ut dicunt, nonnisi ibi poterat fieri; quae sine hominis occisione non fiebat. Nam et Aeneas illic occiso Miseno sacra ista complevit et Ulysses occiso Elpenore, quamquam fingatur in extrema oceani parte Ulysses fuisse. Quod ipse Homerus falsum esse ostendit ex qualitate locorum, quae commemorat ex tempore navigationis. Dicit enim eum circa unam noctem navigasse, et ad locum venisse, ubi sacra perfecit. Quod de Oceano non procedit, de Campania manifestissimum est.* Inde autem *Cimmerios* a tenebris nomen habere Phoenices fabulati sunt, ut optime notavit Doctiss. Bochartus in *Chanaan* lib. I. c. 33., quia *cimmer* eis est *nigrescere.* Unde *cimrir tenebrarum atror.* *Dac.*

Cimbri. Ληστρικοί sane καὶ πλανῆτες fuerunt. Sed non magis Cimber latronem significat, quam Isaurus piratam; Ambro dissolutum ac voracem; Opicus obscenum. Sed quia tales fuerunt eae nationes, de earum nomine vocamus, qui tales sunt. *Scal.* Germaniae Septentrionales populi, qui cum huc et illuc praedabundi vagarentur, inde factum est, ut Germanica et Gallica lingua latrones Cimbri dicerentur. *Dac.* Isauri piratae l. 20. cod. de feriis: Ambrones dissoluti et turpis vitae homines, supra *Ambrones:* Opici et Osci obsceni, infra *Oscum.* *Goth.*

Cingulos. *Ubi cingi solet.* In MS. melius *ubi cingi solent.* *Dac.*

Cillibae. Dicitur et *cilibantum.* Varro lib. IV. (De L. L. V, pag. 126. Sp.): *Mensa rotunda nomi-*

nabatur cilibantum, ut etiamnum in castris; id videtur declinatum a Graeco ἀπὸ τοῦ κύλικος. Verum in etymo fallitur Varro. Nam *cillibae* dicta a Graeco κιλλίβας, mensa tripes, supra quam antiquitus bello redeuntes clypeos reponebant. Aristoph. in Acharn. (v. 1122. ed. Dind.):

Τοὺς κιλλίβαντας οἶσε παῖ τῆς ἀσπίδος.

Ubi Scholiastes: *Κιλλίβαντας τρισκελῆ τινα σκευάσματα, ἐφ' ὧν ἐπιτιθέασι τὰς ἀσπίδας, ἐπειδὰν κάμωσι πολεμοῦντες.* Ab horum similitudine poculorum mensae cillibae etiam dictae. *Dac.* Vide Goth. ad Varronis l. c.

Chilo. Graeci interpretantur προκέφαλον. *Scal.* A Graeco χεῖλος *labrum.* Idem Charisius lib. I. (p. 98. Ed. Frob.): *Cilones dicuntur, quorum capita oblonga et compressa sunt. Chilones autem cum aspiratione ex Graeco a labris improbioribus, quae illi χείλη, unde chilones improbius labrati. Dac.* A *Cilo* est Fabius Cilo in l. 1. ff. de off. P. Urbi l. ult. ff. de officio P. Vigilum. *Goth.* *Cilo* vocatur et *Capito. Idem.*

Cisterna. Quod fit cis terram, quasi *cisterrena.* Sed magis placet esse a *cista*, quae sacculum, crumenam significat. *Cista, cisterna* aquae receptaculum. Vini etiam fossa ad vinum recipiendum *cisterna* dicitur. *Dac.* Adde l. 1. §. 4. ff. de fonte. Hinc *cisterna vini* metaphoricos in lege 21. §. sed si de navi ff. de furtis. Glossis λάκκος. Glossis MS. Cisterna est lacus collectorius. *Goth.* Apud Paullum fortasse legendum: *Quod cis est terram*, vel, quod Ottoni meo placet, *quod cis, id est, infra terram.*

Camillus. Versiculus ille exagitatus a veteribus criticis:

Praetextum in cista mures rosere camilli.

Camillum intellexit Ovidius (Fast. II, 650.), cum ait:

Stat puer et manibus lata canistra tenet.

Vide Coniectanea nostra (p. 120.). Glossarium: Camilla, ἱέρεια. Servius P. Danielis: *Alexander*, inquit, *Aetolus poeta in Musis refert Camillam nomen fuisse Dianae ab Ephesiis dedicato templo ei impositum.* Haec Servius in schedis reconditis, quae sunt in bibliotheca Danielis nostri. Sed profecto magnus ille Virgilii interpres fallitur. Nam in eo poemate Alexander Aetolus non Camillam, sed Ὦπιν Dianam vocat, cuius versus habes apud Macrobium. Sed est μνημονικὸν ἁμάρτημα. *Scal.* Καδμίλος Boeotis minister deorum dicebatur, quam vocem a Phoenicibus didicere, qui ministrum vocant *Chadmel*, et ita proprie Boeotis dictus Mercurius, quod deorum esset minister. A *cadmillus* factum *casmillus;* et *camillus* et *casmillum* dictum Mercurium ex Callimacho Varro scribit lib IV. (De L. L. VII, 321. seq. Sp.) alii *camillum;* ut Statius Tullianus. Servius in XI. Aeneid. (543.) inde qui diis serviebant, vel in sacris sacerdotibus ministrabant, *Casmilli* et dempto *s Camilli* dicti. Hinc Pacuvius in Medea:

Caelitum camilla exspectata advenis; salve hospita.

Et quia huic officio pueri ingenui deligebantur, usus postea obtinuit, ut quilibet pueri ingenui vocarentur *camilli*, ut hic Festus; et ostendit vetus carmen (apud Festum v. *Flaminius camillus*): *Hiberno pulvere, verno luto, grandia farra camille metes.* Neque homines tantum *camilli* dicti, sed quaelibet alia, quae rei cuipiam inservirent, ut infra Festus notavit, *cumeram*, sive vas, in quo nubentis utensilia ferebantur, *casmillum* fuisse vocatum. *Dac.* Adde Macrob. 5, (III,) 8. *Goth.* Descendit *camillus* a Sanscrita voce *kumaras*, *puer*, et a *kumal* radice, quae significat, *ludere*, ut infans. Unde fortasse etiam *famulus* et *familia* descendunt.

Capuam. Sane Capys Graecum vel Tarentinum videtur Latine expressum per *Falconem.* Nam κάπυς παρὰ τὸ κάπτεσθαι, ἤγουν κάμπτεσθαι, quod incurvos habeat pedes; unde et *Capus* dictus κατ' ἐξοχήν, ut ὄρνις gallina κατ' ἐξοχήν, et multa alia eiusmodi, ut et unus tantum ex genere accipitrum vocatus *falco*, non omnes accipitres, quamvis omnes sint γαμψώνυχοι; hoc enim significat *falco. Scal.* Virg. Aen. X, (145.):

Et Capys; hinc nomen Campanae ducitur urbi.

Ubi Servius: *Caelius, qui Troianum Capyn condidisse Capuam tradidit, eumque Aeneae fuisse sobrinum. Alii hunc Capyn filium Capeti volunt esse Tiberini avum, ex quo fluvius Tiberis appellatus est; eumque Capuae conditorem produnt: alii Capyn Samnitem condidisse Capuam confirmant. Sed Capuam vult Livius* (IV, 37.) *a locis campestribus dictam, in quibus sita est. Constat tamen, eam a Tuscis conditam de viso falconis augurio, qui Tusca lingua capys dicitur, unde est Capua nominata. Tuscos autem omnem paene Italiam subiugasse manifestum est. Alii a Tuscis quidem retentam et prius Aliternum vocatam; Tuscos a Samnitibus exactos Capuam vocasse ob hoc, quod hanc quidam Falco condidisset, cui pollices pedum curvi fuerunt, quemadmodum falcones aves habent, quos viros Tusci capuas vocaverunt. Varro* (L. L. IX, 1.) *dicit propter coeli temperiem et cespitis foecunditatem campum eundem Campuanum sive Campanum dictum quasi sinum salutis et fructuum.* Unice placet Livii sententia, cuius verba lib. IV. (37.) *Vulturnum Etruscorum urbem, quae nunc*

Capua est, ab Samnitibus captam Capuamque ab duce eorum Capye, vel, quod propius vero est, a campestri agro appellatam. Et hoc ipsum est, quod Festus in fine: *alii a planicie regionis.* Nam *Capua* quasi *campua* a *campo*, agro campestri, quae vox *campus* planiciem significat, ut *aequor*. Ab huius sententiae partibus facit, quod ipsa *Capua* prius *campa* sive *campus* dicta. Unde *Campani* et *Campas* apud Plautum. Eustath. Dionys.: Ὅτι οἱ Καμπανοί, ὧν τὸ πεδίον λιπαρὸν διὰ τὴν εὐκαρπίαν λέγει, ἀπὸ τῶν ὑποκαθημένων ἐκεῖ κάμπων ὠνομάσθησαν, ἢ ἀπὸ Κάμπου πόλεως. Manifesto Capuam urbem intelligit, quod non satis perpensum iis, qui *Campum* nescio quam a *Capua* diversam fingunt. *Dac. Falconem* vide infra *Falcones. Goth.*

Camenae. A carminibus; nam primo *casmenae* dictae sunt, postea *carmenae*, ut *casmen* carmen. *Casmen* ab antiquo *casno* pro *cano*. Et hoc multo probabilius videtur, quam si a *cano* ἀμέσως deducatur, quasi *canena*, et *n* verso in *m camena.* Prorsus ineptum, quod sequitur, a casta mente camenas dictas. *Dac.* Non a *carmine* nomen habent *Camenae*. Nam *carmen* est Sanscritum *karman*, factum opus, ποίημα. *Camenae* vero nomen descendit a *kam*, quod significat *amare, velle, studere.* Quemadmodum autem ab *amo* descendit *amoenus*, sic a *camo*, quod verbum ex Sanscrito *kam* supponere licet, *Camoena*, quae vox idem significat, quod Graecorum Μοῦσα, h. e. μῶσα; a μάω, μῶ, quod denotat studeo, volo. Sunt igitur *Camoenae*, quemadmodum Μοῦσαι, Deae studentes, inquirentes, scrutantes, Deae studiorum, lucubrationum. Ceterum Graecorum μᾶν et Latinorum *amare* idem vocabulum, quod utrumque e Sanscrita radice *kam* derivandum. Cf. quae supra ad v. *Ameci* notavimus. Adde quod *kamin* adi., fem. *kamini*, in lingua Sanscrita significat amantem, volentem, studentem; quare fortasse rectius scribatur *Camenae*, *e* simplici.

Camara. Vide incerta Verrii ex Charisio. *Ant. Aug.* A Graeco καμάρα. Ex hoc loco Charisius (pag. 55. ed. Frob.): *Camarae dicuntur, ut Verrius Flaccus affirmat, non camerae per e. Sed Lucretius* (apud Charis. l. c.): *cameraeque caminis ex cratibus, etiam cameram dici posse ostendit.* At *Cameri boves sunt*, ut ait Servius, *qui conversa introrsum cornua habent, quibus contrarii patuli, qui cornua diversa habent, quorumque cornua terram spectant; his contrarii licini, qui sursum versum cornua habent. Camurus* a Graeco κάμπυλος, curvus, reiecto π, et λ verso in ρ. Quidam a camera dici putant; et idem sensisse videtur Erythraeus, cum dubitat an *camerus* vel *camurus* sit scribendum apud Virgil. in Georg. (III, 55.):

— — *Camuris hirtae sub cornibus aures.*

Dac. Vide Macrob. VI, 4. in f. Sic Nonio (pag. 30. Merc.) Camerum obtortum; unde Camerae tecta in curvitatem formata. Hinc camerata area, arcuata in l. 16. §. ff. locati, ubi tamen legitur *aerata* in editione Florentina et Haloandri. *Goth. Camuri boves* Gloss. Camuris ἄγνος, ταῦρος, et Camuris hircae sub cornibus aures, ubi camura cornua interpretatur (Macrob.) in se redeuntia. *Idem.*

Cappas. Lege *campas*, ut in marg. Graecis κάμπη, quo nomine dicitur omne cetaceum et quivis ingens piscis a caudae flexum, quae κάμπη dicitur. *Dac.* Adde Nonium (pag. 120. Ed. Merc.) in *Hippocampi* 2. n. 397. *Goth.*

Catampo. Graecum scilicet κατ' ἄμφω. Videntur verba duorum, qui eum ludum exercebant. Ridiculus est doctiss. vir, qui in Codice Iustiniani libro tertio in fine hariolatur de genere lusuum dictum, quod ipsi Imperatori nunquam in mentem venit, praesertim cum de hoc catampo ibi mentionem fieri putet. Dictum κατ' ἄμφω, ut καθ' ἕν. Sed puto potius *catambo* scribendum per *b*. Καταμβῶ dictum, ut ὀπισαμβῶ. Est autem ὀπισαμβῶ ἡ εἰς τοὐπίσω ἀναχώρησις· καταμβῶ ἡ εἰς τὸ κάτω καὶ τὸ πρηνές. Vide Eustathium. *Scal.* Catambo igitur, quod hodie pueri faciunt, cum capite ambulant, gradiuntur. *Dac.* Quidam κόντακα, ut in lege 1. Cod. de aleatoribus. *Goth.*

Carissa. In veteribus editionibus *vafrum*, non *vafram*. Cui adstipulari videtur auctor Glossarii: *Carisa*, μαυλιστής, πορνοβοσκός. Isidori Glossae contra feminino: *Carissa, lena vetus et litigiosa; ancilla dolosa et fallax. Scal.* Retineo *vafram*, et verba Glossarii, quae ambigua sunt, interpretor, *lena et quae prostibula alit.* Carissa a Graeco χάρις, ut vult Voss. Legitur etiam et *caprissa* a *capra*, scilicet quasi eam signet, quae caprae vel meretricis mores imitetur. Sed omnium optime Lucas Fruterius, qui in epistola quadam ad Muretum reponendum putavit *catissa*. Nam *catos* pro callidis et ingeniosis apud veteres dictos. *Dac.* Alii *carisam*, fortasse a Caribus; notum enim, qui Cares fuerint. *Goth.*

Caerimoniarum. Cerus veteri lingua sanctus, a quo cerimonia, ut a sanctus sanctimonia. Et mysticum erat nomen Iani *Cerusmanus* in carmine Saliari, quamvis et creator bonus exponatur a quibusdam veteribus. Nonnulli a Cerere cerimonias. Propterea Glossarium: Cerimonia Δημήτρια. *Scal.* Hoc est contra Festum, qui *cerus creator* interpretatur, quod si ita sit, ut et revera est, inde *cerimonia* nomen accepisse

non potest. Erit igitur ab oppido Caere in Tuscia, non longe a Tarquiniis, quod sacrarium populi Rom., diversorium sacerdotum ac Romanorum sacrorum receptaculum vocat Livius (V, 40. 50.). Vide Strab. lib. V. (pag. 220.). Quidam a caritate ducunt, id est a carendo, sicut in caerimoniis esse dicuntur, qui certis rebus abstinent, ut infra in *purimenstruo*, et illud etymon probavere Massurius Sabinus apud Gellium lib. IV. cap. 9. Macrob. lib. III. cap. 3. Augustin. lib. II. retractat. cap. 37. et Isidor. lib. VI. cap. ult. *Dac.* *Caerimoniae* vocabulum recta descendit a radice Sanscrita *kri*, quae *facere*, tum *sacra facere* significat. *Carmin* est faciens, sacra faciens, et *Carminja*, actio sacrificii, ritus; quod ipsum est Latinorum *Caerimonia*.

Coelibem. *Κοίλιψ* est carens concubitu, ut *αἰγίλιψ* carens capris: *κερκόλιψ* carens cauda. *Κεῖειν*, *κοῖος*, unde *ὀρέσκοιος* in montibus cubans. Ea est vera etymologia. *Scal.* Hoc Festi etymon vulgo receptum fuit, nam et Donatus apud Terent. (Ad. I, 1, 18.): *Romani*, inquit, *caelibem quasi coelitem dicunt.* *Dac.* Glossis *ἄγαμος ἀνήρ caelebs; ἄγαμος γυνή innupta; ἀγαμία celibatus;* et alio loco: Celebs *ἀγύναιος*, sine uxore; caelibes *ἀσκηταί*. Ceterum hoc loco quidam legunt *Celibem*, alii *Celitem*. Idem Isidorus. *Goth.*

Catamitum. Pro *Ganumede* dicebant *Ganamidus*, unde *g* in *c* et *d* in *t* *Catamitus*. Vide *Alcedo*. Plaut. Men. I, 2. (35.):

Me. *Dic mihi, nunquam tu vidisti tabulam pictam in pariete,*
Ubi aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?

Ubi male Lamb. Catamitum Priami filium facit, cum re vera Trois fuerit, quamvis eum Cicero (Tusc. Disp. I, 26, 65.) Laomedontis dicat, ut et vetus cycli scriptor, cuius tibi versus lepidissimos exhibebit scholiastes Euripidis in Oreste (ad vers. 1376.). *Dac.*

Caeculus condidit Praeneste. Virg. Aen. VII. (681.):

Nec Praenestinae fundator defuit urbis;
Vulcano genitum pecora inter agrestia regem,
Inventumque focis omnis quem credidit aetas,
Caeculus.

Ubi Servius: *Caeculus filius Vulcani sic dictus, quod minoribus oculis fuerit, quam rem frequenter efficit fumus. Hic collecta multitudine, postquam diu latrocinatus esset, Praenestinam civitatem in montibus condidit.* etc. Et Solin. c. 8.: *Praeneste, ut Zenodotus refert, a Praeneste Ulyssis nepote Latini filio, aut, ut Praenestini sonant libri, a Caeculo, quem iuxta ignes fortuito invenerunt, ut fama est, Digitiorum sorores.* *Dac.* *Unde putant Caecilios.* Caecilia gens plebeia, Metellorum cognomento clara e Praeneste oriunda, puta a Caeculo. Alii a caecitate Caecilios dictos putant. *Idem.*

Catillones. *Catilones.* Vide *Catillatio.* Margini adscriptum *catiliones*, quod monet scriptum fuisse *catillones* duplici *ll.* *Dac.* Vide infra *Fiscellus.* *Goth.* *Gulosus.* Nam *Catullire* est esurire vel libidinari Nonio (pag. 90. Merc.). Apud Macrob. Saturnal. III, 19. *Catillones proprie dicuntur, qui ad polluctum Herculis ultimi cum venirent, catillos luguribant.* *Idem.*

Catillatio. Catillones ait a Romanis dici, qui provincias Po. Ro. despoliassent a catillonibus, qui et catillos ipsos liguriunt, absumpta prius dape. A Graecis vero eiusmodi homines dicebantur *μολγοὶ παρὰ τὸ ἀμέλγειν καὶ κλέπτειν τὰ κοινά*, ut ille fur apud Maronem (Ecl. III, 5.):

Hic alienus oves custos bis mulget in hora.

Scal. A *Catinus*, catinulus, catillus. A quo *catillare* ligurire. *Catillatio* ipsa actio liguriendi. *Dac.*

Cesticillus. Vide *Arculum.* *Ant. Aug.* A *cestus*, id est *cingulum*, *cesticulus*, unde *cesticillus*. Vide *Caestus.* Emendabat Salmasius *Cercitillus* a voce *cercites* circuli. Varro lib. V. (De L. L. VI, 191. Sp.): *Ut parvi circuli annuli, sic magni dicebantur circites anni.* *Dac.* *Cesticillus* cestillus. *Goth.*

Cespes. In modum lateris. Propterea elegantissime a Graecis vertitur *χορτόβλινθος*. Glossarium: *Cespes*, *χορτόπλινθος*, *χορτόβωλος*, *πλίνθος*. Male: *χορτόβωλος*, *πλῆθος*. *Scal.* Virg. Ecl. I. (69.):

Pauperis et tuguri congestum cespite culmen.

Ubi Servius: *Cespite, id est herba cum propria terra evulsa.* A *caedo* dictus *cespes*, quod frutice undique reciso quadratam lateris figuram referat. *Dac.* Cf. Horat. Od. II, 15, 17. ibique interpp.

Catulinam. Hanc Saturnionem (*Satunrione* in textu Festi exhibet ed. Dac.) Plauti fabulam respicit Plinius, cum ait lib. 29. (c. 4, 14.): *Catulinam adiicialibus quidem celebrem epulis fuisse Plauti fabulae sunt indicio.* *Dac.*

Catax. Graecum est *κατάξ*, hoc est *κατεαγὼς τὰ μέλη*. Isidori Glossae: *Catax, claudus, coxus.* In veteribus Graecorum glossis: *Coxus*, *χολός*. Lege *χωλός*. Hispani retinent nomen. Claudum enim hodieque

vocant *Coxo* et *Coxquear* claudicare. Quod et in illis optimis glossis reperi: *Coxigat*, χωλαίνει. Et Nonius (pag. 25. Merc.): *Catax dicitur, quem nunc coxonem vocant.* Dicitur et *cloppus*. *Cloppus*, χωλός. Glossarium. *Scal.* Graecum est ἀπὸ τοῦ κατάξαι. Lucilius lib. 2.:

— — — — hostibus contra
Pestem perniciemque catax quam et Manliu' nobis.

Caesariati. Plautus in Milit. (III, 1, 171.):

Qui miles admutiletur caesariatus.

Dac. Descendit a Sanscrita voce *kaeça*, quae comam significat. Unde *kaeçin*, qui comam habet; *kaeçara* comatus, et cum suffixo *ja*, *kaesarja*, quae vox statum eius significat, qui comam alit. Quare proprie *caesaries* denotat *comationem*, si ita dicere liceat. Cf. Schlegel über Spr. u. W. der Ind. p. 12.

Catularia. A *catulus*, quod non longe ab ea immolarentur catuli, id est canes, unde patet *catulus* de canibus dici, quod pluribus exemplis firmavit Vossius; porro quod rufae canes ad placandum caniculae sidus immolarentur, id aperte docet Festus in voce *Rutilae*. *Dac.*

Caedem. A *caedo*, quod a καίνω occido, unde et *caido* antiqui dicebant. *Dac.*

Cenina urbs. Al. *Caenina*. Καινίνη Steph. et Halicarn. *Caeninenses* Livio. In Latio ponit Plin. (Lib. III, 5, 9. §. 68.)

Catulus. Forsan prima notione *catulus* catenam illam signavit, qua canes vincti. Postea vero pro quovis vinculo sumi coeptus. Lucil.:

Cum manicis, catulo, collarique ut fugitivum.

Dicitur etiam *catellus*. Plaut. Curc. V, 5. (3.) (13.):

Delicatum te hodie faciam cum catello ut accubes
Ferreo ego dico.

Ubi non audiendus Lambinus, qui hanc differentiam statuit, ut *catellus* parvum canem, *catellum* vero catenam significet. Nam catulus et catellus canem et canis vinclum, ut Graecis σκύλαξ ἔγγονα κυνὸς et δεσμὸν σιδηροῦν notat. *Catulus* autem et *canis* pro vinclo, ut optime Festus. Plaut. Casin. (II, 6, 37.):

Deos quaeso, ut quidem hodie tu canem et furcam feras.

Dac. Adde infra *Millus collare canis*, et Nonium (pag. 36. Merc.) in *Collare*. Eiusmodi fere catulus iniiciebatur torquendis l. 7. ff. ad l. Iul. de vi publica. Est praeterea catella deminutivum apud Nonium (pag. 199. Merc.) a catena, ut infra in *Redimiculum*, quae et canis. *Goth.*

Caestus. Laminae ferreae aut annuli connexi, quibus pugiles armabant brachia. Clavae etiam plumbeas pilas loris bubulis appensas habentes caestus dicebantur per *ae* a caedendo. *Dac.* *Et genus quoddam.* Cingulum intelligit, sed hic frustra est Festus sive Paulus. Nam cum pro ornatu muliebri; per *e* scribitur a Graeco κεστός, quod apud Homerum, Lucianum et alibi quoque observavi. Cum vero pro armis pugilum; per *ae* a caedendo, et ita sensisse videtur Servius. Sed cogitanti mihi succurrit, nihil opus esse dividua ista originatione; cestus enim pugilum et cestus muliebris per *e* simplex a κεστός, quod adiective a κεντέω *pungo*. Cestus quasi acu pictus et compunctionibus elaboratus et distinctus, quomodo Veneris cingulum sive balteum κεστὸν ἱμάντα dixit Homer. Iliad. ξ. (214.). Et Hesychius interpretatur ποικίλον. Ab eo igitur Latini substantive formarunt *cestus*, *cesti*, de muliebri ornatu; et *cestus*, *huius cestus* de armis pugilum. Ille, quod acu variegatus; iste, quod inserto ferro et plumbeis bullis sive sphaerulis quasi compunctionibus distingueretur. *Dac.*

Caeditiae tabernae. Ex hoc loco Sipontinus: Caeditiae tabernae non a caedendo dictae sunt, sed a domini nomine, qui Caeditius vocabatur, a quo in via Appia aedificatae sunt. Non longe ab eadem via circa Vestinos alicubi campus nomine Caeditius, cuius meminit Plin. (XIV, 6, 8. n. 2.). Unde optimus caseus et circa Sinuessam Caeditiani coloni. *Dac.*

Cavillatio. *Cavillari* a *cavere*. Istud de iurisprudentibus dicitur cum consiliis suis nobis cavent, illud vere Leguleiorum et rabularum forensium proprium, cum tergiversantes tricas et morosas iuris praestigias effutiunt ad fallendum, unde *cavillatio*, frustratio, per fraudem irrisio, calumniatio. Et *incavillatio* per despectum irrisio infra Fest. Glossarium: *cavillatio*, ἐνέδρα, ἀπάτη, παρεγχείρησις. *Dac.* Vide l. 177. ff. de verb. signif. *Goth.*

Cati fons. Non longe a Roma. Sed de Cati fonte nihil alibi legere est. Vide *Petronia*. *Dac.*

Cacula. Plaut. in Trinum. (III, 2, 198.). *Ant. Aug.* Glossarium: *Cacula*, δοῦλος στρατιώτου.

Scal. Est a κακός *imbellis*, quod non esset in numero militum. Caculam cum calone in etymo confundit Festus. *Dac.* Vide aliud etymon infra *Procalare. Goth.* *Clavis ligneis.* Vide *Catones. Idem.*

Canalicolae. Forenses vocat, ut etiam Graeci ἀγοραίους, hoc est χυδαίους. Ceterum singulari numero *propter canalem* legendum est, non, ut hic, *propter canales.* Plautus Curculione (IV, 1, 15.):

In foro infimo boni homines atque dites ambulant;
In medio propter canalem ibi ostentatores meri.

Scal. Per canales autem fori cancellos intelligo, qui *canales* dicti; et ita hunc locum accepit doctissimus Salmasius, qui hunc Tertulliani locum (de pallio c. 5.) adduxit: *Iam et de negotio provocat, ego, inquit, nihil foro, nihil campo, nihil curiae debeo, nihil officio advigilo, nulla rostra praeoccupo, nulla praetoria observo, canales non adoro, subsellia non contundo. Dac. Quod circa canales fori consisterent.* Vide Novell. 90. c. 1. *Goth.*

Cana. Idem sentit Varro lib. IV. de L. L. (V, p. 125. seq. Sp.): *Tryblia et canistra, quae putant esse Latina, sunt Graeca,* τρυβλίον καὶ κάνεον *Graeca sunt.* Ergo κανᾶ a κάνεον, in plurali κάνεα et per contractionem κανᾶ. Sed *canistrum*, ut optime Voss., non minus est a Graeco, quam *cana*, a voce κάναστρον scilicet, quam Hesychius exponit ὄστρακον, τρυβλίον, κανοῦν. *Dac.* Adde infra *Canephora.* Glossis: *Cana*, πανάκεια θεός. *Goth.*

Canicae. A canibus scilicet. Vide proverbium κύων ἀπὸ μαγδαλιᾶς. Pacuvius:

Qui apud te quasi servos est canicaceum panem.

Scal. Lucil. I. 27.:

Quanti vellet quam canicis apud te et magonis manu.

Dac. Adde Nonium (pag. 88. Merc.) in *Canicas. Goth.*

Cancri. Cancer, canceris, et mutato n in *r* carcer, carceris; non a coercendo, ut Varro (De L. L. V, 150. 153. Sp.). Apuleius (Met. VI. p 176, 26. ed. Elmenh.): *inter Orci cancros iam ipsos adhaesisti. Scal.* Sunt autem *cancelli* septa quaedam rectis, obliquis et transversis lignis contexta, fenestellis distincta. *Dac. Calces.* Vide supra *Calces. Goth.*

Canentas. Forsan, inquit Voss., a κανοῖς, quae in capite portabant Canephorae, nisi legatur *carentas* a Graeco κάρηνον *caput. Dac.*

Canta. In Saliari carmine, ut puto, unde *pa* pro *parte*, *po* pro *populo* Festus adduxit. Vide ibi notata. Verum hic mihi locus suspectus est, et, ni fallor, legendum: *cante pro cantate ponebant.* Ex hoc Varronis lib. VI. de L. L. (VII, p. 314. Sp.), ubi voces e carmine Saliorum adducit, *ab eadem voce canite*, inquit, *pro quo in Saliari carmine scriptum est cante, hoc versu: Divum exta cante, Divum deo supplice cante. Dac.*

Caudicariae. Naves sic dictae, quod e caudicibus, id est crassioribus tabulis fierent. Varro lib. 3. de vita pop. Rom.: *Quod antiqui plures tabulas coniunctas codices dicebant, a quo in Tiberi naves codicarias appellamus.* Inde Caudicarii dicebantur ii, qui caudicariis navibus frumentum advehebant. *Dac.*

Candelabrum. A candela dictum docet etiam Varro lib. IV. de L. L. (V, 125. Sp.), *brum* autem est vocis productio. Frustra igitur, qui a *candela* et λαβεῖν *capere*, vel a *candela* et *labrum. Dac. Figantur.* Vide *Cicindela. Goth.*

Cantherius. Cantherios equos dictos putat Varro (De R. R. II, c. 7. fin.), quod semine careant. Inepte sane. Optime Caninius in Alphabeto a Graeco κανθήλιος, λ mutato in ρ. *Dac.* Glossis καβάλλις μηχανικός. *Goth.*

Cavillum. Dictum a cavendo, ὑποκοριστικῶς, propriumque est leguleiorum et moratorum verbum. Nam iuris consultorum proprium *cavere.* Ovidius (Art. Am. I, 83.):

Illo saepe loco capitur consultus amore,
Quique aliis cavit, non cavet ipse sibi.

Tibull. (I, 4, 67.):

Haec mihi quae caverem Titio deus edidit ore.

Hodie inepte: *quae canerem Titio*, nullo sensu. At Tibullus se prudentum more de amore publice responsurum cuilibet consulenti proponit. Quod ex sequentibus et ex nomine Titii apparet, sed qui corruperunt, ignorarunt, secundam et tertiam coniugationem eandem apud veteres fuisse. Ut igitur diminuerunt nomen in formulariis illis, leguleios, non iurisprudentes vocantes, sic et verbum professionis, cum cavillare, non cavere eos dicebant propter tricas et morosas iuris praestigias. Sane ita esse vel unus Tertullianus satis dederit, qui in libro de corona (11.) ait: *omnibus modis cavillandum*, id est cavendum, παντοίως περιεργαστέον.

Non ergo obscurum, quare in vitium verterit hoc verbum, cum genus hoc hominum male semper audierit. Glossarium vero: *Cavillatio*, *ἐνέδρα*, *ἀπάτη*, *παρεγχείρησις*. *Scal.*

Caudecae. Lege: *Caudeae.* Ita etiam Plautus Rudente (IV, 4, 65.). *Scal.*

Cistellam istic inesse oportet caudeam in isto vidulo.

Dac. *Caudecae* Caudetae; alii, Caudea cistella ex iunco. In Glossis manuscriptis corrupte: *Caudia iunceum, quod vinciam caudae emargat.* Dicitur et scirpeum et vimineum. *Goth.*

Caulae. A cavitate dictas vult Festus, Varro etiam (De L. L. V, p. 29. Sp.). Sic Lucret. (VI, 491.): dixit *caulas aetheris*, id est *cava coeli.* Sed melius alii a Graeco *αὐλή aula*, addito *c caula.* Servius ad illud IX. Aen. (60.):

Ac veluti pleno lupus insidiatus ovili
Cum fremit ad caulas.

Caulae munimenta et septa ovium. Est enim Graecum nomen c detracto. Nam Graeci αὐλάς vocant animalium receptacula. Glossae Cyrilli: *αὐλή, τῶν προβάτων stabulum.* Inde in sacris aedibus et in tribunalibus septa, quae turbas prohibent, caulas vocamus, quomodo Graeci quoque *αὐλάς*. Suid. *αὐλὴ τὸ νῦν ἀρχεῖον καλούμενον.* Nam *ἀρχεῖα* eidem sunt *τὰ χωρία τῶν κριτῶν.* Secretaria scilicet iudicum. Inde Glossae Isidori: *Caules, cancelli tribunalis, ubi sunt advocati.* Nam utrumque dicebant caules et caulas, ut *furcilles* et *furcillas.* *Dac.*

Cavum. Varro lib. IV. de L. L. (lib. V, pag. 28. Sp.): *Ego magis puto a chao cavum et hinc coelum.* Chaos a *χάω hio.* Vide *Cohum.* *Dac.* Et *Chaos.* *Goth.*

Caculatum. Ut aedilatum. *Scal.* A *cacula.* *Dac.*

Calones. Nihil tale usquam hodie legitur. Id si verum sit, calones a *κᾶλον* vel Latino *cala* lignum. Sed multum se metuere dicit doctiss. Vossius, ne Paulus confuderit *calones* cum *calopediis*, quae *calopedia* sunt pedes lignei; *formas* vocat Horat. (Serm. II, 2, 106.) et ita nos vulgo. *Dac.*

Clacendix. Glossae Isidori: *Clacindex, concha.* Lege: *Clacendix.* Legitur et *Claxendix.* Priscianus (Lib. V, 7. p. 191. seq. Kr.) exponit concham, qua signa sua, quibus res suas obsignabant, claudere solebant veteres; et ad id probandum e Plauti Vidularia hunc locum adducit:

Opposita est clacendix. At ego dicam signi quid sit.

Claxendix a Graeco *κλᾷξαι*, id est *κλεῖσαι* claudere. *Dac.* *Clacendix*, Calcendix. *Goth.*

Calces. Per ampullas plumbeas non video quid intelligat Festus, nisi significet ampullas lividas, quae sub pedibus nascuntur. *Dac.* Vide *Cancri.* *Goth.*

Calbeos. Suetonius (Galba 3.) et historici *Galbeos.* Glossarium: *Calbae κόσμια.* *Scal.* Salmasius monuit esse a *κάρπος*, iunctura manus. Nam veteres *κάρπιον* dicebant, quicquid in modum armillae *χειρὸς κάρπον* vinciebat. Carpion, calpion, calbion, calbeum, galbeum, quod etiam Festus exponit ornamenti genus. Et Glossae: *Calbae κόσμια.* Lege: *Calbei.* Placidus: *calvea, ornamenta*, ubi etiam rescribendum *calbei*, nisi malis *calbea*, quamvis *hoc calbeum* dixisse veteres satis non constat, sed *hic calbeus.* Cato in Origin. 7. Galbeos lineos, pelles, redimicula. *Dac.* Vide *Galbeum.* *Goth.*

Calix. A Graeco *κάλπις*, quod urnam significat, vel a caldo hoc est calido, quod et sentit Varro lib. IV. de L. L. (V, p. 130. Sp.). *Calix a caldo, quod in eo calda puls apponebatur et in eo calidum bibebant.* Sed magis placet, si a Graeco *κύλιξ*. *Dac.* *Quod in eo caldum bibatur.* Hic locus argumento est, veteres calidam bibisse; de quo dicam ad l. 18. §. 3. ff. de instructo. *Goth.* *Caldum* alii *caldam*, ut aquam intelligas et glossis Calda *θερμόν.* *Idem.*

Calpurni. Lucanus in Panegyrico ad Pisonem (v. 2. seqq.):

Hinc tua, Piso,
Nobilitas veterisque citant sublimia Calpi
Nomina, Romanas inter fulgentia gentes.

Scal. A Calpo Numae filio originem duxisse scribit etiam Plutarch in Numa (c. 21.) Vetus Horatii interpres (ad Art. P. v. 292.) Numae filium *Calpur*, non *Calpus* vocat. *Dac.*

Calim. Inde fecere Latini *clam*, non a clavibus, ut infra Festus. *Dac.* Vide *Clam.* *Goth.* *Nis* fortasse a Graeco *νῶϊν.* *Dac.* *Sam* a Dorico *ἂν* pro *ἦν*. Vide *Sos.* *Idem.* *Im* a Graeco *νίν.* *Idem.* Vide *Im.* *Goth.* *Calim* haud dubie originatione sua coniunctum est cum vv. *caligo*, *celare*, Germanico *hehlen*, *hüllen*, Sanscrito *hul.* Cf. Doederl. Syn. III, pag. 166. seqq.

Calicata. Veteres dicebant *calecata*, ut legitur hodie in tabula vetustissima Aletri, quam descri-

psit ita amicus noster Aldus Manutius Pauli F. iuvenis doctissimus: *L. Betclienus L. F. Vaarus haec, quae infra scripta sont, de senatu sententia faciunda coiravit: semitas in oppido omnis: porticum, qua in arcem eitur: campum, ubei ludunt: horologium, macellum, basilicam calecandam: seedes, lacum balinearium; lacum ad portam* etc. *Scal.* A Graeco χάλιξ, per syncopen *calx*, *calix* dicebatur, unde *calicare*, *decalicare* infra Festus: *Decalicatum*, *calce litum*. Tectorii operis proprium *linere* et *polire*, ut *albarii* de albare. Illud fiebat arenata calce, vel marmorato; istud calce nuda, id est, cui nulla arena admixta. Inde in veteri inscriptione: *Eosque parietes marginesque omnes, quae lita non erunt calce arenata, lito politoque et calce nuda dealbato.* *Dac.*

Calyptra. *Caliptra.* Lege: *Calyptra.* Καλύπτρα κεφαλῆς καλύμματα Hesych. *Dac.* A καλύπτω, quod est velo, tego, operio; unde κάλυμμα teges, tectamentum, tegimentum seu tegmentum; καλυπτηριάζω imbrico; καλύπτης imbrix. Quid καλυπτήρια, dixi ad Titul. Cod. de donationibus ante nuptias. *Goth.*

Calathos. Graece κάλαθος, ubi mulieres fusos, lana et pensa reponebant. Virgil. (Aen. VII, 805.): — — *Non illa colo calathisque Minervae femineas assueta manus.* Latine *quasillus* dicitur. Calathus etiam apud veteres pro quolibet vase vel poculo. *Dac.* *Quasillos.* Vide *Talassionem.* *Goth.*

Caduceatores. Caduceum Graecum est pro Caruceum. Καρύκεον Syracusane et Tarentine, quod aliis κηρύκειον, *r* in *d*, ut contra saepe *d* in *r*. *Scal.* Legati, praecones, feciales, qui caduceum gerebant in signum pacis; Graece κηρύκειον apud Lucianum et in epigramm. Tarentinis et Syracusanis καρύκειον. De caduceo Hygin. lib. 2. Astron. cap. 8. *Ab Apolline virgulam quandam muneri accepit Mercurius, quam manu tenens cum proficisceretur in Arcadiam, et vidisset duos dracones inter se coniuncto corpore alium appetere, ut qui dimicare inter se videretur, virgulam inter utrumque proiecit; itaque discesserunt. Quo facto eam virgulam pacis causa dicit esse constitutam; nonnulli etiam cum faciunt caduceos, duos dracones implicatos virgula faciunt, quod initium Mercurio fuerat pacis.* Graeci tantum caduceos gerebant, Romani vero herbas quasdam quae sagmina vocabant. *Dac.* Κηρύκειον l. 8. §. 1. ff. de rerum divisione. *Goth.*

Carinantes.. Glossarium: *Carinari* χαριεντίζεσθαι. Isidorus: *Carinantes, illudentes.* Ennius:

Contra carinantes verba atque obscena profatus;

et tamen corripit in sequenti mediam:

* *Neque me decet hanc carinantibus edere chartis.*

Qui versus nondum excusi citantur a Servianis schedis doctissimi Danielis nostri. Ita factum carinari a carina, ut apud Graecos γεφυρίζειν a γέφυρα, idemque valet ac carinari. *Scal.* Inde etiam ludi dicti γεφυρισμοί. Vossius potius putat (quod unice placet,) a *carere*, id est radere, carpere, a *caro carino*, ut a *nato natino.* Iuvat, quod, ut *carere* Latinis de veste et dictis mordacibus dicitur, sic Graecis πλύνειν vestes lavare, et conviciis et maledictis lacessere, quomodo et Gallis vox *laver.* Primum Ennii versum ita emendavit Salmasius: *Ac contra carinans* pro *contra carinantes.* *Dac.* *Obiectantes* obiicientes. *Goth.*

Cadmea terra. In aes iniicitur, ut facilius fundatur. Plin. (H. N.) lib. XXXIV. cap. 10. *Ipse lapis, ex quo fit aes, Cadmea vocatur, fusuris necessarius, medicinae utilis.* Lapidem calaminarem vocant officinae. Dicta autem Cadmea a Cadmo, qui metallorum fusuram invenisse dicitur. Alii aliter. *Dac.* *Orichalcum.* Vide *Aurichalcum.* *Goth.*

Casa. Potius a *caso*, id est *cado*, quod cadat facile. Alii a καίω uro, quod facile incendatur: alii aliter. *Dac.* Hoc verbum satis frequens in iure. §. 5. Inst. de rerum divis. l. penult. ff. de usu fruct. l. 41. §. 3. ff. de legat. 3. l. 5. l. 6. de adquir. rerum dominio. *Goth.* Subest etymon idem, quod Germanicis vocabulis *Haus*, *huis*, *hütte*, *h* mutato in *k*, ut saepe.

Cascum. Varro lib. VI. de L. L. (VII, 316. Sp.). *Cascum significat vetus. Eius origo Sabina, quae usque radices in Oscam linguam egit. Cascum vetus esse significat Ennius, cum ait:*

Quam primum Casci populi genuere Latini.

Scaliger vult esse ab Osca voce *casus* παλαιός, unde et *casnar*, senex. *Dac.*

Casnar. Senem Casnarem Osce dictum testatur etiam Varro (De L. L. VII, 318. Sp.). Scaliger deducit a *casus* antiquus. Vide supra *Cascum.* Vide Nonium (pag. 86. Merc. s. v. *Carnales*). Verisimile *casnares* ab Oscis dictos, qui Latinis *cani* a canitudine. Ratio est, quod in vocibus suis Osci, ut et Sabini fere semper, sibilum addunt, sive literam *s*, quam a Graecis Doriensibus acceperunt. Iidem *cascum* pro antiquo, nimirum a Graeco κακός *debilis. Cacos, cacus, cascus.* Sic *casmenas* dixerunt pro *camenis.* *Dac.* Vide Nonium in *Carnales.* Quinctil. I, 5. vox et Gallica. *Goth.*

Cassiculum. Glossae Isidori: *Cassiculum, rete, iaculum.* *Scal.* A cassis cassiculus et cassiculum,

ut a funis funiculus. *Dac.* A cassibus aranearum, piscium vel aliorum animalium. Glossae δίκτυα. *Goth.* *Antiqui* id est Tusci. Vide Isidor. 18, 14. *Idem.*

Caseus. A coacto lacte caseum vocatum ait Varro lib. IV. de L. L. (V, pag. 111. Sp.), quasi *coaxeum. Caseus,* inquit, *a coacto lacte ut coaxeus dictus.* Alii a *carendo*, quod careat sero. Scaliger ab Osco *casus* antiquus, ut sit proprie lac vetustate coactum concretumque. Varronis etymon mihi quidem ceteris praestat. *Dac.* Alii a cogendo. Vide Isidorum. *Goth.*

Cassilam. Legendum *cassidam*, ut videre multi. Virg. Aen. IX, (XI, 775.): *Aureus ex humeris sonat arcus et aurea vati Cassida. Dac.* Glossis: *Cassis* περικεφαλαία. Adde l. 1. Cod. Theodos. de fabricensibus. *Goth.*

Casabundus. *Cassabundus.* Unico *s casabundus.* Vide Varronem (De L. L. VII, p. 338. Sp.). *Scal.* A *casare.* Plaut. Mil. (III, 2, 38.):

— — *bachabatur hama (aula), casabant cadi.*

et Naevius:

Risi egomet casabundum ire ebrium.

Dac. Id nostris *cassitare* l. 20. §. 3. ff. de servit. urbanorum. *Goth.*

Casaria. Est, quam Graeci οἰκουρίδα vocant, Hebraei Navá. *Scal.* Dicitur eodem modo, quo focaria, quae focum colit. l. 12. §. 7. ff. de instructo, a qua focarius l. 1. §. 5. ff. nautae caupones. *Goth.*

Cassia. Ab auctore Cassio. Haec extra Flumentanam per Sutrium, Viterbium et Vulsinios mittebat. Meminit Cicero XII. Phil. (9.): *Tres ergo, ut dixi viae, a Supero mari Flaminia, ab Infero Aurelia, media Cassia. Dac.*

Caput. Potius a κεφαλή, φ mutato in π. *Dac. Caput.* Capite. *Goth.* In Codd. M. Gu. II. loco Graecae vocis legitur *karatenphi;* in Berolinensi: *kapa* (seq. lacuna) *tẽphi.* Legendum videtur: *κάρα vel κεφαλή.* Illud enim *tenphi* nihil est aliud nisi ł (i. e. *vel*) *κεφι* (i. e. κεφαλή).

Caperatum. A *caper* est *caperare*, unde caperata frons rugis contracta. A caprorum frontibus crispis, potius a caprinorum cornuum similitudine. Varro in Eumenid.: *Quin mihi caperatam tuam frontem Strobile omittis. Dac.* Nonius (pag. 8. Merc.) in *Caperare. Goth.* Adde Varron. De L. L. VII, p. 385. Sp.

Capis. Varro lib. IV. de L. L. (V, pag. 127. Sp.): *A quo illa capis et minores capulae a capiendo, quod ansatae, ut prehendi possint, id est capi. Harum figuras in vasis sacris ligneas et fictiles antiquas etiam nunc videmus.* A *capis* diminutivum *capidula*, unde *capula. Dac.* Adde Nonium (pag. 547. Merc.) in *Armillum. Goth.*

Capsae. Cistulae, a Graeco κάμψαι. Nam sic legendum. Hesychius Κάμψη, θήκη. Item Καμψία, κανᾶ, κανίσκια. *Dac.* Und campsarii Epiphanio libro 2. Campsarii in l. 3. ff. de offic. praef. vigil. qui vestimenta in balneis servant. At vero in lege 13. ff. de manumissis vindicta; Suetonio in Nerone c. 36. et Iuvenali Satyra X. (v. 117. ubi *custos capsae*). *Capsarii* dicuntur, qui libros portant. Alio significatu sumuntur in lege ult. ff. de iure immunitatis. *Goth.* Κάμπτρας. Κάμψας. *Idem.*

Capital facinus. Quod capite luitur. Capital etiam absolute dixit Plaut. Menaechm. I, 1. (16.):

Nunquam, edepol fugiet, tametsi capital fecerit.

In vet. lex. Graeco-Lat. κεφαλικὴ τιμωρία, *capitale. Dac.* Adde Nonium (pag. 38. Merc.) in *Capital. Goth.*

Capronae. Vide *Antiae.* Nonius (pag. 22. Merc.) non equorum tantum iubas, sed et hominum comas, quae sunt ante frontem *capronas* dicit ex illo Lucilii:

Aptari caput, atque comas fluitare capronas,
Altas, frontibus immissas, ut mos fuit illis.

Forsan et de *capronis* istis intelligendus elegans ille locus in Cantico Canticorum cap. 4. (1.): *Capilli tui sicut greges caprarum, quae ascenderunt de monte Galaad. Dac.*

Capidulum. Glossae: *Capidulum vestimentum capitis. Dac.* Alii *capitulum. Goth.*

Caprae. A carpendo dictas tradit etiam Varro duobus locis (V, p. 99. Sp. et De R. R. II, 3.); Isidorus etiam, qui utrumque Festi etymon adducit; sed est a Tyrrhenis, quibus *caper* κάπρος dicitur, capra κάπρα. Hesych. κάπρα αἴξ Τυῤῥηνοί. *Dac.*

Cuppes. Varro IV. (lib. V, p. 148. Sp.) de Latino sermone: *Ad corneta forum cupedinis, a fastidio.* (Etiam Codd. Flor. et Havn. *a fastidio*, quod tamen haud dubie nihil est, nisi interpretamentum vulgatae: *a cupedio.*) Ita enim legitur in manuscripto, et recte. Fastidium enim est, quod vulgus Gallorum dicit *Friandize*, et fastidiosus *Friand.* Italice *Giotto* a glutiendo. Vetustissimus orator Favorinus: *Is nunc flos caenae habetur inter eos, quibus sumptus et fastidium pro facetiis procedit.* Isidorus: *Cuppes, fastidiosus, cupidus.*

Glossarium: *Cupidus*, κνιπός. Lego: *Cupedius*. Κνιπός est revera, quem fastidiosum vocari admonuimus; qui non multa, ut voratores, sed electilia edit; neque facile invenit, quod ad palatum faciat. Significat et κνιπός, parcum, quod non recedit a priore significatione. Porro Cupedinis forum est forum piscatorium, ut cognoscimus ex Apuleii variis locis. *Scal.* Omnes ciborum delicias *cupes* et *cupedia* vocabant antiqui. Plaut. Stich. (V, 4, 32.): *Nil moror cupedia. Cupedia* autem quasi *caupedia*, non a Cupedio quodam, ut putat Varro, sed quod in cauponis venderentur. *Caupo*, *copo*, *cupo*, unde *cupes* et *cupedia*. Neque etiam caret ratione a *cupiditate* forum *cupidinis* dictum. Nam et idem scribit Varro: *Multi forum cupedinis a cupeditate.* Et *Cupedinem* pro *Cupidinem* veteres dixisse certum est. Lucret. (V, 46.):

Quantae conscindunt hominem cupedinis arces
Sollicitum curae?

Porro, quod hic agit Scaliger ex Apuleio forum cupedinis et forum piscatorium idem esse, non satis firmo tibicine fultum est; nam ex Varrone et aliis satis constat, forum cupedinis a foro piscatorio diversum fuisse. *Dac. Inde macellum.* Vide suo loco. *Idem. Quod ibi fuerit Cupedinis.* Varronis locus, quem Festus intelligit, est ex lib. rerum humanarum (Fragmm. pag. 213. Ed. Bip.): *Numerius Equitius Cupes*, inquit, *et A. Omanius Macellus singulari latrocinio multa loca habuerunt infesta.* Sed ibi non *cupedo*, sed *cupes* nominatur. Unde ergo *cupedinis? Idem. Cupedia*, Cuppedia. Vide Nonium (pag. 85. Merc.) in *Cupedia.* Alii Cuppediae, ut apud Gellium VI, 13. *Goth. Cibos* scyphos. *Idem.*

Caprunculum. Vas fictile, forte sic dictum, quod capri figuram haberet, ut vult Vossius, qui dubitat etiam, num legendum sit *capunculum*, quod erit diminutivum a *capis*. *Dac. Caprunculum.* Capedunculum, vel potius Capeduncula. Cicero de Natura (Deorum III, 17.): *vel potius capedunculis, quas Numa reliquit. Goth.* Vide Beier. ad Cic. Lael. p. 155. ed. maior. et Orell. Cic. Opp. Vol. IV. P. I. p. 482. not. 11.

Curatores. Tutores dicuntur, qui impuberibus dantur, qui se per aetatem defendere non possunt; *curatores* vero, qui tutoribus succedunt et dantur puberibus. Et haec voluit Festus, cum ait curatores loco tutorum pupillis datos. Ubi eo errasse videtur, quod puberibus, non pupillis darentur. Nam ex iuris formula tutor pupillum puberem factum admonebat, ut sibi curatorem sumeret. Tamen extra erroris aleam Festus erit, si dicamus pupillorum nomine puberes aliquando etiam contineri, quod verum esse sciunt, qui in iure versati sunt. *Dac.* Vide Inst. et ff. de Curatoribus. *Goth. Qui rei frumentariae.* Hi curatores frumenti emendi σιτῶναι in l. ult. §. 5. ff. de mune. et hon. *Idem.*

Curia. Asconius in Verr. III. (pag. 72. Ed. Lugd.) sentire videtur tribus et curias easdem esse. *Tribus*, inquit, *principio tres fuerunt, Tat. Ram. Luc. Postea de nominibus Sabinarum plures factae sunt, quibus deprecantibus bellum parentum maritorumque finitum est; ad postremum XXXV. factae.* Et in Verr. II. (pag. 51. Ed. Lugd.): *Legitimos omnes tribus habent divisores suos, quos Plautus magistros curiarum vocat in Aulul.* (II, 2, 3. I, 2, 29.). Vide Verrium apud A. Gell. lib. XVIII. c. 17. ubi scribendum est *tribus quoque et curias* pro eo, quod est in vulgatis *decurias*. *Ful. Urs.* Quod ait additas esse quinque, ut in sua quisque curia sacra publica faceret, est, ni fallor, vel mendosum, vel falsum, licet verbo centumviralia XXXV. curias easdem esse existiment tribus; quod contra Romanarum rerum memoriam est Videndum est, an recte amoveri possint illa verba: *quibus postea additae sunt quinque*; quae fortasse Pauli sunt. His amotis cetera vera sunt, praeterquam quod de nominibus curiarum scribit, quod nonnullis falsum esse videtur. *Ant. Aug. Curia. Calabra.* Glossarium: Calabra, ἱππών, βουλή. Sane hoc verbo ἱππῶνα significari nunquam legi. Supra monuimus inepti mutilatoris verba esse: *quibus postea sunt additae quinque.* Illa vero etiam mendosum tinniunt: *Nomina curiarum virginum.* Legendum enim *Curium* aut *Curetium Virginum*, vel, si mavis, *Curiensium.* Sabinarum enim virginum nomina imposita curiis. *Scal.* Tribus modis accipitur curia, sed ex eadem semper origine, nempe a *cura.* Primo pro loco, ubi senatus consedit. Varro l. 2. de vita po. Ro.: *Itaque propter curam locus quoque, quo suam quisque senator confert, curiam appellat.* Secundo, quae et prima vocis origo, pro loco, ubi sacerdotes cuiusque curiae res divinas peragerent, ut *curiae veteres.* Denique pro trigesima parte populi Ro. qui in triginta curias divisus fuit. Duas priores significationes Festus amplexus est, ut et Varro lib. VI. (De L. L. V, 155. Sp.): *Curiae duorum generum; nam et ubi curarent sacerdotes res divinas, ut curiae veteres, et ubi senatus humanas, ut Curia Hostilia, quod primus aedificavit Hostilius rex.* Apud Festum pro *geritur* quidam libri habent *digeritur.* Male, ut videtur. Nam sacra Festus intelligit, quae singulae curiae in sacra sua aede per sacerdotes suos peragebant. *Dac. Calabra Curia.* Ad collem Capitolinum sita. Sic dicta a *calando*, hoc est *vocando*, quod universus populus ad eam calaretur, vocaretur singulis calendis ad nonas et nundinas ediscendas. Unde liquet, hanc fuisse maximam curiam, omnibus populi curiis commu-

nem, quam supra triginta reliquas a Romulo exstructas Capitolium inter et Palatium aedificasse Numam testatur Dionys. lib. II. c. 6. *Idem. Quibus et postea additae.* Non video, cur haec verba viris doctis suspecta sint, quum *tribus* et *curiae* perpetuo unum et idem fuerint aliud ex alio conflatum corpus Romani populi. Quod et ipse Festus aperte nos docet in *cemtumviralia*. Locum adi. *Idem. Nomina Curiarum virginum.* Ex Curibus Sabinis scilicet. Idem Liv. lib. I. (13.): *Itaque cum populum in curias triginta divideret, nomina earum curiis imposuit.* Sed falsi sunt et Livius et Festus aliique omnes, qui idem tradidere. Nam ex Dionysio (II, 7. 33. 65.) et Plutarcho (Vit. Rom. 19.) certum est, curiis nomen impositum a ducibus et eorum patriis, idque etiam ex earum nominibus, quae supersunt, cuilibet satis apertum, etsi infra Festus in *Popilia* tradit, non tantum a viris, sed a foeminis quoque tribus nominatas. Verum in antiquitate enucleanda satis indiligentes fuere Romani veteres, et in ea multo accuratiores Graeci, ut Dio, Plutarchus, Dionysius. *Dac. Curia.* Vide Nonium (pag. 57. Merc.) in *Curia*. Glossis: βουλή, βουλευτήριον. *Goth. Calabra curia.* Vide Macrob. I, 15. Glossis: *Calabra*, ἱππών, βουλή. Sed quoniam hic *Calabra* curia dicitur, ubi tantum ratio sacrorum gerebatur, videtur illo glossarum loco legendum ἱερῶν βουλή. *Idem.* Cf. Creuzer. Antt. Rom. et qui ibi citati sunt. p. 78. Pertinent huc etiam *comitia calata*, de quibus cf. Gell. XV, 27. De *Curia calabra* adi etiam Scalig. Coniectan. in Varr. pag. 80.

Curriculo. Locus Plauti, quem laudat Festus, est ex iis fabulis, quarum nomina non supersunt. Sed ea voce idem alibi saepius usus est, ut Mostell. (II, 1, 15.):

Sed ego sumne infelix, qui non ab eo curriculo domum.

Quod Festus *cursim* exponit. At doctissimus Vossius non censet esse adverbium, sed a nomine *curriculum* et curriculo esse *cursu*. Nam idem dixit Trinum. (IV, 4, 11.):

Curre in Pyraeum atque unum curriculum face.

Et id magis placet. *Dac.* Adde Gell. XII. ult. *Goth.* Non. Marc. p. 198. Merc. v. *Curriculum.*

Curriculus. Adde Nonium (p. 263. Merc.) in *Curriculus*. Dicitur et apud eundem *Curriculum*. *Goth.*

Curtilacum. *Curtii locus.* Lege *lacus*. In foro erat. Sed de hac historia apud veteres non constat. Alii a Marco Curtio, alii multo ante a Curtio Metio T. Tatii milite dictum volunt. Vide Liv. lib. VII. sect. 6. Triplicem historiam affert Varro, quem vide lib. IV. (De L. L. V, p. 148. seqq. Sp.). *Dac.*

Curionium aes. Vide *Curionia sacra*. *Dac.*

Curis. Curis Sabinorum lingua hastam significare testatur Cato et alii. Ovid. etiam (Fast. II, 477.):

Sive quod hasta quiris priscis est dicta Sabinis.

Sed propius vero est a *Curi* Curibus nomen inditum, et a *Curibus Quirinum* et *Quirites* dictos. Nam *Quirites* proprie qui *Cures* Sabinorum oppidum incolebant. Et a *Curibus* Quirites appellatos testatur Liv. lib. I. (13.): *Quirites a Curibus appellati.* Et inde forsan Iuno Sabina *Quiris* etiam dicta. *Dac.* Vide *Celibari*. *Goth.*

Curitin. Vide *Curis*. *Dac.*

Curiales. Dicuntur et servi Curiarum, qui etiam post desitam Curiatorum comitiorum solennitatem ea comitia convocare solebant. Terentius Phorm. (V, 6, 10.) non alios intellexit:

Curialis vernula est, qui me vocat,

nisi, quod verius puto, *curialem* dixerit ab eo, quod Graeci censebant servos ex tribu, populo et curia dominorum. Itaque apud Aristophanem (Acharn. 273.) legimus:

Τὴν Στρυμμοδώρου Θρᾷτταν ἐκ τοῦ Φελλέως.

A qua mente dicit servus in Phormione (I, 1, 1.):

Amicus summus meus et popularis Geta.

Vocat popularem suum in palliata comoedia servum, cuius herus eiusdem δήμου esset cum suo hero. Si servi erant Curiales, et vernas quoque fuisse necesse est. Quare eruditissimus vir Ant. Goveanus assequi non potuit, cum tamen, si illud sagax ingenium adhibuisset, potuisset, ni fallor, aut certius pronuntiare, aut pudentius tacere. Ii servi cum liberabantur a magistratu, praenomen et nomen ipsius magistratus accipiebant. Publici ii servi erant ex iis, qui dicebantur servi Romani. Porro Curiales, postea et Curiones dicti sunt, quia cum antea Curionum esset habere comitia curiata, ipsi postea obsoleta veteri consuetudine comitiorum eorum vicem ea comitia habebant; et propterea abusi sunt posteriores Romani eo nomine, ut omnes servos publicos, deinde et praecones vocarent curiones. Martialis (in epist. praefixa l. II.): *Epigrammata curione non egent.* Sed et calatores ipsos antiquitus vocabant *curiones*, ut in carmine Saliari: *omnia dapatilia comisse Iani cusiones,*

hoc est *calatores* vel praecones sacrorum. Illi, ut dixi, erant servilis conditionis. *Scal.* *Curiales*, eiusdem curiae. Plaut. Aulul. II, 2, (2.):

— nam neque quisquam curialium
Venit, neque magister, quem dividere argentum oportuit.

Tribules, eiusdem tribus; municipes, eiusdem municipii. Vide suo loco. *Dac.* Curiales vernulae inter publicos servos et communes numerantur, de quibus in l. 6. §. 1. ff. de rerum divis. Glossis: *Curialis* βουλευτής, βουλευτικός. *Goth.* De *Curialibus* vid. Creuzer. Antiqq. Rom. pag. 79.

Curules. Equi, qui currum, ubi sella curulis erat, trahebant. Erat autem sella curulis eburnea. Unde *curule ebur* appellat Horat. (Ep. I, 6, 53.) Graeci *ἐλεφάντινον δίφρον.* Magistratus, qui hac sella uterentur, *curules* dicti. *Dac.* L. 2. §. 26. ff. de origine iuris: l. 1. ff. de aedilitio: §. 7. Inst. de iure naturali. Liv. VI. (42.). Glossis: *Curulis sella δίφρος βασιλικός*, et alio loco ὑπατικὸς θρόνος. Theophilus in §. proponebant Inst. de iure naturali σέλλην τὴν ὑπατικήν vocat. *Goth.* Cf. Creuzer. Ant. Romm. pag. 124. et quos ibi citatos invenies. Ceterum *curulis* a *curia* dictum vult Doederlin. Synon. III, pag. 322.

Curiata comitia. Quibus curiatim suffragia dicebantur, ut, quod plures curiae statuissent, id iussum populi diceretur. Ea magistratus, qui prioribus comitiis creati fuerant, confirmabant. *Dac.* Cf. Niebuhr. Hist. Rom. I, pag. 287. seqq et Creuzer. Ant. Romm. pag. 111. seqq. et pag. 120.

Centurionus. Centenariae civium catervae praefectus, curio, sive curionus curiae praefectus, *chef d'une paraisse;* decurio sive decurionus, qui decem equitibus praeest. *Dac.*

Curiati fana. *Curii fana.* A quodam Curio dicta. Quidam codd. *Curiati fana.* Forsan *Curii tifata.* Sic infra *Mancini tifata.* Adi locum. *Dac.* *Curii* Curiati. *Goth.* *Curio* Curiatio. *Idem.*

Cura. Idem Varro lib. V. (De L. L. VI, pag. 224. Sp.): *Curare a cura; cura, quod cor urat.* Idem Servius; proprie autem *cura* de amore. Virg. (Aen. IV, 1.):

At regina gravi iam dudum saucia cura.

Item (Eclog X, 2.):

Tua cura Lycoris.

Scaliger a *κόρος, satietas*, curam dictam putat; sed magis placet esse a *κορεῖν* purgare, ut proprie ad nitorem domus pertineat. Et ita Voss. *Dac.* Cui similis Curatura et Curatio. Vide Nonium (pag. 493. Merc.) in *Curatura. Goth.* Mirum est, neminem interpretum Graecorum ὤραν respexisse; idque convenit Sanscritae voci *ura*, cor, pectus, unde *cor* et *cura* descendunt, quemadmodum Graecorum κῆρ.

Cum imperio est. De imperio militari hic Festus loquitur. Nam cum imperio esse dicebatur dux, qui imperabat exercitui, unde saepius apud historicos invenies ex formula: *Cum imperio missus*, *cum imperio mittere.* At vere infra: cum potestate esse dicebatur magistratus, qui iurisdictionem habebat et civili aliquo munere fungebatur, quae potestas interdum *civile imperium* dicebatur; nam semper civilis est potestas. Cicero pro Fonteio (12, 27.): *Ecquis unquam reus in honoribus petendis, in potestatibus, in imperiis gerendis sic accusatus est?* Ulpian. inst. 1.: *Populus ei et in eum omne suum imperium et potestatem conferat. Dac.* Diversa sunt cum imperio esse et cum potestate. Hic enim disiunguntur, et infra *cum potestate.* Ita distinguitur imperium a potestate in l. 7. et 10. ff. de vi publica. *Goth.*

Cum potestate est. Vide supra *cum imperio. Dac.*

Cuniculum. Contra Varro lib. I. de re rust. (III, 12.) cuniculum animal a cuniculis, id est foraminibus subterraneis dictum putat. Eius verba sunt: *Cuniculi dicti ab eo, quod sub terra cuniculos ipsi facere soleant, ubi lateant in agris.* Sed verisimilius ab animali nomen datum, quod miles cuniculos fodiat animalis huius imitatione. Est autem Hispanicum vocabulum *cuniculus.* Plin. lib. VIII. cap. 53.: *Leporum generis sunt, et quos Hispania cuniculos appellat.* Idem Gallenus lib. III. Aelian. de animal. lib. XIII. c. 15. Idem et alii multi; sed tandem vere ostendit eruditissimus Aegid. Menagius in peramoeno illo de iuris amoenitatibus libro, cuniculum Graecum esse origine. *Κύων, κυνός, κυνικός, cunicus, cuniculus*, id est *caniculus*, ab ὕω, κύω, κύων etc. Cuniculus enim, inquit, proprie et primario est foetus animalis, transiit postea ad *λαγιδεῖς γεωρύχους, lepusculos terram fodientes.* Ita cuniculos Strabo eleganter appellat, cumque cuniculorum ferax esset Hispania (unde cuniculosam Celtiberiam dixit Catullus [37, 18.]) τὸ cuniculus vocem esse Hispanam falso creditum est. Non igitur animal a subterraneis meatibus, ut scripsere Varro et Plinius, nomen accepit, sed meatus subterranei ab animali dicti sunt, ut recte Martialis (13, 60.):

Gaudet in effossis habitare cuniculus antris,
Monstravit tacitas hostibus ille vias.

Dac. Quod simile est lepori. Vere lepus non est. Leporum tria genera facit Varro lib. III, (l. c.) de re rust. et de cuniculo: *Tertii*, inquit, *generis est, quod in Hispania nascitur, simile nostro lepori ex quadam parte, sed humile, quem cuniculum appellant. Idem.* In iure *cuniculus* canalis sub terra opertus l. 26. ff. de damno l. 11. ff. de aqua et aquae pluviae: l. 3. §. 6. ff. de rivis, cui ibidem apponitur specus seu fossa. *Goth. Cuniculus* a verbo cunire descendit, quia *cunit* animal, hoc est, conquiniscit, πτήσσει, unde πτώξ Graece leporem denotat. Canales autem subterranei, qui *cuniculi* dicuntur, vel ab animali illo dicti sunt, vel quia subeuntes illos conquiniscere oportet.

Clunaclum. Quid sit cultrum sanguinarium, ego nescio. An cultrum iugulatorium? Propterea dicitur σφαγεύς a Graecis. Sed puto mendosum esse, et ita legendum: *Clunaclum, cultrum sane victimarium.* Ita enim aliquando loquitur, ut supra: Aerarium sane populus Ro. in aede Saturni habuit. Vel simpliciter: *Clunaclum cultrum victimarium* etc. Vel, quod verius puto, *cultrum saginarium.* Est enim culter laniorum ad iugulanda pecora saginata. Neque dubito, quin haec vera sit lectio. Ita ergo poparum culter vocabitur. *Scal.* Non video, cur sanguinarium reiiciatur. Quidni enim sanguinarius culter dicatur, qui victimarum sanguine mergitur? De etymo posterius, nempe quod ad clunes dependet, priori multum praestat. Sic in veteri Glossario Arabicolat. *Clunaculum, pugio: dictum, quod ad clunes religetur. Idem spatha.* Spatha autem Graecum. Hesych. σπάθη, μάχαιρα, ξίφος. *Dac. Vel quia ad clunes.* Sic Isidor. 18, 6. apud quem tamen legitur *Clunabulum*, non *Clunaclum. Goth.*

Cumerum. Vide *Cumeram.* A *cumera cumerum.* Est autem *cumera* vas vimineum, vel etiam fictile, quo plebeii homines frumenta condebant. Horat. in Satir. (I, 1, 53.): *Cur tua plus laudes cumeris granaria nostris? Dac.*

Culcita. Huic Festi loco lucem dabit alter Varronis lib. IV. (De L. L. V, 167.): *Postquam transierunt ad culcitas, in eas acus aut tomentum, aliudve quid calcabant; ab inculcando culcita dicta.* Tomentum proprie est ex ciliciis pilis, *borram* vulgo vocant. *Dac.* Adde Nonium in *Culcita* pag. 86. et 542. Merc.

Culcitula. Culticula. In MSS. *culcitula*, a *culcita* scilicet. Sed quid ad fustem culcita? An dicendum cum Voss. *culticula* esse a *cultro*, quasi *cultricula*? Sed litem dirimit liber antiquus, ubi: *Culcitula fasciculus quidam in sacris dicebatur.* Culcitula ergo parva culcita. Et de pulvinaribus forsan hic locus intelligendus, in quis Struppi sive deorum capita. Vide *Struppi. Dac.* Adde quaedam ex verbo *Commentacula. Goth.*

Cumalter. Dictum, ut in epistola Cassii: *Impraesentiarum, cumpartim, cumprime* et similia. *Scal.* Quidam legunt: *Cumalter* pro *cumaliter.* Sed magis placet *cum altero. Dac.* Vide de *cumpartim* etc. Gell. XVII, 2. *Goth. Sodes.* Vide infra *Sodes. Idem. Cumalter* eodem modo videtur esse compositum, atque Sanscritum *samanjas*, h. e. σύν-αλλος, quasi *cum-alius*, ex *sam* cum, et *anjas* alius. Significat autem *samanjas* communis, universalis, unde intelligitur, *cumalterum* notare quod cum altero commune est.

Culliola. Eadem dicuntur verbo *Gulliocae. Ant. Aug.* A *culeus* saccus ex corio, *culeolum* et *culiolum* factum. Dicebant etiam *culiola* in feminino, unde *Guliola c* in *g* mutato. Mendose legitur in Gloss. *gutilliocae* κάρυα μακρά παρὰ Λυκιλλίῳ. Lege *Gulliolae.* Item *gullica* καρυοτομία. *Dac.*

Cussilires. Prius dictos puto *Cossilires.* Sic vocati ignavi et oscitabundi, qui per vias urbis otiosi incedunt varici et lentis passibus. Metaphora ab aratoribus, qui porcas in agro faciunt. Oportet enim eos pedes ambos in sulcis seu liris ponere et porcam in medio habere, ut necesse sit varicitus incedere, quod dicebatur *cossim lirare*, unde *cossilires. Cossim* pro *coxim* est varicitus. Vide Nonium (pag. 40. Merc.). Attius Parergis: *Bene proscissas cossigerare ordine porcas*, bidenti ferro rectas deruere. Formatum verbum ex cossim et aggerare. *Scal.*

Cum populo agere. Est vocare populum ad consilium aut comitia, eumque rogare, ut suffragiis suis quid iubeat aut vetet. At vero *agere apud populum* est concionem habere ad populum sine ulla rogatione. Hoc omnibus diebus fieri licebat, et non magistratu tantum, sed etiam a privato senatore, magistratu ei concionem dante. Illud comitiali tantum die a solo etiam magistratu. Messala de auspiciis 1.: *Si concionem habere volunt, uti ne cum populo agant. Auson. Popma* (de different. verb.).

Cuncti. Idem Ascon. in Divinat. (pag. 17. Ed. Lugd.): *Cuncti simul omnes, quasi coniuncti.* Sic Virg. I. Aen. (522.): *Cuncti nam lectis navibus ibant.* Ubi Servius: *Sane cuncti non idem significat, quod omnes. Cicero saepe ait cuncti atque omnes, quia omnes non statim sunt cuncti, nisi iidem simul sunt iuncti. Omnes* de universis numero distinctis dicitur. Virg. (Aen. X, 182.): — — *Rex Iupiter omnibus idem.* Et Sallust. (Catil. init.): *Omnes homines, qui sese student* etc. *Dac. Cuncti* sunt *iuncti*, littera c pro *i* adoptata, ut saepe. Nisi forte verbum *cungere*, procusum a praep. *cum*, statuere volumus.

Cunire. A *coenum*, *cunae*, *cunire*, *inquinare*, *inquinamentum*, *ancunulentum.* Vide in voce *Ancunulentae.* A v. *coenum* dictae sunt *cunae*, ut a poena punire, *oe* saepissime abit in *u.* *Cunire* autem proprie dictum videtur de infantibus cunas stercore foedantibus. *Dac.* Puto ego *coenum*, *inquinare* et *ancunulentus* diversa esse ab *conquiniscere* et *cunae* et *cunire* et *incunabula.* Nam *conquiniscere* manifestum est contractionem quandam et compressionem corporis significare, qualis est cacantium, non vero ipsam cacationem, neque stercus inde ortum. Igitur *cunire*, *cunae* et *incunabula* potius statum et locum contracte cubantium vel contracte sedentium denotat.

Coturnium. Ego non puto differre a *gutturnio.* Sed literae in suas cognatas degenerarunt. *Scal.* A *gutta* est *gutturnium* sic dictum, quod guttatim funderet. *Dac.*

Culigna. *Cato.* Locus nunc quidem non extat. Videtur autem esse e libro rei rusticae, qui periit. Vide Gesneri Praefat. ad Caton. p. IV. seqq. ed. Bipont. Lion in Fragment. Caton. posuit locum p. 87. extr.

Coctiones. Vide *Arilator.* *Ant. Aug.* Recte definit, quos superius a Gallis *Barguigneurs* vocari monuimus. Et recte, ut ipse ait, a veteribus per *u* cuctio scribebatur, quia *cuctus* dicebant, quod postea cunctus et *coiux*, quod postea coniunx et similia. *Cuctus* coniectus, ut tractus pro traiectus, de quo in appendice ad Varronem, quia dicebant *coicio* et *coiectus.* Laberius in Necromantia:

Duas uxores? hercle hoc plus negotii
Est, inquis; cocio sex aediles viderat.

Ubi *cocio*, non coctio scribitur, ut saepe alias, ut in Glossario: *Cocio* μετάβολος. Isidorus: *Cocio arilator.* In veteribus glossis: *Cocionatura*, μετάπρασις. In glossario: *Cociatria*, μεταβλητική. Mallem *Cociatrina*, ut *meditrina.* Quare autem Gellius (XVI, 7.) reprehendat Laberium, qui pervulgate dixerit *Cocionem*, cum veteres dicerent arulatorem, non video. Plautus enim Asinaria (I, 3, 51.) usus est. Itaque non est pervulgatum, neque, ut ipse Gellius loquitur, proculcatum vocabulum. *Scal.* Versus Plauti est:

Vetus est, nihili cocio est, scis cuius; non dico amplius.

Quem locum pessime accepit doctissimus Salmasius, qui integrum proverbium fuisse putat, *nihili cocio est, qui credit.* Nihil dico de coniectura, quae nullo fundamento nititur. Certum est enim, illud a Cleaeretae mente esse quam maxime alienum, cuius verba sic explicanda esse censeo: *Quemadmodum*, inquit illa, *nos, quaecunque volumus uti, Graeca mercamur fide, ita, ut, cum aes damus, tum mercem etiam nobis dent; eadem nos disciplina utimur: oculatae semper nostrae sunt manus: id credunt, quod vident, ut vetus dictum est, scis cuius, nihili cocio est.* Id est, pro nihilo ducere debemus eos homines, qui, cum nos usurarias sibi mercantur, tantillum quid dantes; mercedis reliquum in diem proferri postulant, ut cociones in foro, qui empturientes dant arrham, caeca die cetera soluturi. Neque melius idem hoc: *scis cuius*, intellexit, qui interpretatur *scis qualis*, ut *cuium pecus.* Quod miror tanto viro excidisse. Nam *cuius* vel *cuium* nunquam qualitatem designat, semper κτητικῶς profertur. Unde apud Virgil. (Ecl. III, 1.) post *cuium pecus* addit Menalcas, *an Meliboei?* et respondet Damoetas: *Non, verum Aegonis.* Redeamus ad cocionem. Elegantissimus Muretus verba Plauti aliter accepit, quippe pro *caucio*, *cocio* dictum tradit, ut *aula*, *olla*; idque lenam dicere: *Vetus est dictum, nihil est cautio* sive *syngrapha; nam qui cautionem habet, saepe litigare cogitur; at cui soluta pecunia est, ei res omnis in tuto.* Sed ut illud ingeniose potius excogitatum est, quam vere; ita nos Festi potius et veterum criticorum sententiam tuemur. *Dac.*

Cymba. Navigii genus. Virgil. (Aen. VI, 413.): *Gemuit sub pondere cymba.* A Graeco κύμβη, quod νεὼς εἶδος exponit Hesych. *Dac.* Totum Sanscritum est. *Kumbha*, vas aquarium. Cf. Glossar. Sanscr. ed. Bopp. s. v. Germanorum *Kufe*, *Kupe.* V. infra *Cymbium.*

Cutis. Non video, quomodo a κύτος, quod profunditatem notat *cutis* possit deduci. Et vera est coniectura Vossii, qui legendum monuit σκύτος, quod Hesych. interpretatur πᾶν δέρμα. A σκύτος cutis, ut a στέγω tego. A σκύτος etiam *scutum* et *scutica.* *Dac.* Unde *cutitus.* Vide infra *Intercutitus.* *Goth.* *Cutis* est Germanorum *Haut*, *h* mutata in *c*, ut saepe.

Cotiliae lacus. Malim *Cutiliae*, ut apud Varronem lib. IV. de L. L. (V, p. 77. ed. Sp.) et Plin. lib. III. cap. 12. *Ant. Aug.* A Graecis, quibus scilicet responsum redditum:

Στείχετε μαιόμενοι Σικελῶν Σατούρνιαν αἶαν,
Ἠδ' Ἀβοριγενέων, Κοτύλη οὗ νᾶσος ὀχεῖται.

Κοτύλην ergo Graeci vocarunt. In Strabone monuimus κωτισκολίας perperam legi. Legendum enim κοτυλίας. *Scal.* Italiae umbilicus in agro Reatino intra Reate et Amiternum. *Dac.*

Cnephosum. L. m. *Cnephonsum.* Velius Longius de orthographia (pag. 2237. Putsch.): *Sequenda*

nonnunquam elegantia eruditorum, qui quasdam literas levitatis causa omiserunt, sicuti Cicero, qui Foresia, Megalesia, Hortesia sine n litera libenter dicebat. *Fulv. Urs.* A Graeco κνέφας vel κνέφος. Nam utrumque dicitur. Vide *Gnephosum*. *Dac.*

Cymbium. Poculum, quod in modum cymbae factum. Virg. V. Aen. (267.):

Cymbiaque auro perfecta atque aspera signis.

Dac. Hinc *cymbia argentea* in l. 32. §. 1. ff. de auro. Isidor. XX, 5. Adde Nonium in *Cymbia*. *Goth.* Vide quae supra ad v. *Cymba* diximus. Vide etiam Hesych. v. Κύββα.

Calasis. Vide *Aclasis*. *Ant. Aug.* Manifesto Graecum nomen χάλασις, laxamentum tunicae nodo retentum. *Scal.* A voce Aegyptia καλάσιρις, id est vestis lintea ad talos demissa, Aegyptiis propria. Herodot. (II, 81.): Ἐνδεδύκασι δὲ χιτῶνας λινέους περὶ τὰ σκέλεα θυσανωτούς, οὓς καλέουσι καλάσιρις. De Aegyptiis loquitur. Sed probabilius est, esse a Graeco χάλασις. *Dac.*

Cyparissae. Vide *Cyparissiae*. Idem enim aliis verbis dicitur. *Ant. Aug.* Cuparisseae et cuparissiae et cuparissae, ignes, qui in modum cypressi apparent. Nam pro cupressus cuparissus dicebatur a Graeco κυπάρισσος. Virgil. (Ge. II, 84.): *Nec Idaeis cuparissis. Dac.*

Cybebe. Cybele. Deorum mater, ideoque *magna mater* dicta. Sed legendum *Cybebe*, ut viris doctis placuit. Cybebe enim a Graeco κύβιβον, lege κύβηβον, vel ut alii, κυβήβειν, malim κύβηβον. Nam κύβηβοι proprie Cybeles furore correpti, ut βάκχοι, qui Bacchi spiritu pleni erant, dicebantur. Vide Eustath. in Κύβηβοι (Eustath. in Odyss. β. pag. 1431.). Est autem κυβήβειν idem quod κυβιστᾶν capitis rotatione furorem contrahere, quod Cybeles sacerdotibus solenne fuit. Lucanus (I, 567.):

— — — *crinemque rotantes*
Sanguinei populis ulularunt tristia Galli.

Eadem Cybele a Cybelo Phrygiae monte dicta. Et male, qui pro *a loco* legunt: *a luco*. *Dac.* Κίβιβον βέβηλον, κυβήβειν, κύβικες. V. *Goth.*

Cytherea. Ab urbe Cypri Cythera, in quam salo exorta statim delata fuit. Quapropter et in Cypro nata dicitur. Unde *Cyprogeneia* dicta. Verum, qui huius Cytherae nemo, quod sciam, praeter Hesiodi Scholiasten meminit, eos sequor, qui Cythercam dictam tradunt ab insula Cythera in sinu Laconico, hodie *Cerigo*. Vide Bocharti Chanaan lib. I. cap. 22. Neque illud praetereundum, scholiasten Hesiodi Cytheras accepisse de urbe Cypri manifesto contra mentem Hesiodi, qui scribit Venerem, ubi primum nata fuit, Cytheras advectam; deinde et circumfluam ad Cyprum pervenisse. Neque enim poterant in Cypro esse Cytherae, cum e Cytheris Venus in Cyprum delata sit. etc. *Dac.*

Cyllenius. Mercurius deorum nuntius et interpres, et quia eorum mandata sermone exsequebatur sine manuum auxilio, a Graeco κύλλος *mancus* Cyllenium dictum Festus putavit. Ubi illum meras nugas ludere nemo non videt. Ita enim a Cyllene Arcadiae monte dictus est. Virg. Aen. VIII, (139.):

Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia
Cyllenes gelido conceptum vertice fudit.

Tamen, si Graeculorum amas somnia, vide Eustath. in Homer. p. 300. et 1951. *Dac.* *Cillenia via.* Ad hanc viam investigandam nullam invenire viam possum. Forsan rescribendum *Cyllene vico* vel *Cyllenio vico*. *Idem.*

Cypria. Cypris et Cypria dicta Venus a Cypro insula, non a κύειν, quamquam idem aliquis senserit, qui ait: Κύπρις κυοπορίς τις οὖσα, ὡς τὸ κύειν παρέχουσα, quod et apud Eustathium legere est. *Dac.* *Quod ei primum in Cypro.* Verum est, primum Veneri templum constitutum fuisse in Cythera. Et hoc illud est, quod hic Festum fefellit, Cytheram enim hic Cypri urbem putavit, quae revera est Peloponnesi insula in sinu Laconico, ubi Veneri templum primi dicarunt Phoenices. Vide Pausan. in Laconicis. *Dac.* *Diva potens Cypri* Horatio (Od. I, 3. in.). *Goth.*

Chalcidicum. Vitruv. lib. V. cap. 1.: *Sin autem locus erit amplior in longitudinem, chalcidica in extremis constituantur.* Isidor.: *Chalcidicum foris deambulatorium, quod et peribulum dicitur;* et iterum idem quod *Maenianum*. Galli vocant *balcon*. Vide *Maeniana*. *Dac.* Vide Dionem Cassiodorum in Fastis: *Calchidicum etiam pro cenaculo ponitur. Goth.*

Choragum. Choragium. Eo nomine intelliguntur ea omnia, quibus scenae ornantur. Plaut. in Prol. Capt. (61.):

Nam hoc paene iniquum est Comico choragio,
Conari desubito nos agere Tragoediam.

Dac.

Chaos. Vastus et confusus hiatus ab initio creatus. Hesiod. (Theog. 116.):

Ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ'.

Unitatem hiantem vocat Festus, de qua Ovid. Met. I. (6.):

Unus erat toto naturae vultus in orbe,
Quem dixere chaos.

Et II. de arte (468.):

Unaque erat facies, sidera, terra, fretum.

Ex illo Euripid. in Menalippa:

Ὁ δ' οὐρανός τε γαῖα τ' ἦν μορφὴ μία.

A *chao* Graeci *χαίνειν* et nos *hiare* dicimus, unde et *Hianus* detracta aspiratione *Ianus* sic dictus, quod primus Deorum sit, et ex eo omnium, veluti ex chao, ducatur initium. *Dac.* Vide *Cavum*, *Cohum* et *Inchoare*. *Goth.* *Cui primum supplicabant.* Macrob. lib. I. Sat. cap. 9.: *Ianum quidem solem demonstrari volunt potentem, qui exoriens aperiat diem, occidens claudat, invocarique primum, cum alicui deo res divina celebratur, ut per eum pateat ad illum deum, cui immolatur, accessus; quasi preces supplicium per portas suas ad Deos ipse transmittat.* Idem Ovid. I. Fast. (65. seqq.). *Dac.* *Veluti parenti.* Ideo et *pater* addebant. *Iane pater* Virg. Horat. etc. *Idem.* Vide Brissonium I. de formulis p. 51.

Choenica. *Χοῖνιξ*, choenix, semimodius. *Sextarium* Gaza vertit. Continet tres cotylas, ut ait Pollux. Cotyla autem continet uncias tredecem et dimidiam. Choenix ergo capit libras tres et uncias quatuor cum dimidia. *Demensum* Terentio (Phorm. I, 1, 10.) dicitur, quod singulis diebus servis dabatur in cibum, unde et *ἡμεροτρόφιον* Graecis dicitur. *Dac.*

Cybium. Salsamenti sive tarichi genus quadratum a Graeco *κύβος*, quod geometris figuram quadratam notat. A pelamyde fiebat *cybium*, quia pelamys in cybia secabatur. Athenaeus lib. III.: *Ἱκέσιος δ' ἐν δευτέρῳ περὶ ὕλης πελαμύδας κύβια εἶναί φασὶ μεγάλα.* Plin. lib. IX. cap. 15.: *Pelamydes in apolectos particulatimque consectae in genera cybiorum dispartiuntur.* Et hic mos etiamnum durat. Thunni enim, qui et Pelamydes, in cybia secantur. Infra Festus, cum ait *κύβιον* esse genus piscis, pelamydem intelligit, sed in eo falsus est, quod pelamydas cybia dicta fuisse opinatur, cum earum tantum frustilla in quadrum concisa cybia dicta sint. Neque Festo favet Plinius, ut doctiss. Salmasius existimavit, qui et Festum et Plinium eodem modo deceptos putat. Plinii verba sunt ex lib. 22. cap. ult.: *Cybium, ita vocatur pelamys, quae post quadraginta dies a Ponto in Maeotim revertitur.* Sed enim vitioso codice Salmasius utebatur; nam omnes alii, qui melioris notae sunt, aperte praeferunt: *Cybium, ita vocatur concisa pelamys* etc. In fine cum Festus ait piscantes piscem illum quasi aleam lusisse, de eius cybiis intelligendum est, quibus piscatores pro alea utebantur. *Dac.*

Cnasonas. Isidorus: *Cnason acus, qua mulier caput scalpit.* Nam duplex est acus ornatricum, altera, qua scalpunt caput, quae discerniculum dicitur, altera, qua crines figunt et sustinent, quam Graeci *καλαμίδα καὶ σύριγγα* vocant, Latini etiam aliquando fistulam. Est autem Cnason Tarentinae linguae. Nam Tarentinorum proprium est, simplicia verba *κατὰ παραγωγήν* producere, ut ab *ἄγω ἀγάζω*, unde agaso, *ὁ ἀγάζων*, et a *κνάω, κνῶ, κνάζω*, unde Cnaso *ὁ κνάζων*. Sed de hoc alibi. *Scal.* *Cnasonas* Cnaonas. *Goth.*

Creperum dubium. Lucret. lib. V. (1295.):

Exaequata sunt creperi certamina belli.

Sabinam vocem esse ait Varro lib. V. (De L. L. VI, 187. seq. Sp.): *Crepusculum a crepero; id vocabulum sumpserunt a Sabinis. Unde veniunt Crepusci nominati Amiterno, quod eo tempore erant nati, ut Lucii prima luce in creatione. Crepusculum significat dubium; ab eo res dubiae creperae quod crepusculum dies etiamnum sit an ima nox, multis dubium.* Sed *creperus* et *crepusculum* a *crepus*. At *crepus* Sabini ab Hebraeo ערב *ἑσπέρα*. *Dac.* Inde *crepera vita* infra in *Decrepitus*. Isidor. V, 4. Adde Nonium in *Crepera res*. *Goth.* *Unde increpitare.* Male hic Festus *a crepero increpitare* dixit, nam est a verbo *crepare*, quod clamare significat, et ita ipse Festus in voce *increpitare*. Locum adi. *Dac.*

Crepiculum. *Crepitulum.* Apud Tertullianum crepidulum in lib. de pallio (4.): *et stolam, supparum, crepidulum et caliandrum. Scal.* Sed mihi suspicio est apud Festum et Tertullianum vitiose sriptum esse *crepidulum* sive *crepitulum* pro *capidulum*. Nam in Glossis Arabicolat. legitur *capedulum*, *vestimentum capitis. Dac.*

Crocotillum. Legendum *crotilum*, *tenue*. Unde succrotilum et succrotila, quae vide suo loco. *Dac.* *Extortis talis.* Cum talis inflexis. Sic in *succrotila*. Et hanc lectionem agnoscit etiam Priscianus (Lib. III, 5, p. 125. tom. I. Kr.). Sed in voce *Schoeniculas* et voce *Todi* aliam lectionem sequitur Festus, nempe *cum extritis talis*, ita ut quid sequi debeas, incertum sit. Homines cum extritis talis *λαιςποδίαι* ab Atheniensibus

dicebantur, ut in Coniectaneis (pag. 136.) notavit Scaliger, quamquam nonnulli dicunt, *λαιςποδίας* eos esse, qui *δρεπανώδεις* habeant pedes, ut ii sunt, quos falcones a veteribus vocatos esse testatur Festus. *Dac.* Vide infra *Falcones. Cum crocotilis crusculis.* Legendum ut supra *cum crotilis crusculis.* Sed mirum, quam parum sibi Festus constans sit, qui in *succrotila* scripserit *succrotilis crusculis*, et in voce *todi cum todellis crusculis*, quae etiam vera lectio esse possit. Imo et eam asserere videtur Priscianus, qui hunc Plauti locum laudat *cum todenis crusculis. Todenis* manifesto corruptum *ex todellis.* Neque sine ratione, cum *todi* sint parvae aves, a quibus cruscula exilia et tenuia *todella* dicatur, praesertim cum simili tralatione, ut in Coniectaneis (pag. 136.) suis notavit Scaliger, Eubulus comicus dixerit *σκέλη κοψίχου*, ab ea minutula avicula scilicet, quae *κόψιχος* dicitur. Ita enim ille de Theano meretrice:

Ἡ Θεανὼ δ᾽ οὐχὶ σειρήν ἐστιν ἀποτετιλμένη;
Βλέμμα καὶ φωνὴ γυναικὸς, τὰ σκέλη δὲ κοψύχου.

In priori versu videtur Eubulus Aristophanem imitatus, qui in *ὀρνίθ.* (v. 806.) ait:

Σὺ κοψύχῳ γε σκάφιον ἀποτετιλμένῳ.

Dac. Crusculis. Vide infra *Crusculum. Goth.* Cf. Krehl. ad Prisc. l. c., qui rem expediisse videtur, scribendum praecipiens: *cum todinis crusculis.* Unde orta sit corruptio, difficile dictu est.

Crines. Nam iidem eos *κρινίδας* vocant. Falsum, et suspicor ne hic quidem Graecam vocem desiderari, sed potius legendum: *Nam ideo eos crines vocant: ideo*, inquit, *propter κρίσιν crines vocant. Scal.* A *κρίνω divido, discerno*, unde et discerniculum acus, qua mulieres capillos discernunt, dividunt. Scaliger in marg. *διάκρισιν*. Et re vera *crinis* comam in plures *σεῖρας* sive ordines divisam discretamque significat. *Dac.*

Crocatio. Legendum *crocitio* a verbo *crocire*, crocitare. Aulul. (Plaut. Aul. IV, 3, 2.):

Simul radebat pedibus terram et voce crocibat sua.

Dac. Vide Nonium in *Crocire* et *Crocitum. Goth.*

Crucium. Crucium vinum Lucillius dixit imitatione Alexidis, qui de vino Corinthio ita pronuntiat:

Οἶνος ξενικὸς παρῆν. ὁ γὰρ Κορίνθιος
Βασανισμός ἐστι.

Scal.

Crocotinum. A croco dictum, sed cuiusmodi fuerit incompertum est. *Dac.* Unde etiam *Crocota* Nonio (pag. 549. Merc.), genus vestis crocei coloris, unde *crocotarii. Goth.*

Crustariae tabernae. Ubi vasa potoria crustata vendebantur. Crustae autem emblematis genus, quod inserebatur vasculis, atque cum vellent, detrahebatur, uti et emblemata. Cicero in Verr. (II, 4, 23.): *crustae aut emblemata detrahuntur. Dac. Crustatis.* Crustata Gloss. *γεγεισωμένα. Goth.*

Cracentes. Isidorus: *Cracentes, graciles.* A verbo *graceo*, pro quo *craceo* dicebant. Graceo autem a *γράω* absumo. Ex hoc loco Noster: *Gracentes graciles.* Ennius: *succincti gladiis media regione cracentes. Dac.*

Crevi. Non proprie significat haereditatem adii, sed cretionem aditio haereditatis statim sequebatur. Vetus glossarium: Cernitoque, *καὶ ἐγχειρησάτω.* Ita enim legendum est, quasi diceret: et faciat, ut eam possit adire: agat, aggrediatur. *Scal.* Cernere haereditatem proprie significat videre, cernere, an illam expediat adire necne. Unde *cretio* dicebatur certorum dierum spatium, quod instituto heredi dabatur ad deliberandum, utrum haereditatem adire vellet; et formulae comparatae ad cretionem erant eiusmodi: *Titius heres meus esto cernitoque in diebus centum proximis: nisi ita creverit, exeres esto. Dac.* Glossis Cretio *προσέλευσις κληρονόμου.* Porro quid sit *cretio* in iure et quid *cernere*, vide Ulpianum in fragmentis Titul. 12. §. 27. seqq., ubi plenissime dixi l. 17. Cod. de iure deliberandi; Varronem V. de lingua Lat. (Lib. VI, p. 375. Sp.). *Goth. Modo maior aetate vel censu.* A verbo *cresco*, quod a *κραίνειν*, implere, absolvere. *Dac. Modo iudicavi.* Pacuvius in Armorum iudicio:

Et aequum et rectum est, quod postulas; iurati cernant.

Idem. Modo divisi. Unde *increta, indivisa.* Vide suo loco. *Idem. Cuius unius.* Verbi *cresco* scilicet. Vide supra. *Idem.*

Creterrae. Cretere. Legendum *Creterrae* vel *creterae.* Ab Ionico *κρητῆρα.* Vide Nonium (p. 547. Merc.). *Dac.* V. *Cratera. Goth.*

Craticulum. Ego quod verbum hic Graecum substituendum sit, non video. Potius mihi videtur legendum: *Craticulum a crate deducitur*, et verum est. Crate neutro genere antiquitus, a quo craticulum, ut rete reticulum. *Scal.* A Graeco *κρατέω* teneo, vincio, apprehendo. Sed non immediate. Nam est a *crate*, ut a *rete reticulum*, crates autem a *κρατέω.* Male igitur Scaliger, qui hic aliter legendum censet. Male etiam,

qui κράταιον vel κραταίωμα, ut erat in margine. *Dac.* Κρατάνιον pro κράταιον est in marg. edit. Scalig. Prius est verum.

Centuria. Primo centum iugerum erat centuria, unde et nomen; postea vero ducentorum, aliquando etiam plurium. Columell. lib. I. cap. 5.: *Centuriam agri nunc dicimus ducentorum iugerum modum, olim autem ab centum iugeribus vocabatur centuria. Sed nunc duplicata nomen retinuit.* Idem Varro lib. V. (De L. L. V, p. 37. Sp.): *Centuria prima centum iugeribus dicta, post duplicata retinuit nomen. Dac. In re militari centum homines.* Varro lib. IV. (De L. L. V, 91. Sp.): *Centuria militum, qui sub uno centurione sunt, quorum centenarius iustus numerus.* Centuriae etiam aliquot seculis usurpatae sunt pro sexagenum militum numero, quod notandum. *Idem.* Cf. Creuzer. Antt. Rom. pag. 94. seqq.

Centuriatus ager. Ager ducentum iugerum, quem sic appellatum vult habita ratione centenorum civium, quibus erat attributus; non vero numeri iugerum, quibus constabat; quod notandum. Hinc intelligendus Varro lib. I. de re rust. cap. 10.: *Antiquus noster ante bellum Punicum pendebat bina iugera, quod a Romulo primum divisa dicebantur viritim, quae quod haeredem sequerentur, heredium appellarunt. Haec postea a centum centuria dicta.* Tamen propius vero esse arbitror, agrum quamvis ducenum iugerum, quod primis temporibus centenorum tantum fuerit, centuriati nomen retinuisse. *Dac. Ducenta* ducena. *Goth.*

Centuriata comitia. Si recipere volumus illa duo verba: *item curiata*, oportet, ut scribamus: *per centurias et curias divisus erat. Ant. Aug.* Mirum quam placuerit huic Paulo nomen curiae. Hoc enim omnibus rebus attribuit. Vult centurias curias fuisse, item tribus ipsas, ut in voce *Centumviralia* et in voce *Curia.* Quare superius in voce *Centumviralia* impactum Festo pittacium a Paulo iis verbis: *quae curiae dictae sunt;* et in voce *Curia: quibus postea sunt additae quinque.* Quae omnia ea confidentia tollere possumus, qua posita fuerunt. Lege igitur: *Centuriata comitia dicebantur, quia po. Romanus per centurias divisus erat. Scal.* Sic dicuntur coetus quidam, ad quos in campum Martium conveniebat tota civium multitudo per centurias distributa; suffragia vero ferebant singuli in suis centuriis, cum a consulibus vocabantur. Haec verba (*item curiata*) hinc fuganda, ut optime monuit Scaliger. Neque enim eadem curiata et centuriata comitia. Illis populus Ro. per curias, non centurias distributis curiarum suffragium ferebat. *Dac. Turmas* centurias et curias: alii *per centurias. Goth.* Cf. Creuzer. Antt. Rom. p. 112. seq. 120.

Centenariae. Circumscripta verba semicirculis (id est centum assibus, qui erant breves nummi ex asse) videntur a Paulo adiecta aut mendosa esse. *Ant. Aug.* Consentit Scaliger. Legem tulit Licinius, qua cautum, ne plus centussibus in coenas impenderetur praeter ea, quae e terra nascerentur. Huius legis meminit Lucilius:

Legem vitemus Licini.

Sed cave putes centum aeris coenis singulis quibusvis diebus impensum fuisse, sed certis quibusdam tantum diebus festis. Gellius lib. I. cap. 24.: *Lex deinde Licinia lata est, quae cum certis diebus, sicut Fannia, centenos aeris impendi permisisset, nuptiis ducenos indulsit, caeteris diebus statuit aeris tricenos, cum et carnis aridae et salsamenti certa pondera in singulos dies constituerit.* Vide Macrob. lib. III. cap. 17. Porro illi asses centum; triginta et quinque tantum nostrae monetae asses sive solidos efficiebant. *Dac. Centenariae coenae.* Ita legitur apud Tertulliannm in Apolog. 6. alii Centuriae coenae. *Goth. Non plus centussibus.* Tertull. cap. 6. Apolog.: *Videte centenarias coenas a centenis sestertiis dicendas.* Et apud Gell. I. c.: *Fannii centussisque misellos. Idem. Praeter terrae nata.* Apud Gellium II. cap. 24.: *praeter terra nata, vite arboreque.* Et Cicero Ep. ad Fam. VII, 26. epistola ad Fabium Gallum: *Dum volunt,* inquit, *lauti isti terra nata, quae lege excepta sunt, in honorem adducere, fungos, helvellas, herbas omnes condiunt, ut nihil possit esse suavius. Idem.*

Coena. Festus in *prandium: Prandium,* inquit, *a Graeco est dictum, nam meridianum cibum coenam vocabant.* Et in voce *scensas: Scensas Sabini coenas dicebant; quae autem nunc prandia sunt, coenas habebant et pro coenis vespernas appellabant.* Sic apud Plautum *vesperna* (Rud. I, 2, 91.). Eodem modo apud veteres Graecos δεῖπνον, quod coena nunc est, significabat prandium, δόρπον autem vespertinas epulas. Quod splendido Theocriti loco probatur, qui est in fine Ἡρακλισκ. (135.):

Δεῖπνον δὲ, κρέατ' ὀπτὰ, καὶ ἐν κανέῳ μέγας ἄρτος
Δωρικός· ἀσφαλέως κε φυτοσκάφον ἄνδρα κορέσσαι.
Αὐτὰρ ἐπ' ἄματι τυννὸν ἄνευ πυρὸς αἴνυτο δόρπον.

Sed de hoc apud ipsum Theocritum, si conatus nostros porro promoveat Deus opt. max. *Dac. Vesperna.* Vide infra *Vesperna. Goth.*

Censionem. Censio hastaria, cum censor ob delictum militem hastam dare iubebat; et censio

equitis erat, cum equus illi publice adimebatur. Et hoc Festus per *multam* intelligit. *Dac.* Cf. Creuzer. Antt. Rom. pag. 322. et qui ibi citati sunt.

Coenacula. Superiores aedium partes, quod ibi coenarent. Gloss. *Caenaculum* ὑπερῷον. Inde Ennius:

Coenacula maxima coeli.

Coenaculum suum sic describit Martialis (Epigr. I, 108, 7.):

Et scalis habito tribus sed altis.

Infra legendum: *quod scalis scanditur*; putavit coenacula dicta quasi *scandacula*, quia scriptum erat *scaenacula*. Ignorans scilicet Sabinos *scaenacula* dicere pro coenacula, ut scoelum pro coelum, scena pro coena et similia. Vide *scensas. Dac.* Coenacula lib. 15. §. 5. ff. de pignorat. et ibidem *coenacularius* et *coenaculariam exercere* l. 5. ff. de his, qui offic. *Goth.*

Centumviralia. Illa verba, *quae et curiae dictae sunt*, non esse Festi existimo. Vide *Curia. Ant. Aug.* De quibus causis centumviri iudicaverint, docet nos Cicero lib. I. de Oratore (3.): *Iactare se in causis centumviralibus, in quibus usucapionum, tutelarum, gentilitatum, agnationum, alluvionum, circumluvionum, nexorum, mancipiorum, parietum, luminum, stillicidiorum, testamentorum ruptorum aut ratorum ceterarumque rerum innumerabilium iura versantur. Dac. Quae et curiae dictae sunt.* Hic Festus *tribum* et *curiam* idem esse testatur, quod verum est, et ante Servii regnum haec duo confundebantur, ita ut qui tribum tantum vel curiam appellaret, designaret utramque. Pessime igitur, qui de hocce Festi loco dubitavere eo tantum, quod tribus curias vocaverit. De tribubus et curiis vide suo loco. *Idem. Centumviri sunt dicti.* Sic etsi triginta quinque essent curiae, usus obtinuit, ut triginta tantum dicerentur. *Idem. Centumviralia iudicia.* De quibus vide l. 13. l. 17. ff. de inofficioso l. ult. Cod. de petit. haeredit. l. ult. Cod. de liberis praeteritis. Tribus interim seu curias XXXV. Romae fuisse hinc observ. (v. interim Crustumina, Lemonia, Lucrum, Maecia, Oufentina, Papiria, Quirina, Romulia, Sebatina, Scaptia, Stellatina, Titiensis, Tromentina, Urbanas.). *Goth.*

Centaurion. Graveolentia centaurea vocat Virgil. (Ge. IV, 270.), *tristia* Lucret. (IV, 123.) quia, ut addit, suo acrem ex corpore odorem exspirat. Est herbae genus a Chirone centauro repertum, unde χειρώνιον et κενταύριον nominatur. Huius in curandis vulneribus tanta vis, ut cohaerescere etiam carnes tradant, si coquantur simul. Plin. lib. XXV. cap. 9. Vide Galenum. *Dac.*

Censere. Modo *putare* vel *arbitrari.* Terent. Adelph. IV, 2, (40.):

Censen' hominem me esse?

modo *aestimare*, in *censum referre*, ut *censere populum.* Inde *censor*, qui familiam et bona civium recenset et refert in tabulas publicas. Item *decernere.* Nam decreta per verbum *censeo* declarantur. Cicero III. Catil. (6, 13.): *Quoniam nondum est praescriptum senatus consultum, ex memoria vobis, Quirites, quid senatus censuerit, exponam.* Horat. Epist. 17. (I, 17, 3.):

Ecce docendus adhuc, quae censet amiculus.

Dac.

Censio hastaria. Vide *Censionem facere.*

Cercolips. Cercolopis. Legendum sine ulla controversia *Cercolips*, hoc est simia, quae caudam non habet. Martialis (XIV, 202.):

Si mihi cauda foret, cercopithecus eram.

Cercolips igitur opponitur cercopitheco, et proprium Latinum nomen habet *cluna.* At Festus hic manifesto errat, qui putat a κέρκος et λίπος factum, ideo quod crassam et villosam ultimam caudae partem haberet. Atqui talia nomina non ab aliis nominibus, sed a verbis componuntur, ut αἰγίλιψ παρὰ τὸ λείπεσθαι αἰγός, quod capra careat. Quin et nullum est genus talium simiarum. Catullus quoque harum simiarum mentionem facit in epigrammate (98, 3.):

Et trepidas lingere cercolipas.

Quam enim apertus sensus, omnes vident. Quid enim foedius, quam nates simiae, praesertim cercolipis? Politianus tamen maluit *Carbatinas.* Quod ipse non excogitavit. Sed ita in manuscriptis viderat. Ita enim habet manuscriptus Catullus clariss. et eruditissimi Cuiacii, I. C. ac senatoris amplissimi. Sed non defuerunt, qui in Politiano candorem animi requirerent. Quod viri docti hic substituunt *Cercalopex* pro *Cercolips*, ut quod ingeniose excogitatum sit laudamus, ita quod alienum a Festi sententia reiicimus. *Scal.* In cuius editione lemma est *Cercolopis*, quocum consentit Dac. Non igitur, quod in varr. lectt. diximus, abest glossa.

Cerritus. Cereriti, cerriti et larvati, malesani, Cereris ira et Larvarum incursione animo vexati. Plaut. Menaech. V, 4, (2.):

Num larvatus est ille aut Cerritus? Fac sciam.

Et ita, puto, proprie dicebantur, qui sibi Cererem et Larvas vidisse videbantur, ut Nymphati, qui Nymphas. Vide *Larvati.* Glossarium: *Cerritus* παρεμμανής, παρεμφάρακτος, *malesani, commoti.* Ubi nihil mutandum. Vide Hesych. in παρεμφάρακτος. *Dac.* Glossae manuscriptae: *Cerritum, insanum, amentem.* Nonio Cerriti larvati, malesani aut Cereris ira aut larvarum incursatione vexati. *Goth.*

Cervus. Idem Varro lib. IV. (De L. L. V, p. 103. Sp.): *Cervi, quod magna cornua gerunt, mutato G in C, ut in multis, quasi gerui.* Sed potius a Graeco κεραός dictos putem ἀπὸ τῶν κεράτων. *Dac.*

Cereos. Lucernas cera illitas, quas Festus opponit candelis, quae pice illinebantur. Potentioribus dabant humiliores Saturnalibus, de more scilicet. Illis enim diebus munera per totam urbem commeabant. Vide Martial. lib. IV. epig. 46. et 89. *Dac. Saturnalibus.* Vide infra *Saturno dies festus.*

Celsus. Non a κέλης, ut vult Festus, sed a verbo antiquo *cello*, quod a κέλλω, ταχέως βαδίζω, *citus ambulo*, ut a composito *excello excelsus. Celsus* est citus. Horat. (A. P. 342.):

Celsi praetereunt austera poemata Rhamnes.

Et in illo (Varronis apud Non. I, 12.):

Incedit citu' celsu' tolutim.

Et Ovid. (Stat. Silv. I, 4, 41.):

Celsus eques.

Glossarium: *Celsus* ὑψηλὸς, μετέωρος, κήλιν; lege κέλης. *Dac.* Cf. Doederlin. Synon. II, p. 93. ubi praeclare de vocis origine disputatur. Vide etiam quae supra diximus ad v. *Ascripticii* p. 320.

Celeres. A Celere interfectore Remi dictos multi consentiunt. Sed non dubium est, quin *celer* sit a Graeco κέλης, eques, qui privo equo currit. Κέλης Aeolice Κέληρ, celer. *Dac. Celer* potius a *cellere* κέλλειν, κέλης, unde etiam *celox*, ut *velox* efformatum. Non confundendum cum *celeber*, quod a radice *cel, cal*, in calare, (καλ) et *ber* i. e. *fer* (in *salutifer*) descendit: *Gallen, gellen, hallen.* Cf. Voss. in Etym. s. v. *Celeber* et Doederlin. Syn. I, pag. 22.

Cermalus. In Varr. lib. IV. (De L. L. V, p. 60. Sp.): *Germalum a germanis Romulo et Remo, quod ad ficum Ruminalem hi inventi.* Plutarch. in Romulo (cap. 3.) Germalum olim a germanis, postea Cermalum dictum esse scribit. Vide *Septimontium* et *Matrem Matutam. Ant. Aug.* Palatini montis pars, quae forum versus; Κερμαλός. *Dac.*

Columnae. Columna quasi *columina* a *columen.* Vitruv. lib. IV. cap. 2.: *Columen in summo fastigio culminis, unde et columnae dicuntur.* Donat. (ad Terent. Phorm. II, 1, 57.): *Columen vero familiae; sustentatio vel decus, unde columnae. Dac.* A *cellere* verbo recte deducit Doederlin. Synon. I, p. 34. Cf. quae ego dixi ad Plaut. Trin. III, 3, 15.

Cernuus. Lucilius: *Cernuus extemplo plantas convestit honestas. Fulv. Urs.* Calciamenti genus esse male putavit Festus hocce Lucilii versu deceptus, ubi cernuus nihil aliud est quam *inclinatus*, quasi quod terram cernat. Vide Nonium (pag. 20. Merc.). Deceptus etiam Isidorus, qui ait: *Cernui socci sunt sine solo.* A *cernuus* dictus *cernulus.* Gloss. Isidori: *Cernulus in capite ruens.* Glossarium: *Cernuli* πεταυρισταί. *Cernulus* πεταυριστής. *Dac.*

Crepidines. Saxa prominentia. Proprie basis saxorum, summitates riparum, aliquando etiam margo fontis, lacus, ut Graece κρηπίς. *Dac.*

Cloacae. A *cluo* pro *colluo*, id est purgo, *cluaca, u* in *o cloaca.* Unde *cloacare* inquinare et *cloacale flumen*, in quod cloacae confluunt. *Dac.* Vide *Cloacare* et l. 1. §. 4. ff. de cloacis. *Goth.*

Clunas. Glossarium: *Clura* πίθηκος. Perperam, ut vides, *Clura* pro *cluna.* Graece, ut supra monuimus κερκόλιψ. *Scal.* Simia, quae cauda caret et nates habet apertas. Pro *cluna* veteres dixere *clura, n* in *r* mutato, ut fit. Perperam igitur Scal. *cluna* legit pro *clura.* A *clura* factum *clurinum*, quo usus Plautus Trucul. II, 2, (14.):

— — — tu vero clurinum pecus
Advenisti huc ostentatum cum exornatis ossibus.

Ubi *clurinum pecus* dicuntur homines deformes, qui et ideo *simiae.* Glossae Papiae: *Clura vel clurinum simia dicitur.* Lege: *clura vel clurinum pecus simia dicitur.* Nam superiorem Plauti locum respexit. Sed omnino ve-

rum est, quod docuit Salmasius: Simias cluras dictas, Graece κολούρας. Nam κόλουρος proprie qui cauda caret et mutilam habet caudam, ita Callimachus κόλουρα dixit *ecaudia* animalia. *Colura* igitur *clura*, ut γάλανος *glans* et similia. *Dac.*

Crustumina. Non praetermittendum, quod Cassius Emina apud Servium Danielis nostri scribit: *Siculum quendam nomine uxoris suae Clytemnestrae condidisse Clytemestrum, mox corrupto nomine Crustumerium dictum. Clytemestram* vero sine *n* pro Clytemnestra et Ausonius (Epit. Her. I, 1, 4.) dixit:

Vindicem adulterii cum Clytemestra necet.

Scal. In al. *Crustumerina* ab oppido *Crustumerio*, quod in Sabinis statuit Livius (II, 64.). Sed apud illum inconstanti scriptura. Legitur: *Construminum, Crustomerium* et *Crustomeria. Crustumeros* vocat Virg. lib. VII. (Aen. 631.):

Ardea Crustumerique et turrigerae Antemnae.

Quae scripturae varietas in re adeo incerta facit, ut nihil pronuntiare audeam. Tamen ad vulgatam lectionem retinendam me Plinii locus (H. N. III, 5, 9. Legitur tamen sic: *In eadem parte oppidorum veterum nomina retinent agri, Crustuminus, Caletranus.*) vehementer movet: *Crustumenus*, inquit, *ager veteris oppidi nomen retinet in Tuscia.* Et Cicero pro Flacco (29, 71.): *in Crustumino aut in Capenati agro.* Idem Cicero pro Planco (16.) et pro Balbo *Crustuminam* tribum nominat, et ita in Lapp. (i. e. in lapidibus inscriptis.). *Dac.* Al. *Crustumerina tribus. Goth. Urbe Crustumena*, urbe Crustumeria. Porro de Crustumeria Sabinorum vide Halicarnass. (Dion. Halic.) II, (32.) Plutarch. in Romulo (c. 17.) Steph. de urbib. (p. 482. ed. Berk.). De *Crustumerio* Latinorum vide Livium II. (c. 64. et alibi). De Crustuminio et Crustumerio Livium I. (11.). De Crustumero vide Virgil. VII. (Aen. 631.). De Crustumio vide Silium VIII, (366.). *Goth.*

Clucidatum. Vide infra in *Glucidatum.* Infra est *Gluma* et *Gnephosum* pro eo, quod paulo post *Cluma* et *Cnephonsum.* Vide in *Orcus. Ful. Urs.* A γλυκύς dulcis factum *glucidatus* et verso *g* in *c clucidatus.* Meminit Varro lib. VI. (De L. L. VII, p. 386. Sp.): *Clucidatus suavis, tametsi a magistris accepimus mansuetum. Dac.* Cf. Scaliger. Coniect. in Varr. p. 160. Mirum est, maluisse Doederlinum Synon. III, p. 258. a θέλγειν quam a γλυκύς derivare Latinorum *dulcis.* Nec dubitasset de veritate huius originationis, si γλεῦκος et δεῦκος comparasset. Ex hoc autem Festi loco patere videtur, Latinos etiam *clucis*, sive *glucis* pro *dulcis* dixisse.

Cloelia familia. Patriciam fuisse constat ex Livio (II, 13.). Alba oriundam facit Dionysius lib. III, (c. 2.). A Cloelio Aeneae comite dictam. Et sic legendum, non *Cloantho.* Nam *Cluentia* familia a *Cloantho* Aeneae comite dicta, a qua diversa *Cloelia. Dac.*

Clumae. Glossarium: *Clunar*, κριθῆς λέπυρον. *Scal.* Pro *Gluma*, tenuissima membrana, qua ordeum involvitur. Vide *Gluma.* In glossario legitur *clunar* corrupte pro *cluma* aut *clumarum*, ut optime Vulcanius. *Dac.*

Clutum. Inclytum, valde celebre a *cluo*, quod a κλύω, unde κλυτόν, et addita praepositione *in*, quae saepe auget, *inclytum.* Simplex *clutum* non est in usu. *Dac.* Vid. *Inclytus* et *In. Goth.* Respondet Germanorum *laut*, ut *cutis* Haut.

Clypeum. A Graeco κύκλιον rotundum, per transpositionem literarum. Nam clypeos rotundos fuisse certum est. Id aperte declarat Virgilius, qui, ut rotundum Polyphemi oculum demonstret, ait fuisse:

Argolici clypei aut Phoebeae lampadis instar.

(Aen. III, 637.). Ubi solis et clypei eandem formam esse dicit. Sic Graecis clypeus ἀσπίς dicitur. Unde Homerus (saepe): ἀσπίδα πάντοσ' ἐΐσην, quod tantum rotunda forma recipit. Ἀσπίς autem rotunditatem significat, unde serpens ille orbiculari sese forma involvens ἀσπίς dictus est. Quare Hesychius in illo Homeri Il. λ. (v. 753.): δι' ἀσπίδεως πεδίοιο: ἀσπιδὲς πεδίον interpretatur περιφερές, rotundum. Sic Attius Agamemnone *coeli clypeum* dixit:

In altissimo coeli clypeo temo superat stellas.

Ab hac igitur clypei significatione *clypeum* dixere corium, in quo Gabinorum foedus descriptum. *Dac. Gabiorum* Sabinorum. *Goth.*

Classes clypeatas. Pro equitibus classes pluraliter veteres dixisse multis probari potest. Virgilius (Aen. II, 30.):

Classibus hic locus.

Et alibi (Aen. III, 602.):

Scio me Danais e classibus unum.

Sed pro exercitu nescio an exemplis possit firmari. Tunc enim *classem* numero singulari solebant dicere. Cui rei fidem faciunt Isidorus, Numae lex (vid. Scal. ad *Classis procincta.*), Gellius (I, 11.) et ipse Festus in *Classis procincta. Dac.*

Cloeliae fossae. Cluilia fossa Liv. I. (23.): *Castra ab urbe haud plus quinque millia passuum locant, fossa circumdant. Fossa Cluilia ab nomine ducis per aliquot secula appellata est, donec cum re nomen quoque vetustate abolevit. In his castris Cluilius Albanus rex moritur. Dac.*

Claudere. Portumnum portubus praeesse notat Servius lib. VI. Aen. (V, 241.) ex illis Virgilii versibus:

Et pater ipse manu magna Portumnus euntem
Impulit: illa Noto citius volucrique sagitta
Ad terram fugit, et portu se condidit alto.

Et Varro lib. V. (De L. L. p. 201. Sp.): *Portumnalia,* inquit, *a Portumno, cui eo die aedes in portu Tiberino facta et feriae institutae.* In aereis nummis Neronis portus Ostiensis agnoscitur cum huius dei imagine. Vide Ovid lib. VI. Fast. (547.). *Ant. Aug. Claudere et clavis.* Claudo a Dorico κλᾴζω, clavis a κλᾴξ. *Dac. Portumnum.* Portuum deus. Et ita legendum, non *portarum.* De Melicerta Athamantis filio, qui in Portumnum versus est, nota fabula. Vide infra *Portumnus.* Graecis *Palaemon* dicitur. Is clavim manu tenebat, quod notandum. Per eam autem *clavim* significabatur et aperiendi et claudendi esse potestatem datam, eaque saepius non manu tenebatur, sed ex humeris dependebat, qui mos ab ultimis usque temporibus repetendus. Deus enim loquens apud Isaiam cap. 22. v. 22. de *Eliakim: Καὶ δώσω τὴν δόξαν Δαυῒδ αὐτῷ, καὶ ἄρξει καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἀντιλέγων, καὶ δώσω αὐτῷ τὴν κλεῖδα οἴκου Δαυῒδ ἐπὶ τῷ ὤμῳ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἀποκλείων καὶ κλείσει καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἀνοίγων.* Hinc lucem capit illud Callymachi hymn. in Cererem versu 45. de Cerere in Nicippum conversa:

— — — *γένετο δὲ χειρὶ*
Στέμματα καὶ μάκωνα. κατωμαδίαν δ' ἔχε κλαῖδα,

quod interpretes hucusque latuit, ut abhinc iam quatuor annis apud Theocritum notabamus. *Dac. Clavim* clavum. Idem Iano tribuit, ut clavim teneat Alricus libro de imaginibus. Vide Alexandr. ab Alex. 1. c. 14. *Goth.*

Clavim. Uxori intranti limen viri claves tradebantur, non tantum, ut eo facilitatem partus significarent, sed ut ostenderent viros uxorum fidei sese committere, omniaque earum custodiae mandare. Eaedem etiam claves adimebantur mulieri divertenti et exeunti, unde in leg. XII. tab. *claves adimito.* Mulier etiam nuntium viro remittens claves remittebat. *Dac.* Vide Ciceronem II. Phil. (28.). Ambros. Epist. 65. qua de re diximus ad l. 2. ff. de divort. *Goth.*

Clausula. Suspicor: *quam Graeci κῶλον vocant, ex quo factum κολοφῶν. Scal.* Graecis κῶλον proprie est pars orationis inter duas lineas (—) constricta, absolutum sensum continens. Unde metaphorice pro fine passim usurpatur. Quo sensu Graeci dicunt κολοφῶνα, sed frustra est doctiss. Scaliger, qui putavit a κῶλον factum κολοφῶν, quasi vero, ut de scriptura nihil dicam, τὸ κῶλον pro colophone uspiam legatur. Sed adi Strabonem (lib. XIII, p. 442.), qui te docebit, quid sit et unde sit *Colophon.* Vide *Colophon. Dac.* Senec. Ep. I, 11.: *Iam clausulam epistola poscit;* et III, 26.: *finire iam volebam et manus spectabat ad clausulam.* Glossis clausula νόημα. *Goth. Κολοφῶνα, περίοδοι,* alii κῶλον. *Idem.*

Clavata. Vestimenta clavis purpureis ad oram praetexta, seu tota facie descripta et exarata, quorum alia latis clavis senatorum, alia angustis clavis equitum propria notabantur. Clavi autem illi purpurei figuram non aliam exprimebant, quam veri clavi. Unde et nominantur. Nam ἥλους etiam Graeci vocarunt. Unde ἔνηλος vestis purpura clavata. Gloss. clavus πορφύρα ὑφασμένη. *Dac.* Hinc definitum clavos aureos vel purpurae vestimentorum esse etiam non consutos vestimentis. l. 19. §. 5. ff. de auro; multo magis consutos. l. 25. §. 1. ff. de auro. *Goth. Intertexta* intexta. *Idem.*

Clavus annalis. Qui notandis annorum numeris figebatur. Livius lib. VII. sect. 3.: *Lex vetusta est, priscis literis verbisque scripta, ut, qui Praetor maximus sit, Idibus Septembribus clavum pangat. Fixus fuit dextro lateri aedis Iovis Opt. Max. ea ex parte, qua Minervae templum est. Eum clavum, quia rarae per ea tempora literae erant, notam numeri annorum fuisse ferunt, eoque Minervae templo dicatam legem, uia numerus Minervae inventum sit. Volsiniis quoque clavos indices numeri annorum fixos in templo Nortiae Etruscae deae comparere, diligens talium monimentorum auctor Cincius affirmat.* Item alibi (eod. loco paullo post.): *Ab consulibus postea ad dictatores, quia maius imperium erat, solenne figendi clavi translatum est.* Neque

solum pro numero annorum clavus figebatur, sed piaculi etiam causa, cum scilicet sive pestilentia quaedam inciderat, sive secessio populi, sive prodigium aliquod grave. Vide Livium lib. 7. cap. 3. et lib. 8. cap. 18. *Dac.* V. Alexand. ab Alex. d. c. 14. *Goth.*

Classis procincta. Lex Numae: *QUOIUS. AUSPICIO. CLASSE. PROCINCTA. OPEIMA. SPOLIA. CAPIUNTUR. IOVI. FERETRIO. BOVEM. CAEDITO. QUEI. CEPIT. AERIS. DUCENTA. DARIER. OPORTETO. Scal.* Fabius Pictor apud Gellium (X, 15.): *Equo Dialem Flaminem vehi religio est; classem procinctam ante pomoerium, id est exercitum armatum videre.* Vide *Opima. Dac.* Adde infra *Endoprocinctu.* Glossis *procinctum* est, ὅταν εἰς πόλεμον συγκαλέσονται. Theophil. Inst. de testament. ordinandis ἡνίκα ἔμελλε ἐξεῖναι ἐπὶ πόλεμον. *Goth.*

Clingere. Omnino legendum *Clingere, cludere.* Alioqui frustra dixisset a Graeco κλείειν manasse. Quin Isidorus plane sententiam nostram adiuvat. *Clingit,* inquit, *cludit. Scal.* In MS. non κλείειν, sed κιγχλίζειν, quod est crebro corporis motu motacillam imitari. Quae si vera lectio, turpiculum aliquid innuit verbum clingere. Sed dubito. Imo et *cludere* et κλείειν retinendum. *Dac.* In Glossis MS. *clisciscere disiungere. Goth.*

Cercopa. Quid habebat in animo Festus, aut Verrius, quum haec scriberet? Quae enim cognatio τῷ κέρκῳ et τῷ κέρδει? Κέρκωπες a Graecis πανοῦργοι dicuntur, eiusque rei causam petunt ab historia. *Scal.* Festus videtur deducere a κέρδος, vel a Graeco κέρδος et Latino *cupio,* quasi *cerdocupis,* merae nugae. Κέρκωψ Graecum est, et exponitur animal magnam habens caudam, id est vulpes, a cuius astutia homines fraudulenti *cercopes* dicti. Unde et nata fabula de Cercopibus populis, qui Iovis ira in simias, quae Graecis πίθηκοι et in insulas delati iis Pithecusarum nomen dedere. Ovid. XIV. Metamorph. (90.):

Quippe deum genitor fraudem et periuria quondam
Cercopum exosus, gentisque admissa dolosae
In deforme viros animal mutavit, ut iidem
Dissimiles homini possent similesque videri.

Dac. Cercopia legendum apud Plautum Trin. IV, 2, 82. ubi vide Meursium.

Classici testes. Hoc est cives Romani. Qui enim cives Romani erant, omnino in aliqua classe censebantur. Qui non habebant classem, nec cives Romani erant. *Scal.* Alias classici Gellio VII. c. 13. primae tantum classis homines, translatitie vero pro insigni, unde *classicus scriptor* Gellio XIX, cap. 8. Est et glossis MS. *Classarius* seu *Classicarius* idem ac classicus σαλπιστής. Alio quoque significatu classici in lege unica. Cod. Theodos. de classicis: deputati navibus purgandis et deducendis. *Goth.*

Commentaculum. Lege *commotaculum.* Vide notam ad *Commentacula. Dac. Sacrificiis* sacris. *Goth.*

Cervaria. Cerva mactabatur Dianae. Ovidius (locus non est inventus.):

Quae semel est triplici pro virgine caesa Dianae
Nunc quoque pro nulla virgine cerva cadit.

Cum ea non erat, succedaneam eius mactabant ovem, quae ob id cervaria ovis dicebatur. *Scal.*

Creppos. Crepos. Alii legunt *Creppos.* Luperci Panos Lycaei sacerdotes ab Evandro Arcade Romam translati sacra Lupercalia vocabantur XV. Kal. Maias solita. Ovid. Fast. II. (267.):

Tertia post idus nudos Aurora Lupercos
Adspicit, et Fauni sacra bicornis eunt.

Nudi Luperci discurrebant pelle caprina tamen amicti, ut et ipsius dei simulacrum et per lasciviam discurrentes pellibus caedebant obvios. Unde a pellium crepitu *crepi* sunt dicti. *Dac.* Vide Varronem de lingua Lat. (Lib. VI, p. 195. Sp.). *Goth. Pellibus obvias.* Caprinis. Vide infra *Februarius. Idem.*

Condere. Vide *Condere proprie est* etc.

Cincia. Ad portam Romanam, qui locus ab antiquis appellari solitus *status Cinciae,* quod ibi eius familiae sepulchrum fuit. Vide *Romanam portam. Dac.* Vide quae scripsi ad l. 3. ff. si pars haereditatis. *Goth.*

Capital. Linteum intelligit, quo caput velabant, de quo Helenus apud Virgil. (Aen. III, 405.):

Purpureo velare comas adopertus amictu.

Dac. Capital. Capitale. Adde Nonium (pag. 38. Merc.) in *Capital. Goth.*

Castrensis corona. Ex auro facta, sed non tota, ut patet ex Sueton. August. cap. 25. Ea vallo decorabatur, ideoque *vallaris* dicta. *Dac.* Vide Gell. V, 6. *Goth.* Cf. Creuzer. Antt. Rom. p. 317. seq. §. 261. ubi vide qui citati sunt.

Cognitor. A veteribus Graecis ἔκδικος. De eo Asconius. *Scal.* Qui defendebat alterum in iudicio aut *patronus* dicebatur, si orator esset, aut *advocatus*, si aut ius suggerebat, aut praesentiam suam commodabat amico, aut *procurator*, si negotium suscipiebat absentis, aut *cognitor*, si praesentis causam noverat et sic tuebatur ut suam. Cicero pr. Q. Roscio (Comoed. 18.): *Quid interest inter eum, qui pro se litigat et eum, qui cognitor est datus? qui pro se litem contestatur, sibi soli petit, alteri nemo potest, nisi qui cognitor est factus.* Cognitor a praetore dabatur. Interdum etiam *cognitor* pro praetore vel iudice, qui causas audit. *Dac.* Anianus in l. si lite. Cod. Theodos. de cognitoribus et procuratoribus. Proprie tamen dicitur cognitor in causa status, teste Asconio III. Verr. (pag. 72. Ed. Lugd.) Donatus in Adelphis (ad Eun. IV, 7, 35.): *In tria,* inquit, *divisit officium orationis suae: in assertoris* (Principio eam dicit esse liberam): *in cognitoris, civem Atticam: in fratris: meam sororem.* Adde Paul. I. sentent. 2. Titul. de cognitoribus 5. Tit. 25. adde Ciceronem II. ad Herenn. (c. 30.). *Goth.*

Claudiana tonitrua. Phaedr. lib. V. fab. 8.:

Aulaeo misso, devolutis tonitrubus
Dii sunt locuti more translatitio.

Dac. *Collectus* coniectus. *Goth.*

Caesones. Plinius (H. N. VII, 9, 7.): *Auspicatius enecta parente gignuntur.* Sicut Scipio Africanus prior natus primusque Caesarum a caeso matris utero dictus; qua de causa caesones appellati. Quod ait de Scipione et apud Tertullianum legitur libro de anima: *Possumus illos quoque recogitare, qui exsecto matris utero vivi aerem hauserunt, Liberi aliqui et Scipiones. Scal.* *Caesones* a caedendo. *Dac.* Vide l. 141. ff. de v. sign. *Goth.*

Caesar. Vel ab elephanto, qui Mauris caesar dicitur, vel a caeso matris utero, vel a caesarie, vel quod oculis caesiis. Spartian. in Aelio Vero (c. 2.). Postremum etymon prorsus ineptum; secundum multi amplectuntur. Quod si verum, putandum est, id nomen accepisse quendam ex maioribus imperatoris, non ipsum imperatorem, quem iam puberem et Gallias subigentem matrem amisisse satis constat. Sed aliud omnino quaerendum est. Nam vetustissimum Caesaris nomen quippe et ante bellum Samniticum quidam Claudius Caesar extitit. Sane Caesar, ut optime notavit Salmasius, antiqua vox Latina, quae τὸν κουριῶντα significat, unde *caesaries* vel *caesaria* ἡ κόμη ἡ κουριῶσα. *Dac.* *A caesarie.* Sic Isidorus IX. c. 3. alii ab elephanto, qui Punica lingua *caesar. Goth.* Vide quae supra diximus in notis ad v. *Caesariati. Kaeça* sive *Kéça* caesariem significat. Cum suffixo *ra*, *kéçara* (nom. *kéçaras*) significat *comatum.* Iterum adiuncto suffixo *ja*, quod saepe statum rei significat, *kéçarja* i. e. caesaries, proprie statum hominis comati denotabit.

Capsit. Plaut. Pseudol. IV, 8. (3, 6.):

Si occasionem capsit, qui fiet malus.

Dac.

Capreoli. Varro lib. I. de re rust. cap. 31.: *Capreolus vites ut teneat, serpit ad locum capiendum, ex quo a capiendo capreolus.* Sed melius a capreolis animalibus deducas, quia *capreoli* illi vitium, ut capreolorum cornua, vel potius capreoli propter teneritudinem suam sic dicti, quomodo et Graeci novellos ramos vocant μόσχους. *Dac.* Fortasse idem Capreoli, quod Capronae Nonio (p. 22. Merc.), nisi quod infra Capronarum fit mentio. *Goth.*

Capillatam. Supplendum ex Plinio de Vestalibus libro XVI. cap. 44. *Scal.* Iuvenis capillum diis consecrantes eum vel templis vel arboribus suspendebant. Sic Berenice crinem suum in Veneris templo posuit, et Vestales, antequam in collegium sacrarentur, detonsum crinem ad certam arborem deferebant, quae ideo *capillata* vel *capillaris* dicta, de qua Plin. lib. VI. cap. 44.: *Antiquior illa est Lotos, sed incerta eius aetas, quae capillata dicitur, quoniam Vestalium virginum capillus ad eam defertur.* Neque diis tantum comas suas veteres consecrabant, sed fluminibus etiam, interdum et amicis, ut in insula Delo testatur Callimachus:

Ἦτοι Δηλιάδες μὲν, ὅτ' εὐήχης ὑμέναιος
Ἤθεα κουράων μορμύσσεται, ἥλικα χαίτην
Παρθενικαὶ, παῖδες δὲ θέρος τὸ πρῶτον ἰούλω
Ἄρσενες ἠϊθέοισιν ἀπαρχόμενοι φορέουσιν.

Quem locum vel levicula menda male deformat. Legendum παρθενικαῖς. Δηλιάδες παρθενικαῖς. παῖδες δὲ ἄρσενες ἠϊθέοισιν. Nam τὸ Δηλιάδες παρθενικαὶ comprehendit. Et ita olim legisse videtur Scholiastes, cuius verba: παρθενικαὶ, ἀπὸ κοινοῦ τὸ φορέουσιν. *Dac.*

Contestari litem. Vide ad *Contestari est cum* etc.

Caviares. Locus corruptus in sequentibus. Legendum: *Caviares hostiae dicebantur, quod caviar pars hostiae cauda tenus dicebatur.* Manifestum est in equo Octobri, de quo hic agitur, partem secundum caudam dictam *caviar*, ut in bove *palaseam:* in sue *offam penitam.* De equo Octobri, inquam, Festus intelligit, cuius coda tanta celeritate in Regiam perferebatur, ut sanguis recens inde in focum stillaret. Fiebat autem hoc sacrificium quinto quoque anno, ut non multo post sequitur, et Propertius (IV, 1, 20.):

Qualia nunc curto lustra novantur equo.

Scal. Vide *October equus. Dac.* *Caviae cavae;* al. *caviar. Goth.*

Confeta sus. Talis fuit, quae cum triginta porculis ab Aenea mactata est. Ambegna quoque ovis confeta dici potest. *Scal.* Vide Virgil. Aen. VIII. (43.):

Littoreis ingens inventa sub ilicibus sus
Triginta capitum foetus enixa iacebit,
Alba soli recubans, albi circum ubera nati.

Dac.

Conclavatae. Haud dubie legendum *Conclavia*, et recte huic expositioni convenit Graecorum interpretatio *Conclavia* συνοίκια. Quin et sequentia confirmant. *Scal.* Subintellige *aedes.* Aedes conclavatae sunt, quae una clave clauduntur et idem videntur facere, quod *conclave* sive *conclavium.* Unde et hic etiam *conclavia* legendum concludit doctiss. Scaliger frustra. Aliud enim *conclave*, aliud conclavatae. Nam conclavatas aedes dixisse veteres puto compluria cubicula pervia, quae porta una sive clave clauderentur, quamvis hoc non satis dilucide apud Festum. *Dac.*

Colossus. Plinius lib. XXXIV. cap. 7.: *Ante omnes in admiratione fuit solis colossus Rhodi, quem fecerat Chares Lindius Lysippi discipulus. Septuaginta cubitorum altitudinis fuit. Ant. Aug.* Legendum *a Charete*, teste vel ipso artifice, qui subscripsit colosso:

Τὸν ἐν Ῥόδῳ κολοσσὸν ἑπτάκις δέκα
Χάρης ἐποίει πηχέων ὁ Λίνδιος.

Scal. Simonides (ap. Gaisford. Poet. Graec. min. Vol. III. p. 181. LXXXV. ed. Lips.):

Τὸν ἐν Ῥόδῳ κολοσσὸν ἑπτάκις δέκα
Χάρης ἐπόιει πηχέων ὁ Λίνδιος.

Idem Strabo (XIV. p. 964. B.) et Eustath. ad Dionys. (Perieg. 505. p. 72.). Verum Simonidis versus aliter in quibusdam; nempe:

Τὸν ἐν Ῥόδῳ κολοσσὸν ὀκτάκις δέκα
Λάχης ἐπόιει πηχέων ὁ Λίνδιος.

(Cfr. Iacobs.). Nisi ibi *Χάρης* et *ἑπτάκις*, ut supra, sit rescribendum. Colossus post quinquagesimum sextum annum terrae motu cecidit. Vide Plin. et Polyb. l. V. (c. 88.). *Dac.* *A Caleto artifice*, a *Coleto Charete. Goth.*

Codeta. Pro *caudeta* a *cauda*, pro quo dixere coda, ut alibi dictum. Hic ager Codetanus in decima quarta urbis regione trans Tiberim. *Dac.*

Censui censendo. Praedia censui censendo dicebantur ea, quae essent mancupi, quae habebant ius civile, quae subsignari apud aerarium, apud censorem possent, ut auctor est Cicero in ea pro Caecina (locus non invenitur): *neque possessiones, id est agri, qui non mancipatione, sed usu tenebantur, censui censendo dici poterant, neque hoc nomine in censum dicari. Scal.* Qui proprie iure civili, hoc est Romano, non autem alio emi vendique possunt. Cicero pro Flacco (32.): *Quaero sintne illa praedia censui censendo.* Id est, quaero an illa praedia iure Romano emi vendique possint. *Dac.*

Censores. Vide supra *Censere. Dac.* Glossis: Censor τιμητής: Censura διατίμησις, τιμώτης, ἀξίωμα. *Dac.* Cf. Creuzer. Antt. Rom. pag. 97. §. 104. seqq.

Consiluere. Consileo, consilui, ut conticeo, conticui. *Dac.*

Claritudo. Sallust. Iugurth. (2. extr.): *Quum praesertim tam multae variaeque sint artes animi, quibus summa claritudo paratur*, ubi claritudo pro claritas. Sed claritudinem clarorem etiam dixere. Plaut. Mostell. III, 1, (107.): *Speculo claras* (aedes scil.) *clarorem meum. Dac.* Vide Nonium (pag. 82. Merc.) in *Claritudo. Goth.*

Casus. Sed etiam vocabulorum formas. Adde Varronem VII. (Lib. VIII, pag. 393. Sp.) ubi de casibus. *Goth.*

Catachresis. Cum vox aliqua licentius a propria significatione ad aliam deflectitur. *Abusio* latine dicitur. *Dac.*

Cocum. Pistorem apud veteres non fuisse testatur Varro in ταφῇ Μενίππου: *nec pistorem ullum nossent, nisi eum, qui in pistrino pinseret farinam;* et lib. I. de vita populi Rom.: *Nec pistoris nomen erat, nisi eius, qui far pinsebat.* Plin. lib. 18. cap. 12.: *Pistores Romae non fuerunt ad Persicum usque bellum annis ab urbe condita super IↃLXXX. ipsi panem faciebant Quirites, mulierumque id opus erat, sicut etiam nunc in plurimis gentium. Artoptam Plautus in fabula, quam Aululariam scripsit* (II, 9, 4.), *magna ob id concertatione eruditorum, an is versus poetae sit illius certumque sit Atteii Capitonis sententia, tostum panem lautioribus coquere solitos, pistoresque tantum eos, qui far pinsebant, nominatos.* Sic et apud Plautum *coquum* centies, pistorem vero ne semel quidem, nisi pro eo, qui far pinsit. Nam *pistum* antiqui dicebant pro *molitum.* Vide *pistum.* Locus Naevii ex iis operibus desumptus fuit, quorum nomina hodie non extant. Cur autem per Venerem olera intelligat Naevius, hoc inde est, quod horti in Veneris erant tutela. Varro lib. I. de re rust. (1.): *Adveneror Minervam et Venerem, quarum unius procuratio oliveti, alterius hortorum, quo nomine rustica vinalia instituta.* Idem lib. V. de L. L. (Lib. VI. p. 198. Sp.). Vide infra post *Roscii* et in *Rustica vinalia.* *Dac.*

Camensem. Cannensem. Locus non tam obscurus, quam ridiculus: obscurus tamen. Quod et me tacente per se satis patet. Ego sane non dubito ita legere: *Cannensem cursorem Titinnius praepostere dixit.* Recte. Nota est consternatio et fuga eorum, qui ex Cannensi clade evaserunt, qui noctes et dies nunquam cursum et fugam intermiserint. Quod Livius nominatim monet (XXII, 44.). Ab eo ilocaliter Cannenses, hoc est, qui ex clade Cannensi effugerant, vocabantur cursores, ut suspicari licet. At contra praepostere Titinnius cursorem vocavit Cannensem. Non enim, si Cannenses cursores dicebantur, ab eo consequens erit et cursorem quemvis Cannensem dici. Sed comica licentia eleganter hoc dictum a Titinnio accipiendum est. *Scal.* Ego vero existimo, Festum non esse assecutum mentem Titinnii, qui *Cannensem cursorem* vocavit quendam suae aetatis hominem, ut eum φυγόμαχον, ut Horatius diceret *fugacem* designaret. Itaque nulla distinctio post *Cannensem*, neque enim *Cannensem* sic absolute dixit Titinnius. Sed alia etiam mens Meursio. Putat enim scriptum fuisse *canensem*, unico *n*, nempe a cane, quod erat vinculi ferrei genus et catenatos fuisse pistores nemo ignorat. Itaque *canensem* lepide vocat, tanquam a loco aliquo regioneve nomine deducto. Et cursorem propter cursum, quem exercebant in circumagenda mola. *Dac.*

Collativum ventrem. Plaut. in Curcul. (II, 1, 16.). *Ant. Aug.* — — *Qui hic est homo Cum collativo ventre atque oculis herbeis.* *Dac.*

Convexum. Quasi *conversum.* Isidor. lib. III. Orig. (c. 16.): *Convexum curvum est, quasi conversum seu inclinatum et ad modum circuli flexum.* Sed a *veho* potius quam a *verto* convexum deducitur. Est enim *convexum* id, quod supra concavum convehitur. *Dac.* *Convexus* glossario περιφέρεια. *Goth.*

Confecerunt. Sic apud Terent. *confecistis* pro una fecistis. Phorm. II, 1, (28.):

Bonas me absente hic confecistis nuptias.

Nam quod alii interpretantur: *effecistis*, *perfecistis*, non placet. *Dac.* Glossis: *Conficit*, συντελεῖ. *Goth.*

Crebrisuro. In obliquo scilicet. Nam rectum est *crebrisurum.* Festo enim, ut et Hesychio et aliis solenne est verba producere, ut posita sunt in locis, unde ea petiere. *Crebrisurum* autem est vallum crebris suris, hoc est palis fixum. Nam *surus* palum significat. Vide infra in *rigido* et *surus.* *Dac.*

Cyprio bovi. Videndus Plinius lib. XXIII. c. 20. *Fulv. Urs.* Tam verum est, ullos boves σκατοφάγους esse, quam ullas oves ὠμοφάγους. Utrumque enim contrarium animali ruminanti. Scio quidem in quibusdam nationibus pisces arefactos ac sale duratos bubus apponi. Sed aliud est pisces pecori dare, cum iam amplius pisces non sunt: aliud pecus ipsos vivos consectari et pasci. Sed περὶ σκατοφάγων βοῶν non solum Festus ait, sed et Graeci παροιμιόγραφοι, exponentes proverbium κύπριος βοῦς. Vide illos. *Scal.* Cyprios boves stercore vesci antiquis proditum est, unde *Cyprius bos* proverbii vice in quemlibet iactabatur, qui se foedo victu imbulbitaret. Hesych.: Κύπριος βοῦς ἐπὶ κοπροφάγου εἰκαίου τάσσεται τοῦτο, ἐπειδὴ οἱ Κύπριοι βόες κοπροφαγοῦσι. *Dac.*

Consponsor. Intelligendum hic coniuratores, qui poena sacramenti mutuo se provocant, cum in rem aliquam agerent, puta in litem vindiciarum. *Nam*, ut inquit Varro (De L. L. V, 179. Sp.): *qui petebat et qui inficiabatur de aliis rebus, uterque quinquagenos aeris ad pontificem deponebant* etc. Nam formula provocationis erat haec: *Quando negas, te sacramenta quinquagenario provoco* et *qua de re peto, laudabiliter iura.* Hoc erat consponsio. Nam qui exegerat iuramentum, rursus et ipse sacramentum adigebatur ab adversario. Vide *Sacramentum.* *Scal.* Alias *consponsores* etiam dicti, qui se simul pro quopiam obligarunt. *Correi* debiti Iurisconsultis dicti. *Dac.* Cicero XII. ad Attic. (17.). Vide infra *Spondere.* *Goth.*

Canturnus. Geographis ignotus. *Dac. Loci ioci. Goth.*

Centenas pondo. Quin et addebant saepe libras Varro, Livius, Gellius. *Scal.* Subauditur *libras. Centenae librae* idem quod *centeni aeris*, asses scilicet. *Dac.*

Coepiam. In veteri quodam schedio reperi in verbis Catonis *semesa verba*, non *seditiosa*. Erunt ergo verba tertiata et quartata, ut idem Cato dixit aliquem *tertiato et quartato verba dicere prae metu*, ut notat Servius in schedis. Quod imitatus est ut alia, Apuleius lib. V. (p. 166. Elmenh.): *tertiata verba semianimi voce substrepent. Scal.* Legendum: *ab eo quod est coepio. Coepiam* dixit Caecilius:

Aere obscuro hercle desine, mane coepiam.

Coepio Plaut. Menaechm. V, 5. (57.):

Neque ego insanio, neque ego pugnas, neque lites coepio.

Dac. De Caecilii loco adi Spengel. in libro: C. Caecilii Statii Deperditarum fabb. Fragm. pag. 25. seq.

Contagionem. Sallust. (Catil. 10. extr.): *Post ubi contagio quasi pestilentia invasit.* Sed et contagium dixit Virgil. (Ecl. I, 51.):

Nec mala vicini pecoris contagia laedent.

Contagio et *contagium* antiqui simpliciter coniunctionem significabant. *Tago* pro tango, unde *contago*. Sed postea ad venenum traducta et morbum, qui serpit, gliscit, et contactu inficit. *Dac.* Vide Nonium (p. 199. Merc.), in *Contagio*. Glossis *Contagia* μολυσμοί, μιάσματα. Iisdem *contagia* νόσοι παρατριβῆς. *Goth.*

Clitellae. Clitellas etiam pro locis acclivis dicunt Graeci. Nam κανθήλιον significat non tantum clitellas et sagmata asinorum, sed etiam, ut dixi, acclivia loca. Quin et iidem Graeci κλιτύν dicunt locum in vallem demissum. A quo clitellus formarunt Latini. *Scal.* Sellae dorsuariae, quae ad onera gestanda iumentis imponuntur. *Dac.*

Compluriens. Ut *quotiens* pro *quoties* etc. *Dac.* Adi Nonium (p. 87. Merc.) in *Compluriens. Goth.*

Citeria. In verbis Catonis legendum *vectitatum iri. Scal.* In tanto veterum silentio vix dici possit, nec quo tempore, nec quo modo effigies ista gerebatur. Licet tantum suspicari hominem fuisse, qui se pro *citeria* locabat, ut alius apud Plautum (Rud. II, 6, 51.) pro *manduco*, et ante triumphantium currum praecedere fuisse solitum. Quin et illum plane intelligit Livius de Aemilio triumphante: *Totum agmen claudebatur a quodam, qui inepta gesticulatione risum omnibus moveret, hostibus illuderet, eosque virtutis Romanae et suae temeritatis admoneret.* Neque praetereundum non deesse, qui hominem istum non esse *citeriam* dicant, sed picturas ferre, quae *citeriae* dicebantur. Sed eos abunde refellit superior locus Livii. Neque vero *citeria* et *manducus* soli currum triumphantem praecedebant. In partes veniebat anus, quae Petreia dicebatur. Vide *Petreia. Dac.* Adde quaedam ex Plutarch. in Agesil. Adde infra *Manducus. Goth. Caecilium* Caelium. *Idem.*

Curionem agnum. Locus Plauti est Aulul. III, 6. (26.):

— — *quo quidem agno sat scio*
Magis curiosam nusquam esse ullam bestiam.
Volo ex te scire, quid sit agnus curio,
Qui ossa atque pellis totus est, ita cura macet.

Ubi et curiosum et curionem vocat. Nec necesse est, ut supra pro curiosam curionem legas. Nam utrumque recte dici potest. Et Apuleius agnum pinguem *incuriosum* vocat. *Dac.* Vide Nonium (pag. 86. Merc.) in *Curio. Goth.*

Coniector. Coniectoribus viri, coniectricibus mulieres utebantur. Innuit Plaut. Mil. III, 1. (98.), ubi mulier virum suum alloquitur:

— — *da quod dem quinquatribus*
Praecantatrici, coniectrici, hariolae atque haruspicae.

Inde *coniecturam facere* proprie dicebantur somniorum interpretes. Plaut. Curc. II, 1, (2.):

Potin' coniecturam facere, si narrem tibi
Hac nocte quod ego somniavi dormiens?

Dac. Glossis: ὀνειροκρίτης. *Goth.*

Comperce. Plaut. Poen. I, 2. (137.):

— — — *Comperce, amabo, me attrectare,*
Agorastocles.

Id est *compesce*, et hanc vocem restituendam puto Bacchid. III, 3. (59.):

Cave malum et compesce in illum dicere iniuste.

Lego: *et comperce*, id est *comparce*. *Parco* autem et *pasco* veteres dicebant. Unde *pascito linguam* in sacrificiis *linguam coerceto*. Vide *pascito*. *Dac.* Plane diversa sunt *parco* et *pasco*. *Pasco* enim a *πάω*, cognatumque est cum Sanscrito *paçu pecus*, nisi forte pecus a *πύκος*, quod etiam *πέκος* sonabat. Quod tamen minime mihi probabile videtur.

Comparsit. Terent. in Phorm. (I, 1, 9.). *Ant. Aug.* Locus quidem Terentii notus vulgo ex Phormione, ita tamen, ut in aliam sententiam ac Festus interpretatur accipiendus sit. *Scal.* Lege *compersit* a parco. Vidit Salmasius. Locus Terentii est:

Quod ille unciatim vix de demenso suo
Suum defraudans genium comparsit miser.

Dac.

Creduas. Plaut. in Bacchid. *Ant. Aug.* Bacch. III, 3, (72.). Sic et Amphitr. (Suppos. Scen. *Di vostram fidem* v. 9.):

O di faciant, ut tu quoque
Concisus pugnis et illisis dentibus id impransus creduas,

et alibi plus vicies. *Dac.*

Corius. Lege: *Haec lupus*, non *haec ludus*. Ennius:

Endotuetur ibi lupu' femina, conspicio amnem.

Scal. Ignoratur comoediae nomen, unde Plauti locus, quem Festus laudat, petitus est. Et idem eo alibi masculino genere usus est, ut Poenul. I, 1. (11.):

Tres facile corios contrivisti bubulos.

Et Varro in Eumenid.:

Nunc corius ulmum tuus depavit, pergis, heia.

Pro *haec ludus* dicebant *lusio*, vide Nonium (pag. 211. Merc.). *Dac.* *Haec metus.* Ennius:

Ni metus ulla tenet, rite virtute quiescunt.

Idem. *Haec amnis.* Plaut. in Mercat. (V, 2, 18.):

Neque ulla mihi obstabit amnis, neque mons, neque adeo mare.

Idem. *Hic frons.* Caecilius in subditicio:

Nam ii sunt inimici pessimi fronte hilaro,
Corde tristi, quos neque ut apprehendas neque ut mittas scias.

(De hoc Caecilii loco vide Spengel. Fragmm. Caecilii pag. 27.). *Dac.* *Corius.* Vide Nonium (pag. 199. Merc.). *Goth.* *Ludus*; alii *lucus*, alii *lupus*, quod magis probandum. Vide infra *Masculino genere*. *Idem.* *Hic frons.* Vide infra *Frontem*. Alii legunt *hic fons*. *Idem.*

Cullus. *Collus.* Repone ex veteribus editionibus: *Culleus.* Non autem aliud genus tormenti fuisse puto, quod hic dicatur, quam culleum, in quem immittebantur parricidae. Res vulgatissima. Sed tamen apponam de eo, quod inveni: *ἐγένετο νόμος τις τοιούτου τρόπου πᾶσιν ἀνθρώποις, ὅπως ὅστις πατροκτόνιον πεποιήκει, δημοσίως εἰς μολγὸν πεμφθεὶς συνραφῇ μετ' ἐχίδνης καὶ κυνὸς καὶ πιθήκου καὶ ἀλέκτορος ἀσεβῶν ζώων ἀσεβὴς ἄνθρωπος, καὶ ἐπὶ ἁμάξης ἐζευγμένης μελανοῖς βουσὶ κατενεχθῇ εἰς θάλασσαν καὶ ῥιφῇ εἰς βαθύ.* Et mirum mihi videtur, quod de eadem re Isidorus scribens in Glossis ait, culleum tunicam fuisse ex sparto in modum cruminae factam et solitam liniri a populo pice et bitumine. Plautus Vidularia:

— iube hunc insui culleo
Atque in altum deportari, si vis annonam bonam.

Scal. Isidorus in Glossis: *Culleus tunica ex sparto in modum cruminae facta, quae linebatur a populo pice et bitumine, in qua includebantur parricidae cum simia, serpente et gallo insuta mittebatur in mare, et contendentibus inter se animantibus homo maioribus poenis afficiebatur. Dac.* Culeus qui et *collare* Nonio (p. 197. Merc. Sed non *culleus* et *collare* Nonio, verum *culleus*, *cullea*.). Alii legunt culleus, ut sit vas parricidale, de quo in l. penult. ff. ad l. Pompeiam de parricid. *Goth.*

Crumina. Versus Plauti mendosus ita legi debet:

Di bene vortant; tene cruminam, in ea erunt triginta minae.

Scal. Locus est e perdita Plauti fabula. — Glossis *crumina θύλακος*. *Goth.*

Ccc *

Corinthienses. Qui Corinthum habitant, sed aliunde nati sunt. At Corinthii Corintho oriundi, etsi aliud solum colant. Sic Romanenses, Sicilienses, Hispanienses. Sosipater (pag. 102. Ed. Frob.): *Cum dicimus Hispanus, nomen nationis ostendimus, cum autem Hispaniensis cognomen eorum, qui provinciam Hispaniam incolunt, etsi non Hispani.* *Dac.*

Cavitionem. Plautus: *Opportune mihi cavita est haec epistola.* *Scal.* Pseudol. II, 3, (3.), quamquam libri fere omnes habent non *cavita*, sed *cavata*. Quod satis placet; *cavata* eruta. A *caveo* cavitum, cautum, cavitio, cautio. *Dac.* Ut *navita* pro *nauta*, *favitor* pro *fautor* apud Nonium (pag. 110. Merc.). *Goth.*

Consuetionem. Locum Plauti, quem vult Festus, hodie inter fragmenta legere est. Sed male ibi *consuetudo* pro *consuetio* legitur:

Clandestina ut celetur consuetudo.

Lege *consuetio*. Imo et hic versus est ex Amphit. I, 2, (28.):

Et clandestina ut celetur consuetio.

Ubi male libri omnes editi: *celetur suspicio*. *Consuetio* primus restituit Scioppius. *Consuetio* συνουσία. Consuescere συνεῖναι. Sed haec nimis nota. *Dac.*

Corculum. Plauti exemplum hic nihil ad rem, sed potius, quod ait Cicero de Scipione Nasica, cum vulgo Corculum dictum. *Scal.* Apud Plautum (Casin. IV, 4, 15.) ὑποκοριστικῶς positum est, ut et reliqua verba ad eundem modum efficta. Sed *corculum*, quo sensu solertem et acutum significat, dictus Scipio Nasica. Cicero in lib. de claris Orator. (c. 20.): *P. etiam Scipionem Nasicam, qui est corculum appellatus, qui item bis consul et censor fuit, habitum eloquentem.* Item paulo inferius (58.): *Iam duorum abavorum quam est illustre nomen, P. Scipionis, qui bis consul fuit, qui est corculum dictus.* *Dac.* *Cicutum* cautum. *Goth.*

Casinam. Huic fabulae nunquam Casinam nomen Plautus imposuit, sed *Sortientes*. Nam Diphilus, qui illam Graece scripserat *clerumenoe* vocaverat, non κληρομένην, ut male Camerarius. Neque est, quod quemquam moveat argumentum, quod illi praemittitur, ubi:

— — *post id rursum denuo*
Latine Plautus cum latranti nomine.

Ubi per *latrans nomen Casina* intelligitur. Nam uno ut verbo dicam, argumentum illud tam Plauti est, quam quod nunquam fuit. Casinam dixere, qui post Plautum nati sunt. *Dac.*

Conivola. Duplicem lectionem reperio in glossis Isidori: *Conivoli, concordes, iuncti*, et *Cohibuli, concordes, coniuncti.* Utrique astipulatur glossarii auctor, qui cohivum et conivum interpretatur κάλυκα ῥόδου μεμυκότα, ut videatur iam antiquitus in dubium hoc revocatum, utrum *Conivum* an *cohivum* dicendum esset. *Scal.* A *coeo* veteres fecere *coius* et interiecta aspiratione *cohivus*, ut *cohercere*. Hinc *cohivum* glossarium interpretatur calycem rosae, qui adhuc coit, necdum apertus est. Hinc diminutivum *conivolus* occultus, qui coit, nec apertus est. Unde per metaphoram *conivoli* et *cohivoli* sive *cohivuli* dicuntur amici concordes. *Dac.* *Occulta* oscula. *Goth.* *Conivola* sunt *coibula*, a coneundo, i. e. coeundo.

Clientam. Plaut. in Milit. (III, I, 193.):

Habeo eccillam meam clientam, meretricem adolescentulam.

Ant. Aug. Et in argument. eiusdem fabulae (13.):

Suam clientam sollicitandum ad militem
Subornat.

Et in Poenul. (V, 4, 7.):

— — *tantus tibi clientarum erat numerus.*

Horat. Od. II, 18, (8.):

Nec laconicas mihi
Trahunt honestae purpuras clientae.

Dac. Notum est, *Clientes* esse *cluentes*, i. e. obedientes, dicto audientes, Hörige. *Clienta* autem femininum deductum, tanquam *clientus* in usu fuerit, quod probabile est.

Comoedice. Plaut. in Milit. (II, 2, 58.): *Euge* εὐσχημόνως (*euge, euge euscheme* al.) *Hercle astitisti et dulce* (*dulice* δουλικῶς *serviliter*, ut Ian. Gulielm.) *et comoedice.* *Ant. Aug.* Vide quae ego notavi ad h. l.

Capulum. Ensis manubrium. Virgil. (Aen. II, 553.):

— *Et lateri capulo tenus abdidit ensem.*

Pro arca funebri. Lucil.:

Quem cum vidissent Hortensiu' Postumiusque,
Ceteri item in capulo hunc non esse, aliumque cubare.

Ab hac capuli significatione dictus *capularis* morti contiguus. Plaut. (Mil. III, 1, 23.):

Quid ais tu? tam tibi ego videor oppido Acheruntícus?
Tam capularis? tamne tibi diu videor vitam vivere?

Dac. *Et id, quo mortui efferuntur.* Et breviter, quicquid intra se capit; ut Sarcophagum. Vide Nonium (pag. 4. Merc.) in *Capulum.* *Goth.*

Caelassis. Caelaveris. *Caelasso, caelavero, amasso, amavero* et similia, quam formationem Latini a Graecis mutuati. Ex aoristis subiunctivi. *Dac.* Adde supra *Ancaesa.* *Goth.* *Caelasso* ortum est ex *caelavero, caelaveso, caelaso, caelasso.* Et sic omnia alia.

Citior. Vide Macrob. lib. III. cap. 19. qui Naevium huius vocis laudat autorem. *Dac.* *Nullam ego rem.* Haec ex amissis Plauti comoediis. Integram gnomen sic Virg. (Aen. IV, 174.):

Fama malum, quo non aliud velocius ullum.

Dac.

Clunes. Vide incerta Verrii. *Ant. Aug.* Paulo diversius a Nonio (pag. 196. Merc.) citatur locus Plauti. *Clunes masculino.* Plautus Agroico:

Quasi lupus ab armis valeo: clunes desertos gero.

Scal. Vocabulum hoc apud Graecos κλόνις, in Sanscrito *çroni* sonat. Cf. Bopp. Gloss. Sanscrit. pag. 179.

Coquitare. Hodie haec vox apud Plautum nusquam legitur, nisi locum intelligat Festus, qui est in Pseudol. III, 2, (85.) ubi nunc *coquinare* legitur:

Hem mane, quanti istuc unum me coquinare perdoces,

ubi *coquinare* est a *coquina*, ut et idem paulo superius dixerat (v. 67.):

An tu coquinatum te ire quoquam postulas.

Et Aulul. III, 1, (3.):

Neque ego unquam, nisi hodie, ad Bacchas veni ad Bacchanal coquinatum.

Dac.

Canitudinem. Periit ea fabula, cuius locum laudabat Festus. *Albitudinem* etiam dixit Plautus Trinum. IV, 2, (32.):

Lesbonicum hic adolescentem quaero in his regionibus
Ubi habitet, et item alterum ad istam capitis albitudinem.

Dac. Adde Nonium (pag. 82. Merc.) in *Canitudo.* *Goth.*

Conruspari. Ruspari est scrutari, studiose quaerere. Accius in Meleagro:

Vagent ruspantes silvas, sectantes feras.

Vide infra *Ruspari.* Plauti locus, quem laudat Festus in editis comoediis non extat. *Dac.* Vide Nonium (pag. 166. Merc.). Glossis: *Ruspinat* χειροτριβεῖ. *Goth.* Plauti locus est iambicus trimeter, omissa una ab initio syllaba. De etymo adi Vossium in Etym. sub v., qui naturae sonum imitando vocabulum ortum censet.

Caecultant. Gloss. Caeculto ἀμβλυώττω. Et ita forte rectum putavit Vossius, quem non sequor; nam a *caeco caecutio*, ut *audio, audito, ausculto.* *Dac.*

Cudere. *Caedere.* Lege: *caedere a cadendo dictum*, ut in marg. Sed etymon illud Festi falsum. Vide *caedem.* *Dac.*

Concipilavisti. Idem ac Compilasti, ut reciprocus reprocus: reciperare, reparare: incitegere, integere. *Scal.* Locus Naevii non extat. Ea voce usus Plaut. Trucul. II, 4. (7, 60.):

— — — — *quem ego*
Ossatim iamiam concipilabo.

Concipilare idem quod compilare. Vide *Incitega.* *Dac.*

Clava. A qua claviger Hercules. Nota interim, Festum clavam *telum* vocare. Nam inde tibi patebit, non ea tantum, quae manu mitterentur, sed alia etiam, quibus cominus pugnarent, tela dixisse. Sic ensem *telum* vocavit Virgil. VI. (IX, 747.):

At non haec telum mea quod vi dextera versat,
Effugies, neque enim is teli nec vulneris auctor.
Sic ait, et sublatum alte consurgit in ensem.

Dac. Adde *Caçula* et *Calones.* *Goth.*

Calones. Scribendum περισπωμένως κᾶλα, ut κάγκανα κᾶλα. Glossarium: *Calo*, δοῦλος δημόσιος. Isidorus: *Calones*, *Galearii militum. Scal.* Calones servi, qui clavas ligneas gerebant, ligna colligebant ac foco subministrabant, a Graeco *κᾶλον lignum*, vel, ut vult Servius, a Latino *cala*. Calas enim dicebant maiores nostri fustes, quos portabant servi sequentes dominos ad proelium. Verum non tantum fustes *calas* dicebant, sed et quavis alia ligna. Unde Lucilius:

Scinde puer calam ut caleas.

Etsi ibi *calam* vectem interpretatur Scaliger. Sed de hoc alias. *Dac.* Vide infra *Metelli* et Nonium (pag. 62. Merc.) in *Calonum. Goth.*

Consiptum. Pro *conseptum* veteres dixere *consipitum*, unde *consiptum*, quod est agri circa templum spatium deo dicatum. Varro lib. VI. (De L. L. VII, p. 299. Sp.): *Extemplo est continuo, quod omne templum debet circumseptum nec plus quam unum introitum habere.* Ubi Varroni *circumseptum* est, quod Festo *conseptum*, περίβολος, περίφραγμα. Apud Ennium haec vox hodie non extat. Nam quod ait Scaliger, Festum intelligere ex Medea Ennii:

Teneor, consipta undique venor,

id vero probare non possum. Ratio est, quod vocem ipsam produxisset Festus, uti ea apud Ennium et non mutato genere. Nam ita solet. *Dac. Reperitur.* Invenitur. *Goth.*

Curionia sacra. Quae in curiis habebant a curione sacrorum curialium praefecto. *Dac.*

Corpulentis. Haec vox in Ennii fragmentis non apparet. Sed inde in glossis: *Corpulentus*, μεγαλόσωμος. Postea *corpulentus* dici coepit pro pingui. Corpus enim pinguedo. Unde *corpus favere* dixit Phaedrus (III, 7, 5.) pro pinguescere, ut contra *corpus amittere* pro macilentum fieri. Quod iam olim viris doctis annotatum. *Dac.*

Conciliatrix. Lucillius: *Aetatem et faciem, ut saga, et bona conciliatrix.* Glossae: *Conciliatrix*, προξενήτρια. *Scal.* A verbo *conciliare*, id est copulare, quod et in bonam partem sumitur, nec semper de lenocinio. De legitimis nuptiis Plaut. Trinum. II, 2, (105.):

Tute ad eum adeas, tute concilies, tute poscas.

Catull. (68, 130.):

Ut semel es Flavo conciliata viro.

Dac.

Conventae. Omnino legendum: *Conventa conditio.* Nam et id simpliciter dicebatur conditio, unde formula repudii: *Conditione tua non utor* (l. 2. §. 2. ff. de divortiis. *Goth.*), et quod dicebatur, *parentes liberis suis conditiones quaerere. Scal.* Conditio, id est coniunctio vel pactio nuptiarum et sponsaliorum. Plaut. Aulul. III, 5, (1.):

Narravi amicis multis consilium meum
De conditione hac.

Notandum etiam *conditio* interdum non de nuptiis, sed de stupris intelligi. Sueton. Aug. c. 69.: *Et conditiones quaesitas per amicos. Dac.*

Conceptivae feriae. Quarum incertus dies, et quas praetor certis verbis concipiebat et curio indicebat. Ovid. II. Fast. (527.):

Curio legitimis nunc Fornacalia verbis
Maximus indicit, nec stata sacra facit.

Ideoque *indictitia* festa etiam dicta. Conceptivas ferias vocat Varro (De L. L. VI, 207. Sp.). Vulgo *Festa mobilia. Dac. Sementinae.* Sementiacae. *Goth.*

Coelibari hasta. Ovidius (II, 559.):

Nec tibi quae cupidae matura videbere matri
Comat virgineas hasta recurva comas.

Vide Plutarch. in quaest. Rom., qui δοράτιον vocat. *Dac.*

Cingulo. Varro γεροντοδιδασκάλῳ: *Novos maritos tacitus taxim uxoris solvebat cingulum.* Idem *Zona* dicebatur. Catull. (2, 11.):

Quod Zonam soluit diu ligatam.

Unde *Zonam solvere* pro devirginare. *Dac. Herculaneo nodo.* Id est arctissimo. Vide Erasm. Hunc repraesentant in Mercurii virga dracones media corporis parte mutuo implicati. Macrob. (Saturn. II, 19.): *Hi dra-*

cones, inquit, *parte media voluminis sui invicem nodo, quem vocant Herculis, obligantur, primaeque partes eorum reflexae in circulum, pressis oculis ambitum circuli ingruit et postmodum caudae revocantur ad capulum caducei, ornaturque alis ex eadem capuli parte nascentibus.* Huiusce rei rationem exponit Athenagoras in oratione, quae inscribitur legatio ad Impp. Antoninos: *Καὶ ὅτι* (de Iove loquitur) *τὴν μητέρα Ῥέαν ἀπαγορεύουσαν αὐτοῦ τὸν γάμον ἐδίωκε. Δρακαίνας δ' αὐτῆς γενομένης καὶ αὐτὸς εἰς δράκοντα μεταβαλὼν συνδήσας αὐτὴν τῷ καλουμένῳ Ἡρακλεωτικῷ ἅμματι, ἐμίγη. Τοῦ σχήματος τῆς μίξεως σύμβολον ἡ τοῦ Ἑρμοῦ ῥάβδος.* Et inde forsan nodus ille in nuptiis celebratus, quamvis nihil vetat cum Festo propter omen factum intelligere cum Hercules septuaginta sororibus nodum solvisset. Neque in nuptiis tantum, sed alia quoque in re religiosum ac sacrum nodum illum fuisse ex veteribus certum est, ut in vulneribus praeligandis. Plin. lib. XXVIII. c. 6.: *Vulnera nodo Herculis praeligare mirum quantum ocyor medicina est. Atque etiam quotidiani cinctus tali nodo vim quandam utilem habere dicuntur.* *Idem.* *Qui septuaginta liberos reliquit.* Multo plures numerantur filii Herculis, sed eos omnes, de quibus hic Festus loquitur, ex quinquaginta sororibus, Thestii filiabus suscepit. Vide Apollodor. l. II. *Idem.* Adde infra *Cinxiae*, Nonium (pag. 47. Merc.) in *Cingulum* et quae scripsi ad leges XII. tab. *Goth.* *Herculaneo nodo vinctum.* Vide Senecam Epist. 82. extr. *unus tibi nodus, sed Herculaneus restat.* *Idem.*

Camelis virginibus. *Γαμηλίαις θεαῖς, Camelis.* pro *Gamelis.* Nam *g* saepissime mutatur in *c*, ut supra in voce *acitare.* *Dac.* Alii *Camesnis*, alii *Camenis*, argumento eorum, quae dicuntur infra *Camoenae.* Nisi malumus ita legere: *Camesnis vel Camenis* et *γαμήλιοι θεαί.* Possis et ita legere: *Camesnis vel Camenis*, quae glossis *Μοῦσαι.* Vel: *Camelis virgines nupturae.* Hoc adiiciendum, glossis *Camillam* *ἱέρειαν* exponi. *Goth.*

Cinxiae. Tamen Varro apud Augustin. de Civit. lib. IV. c. 11. ait: *Virginensem deam fuisse, cui virgines solvebant zonam.* Eandem Fortunam Virginalem vocabant. Arnobius (II. p. 91. Elmenh.): *Virginum togulas fortunam defertis ad Virginalem.* Nam nuptiarum tempus virginibus idem erat ac pueris tirocinii dies. Eo enim tempore feminae praetextum deponebant. *Scal.* Iuno nuptiis praesidebat. Ovid. (Met. III, 184.):

Iunonemque toris quae praesidet alta maritis.

Unde pronuba dicitur et iugalis. Virg. IV. Aen. (166.):

— — prima et Tellus et pronuba Iuno
Dant signum.

Et alibi (IV, 59.):

Iunoni ante alias cui vincla iugalia curae.

Dac. Scripsi de Virginali ad leges XII. Tab. *Goth.*

Cumeram. Varro L. VI. de Ling. Lat. (VII, pag. 321. Sp.): *Igitur dicitur in nuptiis Camillus, qui cumerum fert, in quo quid sit in ministerio plerique extrinsecus nesciunt.* Ita Macrobius etiam legit lib. III., cum apud Varronem *cum merum* sit. *Fulv. Urs.* Omnino legendum *Cumerum.* Nam vas illud, quo nubentis utensilia ferebantur, constanter *cumerum*, non *cumera* dicebatur. Innuit ipse Festus infra, qui etiam discrimen illud inter utrumque ponit, ut *cumera* sit ad usum popularem, *cumerum* vero ad nuptias. Firmat etiam Varro l. c. Porro hic mos a Graecis deductus est, apud quos puer ille ingenuus, quem *casmillum* Latini, ipsi vero vocant *ἀμφιθαλῆ* hoc est patrimum, matrimum, *ἐν λίκνῳ*, qui hic dicitur *cumerum*, male cumeram dici putavit Scaliger, panes gestabat cum hac intentione *ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον.* *Dac.* *Quod et camillum dicebant.* Vide *camillus.* *Idem.*

Comptus. A *comere*, quod a Graeco *κοσμεῖν*, unde *coma* *κόμη*, quasi *κόσμη*, quia coma animalium et arborum est ornamentum. Sed in hocce Festi loco aliquid turbatum fuisse existimo, et huc pertinere, quod infra legitur in *Conitum:* Conitum Afranius pro ornatu et excultu posuit. Quae manifesto hinc avulsa. Legendum enim *comtum Afranius* etc. Et ita apud Grammaticos citatur. *Dac.* *Quod.* Qui. *Goth.* De *Coma* cf. Doederlin. Synon. Lat. III, p. 14.

Corollam. Sub amiculo, hoc est sub flameo, quo nubens caput obnubebat. Catull. (62, 7.):

Cinge tempora floribus
Suaveolentis amaraci,
Flammeum cape.

Qui locus interpretes latuit. *Dac.*

Cupressi. Plinius apud Servium, qui nondum editus est: *Romani moris fuit, propter cerimonias sacrorum, quibus populus Ro. obstrictus erat, ut potissimum cupressus, quae excisa renasci non solet, in ve-*

stibulo mortui poneretur, nequis imprudens funestam domum rem divinam facturus introeat et quasi attaminatus suscepta peragere non possit. Ex his Servianis intelliges, quare Plinius (XVI, 33, 60.) de ea arbore loquens dixerit: *Diti sacra, ideo et funebri signo ad domos posita.* Novum autem hunc morem fuisse, neque tam vetustum, quam putat Servius, vel ex eo apparet, quod peregrina erat arbor, seroque Romam advecta fuit, non multum ante Catonis aetatem; neque enim de ea tam verbose locutus esset Cato, ut notat etiam Plinius. Divitum autem tantum, non etiam omnium aedibus praeponi solere, auctor Lucanus (III, 442.): *Et non plebeios luctus testata cupressus.* Cuius rei causam nullam aliam puto, quam raritatem arboris, quod initio pauci in agris aut intra urbanas villas eam arborem instituebant. *Scal.* Servii verba dicta sunt ad illud Virgil. III. Aen. (IV, 507.): *Et fronde coronant funerea.* Ad hunc morem alludens Horat. Odar. lib. II, 14. (15, 5.):

Neque harum, quas colis, arborum
Te praeter invisas cupressos
Ulla brevem dominum sequetur.

Et Virgil. lib. VI. (216.):

Ferales ante cupressos
Constituunt.

Dac.

Curiales flamines. Minores sacerdotes intellige, qui curionum vicem sacra et caerimonias obibant. Nam *curiones* curiarum sacerdotes fuisse notum est. *Dac.*

Cyparissae. Vide *Cyparissiae.* Idem enim aliis verbis dicitur. *Ant. Aug.* *Cuparisseae* et *cuparissiae* et *cuparissae,* ignes, qui in modum cypressi apparent. Nam pro cupressus *cuparissus* dicebatur a Graeco κυπάρισσος. Virgil. (Ge. II, 84.): *Nec Idaeis cuparissis. Dac.*

Coninquere. Coinquire. Suspicor: *Conquinire, decubare.* A quo *conquinisco.* De eo vide apud Nonium (pag. 84. ed. Merc.). *Conquiniscere* est cernuum se inflectere vel inclinare, ut faciunt exoneraturi ventrem. Pomponius Atellanarius:

— simul intro veni, accessi ad patrem; prendi manum
In terra ut cubabat nuda, ad eum ut conquexi, interim
Mulieres conspiciunt.

Hoc etiam veteres *cernuare* dicebant, quamquam et cernuare etiam ἀντὶ τοῦ ἀσκωλιάζειν accipiebant. Varro lib. I. de vita populi Rom.: *Etiam pelles bubulas oleo perfusas percurrebant ibique cernuabant.* A quo ille versus vetus in Carminibus:

Sibi pastores ludos faciunt coriis cernualia.

Hic ludus ἀσκωλία vocabatur, de quo Virgilius (Ge. II, 384.): *Unctos saliere per utres.* Nam cadebant proni in armos, idque *cernuare* vocabant. Erant et Cernui ludii, κυβιστηταί, de quibus in Coniectaneis (pag. 168.) diximus. Et ab eo petauristae, hoc est funambuli, dicebantur cernui. Glossae: *Cernulat* κυβιστιᾶ. Senec. Epist. 8., ut est animadversum a N. Fabro ex veteribus libris: *Non vertit fortuna, sed cernulat et allidit. Cernulus* πεταυριστής, Cernuavit πεπετναύρισται, male. *Cernuit.* Lucillius:

Modo sursum, modo deorsum tanquam collus cernui,

hoc est petauristae. Evenit enim illi nunc sursum, nunc deorsum collum pendere, prout aut se deorsum deiicit, aut in altum subiicit. *Scal.* Nihil agit Scaliger, *coinquire* compositum a verbo *inquo,* quod est *purgo. Deputare* autem nihil est aliud, quam *putare,* id est *purgare.* Compositum pro simplici, ut fit. Imo et alibi Scaliger fere sententiam demutat, cum adducit illud e tabula marmorea Romae: *Earumque arborum adolefactarum et coinquendarum. Et in eo luco aliae sint repositae. Dac.* *Conquiniscere* Nonio *decubare. Goth.* Ut *secere* sagen, dicere, et *secare;* ut *putare* existimare et *putare* i. q. secare; sic *inquere* (inquam) dicere, et *inquere* secare, cognata esse videntur. Quare *Coninquere* nihil est nisi *conscindere, concidere;* atque ita scribendum, uti scripsimus.

Carnificis loco. Originem huius moris explicat vetus scriptor Cassius Emina apud Servium: *Tarquinius,* inquit, *Superbus cum cloacas populum facere coegisset, et ob hanc iniuriam multi se suspendio necarent, iussit corpora eorum cruci affigi. Tunc primum habitum est turpe mortem sibi consciscere.* Ut non tantum de eo, qui se vulnerasset, ut moreretur, intelligendum sit, sed de eo, qui quovis modo mortem sibi conscisceret. Quare adeo eiusmodi homines abominabantur vetustissimi Romani, ut ne eis quidem iusta face-

rent. Servius in schedis: Varro ait suspendiosis, quibus iusta fieri ius non sit, suspensis oscillis veluti per imitationem mortis parentandum esse. Artemidorus lib. I.: Ἄτιμός τε καὶ φυγὰς γενόμενος ἀναρτήσας ἑαυτὸν ἐτελεύτησε τὸν βίον, ὡς μηδὲ ἀποθανὼν ἔχειν ὄνομα. τούτους γὰρ μόνους ἐν νεκρῶν δείπνοις οὐ καλοῦσιν οἱ προσήκοντες. In caristiis enim et parentalibus omnium carorum iam vita functorum nomina ciere solebant. Ausonius (De clar. Prof. XXV, 6.): — — *nomina tantum Voce ciere, suis sufficiet tumulis.* Quae Ausoniana paulo diversius interpretatur Turnebus, quod non debuit. *Scal.* Idem non lugebatur ab uxore l. 11. §. 3. de his, qui notantur infamia. *Goth.*

Capita Deorum. Quae et *struppi.* Vide *Struppi. Dac.*

Corniscarum. Cornices esse in tutela Iunonis praeter fabulas cognomen etiam ipsius Deae docuerit, *Moneta.* Nam inde Gracchuli *Monetae* et *Monetulae* dicti. Posterior aetas per D *Monedulae.* Glossarium exponit *Monetam* μνημοσύνην. Non male. Hyginus: *Ex Iove et Moneta Maia.* Moneta ergo ἡ Μνημοσύνη, mater musarum; et in Odyssea veteri Livii Andronici: *Nam Diva Monetas filia docuit,* hoc est Μοῦσα. Nam est ex illo (Odyss. VIII, 480. seq.):

— — — οὕνεκ' ἄρα σφέας
Οἴμας Μοῦσ' ἐδίδαξε.

Scal. Lego *lucus* pro *locus.* In vett. epigrammate: *Deivas corniscas sacrum.* Sic dictus a cornicibus, quas in Iunonis tutela esse vel bullatae aetati notum est. Hanc ideo natalem dixit Tibull. lib. II. Eleg. 2. (init.):

Huc veniat natalis avis prolemque ministret.

Corniscas absolute vocat P. Victor, qui ponit in decima quarta urbis regione trans Tiberim. *Dac.*

Caduca. Virgam e manu Flaminis, quam commentaculum vocabant, excidisse, caducum auspicium faciebat, et, ni fallor, infelix erat. In glossario: *Caducus* πτωτικοπολιτικός, δημόσιος. Lege: πτωτικός. In eodem: *Caducos* ἐπιλημπτίν; lege: ἐπιληπτικούς. *Dac.* Vide infra *Commentaculum. Goth.*

Clivia. Videndus Plinius lib. X. cap. 14. *Ful. Urs.* Clivus proprie locum ascensu difficilem notat, unde *clivium* dictum est omne difficile, et *auspicia clivia* difficilia, prohibentia. *Dac.* Hinc *clivia avis,* quam quidam clamatoriam vocant apud Plinium dicto loco. *Goth.*

Curiales mensae. Mensae cuiusque curiae, Iunoni dicatae. Dionys. lib. II. c. 8. Tatius in omnibus curiis mensas Iunoni Quiritiae ac Sabinae dicavit. Hae mensae celebrandis conviviis institutae. Nam singulae curiae cum suis sacerdotibus sacrificia obibant et una epulabantur, unde et *curiae dies* apud Ciceronem de Oratore (I, 7.): *Ut quum lauti accubuissent, tolleretur omnis superioris sermonis tristitia, eaque esset in homine iucunditas, tantus in iocando lepos, ut dies inter eos curiae fuisse videretur. Dac.*

Contrarium aes. Grave aes, cuius singuli asses pondo libram. Vide *Grave. Contrarium* autem, quod non numerato, sed appenso debita exsolvi et alia quaecunque emi solebant. Sic dictum a *contra,* quod eo ad praeponderandum uterentur. Nam quod praeponderabat, id *contra esse,* hoc est ἀντιῤῥέπειν et *contrarium aes* ἀντίῤῥοπον. Inde saepissime apud Plautum invenias: *auro contra* vel *contra aurum emere; talento contra carus non est,* hoc est *auro praeponderante, contrario. Dac.*

Centumviralia iudicia, quae. Vide supra *Centumviralia iudicia a centumviris* cet.

Circumluvium. Cum parte aliqua divisum flumen agrum alicuius ita ambit, ut inferius unitum illum in insulae formam redigat. *Circumluvionem* vocat Cicero (de Orat. I, 38.). *Dac.* Hic pro iure praediorum sumitur. At in glossis manuscriptis pro loco, quem aqua circumluit, qualis locus describitur in l. 7. §. quod si uno 4. ff. de adqui. rer. domin. *Goth.*

Cumbam. Cubam. A *cubo,* quod ibi milites cubabant, cum ait *lecticam, ut militares vocant,* lecticas militares intelligit, quae Graecis χαμευνάδες dicuntur et χαμεῦναι. Eurip. in Rheso (v. 9.): λεῖπε χαμεύνας φυλλοστρώτους. Talem Varro lecticam intelligit lib. IV. (De L. L. V, pag. 166. Sp.): *Lectica, quod legebant, unde eam facerent, stramenta atque herbas, ut etiam nunc fit in castris.* Sunt qui legant *cumbam* pro *cubam,* sed *cubam* vera lectio. *Dac.* Quidni etiam a *cumbo* descendat *cumba?*

Condicere. Veteres Graeci συντάσσεσθαι μετὰ παραγγελίας. Condictio συνταγή. *Scal.* Proprie est, cum actor adversario denunciat, ut certa et stata die iudicio adsit. Postea factum est, ut in quovis alio negotio *condicere* dicantur ii, qui ex compacto quidpiam gerunt et mutuo sibi denunciant diem locumque rei gerendae. Plaut. Curcul. (I, 1, 5.): *Si status condictus cum hoste intercedit dies.* Inde *condictio* in diem certum rei, quae agitur, denunciatio, et *condictum,* quod in communi dictum est. Inde condicere coenam alicui est, illi denunciare, se apud eum coenaturum, quod Cicero absolute dixit *condicere* lib. I. Famil. ep. 9.: *Cum mihi condixisset, coenavit apud me. Dac.* Vide §. appellamus. II. Inst. de actionib. *Goth.*

Commetacula. *Commentacula.* Verior lectio nonnullorum excusorum et scriptorum, qui non *commentacula* habent, sed *commotacula.* Nam viatores virgam frequenter commotando turbam summovent. Unde et apud Homerum ultimo Odysseae (XXIV, 5. ubi: Τῇ ῥ' ἄγε κινήσας κ. τ. λ.): ἦγε δὲ κινήσας. Loquitur de virga Mercurii. Iuvenalis (Sat. III, 317.):

Ergo commota iamdudum mulio virga
Innuit.

Scal. Adde infra *Culticula.* *Goth.*

Casta mola. Ἁγνὸν θῦμα. Vide *mola.* *Dac.*

Culigna. Lego: *Quam illi dicunt* κυλίχνην. *Scal.* Vas vinarium. Glossar: *Culigna* σκεῦος οἴνου. Cato cap. 132.: *Iovi Dapali Culignam vini, quantumvis, polluceto.* *Dac.*

Cincta Flaminica. Flaminicas nisi velatas nefas erat conspici. Quare assidue flameum gestabant. Vide *Flameo.* Cincta igitur Flaminica, quae caput cingebatur flameo, quod flameum hic *vestem* vocat, ut infrà in *flameo vestimentum.* *Dac.* *Veste;* lege *Vestae.* *Goth.*

Capralia. *Caprilia* ante urbem. *Dac.* Ad Caprae paludes. Vide Livium I, (16.), Plutarchum in Romulo (c. 27. seq.). *Goth.*

Canifera. *Canephora.* Graece Κανηφόροι virgines, quae in Panathenaeis aliisve festis cana capite ferebant, ut Palladi, Cereri, Baccho, Dianae etiam. *Dac.*

Conauditum. *Coauditum,* quod undequaque auditum est, et *coangustatum,* quod undequaque angustum. *Dac.* *Conaugustatum, conaugulatum.* Sic *conadunare* συναγαγεῖν. *Goth.*

Corda. Non de plantis tantum, sed et de animalibus dicitur *cordus.* Varro lib. II. de R. R. c. 1.: *Dicuntur agni cordi, qui post tempus nascuntur ac remanserunt in volvis intimis; vocant* χορίον, *a quo cordi appellati;* ubi a χορίον, quod est membrana foetus, chordum dici putat: sed melius Martinius, qui a Graeco κορίδιος, *iuvenilis,* vel ab ὅρος *terminus, finis,* vel, ut quidam volunt a χόρτος, *herba.* Hominibus etiam sero natis id nomen tributum. Ita *Cordus Cremutius.* Vide Plin. (VIII, 47, 72.). *Dac.*

Consentia sacra. Erant gentilium inter se *Consentia sacra* et *Consentes Dii,* ut Corneliorum, Valeriorum etc. *Scal.* Pro tota gente fiebant, consentiente gentilitate. *Dac.* Di *Consentes* proprie sunt, qui *una sunt,* h. e. aut qui in uno concilio sunt, quasi assidentes una, aut qui communes sunt plurium. Dicuntur autem ut *absentes, praesentes,* a participio *ens,* sive *sens,* quod a v. *sum,* ut notum.

Culina. Poeta innominatus:

Neque in culinam et uncta compitalia
Dapesque ducis sordidas.

Εὔστρας eas vocari iamdudum monuimus. Significat et culina τὸν ἀφρεδῶνα. Glossarium: *Culina,* ἀπόπατος. Item: *Conclavis et culina* ἀφεδρών ἀπόπατος. Glossae Isidori: *Culina, latrina, secessum.* Petronius (c. 2.): *Qui inter haec nutriuntur, non magis sapere possunt, quam bene olere, qui in culina habitant.* *Scal.* Aggenus Urbicus de agrorum controversiis: *Culinae vocantur in suburbiis loca inopum funeribus destinata.* Et hoc sensu legitur in Catalectis:

Neque in culinam et uncta compitalia
Dapesque ducis sordidas.

Has culinas Aristophanes εὔστρας vocavit in Equit. (v. 1241. seu v. 1236.):

Ἐν ταῖσιν εὔστραις κονδύλοις ἡρμοττόμην.

Apud Petronium *culina* est *coquina,* quod et doctiss. Bourdelotius vidit. Nempe ex imitatione Plautina in Mostell. (*Exi e culina* cet. I, 1, 1.). *Dac.* Vide Nonium (p. 55. Merc. ubi editur nunc *Colina*) in *Culina.* *Goth.*

Calpar. Glossarium: *Calcar,* θυσίαι ἀπαρχῶν οἴνου. Vides legendum esse, ut hic *Calpar.* Item: *Calpar,* οἶνος ἐν θυσίᾳ. Vide Arnobium (VII. p. 236. ed. Elmenh.) et Coniectanea nostra (p. 75.). Graecum est a κάλπη, ut ab aula *aular.* Nam *calpar* non vinum proprie est, sed vas ipsum vini. Varro apud Nonium (pag. 546. Merc.). *Scal.* Varro lib. I. de vita pop. Ro.: *Quod antequam dolii nomen prolatum esset, cum id genus vasorum calpar diceretur, id vinum calpar appellatum.* Calpar autem Iovi libabant festis vinalibus, priusquam gustarent. Quippe ni ita fecissent, reliquum omne vinum sacrum fiebat et usibus humanis eripiebatur, ut optime monuit Scaliger in Coniectaneis ad Varron. Itaque cum calpar libabant, inferium vocabant, quod solum inferretur his verbis: *MACTE HOCCE VINO INFERIO ESTO.* Et hoc praecipue dicebatur de vino diffuso et doliari; nam alioqui de eodem musto libabant, sed id *sacrima* vocabatur, posteaquam pollu-

xerant eas confectiones, quae vocabant suffimenta, ex faba milioque molito, mulso sparso, quae diis eo tempore dabantur, quo uvae calcatae prelo premebantur, quomodo et in frumentis quoque quod sacrificii causa ante praemetebatur, *praemessum* vel *praemetium* appellabant. Caeterum ipsa festa Vinalia Atheniensibus etiam celebrata, qui et ipsa vocabant *πυθοιγίαν*, quod e dolio vina libarent, priusquam inde quidquam gustassent. Plutarchus III. Sympos. (quaest. VII, c. 1.). Fiebant autem die undecima mensis Augusti, et tum deos precabantur, ut ea libatione contenti reliqui vini usum illis innocentem concederent. *Dac.*

Cicatricare. Cicatricem inducere, de vulnere dicitur, cum obducitur et obcaecatur. *Dac.*

Compescere lucum. Lucum intra descriptos fines cohibere. Putarem potius esse lucum conlucare adhibito piaculo. Nam compescere lucum idem videtur, quod apud Virgil. *ramos* (Ge. II, 370.), apud Columellam *vitem* (IV, 21.) *compescere.* Sed Festi auctoritas praegravat. *Dac.*

Commugento. Proprie *conclamanto;* nam *mugio* et *mugeo*, unde *commugeo.* *Dac.*

Capitarium. Iam et hoc nego Festo unquam ne in mentem quidem venisse, sed *Capitarium aes, quod caput est.* Ait, capitarium aes, id est sortem capitarium vocari, quia caput sit usurae. Graeci *ἀρχαῖον.* Ego tamen malo, capitarium aes esse, quod capite penditur. Aliud enim ex censu pendebatur. Vide *Tributorum.* Cicero *caput* vocat (ad Attic. XV, 26, 29.). *Dac.*

Conquirere. Legendum *Coinquire* vel *Coinquere;* utrumque enim videtur usurpatum, *coinquio* et *coinqueo*, verbum nemini hactenus, quod puto, animadversum. Dictum autem veteri distortione *coinquio* pro *coanquio; anquire* a Graeco *ἄγχειν*, a quo anquina. Cinna:

Atque anquina tenet stabilem firmissima cursum.

Veteres ergo per *Q* dicebant, quod postea per *G*. Nam *Anquere* prius fuit, quam *Anguere.* *Coinquire* ergo seu *Coinquere* arbores est coercere, verbum aptum ei rei. In tabula marmorea non dudum Romae effossa, cuius exemplum communicavit mihi Cl. Puteanus, ita legitur: *EARUMQUE. ARBORUM. ADOLEFACTARUM. ET. COINQUENDARUM. ET. IN. EO. LUCO. ALIAE. SINT. REPOSITAE.* etc. Videndum igitur, num superius, ubi legimus, *Coinquire deputare*, intelligere debeamus, et mutilatoris negligentia commissum sit, quominus illud explicatum sit. Nam fulguritas arbores coercere nihil aliud, quam ea parte ramis collucare, qua de coelo tactae sunt, ut pro *deputare* legendum videatur *putare.* Sane quidquid est, illud *coinquere* nihil aliud est, quam id verbum, de quo nunc agimus. *Scal.* Ego quidem nihil mutandum censeo. *Conquirere* ut *inquirere* puto esse verbum iuris. Et conquirere vitia, fures etc. dicuntur, qui inquirunt et ita coercent. Quare *conquirere coercere.* Sic *τὸ coercere* pro *coinquere* sive deputare in precatione sacrificii, quod fieri solebat ad conlucandas arbores sacras apud Catonem (c. 139.): *SI. DEUS. SI. DEA. ES. CUIUM. ILLUD. SACRUM. EST. UTI. TIBI. IUS. SIET. PORCO. PIACULO. FACERE. ILLIUS. SACRI. COERCENDI. ERGO.* Ubi *coercere* idem est, quod *conlucare* supra dixit Festus, quod in sacra silva fieri non poterat, nisi prius facto piaculo. Sic supra Festus *coinquire* interpretatus est *deputare*, ut sexcentis locis apud Plin. et Columell. *deputari* vites et arbores dicuntur, quarum superflui reciduntur rami. Et Ovid. de Nuce (63.):

Non mihi falx nimias Saturnia deputat umbras.

Dac.

Capitalis. Non possum aliter mihi persuadere, quin Festus ita scripserit: *Capitalis locus, ubi siquid violatum est, capite violatoris expiatur.* Nam *capite*, non *caput* habent et priscae editiones. Quare Ovidius *capitale templum* Minervae captae intelligit, cum scribit Fast. III, (845.):

Aut quod habet legem capitis quae pendere poenas
Ex illo iubeat furta recepta loco.

Ergo capitalis locus est, qui habet legem, ut capital sit, qui quid in eo violarit. *Capitalis lucus* hoc modo dicetur. Quare *locus*, non *lucus* legendum, quia *locus* et *lucum* et alia comprehendat. *Scal.*

Cloacare. Supra *cloacae.* Glossae veteres: *Cloaco, μολύνω, inquino.* Pro *cloacare* vet. liber *cloeare* optime; est enim pro *cluare*, quod Servio est purgare; *cluere* dicit Plin. (XV, 29, 36.). Quare supra corrigendum est: *Cloacae a cloeando dictae.* At *cloacare* est a cloaca. *Dac.*

Conregione. Hac voce utebantur Pontifices in effandis templis auguralibus vel finibus fanorum et ararum, cum regionum ipsarum terminos concipiebant. Varro lib. VI. (lib. VII. pag. 292. Sp.): *Interea conregione, conspicione, cortumione utique ea rectissime sensi.* Conregione, hoc est, ut Varro ipse interpretatur, intra eas regiones, qua oculi conspiciunt. *Dac.*

Condictio. Vide notam ad *Condicere.* Eadem videtur, quae *comperendinatio.* Vide *res comperendinatae.* *Dac.*

Cubans. Virgil. (Aen. VII, 88.):

Pellibus incubuit stratis somnosque petivit.

Scal. Interdum, qui a Divis responsa vel alia petebant, in eorum fano cubare soliti. *Incubare* dixit Plaut. Curcul. I, 1, (61.):

Id eo fit, quia hic leno aegrotus incubat
In Aesculapi fano.

Et II, 2, (16.):

Namque incubare satius te fuerat Iovi.

Et Virgil. VII. Aen. (88. l. c.). Ubi Servius: *Incubare dicuntur proprie hi, qui dormiunt ad accipienda responsa. Unde est: ille incubat Iovi, id est dormit in Capitolio, ut responsa possit accipere.* Neque in templis tantum incubabant, sed et in tumulis, ut de Augilis tradunt Mela et Herodotus. Vide *Manes.* Porro notandum Festum *auspicatur* dixisse pro *oracula consulit* et *augurium*, fatum, oraculum. *Dac.*

Concio. A verbo *concieo*, convoco. Et est *ancio* conventus a praetore vel sacerdote convocatus. Et frustra est Varro (De L. L. VI, p. 222. Sp.), qui concionem quasi coactionem dici putat. *Sic a lacte coacto*, inquit, *caseus nominatus, sic ex hominibus concio dicta. Dac.*

Cogitatio. Idem Varro lib. V. (de L. L. VI, p. 222. Sp.): *Primus agitatus mentis, quod primum ea, quae sumus acturi, cogitare debemus.* Et paulo post: *Cogitare a cogendo dictum. Dac.*

Clam. Vide *Calim. Dac.*

Cella. Caella. Gloss.: *Cellarium et Cellaromarium*, ταμεῖον. Lege: *Cellarium et Cellar, Omarium.* Omarium et Aumarium dicebatur. Petronius apud Fulgentium: *In aumarium memet ipsum conieci. Scal.* A *caelando.* Melius per simplex *e cella a celando. Dac.* Cella in l. 3. §. 2. ff. de off. praef. vigil. inde fugitivus in cellam se recepisse scribitur in l. 17. §. 15. ff. de aedilitio. Inde cella olearia et vinaria l. 10. in f. ff. de usu et habitat. penuaria. l. 3. §. 8. ff. de penu. Hinc κελλάριος glossis Penuarius, κελλάριον Penu: κελλαρικὸν penarium: cellarius, cellae praepositus l. 24. ff. de manumiss. test. l. 12. ff. de instructo l. 12. Cod. de divers. off. et cellarii locus cellandis rebus l. 41. §. 1. ff. de legat. 3. Cellariensis species l. penul. Cod. Theodos. de offic. omnium iudic. et apud Sulpit. Sever. II. Histor. sacr. *Goth.*

Ciere. Vocare. Virg. (Aen. VI, 165.):

— *quo non praestantior alter*
Aere ciere viros Martemque accendere cantu.

Item movere. Idem (Aen. I, 541.):

Bella cient.

Dac.

AD LIBRUM IV.

Duco. A δοκῶ puto. Virg. Aen. X, (v. 668.): — *tanton' me crimine dignam Duxisti. Dac.*

Duplionem. Duplum. Leg. XII. tab.: *Reus furti duplione decidito.* Item: *Noxiamve duplione decernito. Dac.*

Duicensus. Glossarium: *Duicensus*, διταβ δεύτερον ἀπογεγραμμένος. Illud διταβ est διττά, β', hoc est, διττά, δεύτερον, dupliciter iteratove census. *Scal.* Biscensus. Vide *duis. Dac.* Id est bis census; sic incensus, qui censum non est professus de quo dixi ad leges XII. Tabul. *Goth. Cum filio.* Vide supra Improbus. Glossis δεύτερον ἀπογεγραμμένος. *Idem.* A Sanscrita voce *dvi*, quae eadem manet in compositionibus.

Duis. A Graeco δίς, *dues*, inde *bis.* Et hic pro *dis* legendum *bis*; *duis* autem pro *dederis* a verbo *duere.* Vide *addues. Dac. Pro dis.* Pro bis. *Goth.*

Duidens. Vide Bidens. *Dac. Bidens.* V. s. Bidens. *Goth.* Hoc plane est Sanscritum *duidant*, ut *duipad* bipes.

Duellum. Ut a *duonum* bonum, sic a *duellum* bellum. Varro VI. de L. L. (VII, 335. Sp.): *Perduelles sunt hostes, ut perficit. Sic perduellum, duellum, id postea bellum. Ab eadem causa facta Duellona, Bellona.* Gloss. *Duellona*, πολεμική. *Bellatrix.* Male Vulcanius rescribendum contendit *Bellona. Dac.* Glossis πόλεμος, ἀρχαίως. *Goth. Perduellis.* Alii perduellio. Adde l. 234. ff. de verb. signific. Dicitur et Glossis *Divellio* πόλεμος et *Divelliones* πόλεμος, ἁρπαγαί. *Idem.*

Duonum. Vide *duellum.* Duonus legere est in carmine Saliari ut illud restituit Scaliger:

— — — *omnia*
Dapatilia comisse Iani cusiones.
Duonus ceruses Divius Ianusque venit.

Duonus ceruses i. Bonus creator. *Dac.* Duonus. Glossis ἀγαθός. *Goth.*

Duplabis. Ut a *donum* donare, sic a *duplum* duplare. Glossarium: *duplavit* ἐδίπλωσεν, *duplicavit. Dac.* Glossae: Duplavit ἐδίπλωσεν. *Goth.*

Duodeviginti. Duo desunt de viginti. *Dac.* Vide ad *Dextans.* Sic apud Nonium in *Duodevicesimo. Goth.* Non. pag. 100. Merc.

Dumosa frondosa. Dumus a δρυμὸς silva querna; δρυμὸς, δυρμὸς *durmus* et *r* in *s dusmus* dusmosus, et eliso *s dumosus* frondosus. *Dac. Dumosa.* Adde infra Dusmosa. *Goth. Druma* (nom. *drumas*) arborem significat in Sanscrito sermone.

Dubat. Dubiat. A *duo*, *dubium*, unde *dubiare*, postea *dubitare. Dac.*

Dubenus. Locus mendosus. Proculdubio ita legendus est: *Dubienus apud antiquos dicebatur, qui nunc dubius.* Vide supra quae annotavimus in *Addubanum.* Glossarium: *Dubinus*, δισσός. Ibi quoque Dubienus reponendum. Et tamen mirum, quod in eodem Glossario legitur: *Dubius*, δεσπότης; videtur enim vulgatae lectioni huius loci favere. *Scal.* Vide in voce *Addubanum.* Nam hic quoque legit Scaliger: *Dubienus apud antiquos dicebatur qui nunc dubius* etc. in glossis tamen legitur: *dubius* δεσπότης, i. *Dominus.* Quod huic Festi loco favere videtur. Imo et Festi scripturam veram esse arbitror *Dubenus.* Et ita in Glossario rescribendum vel potius *dubinus.* A *Dominus M* mutato in *B dobinus*, *dubinus*, *dubenus. Dac.* Dixi quaedam supra in Adubanus. Alii hic legunt *Dubienus, qui nunc dubius;* unde Glossis *Dubinos* vel potius *Dubienus* δισσός. *Goth. Dominus.* Dubius ut supra eod. *Idem.* Cf. quae supra adnotavimus ad vocem *Addubanum.*

Dusmoso. Legendum fortasse *dusmosum locum. Fulv. Urs.* A dumoso inserto *s* ut vult Fest. Contra *s* in dusmoso non modo non insertum est, sed elisum in *dumoso.* Est enim a Graeco δρυμός. Vide supra. *Dac.* Adde supra Dumosa. *Goth.*

Dumecta. A dumus, dumicetum, dumectum et eliso *c* dumetum. *Dac. Dumeta.* Glossis Dumeta ἀκανθεῶνες, λοχμώδης ἢ θαμώδης τόπος. *Goth.*

Dracones. Acie acutissima et insomni natura dracones esse multi prodidere, quare et eos a δερκεῖν, δρακεῖν dictos putant. Allusit Horatius (Serm. I, 3, 26. seq.):

— — — *tam cernis acutum*
Quam aut aquila aut serpens Epidaurius.

Inde eos poetae Hesperidum hortis et aureo Aeetae velleri praefecere. Aesculapio etiam dicati feruntur, quin et Aesculapium ipsum Romam olim specie draconis translatum ex historia notum est. *Dac.* Videtur Festus alludere ad id quod Varro VI. de lingua et Nonius de *Picis* scribunt. *Goth.* Apud Varronem nihil de picis, quod sciam. Nonii locus est pag. 152. Merc.

Dici. Haec erant scribenda infra littera Q; est enim interpretatio illius verbi *Quiritibusque.* Sed nos Festi et Pauli errores hac in re secuti sumus, indice tamen adiecto eorum verborum, quae obiter explicantur. *Ant. Aug. Dici mos erat.* Haec verba *Populo Romano Quiritibusque* ex conceptis antiquarum precationum verbis tracta sunt. Livius lib. VIII. (c. 6.): *Comparant inter se ut ab utra parte cedere Romanus exercitus cepisset, inde se Consul devoveret pro populo Rom. Quiritibus.* Et apud Gellium lib. X. c. 24.: *Die Nonis Populo Romano Quiritibus compitalia erunt*, quasi dicas quod Populo Rom. et Quiritibus bene vertat. *Dac. Curensibus.* Adde infra *Quirina tribus. Goth.*

Dalivium. Dalivum. Glossarium: *Daunum*, ἄφρονα; manifesto legendum *Dalivum.* Sinceriora vestigia apud eundem scriptorem in illo: *Davus*, ἄφρων, ἄπειρος. *Dalivus* enim legendum. *Scal.* Per *supinum* negligentem intellige et insipientem. Ad eandem mentem glossae: *Dalivus* ἄφρων, ἄπειρος. Item *Dalivum* ἄφρονα. Et optime. Santra eum esse putavit, quem Graeci vocant δείλαιον. Ab Aeolico δείλαιφος, *dalivus*, δείλαιος autem est μάταιος ut exponit Hesych. δείλαιον, μάταιον. *Dac. Dalivum.* Aliaunum; et ita Glossis *Daunum* ἄφρονα; iisdem *Davus* ἄφρων, ἄπειρος. *Goth.*

Daps. Exempla dapis pro verna aut hiberna semente habes apud Catonem. *Scal.* Sacrificium hiberna vel verna semente fieri solitum; unde apud Catonem reperias *daps* pro ipso veris vel hiemis tempore.

Daps enim latius patet, nam omnes opiparos et sumtuosos apparatus significat. Livius Andronicus: *Quae haec daps est, quis festus dies?* Ex Homer. illo Iliad. γ'. (Odyss. I, 225.):

Τίς δαὶς τίς δὲ ὅμιλος ὅδ' ἔπλετο;

Et inde *daptice* sumtuose. *Dapticum* magnificum, sumptuosum; *dapsilis*, magnificus. *Daps* autem potius a δαπάνα quam a δαΐς, nam prius dicebatur *dapis*. *Dac.* Glossis εὐωχία. *Goth.* *Res divina*; inde Nonio Dapes, apparatus religiosi, opipari; sed et infandi et vitabiles. *Idem.* *Daptice se acceptos*. Dapsile Nonio; adde eundem in Dapalis cena. Et Glossis *Dapas*, πολυτελῆ δεῖπνα. *Idem.*

Daedalam. Daedalam terram ob varietatem dixit Lucret. lib. I, (7.): — *Tibi suavis Daedala tellus summittit flores.* Idem lib. II, (505.): — *Daedala cordis carmina.* Et lib. IV, (551.): *Verborum Daedala lingua.* Lib. V, (235.): — *Naturaque Daedala rerum.* Item (V, 1450.): — *Daedala signa.* *Dac.* *Apud Ennium Minervam.* Ob lanificii artificium, cui praeest locus Ennii lib. I. Annal. sed mutilus:

Daedala . . . . Minerva.

Idem. *Apud Virgilium Circen.* Lib. VII. Aeneid. (282.):

Illorum de gente patri quos Daedala Circe
Supposita de matre nothos furata creavit.

Idem.

Damium. *Damia.* Glossarium: *Damium*, θυσίαι, ὑπαίθριον γενόμενον. Contra dicit, ac Festus. Falsum vero ἀντιφραστικῶς dictum, quod minime publicum sit. Imo ita dictum, quod pro populo fieret. Iuvenalis (IX, 117.):

Pro populo faciens quantum Laufella bibebat.

Sequentia quoque ita legenda: *Dea quoque ipsa Damia, et sacerdos eius Damiatrix appellabatur.* Sane Damiatrix etiam in antiquitus excusis legebatur. Quod inepti homines in nescio quas Graeculas ineptias mutarunt. *Scal.* *Damium.* Sacrificium in honorem Maiae, quae bona dea vocabatur, a matronis in aede Pontificis Maximi fieri solitum; sed male per antiphrasin sic dictum putavit Festus, quasi minime publicum sit, cum constet pro populo factum fuisse, et sub dio. Cicero epist. lib. I. ad Atticum (ep. 12, 4. 13, 3.): *Credo enim te audivisse cum apud Caesarem pro populo fieret, venisse ibi muliebri vestitu virum.* Gloss. *Damium*: θυσία, ὑπαίθριον γενόμενον *sacrificium subdiale.* *Dac.* *Et sacerdos eius Damias.* Lege Damiatrix, ut in margine. *Idem.* Glossis θυσίαι ὑπαίθριον γενόμεναι. *Goth.* *Dea Damia.* Aliis Dea Demia. *Idem.* *Sacerdos eius Damias.* Alii Damiatrix, alii Demiatrix. *Idem.*

Dacrimas. *Dacrymas.* Dacryma a Graeco δάκρυμα quod verbale est a δάκρυ vel δάκρυον. Usus est Livius Andronicus, sed hodie apud eum frustra quaeras. *Dac.* *Item dautia.* *Dautia* rectum esse arbitror et inde *d* in *l* mutato *lautia*. A Graeco videlicet δώτια; sunt autem *lautia* Xenia, quae legatis mittebantur in donum ut recte Festus. Meminit Livius plus semel lib. XXVIII, 111. (c. 39.) de Saguntinorum legatis: *Locus inde, lautiaque praeberi iussa*; et alibi (XXX, 17.): *Locus et lautia praebita.* Plutarch. in *Αἰτίοις* (p. 275.): τὸ γὰρ παλαιὸν, ὡς ἔοικεν, οἱ ταμίαι ξένια τοῖς πρεσβεύουσιν ἔπεμπον· ἐκαλεῖτο δὲ Λαύτεια τὰ πεμπόμενα. Quam antiquus is mos fuerit ad legatos munera mittendi ex Homero et aliis notum est. *Idem.* *Lautia, quae dantur legatis hospitii gratia.* In eum usum Xenoparochi, de quibus in l. 18. §. 10. ff. de muneribus; de legativo adde dictam l. 18. §. 12. *Goth.* Sanscrita vox est *açru* i. e. δάκρυ, unde Lat. *lacrima.* Vocem *Lautia* descendere ab adi. *lautus* satis notum.

Danunt. Plaut. Mostell. I, 2, (48.):

Ad legationem cum itant, adminiculum iis danunt.

Dac. Adde Nonium in Danunt. Glossis *Dianunt* δίδωσιν et *Ditia* διαδοθέντα. *Goth.*

Dasi. *Dari*, ut *Valesii* pro *Valerii* etc. *Dac.* Est a Sanscrita radice *das*, dare, porrigere; unde credibile est, etiam verbum *daso* fuisse, cuius infinitivus pass. *dasi.*

Danistae. Qui pecuniam foenori collocant *Danista*, Graece δανειστής a δάνος foenus. *Trapezita* etiam dictus a tabulis quae Graece τράπεζαι. Quamquam illud discriminis inter utrumque quidam ponunt, ut *danista* privatus, *trapezita* vero publicus sit foenerator; sed apud veteres plerumque confunduntur. *Dac.*

Dagnades. Scribe per C, δακνάδες. Hesychius: δακνὶς, εἶδος ὀρνέου. Quod vero *canturiendo* hic mutant docti viri et substituunt cantitando, nescio quare sibi persuaserint *Canturire* verbum Latinum non esse; cum alii veteres usurparint, et vetus Glossarii scriptor: *Canturit*, ψιθυρίζει. *Scal.* Pro *dacnades*, c

converso in *g*; a δάκνω mordeo. Has aves coronis vinctas capiti imponebant quippe quis ebrietatem depelli seque ebrios factos, fieri sobrios existimabant. De coronis Geopon. lib. VII, c. 30.: ἀνανήφειν ποιοῦσι τοὺς μεθύοντας στέφανοι ἀπὸ ποικίλων ἀνθῶν, ἐπιτιθέμεναι τῇ κεφαλῇ. *Dac.* Dacnades, δακνίδες Hesychio. *Canturiendo.* Id Glossis ψιθηρίζειν; alii *cantitando* legunt. *Goth.*

Daunia. Plin. (III, 11, 16.): *Apulia Daunorum cognomine, a duce Diomedis socero.* Solinus tamen: *A Cleolao Minois filio, Daunios.* Corrupte forsan. *Dac.*

Dorsum. A deorsum quod dorsum ex utraque parte declive sit et deorsum feratur. *Dac.* Adde Nonium in *Dorsa* et *Dorsum* (p. 459. p. 203. M.). *Goth.*

Donum. Nam saepe *r* mutatur in *n*. *Dac.* Vide Nonium in *Dona* (p. 527. Merc.). l. 194. l. 214. ff. de verbor. signif. *Goth.* Sanscrite *dana* (nom. *danam*).

Donaticae. Sunt ut puto aliter provinciales dictae. Tertullianus (De Coron. c. 13.): *Sunt et provinciales aureae* (coronae) *imaginum iam, non virorum capita maiora quaerentes.* Erant et *donaticae hastae* quae militibus ob virtutem dabantur. Vide in *Optionatus.* *Scal.* Maiores quaedam coronae, quas capite ferre propter earum amplitudinem nequibant milites, sed imaginibus suis appendebant. *Dac.* *Quali amplitudine sunt* (*fiunt*). Lares coronis floribus ornabant Suet. Aug. c. 31.: *Compitales lares ornare bis anno instituit, vernis floribus et aestivis.* Ex hoc autem Festi loco docemur coronas illas amplas fuisse, imo et ipsis etiam laribus maiores. *Dac.* Vide infra in Optionalis et Donaticae hastae. *Goth.*

Dotem. *Dos.* A διδόναι dare, inquit Fest. Sed non immediate, est enim a δώς quod Hesychius exponit δόσις. *Dac.* Ea φέρνη, προὶξ Glossis. Adde Titul. C. 10. de rei uxor. act. Ulp. de dotib. ff. de iure Dotium. *Goth.* Recta descendit a Sanscrita radice *dâs*, dare, porrigere.

Doliola. Varro lib. IV. (V, p. 156. seq. Sp.): *Est locus qui vocatur Doliola ad cloacam maximam, ubi non licet despuere, a Doliolis sub terra.* Integram ex Livio historiam libet apponere Lib. V, c. 40.: *Flamen interim Quirinalis virginesque Vestales, omissa rerum suarum cura, quae sacrorum secum ferenda, quae (quia vires ad omnia ferenda deerant) relinquenda essent, consultantes, quisve ea locus fideli custodia asservaturus esset, optimum ducunt condita in doliolis, sacello proximo, aedibus flaminis Quirinalis, ubi nunc despui religio est, defodere.* Locus est non longe a muris paulo supra horrea publica, in XIII. regione urbis. *Dac.*

Doli voc. Dolus ut in malam sic et in bonam partem sumebatur. Unde ad distinctionem *dolum malum* et *dolum bonum* dicebant. Sic multae aliae voces mediae cum apud Latinos tum apud Graecos, ut *gratia* apud Terent. bona et mala gratia. Phorm. IV, 3, (16.):

— — *Inter vos sic haec potius cum bona*
Ut componantur gratia quam cum mala.

Et apud Plaut alicubi:

Cognatae meae malam gratiam habere nequeo.

Sic apud Graecos χάρις. Callim. hymn. in Del.:

Μάλα γάρ γε κακῶς ἐχαρίσατο Λητοῖ.

Dac. *In bonis.* Vide l. 1. §. 3. ff. de dolo. l. 26. ff. de captivis. *Goth.*

Dirus. Θεοχόλωτος. *Scal.* Nannius: *Dirum est triste, infestum et quasi Deorum ira missum.* Virg. lib. XI. Aeneid. (II, 622.): *Apparent dirae facies.* Et lib. III, (262.): *Seu sint dirae obscoenaeque volucres.* Servius vero ait esse vocem Sabinam: *Sabini, inquit, et Umbri, quae nos mala, dira appellant.* Quod si verum est, Sabini a Graecis accepere: *dirus* enim a δεινός *gravis*, *n* mutato in *r*, ut saepe. *Dac.* Adde Nonium in Dirum (pag. 30. Merc.). *Goth.* *Dei ira.* Hinc Gloss. *Dirae*, ὀργαί, κατάραι, θεοχωλοσίαι, et *Dirus* θεοχώλοτος. *Goth.*

Derogare. Glossarium: *Derogat* ἐντελίζει. χρεωκοπεῖ; retulit ad tabulas novas. Nam et id est derogare veteri credito. *Scal.* Aliquid veteri legi per legem novam detrahere, et idem est *exrogare*, quod vide. *Dac.* Dixi ad l. 102. ff. de verb. sign. *Goth.*

Dierectum. Quod Graeci dicunt εἰςφθαρῆναι, Latini dierectum intrare, quod οὐκ ἀποφθαρεῖ ἐντεῦθεν; Latine id est: *Non hinc dierecta abibis?* Et similia. De quibus satis apud Plautum. *Scal.* Quasi *dies rectus* et per antiphrasim dici vult Festus, quod is dies minime rectus sit, sed contra *saevus.* Quod ineptum plane est. Nec placet etiam ut *dierectus* sit in crucem elatus, ut quidam volunt. Vere ut videtur Salmasius, qui monuit *dierectus* esse meram putam vocem Graecam διάῤῥεκτος, *a* in *e* mutato *dierectus*, id est *disruptus.* Curcul. II, 1.: *Lien dierectu' 'st.* Ubi quidam codd. habent: *Lien disruptu' 'st.* Quod sine dubio non vera

lectio, sed explicatio vocis *dierectus*, ab studioso aliquo margini adscripta, ut fit, et male postea in textum recepta; quod certe unice Salmasii coniecturam fulcit. *Dac.* A praepos. ins. *di* et *erigere* deduxit Rostius in Plautin. cupedd. ferc. III. Cf. quae notavi ad Plaut. Captiv. III, 4, 103.

Dirigere. Lege: *Discindere*, non *discedere*. Locus Plauti, quem intelligit est in Curculione. *Scal.* Pro *discedere* lege *discidere*, ut in veteri codice. *Discidere* enim, ut *abscidere, concidere* etc. Locus autem Plauti est Curcul. III, (v. 54.):

Clypeatus elephantum ubi machaera dirigit.

Ubi male hodie *dissicit*. Male etiam apud Nonium legitur *diligit* pro *dirigit*. Id est, in duas partes scindit. Inde *directarii*, qui fores effringunt, quos cum latronibus iungit Basil. in Epist.: ὅτι πάντα λῃστῶν καὶ διρεκταρίων πεπλήρωται τὰ τῆς ὁδοῦ. *Dac. Apud Plautum.* In Curculione: *Clypeatus eleph. ubi mach. dirigit*; et ita legendum apud Nonium c. 4, 148., non *diligit*. Nonii codd. omnes exhibent *diligit* pag. 209. Merc. Apud Plautum Codd. exhibent *dessicit, descicit, diligit*. Non dubium est, apud Plautum legendum esse *dirigit*. Apud Paullum vero pro *discedere* legendum *discidere*.

Dirunciunt. An legendum *dirunciant*? Runcare enim Varroni est herbas e segetibus expurgare. An *diruncinant*? *Diruncinare* est radere, polire, a Graeco ῥυκάνη, instrumentum fabrile ad opera laeviganda; vel *diruncinant* a *dirunco, diruncino*, ut *nato, natino* et alia. *Dac. Derunciunt*, alii Diruncinant. *Goth.* Legendum: *Deruncinant*.

Dirutum aere. Quantum coniectura assequi possum inde dirutum aere militem dictum puto, quia *aere exciderat*, hoc est, privatus fuerat, ut *diruere* sit pro simplici *ruere*, id est *cadere*. Varro de vita pop. Rom. lib. XI.: *Stipendium appellabatur, quod aes militi semestre aut annuum dabatur; cui datum non sit propter ignominiam aere dirutus esset.* Cic. Verr. VII. (V, 13.): *Aleatoris Placentini castra commemorabuntur, in quibus cum frequens fuisset, tamen aere dirutus est.* Id est *aere decidit*. Aes autem absolute pro militis stipendio. Plaut. Aulul. III, 5, (52. 54.):

Ibi ad postremum cedit miles, aes petit.
Impransus miles astat, aes censet dari.

Et aes illud quo milites diruti *resignatum aes* proprie dicebatur. Vide suo loco. *Dac.* Adde Varr. IV. de lingua (V, pag. 180. Sp.). Adde infra *Resignatum aes*. Eo fine librarii caducorum in l. ult. ff. de iure immunitatis; potest et huc referri pecuniaria multa, de qua in l. 3. §. 1. ff. de re militari. *Goth.*

Delicata. Delicatus. Lusui dicatus, in MS. *usui*. Delicati homines sunt qui muliebria patiuntur. Graeci παῖδας ἁπαλοὺς vocant, *pueros teneros*. *Enervatos greges* vocat Victor, sed *delicatus* melius a deliciis; nam et delicati Suetonio etiam *deliciae* dicuntur. *Dac.* Delicatus quasi lusui. *Goth.* Glossis Delicatus καθάριος, τρυφερὸς, σπάταλος. *Idem.*

Dedicare. Sic Nonius, *Dedicare* est dicere. *Goth.* Cf. Non. p. 280. ubi pro *dedicare* haud dubie legendum *delicare*, quod ipsum apud Paullum nostrum restituendum. Cf. etiam Nonium in *Delica* p. 98. et p. 277. Adde quae dixi ad Plaut. Amphitr. II, 2, 38. et ad Milit. III, 2, 31.

Depuvere. Lege *depuvire*. *Scal.* Legendum *depuvire*, ut optime Scaliger. Nisi *e* pro *i* positum sit. *Depuvire* a *pavio*, caedo, pulso, quod a Graeco παίω. A *pavio depuvio*, *a* in *u*, ut *quatio, concutio*. Vide *obpuvit*. *Dac.* Depuvire. *Goth.*

Dedita. Valde data, id est, omnino, in perpetuum data, ita ut ea nequeas repetere. Sic vetus Terentii interpres: *Dare est quod repetas. Dedere est ad perpetuum. Damus amicis, dedimus hostibus. Dac.* Vide quae diximus in *Decultarunt*. *Goth.*

Deperire. Valde perire, funditus perire. Inde *deperire* dicitur is qui efflictim amat et perdite. *Dac.*

Δέῤῥις. Deris. Glossae veterum: *Segestre*, διφθέρα, διφθέρα πλοίου. Glossarium: *Segestre*, στέγαστρον, τεράδερμον; fortasse περιδέρμιον, vel potius γεράδερμον, vetus pellis, ut γεράνδρυον. *Scal.* Δέρις. Δέρις est δέρας sive δέρμα pellis. Hesych. Δέῤῥις, δέρμα βύρσῃ. Latini vocant *segestre*, στέγαστρον, quod a στέγω, *tego*. In Glossario exponitur, διφθέρα πλοίου, pellis navigii. Sed prius *segestria* e segete fiebant et tum demum δέρεις dici coepta sunt, cum in eorum usum pelles cesserunt. Quamvis et δέρεις texta, quibus pro velis sive umbraculis utebantur, Graeci dixerunt. Hesych.: Δέῤῥις, τὸ παχὺ ὕφασμα ᾧ εἰς παραπέτασμα ἔχρωντο. *Dac. Et post segestria.* Glossis *segestrum* γεράδερμον, ubi falso τεράδερμον. *Goth.*

Demum Postea, tandem. Et apud Livium Andron. legitur *demus*. Sed locus non exstat. Sic *rursus* pro *rursum*. *Dac. Alii demum pro dumtaxat.* Quintil. I, c. 4.: *Possunt tantum id demum, quod in proximo est. Idem.*

Denicales. A *nex*, *neco*, unde *deneco*. Unde *denicales*. Cic. II. de Legg. (22.): *Nec vero tam denicales, quae a nece appellatae sunt quia residentur mortui, quam caeterorum caelestium quieti dies, feriae nominarentur, nisi maiores eos qui ex hac vita migrassent. in Deorum numero esse voluissent. Eas in eos dies conferre ius quibus neque ipsius, neque publicae feriae sunt.* Columel. lib. II, cap. ult.: *Nos apud Pontifices legimus feriis tantum denicalibus mulos iungere non licere, caeteris licere. Dac.* Denecales. Adde infra Privatae feriae. *Goth.*

Deminutus capite. Capitis nomine veteres pericula libertatis, civitatis, familiae, vitae denique et existimationis significabant. Sic *diminui capite* dicebatur is qui civitatis vel familiae ius amiserat vel alicui pro servo traditus fuerat, cum liber esset vel denique cui vita interdictum fuerat. Et sic tribus modis accidebat capitis diminutio; cum enim aliquis cum libertate civitatem amiserat, ut servi, ingrati liberti, ea dicebatur maxima capitis diminutio. Et cum civitatem tantum amittebat, libertatem retinens, ut in insulam deportati, aqua et igne interdicti, ea minor sive media dicebatur capitis diminutio. Cum vero hominis tantum status mutabatur, conservata civitate, et libertate retenta, ut in aliis accidit, qui cum sui iuris essent, sese in adoptionem dederunt aut contra qui alieno iuri subiectus erat, sui iuris factus est, tum ea minima dicebatur capitis diminutio. Et haec omnia paucis persecutus est Festus. In eo tamen aliquid reprehendas; neque enim omnino verum est eos qui in hostium potestatem venerunt, pati capitis diminutionem, scilicet propter spem postliminii quo restituuntur in integrum, unde et in edicto de maioribus in integr. rest. servitus separatur ab hostium potestate. *Dac.* V. Titulum ff. de capite minutis. *Goth.*

Dividicula. *Castella* erant loca, quae aquam publicam recipiebant et in varia loca tramittebant, unde a *dividendo dividicula* dicta. *Dac.* Hesych.: *Κάστελλος, ὄνομα τόπου μερίζοντος τὸ ὕδωρ. Goth. Castella.* L. 19. ff. de servit. urb. l. 1. §. 39. ff. de aqua quotidiana, quae et castelli. l. 41. §. 1. ff. de legat. 1. plerumque ex plumbo fiebant. l. 17. §. 8. l. 38. §. 2. ff. de act. empto. *Idem.* Goth. legit *Castella quibus*, omissa *ex* praepos.

Defrui. Vide *deactio*. *Dac.*

Dividiam. *Dividia.* Glossae: *Dividia*, διχόνοια. Vide Coniectaneum tertium (p. 130. 131.). *Scal.* Discordiam. Attius Phoenissis:

Ne horum dividiae discordes dissipent,
Disturbent tantas et tam optimas
Civium divitias.

Quem locum afferens Nonius similiter *dividias* dissensiones interpretatur. Significat etiam *dividia* tristitiam, taedium. Plaut. Bacch. IV, 6. (init.):

Nimio illaec res est magnae dividiae mihi.

Vide Varr. lib. VI. (VII, p. 343. Sp.). *Dac.* Vide Nonium *Dividiae*, *Dividiae* et *Dividos* (pag. 96. 101. 564. Merc.). Glossis *Dividia* διχόνοια. *Goth.*

Deversus. *De* significat *infra*, et opponitur τῷ *sus* quod significat *supra*, *sursum*. *Dac.*

Deinceps. A *Dein* et *capiendo*, et significat *qui deinde capit*, et *quod deinde captum est.* Ut princeps, qui primus cepit et qui primus captus est. Et *deinceps*, ut *princeps* per obliquos veteres efferebant. Sic Apuleius dixit *deincipe die* et *deincipem sermonem*. Vide *tignum*. *Dac.* Cf. paulo infra *Deincipem*.

Deus. Non solus est Festus, qui vel a *dare* vel a *desum* vel etiam a δέος, *metus*, *timor*, *Deus* deducat. Nam et idem multi. Sed Deus est a Graeco θεὸς, θ in δ, ut a πέρθω *perdo*. Vel potius ab Aeolico δεὺς, ut Fr. Iunio placuit. Δεὸς autem sive θεὸς vel a θέω, *curro*, quia antiqui sic dixerunt sidera et stellas, quod semper in cursu essent. Vide Macrob. lib. I. Sat. c. 23. Vel ab Hebraeo *dai* id est *sufficere*, unde *shaddai*, quod solus Deus sufficiat. Vel potius ab Aegyptio Mercurii nomine *Thoyt* sive *Theut* sive *Thoth*. *Dac.* Nugae. *Deus* a Sanscrita v. *Div*, unde *devas Deus*. Cf. quae ad vv. *Dium* et *Dies* notavimus.

Dium. Παρὰ τοῦ Διὸς, *ab Iove*. Unde δίϊος, δῖος, *Dius*. Inde *sub Dio*, quod Horat. dixit *sub Iove*. *Dac.* *Et interdiu. Diu* et *noctu* non a Dius, ut putat Festus, sed a *Dies*. *Diu* et *noctu* pro *die* et *nocte* antique. Unde *interdiu*. *Idem.* *Diurnum.* Dium sic paulo post infra in *Dium*. *Goth.* *Sub dio.* Vide Varr. IV. de L. L. 1. §. 3. ff. de via publica. *Idem.* *Dium* et *divum* coelum significat. Descendit a vocibus Sanscritis *Divan*, *diva*, *diu*, quae et *coelum* et *diem* et aerem significant.

Devitare. Terent. Andr. III, (5, 5.):

Post hac incolumem, sat scio, fore me, nunc si hoc devito malum.

Gloss.: *Devitat*, ἐκκλίνει, περικάμπτει, ἐκνεύει. *Dac.*

Demagis. Contra Glossarium: *Demagis*, σφοδρῶς. Et Nonius (pag. 98. Merc.): *Demagis, valde magis.* Sed de hoc satis dicemus in Plautum. *Scal.* Nunquam *demagis* pro *minus* me legere memini sed semper pro *valde magis.* Sed forsan pro *minus* legendum *nimis. Dac.* Glossis σφοδρῶς. *Goth. Pro minus.* Imo pro *nimis* apud Non. II, 229. *Idem.*

Denariae cerimoniae. Denariae vel tridenariae cum per decem vel triginta dies in casto erant, antequam sacra aggrederentur. Sic in libris sacris sacerdotes, antequam consecrarentur, per septem continuos dies cerimoniis vacabant, quae sic septenariae dici potuere. *Dac.* Vide infra *Purimenstruo. Goth. Rebus.* Diebus. *Idem. Carendum.* Inde enim *Ceremoniam* dictam putat Macrob. III, c. 3. *Idem.* Haud dubie legendum *continuis diebus*, ut exhibet B.

Decrepitus. A lucerna vel candela, quae ultimum expirans crepitum edere solet. Hoc enim est *Decrepare;* ut apud Persium: *destertere.* Decrepitus a veteribus Graeciae magistris exponitur ὑπέργηρος, τετυμβωμένος, ἐφθός, γέρων ταχυθάνατος. *Scal.* Cui vita crepera, i. e. dubia, ut crepusculum diei tempus dubium, vel a *crepitu*, quod senex nullum facere crepitum queat. Sed magis placet Scaliger, qui ait esse metaphoram a lucerna vel candela, quae ultimum expirans crepitum solet edere. Hoc enim est decrepare ultimum crepare, ut apud Persium *destertere*, id est, postremum *stertere.* Et eo sensu decrepitus eleganter in Glossario exponitur ἐκπεπνευκώς, qui ultimum flatum sive crepitum edidit. *Dac. Crepera iam vita.* V. s. Creperum. *Goth. Crepusculum extremum diei tempus.* Glossis ἡ περινὴ ὥρα. Et alio loco *Crepusculo*, ὄρθρον ὑπεώρον. *Idem.* Doederl. Syn. Lat. III, pag. 85. *Decrepitus* a *decrescere* derivat. Mihi videtur recta descendere a Sanscr. voce *krip*, quae debilem esse significat.

Decimanus. Decumanus. In agris Romanis decumanus limes, qui ab Oriente ad Occidentem. *Cardo* qui a meridie ad septentrionem dirigitur ubi mundi cardines. *Dac.* Plin. XVIII, 34, qui et Decimanus. Siculo Flacco adde Aggenum de limitibus: et Duodecimanus Hygeno. *Goth. Cardo.* V. Siculum, Flaccum; et Aggenum, idem et Kardo Hygeno. *Idem.*

Decumana ova. Mirum veteres inepte credidisse, quae ordine decima nascuntur, ea esse omnium maxima; ut de fluctibus Ovid. Trist. lib. I, el. 11.:

Qui venit hinc fluctus, fluctus supereminet omnes
Posterior nono est, undecimoque prior.

Nam per metaphoram *decumana* ea dicuntur a re agraria scilicet, maximus enim limes in agris Romanis *decumanus* vocatur. *Dac.* Adde *Albesia; decumani. Goth.*

Deprensa. Deprehensa. Gloss. *deprehendit*, διορθοῦται. *Deprensi* ὑπερεκτίσεως. Lego *deprensae.* Id est *poenae, multae. Dac.* Extremae quidem poenae hae militares collocantur, castigatio et ignominiosa missio in l. 3. §. 1. ff. de poenis. Non fit tamen inibi mentio *Deprehensae*, nisi forte in iis poenis quae illo loco enumerantur deprehensam putemus esse pecuniariam multam vel munerum indictionem. Proinde etiam hic legi potest Depensa, non deprehensa, ab aere pendendo. *Goth.*

Decima. Vide quantum iuris Barbarus ille sibi sumserit in hoc loco mutilando; uni enim tantum Herculi hoc fiebat. *Scal.* Nunquam legi decima quaeque Diis oblata fuisse, sed tantum Herculi. Plauti Stich. (II, 1, 80.):

Uti decumam partem Herculi polluceam.

Nam quod decimam praedae partem Apollini votam apud Livium legas, alia plane res est. *Dac.* Imo, uni tantum Herculi. Varro V. de lingua (VI, 230. Sp.). De ea re dixi ad l. 2. ff. de pollicitationib. *Goth.*

Decuriones. Gloss. *Decurio*, δεκαδάρχης. *Decurionatus*, δεκαδαρχία. *Dac.* Qui et Decuriom; v. s. Centurionus; et Decures. Vide Decures. *Goth. Qui denis equitibus praesunt.* Glossis Decurio δεκαδάρχης. Decorionatus, δεκαδαρχία. Alio significatu decurio sumitur in Titul. ff. et Cod de Decurionibus. *Idem.*

Depolitum. Valde politum. Plin. lib. 36. c. 25.: *Si vero cote depolitum est, nigri pavimenti usum obtinet.* Hinc et *depolitiones.* Vide Nonium in *politiones* (pag. 66. Merc.). *Dac.*

Degunere. Fortasse *Degumare.* Quod in Coniectaneis monuimus (pag. 151.). *Scal.* Gloss. *degunere* ἀπογεύσασθαι, συγγεῦσαι. Sed apud Festum et in Glossario legendum monuit Scaliger *Degumare* sive *degumiare*, a *gumia* scilicet, id est gulosus. Lucil.:

Compellans gumias ex ordine nostros.

Dac. Alii *Degumare*, alii *Degumiare* a *Gumia*; de quo infra in *Ingluvies.* Id autem a γόμος, quod significat πλήρωμα τῆς νεώς. Saburra Latini vocant. V. Nonium (s. v. Gemiae pag. 117. Merc.). Dicitur et *degulasse* Nonio (pag. 97. Merc.); *Degulator* Apuleio in Apologet. *Goth.*

Depubem. Porcus qui trucidatur dum lactet et ita *pubes* fieri prohibetur. Pro *lactantem* legendum omnino *lactentem*, id est lac sugentem. Et ita in MSS. *Dac.*

Decotes. L. m. addit: Decotes, Decuriones. *Fulv. Urs.* Alii Decutes, quasi sine cute et flocco vel flacco; unde Defloccare Nonio (pag. 7. Merc. ubi legitur *Deflaccare.*). *Goth.*

Dictynna. Ridicule Festus Dictynnam lunam dictam putat, quasi quae dicat et indicet noctu omnia. Dictynna enim Graecum est et sic dicta Diana a retibus venatoriis, quae Graece *δίκτυα* ut de nympha Britomarti docet Callimachus hymn. in Dianam:

— — — καὶ ἔνθορεν εἰς ἁλιήων
Δίκτυα, τά σφ' ἐσάωσεν, ὅθεν μετέπειτα Κύδωνες
Νύμφαν μὲν Δίκτυνναν, ὄρος δ' ὅθεν ἥλατο νύμφη
Δικταῖον καλέουσι.

Hanc Callimachi historiam narrat Scholiastes Aristophanis in *Βατραχ.* p. 275. sed apud eum corrupte *βρετομάρτυς* pro *βριτομάρτυς* legitur; tu monitus emenda. *Dac.*

Deblaterare. Vide *Blaterare. Dac. Deblacterare.* Nonio (pag. 96. Merc.) Deblaterare est obloqui, confingere. *Goth.* *Βλάκας stultos appellant.* Glossis *βλάξ iactans, βλακία iactatio*; et *βλαρός stultus* et *Blaterare ματαιολογεῖν. Blato ματαιολόγος. Idem.*

Dicaearchia. Dicearchia. Melius ut in margine *Dicaearchia:* nam Graece *δικαιαρχία.* Campaniae felicis urbs Puteoli. Idem scribunt Strabo, Pausanias et Stephanus qui etiam *Dicaeam* vocat. *Minor Delos* etiam dicta. Vide *minorem Delum. Dac.*

Δῆμοι. Demoe. Antique pro *demoi*, ut *poploe, poploi, popli*, ut alibi dictum; *demoe* autem Graecum est *δῆμοι.* In *demos* Attica dividebatur, qua de re vide doctissimi Meursii libellum de populis Atticae. *Dac.*

Dice. In veteri editione, *Dice pro dicam.* Recte. Legendum enim Dicem, pro Dicam; sic supra *Attingem pro Attingam.* Ubi similis error, *Attinge*, pro *Attingem:* ut hic *Dice*, pro *Dicam. Dicem* ergo secunda coniugatione et *dicebo* apud veteres. Nonius (p. 507. Merc.): *Primum, quod dicebo recte, secundum, quod dicebo, eo melius. Scal.* Pro *dic*, Plaut. Mercat. I, 2, (47.):

Quid est igitur quod vis? Dicam, dice.

Vide locum Naevii in voce *summussi.* Sed in veteri edit. legitur *dice pro dicam.* Recte modo legas *dicem* pro *dicam.* Vide *attinge. Dac. Dice* pro Dicem (unde Nonio Dicebo) alii pro Dicam, male. V. s. *Attinge pro Attingam. Goth.*

Decermina. Purgationes ad placandos Deos fieri solitae. Sed non constat quomodo peragerentur: nam proprie *decermina* de frondibus ad lustrandum decerptis. Et forsan de iis Festus. *Dac.*

Desertiones. Disertiones. Videtur legendum Disortiones. Vide infra in *Erctum*; et Isidor. lib. X. Servius, *Ercto*, inquit, *non cito, i. patrimonio vel hereditate non divisa. Fulv. Urs.* Ἀρχαϊσμός, pro *dissortiones.* Apello, Apollo. Glossarium: *Dissortes διακληρωθέντες.* Est et *Dissortium διαχωρισμός, διάστασις Scal.* Antiqui pro dissortiones. *Sors* autem est hereditas, patrimonium. *Dissortio* sortis divisio, inter consortes, id est, coheredes. Vide *sors.* Inde dissertio pro controversia et contentione. Gloss. *dissertio, ἀμφισβήτησις. Dac.*

Dispensatores. Videndus Varro lib. IV. de ling. Lat. et Plin. lib. 33, c. 3. Vide Pendere. *Ant. Aug.* Pecunias veteres non numerabant, sed pendebant passim in sacris et profanis litteris. Huius moris vestigium erat in aede Saturni, ubi trutina posita. Varro lib. IV. (De L. L. V, 182. Sp.): *Per trutinam solvi solitum, vestigium etiam nunc manet in aede Saturni, quod ea etiam nunc propter pensuram trutinam habet positam.* A pendendo igitur dispensatores dicti qui pecunias pendebant. Inde *expensa* quae de pondere detrahuntur, *compensata* quae aequali pondere facta sunt. *Compendium*, cum aequales aliquid addendo redduntur lances. *Dispendium*, ponderis diminutio, cum quid ponderi detrahitur. Varro lib. IV. (V, 181. Sp.): *Ab eodem aere impendendo dispensator, et in tabulis scribimus expensum, et inde prima pensio, et sic aut secunda aut quae alia, et dispendium ideo quod in dispendendo solet minus fieri: compendium quod cum compenditur, una sit.* Vide Plin. lib. 30, c. 3. Inde est etiam quod nunc dicimus *poenas pendere*, quia ob delictum veteres pecuniam non numeratam, sed pensam solvebant. Vide *pendere. Dac.*

Dispescere. Vide *compescere. Dac.*

Despretus. Gell. VII, 10. *Goth.*

Desivare. Vetus editio: *Desinare*, fortasse melius. Glossarium: *Desinator, ἀβοήθητος.* Qui scilicet desinit destitutus ope. Tamen dubito. Nam et alibi legitur: *Die suatur, βοηθεῖται*, pro *Desivatur, βοηθεῖ-*

Eee *

ται. Sane apud Senecam epistola CXVIII. *Desinare* per *N* legitur. *Imbecillae*, inquit, *mentis ista sunt verba et hac desinatione misericordiam captantis.* *Scal.* Legendum ut in al. cod. *desinare.* Desinere, ope scilicet destitutus; Glossar. *Diesvatur* βοηθεῖται. Lege Desinatur, οὐ βοηθεῖται. Forte etiam *desivare* rectum sit quasi desinere iuvare. Quod deiuvare dixit Plaut. in Trinum. II, 2, (71. Ed. meae):

Deserere illum, et deiuvare in rebus advorsis pudet.

Nisi ibi etiam *desivare* restituendum. *Dac.* Desinare; unde Glossis: Desinator ἀβοήθητος. *Goth.*

Dissulcus. Disulcus. Glossarium: *Disulcis* χυροςδιαίτης, διαύλαξ. Lege: χοῖρος διχαίτης. *Scal.* *Dissulcus.* Porcus qui setas in fronte ita divisas habet ut in media quasi sulcus efficiatur. *Dac.* *Setas.* Vide supra *Biseta.* *Goth.*

Disertus. A disserendo. *Disserere* autem verbum est tralatitium a re agraria. Varro lib. V. (VI, p. 241. Sp.): *Quod dicimus, disserit partes, item areas, translatitio aeque ex agris verbo utimur. Nam ut olitor disserit in areas sui cuiusque generis res, sic in oratione qui facit, disertus.* *Dac.* *Disertus.* Glossis: λόγιος. *Goth.* *A disserendo.* Glossis: *disserit*, διασαφεῖ, διασαφηνίζει. *Diserte*, ἐκτικῶς, ἐλλογίμως. *Idem.*

Dignorant. Dignorat. Glossarium: *Dignorat*, ἀναπτύσσει. Sed melius infra: *Dicorat*, διαγινώσκει. Lege: *Dicnorat.* *Scal.* *Dignorant.* Gloss. *dicnorat* ἀναγινώσκει i. e. signat. Nam dignorare est signare, notas inurere. Virg. (Georg. III, 158.): *Et nomina gentis inurunt.* Nota inusta dicta character Colum. lib. 11. c. 2.: *Nec minus maiora quadrupedia charactere signari debent.* Quo loco forte an deceptus Scalig. in Coniectaneis notavit instrumentum, quo perurunt dici *character* rei rusticae auctoribus quod falsum est: nam de nota impressa *character* semper dicitur ut et Graecum χαρακτὴρ et χάραγμα. *Dac.* *Dignorant.* Denotant. Glossis Dignorat, ἀναπτύσσει. Alio loco Dicorat διαγιγνώσκει; alii legunt: Dicnorant. *Goth.*

Dissertim. Plaut. Stich. I, 3, (87.):

Fuit dissertim, verum id usu perdidi.

Et Livius Andronicus:

Tuque mihi narrato omnia disertim.

Dac. *Disertim pro diserte.* Ac plane Nonius in Disertim (pag. 509. Merc.). Glossae: *Disceptim*, σαφῶς, φανερῶς. *Goth.*

Distisum et pertisum. Ut a *caedo occido*, sic a *taedet distisum*, distaesum, et *pertisum*, pertaesum. *Dac.*

Delubrum. Duplex est huius nominis significatio; nam et pro Dei simulacro et pro loco Deo consecrato ponitur. Varro apud Macrobium lib. III. Servius lib. II. et IV. Aen. Asconius hanc Festi interpretationem reprehendens in Divinat. *Ant. Aug.* Graeci Grammatici καθίδρυμα, ξόανον, ἀνάθημα. *Scal.* Simulacrum ligneum, quod sit sine *libro* i. e. *cortice.* Idem Serv. IV. Aen.: *Aut certe ligneum simulacrum delubrum dicimus, a libro, hoc est raso ligno factum, quod Graece ξόανον dicitur.* Sic ξόανα ἀγάλματα, εἴδωλα exponit Hesych.; ab hoc igitur delubro sive simulacro templa dicta delubra. Sed magis placet aliorum sententia, qui putant delubra dicta a delubris, hoc est fontibus, quae ante templa collocabantur, ut iis homines ante ingressum deluerentur. Cornelius Fronto: *Delubrum, in quo homines pericula sua deluunt.* Delubrum igitur a *deluendo.* Servius II. Aen.: *Alii, ut Cincius, delubrum esse locum ante templum, ubi aqua currit a deluendo.* Et lib. IV.: *Delubrum autem dictum, aut, ut supra diximus, propter locum in quo manus abluuntur.* *Dac.* Hanc Festi interpretationem reprehendit Asconius in Divinat. (pag. 17. seq.). Porro Delubrum significat etiam Dei simulacrum et locum consecratum. De quo vide Varronem apud Macrobium III, c. 4. Servius II. et IV. Aeneid. et Glossis Delubrum καθίδρυμα, ξόανον, ἀνάθημα. *Goth.* *Delubrum* ubi *deluuntur* i. e. abluuntur peccata Qua re apud Frontonem lege: *in quo homines peccata sua*, pro: *pericula sua.*

Delicia. Tignum quod a fastigio tecti ad ultimas usque tegulas pertinet, ita ut inter duo tigna quasi sulcus tegularum efficiatur, per quem aqua decurrat, a *deliciendo*, quod inde aqua deliciatur. Gallice *goutiere.* Inde tectum deliciatum, *toict à goutieres.* Et tegulae deliciares, *tuile propre à faire des goutieres.* *Dac.* Deliquiae Vitruvio dicuntur huiusmodi tigna, VI, c. 3. et alias. Delicia apud Nonium pro raro ac singulari. *Goth.* *Fastigatum.* Fastigium. *Idem.*

Degere. Malim legere *degerere*, ut in margine, quamquam utrumque mihi aeque ignotum est. Nisi *degerere* operis privationem significet a *de* privativo, ut *denasci* pro mori, sic *degerere* nihil agere, et qui nihil agunt quodammodo videntur exspectare. Nihil aliud succurrit, nunc quidem. *Dac.* *Degere* est *de-agere* h. e. ad finem agere, vivere. Quare propria videtur fuisse significatio *porro versari*, *amplius morari*, i. q. opperiri, exspectare.

Deteriae. Deterius a terendo, quia ille deterior est, qui magis detritus est. Vide Priscianum (Lib. III, 1. 1. pag. 103. Kr.). *Dac.* Cf. Doederlin. Syn. Lat. I, pag. 48.

Delibare. Delibrare. MSS. *Delirare* optime. A *lira* quod fossam vel sulcum significat, per quem aqua in quemlibet locum deducitur. *Dac.* *Sulco derivare.* Aut potius conferre altitudinem loci unde concipitur aqua, cum loco quo ducenda est. Vitruvius VIII, c. 6. hinc libramentum aquae apud eundem auctorem, VIII, c. 3. VIII, c. 6. et c. 9. libratio, libra aquaria. De librationibus aquarum et quemadmodum dioptris aut libris aquariis aut chorobate v. eundem. Porro Delibrare alio significatu accipitur apud Colum. IV, c. 24. Auctores rei rusticae pro librum tollere seu decorticare. De quo vide Nonium in *Delibratum* (pag. 62. Merc.). *Goth.* *Delibare* a Graeco λείβειν.

Delicare. Pro *dedicare* ut *lacryma* pro *dacryma. Dac.* Ut et apud Nonium pro aperire, explanare et indicare. *Goth.* Cf. quae supra adnotavimus ad v. *Dedicare.*

Deliquium. Imo quia delinquere apud veteres erat deficere. Tubero: *Num delinquit aut superest aliquid tibi?* Caelius in Historiis: *delinquere frumentum; Sardiniam hostes tenere. Scal.* Vide ad v. *Delinquere.* Glossis: *Deliquium solis* ἔκλειψις ἡλίου. *Goth.*

Delinquere. Proprie *deficere* more antiquo, ut ait Servius Tubero: *Num delinquit aut superest aliquid tibi?* Caelius in Historiis: *Delinquere frumentum: Sardiniam hostes tenere.* Inde per metaphoram *peccare,* ut exponit Festus, ea linquere, quae non oportet praeteriri. A *delinquere*, deficere, est *deliquium solis,* solis defectio, ut a Graeco ἐκλείπειν, ἔκλειψις, *Eclipsis.* Male igitur qui *deliquando* pro *deliquendo* et *deliquatur* pro *delinquant* legi voluerunt, quamquam idem et Varro. *Dac.* *Hinc deliquia.* Vide Deliquium. Ceterum id deducit a delinquendo, quod est praetermittendo, quum potius sit a delinquendo, quod est a deficiendo. Et Glossis: *Deliquiunt* μειοῦσιν. *Goth.*

Deliquum. Plautus in Casina: *Sine amet, sine quod lubet, id faciet, quando tibi nil domi Deliquum est. Ant. Aug.* Scribendum per C quatuor syllabarum, Delicuum. In Casina (II, 22, 33.): *Quando nil tibi domi delicuum est.* Glossarium *Delicuum* interpretatur πταῖσμα. *Scal.* Locus Plaut. est Casin. 2, 2. *Quando* ctt. Id est: cum nil tibi domi minus sit, cum nil tibi domi desit. In Gloss. lege *delictum. Dac.*

Detudes. Glossarium: Detudes, μιανθέντες. *Scal.* A *tudo*, ut veteres dicebant pro tundo, ut *frago* pro *frango*, *detudes* diminuti, detonsi. Gloss. *Detudes*, μειωθέντες; ut optime hunc locum correxit Vulcanius, cum antea legeretur μιανθέντες. *Concutere* autem, *percutere* et *decutere* verba sunt a Latinis in textura vestium usurpata. *Concutere* et *percutere* est κρούειν vel σπαθᾶν, radio telum percutere, licia densare, inde *concus* radius textorius, et *concutes* vel *percutes* quas κρουστὰς καὶ σπαθητὰς Graeci vocant, densatas vestes, bene percussas. Iuvenal. (IX, 30.):

Et bene percussas textoris pectine Galli.

His opponuntur *detudes* quae sunt detritae, deminutae, quomodo et Graeci συγκρουστὰ ἱμάτια interpretantur ὧν ὁ κροκὸς ἀνατέτριπται. *Concutes* alio nomine Latinis dicuntur *Pavidenses.* Quod bene *pavitae* i. e. pulsatae, percussae. Quibus contrariae *levidenses*, quae leviter densatae sunt et non aliae sunt quam *detudes.* Isidor. lib. XIX, c. 23.: *Levidensis vestis dicta, quod raro filo sit, pavidensis contraria levidensi, quod graviter pressa atque calcata.* Vide Salmasium ad Trebel. Pollionem in D. Claudio. *Dac.* *Detonsos.* Detonses. *Goth.*

Delaniare. Dilaniare. A lana, quod a Graeco λᾶνος, Dorice pro λῆνος, lana. Inde laniare et lanista, ut apud veteres dicebatur is, qui lanam carebat, i. e. carminabat, carpebat; inde *lanius* et *laniena:* sic enim legendum in verbis Festi pro *lacinia. Dac.* *Lacinia.* Laniena. *Goth.*

Delapidata. Glossae *delapidata*, λιθόστρωτα. Delapidare est lapidibus sternere. Quandoque etiam lapides auferre, lapidibus purgare. *Dac.* *Lapide strata.* Sic in l. 1. §. 2. de via publica. *Goth.*

Dextans. Vide *Bes. Dac.*

Deluit. Solvit, purgat. Gloss. *Deluo*, ἀπολούομαι. *Goth.*

Dilectus. Ita semper, non delectus, in veteribus libris est. Sic in Pandect. Floren. titulo de re militari, cap. 4. Ita etiam scribendum est, titulo communi divid. cap. XX., ubi delictum scripserunt. Vide *Lacus Lucrinus* et *Neglegens. Ant. Aug.* Militum dilectus vel delectus; nam haec duo veteres non distinguebant, a legendo. Varro lib. V. (VI, p. 243. Sp.): *ab legendo legio et diligens et delectus.* Item dilectus, quo armatum significamus, a *diligendo*, quod a *legendo*, quia eum legimus quem amamus. Utramque vocis

significationem optimae glossae amplectuntur, ubi: *dilectus*, στρατολογία, δοκιμασία, ἀγαπηθείς. *Dac.* Ita quoque scriptum in l. 20. ff. com. divid. l. 36. ff. de statulib. l. 3. ff. ad l. Iul. Maiest. l. 4. ff. de re milit. et 4. legum Francicarum. c. 71., quibus tamen locis quidam legunt *delectum*, quidam *edictum*. *Goth.*

Deliberare. Animo perpendere quid a duobus vel pluribus potissimum sumas. Et a *libra* seu *libella* dictum ait Festus, inepte; nam si ita esset, diceretur etiam *delibrare*, quod aliud est. Melius igitur qui a *libero* deducunt; is enim tantum deliberat, cui libertas data e duobus aliquid eligendi. *Dac.* *Deliberare.* Id est perpendere. Adde Nonium in Deliberare (p. 282. 429. Merc.). *Goth.*

Detrectare. *Detractare.* Malim *detrectare.* Sic *attrecto*, *contrecto*. *Detrectare* autem est male tractare, male habere. Gloss. *Detrectat*, ἀπιθεῖ, παραιτεῖται. *Dac.*

Dextimum. Dexter, dexterior, dextimus, ut sinister, sinisterior, sinistimus. Varro (apud Non. p. 94.): *A primo compito dextimam viam munit Epicurus.* Vide Nonium. *Dac.* Veteres Dextimum dicebant pro Dextrum. Vide Nonium in Dextima. *Goth.* Est forma superlativi in Sanscrito sermone usitata, ut *punjatămas*, purissimus, *mahattămas*, maximus, quum inusitatior in *istas* desinat, ut *bhujistas* plurimus, πλεῖστος, *garistas*, (βάριστος) gravissimus.

Dextra auspicia. Dexter ut apud Graecos δεξιὸς propitium significat. Ita *dextro Iove*, *dextro Hercule.* Id est propitio, more Graecorum scilicet, nam alioqui Romani *dextrum* vocant infaustum, *sinistrum* vero faustum. Vide *Scaeva.* *Dac.*

Dextrarum tibiarum. Dextrae tibiae et sinistrae tibiae, quae dextra parte oris et manu dextra, sive sinistra parte oris et manu sinistra tenebantur. Sinistrae tibiae acuti soni erant et pluribus foraminibus apertae; dextrae vero gravis et uno tantum foramine. Cum dextra et sinistra iungebantur impares dictae, cum dextrae, sive duae sinistrae, pares. Vide *impares.* De tibiis dextris et sinistris paribus et imparibus multi multa tradidere; sed adeo diversa, ut res magis incerta sit. Vide Donat. Iul. Scaliger. lib. I. Poet. c. 20. Casaub. in libello de Satura et Satyrica. Manut. lib. III. de quaes. per ep. cap. 4. et Salmasium ad Vopiscum in Carino, qui rem omnem omnium optime prosecutus. *Dac.*

Diobolares. Vilissimae meretrices quae parvo stipendio prostant. Διόβολοι Graece. Plaut. (in fragmm. ex Astraba): *Diobolares, Schoenicula, miraculae.* Et alibi (Poen. I, 2, 58.): *Diobolaria scorta. Servorum sordidulorum scorta diobolaria. Dac.* Vide Fulgentium Planciadem (p. 564. Merc.). Gloss. *Diovolares*, perperam διοβούλου pro διόβολοι. *Goth.* Cf. Varro De L. L. VII, 345. Sp.

Dies. Primum et tertium etymon Festi falsum et ineptum est, praesertim tertium: quis enim a *dehisco* diem dictum putet? Secundum confirmat Macrob. lib. I. Sat. cap. 15.: *Iovem accipimus*, inquit, *lucis auctorem, unde et Lucetium Salii in carmine canunt, et Cretenses Δία τὴν ἡμέραν vocant, ipsi quoque Romani Diespitrem appellant, ut diei patrem.* Idem Varro lib. IV. (V, p. 71. seq. Sp.): *Nam olim diiovis et diespiter dictus, hoc est, aer et dies pater* (*Diovis et Dispiter dictus idem, dies pater*), *a quo dei dicti qui inde, et dies et dius et divus.* Et lib. V. (VI, p. 186. Sp.): *A quo tempus, id ab hoc deo dies appellatur.* Caninius vero in alphabeto suo a Punico *dia* diem vult dictum. *Dac.* De diebus Comitialibus, Praeliaribus, Religiosis, Servorum vide supra *Comitiales*, et infra *Praeliares*, *Religiosi*, *Servorum*. *Goth.* Cf. quae disputat Schmidt in Jahn. Annall. Philoll. et Paedag. Vol. XII, fasc. 3, pag. 333. sqq. *Diu*, *divas* Sanscritae voces diem significant. Item *diu* coelum notat, unde Graecorum Ζεύς (Σδεύς), Διός, Latinorum *diu* (pro *die* cf. Non. p. 98. Merc.) *interdiu*, *sub divo* (i. e. sub coelo) *sub Iove*, *Diespiter*, *Iupiter*, unde intelligitur, male scribi *Iuppiter*, duplici *p*. Macrob. Saturn. I, 15. testatur, Cretenses Δία τὴν ἡμέραν vocasse, unde ἔνδιος, εὔδιος, Ζεὺς ὕει, coelum pluit. Ceterum Ζεὺς ortum ex Διός, ut Δεύνυσος ex Διόνυσος. Cf. Etym. magn. pag. 259. *Dies* autem ex Sanscrito *diu* et *dius* ortum esse, testimonio etiam sunt *nudius tertius*, *interdius*. *Divas* quoque et *divan*, illud masculinum, hoc neutrum, pro *die* dixerunt Indi veteres, unde *nundinae*. Nec Διογενής est ab Iove natus, sed coelo ortus, coelestis, quare etiam διοτρεφής aliter, atque vulgo, erit explicandum.

Diabathra. A διαβαίνω, eo, ambulo. Inde *diabathrarii*, qui diabathra faciunt. Plaut. Aulul. III, 5. (39.):

Sedentarii sutores, diabathrarii.

Dac. Vide Varr. VI. de L. L. (VII, p. 338. Sp.). *Goth.*

Deorata. Nam veteres *deorare* dicebant pro *perorare.* *Dac.*

Deactio. *De* aliquando intendit, auget; sic *deamare*, valde amare: *decultare*, valde occultare:

deagere, peragere: *decalicare*, omnino calicare, calce illinire: *deparcus*, valde parcus apud Suetonium; *defoedus*, valde foedus, Cic. *Dac.*

Dianius. Lege: *Dianium*, ut Minervium et Vitruvio Aesculapium. *Scal.* Optime legendum monuit Scaliger *Dianium.* Sic *Minervium* et *Vulcanium* dicitur locus Minervae vel Vulcano consecratus. Et apud Livium aperte Dianium legitur lib. I. sect. 48.: *Quum se domum reciperet, pervenissetque ad summum Cyprium vicum ubi Dianium nuper fuit. Dac.* Dianium, ita apud Livium; ut Vitruvio Aesculapium, et Varroni Megalesion. *Goth.*

Diffarreatio. Dissolutio matrimonii confarreatione contracti diffarreatio dicebatur. Cicero in Topicis (c. 3, 14.): *Genus est uxor, eius duae formae, una matrum familias, hae sunt, quae in manum convenere; altera earum, quae tantummodo uxores habentur.* Addit Severinus: *Tribus modis uxor habebatur, usu, farreatione, coemptione, sed confarreatio solis pontificibus conveniebat, quae autem in manum per coemptionem convenerant, hae matres f. vocabantur; quae vero usu vel farreatione, minime.* Et Ulpianus tit. 8. Institut.: *Farre convenitur in manum certis verbis et testibus decem praesentibus et solemni sacrificio facto, in quo panis quoque farreus adhibetur.* Dionys. lib. 2. a Romulo rege institutum esse scribit, ut farreatione matrimonia fierent, ut ea re dicta, quod far quo tunc pane utebantur, communionem vitae ostenderet. De eodem genere matrimonii Tacitus scribit lib. IV. (c. 16.) Annalium. Plin. lib. XVIII, c. 3. *Ant. Aug.* Lege: *Diffarreatio genus est sacrificii quom inter virum* etc. vel *quo inter virum* etc. Inde Glossae Isidori: *Diffarreatio, dissolutio inter virum et foeminam. Dac. Diffarreatio.* Cui contraria farreatio. Boet. in Top. Ulpian. tit. 9. Halicarnass. 2. Tacit. 11. Annal. XVII. Plin. 3. Glossis Confarreatus, συμβιώσεως χάριν ξευκτής. *Goth.* Confer. Jahn. Annall. Philoll. et Paedag. Vol. XIV, fasc. 2, p. 148. seq.

Dium. Et Dius heroum aliquis etc. Agnoscis facile subaeratum Pauli numisma, qui sine dubio plane legerat apud Festum *Dius Fidius.* Is enim est a Iove genus ducens. Grammatici Graeci: *Dius filius*, Διὸς υἱὸς, Ἡρακλῆς. *Scal.* Herculem intelligit. Sed scripserat Festus, ut optime Scaliger, *Dius fidius Her. ab Iove genus ducens.* Pro quo subaeratum numisma Pauli dedit. *Dac.* Adiectivum *dius* pro eo quod est *diurnus* ex Sanscrito sermone repetendum est, ubi *divas* diem significat. Unde *dium* et *divum* coelum, rectius tamen *sub divo* scribi videtur. *Diuturnus* et *diutinus* quod diem, h. e. tempus durat. *Turnus* enim et *ternus* suffixa descendunt a Sanscrita radice *tri*, *tra* (cf. Latinorum *trans*), quae permeare, transire significant. Cf. Lisch. in censura Doederlini in Annall. phil. Jahnii XI, 1, pag. 22. *Dius fidius* nihil esse videtur, nisi *deus fidus.* Quare ita appellatus sit Hercules, non liquet, nisi forte propter opem fideliter latam hominibus ita sit dictus, quare *fidem implorare* alicuius est opem et auxilium eius expetere.

Defrensam. Glossarium: *Defrensa*, ἄρουρα θερισθεῖσα. *Defrens*, ἄρουρα, θερισμός. *Scal.* Defrens vel Defrensa proprie est seges demessa. Inde per metaphoram *defrensa vestis* dici potuit vestis detrita et detonsa. *Dac.*

Deinde. Ex praepositione *de* et *inde*, quae loci significationem continet a Graeco ἔνθεν, et haec fuit Festi sententia. Sic *exinde*, *perinde*, *proinde*, *subinde*; quae etiam tempus significant. Nam pro *postea* vel *deinceps* veteres usurparunt. *Dac.*

Deincipem. Apuleius dixit *deincipem sermonem. Scal.* Vide supra s. v. *Deinceps.*

Diomedis campi. Ad Aufidum flumen, ubi Cannae, vicus Romanorum clade nobilis. *Dac.*

Diomedea insula. Circa Timavum fontem. Hodie *Belforte. Dac.*

Depontani. Qui sexaginta annos nati de ponte in Tiberim praecipitabantur. Cic. pro Sext. Rosc. (c. 35.): *Habeo etiam dicere quem contra morem maiorem minorem annis LX. de ponte in Tiberim deiecit.* Varro sexagesimo: *Vix ecfatus erat cum more maiorum ultro Casnares arripiunt, de ponte in Tiberim deturbant, senibus crassis heu muli non videmus quid faciant. Nam quis patrem nunc decem annos natus non modo aufert, seu tollit nisi veneno?* Vide *argeos* et *sexagenarios. Dac.* Cf. Nonium p. 86. v. *Carnales* ibique notas Gothofr. et Scaligeri ad Varron. Coni. pag. 117. seq.

Desiderare. Proprie cum sideris tempus desiit, unde et desiderari dicuntur quae desunt. Vide *considerare* et *praesiderare. Dac.*

Defomicatum. Defomitatum. Quod de fomite excutitur, est autem fomes materies arida ad ignescendum apta. Virg. (Aen. I, 180.): — *Rapuitque in fomite flammam. Fomes* a *foveo*, quod fomite foveri solerent. *Dac. Defomitatum.* Defomicatum. *Goth.*

Depeculatus. Legendum: *Depeculatus a peculatu dicitur.* Quod sequentibus confirmatur. Veteres Graecorum magistri: *Depeculatio*, νοσφισμὸς δημοσίων χρημάτων. *Scal. Peculari* et *depeculari* est furari, et

de furto publico proprie dicitur; nam is qui populum fraudat, peculatus, hoc est, furti publici poena tenetur. Inde autem vox peculari tracta est, quod cum antiquitus opes fere in pecoribus consisterent, multae pecore dicebantur, quarum si aversa pecunia esset *peculatus* committebatur. Vide *peculatus*. *Dac.* *A pecore*; a peculatu. Hinc *depeculassere* Nonio (pag. 97. Merc.) ad eam formam Deargentassere. *Goth.*

Decultarunt. Vide *deactio*. *Dac.* Ut particula *De* augeat; ut in verbo *depolitum*. L. 1. ff. depositi. Sic infra *Dedita* valde data. *Goth.*

Decalicatum. A Graeco κάλιξ, calix, calicare, decalicare. Vide *Calicata*. *Dac.* Quod et Calicatum, ut supra Calicata aedificia. *Goth.* *Decalicare* verbum fortasse restituendum Lucilio apud Nonium pag. 97. Merc. ubi sic lege:

Dépeculassere áliqua sperans mé ac deargentássere;
Décalicassere átque eburno spéculo depeculássere.

Dium fulgur. Iovi diurna fulmina, Summano nocturna veteres tribuebant, quod ille diei, hic tenebrarum pater; est enim *Summanus* Pluto. Gloss. Κεραυνοβόλιον ἡμερινὸν. Κεραυνοβόλιον ἀπὸ πρωῒ νυκτερινόν, *fulgur Summanum*. *Provorsum* vero fulgur dicebatur, quod incertum erat, noctu an interdiu factum esset, quapropter Iovi fulguratori et Summano sacrificabant. Vide *provorsum*. *Dac.* Glossis *Dium* ἀστράπη. *Goth.* Cf. quae supra ad *Dium* diximus. *Dium fulgur* est diurnum.

Dicassit. Dicaverit, i. e. dixerit. *Dicare* enim et *dicere* pro eodem veteres usurpabant. Unde *dedicare* supra exposuit *dicendo deferre*, et post *profanum*, *Deo dicta*, i. e. *Deo dicata*. Et in illo Virgilii VIII. Aen. (344.): *Lupercal Parrhasio dictum Panos de more Lycaei. Dictum*, inquit Servius, *dicatum*, *consecratum*. *Dac.* Gloss. *Dicassit* συνεχῶς λέγει; et alio loco *Dicassit*, ἐπαγορεύει. *Goth.*

AD LIBRUM V.

Elucum. Pro ipso affectu Tertullianus in libro de corona (c. 7.), cum ait: *ab eluco defensare*, id enim est ἀπὸ τῆς ἑωλοκρασίας. Et Gell. lib. XVI, cap. 12.: *Tarditatem animi et stuporem*, *qui hallucinantibus plerumque usu venit*. *Scal.* A Graeco ἕωλος *hesternus* Festus videtur deducere transposito *l* et addito *c*, ita ut is *elucus* dicatur, qui hesterno vino, hesternis epulis languet, unde et infra lib. VIII.: *Helucum* ab hiatu et oscitatione dictum scribit. At Gellius l. c. *Cloatius Verus*, inquit, *alucinari factum scribit ex eo*, *quod dicitur Graece ἀλύειν*, *unde elucum quoque esse putat*, *a litera in e conversa*. Unde colligimus, elucum non solum languidum, semisomnum, allucinatorem sive halonem significare, sed etiam morbum vel affectum ipsum ob hesterni vini repletionem, quem Graeci ἑωλοκρασίαν vocant. Sic Tertullianus l. c. De etymo autem Festo potius assentior, nisi malis *elucum* esse quasi *eluce*, id est *sine luce*. De *alucinari* vide *Alucinatio*. Sed omnino *elucus* est ex Graeco ἠλυγός. Tardum et hebetem significat proprie, vel tarditatem ac stuporem. Ἠλυγὰ ὄρη apud poetam veterem τὰ ἐν σκότῳ κατεχόμενα. Hinc ἠλυγός, homo elucus, hoc est ὁ ἐπεσκιασμένος, tarditate ac stupore obsessus et oppressus; sed et pro ipso affectu sumitur. Haec Salmas. in Solin. *Dac.*

Emere. Vide supra *Abemito*. *Dac.*

Elices. Glossarium: *Elix* ἀναπνοὴ ὀχετοῦ. *Elicatores* ὑδροσκόποι. Male putantur dici ἕλικες Graece in lib. I. D. de aqua et aquae pluv. in Pandectis Florentinis. Neque enim, ut puto, unquam id Ulpianus scripserat. *Scal.* Ab eliciendo elices dicti sulci, per quos aqua e liris, id est sulcis minoribus extra segetem educitur. Colum. lib. II. cap. 8.: *Sed quamvis tempestive sementis confecta erit*, *cavebitur tamen*, *ut patentes liras crebrosque sulcos aquarios*, *quos nonnulli elices vocant*, *faciamus* *Dac.* Vide infra *Incillae*, *Inlices*, *Inlicium*. De elicibus dixi ad l. 1. § 9. ff. de aqua et aquae pluvia. *Goth.*

Ennam. Exempla desidero *Dac.* Puto scribendum esse *En iam*, ut *En* sit particula interrogativa, quae in formula *En unquam* aliisque saepe apud Livium legitur. Cf. infra.

Elaudare. *Laudare*, nominare. *E* est intensivum. Sic *emirari* maius est, quam *mirari*. Horat. (Od. I, 5, 8.): — *emirabitur insolens*. Ubi olim plura. *Dac.*

Elecebrae. Plautus Menaechmis (II, 3, 26.):

Nam ita sunt hic meretrices omnes elecebrae argentariae.

Vulgo *illecebrae argentariae* legitur. *Scal.*

Electabo eliciam. Plaut. Asinar. II, 2, (29.):

Quae istaec praeda est? ibo advorsum atque electabo, quicquid est.

Vide *Adlicit* et *Lacit.* *Dac.*

Enunquam. Gloss.: *Enunquam* εἴ ποτε καί ποτε. Livius lib. X. (c. 8.): *Enunquam fando audistis, patricios primo esse factos, non de coelo demissos.* *Dac.*

Emussitata. Adamussim facta. Recte respicit locum Plauti Mil. Glor. III, 1, (37.):

Si albus capillus hic videtur, neutiquam ingenio est senex
Inest in hoc amussitata sua sibi ingenua indoles.

Ubi ex Festo legendum *emussitata*, ut et in Aldina legitur et apud Nonium in voce *examussim* (pag. 9. Merc.). Malim tamen *amussitata*, ut in antiquissima Veneta. Et facile apud Festum et Nonium erratum fuisse crediderim, et *emussitata* pro *amussitata* operas posuisse. Etsi obstat series literarum (vide quae notavi ad Plaut. Mil. gl. III, 1, 38. p. 74. ed. Teubner.). Porro de primo versu Plauti, en tibi quod, etsi alienum videatur, non ingratum tamen fore confido. Is est ex Anacreonte ad verbum translatus Od. 48.:

Τρίχας γέρων μέν ἐστι
Τὰς δὲ φρένας νεάζει.

Dac. Fortasse uterque et Nonius et Festus prava apud Plautum scriptura decipi se passus est. Nam etiam Cod. Cam. II. in Plauti l. c. emussitata exhibet. *Amussis* vocabulum haud dubie descendit a Sanscrita radice *mas*, Germanica *messen*, unde *massis*, *messis* i. q. μέτρον, mensura, ex quo praefixa *a* vocali, ut saepe fit, *amussis*, ut apud Graecos μέλγειν, ἀμολγός, μέρδω, ἀμέρδω, (μάω) ἀμάω (meto, Sanscr. *mâ*), et alia.

Endoitium. *Endoplorato*, *Endoprocinctu.* Sic in XII. tab. *manum endoiacito* pro iniicito, et Ennius apud Ausonium in monosyllabis: *Endo suam do* pro in suam domum. Hac de causa, ut arbitror, in kalendario Augusti tempore confecto *en* pro interciso notatum est, quasi *endotercisum.* Vide *sub vos placo* et *struere.* *Ant. Aug.* Pro *in* veteres dicebant *endo.* Glossae *endo*, ἐν, εἰς. *Endotuetur* Ennius pro *intuetur.*

Endotuetur ibi lupu' femina, conspicio amens.

Dac. Gloss.: *Endoclusa*, *Endopicus*, *Endopetiscas*, *Endodocarit*, *Endofestabat*, *Endoribuum.* *Goth.*

Em, tum. Hanc glossam omittunt L. S. Dac. *Eri* exhibent pro *em* B. Gu. 1. Undecunque desumpta sit, non plane abiicienda esse videtur haec glossa. *Em* enim accusativus est a stirpe pronominali *es* (Sanscr. *ê*) unde genitivus *eius*, dativus *ei*, sicut *im* acc. a stirpe pronominali *is* (Sanscr. *i*). Iam quemadmodum *cum* et *quum* proprie nihil, nisi accusativi pronominis relativi, qui in adverbia transierunt temporalia, ita *em* accusativus in adverbium temporale abiit, significans *eo tempore*, *tum.* Etenim ipsum *tum* nihil est nisi accusativus antiqui pronominis demonstrativi, quod ex parte adhuc in Graeco sermone super est: τόν, τήν, τό, et in reliquis formis. Haud dubie igitur scribendum *em*, non *erim*, nec *eri*, licet infra in v. *Nec erim*, interpretationem adiecerit Paullus *Nec eum.* Nimirum etiam ibi scribendum *Nec em.*

Empanda. Paganorum, hoc est agricolarum dea, in cuius honorem Paganalia festa mense Ianuario peragebantur, eadem, quae Ceres ex Varrone apud Nonium (pag. 44. Merc.) in *Pandere*: *Varro*, inquit, *existimat ea causa dici, quod qui ope indigerent, et ad asylum Cereris confugissent, panis daretur; pandere ergo, quasi panem dare, et quod nunquam fanum talibus clauderetur. De vita populi Rom. lib. I. Hanc deam Aelius putat esse Cererem, sed quod in asylum qui confugisset, panis daretur, esse nomen fictum a pane dando pandere, hoc est aperire.* Non dubium est, quin Pandam sive Empandam Deam intellexerit. Sed eam Scaliger a latitudine Empandam dictam putat; nam et εὐρύστερνος dicebatur. At Varro a pandendo. Eandem Aelius Cererem, Scaliger Palem. Ab utraque tamen diversam facere videtur Varro his versibus:

Te Anna et Perenna, Panda καὶ Λατώ, Pales,
Nerienes, Minerva, Fortuna ac Ceres.

Eam alii pacis Deam. Gloss. Panda εἰρήνης θεός. Cui non immerito a pandendo Panda nomen datum est. *Dac.* Locus, quem Dac. ex Varrone citat, legitur apud A. Gellium XIII, 21. et sic scribendus esse videtur:

Te Anna et Perenna, Panda, te Lato, Pales,
Neriene, te Minerva, Fortuna ac Ceres.

Emem. Vide infra *em.* *Dac.*

Elumbum. *Elumbem.* Vide *Elinguem.* *Dac.* *Evulso*; avulso. *Goth.*

Elinguem. Sic supra *elumbem, avulso lumbo. Elinguare* dixit Plautus linguam praecidere. Aulul. II, 2, (72.):

Si hercle egote non elinguandam dedero usque ab radicibus.

Dac. Hinc glossis *Elinguatio* γλωσσοτομία. *Goth.*

Elacatena. Plin. lib. XXXII, cap. ult. helacatenes piscis nomen esse ait. De melandrya vero Varro lib. IV. de Ling. Lat. (V, 12, p. 82. Sp.) Plin. lib. IX. cap. 15. Athen. lib. III. c. 20. *Ant. Aug.* Elacate et Elacatena piscis ex thunnorum genere, saliri solitus, unde Festus exponit *salsamenti genus.* Athenaeus lib. VII.: ἠλακατῆνες ἰχθῦς κητώδεις, ἐπιτήδειοι εἰς ταριχείαν. Vulgo vocantur *melandria.* Leg. *melandrya*, μηλάνδρυα Graece pulpamenta thynnorum. *Dac.*

Enubro. Glossarium: *Enibra*, ἐναντία. *Embrum* πραγμάτιος ἐπιβλαβής. Lege: *Enibrum* πράγματος ἐπιβλαβές. *Eniber picus*, ὄρνις πονηρά. *Inebra* ὄρνεον μαντευτικόν. Servius in Fragmentis: *Certa genera avium ab auguribus appellantur, quae pennis vel volatu omnia possunt facere: quae si fuerint prosperae, praepetes: si adversae, inebrae dicuntur. Scal. Enuber* autem sive *eniber, enuber* vel *ineber* ab inhibendo, ut a prohibendo *proeber.* Vide *inebrae. Dac.*

Elixa. Quae in aqua cocta sunt, a liquore, quem *lix* dicebant. Id sentit Varro lib. IV. de L. L. (V, p. 113. Sp.): *Elixum est a liquore aquae deductum. Dac.*

Endoplorato. Glossarium: *Endoplorato*, ἐπικάλεσον. *Scal. Implorare est inclamare, ad auxilium invocare.* Festus. Item *plorare flere, inclamare.* In leg. Rom.: *Si parentem puer verberet, ast olle plorassit*, id est clamaverit, ad auxilium vocaverit. Locum adi. *Dac.* Alii *edendo plorato.* Adde infra *Sub vos placo. Goth.*

Endo procinctu. Ita exple in Glossario: *Endo procinctu* ἐζωμένοι ἐν πολέμῳ. Exponit *endo* ἐνεὶς, lege: ἐν, εἰς. *Endopicus*, ἀνωθεῖς ἐνδωτέρω lege: *endo*, ἄνω, εἰς, ἐνδωτέρω. Nam τὸ *Picus* sequenti voci adiungendum: *Eniber picus*, ὄρνις πονηρά. *Scal. In procinctu* dicebantur milites, cum se ad pugnandum cinxerant. Nam veteres Romani cinctuti pugnabant. Inde Cethegi dicti *cinctuti.* Vide Horat. in arte (50.). *Dac.* Vide infra *in procinctu*, et excerpta nostra ex glossis. *Goth. Incincti;* succincti. *Idem.*

Emptivum. Emptivi milites, qui mercede conducti militabant. *Dac.*

Emancipati. Emancipatus. Eleganter veterum glossae: *Emancipatio* ἐξοικείωσις. *Emancipatus* χεράφετος. *Emancipatio* χεραφεσία. *Scal.* Filii dicuntur emancipati, qui e patris manu exeunt, ut sui fiant dominii, vel ut in adoptivi patris potestatem transeant. Utrumque autem fit emancipatione, hoc est abalienatione vel exemptione e patria potestate, ex solenni iuris Romani formula. *Dac.* Adde Ulpianum Titul. 10. et quae scripsi ad l. 9. Cod. de emancipat. liberorum. *Goth. Qui aliorum fiunt dominii.* Alii *domini* legunt pro *dominii.* Neutrum recte. Origo erroris non ab alio, quam Festo. Emancipare enim hoc postremo significatu videtur accipere pro mancipare, cum sint illa duo contraria; tametsi confunduntur interdum illa duo. Sic apud Nonium (pag. 105. Merc.): *Senectus nemini emancipata* (Cic. Cato Mai. 11, 38.) idem ac senectus nemini mancipata, idque etiam non sine aliquo respectu dicitur. Nam qui quid mancipat, alteri id mancipat; nec mancipatio ulla sine emancipatione; ut nec venditio sine emptione. *Goth.*

Eum. Ut dominûm pro dominorum, et supra *Cistophorûm, Cistophororum.* Neque tamen id contractione, ut volunt Grammatici, sed Graecae flexionis imitatione factum est. *Dac.* Neque Graeca est illa flexio, sed fuit communis omnium genitivorum in numero plurali, priusquam declinationes et genera distinguerentur. Ita in Sanscrito sermone Genitivus pluralis in *ām* exit, quae syllaba interdum proxime themati adiungitur, interdum interposita *n* littera adnectitur, ex certis legibus, quas hoc loco afferre non attinet.

Em. A poetico νίν, sive μίν dixere *im* eum, et *em*, unde *emem*, eundem, eum ipsum. *Dac.* Adde infra *Im. Goth.* Vide quae supra diximus ad glossam *Em, tum.*

Egeriae. Lege in fine: *Conceptum alvo egerere.* (Occupatum hoc iam fuit a Turnebo Adv. III, 5. teste Dukero ad Flor. I, 2, 3.) Egeria haec diversa videtur ab Egeria Numae uxore. Fuerit forsan ipsa Iuno, ab *egerendo* dicta *Egeria.* Tamen nihil tale in veterum monimentis me legisse memini. In glossis Isidori *Egeria* exponitur *noxia*, quod sane non praetereundum fuit. *Dac.* Aegeriae; alii ἠγερίῳ. *Goth. Conceptam;* conceptum. *Idem.*

Escariae. L. m. habet *qua in sacrificando* pro *quae* et post: *Escendere, egredi*, amplius quam in vulgatis. *Fulv. Urs.* Ab *esca escariae* dictae, ut a *cibo cibillae.* Varro lib. IV. (De L. L. V, 25. p. 123. Sp.): *Mensam escariam cibillam* (*cillibam*) *appellabant. Ea erat quadrata, ut etiam in castris est, a cibo cibilla* (*cilliba*) *dicta, postea rotunda facta. Dac. Anclabris.* Lege: *Anclabris ea qua.* Et ita liber antiquus Fulv.

Ursini. Ultima verba *quod est hauritur ministraturque* a Paulo esse suspicor. Neque enim *anclare* haurire significat et ministrare, sed ministrare tantum et est ab *anculare. Anclare* vero pro haurire per librariorum incogitantiam scriptum est pro *antlare*, quod est a Graeco *ἀντλεῖν*. Vide *anclabris* et *anclare* suo loco. *Dac.* Vide Nonium libro quarto (pag. 292. s. v. *Exantlare.*). *Goth.*

Escit. Vide infra in *Obescit* et in *Superescit*, *supererit. Fulv. Urs.* Vide *Nec* coniunctionem. *Ant. Aug.* In XII. tab.: *Si morbus aevitasve vitium escit.* Ita Lucret. (I, 612.). Ita etiam Virgil. (Aen. VIII, 64.):

Hic mihi magna domus celsis caput urbibus escit.

De quo abunde apud Horatium diximus. *Dac. Escit*; esit. *Goth.* Legitimum futurum priscum fuit *eso*, quod Graecorum *ἔσομαι* satis docet. Id solita mutatione in *ero* conversum, quod postea solum in usu remansit; sed Varro De L. L. VII, 3, pag. 312. e carminibus Saliaribus affert *eso*, quare de usu huius formae dubitari nequit. Unde vero *esco* venerit, hucusque nemo enucleare potuit. Et hoc rursum loco mirari licet consanguinitatem, quae Latino et Sanscrito sermonibus intercedit. Nam in Sanscrito sermone futurum secundum verbi *as*, esse, sonaret, si inveniretur, *asjami*, ex quo solita mutatione, terminatione *ami* in *o* mutata, *asjo*, *esco*. Remansit igitur in Latino sermone, quod serior Indorum lingua amisit, futurum secundum a radice *as*, *esse*, deflexum; sed apud Indos in usum venit futurum a radice *bhu*, quod sonat *bhavasjami*, quod Latine sonat *fuvesco*, *fuesco*, pro quo *fueso* dictum esse videtur, ex quo *fuero* factum, quod postea ut futurum exactum usurpari coepit.

Eapse. Ea ipsa. Plaut. Cist. I, 2. (17.):

Puerum aut puellam alicunde ut reperirem sibi
Recens natum, eapse quod sibi supponeret.

Sic *eampse*, eam ipsam. Idem Trucul. I, 2. (30.):

Quia te adducturum huc dixeras eum ipsum non eampse.

(Lege apud Plautum: *eumpse non eampse.*). *Dac.* Glossis: *Ea ipsa ἐκείνη αὐτή. Goth.*

Evelatum. Ventilabra appellat Columella lib. II. cap. 10. et Varro de L. L. lib. (V, 141.) *Ant. Aug.* An a *velo*, quod velo aliquoties ad ventilandum uterentur? an *Evelatum* per syncopem pro *eventilatum* et *velabra* pro *ventilabra?* nihil aliud video. Sed optime Salmas. in Solin. legendum docuit *evallatum*, *eventilatum*, *unde valli*, *quibus* etc. A *vannus* diminutive *vallus*, unde *evallare* pro *evannare*, foras eiicere. Frustra sunt Grammatici, qui a vallo castrorum deducunt. Inde *evallefacere.* Vide *vallescit* et *valvoli. Dac.*

Egens. Festo consentit Isidorus, cui *egens* dicitur sine gente et sine genere. Sed potius ab *egeo*, ut ab *indigeo* indigens. *Dac.*

Eiuratio. Est recusatio, cum negamus ea praestare, quae a nobis petuntur. Sic *eiuravit militiam*, id est militiam recusavit. *Eiurare forum*, *provinciam* Cicero (in Verr. III, 60, 197.). Sic *eiurare bonam copiam* dicebatur is, qui iureiurando affirmabat, se in bonis non habere, unde aes alienum solveret. Cic. Ep. ad Fam. (IX, 16.): *Tu quod mihi bonam copiam eiures, nihil est. Dac.* Glossis: *Eiurat ἐξομνύει.* Hinc etiam *Deiurium* Gell. VII, 18. *Goth.* Plauti locum quaere inter eius Fragmenta ex amissis Comoediis servata. Ceterum de formula *eiurare aliquid* cf. Parei lexicon Plautinum, ubi plura exempla excitata sunt. Adde Barnab. Brisson. p. 715.

Everriator. Ab everrendo, purgando, *everriator*, *exverrae* vel *exverriae.* Erant autem exverriae februi genus, quo purgabant familiam iusta facientes ad digitum, quem mortuo absciderant, antequam reliquum corpus combureretur. In olim excusis pro *exverrae* legitur *exvertae*, quod probat Meursius pro *exversae*, id est *exversiones*, quas fieri etiam in aedibus puerperarum idem notavit ex Augustino de civit. D. lib. VI. cap. 9. *Dac. Qui accepta iure haereditate iusta facere debet.* Huc adiiciendum ex verbo *Haerem* infra antiquos accepta haereditate *Herem Marteam* coluisse. *Goth.*

Egretus et adgretus. Verbum Graecum, quod Festus intelligit, est *ἐγείρομαι*, surgo. Sed falsum est ab eo esse *egrettus* et *adgrettus*, quae a *gradior* et praepositione *e* vel *ad.* De *nyctegresia* quidem verum, transposita litera *ρ* pro *nyctegersia. Dac.* Vide supra *Adgrettus. Goth. Surgendo*; sugrediendo. *Idem.*

Eccere. Veteres glossae: *Eccere κατὰ τῆς Δήμητρος. Scal.* Sic *Aedepol* per Pollucem, *Aecastor* per Castorem. Terent. Phorm. II, 2. (5.): *Eccere quid si reddet.* Alii volunt dici quasi *ecce rem*, ut Charisius (lib. II, pag. 198. Fabr.) et Nannius lib. II. Miscell. cap. 21. sed frustra. Vide *Mecastor. Dac.* Sic infra *Equirine* per Quirinum. Glossis: *Eccere, ἰδού. Goth.*

Eamus. Potius a Graeco ἴωμεν, ab ἴω eo, vado. *Dac.* Modus potentialis Sanscritus plerumque coniunctivo Latino praesentis respondet, quapropter Sanscritum *ijam* Latinorum est *eam*. Non absimilis est prima persona pluralis imperativi, quae quum in Sanscrito sermone vel *aiâma* vel *iâma*; apud Latinos *eamus* sonat.

Europam. Legendum: *Et navem, quae Iovis tutelam effigie Tauri habuerit.* Notum, quid sit *tutela* in navi. Vetus glossarium: *Tutela* παράσημον τοῦ πλοίου. Tutelas navium a Phoenicibus πατταίκους dici, auctor Herodotus (III, 37.), hoc est caelaturas καὶ ἐκτυπώσεις. Qui Hebraice scit, non negabit verum esse, quod dicimus. Nam nemo paullo doctior dubitat, Phoenices Hebraice locutos. *Scal.* Veteres alii in tres partes, in duas alii totum orbem dividebant. Sallust. Iug. (17.): *In divisione orbis terrae plerique in parte tertia Africam posuere, pauci tantummodo Asiam et Europam esse, sed Africam in Europa.* Varro de L. L. lib. IV. (V, 6. p. 46. Sp.): *Terra in Asiam et Europam; Asia enim iacet ad meridiem et austrum, Europa ad septentrionem et aquilonem.* Ubi notandum Varronem Africam in Asia ponere, contra quod supra Sallust. De hac postrema divisione intelligendus locus Horatii Od. III, 27. (75.): — *tua sectus orbis Nomina ducet. Sectus* i. e. divisus in duas partes. Europae autem nomen esse ab Europa, Agenoris filia, scriptores fere omnes tradunt. Vide tamen Eustath. in Dionys. Sed verum est Europae nomen Phoenicibus deberi, qui Europam dicebant *Ur-appa*, quasi terram λευκοπρόσωπον, quia Europaei Africanos candore faciei multum superant, unde et Europa ipsa Cadmi soror dicta est, quasi *alba facie* virgo. De Europae raptu variant sententiae, ut hic Festus refert, cui addere potes, si lubet, eam raptam fuisse navi, quae taurus dicebatur, ex Polluce lib. I. cap. 9.: Ἔστι δέ τινα πλοῖα Λίβυα λεγόμενα κριοὶ καὶ τράγοι, ὡς εἰκάζειν, ὅτι τοιοῦτον ἦν πλοῖον καὶ ὁ ταῦρος, ὁ τὴν Εὐρώπην ἀγαγών. Item ex Palaephato, Taurum hunc Cretensium regem fuisse, qui occupata Tyro Europam inter alias virgines rapuit. Τὸ δὲ ἀληθὲς, inquit, ἔχει ὧδε. Ἀνὴρ Κνώσιος ὀνόματι Ταῦρος ἐπολέμει τῇ Τυρίᾳ χώρᾳ· τελευταῖον δ' ἐκ Τύρου ἥρπασεν ἄλλας τε κόρας καὶ δὴ καὶ τὴν τοῦ βασιλέως θυγατέρα Εὐρώπην, ἔλεγον οὖν οἱ ἄνθρωποι, Εὐρώπην τὴν τοῦ βασιλέως Ταῦρος ἔχων ᾤχετο. τούτου δὲ γενομένου προςανεπλάσθη ὁ μῦθος. Huius Tauri regis meminit Eustath. in Dionys. Meminit et scriptor chronici Alexandrini, aitque eum occupata Tyro rapuisse Europam et tori consortem fecisse. *Dac.* *Quae Iovis tutelam effigiem tauri.* Lege cum Scaligero: *Quae Iovis tutelam effigie tauri.* Sed foedius mendum latet. Quippe legendum: *Et nave, quae* etc. Ait enim Agenoris filiam nave delatam in eam regionem, nempe Europam. Nihil certius. Lege modo. Tutela dicebatur in navi, ubi Deorum effigies caelabantur, in puppi scilicet, non in prora, ut quibusdam persuasum. Ovid. in Epist. (XVI, 112.):

Accipit et pictos puppis ad unca Deos.

Virgil. X. Aen. (171.):

Et aurato fulgebat Apolline puppis.

Tutelam et parasemon perperam confundunt viri docti, quae et loco et significatione differunt. Tutela semper in puppi; parasemon semper in prora, nempe animalium, ut plurimum; aliquando etiam rei cuiuslibet effigies, sive pictura, supra rostra posita. Unde navibus nomen apud Virgil. (Aen. X, 166.):

Massicus aerata princeps secat aequora tigri.

Navis tigris dicta, quod tigrem haberet pro parasemo. Sic apud eundem *pristis*, *chimaera*, *Centaurus*, *Scylla* naves dictae. Sic navis Bellerophontis dicta *Pegasus*, quod ei equus alatus erat insigne. Navis autem, quae Europam vexit, tutelam Iovis habuit sub effigie tauri. Unde et navis *taurus* dicta. Verum Agatharchides Gnidius in Europicis ait, non in tutela navis, sed in parasemo, in prora, taurum fuisse depictum. Inde fulciri possit sententia eruditissimi Salmasii, qui legebat in verbis Festi: *alii eam a praedonibus raptam et nave, quae Iovis tutelam effigiem tauri habuerit*, quasi Festus separet Iovis tutelam, quae in puppi, ab effigie tauri, quae parasemon erat in prora. *Dac.*

Epolonos. Apud Romanos is mos erat, ut placandae alicuius dei irae epulae, convivia in illius templo exhiberentur; quae alio nomine *lectisternia* dicebantur, quod diis epulaturis lecti sternerentur. Et iis conviviis procurandis praeerant triumviri Epuloni dicti, qui postea septemviri, tandem decemviri facti sunt. *Epolonos* autem antiqua scribendi consuetudine, qua *epolas* pro *epulas* etc. *Dac.* *Epulones.* Epulares. *Goth.* Cf. Creuzer. Antt. Rom. et quos ibi citatos reperies.

Eudiaeon. *Εὐδίαιον.* Ab eo *Eugium* dixerunt Latini. Lucillius Epodis:

Hymnis sine eugio ac distina.

Imitatio Graecorum. Vide Hesych. εὐδίαιον. *Scal.* Εὐδίαιον proprie foramen navis, per quod effluunt cum

pluviae aquae, tum quae ex sentina exhauriuntur. Unde per metaphoram sic dicitur filum illud lineum, per quod κλυσμός (sic enim legendum est, non κλιμός) emittitur. Εὐδίαιον ab εὖ et διαίνω irrigo. *Dac.*

Euboicum. Talentum Babylonicum est septuaginta minarum Euboicarum, ut Herodotus scribit lib. III. (cap. 95.) et Atticarum minarum septuaginta duarum, ut Aelianus affirmat lib. I. cap. 22. de v. h. Omne autem talentum est sexaginta minarum; minae autem singulae centenas drachmas continent, ut Africanus et Iulius Pollux scribunt. Sic fit, ut Euboicum talentum sit sexaginta minarum Euboicarum et totidem millia denariorum, ut verbo *Talentorum* Festus scribit, quod etiam Plin. ait lib. XXXV. cap. 11. et Athen. lib. IV. cap. 6. et Pollux lib. IX. Itaque si LXX. minae Euboicae aestimantur LXXII. Atticis et eadem proportio est in drachmis sive denariis, triginta quinque drachmae Euboicae aestimantur Atticis drachmis triginta sex. Talentum vero Euboicum aestimatur drachmis Atticis, sive denariis centum et septuaginta uno, supra sex millia. Mendose igitur Festus ait quattuor millibus denariorum aestimari. Quod vero ad cistophoros attinet, nihil a me certi statui potest. Non ignoro Pollucem dicere Babylonicum talentum aestimari septem millibus drachmarum Atticarum; sed mihi vero similior videtur Aeliani opinio, ut Euboicae minae ab Atticis differant. *Ant. Aug.* Falsissimus videtur hic locus, nam cistophorus non multo plus, quam denarii dimidium continet. Euboicum autem talentum talento Attico minus est tribus minis et triente. Atticum continet sexaginta minas, hoc est sex millia denariorum, ut infra in *Talentum.* Sunt igitur Euboico talento minae 56. et bes, hoc est sexcenta et sexaginta sex supra quinque denariorum millia. Ergo Cistophorûm maior, quam septem millium et quingentorum debet esse numerus, adeoque maior etiam, quam *quatuor millium denariorum*, quod ex supradictis facile cognoscitur. Euboicum talentum aureos nostros capit 556. paulo plus; Atticum 600. Cistophorus Asiaticae pecuniae genus, sic dictus, quod expressos haberet cistigeros, qui sacrorum arcana cistis inclusa gestabant. Euboicum autem talentum dictum non ab Euboea insula, sed ab Euboea Argolidis loco, ubi Phidon pondera et mensuras invenit primusque nummos argenteos et aureos cudere instituit. *Dac.*

Extrarium. *Extrarius* et *Extraneus* nullo modo differunt. Sic *proletarius* et *proletaneus* dicebant, *praesentarius* et *praesentaneus*, *vicarius* et *vicaneus* et similia. Sic extrarius et extraneus haeres, qui nullo cognationis vinculo testatori iungitur. Infra legendum: *Qui extra focum, sacra familiae iusque sit.* Extrariis opponuntur sui haeredes, qui sunt in sacris patrisfamiliae. *Dac.* Unde liberi in sacris paternis constituti leguntur passim in iure. De quo dicam ad legem ult. Cod. ad Tertullianum. *Goth.*

Exta. Quasi *exsecta*, ab exsecando, et non ab extando, ut putat Festus. Inde *extar* in glossario, olla, ubi exta coquebantur. *Dac.* Adde de extis Regalibus infra *Regalia.* *Goth.* Ab *ex* praepositione sit adiectivum *extus*, unde comparativus *exterus*, superlativus *extimus.* Verum igitur Festi etymon esse videtur, nisi quod magis ab *ex* praep. quam ab *exstando* derivari dicendum erat.

Extimum. *Extimum promontorium.* Plin. (H. N. V, 1, 1.). *Dac.* Adde notata adv. *Ad Exitam* seu *Ad Extimam.* *Goth.*

Exterraneus. Frustra est Festus, qui a *terra* et praeposit. *ex exterraneum* dictum putat. Nam est ab *extra*, pro quo prius dicebant *extera.* Ita *exterraneus*, qui postea *extraneus.* *Dac.*

Exterraneus quoque. Hic locus sic melius in quibusdam codd. conceptus est: *Exterricineus quoque dicitur, qui ante tempus natus vel potius eiectus est. Dictus autem exterricineus, quod eum mater exterrita alvo deiecit.* Ab exterrendo *exterricineus* dictus, quem exterrita mater eiecit. Graeci vocant ἔκτρωμα et ἐξάμβλωμα. Et differt ab eo, quem Graeci vocant ἠλιτόμηνον, qui ante exactos menses natus est, ut apud poetas Eurystheus. *Dac.*

Externus. Ab *exter exterus*, unde *externus.* *Dac.* *Alienae;* alienus vel alius. *Goth.* Ab *ex extus*, *exterus*, *externus*, *extimus.* Est enim in Sanscrito sermone legitima comparativi forma in *taras* desinens, superlativi in *tamas*, quorum illa cum Latinorum *terus*, Graecorum τερος, haec vero Latinorum *timus* in *extimus*, *ultimus*, *infimus*, *intimus* convenit. Atque etiam in Sanscrito sermone praepositiones sic inflectuntur. Vide supra *Exta.*

Experrectus. Pro *corrigendo se* videtur legendum *a porrigendo se.* *Ful. Urs.* Hic autem *porrigere* est pro *perregere*, unde *pergere.* Vide supra *Expergitus.* *Exporrigere* autem, unde per syncopen *expergere*, non a *porro agere*, ut infra Festus, sed a *per* et *rego* probat praeteritum *porrexi.* *Dac.* Nihil agit Dacerius. Recte Festus. Vide suo loco.

Expreta. Nihil mutandum. *Expreta* transposita litera pro *experta*, id est *experita.* *Experiri*, *ex-*

peritus, expers. Vide supra *experitus. Dac. Expreta.* Experta. *Goth.* Vocabulum *exspretus*, sive *expretus* hodie legitur in Plauti Bacch. III, 3, 42.:

It magister quasi lucerna uncto expretus linteo.

Ibi Salmasius *extertus*, pro *extersus*, legendum coniiciebat, Gronovius autem *spretus* proponebat, hac sententia: *Magister spretus*, h. e. irrisus et contemptus, *it uncto linteo*, hoc est, emplastro vel fomento fissorum curandorum gratia caput obsitus, quasi *laterna*, cui et ipsi linteum unctum praetenditur. Hactenus Gronovius. Libri Camerarii in scriptura *expretus* consentiunt, sed *expletus* exhibent Cod. Sur. Edd. Vett. Putabat Doederlinus *exspretus* ab *ex* et *sperno* dici posse, quasi *reiectus, contemtus.* Cf. Doederlin. Syn. Lat. III. Addend. pag. 323. seq. Ipse tamen subdubitare videtur, utrum haec lectio et vocabuli interpretatio sententiae poetae conveniat. Mihi non convenire videtur. Nulla enim alia esse loci sententia potest, nisi haec: Magister a puero verberatus vulneratusque uncto linteo hoc est emplastris expletus circuit, quasi lucerna uncto linteo, hoc est, filo et oleo expleta esse solet. Apertissime sententia requirit *expletus*, sed hoc verbum nihil est, nisi interpretamentum vetustissimae vocis *expretus*, quae idem significat. Est Sanscrita radix *pri*, quae et placere, satisfacere, et implere significat, a qua Latinorum verba *placere* et *plere* haud dubie descendunt. Eius participium et *prita* (nomin. *pritas, a, am*); at quid hoc est aliud, nisi Latinorum hoc *pretus*, unde seriores fecerunt *pletus*, quemadmodum ex radice *pri* fecerunt *plere?* Non igitur dubium esse videtur, *pretus* et *pletus* priscis Latinis perinde in usu fuisse, unde *expretus* pro *expletus* dixisse eosdem probabile est. Quae quum ita sint; non dubito, etiam apud Festum *Expreta* pro *expleta* esse accipienda, sed vocis potestatem aut a Festo non recte acceptam, aut a Paullo eius interpretationem non recte intellectam fuisse. Nam etiamsi *quasi experta habita* legas, nihil inde sani conficitur; apparet enim, Paullum, sive Festum, quod particula *quasi* ostendit, noluisse *expreta* sic simpliciter pro *experta* aut pro *expertia* accipi; aliter enim vix adiecisset *quasi*, et *habita.* Qua de caussa prorsus inutilis est Festi interpretatio, quippe quae ne satis quidem ostendat, quam sententiam vocabulo subesse voluerit. Ab isto antiquo *pretus* etiam vv. *interpres, interpretari* descendere, alibi dicam.

Excudere. Excudo et *procudo,* feriendo fabrico, elicio. Nam *cudere* est ferire, unde *incus*, quod illic aliquid fabri cudant, id est feriant. Quidam pro *cudendo* legunt *caedendo.* Sed nihil mutandum. *Dac.*

Explorare. Vide *endoplorato* et *plorare.* Inde *explorare*, inquirere, tentare; et *explorator*, qui inter hostes versatur et ex rumore eorum secreta cognoscit suisque renunciat. Et differt ab speculatore, qui ante exercitum speculandi gratia mittitur, hic munere belli honesto fungitur, ille saepius capitis poenas luit. Arrius Menander de re militari 1. Exploratores, qui secreta nuntiaverunt hostibus, proditores sunt et capitis poenas luunt. *Dac. Explorare* Doederlin. Synon. Lat. III, pag. 155. male a *pleco* derivat; ut fere idem sit, atque *explicare.* Verisimile est, *plorare* antiquitus petendi et flagitandi habuisse notionem, quare *implorare* fere idem quod *invocare*, *explorare* autem *elicere*, *exquirere* significasse videtur. Nam radice *fla, flag, plo, pla* omnem vehementiorem motionem et affectum, maxime petitionem indicasse Latinos, satis docent verba *flo, fleo, flagro, flagito, plaga, ploro;* et Graecorum πλέω, πλήττω, κλαίω, πλάζω eodem ducunt.

Expapillato. Vide *effafilato. Dac.* Adde Nonium (pag. 103. Merc.) in *Expapillato. Goth.*

Exbures. Exbuae dictae a *bua* infantium puerorum voce, unde *vinibuas* Lucillius *bibaces mulieres* vocat. Nisi auctoritas Festi intercederet, ego libentius *exuberes* ἀπογαλάκτους infantes interpretarer, quemadmodum contra *Sabuberes,* ὑπομαστίους, ut inveni in glossis Latinis. *Scal.* Veteres Latini *buere* et *imbuere* dicebant pro implere liquore, unde *bua* potio, quae propria puerorum vox est, qui cum volunt bibere *bu* priori syllaba contenti sunt, ut infra Festus in voce *imbutum.* Sed cur *exinteratas* interpretetur, non video, nisi significare velit mulieres, quae nimium epotae torquentur et quasi exenterantur et eviscerantur. *Dac.* Cod. Gu. II. exhibet *Exbures* et paullo post *Exburae*, in hoc postremo vocabulo cum vulgata faciens. Legendum existimo *Exbuves* et *Exbuvae.* Nimirum *vinibuas* dixisse Lucilium, refert Nonius pag. 81. Merc. Quare probabile est *exbues* et *exbuas* dixisse alios; sed interpositum esse digamma ab aliis, docet Sanscrita radix *piv*, quae in specialibus temporibus substituitur pro *pâ*, bibere. Id ipsum etiam docet lingua Francogallica hodierna, ubi formae *buvons, buvez, buvois, buveur, buvense* in usu sunt.

Exdorsua. Respicit locum Plauti Aulul. II, 9. (2.):

— — *tu Machaerio*
Congrum, muraenam exdorsua, quantum potes
Atque omnia, dum absum hinc, exossata fac sient

Verum apud Plautum mihi semper suspectum fuit *exdorsua;* neque enim dici posse putabam, quid esset in piscibus praeparandis *exdorsuare*, sive dorsum confringere, eximere. Quare legebam *exossua*, id sequentia suadebant, *quantum potes* et *exossata fac sient.* Itaque ubi illud primum in mentem venit, nec mora. Doctissimo et acutissimo ita et optimo viro Tanaquillo Fabro, nunc *μακαρίτῃ*, *μουσαγέτῃ*, tunc meo, eoque nomine, ut alia multa taceam, de me optime merito, meam suspicionem aperui; atque ille, ut erat facilis et mei amans, conatum laudare, hortari, mihique codicem suum ostendere, ubi illud idem manu sua vir doctissimus praenotarat. Adiecit etiam, ita semper de piscibus veteres locutos. Plaut. Amph. I, 1. (161. et alibi.):

Exossatum os esse oportet, quem probe percusseris,
Mirum nisi hic me quasi muraenam exossare cogitat,
Ultro istinc qui exossat homines. Perii si me aspexerit.

Et Pseudol. (I, 3, 147.):

Exossabo ego illum similiter itidem ut murenam.

Sic Terent. Adelph. III, 3. (24.):

Congrum istum maximum in aqua sinito ludere
Paulisper, ubi ego venero, exossabitur;
Prius nolo.

Haec propter Festi auctoritatem pluribus. *Dac.* Adde Nonium (pag. 17. Merc.) in *Exdorsuare. Goth.* Magnopere fallitur Dacerius. *Exossuare* non dicitur, sed *exossare.* Locus autem Plautinus verbum requirit tetrasyllabum.

Exfir. Exfit. Vide, quae olim in Coniectaneis (pag. 77.) super hoc diximus. *Scal.* A *θύω* adoleo, sacrifico, *θ* mutato in *f*, *fio*, a quo *exfio* et *suffio*, inde *suffitus*, *suffimentum*, *exfit.* Fabius Pictor apud Nonium (pag. 223. Merc.) in voce *Sal* aperte nos docet, quid sit *exfit. Exfit* inquit, est *sale sordidum, quod ustum est et in ollam rudem fritilem obiectum est. Postea id sal Virgines Vestales serra ferrea secant.* Hoc sal serra secatum in serram coniiciebant et in fusa aqua iugi muriem efficiebant. Vide *Muries. Dac.* Male apud Nonium (pag. 222.) *Tesfit* (ubi nunc editur: *muries fit ex sale*). *Goth. Suffitio* de suffitionibus dixi quaedam ad Varronem V. de L. L. (cf. notas Gothofredi ad Varr. pag. 34.). *Idem.* Cf. Gesnerus in thesauro sub v. *Exfir.* Mihi videtur syllaba *pur*, quae purgandi habet notionem, in *fir* mutata; ceterum vocabulum declinatum esse, ut *assir.*

Exlitius iudex, quem una pars eligit. Ita nova glossa legitur in Cod. Lipsiensi, cuius propter exiguam auctoritatem glossam istam non recepimus, quae ex nescio quo glossario ad marginem adscripta postea inter Paulli verba irrepsit. Scribendum: *Exlicius iudex.* De re ipsa nihil invenio.

Escendere. Excedere. Lege ut in veteri libro *escendere.* Glossae: *Escendit συμβαίνει. Dac.*

Experitus. Expers. A *periri*, quod est *conari*, *discere*, est *peritus.* Inde *experiri*, *experitus*, qui et *expertus;* vide *Expreta*, *expertia*, et *Expers.* Glossarium: *Expers ἄπειρος καὶ ἔμπειρος.* Et infra *Expertes*, ignari. Vides *experitum* esse expertem. Nam *ex* modo privativum, modo intensivum, ut *e*, *in* etc. *Dac.*

Explenunt. Ut *redinunt* pro *redeunt. Pleo* autem, unde *impleo*, *expleo*, *compleo*, *repleo*, a *πλέος*, plenus. *Dac.*

Exdutae. Legebam *exdutae*, *exutae*, sive potius *exduviae*, *exuviae.* Sed vulgata lectio retineri potest. Nam exuviae nihil aliud proprie, quam vestes exdutae, ut indutae, induviae. *Exduta* ab *exduo* Graece *ἐκδύω* et eliso *d*, *exuo*, *exuviae. Dac. Exdutae.* Exclutae. *Goth.*

Excipuum. Quod excipitur, seiungitur, separatur; *excipere* enim separare. Virgil. (Aen. IX, 270.): *Ipsum illum clypeum cristasque rubentes Excipiam sorti. Dac.* Aliud ab Excipulo, quod Glossis *ἐκδοχεῖον. Goth.*

Exciet. Cieo moveo a Graeco *κινέω; exciet*, exmovet et exmovebit, ut apud Plaut. Truc. I, 1. (59.):

Suum nomen omne ex pectore exmovit meo.

Dac. Cio et *Cieo* a Sanscrita radice *khja*, voco, descendunt.

Expatare. Pacuvius: *Expatant se omnes, publiceque se ostendunt. Expatant se* id est *expatiantur.* Hoc vocabulum retinent Vascones, qui dicunt *s'espata*, *s'estendre*, *s'escarter. Dac.* Festus vitioso codice videtur usus et *Expatare* pro *Expatrare* legisse, quod Glossis *ἐπιτελεῖν. Goth.*

Exdecimata. Edecimata. Glossarium: *Decimata, Decumatum, δόκιμον, ἐπίλεκτον.* Tamen in aliis glossis: *Edecumatus ἀδέκαστος, ἀδωροδόκητος. Scal.* Quae e multis decima sive potius quae e decimis *decima* capiuntur, id est electa. Hesychius: *Ἀδέκαστον, ἀδωροδόκητον. ὁ δεκάδας μὴ λαμβάνων. Dac.*

Expectorat. Pacuvius in Epigono:

Eloquere proprie ac pavorem hunc meum expectora.

Hoc verbum damnare videtur Quinctil. lib. VIII, cap. 3.: *At veteres*, inquit, *ne expectorat quidem timuerunt.* Modestius tamen Cicero III. de Orat. (38, 54.): *Novantur autem verba, quae ab eo, qui dicit, ipso gignuntur, ac fiunt vel coniungendis verbis, ut haec. Dac.* Vide Nonium (p. 16. Merc.) in *Expectorare. Goth.*

Experrectus. Expergitus. Inter *expergitus* et *experrectus* hoc discrimen Festus statuit, ut ille sit, qui ab aliis excitatur, hic, qui per se vigilat. Aliter tamen Diomedes lib. I. (pag. 372. ed. Putsch.): *Expergitus*, inquit, *qui satiatus somno sponte vigilat, unde et Lucilius ait: Ergo et somno pueros cum mane expigitu' clamo. Experrectus autem a quiete impeditus. Unde Sallustius: interdum somno experrectus tumultum facere. Expergefactus porro est, qui per alium somno excitatur.* Ego vero crediderim, haec tria eadem esse, neque differre *experrectus* ab *experrego*, unde per syncopem factum *expergo*. *Expergitus* ab *expergo*, *expergiscor*. *Expergefactus* ab *expergefio*. Vide infra. *Dac. Expergefactus* glossis ἐξυπνισθείς. Passive sumitur Gell. VI, 10.: *Ista re animos hominum expergebat. Goth.*

Effata. Vide *Effari. Dac.* Cf. Varro De L. L. VI, pag. 229. Sp.

Exporgere. Vide *experrectus. Dac.*

Exoletus. Glossarius: *Exoletus* ὑπέρακμος καὶ ἐξώλης. Legendum puto: *Καὶ ἔξωρος.* Idem: *Exoletus* τρίβακος. *Scal.* Vide *Adolesco*; inde *exoleti* dicuntur scorta mascula iam adulta. *Dac. Exoleo* παρακμάζω. *Exoleto* τριβακῷ. *Goth.* Vide quae diximus supra ad v. *Adolesco.* Voc. *olesco* Boppius (Gloss. Sanscr.) deducit a rad. *vridh*, quod non probabile.

Exanclare. Pro *exantlare*. Vide *Anclare. Dac.* Vide supra *Anclabris.* Adde Nonium (pag. 107. et 297. Merc.) in *Exanclare* duobus locis. *Goth.* Vidimus supra in notis ad v. *Anclare*, non proprie *exhaurire* significare hoc verbum, sed perferre, tolerare.

Examen. Σήκωμα Graeci, unde Latini *sacoma.* Vitruvius (IX, 3.). Vel *scama.* Glossarium: *Scama*, σήκωμα. Apud eundem auctorem: *Scava*, ζυγός. Lego: *Scama. Scal.* Lingula illa, quae in ansa huc atque illuc nutat, dum lancibus aequatis respondeat summo puncto. Quare optime Festus *aequamentum* dixit. *Dac.*

Exagogen. Exportationem, evectionem, a Graeco ἐξάγω educo. Plaut. Rud. II, 2. (17.):

Eamque eventuram exagogen Capuam salvam et sospitem.

Dac.

Exurgentes. Exugentes. Exugo pro *exsugo*, deperdita litera *s*. Vide *exercirent* et *exilica.* Verbo *Exugere* saepe utitur Plautus. *Dac.* Vide Nonium (pag. 479. Merc.) in *Exsugebo. Goth.* Retinendum fuit, quod Codd. Gu. II. et M. praebent: *Exurguentes*, prisca scriptura. Legitur verbum *exurgeo* apud Plautum Rud. IV, 3, 69. 70.: *Ego iam hic te, itidem quasi penicillus novus exurgeri solet, Ni hunc amittis, exurgebo, quicquid humoris tibi est.* Ubi Douza cum aliis *exugeri* et *exugebo*, quasi quis Laciniam tersoriam vel penicillum exsugere, et non potius exprimere velit. Cf. etiam Cat. de R. R. 156, 3.

Exgregiae. Vide *abgregare* et infra *eximium. Dac.*

Exodium. Mirum displicuisse hoc doctis viris, qui pro eo substituerint *Exodium.* Quam bene, ipsi viderint. Meminerant quippe, ἔξοδον a Graecis dici, non ἐξόδιον. At iidem debebant contra meminisse, πρόλογον a Graecis dici, non item προλόγιον, cum tamen Pacuvius *prologium* dixerit. Varro Hecatombe περὶ θυσιῶν: *Socrates cum in vinculis publicis esset et iam bibisset* κώνειον *in exodium vitae.* Idem ἕως ποτε περὶ ὡρῶν: *Vitae cursum ut agnoscere possem, et quae servitutis et libertatis ab origine ad exodium adductae.* Idem ταφῇ Μενίππου: *Quod coeperas modo in via narrare, ut ad exodium adducas. Scal.* Vide Nonium (pag. 27. Merc). *Dac.*

Examussim. Quod ait, amussim ferramentum esse, quo utuntur fabri in poliendo, verum est. Inde enim *amussivum* Vitruvio (I, 6.). Varro Quaestionum Plautinarum lib. II.: *Amussis est aequamen, laevamentum.* Vetus Glossarium: *Examussim* ἔρευναι. Id potius conveniret voci *Examina. Scal.* Accurate. Plaut. prolog. Menaech. (50.):

Ut hanc rem vobis examussim disputem.

Dac. Vide Nonium (pag. 9. Merc.) in *Amussim. Goth.* Cf. quae supra diximus ad v. *Emussitata.*

Exuviae. Vide *Exdutae.* Exuviae dictae, quaecunque exuuntur, imo et alia etiam, ut *exuviae Deorum* infra in voce *Tensa. Dac.* Vide Nonium (pag. 458. Merc.) in *Exuviae. Goth.*

Exercitus. Militum copia *exercitus, ús*, substant. quartae declinationis. At *exercitus, ta, tum*, adiect. negotiis districtus, impeditus, fatigatus. Plaut. Bacchid. (Hodie legitur inter Fragmm.): — *quae sodalem atque me exercitos habet.* Aliquando etiam *exercitus, huius exercitus*, pro exercitatione legitur, ut apud Plautum Rudent. II, 1. (7.):

Pro exercitu gymnastico et palaestrico hoc habemus.

Legitur et *exercitus, exerciti* pro exercitus, exercitûs. Varro de vita pop. Rom. lib. 2.: *Decius imperator pro exerciti salute se diis manibus devovit. Dac.* Vide Nonium (pag. 6. Merc.) in *Exercitum.*

Exomides. Ἐξωμίδες. Tunicae sic dictae vel quod ab humeris dependerent, sive quod humeri exererentur. Ἐξωμίδα ἐσθῆτα κωμικὴν vocat etiam Pollux lib. IV. Idem etiam innuit Hesych., sed non tantum comicam fuisse certum est. Gell. lib. VII. cap. 12.: *Romani primo quidem sine tunicis toga sola amicti fuerunt; postea substrictas et breves tunicas citra humerum desinentes habebant; quod genus Graeci dicunt exomidas.* Tria autem exomidum genera fuisse reperio. Primum fuit earum, quae sine manicis erant, cum uno tantum foramine, quo collum exserebant, quae proprie ἐξωμίδες. Alterum earum, quae duas manicas habebant, ἀμφιμάσχαλοι dictae et ingenuorum tantum propriae. Tertium earum, quae unam manicam duntaxat, et dicebantur ἑτερομάσχαλοι, et erant servorum. De his intelligendus Schol. Aristoph. cum ait ἐξωμίδας esse ἱμάτια δουλικὰ καὶ ἑτερομάσχαλα. Vide in ἀμφιμάσχαλος et ἑτερομάσχαλος. *Dac.*

Exiles. Legendum videtur *inarum* pro viarum, ut habet l. m. Vide in *Ilia. Fulv. Urs.* Quid sit *ina* in charta, diximus in libros Varronis de re rust. (III, 9, 11.) Plinius de chartarum generibus (XIII, 12.): *Deprehenditur et lentigo oculis; sed inserta mediis glutinamentis tenia fungo papyri bibula vix inis literae fundenti se* (legendum secundum Salmasium: *ina e iunco papyri bibulo, vix nisi littera fundenti se*) *tantum est fraudi.* Qui locus et perperam hodie legitur et male conceptus est a Melchiore Guillandio, qui in ea capita Plinii de papyro scripsit. At nos plura in eum dicemus, et errata hominis in omnes bonos scriptores debacchantis in medium proferemus. *Scal. Inae*, a Graeco ἶνες, hoc est subtilissimae incursantes venae, quales in chartis veterum et aliquando in nostris: ab *ina, inula*, unde *illa* vel *ila*, unde *ilia* et *exilis*, nisi malis cum Isidoro (XI, 1.) *ilia* esse a Graeco εἰλεός (ἰλεός cod. Gud. optimus), quod intestinum tenue significat, et cum Vossio *exilis* ab ἐξίτηλος, *exilis, tenuis, evanidus, obscurus*, per syncopen ἔξιλος, exilis. Apud Horat. Od. lib. I, 4, (16.):

Iam te premet nox fabulaeque Manes
Et domus exilis Plutonia.

Domus exilis interpretibus negotium facessit. Ibique omnes etsi se excruciant, tamen nihil intelligunt. Atqui poterant ipsum Horatium sui ipsius interpretem adhibere, qui ait Epist. I, 6, (45.):

Exilis domus est, ubi non et multa supersunt
Et dominum fallunt et prosunt furibus.

Exilis igitur est tenuis, *pauper. Dac.* Marcellus Empiricus cap. 31.: *Adulcera in ano facta chartae combustae seu inarum eius conferunt. Goth.* Domus exilis Plutonia dicitur propter *umbrarum* exilitatem ac tenuitatem. Cf. Interpp. ad illum Horatii locum. Ad etymon autem quod attinet, mihi *exilis* proprie dici videtur, qui *exemptis* est *ilibus*, h. e. tenuis, tenuatus.

Exilica. Ab *exilio*, quod pro *exsulio*. Et *exsilium* per *s* scribendum aiunt Grammatici, sed non attendunt, in omnibus fere verbis, quae incipiunt a praepositione *ex* et *s* litera, eam ipsam literam perire. Sic apud Festum: *Exercirent* pro *exsercirent* a *sarcio*. Vide *Pierium* lib. V. Aeneid. et lib. I. Georg. *Dac. Exilica.* Exulica. *Goth.*

Exitium. Olim *exitus.* Nunc pernicies, mors. Gloss. *Exitium*, ὄλεθρος, ὄλεθρον. *Dac.* Cf. Doederlin. Synon. Lat. II, pag. 64. et III, pag. 176.

Exercirent. A *sarcio* compositum *exsercio*, eliso *s exercio.* Unde Terent. (Heaut. I, 1, 91.):

— *qui opere rustico*
Faciundo facile victum exercirent suum.

Ita enim scribendus est locus, non ut quidam male *exsarcirent.* Et forte restituenda vox illa Ciceroni in libro de petitione consulatus (11, 45.): *Aliis te id rebus exacturum esse persuadeas.* Legendum enim: *exerturum. Dac.* Orellius e coniectura Lambini posuit *exsarturum.*

Exercitionem. Ab *exerceo* est *exercitium, exercitio, exercitus, exercitior, exercitissimus*, quibus usi veteres Iurisconsulti, ut ab *exercitatus*, exercitatior, exercitatissimus etc. Sed in vett. libb. scriptum: *Exercionem exerciti dicebant* etc., quod et verum est. Nam ut a *suspicio* dictum *suspicio, onis*, a *conspicio*,

conspicio, onis; sic ab *exerceo* ductum substantivum *exercio, onis.* *Dac.* Quidam ita legunt: *Exercitionem exerciti dicebant antiqui, exercitationem exercituis.* Nam antiqui, teste Nonio (pag. 485. Merc.) *exerciti* vel *exercituis.* Quin Turneb. III, c. 5. dispungit verbum *exerciti*, sed, ut video, alia mens est Festo; ab *exercito* exercitionem, ab *exercitato* exercitationem declinanti. *Goth.*

Exfuti. Nam *s* saepe mutatur in *t.* Exempla passim. *Dac.* *Mertat;* vide infra *Mertat.* *Goth.*

Effari. Eloqui, *effata*, elocuta. Virgil. Sic *effata.* Aliquando *effata* a recto *effatum* dicebantur augurum preces et *effari templa*, sistere templa, conceptis verbis consecrare. Graeci dicunt τεμενίζειν. *Dac.* *Effari* φάσθαι, ὥς φάτο. *Goth.* Cf. Varron. De L. L. VI, pag. 229. Sp.

Equiria. Ab equorum cursu dicta *equiria*, die XXVII. Februarii celebrari solita. Ovidius II. Fast. (859.). Erant et alia Equiria, quae die XIV. Martii peragebantur in campo Martio, vel, si is aqua teneretur, in monte Coelio. Vide *Martialis campus.* *Dac.*

Equirine. Per Quirinum, ut *Ecastor* per Castorem, *Eccere* per Cererem. Vide *Mecastor.* *Dac.* Cf. Sosip. Charisius pag. 224. Ed. Fabr.

Equus Marti. October equus. *Scal.* Vide sub. v. *October equus* infra.

Equo vehi. Vide *Edera.* *Dac.*

Exinfibulabat. Quasi extra infulas educebat. Vide *Infula.* *Dac.* Haud dubie legendum: *Exinfulabat*, quemadmodum Scal. Goth. Dac. exhibent.

Existimo. Ab *ex* et *aestimo.* Aestimo autem a Graeco ἐκτιμῶ, pretium statuo, aestimo, nisi malis esse a Graeco τιμῶ et Latino *aes.* *Dac.* Quemadmodum a Sanscritis vocibus *ucta, ucti, auctri*, Latina descendunt vocabula *auctor* et *auctumare*, autumare, sic a Sanscrita radice *isch*, desiderare, et ab *istas* carus, dilectus, deducitur *aestumare*, h. e. carum habere, pro caro et dilecto putare. Nam syllaba *aest* pro *ist* legitime ponitur per vriddhim, ut pro *u* ponitur *au* in v. *auctor.*

Exrogare. Vide *Derogare.* *Dac.*

Eximium. Quod eximitur. Donat. ad Hecyr. I, 1.: *Eximia pecora dicuntur, quae a grege excepta sunt ad usus dominorum suorum, ut uberius pascantur. Sed proprie eximii sunt porci maiores, qui ad sacrificandum excepti liberius pascuntur. Etenim boves, qui ad hoc lecti sunt, egregii dicuntur et oves lectae.* Virgil. (Aen. IV, 57.): *Mactant lectas de more bidentes. Ita et porci eximii.* Verum non de porcis tantum, sed de quibuslibet hostiis *eximium* dici ex Veratio docet Macrob. lib. III. Sat. cap. 5.: *Veratius*, inquit, *in pontificiis quaestionibus docet eximias dictas esse hostias, quae ad sacrificium destinatae eximuntur a grege, vel quod eximia specie, quasi numinibus offerenda eligantur.* *Dac.* Cf. Voss. Etymol. s. v. *Eximius.*

Exemplum. Quod animo imitandum proponitur. Terent. Adelph. III, 3, (62.):

— — — *Denique*
Inspicere tanquam in speculum in vitas omnium
Iubeo atque ex aliis sumere exemplum sibi.

Exemplar vero, quod oculis, ut picturae, tabulae pictoribus. Horat. Epist. I, 2, (17.):

Rursus quid virtus et quid sapientia possit
Utile proposuit nobis exemplar Ulyssem.

Sed confunduntur, ut plurimum, haec duo. Ut cum dicitur exemplum et exemplar eloquentiae pro imagine et praescriptione ad imitandum, et exemplar, vel exemplum literarum, chirographi, testamenti, pro forma et descripto, quod vulgo *copia* vocatur. *Dac.* *Istud;* et hoc. *Goth.*

Exhaustant. Nihil muto. Ab *exhaurio, exhausi, exhaustum, exhaustare*, efferre, educere. *Dac.*

Exin. Cicer. in Orat. (45.): *Dein etiam saepe et exin pro deinde et exinde dicimus.* *Dac.*

Exesto. Quod ait *in quibusdam sacris*, recte docet, non in omnibus sacris id observatum, sed in illis tantum, quae *Resolutoria* dicebantur, ad quae nisi solutis nodis accedi fas non erat. Servianae schedae Danielis nostri in illud: *Unum exuta pedem vinclis, in veste recincta;* (Virg. Aen. IV, 518.): *Solent enim*, inquit, *et resolutoria sacrificia ab auspicibus fieri, et ad Iunonis Lucinae sacra non licet accedere, nisi solutis nodis.* *Scal.* Hinc capiendus hic locus Ovidii VII. Metam. (183.):

Egreditur tectis vestes induta recinctas
Nuda pedem, nudos humeris infusa capillos.

Et alter Tibulli lib. I. (5, 15.):

Ipse ego velatus filo tunicisque solutis.

De hostibus, hoc est peregrinis, quos sacris interesse nefas, Servius VIII. Aen.: *Extraneos ad sacra non licebat adhibere.* *Dac.* Sic apud Lucianum in Pseudomante (cap. 38.): ἔξω χριστιανοὺς, ἔξω ἐπικουρείους. *Goth.*

Epulares. Varro: *Dum Epulares nocte epularentur.* *Dac.* Vide *Epolonos.* *Goth.* Varronis locus ne a Gesnero quidem repertus. Cf. Gesn. thes. sub v. *Epularis.*

Epistylium. Ab ἐπὶ et στήλη columna, quod supra columnam ponitur, vulgo *Architrave.* *Dac.* Vide interpp. ad Horat. Carmm. II, 18, 3. et qui ibi citati reperiuntur.

Epeus. Faber, qui equum ligneum aedificavit, quo Troia capta. Virgil. Aeneid. II. (264.): *Et ipse doli fabricator Epeus.* *Dac.* *Dureum* est δούρειον.

Epicrocum. Glossarium: *Epicrocum* ἐσθῆτος εἶδος ἢ σχοίνιον ἀρμένον κατώτερον. Vide Varronem lib. VI. (VII, pag. 338. Sp.). *Scal.* Genus vestis a Graeco ἐπὶ et κρόκος, quod croco tincta sit. Naevius apud Varronem:

Diabaihra in pedibus habebat et erat amictus epicroco.

Dac.

Epulam. Non mirum, cum adiective sumatur. Intelligitur enim dapem et epulae dapes. Sic *epulae oves* Varroni (R. R. II, 1.). *Scal.* Sicut *deliciam* singulari numero. Unde in lapide antiquo: *pro salute Veneriae filiae dolcissimae, deliciae suae.* *Dac.* Vide Nonium (pag. 204. Merc.). *Goth.*

Epilimma. Lege, ut erat in margine: *Epalimma.* Graece ἐπάλειμμα ab ἐπαλείφω unguo. *Dac.*

Erctum citumque. Tolle copulam *Que.* Erctum citum est haereditas divisa. Glossae: *Herctus citus*, διαίρεσις τῶν ὑπαρχόντων. Donatus apud Servium (ad Aen. VIII, 642.): *Erctum non citum, hoc est patrimonium non divisum. Erctum ciendum*; hereditas dividunda. Glossarium: *Ciendae*, διαιρουμένης. Idem: *Erciscundae* διαιρέσεως, fortasse διαιρετέας. *Scal.* *Erctum* ab ercendo, hoc est coercendo, ab *erco*, ercis, unde *ercisco*, coerceo, certis regulis rego, partior. *Citum* a *cio* divido, ita ut *erctum citum* sit coercitum divisum. Nam primum coercebatur patrimonium, postea dividebatur. Erit igitur *erctum* pro *herctum*, quod pro *horctum*, id est *bonum*, teste Festo. Quare *horctum herctum* vel *erctum citum* est *haereditas divisa*, quod inter cohaeredes fit, qui proprie consortes dicuntur. Vide *sors.* *Dac.* *Consortes.* Vide supra *Disertiones.* *Goth.* *Legum.* Regum. *Idem.* Veram huius formulae mentem atque originationem aperuit Ernest. in Clave Cic. s. v. *Herciscere*, cuius verba apposuimus. Est a Graeco ἕρκος, aut Latino *erceo*, pro *arceo*, a quo dividendi vis duci non potest. Veteres, quorum divitiae in pecoribus erant, ut notum est, aulam habebant ante aedes, h. e. spacium septo circumdatum, quod septum ἕρκος appellabant. — Hinc non mirum, si *herctum*, quod est proprie locus clausus, (unde Graecis ἑρκτὸς, item εἱρκτός, carcer,) pro patrimonio — et pro hereditate dictum est. Quum ad divisionem provocarent haeredes, herctum ciendum erat, h. e. movendum loco suo, non, ut Salmasio, Vossio, Burmanno placet, dividendum. Vide *Ciere.* Hinc *herctum ciere* pro *dividere* dictum. Similiter movere est pro accipere: *a* Coecilio numum movere non possum. Vid. in *Movere.* Ut numus accipi non potest, nisi moveatur, sic herctum non potest dividi, nisi moveatur, seu cieatur. Hactenus Ernestius. Nec tamen illud verum est, quod idem Ern. secundum vett. Iureconsultos asseverat, *familiam herciscere* esse contracte dictum pro eo quod fuit *familiam, herctum Ciscere* i. e. ciere. Est enim *familiam herciscere* nihil aliud, nisi εἴργειν τὴν οὐσίαν, h. e. septo continere rem familiarem ad dividendum.

Ederam. Vide *Hedera.* De iis, quae Diali erant prohibita vel concessa, vide *Equo vehi* et *Fabam* et *Funebres* et *Iurare* et Gell. lib. X. cap. 15. Plutarch. in Problem. Sed quid haec ad verborum significationem, qua de re agitur? *Ant. Aug.* Verum est, quod ait Festus, nempe quod ea vinciat, quibus adhaeret. Neque enim nodum ullum habebat vel in apice, vel in cinctu, vel alia quavis parte. Annulum etiam solidum ei gestare non licebat, hoc est, qui non pervius esset et cassus. *Dac.* *Diali.* Glossis: ὁ τοῦ Διὸς ἱερεύς. *Goth.*

Edeatrae. *Edeatre.* Scribe per diphthongum, *edeatrae*, ἐδεάτραι. *Scal.* Sed legendum: *Edeatroe*, hoc est *edeatroi*, ut supra *demoe*, *demoi.* Ἐδέατρος, προγεύστης βασιλεῖος, ἐπιμελητὴς δείπνου. Hesych.: ἀπὸ τῶν ἐδεσμάτων ab eduliis. *Dac.* Alii *edesmatrae.* *Goth.*

Ervum. In l. m. est *Erviliam*, ἐρέβινθος pro *Ervilia* ὀρόβινθον. *Ful. Urs.* A Graeco ὄροβος et ὀρόβιον. Sunt autem *ervum* et *ervilia* leguminum genus, queis armenta pinguescunt. *Dac.* Adde Nonium (pag. 204. Merc.) in *Ervum.*

Ergo. L. m. habet Οὐκοῦν pro οὖν. *Fulv. Urs.* Servius ad illud Aen. VI. (v. 670.) *illius ergo. Illius ergo*, inquit, *propter illum vel causa illius. Ergo autem coniunctio fuit, sed per accentus mutationem*

in adverbium transit et est sola particula, quae habet in fine circumflexum. Multi male putant nomen esse indeclinabile et dicunt positam esse pro causa (causa autem nomen est, quod ponitur pro ratione), qui casus declinatione caret. *Dac.* Adde Nonium (pag. 107. Merc.) in *Ergo.* *Goth.*

Eritudo. *Erus* scribebant veteres, a quo *Eritudo*, ab antiquo Graeco ἔρος, unde εἴρερος. *Scal.* Εἴρερον usus est Homer. Od. ϑ, 529. Sic *erus* servus, a quo *eritudo* servitudo. Gloss. *Eritudo*, δεσποτεία. Ἔρος Aeol. ἐρέος, ervos et addito sibilo *servos*, *servus.* *Dac.* Insolens plus satis verbum servitudinis facit, ut in eius vicem legam: *severitudo;* ut apud Nonium (pag. 173. Merc.); et eo amplius: *Everitudo* pro *Eritudo.* *Goth.* Quomodo *Eritudo* servitutem significare possit, quum ab *ero*, *hero* descendat, quod respondet Germanorum *herr*, Batavorum *heer*, nemo facile dicat. *Servum* qui a v. *erus* dictum putant, vehementer errant. Est enim *servus* nihil nisi captivus, h. e. servatus in bello, non occisus, sed captivus factus. Est autem *servus* eadem ratione se habens ad *salvus*, ut *servare* ad salvare, ex quo descendit Germanorum *Scalk*, *Sclav*, quod servum denotat. Qua de caussa *Eritudo* non aliter videtur servitutem significare posse, nisi sic, quemadmodum dicitur *in dominatu esse*, *in dicione esse*, *in possessione esse*, hoc est, ab aliquo dominari, ab aliquo possideri.

Erugere. *Erugo* ab ἐρεύγομαι, unde frequentativum *ructo.* Ab *erugo* compositum *exerugo*, quo usus Ennius:

Contemsit fontes, quibus exerugit aquai vis.

Exerugit metaphorice cum sonitu erumpit. *Dac. Factum.* Alii *ructum*, alii *eructum.* Vide Gell. X, 7. *Goth.*

Erebum. Virgil. lib. VI. Aeneid. (v. 404. et v. 671.) utrumque. Sed non flumen esse ait Erebum, sed tranasse amnes illius loci, qui Erebus dicitur. *Ant. Aug.* Quisquis poeta dixit Erebo creatam noctem, interpretari voluit, quod toties Graeci poetae dicunt νὺξ ἐρεβεννή. Ἔρεβος est nomen Hebraeum aut Syrum. *Ereb* enim in iis linguis est ἑσπέρα. Ab eo Arabes, quasi dicas ἑσπερίους, qui et ab eadem re dicuntur ἐρεμβοί. Eadem est origo. *Scal.* Hic certe turpiter sive Festus sive Paulus lapsus est. Erebus enim duobus hisce Virgilii locis (Aen. VI, 404. 671.) pro toto inferorum loco ponitur. *Dac.* *Erebo natam noctem.* Hesiodus tamen (Theog. 125.) noctem Erebi sororem facit et ex Chao una cum Erebo genitam:

Ἐκ χάεος δ' ἔρεβός τε μέλαινά τε νὺξ ἐγένοντο.

Dac. Vide Tull. III. de N. D. (17.). Ab ἐρέφω, *tego*, descendere ἔρεβος, ἐρεμνός, ἐρεβεννός, nunc inter omnes constat.

Effafilatum. Vox nihili. Legendum *exfilatum;* poterat et *exaffilatum.* *Scal.* Voss. *effafilatum* pro *exafilato*, ut *effari* dicitur pro *exfari.* Festus autem respicit locum Plauti Mil. Gl. IV, 4, (44.): *Id erit connexum in humero laevo exaffilato brachio.* Exafilato brachio id est extra fila, i. e. vestem educto. Quidam legunt *expapillato.* Inter quos etiam Festus, qui supra *expapillato* exponit *exerto.* Vide Nonium (pag. 103. Merc.); id quod et probavit Salmasius, sed certum est legi debere: *effafilato* sive *exafilato*, ut probat etiam Voss. Neque enim exerto brachio nudantur papillae, nec, si id fiat, propterea brachium recte expapillatum dici possit. Neque displicet doctiss. Meursii coniectura legentis *exfipulato* pro exfibulato vel effifulato. Nam *fifula* et *fifulare* veteres pro *fibula* et *fibulare* dicebant, ut *sifilum* et *sifilare* pro *sibilum sibilare.* *Dac.* Testimonio hic locus esse potest, quantopere corrupti vetustissimorum scriptorum Codices iam antiquissimo tempore fuerint, aut, nisi corrupti, quam male lecti atque intellecti. Vix enim dubium esse potest, scripsisse Plautum loco illo Militis *expapillato.* Quod quum scriptum esset ECPAPILATO; fuisse credibile est librarios, qui inusitatam vocem nescientes primum ECFAFILATO, deinde, qui *effafilato* efficerent, de sententia incuriosi; quod deinde Grammatici in libros suos receperunt, et pro captu suo exposuerunt.

AD LIBRUM VI.

Fornacalia. Ovid. Fast. lib. II, (525.):

Facta Dea est Fornax, laeti fornace coloni
Orant, ut fruges temperet illa suas.
Curio legitimis nunc fornacalia verbis
Maximus indicit nec stata sacra facit.

Dac. Vide infra *Popularia sacra.* *Goth.*

Formiae. Campaniae urbs, quasi *hormiae* inquit Festus. Eum igitur latuit prius dictam *Hormiae*, Strab. lib. V. (233.): Ἑξῆς δὲ Φορμίαι Λακωνικὸν κτίσμα· Ὁρμίαι λεγόμενον πρότερον, διὰ τὴν εὔορμον. Plin.

(III, 5, 9.): *Oppidum Formiae, Hormiae dictum, ut existimavere, antiqua Laestrygonum sedes.* Nescio unde Servius (ad Aen. VII, 695.) ἀπὸ τῆς ὁρμῆς dictum tradidit. *Formiae*, inquit, *quae ante Hormiae ἀπὸ τῆς ὁρμῆς*, id est ab impetu, dictae. *Dac.*

Forma. Lege: *ut cum exta, quae dantur, Formida appellantur. Scal. Formum* antiqui dixere calidum, quod est a Graeco θερμός. Unde deformus apud Catonem valde calidus. Inde *forma* pro facie et pulcritudine et *formosus.* Quidam non *formum*, sed *forvum* dicunt a *fervendo* scilicet. Servius: *Nam forbum est calidum, unde et formosos dicimus, quibus color sanguinis ex rubore pulchritudinem creat.* Sed melius *formum.* Donat. in Phorm. Act. II. Sc. 2. (I, 2, 57.): *Veteres ignem et calorem quendam, quasi fervorem, dixerunt formam et ideo fornaces forcipes, formam et formosos, ex quibus ignis amoris exoritur.* Melius tamen *forma* vel ab ὅραμα, vel a μορφή transpositis literis. De *forma* pro *pulte* nemo quod sciam praeter Festum meminit. *Dac. Calidam.* Calidum. *Deforma.* Formida. *Hieme formido.* Hieme calido, formido. *Goth. Formum* esse Germanorum *warm*, non est quod dicam. Cf. Non. pag. 531. s. v. *Fornum.*

Fordicidiis. Varro lib. V. (VI, pag. 198.) non a foetu, sed quia fert in ventre *fordam* dici existimat. Ovid. lib. IV.: *Forda ferens bos est, fecundaque dicta ferendo: Hinc etiam fetus nomen habere putant.* Festus hordam etiam dici et hordicidia ostendit littera H. *Ant. Aug.* Glossarium: *Fordas*, ἐγκυμονούσας. *Forda*, θυσία ἐγκύμονος βοός. *Scal.* Varro lib. IV. de L. L. (VI, pag. 198.): *Fordicidia a fordis bubus; bos forda, quae fert in ventre. A fordis caedendis fordicidia dicta, quod eo die publice immolantur boves praegnantes in curiis complures.* Vide *Horda. Dac. Ford.* Quae et Hordicalia; Cato II. de re rustic. 5.; celebrata VII. kalend. Maii. Glossis θυσίαι ἐγκύμονος βοός. Vide infra *Horda;* Varronem lib. V. *Goth. Boves fordae;* ἐγκυμονοῦσαι. *Idem. Hordus* et *Fordus.* Utrumque vocabulum descendere a Sanscrita radice *bhri*, h. e. a Latinorum *ferre*, multa sunt testimonia. Sic Latinorum *cor*, *cord-is*, est Sanscritum *hrid*, quod descendit a *hri*, capio, carpo, percipio, Latinorum *vorto*, *verto*, descendit a Sanscrito *vrit. Bh* Indorum, et Latinorum *F*, quod idem saepe in Sanscrito sermone transit in *H*, frequentius tamen apud Latinos. Cf. *Hormiae, Formiae; Horctus, Forctis; Hedus, Fedus* et alia. Simillimo modo Sanscritum *bhumi* est Latinorum *humus*, unde *bhuvanas* (a breviori forma *bhu*), humanus, *bhaumas*, homo.

Foedus. Virgil. lib. VIII. Aen. (v. 641.) *Fetiales* autem dici apparet in veteribus monumentis et a Graecis Dionysio et Plutarcho ita appellantur a feta fortasse caesa. Vide Porci. *Ant. Aug.* Vide in *Fedum.* Et fortasse hic *Fostia* pro *hostia* scribendum. Velius Longus de Orthographia (pag. 2230. Putsch.): *Siquidem ut testis est Varro, a Sabinis Fasena dicitur, et sicut S familiariter in R transit, ita F in vicinam transpirationem mutatur; similiter ergo et hoedos dicimus cum aspiratione, quoniam foedi dicebatur apud antiquos, item hircos, quoniam eosdem aeque fircos vocabant. Fulv. Urs.* Vel a *ferire*, vel a *forda*, vel a *foede*, vel a *fide*, vel ab *Haedus.* Sed est a *fidus;* nam et *fidus* pro *foedus* dixit Ennius. *Dac. Hostia.* Fostia, ut in v. *Fedum. Foeda; feda, feta. Goth.*

Forcipes. Velius Longus (pag. 2232. Putsch.): *Forcipes dicimus ab eo, quod formum capiunt, i. e. calidum. Fulv. Urs. Formicapes, forcipes*, si Festo credimus: Sed melius a *ferro* quasi *ferricapes. Dac. Forma id est calida.* Idem Velius Longus libro de Orthographia. *Goth.*

Forbeam. Servius: *fibrae, herbae. Nigid. Commento Grammaticali:* φορβή, *sed antea Fibra dicta est, ut nunc etiam rustici dicunt.* Haec Servius, qui adhuc est in conditoriis eruditi amici nostri P. Danielis. Ex quibus suspicor alterutrum scriptorem ex altero emendandum. *Scal.* A Graeco φορβειά pro φορβή, quod apud Suidam legitur: φορβή, φέρβω, *pasco. Dac.* Alii Fibram. φορβή; antea Fibra. *Goth.*

Foedum. Fedum. Varro lib. IV. de L. L. (V, p. 99. Sp): *Hircus quod Sabini fircus: et quod illic fedus in Latio rure hedus, quod in urbe ut in multis, a addito, haedus* (Editur a Sp. *ircus*, *edus*, *aedus*, sine aspiratione.). Ab antiquis Graecis deductum puto, qui pro aspirata ponebant F. Latini etiam vice versa pro f utebantur aspirata h. Sic *horctis* dicebant pro *forctis*, quod et Hispanis familiare. *Dac.* Adde Nonium in Foedum. *Fostim;* fostem. *Fostiam pro hostia.* Ita legendum in v. *Foedus;* quin et ita scribendum Velius Longus de Orthographia refert. *Goth.*

Furvum. Furvus est color qui ex adustione comparatur. A *ferveo* quasi *fervus.* Vel ut Vossius a φώζω, torreo. Nam et olim dicebant *fusuus. Dac. Hinc dicta furnus, furiae.* Furnus quidem a *furvo* recte duci possit, sed in reliquis Festus ineptus est. *Furia* enim a *furere; fuligo* a *fumo*, quasi *fumiligo;* funus a funalibus sive potius a φόνος. *Fumus* ab Aeolico φύμος pro θυμός; πνοή, ἀήρ. *Dac.* §. 2. Instit. de obligat. ex delicto l. 1. §. 2. ff. de furtis. *Goth.*

Fodare. Forte an apud Ennium legerat:

Illyrici restant Sicis Sibinisque fodantes.

Ubi vulgo *fodentes*, quod non placet, quia hic littera *e* vocem reddit nimis exilem et exanguem. Aurem tuam interroga et lege. Vide *Sibinae*. *Dac.*

Forctes. Fortis. Restitue in veteri editione Forctis. In XII. Tabulis: *SANATIBUS. IDEM. QUOD. FORCTIBUS. IOUS. ESTO.* i. e. bonis et qui non defecerant a populo Ro. *Scal.* Vide *Horctum*. *Dac.* Forectes, forects, forctes; alii forcties; alii forctis, ut infra in *Horctum* et in *Sanates*. *Goth.* Hoc merum est Sanscritum adiectivum *urk*, quod descendit a radice *urdsch*, unde qui Sanscrite norunt, intelligunt *k* sive *c* in hac voce ad ipsam vocabuli stirpem pertinere. Nam *tsch* et *dsch* linguae Sanscritae elementa ex certis quibusdam euphoniae legibus in *k* et aliquoties in *g* transeunt. Ex quo efficitur, antiquissimam illius vocabuli apud Latinos formam fuisse *horctus* sive *horctis*, unde postea ortum *forctis*, et consuetudine diutina facilitatem pronuntiandi praeferente, *fortis*, quod in usu remansit.

Forum. In fine pro *forecula* m. l. habet *forula*. *Fulv. Urs.* *Forum agere.* Lucas in Actis (XIX, 38.): *αἱ ἀγόραιοι ἄγονται.* Et Servius in illud: *Indicitque forum* (ad Aeneid. V, 758.). *Scal.* Varro lib. IV. de L. L. (V, pag. 147. Sp.): *Quo conferrent suas controversias, et quae vendere vellent, et quo quaeque ferrent forum appellarunt.* *Dac.* *In quo iudicia fieri, cum populo agi* etc. Graece *δικαστήριον*. Vide *cum populo agere*. *Idem.* *Cum is, qui provinciae praeest, forum agere.* Cic. Ep. ad Fam. III, 4.: *Malevoli homines, qui te forum Tarsi agere, statuere multa, decernere, iudicare dicerent, cum posses iam suspicari, tibi esse successum.* *Conventum* et *conventus agere* pro eodem dicitur. Cic. Verr. 27. 27. (II, 5, 11.): *Scitote esse oppidum in Sicilia nullum ex iis oppidis, in quibus praetores consistere et conventum agere solent.* Caes. lib. IV. B. G. (VI, 44.): *Frumento exercitui proviso in Italiam ad conventus agendos profectus est.* Galli dicunt *tenir les assises, les estats.* *Idem.* *Cum id forum antiqui app. q. n. v.* Cic. lib. II. de Legg. sect. 24.: *Quod autem forum, id est vestibulum sepulcri bustumve usucapi vetat, tutetur ius sepulchrorum.* Loquitur Cicero de lege XII. tab.: *Forum bustumve usucapi nefas esto. Fori bustive aeterna auctoritas esto.* *Idem.* *Locus in navi.* Forus non tantum pro loco in navi, sed etiam pro negotiationis loco masculine dixerunt, ut Lucilius. Vide Nonium (pag. 206. Merc.). Charis. lib. I. (pag. 69. Fabr.): *Forum neutro genere dicimus locum rebus agendis destinatum, aut quum commercium significamus. Masculine autem tabulata navium et semper pluraliter, quamvis Gellius fora navium neutraliter dixerit. Et Lucilius negotiorum forum masculine extulerit lib. III. Forus olim ornatus lucernis.* Imo falsi sunt etiam et Festus et Charisius, cum affirmant *fori* de tabulatis navium pluraliter dici. Nam et singulariter Ennius extulit:

Multa foro ponens ageaque longa repletur.

Et Sallustius (apud Non. c. III, 96.): *illum nautis forum.* Videlicet *forus* est tabula. Unde *forum aleatorium* vocat Sueton. (Aug. 71.) tabulam sive alveum lusorium. Et Gellius de Arione lib. XVII. cap. 19.: *Stansque in summae puppis foro.* *Foro* id est tabula. *Idem.* *Fori significant Circensia spectacula.* Hoc est loca erecta in Circo, unde ludos spectarunt. Liv. lib. I. sect. 36.: *Tum primum Circo, qui nunc maximus dicitur, designatus locus est. Loca divisa patribus equitibusque, ubi spectacula sibi quisque facerent, fori appellati. Spectavere furcis duodenos ab terra spectacula alta sustinentibus pedes.* Inde per diminutionem dicti foruli, id est armariola sive capsulae, ubi reponuntur libri. Sueton. August. c. 31. *Idem.* *Inde et forare et foras*, unde *forare*. Foras autem a *θύραζε*. Forsan etiam foris melius a *θύρα*. Quod Scaligero et Caninio placuit. *Idem.*

Fons. Varro lib. IV. de L. L. (V, p. 128. Sp.): *Fons, unde funditur e terra aqua viva.* *Dac.* Ideo veteribus dicebatur *funs*, non *fons*. *Goth.* *Fons* a Sanscrita radice *und*, fluere, descendit, quemadmodum *Forctis*, fortis, ab *urk*. Ab illa autem radice *und*, primum derivatur *unda*; tum quia secundum euphoniae leges certis quibusdam conditionibus ex *und* efficitur *ud*, ab hoc *udus* et *uvidus* efformatum; deinde *fundere* verbum procusum, unde antiqua vox *funs*, funtis, consueta mediae litterae in tenuem mutatione, quemadmodum ex *dul* factum tulo, tollo, ex *bahu* *πῆχυς* et multa id genus alia. Ex his intelligitur, quam male Doederlinus Syn. Lat. II, pag. 155. Latinorum *fons* et Graecorum *πίνω* composuerit.

Fomites. Omnis materia arida et ad ignescendum apta *fomes* dicitur a *fovendo*, quod eo ignis foveatur. Notum est illud II. Aen. (Virg. Aen. I, 175.):

Suscepitque ignem foliis, atque arida vircum
Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam.

Dac. *Pari modo assulae, quae sunt securibus excussae.* Inde Glossarium Graeco-Lat.: *πελέκημα*, *fomis, fomes*, *πελεκήτης* dolator, *πελεκῶ*, dolo, fomeo. Supra, cum addit Festus: *At Opilius adustas iam vites vo-*

cari existimat fomites nugae sunt de vitibus. Scribendum, ut in vetustissimo libro legitur: *At Opilius adustas iam fomites vocari existimat. Fomites alii vocari putant scintillas, quae ex ferro candenti malleis excutiuntur.* Dixerat fomites assulas esse ex arboribus, dum caeduntur, excussas. Opilius non assulas, quae ex arboribus excuterantur inter caedendum, sed iam adustas existimabat vocari fomites. Servius ex libro commentariorum Clodii quarto: *Fomites assulae ambustae, ligna excavata, a fungis nomine excepto.* Hoc dicit, quia *fungi* pro fomitibus in usu erant, et escas vocabant, unde apud recentiores Graeciae medicos ἴσκαι, hoc est *escae* proprie appellantur fungi arboribus innascentes, quod fomitum usum praeberent. Salmas. in Solin. *Dac.* Adde supra *Defomitatum. Goth.*

Fontinalia. Et *fontanalia.* Varro lib. V. (VI, pag. 204. Sp.): *Fontinalia a fonte, quod is dies feriae eius, ab eo autem tum et in fontes coronas iaciunt et puteos coronant.* Erant die Octobris decima tertia. Porta Capena dicta fontinalis, quod iuxta eam fontis delubrum fuerit. *Dac.*

Folium. Verum est, esse a φύλλον, sed posterius *l* mutatur in *i*, contra quod Festus putavit; sic ab ἄλλος *alius. Dac.*

Focus. Ovid. VI. Fast. (301.):

At focus a flammis, et quod fovet omnia, dictus.

Sed melius viri docti, qui *foves* dicunt a *focus*, unde *foculus*, *foculare*, *focillare. Focus* autem a φώγω, seu φωγνύω vel φώγνυμι, *uro. Dac.* Hinc glossis Fomentario πυρίασις. Adde Nonium (pag. 481. Merc.) in *Focillatur* et *Focula* (pag. 9. Merc.). *Goth.*

Folliculare. Folliculum vocat, quod Graeci ἄσκωμα. *Scal.* A folliculo, id est pelle remos muniente, qua parte scalmo incumbunt. Hesych.: ἄσκωμα, δερμάτιον, ὃ ἐν ταῖς τριήρεσιν ἔχουσιν. Hesychii verba illustrat interpres Aristophanis in *Βατραχ.*: ἄσκωμα δὲ δερμάτιόν τι, ᾧ ἐν ταῖς τριήρεσι χρῶνται, καθ' ὃ ἡ κώπη πάλλεται. Inde follicularis vita eorum, qui ad remossunt delegati. Aliter tamen follicularem vitam interpretatus est Meursius nempe caducam ad instar folii: nam follum, i. e. folium, unde folliculum extrema pars remi in folii similitudinem desinens, quae Graecis πτερόν, quod alae vicem navi praestet. *Dac.* Dicitur etiam *follimen. Goth. Lecta;* tecta. *Idem. A quo vita follicularis;* a quo vita folliculum, vel follicula res; ita lego. Nam folliculum Nonio (pag. 110. Merc.) pro corpore sumitur. *Idem.*

Ferentarii. Varro lib. VI. de L. L.: *Ferentarii equites hi dicti, qui ea modo habebant arma, quae ferrentur, ut iaculum* (pag. 341. Sp.). Vide *adscriptivi. Dac.*

Firctum. Ferctum. Vid. Cato de re rust. (13.). *Ant. Aug.* Pro *fertum.* A *fero fertum* pro *latum*, et fertum est diis oblatum. Inde *fertor* et *infertor.* Gloss. *Fertores, ferto libantes; infertor* παραθέτης, id est structor. De strue et ferto vide *Strufettarii. Dac.* Unde ferctores Isidori fercta ferentes. *Goth. Strue.* Vide *Strues. Idem. Struferctarii* strufertarii. *Idem.*

Feralia. Priorem Festi etymologiam probat Varro de L. L. lib. V. (VI, pag. 195. Sp.): *Feralia ab inferis et ferendo, quod ferunt tum epulas ad sepulcrum, quibus ius ibi parentare.* Sed certum est, *feralis* et *feralia* esse a *fera*, nam *feram* dicebant mortem. Et ferale est, quod ad mortuos pertinet, unde Gloss. interpretantur νεκρικόν. Feralia fiebant die XXI. Februarii. Ovidius a veteribus calendariis recedit, qui ea fuisse dicit die XVII. Illum vide lib. II. Fast. (569.). Feralia Graeci dicebant μιαρὰς ἡμέρας. Hesych. μιαραὶ ἡμέραι τοῦ ἀνθεστηριῶνος μηνὸς, ἐν αἷς τὰς ψυχὰς κατοιχομένων ἀνιέναι ἐδόκουν. *Dac.*

Februarius. Ait diem Lupercalia a veteribus februatum vocari solitum. Varro (De L. L. VI, pag. 195. Sp.): *Lupercalia dicta, quod in Lupercali Luperci sacra faciant. Rex, cum ferias menstruas Nonis februariis edicit, hunc diem februatum appellat. Scal.* Varro de L. L. lib. V. (VI, pag. 195. Sp.): *Februum Sabini purgamentum, et id in sacris nostris verbum; nam et Lupercalia, februatio, ut in antiquitatum libris demonstravi.* Et paulo post (VI, pag. 214. Sp.): *Prior a principe Iano Ianuarius appellatus; posterior, ut iidem dicunt scriptores, ab Diis inferis Februarius appellatus, quod tum his parentetur. Ego magis arbitror Februarium a die februato, quod tum februatur populus, id est lupercis nudis lustratur antiquum oppidum palatium, gregibus cinctum.* De febrius vide Ovid. lib. II. Fastor. init. *Dac.* Vide Nonium (pag. 114. Merc.) in *Februare. Goth.*

Fescennini versus. A *Fescennina* Tusciae urbe, quae *Fescennia* Plinio (III, 5, 8.), *Fescennium* Catoni, Dionysio Φασκένιον. Servio, si vera scriptura, *Fescennium.* Hodie *Citta Castellana.* Perperam Servius Campaniae oppidum dicit. Fescennini versas temere compositi et rudes nascentis adhuc Romanae poeseos primordia fuere, neque nuptiales. Quippe eos casci illi homines in conventibus suis ac festis solemnibus post fruges conditas et labores rusticos exactos sacrificiis operati, ut animum relaxarent et sese iucunditati

traderent, genio indulgentes inter epulas usurpabant, per ludum et iocum inter se iocularia dicta obscenitate et opprobriis referta iacientes. Aperte declarat Horat. in Epistola ad Augustum, quae est 1. libri II. (145.):

Agricolae prisci, fortes parvoque beati
Condita post frumenta levantes tempore festo
Corpus et ipsum animum spe finis dura ferentem
Cum sociis operum et pueris et coniuge fida
Tellurem porco, Silvanum lacte piabant,
Floribus et vino Genium memorem brevis aevi.
Fescennina per hunc inventa licentia morem
Versibus alternis opprobria rustica ludit.

Livius lib. I. (VII, 2.): *Qui non, sicut ante, Fescennino versu similem incompositum temere ac rudem alternis iaciebant.* Inde postea versus, qui a puerorum multitudine nubentibus canebantur, quia omnium lasciviarum et opprobriorum plenissimi erant, *Fescennini* dicti sunt. Catull. (61, 126.):

Nec diu taceat procax
Fescennina locutio.

Convitia festa vocat Lucan. lib. II. (Phars. II, 369.):

Non soluti lusere sales, nec more Sabino
Excepit tristis convitia festa maritus.

Dac.

Fenus et feneratores. Fenus appellatur. (Vid. p. 70.). Pauli verba male cohaerent cum verbis Festi. Haec Pauli sunt: *Fenum quoque* cet. Festi, quae antecedunt: *Fenus et feneratores et lex de credita pecunia* etc. Hic Varronem Festus sequitur, de quo Gell. lib. XVI. cap. 12.: *Fenerator enim, uti M. Varro in lib. III. de sermone latino scripsit, a fenore est nominatus, fenus autem dictum a fetu et quasi fetura quadam pecuniae parientis atque increscentis; id circo et M. Catonem et caeteros aetatis eius feneratorem sine a litera pronuntiasse tradit, sicuti fetus ipse et fecunditas appellata.* Nonius (pag. 53. Merc.): *Fenus ab eo dictum est, quod pecuniam pariat increscenti tempore, quasi fetus aut fetura, nam et Graece τόκος dicitur ἀπὸ τοῦ τίκτειν.* Neque tamen *fenus* a *fetu*, sed ab obsoleto *feo*, unde *fenum*, *fetus*, *festuca*, *femur.* At Salmasius de usuris p. 35. ait *fenus* esse a Graeco ποῖνος, quod est merces, pretium vel poena. Quod certe nemini unquam probabitur, imo et vel vocem Graecam ποῖνος pro ποινή, nescio unde Salmasius. Nemo sane eam idonei scriptoris auctoritate tueatur. *Dac.*

Felicata. Filicata patera. Cui *filicis* seu *felicis* herbae species coelo erat insculpta. Meminit Cicero in Paradoxis (I, 2, 11.): *Quid a Numa Pompilio? minus ne gratas diis immortalibus capedines ac fictiles urnulas, quam filicatas, aliorum pateras arbitramur?* Sic *lanx pampinata*, *patina hederata*, *Discus Corymbiatus* apud Trebellium Pollionem (in Claud. 17.) a *pampino*, *hedera*, et insculptis *corymbis* sive *corymbiis.* *Dac.*

Fescenoe. Fesnoe. L. m. *Fescenoe*, et ita videtur scribendum. *Fulv. Urs.* Lego *Fascinoe* ex vestigiis priscae editionis. Fascinoe ut *Pilumnoe*, *poploe*, hoc est *Fascini*, *Pilumni*, *populi.* *Scal.* In marg. *Fesceninae.* An legendum *Fescenninoe*, ut Fescennini dicti fuerint pueri, qui in nuptiis Fescenninos versus canentes sic fascinum arcere putabantur? At liber antiquus *Fescenoe*, et ita legendum. Nam et Deus *Fascinus* fuit, qui fascinum depellebat, imperatorum et infantium custos, inter sacra Romana a Vestalibus cultus. De quo Plin. lib. XXVIII. cap. 4. *Dac.* Omnis verborum et formarum familia, quae cum voce *Fascinum* cohaeret, veluti *fascinare*, *effascinare*, *praefiscini* descendit a Graeco βάσκανον, unde βασκαίνειν, alia. Quibus omnibus subest Graeca radix βάω, unde βάζω, βάσκω, φάσκω; Sanscrita radix est *vatsch*, *vak*, loqui.

Ferias. Corrige: *Ferias antiqui fesias vocabant.* Recte. Feriis epulationes adiungebantur, quare a Graeco ἑστιᾶν, *festum diem agere*, convivio excipere, *festae*, quae postea *Feriae.* Velius Longus (pag. 2233. Putsch.): *Ferias quoque non fereas, quoniam apud antiquos fesiae, non feseae dictae sunt.* *Dac.* Id etiam doctissimo Vossio in mentem venit. *Idem.*

Ferire. Inepte Paulus a ferendo. *Ferio* est ab Aeolico βερπύρ pro δερτύρ, unde et verbero. *Dac.* *Feruntur.* Ferantur. *Idem.*

Felicones. Filicones. Sic *blitei* et *blitones* a *blito.* *Dac.*

Ferus. Ut contra *politus ager*, qui bene cultus est. *Dac.*

Factio et factiosus. Initio *factiones* proprie divitum et nobiliorum ordines dicebantur et factiosi nobiles et opulenti. Plautus Cistellaria II, 1. (16.):

— — *Neque nos factione tanta, quanta tu, sumus.*

Et in Aulul. (II, 1, 45.):

Istas magnas factiones, animos, dotes dapsiles.

Inde in Gloss. factio exponitur *τάγμα*, id est ordo. Inde histriones et quadrigarii in *factiones*, hoc est in *ordines* divisi. At postea *factio* in malam partem sumi coepta est, nempe pro conspiratione et consensu pessimorum hominum et ita nunc semper. *Dac.* Glossis factio *σκευωρία* et *συνσκευή*, unde iisdem facionarius *συνσκευαστής*. *Goth.* *Factiosus.* Adde supra *Actiosi.* Glossis *factiosus νεωτεριστής*. *Idem.*

Fama. A Dorico *φάμα* pro *φήμη*, quod a *φημί*. Istud a *φάω*, unde Latinum *fari*. *Dac.*

Familia antea. Quaedam editiones habent: *Familia aurea*, qua re motus Io. Meursius Philologici auctarii cap. 11. existimavit, *servos* simpliciter familiam, at *ingenuos familiam auream* appellari. Quod probari non potest, et certum est, Festum scripsisse *Familia antea*, ut in antiqua Mediolanensi. Id probat antithesis: *Familia antea in liberis* etc. *Postea hoc nomine.* Familia est coetus hominum a Graeco *ὁμιλία*, et ita proprie antea dicebatur series hominum eiusdem generis, qui singuli familiares dicebantur. Ubi notandum *familiam* Festum dixisse, quae proprie *gens* est. Et apud Livium lib. II, (49.) de Fabiis: *Ibant unius familiae duces.* Inde postea *familia* ad servos et gladiatores translatum, et familiae servorum et gladiatorum coetus dicti sunt. Cicero (pr. Sull. 19.): *Gladiatorum familiae.* Apul. Apol. (p. 304, 35.): *Quindecim liberi homines populus est, totidem servi familia, totidem vincti ergastulum.* Inde etiam servi dicti sunt famuli. Tamen infra Festus a se ipso dissentit, aitque familiam esse ab Osco *famel* sive *famul*, id est servus. Vide *Famuli* et ibi notata. *Dac.* *Materfamiliae.* Materfamilias. *Goth.* *Pompiliorum.* Popilliorum. *Idem.* *Famulus*, Oscorum *Famel*, priscorum Latinorum *Camillus* ab eadem omnia voce Sanscrita *kumâras*, quae *puerum* significat, descendunt. *Famuli* igitur *pueri*, hoc est, et *servi* et *liberi*, filii familias, unde *familia* et liberorum numerum et servitium complectebatur. Cf. quae supra notavimus ad v. *Camillus.* Ex quo intelligitur, radicem *kumal*, quam ibi posui, quae significat *ludere*, veluti infans, haud esse ab iisdem vocibus alienam, sed subiacet eadem vocabulo *pumilio*, quod *nanum* denotat.

Facessere. Pacuvius in Teucro apud Nonium (pag. 306. Merc.): *Facessite omnes hinc, parumper tu mane.* *Ant. Aug.* A *facio facesso*, ut a *capio capesso.* *Facesso* duo significat: *facio* et *retrocedo.* Donat. ad illud Terentii Phorm. IV, 3. (30.): *Haec hinc facessat. Pro hinc se faciat*, inquit, *id est abeat, ut huc se faciat, huc accedat significat.* Item: *Facessat pro cedat, alias faciat. Ergo duas res significat hoc unum verbum: an hinc facessat proverbialiter, quasi hinc faciat. Plautus: argentum hinc facite. Huc te fac dicitur pro huc accede.* *Dac.* Prior locus, quem citat Festus, e Virg. Aen. IV, 295. depromptus est.

Facul. Afranius:

Haud facul femina invenietur bona.

Vide Nonium (pag. 111. Merc.). *Dac.* *Sed postea.* Ait *facultatem* de rebus sive opibus dici, *facilitatem* ad animum pertinere. Sic fere Cornel. Fronto (in differentiis sub v.): *Facultas*, inquit, *locupletis, facilitas artificis est. Itaque dives facultatem habet multa vel emendi vel redimendi: Artifex opera perficiendi facilitatem.* *Dac.* Adde infra *Perfacul.* *Goth.* Cf. quae supra ad v. *Familia* diximus.

Famuletium. Pro *famulitium.* Varro: *Apud ignavum dominum duro famulitio adstrictus. Famulatum* vocat Cicero. *Famulitatem* Accius et Pacuvius apud Nonium (p. 109. Merc.). *Dac.*

Famicosam. *Famelicosam* id est aridam. Gloss. *Famelicus, λιμόξηρος. Famelice, λιμοξήρως.* *Dac.* Vel *familicosam* vel *famicosam.* *Goth.*

Famuli. A *famel*, Osca voce *famul*, *famulus*, sed Latinum esse, non Oscum *famulum* puto, ut et supra Festus in *familia.* Pro famulo dictum postea *famul*, ut *pa* pro *parte*, *do* pro *domo* et similia. Quae sequuntur *unde et familia vocata* si Festi sunt, levitatis et inconstantiae Festum arguunt, qui in *familia* his contraria scripsit. Nempe famulum dici a familia, *i* mutato in *u*, quod verum est. Nam si a *famel* esset *familia*, velim hic mihi respondeant, qui Festum sequuntur, qui fieri potuit, ut antea familia honeste de ingenuis hominibus diceretur. *Dac.* Quia *famel* et *famulus*, ut supra in notis ad v. *Familia* vidimus, *puerum* significabant, quae nomina, item ut *camillus*, a Sanscrita voce *kumâras* descendunt.

Fagutal. Varro lib. IV. de L. L. (V, pag. 152. Sp.): *Et fagutal a fago: unde etiam quod ibi sacellum, Iovis Fagutalis.* *Dac.*

Fovii. Veteres pro *fodio* dixere *Faveo* et foveo; fovea et favea, inde Fovii et Favii, qui postea *v* mutato in *b Fabii.* Sed vide Plutarch. in vita Fabii Maximi. Plinium lib. XVIII. cap. 3. *Dac.*

Faces. In nominandi casu prius dicebant *faces*, quod nunc *fax. Dac.*

Famino. Cato cap. 141.: *Ianum Iovemque vino prece famino, sic dicito.* Et alibi *hoc vino praefamino.* Unde Lexicorum sarcinatores ridicule vinum praefaminum dici putarunt. *Dac.* Similis forma secundae personae singularis imperativi inventa est in Grut. Inscriptt. p. 204. lin. 31.: *IS EUM AGRUM NEI HABETO, NEIVE FRUIMINO.* Cf. Struve de Lat. Coni. et Declin. pag. 143.

Facem. Catull. (61, 77.): *Viden' ut faces splendidas quatiunt comas.* Ideo autem faces, quia per noctem tantum nova nupta ad maritum ducebatur, ut ait Plutarchus, qui quinque ferri solitas fuisse docet in quaest. Rom. quaest. 2. Illum vide et infra *Patrimi* et *rapi.* Aqua etiam aspergebatur nova nupta. Varro lib. IV. de L. L. (V, 67. Sp.): *Igitur causa nascendi duplex aqua et ignis, ideo ea in nuptiis in limine adhibentur.* Idem apud Servium IV. Aen.: *Aqua et igni mariti uxores accipiebant, unde et hodie faces praelucent et aqua petita de puro fonte per puerum felicissimum, vel puellam, quae interest nuptiis, de qua solebant nubentibus pedes lavare.* Vide Plutarch. loco supra laudato quaest. 1. Vide supra *Aqua. Dac.*

Fabam. Vide Gellium lib. X. c. 15. De fabis, quas *lemuribus* iaciebant in eorum sacris, Varro de vita pop. Ro. lib. 1.: *Quibus temporibus in sacris fabam iactant noctu, ac dicunt, se lemures domo extra ianuam eiicere.* Ritum aperte docet Ovid. lib. V. Fast. (431.):

Ille memor veteris ritus timidusque deorum
Surgit, habent gemini vincula nulla pedes.
Signaque dat digitis medio cum pollice iunctis
Occurrat tacito ne levis umbra sibi:
Terque manus puras fontana perluit unda,
Vertitur, et nigras accipit ore fabas,
Aversusque iacit: sed dum iacit, haec ego mitto,
His, inquit, redimo meque meosque fabis.
Hoc novies dicit, nec respicit; umbra putatur
Colligere et nullo terga vidente sequi.

Hunc morem si ego hodieque alicubi observari moneo, nescio an plures sim habiturus, qui facile fidem adhibeant; atque certum est, illud idem etiamnunc in Vasconia pueros factitare, qui quum larvas illas lemurales expavent, fabas aliaque legumina per cubicula sua disseminant, et ita opinantur, se eas e cubiculo fugare et extra domum eiicere. *Dac.* De faba fressa et refriva vide infra *Frendere* et *Refriva. Goth. Nec tangere nec nominare.* Adde, quae supra scripsi in *Ederam. Idem. Lemuralibus.* Vide Nonium (p. 135. Merc.) in Lemures. *Idem.*

Flamen. Quasi *filamen* a filo lanae, quo velabantur. Idem Varro lib. IV. de L. L. (V, p. 88. Sp.) et Servius lib. 8. Aeneid. (ad vers. 664.). Alii a Pileo, quasi *pileamines*, sed omnino *flamines* dicti a velamento capitis, quod *flameum* dicebatur propter colorem luteum sive rubrum. *Dac.* Glossis ἱερομνήμων a Dio, id est aere. *Goth.* Flamen Dialis dicitur Iovis sacerdos, quia *Dius* ipse est Iupiter. Cfr. in *Iubar. Flamen* autem certissime a *flare* derivatur, passiva potestate quasi *Φλάμενος* (ut *κλύμενος*) h. e. afflatus, a deo correptus, inspiratus, *θεοπνευστός.* Cfr. Lisch. in Jahn. Annal. philol. et paedag. XI, 1. p. 37.

Fabiani. Faviani. Vide *Quintia prata. Ant. Aug.* Fabiani Remi socii, Romuli Quintil. Ovid. II. Fast. (203.):

Dicta facit, Fabiique simul. Venit irritus illuc
Romulus, et mensas ossaque nuda videt.
Risit et indoluit, Fabios potuisse Remumque
Vincere, Quintilios non potuisse suos.

His postea a C. Caesare addita tertia sodalitas, nempe Iuliorum. Dio lib. XLIV. *Dac.*

Fastorum. Fasti enim dies festi sunt. Hoc falsum est. Sunt enim fasti dies, quibus fari licet praetori iuridica verba. Varro, Ovid., Macrob. Ab his diebus Fastorum libri appellantur, quibus eos dies cognoscimus et translaticie fastos consulum appellamus, quibus consules singulorum annorum continentur. *Ant. Aug.* Eleganter veteres Graeci *Fastus* ἡμερολόγιον. Et *fastus* in quarta declinatione, de quo quaestio apud veteres grammaticos, super illo Lucani (X, 187.):

Nec meus Eudoxi vincetur fastibus annus.

Ex quibus licet coniicere antiquitatem eius glossarii, et quantum fidem eius sequi debeamus. Ego alioqui inveni duos versiculos Iambicos in Litera R., qui videntur dedicationis loco esse:

Τοιοῦτο δῶρον τῇ σοφῇ γερουσίᾳ
Ὕπατος ὑπάρχων προςφέρω Φιλόξενος.

Videtur fuisse is Philoxenus, qui temporibus Iustiniani consul fuit cum Probo. Porro verba ultima *Fasti enim dies festi sunt*, ne Pauli quidem sunt. Sed ad sacrificulorum Calendaria, unde profecta sunt, ea remittimus atque adeo flagris ablegamus. *Scal.* *Fasti* a diebus fastis, qui in iis referuntur, ut et nefasti, sed cum plures fasti, a potiori nomen sortiuntur. Quae leguntur in fine, ego Festi esse existimo, sed leviter deformata. Lego: *Fastis enim dies fasti insunt*, vel, si mavis: *fastis enim dies fasti scripti sunt. Dac.* *Fasti* et *Festi* dies a Sanscrito *bhas*, Graecorum *φάος*, quae *lucem* denotant, derivandi sunt. Probe tamen tenendum est, fieri posse, ut quemadmodum *φάω*, luceo, et *φάω φημὶ*, dico apud Graecos fuere communia, significatione tamen diversa; ita Latinorum *fastus* et *festus* potuisse forma quidem communia, re esse diversa. Ita *festus*, quod probabile est etiam *fastus* prolatum esse, *lucidum* significare potest, *φαιστόν*; contra *fastus φαστόν*, quod *dici*, vel ubi dici potest.

Fanum a Fauno. Ita l. m. pro *a fano. Fulv. Urs.* A faunis fana dicta veteres putabant, quod illis primum templa sint consecrata. Cornelius Fronto: Fanum Fauno consecratum. Alii *fana* a *fando*, quod in iis consecrandis pontifex certa verba fatur; vel potius, ut Varro lib. V. de L. L. (VI, pag. 230. Sp.) quod pontifex in sacrando fatus est finem; hinc (a fando) *fana nominata*, inquit, *quod pontifices in sacrando fati sunt finem.* Sed maxime placet sententia Vossii, qui putat fanum esse eo, quod id Graeci similiter *ναόν* vocent. Nempe per transpositionem fuerit *ἀνόν*, sed spiritus abit saepius in *f.* Id probant ipsam et Festi verba e lib. VIII.: *Hanula parva delubra quasi fanula.* Ergo ex obliquo *ἀνόν* fanum, unde hanulum, postea fanulum, ut *hostis*, *fostis*, *holus*, *solus* et similia. *Dac.* *Hinc fana sistere.* Vide infra *Sistere. Goth.* *Fanum* a Sanscrita voce *bhanus*, quae splendorem, lumen, maxime lumen solis, ipsumque solem significat. Est igitur *fanum τὸ φανόν*, i. q. *lucus*, proprie locus lucidus, h. e. sacer locus, sacellum. Ut enim *lucus* a lucendo, sic *fanum* a *φάω*, *bhas*, *bhanus*. Contra *Faunus* est a favendo dictus.

Fastigium. In Glossario: *Fastidium*, *λέτωμα*. Lege: *Fastigium*, *ἀέτωμα*. Ita saepe Vitruvius ex Ctesibio et aliis, et *ἀέτωσις* fastigiatio. *Scal.* Graeci vocant *ἀέτωμα*, quod aquilae volantis speciem representaret. De hoc ita Galenus: *Ἀέτωμά ἐστι τὸ εἰς ὕψος ἀνατεταμένον τῆς ὀροφῆς ὥσπερ τρίγωνον.* Inde et fastigium *trichoron* dictum, *τρίχωνον* et *τρίγωνον* idem. Vide Salmas. in Pescennino Nigro Spartiani. *Dac.* Vide Nonium in *Fastigium* et *Fastigia.* Hinc autem *fastigiatio* dicta. *Goth.* *Fastigium* formatum et procusum esse apparet, quemadmodum *litigium* i. e. litis actio; *vestigium*, vestimenti actio, quia vestes tractae pulverem verrunt; quare *fastigium*, quod lucem habet, vel lucem affert, a *fastus*, lucidus. Videturque primum ita dictus esse locus in tecto medius, per quem splendor diei intrare in tecta solebat. Satis pro arbitrio Doederlinus *fastigium*, ut fastidium, a *fatis* i. e. satis derivat Lat. Syn. tom. II, pag. 109. seqq.

Favissae. Vide Gell. lib. II. cap. 10. *Ant. Aug.* Non est dubium, quin Graeci vocarint *θησαυροὺς* ea loca. Plutarchus in Philopoemene (19.): *Οὐ μὲν ἀλλὰ κομίσαντες αὐτὸν εἰς τὸν καλούμενον Θησαυρὸν, οἴκημα κατάγειον οὔτε πνεῦμα λαμβάνον οὔτε φῶς ἔξωθεν οὔτε θύρας ἔχον, ἀλλὰ μεγάλῳ λίθῳ περιαγομένῳ κατακλειόμενον, ἐνταῦθα κατέθεντο καὶ τὸν λίθον ἐπιῤῥάξαντες ἄνδρας ἐνόπλους κύκλῳ περιέστησαν.* Livius quum acciperet haec ab eodem auctore, ex quo hausit postea Plutarchus, ita reddidit de eadem re loquens lib. XXXIX, (50.): *Admonent deinde quidam, esse thesaurum publicum sub terra, saxo quadrato septum; eo vinctus demittitur, et saxum ingens, quo operitur machina, superimpositum est.* In quo annotandum, eleganter ab ipso Livio *τὸν περιαγόμενον λίθον* verti saxum, quo operitur machina, hoc est mola inferior, quam metam vocat Paulus Iurisconsultus. Intelligitur ergo *Catillum*, ut idem Paulus vocat, hoc est superiorem molam. Machina enim significat molam apud veteres. Unde Ausonius dixit *machinale pondus* pro mola (Ep. 21, 34.). Hinc Italicum vulgus *machinare* pro molere. Sane neque Plutarchus sine Livio, neque ille sine Plutarcho exponi potuerat. Porro et Varro thesaurum pro eadem re dixit lib. de Latino sermone VI. (VII, pag. 304. Sp.): *Sed quod Delphis in aede foramen ad latus est quoddam thesauri specie*, quod Graeci *ὀμφαλόν* dixerunt. *Thesauri specie*, hoc est ad modum illarum Favissarum, quod Graeci *θησαυροὺς* vocant. Non tamen ignoro aliter olim a nobis eum locum expositum, sed eleganter Naevius in suo Epitaphio Orcivum thesaurum ab ea translatione dixit:

Itaque postquam est orcivo traditus thesauro.

Scal. Cisternae templi ad aquam recipiendam ab antiquo *favio* pro *foveo* vel *fodio.* Et haec prima fuit huius vocis notio. Postea ob similitudinem *favissae* dictae sunt cellae subterraneae in templis, ubi reponi solebant res sacrae vetustate collapsae. Gloss.: *Favissae* *θησαυροί.* Cf. Ennius in Iphigen.:

Acherontem obibo, ubi mortis thesauri obiacent.

Neque tamen *favissae* dictae a *flavissae*, dempta *l* litera, quod in eas non rude aes argentumque, sed flata signataque pecunia conderetur, ut idem Valerius Soranus (ap. Gell. l. c.) existimavit. Nam si ita esset, prima in *favissa* produceretur, quam corripuit Caesar Scaliger:

Quae possunt de Socraticis exisse favissis.

Neque prius favissae de thesauris, sed de pateis et aquae cisternis dictum est, ut iam supra. De favissis Capitolii insignis locus Varronis, qui Servio Sulpicio roganti, quid in Censoriis libris significarent *favissae Capitolinae*, rescripsit, in memoria sibi esse, quod Q. Catulus curator restituendi Capitolii dixisset, voluisse se aream Capitolinam deprimere, ut pluribus gradibus in aedem conscenderetur, suggestusque pro fastigii magnitudine altior fieret, sed facere id non quisse, quia favissae impedivissent. *Dac.*

Faventia. Bona ominatio, *Faustum:* bene ominatum. Nam *favere* est bona et bene ominata fari Graecis *εὐφημεῖν.* Et ut apud Latinos in sacris praeco Favere populum iubebat, sic apud Graecos in sacris clamabat *εὐφημία ἔστω.* Saepe apud Aristophanem et ab hac faventium attentione bonaque ominatione *favere* pro silere dictum est et ad alia etiam translatum. *Dac. At.* Ac. *Goth.* *Populum sacrificiis favere iubebant.* Hinc illa formula: *Favete linguis.* Idem Cic. de Divin. II, 28. (I, 45. II, 26.?) Plin. 21. (XXVIII, 2, 3.) Horat. (Od. III, 1, 2.) Virgil. V. Aen. (71.) Papin. II. Silv. in Genethliaco Lucani. Martial. IX. (14, 131.?) Ovid. Fast. II, (654.) Ovid. 3. Amor. 12. 3. Eleg. (I, 71.?) Senec. de vita beata (26. extr.) Servius V. Aen. Donatum Andria. Quinctil. Declam. 365. Iulianus in oratione, quae *μισοπώγων.* *Goth.*

Falcones. Glossar.: *Falcones Δάκτυλοι ποδῶν ἔσω βλέποντες.* Et Isidorus in Glossis: *Falcones, qui pollices pedis intra curvos habent.* Similiter Graeci *δρεπανώδεις* dicunt, a *δρέπανον falx.* *Dac.* Vide supra *Capuam* in fine. *Goth.*

Farreum. Quod in nuptiis fiebat, unde nata vocabula confarreatio et diffarreatio. Plin. lib. XVIII. cap. 3.: *Quin et in sacris nihil religiosius confarreationis vinculo erat, novaeque nuptae farreum praeferebant.* *Dac.* Quod antiquis etiam *horreum.* Vide infra *Horreum.* *Goth.*

Falarica. Ennius:

Quae valido venit contorta falarica missu.

Falarica a *falis.* Idem Nonius (pag. 555. Merc.) et Servius. Alii a *φαλός splendidus*, quod ea tela splendeant ob ferratam cuspidem, vel potius ob flammam. Nam falaricis circumligabatur materia e pice, sulphure et stupa. Sed prius etymon certum est, ut supra. *Dac.* Glossis *χειροβαλίστρα.* *Goth.*

Fatantur. Apud Sallustium (Bell. Catill. 47.) tamen *fatatum* est fatis decretum. *Dac.* *Fatum* nunc recte legitur apud Sallustium.

Falae. Proprie turres ligneae militares, unde tela mittebantur, quae ideo falarica dicta. Vide infra. *Falae* autem ab Hetrusco *phalando* sive *phalanto*, quod caelum notat. *Φάλαντον* Graecum est a *φαλός* forsan, *albus, nitens.* Sed potius *falae* a Graeco *φάλαι*, ut Graeci dicebant montes, altitudines, arces. Hesych. *φάλαι ὄρα, σκοπιαί.* Et inde *φάλαντον*, coelum apud Hetruscos, quod altum, inde palatium, id est arx. Inde etiam *falere* apud Varronem (Cf. Varro de R. R. III, 5. ad eumque locum Scaligeri notam) saxa pilea ad onus peristylii sustinendum. Et *φάλαι* Saxones sive Germani vocabulum retinent *fales*, sive *fels*, *rupes.* *Dac.* Vide Nonium (pag. 114. Merc.) in *Falae.* *Goth.* Descendit vocab. a radice Sanscrita *pâl* tueri, servare. A qua radice *palus, vallum, falantum*, Etrusca vox, et *Palatium* descendunt.

Farfenum. Videtur legisse in Plauti Milite (Poen. II, 1, 32.):

Eo praesternebant folia farfani.

Vel *farfeni.* *Scal.* Scripserat Festus *farferum*, nisi dicas *r* abiise in *n.* *Farferus* autem pro *farfarus*, quod fluvii in Sabinis, de quo Servius VII. Aen. et herbae nomen est. *Farfari* herbae meminit Plaut. l. c. et Apul. (Metam. pag. 106. 8. ubi vide Lips. et Elmenhorst.): *Folia sunt farfari et nugae merae.* Farfarus est tussilago nostra, populago, ungula caballina. *Dac.*

Fascinum et fas. Fas quidem a fando, quod quasi fatum sit a diis et sacerdotibus. Sic *ius* a *iubendo.* Sed quomodo fascinum a fando, an quia lingua quoque fieret fascinatio, ut apud Catull. (VII, 9.):

Quae nec pernumerare curiosi
Possint, nec mala fascinare lingua.

Haec sunt nugae. Fascinum, ut optime Cloatius Verus apud Gellium lib. XVI. cap. 12. a Graeco βάσκανον et fascinare a βασκαίνειν, ensorceler, enchanter. Ad fascinum avertendum omnia turpia veteres adhibebant; sic veretri figuram de collo pueri suspendebant, in gremium suum despuebant, de quibus alibi. *Dac.* De *Fascino* vide supra quae diximus ad v. *Fescenoe.*

Fartores. Candidati, id est qui magistratum aliquem petebant, summa ope nitebantur, ut sibi complurium studia conciliarent, ideoque summo mane solebant domi inambulare et salutatoribus sui copiam facere, quorum singulos nomine proprio compellabant. Verum quum in tanta salutantium turba fieri non posset, ut aeque omnes cogniti essent, huic rei ministrum habuere praepositum, ut accedentium nomina dictaret, qui inde *nomenclator* vel *monitor*, vel *fartor* dictus est. *Dac.* Alio significatu apud Varronem (De L. L. pag. 115. Sp.). Glossis σιτευταί. *Goth.*

Furnalia. Varro lib. V. de L. L. (VI, p. 201. Sp.): *Furinalia* et l. IV. (p. 88. Sp.) et VI. (ibidem): *Furinalis Flamen* et *Furinales feriae.* In fastis marmoreis VIII. Kal. Aug. *Furr.* hoc est Furrinalia. Ita credendum est deam ipsam Furrinam esse appellatam. *Ant. Aug.* Lege *Furinalia.* Varro lib. V. de L. L. (VI, pag. 201. Sp.): *Furinalia a Furina, quod ei Deae feriae publicae dies is, cuius deae honos apud antiquos: nam ei sacra instituta annua et flamen attributus: nunc vix nomen notum paucis.* Furinalia erant VIII. Kal. August. Furina eadem, quae Furia. Vide Lil. Gyraldi Syntagma. *Dac.*

Furcilles. Imo quibus aliquid movebant. Furcillis movere, expellere, eiicere, et Latinis proverbialiter effertur, et Graecis ipsis, qui δικράνοις ὠθεῖν dicunt, adeo ut ne inferorum quidem temporum Graeci ignorarint. Cedrenus: *Τοὺς βασιλικοὺς θησαυροὺς κιναίδοις καὶ σαμβυκιστρίαις καὶ ὀρχηστρίσι καὶ ἀκολάστων ὅλων πληθύι δικράνοις ὅλοις ἀποκενοῦντες.* Non est dubium, quin ea verba: *quibus homines suspendebant,* sint emplastrum ipsius Pauli breviatoris. *Scal.* Existimo Festum loqui de furcis poenalibus, ad quas nocentes allegati et ita circumducti in iis postea tollebantur. Quare temere Scaliger, qui verba ista: quibus homines suspendebant, Pauli emplastrum pronuntiavit. Sane si quid hic tentandum esset, crederem vocem addendam, nempe: quibus homines onera suspendebant, ut de aerumnulis, quibus religatas sarcinas viatores gerebant, Festus locutus sit. Nam et furcillae dicebantur. Vide *Aerumnulae.* Initio etiam legendum *furcilles* sive *furcillae.* Dicebantur enim *furcilles* et *furcillae*, ut *caules*, *caulae* etc. *Dac.* Adde *Muli Mariani.* *Goth.*

Fundus. Cicero pr. Balbo (8.) ita fieri populum fundum scribit: *Si cum iussisset populus Rom. aliquid, si id adscivissent socii populi ac Latini; et si ea lex, quam nos haberemus, eadem in populo aliquo tanquam in fundo resedisset, ut tum lege eadem is populus teneretur.* Significare autem auctorem ex sententia accusatoris Balbi crediderim. *Negat*, inquit, *ex foederato populo quemquam potuisse, nisi is populus fundus factus esset, in hanc civitatem venire.* Et postea: *Potuit magis fundus populus Gaditanus fieri, quoniam hoc magnopere delectare verbo, si tum fit fundus, cum scita ac iussa nostra sua sententia comprobat, quam cum hospitium fecit?* Plautus in Trinummo (V, 1, 6.): *Nunc mihi is propere conveniendus est, ut, quae cum eius filio egi, ei rei fundus pater sit potior eo.* Adde Gell. lib. XVI. c. 13. et l. XIX. c. 8. *Ant. Aug.* A Graeco βαθύς, imus, sive potius βένθος profunditas. Nam *fundus* prima notione notat imum putei, fluvii, dolii. Postea de agro cum aedificiis usurpatus. *Dac.* *Fundus quoque dicitur.* Cicero pro Caecina (36, 104.): *In iudicium non venire, utrum Caecina possedit, multo etiam minus quaeri, Caecina* (*Caecinae* Orell.) *fundus sit necne: me tamen docuisse fundum esse Caecinam* (*Caecinae* Orell.). Fundus igitur dictus auctor, quod sit veluti solum et firmamentum. *Dac.* Cf. Varro De L. L. V, pag. 38. Sp.

Futare. Isidorus *futo* ἐλέγχω. *Scal.* Proprie futo, quod erat vas aquarium, aquam ferventem compescere. Varro lib. IV. de L. L. (V, pag. 124. Sp): *Vas aquarium vocant futum* (*futim* Sp.) *quo in triclinio allatam aquam infundebant.* Et proprie Titinnius in Setina:

Coquus ahenum quando fervit paulla confutat trua.

Inde per metaphoram futare, arguere, a quo confutare, refutare. *Dac.* A *fut* aversandi voce, quod est Graecis φεῦ. *Goth.*

Futilis. Lutatius Grammaticus: *Futile, vas lato ore, fundo angusto, quo utebantur in sacris deae Vestae: quia aqua ad sacra Vestae in terra non ponitur. Quodsi fiat, piaculum est. Unde excogitatum est fas, quod stare non posset, sed si positum, statim funderetur. Unde et homo commissa non retinens, futilis dicitur. Scal.* Haec ille vetus grammaticus. At Terentius in Eunucho (Donat. ad Andr. III, 5, 3. et ad Phorm. V, 1, 19.) *vas futile* intelligit plenum rimarum. *Scal.* Donat. Andr. III, 5, (3.): *Futili, id est levi, a vase, quod futile dicitur, quod non deponunt ministri sacrorum, quod est acuto fundo et patulo ore, eoque instabile*

est. Idem Phorm. V, 1. (19.): *Effutiretis est eloqueremini, evacuaretis, exinaniretis, ab eo, quod est effundere. Translatio est a vase futili nomine, quod patulo ore, fundo acuto, instabile, nihil prorsus continet. Unde futilis dicitur eiusmodi, ut nihil intra se contineat et semper inanis sit.* Dac.

Flagratores. Imo potius ii videntur fuisse, *qui flagris caedebant.* Id ipsa vox satis ostendit, quae activa est, non passiva. *Dac.*

Flustra. Tertullianus de pallio (2.): *Sic et mari fides infamis, dum flabris aquae mutantibus de tranquillo probum, de flustris temperatum et extemplo de decumanis inquietat. Scal.* A *fluo flustrum*, ut a *luo lustrum.* Tunc autem flustrum dictum puto, quum post tempestatem fluctus non moventur, quia tunc *defluit saxis agitatus humor. Dac.*

Flator. Glossarium: *Flat flator*, φυσᾷ αὐλητής. Arnobius lib. II.: *Tibia calamoque flantes.* Veteres glossae: *Αὐλητής, flator tibicinator. Scal.*

Flemina. Placidus in Glossis: *Fleminum vestem, in qua sanguis ambulando in pedes defluit.* Vide infra in *Tama* et supra in *Boa. Ful. Urs.* Caper (p. 2243. Putsch.): *Flemina est, ubi abundant crura sanguine.* Vossius (Vid. Etym. sub v.) deducit a φλεγμονή, id est *tumor.* Usus est Plautus Epidic. I, 2. (V, 2, 5.):

Lassitudine me invaserunt miserum ingenua flemina.

Dac.

Flaminius circus et via Flaminia. Livii Epitom. lib. 20.: *C. Flaminius censor viam Flaminiam munivit et circum Flaminium exstruxit.* Circus Flaminius, qui et *Apollinaris* ab Apollinis templo dictus ab aede Sancti Angeli in Piscina, ad campum usque Agonium protensus. Via Flaminia per Hetruscos Aretium ducebat. *Dac.*

Flaminia aedes. Flaminiae aedes. Omnino legendum: *Flaminia, aedes Flaminis Dialis.* Nam Flaminiae aedes mirum non est, si sunt domus Flaminis, quomodo dicitur Flaminius Camillus et Flaminius lictor. Apud Ovidium in Fastis (II, 27.):

Ipse ego Flaminia poscentem Februa vidi.
Februa poscenti pinea virga data est.

Flaminia, ex aedibus Flaminis. Ita legimus apud Ovidium pro eo, quod hodie Flaminiam. *Scal.*

Flammearii. Flamearii, infectores flamei coloris. Distingue: *Flamearii, infectores flamei coloris; violarii, violatii coloris dicuntur.* Locum Plauti respicit Festus, qui est in Aulul. III, 5. (36.):

Stat fullo, Phrygio, aurifex, lanarius:
Caupones patagiarii, indusiarii,
Flamearii, violarii, carinarii.

Dac.

Flumentana porta. Imo potius, quod ad fluvium sita esset. Nam erat ad laevam partem Tiberis. Hodie *porta populi. Dac.*

Flammeo amicitur nubens. Lucanus lib. II. (III, 361.) de Martia iterum nubente:

Lutea demissos velarunt flamea vultus.

Inde Plin. lib. XXI. cap. 8.: *Lutei video honorem antiquissimum in nuptialibus flameis totum feminis concessum. Dac. Eo assidue utebatur Flaminica.* Quae ideo cincta dicebatur. Vide *Cincta*, ubi flameum *vestem* dicit, ut infra *vestimentum. Idem. Cui non licebat facere divortium.* Vide Gell. II (X), 15. *Goth.*

Fidusta. Ut a *venus, venustus; onus, onustus,* sic a *fidus, fidustus. Dac.* Vide *Confoedusti.*

Fides. Imo a Graeco σφίδες. Hesych. σφίδες, χορδαὶ μαγειρικαί· σφιδή, χορδή. A *fides, fidicula,* sideris nomen est, quod *lyram* vocant. *Dac.*

Fixulas. A *figo, fixum, fixibula, fixula, fibula. Dac.*

Fiscellus. A fiscella, quae est vas vimineum, per quod defluit serum. Isidoro in glossis: *Forma, ubi casei exprimuntur. Dac. Catillones.* Vide supra *Catiliones. Goth.* Descendit a *fisco*, ut *fiscella* a *fiscina.* Ipse autem homo, casei appetitor, quum *fiscellus* diceretur, eadem utebantur metaphora, qua *lagena* dicitur de ebriosis, *macellum* de voracibus.

Fiber. Animal, quod et *castor* et *canis ponticus* dicitur. Fiber, quod extremas amnium oras colat, quas *fibras* dixere. Nam veteres omne extremum *fibrum* vocabant. Unde *fibrae*, extremae iecinoris partes et vestium *fimbriae.* Varro lib. IV. de L. L. (V, p. 85. Sp.): *Fiber ab extrema ora fluminis dextra et sinistra maxime quod solet videri et antiqui fibrum dicebant extremum, unde in sagis extrema fimbriae et in iecore*

extremum fibra hinc fiber dictus. Ubi Scaliger: *Ut a cerno cribrum; a facio faber; a luo liber; a cresco creber; a glubo glaber; a scarreo scaber; a suo suber* etc. sic *a finio fiber.* Verum Salmasius *fimbria* sive *fibria* et *fiber* pro Castore ab Aeolio φιβρός pro θιβρός, quod significat *molle*, pulchrum, ornatum amans. Hesych. Nam *fimbriis* villi assuuntur ad mollitiem et ornatum. Fibro autem mollior pluma pilus Plin. lib. VIII. c. 30. Mihi veterum sententia magis placet. *Dac.* Locus Plauti in iis, quae extant, non est.

Fratria. Nonius (pag. 557. Merc.): *Fratriae appellantur fratrum inter se uxores.* Gloss.: *Fratria* εἰνατήρ. Andromache et Helena erant fratriae. *Dac.*

Frivola. A *frio* contero, imminuo. Budaeus annot. in Pandect. Sumitur pro suppellectili tenui Ulp. leg. 11. §. 4. D. de pigner. act.: *Non enim credibile est, hoc convenisse, ut ad universam pensionem insulae frivola mea teneantur.* Senec. lib. Controv. III.: *Ego illos in frivola invitavi nostra. Dac.* Glossis σκευάρια, iisdem σκευάριον vascellum. Adde l. 11. §. solutam 5. ff. de pignoratitia. *Goth.* Cf. Laurembergii Antiquar. s. v. *Friare.*

Frater. Postremum etymon ex Nigidio refert Gellius lib. XIII. c. 10.: *Fratris autem*, inquit, *vocabulum P. Nigidius, homo impense doctus, non minus arguto subtilique etymo interpretatur, frater, inquit, est dictus quasi fere alter.* Vide Nonium. Et hoc firmari videtur cognomento Romuli, qui *altellus* dictus est, id est gemellus ab *alter.* Tamen magis placet frater esse a φράτωρ, sive potius ab Aeolico φράτηρ. Φράτωρας enim dicebant sodales, qui erant eiusdem tribus vel etiam familiae. Nam φρατριά est quasi πατριά inserto ρ, inde et collegae appellantur *confratres. Dac. Frater* est a voce Sanscrit. *bhratri*, ut *matri* i. e. *mater*, *pitri*, piter i. e. pater.

Frontem. Vide *Corius. Ant. Aug.* Vide *recto fronte. Dac.* Adde *Masculino* et Nonium (p. 204. Merc.) in *Frontem. Goth.*

Fremitum. Imo a *fremo*, quod a βρέμω. *Dac.*

Fratilli. A φράττω munio. Et ita videntur esse villi illi, qui in oris et extremitatibus tapetium relinquuntur, quare optime *fimbriae.* Glossae veteres *Fratilli* κροσσοί. Nam *Crossi* sunt λέγναι, λώματα, *fimbriae. Dac.*

Fracebunt, displicebunt. Fracem veteres dicebant fecem expressam ex oleis. Inde *fracere* et *fracescere*, mollescere, putrefieri et corrumpi. Gloss. *Fracescere*, ἐξίστασθαι, demutari, corrumpi. Item *fracidus* ὑπέρωρος, exoletus. Et quia quae fracida et corrupta, ea minus grata sunt, inde factum, ut *fracere* pro *displicere* veteres usurparint. *Dac.*

Forago. L. m. habet *a forando* pro *furando. Fulv. Urs.* Imo a *forando* potius, quia eo filo forabant telam, ut pensa distinguerent. Quare vel ita legendum, vel dicendum est haec: *a furando dictum* ab alio esse adiecta. Sane a MS. Pauli codice absunt, ut monuit Voss. In glossario Isidori *forago* exponitur *trames diversi coloris. Dac.* Ut *vorago* a *vorando*, *propago* a propagando, *plantago* a plantando, et innumera alia.

Frutinal. Si liceret in prima litera erratum librarii existimare in hoc nomine, ut in aliis quibusdam, *Erucinal* potius scriberem templum Veneris Erucinae. Id fuisse duplex Romae in Capitolio et ad portam Collinam, testatur Livius lib. XXII. XXIII. XXX. XL. Exstat etiam denarius C. Considii Noniani cum templo, in quo *Eruc.* scriptum est. Illud vero, quod in Sicilia Erycinae Veneri erat dicatum, laudatores non desiderat. Sed nil temere affirmandum esse reor. *Ant. Aug.* Veneris Fruti meminerunt Solinus: *Dum*, inquit, *simulacrum dedicat Veneri matri, quae Fruti dicitur.* Item Augustin. lib. IV. cap. 21. de Civit., quam *Divam Fruti Seiam* vocat. Trium horum testimoniis, Solini, Festi, Augustini cur fidem elevemus, quominus Frutinal legamus, causae non est. At Erucinae Veneris templum fuit Romae. Quid? Propterea non erit et Veneris Fruti, praesertim quum constet fuisse Venerem cognomine Fruti? Neque nos non vidimus nummum Considii Noniani. Eius enim copiam et aliorum vetustatis monumentorum nobis fecit Christophorus Neytter, Augustanus. At Glossarium Erucinam, non Venerem, sed Isim putat: *Erucinae*, Ἴσιδος. Male hodie *Erudnae;* a Venere Fruti dicta est *Frutilla*, ἴυγξ, quia Veneri dicata est. Glossae. Sine dubio Fruti detruncatum ex Ἀφροδίτη. Nam cum post tempora Numae in urbem Venus recepta sit, non potuit habere nomen Latinum, sed Graecum Afrodite, quod distortum in *Fruta* seu *Fruti.* Sic etiam dicebatur *Venus Murti*, ut *Venus Fruti.* Varro (De L. L. V, 154. Sp.): *Intimus circus dictus ad Murtim.* Utrumque autem potest dici et *Fruti* et *Frutis*, item *Murti* et *Murtis. Scal.* Atqui si ita est, *Venus* et *Frutis* idem est. Non potest igitur *Frutis* esse Veneris cognomentum. Quare potius legendum: *Frucinal, templum Veneris frugi. Frucinal* pro *Fruginal.* Et ita *Venus frugi* caelestis illa Venus sit. Sed mihi maxime placet, ut *Frutis* dicatur a *fruor*,

nempe *fructus frutus*, *frutis*. Vide Salmas. in Solin. cap. 8. *Dac.* *Venus Murti* et *Venus Fruti* unam eandemque deam significare mihi videntur. *Murti(s)* enim *corpus* significat in lingua Sanscrita, ex qua re apparet nomen *Venus Murti*, sive *Murtea* corpoream significare Venerem, h. e. vulgarem illam et *πάνδημον*, non Uraniam sive coelestem. Idem autem denotat *Venus Fruti*, sive *Frutis* h. e. quae usum venereum et fructum corporis spectat. Nisi forte *Frutis*, ut *frux*, frugis meliorem aliquem usum et altiorem utilitatem salutemque significet, quae res probabilior redditur, si *virum frugi* et similes formulas comparamus. Tum *Venus Frutis* esset frugalis venus et salutem hominibus afferens. Haec vero res altioris est indaginis, quare mythographis erit relinquenda. Ceterum *Venerem Murteam* non posse dictam esse a *myrtis*, iam alii intellexerunt.

Fringilla. *Σπίνος.* *Scal.* Nonius (pag. 308. s. v. *Frigit.* M.): *Frigere est et frigutire et fritinire, subsilire cum sono, vel erigi et exsilire, quod, quaecunque friguntur, vel frigent, nimio calore vel frigore cum sono susum sussiliunt.* A *frigutire* igitur sive *fringutire* erit *fringillus* sive *fringilla*, avis sic dicta, quod crebro subsiliat et subsultet cum sono. Sic a *fritinnire fritinnus* et per diminutionem *fritillus* vasculum, turricula, in quo tesserae fritiniunt, cum sono subsiliunt concussaeque agitantur. At Varro (De L. L. p. 381. Sp.) innuit, *fringutire* et *fritinnire* voces esse a sono effictas, et illam fringillarum, hanc hirundinum propriam, sed per metaphoram ad homines transferri. Eius verba sunt lib. V. de L. L.: *Eiusdem* (Ennii) *ab hirundine, nefrende fritinni suaviter. M. Actius in Casina* (Plaut. Cas. II, 3, 49.) *a Fringuilla, quid fringutis, quid istuc tam cupide cupis?* Inde Fulgentius *Frigutire*, inquit, *est subtiliter adgarrire* et affert locum Plauti, quem laudat Varro. *Dac.*

Fratriare. *Fratrare.* Et *fraterculare.* Vide *Sororiare.* *Dac.*

Frigere. A *φρικεῖν* sive *φριγεῖν*. Lege *φρύγειν*. Glossarium frigit *φρύγει*, *τηγανίζει*, sartagine torret. Inde *frictae nuces* Plauto (Poen. I, 2, 113.) *Frictum cicer* Horatio (? Plaut. Bacch. IV, 5, 6.). *Dac.* *Frigere* i. e. torrere, mera Sanscrita vox est *bhridsch*, torrere, assare. Radicis enim illud *dsch* in Latino sermone, quemadmodum saepe in Sanscrito sermone per derivata, transit in *g*, ut *bhandsch*, frango, *pindsch* pingo, *bhudsch* (frug) fruor, alia.

Fregellae. Fregellae urbs olim nobilis ad fluvium Lirim sita, unde, postquam cives Romam commigraverunt, locus, ubi habitavere, *Fregellae* dictus est. *Dac.* *Felii hospites.* Illim hospites. *Goth.*

Festram. Nihil praeterea addit ineptissimus mutilator, hoc uno contentus, vocabula tantum nobis apponere, significationis et omnis ritus atque antiquitatis securus. At nos sciamus, festram fuisse ostium minusculum in sacrario. Quod tantum abest, ut praetermittere debuerit abbreviator iste, ut etiam de eo librum iustum confecerit doctissimus simul atque vetustissimus grammaticus M. Antonius Gnipho. Macrobius (Sat. III, 12.): *Item Antonius Gnipho, vir doctus, cuius scholam Cicero post laborem fori frequentabat, Salios Herculi datos probat in eo volumine, quo disputat, quid sit Festra, quod est ostium minusculum in sacrario, quo verbo Ennius etiam usus est.* Ita iamdudum legendum in Macrobio suspicati sumus, cum ecce confirmata est sententia nostra libro Macrobii manuscripto, cuius copiam nobis fecit eruditissimus ac totius antiquitatis iurisque civilis promptuarium Petrus Pithoeus, amicus noster. *Scal.* *Fenestra* a *φανίζω*, quasi *fanestra*, per syncopen *festra*, nisi *festra* simpliciter sit a *φάω*, ut putavit Vossius. Neque *festra* fuit quaevis fenestra, per quam lux intraret, sed minusculum sacrarii ostium. *Dac.*

Firmum. A Graeco *ἕρμα* fulcrum, firmamentum, nisi malis cum Vossio ab *εἱρμὸς nexus.* *Dac.*

Frausus erit. Plaut. Asinar. II, 2. (20.):

Metuo in commune, ne quam fraudem frausus siet.

Livius lib. XXXIII. (14.): *Qui capitalen fraudem ausi, quique pecuniae iudicati in vinculis essent.* Lege: *fraudem frausi.* *Scal.* Vide Nonium (pag. 112. Merc. v. *Frausus.*). *Dac.*

Faleri. *A fale dictum* l. m. habet pro *a sale.* *Fulv. Urs.* A sale, quod apud eos sal fieret, prius Halerii dicti. Sed magis placet ab Haleso conditore, unde et Falisci. Ovid. lib. IV. Fast. (73.):

Venerat Atrides fatis Agitatus Halesus
A quo se dictam terra Falisca putat.

Dac. Fortasse legendum: *A falere dictum.* Cf. supra notata a viris doctis ad v. *Falae.*

Fraxare. A *φράττω* munio, quod qui vigilias obeunt, ii sint velut aliorum septum atque munimentum. Aliter paulo tamen Scaliger in Coniectaneis: *Frago antiquum, ut pago, tago, est lentare, flectere, παρὰ τὸ φράγειν, unde φράγνυμι, quod significat lentare, ut lentare remum Virgilio* (Aen. III, 384.) *et lentare arcum Statio* (Ach. I, 436.). *Ab eo φράγειν et φράττειν dici coeptum pro ambire et*

Latinum priscum fraxare, *obire*, *circuire vigilias*, *a frago*, *ut a veho vexo*; *tago taxo*; *fraxatores ergo custodes circumientes vigilias.* Dac. *Fraxare* frequentativum est a *fracare* (*fragere*), *fraquare* (*fraquere*) *fragen*, ut *secere*, *sequere*, a *sagen*: *Insece Musa virum* (Ennius ap. Gell. XVIII, 9.) cet. Unde *frequens*, qui saepe *fragit* i. e. interrogat. Sic *taxare* a *tagere* i. e. *tangere*. *Frango* vero est aliud, et potius cognatum est cum Graecorum ῥήγνυμι, ῥηγνύω i. e. Ϝραγγύω.

Florifertum. Quod in sacrarium Cereris ferebant post messem factam. Glossae: *Florifertum* ἀνθοφορία. Dac.

Frugamenta. An legendum *frumenta*? an existimavit Festus *frumenta* dicta quasi *frugamenta* a *frugibus*? Dubito. *Frugis* et *frumenta* a fruendo. Fruges sunt, quae siliqua seu folliculo continentur, ut faba, lupinum et reliqua legumina frumenta, quae habent aristam. Interdum tamen *frugis* nomen generale est. Et Iulianus Iurisconsultus D. de verbor. signif. l. 77. tradit: *Frugem appellari omnem reditum*, *non solum*, *qui ex frumentis aut leguminibus*, *verum etiam qui ex vino vel ex silvis caeduis vel cretae fodinis*, *lapicidinis percipitur.* Dac.

Frendere. Proprie dentibus collisis sonitum edere, vox a sono ficta. Per metonymiam dentibus frangere. Gloss. *Frendeo*, θλάω, tero, frango. Inde Pacuvius in Antiopa: *Fruges frendeo solas*, *ac sicco robore.* Serenus:

Copia farris uti frendentibus eruta saxis.

Attius Troadibus: *Saxo fruges frendam.* Virgil. in Culice (175. *infringeret* nunc legitur.): *Obvia infrenderet.* Inde *fressus*, fractus Colum. lib. II. c. 11.: *Cicera bubus erui loco*, *fressa faba datur in Hispania Buetica.* Et Celsus cap. 18. lib. V. Martial. l. IV. ep. 46.:

Farris semodius fabaeque fressae.

Vide *Nefrendes.* Dac. Glossis Faba fresa ἐρεγμός, faba solida κύαμος. De *refriva* vide infra *Refriva.* Goth. Cf. Nonium pag. 447. Merc. s. v. *Fremere.*

Formucales. Manifesto legendum *formucapes*, unde contractum *forcipes.* Scal. Vide in *Forcipes.* Goth. *Quod forma capiant.* Vide *Forma.* Idem.

Farrago. Quod ex multis satis, ut hordeo; vicia et leguminibus fit pabuli causa. Varro lib. I. de re rust. cap. 31.: *Contra ex segete*, *ubi sata admixta*, *ordeum et vicia et legumina pabuli causa viridia*, *quod far ferro caesa farrago dicta*, *aut nisi quod primum in farracia segete seri coeptum.* Gloss. *Farrago* γράστις, id est gramen semiviride. Vide Plinium (XVIII, 16, 41.). Dac.

Fetiales. Legati, qui vel ad pacem faciendam vel ad bellum indicendum. A feriendo foedere dicti, quasi *feriales*, vel a *faciendo*, quasi *feciales*, unde et quidam per *C.* scribunt. Sed apud Graecos semper per T, φετιάλεις. Quare optime Vossius, qui ait dictos a *fatu*, id est fando, *a* converso in *e*. Quippe et *oratores* dicebantur. Varro de vita pop. Rom.: *Itaque bella et tarde et nulla licentia suscipiebant*, *quod bellum nullum*, *nisi pium*, *putabant geri oportere*, *et priusquam indicerent bellum iis*, *a quibus iniurias factas sciebant*, *fetiales legatos res repetitum mittebant quatuor*, *quos oratores vocabant.* Dac. Vide Liv. I. (32.) Virgil. VIII. Aen. Dionys. (Antiqq. Rom. II, p. 131. et saepe alibi.) Plutarch. (Vit. Rom. et saepe.). Alii legunt *Faeciales.* Vide Nonium (pag. 529. Merc. ubi nunc scribitur *Fet.*) in *Foeciales.* Goth. *Fetiales* sunt oratores a radice Sanscrita *vatsch*, dicere, loqui, unde *vates.* Recte igitur per *t*, non per *c* scribitur, quanquam ex radice *vatsch* certis quibusdam condicionibus etiam *vak* oritur, unde *Feciales* quoque scriptura non absurda videri possit. Sed cf. Graecorum προ-φήτης, et Latinorum *vates.*

Feretrius. Alii, quod ei opima ferrent spolia, vel a feriendo. Propert. lib. IV. (10, 46.):

— — — *caussa Feretri*
Omine quod certo dux ferit ense ducem
Seu quia ficta suis humeris haec arma ferebant.
Hinc feretri dicta est ara superba Iovis.

Sed optime monuit Scaliger dictum Feretrium a Feretro pompae triumphalis. Valerius Flaccus (V, 11.):

Has, *precor*, *exuvias et opima cadavera nostro*
Linquite, *ait*, *feretro.*

Dac.

Femur. At Servius et Charisius (p. 24. 83. 130. Fabr.) annotarunt, *femur* tantum dictum et ab eo declinari femoris et feminis pro ea parte corporis, quae est a coxa ad flexum pedis. Tibull.: *Implicuitque femur femini.* Dac.

Frux, frugis. Puto ita distinguendum et supplendum: *Frux frugis dicebant antiqui.* Mox a capite: *Fructum et fructam a fruor.* Frux quidem dixit Ausonius imitatione veterum:

Ante equidem, campis quam spicea suppeteret frux.

Fructus sum et *perfructus* aliquam rem dixerunt veteres, inter quos Lucretius. *Scal.* Nihil muto. Nam sic saepe Festus. Distinctio tantum post *antiqui* ponenda est. De recto *frux* vide Varronem lib. VIII. (De L. L. IX. pag. 487. Sp.). *Fructus* autem et *fructa* pro *fruitus.* Lucret. lib. III. (953.):

Sin ea, quae fructus cumque es, perire profusa.

Item (III, 169.):

Omnia perfructus vitai praemia, marces.

Dac. *Frux* est Sanscritum *bhudsch*, sine *r* littera, ut *bhandsch* frango. Cf. Rosen. Radices Sanscr. p. 119.

Ferocit. A *ferox*, quod a *ferus. Dac.*

Fivere. De *fivere* pro *figere* valde dubito, neque enim reperio *g* unquam mutatum in *u.* Sed legendum est *fibere.* Nam *fibo* dicebant pro *figo*, hinc *fibula*, quae a *figo*, *fixula. Dac. Fibere* Meursius. Vide *Fibula.* Vide Senec. VII. Controv. 6. *Goth. Idem*; item. *Idem.*

Fruniscor et frunitum. Quod ait vulgo dici infrunitum, usus est Seneca de Benef. lib. III. (16.): *Infrunita*, inquit, *et antiquaria est, quae nesciat, matrimonium vocari unum adulterum.* Ut *Iter itiner, iecur, iecoris, se, sine*, sic *fruor, fruinor, fruiscor, fruiniscor* et *fruniscor. Scal.* Gellius lib. XVII. cap. 2. ad illud Q. Claudii primo annali: *Domus suas quemque ire iubet et sua omnia frunisci. Rarius quidem*, inquit, *fuit in aetate M. Tullii, ac deinceps infra rarissimum, dubitatumque est ab imperitis antiquitatis, an Latinum foret. Non modo autem Latinum, sed iucundius amoeniusque etiam verbum fruniscor factum est, quam fruor. Q. Metellus Numidicus, qui caste pureque lingua usus Latina videtur in epistola, quam exul ad Domitios misit, ita scripsit: Ego neque aqua neque igni careo et summa gloria fruniscor. Naevius in Atellana, quae Partus inscripta est, hoc verbo ita utitur:*

Quod magnopere quaesierunt, id frunisci non queunt,
Qui non parsit apud se, frunitus est.

Haec Gellius. Ut *fruor fruiscor*, sic a *fruinor fruiniscor* et per syncopen *fruniscor.* A *fruniscor frunitus* et *infrunitus* proprie dictus homo, qui rebus frunisci nesciret, vel homo nullius frugis, sed postea homo agrestis, insulsus, ἀπειρόκαλος. Nisi malis *fruniscor* geminam olim habuisse notionem, unam *fruendi* a fruor, alteram *sapiendi* a φρονέω. Unde *infrunitus* ἄφρων. Sipontinus: *Frunitus dicitur prudens, hoc est is, quo perfrui licet: sicut a contrario infrunitus insipiens ac stolidus, qui nulli usui est. Sed nos frunitum et infrunitum a Graeco potius deducta existimamus. Nam Graeci φρόνιμον prudentem, ἄφρονα dementem dicunt. Dac.* Respondet *fruniscor* praesenti parasmaipadi *bhunadschmi* in Sanscrito sermone. Atque hanc litterae *n* interpositionem ex lege fieri, docet Bopp. in Gramm. Sanscr. crit. reg. 384. Cf. in paradigmate radicem *iudsch*, ad reg. 324.

Felices. Enumerat Verannius apud Macrob. lib. III. (II, 16, 2.) arbores felices et infelices, in quibus est ficus atra. Vide Plin. lib. XVI. cap. 27. *Ant. Aug.* Duobus modis intelliguntur felices et infelices arbores pro fertilibus et frugiferis sive agrestibus et feris, sic *felix olea* apud Virgil. (Aen. VI, 230. VII, 751.) et *infelix oleaster* (Ge. II, 314.). At in libris pontificum felices et infelices arbores dicuntur faustae et infaustae, non tam fertilitatis habita ratione, quam Deorum, in quorum essent tutela. Vide Macrob. lib. III. c. 20. Quamquam id a veteribus non fuisse observatum testatur hic Festi locus, cui suffragatur alter Plinii: *Infelices existimantur damnataeque religione, quae neque seruntur usquam, neque fructum ferunt.* Item iste Apuleii in Apologia: *Arbor infecunda et infelix, quae nullum fructum ex se gignit, tanti est in pretio, quanti lignum eius trunco.* Imo et Lycophron *infelicia ligna*, quae ad portentorum expiationem adhibebant, vocat ἄκαρπα φυτά:

Ὅταν ἀκάρποις γυῖα συμφλέξας φυτοῖς
Ἥφαιστος εἰς θάλασσαν ἐκβράσῃ σποδόν.

Dac.

Falsius et falsior. Vox *rationabiliter* est Pauli, qua etiam alii inferioris notae grammatici utuntur; voluit dicere ἀναλόγως. *Scal.*

Fucilis. A *fuco*, ut ab herba *herbilis.* Nihil mutandum. *Scal.* Alii *fucilia. Goth.*

Feriae statae. Publicarum feriarum genera sunt quatuor: *stativae*, quae certis diebus et mensibus et in fastis statis observationibus adnotatae, ut *agonalia, carmentalia, lupercalia* etc. *Conceptivae*, quae

quotannis a magistratibus vel sacerdotibus concipiuntur, vel in certos vel in incertos dies, ut *Latinae*, *Paganalia*, *sementinae*, *compitalia*. *Imperativae*, quas consules vel praetores pro arbitrio potestatis indicunt. Et *nundinae* paganorum, id est rusticorum, quibus conveniunt negotiis propriis vel mercibus provisuri. Vide Macrob. lib. I. Sat. cap. 16. *Dac.* Vide supra *Conceptivae*, *Denicales*, et infra *Privatae*, *Sementinae*, *Stultorum*. *Goth.*

Fluonia Iuno. Vide Arnob. lib. III. (p. 118. Elmenh.) Augustin. de Civit. D. lib. VII. c. 2. 3. *Dac.*

Flammeo vestim. *Fulminis;* fulmine. *Goth.*

Fulguritum. *Locus fulguritus* τόπος κεραυνοπλήξ, qui *bidental* dicitur. Vide *Bidental*. *Dac.* Vide *Fanatica* et infra *Obstitum*. *Goth.*

Fanatica. Fanatici proprie dicebantur, qui divino furore correpti, qui numine afflati erant. Inde fanatica arbor, quae fulmine afflata; sed fanatici etiam dicuntur sacrorum ministri. Optimum Glossarium: *Fanaticus* ἱερατικός, ἱεροδοῦλος. In veteri lapide extra Romam: *Q. Coelio Apollinari fanatico de aede Bellonae*. *Dac.* Vide *Fulguritum* et *Obstitum*. *Goth.* Vidimus supra, *fanum* nihil esse, nisi locum sacrum, sacellum, unde apparet, proprie *fanaticus* nihil esse, nisi ἱερατικός. Cf. supra v. *Fanum*.

Fulmen. Imo a *fulgore*, ut in vet. cod. probat Varro lib. IV. de L. L. Nam etsi ignis proprie manare dicatur et fluere, ut apud Lucret. (II, 383.):

Quam noster fluat e taedis terrestribus ortus;

et Callimach. Hymn. in Dian.:

Τόρα πατρὸς ἀποστάζουσι κεραυνοί.

a *fluere* tamen nequit esse *fulmen*, nisi transpositis literis quasi *fluimen*, quod ineptum est. *Dac.* *A fluore.* A fulvore, alii a fulgore. *Goth.*

Fulgere. Falsum erit, quod ait Festus, nisi *ferire* intelligas de fulgore et coruscatione. *Fulgur* enim proprie est ignis sive coruscatio cum fulmine emicans, *fulmen* telum ipsum, quod mittitur, etsi postea frequenter *fulgur* pro fulmine, ut infra *Fulguritum*, quod fulgure, id est fulmine citum est. *Dac.* Vide Varronem IV. de L. L. (V, pag. 76. Sp.). De fulguribus, quae *peremptalia*, *pestifera*, *postularia*, *provorsa*, *renovativa* vide has voces. *Goth.*

Funebres tibiae. Nam funeribus tibiae addebantur. Ovid. V. Fast. (VI, 659.):

Cantabat fanis, cantabat tibia ludis,
Cantabat moestis tibia funeribus.

Item de tibicinum numero:

Adde quod Aedilis, pompam qui funeris irent
Artifices solos iusserit esse decem.

Erat in leg. XII. tab.: *Decem tibicinis adhibeto.* Servius autem ad V. Aeneid. notavit antiquae consuetudinis fuisse, ut maioris aetatis funera ad tubam proferrentur, minoris vero ad tibias. Inde Papinius lib. VI. (Thebaid. VI, 121.):

Tibia cui teneros suetum producere manes.

Dac. *Quas Flamini audire.* Flamini tamen funus exsequi non est religio. Gell. l. X. cap. 15. *Idem.*

Flaminius camillus. Vide *Camillus*. *Dac.*

Flaminia. Patrimem et matrimem interpretatur, cuius uterque parens in vivis est. At alii, qui ex eodem patre et matre nati. Nam ἀμφιθαλῆ vertunt. At contra ἀδελφὸν ἑτεροθαλῆ vocat Cedrenus uterinum aut consanguineum. *Scal.* *Patrimes et matrimes;* patrima et matrima. Alii: *Patrimus et matrimus*. Vide infra *Patrimi*. *Goth.*

Flaminius lictor. Hunc Ovidius intelligit II. Fast. (23.):

Quaeque capit lictor domibus purgamina certis,
Torrida cum mica farra, vocantur idem.

Dac.

Frequentarium. Frequentarius a frequente dicitur, ut *momentarius* a momento, *ferentarius* a ferente, et multa eiusmodi alia.

Fornacalia. Vide supra *Fornacalia*.

Furvum bovem. Diis inferis hostia furva faciebant. Virgil. VI. Aen. (243.):

Quatuor hic primum migrantes terga iuvencos
Constituit.

Et paulo post:

> — — — *ipse atri velleris agnam*
> *Aeneas matri Eumenidum magnaeque sorori*
> *Ense ferit.*

Dac.

Ferentarii. Varro lib. VI. de L. L. (VII, 341. Sp.): *Ferentarii equites hi, qui ea modo habebant arma, quae ferrentur, ut iaculum.* Vide *Adscriptivi. Dac. Auxiliares;* auxiliatores. *Goth.* De vocabuli forma cf. quae supra dixi ad vocem *Frequentarius.*

Faustulum. Faustitatem Deam colebant veteres pro incremento pecoris, ut, *si foetura gregem suppleverit*, propterea almam Faustitatem vocat Horatius (Od. IV, 5, 18.). *Scal.* Hanc in seculari carmine sic mire depinxit Horatius:

> *Fertilis frugum pecorisque tellus*
> *Spicea donet Cererem corona;*
> *Nutriant foetus et aquae salubres*
> *Et Iovis aurae.*

Dac. Porcellum est genitivus pluralis. *Goth.*

Familiaris. Eiusdem familiae. *Dac.*

Fana. Vide *fanum. Dac.*

Fastis diebus. Lego: *Fastis diebus ius fari licebat, nefastis non fari licebat. Scal.* Varro lib. V. de L. L. (lib. VI, pag. 229. Sp.): *Fasti dies, quibus certa verba legitima sine piaculo praetoribus licet fari. Ab hoc nefasti dies, quibus diebus ea fari ius non est, et si fati sunt, piaculum faciunt.* Ovid. I. Fast. (48.):

> *Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur,*
> *Fastus erit, per quem lege licebit agi.*

Tria verba sunt *do, dico, addico,* quibus tota iurisdictio continetur. *Dac.* Ab his diebus fastorum libri, quibus dies fastos cognoscimus, et translaticie *Fasti Consulares,* quibus consules singulorum annorum continentur. *Goth.* Cf. etiam Varro VI, pag. 210. Sp. Adde quae supra diximus ad v. *Fastorum libri.*

Fenus appellatur. Vide *Fenus et feneratores.*

AD LIBRUM VII.

Gerrae. Vide *Cerrones,* ubi paulo aliter. Quare et tertium illud fortasse addi potest, nempe Athenienses a Siculis *Gerras* vocatos quasi imbelles, nam gerra Siculis pudenda significat. Suid. Hesych. *Dac.* Vide Nonium (pag. 118. Merc.) in *Gerrae. Goth.* Descendit hoc v. quum *nugas* denotat a Sanscrita radice *gardsch,* quae significat *clamare, vociferari.* Contra ubi *crates* notat *vimineas,* cum Graeca voce *γέῤῥον* cognatum est, aliamque habet originem, quae eadem est verbi Latini *gerere.* Recte Doederlin. Syn. Lat. III, pag. 86. ubi *gerrae* significat *nugas,* cum Graec. *γαρύω*, Lat. *garrire* componit.

Genas. In versu Pacuvii potius legerim *flora,* quam *flore. Nunc primum opacat flora lanugo genas.* Nam idem Attius in Bacchis:

> *Genas lanugo flora nunc demum irrigat.*

Idem in iisdem:

> *Nam flori crines video ut propexi iacent.*

Quod Euripides Bacch. 455.: *Πλόκαμός τε γάρσον ταναός.* Pacuvius Antiopa: *Cervicum floros dispargite crines.* Est coronis Anapaestica. Virgilius tamen contra lib. XII. (Aen. VIII, 160.):

> *Tum mihi prima genas vestibat flore iuventas.*

Scal. Pro operimento oculorum et pro malis veteres usurparunt, sed priorem notionem propriam fuisse cum Becmanno existimo. Sic proprie Ovid. Eleg. 8. lib. 2. (e Pont. II, 8, 66.):

> *Nam caput e nostra citius cervice recidi,*
> *Et patiar fossis lumen abire genis.*

Dac. Sulti. Sultis. *Goth.* Duae sunt radices Sanscritae, diligenter distinguendae, *dschna gnosco, γνῶναι, kennen; to know;* et *dschan gigno, geno, γεννάω, γένω, γίγνομαι.* Ex priori descendunt vocabula Latina *gnavus, gnarus, Gnaivos* (Cneius), *gnotus,* unde *cognitus, agnitus;* ex altera derivantur *genus, gens, gener,*

gnatus, unde *prognatus*, et alia. Cum prioribus illis conveniunt Germanorum *genau*, Batavorum *nauw*, Anglorum *know*; atque ex eodem fonte derivata esse videntur Latinorum *genae*, *genu*; Graecorum *γένυς*, *γενεῖον*, *γνάθος*, *κνάω*, *γόνυ*; Germanorum *Knie* et *Kinn*; Sanscrita *dschânu*, i. e. *genu* et *gandas*, *gena*. Quibus omnibus *connivendi* nativa quaedam ac *nitendi* significatio subest; ipsaque verba *nivere* et *niti* ex eodem fonte duci mihi videntur. Cf. quae dixi ad v. *Gnitus*.

Gentilis. Cicero in Topicis ex Q. Scaevola (c. 6.): *Gentiles sunt, qui inter se eodem nomine sunt. Non est satis. Qui ab ingenius oriundi sunt. Ne id quidem satis est. Quorum maiorum nemo servitutem servivit. Abest etiamnunc. Qui capite nondum sunt deminuti. Hoc fortasse satis est. Nihil enim video Scaevolam pontificem ad hanc definitionem addidisse.* Legitur apud Ciceronem *gentilis* pro cognominis. I. Tusc. (16, 38.): *Regnante gentili meo*, de Tullo Volscorum rege. De discrimine inter gentiles et agnatos vide iuris commentatores. *Dac.* Vide l. saepe. 53. ff. de verb. signif. *Goth.*

Genialis lectus. De eo Arnobius contra gentes. Describitur prolixe a Catullo de nuptiis Pelei et Thetidis. Glossae: *Genialis lectus κλίνη συμποσίον.* Non de eodem intellexit. Nam genialis lectus sternebatur Genio et Iunoni. *Scal.* Servius V. Aeneid. (ad lib. VI, 603.): *Geniales* (lecti) *proprie dicuntur, qui sternuntur puellis nubentibus.* Apuleius Miles. X.: *Et iam torus genialis scilicet noster futurus accuratissime desternebatur, lectus Indica testudine perlucidus, plumea congerie tumidus, veste Serica floridus. Dac.* Vide Nonium (pag. 117. Merc.) in *Geniales. Goth. Nuptiis* om. Ursinus. *Idem.*

Gens Aelia. Quasi vero illud Aeliae gentis proprium sit, ut in familias dividatur, et non reliquarum omnium. Quid igitur? Lege: *Gens illa app.* etc. *Gens* nomen est generale et familias complectitur. Aliquando tamen familia latius patet et gentem significat. Vide *Familia. Dac.* Vide infra *Ingens.* Livium lib. IV. (init.) L. 1. ff. de probat. *Goth.* Cf. Sigonius ad Liv. IV, init. et in libro de Nom. Romanorum. Vox est Sanscrita *dschanas*, ex qua Latini contractiori forma *gens*, ut ex *manas mens*, *dantas dens*, alia.

Gerusia. *Γερουσία*, Senatus. Plutarch. An seni administrand. Resp. (c. 10.): *Ἡ δὲ Ῥωμαίων σύγκλητος ἄχρι νῦν γερουσία καλεῖται.* Hesych.: *Πρεσβυτέριον, πλῆθος γερόντων. Dac.*

Genuini dentes. Graece *σωφρονιστῆρες*, quod prudente et perfecto homine nascantur. Gloss.: *Genuini, σωφρονιστῆρες.* Item: *Genuinum, ὀδόντα μύλην.* A *genis* dicti *genuini.* Interpr. Persii: *Genuinus proprie dens, qui sub genis est.* Alii a *geno* gigno, ex Plin. lib. II. c. 37.: *Homini*, inquit, *novissimi, qui genuini vocantur, circiter vigesimum annum gignuntur, multis et octogesimo. Dac.*

Gestus. Substant. *σχῆμα, εἰδέα, χειροθεσία.* Gloss. *Dac.*

Genium. Aurelius Augustinus: *Genius est deus, qui praepositus est ac vim habet omnium rerum gignendarum.* Vide *Geniales. Dac. Genius.* Luberius: *Genius generis nostri parens. Scal. Alii genium.* Servius I. Georg. (v. 302.): *Genium autem dicebant antiqui naturalem deum uniuscuiusque loci, vel rei, aut hominis.* Inde apud Virgil. Aen. V, (95.):

Incertus Geniumve loci famulumve parentis
Esse putet.

Ubi Servius: *Nullus enim locus sine genio est, qui per anguem plerumque ostenditur.* Genios Graeci vocant *ἐγχωρίους θεοὺς, δαίμονας, ἥρωας. Dac.*

Germen. A *gero* pro *geno*, *gerimen*, *germen*. Inde *germani*, qui ex eodem semine, ex eadem stirpe. Et germani proprie dicuntur, qui eundem habent patrem, sive ii communem matrem habeant, quomodo Terentius, Cicero et alii *germanorum* voce uti solent; sive diversam, qui *consanguinei* dicti sunt. Aliter tamen Varro in lib. de gradibus: *Germanus*, inquit, *ex eadem genitrice natus est, non, ut multi, de eodem germine, qui tantum fratres dicuntur.* Sed vana est haec Varronis differentia, nec idoneis autoribus observata. Terent. Adelph. (II, 4, 5.):

Te habeam fratrem, o mi Aeschine, o mi germane.

Frater nomen generale est et continet *fratres germanos*, *fratres consanguineos*, qui ex uno patre nati sunt et matres diversas habent; *fratres uterinos*, qui ex eadem tantum matre geniti sunt; et *fratres patrueles*, qui ex duobus fratribus procreati. *Dac.* Recte Doederlin. Synon. Latin. III, pag. 74. *germen* et *herba* eiusdem esse originis suspicatur. Utrumque enim a Graeco *φέρβω*, unde *φορβή*, *herba*, et *φέρμα*, *germen*.

Gemursa. Plin. lib. XXVI. cap. 1.: *Et bene quidem morbus celeriter in Italia restinctus est, sicut et ille, quem gemursam appellavere prisci, inter digitos pedum nascentem, etiam nomine obliterato. Dac.*

Gingrire. Glossar.: *Gingrina* εἶδος φωνῆς σάλπιγγος. *Fulv. Urs.* Glossae: *Gingriunt*, χῆνες ἐκβοῶσι. *Gingrum* φωνὴ χηνός. Inde *gingrinae* tibiae dictae. *Gingrinae* sunt Hesychio: Γιγγρίαι, αὐλοὶ μικροὶ, ἐν οἷς πρῶτον μανθάνουσιν. Solin. cap. 12.: *Sive gingrinas, quae, breviores licet, subtilioribus tamen modis insonant.* Verum Athenaeus, Eustath. et Pollux non a gingriendo, sed a Gingra, Gingre vel Gingri Adonidis nomine. Athen. cap. 23.: Γιγγραίνοις γὰρ οἱ Φοίνικες, ὥς φησιν ὁ Ξενοφῶν, ἐχρῶντο, αὐλοῖς σπιθαμιαίοις τὸ μέγεθος, ὀξὺ δὲ γοερὸν φθεγγομένοις. Idem paulo post: Ὀνομάζονται δὲ οἱ αὐλοὶ γίγγροι ὑπὸ τῶν περὶ Ἄδωνιν θρήνων, τὸν γὰρ Ἄδωνιν γίγγρην καλεῖτε ὑμεῖς οἱ Φοίνικες, ὥς ἱστορεῖ Δημοκλείδης. Eustath. Iliad. 6.: Ἡ δὲ χρῆσις τοῖς γίγγροις ἐκ τῶν περὶ Ἄδωνιν θρήνων, ὃν γίγγριν ἐκάλουν οἱ Φοίνικες. Pollux lib. IV. cap. 10.: Γίγγρας τις αὐλίσκος γοώδη καὶ θρηνητικὴν φωνὴν ἀφίησι, Φοῖνιξ μὲν ὢν τὴν εὕρεσιν, πρόσφορος δὲ Μούσῃ τῇ Καρικῇ. Ἡ δὲ Φοινίκων γλῶττα Γίγγραν τὸν Ἄδωνιν καλεῖ, καὶ τούτῳ ὁ αὐλὸς ἐπωνόμασται. Gingra autem Bochartus ex Phoenicio *gigara* Dominus; plenum fuisset *girgara*, sed prius *R* elisum. *Dac.* Arnob. VI. (p. 205. Elmenh.): *Anserum gingritibus. Goth.*

Gingeriator. *Gingriator* tibicen. Vide Athenaeum. Glossae Hesychii: Γίγγριαι, αὐλοὶ μικροί, ἐν οἷς πρῶτον μανθάνουσιν, ὅπερ ἔνιοι γιγρόν. Glossarium: *Gingriva*, εἶδος φωνῆς σάλπιγγος. *Gingriunt*, χῆνες ἐκβοῶσι. *Gingrum*, φωνὴ χηνός. Arnobius libro X.: *Anserum gingritibus.* Vide Solin. c. X. *Scal.* Lege *gingritor* a gingrire, vel *gingrinator*, a *gingrina*, ut viri docti. *Dac.*

Gizeria. *Gigeria.* Falsum est *Gigeria* esse cibum confectum ex multis obsoniis, sed *gigerium* est ventriculus gallinarum: quod verbum hodie in Gallia retinemus. *Gesier* enim vocamus. Lucillius:

> — — — *Gigeriae sunt*
> *Sive adeo hepatia.*

Dac. Vide Nonium (pag. 119. Merc.) in *Gigeria*. *Goth.* Commode Gallicum nomen *gesier*, veram esse scripturam *gizeria*, quam ex optimo Cod. Gu. II. restituimus.

Geniales deos. Petrus Chiacconius Hispanus homo magni ingenii praeclaraeque eruditionis, a quo multa in hoc libro emendata sunt, existimabat *Genitales* legendum esse. Nam et in veterib. numismatibus *Dis Genitalibus* et Virgilius habet genitales illo versu libri VI. (764.):

> *Romulus in coelo cum dis genitalibus aevum*
> *Degit.*

Item lib. II. Georg. (324.):

> *Genitalia semina poscunt.*

Fulv. Urs. In fine corruptissima ita restituo: *Geniales dicti a genendo, qua plurimum posse putabantur, quos postea Genios appellarunt.* Id est: *Qua re plurimum pollent, hoc est genitura.* Sunt enim θεοὶ γενέθλιοι. Quod autem ait *geniales deos* esse semina et elementa rerum, non latuit Graecos magistros, qui interpretantur *Geniales* στοιχεῖα. *Genialem* etiam τύχην et *genialia* τύχια. Addendum et quod Santra vetus scriptor monet: *Scis enim geniales homines ab antiquis appellatos, qui ad invitandum et largius apparandum cibum promptiores essent.* Potest et vulgaris lectio defendi *a gerendo* et *gerulos*. Nam et idem Censorinus: *Eundem*, inquit, *esse Genium et Larem multi veteres memoriae prodiderunt, in his etiam C. Flaccus in libro, quem ad Caesarem de indigitamentis reliquit scriptum.* Hunc in nos maximam, quinimo omnem habere potestatem creditum est. Gerulus enim apud veteres non ὁ βαστάζων, ut postea, sed ὁ πράττων καὶ πρακτήρ dictus est, ut Plautus in Bacchidibus (IV, 9, 80.) dixit *gerulifigulos mendacii*, gerulos et figulos, hoc est πρακτῆρας καὶ πλάστας. Et veteres glossae: *Geruli*, πρακτῆρες. *Scal.* Non opus est, ut *genendo* scribatur, nam *gerere* idem quod *genere*, unde et apud Varronem de re rust. lib. I. cap. 31. quidam codd. habent: *Id ex pabuli segete viride sectum, antequam gerat siliquas.* Quod in aliis *genat*. In Gloss. Graeco-Latinis: Ἀνύτης *gerulus, efficax.* Πράσσειν autem et ἀνύειν verba sunt, quae iocosis rebus illis accommodantur, quibus adesse genios necesse est. *Dac.*

Gnarus. *Gnarus* proprie, cui cuncta gnara sunt, id est cognita, aperta. Non mirum igitur *prognare* significare *aperte. Dac.* Cf. quae supra disputavimus ad v. *Genas.*

Gnephosum. Glossar.: *Gnefonsum*, σκοτεινόν. Vide in *Cnefonsum. Fulv. Urs.* Glossarium Gnetonsum ἀμαυρόν, σκοτεινόν. Corrige: *Gnefonsum. Scal.*

Galli. Sacerdotes Rheae castrati, a Gallo fluvio Phrygiae. Ovid. IV. Fast. (361.):

> *Cur igitur Gallos, qui se excidere, vocamus,*
> *Cum tantum a Phrygia Gallica distet humus.*

Inter, ait, viridem Cybelen altasque Celaenas
Amnis it insana nomine Gallus aqua.
Qui bibit inde, furit; procul hinc discedite, queis est
Cura bonae mentis; qui bibit inde, furit.

Herodianus in Commodo: *Πάλαι μὲν Φρύγες ὠργίαζον ἐπὶ τῷ ποταμῷ Γάλλῳ παραῤῥέοντι, ἀφ' οὗ τὴν ἐπωνυμίαν φέρουσιν οἱ τῇ θεῷ τομίαι ἱερωμένοι.* *Dac.* Cfr. Arnob. VII. Iuvenal. Sat. VI, (511.). Galli etiam sumuntur pro mirmillonibus. Vide infra *Retiario.* *Goth.*

Gnarigavit. Et Gnaruris. Ausonius (ep. 22, 19.):

Non cultor instans, non arator gnaruris.

Apud Arnobium lib. II. (III. p. 113. Elmenh.): *Cur esse dicatis in aliis praeceptionibus gnarures.* Male hodie in Ausonio *gnarus* est, in Arnobio *gnariores.* *Scal.* Optime Voss. *gnaruravit.* Antiqui dicebant *gnaruris* gnarus. Plaut. (Most. I, 2, 17.):

Simul gnarures volo vos esse hanc rem mecum.

Hinc *gnaruro*, gnarum reddo. Unde per syncopen et aphaeresin *naro*, quod nunc *narro.* Gloss.: *Gnarurat, γνωρίζει. Gnarurem, γνώριμον. Gnaritur, γνωρίζεται.* A gnaruris per syncopen *gnarus ἐπιστάμενος*, sciens, peritus. *Dac.* Hinc *gnaritas.* Nonio (pag. 116. Merc.) pro *scientia.* Hinc *gnarus.* Tacito et in l. 43. ff. ad Trebell., ubi tamen *ignarus* legitur. Glossis: *Ignarures ἀγνοῦντες.* *Goth.* *Gnarigo* a *gnarus* descendit, ut *laevigo* a *laevis*, vel potius *levis*, unde *levigo* potius scribendum. Erit igitur *gnarigare* gnarum facere, i. e. certiorem facere, *narrare.* Nihil enim aliud est *narrare*, nisi *gnarare*, i. e. gnarum reddere.

Gnarivisse. *Gnaruisse.* Vide notam superiorem. *Dac.* *Gnarire* variata forma est verbi *gnarare* h. e. *narrare*, gnarum facere.

Gaia. Pauli errorem potius, quam Festi vel Verrii crederem in hoc genere scripturae, in quo post Constantinum omnes paene librarii et marmorum incisores errabant. Notum est illud Quinctiliani Caium et Caiam scribi, dici vero Gaium et Gaiam. Paulum non errasse arbitror, cum viderim antiquissimum Festi fragmentum ordine literarum scriptum et Verrius eundem ordinem secutus fuerit in libris de verborum significatione. Secuti igitur sunt sonum, non figuram literae: vel cum ipsi alio loco scripserint, imperiti mutarunt, erratum librariorum esse putantes. Quod ad rem ipsam attinet, vide Plutarch. in Problem. Plin. lib. VIII. cap. 48. Iulius Paris in Epitome Valerii Maximi de praenominibus. Sed et observatum est, omnes mulieres, quae alio praenomine carerent, Caias dictas, earumque libertos Caii praenomine plerumque appellatos, seque Caiae libertos dixisse. Vide Cicer. pr. L. Murena (c. 12.) et Velius Longus de Orthographia (p. 2218. P.). *Ant. Aug.* Quinctil. II, (I.) 7.: *Quid, quae scribuntur aliter, quam enunciantur? Nam et Gaius C. litera notatur, quae inversa Ɔ mulierem declarat, quia tam Caias esse vocitatas, quam Caios etiam ex nuptialibus sacris apparet.* Quod ad morem attinet, idem Valer. Max.: *Ceterum Caia usu super omnes celebrata est. Fertur enim Caiam Caeciliam Tarquinii Prisci regis uxorem optimam lanificam fuisse. Et ideo institutum fuit, ut novae nuptae ante ianuam mariti interrogatae quaenam vocarentur, Caiam esse se dicerent.* Cic. pro Murena, qui id facete exagitat: *Quia*, inquit, *in alicuius libris exempli causa id nomen invenerunt, putarunt omnes mulieres, quae coemptionem facerent, Caias vocari.* *Dac.* Quid significent *Gaius* et *Gaia* proprie, ostendit linguae rusticae vocabulum *gayus*, quod hodie superest in Gallico sermone, ubi *gai* hilarem significat. Fuerit igitur *Gaius*, *gaia*, *gaium* laetus, a, um, et *Gaius* praenomine dicti sunt, quemadmodum *Gnaivos*, *Cneius*, *Manius*, *Lucius*, *Publius*, quorum ratio et significatio aperta.

Gallam. Lucil. lib. XV. apud Nonium (pag. 445. Merc.): *Quae gallam bibere ac rugas conducere ventri Farre aceroso, oleo decumano, pane coegit Cumano.* Sic enim scribendi sunt hi versus. *Ant. Aug.* Galla est fructus sub autumnum arboribus innascens, praecipue robori. Gall. *noix de galle.* Eius sapor asper, quare vinum, quod atrum esset et asperum ad instar gallae *gallam* dixere. *Dac.*

Gaulus. Navis Phoenicia rotunda. Nam Graeci veteres usque ad Iasonem et Argonautas rotundis solum navibus utebantur. Unde Plin. lib. VII. cap. 56.: *Longa nave Iasonem primum navigasse, Philostephanus auctor est.* Aristoph. in Avibus (598.):

Γαῦλον κτῶμαι καὶ ναυκληρῶ.

Ubi Schol.: *Γαῦλος, Φοινικικὸν σκάφος.* Et Callimach.:

Κυπρόθε Σιδόνιός με κατήγαγεν ἔνθαδε γαῦλος.

Ab huius gauli formae similitudine vas pastorale *Gaulus* dictum. Theocrit. Idyll. 5. (58.):

Στασῶ δ᾽ ὀκτὼ μὲν γαυλὼς τῷ Πανὶ γάλακτος.

Vide Hesych. Sic et multa alia nomina sunt navigiis communia cum vasis, ut *κύμβαι*, *κάνθαροι*, *κελέβαι*, *σκάφαι*. *Dac.*

Galbeum. Vide *Calbeos*. *Dac.* Hinc *galbeae lineae* infra in *Ruscum*. *Goth.*

Gestit. A *gestu gestire*, quod Donatus Eunuch. III, 5. interpretatur: *Motu corporis monstrare, quod sentias. Constat autem a pecudibus ad homines esse translatum.* Item: *Gestire proprie est sensum corporis gestu indicare; quod magis brutorum est animalium.* Virgilius (Ge. I, 387.):

Et studio in cassum videas gestire lavandi.

Ubi Servius: *Gestire est*, inquit, *laetitiam suam corporis habitu significare. Nam ut homines verbis laetitiam suam exprimunt, ita aves corporis gesticulatione. Dac.*

Gnaeus. Cn. hoc praenomen significare dubitat nemo, et licet sonus *G* literae audiatur, *Cn.* scribitur, ut in Pandectis Florentinis apparet Gnaeum et Gaium ita scribi, ut pronuntiatur. Corporis autem insigne *naevus* dicitur, unde Naevia familia nomen deduxit. Additur autem C. antiquo more, ut cum *frucmentum*, *ferctur*, *forctis*, *cnatura* dicebatur, ex Valerio a Iulio Paride relato, qui enumerat triplicem huius praenominis scribendi rationem *Cn. Gn. N. Ant. Aug.* Idem quod *Naevus*, ut natus, gnatus, navus, gnavus. *Scal. Gnaeus* et *gnaevus* tuberculum in facie excrescens, quasi *γναῖος* vel *γναῖφος*. A *γίνεσθαι* nasci, unde praenomen *Gnaeus.* Itaque cum *naeus* et *naevus* scribitur, *g* perit, non contra, ut volunt viri docti. Sed perperam in voce *γίνεσθαι* etymon rimatur Festus. Graecum est *κναῖος ἀπὸ τοῦ κναίω*, quae *πάθος* et *φῦμα* significat, unde *Gnaevus* Latinum, ut *ᾠόν* ovum. Salmas. in Solin. *Dac. Γίγνεσθαι. Γίγνεται. Goth. Gnaeus* et *Cneius*, antiquo sermone *Gnaivos* pronunciabantur et ita scriptum reperitur nomen in inscriptione Cornelia, quam vide in Lanzi Saggio di Lingua Etrusca Tom. I, pag. 150. Vocabulum est idem, atque *gnavus*, Germanorum *genau*, Batavorum *nauw*, Anglorum *know*, quae omnia derivantur a Sanscrita radice *dschna*, nosco.

Ganeum. Locus Terent. est Adelph. III, 3. (5.) ubi Donatus: *Veteres ganeum meritoriam tabernam dixerunt ἀπὸ τῆς γᾶς, τοῦτ᾽ ἔστι τῆς γῆς, quod ipsa sit in terra, non ut caenacula superius.* Ergo ganeum quasi *γάνειον* a *γα*, sive potius *γάνα*, ut veteres dicebant, si fides Hesychio. At Iulius Caesar Scaliger Exercit. CCCXVIII. Sect. II. ait ganeum dici a *γάνος*, hoc est gaudium, *γάνυσθαι* gaudere, nempe quod homines laetam voluptariamque vitam ibi agitent. *Dac. Abductum.* Abditum, alii *obductum. Goth.*

Galearia. Lege: *Galerita. Galerita* et *Galeritus* avis dicta ab apice, quem habet in capite, galeae speciem referente. A Graecis similiter *κόρυδος*, *κορυδαλός* et *κορυδαλίς* dicitur; nam *κόρυς* galea. *Galeria* hic nomen habere non potest: nam *galeria tribus* a Galeso fluvio nomen habuit, sive ab alio quovis loco. *Dac.*

Gnitus. Lege *a genubus. Scal.* Sic infra in *Nixi: Nixi dii appellantur tria signa in Capitolio, ante cellam Minervae genibus nixa.* Ergo *gnitor*, quod nunc *nitor*, quasi *genitor*, *genibus* incumbo. A *gnitor*, *gnisus*, *gnitus* et *gnixus. Dac.* Recte quidem Dacerius, quod a *gnitor* i. e. *nitor* derivat, minus bene, quod a *genibus* cum Festo, licet ipsum voc. *genu* ex eodem fonte sit derivandum. Nam *dschna*, gnosco, propriam habet *connivendi* ac *nitendi* significationem, qua de causa Germanorum *kennen* et *können* proprie unum est vocabulum et eandem habet notionem, postea discriminatam. Ac referenda esse eodem Latinorum *gnavus* (navus), Germanorum *genau*, Batavorum *nauw*, Anglorum *know*, supra vidimus ad v. *Genas.* Igitur a Sanscrito *dschna*, pro quo fortasse etiam *dschni* in usu fuerit, primum descendit *dschânu*, genu, Knie, (cf. praesens Sanscritum *dschânâmi*); tum *ganda*, gena; tum *gnitor*, quod fortasse sonuerit *gnio*, a quo participium *gnitus*, nisi forte *gnitus* pro *gnisus*, ut *grettus* pro *gressus*, *merto* pro *merso* et alia multa.

Gnotu cognitu. A *γινώσκω* factum *gnosco.* Varro:

Adeste, adeste, quae feramque gnoscite
Domum ut feratis e theatro literas.

A *gnosco* dempto *g nosco*, *gnotu*, *notu.* Glossar. *Gnot.* Lege *gnoscit*, *εἶδεν*, *ἐπιγινώσκει. Gnotu*, *γνῶσιν*, *διάγνωσιν.* Falluntur igitur, qui in *gnosco* et *gnotus g* credunt assumptum in his. Priscianus lib. II. (c. 1. p. 60. Tom. I. Kr.): *Est quando n principalis syllabae ante se assumit g, ut natus, gnatus; notus, gnotus antique, unde ignotus; nosco, gnosco, novi, gnovi.* Sed contra Diomedes lib. I. (pag. 378. Putsch.): *Gnoscit ait Caecilius, quoniam et praepositione addita adgnosco* (lege *agnosco. L.*) *et cognosco dicimus. Dac.* Nativam esse atque radicalem litteram *g* in *gnosco* et *gnotus*, ostendunt composita *agnitus*, *cognitus*, adiectiva *gnarus* et *gnavus*, et praeter omnia Sanscritum *dschna* i. e. *gnosco*, unde participium *dschnatas* i. e. *gnotus*, *γνωτός*.

Gravastellus. Plaut. in Epid. (V, 1, 14.): *Sed quis haec est muliercula et ille ravistellus qui venit.* Vide *Ravi coloris. Ant. Aug.* Locus Plauti est Epid. V, 1. (14.):

Sed quis haec est muliercula et illic gravastellus, qui venit?

Sed hic *gravastellus* non a *gravitate*, ut putat Festus, sed pro *ravastellus*, a *ravus*, qui ravi est coloris, ascito *g*, *gravus*, a quo *gravaster* et diminutivum *gravastellus*, qui ravastellus, imo et *ravistellus* corrupte etiam apud Plautum legisse videtur Festus. Vide *Ravi coloris. Dac.* Apud Plautum Codd. variant *gravastellus*, *gravistellus*, *graviscellus*, *gravestellus.* Meliores *gravastellus* et *gravestellus* exhibent. Hoc non ab adi. *gravis* deduci posse, sed a *ravus* deducendum, ostendit metrum. Aut igitur *ravastellus* scribendum, aut *gravastellus*, ut *g* sit radicale, uti in Germanorum voce *grau*, quae eadem videtur, atque Latinorum *ravus*, *gravus*, in qua *g* postea sit omissum, ut in *gnarus*, *gnotus*, *gnitor*, *gnatus.*

Gramiae. *Λήμη*, Aeolice *γλάμα*, unde *Gramia. Scal.* Nonius (pag. 119. Merc.): *Gramia pituita oculorum. Caecilius:*

Gramiosis oculis ipsa, atratis dentibus.

Glossae: *Grama*, *λήμη*. Vide Hesych. *Dac.*

Groma. Glossae: *Gruma*, *γνώμων*, *βασιλικὴ γνώμη*. Et male lectum ab ipso auctore Glossarii: *Gauma ὀραία τεκτονική*. Lege: *Gruma: ὄπτρα τεκτονική*. In aliis glossis: *Gruma διόπτερα* (lege: *δίοπτρα. L.*) *ἡ τῶν μέτρων*. Et *Grumari.* Lucill.:

— — — *viamque*
Vis degrumari, ut castris mensor facit olim.

Glossarium: *Grumat*, *μετρεῖ*, *ἐξισοῖ*. Nonius (pag. 63. Merc.): *Grumae sunt loca media, in quae directae quatuor congregantur et conveniunt viae.* Recte. Nam et in castris et in coloniis capiendis groma ponebatur in tetrantem, antiqua et postica linea se invicem ad angulos rectos intersecantibus. Auctor Aggenus. *Scal.* A *γνώμα*, *n* mutato in *r*, *groma*, pro quo dicitur *gruma*, *o* in *u*. Hinc *grumare* et *degrumare.* Lucillius: *Viamque Degrumabis uti castris mensor facit olim.* In castrorum etiam metatione *gruma* dicitur mensura illa, illud organum, quod a metatore in loco medio ponebatur in tetrantem, hoc est, ut quatuor faceret angulos normales, et ita divideret castra in quatuor partes. Et locus ipse medius, ubi *gruma*, gruma etiam dictus. Nonius: *Grumae sunt loca media, in quae directae quatuor congregantur viae.* A *gruma* seu *groma* dictus *gromaticus* et *gromatica* disciplina, quae agrorum mensuram docet. *Dac.* In Sanscrito sermone *krama(s)* significat *gradum*, *passum*, a radice *kram*, progredi. Fuerit igitur *groma* proprie *mensura passus*, quod voc. cum omni agrimensura et castrorum metatione ex Etruria translatum esse Romam credibile est.

Grumus. Glossarium: *Grumi τύμβοι. Grimini οἱ διορίζοντες τοὺς ὅρους λίθοι.* Lege *Grummi. Scal.* Scribitur et *grummus.* Proprie clivulus, terrae collectio paulatim exsurgens. Unde exponitur *τύμβος*. Gloss. *Grumi*, *τύμβοι*. Inde propter similitudinem acervi lapidum, qui ad terminorum distinctionem ponebantur, *grumi* dicti. Gloss. Graeco-Lat. *ὅρων λίθοι*, *grumi. Grumus* autem a *congerie* ducit Nonius (pag. 15. Merc.). Vossius a *κρυμός* frigus, quia frigore res concrescunt. Sed verisimilius illud, quam verius. Puto a *gruo*, id est congruo, dictum *grumus*, quod terra multa et multi lapides coeant et congruant ad grumum efficiendum. A *grumus* factum diminutivum *grumulus* pro qualibet acervatione et strue. Paulinus Epist. III. ad Severum: *Et ut totam iuxta Dei verbum confectionem prophetici panis impleret, lentem quoque et hordeum viciam miscuisset in grumilum.* A grumus facta Gallica vox *grumeau. Dac.*

Gracchuris. Ilerda Ptolemaeo in Hispania Tarraconensi. *Dac.*

Graeca sacra. Cerealia, quae ad Eleusiniorum imitationem facta. Ideo ex Graecia translata dicit Festus. Repraesentabatur Ceres Proserpinam quaerens et cum face totum orbem pererrans. Vide Ovid. IV. Fast. (390. seqq.) Cerealibus ante noctem epulari nefas, quia, ut ait Callimachus, Ceres fame affecta ac nihilominus pertinaciter ieiunium servans a Vespero tandem persuasa, ut potum sumeret:

Ἕσπερος, ὅστε πιεῖν Δαμάτερα μῶνος ἔπεισεν.

Vel, ut Ovidius (Fast. IV, 532. seqq.), quod, dum sub noctem papaver legebat, imprudens gustaverit:

Colligit agresti leve papaver humo.
Dum legit, oblito fertur gustasse palato,
Longamque imprudens exsoluisse famem.
Quae qua principio posuit ieiunia noctis,
Tempus habent mystae sidera visa cibi.

A lugentibus haec sacra peragi non poterant, quia post receptam Proserpinam (Fast. IV, 615.):

Tum demum vultumque Ceres animumque recepit
Imposuitque suae spicea serta comae.

Ideoque tunc candidas vestes induebant (619.):

Alba decet Cererem vestis; Cerealibus albam
Sumite, nunc pulli velleris usus abest.

Sed post cladem Cannensem cum propter luctum matronae Cerealibus operari non possent, Senatus luctum finiri iussit, *centum diebus*, ut Festus; ut Livius *triginta*. Livii verba sunt Lib. XXII. sect. 36.: *Tum privatae quoque per domos clades vulgatae sunt: adeoque totam urbem opplevit luctus, ut sacrum anniversarium Cereris intermissum sit, quia nec lugentibus id facere est fas, nec ulla in illa tempestate matrona expers luctus fuerat. Itaque ne ob eandem causam alia quoque sacra publica aut privata desererentur, senatusconsulto diebus triginta luctus est finitus.* Inde proprie *minui luctus* dicebatur, cum erant in casto Cereris, hoc est, cum rebus Venereis abstinebant ad sacra Cereris obeunda: nam Cerealibus vino et Venere interdictum. Vide *Minuebatur.* Porro Cerealia erant a pridie Idus Aprilis per dies octo. *Dac.* Vide Tull. IV. Verr. (cap. 49.). *Goth.*

Gruere. Glossae: *Gruunt*, γερανίζουσι. *Scal.* Vide *Congruere. Dac.*

Gradivus. Quia gramine sit ortus. Ex flore nescio quo concepit eum mater. Ovidius lib. V. Fast. (255 seqq.). *Scal.* Servius III. Aen. (35.): *Gradivum exsilientem in proelia, quod in bellantibus sic necesse est; aut gravem deum patrem, aut ideo, quia apud pontifices Mars pater dicitur. Alii Gradivum, quod gradum inferant. Alii a gratitudine* (lege *graditudine*), *quod huc et illuc gradiatur: unde Martem communem dici. Alii Gradivum, quia nunquam equester, aut a gradu dictum. Dac. Gradivus.* Κραδαίνειν, γραδεύειν. *Goth.*

Grassari. *Grassari*, ὀξυποδεῖν, ἐπερείδεσθαι, βαδίζειν. *Grassa*, βάδισμα, βῆμα. *Grassatur* λωποδυτεῖ. *Grassator* λωποδύτης. *Scal.* A gradior, grassari, ire, ambulare. Sed postea hoc verbum male audiit, et *grassari* de viarum obsessoribus dictum, qui in praetereuntes impetum faciebant. Inde autem *grassari* pro *adulari*, quod parasiti atque adulatores per plateas ambulantes in obvium quemque grassarentur, ut adulationibus suis sibi victum quaererent. Et quia ita olim fere poetae, ii etiam *grassatores* dicti sunt. Varro in libro de moribus apud Gellium lib. II. cap. 2.: *Vestiri in foro honesto mos erat; domi, quod satis erat; equos carius, quam coquos emebant. Poeticae artis honos non erat. Si quis in ea studebat, aut sese ad convivia applicabat, grassator vocabatur. Dac.* Adde Nonium (pag. 315. Merc.) in *Grassari. Goth.*

Grallatores. Plautus in Poenul. (III, 1, 27.):

Vinceretis cervom cursu vel grallatorem gradu.

Sic etiam apud Varronem lib. VI. de L. L. (VII, pag. 350. Sp.). *Ant. Aug.* Glossarium: *Grullatores*, πανικὰ φοροῦντες. Imo *Grallatores.* Πανικὰ φορεῖν explicat, quod de Aegipanibus hic dicitur. *Scal.* Grallae sunt perticae ligneae furculas habentes, quibus pedes ponebant. Gall. *des echasses.* A gradiendo gradulae, grallae. Inde grallatores, qui grallis ambulabant. His grallis, ut ait Festus, pantomimi utebantur, cum Panas sive Aegipanas induebant, quorum exsicci pedes et crura non melius repraesentari poterant, quam ligneis illis pedibus grallatorum. Grallatores Graecis dicuntur γύπωνες, colobathrarii et ipsae grallae colobathra. *Dac. Ad similitudinem;* ad simulationem. *Goth. Et grallatorem.* Et clavatorem. Vide *Clavator*, *Calo. Idem.*

Gravida. Glossar.: *Inciente, innitente, pariente, a ciendo et invocando proximos quosque auxiliatores.* Haec ad verbum *Inciens. Fulv. Urs.* Lego infra: *Praegnans velut occupata in genando.* Nam *praegnans* est quasi *praegenans.* Et veteres *genere* et *genare* dicebant pro *gignere. Dac.* Inde *gravidavit*, implevit. Non. (pag. 118. Merc.). *Goth.* Locus Paulli ita legendus et distinguendus: *Gravida est, quae iam gravatur conceptu. Praegnans, velut occupata in generando, —. Inciens propinqua* cet.

Graculi. Varro lib. IV. (De L. L. V, 81. Sp.): *Quod gregatim volent.* Sed melius Festus a sono oris, ut et Isidorus lib. XII. cap. 7.: *Graculus a garrulitate nuncupatus, non, ut quidam volunt, pro eo, quod gregatim volent, cum sit manifestum, ex voce eum nuncupari. Est autem loquacissimum genus et vocibus importunum.* Idem Quinctil. lib. I. cap. 10.: *Gracculus diminutivum a graccus, et graccus a graxo aut graco, quod a* κράζω. Sed verum etymon invenit eruditissimus et elegantissimus Aegidius Menagius, amicus noster, qui scribit ἀπὸ τοῦ κόρακος diminutiva forma *coracus, coraculus, craculus, graculus;* graculus enim ex corvorum genere. *Graculus* contractum *graulus*, unde Italicum *grola*, Gallicum *grole.* Quare *corniculam* dixit Horatius in Epistolis (I, 3, 19.):

Ne si forte suas repetitum venerit olim

Grex avium plumas, moveat cornicula risum
Furtivis nudata coloribus.

Plura vide apud illum in *Amoenitatibus iuris civilis.* *Dac.*

Greges. *Quos illi ἀγέλας*, melius: *quos illi γάργερα.* *Γάργερα* est pro *γάργαρα multitudo.* Hesychio: *Γάργαρα, πλῆθος, πολλά.* A *γάργερα* sive *γέργερα* factum *grex*, nisi potius sit ab *ἄγερσις* ex *ἀγείρω congero*, quae Vossii sententia. Mihi maxime placet *grex* dici ab antiquo Hebraeo *gar*, pro quo nunc *ogar.* Nam et ita simplex *grego*, quod postea *aggrego.* *Dac.* *Grex* descendit a Sanscrita radice *krî* (diversa a *kri* facere) cui respondet Graecorum *ἀγείρω*, unde Latinorum *acervus;* ex eodem fonte derivandum *ἀγέλη*, mutato *ρ* in *λ*; indidem etiam *γέργερον* et *γάργαρον*, reduplicata syllaba radicali, et *grex*, quod ad veterem formam propius accedit.

Grave aes. Hic locus ita interpungendus emendandusque: *Quia asses singuli pondo libram efficiebant, deni autem denarium, ab hoc assium numero dictum.* Vide Plin. lib. XXXIII, cap. 3. et infra in *Sextantarii.* *Fulv. Urs.* Sed nihil mutandum, neque video, cur eum offenderit vulgata lectio. Illum fugit scilicet, hic *libras* esse secundi casus. Nam ita omnia plana. Porro *aes grave* de libralibus assibus semper dictum et duravit usque ad primum bellum Punicum, quo sextantarii, postea unciales et semunciales facti sunt. *Dac.* Hinc *grave* Nonio (pag. 313. seqq. Merc.) ponderosum. *Goth.* *Libras.* Librae. *Idem.* *Librariis.* Libralibus. *Idem.* *Tantundem.* Tantuli. *Idem.*

Glomus. *Globulos* dicit Varro lib. IV. de L. L. (V, p. 110. Sp. ubi nunc legitur *Globi.*): *Item in oleo cocti dicti a globo globuli.* Vide Catonem cap. 29. Gloss. Graeco-Lat. *Globus* et *glomus ἀγαθίς.* Nam Agathis Hesychio est sesamis, placenta ex oleo, melle et sesamo. Agathis etiam est fasciculus lini sive staminis, ut et Latinum *glomus.* *Dac.* *Sphaera* Isidoro XX. cap. 20. *Goth.* *Glomus* et *Globus* descendunt a radice Sanscrita *grah*, quae significat *prehendere, greifen*, goth. *greipan*, unde *carpo*, et *glob-us*, *glom-us.* *R* enim in *L* convertitur, ut in *pritas* i. q. *pretus*, *pletus* (cf. supra *Expreta*) *prithu*, *πλατύς*, latus, et alia multa.

Glos. Glossarium: *Glos, ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀδελφή.* *Γάλως παρὰ Πλαύτῳ.* *Scal.* Hesych.: *Γάλως, ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀδελφὴ, καθάπερ Κασσάνδρα τῇ Ἀνδρομάχῃ.* *Dac.* *Et fratris uxor* Nonio (pag. 557. Merc.). Adde l. 1. §. 6. ff. de gradibus. *Goth.*

Glocire et glocidare. Lege: *Glocire et glocitare.* *Glocire* a *κλώζειν*, vox a sono efficta. Columell. l. VII. cap. 5. Ut ova quam recentissima supponantur glocientibus. Gloss.: *Gluttit, κροκκᾷ ἡ ὄρνις.* Leg.: *Glocit.* Hanc vocem Vascones retinent, qui dicunt *gloucir* et ipsam avem glocientem *clouque*, ut Hispani *clueca.* *Dac.* Germani *Glucke.*

Glittis. Lege: *Glutis.* Cato (45.): *Uti bene subactum, utique bene glutum siet.* In Glossis Latinis: *Glis, glitis, humus tenax.* *Scal.* Nihil mutandum: *Glittis* pro *gluttis.* Nam *u* saepe abit in *i.* A *glus*, gluten, *glutus*, unitus, bene subactus. *Dac.* Sunt radices Sanscritae *gras* et *glas*, quae *devorare, glutire* significant. Est igitur *glus* Germanorum *klos gleba*, unde *glutus*, in glebas redactus, *glutire*, frusta devorare, *gluten*, quod vim habet glebas faciendi; cohaeret Germanorum kleben, leimen, klaiben.

Gluma. A *γλύφω*, scalpo, sive potius a *λέπω*, corticem detraho, est *glubo*, unde *gluma*, follicula hordei, *λέπυρον κριθῆς.* Gloss.: *Quod eo granum glubitur, nudatur.* Varro de re rust. lib. I. cap. 48.: *Arista et granum omnibus fere notum; gluma paucis. Itaque id apud Ennium solum scriptum scio in Euhemeri libris versis. Videtur vocabulum etymon habere a glubendo, quod eo folliculo deglubitur granum. Itaque eodem vocabulo appellant fici eius, quam odimus, folliculum.* Hinc pecus glubi et deglubi dicitur, unde illud Tiberii (Suet. cap. 32.): *Boni pastoris est tondere pecus, non deglubere.* *Dac.* Vide Nonium (pag. 118. Merc.) in *Gluma.* *Goth.*

Gliscere. Gloss.: *Gliscit, αὔξει.* Aliae: *Glisco, ἐπιτείνομαι.* Hinc *reglisco.* Quod vide suo loco, et *Gliscerae* mensae opimae et opiparae, struibus frequentibus refertae. *Dac.* Adde Nonium (pag. 22. Merc.) in *Gliscit.* *Goth.* *Et;* ut. *Idem.*

Glucidatum. Vide tertium Coniectaneum (pag. 160.). Glossarium: *Glodidatus, ἡδύς.* *Glocidatus* legendum. *Scal.* Vide *Clucidatum.* *Dac.* Vide quae ibi notavimus de origine v. *dulcis*, pag. 380.

Gloria. Antiquitus *Glosia*, a Graeco *γλῶσσα.* *Scal.* Sed Martinio assentior, qui a *κέλωρ, φωνή.* *Dac.* Recte *gloria* cum *κλέος, κλύω* coniungitur, a Sanscrito *çru* clueo, audio. Ut enim a *dschna* descendit *gnarus*, sic a *çru* derivari potest *glurus* et *glorus*, quod cum v. *clarus* cognatum est, ut *gnarus* et *gnorus*, quod in verbo *ignorare* superest.

Gulliocae. Glossar.: *Guilliciola cortice nucis iuglandis viridi, per quem corpus humanum intelligi vult. Fulv. Urs.* Vide eadem verbo *Culiola. Ant. Aug.* Glossae: *Gulluca* καροιοτομία et *gutilliocae* κάροια μακρά, παρὰ Λουκιλλίῳ. Lege: *Gulioca* καρυοτομία. *Gulliocae,* κάρυα μακρά. De longis nucibus alibi satis diximus. *Scal.* Lege: *Gullicae* vel *gulliolae. Dac.* Descendere videtur a Sanscrita radice *hul*, quod *velare*, significat, Germanice *hüllen.*

Gutturnium. Glossae: *Gutturnum,* εἶδος σκεύους ὀστρακίνου. *Gutturnium,* βαθμός, προκοπή, ὡς Βάῤῥων. Ultimum videtur dictum, quod guttatim fiat. *Scal.* Vide *Coturnium. Dac.*

Gaudium. Imo potius a γαθέω, sive potius a γαδέω, laetor, gaudeo. *Dac.* A Sanscrita radice *hlad*, gaudeo. Anglicum *glad* contulit Bopp. Glossar. Sanscr. pag. 209. Ex *glad* enim sit *gald*, inde *gaud*, ut ex *falsus*, *fausse*, *faux.*

Genus. A γῇ terra, quod e terra omnia nata sint. Sed nemo nescit, esse a γένος, quod a γένω, unde *geno. Dac. Genus.* Gens. *Goth.* Γῆν. Γένος. *Idem.* A Sanscrita radice *dschan*, generare, nasci, descendit *dschanas*, gens, genus. Inde veniunt γίγνομαι, γένος, γνήσιος, gigno, geno, gnascor, gnatus, kunni (goth.), *cunnus*, *kind* (germ.) quod nihil est nisi *gent(is)* i. e. gens. Cf. Bopp. Gloss. Sanscr. 209.

Gannitio. A γάννυσθαι gaudere, proprie de canibus, qui, ut ait Lucretius (V, 966.):

— — *gannitu vocis adulant.*

Quidam vulpibus etiam attribuunt. *Dac.*

Gesum. Lege: *Gesum, grave iaculum.* Varro de vita pop. Rom. lib. III.: *Qui gladiis cincti sine scuto cum binis gesis essent.* Isidorus: *Gesum, hasta, iaculum,* βολίς. *Scal* Gesum, gessum et gaesum. Quidam hastam interpretantur. Servius VII. Aeneid.: *Pilum proprie est hasta Romana, ut Gessa Gallorum, Sarissae Macedonum.* Suidas: Γαῖσα καὶ γαισὸς κοντίς, εἶδος ἀμυντηρίου, οἷον δόρατος. Sed melius Festus, qui iaculum dicit grave, quod totum esset ferreum. Hesych.: Γαισὸς, ἐμβόλιον ὁλοσίδηρον. Et iacula fuisse vel hinc constat, quod bina gerebant singuli. Virgil. VII. Aen. (VIII, 661.):

— — — *Duo quisque Alpina coruscat*
Gesa manu.

Quod idem alibi (Aen. I, 313.) de *hastili:*

Bina manu lato crispans hastilia ferro.

Gaesum autem Gallicam vocem putant, vel etiam Hispanicam. Ab Hispanis enim *gaesa* accepisse Romanos docet Athenaeus. Illustrissimus Bochartus *gesum* putat, quod Chaldaeis *gisa*, vel Hebraeis *chets*, sagitta, iaculum. Nam *chet* littera mutatur in *g. Dac.* Vide Nonium (pag. 555. Merc.) in *Gesa. Goth. Gesum* est *ges* h. e. *gwes*, *gwer*, *wehr*, i. e. waffe, ὅπλον, arma, iaculum.

Gurgustium. Quin et gurgulio. Glossae enim interpretantur οἰκημάτιον βραχύ. *Scal.* Tamen *gurgustium* potius a *gurgite*, quasi *gurgistium.* Nam proprie *gurgustium* taberna obscura et latens. *Dac.*

Gricenea. Mihi omnino ignota vox. Adeoque hic nihil vel immutare audeam vel tentare. *Dac.*

Grando. Plin. lib. II. cap. 60.: *Grandinem congluciato imbre gigni, et nivem eodem humore mollius coacto, pruinam autem ex rore gelido. Grando* autem a *grandis* Festus. Sed melius Isidorus lib. XIII. cap. 10. a *granum*, unde et *grandis. Dac.* Hoc verbum masculini et foeminini generis esse Nonius (pag. 208. Merc.) scribit in *Grando. Goth.*

AD LIBRUM VIII.

Herbam do. Nam nemo poterat dici victor, nisi prius is, quem vicisset, se victum fateretur et victum agnosceret. Ennius:

Qui vicit, non est victor, nisi victu' fatetur.

Citatur in fragmentis Servii, quae extant in pluteis P. Danielis. Versus vero Attii, qui citantur ex Meleagro a Nonio (pag. 817. Merc.), nihil ad rem; imo contra sententiam ipsius Nonii, qui eos ad hoc proverbium accommodat. Sunt autem hi:

Gaudent, currunt, celebrant, herbam conferunt, donant, tenent;
Pro se quisque cum corona clarum collustrat caput.

Nam hic quidem agnoscitur victor, at non a victis. Sunt enim socii et aequales Meleagri victori de sue interfecto gratulantes. *Scal.* Plinius lib. XXII. cap. 1.: *Apud antiquos signum victoriae erat porrigere herbam*

victos, hoc est terra et altrice ipsa humo et humatione cedere, quem morem etiamnunc durare in Germania scio. Vides hunc morem in Germania aetate Plinii, et ego eum etiamnunc durare in Vasconia certo scio, et inde originem traxisse arbitror, quod eum primum pugnae genus apud antiquos utpote pastores lucta fuerit, victus ut se terram tetigisse ostenderet et ita se plane minorem fateretur, victori herbam ex eodem loco decerptam porrigebat. Sed postea illud ad alia traductum et *herbam dare* pro se victum fateri dictum est. Inde Nonius: *Herbam veteres palmam vel victoriam dici volunt.* Sed haec paulo aliter Servius ad illud VIII. Aen. (116.):

Et vitta comptos voluit praetendere ramos.

Ut in pacis petitione, inquit, *ramus olivae cum vittis offerebatur, partim fabulae, partim naturae efficit ratio. Nam cum de nomine Athenarum Neptunus et Minerva contenderent, et iussisset Iupiter, ut illius nomine diceretur civitas, qui munus melius obtulisset hominibus, equum Neptunus, Minerva olivam protulit et statim vicit. Unde cum eius ramus alicui offertur, indicat eum esse meliorem. Hinc est illud proverbium: Herbam do, id est cedo victoriam, quod Varro in antiquarum libris ponit: Cum in agonibus herbam in modum palmae dat aliquis ei, cum quo contendere non copit et fatetur esse meliorem.* Haec Servius, sed multo melius Festus. In Graecia autem manus sive manum victi pugiles porrigebant. Theocrit. Idyll. XXII, (129.):

— — *πᾶς δ' ἐπὶ γαῖαν*
Κεῖτ' ἀλλοφρονέων, καὶ ἀνέσχετο, νῖκος ἀπαυδῶν
Ἀμφοτέρας ἅμα χεῖρας.

Ubi olim plura. *Dac.*

Heluo. Ab *eluendo*, *eluo*, qui bona sua eluit i. e. dissipat, perdit; cum aspiratione *heluo*. Gloss.: *Heluo*, *λαφύκτης*, *heluari* *λαφύσσειν*, haurire. Quomodo *haurire opes* dixit Martialis (IX, 83.). Sed vide *Helvela*. *Dac.* *Heluo* non ab *eluendo*, nunquam enim praepositioni *ex* aspiratur, sed ab *halo* descendit, quod Festus (v. *Elucus*) significare docet eum, qui hesterno vino est languidus. *Halo* autem eiusdem est originis, atque Graecorum *ἄλη*, quae v. *errorem*, *dissipationem* denotat, unde *ἀλάομαι*, erro, vagor. Quemadmodum vero a Graeco *ἄλη* descendit *ἀλύω*, unde *ἀλύκη*, *ἄλυσις*, *ἀλύσσω*, *ἄλυκτος*, *ἀλυκτέω*, *ἀλυκτάζω*, *ἀλυκταίνω*, *ἀλύκτημαι*; sic ab *halo*, veniunt *halucinari*, *heluo*, *elucus*, *helucus*. Et *halo* quidem haud dubie *erronem*, tum *vacillantem*, h. e. qui mente ac pedibus non satis constare potest, significat. Quare *halucinari*, quod est procusum ut *sermocinari*, proprie mente vacillare, *faseln*, necessario valet. *Heluo*, quod e permutatione vocalis radicalis ortum, non proprie notat eum qui dissipat bona sua, sed qui huc illuc circumvagatur, atque ita vorando, potando, ludendo patrimonium consumit. Unde *heluari*, heluonem esse, consumere dissipando; quod etiam passive dicitur, ut Virgil. Catalect. pag. 142. Burm.: *Et heluato sera patrimonio In fratre parsimonia.* Iam *helucus* et subst. abstractum *elucum*, Gr. *ἀλύκη*, ab heluando derivatur, et proprie est *helu-icus*, *helu-icum*, ut a *villa*, *villicus*, a *civis*, *civicus*, ab *hostis*, *hosticus*; quod genus contractionis usitatius est in adiectivis quae in *utus* desinunt. Significabit igitur *helucus* hominem heluando deditum, vulgo autem eum, qui hesterno vino gravis est, *helucum*, crapulam, gravedinem ex crapula. Cf. etiam A. Gellius XVI, 12. et IV, 19. Omnibus autem istis Graecis atque Latinis vocabulis subesse videtur pro fundamento Sanscrita radix *hval*, quae significat huc illuc se movere, vacillare, unde reduplicativum *hillel*, vibrare, volvere, descendit. Ex ista radice fit substantivum *hvalas*, unde Lat. *halo*, et litteris transpositis *halvas*, unde Lat. *heluo*. Quare etiamsi in Graecis vocibus aspiratio abiiciatur, a qua tamen consuetudine recedunt Attici, qui *ἁλύω* aspirant; tamen Latina illa vocabula sine aspiratione scribenda non sunt. Ab eadem radice descendunt Latina *velo*, *valvae*, *volvo*, *vulva*.

Helvacea. *Helvus* dicitur color inter rufum et album ab Aeolico *πέλφος*, niger, fuscus, pallidus. Varro lib. II. de re rust. (5.): *Colore potissimum nigro, deinde rubeo, tertio helvo, quarto albo.* Ab *helvus*, *helvolus*, *helvinus* et *helvaceus*, qui helvum colorem refert. *Dac.* *Helvus* idem est, quod *gilvus*, *gelb*; haud procul abludens a *flavus fulvus* et *furvus*, quae eiusdem sunt originis, sed significationis variegatae. Ut enim permutata vocali radicali differunt *velo*, *valvae*, *volvo*, *vulva*, sic *galbus*, *galbeus*, *flavus*; Germ. *gelo*, *gelb*; Lat. *gilvus*, *helvus*, *fulvus*, *furvus*, et forma et notione diversa, sed eadem similia.

Herma. Graecum est *ἕρμα*, fundamentum, firmamentum, passim. Sed male ab herma Mercurium Hermen dictum vult Festus, quod ipse firmae orationis fundamentum sit, ut herma navium. *Ἑρμῆς* enim a verbo *ἐρέω* *dico*, unde *ἐρέας* inserto *μ* *ἑρμέας* per contract. *ἑρμῆς* hermes. *Dac.* *Interdum etiam Saburram.* Hoc a priori notione pendet, qua scilicet *herma* firmamentum significat. *Saburra* enim nihil aliud est quam

navium firmamentum, ἕρμα, nempe arena, sive etiam lapides et alia, quae ad certam usque mensuram navibus imponuntur, ne instabiles sint. Hesych.: Ἕρμα τὸ νῦν ναῦν ἔρεισμα στερίζον. *Idem.*

Here. Pro *heri.* Plaut. Capt. I, 2. (2.):

Advorte animum sis tu, istos captivos duos
Here quos emi de praeda de quaestoribus,
His indito catenas singularias.

A Graeco χθεσί extrito θ et χ verso in *h* factum *hesi*, nam ita veteres dicebant, postea *heri*, *here.* *Dac.* Forma Sanscrita est *hjas*, unde, mutato *s* in *r* et adiecto *i* demonstrativo, factum *hiari*, quod hodie quoque apud Italos sonat *hieri.* Illud autem *i* finale saepe transit in *e*, ut *peregri*, *peregre;* unde *heri* et *here.* Ab *hias* est *hesternus*, in qua forma *s* redit.

Hetta. Veteres glossae: *Ecta*, φλοκτὶς ἄρτιον. At *Hitta* aliter interpretantur: *Hitta*, *Hicta* ὑμὲν ῥοιᾶς, videlicet, quod superius *Ciccum* dici annotatum est, et *Hittus* φωνὴ κυνός. Unde factum *Hittio* ἰχνεύω, proprium canum vestigia indagantium cum aliqua vocis nictatione. *Scal.* Scribitur et *hecta* ab ἕψω *coquo.* Imo potius ab *hio:* in panis enim pusulis exiguus hiatus cernitur; cave tamen *hetta* cum *hitta* confundas; *hitta* enim vel *hicta* est ὑμὲν ῥοιᾶς. Aliud est et *hittus.* Recte autem Festus *quasi hicta.* Nam inde veteres *hictare* dicebant. Vide Diomed. lib. I. (p. 334. 336. Putsch.). *Dac.* *Pusulam.* Pustulam. *Goth.* *Hettae facere*, dicitur, ut *flocci facere.*

Heres pro domino. Gloss.: *Heres* κύριος, κληρονόμος, *dominus*, *possessor.* Plaut. Menaech. III, 2. (11.):

Prandi, potavi, scortum accubui, abstuli
Hanc, quoius heres nunquam erit post hunc diem.

Inde Iustinian. §. ult. de hered. qualit. et diff.: *Pro herede*, inquit, *gerere est pro domino gerere, veteres enim haeredes pro dominis appellabant.* Nimirum ab *herus* veteres fecere *heres*, neque obstat syllabae prioris ratio, quae in *heres* producta in *herus* corripitur. Idem enim saepe alias fit. Tamen viri docti heres deducunt ab Hebraeo *iaresch*, *haeredem esse*, *possidere*, quod non alienum est, praesertim si *haeres*, sive *haires* per diphthongum olim scriptum fuit. *Dac.* *Hēres* et *hĕrus* eiusdem haud dubie originis, vocali demutata et flexione variegata, diversam paullo induerunt notionem. Ad eundem fontem pertinent Graeca nomina Ἥρα, ἥρως, Ἡρακλῆς alia.

Heredium. Varro lib. I. de re rust. cap. 10. Antiquus noster ante bellum Punicum pendebat bina iugera, quod a Romulo primum divisa dicebantur viritim, quae, quod heredem sequerentur, heredium appellarunt. *Ant. Aug.* Cornel. Nep. in Porcio Cat. (1.). Versatus est in Sabinis, quod ibi heredium a patre relictum habebat. *Dac.* Vide Nonium (pag. 61. Merc.) in *Heredii.* *Goth.* Ibi nunc legitur: *heredioli.* Sed Varronis loco, qui a Nonio excitatur, recte *heredium* legitur, etiam apud Nonium.

Hecate. Eam in coelo Lunam, in terra Dianam, in inferis Proserpinam fuisse poetae fabulantur. Unde et *tergemina* dicta. Alii tamen diversas faciunt. *Dac.*

Helus. Lege: *Helus* et *Helesa.* *Scal.* *Helesa* autem pro *holesa*, quod pro *holera*, ut *Valesii*, *Valerii*, *dasi*, *dari.* *Dac.* *Helusa*, non *helesa*, legendum. Sic in tabula Bantiana *facurent* osce pro *fecerint;* *facust*, osce pro *facusit* i. e. *fecerit;* *benust* pro *venusit*, i. e. *venerit.* Ut non dubium sit, *helusa* pro *holera* i. e. *olera* dixisse veteres.

Herem Marteam. Vereor, ne Verrius in corruptam scripturam offenderit, ut *herem* pro Nerienem legerit. Nam *Nerien* una ex comitibus Martis, quamquam nihil affirmo. Ceterum *herem* pro *heredem* dicebant. Accius Didascalicon lib. I.:

— — *sapientiaeque invictae gratia*
Atque honoris patera erem mactavit aurea.

Ita enim sine aspiratione, ut apud Plautum Menaechmis (III, 2, 28.):

Quor ausus facere, quoi ego, qua tu, eres eram.

Nam male veteres tam excusi, quam scripti habebant *eras.* *Scal.* Non verisimile est, quod ait Scal., Verrium in corruptam scripturam incidisse, ita ut *herem* pro *Nerienem* legerit. Nam et Nerien non comes, sed uxor Martis. Sed eo tantum errasse videtur Festus, quod Herem Martis comitem dixit, quae Nerienis potius eius uxoris comes fuit, unde et eam cum Neriene coniungit Ennius:

— — *Nerienem Martis et Herem.*

Dac. Dixi ad Varronem IV. de L. L. (ad pag. 14, 17. ed. Goth.), ubi de Lara. Adde quae superius a nobis dicta sunt in *Everriator.* Vide Nonium (pag. 486. Merc.). *Goth.*

Heus. Locus mendosus. *Ant. Aug.* Neque enim *heus* a Graeco αἴ, quod adverbium vocandi nunquam fuit. Potius a Graeco φεῦ. *Dac.* Fortasse legendum: *a Graeco* αὖς, quod pro οὖς dicitur Aeolice. Nec tamen temere in his quicquam affirmandum est.

Hemona. Hemonem pro hominem dicebant veteres. Ennius:

Volturis in silvis miserum mandebat hemonem.

Et ab hemo, hemonus, id est humanus. *Dac. Hemo*, *homo*, *humus*, *humanus* descendunt a Sanscrito *bhúmi*, terra, ita ut *hemonus* et *humanus* proprie *terrestrem* significet. *Homo* et *hemo* est Sanscritum *bhaumas*, quod *terrenum* denotat.

Harviga. Ἄριξ *aries*, inserto digam. Aeol. ἄρϜιξ, Arvix, inde *harviga*, proprie hostia, cum aries scilicet mactabatur. Sed postea quaevis hostia, cuius exta inspiciebantur, harviga dicta. In antiqua Mediolanensi legitur: *Harviga dicebatur hostia, cuius ad hepatia inspicienda conducuntur arioli.* Unde Vossius: *Cuius ad hepar et exta inspicienda conducuntur arioli. Dac. Arviga* Varro l. IV. de L. L. (p. 100. seq. ed. Sp.). Alii *Aruga* vel *Arinca*, alii ἀρίχα, alii *Ariuga*, *haruga*. *Goth.* Apud Varronem nunc ex optimis codd. editur *ariuga*. Sed falso. Locus Varronis ita se habet: *Aries, qui eam dicebant ares veteres, nostri Ariuga, hinc Ariugas. Haec sunt quorum in sacrificiis exta in ollo, non in veru coquuntur, quas et Accius scribit et in pontificiis libris videmus. In hostiis eam dicunt Ariugem, quae cornua habeat, quoniam is quoi ovi mari testiculi dempti, et ideo ut natura versa Vervex declinatum.* Scribendum videtur: *Aries, qui etiam dicebatur ares, veteres nostri arviga, hinc arvigas. Haec sunt, quarum in sacrificiis exta in olla, non in veru coquuntur, quas et Ateius scribit et in pontificiis libris videmus. In hostiis eam dicunt arvigem, quae cornua habeat, quoniam, si cui ovi mari testiculi dempti sunt, ideo, ut natura versa, vervex declinatum.* Utut haec sunt, has habebimus vocabulorum formas: *Ares*, *aries*, *arvix*, *arviga* (fem.) *vervex.* Iam subiungamus Hesychii testimonia: Ἄρθεος, τράγος. Ἐθρίς, τομίας· κριός. Ἐῤῥάς, κριός. Ἴριον, τράγος· κριός. Ἄριχα, ἄῤῥεν πρόβατον. Quibus omnibus subesse videtur syllaba radicalis ἀῤῥ, ἀρσ, quae marem significat, per varias sed similes tamen notiones vocalibus demutatis. Iones frequentant ἔῤῥην et ἔρσην pro ἄῤῥην et ἄρσην. Sed amplius etiam producitur vocalium demutatio apud Hesychium, cuius verba sic scribenda existimo: Ἄρθεος (ortum ex ἄρσεος, ϑ pro σ adoptato); Ἐρθίς (ortum ex ἐρσίς); Ἔῤῥας pro quo etiam ἐῤῥαος et ἔῤῥωος invenitur; Ἰῤῥίον (deminutivum, ut ἐρθίς); Ἄριξ, pro quo apud Hesychium, glossatorum more, accusativus invenitur. Et vocabulo ἔῤῥας respondet Lat. *ares*; Graeco ἄρθεος convenit *aries*; ex ἐρθίς factum est *vervex*, olim fortasse *verves*, ϑ mutato in *v*, ut οὖθαρ in *uber* mutatum est; ex ἄριξ ortum est *arvix* et *arviga*; ἰῤῥίον convenit vocibus *ircus*, *hircus*, *fircus*, quum haud dubie vocabuli forma simplicior apud Graecos fuerit ἴῤῥος. Mire igitur consentiunt vocalis radicalis demutationes. Apud Graecos ἄρθεος, ἄριξ, ἐρθίς, ἔῤῥας, ἴῤῥος; apud Latinos *aries*, *ares*, *arvix*, *vervex*, *ircus*; quae prout demutantur vocales, demutatam paullo induunt notionem. Aspiratio in *arviga* et addita esse et subtracta videtur, ut in *ircus*, *hircus*, *fircus*; sicuti in *vervex* pro ea digamma adoptatum est. Vocabulum *haruspex* aliunde mihi videtur esse deductum, nisi forte *arvix* et *arvis* pro omni hostia dici coeptum. Fuere qui *harus* esse crederent adiectivum, quod responderet Graeco ἱερός, ἱαρός.

Hebes. Corpora obtusa et minime acuta hebetia proprie, et per metaphoram homines stupidi et crassi hebetes dicti sunt. *Dac. Retusi.* Obtusi. Vide Non. (pag. 121. ed. Merc.) in *Hebes. Goth.*

Helucus. Vide *Elucus. Dac.* Cf. quae supra notavimus ad v. *Heluo.*

Hemina. Dimidia pars sextarii, nam (Priscian. de pond. et mensur. carmen, v. 68.):

Heminas, recipit geminas sextarius unus.

A Graeco ἥμισυ, melius a Graeco ἧμι, semi. *Na* est vocis productio. *Dac.* Vide infra *Publica pondera. Goth.*

Hedera. Vide *Ederam. Ant. Aug.* Ab edendo *edera* et cum aspiratione, ut solebant illi veteres *hedera*, idque magis placet, quam ab haerendo; nam tertium etymon *quod edita petat*, ineptum plane est. *Dac.*

Herbilis. Lucillius: *Anseris herbilis virus.* Citatur in fragmentis Servii. *Scal.* Pro *gracilior* quidam *grandior.* Male. *Dac.*

Hercules. Atqui is se flammis iniecit anno ante Christum natum 1196. quo anno nulla fuit solis obscuratio. Melius Servius ad illud I. Aeneid. (741.): *Docuit quae maximus Atlas. Hic Atlas*, inquit, *Iapeti filius in Africa natus dicitur. Hic quod annum in tempora diviserit et primus stellarum versus vel cir-*

culorum vel siderum transitum naturasque descripsit, coelum dictus est sustinere, quia nepotem suum Mercurium et Herculem docuisse dicitur, unde et Hercules coelum ab Atlante susceptum sustinuisse narratur propter coeli scientiam traditam. Constat enim Herculem philosophum fuisse. Atlantem esse Enochum, qui astrologiae inventor fuit, refert Euseb. ex Eupolemo de Iudaeis, ubi ait Abrahamum astrologiam et alias scientias Heliopoli docentem affirmasse Babylonios: *Τὴν εὕρεσιν αὐτῶν εἰς Ἐνὼχ ἀναπέμπειν, καὶ τοῦτον εὑρηκέναι πρῶτον τὴν ἀστρολογίαν.* Et non multo post: *Ἕλληνας λέγειν τὸν Ἀτλάντα εὑρηκέναι ἀστρολογίαν, εἶναι καὶ τὸν αὐτὸν τὸν Ἐνώχ. Τοῦ δὲ Ἐνὼχ γενέσθαι υἱὸν Μαθουσαλάμ, ὃν πάντα δι᾽ ἀγγέλων θεοῦ γνῶναι καὶ ἡμᾶς οὕτως ἐπιγνῶναι.* Dac.

Hernici. Populi in Latio, Lavinio et Albae propinqui, sic dicti a saxis, quae *hernae* Sabinis dicuntur, unde Virgil.: *hernica saxa* dixit VII. Aen. (684.), ubi Servius: *Sabinorum lingua saxa hernae vocantur. Quidam dux magnus Sabinos de suis locis elicuit et habitare secum fecit saxosis in montibus, unde dicta sunt hernica loca et populi Hernici.* Dac. Convenit *giri(s)*, mons, Sanscr., et *hora*, mons, Slav., ut videantur *Hernici* potius *montani* esse, et *hernae* non saxa, sed *montes* significare.

Histriones. De histrionum origine melius aliquando Livius lib. VII. (2.): *Sine carmine ullo, sine imitandorum carminum actu ludiones ex Hetruria acciti ad tibicinis modos saltantes, haud indecoros motus more Thusco dabant. Imitari deinde eos iuventus simul inconditis inter se iocularia fundentes versibus coepere, nec absoni a voce motus erant; accepta itaque res, saepiusque usurpando excitata vernaculis artificibus, quia hister Thusco verbo ludio vocatur nomen histrionibus inditum.* Dac. Glossis παντόμιμοι. *Goth.* Duae sunt radices Sanscritae, a quibus v. *hister* deductum esse potest, *hrisch* et *has*; utrumque significat *ridere, iocari, laetum esse.* Probabilius tamen est, ab *has* descendere verbale *hastri*, quod significat risorem, iocatorem, unde Etruscum *hister*, ludio.

Herceus Iupiter. Sic dictus, quod intra conseptum parietem, qui ἕρκος dicitur, colebatur. Ovid. in Ibin. (286.):

Cui nihil Hercei profuit ara Iovis.

Ideoque *domesticus, cortalis* et *septitius* Iupiter dicitur. *Dac.* Adde infra *Penetrale. Goth.*

Hippagines. Ἱππαγωγοὺς Graeci vocant. Aristoph. in Equit. (599.): *Εἰς τὰς ἱππαγωγοὺς εἰσεπήδων ἀνδρικῶς.* Ab ἵππος equus et ἄγω duco *hippagogas* dixit Livius (XLIV, 28.) ἱππαγωγὰ πλοῖα Herodot. Polyb. ἱππηγοὺς. *Dac.* Antea male ἵππους. *Goth.*

Hirtipili. Hircipili. Qui pilos habent similes hircinis. In antiqua Mediolanensi legitur: *Hircipili densorum pilorum homines.* Graeci vocant δασύτριχες. In edit. Veneta Ant. Augustin.: *Hircipili duorum pilorum homines.* Non dubium est, quin scriptum fuerit *durorum pilorum homines.* Ergo hircipili τραχύτριχες, quare melius forsan *hirsipili*, ut in MS. Pauli cod. Voss. *Dac.*

Hirquitalli. Vide in *Irquitalli.* Censorinus cap. 4. de die natali. *Vox crassior et inaequalis fit homini III. hebdomada. Hoc Aristoteles appellat τραγίζειν, antiqui nostri hirquitallire, et inde ipsos putant hirquitallos appellari, quod tunc corpus hircum olere incipiat.* Velius Longus (pag. 2223. ed. Putsch.): *Hinc tractum est, ut eos, qui sunt in adulta aetate hirquitallos vocemus. Fulv. Urs.* Glossae: *Irquitalus* νηπιώτατος. Et: *Irquis* τραγιων παις αρχη νηβιοσος. Lege τραγιῶν παῖς ἀρχὴν ἡβιώσας, vel τραγῶν παῖς ἀκμὴν ἡβώσας. *Scal.* His adde, quae de hircoso scripsi ad l. 12. in fin. ff. de aedilicio. *Goth.*

Hira. Plaut. Capt. II, 1. (Curc. II, 1, 23.):

Radices cordis pereunt, hirae omnes dolent.

Ab *hira, hirula, hilla.* Dicitur et *hillum* in neutro genere, quod Varro ab *hilo* derivat, id est minimo. *Dac.* De v. Hilla cf. Non. pag. 122. Merc.

Hippacare. At Isidori Glossae: *Hippitare. Scal.* A Graeco ἵππος equus. In Isidori glossis legitur: *Hippicare, oscitare, badare. Dac.*

Hilum. Hillum. Glossarium sine aspiratione: *Illum* νάρθηκος τὸ ἐντός. Et ita in Plauto, ut ostendemus aliquando, si Deus faverit. *Scal.* Minutum illud, quod grano fabae adhaeret. Varro in rerum humanarum libris sic intestinum tenuissimum dici putat, quod *hillum* vocatur. Alii medullam ferale, quam asphodelon Graeci vocant, cui posteriori sententiae Glossae consentiunt supra allatae. Sed facile probatur veteres quidvis tenuissimum hillum dixisse, ut vestium pilos Ennius:

Quae dedit, ipse capit neque dispendi facit hilum.

A *ne* et *hilum nihilum* per apocopen *nihil. Dac. Hillum* Nonio (pag. 121.) et Hilum promiscue. *Goth. Nihil*; vide infra *Nihili. Idem.*

Hirrire. Vox ad imitationem efficta ob literam R, quam canes irritatae sonant, quae et ideo canina dicitur. Sidon. (9, 16.):

Prodat hirritu rabiem canino.

Pro *garrire* quidam legunt *ringere*, ego *rabire*, quod de canibus etiam dicitur. *Dac.* Vide Excerpta Gloss. *Goth.* Sanscrita vox *gir* vocem, vociferationem significat, a radice *gri*, sonare, cui cognatum est *gardsch*, vociferari, unde *gerrae* et *garrire* deduximus supra ad v. *Gerrae*, q. v. *Garrire* igitur et *hirrire* eiusdem sunt originis, et habemus vocalis demutationes tales *a*, *e*, *i*, quas saepe animadvertimus, *garrio*, *gerrae*, *hirrio*.

Hilarodos. Graece Ἱλαρῳδός poeta in conviviis aliisque celebritatibus amatoria vel alia quaevis iucunda carmina, quae tamen tragica quadam gravitate condita essent, cantitabat, ab ἱλαρός, dulcis, gratus et ᾠδή cantio. Athenaeus lib. XIV. ex Aristotele: *Σεμνότερος δὲ τῶν τοιούτων ἐστὶ ποιητῶν ὁ ἱλαρῳδὸς καλούμενος, οὐδὲν γὰρ σχινίζεται, χρῆται δὲ ἐσθῆτι λευκῇ ἀνδρείᾳ καὶ στεφανοῦται χρυσοῦν στέφανον, καὶ τὸ μὲν παλαιὸν ὑποδήμασιν ἐχρῆτο, νῦν δὲ κρηπῖσι. Ψάλλει δὲ αὐτῷ ἄῤῥην καὶ θήλεια, ὡς καὶ τῷ αὐλῳδῷ.* *Dac.*

Hippius. Ἵππιον vel ἱππικὸν Neptunum vocari, scimus ex Aristoph. in Equit. (v. 551.):

Ἵππι᾽ ἄναξ Πόσειδον, ὦ
Χαλκοκρότων ἵππων κτύπος
Καὶ χρεμετισμὸς ἀνδάνει.

Ideo autem *hippius* ἵππιος dictus, quia primus equos iunxisse dicitur et equitandi artem invenisse. Sophocl. in Oed. Col. (715. Br.):

Ὦ παῖ Κρόνου, σὺ γάρ νιν εἰς
Τόδ᾽ εἷσας αὔχημ᾽ ἄναξ Ποσειδάν
Ἵπποισιν τὸν ἀκεστῆρα χαλινὸν
Πρώταισι ταῖς δ᾽ ἔκτισας ἀγυιαῖς.

Dac. *Vel quod tridentis ictu.* Virgilii locum ob oculos habuit lib. I. Georg. (13.):

— — *Tuque o cui prima frementem*
Fudit equum magno tellus percussa tridenti
Neptune.

Alii aiunt, e Neptuni semine in saxo dormientis equum natum, qui inde *Scyphius* dictus est et ipse Neptunus *Petraeus.* Pindar. Pyth. Od. 4. (v. 246. Heyn.):

Παῖ Ποσειδῶνος Πετραίου.

Ubi Scholiastes: *Ἐπίθετον Ποσειδῶνος ὁ πετραῖος. φασὶ δὲ καὶ ἀγῶνα διατίθεσθαι τῷ πετραίῳ Ποσειδῶνι, ὅπου ἀπὸ τῆς πέτρας ἐξεπήδησεν ὁ πρῶτος ἵππος.* Et paullo ante: *Ἐπί τινος πέτρας κοιμηθεὶς Ποσειδῶν ἀπεσπερμάτισε καὶ τὸν θορὸν δεξαμένη ἡ γῆ ἀνέδωκεν ἵππον πρῶτον, ὃν ἐπεκάλεσαν Σκύφιον.* *Idem.* *Quaternos equos.* Sic Rhodii quadrigas soli consecratas quotannis in mare iaciebant. *Idem.*

Hastae. Vox *praecipuum* forte mutanda in *praelii. Fulv. Urs.* Cum quid publice venibat, hasta erigebatur, unde passim apud veteres *sub hasta venire* reperias. Inde autem mos deductus videtur, quod primis temporibus ea tantum publice venibant, quae bello capta fuerant. Graeci vocant δορύκτητα. *Dac.* *Nam et Carthaginenses.* Sic Romani in eorum fines, quibus bellum indicebant, hastam mittebant. Quem morem alibi fusius. Vide *Bellona. Idem.* Auctionis signum hasta in foro posita. Tertullianus in Apologetico: *Sub eadem voce praeconis, sub eadem hasta, sub eadem annotatione quaestoris divinitas addicta conducitur.* Hinc Titulus ille Codicis: de fide et iure hastae fiscalis. *Goth.*

Habitudo. Pinguedo. Gall. *enbonpoint.* Terent. Eun. II, 2. (11.):

Qui color, nitor, vestitus, quae habitudo est corporis.

Dac.

Halapanta. L. m. *Holaphanta.* Forte *Holpata*, ex Graeco ὅλος et ἀπατάω. *Fulv. Urs.* Ego suspicor Plautum (Curc. IV, 1, 2.) scripsisse *Halopanta* per *o*, ut παρὰ τὴν ἅλα simile faceret ac παρὰ τὸ σύκον factum est sycophanta. Nihil significat *Halopanta*, sed comice et tempore lusum est propter habitum marinum, et recte hodie in Plautinis codicibus legitur per *o*. *Halophantam, an sycophantam hunc magis esse dicam, nescio*, in Curcul. *Scal.* Male Fulv. Urs. *holpata.* Sed pessime Festus halapantam (ut ipse legit) omnia mentientem interpretatur, ab ἄλη, πλάνη error et πάντα omnia. Nec melius viri doctissimi, quorum alii, ut Scaliger et Canterus halophantam dici volunt ab ἅλς mare et φαίνεσθαι ostendere, ob vestitum nauticum. Alii, ut Nonius (pag. 120. Merc.) ab ἄλη et ὑφαίνω texo, qui mendacia texit, consuit. Alii denique,

ut Turnebus, ab ὅλος totus et φαίνεσθαι, quasi qui sit totus in ostentatione. Mirum in tantis viris. Halophantae ii dicebantur, qui eos, apud quos sal privatum contra leges repertum fuerat, deferebant, ut sycophantae, qui eos, apud quos ficus. Nam quod hodieque apud nos fieri videmus, ut nemini e certis quibusdam locis in alia sal auferre licitum sit, id olim et apud Graecos observatum fuisse vel unicus Aristophanis locus fidem faciet ex Acharn. II, 5. (v. 517.):

'Αλλ' ἀνδράρια μοχθηρὰ παρακεκομμένα
Ἄτιμα καὶ παράσημα καὶ παράξενα
'Εσυκοφάντει Μεγαρέων τὰ χλανίσκια
Κεἴπου σίκυον ἴδοιεν, ἢ λαγῴδιον
Ἢ χοιρίδιον, ἢ σκόροδον, ἢ χόνδρους ἁλός
Ταῦτ' ἦν Μεγαρικά, κἀπέπρατ' αὐθημέρον.

Dac.

Habitior. Respicit locum Terent. Eun. II, 3. (34.):

Si qua est habitior paulo, pugilem esse aiunt, deducunt cibum.

Dac.

Hostiliis laribus. Singulae domus, urbes singulae, viae etiam suos lares habebant, qui viales, domestici, urbani dicti sunt. Domestici quidem satis noti. Viales laudat Plaut. Merc. V, 2. (24.):

Vos lares viales ut me bene iuvetis.

De urbanis Ovid. V. Fast. (135.):

Stant quoque pro nobis et praesunt moenibus urbis
Et sunt praesentes auxiliumque ferunt.

Urbani iidem et hostilii dicti, quod ab urbe, quam protegebant, hostes summoverent. Propert. Eleg. III, 2.:

Hannibalemque lares Romana sede fugantes.

Dac.

Hallus. Vide *Allex. Ant. Aug.* Ὁ ποδὸς μέγας δάκτυλος. Glossae. *Scal.*

Hammo. Hamo. Mutilus esse videtur hic locus, qui forsan ita supplendus sit: *Hammo cognominatus est Iupiter, quia.* Nam de Iove hic agitur, quem, cum Libero patri per Libyae deserta iter cum exercitu facienti sitique arido, arietis formam indutus fontem pede vel cornu effossum ostenderit, ab arena, quae Graece ἄμμος dicitur, *hamonem* cognominatum et sub eiusdem arietis persona cultum fuisse poetae fabulati sunt, unde Graecis κριοπρόσωπος, *arietinum caput*, Latinis *corniger.* Sed verum est hammo non a Graeco ἄμμος arena, sed ab Aegyptiaco ἀμοῦς, ut Herodotus et Eustathius apud Dionys. tradunt. Docet autem doctissimus Bochartus Iovem esse *cham* sive *ham* filium Noae, qui in steriles Africae arenas ablegatus ibi per multa secula cultus est sub nomine Iovis *ham* seu hammonis. Aegyptii mollito sono densae aspirationis ἀμμοῦν vel ἀμοῦν dicebant, et ab eo tota Africa Ammonia olim appellata, ut ex Alexandro Polyhistore testatur Stephanus. *Dac.*

Horreum. A farre horreum Festus deducit, *f* mutato in *h*, *harreum*, *horreum*, et id multo verisimilius, quam quod alii commenti sunt, nisi cum Salmasio dicas *horreum* esse a Graeco ὥριον, *custodia, conditorium.* Nam idem plane ὥριον Graecis, quod Latinis *horreum* et in horreis non frumentum tantum, sed alia omnia reponebantur, res quoque pretiosissimae, ut in lege tertia D. de off. praef. vig. et leg. 6. D. de edendo. *Dac.* In feminino etiam dicitur Nonio (p. 208. Merc.) in *Horrea. Goth.* Cf. Doederlin. Syn. Lat. II, pag. 197.

Hostis. Vid. Cicero lib. I. Offic. (cap. 12. Vide Beieri Excursum ad h. l.). Varro lib. IV. de L. L. (pag. 14. Ed. Sp.). Caius cap. 234. de verborum signif. lib. L. Digest. *Ant. Aug.* Servius Danielis nostri: *Persas, qui erant Graecorum hostes,* ξένους *a Lacedaemoniis appellatos refert Herodotus. Inde hostes, inquit, pro hospitibus dixerunt. Nam inimici perduelles dicebantur.* Locus Herodoti est ἐν οὐρανίᾳ (IX, 11.) ubi de Lacedaemonibus loquitur: *Οἱ Ἔφοροι εἶπαν ἐπ' ὅρκῳ καὶ δὴ δοκέειν εἶναι ἐν Ὀρεστίῳ στείχοντας ἐπὶ τοὺς ξείνους. ξείνους γὰρ ἐκάλεον τοὺς βαρβάρους.* *Scal.* Leg. XII. tab.: *Sei status condictus dies intercedit cum hoste, ito.* Quae verba XII. tab. Plautus usurpavit in Curcul. (I, 1, 5.):

Si statu' condictus cum hoste intercedit dies
Tamen est eundum.

Ab hac priori hostis significatione Galli etiamnunc *hospites* vocant *hostes.* Neque enim Gallicum *hoste* est ab *hospes*, ut quidam somniarunt. *Dac.* *Hostis* ab *hostiendo*, quod ex aequa causa pugnam ineat. Vide Nonium

(pag. 121.) in *Hostimentum*. De peregrino dixi ad l. 1. Cod. de hered. instit. *Goth.* *Hostis* cognatum cum Gothico *gasts*, Slavico *hosz*, Graecorum *ἑστία*, Germanorum *gast*. Cf. Wackernagel in Jahn. Annal. I. Suppl. fascic. 1. pag. 49.

Hostia. Ovid. lib. I. Fast. (336.): *Victima, quae dextra cecidit victrice, vocatur; Hostibus a domitis hostia nomen habet. Ant. Aug.* Corrige Glossarium: *Hostia θῦμα, ἱερεῖον, θυσία, τόμιον.* Nam vulgo *θυσίας τόμιαν. Scal.* Ab antiquo verbo *hostire* ferire. Alii ab hostibus. Ovid. (Fast. I, 336.):

Hostibus a victis hostia nomen habet.

Sed obstat, quod hostiae etiam eae dictae, quae sacrificabantur, antequam in hostes pergerent. *Hostia* de parvis animalibus, ut ovibus, volucribus; *victima* de magnis, ut tauris. Plaut. Pseudol. (I, 3, 95.):

Nolo victimas, agninis med extis (Lege: *me extis*) *placari volo.*

Dac. Quid prima hostia et prodigua vide infra *Opimae* et *Prodigae*. *Goth.* *Hostire.* Adde infra *Redhostire.* Nonium in *Hostire* (121.) et *Hostimentum* (p. 3. M.). *Idem.* *Hostia, hostire, fustis,* (Germ. Fust, Faust) descendunt a voce *ferire*, ita ut similes habeamus demutationes vocalium radicalium, atque saepe iam observavimus. Ut enim alibi *a, e, o* mutant, sic h. l. demutant *e, o, u; ferio, hostia, fustis.* Cf. Doederlin. III, pag. 263. Ex Doederlini sententia huc referenda sunt etiam verba *verber*, et *ferula.*

Hordiarium. Hordeariae etiam quadrigae dicebantur, quia victori agitatori hordeum praemium dabatur. Auctores veteres Virgilii interpretes, qui sunt in Bibliotheca P. Danielis. *Scal.* Romae hordeum equitibus publice dabatur, quo iumenta sua alerent, neque enim avena utebantur. Cum igitur pro hordeo aes dabatur, illud hordiarium dictum est. *Dac.*

Hostimentum. Aequatio. Nam *hostire* aequare. Plaut. Asin. III, 3. (I, 3, 20.):

Par pari datum hostimentum est, opera pro pecunia.

Vide *Redhostire. Dac.* Adde supra *Hostia.* Nonium (pag. 3. Merc.) in *Hostimentum.* Livium V. *Goth.* *Hostimentum* propria ac nativa significatione nihil est nisi id quod alicui feritur, h. e. secando attribuitur, distribuendo secatur. Quare tributum, attributum, beneficium denotat, et *hostire* attribuere. Nisi forte *hostire* ab *hostia* demum deductum, sit generatim dictum pro *offerre*; quare hostimentum pro omni *oblato* dicatur.

Hortus. Duriuscula originis ratio, quae si vera est, *ortus* scribendum est, non *hortus. Ant. Aug.* Apud veteres Romanos rustici, non urbani, milites legebantur, qui quum in villis orirentur, ii *ortorum* sine aspiratione nomen dederunt. Horti quidem villae semper dictae sunt, ut in XII. tab. Plin. cap. 4. lib. 19.: *In duodecim tabulis legum nostrarum nusquam nominatur villa, semper in significatione ea hortus, in horti vero heredium.* Sed Festi etymon plane ineptum. *Hortus* a Graeco *ὄρχος*, quod Hesych. interpretatur *κῆπος* i. e. *hortus*, vel potius a *χόρτος* gramen, herba, atque etiam septum. *Dac.* Adde quae de hortis dicam ad legem penult. §. Virgini in hortos ff. de donationibus vir et uxor. *Goth.* *Hortus* est Germanorum *Gart, Gard*, unde Francorum *garder*, et Italorum *guardare* descendunt. Est igitur *hortus* pr. nihil nisi locus septus et custoditus.

Horctum. Lege *horctem* et *forctem.* Vide supra *Forctis. Scal.* Pro *fortis* veteres dicebant *forctis*, et *h* pro *f horctis;* vide *foedus. Forctis* bonus, id est validus. Leg. XII. tab.: *Sanatibus idem, quod forctibus ius esto. Forctibus* bonis et qui non defecerant a populo Ro. *Sanatibus*, qui olim hostes, sed nunc cives. Quamvis de iis variant sententiae, ut infra in v. *Sanates. Dac.* Cf. quae supra diximus ad v. *Forctes.*

Hosticapax. Impensius placet *Hostirapax*, *hostium raptor. Dac.*

Hamotrahones. Piscatores et qui unco quasi hamo cadavera trahebant. Hic autem Romanorum morem alludit, apud quos damnatorum cadavera unco in Gemonias vel in alia loca trahebantur. *Dac.*

Horda. Vide *Fordicidiis.* In Fastis XII. kal. Mai. *Ford.* scriptum est, non *Hord.* Varro tamen lib. II. c. 5. de re rust. *Hordicalia* esse in Fastis dicit. *Ant. Aug.* Locus est: *Quae sterilis est vacca taura appellata; quae praegnans horda.* Ab eo in Fastis dies Hordicalia nominantur, quod tunc hordae boves immolantur. *Horda, hordicidi* pro a *forda* et *fordicidia.* Forda autem a ferendo. Ovid. (Fast. IV, 630.):

Forda ferens bos est foecundaque dicta ferendo.

Sive potius a Graeco *φοράς* gravida, a *φέρω*. A fordis caedendis fordicidia dicta XV. April., quo triginta gravidae boves Telluri immolabantur pro numero curiarum. Ovid. (Fast. IV, 629. seqq.):

Tertia post Veneris cum lux surrexerit idus
Pontifices forda sacra litate bove.

Nunc gravidum pecus est, gravidae nunc semine terrae
Telluri plenae victima plena datur.

Dac. *Fero*, *fors*, *fordus*, *hordus*, *porto*, omnia a Sanscrito *bhri*, unde *bharas*, onus, *βάρος*, *φόρτος*. Rursum solennes illas vocalium deprehendimus demutationes *a*, *e*, *i*, *o*; ut *βάρος*, *βαρύς*, bharas, fero, *φέρω*, bhri, fors, forduus, porto, *φόρτος*.

Honorarios ludos. Liberalia festa in honorem Bacchi, qui Liber dictus est. Graeci vocant *Διονύσια*, die decima septima Martii Romae celebrabantur. Sed cur *Liberalia honorarii ludi* dicta sint, haud equidem video, nisi quod ante Bacchi ortum arae sine honore fuerint, et hoc allusisse videtur Ovid. Fast. (III, 728.):

Ante tuos ortus arae sine honore fuere
Liber, et in gelidis herba reperta focis.

Dac.

Hodidocos. Hesych.: Ὁδοιδόκος, κλώψ, ἐνεδρευτής, κακοῦργος, ἔνοδος, ληστής. Dac.

Homelium. Haec vox mihi suspecta est, neque video tamen, in quam sit commutanda. Dac.

Hyperionem. Coeli et Terrae filius fuit Hyperion, qui ex Thea Auroram, Solem et Lunam suscepit. Apollod. statim initio lib. I. Saepe tamen *hyperion* pro ipso sole Ovid. (Met. VIII, 564.):

Iamque duas lucis partes hyperione menso
Discubuere toris.

Dac.

Humanum. Quod mortis causa fiebat. Nam cum mortem designabant, *humanum* usurpare solebant veteres, *siquid humani mihi accidat.* Ennius: *Siquid me fuvat humanitus* i. e. si mors contingat. Dac.

Hyperborei. Οἱ ὑπὲρ Βορέαν populi, qui supra Boream, non quod apud eos non spiret Boreas, ut Herodotus tradit. Quam opinionem secutus Pindarus Ol. 3. (v. 55. Heyn.):

— — Ἰδὲ κἀκείναν χθόνα
Πνοιᾶς ὄπισθεν Βορέα
Ψυχροῦ.

Post Olenem Lycium, qui, ut docet Pausanias, primus dixit, esse quosdam homines οἵ ὑπὲρ τὸν ἄνεμον οἰκοῦσι τὸν Βορέαν, sed quod Boreae flatum excedant, vel, ut Servius, quod supra, id est ultra eos flet Boreas. Fuitque primum a poetis conficta vox *hyperborei*, qua populus *βορειοτάτους*, boreae proximos, significarent. Ridicule Festus sive Paulus *ὑπερβαίνοντες ὅρον*, excedentes terminum seculi humani. Mere barbara balbuties. De Hyperboreis multi multa tradidere. Vide Strabonem (I, pag. 62.). Plin. lib. IV. cap. 12. Melam lib. I. cap. 2. et l. III. cap. 5. Horum regionem inviam fabulatur Pindarus Pyth. Od. VII. (X, 46.):

— — Ναυσὶ δὲ, οὔτε πεζὸς ἰών
Εὕροις ἂν ἐς Ὑπερβορέων ἀγῶνα. θαυμαστὰν ὁδόν.

Vide Stephan. Clerici Quaest. Academ. IV. Dac.

Helvella. Titinnius:

Lenti calido helvela, rapula, rumices.

Scal. Veteres pro *holus* dicebant *helus*, ut *Apello* pro *Apollo* et ab *helus helvela* parva *holera*. Glossae: *Helvola* λαχανάρια. Inde et heluones Meursio non voraces, ut Festus docet, sed delicati et opipari, ab aegrotis voce translata, qui nauseabundi et fastidiosi oleribus tantum olim victitabant. Dac. *Elvellas* apud Nonium (pag. 210. Merc.) in v. *Lentem*. Goth.

Hanula. A Graeco *ναόν* per transpositionem *ἀνόν*, digamma Aeolico *Fανόν*, fanum. Inde fanulum et posito *h* pro *f*, ut saepe apud veteres, *hanulum*. Vide *Fanum*. Dac. *Fanum* et *Hanum* idem esse vocabulum, veteres perspexerunt. Cf. quae supra notavimus ad v. *Fana*.

AD LIBRUM IX.

Im. Leg. XII. tab.: *Igitur im capito.* Gl.: *Im eum*, τὸν αὐτόν. *Im* autem a Graeco *νίν*. Dac. Macrob. Sat. I, 4. Goth. *Im* accusativus a pronomine *is*, ut *em*, acc. a stirpe pronominali *e* sive *es*, unde gen. *eius*, dat. *ei*. Cf. quae diximus supra ad glossam *Em*, *tum*. Multis in locis vett. scriptorum Romanorum accusativus *im* adhuc latere videtur, a librariis oblitteratus. Felici coniectura restitutus est a Bothio

Plaut. Milit. V, 5, 31. ubi vulgo legitur *antequam mittis*, ubi Codd. *animam mittis* et *animam amittis*, pro quo rescripsit Bothius: *an im amittis*. Cf. quae ad Plaut. l. c. a nobis sunt adnotata.

Ianeus. A Iano, qui foribus praeest. *Dac*. *Ianus*, qui etiam *Dianus*, unde *Iana* et *Diana* quemadmodum *Diovis* et *Iovis* (Iupiter) ex eodem fonte est, atque *Diovis*, *Iovis*, et *Iupiter*, scilicet ex Sanscrito *diu* coelum, lux, et *dia(s)* dies. *Ianum* ac *Dianum* esse solem, contra *Ianam* ac *Dianam* lunam vidit Scaliger de emend. temporum II, pag. 174. ostenditque Varronis locus de R. R. I, c. 37.

Iussa. Optime viri docti, qui legunt *iusa* i. e. *iura*, *s* pro *r*, ut *maiosibus* pro *maioribus*, *Lasibus* pro *laribus* etc. *Dac*.

Iubere. Hoc verbo populus Ro. utebatur, cum legem aut aliud rogatus a magistratu hoc modo: *Velitis iubeatis Quirites;* ita respondebat, si rogationem probaret: *Volumus iubemusque*. *Iubere* aliquando pro *hortari*, ut *iubeo te valere* etc. *Dac*. Adde Nonium (pag. 324. Merc.) in *Iubere*. *Goth*.

Iunium. Multa de his Ovid. VI. Fast. 26. et Macrob. lib. I. Saturn. *Ant. Aug.* Iunonius antea dictus. Ovid. l. c. *Dac*. Varro lib. IX. de L. L. (Lib. VI, 214. Sp.). Quin et ipse Festus in *Maius*. *Goth*. *Iunus*, unde *Iuno* (Ζανώ Graece), est splendens, a rad. Sanscr. *Diu*, addito suffixo *nus*, quare Iunius potius a Iunone, quam a iuvenibus videatur derivandum. Sed *Iunius* ut *Maius*. Ut enim *Maius* a Sanscr. *mahat*, *mahas* (maias) *magis*, *maior;* sic a *Iunus*, *Iunius*, qui splendorem habet, quia mensis est, ubi sol maxime splendet. Igitur ut *Maius* erit auctans, crescere faciens; sic *Iunius* splendidus, splendore Solis insignis. Adde, quae s. v. *Dies* diximus.

Iulius. Quintilis antea dictus, quod quintus essent a Martio, qui mensi dabat initium. Postea in honorem Caesaris *Iulius* dictus, quod is IV. Idus eiusdem mensis natus sit. *Dac*.

Iurgatio. Varro lib. VI. (pag. 371. Sp.): *Iurgare est iure agere, cum quis iure litigarit.* Sed proprie *iurgatio* et *iurgium* est inter benevolos et propinquos dissentio vel contentio. *Lis* inimicorum concertatio vehementior. Cicero IV. de Rep.: *Si iurgant benevolorum concertatio est, lis inimicorum non iurgium dicitur.* Quare apud probos auctores distinguuntur Liv. lib. V.: *Iurgiis ac litibus temperatum.* Ovid. II. Fast. (I, 74.):

Lite vacent aures, insanaque protinus absint
Iurgia, differ opus livida lingua tuum.

Dac. Ita iurgium (iuris actio) definitur in c. forus §. iurgium de verb. signif. Adde Nonium (p. 430. Merc.) in *Iurgium*. *Goth*.

Iusti dies. Unico verbo Glossarium cum alia interpretatione: *Iustidium*, ἀρχοντικὴ ἡμέρα, tanquam iusti dies sint, quibus ius dici poterat, quod verum non est. *Scal*. Erant continui triginta dies, quibus exercitui imperato vexillum rufi coloris in arce positum erat, et praeliaribus diebus differunt, quod praeliaribus fas erat rem repetere et hostem lacessere, iustis autem non item. *Dac*. Alia significatione *iusti dies* sumuntur apud Gell. XX. cap. 1. pro *iustitio*, iuris interstitione et cessatione inter litigatores. *Goth*.

Iuge. Cicero II. de Divin. (36, 77.): *Huic simile est, quod nos augures praecipimus, ne iuge auspicium obveniat, ut iumenta iubeant disiungere.* Servii fragmenta in illud: *Primum omen equos in gramine vidi.* (Virg. Aen. III, 537.): *Multi de libris augurum tractum tradunt. Iugetis enim, quod ex iunctis iumentis fiat. Observatur enim, ne prodituro magistratui disiunctis bubus plaustrum obvium veniat;* et infra: *Cum autem dicit iugo veram significationem iugetis facit.* *Scal*. Pessime tractavit hunc locum Schegkius (in Gruter. Lamp. IV. p. 893.). Auspicato viam aut aliud agenti iumentum alteri iumento iunctum, si stercus faceret, ex Augurum ritibus vitiabat auspicium, quod non faciebat ab alio seiunctum. Ideoque ne tale auspicium obveniret, iubebant disiungere. Mihi suspicio est, e Servio aliquid excidisse. Forte scriptum fuerat: *Ne prodituro magistratui nisi disiunctis bobus* etc. Porro eo allusisse videtur auctor Glossarii, cum scripsit: *Iugites*, συνεζευγμένοι. *Dac*. *Cum iunctum;* cum vinctum. *Goth*.

Iubar. Varro lib. VI. de L. L.: *Iubar dicitur stella lucifer, quae in summo habet diffusum lumen, ut leo in capite iubam.* Sed recte de Vespero etiam *iubar* dici monuit Festus. Calvus in Epithalamio:

Hesperium ante iubar quatiens.

Stellam iubatam vocat Varro. (Cf. Scalig. Coni. in Varr. pag. 72.) Et Callimachus (Hymn. in Del. 302. seq.) alludens οὖλος ἐθείραις ἕσπερος, qui locus male ab interprete acceptus est, dum vertit: *Salubris capillis vesper*. Οὖλος ἐθείραις dixit Callimachus, quod alii οὐλοκάρηνος, unica voce οὐλόθριξ, crispus. *Dac*. *Iubar* nihil est nisi splendor, a Sanscrita radice *diw*, *diu*, *splendere*, *lucere;* proprieque *diubar* dictum est, sed *d*

omissum, ut in *Iupiter*, *Iuno* (vide *Iunius*). *Iuno* autem et *Ianus*, *Dianus*, *Iuno* et *Diana*, *Diiana*, eiusdem originis. Cfr. Schmidt de cognatione linguae Sanscr. cum Gr. et Rom. in Jahn. Annal. Philol. et Paedag. XII, 3. p. 342. Ex eodem fonte *Diespiter*, *Diiovis*. Cf. Varro de L. L. V, 20. Sp. et *Flamen Dialis*, Iovis sacerdos.

Iugula. Glossarium: *Iugula*, ἄστρον Ὠρίωνος, ὁράτιος ὥς φησι. Sane Horatiis meminit Orionis, non autem iugulae. Sed legendum: Ὁ Ἄττιος ὥς φησι. Varro (VII, pag. 335. Sp.): *Iugula signum est, quod Attius appellat Oriona, cum ait: citius Orion patefit.* Ita nec quidem constabit sua fides illi glossario. Nam Attius non dixit iugulam, sed Orionem. Sed puto μνημονικὸν ἁμάρτημα, cum meminisset a Varrone *Iugulae* et *Attii* uno in loco mentionem factam, putasse ab Attio ipso iugulae quoque mentionem fieri. *Scal.* Plaut. Amph. I, 1. (118.):

Neque iugula, neque vesperugo neque Virgiliae occidunt.

Ratio autem nominis ex Varrone l. c.: *Huius signi caput dicitur e stellis quatuor, quas infra duae clarae, quas appellant humeros, inter quas quod videtur iugulum. Unde iugula dicta.* Idque rectius, quam quod nugatur hic Festus. *Dac.*

Iugum. Idem Livius lib. III. sect. 24.: *Tribus hastis iugum fit, humi fixis duabus, superque eas transversa una deligata.* Vide *sub iugum mitti.* Vide et Liv. lib. IX. sect. 5. *Dac.* Adde Florum. Alia significatione iugum ζυγὸς ἀκρωρίαι, ζυγοκέφαλον. *Goth.*

Iugere. Glossarium: *Iugit*, ἰκτὶν βοᾷ. Ita enim legendum. Varro Sexquiulyxe: *Iugere volitans milvos, aquam e nubibus tortam indicat fore, ut tegillum sibi pastor sumat.* Vide in Coniectaneis (p. 36.). *Scal.* Glossae Isidori: *Iugit milvus, cum vocem emittit. Dac.* Vide Nonium (pag. 179. Merc.) in *Tegillum*, ubi *vigere mulsus* pro *iugere milvos*. *Goth.* Nonii locum Scaliger sic emendavit: *Iugere volitans miluus visus* cet.

Iuges. Inde adiectiva *coniuges*, *seiuges*, *iniuges*. Apuleius (de Mund. p. 59, 14.): *Quinque coniuges copulae, iis ordinatae vicibus attinentur.* Idem alibi (Met. VII. p. 189, 4.): *Nec istud puduit me cum meo famulo meoque vectore illo equo factum conservum atque coniugem.* Inde *coniux* de *viro*, subaudi *vir*; de *uxore*, subaudi *uxor*. Gloss. Isidori: *Iniux bos nondum iugo iunctus. Dac.* Adde apud Festum: *Iniuges*. Glossis: *Iugites* συνεζευγμένοι. *Goth.*

Iubilare. Rusticorum plane verbum, ut et ipse dicit. Attius in Chrysippo: *Io buco, quis me iubilat? Vicinus Atus* (lege: *tuus*) *antiquus.* Prius enim iobilare. Nam *io* rusticorum ἐπίφθεγμα, ut in Atellana: *Io venit simus a villa. Scal.* Rustici *iubilare* dicuntur cum clamant, urbani *quiritari*. Varro lib. V. de L. L. (VI, pag. 244.): *Ut quiritare urbanorum, sic iubilare rusticorum.* Ibidem adducit locum Chrysippi. In Glossis Graeco-Lat.: *Eiulatus, iubilatus: κραυγὴ ἀγροίκων, clamor rusticorum.* Et in glossario Quiritans, *ἐπιβοώμενος, clamans. Dac.*

Iuventutis. Alii *iuventatis*, non male, non tamen, ut propterea *Iuventutis* reiiciamus. Indifferenter enim utrumque usurpabant. In Glossario: *Iolinta*, ἥρα (ἥβη). Lego: *Ioventa. Scal.* Adde Nonium in *Iuventus*, *Iuventa* et *Iuvenilitas* (pag. 433. Merc. et pag. 123. Merc.). *Goth.*

Iurare. Notum ex edicto perpetuo praetoris: *Sacerdotem, Vestalem et Flaminem Dialem in omnei mea iurisdictione iurare non cogam.* Livius lib. XXXI. (c. 50.): *C. Valerius Flaccus, quem praesentem creaverant, quia Flamen Dialis erat, iurare in leges non poterat.* Vide Plutarch. Problem. (Quaestt. Rom. 44.). *Scal.* Adde Gell. X, 16. *Goth.*

Iuvenalia. Alii *iuvenilia*, non male. Non ita tamen, ut iuvenalia reiiciamus. A *iuvenis* enim et *iuvenalis* recte dicitur. Iuvenalia igitur Dianae simulacra fingebantur, vel quod ea aetas venationi maxime apta est, cui praeest Diana, vel quia viarum Dea putabatur. Callimachus in Dianam (v. 38.):

— — καὶ μὲν ἀγυιαῖς
Ἔσσῃ καὶ λιμένεσσιν ἐπίσκοπος.

Dac. *Iuvenalis* et *Iuvenilis* glossis. *Goth.*

Iugarius vicus. Publ. Victor in octava regione urbis: *Vicus iugarius idem et thurarius, ubi sunt arae Opis et Cereris cum signo Vertumni*; ubi nulla mentio arae Iunonis. Quidam iugarium dictum scribunt ab ara iuga, quod ad eam nubentes veteri ritu vinculis iuncti fuerint. *Dac.*

Ilia. Vide *Exiles. Dac.* Ubi legetur *Ilia* pro *ina*. *Ilum* videtur appellari ab Isidoro XVII, 9. in *Ferula. Goth.*

Ilicet. Vix dici possit, quem locum Festus ob oculos haberet, cum dixit *Ilicet* esse *sine dubio*. Nam *licet*, ut pueris notum, vox est, quam praeco pronuntiabat, ut de consilio iudices mitteret, et in fune-

ribus praefica, ut omnia peracta significaret. Mirum tamen, ni respexit ad illud Terent. Eunuch. I, 1, (9.): *Actum est, ilicet, peristi.* Hanc enim τὸ ilicet Festi interpretationem ferre potest, etsi semper ab eodem more ductum sit. *Dac.* Glossae: *Ilicet, scilicet, sine dubio. Goth.*

Ianiculum. Dictum potius a vetustissimo oppido, quod *Ianus* condidit. De quo Virgil. VIII. Aen. (358.):

Hic duo praeterea disiectis oppida muris
Relliquias veterumque vides monumenta virorum.
Hanc Ianus pater, hanc Saturnus condidit arcem,
Ianiculum illi, huic fuerat Saturnia nomen.

Dac.

Idulis. Ovidius lib. I. Fast. (56.);

Idibus alba Iovi grandior agna cadit.

Scal. Adde Macrob. Sat. I, 15. *Goth.*

Ianual. Cereale libum vocat Ovid. I. Fast. (127.):

Inde vocor Ianus, cui cum Cereale sacerdos
Imponit libum mixtaque farra sali.

Dac.

Igitur. Apud antiquos saepe pro *inde, postea, tum.* Plaut. Amph. I. (I, 145. vide notam meam ad h. l. Male Boppius a stirpe pronominali *i* (is) derivat.):

— *Sin aliter sient animati, neque dent, quae petat,*
Sese igitur summa vi virisque eorum oppidum expugnassere.

Et Casin. II, 2. (40.):

— *Mox magis cum otium mihi et tibi erit,*
Igitur tecum loquar.

In leg. XII. tab.: *Sei in ius vocat, nec it antistator, igitur im capito. Dac.* Vide Nonium in *Igitur* (p. 128. Merc.). *Goth.*

Ircens. Lege *Irceus. Dac.*

Irquitallus. Vide *Hirquitalli. Ant. Aug.* Vide *Hirquitallire. Dac.*

Iovistae. Locus mendosus. *Ant. Aug.* Putarem legendum: *Iovs esto*, quia ita legitur in veteribus legibus. Habeo et fragmenta quarundam, in quibus ita semper exaratum legitur. Sed cum ipse compositum esse dicat, hae vero sint duae voces, non potest legi: *Iovs esto.* Quid sit ergo quaeramus. *Scal.* Scribendum *Ios ipse compositum* ab *ios* et *ipse.* Glossae: *Ios ipse, αὐτος.* Antiqui autem *ios* dicebant pro *is.* Lipsius quaest. lib. III. cap. 20. Meursius autem existimat, Pauli hoc additamentum esse. Est enim vox aevi illius barbari, quo vixit, et *Iovistae* dicebantur, qui sub Iove nati essent. Neque ideo eam interpretatur, quod tum nimis nota esset. Sed valde se ridendum propinat, cum compositam dicat et tam ineptum etymon quaerat. Ita Meursius, cui minus assentior. *Dac.* Fortasse legendum *Ioviustae*, ut sit compositum a Iove et ustae, ea forma, qua dicimus subverbustae. *Goth.*

Ignitabulum. Glossarium: *Ignitabulum δαδὸς ῥαβδίον πυροστρόφον. Scal.* Proprie lignum illud, tabula illa, quae terebratur, donec ignem suscipiat, unde et *igniarium* dicitur. *Dac.*

Ignia. Aliud in glossis: *Ignia, νοτία, φυκίασις. Scal.* Cum vehementia ignis dissiliunt (vasa.). *Dac.*

Ipsippe. Forte *ipsipte.* Glossar.: *Ipsipte αὐτός.* Cato *mihipte* posuit pro mihi ipsi. Sic fortasse *ipsipte* hic pro *ipsimet.* Vide in *Ineopte. Fulv. Urs.* Glossarii auctor non bene legit, undeunde accepit: *Ipsipti αὐτοί.* Legendum enim *ipsipe.* Sed et *ipsipte* potest legi. Ita enim vitiose et pronunciabant et scribebant veteres. Unde Claudius imperator multavit senatorem, qui *isse* pro *ipse* dixerat. *Scal.* *Ipsipte* ut *suopte mihipte* etc. Forte etiam legendum *ipsipsi*, ut apud Plaut. alicubi *ipsipsus est. Dac.* Nusquam satis certum est, Plautum scripsisse *ipsipsus.* Duobus enim in locis creditur inveniri, Cistell. II, 3, 58. et Truc. I, 2, 24. Utrobique longe est probabilius, legendum esse *is ipsus.* Quamquam forma pronominis reduplicativa, ioculariter ficta, per se nihil habet offensionis. Ex Apollonio Dyscolo libr. περὶ ἀντωνυμίας citatur locus Sophronis, ubi est: *αἱ δὲ μὴ ἐγὼν ἔμαθον ταῖς αὐταύταις χερσίν.* Cf. Koen. ad Gregor. Cor. pag. 365. Simili modo antiqui dixisse reperiuntur *berber* pro *virvir*, *Marmar* pro *masmas*, unde *Mamers*, cet. Verum apud Plautum res est dubia. Cf. Taubmann. ad Plauti Cistell. II, 3, 58. Quare equidem crediderim apud Festum *Ipsi-*

pte legendum esse, nisi forte *ipsippe* nihil sit aliud, nisi forma ex illo *ipsipte* corrupta. Ceterum Codd. nostri in lectione *Ipsippe* consentiunt omnes, sed Goth. Scal. Dac. *Ipsipe* exhibent.

Icit. Ab antiquo *icere* percutere. Plaut. (Trucul. II, 7, 41.): *Icit femur. Dac.* Nonius (pag. 125. Merc.) in *Icit. Goth.* Respondet Sanscrita radix *ih* (*ich*), de qua vide Bopp. in glossario pag. 33.

Insipere. Vide *Supat. Ant. Aug.* Lege ut in al.: *Insipere farinulam iacere pullis. Dac.*

Irnella. Diminutivum ab *hirnea*, quod est vinarii vasis genus. *Dac.* Forte: *urnula. Goth.*

Ibi. Eo loco, *ibidem*, eodem loco, loco iam designato. *Dac.*

Ipsullices. Alibi monemus legendum *Ipsiplices.* Cuius sententiae adhuc me non poenitet. Glossarium: *Ipsiplices αὐτόπτυκτα φύλλα. Scal.* Et *Ipsillices.* Lamellae necessariae sacrificiis, quaeque ad rem divinam dicuntur maxime conferre. Alio nomine *subsilles* dictae. Vide *subsilles.* Doctissimus Vossius suspicatur imagunculas fuisse, queis magi in amatoriis sacrificiis utebantur, ut eum, quem referebant, in amorem pellicerent. Ab *ips* et *illix.* Pessime autem Scaliger, qui legebat *ipsiplices.* Nam omnino aliud sunt *ipsiplices. Dac.* Cf. Vossii Etymol. sub v. pag. 269.

Itonida. Lege *Itonis* vel *Itonia.* Callim. in Cererem (v. 75. seq.):

Ἦνθον Ἰτωνιάδος μιν Ἀθηναίας ἐπ' ἄεθλα
Ὀρμενίδαι καλέοντες.

Ubi Schol.: Ἰτὼν πόλις Θεσσαλίας, ἔνθα τιμᾶται Ἀθηνᾶ. Imo etiam et *Itonida* recte legi potest: sic *cassida* et *cassis; chlamyda* et *chlamys; Tritonida* et *Tritonis; Colchida, Colchis; Elida, Elis* et sexcenta alia. *Dac.*

Irpices. Videatur Varro lib. IV. de L. L. (lib. V. pag. 138. Sp.). *Ant. Aug.* Servius Danielis in illud: *Vimineasque trahit cratis.* (Virg. Ge. I, 95.). Ad agrorum, inquit, scilicet exaequationem, quam Irpicem rustici vocant. Vide Coniectanea nostra (pag. 58.). *Scal.* Cato vocat *urpices* (de re rust. 10.), sive *harpices.* Est autem a Graeco ἅρπαξ, ἁρπαγή, quia herbas ἁρπάζει, rapit. Euripid. (Cyclop. 33.):

Σαίρειν σιδηρῷ τῇδέ μ' ἁρπάγῃ δομούς.

Male Varro a serpendo Lib. IV. de L. L.: *Irpices regula cum pluribus dentibus, quam itidem ut plaustrum boves trahunt, ut eruant, quae in terra sunt* (bene Scaliger serpunt) *sirpices, postea s detrita a quibusdam dicti. Dac.*

Irpini. Videndus Strabo in fine l. 5. (pag. 250. C.). *Fulv. Urs.* Gens Samnitium a Lupo coloniae ductore. Nam lupum *Irpum* dicunt. Servius IX. Aeneid. (XI, 785. pag. 683. Dan.): *Lupi Sabinorum lingua irpi vocantur.* Strabo l. V. (pag. 250. C.): Ἑξῆς δ' εἰσὶν Ἱρπηνοὶ κ' αὐτοὶ Σαυνῖται, τοὔνομα δ' ἔσχον ἀπὸ τοῦ ἡγησαμένου λύκου τῆς ἀποικίας· ἱρπὸν γὰρ καλοῦσιν οἱ Σαυνῖται τὸν λύκον. Sed e Graecia mutuati sunt vocem *irpum* Samnites. Ἅρπος enim vox antiqua Graeca, quae lupum significabat a rapacitate, nam ἅρπω rapio, inde et ἅρπη milvus avis rapax Latinis *Hirpus*, ut ἅρπαξ, *hirpex*, ita et Samnites vocarunt. Salmas. in Solin. Nota interim lupum coloniae ductorem. Sic Battum corvus duxit in Libyam. Sic alios multos, qua *volucres*, qua *ferae. Dac.* Nescio, unde Dacerio de voce ἅρπος constet; equidem nihil auctoritatis invenio, quare suspicor, Dacerium male accepisse Vossii verba, qui s. v. *Irpices* sic habet: *Nam ab ἅρπω i. e. rapio, ἅρπος, unde hirpus.* Apparet Vossium non somniasse vocem ἅρπος, sed eam supposuisse tantum, ut inde *hirpus* derivaret. Ceterum haud dubie *irpus*, vel ut apud Servium in codd. est *hirpus*, non ab ἅρπω, ἁρπάζω, sed a communi *lupi* nomine derivandum. Nam componendae sunt hae formae: *wlk welk* Slav., *irp*(*us*) Sabin., *volp*(*is*) Lat., *wolf* Germ., λύκος Graec., *lup*(*us*) Lat. Habemus igitur rursum solennem illam vocalium demutationem *e, i, o, u*, quam tam saepe deprehendimus.

Ignis Vestae. Tertullianus in libro de poenitentia: *Quid illum thesaurum ignis aeterni aestimamus, cum fumariola quaedam eius tales ictus flammarum suscitent* etc. Pro *terebrare* in quibusdam editionibus legitur *verberare.* Sed *terebrare* possumus in suo loco quietum esse iubere. Simplicius in III. de coelo: Ἀπὸ ξύλων δὲ πῦρ ἐκβάλλουσι, θάτερον τῶν ξύλων ὡς τέρετρον ἐν θατέρῳ περιστρέφοντες. Hesych.: Ἀχάλκευτα τρύπανα τὰ Φρύγια πυρεῖα. Σοφοκλῆς ἐν Φινεῖ δευτέρῳ. *Scal.* Hunc Numa primus instituit, ut ad *simulacrum ignium coelestium flamma vigilaret.* Florus. Quodsi negligentia extinctus fuerit, ab alio igni accendere non licebat, nisi eo, quem tabulam felicis (alii facilis) materiae terebrando virgo susceperat. Plin. lib. XVI. cap. 40.: *Teritur ergo lignum ligno, ignemque concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis, facillimo conceptu. Sed nihil edera praestantius, quae teratur, lauro, quae terat. Probatur et vitis silvestris, alia, quam labrusca et ipsa ederae modo arborem scandens.* Idem etiam nunc alicubi factitari legitur. In verbis Festi pro *tabulam* Scaliger legebat *clavulam.* Clavulas enim dicebant illas lignorum scissiones, ut ex rei rusticae

auctoribus notum est. Tamen nihil mutandum. Nam recte *tabula* dicitur. Tabula est στορεύς vel ἐσχάρα lignum quadratum felicis materiae, quod ad excudendum ignem Vestales terebra ferrea perforabant. Sed quod addit Festus: *Quousque exceptum ignem cribro aeneo virgo in aedem ferret*, id Salmasio suspectum est. Nec enim cribrum, inquit, ad hanc rem aptum. Nec cribrum ex aere, σκαφεῖα χαλκᾶ vocat Plutarch. in Numa, licet paulo aliter narret ignis Vestalis extincti resuscitandi morem. Scribe, inquit, *in cavo aeneo* aut *in cavo aeno*. Certe in veteri lib. scriptum est *cribo*. *Dac.* Dixi ad leg. XII. tab. Adde Livium XXVIII. *Goth.* *Terebrare* al. *terere*. *Idem.* *Ignis Vestae in — aedem ferret.* Emendat locum Casaub. Lect. Theocr. c. 20.

Ignem ex domo Flaminia. Hic vox *domo* videtur abundare, nam *Flaminia* absolute dicebatur Domus Flaminis. Sic Gell. lib. X. cap. 15. Ignem e Flaminia, id est Flaminis Dialis domo nisi sacrum, efferri ius non est. *Dac.*

Icadion. Vide *Rhondes*. *Dac.*

Iracundia. Ab *ira* et veteri *cando*, unde *incendo*; ita Festus. Male. *Iracundus* ab *iratum*, ut a *fatum facundus*, a *veritum verecundus*. *Dac.*

Italia. Licet a vitulis, vel ab Italo rege multi dicant Italiam esse appellatam, de Attelido nihil aliud accepi. Thucyd. lib. VI. (cap. 2.) Varro lib. II. cap. 5. de re rust. Columell. lib. VI. in princ. Virgil. lib. I. Aen. Dionys. lib. I. Antiqq. Gell. lib. II. cap. 1. Apollodorus in Biblioth. Steph. de urbibus. *Ant. Aug.* *Ab Attelido.* Puto distinguendum ab *Atte Lydo*, quasi *Attalia*. Sane ἄττης est nomen Lydium et Phrygium. Lydos vero in Italiam venisse nemo dubitat. Quin et Strabonem nobiscum facere postea deprehendimus lib. V. (pag. 219. C.): Οἱ Τυῤῥηνοὶ τοίνυν παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις Ἐτροῦσκοι καὶ Τοῦσκοι προσαγορεύονται. Οἱ δ' Ἕλληνες οὕτως ὠνόμασαν ἀπὸ τοῦ Τυῤῥηνοῦ τοῦ Ἄτυος, ὥς φασι, τοῦ στείλαντος ἐκ Λυδίας ἀποίκους δεῦρο. Vide caetera. Vide Herodot. lib. I. (c. 94.). *Scal.* Primam Festi sententiam confirmat Gellius lib. II. cap. 1. *Timaeus in historiis, quas oratione Graeca de rebus pop. Rom. composuit et M. Varro in antiquitatibus rerum humanarum terram Italiam de Graeco vocabulo appellatam scripserunt, quoniam boves Graeca veteri lingua ἰταλοὶ vocitati sunt.* Idem et apud Varronem legas de re rust. lib. II. cap. 5.: *Graecia enim antiqua, ut scribit Timaeus, tauros vocabat ἰταλούς, a quorum pulchritudine et foetu vitulorum Italiam dixerunt.* Secundam de Italo rege secuti Thucydides, Antonius Syracusanus, Hyginus. Quorum primus eum Siculum dicit, alter Oenotrium, Hyginus Ulyssis ex Telegono nepotem. Infra *ab Attelido* optime distinguendum monuit Scaliger: *Ab Atte Lydo.* Sane ἄττης est nomen Lydium et fuit Ἄττης vel Attys Manis Lydiae regis filius; sed haec omnia merae nugae. Et optime doctiss. Bochartus, qui, postquam probavit Italiae littora Phoenicibus fuisse cognita, priscam Italiam nihil aliud fuisse quam Brutiorum agrum cum parte Lucaniae, Brutiorumque agrum pice abundasse, tandem apertissime demonstravit Italiam dictam ab Hebraeo *itar*, id est *pix*: *itaria* quasi dixeris *picearia regio*. Graeci mollito sono *Italiam* dixere, nam R et L facile commutantur. *Itar* pix alio nomine Hebraeis doctoribus *calab* dicitur, a quo vicinae Brutiis Calabriae nomen, quae et ipsa pinu et picea aliisque arboribus piciferis est valde ferax, unde et eadem Graece Πευκετία *Peucetia* dicta ἀπὸ τῶν πευκῶν a piceis arboribus. *Dac.* *Italos.* Vitulos. *Goth.* *Itali.* Ab italis. *Idem.* *Italus* nihil est, nisi variegata forma, sed eiusdem illa originis, atque Σικελός, *Siculus*. Alia ratione formatum est *Sicănus*, Σικανός, quod idem tamen est vocabulum. Atque haec antiquissima videtur esse forma, descendens a Graeca voce ἵκω, ut Σικανοί videantur intelligi *advenae*.

Indoles. Incrementum significat primigenia notione, ut apud Gellium (XX, 6. extr.): *Mendi indoles.* *Olere* enim crescere significat et spem, quam ex vultu colligimus virtutis futurae in pueris, quae vocatur χαρακτὴρ a Graecis, ut apud Euripidem dictum ὡς δεινὸς εὐγενείας χαρακτήρ. Glossae: *Indoles*, καλὴ ἐλπὶς ἐν νεωτέρῳ. *Scal.* Adde infra *Suboles*, Nonium (pag. 456. Merc.) in *Indolem*. *Goth.* *Industria.* Servius ad illud X. Aeneid. (826.):

Quid pius Aeneas tanta dabit indole dignum.

Indoles, inquit, *proprie imago quaedam virtutis futurae*. *Dac.* *Oleo*, *olesco* per demutationem vocalis ortum ex *alo*, nutrio. Cf. quae supra diximus ad v. *Adolescit*

Indigetes. Qui ex hominibus in Deorum numerum relati simul cum iis invocantur. *Indigitare* enim est invocare. Aliter tamen Festus, aliter et alii, qui sic dictos volunt indigetes, quod nihil indigeant, vel quod in diis agant. Sed omnino *indigetes* sunt χθόνιοι, ἐγχώριοι. Ab *indu* et *ago* indiges, ut ab *indu* et *gena indigena*, αὐθιγενής, qui ibi genitus est. Dii indigetes sunt *Dii topici*. Aliud etymon etiam cogitavit eruditiss. Salmasius. *Dicare*, inquit, est ἱερῶσαι, unde *indicare* idem quod *dicare*, ut *coquere*, *incoquere*: *sepire*, *insepire* et similia sexcenta. Ab *indico*, quod est ἐνιερῶ, verbum *indices*, *indicetis*, ὁ ἀφιερωθεὶς in-

ter Deos scilicet consecratus, qui postea dictus est *indiges.* Veteres certe *indices* dixerunt, non *indiges.* Nam et *Cabino* dicebant pro *Gabino*, ut *lece* pro *lege* etc. Hinc *indigitare* diminutivum pro *indicitare* ab *indico*, quod est invocare et imprecari. Nam et supra in verbis Festi pro *indigitanto* in optimo libro scriptum *indiganto.* Ab *indigitare* dicta *indigitamenta*, *ἱερατικὰ βιβλία*, libri, qui dedicationum ritus continebant et Deorum Dearumque nomina atque hominum in Deos receptorum. Sane Grammatici veteres in eo consentiunt *Indigetes* dici, qui ex hominibus Dii erant facti. Arnobius: *Indigetes dicitis atque Divos. Indicetes* igitur sive *Indigetes* proprie fuere homines consecrati et dicati. *Dac.*

Indeptare. Indipiscor, indeptus, unde *indepto*, as, are, consequi. *Dac.* Adde Nonium (p. 128. Merc.) in *Indipiscere. Goth.* Cf. supra quae diximus ad v. *Ape.*

Industrium. Proprie laboriosum, qui semper aliquid struit, id est agit, et *industria* labor. Cato contra Thermum: *Ego iam a principio in parsimonia atque in duritia atque industria omnem adolescentiam meam abstinui, agro Sabino, saxis Sabinis, silicibus repastinandis atque conserendis. Dac.*

Indictivum. Indictiva funera, ad quae per praeconem evocabatur populus his verbis: *EXEQUIAS L. TITIO L. FILIO, QUIBUS EST COMMODUM, IRE IAM TEMPUS EST; OLLUS EX AEDIBUS ECFERTUR. Scal.* Vide *Quirites Sabini dicti. Dac.* Adde *Simpludiarea*, Varronem IV. (V, p. 160. Sp.) et VI. de L. L. (VII, p. 328.). Hoc autem modo funus indicebatur: *Ollus Quiris leto datus est.* Et apud Terent. Phorm. V, 9, 37.: *Exsequias Chremeti, quibus est commodum ire, iam tempus est.* Eo alludens Ovidius II. Amor. (6, 1.) loquens de psittaco:

Occidit, (inquit,) *exsequias ferte frequenter aves.*

Goth.

Indepisci. Plaut. Rud. (V, 2, 28.):

Magna hercle praeda 'st, largiter mercedis indepiscar.

Sed et *indepisco* dixere veteres. Plaut. Asin. II, 2. (13.):

Nunquam aedepol quadrigis albis indepiscet postea.

Dac. Adde Nonium (p. 128. Merc.) in *Indipiscere. Goth.* Cf. supra v. *Ape.*

Indiges. Glossarium: *Indigetes*, *ἡμίθεοι, κούρητες. Scal.* De Aenea, qui indiges Iupiter dictus est, vide Livium lib. I. (2). Sacellum ei dicatum tali inscriptione: *Patri Deo Indigeti, qui Numici amnis aquas temperat.* De *indigetibus* vide supra. *Dac.*

Inquilinus. Qui in aedibus habitat conductitiis; ab *in* et *colo*, *incolinus*, *c* in *q* et *o* in *i*, *inquilinus. Dac. Vel.* Velut. *Goth.* Verborum formae huic radici cognatae, haec sunt: *cēlo*, *culo* (in comp.) Lat. *colo* Lat. unde *culina*, *inquilinus; kula* i. e. familia Sanscr., *hul* i. e. tegere, occulere Sanscr., *hüllen* Germ. Habes igitur vocalium demutationes has: *e*, *o*, *i*, *u*, ut saepe alibi vidimus.

Incilia. Incillae. Vide *Inlices* et *Elices* et *Inlicium. Ant. Aug.* Lege *Incilia. Incilia* loca depressa aquae derivandae. Ulpian. in Pand. l. 43.: *Incile est locus depressus ad latus fluminis ex eo dictus, quod inciditur; inciditur enim vel lapis vel terra, unde primum aqua ex flumine agi possit. Sed et fossae et putei hoc interdicto continentur.* Etsi de etymo fallitur Ulpianus, nam *incile* est ab *inciendo*; ut a *cubo cubile*, sic ab *incio incile. Fossas inciles* dixit Cato de re rust. c. 155. Inde *incilare.* Palladius lib. XII. tit. 3. *Dac.* Adde l. 1. §. 5. ff. de Rivis. *Goth.* Cf. etiam *Incilare* apud Non. pag. 125. quod tamen a *calare* potius derivandum videtur.

Incitega. Superius (s. v. *Concipilavisti.*) monuimus *incitegam* dictam ab *integendo*, quia veteres *incitegere* pro *integere* dicebant, ut *reciprocum* pro *reprocum*, *reciperare* pro *reparare*, *concipilare* pro *compilare.* Dicta ab integendo, quia partem mensae tegat. Ea autem utebantur, ne vinarium vas, puta crater magnus aut amphora labem ex fundo in mensa relinquat, cum saepe videamus lagenas mensae impositas circulum de vino describere in mappa. Itaque copones, ne mappa aut mantile maculam illam contrahant, imponunt circulos de ligno, super quibus statuuntur lagenae. Sed crescente luxuria has machinulas Romani abiecere, et ne citreae mensae laederentur, si sine incitegis crateres impositos nudae sustinerent, gausapas insternebant. Pauperes vero, ut puto, incitegas retinuerunt. Martialis (XIV, 136.):

Nobilius villosa tegant tibi gausapa citrum,
Orbibus in nostris circulus esse potest.

Nam potest intelligi incitega per circulum illum. Sed nihil impedit et maculam circularem vasorum vinariorum intelligere, et incitegae, ut puto, non erant circuli specie. Porro *incitega* a Graecis vocatur *ἐγγυθήκη.*

Polemo περιηγητής· ἐγγυθήκη καὶ ἐπ' αὐτῆς κύπελλον, ut manifesto appareat ἐγγυθήκην ὑπόστημα esse. Dicta autem quasi ἀγγοθήκη, et ita vocabatur ab Alexandrinis. Athenaeus (lib. V.): Ἡ δ' ὑπ' Ἀλεξανδρέων καλουμένη ἀγγοθήκη τρίγωνός ἐστι, κατὰ μέσον κοίλη, δέχεσθαι δυναμένη ἐντιθεμένον κεράμιον· ἔχουσι δὲ ταύτην οἱ μὲν πένητες ξυλίνην, οἱ δὲ πλούσιοι χαλκῆν ἢ ἀργυρᾶν. Vocatur autem ab Herodoto (I, 25.): Ὑποκρητήριον, cuius nominis causa obscura non est. *Scal.* Latinis *canistra siccaria* dicebantur. Servius ad illud I. Aeneid. (706.): *Et pocula ponunt. Similiter*, inquit, *more antiquo dixit, quia veteribus non in manus dabantur pocula, sed mensis apponebantur, ut hodie apud plures pocula in canistris argenteis apponuntur, quae canistra siccaria dicuntur.* Herodotus vocat ὑποκρητήριον lib. I. (c. 25.) ubi de Alyatte Lydo, qui ἀνέθηκε εἰς Δελφοὺς κρητῆρά τε ἀργύρεον μέγαν καὶ ὑποκρητηρίδιον σιδήρεον κολλητόν, quem locum malc cepit interpres, qui vertit: *Apud Delphos dedicavit grandem ex argento pateram, itemque alteram ex ferro, parvulam ex ferro compactilem.* Vertendum fuerat: *Item incitegam parvulam ex ferro comp.* In verbis Festi in fine pro *vina deferrentur* legendum puto: *vina defunderentur. Dac.* In verbis *incitega, concipilare, reciperare, reciprocare* invenitur vestigium praepositionis vetustae inseparabilis, quae respondet Germanorum *ga, gi* (ki, chi) *ge* voculis, de quibus vide Grimm. Gramm. Germ. I, 1015. seq. II, 832.; quaeque eadem est, atque Latinorum *co- con- cum.* Cui rationi non repugnat, quod *concipilare* decompositum sit quasi *concompilare.* Nam quum veram particulae *ci* (*cu* in *recuperare*) vim ac potestatem Latinos oblitos fuisse credibile sit, quod ipsum in Germanico sermone factum esse animadvertimus; facile potuit verbum *cipilare* iterum componi, quo magis vera vis vocabuli, quae collectionem notat, appareret.

Ita Castor. Lege, ut alii: *Ita me Castor* etc. *Dac.*

Incomitiare. Plautus in Curcul. *Ant. Aug.* Locus Plauti Curc. III, 1. (30.):

Adolescens, ob rempublicam hoc intus mihi
Quod insigne habeo, quaeso ne me incomities.

Quod verbum a parasito fictum, ut liquet ex responso Lyconis, qui ad eius exemplum τὸ *inforare*, nove protulit:

Licetne inforare, si incomitiare non licet.

Ubi et *inforare* et *incomitiare* flagitiosa verba sunt. Sed antequam abeo, en tibi quid de voce *intus*, quae primo versu superiori legitur, sentiam. Ea enim ita hucusque omnino omnes interpretes torsit, ut eam tandem se nescire fateantur Taubmannus, Turnebus et alii. Nihiloque plus proficiat doctissimus Salmasius, dum ita nititur emendare: *Ob rempublicam hoc inustum mihi. Intus* sic absolute accipiendum est pro fossa illa, ex qua oculus exsculptus fuit. Nihil certius et facilius. *Dac.*

Incita. Incitata, id est concitata. Lucret. (I, 270.): *Vis incita venti. Dac.* Significat etiam *Egestatem* Nonio (pag. 123. Merc.). *Goth.*

Inchoare. Terent. Scaurus (pag. 2251. Putsch.): *Inchoare cum aspiratione scribendum, quoniam a chao dictum, quod fuerit initium omnium rerum. Fulv. Urs.* Sed probat Verrius legi debere *incohare* a voce *cohum*, quam pro *chao* vel *mundo* veteres dixere. Diomed. lib. I. (pag. 361. Putsch.): *Inchoavi ab inchoo dicendum putat Julius Modestus, quia sit compositum a chao initio rerum. Sed Verrius Flaccus in postrema syllaba aspirandum probavit, cohum enim apud veteres mundum significat. Tranquillus quoque his assentiens libello suo plenissime aedem incohatam ita disseruit. Dac. Quod Hesiodus.* Vide Varronem lib. IV. de L. L. (V, pag. 30. Sp.). *Goth. Chaos.* Vide supra *Chaos. Idem. Cohum* vox est nihil. *Cohare* sive *choare* nihil esse videtur nisi antiqua forma verbi pro *capere*, ut *coho*, pro *capo*, *capio*, dictum videatur. Respondet Germanorum *fahan, fahen, faho, capere, capio.* Ex quibus intelligitur, vocalium demutationem illam, de qua saepe diximus, etiam in his verbis inveniri: *Apo, capio,* ἅπτω, *coho, coepi* (cepi), *faho*, ubi alternari videmus vocales *a, e, o.* Ut *incoho* sive *inchoo* nihil aliud significet nisi incipio.

Increpitare. Arguere, conviciari. Virgil. X. Aeneid. (900.):

Hostis amare, quid increpitas, mortemque minaris.

Dac. Vide supra *Creperum. Goth.*

Inconciliasti. Inconciliare. Pro *conciliare.* Nam saepe compositum usurpatur pro simplici. Apud Plautum tamen *inconciliare* semper est inimicare, ut Mostell. III, 1. (80.):

Ne inconciliare quid nos porro postules.

Et Trinum. I, 2. (99.):

Inconciliastin' eum, qui mandatus est tibi?

Quamquam hic ultima Festi interpretatio *per dolum decipere* locum habere possit. Malim tamen aliter. *Dac.* Inconciliare et inducere, seducere, illicere.

Inclutus. Qui valde cluet. Cluere est nominari, celebrari a κλύειν. Plaut. Capt. (III, 5, 31.):

Facito ergo tu, ut Acherunti clueas gloria.

Dac. Vide supra *Clutum. Goth.* Cf. quae supra diximus ad v. *Clienta.*

Inceps. Ab *in* et *capio* inceps, ut a *dein* et *capio* deinceps. *Dac.*

Incestus. A Graeco ἀνήκεστον, inexpiabile, incurabile. Sed *incestus* potius ab *in* privativo et *castus*, ut *infectus* a *factus*. Incestus autem de quovis illicito concubitu dicitur. *Dac.* Adde Nonium (p. 461. Merc.) in *Incestus. Goth.*

Inconspretum. Ab *in* et *con* et *sperno. Dac.*

Incoctae. Ab incoquendo incoctae mulieres, quae calamistris crines vibrabant et intorquebant. Sed in verbis Festi turpe mendum inolevit. Nam certum est legi debere: *Plus aequo calamistris ustae*, id est inustae, incoctae. *Dac.*

Incavillatio. Vide *Cavillatio. Dac.* Glossae MS.: *Incavillatur, inde ridetur. Goth.*

Incalationes. Vide supra *Calatores.*

Incensit. Incenderit; sic *incepsit*, inceperit; *irrepsit*, irrepserit. *Dac.* Non credo dictum esse *irrepsit* pro eo quod est *irrepserit.* Nam *surrepsit* dicitur pro *surripuerit; arrepsit* pro *arripuerit; ademsit* pro *ademerit; incensit* pro *incenderit.* Res ita se habet. *Rit* terminatio solebat in lingua Osca et antiqua Latina in *Sit* demutari, unde dempta vocali interposita pro *emerit emsit* dicebatur. Igitur *incensit* dictum est pro *incendsit*, h. e. *incenderit.* Iam intelligitur, quare *irrepsit* pro *irrepserit* dici non potuerit.

Incessere. Perperam quidam pro *iactu iaculo* substituunt. *Scal. Saxis incessere* Livius (VIII, 24.). Male pro *immittere* quidam legunt *inniti. Dac.* Adde infra *Petissere. Goth.* Est infinitivus futuri nativus. *Petisso* enim pro *petiero*, *incesso* pro *incessero* dicebatur, unde infinitivus procusus est.

Inclamare. Plaut. Asin. (III, 2, 36.):

Nimis aegre continui ubi hospitem inclamavit,
Quod se absente mihi fidem habere noluisset.

Inde *inclamitare* obiurgare. Plaut. Epid. (V, 2, 45.):

Etiam inclamitor quasi servus.

Dac.

Incicorem. Qui minime *cicur* est, mansuetus, placidus, a membrana mali Punici, quae *cicum* dicitur. Varro Lib. VI. de L. L. (lib. VII, 368. Sp.): *Apud Pacuvium:*

— — — Nulla res neque
Cicurare, neque mederier potis est, neque
Reficere.

Cicurare mansuefacere. Quod enim a fero discretum, id dicitur cicur, et ideo dictum Cicur ingenium obtineo, mansuetum. A quo Vetturii quoque nobiles cognominati Cicurini. Id natum a cico. Cicum dicebant membranam tenuem, quae est in malo punico discrimen. Sed ineptum etymon. Veteres Latini *curare* dicebant pro domare, mollire, mansuefacere. Nigid. in historia animal.: *Omne pecus indomitum habet quiddam in se ferum: sed tamen ea natura est, ut curari et domari possit.* At pro *curare* per reduplicationem dixere *cicurare*, imitatione Graecorum, qui repetita prima consonante et vocali addita ita verba sua efferunt, δόω διδόω. Sic *curo*, *cicuro*, *cicur* etc. *Dac.* *Cicur* haud dubie ortum ex reduplicatione syllabae radicalis, non tamen a *cura* detortum videtur. Radix est Germanorum *kirr*, ex quo intelligitur, quare syllaba radicalis corripiatur. Eiusmodi autem reduplicationes saepe apud Latinos inveniuntur, veluti in vocabulis: *Cucŭlus*, *papăver*, *Upŭpa*, *Ulula*, *bubo*, *bibo*, *cucumis*, *cicindela*, aliisque permultis.

Impolitias. Gellius (IV, 12.): *Item si quis eques Romanus equum habere gracilentum aut parum nitidum visus erat, impolitiae notabatur. Id verbum significat, quasi tu dicas incuriae.* Nescio an et hic isti barbaro mutilatori satis credere debeamus. *Scal.* Vel hunc locum non satis intellexit barbarus mutilator, vel τὸ *impolitias* erit secundi casus, non quarti, ut *familias.* Impolitias autem, id est impolitias causa. *Impolitiae*, id est *incuriae*, ἀκομψίας Graecis. Non pugnabo tamen, si impolitias facere dicerentur Censores, cum impolitiae equites notarent. Etsi id mihi satis persuadere nequeo. *Dac.*

Impages. Clavi lignei, qui tabulis infiguntur, ut aptius cohaereant. Ab antiquo *pago* pro *pango*, id est figo. Unde versus pangere per metaphoram dixere veteres, versus figere, versus exarare. Vide *pangere.* Pro *figere* leg. *figendo. Dac. Infligere.* Infigere. *Goth.*

In non semper. Legendum: *Sed interdum etiam pro augmento ponitur.* Vide in *Ingens. Fulv. Urs.* Id suadent, quae sequuntur. Defendi tamen possit vulgata lectio, adnuit enim, qui auget. Hic autem facile geminam manum agnoscas. Nam quod infra est: *In praepositio significat modo quod non* idem est ac *abnuitionem significat*, quod initio legitur. Et τὸ *modo auctionem* idem quod: *etiam pro adnuendo ponitur.* Quare certum est, Pauli verba coaluisse cum verbis Festi. Sic igitur hunc locum intellige: *In* modo privationem significat, ut *inimicus, intactus;* modo auctionem, ut *infractus*, valde fractus, *inclamavit*, valde clamavit; aliquando motum, ut *incurrit*, aliquando quietem, ut *inambulat. Dac. Abunitionem* Abnuitionem. Abnuitionem dixit Paulus in l. inter stipulantem 83. ff. de usurpationib., et, ut quidam putant, infrequens. Probo. Frequens in l. 1. §. 2. ff. demigrando. Sed Ursinus legit *pro augmento*, quod non probo. Mox enim Festus aliam τοῦ *in ad* significationem ponit, *ibi*, modo auctionem. Brissonius legit *additamento. Goth. Inclamando.* Vide *Ingens* et *Insanum. Idem. Modo auctionem.* Vide supra *Clutum. Idem. Qui.* Quis. *Idem.* Particula *in*, ubi negativa est, respondet Sanscritae *una*, *un*, Graecae ἀν-, Germanicae *ón-* et *ún-;* similiter in voce *ingens* non auget, sed negat. Est enim idem quod *inhumanus*, *immanis.* Auget ista particula nusquam. Nam *inclutus* est *in hominibus* auditus; *incolumis* est in se *columis*, h. e. *integer.* In *incanus* est hic illic canus. Cet.

Imporcitor. Qui porcas facit. Sic etiam dictus Deus, qui praeerat lirationi. De *porcis* vide suo loco. *Dac.*

Impetritum. Glossarium: *Impetratus*, θυσία. Non plane explicavit, sed si dixisset καλλιέρησις. In sacrificiis quod litare est, id in auspiciis impetrire. Nihil aliud est quam impetrare. Sic dicebant *artitum* pro artato, *dolitum* pro dolato. *Scal. Impetrire* est, cum aves ratum et faustum auspicium faciunt. Plaut. Asin. IV. (II, 1, 11.):

Impetritum, inauguratum est, quovis admittunt aves.

Cicero lib. II. de Divinat. (I, 16.): *Ut nunc extis, quamquam id ipsum aliquanto minus, quam olim, sic tum avibus magnae res impetriri solebant. Dac.* Sic supra *Armita*, non quidem *armata*, sed *armum obtecta.*

Impercito. Ab *in* et *parco*, ut ab *in* et *partior impertio. Dac.*

Improlus. Glossar.: *Improles.* Marius Victorinus de orthographia (pag. 2465. Putsch.): *Improles est, qui nondum vir est. Fulv. Urs.* Locus obscurus, et, ut arbitror, mendosus. *Ant. Aug.* Glossarium: *Improles*, ἀφῆλιξ, μήπω πολιτευόμενος. Contrarium est *Duicenso.* Nam *duicensus*, qui cum prole in civitatem adscribebatur. Ab iisdem glossis *Improles* exponitur ἄγονος, ἄτεκνος, ἄνηβος. *Scal.* Neque illud tantum de sociis Latinis intelligendum, ut voluit doctissimus Turnebus in Adversar. lib. VII. cap. 21., etsi eis lex dederit, ut, qui prolem domi relinquerent, in civium Romanorum numerum referrentur. *Dac.*

Impelimenta. Ut *delicare* pro *dedicare*, *lautia* pro *dautia. Dac.* Sic *lacrima* et *dacrima.*

Impluvium. De impluvio et compluvio sic Varro lib. IV. de L. L. (V, pag. 160.): *Cavum aedium dictum, qui locus (locus tectus) intra parietes relinquebatur patulus, qui esset ad communem omnium usum; in hoc locus si nullus relictus erat sub divo qui esset, dicebatur testudo a testudinis similitudine, ut est in praetorio in (et) castris. Si relictum erat in medio, ut lucem caperet, deorsum quo impluebat, impluvium dictum et sursum qua impluebat, compluvium, utrumque a pluvia.* Hoc sensu Plaut. Amph. V, 1. (56.):

Devolant angues iubati deorsum in impluvium duo.

Sed non sat video, quî geminum Terentii locum cum Varrone concilies, alterum Eunuch. III, 5. (41.):

— — *Atque per alienas tegulas*
Venisse clanculum per impluvium fucum factum mulieri.

Alterum Phorm. IV, 4. (26.):

Anguis per impluvium decidit de tegulis.

Quomodo enim *per impluvium*, si impluvium locus sit, qui deorsum pluviam accipit? Sane et Varroni et Terentio, aliis etiam facies satis, si impluvium accipias totum illud spatium, quod tecto vacuum relinquebatur a solo usque ad tegulas. *Dac. Impluvium.* Inde *impluviatus color* Nonio (pag. 548.). *Goth. Quo.* Qua. Ita apud Varronem IV. de L. L. (l. c.). *Idem.* De *impluvio* cf. Stieglitz. Archaeol. d. Bauk. tom. III, p. 172.

Impensam stipem. Impensa est stipes, hoc est pecunia in cella Dei reposita, quae nondum pensa est, sed stipata, ab *in* privativa particula et *pendo.* Vide in *Stipes.* Inde factum, ut quaevis stipatio et far-

ctura *impensa* diceretur. Apicius: *Indet impensam praescriptam*, id est farcturam. Arnob. lib. VII. impensarum varietate conditis. Palladius lib. I.: *Impensa pumicea farciri muros*. *Dac*.

Impescere. Vide *Compescere*. *Dac*.

Impomenta. Verbum sacrorum fuisse suspicor, ut *imponere*, ita ut *impomenta* ea dicta fuerint, quae diis offerebantur. Ovid. (Fast. I, 127.): *Cereale sacerdos imponit libum*. A pono *ponimen*, *pomen*, *pomentum* et *impomentum*, ut a moveo *movimen*, *momen*, *momentum* etc. *Dac*. Non *ponimen* a *pono*, sed *posimen*, *posmen*, *pomen*. Nam ipsum *pono* contractum ex *posno*.

Importunus. Qui portu caret et proprie qui alios quiescere non patitur. *Dac*.

Imputatum. Vide *Putus*. *Dac*.

Imbrica. Et *imbricitur* in glossario: *Imbricitur*, ὀμβροῦται, βρέχεται. Sed sine dubio fallitur ille scriptor, qui apud Ennium *Imbricitur* pro *Imbricitor* legerit in illis versibus ex Annali decimo septimo:

Concurrunt, veluti venti cum spiritus austri
Imbricitor, aquiloque suo cum flamine contra
Indu mari magno fluctus extollere certant.

Scal. Iam saepe monuimus Festum integra auctorum loca solitum exhibere, ut ea in ipsis auctoribus reperit. Imbrica igitur tempestate, id est pluvia; ab imber imbricus, unde *Auster imbricus* Plauto (Merc. V, 2, 35.), quia imbres ciet, unde et *imbricitor* Ennio dicitur. *Dac*. *Tempestate;* a tempestate. Ita lego, ut imbrica sit a tempestate pluvia. Adde Nonium in *Imbrices* (pag. 125. Merc.). *Goth*. *Imber* descendit a rad. Sanscr. *him* nix, unde Graecorum χειμ-ών idem significat. Ex eadem radice venit *hiems* (*him-am* Sanscr.). In vocibus *imber*, ὄμβρος, *umbra*, eadem, de qua saepe, vocalium demutatio, quae variam reddit eiusdem stirpis nominalis vel verbalis significationem.

Implorare. Vide *Endoplorato*. *Dac*. Adde infra *Plorare*. *Goth*.

Impudicatus. Impudicare, impudicum facere, idem quod depudicare, quo usus Laberius. *Dac*.

Impos. Glossarium: *Imros*, ἀνεξούσιος. Lege: *Impos*. *Scal*.

In procinctu. Glossarium: *In procinctu* ἐν προτομῇ πολέμου στῆναι μετὰ ἐσθῆτος ὑπατικῆς, ἤτοι διαθέσθαι ἐν παρατάξει πολέμου ἀγράφως. *Scal*. In procinctu esse dicitur miles, cum ad pugnam paratus et accinctus exspectat, dum signa canant. Inde testamentum in procinctu factum dicitur, cum miles statim pugnaturus heredem coram commilitonibus nominat sine scriptis. Vide Procinctam classem. *Dac*. Adde supra *Endoprocinctu*. *Goth*.

Imbutum. De *bu* effutitia puerorum vocula supra diximus. *Scal*. Vide *Exbuae*. *Dac*. Adde supra *Butubatta*.

Impenetrale. Penetrare est penitus intrare; *impenetrale* pro *impenetrabile*, quod penitus intrare non licet. *Impenetrabile* etiam dici possit, quod penetrare non potest, ut *penetrabile*, quod penetrat, unde *penetrabile telum*, *penetrabile frigus*. *Dac*.

Implexum. Ab *in* et *plecto*, quod a πλέκω necto, unde *perplexus* πεπλεγμένος, *implexus*, ἐμπεπλεγμένος. *Dac*. Lege apud Paullum ἐμπεπλεγμένον.

In mundo. Plaut. Asin. II, 1. (16.):

Aut mihi in mundo sunt virgae aut atriensi Saureae.

Idem Pseud. (I, 5, 84.):

Pistrinum in mundo sciebam, si id faxem mihi.

Sic vulgo dicimus: *Il y a au monde un moulin pour etc.* *Dac*.

Imbrex. C. Licinius Imbrex a Festo nominatur in voce *Obstitum*. Meminit etiam Gellius (XIII, 22, 16.): *Licinius Imbrex*, inquit, *vetus comoediarum scriptor; quartum locum illi inter comicos tribuit Volcatius Sedigitus:*

Si erit quod quarto detur, dabitur Licinio.

Sunt qui eundem ac Licinium Tegulam putent, cum Imbrex tegulam significet. Sed frustra. Nam Tegula *Publius*, at Imbrex *Caius* cognominatus. *Dac*. Adde Gell. XV, 24. Alias diversam habet significationem. Vide Nonium (pag. 125. Merc.) in *Imbrices*. *Goth*.

Impares tibiae. Dextra et sinistra, ut contra pares dextrae duae vel sinistrae duae. Dextra tibia unum tantum foramen habebat, sinistra duo. Illa gravem, haec acutum sonum reddebat. Igitur duae tibiae dextrae vel sinistrae pares dicebantur, quod parem foraminum numerum haberent; at cum dextra una et altera sinistra, impares, quod numero foraminum differrent. Plura enim foramina in sinistra, quam in

dextra. Nunc fabula quae acta dicitur *imparibus tibiis* intellige dextra et sinistra; quae *paribus*, intellige aut duabus dextris aut duabus sinistris. Et cum Andria Terentii acta dicitur *tibiis paribus*, *dextris et sinistris* bis eam actam fuisse intellige, semel, *tibiis paribus dextris* et iterum tibiis paribus sinistris. Neque enim mendum est in ista Andriae inscriptione, ut quibusdam visum est. De tibiis dextris, sinistris, imparibus, paribus multa, eaque inter se pugnantia, multi prodidere. *Dac.*

Imparem numerum. Virgil. Eclog. VIII, (75.):

Numero Deus impare gaudet.

Ubi Servius: *Aut quemcunque*, inquit, *superorum iuxta Pythagoreos, qui ternarium numerum perfectum summo Deo assignant, a quo initium et medium et finis est, aut re vera Hecaten dicit, cuius triplex potestas esse perhibetur, unde et tria virginis ora Dianae, quamvis omnium prope Deorum potestas triplici signo ostendatur, ut Iovis trifidum fulmen, Neptuni tridens, Plutonis canis triceps; Apollo, idem Sol, idem Liber; vel quod omnia ternario numero continentur, ut Parcae, Furiae, Hercules etiam trinoctio conceptus, musae ternae, aut impari quemadmodumcunque, nam septem chordae, septem planetae, septem dies nominibus Deorum, septem stellae in septentrione et multa his similia. Et impar numerus immortalis, quia dividi integer non potest, licet Varro dicat Pythagoreos putare imparem numerum habere finem, parem esse infinitum; ideo medendi causa multarumque rerum impares numeros servari.* Haec Servius. Vide Gellium lib. III. cap. 10. *Dac.*

Impetix. Genus scabiei sic dictae quod corpus impetat. *Dac.*

Impiatus. A verbo *impiare*, sceleste agere. Plautus saepe. *Dac.*

Impite. Perperam. Legendum: *Impetite*, ab eo *Impete*, ὁρμηδόν et *Impeteius* βίαιος. Glossae. *Scal.* Nisi malis *impete, impetum face. Dac.* Lege: *Impete, impetu facto.*

Inhibere. Videatur Cicero lib. XIII. ad Atticum. *Ant. Aug.* Puto legendum *inigere*, non iungere. *Scal.* Retinere, retrahere ab inepto opere vel cursu. Inhibere navem est contraria remorum percussione eius impetum non solum retardare, sed alio avertere. Cicero ad Atticum XIII, (ep. 21.): *Inhibere illud tuum, quod valde arriserat, vehementer displicet. Est enim verbum totum nauticum, quamquam id quidem sciebam, sed arbitrabar sustineri remos, cum inhibere essent remiges iussi. Id non esse eiusmodi didici heri, dum ad villam nostram navis appelleretur, non enim sustinent, sed alio modo remigant.* In verbis Festi pro *iungere* Scaliger legendum suspicatur *inigere*, cui contrarium *exigere* i. e. pecudes e stabulis educere. Alii *iniungere.* Sic *inhibere imperium* apud Plautum in Bacchid. (III, 3, 44.) et Stich. (V, 4, 18.). Apud Livium lib. III. (38. bis et 50.) et lib. XXXVII. (c. 51.). *Dac. Iungere.* Fugere. *Goth.*

Inebrae. Isidorus lib. XII. cap. 7.: *Inhibae.* Glossar.: *Enibra*, ἐναντία. *Fulv. Urs. Inebra*, ὄρνεον μαντευτικόν. Vide supra *Enebra. Scal.* Servius (ad Aen. III, 238. pag. 287. ed. Dan.): *Certa genera avium ab auguribus appellantur, quae pennis vel volatu omina possunt facere, quae si fuerint prosperae praepetes, si adversae inebrae (inhibrae) dicuntur. Dac.* Vide supra *Enubro. Goth.*

In. Vide *In non semper* etc.

Immunis. Plaut. in princip. Trinummi: *Amicum castigare ob meritam noxiam Immane est facinus.* In Plauti libris editis et Ciceronis, a quo hi versus referuntur lib. I. de Invent. (50, 95. item ad Heren. II, 23.) *immane* scriptum est, non *immune*, sed Festus immune legerat, ut ex hoc loco apparet. Vaticanus liber habet *immoene*, quod idem est quod *immune*. Nam et alibi dicit in Bacchidib. (IV, 9, 2.): *Pergamum divina moenitum manu. Ant. Aug.* Vacans munere, qui non facit munus. Virgil. (Georg. IV, 244.):

Immunisque sedens aliena ad pabula fucus.

Vide *Munem. Immune facinus* non est improbum facinus, ut putat Festus, sed facinus ingratum, vel quod est extra amici munia. *Dac.* Adde infra *Impetum. Goth.* Cf. Interpp. ad Plauti Trin. l. c.

Iniurum, periurum. Malim contra ius vel iniuriose factum interpretari. Iniuratus autem eum, qui non iuravit, significat. *Ant. Aug.* Sic iniurus, periurus. Plaut. Pers. 33. (III, 3, 4.):

Impure, inhoneste, iniure, inlex, labes popli.

Dac. Iniurius periurus. Ita lego, aliis iniurius, qui contra ius facit. *Goth.*

Ineopte. Lege: *In Eopte, in eo ipso. Dac.*

Impetum. Recte sane Verrius *impetum*, *industrium*, *indulgentem* perinde composita ait atque *impunem*, *immunem*. *Impetus* enim est ab *in* et *peto*; *industrius* ab *indu*, id est *in*, et *struo*, qui *intus struit*, hoc est *domi agit*, et *indulgens* ab *in* privativo et *urgeo* inserto *d indurgeo*, mutato *r* in *l indulgeo*, ut *impunis* ab *in* et *poena*, qui est sine poena. Immunis ab *in* et *munus*, qui est sine munere. Nec mirum, si id satis sibi persuadere barbarus mutilator non potuit. *Dac.* Vide supra *Immunis. Goth.* Nimirum hoc sibi vo-

lebat, quicunque ista scripsit: *Mihi non satis persuadet*, ut diceret: voc. *Impetus* negativam non habere vim, quam habeat *immunis*, *impunis*. Sed composita esse ista satis etiam barbarus sibi persuasum habebat.

Immolare. Mola est far tostum sale sparsum, quod hostiarum fronti inter cornua imponebatur, quod proprie *immolare*. Vide *mola*. *Dac.*

Initium. *Inire* est inchoare, unde initium proprie, quo quid incipit, ut *viae initium*, ut Graecis ἀρχή. Sed pro quolibet etiam principio sumitur, ut pro elementis, quod ea sint omnium rerum primordia. *Dac.*

Increta. Sic supra *Crevi* id est *divisi*. *Incretum*, id est non cretum. Cerno a κρίνω, separo, divido. *Dac.*

Iners. Lucill.: *Ut perhibetur iners, ars in quo non erit ulla*. Citatur in fragmentis Servii (ad IV. Aen. v. 158.). Ab eo *inertitudo* formarunt veteres, quam ἀδρανίαν vertunt Graeci, hoc est ignaviam, ut inertem ἀδρανῆ. *Scal.* *Iners* qui nullas artes tractat. *Dac.*

Inigere. Varro de re rust. I, 2.: *In nutricatu cum parere coeperunt, inigunt in stabula ea, quae habent ad eam rem seclusa*. Pro *inigere* veteres scribebant *inicere*. Varr. (De L. L. V, pag. 159. Sp.): *Carpentum iniceret*. *Dac.* *Iungere*. *Inigere*. *Goth.* *Minare*. Vide supra *Agere* et *Agasones*. *Idem.*

Init. *Inire* interdum obscenum verbum est, unde Inuus et Inivus Pan dictus, qui Graece ἐφιάλτης. Inire rationem, consilium est deliberare, constituere, qua ratione hoc vel illud fieri possit. *Dac.* Locus Plauti in nostris exemplaribus non reperitur.

Inermat. Inde *inermis* et *inermus*, qui sine armis. *Dac.* Vide Non. (pag. 492. Merc.) v. *Inermus*. *Goth.*

In insula. Tiberinam insulam intellige, quam Tiberis fluvius ambit, nam et eam *Aesculapii insulam* vocat Sueton. in Claud. cap. 25. Vide Plutarch. in Quaest. Rom. quaest. 94. *Dac.* *Quod is uberibus canis*. Lactant. lib. de falsa relig. (cap. 10.) tradit, Aesculapium lacte canino nutritum Chironi traditum ab ipso Chirone artem medendi fuisse edoctum. *Idem.* *Huic gallinae immolabantur*. Sic Socrates in Phaedone Platonis se gallum debere Aesculapio medico dicit, quod gallus illi mactari consueverit. *Idem.*

Intempestam noctem. Varro lib. VI. de L. L.: *Intempesta nox dicta ab tempestate, tempestas ab tempore. Intempesta nox, quo tempore nil agitur. Attius in Bruto:*

Nocte intempesta nostram devenit domum.

Servius III. Aeneid.: *Intempesta dicta est nox media, intempestiva inactuosa, carens actibus, per quod tempora dignoscimus. Ait enim Lucretius, quod per se tempus non intelligitur nisi per actus humanos. Medium autem noctis tempus actu caret.* Graeci tamen noctem intempestam dixerunt ἀμολγὸν νυκτὰ, ἐν ἀμολγῷ τῆς νυκτός, quia tunc mulgent. *Dac.* Glossis: *Intempesta* ἄωρος, ἄκαιρος, θαθεῖα (an θάλεια h. e. δαὶς θάλεια?), ἄκρατος. *Goth.* *Tempestatem*. Vide infra *Tempestatem*. *Idem.*

Intergerivi. *Intergerius*. Glossar.: *Intergerios*. *Fulv. Urs.* *Intergerivi*. Ego mallem scribere per duo *rr*. Est enim a *gerris*, hoc est cratibus. Unde et congratitii parietes aliquando dicuntur. Glossarium: *Intergeries paries*, τοῖχος ὁ δύο κτήσεις διορίζων. *Scal.* Qui inter duas habitationes intergeruntur, interponuntur, ut eas separent, ab intergerendo dicti, non autem a gerris, id est cratibus, ut putavit Scaliger, qui et ideo legebat *intergerrini*. *Intergerivus paries* una voce dicebatur *intergerium* et *intergeries*. *Dac.* Unde craticii et congraticii dicuntur in iure l. cum duobus 51. §. Item Mela 15. ff. pro socio. Dixi infra in *Solea*. *Goth.*

Internecio. *Internectio*. Verbum *interfectio* videtur adiectum. *Fulv. Urs.* Eliso *t internecio*, et plus sonat quam *necio* sive *nex*. *Inter* enim interdum auget, sic *interire* plus est quam *perire*. *Dac.* Glossis: *Internecio* ἀναίρεσις. *Goth.*

Inter cutem flagitatos. Hos Cato dixit intercutibus stupris obstinatos, insignibus probris flagitatos. *Flagitare* verbum obscenum est. Apuleius (Met. 10.): *Nudatum supinatumque in ventrem execrandis uredinibus flagitabant*. Unico verbo *intercutiti* dicebantur, ut infra, item et *internuculi*. Omne enim medium *nucleum* vocabant veteres, ut est apud Vitruvium. (Saepe.). *Dac.*

Interduatim. Ab *interduatim* et *interatim* *interdum* et *interim* dici iudicat Festus. *Interduatim* apud Plautum restituit Scioppius Trucul. IV, 4. (29.):

Id quoque interduatim nomen commemorabitur.

Libri impressi: *Interim futatim*. Sed de hoc alibi. *Dac.* *Interduatim* nihil esse potest nisi *interdatatim*, h. e. *interdum dando*. Contra pro *interatim* legam *iteratim*. In loco Plautino Scioppii commentum ferri nequit propter metrum. MSS. *interim futatim*. Goellerus nuper edidit *interim furatim*.

Intrahere. In contumeliam sive etiam in laquea, in insidias trahere. *Dac.*

Intercapedo. Quod inter duo temporis spatia intercipitur. Gloss.: *Intercapedo διάστημα χρόνου.* *Dac.* *Intercapedo, διάστημα, διάστησις χρόνου.* *Goth.*

Instaurari. Ab *instar* est *instaurare*, quasi *instar novare.* Varro (apud Macrob. Sat. I, 9.). Alii a σταυρόω palum defigo. *Instaurare* autem proprie est, quae aut vi deiecta sunt, aut vetustate corruerunt, renovare, et inde traducitur ad alia omnia, quae innovantur et integrantur. *Dac.*

Insulae. Proprie domus ab aliis separatae. Cicero. Sueton. etc. Improprie autem quaelibet domus etsi cum aliis coniunctae etiam insulae vocabantur, et hoc intellexit Festus, cum dixit *proprie. Dac.* Frequens verbum in iure, quod quid sit vide in l. 3. §. 2. ff. de officio praefect. vigil. l. 58. ff. legati. l. 91. ff. de legat. 3. Inde insularius l. 16. §. 1. ff. de usu. l. 5. §. 1. ff. de Institor. action. *Goth.* *Cinguntur.* Coniunguntur. *Idem.* *Insulae* vocabulum ab eadem radice descendit, atque *Exsul, Consul, Nov-en-siles.* Erit igitur *insula* proprie locus inhabitationis, ubi homines incolunt. Nihil aliud. Postea notio vocabuli variata est. Alii *insulam* dictam voluerunt *in salo* iacentem, h. e. in medio mari, in fluctibus. Quod non est verisimile. Cf. Voss. Etym. s. v. pag. 268.

Instigat. Virgil. (Aen. XI, 720.):

Variisque instigat vocibus alas.

Dac. Simplex *stigare*, quod in usu non est, haud dubie convenit cum Graeco στίζειν, unde στίγμα, στιγμός, *stimulus.* In usu est *stinguo.*

Insimulare. Accusare. Gloss.: *Insimulare κατηγορεῖν.* Plaut. Menaech. (V, 2, 55.):

Male facit, si istuc facit: si non facit, tu male facis
Quae insontem insimulas.

Dac.

Insuasum. Vide *Suasum. Ant. Aug.* Glossarium: *Insuasum, εἶδος δοκαριοκαπνισμένων.* Lege: *Εἶδος δοκαρίου κεκαπνισμένου.* Et sane hoc vult Festus, esse colorem similem illi, qui est in illis trabibus, quas diutinus fumus infecit. *Scal.* Plaut. Truc. II, 2. (16.):

Quia tibi insuaso infecisti propudiosa pallulam.

Quem locum infra Festus adducens legit *suaso.* Illum vide in *Suasum.* Mihi magis placet *insuaso.* In Gloss. lego: *Δοκαρίων κεκαπνισμένων*, vel, ut Scaliger. *Dac.* Alii legunt *Insuorsum. Goth.* *Colorem.* Is color impluviatus a Nonio (pag. 548. Merc.) appellatur cap. 16. *Idem.* *Ex fumoso stillicidio.* Fumato stillicidio, Nonio. *Idem.* Videntur vocc. *suasum* et *insuasum* derivandae esse a Sanscrita radice *çvas*, quae significat *spirare, halare*, ut *suasum* sit quasi afflatum, aspiratum, spiritu quodam obductum, angehaucht; tum *infumatum*, angeräuchert.

Insitum. Ab inserendo alterum, unde in glossario exponitur ἔμφυτον; alterum ab *in* et *situs*, a, um, quod a sino. *Dac.*

Inseque. Videndus A. Gellius lib. XVIII. cap. 9. *Fulv. Urs.* Glossarium: *Inseque, εἰπέ.* Livius Andronicus initio Odysseae: *Inseque musa mihi virum versutum. Scal.* Seco vel *sequo*, dico, a Graeco ἕπω. Inde compositum *inseco.* Ab *inseco* etiam teste Gellio *insectiones* sermones dicti, ut a *seco sectiones.* Quae vox infra apud Festum restituenda, ubi *secessiones.* Et hanc scripturam ex Pauli negligentia ortam olim Merula apud Ennium animadvertit, qui et in fine pro *dixit* ex veteri exemplari restituit *dixerit.* Ut a *facio faxo*, id est *fecero*, sic ab inseco *insexo*, id est *dixero. Dac.* Cf. Voss. Etym. s. v. *Seco.* Ennii locus est: *Insece Musa manu Romanorum induperator Quod quisque in bello gessit cum rege Philippo.* Cf. Gellius XVIII, 9. De Livii loco cf. Herm. Elementa doctr. metr. pag. 618.

Insignes. Insignis est, qui aliquo signo notatus est, et ut in bonam, sic et in malam partem sumitur, deteriora enim signis notari solent aeque ac meliora, discriminis causa, ut apud Plautum (Mil. III, 1, 126.) insigniti pueri dicuntur vitio aliquo notati et deformes, in Mil. (l. c.):

Tum ne uxor mihi insignitos pueros pariat postea.

Insignitus etiam aliquando pro eo, qui nullo signo notatus est, unde in glossario: *Insignitum, ἀσήμαντα. Dac.* *Feminae.* Femore. *Goth.* *Insigniti.* Vide Nonium (pag. 130. Merc.) *insignite. Idem.*

Inseptum. Optime Salmasius, qui in suis ad Spartianum notis legit: *Ponitur tamen pro aedificatum.* Nam *inseptus* etiam pro *septus*, ut *insectus* pro *sectus*, *iniunctus* pro *iunctus*; *insciens* pro *sciens* etc. Seneca de Benef. l. IV. (c. 19.): *Hunc igitur inseptum ingenti quodam et inexplicabili muro divisumque a conspectu mortalium.* *Saepire* autem est inaedificare in lege Manilia: *Neve quid sepito, quominus aqua suo itinere ire, fluere possit.* Hinc apud Vopiscum (Aurel. 22.): *Septiones urbis* pro muris. *Dac.*

Insecta. Insectum dicitur et quod sectum et quod non sectum est, ut supra *inlaqueatus* et vinctus et solutus, *infractus* fractus et non fractus. Vide *prosicium. Dac.*

Insipare. Ab antiquo *sipare* iacere est *dissipare*, dispergere, disiicere; *insipare* iniicere; *obsipare* obiicere. Pro *insipare insipere* etiam veteres dixere. Pomponius Atellanarum scriptor:

Facito ut ignis fervat, ligna insipite far concidite.

Varro lib. IV. de L. L.: *Cum aqua ferventi insipitur. Dac.* Vide infra *Supat. Goth.*

Insons. Sons, nocens, insons, innocens. Ausonius Technopaegnio (15.):

Si bonus est insons, contrarius et malus est sons.

Vide *Sons.* Inde morbus sonticus in XII. tab. est morbus sacer sive comitialis, qui et morbus maior. Dictus *sonticus* vel quod noceat, ut vult Festus, vel quod causa sit, cur quod agendum erat agere desistimus. Vide *Sonticum morbum. Dac.*

Inscitia. Stultitia. Sic Plauto *inscitus* est stultus, Bacchid. (IV, 10, 2.):

Quam se ad vitam et quos ad mores praecipitem capessat.

Dac. De differentia, quae intercedat vv. *inscitia* et *inscientia* cf. Gernhard ad Cic. Lael. et Cat. in excursu de hac re peculiari.

Insessores. Insidiatores ab insidendo; *insidere* est dolose aliquem exspectare, unde insidiae Graecis dictae ἐνέδραι. *Dac.*

Immanis. Proprie ferus a privativa particula et *manus* sive *manis* bonus. Virgil. (Ge. III, 39.): *Immanemque rotam.* Sed sumitur etiam pro magno. Virgil. (Aen. X, 209.): *Immanis Triton, immania armenta* (Ge. IV, 394.). Sic *saevus*, qui proprie crudelis pro magno veteres usurparunt. Virgil.: *Saevus Aeneas* (Aen. XII, 107.) *Saevus Hector* (Cul. 307.). Ennius: *Induta fuit saeva stola. Dac.*

Imago. Imitago, imago. *Dac.* *Ab imitatione;* ob imitationem. Non tantum autem imago similitudo, sed et vagina. Vide Nonium (pag. 329. Merc.) in *Imago. Goth.*

Ingluvies. Lego *guttur*, *gluttus.* Glossarium: *Gluttus*, βρόγχος. Persius (V, 112.):

Nec glutto sorbere salivam Mercurialem.

Scal. Ingluvies. Voracitas, ἀδηφαγίαν Graeci vocant, a *gula*, quasi *inguluvies.* Unde *gulo*, *gluttus*, *glutto*, *guttur*, *gutturiosus.* *Gumia* vero non a *gula*, ut vult Festus, sed a Graeco γόμος, quod significat πλήρωμα τῆς νεώς, ἕρμα. Saburram Latini vocant, quique se cibo nimis ingurgitarent, ita dicti ab eo, ut et apud Plautum saturae mulieres a *saburra saburratae* vocantur. In verbis Festi pro *guttus* lege *gluttus*, pars colli, qua cibus transmittitur. *Dac. Grumia.* Dixi ad Nonium 2. numero 377. Adde supra *Degunare. Goth.*

Immusulus. Immusculus. Eadem avis *immustulus*, ni fallor, mox dicitur, de eadem vidimus verbo *Alites.* Plinius *immusculum* vocat lib. X. cap. 7. *Ant. Aug.* Glossarium: *Immusulus* εἶδος ὀρνέου. Infra *Immustulus.* Glossarium: *Inemustulus*, ὄρνεον βασιλικὸν, ὄρνις βασιλικός. *Scal.* Hic Festus diversum facere videtur *immusculus* et *immustulus*, quod unum et idem est, nempe aquilae genus. Sed haec vox totfariam (tam varie) scripta legitur, ut difficile sit veram eius scripturam investigare. Apparet enim *immussulus*, *immusculus*, *immustulus*, *immissulus*, *immisculus*, *immistulus.* Rectum puto *Immussulus* sive sit pro *immissulus.* Ab immitto subito, quod, ut infra Festus, subito se immittat. Sic enim legendum, non *immutat.* Sive sit a *mussando*, id est murmurando. *Immussus*, *immussulus*, quod sit *querulae murmurationis*, ut ait Plin. de Percnoptere, quae eadem et *immusculus* Meursio videtur, cum eam minorum esse virium affirmet Plin., quod hic de immussulo Festus. Porro de immussulo et ossifraga sic Plin. lib. X. cap. 7.: *Sanqualem avem atque immissulum augures Romani magnae quaestionis habent. Immussulum aliqui vulturis pullum arbitrantur esse et sanqualem ossifragae. Massurius sanqualem ossifragam dicit esse, immussulum autem pullum aquilae, priusquam albicet cauda. Dac. Immittat.* al. *mutat:* al. *immutat. Goth.*

Infindere. Glossarium: *Infendere*, ἐπιτεῖναι, ἐνκληματίσαι. Lege: *Infindere.* Metaphora a surculis, qui infissis truncis arborum inseruntur. Quod eleganter vertitur ἐνκληματίσαι. Κλῆμα surculus, sarmentum. *Scal. Infindere intercipere.* Lego: *Intersipere*, id est interiicere. *Dac.*

Inferiae. Item *inferilia*, hoc est καταχθόνια, εἰσκομίσματα. Glossae. *Scal.* Sacra, quae Diis Manibus, qui inferi dicti sunt, solvebantur. Graeci vocant χοάς. *Dac.*

Infector. Infector, βαφεύς; *infecti*, ἀνεστυμμένοι. *Scal.* Plaut. Aulul. (III, 5, 47.):

Cum incedunt infectores crocotarii.

Pro *efficiunt* lege *officiunt.* Et ita viri docti. *Dac.* Vide infra *Offectores. Goth.*

Infrequens. Plaut. Trucul. (II, 1, 19.):

Pro infrequente eum mittat militia domum.

Inde eleganter Horat. Od. lib. I, 34. (in.):

Parcus Deorum cultor et infrequens.

Dac. De v. *Frequens* cf. Doederlin. Syn. Lat. I, pag. 17. eiusque censorem Lischium in Jahnii Annall. 1829. 3, 1. pag. 3. seqq.

Involvus. Bene viri docti: *Involvulus.* Plaut. Cist. IV, 2. (63.).

Imitatur nequam bestiam et damnificam. Quamnam amabo?
Involvulum, quae in pampini folio intorta implicat se.

Catoni (cap. 95.) et Columellae *convolvulus* dicitur. *Dac.*

Infit. Infit, inquit, magis proprie dicitur. *Ant. Aug.* *Infit* ἄρχει λέγειν, ἐπιγίνεται, ἄρχεται. *Infe*, (*Info?*) ἄρξαι. *Scal.* Saepe Lucretius et Virg.: *Ita farier infit.* *Infit* etiam κατ' ἔλλειψιν pro fari incipit. Est autem a verbo substantivo *fio*, quod a φύω, unde antiquum *fuo*, sum. *Dac.* Vide Doederlin. Synon. Lat. III, 160. seqq.

Infitiari. *Infitiari* creditum negare. Varro: *Qui petebat et qui infitiabatur.* Sed *infitiare* etiam veteres dixere: *Sei infitiat, duplionem subeito. Dac.* Isidor XV. c. 26. l. 14. ff. Depositi. 2. ff. de except. l. 7. ff. de solution. l. 61. ff. de furtis, hinc *inficiator.* Cic. I. de Orat. (c. 37.). Quintil. VII. c. 2. Martiali (I, 104.) Nonio (pag. 130. Merc.) tamen *infitiatores* falsi criminis obiectores, hinc *inficiatio* §. quaedam. Instit. de act. l. 16. ff. *Indicatum solvi.* l. 67. ff. de furtis. *Goth.*

Infulae. Infula est alba fascia lanea, pensilibus ex ea utroque latere vittis albis laneis, percingens caput Flaminum, hostiarum, pacem poscentium, rogantium veniam, diadematis specie, templorumque ambitum succingens. Varr. IV. (lib. VII, p. 310. Sp.). *Infulas dictas apparet in hostiis, quod velamenta e lana, quae adduntur, infulae intra hostiarum cornua velamenta erant.* Infularum autem nomen Latinum est. Nam *infilare* sive *infulare* veteres dicebant amicire, velare, ut contra exuere *exfilare* vel *exfulare*; et *exinfulare* supra Festus: *Exinfulabat, exerebat.* In fine notabis *velabant* pro *velabantur. Dac.* Apud Varronem loco supra exc. nunc aliter legitur: *Dictas apparet infulas, quod velamenta, his e lana quae adduntur, infulae* cet. Locus mendosus, sed qui emendari nequeat propter lacunam unius plagulae statim antegressam.

Inferium vinum. Idem quod *Calpar.* Vinum, quod totius vindemiae nomine Iovi libabatur, ut is eo esset contentus. Libandi formula: *Iupiter macte hoc vino inferio esto.* Quae ni adhibita fuisset, vinum omne usibus humanis eripiebatur Iovique sacrum fiebat. Quem ritum Arnobius contra gentes lib. VII. sic aperte declarat ex auctoritate Trebatii: *Operae pretium*, inquit, *est, etiam verba ipsa depromere, quibus cum vinum dabatur, uti ac supplicare consuetudo est: Mactus hoc vino inferio esto. Inferio*, inquit, *Trebatius, verbum ea causa est additum eaque ratione praefertur, ne vinum omne omnino, quod in cellis atque apothecis est conditum, ex quibus quod effunditur promptum est, esse sacrum incipiat et ex usibus eripiatur humanis. Addito ergo hoc verbo solum erit quod inferetur, sacrum, nec religione obligabitur ceterum.* Vide *Calpar. Dac.* *Inferium.* Inferum. *Goth.*

Inlicium. Cato de re rust. (c. 14.) *colliciares* habet pro *colliciae. Fulv. Urs.* Ab *inliciendo*, cum populus inlicitur ad magistratus conspectum. Varro V. de L. L. (pag. 265. Sp.): *Qui exercitum imperaturus erit, accenso dicit hoc: Calpurni voca inlicium omnes Quirites huc ad me. Accensus dicit sic: Omnes Quirites inlicium visite huc ad iudices. Dac.* Alii *Inlicum. Goth.*

Inlecebrae. Haec glossa omittitur in cod. Lips. ed. princip. Scalig. Dacer.

Inlex. *Inlex, inlegis*, secunda producta, qui est sine lege. Plaut. (Pers. III, 3, 4.): *Inlex, labes popli. Inlex, inlicis*, secunda correpta ab inliciendo, qui illicit. Plaut. Asin. I, 3. (67.):

Esca est meretrix, lectus illex est, amatores aves.

Dac. Nonio (pag. 446. Merc.) et *Illix. Goth.* *Ab inliciendo.* Vide supra *Adlicit. Idem.*

Inlaqueatum. Pro vincto et soluto. Nam praepositio *in* privativa aliquando, aliquando etiam intensiva *Inlaqueatus* tamen saepius pro vincto. *Dac.*

In conventione. Videndus Varro lib. IV. de L. L. (VI, pag. 265. Sp.). *Fulv. Urs.* Conventionem antiqui dicebant pro concione. Varro V. de L. L. (VI, l. c.): *C. Calpurnius dicit, voca ad conventionem omnes Quirites huc ad me. Accensus dicit sic: Omnes Quirites, ite ad conventionem huc ad iudices. Dac.*

Iustum vadem. Vide *Vadem. Dac.*

Infra classem. Non dubium est, quin loquatur de classe prima, in qua censebantur ii, qui centum millia aeris aut supra eam summam possidebant ex Dionys. et Livio. Plinius tamen CX., nisi mendosus liber sit, scripsit lib. XXXIII. cap. 3. Asconius centum millia sestertiorum lib. III. in Verr. (p. 98. Lugd.) Gellius CXXV., millia aeris lib. VII. c. 13., Festus CXX. Haec ita varie traduntur, vel quia immutata est aestimatio, vel quia numerorum notas librarii varie interpretati sunt. *Ant. Aug.* De prima classe hic Festus loquitur, in qua censebantur ii, qui centum viginti millia, vel, ut habet Gellius, centum viginti quinque millia aeris possidebant. *Dac.*

Intercutitus. Vide *Inter cutem flagitatos.*

Inlicitator. Liceri et licitari est licente aliquo supra adiicere, *encherir*, unde *inlicitator* emptor. *Dac.* Adde infra *Licitati.* *Goth.*

Infibulati. Fibulis vestes subnexi. *Dac.* *Flamines;* sacerdotes. *Goth.*

Immussulus. Vide *Immusulus.*

Inarculum. Vide A. Gell. lib. X. cap. 15. Verbum *sacrificans* mihi suspectum est. *Fulv. Urs.* Serviana Fragmenta (ad Aen. IV, 137. p. 333. Dan.): *Arculum est virga ex malo Punica incurvata, quae fit quasi corona, et ima summaque inter se alligatur vinculo laneo albo, quam in sacrificiis certis regina in capite habebat: Flaminica autem Dialis omni sacrificatione uti debebat.* Gellius: *Eaedem ferme ceremoniae sunt, quas Flaminicas sacerdotulas Diales seorsum aiunt observitare, veluti est: Quod venenato operitur. Et quod in rica surculum de arbore siliqua habet.* In quibus non de Punica malo, sed de siliqua arbore fieri praecipitur, quamvis alii felici arbore legant. De venenato etiam Servius in iisdem membranis: *Vetere ceremoniarum iure praeceptum est, ut Flaminica venenato operta sit.* Idem etiam ait: *Flaminicam praecipitur habere arculum, ricam, venenatum, fibulam.* Sequitur apud Gellium: *Et quod scalas, quae Graece κλίμακες appellantur, eas ascendere ei plus tribus gradibus religiosum est.* Lege: *Et quod scalas, nisi quae Graece appellantur.* Idem Servius alio loco: *Apud veteres Flaminicam scalas plus tribus gradibus, nisi Graecas scandere non licebat, ne ulla pars pedum eius crurumve subter conspiceretur, eoque nec pluribus gradibus, sed tribus, ut in ascensu duplices nisus non paterentur extolli vestem, aut nudari crura. Nam ideo et Graecae scalae dicuntur, quia ita fabricantur, ut omni ex parte compagine tabularum clausae sint, ne aspectum ad corporis aliquam partem admittant. Hoc* egregium Servii fragmentum, ut et alias eius Grammatici reliquias, debemus optimo et eruditissimo amico nostro P. Danieli, I. C., ex cuius loci sententia ita locum Gellii, qui semper alioqui nunquam non mihi suspectus fuit, emendavi. *Scal.* Servius ad IV. (v. 137.) Aeneid. *Dac.*

Iniuges. Nondum iugum passi. Gloss.: *Iniux bos, nondum iugo iunctus.* Sic *hostiae iniuges,* quae nunquam domitae ac iugo subactae. Macrob. (Sat. III, 5.). Vide Nonium (p. 560. Merc.). *Iniuges. Dac.* Adde infra *Iuges.* *Goth.*

Insanum. Plaut. in Mostell. (III, 3, 5.):

Quoiusmodi gynaeceum? quid porticum? insanum bonam.

Ant. Aug. Lege cum Lipsio: *Insanum magnum* pro *valde magnum.* Nam respicit locum Plauti Bacch. (IV, 5, 1.):

Insanum magnum molior negotium.

Alioqui *insanum* nihil aliud est quam *valde.* Sic apud Graecos *μανικόν.* *Dac.* Adde et confer huic loco Nonium (pag. 127.) in *Insanum.* *Goth.*

Ircei. Imo *ircens*, ut infra. Neque iterum ponendum erat. *Scal.* Ab *hircus*, *hirceus* sive *irceus,* genus farciminis ex hircino sanguine. *Dac.* Fortasse legendum: *Isicia*, ut ap. Isidor. XX. cap. 2. *Goth.*

Incalative. Vide *Incalanto.*

Indigitanto: imprecanto. Ab *indico indicito*, *indigito*, ad digitum ostendo, voco, nomino, nomen laudo, unde etiam *indigito*, imprecor, invoco. Macrob. lib. I. Sat. cap. 17. *Namque virgines Vestales ita indigitant, Apollo musice, Apollo paean. Dac.* Indignitando, imprecando. *Goth.* Adde *Indiges.*

Inlicium. Colliciae. A colliciendo. Plinius *Collicias* vocat sulcos agri aquarios, quos *Elices* alibi vocat Festus. In fine pro *in vas* lege *in vias. Dac.* *Collicia.* V. Adde supra *Incillae*, *Inlices*, *Elicium.* Catoni I. de re rust. *colliciares.* *Goth.* Adde *Inlicium vocare.*

Indigitamenta. Glossar.: Ἱερατικὰ βιβλία. *Fulv. Urs.* Explicatio haec Pauli est, non Festi. Quis ignorat, pontificios libros ita vocatos? *Scal.* Sic proprie dicebantur, in quibus varia essent Deorum cognomina, ut sunt Orphei ad Musaeum initia sive hymni; *indigitamenta* autem ab *indigitare*, indicare. *Dac.*

Insignes. Vide *Insignis.*

Internecivum. Scribi debet *internecinum*, nam Graeci *Ἰντερνέκινον. Fulv. Urs.* Utroque modo scribitur, testamentum exitiosum, quod mortem domino peperit. Sic *internecivum bellum* Ciceroni, Liv. et al., quod non servitutem, sed mortem victis parit. At internecinum testamentum in iure civili est falsum testamentum, propter quod homo occisus, unde internecini actio, quae ab Isidoro (lib. X. s. v. internecida.) vocatur *internecidii a voce internecida. Internecida*, inquit ille, *est qui falsum testamentum fecit et ob id hominem occidit.* Item (lib. V, 26.): *Internecidii iudicium in eum dabatur, qui falsum testamentum fecerat et ob id hominem occiderat. Accusatorem eius bonorum possessio sequebatur.* Et hic forsan Festus respexit. *Dac.*

Increpitato. Non sat video cur *ferito* Festus interpretetur, nisi *ferire* intelligas obiurgare, verbis tangere. Tamen *increpare* pro ferire, pulsare Ovid. (Her. III, 118.):

Threiciae digitis increpuisse lyrae.

Dac. Increpitato. Increpato. V. Adde Nonium (pag. 329. Merc.) in *Increpitat. Goth.*

Increpitare. Virgil. (Aen. IX, 504.):

At tuba terribilem sonitum procul aere canoro
Increpuit.

Dac. Male dicere. Oburgare. Ennius lib. I. Annal.:

Ast hic, quem nunc tu tam torviter increpuisti.

Sed male *increpare* a crepero deducit in *Creperum.* Est enim a *crepo*, quod a vocis similitudine et sonitu dictum est. Varro Lib. V. de L. L. (lib. VI, 244. Sp.). *Dac.*

Imbelliam. Gellius lib. V. cap. 5.: *Tum Poenus eludens ignaviam imbelliamque militum eius pretiose armatorum. Dac.*

Iecunanum. In al. *incumanum* vel *iecinorum.* An legendum: *Iecinorum, victimarum*, ut Festus dicat τὸ *iecinorum* alicubi positum legi pro *victimarum*, cum iecur sive iecenor in victimis praecipua par sit. *Dac.* Difficile dictu est, quid sit rescribendum. Ego quoque aliquid detorti ex v. *iecur* suspicor et subodoror. Sed quid illud sit, dicere non habeo. Interim scribam *Iecunorium, victimarium;* ut adiectivum sit.

Inori. Scribo *inori, inores*, quia scilicet inores usitatius esset, quam *inori.* Turpilius Demetrio: *In acta cooperta age inoras ostreas. Scal.* Sed legendum, ut libb. vett.: *Inori, sine ore. Inorum* est quod ore caret. Gellius (VII, 6.): *Animalium inora inauritave.* Gloss.: *Inora, ἄστομα. Dac.* Hinc *inores ostreae.* Lucillio Satir. apud Nonium (p. 216. Merc. ubi locus ille tribuitur Turpilio.) in *Ostrea. Goth.*

Incalanto. Calo, voco, a *καλῶ*, inde *incalo, incalationes, incalative* cet. *Dac.*

Ingens. Ab *in* epitatico et *gens*, quasi quod in gentem sufficiat. Sed potius *ingens* quasi *incens*, ab *in* privativo et *censeo*, quod tantum sit, ut censeri non possit. Et plus esse *ingens* quam magnum indicat locus Terent. Eunuch. (III, 1, 2.):

Magnas vero agere gratias Thais mihi?
Ingentes.

Quem Cicero adducens in Laelio (c. 26.): *Satis erat*, inquit, *respondere magnas, ingentes inquit. Semper auget assentatio id, quod is, cuius ad voluntatem dicitur, vult esse magnum. Dac. Augendi.* Vide supra *In. Goth. Gens.* Vide supra *Gens. Idem. Ingens* est *inhumanus, immanis.* Nam *gens* est h. l. idem quod Sanscr. *dchanas*, i. e. natus, unde in plurali homines significat, *Leute.* Igitur ingens ab *in* privativo et *gens* est comp.

In pelle lanata. Servius, qui est penes Danielem nostrum, tantum refert ad confarreationem. *Mos*, inquit, [ad l. IV. Aeneid. (v. 374. pag. 348. ed. Dan.). *Dac.*] *apud veteres fuit Flamini ac Flaminicae, ut per farreationem in nuptiis convenirent, sellas duas iugatas ovili pelle superiniecta poni eius ovis, quae hostia fuisset, et ibi nubentes velatis capitibus in confarreatione Flamen ac Flaminica residerent. Scal.* Sed quibusvis aliis nubentibus morem hunc observatum fuisse fidem facit hic Festi locus. Id autem ea causa factum esse arbitror, ut eo se nova nupta lanificio intentam fore significaret. Nam apud antiquos matronis maxima cura circa lanificium fuit, ut passim videre est, unde illud in epitaphio veteri: *Domum servavit, lanam fecit, dixi, abi.* Sed vide inprimis caput ultimum aurei libelli Salomonis, qui *proverbia* inscribitur. *Dac.*

AD LIBRUM X.

Lucetius. Glossarium: *Λουκέριος Ζεύς. Fulv. Urs.* Glossae: *Lucerius Ζεύς.* Utrubi error, nescio. Gellius habet Lucetius. *Scal.* Gellius lib. V, cap. 12.: *Item Iovis Diespiter appellatus, i. e. diei et lucis*

pater. Idcirco simili nomine Diiovis dictus est, et Lucetius, quod nos die et luce quasi vita ipsa afficeret et iuvaret. Servius ad illud Virg. IX. Aeneid. (570.): *Lucetium portae subeuntem. Solum hoc nomen est*, inquit, *quod dictum a Virgilio a nullo alio reperitur auctore. Sane lingua Osca Lucetius est Iupiter, dictus a luce, quam praestare dicitur hominibus, ipse est nostra lingua Diespiter, i. e. diei pater.* Horatius (Od. I, 34, 5.): *Namque Diespiter.* *Dac.* In Gloss. lege: *Lucetius. Idem.*

Lemnisci. Lege: *Fasciae coloriae. Scal.* A Graeco ληνος dici putant. Sed *Lemnisci* Syracusana vox est. Hesych.: *Λημνίσκους, τὰς στενὰς Συρακούσιοι ταινίας.* Male quidam hunc Festi locum sollicitat, qui non *Lemnisci* sed *Lanisci* legendum esse contendit. *Dac.* Glossarium: *Lemniscata*, maior palma gladiatorum. *Goth. Fasciae colorisiae.* Fasciae coloriae. *Idem.*

Lectus. A legendis foliis, ex quibus sibi lectos veteres sternebant. Eurip. in Rheso (v. 9.): *Λεῖπε χαμεύνας φυλλοστρώτους.* Sed melius lectus a λέκτρον amisso ρ. Varro lib. IV. (V, 35. pag. 166. Sp.): *Lectica quod legebant, unde eam facerent, stramenta atque herbas, ut etiam nunc fit in castris. Lectos ne essent in terra, sublimes in his ponebant; nisi ab eo quod Graeci antiqui dicebant λέκτρον lectum potius. Dac.* Descendit *lecti* voc. a communi Indogermanicis sermonibus radice *leg* quae iacere, prosternere, significat. Unde Graecorum λέγω, quod superest in *ταννλεγής, λέχος, λέκτρον;* Germanorum *legen, liegen, lager, lage;* Angl. *to lay;* Batav. *leggen*, cet.

Lapidem silicem. Etsi sciam iuratores simpliciter hac formula usos, quam Festus refert, hic tamen per *iusiurandum* illud intelligo quo foedera firmabantur. Vide Polyb. lib. III, (25, 6.). Alia etiam formula usos veteres in foederibus feriendis patet ex Livio lib. I, (24.), quae haec fuit: *Qui prior defexit publico consilio dolo malo, tu illo die, Iupiter, populum eum sic ferito, ut ego hanc porcum hodie feriam, tantoque magis potes pollesque. Haec ubi dixit, porcum saxo silice percutit. Dac.*

Lepista. Naevius apud Fortunatianum de Saturnio versu (pag. 2680. Putsch.): *Ferunt pulchros pateras, aereas lepistas.* Sed *crateras* pro *pateras* scribendum. *Fulv. Urs.* In Glossario: *Lepistra*, εἶδος χύτρας. De hoc satis olim in Coniectaneis (pag. 53. ed. St.). Varro de vita populi Ro. lib. I.: *Ubi erat vinum in mensa positum aut lepestam, aut galeolam aut sinum dicebant. Tria enim, pro quibus nunc Acratophoron dicitur.* Qui locus coagmentatus partim ex Nonio, partim ex schedis Servianis, quae sunt penes doctissimum Danielem nostrum. *Scal.* Inde patet vas vinarium fuisse Graecis λεπαστή. Dolopum vocem esse docet Eustath. Puto esse a Graeco λέπας concha, quod conchis pro vasis uterentur. Varro lib. I. de vita pop. Rom.: *Lepistae etiamnum Sabinorum fanis pauperioribus plerisque aut fictiles sunt, aut aeneae. Dac.* Dixi ad Varr. IV. de L. L. Adde Nonium in Lepistae (pag. 547. Merc.). *Goth.* Locum Naevii emendavit Bentl. in Resp. ad Boyl. pag. 123. Cf. Herm. Elem. doct. metr. pag. 610. et pag. 636.

Legio Samnitum. Videndus Livius lib. X. In fine scribendum *iuraverant. Fulv. Urs.* Hoc fuse describit Liv. lib. X. cap. 38.: *Ea legio* (sexdecim millium fuit) *linteata ab integumento consepti, quo sacrata nobilitas erat, appellata est.* Nam paullo superius idem scripserat: *Ibi mediis fere castris locus est conseptus cratibus pluteisque et linteis contectus, patens ducentos maxime pedes in omnes pariter partes.* Male igitur pro *circumdatam* quidam habent *circumdati*, neque enim ipsi Samnites linteis tecti, sed conseptum ubi ara fuit, ad quam sacrata nobilitas. *Dac. Iuraverunt.* Iuraverant. *Goth.*

Lenones. Melius Priscianus (IV, 2, 7. tom. I, pag. 144. Kr.) et Isidorus a *leniendo*, quod diliniendo adolescentes seducant. *Dac. Ab alliciendo.* Id est decipiendo; v. supra *Adlicit* et *Lacit. Goth.*

Letum. Varro lib. VI. (VII, pag. 328. Sp.): *Quom dicimus ollus leto datus est, quod Graecus dicit λήθῃ, id est oblivioni.* Et eo Varronis Festique mens spectat, quod veteres abstinebant mortis mentione, ne cogerentur δυσφημεῖν ut in voce *abitio* dictum est; et sic lethum quasi λήθην dicebant, quia mortui (Virg. Aen. VI, 715.):

Securos latices et longa oblivia potant.

Etsi Priscianus (IX, 10. tom. I, pag. 469. Kr.) a *leo, levi, letum* deducit. *Dac.* Et a Sanscrita radice *lî*, quae liquefacere, solvere, delere significat, cuius infinitivus *letum* et *latum* formatur.

Lemonia tribus. Meminit Cicero Philipp. 9. (7, 17.) et in Orat. pro Planco (16, 38.). *Dac.*

Levir. Glossar.: *Ἀνδράδελφος. Fulv. Urs.* Graecis ἀνδράδελφος. Est autem ex Graeco δαήρ. Quare propterea prima producitur, ut apud Senecam in Octavia. Male enim quidam docti corripiunt. *Scal.* Veterum librorum scripturam probo: *frater meus.* Levir enim est viri frater, δαήρ, qualis Hector erat Helenae. *Dac. Uxoris meae frater.* Uxori meae frater meus. v. 9. Isidor. 8. quasi laevus vir; v. Non. (p. 557. Merc.) in *Levir.* Viri frater *levir.* l. 4. §. 6. vers. Viri frater ff. de gradibus. *Goth.* Respondet vox Sanscrita

devri, ubi *d* in *l* transiit, ut in *lacrima*, *oleo* (ex ὄζω, ὄδωδα) *lingua* (*dingua* cf. Mar. Victor. p. 2457. Putsch.) et pauca alia.

Leria. In ornamentis muliebribus qui sint λῆροι in Coniectaneis (pag. 136. seq. St.) diximus. *Scal.* *Λῆροι* Graecis; Hesych.: *Λῆροι τὰ περὶ τοῖς γυναικείοις χιτῶσι κεχρυσωμένα.* Etsi vox latius patet, nam χλιδῶνες omnes muliebres, ornamenta omnia, quae vulgo *iocalia* vocamus, veteribus dicebantur λῆροι, i. e. *nugae* et *nugivendi*, qui ea vendebant. Plaut. Aul. (III, 5, 51.):

Ubi nugivendis res soluta est omnibus.

Dac. Laena alii; v. Pollucem, Hesychium et 6. Epigram. *Goth.* Suidas in v. ληρεῖς ἔχων affert v. λῆροι ex vetere epigr. cf. Intt. ad Hesych.

Lesbium. Meminere Athenaeus, Pollux et alii. *Dac.*

Legimus. Plures significationes τοῦ *legere* v. apud Nonium (pag. 331. seq. Merc.) in *Legere. Goth.* *Oleam.* Olera. *Idem. Glandemve.* V. ff. de glande legenda. *Idem.*

Lectosia. Dionys. lib. I. (53. p. 43.): *Ἔπειτα νήσῳ προςέσχον, ᾗ τοὔνομα Λευκασία, ἀπὸ γυναικὸς ἀνεψιᾶς Αἰνείου πρὸς τόνδε τὸν τόπον ἀποθανούσης.* Legendum igitur *Leucasia. Fulv. Urs.* Lege: *Leucosia.* Insula est Leucaniae in sinu Paestano. Ovid. Metam. XV, (708.):

Evincitque fretum, Siculique angusta Pelori
Hippotadaeque domos regis, Themesesque metalla
Leucosiamque petit, tepidique rosaria Paesti.

Verum haec non ab Aeneae consobrina, sed a Leucosia Sirenum una nomen traxit, ut Lycophron, Strabo, Eustathius in Dionys. Perieg., Plinius et alii testantur. Quare legendum omnino *Leucasia* (id quod et doctissimo Cantero in mentem venit) ex Dionysio (l. c.). Et Solin.: *Ex consobrina Leucasiam insulam.* Haec insula in mari Ionio et male viri docti eam cum *Leucosia* confundunt. *Dac.* V. Canter. 3. Novar. c. 10. *Goth.*

Lictores. Scribendum *apparentes* pro *parentes.* Vide in *viatores. Fulv. Urs.* Alii a ligandis reis dictos volunt, ex illo Cicer. pro C. Rabirio (4.): *I lictor colliga manus.* Vide Gellium. *Dac.* Adde l. 8. l. 23. ff. de manumissis vindicta. Gell. (XII, 3.). *Goth. Quod fasces virgarum ligatos ferunt.* Hinc glossis lictor ῥαβδοῦχος, lictor summus ἀρχιραβδοῦχος. A ligando Nonius (pag. 51. Merc.) derivat. *Idem. Parentes.* Apparentes; v. infra *Viatores. Idem.*

Liber. Alii quod animum curis liberet et tristitiam pellat. Seneca (de Tranq. 15.): *Liber non ob licentiam linguae dictus est inventor vini, sed quia liberum servitio curarum animum asserit, vegetumque et alacriorem in omnes conatus facit.* Servius (ad Georg. I, 7. pag. 16. Dan.): *Liberum* quasi *Libasium* dictum, quia Graece λοίβη dicitur res divina. Alii aliter, sed unice placet doctissimi Bocharti sententia. Nempe Liberum Bacchum dici Hebraea phrasi qua *horim* vocantur principes i. e. liberi. Sic Ecclesiast. 10, 17.: *O te beatam regionem, cuius rex est filius horim liberorum*, i. e. praeclaris ortus parentibus et ab illis liberaliter institutus. Atque ita nominantur Babylonii principes Es. 34, 12., ubi Chaldaeus habet *bene horim* filios liberorum seu heroum. Inde enim heroum nomen: ut non immerito Nimrodum Methodius appellet ἀδελφὸν τῶν ἡρώων. *Dac.* Perstringamus hic paucis omnia ista vocabula, quae *liber* sonant et similiter. Et primum quidem *liber*, penultima producta, non dubium est, quin ab ἐλεύθερος descendat, vel potius cum hoc sit cognatum. Nam ut ab ἐρυθρός, *ruber*, sic ab ἐλεύθερος, *liber.* Illud ipsum autem ἐλεύθερος descendit a λύω solvo, ut *liber* a Sanscrita voce *li*, solvo, unde etiam *luo*, *leo*, *levo*, λύω derivata. Itaque apparet *Deum Liberum*, *Liberum patrem* nullum esse, nisi *liberatorem*, λυαῖον, cuius Graecae vocis Latina est interpretatio *Liber.* Idem vocabulum est *liberi*, οἱ παῖδες, qui proprie sunt ἐλεύθεροι, quibus opponuntur *servi.* Contra *liber*, penultima correpta, descendit a Graeca voce λέπος, i. e. φλοιός, cui cognata sunt: *glaber*, *gluber*, *glubere*, et *glubare.* In hoc igitur postremo vocabulo, ut saepe animadvertimus, cum vocalium demutatione inflectitur paullum notio: *glaber*, *liber*, *gluber*, *glubere.* Praeterea commemorandum est v. *libra*, quod respondet Graeco λίτρα; et quemadmodum ex Graeco λυτήρ factum esse videtur *Liber*, vel potius, quemadmodum λυτήρ et *Liber* sibi respondent, sic cognata sunt vv. *libra* et λίτρα. Est autem λίτρα recta descendens a Sanscrito *li*, quod *solvere* notat, unde *litra* nihil aliud est nisi *litura*, h. e. solutura, solutio, Bezahlung, quae est nativa significatio vocabuli *libra.* Porro *Libido*, *libet*, *Libitina*, descendunt a Sanscrita radice *lubh*, quae denotat *cupere*, *desiderare*, quare intelligitur rectius, saltem antiquius, scribi *lubido*, *lubet*, cet.

Limis. Limus. Bene non *limis.* Obliquus, transversus. Terent. (Eun. III, 5, 53.): *Ego limis specto.* Subauditur *oculis. Limis oculis* i. e. obliquis, transversa tuentibus. *Dac.* V. Hyginum et Non. (pag. 133.

Merc.) in *Limum obtortum*, et Glossae *Limis, obliquis oculis. Goth.* De etymo adi. *limus* disputavit Doederlin. Syn. Lat. II, pag. 36. ubi a *liveo* deducit. Sententiam retractavit III, 67. not. ubi a *linquo* derivandum existimat, quemadmodum *obliquus*. Quae ratio nobis quoque vera videtur.

Limites. Quaecumque in agro facta sunt ad observationem finium. Virg. (Aen. XII, 898.):

Limes agro positus litem ut discerneret arvis.

Aliquando viae transversae, ut decumanus limes, qui agrum secat ab ortu solis ad occasum. *Cardo*, limes qui per agros currit a meridie ad septentrionem. Sumitur etiam limes pro quavis alia via. Virg. (IX, 324.): *Lato te limite ducam. Dac. In agris.* Sunt etiam imperiorum limites l. 5. Cod. de annonis; seu limina; unde postliminium dictum §. 5. Inst. quibus modis ius patriae potestatis. *Goth. Termini.* Duo praecipui limites: *Cardo* a septentrione in meridiem; *Decumanus* ab oriente in occidentem per transversum directum, ut formam denarii faceret; v. Plin. XVIII, 33. Isidor. XV, 14. V. Siculum Flaccum et Hyginum. *Idem.* Vv. *Limes* et *limen* descendunt a Sanscrita radice *līkh*, quae scribere, delineare, significat, unde *linea* quoque deducitur. Quemadmodum enim a radice *iug* fit *iumentum*, a rad. *sec* (secare) fit *semita*, a rad. *lac* (lacio, lacero) fit *lanius*, *laniaré*, a rad. *lig* (ligare) fit *limus* (cingulum); sic plane a radice *līc* orta sunt *līmen*, *līmes*, *līnea*. *Limus* vero (luti genus) recte a Doederlino Syn. Lat. II, ex radice *lino* procusum esse ostenditur, nisi quod propius a rad. Sanscrita *līp* descendere videtur, quae significat *oblinere*. Ex hoc enim fonte descendunt Graecorum λίπα, λιπαρός, ἀλείφω, λιπάζω, λιπαίνω, Germanorum *leim*, *lehm*, Angl. *lime*, Batav. *lym*, *leem*, Latinorum *linere*, *limus*, *lima*, *limare*, *limax*, quod postremum vide infra in v. *Limaces*. Ab ista autem radice *likh*, quae etiam *lig* sonat, descendit participium *likhitas* et *lingitas*, unde orta Latinorum *littus* (veluti *lictus*) et *littera*, id quod longe est probabilius, quam communis illa opinio, quae *littus* a *lino*, *litum*, et *littera* a *lego* descendere iubet. Atque ex Sanscriti sermonis legibus *littus* nihil aliud est, nisi *ductus*, *linea*, *Saum*, *Streif*, *littera* vero nihil aliud, nisi *scriptura*, *pictura*, lineae ductio. Sic commodissime nativa horum verborum potestas aperitur.

Limitatus ager. In centurias, in certa quaedam iugera dimensus. *Dac.* De limitatis agris v. l. 16. ff. de adqu. rerum dominio; Iulium Frontinum de limitibus agrorum. *Goth.*

Librilla. Lege: *librilia.* Porro ultimis temporibus senescentis imperii haec in desuetudinem abierunt. Sed magister rerum usus in eorum locum Fustiballum commentus est. De quo apud Veget. (de re mil. III, 14.). *Scal.* Instrumenta, quibus saxa in hostem librantur, et ipsa etiam saxa loris revincta. *Dac.* Hic deest verbum a quo regatur oratio. *Goth.*

Liberalia. Vide *honorarios ludos. Dac. Loquemur.* Loquuntur. *Goth.*

Limaces. Limax a limo quod ibi vivit. Varro lib. VI. (VII, pag. 345. Sp.) unde *Limaces* dictae meretrices. Plaut. Clitell. (Fragmm. Bacch. 11.):

Non quasi ut hae sunt hic limaces lividae.

Dac. Vermes dicuntur Glossis et λυμνοκοχλίαι. *Goth. Limax.* Descendit hoc v. a *limare*, quod proprie est ἀλείφειν, oblinere. Cf. quae supra diximus ad v. *Limes*.

Litatum. Litare. Solvere, a verbo *luo*; nam et prius *lutare* dicebatur. Varro apud Nonium (pag. 131. Merc.) in voce *lutavi: Habes qui et cuius rei caussa fecerim hecatomben, in quo ego ut puto, quoniam est luere solvere, lutavi.* Optime igitur Festus *litatum*, *solutum* deo deditum interpretatur. Nam et inde *litare* in sacrificiis καλλιερεῖν. *Dac. Solutum.* Solitum. *Goth.* Verba apud Nonium: *quoniam est luere solvere,* non Varronis esse videntur sed Grammatici. *Lito*, *litare* haud dubie descendit a *luo*, Graec. λύω, id quod ostendit locus Varronis apud Nonium l. c. ubi *lutavi*, aperte pro *litavi* dicitur. Propior tamen est Sanscrita radix *li*, quae solvere significat. Ex qua apparet, qua ratione *litare* pro *lutare* dici potuerit. Igitur Sanscritum *li* has formas verborum progenuit: *leo* (unde *deleo*) *luo*, λύω, ὀλλύω, *solvo*, et frequentativa *luto*, *lito*, i. e. expio, crimine solvo.

Lixae. Potius a *lix*, aqua, quia eorum munus erat aquam ferre militibus. Vel a *lixando* coquendo, quia cibos coquebant militibus. *Dac.* A *lixa* i. e. aqua Nonius (pag. 62. Merc.) deducit lixas. *Goth. Lixae* haud dubie a *ligere*, antique pro *ligare*, unde *lictor*. Erit igitur *lixa*, qui impedimenta ligat.

Lingula. Martialis lib. ult. (XIV, 120.): *Quamvis me ligulam dicant equitesque patresque, Dicor ab indoctis Lingula grammaticis. Ant. Aug.* Graeci *Lingula*, μύστρος καὶ γλωσσίς. Malo tamen Ligula, ut Martialis; et aliae Glossae *Lingula* μυστρίον. *Scal.* Martialis tamen alibi *lingulam* scripsit lib. 2, (29.):

Non hesterna sedet lunata lingula planta.

Sane nullo discrimine utrumque a veteribus usurpari facile crediderim. Nam a *lingua*, *lingula*, syncope *ligula*. Neque enim a *ligando* dici possit lingula ut placuit Charisio (pag. 100. Fabr.) et Iuvenalis Scholiastae. Sunt autem variae huius vocis notiones, nam *ligula* sive *lingula* dicitur in calceis linguae instar fastigiatum. Martialis supra. Item *ligula* in tibiis, quam pariter *γλωσσίδα* Graeci vocant. Lucian.: *Εἰς τὴν γλωσσίδα τοῦ αὐλοῦ λεπτόν τι ἐμπνεῖν.* Ligula autem instrumentum, quo aromatarii unguentum educunt e vasis, idem gladiolus in speciem linguae factus. Item mensura, quarta pars cyathi. In verbis Festi pro: *infra dentes coercitae*, lege cum Vossio: *intra dentes coercitae. Dac.* Duo vocabula diligenter sunt distinguenda, *ligula* a *ligando*, et *lingula*, deminutivum a *lingua*. Illud *ligula* ostendit, nomen *liga* in usu fuisse, quod convenit cum Graecorum *λύγος*, unde *λυγίζω*. *Lingua* autem, cui respondet Sanscritum *dschihva*, descendit a Sanscrito *lih*, *λείχω*, lingo. Igitur sic variant sermones Indogermanici in hoc vocabulo: Sanscr. *dschihva*, Gr. *γλῶσσα* (olim *γλῶχα*, unde *γλωχίν*, *γλῶξ*) Lat. *dingua*, *lingua*, Germ. *Zunge*, Bat. *Tonge*, Angl. *tongue*, Fr *langue*, Hisp. *lengua*. Habes igitur demutationes vocalium solennes illas *a*, *e*, *i*, *o*, *w*, *u*; de quibus saepe iam diximus.

Libella. V. l. Iudices. C. de Episco. audientia. *Goth.*

Lacit. *Lacere in fraudem* dixit Lucret. lib. 5, (IV, 1200.):

Quae lacere in fraudem possent vinctosque tenerent.

A *lacere* est *lactare*, ut a *ducere ductare*. *Lactare* est blanditiis trahere, unde *delectat*, *illectat*, *electat*, *oblectat*. *Dac.* Vide supra *Adlicit*. Hinc Gloss. *Lacebra* seductio. *Goth.*

Lituus. Tuba incurva equitum propria, ita dicta non a *lite*, ut vult Festus, sed a Graeco *λιτός*, *tenuis*, *acutus*. Litui enim acutus est sonus. *Dac.* *Liticen.* Gell. XX, 2. Ovid. Fastor. VI. Dixi ad legem XII. Tabularum. Glossis Liticen *ἱεροσαλπιγκτής*. *Goth.* *Effundit.* Effudit. *Idem.*

Litis cecidisse. *Liti.* *Liti* pro *lite.* Lite cadere dictum ut caussa cadere. *Dac.* *Liti.* Litis. *Goth.*

Lixabundus. Glossae Isidori: *Lixabundus ambulat, qui voluptatis caussa ambulat. Scal.* *Lixare* est *lixae* instar circumvagari.

Licitati. Licitatione contendentes. Unde *licitari* pro pugnare, congredi. Enn. (apud Non. p. 134. Merc.):

Pars ludicre saxa iactant, inter se licitantur.

Dac. Adde supra *Inlicitatum*. Hinc *animose licitus* in l. 29. ff. familiae. *De vestibulo liceri*; in l. 19. §. 1. ff. commun. dividundo. Hinc *licitatio* l. 6. l. 22. §. 1. ff. familiae; *licitatione vincere* l. 9. ff. de Publicanis. *Superiorem esse in licitatione* l. 4. Cod. de vectigalib. et commissis. *Calor licitantis* l. 9. ff. de Publicanis. *Goth.* *Contendentes.* Hinc licitari Nonio pugnare, rogare. Glossis: *Licitari ὑπερθεματίσαι*, *Licitatio ὑπερθεματισμός* et *διακήρυξις*. *Idem.* Duo verba hic sunt distinguenda, *licere*, unde *licet*, *licitum est*, et *liceri*, unde *licitari*, et *polliceri*; utrumque tamen a communi quodam stirpe, quae sinere, mittere significabat, quae fortasse reperitur in Germanico *lassen*, *laten*, unde Latinorum *lassus* i. e. remissus, *laxus*, *luxus*, i. e. solutus. Erit igitur *licet licitum est*, permittitur, permissum est; *liceri* et *licitari*, se mittere, ex sese emittere, unde *bieten* i. e. rogare pretium, pretium pronunciare. Unde *polliceri*, promittere, pr. sich darbieten; *pollucere*, unde *polluctum*, offerre; *polluctum* igitur est oblatum; quare Plaut. Stich. II, 1, 80. *Uti decumam partem Herculi polluceam* i. e. offeram, consecrem.

Liquitur. Virg. (Aen. IX, 813.): *Tum corpora sudor liquitur. Dac.*

Lingulaca. Piscis linguae speciem referens, Graecis *βούγλωσσος* a *βου* particula epitatica et *γλῶσσα*, non quod bovis linguam referat, ut male quidam putavit. Latinis *solea* dicitur. Inde facete lingulacam locuteleiam mulierem Plautus vocavit Casin. II, 2.:

Vin' lingulacas? Quid opus est, quando uxor domi est?
Ea lingulaca est nobis, nam nunquam tacet.

Pro *auguratrix* vel *garrulatrix* lege cum Cantero *argutatrix*. *Dac.* Varro de lingua (Lat. V, 12. p. 82. Sp.). *Goth.* *Auguratrix.* Alii garrulatrix, recte. Lingulacae Nonio (pag. 26. pag. 50. Merc.) verbosi et Locutuleiae. Alii etiam hic legunt *argutatrix*, ut Canter. 4, cap. 28. *Idem.*

Lance. Notum ex XII. Tabulis esse ideoque repetendum ex ultimo Atheniensium iure. Nam qui concipiebant in aliqua domo furtum, nudi cincticulo amicti, quod vocatur hic *licium*, aedes suspectas ingrediebantur. Aristophanes *Νεφέλαις* (497. Dind.):

— — *Κατάθου θοἰμάτιον· ἠδίκηκά τι;*
Οὐκ, ἀλλὰ γυμνοὺς εἰςιέναι νομίζεται.
Ἀλλ' οὐχὶ φωράσων ἔγωγ' εἰςέρχομαι;

Plato enim de Legibus lib. XII. (pag. 202. St.): *Φωρᾶν δ' ἂν ἐθέλῃ τίς τι παρ' ὁτῳοῦν γυμνὸς, ἢ χιτωνίσκον ἔχων ἄζωστος προομόσας τοὺς νομίμους θεοὺς, ἢ μὴν ἐλπίζων εὑρήσειν, οὕτω φωρᾶν.* Propter matrem familias autem et virgines opponebat lancem ante oculos, quia etiam in *γυναικωνιτίδα* intrabat. Quod non licebat apud Graecos viro externo, ne corrumpendi feminas potius, quam furti concipiendi caussa ingressus videretur. Ideoque lancem ob oculos ponebat, ne videret eas. Sed quaero, quid ergo proderat intrasse Gynaeconitin et nihil videre? Sane qui ita oculos tegeret, quid videre posset, quomodove furtum concipere nescio. *Scal.* Certe hic erravit sive Festus sive Paulus sit, qui nobis hunc morem conscripsit, neque enim qui licio cinctus erat, idem et lancem habebat ob oculos; qui enim furtum quaerere potuisset? Quaerere furtum per lancem et licium dicebatur rei furtivae dominus cum adhibito servo publico, qui licio cingebatur, aedes intrabat, quae sibi furti suspectae erant, ipse lancem habens ob oculos. Plato de Legg. (l. c.) ubi quod *χιτωνίσκον* vocat Plato, Romani dixere *licium.* Vide Schol. ad Arist. Nub. pag. 155. *Dac.* Dixi ad §. conceptum vers. quum enim, ibi, secundum veterem observationem, Inst. de obligat. ex delicto; et ad leges XII. Tabularum. *Goth.*

Lautia. Melius veteres editiones *Lautitia.* Porro notum, quid sit lautia, quae prius Dautia vocabantur. Eadem etiam Lauta loca, item legatorium dicebantur. Servius Danielis (ad Aen. VIII, 361.): *Alii dicunt Carinas montem nominatum, quod ager suburbanus ante portas Cariis erat. Alii Lauta loca legatoriumque in ea regione instructa accipere consuerant.* Habes et apud Livium. *Scal.* Omnino legendum *lautitia.* Nam lautia aliud est. Vide *Dacryma. Lautitia* a *lautum*, quod a *lavo*, magnifici enim et opulenti homines ante epulas sese in balneis lavabant. Plaut. Terent et alii. Servius (l. c.). Sed aliter hic locus Servii, nempe: *Lautia, loca legatorum, quae* ctt. Et ita legendus hic locus. *Dac. Lauticia.* V. supra Dautia, quae *ξένια* l. 6. §. 3. ff. de offic. Procons. et *παροχή*; unde Xenoparochi in l. 18. §. 10. ff. de munerib. et honorib. *Goth.*

Laeva. A *λαιός* inserto u, ut a *σκαιός* Scaevola, qui sinistra tantum manu utitur. *Dac.*

Lacuna. Vide *Lustra. Ant. Aug.* Pro *lama* perperam manuscripti *limam.* Neque id tam mirum, quam doctos viros pro eo substituisse *λίμνην.* En cacoethes bonos auctores corrumpendi. Cur ipsis displicuit *lama?* An ignorant, idem esse, quod *lustrum?* Et sane ita veterum Glossae: *Lamae, πηλώδεις τόποι.* Melius tamen *lamae* collectiones aquarum exponerentur. *Scal.* Varro lib. IV. de L. L. (V, pag. 42. Sp.): *Lacus lacuna magna ubi aqua contineri potest.* Virg. Georg. I, (117.):

Unde cavae tepido sudant humore lacunae.

Ubi Servius (ad Virg. Georg. I, 116.): *Lacunae sunt fossae, in quibus collecta aqua stare consuevit et est quasi lacus minores.* Vide *Lustrum. Dac. Lustrum. Λουτρόν. Goth.*

Lacit. V. supra *Lacit. Lacerare* et *lacere* cohaerent, ut Germanorum *lockern*, et *locken. Lacer* enim est locker, ut *lacus, lacuna* loch.

Laena. L. m. pro *habitus* habet *habitu* et *χλανίδα* pro *χλαίνην. Fulv. Urs.* Toga crassior supra caetera vestimenta, unde Varro a lana multa dictum putat lib. IV. (V, pag. 136. Sp.): *Laena quod de lana multa, duarum enim togarum instar.* Alii Etrusce dictam volunt, sed *laena* omnino a *χλαίνη* quasi *χλιαίνη* a verbo *χλιαίνω.* Nam et ex Plutarcho certum est laenas nihil esse aliud quam Graecorum *χλαίνας. Dac.* Militare vestimentum esse ait Nonius (pag. 541. Merc.) in *Laena. Goth.*

Lautumias. Latumias. L. m. *lautumias* antiqua scribendi consuetudine, ut *Laumedon* pro *Laomedon. Fulv. Urs.* Loca, unde lapides exscindebantur, in quae damnati noxii manu sua lapides effodiebant, unde et pro *carcere* sumuntur, ducto a Syracusanis more, quibus carceres erant *Latomiae.* Varro lib. VI. (V, p. 150. 153. Sp.): *Carcer a coercendo, quod exire prohibentur. In hoc pars, quae sub terra, Tullianum ideo quod additum a Tullio rege; quod Syracusis, ubi simili de caussa custodiuntur, vocantur latomiae et de latomia translatum, quod hic quoque lapidicinae fuerunt.* Latomiae *λατομίαι* a *λᾶς* et *τέμνω.* De latomiis Plaut. Capt. III, 5, (65.):

Inde ibis porro in latomias lapidarias,
Ibi quom octonos alii lapides effodiant,
Nisi quotidianus sesquiopus confeceris
Sexcentoplago nomen indetur tibi.

Dac. Ita Cic. 7. in Verrem (cap. 26.). Hinc Glossae: *Latomii, lapidum caesores.* Alii lautumias legunt; v. in l. 9. ff. ex quibus causis maiores. l. 1. ff. de Aleatoribus, Senecam 9. Declamat. et 5. Controvers. Paulo post Glossae meae manuscriptae: *Lautomia, custodia carceri; Lautumiae, vincula, catena, carceris custodiae; Lautumnum, supplicii genus. Goth.*

Laureati. Quia laurus sanguinis purgandi habet potestatem. Aliam causam tradit Servius ad Eclog. 8, (13.): *Cur tamen triumphantes lauro coronentur, haec ratio est, quoniam apud veteres a laude habuit nomen, nam laudum dicebant. Dac. Currum triumphantis.* Curru triumphantes urbem ingrediebantur, ut ovantes equo, sequentibus eos non militibus, sed universo senatu v. Gell. V, 6. *Goth.*

Laverniones. Laverna. Lavernam Romani fures precabantur instituta sua et consilia furandi ac mentiendi fortunaret. Plautus Cornicularia (apud Non. pag. 134. Merc.):

Mihi Laverna in furtis celebrassis manus.

Horat. (Ep. I, 16, 60.): *Pulchra Laverna da mihi fallere.* Sic Graeci eodem modo orabant τὴν Πραξιδίκην, ut consilia furandi ad effectum perduceret. Erat autem ea Dea tantum caput, sine reliquo corpore. Glossae Graecorum: *Πραξιδίκη δαίμονά τινά φασι, τὴν ὥσπερ τέλος ἐπιτιθεῖσαν τοῖς τε λεγομένοις καὶ πραττομένοις, διὸ καὶ τὰ ἀγάλματα κεφαλὰς γίνεσθαι καὶ τὰ θαύματα ὁμοίως.* Quare recte Glossarium: *Laverna πραξιδίκη.* Glossae Isidori: *Laberna, gladiator. Laberna, ferramenta latronum vel grassatorum vel furum. Laberna, latro, aut qui filios alienos seducit.* Vides plagiarium manifesto vocari Lavernam. Quod et Ausonius intellexit cum de plagiario bonorum carminum ait (Ep. 4, extr.):

Nec iam post metues ubique dictum:
Hic est ille Theo poeta falsus,
Bonorum mala carminum laverna.

Hoc est, ut Martialis etiam loquitur, alienorum scriptorum plagiarius. *Scal. Lavernalis porta.* Varro lib. IV. (V, pag. 164. Sp.): *Hinc porta Lavernalis ab ara Lavernae, quod ibi ara eius Deae. Dac. Deae Lavernae.* Dea erat furum, quam ut faveret, invocabant. Vide Nonium (p. 134. Merc.) *Laverna.* Dixi etiam de Laverna ad leges XII. Tabul. *Goth. Soliti.* Solitos. *Luere.* Dividere. *Idem. Laverna* descendit a Sanscrito *labh*, Graeco λαβεῖν, sumere, unde *Laberna* sive *Laverna* Dea furum.

Lacerare. Scindere, dividere, comminuere, dissipare. *Lacerare furtis hereditatem.* Florus (IV, 4, 2.): *Bona patria lacerare*, Sallust. (Catil. c. 14. ad quem locum exempla congessit Kritz). *Dac. Lanius.* Non a lacerandis, sed a laniendis pecoribus. Vide *dilaniare. Idem. Lacinia.* Infima pars vestis quae lacerando avulsa est a *lacino*, lacero, quod a Graeco λακῶ, unde Lacinia λακίς. *Idem.* Alia ratio etymi apud Graecos, a quibus κρεοπώλης. *Goth. Lacerna.* Verba sunt Pauli: *Lacerna, quod minor capitio sit.* Ultimis temporibus *Capitium* significabat capitis tegumentum. Antiquitus autem mamillare feminarum. Neque unquam boni auctores pro cuculione acceperunt, ut posterior aetas barbara, quae epomidas monachorum *capitia* vocat. Nos olim adolescentes docuimus in Coniectaneis (pag. 53. ed. Steph.) Nonium (pag. 542. Merc.) errare, qui putarit a veteribus in eum significatum accipi, in quem accipiebat sua aetas. Quin locus Varronis, qui ab eo producitur, manifesto contra eum facit. At Hieronymus antiquitatis et linguae Romanae peritus scriptor, Capitium non aliter accipit quam Varro et veteres, in Epistola de veste Sacerdotali. *Scal.* Capitium significabat et strophia vel fascias illas quibus utebantur foeminae ut graciles essent. Terent. (Eun. II, 3, 23.) de puellis quas matres student esse:

Demissis humeris vincto pectore ut graciles sient.

Varro lib. IV. de L. L. (V, pag. 134. Sp.): *Capitium ab eo, quod capit pectus.* Idem de vita populi Rom. lib. III. (ap. Non. pag. 541. Merc.): *Neque id ab orbita matrum familias instituti, quod eae pectore atque lacertis erant apertis, nec capitia habebant. Dac. Lacer.* Ascon. in Verr. 2. (c. 17.): *Lacer dicitur amputatis a corpore sensuum membris, hoc est, auribus oculisve.* Imo non solum auribus oculisve, sed et quavis alia parte corporis. Virg. Aen. VI, (495.):

Deiphobum vidit, lacerum crudeliter ora,
Ora manusque ambas, populataque tempora raptis
Auribus, et truncas inhonesto vulnere nares.

Dac. Lacer est Germanorum *locker*, unde *lacerare* lockern.

Laudare. Nominare. Plaut. Capt. (II, 3, 66.):

Iovem supremum testem laudo Hegio.

Vide Nonium (pag. 335. Merc.). *Dac. Nominare.* Et verbis efferre. Vide Non. *Laudare.* Gell. II, cap. 6. Dixi ad legem Tenetur 6. §. 5. si tibi iter. ff. de act. empt *Goth. Laudare* cognatum cum Germanorum radice *laut*, Graecorum κλύω, Latinorum *cluo*, *clueo*, *clutus.*

Lautitia. Ἄμυλον intelligit. *Scal.* Graecis ἄμυλος dicitur. Hesych.: *Ἄμυλος βρῶμα τὸ ἐκ πυροῦ. Dac.*

Lautulae. Non procul Anxure, saltu angusto, inter mare et montes, Liv. lib. VII, (c. 39.). Aliae erant intra urbem ad Ianum geminum. Varro lib. IV. (V, pag. 156. Sp.): *Lautolae a lavando, quod ibi ad Ianum geminum aquae calidae fuerunt. Dac.*

Lactaria columna. Eam in undecima urbis regione ponit Pub. Victor. *Forum oblitorium*, inquit, *in eo columna est lactaria, ad quam infantes lacte alendos deferunt. Dac.*

Lacobrigae. L. m.: *A lac et ercobriga. Fulv. Urs.* Lacobriga Hispaniae urbs ad sacrum promontorium prope *lagos* sic dicta a lacu et briga. Alii legunt *Arcobriga*, quod Hispaniae oppidum est in Lusitania et in Tarraconensi Celtiberorum regione. *Dac.* Ex Arcobriga V. et ercobriga Urs. Ceterum Bryga veteri Hispanica lingua oppidum dicitur; hinc illa in Hispania oppida Arcobrega, Arabriga, Augustobriga, Cartobriga, Croliobriga, Deobriga, Iuliobriga, Lacobriga, Mirobriga, Midobriga, Merebriga, Nertobriga, Nemetobriga, Obriga, Segobriga, Tuntabriga, Talabriga sive Alabriga, Turobriga, Vertobriga. *Goth.*

Lancea. Vide in *Pilae. Scal.* Hispanicum verbum esse ait Varro apud Gellium lib. XV. cap. 30. Diodorus Gallicum. Addebat Bochartus forsan esse a Chaldaico *roncha*, unde Graeci *λόγχη. Dac.*

Lanoculus. Qui culcitam laneam habet ob oculos, ut apud Plautum in Milit. Glor. (IV, 4, 42.); qui oculum lana tegit ut is sese melius habeat; lanam enim frequenter veteres adhibebant. Sueton. in Domitian. cap. 17.: *Ac sinisteriore brachio velut aegro, lanis fasciisque per aliquot dies ad avertendam suspicionem obvoluto.* Mart. (XII, 89.): *Quod lana caput alligas Charine. Dac.*

Lamberat. Respicit locum Plauti Pseudol. II, 4, (53.):

Euge, pellepide, Charine, me meo ludo lamberas.

Dac. Lege apud Plautum: *Eugepae, lepide* cet.

Lanerum. A lana *lanerus, a, um*, ut a quercus *quercerus. Dac.* Laverum. *Goth.*

Lapit. Pacuvius Periboea:

Lapit cor cura, aerumna corpus conficit.

Imitatum a Graecis qui *πώρωσιν ἀντὶ τῆς λύπης* dicunt. *Scal. Lapit.* Id est *lapidescit*, lapidis instar durum fit. *Dac.* Ita quoque apud Non. (pag. 23. Merc.). Alii *lipit*, alii *lipuit*, alii *lapuit*, alii *labit. Goth. Lapio* est lapidem facio, unde *Lapicidina*, non *lapidicidina*, nec *lapidicina.*

Lapidicinae. L. m.: *Lapidicinae, ubi exciduntur lapides. Fulv. Urs.* Lapidicina corrupte pro *lapicaedina*, a *lapis* et *caedo*. A caedo *caedina* ut a fodio *fodina. Dac.* Alii Lapicidinae. Gloss. MS. meis *lapidicina* locus, ubi lapides caeduntur, Graeci *λατομίαι καὶ λιθοτομίαι.* V. 9. l. §. l. 13. §. 5. ff. de usufructu. l. 32. de iure dotium. *Goth.* Scribendum esse ubique *lapicidina*, iam satis constat. Cf. supra *Lapit.*

Latex. Melius Servius a *latendo*, quia ibi *latet* humor, *latex* autem liquorem tantum significat. (Virg. Aen. VI, 715.):

— — *Lethaei ad fluminis undam*
Securos latices et longa oblivia potant.

Latices, i. e. liquorem, fluenta. Et alibi *Lenaeos latices, laticemque Lyaeum*, i. e. Bacchi liquorem. *Dac.*

Latine loqui. Polybius lib. III, (22, 3.) eadem scribit de antiqua Latina locutione: *Τηλικαύτη γάρ*, inquit, *ἡ διαφορὰ γέγονε τῆς διαλέκτου καὶ παρὰ Ῥωμαίοις τοῖς (τῆς) νῦν πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ὥστε τοὺς συνετωτάτους ἔνια μόλις ἐξ ἐπιστάσεως διευκρινεῖν. Fulv. Urs.* Omnia sequentia sunt Pauli. Qui fateatur vix ullam notitiam Latini sermonis superesse, ne speremus ab eo Latinitati consultum, qui illo barbaro saeculo Festum nobis mutilavit. *Scal. In notitia.* Innoxia. *Goth.*

Latrones. Varro lib. VI. (VII, p. 337. Sp.): *Ἀπὸ τοῦ λάτρου*, i. e. mercede. *Fulv. Urs.* Lege: *Ἀπὸ τοῦ λάτρου, a stipe* et ita viri docti. Plaut. Mil. Gl. I, 1, (74.):

Nam rex Seleucus me opere oravit maxumo,
Ut sibi latrones cogerem atque conscriberem.

Inde *latrocinari* pro *militare* idem ibidem (II, 6, 19.). Ut autem militibus *λάτρον* latronum nomen fecit, sic *stips* stipatorum. Nam et stipatores dicti sunt. Varro lib. VI. (l. c.). *At nunc viarum obsessores.* Tamen Varro lib. VI. latrones etiam pro militibus a latere dictos putavit, quia circum latera essent regi. Festus vero pro gemina notione geminum vocis etymon commentus est. Sed frustra uterque. Obsessores viarum latrones dicti, quia id milites conductitii factitabant, qui latrones proprie dicti sunt. *Dac.* V. infra Stipatores, corporum custodes. Hinc Nonino (pag. 134. Merc.) latrocinari, militare mercede. *Goth.*

Larentalia. Placet librorum quorundam lectio *Faustuli inventoris Remi*, quamquam non displicet nutritii. Inventor est plus quam nutritius, qui expositos sustulit et educavit. Inventi enim infantes dicuntur

οἱ χαμαιρῤιφεῖς, et qui expositi sunt propterea in Constitutionibus dicti sunt χαμευρετοί. *Scal.* Festa, quae in honorem Accae Larentiae X. Cal. Ian. celebrabantur. Alii legunt *Laurentalia* et *Laurentiae*, et ita Varro lib. V. (VI, p. 205. Sp.) Ovid. lib. III. Fast. (v. 55.). Sed Dionysius, Plutarchus, Gellius, Macrobius, Lactantius praferunt *Larentiae* et *Larentalia.* Livius etiam lib. I, (c. 4.): *Ab eo ad stabula Larentiae uxori educandos datos.* Et Tabula Fast. mense Decembri: E. LAR. NP. id est: *Larentalia nefastus primo.* Libri quidam pro *nutritii* habent *inventoris*, quod placuit Scaligero mihique etiam placet. *Dac. Laurentalia*, alii Larentaria. De expositis dixi ad Titulum de infantibus expositis. *Goth. Larentalia* et *Larentia* hodie apud Varronem quoque legitur.

Locupletes. Proprie qui *locis* i. e. agris pleni sunt. Plin. lib. XVIII, cap. 3.: *Locupletes dicebant loci, hoc est agri plenos.* A *locus*, ita antiqui agrum dicebant, et *ples*, plenus, a *pleo*, unde *impleo. Dac.* Cf. etiam quae supra diximus ad v. *Expretus.*

Locatum. Locare, ponere. Virg. (Aen. IV, 266.): *Fundamenta locant alii. Dac.*

Larvati. Sic proprie dicebantur, qui sibi larvas, id est nocturna terriculamenta, nocturnos daemones videre videbantur iisque erant exterriti. Vide *Cerritus. Dac. Larva* propr. est femininum nominis *Lar*, unde *Lara, Larva, Larthia* formae sunt femininorum. Cf. Müller. die Etrusker II, 106. et I, 411.

Lotos. Arbor est Lydiae, unde tibiae fiebant, quae et ideo λωτοί Graecis dictae. Euripid. (aliquoties) et alii. Latini etiam *loti* pro tibiis. A loto dicti *Lotophagi* populus et Lotophagitis insula. *Dac.* Inde *loton* pro fistula Athenaeo. *Goth.* De *Loto* eiusque variis generibus, cf. Passow. in lexico Graeco, et qui ibi citati sunt.

Lucaris pecunia. Vide *Lucar. Dac.*

Lucaria. A luce dicta vult Varro lib. V. (VI, pag. 255. Sp.): *Lucaria item a luce, quod propter lucem amissam is cultus institutus.* Sed frustra; Lucaria enim a luco, lucus a luce, quod accensis funalibus lucum implebant luce, etsi contra Servius. Celebrabantur autem *Lucaria* XIV. Cal. Sextiles intra Tiberim et viam Salariam, quae a porta *Collina* in Sabinos mittit. *Dac.*

Lucar. Vide infra *Pecunia.* Plutarch. probl. (88.): *Διά τι τὸ τελούμενον εἰς θέας λοῦκαρ καλοῦσιν· ἢ ὅτι πολλά ἐστιν ἄλλα περὶ τὴν πόλιν ἀνειμένα θεοῖς, ἃ καλοῦσι λούκους, καὶ τὴν ἀπὸ τούτων πρόσοδον εἰς τὰς θέας ἀνήλισκον.* Glossar.: *Lucar θεατρικὸν ἀργύριον. Fulv. Urs.* Θεατρικὸν a Charisio (I, pag. 82. Fabr.) et Glossis, itemque μισθὸς ἀπὸ φίσκου. Apud Livium lib. III. (XXIII, 11.): *Pythio Apollini republica vostra bene gesta, servataque lucris meritis donum mittitote.* Nulla controversia legimus: *lucaris meriti donum.* Ex eo lucare dabatur pecunia in sumptus et impensas scenicas, unde θεατρικὸν vertunt Grammatici; quibus impensis modum factum fuisse, et lucar histrionum coercitum temporibus Tiberianis, refert Tacitus Annali primo. Invenio in veteri inscriptione: *LUCAR IIIII INAE REDEMPTUM A REP.* Tertullianus contra Gnosticos (cap. 8.) loquitur autem de praecursore Domini: *Ipse clausula legis et Prophetarum, nec Prophetes, sed Angelus dictus contumeliosa caede truncatur in puellae salticae lucar.* Eleganter. Nam lucar erat merces saltatorum et histrionum. Plutarchus vertit τὸ τελούμενον εἰς τὰς θέας. *Scal.* Vide *Pecunia quae erogatur in ludos* ctt. *Dac.* Quae cum ita sint, legendum hic non *lucis*, sed *ludis.* Dicam ea de re plenius ad l. unicam Cod. de expensis ludorum publicorum. *Goth. Lucar, Lucare* descendit a Sanscrito *lók*, videre, spectare, et significat pretium vel pecuniam, quae solvitur pro spectaculo, vel quae ad spectaculum consumitur.

Lucereses. Lucerenses. A Lucumone vel a verbo Etrusco. Varro lib. IV. de L. L. (V, 9. p. 61. Sp.) a Lucumone vel Lucretino, vel a Luco Asconius lib. III. Verrin. (pag. 72.). *Lucerum nominis et originis causa incerta* Livio lib. I, (c. 13.) Lucerenses a Luco asyli Plutarch. in Romul. (c. 20.) Festus hic a *Lucero* sed verbo *Lucomedi* a *Lucumo.* Vide etiam verbo *Lucumones;* de eisdem enim, ut arbitror, loquitur. *Ant. Aug.* Romani primum trifariam a Romulo et Tatio dispertiti fuere. Alii Ramnenses a Romulo, alii Tatienses a Tatio, Luceres alii et Lucerenses vel a Lucumone, vel a Lucero, vel a Luco, quem lucum Romulus asylum fecit. Vel a verbo Etrusco. Quae sententiarum varietas effecit, ut vera nominis causa incerta sit, ut et Livii aetate etiam incerta fuit, qui lib. I, (13.): *Lucerum*, inquit, *nominis et originis causa incerta est. Dac. Lucumones, Luceres, Lucetius, Lucerius*, omnia a communi stirpe Sanscr. *lók, videre, spectare*, descendunt. Sunt igitur *Luceres* die Seher, *luger*, οἰωνοσκόποι, qui auspicia habebant.

Lucani. Lege *loca aerosa*, non *Cretosa. Scal.* Italiae populi, qui Bruttios complectebantur, a Samnitibus orti. *Λευκανοὶ* Graece a λευκός albus, non quod eorum regio sita sit sub parte stellae luciferae. Sive quod eorum loca *aerosa* sint, ita enim legendum, non *cretosa*, sed quod eorum terra albescat propter argillam fortasse. De Lucanis fuse Strabo lib. VI. (pag. 254.). *Dac. Vel a Lucilio duce.* Rescribendum *a Lu-*

cio. Ex Eustath. in Dionys. Perieg.: Ἡ δὲ τῶν Λευκανῶν πόλις Λευκάνη βαρυτόνως, ἐλέγετο ἀπὸ Λευκίου τινός. Neque a Lucilio unquam Lucania dici potuisset. Quamvis neque a Lucio formari potest Lucania. Vera nominis ratio, quam supra posuimus. *Dac.* *Cretosa.* Aetherosa; alii aerosa. *Goth.*

Lucem facere. Qui mos ante bellum Troianum fuerat aperto capite sacrificandi, is post Aeneae in Italiam adventum obsolevit, quod cum ille Veneri rem divinam faceret, caput operuit, ne ab Ulysse cognitus sacrificium interrumpere cogeretur. Id Italici postea tenuere, soli tantum Saturno antiquo more capite aperto sacra facientes, quia apud eius aram supplicabant, quae illi ante bellum Troianum in imo clivo Capitolino dicata fuerat. Vide *Saturnia* et *Saturnio sacrificium fit.* Scaliger *lucem facere Saturno* ideo dictum putat quod cereis accensis illi preces conciperentur, quapropter etiam Saturnalibus Cereos proceribus mittebant pauperes clientes. Neque Saturno tantum ita capite aperte sacrificium fiebat, sed Honori etiam teste Plutarcho. *Dac.*

Lucius. A luce, qui oriente luce natus. *Dac.* Idem Varro de L. L. V. circa principium (VI, pag. 185. Sp.). *Goth.*

Lycii Apollinis oraculum. Lycias sortes vocat Virgil. (Aen. IV, 346.):

Italiam Lyciae iussere capessere sortes.

Ipse Apollo *Lycius*, Λύκιος Graecis, quod in Lycia cultus non vero ob lupos interfectos, etsi ob eandem causam eum λυκοκτόνον dictum fuisse reperias. Vide Hesych. *Dac.*

Luxa. Glossae: *Luxum*, στρέμμα, ἢ λογισμὸς ἢ ἀσωτία. *Scal.* A luo, *lutum* et *luxum.* Unde *luxus*, *a*, *um*, quod solutum, suo loco motum est; a quo *luxus*, *ūs*, animi dissoluti et suo loco moti vitium; inde *luxuries* et *luxuriosus* etc. *Dac.* *Luxuriosus in re familiari solutus.* Hinc mulier luxuriose vivens in l. 15. ff. de Curatore furios. et aliis et luxuria in l. 40. ff. de damno. l. 1. ff. de aedilitio, impensa profusa. Vide Nonium in *luxuria* (pag. 339. Merc.). *Goth.* *Luxus* est solutus. Cf. quae supra diximus ad v. *Licitati.*

Lucuntem. *Lucuntere.* Lege *lucunter*, quod Graecum est, λευκαντήρ, ab aspersione farinae, quae alba est. Dicitur et *lucuns*, *lucuntis.* Varro περίπλῳ, περὶ φιλοσοφίας:

Ac nulla ambrosia, ac nectar, non alia, sardae,
Panis, pemma, lucuns, cibu' qui purissimu' multo est.

Idem σκιαμαχία, περὶ τύφου.:

Vinum, pemma, lucuns illi nihil ista ministrant.

Ab eo ὑποκοριστικὸν lucunculus. Glossae: *Lucunculus*, τηγανίτης. Afranius Fratriis:

Pistori non; at cur non scriblitario?
Ut mittat fratris filio lucunculos.

Ita enim legendum in Afranio. Tertullianus libro de Spectaculis (cap. 26.): *Stillicidia mellis de livacunlo venenato.* Lege: *de lucunculo.* Apuleius libro X, (pag. 245. Elm.) de pistore dulciario: *Hic panes, crustula, lucunculos, hamos, laterculos, plura scitamenta mellita.* *Scal.* Verum de etymo obstat, quod prima in *lucunter* et *lucuns* brevis est, quae produceretur, si esset a λευκαντήρ. Quare omnino verum est, *lucunter* esse a γλυκαντήρ, ut a χλαῖνα *laena.* A γλάξ, γλακτὸς *lac*: sic γλυκαντὴρ *lucanter*, *lucunter*; sic γλυκόεις, γλυκοῦς *glucuns*, ut πλακόεις, πλακοῦς, τυρόεις, τυροῦς, subintelligitur ἄρτος, panis. Salmasius apud Aelium Lampridium. *Dac.* Lucentem, Lacuntem; alii Lucunter, Graecum λευκαντήρ ab aspersione albae farinae. Dicitur et Lucuns, Lucuntis. Non. 2, 493. (pag. 131. Merc.). *Goth.*

Lucretilis. Horat. Od. 17. lib. I.: *Velox amoenum saepe Lucretilem mutat Lycaeo Faunus.* *Dac.*

Lucòmones. *Lucumones.* Ausonius ad Theonem (4, 68.):

Scillito decies si cor purgeris aceto
Anticipesque tuum Samii Lucumonis acumen.

Ita legendus est locus Ausonii, ut in Ausonianis lectionibus diximus (II, 12.). *Scal.* Qui apud Arcades Λυκάονες, ii apud Tuscos qui ex Arcadia in Italiam venere, Lucumones dicti sunt, ut optime Scaliger in notis ad Orphei initia. Sunt autem Λυκάονες qui alio nomine λυκάνθρωποι, qui scilicet melancholiae genere laborant, quae λυκανθρωπία dicitur, a Lycaone Arcadiae rege nomen sortiti, qui a Iove in lupum fertur conversus. Unde *Lucumo*, insanus. Auson. ad Theonem (l. c.). *Dac.* *Infesta.* Festa. *Goth.* Cf. C. Ottfr. Müller. Die Etrusker. II, 2, 4. Tom. I, pag. 263. seqq.

Lucomedi. Legendum *a Lucumone.* Propertius vocat Lucmonem: *Prima galeritus posuit tentoria Lucmo.* *Scal.* Vide *Lucerenses.* De iis enim hic loquitur. Porro Lucumones reges suos dicebant Tusci a Ly-

caone Arcadiae rege. Tusci enim ex Arcadia. Servius II. Aeneid. (pag. 245. ed. Dan.): *Lucumones qui reges sunt Tuscorum.* Et lib. VIII. (pag. 535. ed. Dan.): *Tuscia duodecim Lucumones habuit, id est, reges.* *Dac.*

Luculentus. A *luce luculentus*, ut a *luto lutulentus.* Luculentus caminus, qui luce plenus est, qui splendet. Horat. (Epp. I, 5, 6.): *Iamdudum splendet focus.* Sed per metaphoram ad alia transfertur; sic *luculenta oratio*, *luculenta auspicia*, i. e. perspicua, pulcra, bona. Sic *luculentum praedium* dixit Plaut. (Most. III, 2, 136.). *Dac.*

Lues. Morbus a *luendo*, i. e. solvendo, quia ea solvuntur corpora. *Dac.* Adde Nonium in Lues (pag. 52. Merc.). *Diluens.* Dilues. *Goth.*

Luctus et lugere. Lege: *λυπεῖν vel λύζειν*; *λύζω* est *singultio.* Sed magis placet a *λυπεῖν*; *π* facile mutatur in *γ*. *Dac.*

Longitrorsus. Ad longum, in longum, longum versus. *Dac.*

Lustra. Malo ex veteribus editionibus *lamas* quam lacunas. *Scal.* Pro lacunas ex vett. editt. melius *lamas.* De qua voce supra dictum est. Lustra autem per *u* tenue proprie ferarum cubilia a luto dicta et per metaphoram pro popinis et lupanaribus sumuntur. Cum vero lustrum per *u* densum, quasi *loustrum*, tempus quinquennale significat a *luendo*, solvendo, quod quinto quoque anno vectigalia et ultra tributa per Censores persolvebantur. Varro lib. V. (VI, 192. Sp.). Significat et lustrationem, i. e. expiationem quae censu peracto Suavetaurilibus fiebat. Vide Livium. *Dac.* *Lacunas.* Vide Lacuna. *Goth.* *Aprorum cubilia.* Ut et ferarum habitacula. Nonius in *Lustra* (p. 135. 333. M.). *Idem.* *In lustris vitam agere.* Lustra enim pro lupanari Nonio. Eidem (pag. 135. Merc.) *lustratus* luxuriosus. *Idem.* *Tempus quinquennale.* Frequens in iure lustri mentio hoc significatu, i. e. pro quinquennii tempore. Glossis *lustrum πενταετηρίς*, *lustrale πενταετηρικόν.* *Idem.*

Lymphae. Quasi nymphae, *n* mutato in *l*. Hae si conspicerentur, furorem immittere putabantur. Varro lib. VI. (VII, 365. Sp.): *In Graecia commota mente quos νυμφολήπτους appellat, ab eo lymphatos dixerunt nostri.* Pacuvius in Teucro:

> *Flexanima tanquam lymphata et Bacchi sacris*
> *Commota.*

Ideo Theocritus poeta suavissimus Nymphas vocavit numina agricolis metuenda (XIII, 44.):

> *Νύμφαι ἀκοίμητοι, δειναὶ θεαὶ ἀγροιώταις.*

Dac.

Luxantur. Glossae: *Luxatur ἀνασάσσει.* *Scal.* Gloss. *ἀνασάσσει*, *infarcit*, *implet*; quem locum frustra sollicitavit doctissimus Vulcanius. *Nunc vero*, ut ait Nonius (p. 55. Merc.), *vulsum et suo loco motum luxari ignari Latine dicimus.* *Dac.* Apud Nonium lege: *Luxum, id est vulsum et loco motum, quod nunc luxatum, ignari Latine, dicimus.* Cf. supra *Luxa.*

Luma. Glossar.: *Luma*, *βοτάνη ὁμοία ἡδυόσμῳ, ἥν τινες ποταμογείτονα καλοῦσιν, ἄλλοι καλαμίνθην.* Quae omnia falsa sunt. Neque enim *luma* est herba, sed spina, unde *Falces lumariae* Varroni. Neque similis Potamogitoni, neque Potamogiton Calaminthae. *Scal.* Male in MSS. *lima* vel *lina.* *Dac.* Varro lib. IV. de lingua (V, pag. 139. Sp.). *Goth.*

Lumbago. Glossis: *Lumbago ἰσχίων νοσήματα, lumborum morbi.* Ita enim legendus hic locus, non ut Vulcanius *ἴσχυος ἅμματα.* *Dac.* Glossis: *Lumbaga* et *Lumba.* *Goth.*

Luscitio. Oculorum vitium. Sed quale sit, magistri veteres ambigunt. Alii enim cum Varrone luscitiosos esse dicunt, qui nihil vident vesperi, alii cum Festo qui clarius vesperi quam meridie. Mihi prior sententia magis placet, praesertim cum Plinius scribat, luscitiosos (Plin. H. N. XXIX, 6.) Graecis dici *νυκτάλωπας*, hoc est ut exponit Galenus, *τοὺς τῆς νυκτὸς ἀλαούς.* Vide *Nuscitiosum.* *Dac.* Qui et Nonio (p. 135. et Fulgent. p. 561.) *lusciosus*, qui ad lucernam nihil videt, *μείωψ.* Gloss.: *Lucinosus qui, ut Vespertilio, aut parum aut nihil videt.* Iuri *νυκτάλωψ* et luscitiosus l. 10. §. 4. ff. de aedilitio. *Goth.* Apud Nonium l. c. legendum est *μύωπες.*

Lura. Ausonius *Lora*, etiam pro ipso utre in Periocha decima Odysseae, quod Homero *ἀσκός.* *Scal.* Utris vel os culei, quia fit ex corio, quod lurum sive lorum dicitur. Usus et Lucilius:

> — — *In os prius accipiam ipse*
> *Quam gladium in stomacho, lura ac pulmonibu' sisto.*

A *lura* dicti *lurcones* et *lurcari* quasi *luricones* et *luricari*, hoc est, cibos in utrem, in ventrem ingerere. Lucil.:

Ut lurcarentur lardum et carnaria furtim
Patrum conficerent.

Dac. Cf. Nonium (pag. 10. seq. Merc.) in vv. *Lurcones.* Gloss. Mss. *Luricones*, *devoratores.* Et *Lurco*, *glutto.* *Goth.*

Lustricus. Tertullianus hunc diem vocat *Nominalia*, libro de Idololatria (c. 16.): *Circa officia vero privatarum et communium solennitatum et togae purae, ut sponsalium, ut nuptialium, ut nominalium, nullum puto periculum observari de statu idololatriae.* Glossarium: *Nominalia*, *ὀνοματοθεσία.* Graeci *ἀμφιδρόμια.* Glossae Graecorum: *Ἀμφιδρόμια, ἡμέρα ἀγομένη τοῖς παιδίοις, ἐν ᾗ τὸ βρέφος περὶ τὴν ἑστίαν ἔφερον τρέχοντες κύκλῳ, καὶ ἐπετίθεσαν αὐτῷ ὄνομα, ὅτε ὑπὸ τῶν οἰκείων καὶ φίλων δῶρα ἐπέμπετο.* Quae omnia morem Atheniensium, qui exstat apud Terentium in protatica persona primae scenae Phormionis Comoediae. Non tamen in Amphidromiis imponebant nomina, ut hic dicitur, sed decima post natum puerum die. Itaque apud Suidam integriora haec verba habentur: *Καὶ τῇ δεκάτῃ ἐτίθεσαν αὐτῷ ὄνομα.* Sed de lustrico die vide amplius Plutarchum in Quaestionib. (102.). Et Macrob. lib. I. Saturnal. (c. 16.) de Nundina Dea. *Scal.* Lustricus dies, quo infans lustratur, id est expiatur, purificatur. Sueton. Neron. cap. 6.: *Eiusdem futurae infelicitatis signum evidens die lustrico extitit.* Ideo *lustralis solemnitas* dicitur Symmacho. Et hunc puellarum octavum fuisse nonumque puerorum consentiunt Plutarch. et Macrob. (l. cc.) Tertullianus eam diem hebdomadae ultimam vocat, quod non repugnat. Nihil enim vetat, ut optime doctiss. Casaubonus in Persium, diem eandem ultimam esse hebdomadae et nativitatis octavam vel nonam. Ita autem nomen imponebant. Eligebant scilicet aliquem, qui praeesset huic nominis impositioni eiusque quasi magister foret, ut hodie apud nos. Polyaen. Strateg. lib. VI.: *Κύριον εἶναι τῆς θέσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ παιδίου.* Aliquando etiam omina captabant, ut nomen imponerent. Accensis enim multis luminibus unicuique nomen assignabant, atque eius demum quod caeteris extinctis supervixerat, nomen arripiebant ac puero imponebant. Idque sua aetate adhuc observatum fuisse queritur D. Chrysostomus in 4. caput prioris ad Corinthios. *Dac.* Dixi ad Nonium in cap. 15. *Goth.*

Luridi. Graeci: *luridus ἰκτερικός, ὠχρός.* *Scal.* A *loro*, qui lori colorem referunt. *Dac.* Gl. *Lurida*, *pallida*, *sordida*, *ἰκτερικά.* *Goth.*

Lyrnessiades. Ex Lyrnesso oriundi, quae urbs erat in ora Troiae, unde Achilles abstulit Briseida. Alii Lyrnessum in Sicilia ponunt. Infra legendum *dictae.* Lyrnessiades enim *τὸ θηλικόν.* *Dac.*

Loebesum. Ut ex Graeco exemplo apparet *oe* pro *ei* usurpatum fuisse dicebat fortasse Pompeius. Itaque *loebesum* pro *leibesum* sive *leiberum* et *loebertatem* pro *leibertatem* scribebant, postea *leiberum* et *leibertatem*, ad extremum *liberum* et *libertatem.* Extat apud me denarius C. Cassii, in quo scriptum est *Leibertas.* Sic in aliis: *T. Deidi. L. Opeimi, C. Serveili.* Quis autem usus fuerit huius diphthongi, docuit Lucilius apud Quinctilianum (I, 7, 15.) et Scaurum (pag. 2255. P.), Nigidius apud Gellium (XIII, 25.) et Longum (pag. 2220.), atque Terentianus (De Syllab. v. 460. seqq.). Sed et Cotta apud Ciceronem lib. III. de Oratore (c. 10.) reprehensus est, quod *ictu* tolleret et *e* plenum diceret. Vide *Aboloes.* *Ant. Aug.* Serviana schedia (pag. 61. ed. Dan.): *Sabini Cererem panem appellant: Liberum Loebasium, quia Graece λοιβή dicitur res divina.* *Scal.* *Liberum* non a *λοιβή*, sed ab *ἐλεύθερος* dici, supra ad v. *Liber* diximus.

Lycophos. Imo dictum, quod *λύκη* lux apud veteres, unde mansit in *ἀμφιλύκη*, inde etiam *lux* et *lucere.* *Scal.* Graece *λυκόφως* summum diluculum, ultima pars noctis sub exortum aurorae, non a *λευκὸν φῶς*, ut putat Festus, sed a *λύκη.* *Dac.*

Libertatis templum. A patre Tib. Gracchi et conditum et dedicatum. Liv. lib. XXIV. sect. 16. *Dac.* *Constructum.* Constitutum. *Goth.*

Lingua. *Pars corporis.* Eo significatu sumitur in l. 1. §. 1. Cod. de Offic. Praet. ibi linguis abscissis poenas loqui. *Goth.* *Lingua*, pro quo antiqui *dingua*, ut refert Marius Victor. pag. 2457., descendit a Sanscrito *dschigva*, unde Graecorum *γλῶσσα*, (*γλῶχα* unde *γλωχίν*,) quibus respondet Germanorum *Zunge*, Batav. *Tonge*, Anglor. *Tongue.* Cf. quae supra diximus in v. *Lingula.*

Libycus. In Argeo, ubi postea vicus Tuscus. *Dac.*

Leparenses. Cives Liparae insulae sive Lipararum. Sic enim pluraliter dicitur. Liparae insula una ex Aeoliis, quae Sicano litori obiectae. Docuit autem doctissimus Bochartus, Liparas mollito sono esse a Punico *nibras* vel *nibaras*, lucerna, lampas, taeda, fax, et inde nomen Liparis, quia facis instar noctu lucebant

propter nocturnas ignis eruptiones. Aristoteles in Mirandis: *Καὶ τὸ ἐν τῇ Λιπάρᾳ δὲ πῦρ φανερὸν καὶ φλογῶδες οὐ μὲν ἡμέρας, ἀλλὰ νυκτὸς καίεσθαι λέγεται.* Et Paulus Silentiarius carmine de aquis Pythiis:

Καὶ Λιπάρᾳ τε νήσῳ
Ἀφεγγές ἐστιν ἆσθμα,
Ὃ νυκτὶ μὲν παμφαῖνον
Πέμπει λίθους θειώδεις
Πολυψόφους, βροντώδεις.

Sed, quod doctissimum Bochartum latuit, idem Lipararum etymon allusit Scholiastes Callimachi hymn. in Dianam (ad v. 48.): *Νῆσος δέ ἐστιν ἡ Λιπάρα Σικελίας, ἔνθα ἦν τὰ χαλκεῖα Ἡφαίστου. Ἔστι δὲ μία τῶν Αἰολίδων. Λέγεται δὲ, ὅτι σίδηρα διάφορα θέντες ἐν αὐτῇ ναῦται ἔωθεν εὑρήκασιν αὐτὰ ἐκ τῆς ἀναδύσεως τοῦ πυρὸς πεπανθέντα, καὶ διὰ τοῦτο ἐκλήθη ἡ νῆσος Λιπάρα διὰ τὸ αὐτὰ διάφορα ὄντα ἓν γενέσθαι.* Quem locum nisi ita intelligas, certum est non posse intelligi, nisi potius dicas locum corruptum esse et pro *πεπανθέντα* rescribendum *λιπανθέντα*, qua voce Graecum etymon alluserit, nempe *ἀπὸ τοῦ λιπαίνεσθαι*, quod est in stricturas cogi. Gloss.: *Strictura*, *λελιπαμμένον*. Porro Lipara alio nomine dicebatur *Meligunis* sive *Melogonis*. Strabo, Stephanus, Hesych. Eustath. et alii. Egregie Callimach. hymn. in Dian. (v. 47. seqq.):

— — *τοὺς μὲν ἔτετμε*
Νήσῳ ἐνὶ Λιπάρῃ νέον, ἀλλὰ τότ' ἔσκεν
Ὄνομά οἱ Μελιγουνίς.

Meligunin vel *Melogonin* haud dubie per *n* in secunda syllaba Poeni scripsere *Menaggenin*. Insula *Menaggenin* est insula eorum, qui pulsant instrumenta musica, citharam, barbiton, nablium, cymbalum, tympanum etc. Iam haec insula cur sic vocetur, te doceant haec Aristotelis in lib. Mirabil.: *Ἐν μιᾷ τῶν ἑπτὰ νήσων τῶν Αἰόλου καλουμένων, ἣ καλεῖται Λιπάρα, τάφον εἶναι μυθολογοῦσι, περὶ οὗ καὶ ἄλλα μὲν πολλὰ καὶ τερατώδη λέγουσι* etc. *Ἐξακούεσθαι γὰρ τυμπάνων καὶ κυμβάλων ἦχον, γέλωτά τε μετὰ θορύβου καὶ κροτάχων ἐναργῶς.* Fabulae dedit occasionem inclusus ignis ex imis terrae cavernis erumpens atque exaestuans non sine mugitu et murmure, quare Paulus Silentiarius supra ait lapides excitari *πολυψόφους, βροντώδεις*. Plura vide apud eundem Bochartum. *Dac.*

Labes. Cum *labes* sit a *labor*, cado, verosimilius est ruinam proprie significare et metaphorice muculam in vestimentis et hominibus, ut apud Plaut. in Pers. (III, 3, 4.): *Labes popli. Dac.* Alio significatu *labes* in iure hiatum terrae et *χάσμα* signif. l. 15. §. 2. 11. Servius l. ult. ff. locati et glossis: *Labes*, *λύμη*, idem quod lues. *Goth.*

Latrare. Quidam huc referunt locum Ennii lib. IX. Annal. (apud Varr. de L. L. VII, p. 379. Sp.):

— — *Animusque in pectore latrat.*

Sed verosimile non est, eo Festum allusisse, aut si alluserit, perperam fecisse certum est. Hic enim *latrat* non *poscit*, sed *clamat*, tumultuatur, quod ex Homeri Odyssea (XX, 13. seqq.) expressit Ennius:

Κραδίη δ' οἱ ἔνδον ὑλακτεῖ.

Latrare vero pro *poscere* posuit Lucretius lib. II. (17.):

Nil aliud sibi naturam latrare, nisi ut quom
Corpore seiunctus dolor absit.

Dac.

Latitaverunt. A *latum latito*, ut a *dictum dictito*. *Dac.* A *lateo* dicitur *latito*, ut *observito* ab *observo*, et alia similia.

Liberales. Hinc nostri liberalia studia, quae *ἐλευθέρια* in l. 1. ff. de extraordinariis cognitionibus. *Goth.*

Liberata. Illa verba *id est locuta*, ne Pauli quidem sunt. Quare expungenda. *Effata, liberata, defanata, idem.* Arnobius (l. IV. extr.): *Spatiola templorum defanata. Scal.* Vide in v. *Effari. Dac.* *Ponebant* XII. Tabularum auctores. *Goth.*

Lacus Lucrinus. Veteres Rom. non solum laeta et felicia verba captare solebant, sed etiam si quae male ominata occurrerent et obscena, ea in contraria deflectebant. Inde est cur *Maleventum* in *Beneventum* mutarent; cur Lucrinum lacum primum in vectigalibus publicis locarent propter omen lucri, cur in nuptiis proferrent *Caiam Caeciliam* et *Talassionem* et in Vestali capienda *Amatam*, et cur adeo in *delectu* sive *dilectu* (nam utrumque aeque bonum est,) et in censu primos eos vel legerent vel censerent, qui *Vale-*

rii, *Salvii*, *Statorii* nominabantur, ex eo scilicet auspicantes valentem, salvam et stantem fore rempublicam. Cicero (de Divin. I, 45.): *Itemque*, inquit, *in lustranda colonia ab eo*, *qui eam deduceret*, *et cum imperator exercitum*, *censor populum lustraret*, *bonis nominibus*, *qui hostias ducerent*, *eligebantur*, *quod idem in delectu Coss. observant*, *ut primus miles fiat bono nomine.* Ceterum in verbis Festi pro *eruendus* legendum *fruendus*, ut iam olim videre viri doctissimi, etsi *eruendus* quodammodo defendi posse videatur, imo et nihil mutandum. Lacus Lucrinus locabatur eruendus, id est, ut ego interpretor, *retandus*, *purgandus*. *Dac.* *Dilectu.* Vide supra *Dilectus*. *Goth.*

Laneae effigies. Vide *Pilae* et *Effigies*. *Dac.* *In;* ad. *Goth.* *Redactae.* Sedatae; alii *relatae*. *Idem.*

AD LIBRUM XI.

Magnos ludos. Ita dictos putat Asconius (pag. 57. Ed. Lugd.) quod magnis impensis ederentur, sed ita potius vocati, quod in honorem trium magnorum Deorum, Iovis scilicet, Iunonis et Minervae peragerentur. Cicero lib. V. in Verr. (c. 14.): *Mihi ludos antiquissimos*, *qui primi Romani appellati sunt*, *maxima cum dignitate ac religione Iovi*, *Iunoni*, *Minervaeque esse faciendos.* Fiebant autem mense Septemb. per plures dies; iis enim aliquando novem insumptos fuisse in fastis reperias. *Dac.*

Meltom. Scribo *meliom;* Tarentinum est ἀμέννων, pro ἀμείνων. Cum duae in Graeca voce liquidae interveniunt, altera semper mutatur in ἰῶτα. In Latina lingua, φύλλος, folium: ἅλλομαι, salio: ἄλλος, alius: ἀμέννων, menior, quod postea melior. *Scal.* Lege cum Scaligero *Meliom*. *Dac.* Minime vero. Est enim *Meltos*, *melta*, *meltom* antiquus positivus, unde apud Graecos derivata βελτ—ίων, βέλτ—ιστος.

Matrem matutam. Vide *Mane a diis manibus*. Infra pro *usui* legendum *esui*. *Et in carmine Saliari cerus manus.* Cerus manus optime interpretatur Festus *creator bonus*. Neque tamen *cerus* a *cereo* antiquo verbo, ut ipse putavit, sed *cerus* est *genius*, ut a *carnimen*, *carmen*; *genimen*, *germen*. Ita *genius*, *gerus*, et *C* pro *G*, *cerus*. Et cerus manus vetustissima lingua *genius bonus*. Et ita in Ianualio carmine dictus Ianus, qui in Pontificum indigitamentis *Ianus pater*. Et apud Catonem in Originibus: *Ianus genius*. Vide Meurs. Exerc. Crit. part. II. lib. III. cap. 1. (Adde infra quae notata sunt in *Mater Matuta*.). *Dac.*

Minutum. Scribe μινύειν, non μειοῦν. *Scal.* Minutum est a *minuo* quod a μινύθω vel μινύω, quod a μινυὸς Attice pro μικρὸς, parvus; Eustath. Bene itaque Scaliger qui pro μειοῦν legendum monet μινύειν. *Dac.*

Minores. Si tres sorores eodem nomine erant, cognominibus a numero distinguebantur. Servilia Prima, Servilia Secunda, Servilia Tertia. Si duae ab aetate: *Servilia maior*, *Servilia minor.* Livius (I, 46.): *Aruns Tarquinius*, *et Tullia minor.* Horatius (Serm. I, 8, 25.):

Cum Sagana maiore ululantem.

Scal. Hinc Glossae: *Minores* μεταγενέστεροι. Et *minor*, μικρότερος. Si tres erant, dicebatur *prima*, *secunda*, *tertia Servilia*, si duae, *maior*, *minor Servilia*. *Goth.* Festus *minor* et *maior* cognomina esse dicit; ex Varrone tamen coniicere est, olim praenomina fuisse, unde prima, secunda, tertia, quarta ibidem scribit, quare cum Sigonio dicendum est cognomen dici vocem quamlibet qua gentilitia nomina distinguamus, qua voce tam prima quam tertia nomina comprehenduntur. Hinc fit ut ratio nascendi praenominibus pariter et cognominibus causam dederit. Atque ut praenomina aliquando pro cognominibus, sic cognomina pro praenominibus usurpata sunt, ut prima, secunda, tertia, quarta, maior, minor, quae olim erant praenomina, et nomen gentilitium praecedebant, ut *Prima Valeria* etc. Postea cognomina facta et post nomen gentilitium posita ut apud Livium (l. c.): *Aruns Tarquinius et Tullia minor.* Et Horat. (l. c.): *Cum Sagana maiore ululantem.* *Dac.*

Minam mammam. A *minus* quia minus habet lactis; sic apud Varronem de re rust. (II, 2. pag. 65. St.): *Minam ovem hoc est ventre glabro.* Id est quae minus habet lanae. *Dac.* Igitur *Minus*, *mina*, *minum*, antiquitus fuit positivus adiectivi, quemadmodum supra vidimus in *Meltom*, ubi *meltos*, *melta*, *meltom*, antiquum esse positivum ostendimus, quod eiusdem stirpis, atque *bellus*.

Minurritiones. Glossae: *Minurit*, μινυρίζει. *Scal.* Male quidam *mimurrationes*. Minuritiones a *minurire* quod a Graeco μινυρίζειν, querula ac gracili voce cantillare. De hirundinibus usurpavit Sidonius. Et μινυρίζειν est a μινυρόν quod μικρόν, ὀλίγον, i. parvum interpretatur Hesychius. *Dac.*

Minyae. Argonautae. Pindar. Od. 4. Pyth. (121.):

— — *μετὰ γὰρ*
Κεῖνο πλευσάντων Μινυᾶν θεόπομ-
Ποι σφίσι τιμαὶ φύτευθεν.

Dicti autem Minyae a Minya Neptuni filio ad quem et Tritogeniam Aeoli filiam maxima eorum pars genus referebat. Apoll. Argonaut. I, (230.):

— — — *ἐπεὶ Μινύαο θυγατρῶν*
Οἱ πλεῖστοι καὶ ἄριστοι ἀφ' αἵματος εὐχετόωντο.

Verum Strabo et Eustathius Minyos a Minyo Orchomeno genus habere tradunt, quorum alii in Iolcum migrarint, a quibus Argonautas Minyos dici. Vide Theocritum Idyll. 16. v. 104. *Dac.*

Minutia. Ubi fuerit ignotum est, ut et quis fuerit iste Minutius. Putabam olim *Minutiam portam* eandem esse et trigeminam ab eo Minutio sic dictam, qui extra eam aurato bove donatus est, ut narrat Livius IV, 16. Sed nihil ibi de sacello: quare amplius quaerendum. *Dac.*

Minorem Delum. Vide *Dicaearchia. Dac. Delos.* Delus. *Goth.*

Militem. A mollitie dictum vult Aelius Stilo, sed perperam. Alii miles a *mille* quasi millesimus. Eutrop. lib. I. de Romulo: *Mille pugnatores delegit, quos a numero milites appellavit.* Sed milites prius *merites* dicti, postea *melites*, *milites* unde et contracto nomine iidem dicti *metelli* quasi *meritelli.* Eruditiss. Aegid. Menagius *miles* ait esse a Graeco *μίλαξ* id est *popularis.* Quae vox et militem significat et eum qui est eiusdem populi, ut Graecis *πρυλεῖς.* Unde in veteribus Glossis *populares στρατιῶται.* Ex *μίλαξ* factum *milex*, ut forex ex *ὕραξ*, ut pellex ex *πάλλαξ*, et deinde ex *milex* factum *miles*, *ξ* mutato in *s*, ut *trabes* ex *τράφαξ*, *dies* ex *δίαξ*, etc. *Dac.* Vid. l. I. ff. de testamento militis. *Goth.*

Minerrimus. *Minus* parvus, pro quo dicebant etiam *miner*, ut *vetus*, *veter*; *viduus*, *viduer*, unde *viduertas. Dac.*

Miniscitur. Pro *comminiscitur*, *reminiscitur.* Vide *mentum. Dac.* A radice Sanscrita *măn*, cogitare.

Minerva. Prius dicebant *Menerva*, a qua menervare erat monere ut in saliari carmine *promenervat*, monet; *menere* est *monere*, a quo *meniscor*, ut *apo*, *apiscor*; composita *comminisci*, *reminisci.* Neque tamen *Menerva* a *menere*; nam Minervae nomen Aegyptium, ut optime docuit Stephanus Guichartus in Harmonia etymologica linguarum. Nempe a voce *manor*, quod est instrumentum textorium, factum *minoru.* Unde Latinis *minerva*, texendi inventrix, apud Aegyptios enim ars texendi primum inventa. Ea manu liciatorium tenens pingebatur. Quod liciatorium quia hastae sive lanceae simile erat, ut in lib. Reg. I. cap. 17. v. 7. et lib. II. cap. 21. v. 19. inde Graecis et Latinis Minerva hastam tenere credita est. *Dac. Minerva*, Etrusce *Ménerfa* et *Menrfa*, nihil est nisi Graecorum *Μνημοσύνη.* Cf. Müller. die Etrusker. tom. II, pag. 48. seqq.

Milvina. Meminit Solinus, cap. 10. *Scal. Tibiae quae lugerent a milvis dictae milvinae quae in accentus exeunt acutissimos.* Solin. c. 11. Vide *lugere. Dac.* Vide Solin. c. 10. *Goth.*

Miracula. Pro rebus turpibus. Arnob.: *Vertit Baulo artes, et quam serio non quibat allicere, ludibriorum statuit exhilarare miraculis.* Inde miraculae meretrices dictae. Plaut. (Frag. Astr. v. 9.): *Diobolares, schoeniculae, miraculae.* Quem locum adducens Varro lib. VI. (De L. L. VII, pag. 345. Sp.): *Miraculae*, inquit, *a miris, id est monstris, a quo Aelius personas distortas oribus diformes miriones.* Monstra etiam dixit Catull. (104, 4.) quae Arnob. et Festus miracula:

Sed tu cum Cappone omnia monstra facis.

Dac. Miracula. Ita Nonius in *Mira* (pag. 521. Merc.). *Miraculae* Varroni. *Goth.*

Mirior. Varro: *γνῶθι σαυτόν. Quid hoc mirius*? *Dac.* Idem Nonius (p. 135. Merc.): *Mirius magis mirum. Goth.*

Misenum promontorium. Montem vocat Virgil. VI, (234.):

Monte sub aërio, qui nunc Misenus ab illo
Dicitur aeternumque tenet per saecula nomen.

Dac.

Miseratur. *Miserari* est lamentari et deplorare; *misereri*, alterius infelicitate moveri. Ita miseramur casum nostrum, aliorum infortunium. Virg. V, (350.):

Me liceat casum miserari insontis amici.

Sueton. in Claud. (c. 36.): *Miseratus est conditionem suam.* Plaut. (Epid. IV, 1, 7.):

Se ipsam miseratur.

At *miseremur* semper *aliorum*, ut eis opem feramus. Virg.:

Miserere animi non digna ferentis.

Neque tamen illud discrimen ubique a veteribus observatum. *Dac.* Adde Nonium in *Miserari et misereri* (pag. 445. Merc.). Gloss.: *Miseratur, ἐλεεῖ. Goth.*

Miracidion. Mirachidion, μειράκιον, μειρακίδιον, μειρακύλλιον. Aristoph. (passim.). *Dac.*

Metus. Ennius:

Ni metus ulla tenet rite virtute quiescunt.

Dac. Vide sub v. *Masculino* et in *Recto fronte.* Adde Non. pag. 214. v. *Metus. Goth.*

Metari castra. Metari nihil aliud est quam dividere, secare suis finibus et metis. Inde *metator agrorum* Ciceroni est *finitor*, cui rei gruma et decempeda serviebat. Hinc *degrumare viam*, et *decempedator* pro *metatore. Dac. Meta...ca...a.* (Vid. p. 170.) *Metari castra vocari a metis.* Nihil aliud video. Neque enim doctiss. Merulae assentiri possum qui in hisce ruderibus latere putavit fragmentum Ennii: *Dico queis hunc dicare cupit. Scal.*

Meddix. Livius lib. XXVI, (c. 6.): *Mediastutius (Medixtuticus) qui summus magistratus apud Campanos est. Fulv. Urs.* Melius *medix* ut in al. quod propius accedit ad Graecum *μέδων*, regnator. In versu Ennii lego *unus* pro *summus:*

Unus ibi capitur Medix, occiditur alter.

Postrema litera vocis *Ennius* adhaesit voci *unus*, *sunus* unde postea factum *summus.* Et ita rescribendum probat vox *alter. Dac.* Male apud Senecam de Tranq. 3. *Cetyx.* Hic tamen alii legunt *Medistriticus. Goth.* Dicebatur *Meddis, Meddix, Merris, Medix. Μέδδειξ* in Graecis invenitur inscriptionibus. Apud Livium legitur iam dudum recte *Meddix tuticus*, vel una voce *Meddixtuticus.* Cf. Müller. die Etrusker. p. 29. tom. I. *Meddix* nihil est aliud, nisi *consul.* Descendit enim meddix a Sanscrita voce *mǎti, consilium*, unde Graecorum *μῆτις*, Latinorum *meditari*, et alia. Ex eodem fonte sunt *Mettus, Mettius*, nomina Sabina, quae permutationem illam consonantium *t* et *d* probabilem reddunt. *Tuticus*, quod scribitur etiam *Toticu, tuftik*, significare *magnus, summus*, ostendit Itinerarium Hierosolymitanum, ubi oppidum in Samnio, *Equustuticus*, hoc vocabulo redditum est: *equus magnus.* Erit igitur *Meddix tuticus*, *Consul maximus*, vel *Senator magnus*, summus, ex qua re intelligitur, recte apud Ennium legi: *Summus ibi capitur Meddix.* Tuticus autem cognatum est vocabulum cum voce *tutulus*, quae Flaminis apicem, summum ornamentum capitis significat.

Meditrinalia. Varr. lib. V. (De L. L. VI, pag. 203. Sp.): *Meditrinalia dies dictus a medendo, quod ut Flaccus flamen Martialis dicebat hoc die solitum vinum novum et vetus libari et degustari medicamenti causa; quod facere solent etiam nunc multi cum dicunt: novum vetus vinum bibo, novo veteri morbo medeor.* Idem etiam factitatum fuisse ad pomorum primitias docet Plinius alicubi: *Cur, ad primitias*, inquit, *pomorum haec vetera esse dicimus, alia nova optamus?* Quo Festi et Varronis verba alludit: *Novum vetus vinum bibo.* Erant autem Meditrinalia V. Id. Octobr. Similiter Graeci Neoinian celebrant, de qua Longus lib. II. Meditrina autem est nomen *ἐπιτηδεύματος*, ut *Cociatrina, Lavatrina* et similia. *Scal.* Dixi ad Varron. V. de lingua no. 3. *Goth.*

Medioximum. Medioxumum. Antiquitus prius dicebant *mediotumum*, ut Plautus. Dictum a medio *Mediotumum*, ut a quoto, quotumum. Apud Plautum (Pseud. IV, 2, 7.): *Quotumae sunt aedes? πόσται. Scal.* Plaut. Cistell. II, 1, (36.):

Ita me Di Deaeque, superi atque inferi et medioxumi.

De diis Medioximis Servius XII, (v. 118.) Aen.: *Sunt enim*, inquit, *numina aliqua tantum coelestia, aliqua tantum terrestria, alia media, quos Apuleius medioxumos vocat. Dac. Medioximum* Nonio (p. 141. M.). *Goth.*

Medullitus. A medullis ut ab oculis oculitus. Plaut. (Most. I, 3, 86.):

Ut videas illam medullitus me amare.

Dac. Adde Nonium in *Medullitus* (pag. 139. Merc.). Glossae: *Medullitus, nomen, ἡδονικώτατος. Goth.*

Meditullium. Quasi *media tellus*, inquit Fest. sed aliter Cicero qui testatur in Topicis (c. 8, 36.), non plus esse *tullium* in *meditullium*, quam *timus*, in *finitimus, legitimus*, etc. *Tullium* ergo est vocis productio ut *tolium* in *Capitolium. Dac.*

Medibile. A *medeor medibile*, ut a *medicor, medicabile. Dac.*

Mediterream. Mediterreum. Ut Graecis *μεσογεῖον. Mediterraneum* tamen usus obtinuit. *Dac.* Glossae: *Mediterraneus, μεσόγαιος. Mediterranei, μεσογεωτικοί. Goth.*

Merendam. Merenda ut notavit Scaliger in Coniectaneis (pag. 247. ed. St.) cibus iis, qui merebant aere, id est Mercenariis datus a Domino seu conductore antequam labore mitterentur. Calpurn. (V, 61.):

— — *serae cum venerit hora merendae.*

Merendam tamen idem quod prandium fuisse monet hic Festus. Quare dicendum est priscis temporibus nondum inducto *prandii* nomine merendam pro prandio fuisse, postea vero pro cibo, qui post meridiem dabatur, ut apud nos hodieque fit. *Dac. Merendam.* Quasi *medendam*, *ἄριστον δειλινόν*. *Goth.* Cf. Non. p. 28. Merc.

Mergae. Plaut. Poenul. V, 2, (58.):

Palas vendundas sibi ait et mergas datas,
Ut hortum fodiat atque ut frumentum metat.

Dac. Ut illae se in aquam mergunt. Idem Varro de L. IV. no. 13. (V, pag. 85. Sp.). *Goth.* Respondet radix Sanscrita *maddsch*, quam priori aetate sonuisse *mardsch* verisimile esse putat Bopp. Gramm. Critic. Sanscr. pag. 67. reg. 110. b).

Mercurius. L. m. *festinabant* pro *existimabant*. *Fulv. Urs. Mercurius* a mercibus quia iis emundis et vendundis praeerat. Plaut. Prol. Amph. (init.):

Ut vos in vostris voltis mercimoniis
Emundis vendundisque me laetum lucris
Afficere, atque adiuvare in rebus omnibus.

Quare et idem putatur esse qui *Chanaan* filius Hami sive Chami. Nam *Chanaan* Hebraeis mercatorem significat. *Dac.* Mercurius descendit a communi Indogermanicarum linguarum radice *mark*, *marg*, *merc*, unde apud Indos *marga*, via; apud Germanos *marka* signum, terminus, finis; apud Latinos *margo*; unde verba *merken* Germ., *mercari* Lat., *marg* Sanscr., quaerere, alia.

Merum. Id est *solum*. Terent. (Phorm. I, 2, 96.): *Spem meram.* Et Varro (apud Non. p. 344. M.) sesqui Ulysse *meram tunicam*. Imo et quod nunc dicimus *purum* id nihil aliud est, quam *solum* ut vinum purum quod solum est nec aquam habet admixtam. A *mero* est *merula*, *merle*, quod sola vagatur. Varro lib. IV. (V, p. 81. Sp.): *Merula quod mera id est sola volitat. Dac. Merum.* Pro solo hic accipitur, ut et apud Varronem IV, num. 11. et Nonium in *Merum* (p. 344. Merc.). Gloss.: *Merum*, *ἄκρατον*, *μόνον*, *ψιλόν*. *Goth.*

Mercedonius. Mercedonias, subintellige Dies. Ita enim omnes dies intercalaris mensis vocabantur. Nam mensis intercalaris *Mercidinus* vocabatur, ut ait Plutarchus in Numa; vel *Mercedonius* ut ait idem in Caesare. Isidorus in Glossis: *Mercedonius, qui dat mercedem*; nihil praeterea reperio. *Scal.*

Medialem. Pro *meridialem*, nisi malis a *medius* factum *medialis*. *Dac. Medidialem.* Ita legunt antiqui, *medidies*, pro *meridies*. *Goth.*

Mercedituum. Mercedicius. Quidam *mercedinus*. Ms. liber, ut testatur Vossius, *Mercedituus*, quae videtur vera lectio et probant sequentia, *quod mercede se tueatur*. *Dac. Mercedivus* alii. Gloss.: *Mercenarius*, *μισθοφόρος*, *μίσθιος*. *Goth.*

Mertat. Pro mersat, *s* mutato in *t*, Graecorum more. Legitur et apud Nonium *mertaret*, sed pro *meritaret*. De hoc olim apud illum Deo favente. *Dac.* Vide supra *Exfuti*. Nonius in *Mertaret*, *mergeret* (p. 138. Merc.). *Mertare* est etiam merentem facere Nonio (pag. 137. Merc.). *Goth.*

Melicae gallinae. De mutatione D in L vide *delicare*. Medicae gallinae ceteris proceriores, ut Medici Galli Varr. de re rust. lib. III. cap. 9.: *Ad hanc rem electis maximis gallinis, nec continuo his quas Melicas appellant falso, quod antiqui ut Thetin, Thelin, sic Medicam, Melicam vocabant. Hae primo dicebantur quia ex Media propter magnitudinem erant allatae, quaeque ex iis generatae postea propter similitudinem. Dac.*

Melos. Insula in mari Cretico inter Cretam et Sunium Achaiae promontorium a Phoenicio quodam Melo dicta ut sentit Festus consentiente Eustath. in Dionys. Perieg.: *Ἡ Μῆλος περὶ τὸ Κρητικὸν πέλαγος ἀπό τινος Μήλου κληθεῖσα κατὰ τὴν Ἀδριανοῦ.* Sed hoc falsum esse docuit doctiss. Bochartus in suo Chanaan. lib. I. c. 14. ubi planissime demonstravit insulam *Melo* Hebraeis dictam Melo i. insulam *repletionis*, insulam *plenitudinis*, propter fertilitatem scilicet, nam Hebraeis *melo* plenitudo, maturitatem sonat cum de frugibus agitur et huic insulae haec appellatio mire congruit quae et fructus tulit uberrimos et tam mira ratione maturescentes, ut fruges intra tricesimum diem perfecte maturescerent et sementis a multis fieret propemodum ipsa messe, nec agricolae tam tardo quidquam inde decideret. Theophrast. plantar. lib. IV. cap. 12. et lib. VIII. cap. 3. ab

eadem ratione eadem dicta *mimallis*, *memblis* et *biblis*. Ab Hebraeo scilicet *memalle* vel *mamli* quasi dicas *terram complentem*, i. e. ad plenam maturitatem brevi spatio perducentem, et ex *Mamli* deflexa *Memblis* et *Byblis*, M et B permutatis ut saepe fit. Solin: *Melos quam Callimachus Mimalleda dixit.* Plinius (IV, 12.): *Melos cum oppido, quam Aristides Byblida appellat, Aristoteles Zephyriam, Callimachus Mimallida, Heraclides, Syphnon et Acyton.* Dac. Alia significatione sumitur apud Festum. Goth.

Melo. A Graeco μέλας. Ita enim Graeci Nilum vocavere, ut tradit Eustath. et ita intelligendus Hesych.: Μέλας, μελανὸς, βαθὺς, ἢ ποταμός. *Melas, niger, profundus, vel fluvius.* Dac. Vide supra *Alcedo.* Goth.

Melis. Si a ligno mali dicta est, non video, quam utilis bello fuerit: cum malus arbor inepta prorsus ad hastas sit. Sed restituendum *Melia*, ut sit μελίη. Et Paulum cum suis etymologiis missum faciamus. Scal. *Meloas* vel *Melia.* Goth.

Meliboea. Virg. V, (251.):

Purpura Maeandro duplici, Meliboea cucurrit.

A Meliboea Thessaliae urbe. Lucret. lib. II.:

Iam tibi barbaricae vestes Meliboeaque fulgens
Purpura Thessalico concharum tincta colore.

Dac. *Dicta.* Vocata. Goth.

Melancoryphi. Μελαγκόρυφοι. *Atricapillae* vertit Gaza, sunt ficedulae: sed diverso tempore nomen alterum sortiuntur. Plin. lib. X. cap. 29.: *Alia ratio ficedulis, nam formam simul coloremque mutant. Hoc nomen* (ficedularum) *non nisi autumno habent. Postea melancoryphi nominantur.* Vide Aristot. lib. VIII. hist. animal. cap. 3. Dac.

Mensarii. Trapezitae. Dac. Livius VII, (21.) Cicero pro Flacco, (c. 19.) qui et *Mensularii* in l. si ventri. 24. Glossis τραπεζῖται. Hi rationes publicas, ut argentarii privatorum, conficiebant. Vide Sigonium 2. de iure civium 11. Huc referenda frequens Mensae mentio, de qua in iure et in l. 4. ff. de edendo. l. 47. ff. de pactis. l. 5. §. 1. l. 19. §. 1. l. ult. ff. de Institoria. l. 77. §. mensae. ff. de legat. 2. l. 29. §. 1. ff. de liberatione legata. l. 27. ff. de furtis. l. 3. Cod. de Institutionib. Novell. 137. 14. Gell. 2, (24.). Goth. Adde Ern. Clav. Cic. v. *Mensarii.*

Mend.... (Vid. p. 175.) Ex iis, quae Paulus scribit *Mendicum dici Verrius* etc. haec supplenda sunt. Scriptum autem fuisse videtur: mente eius, *quam* fefellerit fortuna; non *quem.* Ant. Aug. Imo potius *Mendicus* a menda immediate, ut optime Scaliger in Coniectaneis (p. 171. St.); est autem menda cum aliquid deest. A *minus.* Isidorus lib. X. (lit. M.): *Mendicus quia minus habet unde vitam degat.* Eiusdem originis est *mendicum*, vel ut alii *mendicium*, velum in prora, puta quia id minus velum esset. Dac. *Mendicus* adiectivum a mendo deducit Vossius. Cum voce *mancus* comparavit Martinius, qui idem Germanorum *mangeln*, Francorum *manquer*, comparat. Cf. Doederlin. Synon. Lat. III, pag. 117. Descendit autem a Sanscrito adiectivo *manda(s) a, am*, quod *paucum*, exiguum numero significat, unde ista omnia sunt deducenda: *mancus, menda, mendum,* et *mendicum* velum, h. e. exiguum.

Mentum. A *meniscor*, unde postea factum *commeniscor, commentum.* Dac. Sanscrita radix *man*, cogito, subest, unde *manas, mens,* μένος, et alia.

Memoriosus. Glossarium: *Memoriosus*, μνήμων. Scal.

Mensa frugibusque. Alii: *Messe frugibus iurato significat per messem et fruges.* In schedis *mensa.* Dac. *Mensa.* Messe. *Mensam.* Messem. Goth.

Megalesia. Ludi μεγάλης θεᾶς magnae Deae, Cybeles scilicet, quae Deorum omnium mater. Vid. Ovid. IV, (357.) Fast. Pridie Non. April. celebrabantur. Megalesia autem et Megalenses ludi dicti sunt contra quod quibusdam visum est qui diversos fecere. Vide *Romani.* Dac.

Mesancilum. *Mefancilum.* Lege *Mesancylum.* Μεσάγκυλον est amentatum iaculum. Ennius *Ansatas* vocat: *Mittant ansatas de turribus.* Menander:

— — πῶς τὸ τραῦμα τοῦτ' ἔχεις; μεσαγκύλῳ.

Scal. Cf. Gellius X, 25.

Mecastor. Quod Graeci iurantes μὰ, νὴ praeponunt, id Romanis erat *me* et *e* hoc est *per:* ut *mecastor* per Castorem, *medius-fidius* per Iovis filium i. Herculem. *Mehercule* per Herculem. *Eiuno*, per Iunonem, *Equirine* per Quirinum, *Ecere* per Cererem, *Epol* per Pollucem. Dac. *Diceretur.* Dicerent. Goth. Ali-

ter olim statui, aliter nunc statuendum censeo de huiusmodi formulis asseverandi. *Epul*, *Epulu* Etruscae sunt formae nominis *Apollo*. Cf. Müller. die Etrusker. tom. II, pag. 69. Quare non est dubium, *Epol* et *Edepol* formulas esse ex Etrusca lingua petitas. Si *Epol* idem est atque Apollo; sequitur ut *Edepol* sit *per Apollinem*, *νὴ τὸν Ἀπόλλω*. Nam *ed* syllaba nihil est aliud, nisi *e* illud asseverando inserviens, cui additum *d* euphonicum ubi sequitur vocalis; quare *d* omittitur in formulis *Ecere*, *Eiuno*, *Equirine*, *Ecastor*. Sed *Mecasor*, *Mehercules*, *Mehercle*, orta sunt ex formula: *ita me Castor*, *ita me Hercules*.

Messapia. Apulia a Messapo Neptuni filio. Virg. VII. Aen. (IX, 523.):

At Messapus equum domitor Neptunia proles.

Dac.

Mactus. *Mactare*, *mactus*, *macte*, sacrorum verba sunt. Apud Catonem (c. 132.): *Macte hocce vino inferio esto: Macte hacce dape pollucenda esto. Macte esto*, antique, pro *mactus esto*. Mactus, i. e. magis auctus. Et ad alia quaevis transferuntur, ut *mactare honoribus*, *infortunio*. Plaut. (Amph. IV, 2, 14. et alibi.). Eleganter Arnob. lib. I.: *Fanorum consecratione mactare. Dac.* Vide Non. (pag. 341. Merc.) in *Mactare*. *Goth.*

Macellum. Unde sit, mire veteres dissentiunt. Festi sententiam probat Varro duobus locis (p. 99. ed. St. et Scal. Coni. p. 61. St.) qui a Macello quodam dictum vult. Donatus vero, Isidorus et Scaliger a mactandis pecoribus deducunt, ut sit a *mactum*, *mactulum*, *mactellum*, *macellum*. Salmasius ab Aeolico *μάγεῤῥος* qui carnes vendit: sed Scholiastes Aristophanis a structura nomen sortitum dicit: Ὁ δὲ κύκλος (inquit in Equit.) Ἀθήνησίν ἐστιν καθάπερ Μάκελλος, ἐκ τῆς κατασκευῆς τὴν προσηγορίαν λαβών. Quodsi verum dicendum est *cuclon* a rotunditate dictum fuisse quia rotundus. Macellum vero ἀπὸ τῆς μακέλλης, a ligone, quod ita structum fuerit, ut ligonis figuram referret. Sed eius typum vidisse oportuit, ut id unice probetur. Subiungit idem Scholiastes in macello praeter carnes omnia alia obsonia veniisse, praesertim pisces, et ibi illum frustra esse certum est, nam de carnibus etiam constat, imo et in macello lanios et fartores ponit Terent. Eunuch. II, 2, (24.):

— — *Interea loci ad Macellum ubi venimus*
Concurrunt laeti mi obviam cupedinarii omnes
Cetarii, *lanii*, *coqui*, *fartores*, *piscatores*.

Dac. Vid. Varronem. Differt autem a *Macellum*, quod diminutivum a macro, de quo supra in v. *Altellus*. Nonius in *Macellum* (pag. 136. Merc.). A macello macellarius, Glossis ὀψωνιοπώλης. *Goth.*

Macilenti. *Macilentus*, a *macie* quod a *maceo*; Macilentus qui ita macet ut totus ossa atque pellis sit. *Dac.*

Murricidum. Plauti locus est in Epidico (III, 1, 12.): *Vae tibi muricide homo*. Nam duo illa, *ignave*, *iners*, sunt glossemata Festi. Melius autem scriberetur unico *r*, *muricidus*. Quod videtur tanquam ioculariter ignavo exprobratum, ut qui hostem non potuisset, mures caederet. Quasi μυοκτόνος. *Murcidum* tamen etiam dixerunt veteres, ut Pomponius Atellanarius. Augustinus de Civitat. lib. III. cap. 16.: *Deam Murciam*, *quae praeter modum non moveret*, *ac faceret hominem*, *ut ait Pomponius*, *murcidum*, *id est nimis desidiosum*, *et inactuosum. Scal.* Sed *murcidum* melius a μυλκὸς, *mulcus*, *murcus*, murcidus, ignavus, iners, mutilus, quippe qui caussa detrectandi Sacramenti sibi pollices amputavit. Μυλκὸς autem Aeolice pro μαλκὸς *imbellis*, *ignavus*. Et Dea *Murcia* ignavorum Dea, quae ignavos faceret, ut *Strenua*, quae strenuas, *Ageronia* quae ad agendum excitaret, *Stimula*, quae stimularet. Quare *Murcia* Venus dicta, ut et *Verticordia*. Vide *Murciae*. Locus Plauti Epidic. III, 1, (12.):

Vae tibi murcide homo.

Nam duo illa *ignave*, *iners*, sunt interpretationes Festi. Murcidos Isidorus vocare videtur murcinarios. Sic enim in glossis: *Murcinarius mutilus*; forte legendum *murcidarius*. *Dac.* Lego *muricidum*, qui mures tantum audeat necare. *Goth.*

Manlium. *Manliae gentis*. Vide Livium lib. VI. (cap. 20.) et Dionem lib. LI. Inde Musonius apud Gellium lib. IX. cap. 2.: *Simili autem*, inquit, *exemplo ex contraria specie antiquos Romanorum audio praenomina patriciorum quorundam male de republica meritorum et ob eam caussam capite damnatorum censuisse*, *ne cui eiusdem gentis patricio inderentur*, *ut vocabula quoque eorum defamata atque demortua cum ipsis viderentur. Dac.*

Mane a diis manibus. Vide in v. *Manare solem*. A *manus* dicta mater *matuta*, quasi *manuta* converso *n* in *t*, *matuta*. Quae fuit Ino Cadmi filia, Leucothea a Graecis dicta. Cicer. I. Tuscul. (cap. 13.):

Quid Ino Cadmi filia? Nonne Leucothea nominata a Graecis, Matuta habetur a nostris? A *manus* etiam *maturus*, quasi *manurus*. Etsi quidam a *mando* quasi *mandurus*. Dac. Cf. Nonium in *Mane* (pag. 66. Merc.). *A diis manibus*. Vide in v. *Manes dii*. *Mana*. Mania. *Mater matuta*. V. Nonium in *Manum*. (p. 66. M.). Goth.

Matronas. Stolae usus matronis tantum, id est, pudicis et honestis mulieribus concessus; quia ea honestioris erat cultus. Famosae vero mulieres non stolatae sed togatae procedere cogebantur. Unde Martial. (II, 39.):

Vis dare quae meruit munera, mitte togam.

Dac. *Fere*. Forte. *Quibus stolas habendi ius erat*. Vid. l. Vestis 23. §. vestimenta 2. ver. muliebria. ff. de auro. Cic. Philipp. (II, 18.): *Cito Curio intervenit, qui te a meretricio quaestu abduxit, et tanquam stolam dedisset, in matrimonio certo collocavit*. Goth.

Materfamiliae. Quae hic habet Festus, ea partim vera, partim falsa sunt. Verum est, matremfamilias non antea dictam quam vir eius paterfamilias. Nam materfamilias proprie ut ait Servius lib. IX. Aeneid. illa dicitur, quae in matrimonium convenit per conventionem. Nam per quandam iuris solennitatem in familiam migrat mariti. Verum est etiam, non plures uno hoc nomine in una familia. Neque enim in una familia plures uxores: hunc locum pessime accepit doctissimus Hotomanus, qui ait non consentaneum esse ut si socrus vivat quae materfamilias appelletur, nurus eandem dignitatem obtineat. Imo maxime consentaneum et verum est tam nurum quam socrum matremfamilias dictam. Quod addit Festus *sed nec vidua hoc nomine* verum est antiquae illius consuetudinis habita ratione, neque enim materfamilias dici poterat quae desierat esse in viri familia. Postea tamen tam vidua quam nupta ut *matrona* sic et *materfamilias* dicebatur, pro eadem enim *matrona* et *materfamilias*. Quod in fine legitur, *nec quae sine filiis est*, id omnino falsum, ut ex superioribus patet. Nisi dicas cum Hotomano nomen illud in conventione nuptis datum propter omen, a matris nomine non adepto, sed cum spe et omine mox adipiscendi. Ut de matronis tradit Gellius lib. XVIII. cap. 6. Dac. *Materfamiliae*. Quae et *materfamilias*. Adde Nonium in *Matronae* et *Matresfamiliae* (p. 442. M.) l. 3. in fin. ff. de liberis exhib. l. 195. in fin. de ver. sig. Goth.

Matula. Vide *Matellio*. L. 25. §. 10. ff. de auro argento. Gloss. ἀρύταινα ubi tamen legitur *matulata*. Eo Matella Nonio (pag. 543. Merc.). Goth.

Matralia. Tertio Id. Iunii:

Ite bonae matres (vestrum matralia Festum)
Flavaque Thebanae reddite liba Deae.

Ovid. VI. Fast. (533.) Matutae libum proprie *Testuatium* dicebatur Varr. lib. IV. (pag. 27. Ed. St.): *Testuatium quod in testa calda coquebatur, ut etiam nunc matralibus id faciunt matronae*. Dac.

Mattici. *Matrici*. Explicatum a nobis in Coniectaneis (p. 151. St.). Scal. Pro *matrici* lege *mattici*. *Mattici* autem homines magnarum malarum non quasi *malattici*, sed quia ματύας veteres maxillas vocabant, unde etiam γνάθωνες in comoedia, *gulosi*. Dac.

Matrimes ac patrimes. *Matrimes* ac *patrimes* sacrorum lingua pro *patrimi* ac *matrimi*. Sic apud Plautum *porci sacres* pro *sacri*; sic *manes* pro *mani* etc. Matrimi patrimi autem vel matrimi et patrimi dicebantur quibus uterque parens superstes erat, Graecis ἀμφιθαλεῖς. Contra quibus alter tantum parens erat, *matrimi* si mater, *patrimi* si pater. Ut apud Catull. (I, 9.): *patrima virgo* Minerva quae Iovem tantum patrem et matrem ciet. Graecis ἑτεροθαλεῖς. Sic pater patrimus dicebatur qui pater erat et patrem habebat. Infra Festus. Dac. Apud Catull. l. c. vulgo legitur: *patrona virgo*.

Matellio. *Matellio a matula dictus, et dictus posteaquam longius a figura matulae discessit*. Varro (pag. 30. Ed. Sp.) Matulla, matella, matellio, vas aquarium ἀρυταίνα item vas ad urinam recipiendam. Gloss: *Matella*, οὐρητρίς, ἀμίς. Adde Nonium in Matella (pag. 543. Merc.). Goth.

Magmentum. Lege cum Scaligero: *Magmentum, maius augmentum*. Erat daps quae profanabatur a rusticis Iano, Silvano, Marti, Iovi Dapali; sed et qualibet alia qua Deos mactabant. Unde magmentarium vas ubi exta sacra arae imponebantur. Gloss.: *Magmentarium*, ἐφ' οὗ τὰ σπλάγχνα τιθέμενα τοῖς βωμοῖς προςφέρονται. Dac. Vide Varronem de L. (pag. 29. Sp.) ubi de victu. Aliud autem est Glossis: *Magmentarius*, μύρεψος. Et *magmentaria vasa*, in quibus magmenta et exta sacra imponebant. *Magis augm.* maius augm. Goth. Hoc vocabulum certissime testatur, fuisse Latinis priscis in usu verbum *magere*, h. e. magnum facere, augere; unde *mactus* participium, a quo *mactare*, i. e. honore augere, honorare, nativa quidem significatione. Ex eodem fonte *magis*, maior (i. e. *magior*) et *maximus* (i. e. *magissimus*). Omnibus subest radix Sanscrita *mah*, quae *augere, colere, honorare* significat.

Madulsa. Madusa. Scribe *Madulsa* ut in Plaut. Pseud. V, 1, (7.):

Profecto edepol ego nunc probe abeo madulsa.

Scal. Madulsa et *madidus* a verbo *madeo*, quod aliquando etiam ponitur pro ebrius sum ut contra siccus pro sobrio. Madeo autem a *μαδᾶν*, deglabrari, glabescere, depiles esse, cum scilicet propter nimiam humoris copiam decidunt pili, nisi malis esse a *μυδᾶν*, *prae nimio humore putrescere.* Nam et eo sensu etiam *madere* aliquando legere est, unde a Graecis exponitur *τήκειν* quod est humidum esse, tabefieri vel corrumpi. Gloss. *madida τακερά.* Etsi par in utroque est ratio, nam et *μαδᾶν* pro *μυδᾶν* et contra saepe positum est, ita ut meo quidem iudicio minime tentari debeant loci ubi haec vel illa vox usurpatur. *Dac. Sit.* Satis. *Goth.*

Magisterare. Deerat spatium ad ea capienda quae desiderabantur ex sched.; in fine puto desiderari tantum vocem *docere* vel similem. Et recte quidem Festus magisterare antiquis usurpatum dicit pro regere, imperium habere. Inde in Gloss.: *Magistro πρυτανεύω.* Magisterium *ἀρχή.* Sed postea pro *docere*, unde artium doctores dicti magistri. Sic Spartianus in Adriano sect. X.: *Ipse inter manipulares vitam militarem magistrans*, i. e. docens. *Dac.* Verba Festi, quae haec praecedunt, ad hoc verbum referenda sunt. *Ant. Aug.* Post verbum *pagorum* videtur addendum *curiarum* ex Plauto, qui dicit in Aulularia: *Nostrae qui est magister curiae. Fulv. Urs.* Male Paulus *magister* ducit a *magisterare* vel *magistrare;* cum contra *magisterare* a *magister* dictum sit. Erat autem proprie magister, praefectus, Graecis *ἐπιστάτης* ut magister pagorum in inscriptionibus; *societatum* apud Ciceronem pro Plancio (c. 13.); *vicorum* apud Suetonium in Augusto (c. 30.); *collegiorum* apud Asconium (pag. 159. ed. Lugd.); *equitum* apud Livium, Varronem et alios. Inde et magistri nomen honoris causa artium doctoribus datum videri potest; ut apud Livium lib. V. sect. 27. Inde publicae magistrationes in Cod. Theodos. I. scholae publicae. A magisterare est *magistratus*, non vero a *magister* immediate ut putavit Varro. *Dac. Unde magistri.* L. Cui praecipua. 57. ff. de verb. signif. Magister etiam dicitur Theophilo Tit. de success. bonorum, qui bonis debitoris vendendis constitutus erat a creditoribus. *Pagorum.* Glossarium: *Magister Pagi, ἀμφοδάρχης.* Adde Siculum Flaccum de limitibus agrorum. *Pagorum societas.* Pagorum, curiarum, societas. Ursin. et Plaut. Aulularia (II, 2, 3. I, 2, 29.). Adde infra *Vicc. Societatum.* l. 4. ff. de Pactis. *Collegiorum.* Equitum. l. 2. §. 19. ff. de origine iuris. l. de officio Praef. urbi. *Magistratus.* l. 57. de verborum signif. Vide Varronem (p. 63. ed. St.). *Dicimus.* Dicitur. *Magis caeteris possunt.* V. l. 57. de verbor. significatione. *Goth.* Descendit *magister* ab antiquo Superlativo *magistus*, i. q. *μέγιστος*, a positivo *magis*, quod adiectivum respondet Sanscrito *mahat*, magnus. Est autem *magister* ex formatione in *er* ortum, quae syllaba aliquoties pro *-us* finali ponitur. Nisi forte *magister* respondeat Sanscrito *mahitri* a *mahita(s)* quod participium significat *cultum*, honoratum, honore auctum; ut *magister* significet eum, qui honoribus et veneratione colitur.

Maximus pontifex. Cuperem Festi verba videre. Neque enim facile Paulo credo asserenti Pontificem fuisse vindicem contumaciae magistratuum, et privatorum. Vide Dionys. lib. IV. *Ant. Aug.* Postrema verba negotium facessunt doctis viris, quae sunt haec, vindexque contumaciae privatorum magistratuumque. Quid? non licebat illi animadvertere in contumaciam privatorum? Audite Macrobium: *Regem sacrorum Flaminesque non licebat videre feriis opus fieri, et ideo per praeconem denunciabant, ne quid tale ageretur: et praecepti negligens multabatur.* Quod licuit Flaminibus, hoc non licuisset Pontifici Maximo? At magistratus contumaciam non coercebat, inquitis. Audite Val. Maximum: *Metellus Pontifex Max. Posthumium Cos. eundemque Flaminem Martialem ad bellum gerendum Africam petentem, ne a sacris discederet, multa indicta, urbem egredi passus non est.* Sed his exemplis pleni sunt Romanorum annales, quae studiosus lector passim adnotare potest. *Scal. Religiones.* Religionem. *Goth. Vindex contumaciae privatorum magistratuumque.* Suspecta sunt haec verba Paulli quibusdam, quae tamen minus quam suspecta esse debent. Nam et privatorum contumaciam coercebat Flamen, si festis operabantur. Vid. Macrob. I, 16. et infra in *Praeclamitatores* et *Magistratuum.* Sic apud Valerium Maximum Metellus Pontifex Posthumium Cos., eundemque Flaminem Martialem ad bellum gerendum Africam petentem, ne a sacris discederet, multa indicta, urbem egredi non patitur. *Idem.*

Magis. Duriusculum etymon. Verisimilior videtur Iul. Scaligeri sententia qui ab obsoleto *magnior* eliso *n magior, magis* deducit. *Dac. Magis* ipse est antiquus adiectivi positivus gradus, Sanscr. *mahat*, unde *magior, maior* cet.

Maximam hostiam. Victimae de maioribus animalibus dicebantur, hoc est armentis, etiam si lactentes essent; hostiae de minoribus, etiam si opimae *καὶ τέλειαι* inter victimas taurus praestabat. Virg. II. Georgic. (146.): *Et maxima taurus victima.* Inter hostias ovis, ut hic vides, et ratio postulat; in gregibus enim, quis sues et capras praeferat ovibus? ergo maxima victima, taurus; maxima hostia, ovis. Haec est

ratio, non quam adfert Verrius, aut Festus. *Scal.* Maxima hostia *ovis*, maxima victima *taurus. Goth. Ab animo placidiore.* Si compares cum suibus et capris. *Idem.*

Magnum socerum. Socer est viri pater, magnus socer avus; maior socer, proavus. Socer a Graeco ἑκυρός. *Dac.* L. 4. §. 6. socer magnus. ff. de gradibus, quem nostri autores prosocerum appellant. L. Is. ff rerum annotarum l. 3. §. 2. de in ius vocando. l. 146. ff. de verbb. signif. *Goth.*

Magnam socrum. Socrus ἑκυρὰ viri sive uxoris mater, magna socrus avia, maior socrus, proavia. *Dac.* Quae et *prosocrus.* l. 4. §. 6. versiculo, item prosocer. ff. de gradibus. *Goth.*

Maximi annales. L. m. habet *confecisset* pro *consecrasset. Fulv. Urs.* Cic. cap. 11. de Oratore: *Erat enim historia nihil aliud nisi annalium confectio, cuius rei memoriaeque publicae causa, ab initio rerum Romanarum usque ad P. Mucium Pontificem maximum, res omnes singulorum annorum mandabat literis Pontifex maximus referebatque in album, et proponebat tabulam domi, potestas ut esset populo cognoscendi; ii qui etiam nunc annales maximi nominantur.* Et Servius lib. I. Aeneid.: *Ita autem*, inquit, *Annales conficiebantur, tabulam dealbatam quotannis Pontifex maximus habuit, in qua praescriptis consulum nominibus et aliorum magistratuum digna memoratu notare consueverat domi militiaeque terra marique gesta per singulos dies, cuius diligentiae annuos commentarios in octoginta libros veteres retulerunt, eosque a Pontificibus maximis a quibus fiebant annales maximos appellarunt.* In verbis Festi pro *consecrasset* liber quidam melius *confecisset. Dac.*

Maximus Curio. Qui reliquis curionibus, sexaginta enim et duo erant in qualibet curia, praeerat. *Le grand Curé, Le général des Curés. Dac.* Vide Livium XXVII. (c. 8.). *Goth.* C. Mamilium Vitulum primum e plebe Curionem Maximum creatum esse, memoriae prodidit Livius l. c.

Manare. Festus videtur a manando deducere mane; postea a mature, unde Matuta dicta est. Alio loco a Diis manibus; sive quod mana bona dicerentur, unde Matuta et matura dicuntur. Varro lib. V. (pag. 44. St.): *Diei principium mane, quod tum manet dies ab oriente: nisi potius quod bonum antiqui dicebant manum.* Vide Mater Matuta. *Ant. Aug. Manare* de eo dicitur quod ex integro liquido fluit, a Graeco μανὸν quod liquidum et rarum significat. Alii deducunt a νᾶμα quod χεῦμα, ῥεῦμα, *fluxum* interpretatur Hesychius. *Dac. Manat*, ῥεῖ. *Goth.*

Manalis fons. Locus Festi corruptissimus, qui nisi fallor, ita restituendus. *Manalis fons appellatur ab auguribus puteus perennis; neque tamen specu inciliisve cietur.* Quia flumen *id auspicatur, quod sua sponte in amnem influit.* Ad auspicandum, inquit, flumina non prosunt, quae ope humana, puta specu, inciliis ducta sunt; sed quae sponte sua in amnem influunt. Non est autem dubium, quin loquatur de peremni auspicio, quod dicebatur, quoties quis amnem, aut aquam, quae ex sacro oritur, auspicato transit. Ex sacro, hoc est, ex capite fontis. Nam capita omnium fontium sacra. Contra quae ex castellis aut dividiculis derivatur, non est sacra. Vide in v. *Petronia.* Non mediocriter studiosos iuverimus, qui tam utilem locum, cum contineat in se egregiam antiquitatis cognitionem, emendavimus atque illustravimus. *Scal. Nunc ad aquae lene caput sacrae.* Horat. (Od. I, 1, 22.). *Dac.* Locus obscurus et fortasse mendosus. *Goth.*

Manalem lapidem. L. m. *pertraherent*, quod rectius est, quam *protraherent. Fulv. Urs.* Imo: *Manale putabant esse ostium orci.* Ita enim nulla controversia legendum. *Manal*, seu *Manale* eleganter ostium manium; inde manale sacrum erat sacrum Deorum manium. Varro de vita populi Romani lib. XI.: *Urceolum, aquae manale vocamus, quod eo aqua in trulleum effundatur; unde Manalis lapis appellatur in pontificalibus sacris, qui tunc movetur, cum pluviae exoptantur. Ita apud antiquissimos manale sacrum vocari, quis non noverit, unde nomen illius?* Haec Varro, ex cuius verbis novimus manale sacrum etiam significare, cum hic etiam ostium inferorum exponatur a Festo. Sed de eodem utrumque intelligere non dubito, quamvis diverse ab utroque exponatur. Locus hic Varronis egregius, quem produximus, corruptissimus extat apud Nonium (pag. 547. Merc.), et confusus cum altero eiusdem auctoris, qui priore loco citatur. Nam ita legitur apud Nonium ubi explicat quid sit Trulleum, non quae luxuriae causa esse parata; eius urceolum aquae manalem vocamus. Legendum enim: *Non quae luxuriae causa essent parata;* et XI.: *Urceolum, aquaemanale vocamus,* etc. Sed fallitur Varro in etymologiis, et saepe, etiam aliquando prudens sciens. Nam non a manando, sed a manibus dictum; estque id vas quod postea aquimanile vocatum; ut librale et librile utrumque dicebatur. Glossarium: *Aquimanile*, χέρνιβον *Distortius*, in Pandectis Florentinis lib. III. de supell. leg. *Aquiminale Scal.* Non a manando ut putat Paulus, sed a Diis manibus. Et non male forsan Scaliger qui legit: *Manale putabant esse ostium Orci.* Manal seu manale eleganter ostium manium, ut manale sacrum, sacrum Deorum Manium, tamen nihil mutandum. *Dac. Manal*

vel *Manale* vel *Manalia* apud Nonium in *Trulleum* (pag. 547. Merc.) ut sit ostium Manium et Orci. *Goth.* *Orci ostium.* Ethnici Orci ostia collocabant iis potissimum locis, quae foeditatem odoris exhalabant. Verbi gr. in Averno lacu Cic. Tusc. I. Plaut. Trin. (II, 4, 124.): *Acheruntis ostium in nostro est agro.* Lucret. (VI, 762.): *Ianua nec puteis orci regionibus illis Credatur.* *Idem.* *Manalem etiam.* Fulgentius: *Labeo, qui disciplinas Etruscas, Tagetis, et Bacidis quindecim voluminibus explicavit, ita scribit: Fibrae iecinoris sandaracei coloris dum fuant manales tunc verrere opus est petras.* Deinde Fulgentius explicat: *Hoc est,* inquit, *quas antiqui solebant in modum cylindorum per limites trahere pro pluviae commutanda inopia.* *Scal.* Vide supra *Aquilices.* Non. in v. *Manalis lapis* (pag. 547. Merc.) et Fulgentium (pag. 559. Merc.). *Goth.*

Manubiae. Sic Iovis fulmina Etrusco vocabulo dicta sunt, vel Graeco, ut quidam volunt, a verbo scilicet *μανύω, ostendo* et *βία virtus, potentia,* quia iis Iupiter potentiam suam ostendit. Fulminum autem multa fuisse genera finxerunt veteres, et eorum tria tantum Iovem eiaculari, quae vocarunt *manubias,* candidas scilicet, rubras et atras; candidas quidem, consilii, quae monitoriae placidaeque seu laetae, quare id solum fulmen placabile dixit Seneca alicubi; rubras vero auctoritatis, quae diis inferioribus consciis cum fragore veniebant vulneraque infligebant, tamen sine cuiusquam caede; tertias denique, id est atras, status dicebant, quae Deorum etiam superiorum consilio praeter expectationem omnium superveniebant, ignitaque violenter discutiebant adurebantque non sine significatione status publici privatique mutandi, saepiusque cum hominum clade. Neque prorsus absque ratione dixisse veteres videntur primas manubias solius Iovis consilio fieri, cum eae innoxiae, de natura scilicet planetae Iovis qui benignus est: ad secundas vero adhiberi Deos minores, quos ego interpretor planetas Iove inferiores, quare eae etiam violentiores. Ad tertias denique vocari Deos superiores i. superiores stellas, quapropter eae etiam violentissimae et non sine hominum clade. Et ad hanc manubiarum rationem respexisse videtur Tamerlanus qui in obsidione urbium primo die candido tentorio utebatur, ut impunitatem sese dedentibus ostentaret; die sequenti rubro, quo principum tantum caedem futuram significabat; tertio die tandem atro tentorio omnium internecionem pollicebatur si urbs caperetnr. Etsi illud alio possit referri ut et illa de manubiis quae a me supra posita sunt. Verum super vario fulminum genere, ita a veteribus lascivitum est, ut quaecunque ab iis tradita sunt, pleraque somnia potius ac deliramenta, quam physica axiomata sive metaphysica videantur, quae ego ne chartis illinam. Vide si lubet Senec. lib. II. Natural. quaest. Plin. lib. XI. hist. nat. cap. 52. et Servium ad illud in Aeneid. *Disiecitque rates.* *Dac.* Adde infra *Peremptalia,* de manubiis. Adde Nonium in *Manubias* (pag. 138. 432. Merc.). *Goth.* *Dicuntur.* Creduntur. *Placideque.* Placatae. *Superarunt.* Superorum. *Idem.*

Manias. *Maniae.* Non solum terriculamenta infantium, sed et lactentium deos praesides ita vocabant. Itaque et Varro *Cuninam* et *Ruminam* inter Manias censet. Cuius haec verba: *Cato de liberis educandis: Hisce Maniabus lacte fit non vino; Cuninae propter cunas: Ruminae, propter rumam* etc. Male apud Nonium *manibus.* *Scal.* *Maniae* figurae quaedam ex farina a nutricibus fictae ut terriculamenta infantibus obiicerent; *maniae* dictae a *mania* Deorum manium matre vel avia. Glossae Isidori: *Maniae formidinum imagines.* Erant et Maniae Deae lactentium praesides; itaque Varro Cuninam et Ruminam inter Manias recenset. Quod infra legitur: *Id est manes quos,* paulo aliter in sched. *Id est manes Deos Deasque, qui aut ab inferis ad superos manant; aut Mania est eorum avia materna, sunt enim* etc. *Dac.*

Manceps. Quod manu capiatur; imo capiat; ita ergo repone. *Scal.* Est autem quasi *manuceps,* quia manu sublata se pluris esse licitatum significabat. Sublata enim manu vel digito licitationes fiebant. Cic. III. in Verr. (I, 54.): *Accurrunt tamen tutores ad tempus, digitum tollit Iunius patruus.* Quae in fine posita, sic legenda sunt: *Quam is pro quo praes factus est;* ut viri docti. *Dac.* Adde *Mancipatio* et supra *Emancipatio.* V. l. 3. Cod. quibus iunioribus. lib. X. *Goth.* *Capiatur.* Capit, conducit. l. 52. ff. locati. *Idem* *Praes.* Adde infra *Praes.* *Pro eo.* Pro quo. *Idem.*

Manduci. *Manducus.* L. m. manduci effigies in pompa antiquorum inter ceteras ridiculas, formidolosasque res ire solebat. *Fulv. Urs.* Locus Plauti Rudent. II, 6, (51.):

Ch. *Quid si aliquo ad ludos me pro manduco locem?*
La. *Quapropter?* Ch. *Quia pol clare crepito dentibus.*

Hunc *μορμολυκεῖον* Graeci vocant. De eo intelligendus hic locus Iuvenalis Sat. III. (v. 175.):

— — *tandemque redit ad pulpita notum*
Exodium: cum personae pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans.

Vide *Citeria* et *Petreia.* *Dac.* *Clare.* Quia pol clare. *Goth.*

Mancini tifata. *Mancini fana.* Vetus editio, *Mancini Tifata.* Quare ergo mutatum est? *Tifata* sunt *iliceta.* Ita ergo in suas sedes, unde vi deiecta erat haec vox, restitui iubeo. *Scal.* Haec autem potentes, domos maxime commendabant. Horat. Od. 10. lib. III. (v. 5.):

Audis quo strepitu ianua, quo nemus
Inter pulcra situm tecta remugiat
Ventis.

Quem locum utinam ne attigisset vir elegantissimus Tan. Fab. qui rescribendum esse contendit *queis nemus.* Nempe *queis ventis.* Nam sic loci venustas perit, et sonat aliquid quod eruditas aures vulnerat. Huius loci ἑξῆς erat: *Audis quo strepitu ianua, quo strepitu nemus remugiat ventis.* Ita ut *strepitu* et *remugiat ventis* repetantur ἀπὸ κοινοῦ. Atque id ego quidem eo libenter et studiose moneo, ut a quo vulnus ab eodem remedium etiam videatur allatum. Nihil enim in hisce litteris delicatioribus possum, si possum aliquid, quod non viro illi acutissimo meique amantissimo acceptum debeat referri. *Dac.*

Mamercus. A Mamerte Mamercus, ut a Marte Marcus. Inde Mamercus Aemilius Dictator. M. Aemilius Mamercus. L. Aemilius Mamercus Cos. *Dac.* *Appellant.* Dicunt. *Goth.*

Mamphula. Ego scio in Hebraeorum commentariis *Mamphul* esse mancipem pistrinorum, depravatum a Graeco μονοπώλης. Neque dubito, quin Mamphula in traduces Syriacae linguae ex matrice Graecia propagata sit. Sic in Daniele vetustissimo scriptore Graecum est psanterin pro psalterio; sic in Paralipomenis, seu Chronicis Rhapsod. παρὰ τὸ ῥαψῳδεῖν. Versus Lucillii ita legito:

Pistricem validam si nummi suppeditabunt,
Addas empleuron, mamphulas quae sciat omnes.

Non solum validam dico, sed quod magis est, ἔμπλευρον. *Scal.* *Mamphula*, genus operis pistorii. Versus Lucilii: *Pistricem* etc. Hoc est: *Si nummi suppeditabunt pistricem validam, imo et quod magis est* ἔμπλευρον *quae sciat omnigeneris mamphulas condire, efficere.* Hunc locum Lucilii intellexit Varro lib. IV. de L. L. (p. 140. Sp.): *Inde pistor vel Lucilii pistrina et pistrix.* Nunc illud negotium facessit, nempe quod e Verrio dicit Festus *mamphulam* dictam *quod decidat in carbones*, et sane verisimilis Francisci Iunii coniectura qui censet esse a verbo *Naphal* i. e. cadere. Neque ab eo dimovere debet Scaliger, qui censet Mamphulam in Hebraeorum commentariis esse mancipem pistrinorum, ac ut multa alia Syriaca, ita hoc a Graeco fonte venire puta a μονοπώλης, nam certum est Mamphulam hic Lucilio non pistricem, sed opus pistorium significare. Praeterea, ut optime Voss. non pistrinorum duntaxat, sed etiam aliorum erant monopolia adeoque in Hebraeorum commentariis mancipibus pistrinorum a pistorio hoc opere mamphulis nomen fuisse magis verisimile est. *Dac.* *Pistricem.* Dixi ad Varronem lib. IV. (l. c.) *Valida.* Validam. *Addas.* Nunc addam. Vel: ad classem. *Goth.*

Municeps. Vereor ne legendum sit: *Item, quem municipium a servitute liberavit.* Varro de Latino sermone lib. VII. (pag. 100. ed. St.): *In hoc ipso analogia non est: quod alii nomina habent ab oppidis, alii aut non habent, aut non, uti debent, habent; habent plerique libertini a municipio manumissi.* *Scal.* *A munere capiendo municeps.* Municipii liber civis, unde in Gloss.: *Municeps,* πολίτης. *Item qui ex alio genere hominum*, id est, quivis homo sive in municipiis, sive alibi natus, modo qui munus functus sit. *Dac.* *Item qui in municipio.* Legebat Scaliger: *Item quem municipium a servitute liberavit;* ex Varrone lib. VII. Vides libertinos a municipio manumissos, qui postea municipes dicti. Sed et altera Festi lectio defendi potest. *Idem.* *Item municipes qui ex al. Civit.* Municipiorum duo fuere genera: primum eorum qui ex municipiis ad civitatem Rom. admissi, muneris tantum honorarii Romanis participes fiebant, sine suffragii iure; hoc est, qui tantum honoris causa in civitatem Rom. venientes gradum aliquem dignitatis consequebantur, ut cives Rom. non in auxiliis, ut socii, militarent. Iique suis legibus vivebant. Gell. lib. XVI. cap. 13.: *Municipes sunt cives Rom. ex municipiis suo iure et legibus suis utentes, muneris tantum cum pop. Rom. honorarii participes, a quo munere capessendo appellati videntur, nullis aliis necessitatibus, neque ulla populi Rom. lege astricti, cum nunquam populus eorum fundus factus esset.* Alterum autem municipiorum genus eorum erat quibus cum suffragii latione civitas est data, ita ut suis legibus spoliati Romanis astringerentur. Hi omnia iura habebant, quae cives Rom. excepto iure domicilii. Hos intelligit infra Paulus cum scribit: *Alio modo cum id genus hominum definitur, quorum civitas universa in civitatem Rom. venit, ut Aricini, Caerites, Anagnini* etc. *At Serv. filius.* Servium Sulpicium filium intelligunt viri docti. Sed in schedis scriptum est *Servilius.* Forte is P. Servilius augur, quem in *stellam* laudat Festus. *Dac.* *Municeps.* Πολίτης. Adde l. 1. §. ff. ad Municipalem. *Goth.* *Item qui in municipio a servitute se liberavit.* Item quem municipium a servitute liberavit. Nam

et ita Varro VII. de L. L. (p. 100.) a municipio manumissi. *Goth.* Niebuhr. Histor. Rom. II, p. 66. not. 112. In diesem Servius ist wohl der vielverheissende Sohn des grossen und beredten Rechtsgelehrten zu erkennen, dessen sein väterlicher Freund mehrmals gedenkt, wie Epp. ad div. IV, 3. Was hier gemeldet wird, war mündliche Lehre (aiebat); hat er vielleicht überhaupt kein Buch hinterlassen, so konnte er im Auszuge des Paullus um so eher übergangen werden.

Mamurii Veturii. Viri nomen proprium multi faciunt quos sequitur Festus. Quidam Mamurium Veturium aiunt esse veterem memoriam. Varr. lib. V. (pag. 53. ed. St.): *Itaque Salii qui cantant Mamurium Veturium significant veterem memoriam.* Sed Festo potius assentiar. Nominabant autem Romani Mamurium Veturium in carmine Saliari boni ominis causa ut et Luciam Volumniam. Ancilis historiam plerique scriptores tradunt. Quod de eius etymo addit Festus. Ancile dictum quia ex utroque latere erat recisum, ut summum infimumque eius latus medio pateret; id probatur ex Plutarcho qui scribit in Numa (c. 13.): *Ἀγκύλια καλοῦσι διὰ τὸ χρῆμα, κύκλος γὰρ οὐκ ἔστιν, οὔδε ἀποδίδωσιν, ὡς πέλτη, τὴν περιφερείαν, ἀλλ᾽ ἐκτομὴν ἔχει γραμμῆς ἑλικοειδοῦς, ἧς αἱ κεραῖαι καμπὰς ἔχουσαι καὶ συνεπιστρέφουσαι τῇ πυκνότητι πρὸς ἀλλήλας ἄγκυλον τὸ σχῆμα ποιοῦσιν.* Quod ut facilius intelligatur, en tibi Ancilis (o) formam, qualem fuisse coniicio. *Dac.*

Cantibus. Carminibus. *Latius.* Latus. *Goth.*

Mamers. Sive Oscorum vocabulum sit Mamers, sive Sabinorum ut vult Varro, certum est eos a Graecis sumpsisse quibus *μαμερτὸς* dicitur, Lycophron. Pro *Mamers* dixere *Mavers* unde *Mavors*, *Mavortius. Dac. Mamertini* appellati sunt Messinenses hac de caussa. Vid. Strabo lib. VI, (pag. 268.). *Goth.*

Martialis. Ad verbum Ovidius in Fastis III, (519.):

Altera gramineo spectabis Equiria campo,
Quem Tiberis curvis in latus urget aquis.
Qui tamen eiecta si forte tenebitur unda:
Caelius accipiet pulverulentus equos.

Scal. Martialis campus; vide *Equiria. Dac.*

Mamiliorum. De Octavo Mamilio Tusculano Superbi genero, qui Latini nominis princeps, et a Telegone Ulyssis, et Circes filio genus ducere dicebatur, Livius lib. I. (III, 29.) Dionys. lib. IV. primus civis Romanus ex hac familia L. Mamilius, C. Nautio, L. Minutio cos. Liv. lib. III. Vide *October equus. Ant. Aug. Mamiliorum familia.* Mamilia gens Plebeia fuit et a Mamilia Telegoni filia nomen et originem traxisse scriptores fere omnes consentiunt. Telegonus autem Ulyssis et Circes filius Tusculum in Latio condidit, quod ideo Circaeum vocavit Horat. (Epod. I, 30.):

Nec ut superni villa candens Tusculi
Circaea tangat moenia.

Dac. Manilio Telegoni filio. Ita legendum. *Goth. Condidisset.* Est appellata. *Idem.*

Mamilia. L. m. *Suburae* habet pro *Saburae.* Haec Pauli sunt. *Fulv. Urs. Mamilia turris* vide *October equus. Dac. Saburae.* Suburae. *Goth.*

Mamphur. Quod est sucula in machina tractoria, id *mamphur* in torno. Graecum est *μαννοφόρον*, quia circumvolutum habeat lorum, ut callum monile, quod *μάννον* et *νάννον* vocant Graeci. *Scal.* Schol. Theocrit. Idyl. II.: *Μάννον τὸ περιτραχήλιον κόσμον, τὸ λεγόμενον μαννάκιον. Dac. Mamphur.* Mimphur. *Goth.*

Mansuetum. Proprie de feris dicitur quae manum patiuntur quasi manu, i. *manui suetum. Dac.* Vid. Nonium in *Mansuetus* (pag. 59. Merc.). *Goth.*

Mantare. Verba Caecilii ita legenda:

— — *Iam ohe adeo; manta iam; hoc vide*
Ut caecus animum adventus angit.

Scal. Plaut. Poenul. I, 2, (52.):

Quia herus nos apud aedem Veneris mantat,

et alibi saepe. Schedae: *Iam ne adeo; manta* etc. *Dac.* Vid. Nonium in *Mantat* (pag. 505. Merc.). *Goth.*

Manticularia. Quae ad manum sunt καὶ πρόχειρα a manticulis ducta similitudine, quia cum iis manus extergeantur, ut frequenter manibus adhaereant necesse est. *Dac.*

Manticulari. *Manticularum.* Quot verba Pacuvii, totidem fere monstra errorum; et tamen pulcherrimam prisci sermonis notionem in se continent. Age igitur ita legamus: *Pacuvius:*

Ad manticulandum astu aggreditur; scite quid prome, erue.

Item:

Educ, i, manticulator. Ita me facti oppressit iugo.

Item deinde:

Aggreditur astu regem; manticulandum est hic mihi.

Et:

— — — *Machinam ordiris novam,*
Manticulatam astu, sanctiora adicis
Iuraiuranda — — — —

Planius hoc significare videtur:

— — *quibus quotidie*
Parvae noxae extergeantur.

Planius, inquit Festus, *hoc significare videtur*, et quasi notionem verbi in eo quod sequitur: *Quibus noxae extergeantur.* Hoc est illis verbis etymon verbi manticulari expressit Pacuvius, cum extergendi significatum adiecit. Nam mantilibus extergentur manus, quae antiquitus dicebantur *Manticulae.* Unde *Manticularia* quaecumque erant ad manum, καὶ πρόχειρα vocabant, quia nihil magis ad manum, quam Mantile. Sed verba Pacuvii coniungamus:

Machinam ordiris novam, manticulatam astu.
Sanctiora adigis iuranda iura, quibus cotidie
Parvae noxae extergeantur. — —

Pro *dicis* emendavimus *adicis*, quod dicebant pro *adigis*. Notum est, quid sit *adigere aliquem iusiurandum*, et quid Graecis ἐπακτὸς ὅρκος; eleganter et quasi γνώμῃ παροιμιώδει definivit iusiurandum. Quid est iusiurandum? mantile, quo quotidianae noxae extergentur. Quod fere, quamvis alia allegoria, extulit Laberius:

Quid est iusiurandum? emplastrum aeris alieni.

In illo versu, *Machinam* etc., deest finis; in eodem traiecta erant ex divulsione membra *manticula tactu an:* pro *manticulatam astu.* In illo versu, *Educ, i,* verba illa, *ita me facti oppressit iugo*, idem valent ac Plautinum illud: *Ita me in ipso articulo oppressit.* In illo versu: *Aggreditur:* tertia a principio producitur, unde indefinito modo, *Aggrediri.* Spero equidem huius tam egregii loci a nobis restituti candidos lectores gratiam relaturos. Sed illud praetereundum non est, quare iureiurando dixit extergeri noxas quotidianas. Allusit ergo ad satisfactiones, quae fiebant, cum in gratiam redibatur; eius exemplum habes apud Plautum Amphitruone (III, 2, 50):

Mane; arbitratu tuo iusiurandum dabo:
Me meam pudicam esse uxorem arbitrarier.
Id ego si fallo, tum te summe Iuppiter
Quaeso, Amphitruoni ut semper iratus sies.

Et mos exigendi id a laesis, seu iniuria affectis, extat in eadem fabula (III, 2, 8.):

Aut satis faciat mihi, atque adiuret insuper,
Nolle esse dicta, quae in me insontem protulit.

Ex his luculenter illustratur insignis locus Pacuvii. Habes et in Adelphis Terentii. *Scal.* Manticae et diminutive, Manticulae, Zonae quibus instar perae veteres utebantur, et inde *manticari* et *manticulari* furari et dolose agere. Gloss.: *Manticularius*, κλέπτης. *Manticulor*, τεχνάζομαι. Item dolose tentare. Gloss. Graeco-Lat. πειράζω, *tento*, *manculor.* Dicebatur etiam et *manticulare.* Gloss. Isidor.: *Manticulare*, *fraudare vel decipere.* Nisi ibi etiam *manticulari* sit rescribendum. Sed nihil necesse. Gloss. Arabico-Lat.: *Manticulatio fallacia vel lenocinium.* Imo etiam videri potest *manticulari* dictum fuisse pro mantilia sive manticulas colligere, i. res furtivas convasare, quo sensu fere Galli dicunt, *plier la toilette.* Quod et *manuare* dixit Laberius a *manuis*, i. e. manipulis. Gloss.: *Manua*, *manipulus.* Item Gloss. Graeco-Lat.: Δράγμα, *manipulus*, *manua*, *dragma.* *Dac.* *Extergeantur.* Adde ex schedis: *Frequens enim antiquis ad manus tergendas usus fuit manticularum.*

Dac. Extergeantur. Manticulae igitur etymon a mantilibus seu manticulis quibus manus extergentur. Nisi hoc verbo *mantile* quis putet iuramentum hic proverbialiter definiri, quod iuramento quotidianae noxae extergeantur. *Goth.*

Mantisa. Non est Tuscum, sed purum putum Latinum; *mantisa* pro *manutensa*, ut *manterium* Varroni (pag. 61. Steph.) pro *manuterium*. *Tesum* antiqui pro *tensum* dicebant, et *pesum* seu *pessum* pro *pensum*, et *passum* pro *pansum*. Igitur *Mantisa* seu *Mantissa* quod melius est, et exstat in quibusdam veteribus editionibus, dictum pro *Manutensa*, pro eo quod manu porrigitur, praeter id, quod ad pondus exigitur, ut sit mantisa caro, vel mantisa merx, χειρότονον κρέας. Porrigitur enim manu, non datur pondere. Porro mantisam, pro mantesam dictum non mirabitur, qui scit veteres pertisum pro pertesum, et similia dixisse. *Scal. Tusca.* Osca; imo Latina, pro *manutensa*, quod manu porrigatur, unde mantesa et mantessa. *Goth.*

Malleoli. Malleolorum incendiariorum mentionem facit Nonius (pag. 556. Merc.) ex Sisenna, et alii. Dicebantur Graece ἀστίοχοι. Glossae Hesychii: Ἀστίοχος, ἄγγος περιφερὲς, εἰς ὃ ἐγχέοντες πίσσαν, τὸ θεῖον καὶ στυπεῖον, ἠφίεσαν· καὶ ἔνθα ἐφέρετο, ἔκαιε τὰ προςτυγχάνοντα. Ἔστι δὲ καὶ γένος λίθου καὶ ξηροῦ ξύλου καὶ πεπισσωμένου. Ultima exprimunt notionem Malleoli. Glossarium: *Malleolus*, σφῦρα, πυρέκβολα. *Scal. Malleoli*, parvi mallei sive ferrei, sive lignei quibus ferrum et alia tunduntur. Sunt etiam manipuli Spartei forma quadam mallei legati et pice aut sulphure contacti, qui incensi aut in muros aut in testudines iaciuntur. Sisenna Histor. lib. IV. (apud Non. pag. 556. Merc.): *De quibus partim malleolos partim fasces sarmentorum incensos supra vallum frequentes. Dac. Videlicet.* Scilicet. Glossae alio loco: πυρίβολα. *Goth.*

Mollestras. Sic Latini vocabulum Graecum depravarunt, et e μηλωτὴ quod pellem ovilem significat, *mollestram* interpolarunt. Turneb. lib. III. cap. 11. et lib. XIX. cap. 24. Melota; postea *melotra*, *s* inserto, *melostra*, *molestra*, geminatis literis *mollestra*. *Dac. Oviles.* Ovillas, vel ovinas. *Goth.*

Malta. Maltha. Glossarium: *Maltana*, πισσόκηρον. *Scal.* Ex cera et pice liquida, unde et glossario exponitur πισσόκηρον. Hesychius μεμαλαγμένον κηρὸν vocat, mollitam ceram; a μαλάσσω, μαλθάσσω, unde et latinum nomen *Maltha*. Alii Maltham describunt ex pice et unguine sive sevo calce minutatim superadiecta. Vide Palladium lib. I. cap. 17. et Plin. lib. XXXVI. cap. 24. *Dac. Maltha.* Hic pro pice sumitur; apud Nonium (pag. 37. Merc.) *maltha* mollis. Glossis: *Maltana*, πισσόκηρον. Aliis malthana. *Goth.*

Meson. Scribendum per diphthongum *Maeson.* Quae huc pertinent, tam quae de notione huius vocis, quam de Aristophane Grammatico, huc ex Athenaeo coniicere libuit: Ἐκάλουν δὲ οἱ παλαιοὶ τὸν μὲν πολιτικὸν μάγειρον μαίσωνα, τὸν δὲ ἐκτόπιον τέττιγα. Χρύσιππος δὲ ὁ φιλόσοφος τὸν μαίσωνα ἀπὸ τοῦ μασᾶσθαι οἴεται κεκλῆσθαι, οἷον τὸν ἀμαθῆ, καὶ πρὸς γαστέρα νενευκότα· ἀγνοῶν ὅτι μαίσων γέγονε κωμῳδίας ὑποκριτὴς μεγαρεὺς τὸ γένος. Ὃς καὶ τὸ προσωπεῖον εὗρε τὸ ἀπ' αὐτοῦ καλούμενον μαίσωνα, ὡς Ἀριστοφάνης φησὶν ὁ Βυζάντιος, ἐν τῷ περὶ προσώπων, εὑρεῖν αὐτὸν φάσκων καὶ τὸ τοῦ θεράποντος πρόσωπον, καὶ τὸ τοῦ μαγείρου, etc. *Scal.* Vide Hesych. in μαίσω et τέττιξ. *Dac. Moeson*, alii *Maeson. Mesne.* Moesone. *Goth.*

Maeniana. In aliquo libro est a Maenio Censore. Fuit autem C. Maenius P. F. P. N. Censor cum L. Papirio Crasso anno CDXXXV. Hic triumphavit de Antiatibus, aliisque priscis Latinis; quamobrem ei columnam datam esse Plin. scribit lib. XXXIV. cap. 5. cum Festo consentiunt Nonius, et Isidorus. *Ant. Aug.* Maenianum ἐξώστης. *Menianus* ἐκθέτης. Glossae. *Scal. Maeniana.* Haec sunt Pauli. Quae Festus scripserat, inveni in schedis, quas editio Romana Fulvii Ursini repraesentat. En tibi: *Maeniana appellata sunt a Maenio Censore qui primus in foro ultra columnas tigna proiecit quo ampliarentur superiora spectacula.* Maenianorum meminit Cicero Academ. quaest. lib. IV. (II, 22.): *Interim ille cum aestuaret, veterum ut Maenianorum sic Academicorum viam secutus est.* Nominis causam docet Ascon. in divinat. (pag. 36. ed. Lugd.): *Maenius*, inquit, *cum domum suam venderet Catoni et Flacco Censoribus ut ibi basilica aedificaretur, exceperat ius sibi unius columnae super quam tectum proiiceret ex provolantibus tabulatis, unde ipse et posteri eius spectare munus gladiatorum possent, quod etiam tum in foro dabatur. Ex illa igitur columna maeniana vocitata est.* Idem vetus interpres Horatii lib. I. Sat. 3. adducens illud Lucilii: *Maenius columnam cum peteret.* Quod ad normam versus sic facile reducas ut Iano Douzae olim suboluit: *Columnam Maenius cum peteret*, vel *cum exciperet.* Porro ut Maenianorum rationem et modum discas pone tibi ob oculos hodiernas nostras casulas quas vulgo vocamus *loges;* unde spectantur ludi, puta tragoediae, choreae, opera musica etc. Nam eadem plane res est. Neque tamen a Maenio dicta maeniana, sed a *moenia* quae sunt περίβολοι ut optime olim magnus Salmasius. Nam *maenianum* proprie περίβολον sive podium in circuitu Solariorum positum ne facilis in praeceps lapsus esset: qua voce etiam Latini usi sunt, qui peribulum pro Maeniano dixere; optimae glossae, *peribulum* πρόφορον.

Prophorum autem nihil aliud est quam proiectum provolans, sive solarium, sive planum tectum ex transversis et provolantibus tabulatis per circuitum corona munitum, idem chalcidicum dictum, hyperoon et pergula. Adiiciebatur aliquando foribus et porticibus ut hodie balcones nostri, et inde in foro spectacula illa unde spectabantur ludi, ut casulae illae nostrae, moeniana etiam dicta; plura vide apud Salmasium in Aelio Spartiano. *Dac.* *Meniana* Nonio (pag. 65. Merc. ubi nunc legitur *Maeniana*). Adde Varronem. L. 20. ff. de servitut. urbanor. l. 2. §. cum quidam. 6. Ne quid in loco publico. l. 242. ff. de verb. sign. 35. Plin. 10. et 34. c. 6. 9. Valer. 12, 15. Isid. 3. In lege Meniana c. de aedificiis privatis. *Goth.*

Maior Graecia. (Ad pag. 168.) Quare Graecia dicta sit, non dubitatur, sed quare maior Graecia. Certissimum est, ita vocatam a Romanis, quia propior ea esset illis, quam transmarina Graecia, quemadmodum contra Graecos Italos ipsi Graeci transmarini vocabant *ἐξωτικούς*, id est, barbaros. Nam Messenio servus apud Plautum (Menaechm. II, 1, 11.) vocat *exoticam Graeciam*, quam Romani maiorem Graeciam non quidem ex persona sua; nam erat Siculus, neque vocasset consulto se ipsum barbarum, sed *μιμητικῶς* ex persona Graecorum ipsorum, qui Siculos et Calabros vocabant *Ἕλληνας ἐξωτικούς*; ut Plautus cum se vocat barbarum, et barbariam Italiam, non ex consuetudine Romanorum dicit; quis enim sanus se barbarum vocet? sed ex persona Graecorum, qui *βαρβάρους καὶ ἐξωτικοὺς* Italos vocabant, quod etiam ex Plutarcho in vita Pyrrhi cognoscimus. Ego hoc monui de exotica Graecia, ne forte Turnebum sequamur et auctoritate tanti viri permoti imprudentes eundem lapidem offendamus, qui exoticam Graeciam non de ea quae dicta est magna Graecia, sed illam, quae in Epiro erat, intellexit, in quo profecto non leviter erravit. *Scal.* Quid magnae sive maioris Graeciae nomine veteres intellexerint, non satis convenit inter auctores. Festus ait Italiam dictam; Athenaeus omnem fere Italiam. Strabo Siciliam et eam partem Italiae, quae Siciliae obversa est. Plinius Italiae tantum partem aliquam. Servius a Tarento usque ad Cumas; Seneca totum Italiae latus quod infero mari alluitur. Quare autem Graecia dicta sit, non dubitatur, sed quare maior Graecia. Scaliger recte quidem Graeciam exoticam, Italicam Graeciam sive maiorem Graeciam interpretatus est; sed falsum ita eam dixisse Messenionem ex persona Graecorum, neque enim antiquitus ita foeda res erat se ipsum vocare barbarum sive exoticum, ut nemo sanus se eum esse profiteretur, cum *barbarus* et *exoticus* nihil aliud sonarent quam *extraneus*, *alienigena*. Illud olim pluribus exemplis ostendam apud Plautum ipsum favente Deo. Nunc de maiori Graecia. Nunquam sane maiorem errorem erravit Scaliger quam cum ait eam a Romanis ita dictam, quod propior esset eis quam transmarina Graecia, ridiculum enim sit duarum urbium cognominum alteram vocare maiorem, quod a nobis propior absit. Peccavit igitur Scaliger, et iterum etiam cum ait a Romanis ita dictam fuisse. Nam certum est a Graecis ipsis nomen inditum, adeoque ab ipsis maiorem Graeciam vocatam ut ipsius soli praestantiam significarent. Utrumque probat Plin. cum Italiam dilaudans ita scribit: *Ipsi de ea iudicavere Graeci, genus in gloriam suam effusissimum, quotam partem ex ea appellando magnam Graeciam.* *Dac.* Adde Festo: *vel quod propior Romanis esset transmarina Graecia.* *Goth.*

Maesius. A quo postea *maius.* Ergo hic mensis ante Romam conditam fuit, quare falsum est eum a maioribus Romuli nomen traxisse, ut voluit Varro. Osci enim, qui oram Campaniae maritimam tenebant, sic eum ante Romam conditam vocavere. Vide infra in voce *Maius.* Pro *Oscos* alii legunt *Oscor*, alii *Oscorum*, quam postremam ego lectionem unice amplector, cum sciam Oscos partem Campaniae tenuisse, ut ex Strabone et aliis notum est. Imo etiam et ab ea parte Campaniae, quae serpentibus abundaret *Opici* prius, postea *Osci* dicti sunt. Quare emendabis obiter illud Servii VII. Aen. (730.): *Oscorumque manus. Capuenses dicit qui ante Osci appellati sunt, quod illic plurimi abundavere serpentes.* Rescribe *qui antea Opici.* Opici enim prius dicti ab *ὄφις serpens.* Nunc Festi verba satis aperta. *Dac.*

Maius. (Ad pag. 168.) Ausim affirmare me veram lectionem assecutum in corruptissimo fine huius loci: *An a Maia, quod Mercurio Filio eius res divina idibus fiat eo mense.* Nam sine ullo prorsus dubio inversae sunt literae in *solemnes* pro *ipso mense;* quia principium *τοῦ ipso* cohaesit cum fine praecedentis *τοῦ fiant.* Haec est ni fallor vera lectio. *Scal.* Ante Romam conditam fuit, ut supra in *Maesius;* quare facile adducor ut credam a *maesius* detracta litera *s* factum *maeius* postea *maius.* A Maia tamen Mercurii matre nomen traxisse scribit Ovid. (Fast. V, 104.):

At tu materno donasti nomine mensem
Inventor curvae, furibus apte, fidis.

Quanquam idem alibi vel a *maioribus* ut *iunium* a iunioribus dictum putat, vel a maiestate honoris et reverentiae filia. Quae hic desunt, sic expleri possunt: *An a Maia quod Mercurio filio eius res divinae idibus*

fiant solennes, an quod ipsi Deae in multis latinis civitatibus sacrificia fiebant ipso mense. Nihil amplius deest. *Dac. Iunius.* Vide aliud etymon in v. *Iunium. Goth. Maius* non dubium est, quin descendat a Sanscrito *mahat*, Germ. *meh*, Graec. *μέγ—ας*, Latino *magis*, unde *maior*, *maximus*; ut enim *maior* propr. est *magior*, *maximus* i. q. *magissimus*, quae fortasse fuerunt formae antiquissimae; sic *Maius* est *Magius*, Osce *Maesius*, sive *Mesius*. Erit igitur *Maius* qui *magit*, h. e. crescere facit fruges. Contra *Iunius* a splendore solis dictus est, qui illo mense esse videbatur summus. Adde quae supra diximus ad v. *Iunium.*

Maiestas. Ab antiquo *maius* pro magnus, *maiestas*, magnitudo. *Dac.* Glossis *μεγαλειότης*. *Goth.*

Maior magistratus. Graeci vocant *ὕπατον* quasi dicas summum. Nullum enim altius imperium Romae fuit. Ovid. lib. IV. de Ponto. El. 2. (9, 65. seq.):

— — — nullum Martia summo
Altius imperium consule Roma videt.

Dac.

Matertera. Matris soror, non quasi *mater altera*, ut putat Paulus, est enim a matre tantum, ita ut *tera* sit vocis productio. *Dac.* L. 10. §. 14. vers. matertera. ff. de gradibus. *Goth. Mater.* Matertera. *Idem.*

Maior patruus. Proprie avi non aviae patruus, hoc est proavi frater, ut amita aviae, non avi, amita, hoc est proaviae soror. At maior avunculus, aviae, non avi avunculus, proaviae frater; sed non semper discrimen illud veteres observarunt. Ut hic ex Festo et alibi ex aliis certum est. *Dac.* L. 10. §. 16. vers. patruus maior. ff. de gradibus. *Goth.*

Maior socer. Vide *maiorum socrum. Dac.*

Maeandrum. Etiam picturae in lacunaribus propterea *μαίανδροι* dicuntur. Inde Maeandratum. Varro *ταφῇ Μενίππου, ἢ περιέχον τὰς ταριχείας. Mihi facies maeandrata, et vermiculata, atque adeo cingens orbem terrae. Scal.* Maeandrum fluvium Lydiae maxime flexuosum fuisse e veteribus certum est. Ab eo in vestibus et in pictura maeandros dicimus, quidquid flexuose ad instar Maeandri vel ponitur vel pingitur ut purpuram flexuosam, et in se remeantem in Chlamyde de qua Virg. (Aen. V, 250.):

Victori chlamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Maeandro duplici Meliboea cucurrit.

Ubi Servius: *Erat in chlamyde flexuosa et in se remeabilis purpura, in modum Maeandri fluminis Cariae provinciae, qui sinuosus est.* Ab eo etiam Maeandri dicuntur vafra et obliqua consilia, *des detours.* Cicero in Pison. (22.): *Quos tu Maeandros et quae diverticula flexionesque quaesisti.* Vide doctissimum paroimiographum in voce *Maeandros. Dac. Maeander* Nonio (pag. 140. Merc.), inde maeandrata facies apud eundem. *Goth.*

Maecia. Huius meminit Livius lib. VIII. (c. 17.): *Eodem anno census actus. Tribusque propter eos additae Maecia et Scaptia.* Meminit et Cicero ad Atticum (IV, 15.) et pro Plancio (c. 16, 38.). Dicta autem Maecia a Maecio castro quod non procul a Lanuvio fuit. *Dac.*

Mansucium. Al. *mansucum*, pro *manducum d* mutato in *s*, quod rarissimum est. *Manducus* et *manduco*, edax, a mandendo vel manducando. In Atellana Pomponii:

Magnus manducus camelus cantherius.

Dac. Locus Pomponii legitur apud Nonium pag. 17.

Mortuus. Quomodo ab emerita vita? an *emeritus emertus*, *emertuus* e in o, *emortuus*, *mortuus?* Nugae; a *morior*, *moritus* addito *u morituus*, *mortuus. Dac.*

Moracias. A *mora* scilicet voce efficta. *Dac.*

Monimentum. Vel *monumentum*, ut veteres scribebant, quidquid scriptum vel factum memoriae causa, et proprie in defunctorum memoriam, sive cadaver contineat, sive sit inane, quod Graeci vocant *κενοτάφιον*. Varr. lib. V. (pag. 53. ed. St.): *Sic monimenta quae in sepulcris, et ideo secundum viam, quo praetereuntes admoneant, et se fuisse et illos esse mortales, ab eo caetera quae scripta ac facta memoriae causa, monimenta dicta. Dac. Monimentum.* Momentum. Adde Nonium in *Monumenta* (p. 462.) et *Monimenti* (p. 33.). Adde l. 2. §. 6. ff. de religiosis. *Goth.*

Monitores. Qui in scena monent histriones, dicuntur *ὑποβολεῖς*, et recte glossarium: *Monitor ὑποβολεύς.* In Phormione *Geta monitor* dicitur, hoc est, qui consilium dederat, quem et Graeci dicunt *ὑποβολέα. Scal.* Ὑποβολεῖς quasi dicas *subiectores.* Phorm. Act. II. Sc. 1. (4.):

O facinus audax! O Geta monitor.

Dac. Monitores. Etiam qui opera rustica urgebant. L. 8. ff. de instrumento. Et apud Paullum sentent. 6. et qui dicentibus oratoribus praesto aderant subsidii causa. Cicero in div. (16.) Plin. in paneg. (23, 1.). *Goth.*

Monile. Ornamentum ex auro et gemmis quod ex mulierum collo pendet, quale Polynices Eriphylae Amphiarai uxori dedit, ut Amphiaraum ad bellum capessendum cogeret. Apollod. lib. III. *Dac.*

Momar. Sicula vox, ut etiam ipse notat. *Μῶμαρ* significat *μέμψιν, αἶσχος.* Isidorus in Glossis: *Momar, Siculus, stultus, qui cito movetur ad rem.* Plautus: *Quid tu, o momar, Sicule homo, praesumis?* Ubi non tantum momar, sed et Siculus pro Stulto. *Scal.* Hesych.: *Μῶμαρ, μέμψις, αἶσχος, ὄνειδος, momar, opprobrium, dedecus, crimen.* Plaut.: *Marsiculus qui cito movetur ad iram.* Idem: *Quid ais homo marsicule.* Quae procul dubio ita emendanda: *Momar, Siculus, qui cito movetur ad iram.* Plaut.: *Quid tu, o momar, homo Sicule.* Haec inde corruptelam traxere quod in *homo momar Sicule, mo* prior syllaba vocis *momar* cum *mo* posteriori vocis *homo* coaluit, et unam tantum effecit. *Dac.* Loci Plautini leguntur in Glossis Isidori. Cf. Interpp. Hesych. ad v. *Μῶμαρ.*

Momen. A supino motum, momen, momentum. *Moveo, movimen, momen.* Ut a *luceo, lucimen, lumen;* a *pono, ponimen, pomen,* unde *pomentum,* etc. *Dac. Si parvo possent.* Si a parvo possunt. *Goth.*

Modo cum per correptum O. Adverbia in *o* semper debent corripi, *imo, merito, crebro, cito, sero,* ut distinguantur ab adiectivis nominibus sexti casus, ab *imus, meritus, creber, citus, serus.* Vide in *ergo, modo, quando. Dac.*

Monstrum. Post *monstrum.* Verba Festi dimidiata intelliges ex illis Pauli *monstra dicuntur* etc. *Ant. Aug.* A monendo, monestrum, monstrum, passim apud bonos autores. Cicero tamen a monstrando lib. I. de divinat. (c. 42.): *Quia enim ostendunt, portendunt, monstrant, praedicunt, ostenta, portenta, monstra, prodigia dicuntur.* Idem et lib. II. (c. 3.) de nat. Deor. Sed minus bene. De ostentis, portentis et prodigiis, vide suo loco. *Dac.* V. l. 38. ff. de verb. signif. l. 7. in fin. Cod. de posthumis hered. *Goth. Prodigium velut.* Lego: *Prodigium velut prodicium et quasi praedicium. Dac. Quod item ab ostendendo dictum est.* Schedae: *Quod item ab ostendendo dictum est ut apud auctores qui monent histriones in scena, sed etiam ubi adiiciuntur commentarii.* Quae diversa sunt. Nam post *dictum est* sequuntur verba Festi de monitoribus quae retractis fugitivis vocibus ita sunt rescribenda: *Monitores dicti sunt qui monent, ut apud autores, qui monent histriones in scena, sed etiam ubi adiiciuntur commentarii.* Nihil certius; quae sequuntur: *Monstra dicuntur* etc. novum caput incohant et Paulo sunt adscribenda. *Dac.*

Molucrum. Afranii verba sunt, qui ita scribant: *Virgini tam crescit uterus, quam gravidae mulieri, vocatur molucrum transit etiam sine dolore.* Gabriel Faernus ita: *Virgini Tam crescit uterus, quam gravidae mulieri: Molucrum vocatur, transit sine doloribus.* Sunt autem senarii duo post verbum virgini. *Ant. Aug.* Scribe *μύλακρον.* Versus Afranii ita legito:

— — — *ferme virgini*
Excrescit uterus, tanquam gravidae mulieri.
Molucrum vocatur; transit sine doloribus.

Et ubi molatur, non, ubi immolatur. *Scal.* Lege: *Non solum quo molae verruntur,* etc. Scopam enim molarem significat, pro *μύλικρον* lege *μύλακρον, μυλήκορον* a *μύλη, mola* et *κορεῖν* verrere. At molucrum, tumor ventris est a *μυλόκρεος,* mola carnis, quae proprie ex semine virili, quare improprie de virginis tumore *molucrum* dixit Afranius. *Dac. Μύλικρον. Μύλακρον. Goth.*

Mola. Vide *immolare* et *muries.* In fine *molas avias inepte quidam dictas putant,* certe non capio. Puto rescribendum *molas alias.* Ut dicat Festus inepte facere eos qui molam aliam dictam putant, quam far cum sale. Nihil aliud video. *Dac.* Vide supra *Immolare.* Et Varronem (pag. 141. Sp.). Glossis *molae salsae, μύλαι πεφρυγμέναι. Goth.*

Moles. Lege: *Moliri et molitiones a molendum certum est dici.* Imo potius a molibus est moliri a quo et *molitiones. Dac. Molitiones.* Molitores. *Goth. Moliendo.* Molendo. *Idem.*

Munus. Vide infra in fine post *myrtea.* Utramque muneris significationem amplexus Varro lib. IV. de L. L. (pag. 143. 178. Sp.): *Et munus quod mutuo animo qui sunt, dant officii causa. Alterum munus quod muniendi causa imperatum, a quo etiam municipes, qui una munus fungi debent, dicti. Dac.* Vid. l. munus. 214. ff. de verbor. sign. *Donum.* Vid. d. l. 214. *Goth.*

Mummiana aedificia. A Mummio qui Corinthum diruit. *Dac.*

Mundus. Haec corrupta, transposita, et male etiam distincta sunt. Lege igitur ex iudicio Merulae apud Ennium: *Mundus appellatur coelum, terra, mare et aer, quia non alius est quam quod moveri potest. Mundus etiam dicitur ornatus muliebris. Attius, cum virginali mundo clam patre. Mundus quoque ap-*

pellatur lautus et purus. Ennius, idem loca navibus celsis munda facit nautisque mari quasentibus vitam. Nam integrum versum Ennii descripserat Festus ut odoratus sum ex schedis, ubi *munda facie atque etiam aere Cereris quin. Mundus* igitur ex Festo, Isidoro et aliis quasi *movendus.* A motu perpetuo; sed omnino *mundus* a *munditie* ut Graecis etiam κόσμος ἀπὸ τοῦ κοσμότητος. Inde etiam et ornatus mulieris *mundus*, nempe speculum, unguenta, catenae, annuli etc. *Dac. Etiam dicitur ornatus muliebris.* Vide ff. de auro, argento et mundo. Vide Nonium in v. *Mundus* (pag. 214. Merc.). *Goth.*

Munitio. Vetus codex, *Mortificatio;* lege *Morsificatio. Scal.* Forte pro *molitio*, *o* in *u* et *l* in *n* mutatis. Molere enim est conterere, unde molae dicti etiam dentes qui et molares. Meursius tamen vult *munire* veteres usurpasse pro *mandere cibum;* unde et in illo Plauti in Curcul. (III, 70.):

Vineam pro aurea statua statuam, quae tuo
Gutturi sit monumentum.

Antiquam lectionem *munimentum* restituendum censet, quasi dicat Phaedromus statuam tibi vineam quam gutture absorbeas, quam ingurgites. Sed manifeste contra mentem Plauti, cuius verba sic mire sapiunt: *Au lieu d'une statue d'or, je vous éleverai une vigne pour servir de monument à vostre gosier*, c'est à dire, *à vostre yvrognerie.* Munimentum pro *monumentum;* antique. Infra Scaliger legebat: *morsificatio;* frustra ut optime Meursius; *mortificatio* enim a *mortare*, conterere. *Dac. Munitio.* Molitio. *Morsicatio.* Mortificatio vel mollificatio. Alii morsificatio. Adde Nonium in *Morsicatim* (pag. 139. Merc.). *Goth.*

Muneralis. Lex Cincia de donis et muneribus non omnibus prohibuit munus accipere; sed ob causam orandam, patrociniumve praestandum. Vid. Cicero lib. I. epist. ult. ad Atticum. Tacitus lib. XI. (c. 5.) XIII. et XV. *Ant. Aug.* Leviter immutati Plautini versus (Legitur inter fragmm. ex amissis com. citata, amisso etiam com. nomine) ita legendi:

Neque muneralem legem, neque lenoniam,
Roga, nec fuerit, nec ne, flocci existuma.

Vetabat ob defensam causam donum accipere. Vide epistolam Plinii Iunioris ad Valerianum libro V. Etiam legis mentio non fit. *Scal.* Lex Cincia muneralis sive de donis et muneribus qua cavebatur ne quis ob causam orandam donum munusve acciperet. Eam tulit M. Cincius Tribunus plebis M. Cornelio Cethego, P. Sempronio Tuditano Coss. *Dac.* Vide Ottonis not. ad Cic. de Senect. pag. 29. Ceterum duo versus sunt Plautini, sic describendi: *Neque múneralem légem, neque lenóniam, Rogáta fuerit nécne, flocci aéstimo.*

Munem. A *munus*, munis, immunis. Plaut. Mercat. I, 1. (Prol. 105.):

Dico eius pro meritis gratum me et munem fore.

Ita enim legendum, non ut quidam, *memorem. Dac. Munem.* Pro officio hic. Apud Nonium *Munes* (p. 23.) consentientes ad ea quae amici velint. *Immunis.* Vide supra *Immunis* et *Impetum. Goth.*

Mutae. Festi verba ex iis, quae Paulus conscripsit, intelligimus, ordinem tamen videtur mutasse, namque illa duo verba Festi, *mutum dicimus;* referenda sunt ad oratorem, aut tragoedum. Si quis tamen velit nihil mutare, addere poterit ea, quae Festus scribit iis, quae Paulus retulerat. Mihi prior opinio placet. *Ant. Aug.* Infra. Verba Festi sunt ultima in epitome. Praecedentia supplebis ex ipsa epitome. Nam falso putant docti homines, qua Paulus finit, ea incipere Festum. Antecedentia enim, ut dixi, desiderantur. Quae sequuntur, alio spectant. *Scal.* Vide infra *Mutum.*

Multam. Legendum, *poenam quidam*, non *quandam. Scal.* Oscum vocabulum, a quo *multus* quod numerando multa aestimaretur, et *multare*, numerare. Plaut. Stich. III, 1. (19.):

Quam multas tecum miserias multaverim.

Multa autem primis temporibus in ovibus et bubus aestimatis constitit, quibus abundabat Italia. Gell. lib. XI. (c. 1.): *Suprema multa erat duarum ovium, et triginta boum pro copia scilicet boum et penuria ovium. Sed cum eiusmodi multa pecoris armentique a magistratibus dicta erat, adigebantur boves ovesque, alias pretii parvi, alias maioris, eaque res faciebat inaequalem multae punitionem, idcirco postea lege Ateria* (quam Tarpeiam alicubi vocat Festus) *constituti sunt in oves singulas aeris deni, in boves aeris centeni, minima vero multa fuit ovis unius. Dac. Poenam quandam.* Poenam quidam. *Pecuniariam.* Multa, pecuniaria poena hic olim non ita. l. aliud. 131. ff. de verb. sign. *Maximam multam.* Vid. infra in *Ovibus. Quia non licebat.* Vid. infra *Peculatus furtum publicum. Aestimaturque bos.* Vid. infra *Peculatus ovibus* et supra *Aestimata. Goth.*

Mullei. Mulleos. Verbum *allucinatos* mendosum est; *lunatos* placet, sive *alutatos* ab aluta; de utroque est carmen Iuven. Sat. 7.: *Appositam nigrae lunam subtexit alutae*, quod aliter dixit Horat. lib. I.

Satyr. 6, (27. sqq.): *Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus Pellibus, et latum demisit pectore clavum, Audit continuo quis homo hic?* Vid. Plutarch. in Probl. Titinii carmen mendosum est. *Ant. Aug.* Catonis verba ita legenda: *Qui magistratum Curulem cepisset, calceos mulleos, alii uncinatos, caeteri perones.* Haec erat antiquorum εὐτέλεια. Magistratu functi mulleos, milites fulmentatos, caeteri Romani perones, καὶ ὠμοβυρσίνους, sumebant; de uncinis et clavis militaribus satis in Coniectaneis. Versus Titinii ita lego:

— — — *iam cum mulleis*
Te ostendisti, quos tibiatim calceos.

Tibiatim, hoc est, ad mediam usque tibiam; ita erant omnia ea genera calceamentorum, qualia Turcarum hodie, medio crure tenus. Quod et Tertullianus manifesto ostendit libro de Pallio: *Impuro cruri purum, aut mulleolum inducit calceum. Scal.* Mullei vel mullei calcei dicuntur non ab antiquo verbo *mullare* suere, ut putavit Scaliger, sed a colore mulli piscis, nam puniceos fuisse vel ex Dione certum est, qui ait Caesarem usum ὑποδέσει ἐνίοτε ὑψηλῇ καὶ ἐρύθρῳ χρόῳ κατὰ τοὺς βασιλέας τοὺς ἐν τῇ Ἀλβῇ ποτὲ γενομένους. Aperte mulleos describit quos ab Albanis regibus ad patricios transiisse idem docet. Nam stante libera republica Patricii et Senatores calceos nigros gestabant, ex patriciis autem qui Magistratum curulem cepissent, mulleos, hoc est, rubros, at postquam imperatores sibi solis puniceos illos sive mulleos calceos voluere quasi proprios relinqui, consulibus non purpurei aut punicei ut antea, sed aurati sunt attributi ut constat ex Cassiodoro. Ita igitur, ut optime ad Vopiscum Salmasius, conciliandi sunt autores, qui patriciorum nigros faciunt calceos et qui mulleos, nam patriciorum eorum qui magistratum curulem cepissent, proprium gestamen erant mullei calcei, reliquorum qui nondum in sella curuli sedissent, vulgariter nigri. Id omnino evincit locus Catonis cuius verba sic legit Scaliger: *Qui magistratum curulem cepissent calceos mulleos, alii uncinatos, ceteri perones.* Porro, docet idem Salmasius Puniceos illos sive mulleos calceos Tyrrhenicos etiam dictos quod eorum factura Tuscanica esset, ut Virgilius Tyrrhenos calceos Evandro regi tribuit lib. VIII. (458.):

Et Tyrrhena pedum circumdat vincula plantis.

Ubi Servius: *Tyrrhena vincula Tusca calceamenta et dicit crepidas quas primo habuere Senatores, post Equites Romani, nunc milites. Alii Senatorios calceos volunt quia hoc genus calceamenti a Tuscis sumtum est.* Sed adi ipsum Salmasium ad Vopiscum. In verbis Catonis pro *allucinatos* Turneb. *alutacinatos*, nempe ab *aluta*; alii *alutatos*, vel *lunulatos*. Perones calcei toti ex pellibus, ex corio crudo; Isidor. in gloss.: *Pero calciamenta pilosa. Dac. Quibus reges Albanorum primi.* Quibus vero imperatores Romani aliquando usi. Campagii Novell. 126. *Allucinatos.* Alii *alutocinatos*, alii *lunatos*, alii *alutatos*. Iuvenalis: *Appositam nigrae Lunam subtexit alutae.* Alii *uncinatos* eo sensu: magistratu functi, mulleos: milites fulmentatos: caeteri Romani Perones. *Perones.* Iis utebantur per nives et glaciem. Iuvenal. Satyr. 14. Sidon. Apollin. Epp. IV. *Goth. Tibialis.* Ita erant genera omnia calceamentorum, qualia Turcarum hodie. *Idem.*

Multifariam. Graecorum imitatione πολυφάτως, διφάτως, τριφάτως, multifariam, difariam, trifariam. Varro: *Totfariam: in totfariam locis;* a *multus* et *fari. Scal.* Gloss.: *Πολυτρόπως*, πολυμερῶς. Eadem forma *Totfariam* a Varrone dicitur, et Gloss.: *Difariam*, διχῶς. *Trifariam*, τριχῶς. *Quadrifariam*, τετραχῶς, τετραπλῶς. *Septifariam.* Vide Nonium (p. 141. et p. 170. ubi nunc legitur *septemfariam.*). *Goth.* Locum ubi Varro dixerit *Totfariam*, non reperio. *Aliquotfariam* in Catonis fragmento legitur apud Varron. de R. R. I, 2.

Mulciber. Melius *obtuitu* in versu Pacuvii. *Scal. Mulciber* a *mulcendo ferro*, imo potius a *mulcendo* tantum, ut a *craceo*, *craber*; a *tumeo*, *tuber*; sic a *mulceo*, *mulciber*. Gloss.: *Mulciber*, ἥφαιστος, ἀφιγυήεις. *Dac. Molliendo. Goth.*

Maniae. Non solum terriculamenta infantium, sed et lactentium deos praesides ita vocabant. Itaque et Varro (apud Non. pag. 167. Merc.): *Cuninam* et *Ruminam* inter Manios censet, cuius haec verba: *Cato de liberis educandis: Hisce Maniabus lacte fit non vino: Cuninae propter cunas; ruminae propter rumam* etc. Male apud Nonium *manibus. Scal. Maniae*, figurae quaedam ex farina a nutricibus fictae ut terriculamenta infantibus obiicerent, *maniae* dictae a *mania* Deorum manium matre vel avia. Glossae Isidori: *Maniae formidinum imagines.* Erant et Maniae Deae lactentium praesides. *Cuninae propter cunas; Ruminae propter rumam, id est prisco vocabulo mammam.* Quod infra legitur: *Id est manes quos*, paulo aliter in sched.: *Id est manes Deos Deasque, qui aut ab inferis ad superos manant; aut mania est eorum avia materna, sunt enim* etc. *Dac.*

Mutire. Vide in coniectaneo tertio (pag. 154. Steph.). *Mutire* est ne mu quidem audere facere,

quod Graeci γρύζειν. Glossarium: *Muttum*, γρύ. Etiam in idiotismo dicimus, *ne muttum quidem audet dicere*. *Scal.* *Mutire* idem quod *mussare*. Lucillius:

Nec laudare hominem neque mu facere unquam.

Mu autem proprie canum est, unde *mutire* dicuntur, ut *gru* porcorum, qui *grunnire*. *Dac.* Vide supra *Amussim*. Adde Nonium in *Mussare* (pag. 427. Merc.). *Goth.*

Moenia. Pro *munia* a muniendo ut pro *murus*, *moerus*. Verba Attii sic legit Merula:

— — — *Signa extemplo*
Canere ac tela ob moenia adferre imperat.

Ob moenia, i. e. ad moenia. Vide *Ob*; moenia pro officia Plaut. (Fragmm. ex Nervolaria):

Prohibent quin moenia aliunde fungar mea.

Ita enim legendus hic versus ut in Al. *Dac.* *Et alia.* Et caetera. *Nervolaria.* Exstant haec in Sticho Plautina. *Fungar.* Fungor. *Goth.* Non in Sticho haec inveniuntur. Cf. Taubm. ad Fragmm. Nerv.

Moene. (Ad pag. 169.) Singulariter pro moenia. *Dac.* *Per.* Pro. *Goth.*

Murrina. Vide *murrata potione*. Hanc antiquae mulieres Romanae muliebri ὑποκορίσμῳ *muriolam* indigetarunt. *Dac.* *Murrhina* Nonius (pag. 551.). Dixi ad l. 16. *Goth.*

Murgiso. Tanquam dictus esset, *Moriciso*. Isidorus in glossis: *Murgiso*, *callidus*, *murmurator*. Lego: *Callidus*, *morator*. *Dac.*

Myrmillonica. Potius scuta quibus gladiatores, Myrmillones scilicet, utebantur. *Dac.* *Murmilonica.* *Goth.*

Myrtea. Infra: Est fragmentum, quod pertinet ad literam S. de suis et necessariis heredibus; cuius hae extant reliquiae: . . . *ut patri suo heres existeret. Et tam heres est, quam, si idem in potestate aliena non fuisset, suus heres; ut patet ex eo, quod ait Sulpitius in ea oratione, quam dixit pro Aufidia.* Perspicuum est, quod ait, de eo, qui in adoptionem datus, a patre adoptivo emancipatus est. Tam enim is heres est beneficio Praetoris, quam si in aliena potestate non fuisset, suus heres futurus erat, iure civili; quamquam non ignoro in bonorum possessionibus nomen heredis καταχρηστικῶς poni. Praetor enim heredem facere non potest. *Scal.* Mihi quidem ignoti sunt campi illi myrtei ubi Sardas superavit Papirius. *Dac.* Vide infra *Ovalis*.

Mussare. A Graeco μύζω, clausis labris e naribus sonum mitto, quod murmurantium proprium, μύζω autem a μῦ. Quod muti non amplius quam μῦ dicunt. Varro lib. VI. (pag. 377. Sp.) inde mussare tacite murmurare. Ennius lib. VI. Annal.: *Intus in occulto mussabant* al. *mussabat*. Lege: *Quintus in occulto mussabat*. Citatur hoc fragmentum in voce *summissi* et de Quinto Fab. Max. loquitur Ennius qui ideo mussabat, quod de se ab exercitu removendo senatus cogitabat. *Dac.* *Vulgo vero pro tacere.* Philargyrius IV. Georg. (188.). Mussant, hic, inquit, murmurant quae vox ponitur et in tacendi significatione ut apud Ennium in XVII.:

Non possunt mussare boni qui facta labore
Nixi militiae peperere.

Vide Serv. ad illud XII. Aeneid. (v. 657.):

Mussat rex ipse Latinus.

In illo Ennii quem laudat Festus, nemo est qui dubitet legendum:

Non decet hic mussare bonos.

Dac. Vid. Non. in *Mussare* (pag. 427. Merc.). Gloss.: *Mussitare*, γρύξαι. *Mussabant.* Mussabat. *Goth.*

Mucia prata. Livius XI. XIII.: *Patres C. Mucio virtutis causa trans Tiberim agrum dono dedere, quae postea sunt Mucia prata appellata.* *Dac.*

Mugionia. Varro lib. V. (pag. 164. Sp.): *Mugionis a mugitu.* Solin. cap. 2.: *Mugioniam supra summam Novam viam.* Vide Nonium (Nihil de Mugionia porta ap. Non.). *Fulv. Urs.* *Mugionia porta.* Melius Varro qui lib. IV. (l. c. legitur nunc *Mucionis*): *Mugionis portam dictam docet a mugiente pecore, id est bubulo.* Quod per eam ad pascua sua exigeretur ab antiquo oppido, Palatino scilicet, ubi primum Roma condita. Eius verba: *Praeterea intra muros ideo portas dici: in palatio Mugionis a mugitu, quo ea pecus in Bucitatum antiquum oppidum exigebat. Eadem* et *Trigonia* et *porta Palatii dicta.* *Dac.*

Muginari. Plinius in praefatione (§. 18.): *Dum ista, ut ait Varro, muginamur, pluribus horis vivimus.* Isidorus: *Muginatur, caussatur.* *Scal.* *Muginari: causari, tergiversari, moras nectere.* Gloss. Isidori:

Muginatur, causatur. Usus est Cicero ad Atticum lib. XVI, ep. 12.: *De ocella dum tu muginaris nec mihi quidquam rescribis, cepi consilium domesticum.* Nonius (pag. 139. Merc.) interpretatur *murmurare.* Ut et in glossario: *Muginor*, γογγύζω, i. e. *murmuro.* Erit igitur *muginor* vel a *magio*, vel ut doctissimo *Vossio* placebat, a *nugor*, *nuginor*, *n* in *m muginor.* *Dac.*

Mustricola. Invenio in glossis latinis: *Mustricula, machina ad stringendos mures.* Et puto verum esse. Nam lignum illud ad calceos suendos, a similitudine illius machinae dictum videtur. *Scal.* Gloss. Isidori: *Mustricola, machina* etc. A cuius machinae similitudine, mustricola etiam dicta est forma lignea cui induto corio novus fit calceus. *Dac. Mustricola.* Forma calcei dicitur in l. Sed etsi 5. §. Si magister. 3. ff. ad l. Aquil. l. Item quaeritur. 13. §. item. 4. ff. locati. *Mustricula* vero Glossis machina ad stringendos mures, quae et *muscipulum* et *muscipula* iisdem, μυάγρα καὶ παγὶς ἐπὶ μυῶν. *Goth.*

Myoparo. Lege: *Nam, et Myon, et Paron per se sunt.* Ab insulis Paro, Corcyra, dicta navigia, Parones, Cercuri. Quin et Syriaca lingua retinuit *Carcura.* Hoc enim est *Cercurus*, nisi mavis κέρκον καὶ οὐρὰν nomen dedisse a forma, propter longitudinem videlicet; a forma autem μυῶνες, hoc est angusta et oblonga, ut *myobarbum*, angustus et oblongus Liberi patris cantharus. Ut annotamus apud Ausonium. Mures enim et Mustellae oblongo corpore. *Scal. Myoparo.* Ita Nonius (pag. 534. Merc.); alii *mioparo.* Adde infra *Parones.* *Goth.*

Minucia. Ubi fuerit ignotum est, ut et quis fuerit iste Minucius. Putabam olim Minuciam portam eandem esse et trigeminam ab eo Minucio sic dictam qui extra eam aurato bove donatus est, ut narrat Liv. IV, 16. Sed nihil ibi de sacello, quare amplius quaerendum. *Dac.*

Martias Kalendas. Iis matronae Iunoni et Marti supplicabant, ideoque *matronalia* dictae sunt, et *matronales ferias* vocat Tertullian. Vide Ovid. Fast. lib. III, et veteres Horatii interpretes ad Od. 7. lib. III. (init.):

Martiis caelebs quid agam Calendis.

Dac. Hinc illud proponitur in l. Sed si Vir 31. §. Si vir uxori munus immodicum Kalendis Martiis aut natali die dedisset, donatio est. 8. ff. de donationibus inter virum et uxorem. *Goth. Capta sit.* Coepta erat vel est. *Idem.*

Mavortem. Vide *Mamers.* *Dac.*

Magnum annum. Cicer. lib. II. (c. 20.) de nat. Deor. ubi de planetis *quorum ex disparibus motibus magnum annum Mathematici nominaverunt, qui tum efficitur cum Solis et Lunae, et quinque errantium ad eandem inter se comparationem confectis omnium spatiis est facta conversio, quae quam magna sit, magna quaestio est: esse vero certam et definitam necesse est.* Et in Hortensio: *Horum annorum quos in fastis habemus, magnus* XII. *millia nongentos quinquaginta quatuor annos complectitur.* Sed merae nugae. Magnus annus sive annus Platonicus cum stellae fixae ab aequinoctii et Solstitii cardinibus digressae, εἰς τὰ ἑπόμενα totum circulum suum confecere. Eas autem ex Timacharidis, Hipparchi suisque adeo observationibus centum annorum spatio gradum unum absolvere Ptolemaeus statuit, ex quo efficitur 36000 annorum decursu hunc magnum annum evolvi. Tardiorem hunc motum faciunt tabulae Alphonsianae, ita ut totis 49000 annis periodum hanc absolvi rex Alphonsus crediderit. At brevioribus eam spatiis determinavit Albategnius: nec plusquam 23700 annos ei tribuit, quippe quam 66 quoque anno gradum unum explere deprehenderit, quam sententiam observationibus suis longe accuratissimis ad verum proxime accedere confirmavit Tycho, nam intra 67 annorum spatium gradu uno fixus εἰς τὰ ἑπόμενα progredi, totumque illud curriculum 24120 annis peragere comperit. Ita illustr. Huetius in doctiss. suis in Origenem observationibus. *Dac.*

Medius fidius. L. m. *filius*, i. *Hercules. Fulv. Urs.* Quod Graeci iurantes μὰ, νὴ praeponunt, id Romanis erat *Me* et *E.* Mecastor, Medius fidius, Mehercule, Eiuno, Equirine, Ecere, Epol, Ecastor. *Scal.* Vide *Mecastor.* Medius fidius, per Iovis filium. A Graeco διός factum *dius.* Festi sententiam probat Varro lib. IV.: *Aelius Gallus Dius fidius dicebat Diiovis filius ut Graeci διόσκουρον Castorem: et putabant hunc Sancum ab Sabina lingua et Herculem ab Graeca. Dac.* Iuramenti species, compositum ex *me* et *dius Fidius.* Ita Mecastor, Mehercules. Alii ex *E* compositam dictionem putant, ut Ecere, Equirine, Ecastor. *Goth.*

Mortem abiisse. Mortem adiisse. Vide *ob.* *Dac.*

Manues. Manuos. Forsan legendum vel *manes* vel *manos*; nam manis dicebant pro *manus*, a quo immanis. In carmine saliari est: *Cerus manus* i. e. *Creator bonus, bonus genius.* Quod hic forsan alludit Festus. Nihil tamen affirmo, nam *manuus* dici quidem potuit. *Dac. Manuos.* Manes. *Aelius Stilo.* Aurelius vel Ateius. *Et.* Unde. *Goth.*

Muscerdas. Haec sunt Pauli. Festi verba sic schedae: *Muscerdas prima syllaba producta dicebant antiqui stercus murum.* Scribendum *mucerda*, sic *bucerda*, bovum stercus, *opicerda*, ovium. Glossae: *Mucerda*, *μυόχοδον*. Sic enim legendum, non *μυιόχαδον*; quod ait primam syllabam produci *u* densum innuit. Vide notata in *lustrum*. Sic in *essemus* primam syllabam produci notat Donat. Sic in *insanos* Cicero. Sic inclytus prima brevi. *Dac.*

Mapalia. Ait hominibus solute viventibus exprobrari vocem mapalia; et verum est. Seneca *ἀποκολοκυντώσει*: *Ego*, inquit, *P. C. interrogare vobis permiseram; vos mera mapalia fecistis. Volo servetis disciplinam curiae.* Mera mapalia fecistis, hoc est, susque deque habuistis et dissolute potius egistis; vel potius: vos o inepti et dissoluti, id fecistis. Vide quam bene locus ille ex Menippea Senecae huius locis collatione illustretur, et tamen mirum, quantum negotii facessit viris doctissimis, qui in loco Senecae exponendo plurimum aestuarunt. *Scal.* Eadem et *magalia*, nisi quod in *mapalia*, *ma* est breve quod in *magalia* producitur. Virg. IV. Aeneid. (259.):

Ut primum alatis tetigit magalia plantis.

Et lib. I. (421.):

Miratur molem Aeneas, magalia quondam.

Ubi Servius: *Magalia Antistoichon est; nam debuit magaria dicere, quia magar non magal Poenorum lingua villam significat. Cato originum primo: magalia aedificia quasi cohortes rotundas dicunt; alii magalia casas Poenorum pastorales dicunt.* Ut vides locum Catonis, quem noster e quarto, e primo Servius attulit et non leviter immutatum. *Magar* autem ab Hebraeo *magur* habitatio. A *magur* variante dialecto Poeni fecere *magar* et Poeni quidem *magar* sive magara sive *megara* vocabant partem eam Carthaginis quae Byrsam cingebat et habitationi civium relinquebatur. *Dac. Cohortes.* Vide *Cortina. Dac.* Glossae: *Mapalia*, *καλύβαι*. *Goth.*

Metalli. Metelli. Glossarium: *Metellus*, *μίσθιος*. *Scal.* *Metellus*, *μίσθιος*, *mercenarius*. In fine: *Caeciliae familiae cognomen putatur ductum.* Aliter schedae ubi: *Caeciliae familiae cognomen putat ductum quod est . . . .* Desideratur tantum vox *Metellus*. Caeciliam familiam pro Caecilia gente dixit Festus quae Metellorum cognomento potissimum clara. *Dac. In re.* In lege. *Mercenarii.* Hinc glossae: *Metellus* *μίσθιος*. *Goth.*

Manum et mentum. Vide Gell. lib. XIII. cap. 17. et interpr. Lycophr. in Iambicis, et Eustath. in I. Homeri Iliad. qui nihil de Calchante, sed de aliis dictum referunt. Vide proverbiorum interpretes. *Ant. Aug.* Verba Graeca sic latine Erasmus:

Multa cadunt inter calicem supremaque labra.

Qui et *πέτει* pro *πέλει* legisse videtur. Quamvis et aliter fieri potuit: nam *πέλει* veteres omnes agnoscunt. Caeterum in verbis Festi non pauca desiderari fidem faciet hic locus Eustathii qui de Ancaeo narrat, quod ille de Calchante; eius verba I. Iliad. pag. 77. edit. Rom. Multos sus Calydonius interfecit: *Ὧν εἷς καὶ ὁ παρὰ Λυκόφρονι Ἀγκαῖος, ὃς ἀμπελῶνα κατὰ πολλὴν σπουδὴν φυτεύσας, καὶ ἀκούσας ποθὲν ὡς οὐκ ἂν ἴσως τοῦ ἐκεῖθεν οἴνου πίοι, καὶ ψευδῆ τὸν λόγον εὐχόμενος ἐλεχθῆναι, ἦλθεν εἰς τοῦτο καιροῦ, ὥς τελεσφορηθῆναι καπρὸν* (lego *καρπὸν*) *ἐκεῖθεν καὶ οἶνον ἐκθλιβῆναι, οὗ ὡς ἔμελλεν ὁ Ἀγκαῖος πινεῖν, ἤλεγχε τὸν φοιβήσαντα, ὁ δὲ εἰπὼν τὸ παροιμιαζόμενον ὡς πολλὰ μεταξὺ χείλους καὶ ποτηρίου, τέως μὲν ἔδοξε γελοῖος, ἐν ἀκαρεῖ δὲ κατεφάνη σπουδαῖος, ἀκούσας γὰρ οἱ* (leg. *ὁ*) *Ἀγκαῖος εὐθὺς τὴν περὶ τοῦ συὸς βοὴν ῥίπτει μὲν τὴν τοῦ οἴνου κύλικα, ἐκδραμὼν δὲ σπᾷ τὴν τοῦ θανάτου πεσὼν ὑπὸ τῷ συί.* Ex his igitur si non ipsamet Festi verba, at saltem eorum sententiam facile elicies. Ancaei historiam aliquantulum immutatam ex Aristotele narrat Didymus, aitque etiam Dionysium Thracem tradidisse illud proverbium ab Alcinoi morte vulgatum, quem, ut ait Hom. Odyss. XXII. pocula tenentem labrisque iam admoventem Ulysses interfecit. Neque praetereundum ad huius proverbii similitudinem effatum istud *inter os et offam* de quo Gellius lib. XIII. cap. 16. Huic simile etiam istud etsi aliunde natum, *inter caesa et porrecta* quo usus Cicero ad Atticum lib. V. epist. 18. *Dac.*

Mulis celebrantur ludi. De Consualibus suo loco dictum est. Mulis autem tunc ludos celebratos fuisse praeter Festum nemo quod sciam docuit. *Dac.* *Vehiculoque adiungi.* Hinc mulae charruchariae in l. 38. §. 8. ff. de Aedilitio. Et Rhedariae. *Goth.*

Maiis idibus. Ovid. Fast. lib. V. (669.):

Templa tibi posuere patres spectantia circum
Idibus, ex illo est tibi festa dies.

Te, quicunque suas profitentur vendere merces,
Thure dato, tribuas ut sibi lucra rogant.

Dac. *Mercurii aedes.* Vid. Livium II, (21.). **Goth.**

Minusculae quinquatrus. Varro lib. V. (pag. 196. 199. Sp.): *Quinquatrus minusculae dictae Iuniae idus ab similitudine maiorum, quod tibicines tum feriati per urbem vagantur et conveniunt ad aedem Minervae.* Minores vocat Ovid. lib. VI. Fast. (651.):

Et iam quinquatrus iubeor narrare minores.
Nunc ades o coeptis, flava Minerva, meis.
Cur vagus incedit tota tibicen in urbe?
Quid sibi persona, quid toga longa volunt?

Vide et Livium lib. IX. **Dac.** Adde Gell. II, 21. Müller. die Etrusker. II, 201.

Muli Mariani. Sic per iocum Romani milites vocabantur, nam C. Marius recidendorum impedimentorum gratia, quibus maxime agmen oneratur, vasa et cibaria militum in fasciculos aptata furcis, quas appellarunt aerumnulas, imposuit, quibus onusti milites iter conficiebant. **Dac.** Vid. supra *Aerumnulas. Mario instituti.* Marii instituto. **Goth.**

Murciae. Vide Varron. lib. IV. (p. 154. Sp.) de Ling. Lat. et Plutarch. in problem. **Ant. Aug.** Per *c* scribitur, cum antea per *t* scriberetur, ut ait Plutarchus. Unde a murteto, quod ibi erat proximum, dictam volunt Varro, Plinius et Plutarchus ipse (Quaestt. Rom. XX. fin.) Tertullianus de spectaculis: *Consus, ut diximus, apud metas sub terra delitescit. Murtiae quoque idolum fecit; Murtiam enim Deam amoris volunt, cui in illa parte aedem vovere.* Lege: *Apud metas sub terra delitescit Murtias has quoque idolum fecit.* Nam metae Circi Murtiae metae vocabantur. Apuleius: *Si quis a fuga retrahere, veloccultam demonstrare poterit fugitivam regis filiam, Veneris ancillam, nomine Psychen, conveniat retro metas Murtias Mercurium praedicatorem.* Varro: *Intimus Circus ad Murtim vocatus.* Has metas in eodem libro paulo ante, *primas metas* vocaverat Tertullianus: *Et nunc*, inquit, *ara Conso illi in Circo defossa est ad primas metas sub terra.* Quod hic scribitur de monte Aventino, de hac re ita in veteribus monumentis Danielis nostri scriptum reperi. *Vallis ipsa, ubi Circenses editi sunt, ideo Murcia dicta est, quia quidam vicinum montem Murcum appellatum volunt; alii quod fanum Veneris Verticordiae ibi fuerit, circa quod nemus murtetis consitum fuisset, immutata litera Murciam appellatam*, etc. **Scal.** *Murciae Deae*, hoc est Murciae Veneris et per c scribitur cum antea per *t* scriberetur, unde a murteto quod ibi erat proximum dictam volunt. Varro lib. IV.: *Ad Murtium etc. Alii esse dicunt a murteto declinatum, quod ibi id fuerit cuius vestigium manet, quod ibi sacellum etiam nunc Murtiae Veneris.* Plin. lib. XV. cap. 29.: *Ara fuit Romae vetus Veneris Murtiae quam nunc Murciam vocant.* Et ita Plinius et Plutarchus ipse. A myrto, quae Veneri sacra, Myrtea, postea Murcia Venus dicta. Eius aedem in XI. urbis regione ponit Victor; fuit praeterea alia Dea *Murcia* sic dicta quod Dea esset *Murcidorum*, i. e. ignavorum, inertium. Quamvis istam cum altera Servius videtur confundere. Vide *Murricidum.* **Dac.** Liv. I, (33.). Adde quae scripsi de *murcis* et *murcia* ad l. 4. §. eum qui. 12. ff. de re militari. **Goth.** *Murcus.* Murtus. Nam a murteto Murtia primum. Et metae murtiae in Circo apud Tertullianum. **Idem.**

Martius mensis. Annum in decem menses divisit Romulus, et primum genitori dicavit, qui ab eo *Martius.* Tamen ante Romam conditam non omnibus Italiae populis primus fuit; nam Albanis erat tertius, Phaliscis quintus, sextus Hernicis. Vide Ovid. Fast. lib. III. (I, 39.). **Dac.** Vid. Varron. de L. L. V. (VI, pag. 213. Sp.). **Goth.**

Membrum. At in XII. est: *Homini mortuo ne ossa legito, quo post funus faciat..* **Fulv. Urs.** Huc pertinent quae de praecidanea porca. **Scal.** *Membrum abscidi. Membrum abscindi.* Etiam os quoddam ad eandem rem adimi testatur Varro lib. IV. (pag. 33. Sp.): *Aut si os exceptum est mortui ad familiam expurgandam.* Id enim ad familiam purgandam certo genere februi quod vocabant *exverrias.* Sed illud postea Decemviri prohibuere, nisi quis aut peregre aut in hostico esset mortuus. Hinc intelligenda lex XII. tabularum: *Homini mortuo ne ossa legito, quo post funus fiat: extra quam si militia aut peregre mortuus sit.* Crinis etiam secabatur ad quem pro toto corpore iusta fierent. Vid. Stat. IX. Thebaid. Vide infra *praecidanea agna.* **Dac.** Dixi ad Varron. de L. L. IV, no. 4. et ad leg. XII. tabb. in quibus sic erat: Homini mortuo Ossa ne legito, quo post funus faciat. **Goth.**

Monodos. Plin. lib. VII. cap. 16. videndus. **Ant. Aug.** Μονόδους, qui dentium loco unum os aequaliter extensum habet, ut Prussiae filius et Epirotarum rex Pyrrhus. Valer. Max. Plin. **Dac.**

Minotauri effigies. Vide *lupi.* Et non aquilam tantum vel minotaurum prisci illi Romani, sed plura eiusmodi animalia in pugnas aut raptus nata bello praeferebant, ut lupos, equos, apros, porcos etc. *Dac.* Ut et *porci.* Vid. infra *Porci. Goth.*

Manius. (Cf. p. 169.) Verbum *initio* videtur adiectum. Varro lib. VIII. (p. 500. St.): *Forsitan ab eo, qui mane natus diceretur, ut is Manius esset, ut qui luci, Lucius. Fulv. Urs.* Et haec quoque male accepta sunt non a Paulo, sed ab inferioris aetatis hominibus barbaris. In veteribus enim editionibus legitur: *Manius Aegerius Nemorensem Dianae consecravit.* Ego lego: *Manius Agerius Nemorensem Dianam consecravit;* hic *consecravit* est ἀφιδρύσατο, signum Dianae posuit. Notum est Nemorensem Dianam Aricinam dici et regem nemorensem eius sacerdotem. *Scal.* Schedae: *Manius Egeri . . . . Memorem.* Vett. editt.: *Manius Aegerius Nem.* etc. Legendum: *Manius Agerius Nemorensem Dianam consecravit;* et ita optime Scaliger. Sueton. Caligul. cap. 35.: *Nemorensi regi quod multos iam annos potiretur sacerdotio, validiorem adversarium subornavit.* Nemorensis Dianae nemus et ritum describit Strab. lib. V. (pag. 239.). Cuius locum quia male ab interpretibus acceptus est, ego sic verto: *Dianium autem quod vocant nemus, in sinistra parte viae est, qua ex Aricia ad fanum Dianae Aricinae conscenditur. Ibique Dianae Tauricae signum consecratum ferunt. Nam et Barbaricus et Scythicus mos apud illud fanum obtinet. Perfuga enim ibi constituitur sacerdos, qui sacerdotem priorem sua trucidaverit manu, strictoque semper gladio est, insultus timens, ad eos propulsandos paratus.* Plenius sed paulo aliter de eadem re Servius lib. VI. Aeneid.: *Orestes,* inquit, *post occisum regem Thoantem in regione Taurica, cum sorore Iphigenia, ut supra diximus, fugit, et Dianae simulacrum inde sublatum haud longe ab Aricia collocavit. In huius templo post mutatum ritum sacrificiorum fuit arbor quaedam de qua infringi ramum non licebat, dabatur autem fugitivis potestas, ut si quis exinde ramum potuisset auferre, monomachia cum fugitivo templi sacerdote dimicaret, nam fugitivus illic erat sacerdos ad pristinae imaginem fugae. Dimicandi autem dabatur facultas quasi ad pristini sacrificii reparationem.* Haec Servius. Hunc morem tangit Ovid. lib. I, (259.) de arte:

Ecce suburbanae templum Nemorale Dianae,
Partaque per gladios regna nocente manu.

Inde satis liquet Latinos Aricinae Dianae templum vocasse *nemus* et ipsam *Dianam Nemorensem.* Atqui apud Strabonem ita locum acceperunt interpretes, quasi de Dianae silva, ita enim interpretati sunt: *Dianae quod vocant nemus,* cum potius vertere debuissent *Dianium* sive *Dianae templum quod vocant nemus.* Quod et Salmasio video in mentem venisse; qui et in verbis Strabonis pro ἀναβαίνουσιν εἰς τὸ Ἀρικίνης ἱερόν recte emendavit ἀναβαινούσης. Τῆς δὲ Ἀρικίνης τὸ ἱερόν. Quare sic vertendum: *Dianium autem, quod vocant nemus, in sinistra parte viae est qua ex Aricia conscenditur. Estque Dianae Aricinae templum.* Strabo enim his verbis explicat vocem Ἀρτεμίσιον *Dianium,* id est Dianae templum, etc. Ego olim existimaveram alteram lectionem stare posse, sed de alio quodam fano Dianae verba illa intelligenda quasi dixisset Strabo, nemus illud, sive templum Dianae nemorensis esse in sinistra parte viae, qua ad fanum aliud eiusdem Dianae conscendebatur, quod fanum ad dextram eiusdem viae situm fuerit. Nunc vero Salmasii coniecturam unice amplector. *Multi Manii Ariciae.* Hoc est, ut interpretatur Festus, multi clari viri, ac fortes Ariciae, vel, ut Asinus Capito, multi viri turpes et deformes quasi maniae figurae deformes. Festi explicatio non potest ei displicere qui meminerit sacerdotium *Aricinae Dianae* sola virtute potuisse parari et conservari. Sed Atei Capitonis sententiam iuvat hic locus Persii Sat. VI, (55.):

— — — *accedo Bovillas*
Clivumque ad Virbi: praesto est mihi Manius haeres,
Progenies terrae.

Nam cum de clivo Aricino loquatur, Manium potius quam alium nominavit. Ibi etiam vetus interpres: *Manium dicit deformem et ignotum hominem eo quod Maniae dicuntur indecori vultus personae, quibus pueri terrentur. Ariciae genus panis.* Lege: *Et Ariciae genus panis fieri qui manici panes appellantur. Dac. Lucius.* Vid. supra *Lucinus.* Ita Varro de L. L. (l. c.). *Asinius.* Einnius. *Goth.*

Manliae gentis. Vide Livium lib. VI, (20.) et Dionem lib. LI. Inde Musonius apud Gellium lib. IX. cap. 2.: *Simili autem,* inquit, *exemplo ex contraria specie antiquos Romanorum audio praenomina patriciorum quorundam male de republica meritorum, et ob eam causam capite damnatorum censuisse ne cui eiusdem gentis patricio inderentur, ut vocabula quoque eorum defamata atque demortua cum ipsis viderentur. Dac.*

Maiores Flamines. Tres tantum fuere qui maiores dicti, Dialis, Martialis et Quirinalis, quos

Numa rex instituit. Reliqui processu temporum his additi, nam ad quindecim crevit eorum numerus, minores dicti sunt. Inter hos maximae dignationis erat Dialis, minimae Pomonalis. Vide *maximae dignationis*. *Dac.*

Millus. In oratione Aemiliani ita legendum ex l. m.: *Nobis inquit reique praesidio.* Ennius apud Nonium (p. 111. seq. Merc.): *Ea mi, reliquae fidei regno* etc. Vide in dictione *Fortunatim*. *Fulv. Urs.* Varro vocat *melium* lib. II. de re rust. (c. 9.): *Ne vulnerentur a bestiis imponuntur his collaria quae vocantur melium, id est cingulum circum collum ex corio firmo cum clavulis capitalis, quae intra capita* (lege *queis intra capita*) *insuitur pellis mollis duritia ferri.* Et ita melius dici putat Scaliger: nam μηλωτή pellis ovilla, unde et omne scorteum vocabant *melinum*, ut apud Plautum *melina* est scortea mantica, Epidic. I, 1, (21.):

— — — *Aut si in melina attulisti.*

Sed idem est millus et melium, dictum enim *melium*, *mellum*, *millum* et *millus*, ut *collum* et *collus*. Supra in verbis Scipionis, quae laudat Festus, legendum ex lib. Fulvii Ursini: *Nobis*, inquit, *reique praesidio erit is*. *Dac.* Adde supra *Catulus*. *Eritis. Erit is.* *Goth.*

Magnificissima. *Magnificior* et *magnificissimus* dicebant antiqui ἀναλόγως a positivo *magnificus*. Nos autem *magnificentior*, *magnificentissimus*; cum tamen *magnificens* dici non possit, unde ea deducuntur. Sic *munificior* a munifico dixit Cato, nos *munificentior* etiamsi *munificens* non sit in usu. Vide infra *munificior*. *Dac.*

Manceps. Quod manu capiatur, imo capiat. *Scal.* Est autem quasi *manuceps*, quia manu sublata se pluris esse licitatum significabat. Sublata enim manu vel digito licitationes fiebant. Cicer. III. in Verr. (I, 54.): *Accurrunt tamen tutores ad tempus, digitum tollit Iunius patruus.* Quae in fine posita, sic legenda sunt: *Quam is pro quo praes factus est*; ut viri docti. *Dac.* Adde infra *Mancipatio*; supra *Emancipati*. Vid. l. 3. Cod. quibus iunioribus. lib. X. *Goth.*

Metaphoram. (Ad p. 170.) Si quis Quintiliani c. 6. de tropis lib. VIII. legerit attentius, verba Festi facile intelliget, et manca restituet. *Ant. Aug.* Lege infra: *Qua utimur, inquit Verrius in oratione* etc. Reliqua sunt obscuriora, eorum tamen si non verba, at sensum odorari mihi videor. Ita enim fere scripsisse Festum puto: *Rem indicemus. Quod si proprium quam tralatum magis valeret, redit ad sua verbum tralatum, manebitque tunc tantum cum quo pervenit eo proprium pervenire non possit. Praesertim apud poetas qui alieno perinde ac suo abutuntur.* Et ita fere Quintilian. lib. VIII. cap. 6.: *Transfertur ergo*, inquit, *nomen aut verbum ex eo loco in quo proprium est in eum, in quo aut proprium deest, aut translatum proprio melius est; id facimus aut quia necesse est, aut quia significantius est, aut ut dixi quia decentius, ubi nihil horum praestabit quod transfertur, improprium erit.* Item: *Metaphora enim aut vacantem occupare locum debet, aut si in alienum venit, plus valere eo quod expellit* *Dac.*

Metaplasticos. (Ad p. 170.) *Meta .... stices.* Metaphrastices scriptum fuisse videtur; sed mendose, pro metaphrastice, vel metaphrasi, vel pro metastasi, vel metabasi. Interpretari autem existimamus, cum poetae propter necessitatem metri aliud pro alio ponunt. *Ant. Aug.* Scribe: *Metaplasticos dicitur apud poetas usurpari id quod propter necessitatem metri mutant, quod idem barbarismus dicitur in soluta oratione conscribenda. Scal.* Metaplasmus a μεταπλάττω *transformo*, *transmuto*. Quintil. lib. I. c. 8.: *Deprehendatque quae barbara, quae impropria, quae contra legem loquendi sunt posita, non ut ex his utique improbentur poetae, quibus quia plerumque metro servire coguntur, adeo ignoscitur ut vitia ipsa aliis in carmine appellationibus nominentur. Metaplasmos enim et schematismos, et schemata, ut dixi, vocamus, et laudem virtutis necessitati damus*, etc. *Dac.* Alii *metaphrasticen*, alii *metaphrasi*, alii *metastasi*, alii *metabasi*. *Goth.*

Metonymia. (Ad p. 170.) Lege ita versum Ennii:

Cum magno strepitu Volcanum ventu' vegebat.

Et illum:

Persuasit nox, vinum, Deus, qui multo est maximus.

Cui simile Terentianum ex Adelphis (III, 4, 24):

Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia: humanum est.

Et Propertii (I, 3, 14.):

Hac Amor, hac Liber, durus uterque Deus.

Vegere, pro vegetare, vide Nonium (pag. 183. Merc.). *Scal.* *Metonymia*, μετωνυμία a μετὰ et ὄνομα. Ad verbum sonat *transnomen*, *transnominatio*. Figura qua continens ponitur pro contento et contentum pro continente. Continens pro contento Ennius:

Africa terribili tremit horrida terra tumultu.

Africa pro *Afris*. Cicero in Oratore: *Horridam Africam terribili tremere tumultu cum dicit* (Ennius) *pro Afris immutat Africam.* In reliquis, nisi locus depravatus sit, merito Festi iudicium desiderabis. Neque enim cum dicitur *epota vini amphora*, ab eo quod continetur, intelligitur id quod continet, ut tradit Festus, sed contra ab eo quod continet id quod continetur. Nam per amphoram vinum quod in amphora, ut per Africam intelligantur homines qui in Africa. Audi Quintilian. lib. VIII. cap. 6.: *Sicut ex eo, quod continet, id quod continetur usus recipit: ut bene moratas urbes, et poculum epotum, et saeculum felix.* Contentum autem pro continente ut apud Virgil. (Aen. I, 724.): *Vina coronant.* Vina pro pateris. *A superiore inferior*, cum causa ponitur pro effectu ut Vulcanus pro igne. Ennius:

Cum magno strepitu Volcanum ventus vegerat.

Lego *vehebat*, vel ut Scaliger *vegebat* i. *erigebat.* Et *ab inferiore superior*, cum effectus pro causa, ut amor et vinum pro Cupidine et Baccho. *Dac.* *Tremis.* Tremit. *Goth.*

Masculino genere. Masculino genere ait dixisse malo cruce C. Gracchum in ea in *Popillium posteriore*, et non adducit exemplum. Item *in ea Popillium et matronas.* Citatque exemplum, ubi malo cruce masculino genere usurpavit Gracchus. Quid est citare bis eandem orationem non tanquam eandem sed tanquam alteram? Deinde quid istud rei est, in *Popillium et matronas?* nota est causa inimicitiarum inter Popillium et Gracchum; de matronis ne verbum quidem. Quare ἀτόπημα docti viri cum viderent, conati sunt emendare ita: *Item cum idem in Popillium et Mathonem ait.* Ut illud *in Mathonem* successerit in locum τοῦ *in matronas.* Laudo conatum, mallem tamen non coniecturas suas, sed rem ipsam margini chartae commendassent. Nam sane ita scribendum erat: *Item cum idem in populum, et matronas ait: eo exemplo instituto dignus fuit, qui malo cruce periret.* Vide quam dissimilia haec sint pristinae lectioni; partim enim verba Festi putabantur esse, quae nunc omnia sunt Gracchi; exprobrat adversario duo Gracchus: et quod in populum debacchatus sit, quem qui offendunt, maiestatis postulantur: et in matronas, qui sexus omnium consensu multis privilegiorum praesidiis munitur, propterea vocat malum exemplum; est enim et contra leges, et contra bonos mores. Huius orationis Gracchi in Popillium mentio extat etiam apud Gellium. *Scal.* *Parentem* pro matre, *crucem*, *stirpem*, *frontem* masculino genere dixisse veteres constat, ut *lupum*, *metum* feminino. Exempla pete a Nonio. Sed male hic duas C. Gracchi orationes a Festo laudari putarunt viri docti, cum de una tantum mentio facta sit, ut optime monuit Scaliger. Nam quae in fine leguntur: *Item, etc.* non Festi, sed Gracchi verba sunt ex eius oratione in P. Popilium posteriore. *Item*, inquit Gracchus, *cum idem*, (nempe Popilius) *in populum et matronas ait* (sic optime correxit Scaliger, cum male alii *in Popilium et Mathonem*) *eo exemplo instituto dignus fuit qui malo cruce periret.* *Dac.* Facit l. 51. in fin. ff. de verb. sign. *Dixit Gracchus.* Huius orationis meminit Gellius VII, c. 19. *Malo cruce.* Vid. Non. in *Crux* (pag. 195.). *Posteriorem.* Posteriore. *Hunc Frontem.* Vid. supra *Frontem.* *Hunc stirpem.* Vid. infra *Specum.* Vid. Nonium (pag. 226.) in *stirpem.* *Hanc metum.* Vid. infr. *Metus.* Non. (214.) in *Metum.* *Hanc lupum.* Vide supr. *Agnus.* *Goth.* *Masculina.* Videtur deesse ἀρσενικὰ καὶ θηλυκά dicunt. *Ant. Aug.* Constat enim et veteres dixisse nomina virilia et muliebria, ut Varro. Item nomina virilis et muliebris sexus. Deesse in fine haec non dubium: qui non ἀνδρικὰ καὶ γυναικεῖα ea, sed ἀῤῥενικὰ καὶ θηλυκά vocant. *Scal.* Melius ex Festi iudicio *masculina* et *feminina* dicuntur, secundum Graecorum consuetudinem, qui ea non ἀνδρικὰ i. e. *virilia* et γυναικεῖα i. e. *muliebria*, sed ἀῤῥενικὰ καὶ θηλυκά vocant, i. e. *masculina* et *feminina.* *Dac.*

Matronis. Verba Festi ex Pauli epitome cognovimus. Item ex Livio lib. V. apparet bis matronas aurum contulisse, Veiis a Camillo captis, et urbe a Senonibus capta praeter Capitolium. Apollini autem donum Delphos cratera aurea portata est ob decumam voti, quo se damnaverant Veiis captis. Matronis aurum restitutum dicit lib. VI. Plutarch. in Camillo doni Apollini dicati meminit. Plin. lib. XXXIII. cap. 1. id aurum in Iovis caella collatum mansisse scripsit ad Pompeium Magnum. Vide *Pilentis.* *Ant. Aug.* Magis odoramur, quid voluit Festus, quam ut verba in numerato edere possimus. *Scal.* *Matronis aurum redditum.* Bis aurum matronas contulisse docet Livius, semel captis Veiis, ut inde votum Apollini solverent. Liv. V. cap. 25. et 28. et iterum ut summa pactae mercedis Gallis confieret, qua adduci se posse dicebant, ut Capitolii obsidionem relinquerent; idem cap. 50. *Matronis . . . . . to ait.* Quod initio deest, ita supplendum: *Matronis aurum redditum Ateius Capito ait.* Vide *Pilentis* et Liv. lib. V. cap. 25. 28. et 50. *Apolloni* autem pro *Apollini* antiqua scribendi consuetudine. Sic in aereo numismate: *Apolloni Sancto.* *Dac.*

Muta . . . . (Ad pag. 171.) Interpretationem desiderat. *Ant. Aug.*

Mina. Distingui videtur inter minam singulariter, quam Graeci *mnan* dicunt, et minas. Vel usos veteres nonnunquam asserit mina pro minis, et Catonis exemplum affert. *Ant. Aug.* *Mina singulariter dici*

pro eo, quod minae pluraliter dicimus, Curiatius auctor est; item M. Cato in suasione . . . . . mina cogi nulla potuit. *Scal.* Minam pro minis dixisse veteres exemplo Catonis probat Festus quod notandum; distingui enim inter minam singulariter quam Graeci μνᾶν dicunt et minas notum est. Cicero cap. 11. de finibus (de Legg. II, 26.): *A quo iterum funerum sumtus praefinitur ex censibus a minis quinque usque ad minam.* Verba Catonis forte e suasione legis Voconiae. *Dac.* Minam singulariter dici pro eo quod *Minae* pluraliter dicimus, Curiatius autor est. Item M. Cato in Suasione . . . mina colligi nulla potuit. *Goth.* Pertinet haec annotatio ad pag. nostrae edit. 171. ubi nunc ex Ursini coniectura legitur: *Mille singulariter* cet.

Municas. Quae desunt divinare non possum. Placidus in glossis: *Municare, communicare dictum a moeniis id est operibus.* Non dubium est veteres dixisse *moenicare* et *commoenicare;* ut *moerus, murus* et hoc forsan illud est quod Festus addebat. *Dac.*

Mancipatus ita adoptantis. (Ad p. 171.) Ad literam S hoc fragmentum pertinere iudicavit Scaliger, quia ibi de suis et necessariis heredibus agitur. Sed sic etiam illud non minus ad M literam pertinere, cum agat de eo qui a patre mancipatus et postea in adoptionem datus, ita adoptantis patris heres fit, ut patris sui naturalis suus heres erat. Animadverteram antequam in schedas incidissem. Hic autem aliud intendit Sulpicius quam quod primo aspectu videri potest. Neque enim dicit mancipatum et adoptantis patris, et patris naturalis suum heredem esse eodem tempore. Si ita diceret, peccaret certe. Nam mancipatus patris adoptivi tantum suus heres erat cum esset in eius potestate. Equidem iure praetorio vocabatur in tertios heredes, rescisa scilicet emancipatione hoc colore quod licet desierit esse suus heres patris naturalis, non tamen desiit esse filius. At postquam placuit Iustiniano emendare ius illud antiquum, filius quem pater extraneo adoptandum dederat, in patris naturalis potestate remanet, ita ut patri adoptivo succedat tantum ab intestato. Necesse est igitur aliud voluisse Sulpicium. En tibi: Sui heredes dicuntur qui sunt in potestate patris morientis ut filius, filia, nepos, neptis sive naturales, sive legitimi leg. I. ff. de suis et legitim. hered. §. 2. Mancipatus autem in patris adoptivi familiam transibat, adeoque cum esset in eius potestate recte eius suus heres erat. Desinebatque patris sui naturalis suus heres esse, quia in eius potestate esse desierat, sed si idem pater naturalis filium datum in adoptionem denuo readoptaverit, tum ille revertitur in potestatem patris atque adeo suus heres est, leg. 12. 41. et ult. ff. de adopt. Itaque in verbis Festi: *Et sui patris quasi in potestate* etc. subintelligitur sui patris *adoptantis*, et *τὸ esset*, id est *fuisset.* Quod et amico meo Vincentio Collessoni I. C. doctissimo in mentem video venisse. Porro hic *mancipatus* est *datus* in adoptionem, nam emancipationis verbo, quod latissime manat, continetur etiam datio in adoptionem. Qui enim a patre naturali dabatur in adoptionem alteri, adoptaturo eo mancipabatur per aes et libram. leg. ult. cod. de adoptionibus. *Dac.*

Multifacere. Ut parvi facere, flocci facere etc. Sed non video cur illud merito ab usu recessisse dicat Festus, quod quantitas non aestimetur numero, quasi vero quantitas non alia sit continua ab discreta. Sed forte pro *quantitas* rescribendum *qualitas. Dac.* *Multifa* . . . . . Ex epitome Pauli verbo multifacere, haec omnia facile intelliguntur. *Ant. Aug.* Ex scripturae vestigiis videre possit haec in duo capita fuisse divisa. Et forsan confusa sunt quae de multifariam scripta fuerant. Prius caput ita ex schedis: *Multifacere antiqui dicebant sicut magnifacere item et parvifacere, testis est M. Cato in ea quam scripsit contra Q. Minucium Thermum de X hominibus: Neque fidem, neque iusiurandum, neque pudicitiam multifacitis quod quidem merito ab usu recessit, quia non aestimatur numero quantitas, nec desiderat multitudinem, nec continetur numero.* Sequebatur opinor *multifariam* ut in Pauli epitome. *Dac.*

Magisteria. Verba Festi ex his Pauli verbis intelliges; addebantur tamen alia de magisterio, ut opinor, ludorum Apollinis ex oratione nescio qua, quae contra orationem inscribebatur alterius oratoris. *Ant. Aug.* *Magisterium.* Difficile explere lacunas istas. Tamen de Apolline et de quodam scriptore, qui contra orationem nescio cuius quaedam de Apolline dixerat, tractabatur. Suspicor agi de oratione, quam habuit Varro ad populum ludis Apollinaribus de Nonis Caprotinis. Verba eius sunt haec ex quinto de latino sermone: ob hoc togam praetextam datam eis Apollinaribus ludis docui populum. *Scal.* *Magisteria.* Magistri. *Quae.* Qui. *Magis cet. possunt.* V. l. 57. de significat. verbor. *Goth.*

Maledictores. Maledic . . . . Praeter Hispaniae mentionem cetera ex Pauli epitome intelliguntur. *Ant. Aug.* Infra: *Cato cum proficisceretur in Hispaniam*, i. e. Cato in ea oratione quam habuit cum ad bellum Hispanicum proficisceretur, anno mundi 3755. *Dac.*

Mihipte. Verba Festi exceptis his, quae Paulus notat, non intelligimus. Sed exempli sumti ex libris Catonis ea esse arbitramur. *Ant. Aug.* Quae sequuntur Catonis verba sunt, sed quae frustra quaeras; et hic etiam mutilae sunt schedae. *Dac.*

Mansues. Plaut. Asin. I, 2, (19.):

Reddam ego te ex fera, fame mansuetem, me specta modo.

Dac. Vide Nonium in Mansuetus (pag. 483.) et *Mansues* (pag. 59.). *Goth.*

Meritavere. Catonis verba relata a Festo non assequimur. *Ant. Aug. Meritavere, saepe meruerunt,* Cato dixit, Poenorum IV. *Suffetes evocant omnis cohortes; omnis, qui stipendia meritaverunt.* Ita mihi videor scripturae Festi vestigia odorari. *Scal.* Rescribendum est *meritaverunt, saepe meruerunt.* Ut ex verbis Catonis manifestum est; in iis *omnis* pro *omnes* vel *omneis*, antique. Vide *suffes. Dac.*

Magnificius. Magni.... Catonis, Atei et nepotis M. Catonis, ut opinor, sententia obscura est, his paucis exceptis, quae Paulo debemus. *Ant. Aug.* Cum in hisce ruderibus excitandis satis diu me torsissem et eorum tantum partem aliquam edidissem, tandem me ab hac cura schedae liberum fecere, quae si non locum integrum, tamen aliquatenus restaurari facilem ponunt. Verba quidem Catonis ut valde confidentis esset se praestaturum recipere ita nimis meticulosi super iis coniecturam suam tacere. Locum igitur integrum sic tentabo: *Cato in ea quam scripsit .... Crimina magna quis homo quam tu aut pulcrius purgat aut magnificius. Nunc magnificentius dicimus cum magnificens eius positivus non amplius sit in usu. At nepos eius in ea quam scripsit ..... tamen ait: cum aedilis curulis esset is tum magnae* etc. De nepote Catonis vide Gellium lib. XIII. cap. 18. *Magnificior.* Iam alibi monuimus Festum libros suos ita conscripsisse ut voces omnes quae ab eadem littera incipiebant in eundem librum retulerit, nullo syllabarum ordine servato; inde factum est, ut qui singula alphabetico, ut vocamus, ordine disponere aggressus est, is multa reliquerit et corrupta et suis sedibus mota. Velut hic *magnificior quoque .....* quod ad *munificior* pertinet. Scriptum enim fuerat: *Munificior quoque deduxisse videtur.* Sed adi munificior. *Dac.*

Munificior. Ex his Pauli verbis intelliges Festi verba. *Ant. Aug.*

Mediocriculus. Mediocriculo. Obscurus locus, et ni fallor, mendosus. *Ant. Aug. Tὸ genere* abundat in verbis Catonis. Itaque dele; quin neque Paulus habet, quod non leviter fulcit coniecturam nostram. *Scal.* A mediocris est mediocriculus: in verbis Catonis *τὸ genere*, vel ut alii, *gerere* abundat, ut optime monuit Scaliger; neque illud infra Paulus agnoscit. *Dac.*

Mutini Titini. Vide an ita scribi debeat: *In angiportu; de quo aris sublatis balnearia sunt postea facta domus CN. Calvini: cum mansisset ab urbe condita ad principatum Augusti.* Cetera non assequimur; sed addi possunt, quae Paulus refert de mulierum sacrificio. Videndus etiam Tertullianus in Apolog. cap. 24. Arnob. lib. IV. contra gentes. Firmian. lib. I. cap. 20. Aug. lib. IV. cap. 11. de Civit. Dei. *Ant. Aug. Mutini.* Ita explemus: *Mutini Titini sacellum fuit in Veliis adversum murum Mustellinum in angiperta: de quo aris sublatis balnearia sunt facta Domitii Calvini: cum mansisset ab urbe condita ad principatum Augusti. Religiose et sancte cultum fuisse, manifestum est. Nam nunc ad sextum et vicensimum extra urbem aediculam habet, ubi et colitur, et mulieres togis praetextis velatae ei sacrificant.* Ultima supplevimus ex Paulo ita ut negari non possit, quin vera verba reddiderimus. Nam ex ....*iculum* fecimus *aediculam*, ex ....*ine, mulieres.* Nam ....*ine*, sunt apices litterarum syllabae, quae est penultima in voce, *mulieres.* Illud autem ....*vla*, quis dubitat esse reliquias vocis *Velatae? Scal. In Veliis.* Male al. in *velis.* Palatini montis pars versum Coelium *Veliae* dicebatur. *Murum Mustellinum.* Ubi murus iste fuerit nescio, forsan iuxta collem Latiarem in Quirinali ubi vicus fuit qui *mustellarius* Varroni dicitur. *Dac.* Mutinum Titinum Priapum vocabant quem nunc simpliciter vel Mutinum vel Tutinum. Nam *Mutinum* vel *mutunum* membrum virile significat ut et *Tutinum* sive *Tutunum*, nempe ex *tuta* pro *puta*, etc. Nempe a *μυττὸς pudendum, μυττών, μυττῶνος, muttonus.* Et a *ποσθή, ποσθών ποσθῶνος, pottunus* et *p* mutato in *t tuttunus. Dac.* Dixi ad l. XII. Tabb. Adde Tertull. Apologet. cap. 24. Arnob. 4. Lactant. 1, 20. August. de Civit. Dei 11. *Velis.* Veliis. *Praetextatis.* Praetextis. *Goth.*

Matronae. Ex his verbis quae sequuntur Festi verba potuerunt recte conscribi; et videndum est, an ad haec pertineant, quae de Vestali Claudia produntur, quae patrem complexa de curru se detrahi passa non est, Cicero pro Coelio, (c. 14.) Valer. Max. lib. V. cap. 4. Suet. in Tiberio cap. 11. *Ant. Aug.* Matronae a magistratibus non summovebantur, ne pulsari contrectarive viderentur, neve gravidae concuterentur; quam enim primam hoc iure usam ait Verrius, eam caeteris exemplum dedisse, adeo ut nec cum uxoribus adessent, quo descenderent, cogi viros a magistratibus, quod communi vehiculo vehitur vir et uxor. Media si non penitus ipsis verbis Festi concepta sunt, at saltem a sententia ac mente Festi propius absunt. De

Vestali quod monent viri docti, id vero exemplum locum hic non habet. Nam et Vestales matronae non erant, et quod essent ἀνέπαφοι id non privilegio feminarum ac sexus, sed iure sacerdotii ac dignitatis consequebantur. *Scal.* Hoc pendet e veteri Romanorum more, quo magistratibus puta consulibus, Praetoribus, interregibus etc. Dictatores per vias ambulantibus lictores apparebant, qui populum summoverent, et e via iuberent decedere; ab iis autem solae matronae non summovebantur, ut nec Vestales. Sed hoc illae matronarum ac sexus praerogativa, hae sacerdotii et dignitatis iure consequebantur. *Dac.* Infra *de essequo* antique pro *de essedo. Dac.*

Minuebatur populo luctus. Cum a Censoribus lustrum condebatur, hoc est cum censores censu peracto Suovetaurilibus urbem vel exercitum expiabant, id enim est *lustrum condere.* Livius lib. I. (c. 44.): *Ibi instructum exercitum omnem suovetaurilibus lustravit, idque conditum lustrum appellatum, quia in censendo finis factus est. Dac. Cum honos.* Puta consularis, praetoria, censoria dignitas, etc. *Cum in casto Cereris.* Vide *Graeca festa.* In casto Cereris esse dicebantur mystae qui, ut Cereri operarentur et puriter facerent, rebus Venereis abstinebant, ἥγνευον, id enim est ἁγνεύειν et castus ἁγνεία; unde pro ritu et instituto quia sic rite facerent. Varro rerum Roman. lib. I.: *Nostro ritu sunt facienda civilius, quam Graeco castu, rite et caste* ἁγνῶς. *Dac. Minuitur.* De Casto Cereris mihi non liquet, tamen non licere a lugentibus Cerealia celebrari docet Liv. lib. XXII. *Ant. Aug.* Facessit negotium doctis viris, quod in fine positum est *in casto Cereris.* Quod Graesi dicunt ἁγνεύειν τινὶ θεῷ, hoc Latini in casto alicuius Dei esse. Tertullianus libro de ieiunio: *Sed bene quod in nostris Xerophagiis blasphemias ingerens, casto Isidis et Cybeles eas adaequas.* Sed vide, quae olim diligenter de hoc in coniectaneis notavimus. Castimoniis Cereris qui operabantur, luctu carere solitas fuisse, tam ex Graecis, quam ex Latinis scriptoribus notum est. *Scal. Cum desponsa est;* fortasse melius: *cum desponsatio est.* Idque Fulv. Ursino etiam placuit: *Omnique gratulatione.* Hoc est cum ob quemcunque felicem eventum in templis Deis gratias agerent, puta ob liberatam urbem, ob servatum exercitum, ob victoriam ab hostibus reportatam. *Dac.* Dixi ad l. 15. ibi deminuto. Cod. quibus ex caussis infamia. *Familiam.* Familia. *Castro Cereris.* Casto Cer. Dixi ad Varron., et ex Livio constat (XXII, 56.) a lugentibus Cerealia celebrari non licuisse. *Constitissent.* Constituissent. *Goth.*

Maximae. Vide *ordo sacerdotum;* et decem Flaminum nomina ponit Varro lib. IV. et VI. de lingua Lat. Dialis, Martialis, Quirinalis, Volcanalis, Volturnalis, Palatualis, Furinalis, Floralis, Falacer, Pomonalis. Adde Carmentalem ex Cicerone in Bruto, Portumnalem ex Festo, Persillum Virbialem ex marmoreis monumentis; item Divi Iulii, et Divi Augusti ex eisdem et eorum temporum historia. *Ant. Aug. Maximae dignationis.* Lege infra: *Minimae habetur* etc. Nempe: *Minimae dignationis.* In vett. libb.: *Minime.* Vide *maiores Flamines. Dac.* Vide infra *Ordo Sacerdotum. Inter quindecim.* Decem constituuntur a Varrone (pag. 88. pag. 198. Sp.). Illis adde *Carmentalem* ex Cic. in Bruto (c. 14.) *Portumnalem* ex Festo; item Divi Iulii et Augusti ex eiusdem et eorum temporum historia. *Goth. Minimi habetur.* Minime habetur. *Idem.*

Mundus. (Cf. pag. 172.) Verba illa mendosa sunt: ex iis qui intravere cognoscere potuit; forsitan scribendum: ut ex iis, qui intravere cognosci potuit. Item ex Pauli verbis addenda sunt nonnulla, ut puta *tertius dies, quo mundus patet.* Vide Varronem apud Macrobium lib. I. Saturn. *Ant. Aug.* Verba Catonis corrupta ita legimus: *Mundo nomen impositum est ab eo mundo, qui supra nos est. Forma enim eius est, ut ex iis, qui intravere, cognoscere potui, adsimilis illi. Eius inferiorem* etc. Nam inde incipiunt verba Festi. Supple etiam *maiores censuerunt.* Nihilo melius se habent sequentia, quae ita emendamus: *Ea de causa quod quo tempore ea, quae occultae et abditae religionis* etc. Varro apud Macrobium: *Mundus cum patet, Deorum tristium atque inferum quasi ianua patet; propterea non modo praelium committi, verum etiam dilectum rei militaris causa habere, ac militem proficisci: navim solvere: uxorem liberum quaerendorum causa ducere religiosum est. Scal.* Mundus hic est Platonis sedes, qua patente dies illos religiosos habebant veteres. Macrob. Saturn. I. cap. 19.: *Nec Latinorum tempore, quo publice quondam induciae inter populum Romanorum Latinosque firmatae sunt, incohari bellum decebat, nec Saturni festo, qui sine ullo tumultu bellico creditur imperasse. Nec patente mundo, quod sacrum Diti patri et Proserpinae dicatum est, meliusque occlusa Plutonis fauce eundum ad praelium putaverunt: unde et Varro ita scribit: Mundus cum patet Deorum tristium atque inferum quasi ianua patet. Propterea non modo praelium committi, verum etiam delectum rei militaris causa habere, ac militem proficisci, navem solvere, uxorem liberum quaerendorum causa ducere religiosum est.* Unde verba Festi satis intelliguntur. Sed in iis quaedam mutila, quaedam etiam corrupta sunt. Atque statim initio supplendum est: *Postridie Valcanalia IV. Non. Octobr. et ante diem sextum Id. Novembr.* Et ita est, patebat enim mundus III. Kal. Septemb. nam IV. erant Valcanalia. Item IV. Non. Octobr. id est die IV. Octobr.

et ante diem sextum Id. Novemb. nempe VII. Id. qui dies septimus est eiusdem mensis. Verba Catonis sic legenda ex Scaligero: *Forma enim eius est, ut ex iis qui intravere cognoscere potui, adsimilis illi.* Deinde *eius inferiorem.* Nam inde incipiunt verba Festi. Corrigenda etiam quae sequuntur, ita: *Quod quo tempore ea quae occultae et abditae religionis* etc. *Dac. Atteius.* Attius. *Pater.* Patre. *Idem loco.* Macrob. Saturn. I, 16. *Goth. Volcanalia.* Volcanali. *Ex iis qui intravere.* Ut ex iis, qui intr. cognosci potuit. *Commentariis iuris civ.* Vid. Gell. III, 18. (ibi C. Bassi commentarii commemorantur) l. 4. §. 1. ff. de verbor. signific. *Goth. Ille eius.* Illi eius. *Per eos dies.* Adde infra *Religiosus*, *Proeliares dies*, *Comitia. Idem.*

Mos est. Macrob. lib. III. Saturn. refert *Iulium Festum* lib. 13. de verborum significationibus scripsisse: *Mos est institutum patrium, pertinens ad religiones caerimoniasque maiorum.* Non dubito *Pompeium* pro *Iulio* scribendum apud Macrobium. Hic enim est locus, quem adfert, ex quo verba Festi sarciri possunt, paucis syllabis exceptis. *Ant. Aug. Mos* est institutum quodlibet consuetudine firmatum: *ritus* vero est ordo et modus in administrandis maxime sacrificiis, unde Virg. (Aen. XII, 836.):

— — — *Morem ritumque sacrorum*
Adiiciam.

Interdum tamen et *ritus* pro *more* usurpatus et *mos* pro *ritu*, ut hic. *Dac. Mos est institutum patrium (defunctorum) veterum pertinens maxime ad religiones cerimoniasque antiquorum.* Vox *defunctorum*, quae in codice apparet, explicatio est vocis *veterum*, neque apparet in schedis. *Mosculis.* A *mos mosculus.* Alii legunt *moscillis*, vel *mosillis* ut in gloss. Isidori *mosillus* parvus mos. Cui posteriori non adversatur analogia, nam ut a *pusus*, *pusillus*, sic a *mos mosillus.* Nihil tamen hic mutandum est. Optime enim a *mos*, *mosculus*, ut a *flos*, *flosculus* etc. *In ea quam scripsit . . . . vis qui moribus.* Schedae: *Mosculis Cato pro parvis moribus dixit in ea quam scripsit . . . .* Supra Festi et Pauli verba male cohaesere. Legebat Salmasius: *Muscillis Cato pro parvis moribus* etc. Muscilli τὰ μυίδια. *Dac.* Vide Macrob. Saturnal. III. *Goth.*

Milium. (Ad p. 173.) Varro lib. IV. (p. 109. Sp.): *Milium a Graeco:* nam id prius *μίλιν* pro *μέδιν*, ubi Turnebus rescribit: *μελίνη post μεδίνη*. Verum *μελίνη* proprie panicum quod a milio diversum, quare neutiquam ab eo potest originem capere milium, nisi id factum dicas propter quandam similitudinem utriusque leguminis. Nam *μελίνην* i. *panicum* similem *κέγχρῳ* i. *milio* tradunt Hesych. Dioscorid. Galen. et alii. Alterum etymon a millenario numero prorsus ridiculum. *Dac. Κέγχρον.* Gloss.: *Milium, κέγχρος, ἔλυμος. Goth. Μελίνην.* Ita Varro (pag. 109. Sp.). *Idem.*

Municipalia. (Ad p. 173.) Paulus non intellexit, quid esset ante civitatem Rom. acceptam; et ante urbem conditam interpretatus est; neque etiam municipalia sacra sunt urbis Romae sacra, sed municipiorum. *Ant. Aug.* Ex Festo scribe *acceptam* pro *conditam. Fulv. Urs. Municipalia sacra* quae municipes ante civitatem Rom. acceptam habuere, non autem ante Romam conditam ut male Paulus interpretatur. *Dac. Municipalia.* Id est municipiorum. *Conditam.* Acceptam. *Assuissent.* Assuessent. *Goth.*

Minora templa. Videndus Varro lib. VI. de Lingua Lat. *Ant. Aug.* Qui nos reiiciunt ad Varronem in libris de Lingua Lat. ut quae sint minora templa, ex eo putamus, non magis nos iuvant, quam si nullum de hac re verbum fecissent. Ne verbum quidem apud Varronem, ubi ille loquitur quidem de templis; ita tamen, ut quae sunt minora templa nihilo magis scias. Sed diserte Servianae schedae (pag. 387. f. ed. Dan.) id nos docent his verbis: *Alii templum dicunt non solum quod potest claudi, verum etiam quod polis aut hastis sustentatum, aut aliqua tali re et lineis, aut loris, et simili re septum est, quod ecfatum est. Amplius uno exitu in eo esse non oportet, cum ibi sit cubiturus auspicans.* In quibus verbis fere omnia, quae Festus scribit de minoribus templis, proponuntur. Tantum apud Servium legebatur, *quod et factum est* pro *ecfatum est. Scal.* Optime Servius: *Alii templum* etc. Ubi fere omnia quae Festus scribit de minoribus templis. *Effari* autem et *effata* auguralia verba sunt. Vide *sistere fana. Dac.*

Manes dii. Festi verba mutila ex Pauli epitome sarciri possunt, paucis exceptis. *Ant. Aug. Manes* a *mano* i. e. bono, quod boni sint. Alii per antiphrasin quia immanes. Prior sententiae favet quod in Graecis *χρηστοί* i. boni dicti sunt. Et *manes* lingua sacrorum pro *mani* ut *sacres* pro *sacri; patrimes, matrimes* pro *patrimi, matrimi*, et alia multa. Porro qui proprie Manes dicti fuerint, magna inter eruditos quaestio fuit, aliis alia existimantibus. De iis multa Plato, Plotinus, Porphyrius, Proclus, Apuleius etc. Notandum autem illud Melae lib. I.: *Augilae*, inquit, *Manes tantum Deos putant, per eos deierant, eos ut oracula consulunt, precati quae volunt, ubi tumulis incubuere pro responsis ferunt somnia.* Quae verba ex He-

rodoto fere transcripta, ab eodem Herodoto lucem capient, qui in Melpomene ubi de Nazamonibus ita scribit: *'Ομνύουσι μὲν τοὺς παρὰ σφίσι ἄνδρας δικαιωτάτους καὶ ἀρίστους λεγομένους γενέσθαι τούτους· τῶν τύμβων ἀπτόμενοι μαντεύονται δὲ ἐπὶ τῶν προγόνων φοιτέοντες τὰ σήματα καὶ κατευξάμενοι ἐπικατακοιμέωνται, τὸ δ' ἂν ἴδοιεν ἐν τῇ ὄψει τούτῳ χρῶντο.* Lege: *Τούτων τῶν τύμβων* etc. Ut vides Mela *manes* vocavit, quos Herodotus iustissimos atque optimos vita defunctos. Qui viri, quoniam in inferis degere putabantur, inde Plinius cum haec a Mela accepisset, sic mutavit: *Augilae inferos tantum colunt;* et post Plinium Solinus: *Augilae vero solos colunt inferos.* Ita enim et Plinius et Solinus interpretandi; sed qui vere Manes fuerint omnium optime intellexit illustr. Huetius qui in doctiss. suis in Originem observationibus ostendit, vetustissimos Chaldaeos et Aegyptios astrologos fortunae sortem Lunae tribuisse, ut daemonis sortem Soli, huic res ad animum pertinentes, illi res corporeas curae esse existimantes. Inde Vettius Valens lib. IV. Anthol. cap. 5. docet Lunam esse fortunam in potestate habentem corpus et spiritum, Solem vero esse mentem et daemonem animas ad res gerendas excitantem et moventem. Inde Sol qui mens est et genius sive daemon, ut vertunt LXX. Interpretes, Hebraeis *meni* dictus, ut in illo Isaiae: et impletis *meni* libamen, et ut est apud Origenem *λατρεύοντες μηνί,* ex origine *mana*, i. e. *numerare*, quia Sol temporibus numerandis et dividendis praeest. Atqui sors daemonis seu genii, *cuius in tutela* ut quisque *natus est, vivit*, ut ait Censorinus. Et *natale comes, qui temperat astrum*, ut loquitur Horatius, tribuebatur Soli ab antiquis astronomicae disciplinae magistris, at Sol ipse Daemon appellabatur. Macrob. lib. I. Saturn. cap. 19. Quemadmodum autem in illo Isaiae cap. 65. v. 11.: *Qui ponitis mensam Gad.* LXX. interpretes *τῇ τύχῃ, et impletis meni libamen;* pro Luna sortem ipsi tributam fortunam nimirum propheta expressit: ita ad significandum Solem, sortem Soli deputatam, Daemonem scilicet seu meni notavit. Adeoque ex *meni* Hebraico prodiit Graecum *meni* Daemon seu genius qui et Sol, unde *μῆνες*, Aeolice *μᾶνες*, hinc Latini *manes* qui et Genii Serv. lib. VI. Aeneid.: *Ergo manes genios dicit, quos cum vita sortimur. Dac.* Adde supra *Mane. Terrae neque.* Terrenaque. *Goth.*

M...... (Ad pag. 173.) Certum est, hic de Munere Festum scripsisse. Nempe munus esse administrationem rei publicae; et curam imperii quod plebis universae totiusque populi Comitiis delatum, ac mandatum est: ut fere in hanc sententiam scripsisse videatur: Munus, dicitur administratio reipublicae, magistratus, praefecturae, imperii, provinciae. Cum multitudinis universae consensu atque legitimis populi Comitiis mandatur, ut capere eam iussu populi, certove ex tempore, et certum ad tempus administrare possit. *Scal.* Vide supra post *Munitio. Munera* sunt *officia. Honores* vocat Horatius. Et inde munera dicti sunt ludi qui populo dabantur ab iis qui munere instructi, etc. *Dac. M . . . lebatarum.* Mille beatarum urbium . . . . s stetit pro regno . . . . dixisse ait Veranius in libro priscarum vocum; quod ei summae originem ac causam Graecus sermo dederit: eo autem non omnes uti. His proximum nescio quid dixisse videtur Festus: et rectae ei summae causam dedisse Graecorum sermonem. Gellius libro I. cap. 16.: *Mille*, inquit, *non pro eo ponitur, quod Graece χίλιοι dicitur, sed quod χιλιάς, et sicuti una χιλιάς, et duae χιλιάδες, unum mille, et duo millia certa atque directa ratione dicitur.* Puto autem testimonium illud, quod producit Veranius, esse ex scriptis Catonis. *Scal. M . . . . . . lebatarum . . . .* Haec viris doctis negotium facessunt. Ego a sequentibus puto disiungenda et componenda cum istis *mensae in aedibus;* nam in schedis ita scriptum: — *cuiusmodi est parentatio non sacrificium . . . . magno cr . . . . . tenebat aram; . . . .* postea sequebatur *mille urbium populus stetit*, ut supra. Non dubium est igitur, quin illud *lebatarum* sit pro illo *tenebat aram.* Et in iis Festus nobis ritum aliquem explicabat quem divinare nequeo. Putabat doctiss. Fulv. Urs. huc pertinere quod ait Varro lib. V. rerum divinarum apud Macrob. lib. III. cap. 2., aras primum ansas dictas quod esset necessarium a sacrificantibus eos teneri. Virgil. (Aen. VI, 124.):

Talibus orabat dictis arasque tenebat.

Mille urbium populus stetit. Lege: *Millo urbium populis stetit pro regno.* Aiebat quisquis ille sit unde hoc Verrius desumpsit, pro regno obtinendo populos mille urbium perdidisse etc. Hoc autem *mille urbium* Verrius adduxit, ut probaret τὸ mille a veteribus usurpatum eo consensu quo Graeci dicunt *χιλιάς, mille urbium*, non *mille urbes.* Sic Gellius lib. I. c. 16.: *Mille non pro eo ponitur, quod Graece χίλιοι dicitur, sed quod χιλιὰς et sicuti una χιλιάς et duae χιλιάδες, unum mille, et duo millia certa atque directa ratione dicitur. Dac.*

Monstra. Monstrum a monendo, monestrum, monstrum, passim apud bonos autores. Cicero tamen a monstrando lib. I. (c. 42.) de divinat.: *Quia enim ostendunt, portendunt, monstrant, praedicunt, ostenta, portenta, monstra, prodigia dicuntur.* Idem et lib. II. (cap. 23.) de nat. Deor. Sed minus bene. De ostentis, portentis et prodigiis vide suo loco. *Dac. Monstrum.* V. l. 38. ff. de verbor. sign. l. 7. in fin. Cod. de posthumis heredibus. *Prodigium.* Vide infra *Prodigia.* Et d. l. 38. et d. l. 3. *Ostentum.* Vide d. l. 38. *Goth.*

Muta. Muta exta dicuntur, quibus nihil divinationis aut responsi elicitur. Ut contra adiutoria, quae certum aliquid indicant, aut ab incendio aut a veneno talique re certum instare periculum portendunt, aut finium deminutionem. *Scal.* Ex ruderibus istis aliquid excitare difficile. Nihil enim schedae praeter lacunas. Sic tamen recte vestigia sequi videor: *Muta dicuntur omnia quae nihil habent nisi vocem sive mugitum absque intellectu, inde etiam mutas dicimus litteras quae ita pronuntiantur ut cui potius conveniant sono cognosci non possit. Dac.* Ex verbis Festi cognoscere poteris, qualia exta non muta dixisset, ut si ab incendio, veneno, aut alio tali periculo aruspex cavendum esse respondisset, aut si finium deminutionem portendi dixisset. Haec Paulus omisit uti inania et iure religionis verae contemnenda. *Ant. Aug.* Ut contra quae aliquid portendebant, dicebantur *arguta.* Cicer. II. de divinat.: *Sunt enim qui vel argutissima haec exta esse dicant. Dac.* Non muta igitur, ex quibus aliquid divinationis animadvertebant; puta, si ab incendio, veneno, aut alio tali periculo cavendum esse respondisset augur; aut si finium diminutionem portendi dixisset. Id enim ex Festi fragmento facile potest intelligi. *Goth.*

Maiora auspicia. (Ad p. 173.) Ex libro M. Messalae Auguris de auspiciis primo apud Gellium lib. XIII. c. 14. haec Festi verba intelliges. Patriciorum auspicia in duas sunt potestates divisa, maxima sunt Consulum, Praetorum, Censorum: reliquorum magistratuum minora sunt auspicia. Ideo illi minores, hi maiores magistratus appellantur: *Maiora autem dicuntur auspicia habere*, inquit Gellius, *quia eorum auspicia magis rata sunt, quam aliorum. Ant. Aug.* His ita restituendis mihi viam fecerunt quae ex libro Messalae Auguris de auspiciis primo apud Gellium leguntur lib. XIII. cap. 14.: *Patriciorum auspicia in duas sunt potestates divisa, maxima sunt Consulum, Praetorum, Censorum. Reliquorum magistratuum minora sunt auspicia. Ideo illi maiores, hi minores magistratus appellantur.* Et postea me non vanum coniectorem fuisse reperi ex schedis ubi omnia ad verbum; maiora autem auspicia habere dicuntur, inquit Gellius, quia eorum auspicia magis rata sunt quam aliorum. Et inde lucem capit illud Virgil. lib. III. Aeneid. (374.):

Nate dea, nam te maioribus ire per altum
Auspiciis manifesta fides.

Etsi Servius *maioribus* interpretatur *coelestibus*, eo quod auspicium quod de coelo esset, verbo Augurum proprio *maximum* dicebatur. Sed mea interpretatio mihi videtur purior. Et huc respexisse videtur Horatius, cum cecinit Od. 5. lib. IV. (6, v. 21.):

Ni tuis victus Venerisque gratae
Vocibus, Divum pater annuisset
Rebus Aeneae potiore ductos
Alite muros.

Quod Virgilius dixerat *maioribus auspiciis*, ipse dixit potiore alite. Neque Virgilium melius quam per Horatium, ut contra Horatium melius nunquam quam per Virgilium possis interpretari. *Dac.* Cf. Gellium XIII, 4. *Goth.*

Mensae. Ut Festi verba intelligas, praeter Pauli epitomen lege Macrob. lib. III. Saturn. dum Virgil. VIII, (279.) Aeneid. versum interpretatur:

In mensam laeti libant, divosque precantur.

Ant. Aug. Mensae in aedibus sacris ararum vicem obtinent, quia legibus earum omnium sacrae mensae sunt, ut velut in ararum vel pulvinaris loco sint. Privati quoque in privis ipsis locis habent, ubi sacra habituri sint, qualis est parentatio non sacrificium. Parum abest, quin ita Festus scripserit. Quod ait legibus aedium sacrarum mensas quoque sacras esse, id Papyriano iure continebatur: Mensas scilicet arulasque eodem die, quo aedes dedicari solent, sacras esse; ut non dubium sit, quae lex dedicandae aedis fuerit, eandem ad vasa et mensas ipsas extendi. Cum enim aedis dedicaretur, et omnia quae ea continerentur, dedicari. Addit, *in ararum vel pulvinaris loco haberi.* Id quoque in eodem iure Papyriano relatum fuit, uti mensa hoc ritu dedicata in templo, arae usum et religionem pulvinaris obtineret. Postremo privatis licuisse in mensis suis sacra facere, qualis est parentatio, non sacrificium. Primum mensae sacrae erant impositione salinorum et sigillorum, quae ἐπιτραπέζια vocabant. Arnobius lib. II.: *Sacras facitis mensas salinorum apposítu et simulacris Deorum;* hoc est, θεῶν ἐπιτραπεζίων, cuiusmodi est Hercules ἐπιτράπεζος Silva Statii et epigrammate Martialis celebratus. Inde sacra mensae frequenter apud veteres. Inde et in ὁμοτραπέζοις religio. Inde et Didoni apud Virgilium (Aen. I, 740.) libatio in mensa:

Dixit, et in mensa laticum libavit honorem.

Deinde non omnia sacra continuo et sacrificia sunt. Nam res divina cum Deo fit, sacrum quidem est, non autem sacrificium. Res divina aut sacrum non nisi in loco sacro fiebat; sacrificium etiam in loco non sacro. Aelius Iurisconsultus: *Si qua sacra privata suscepta sunt, quae ex instituto Pontificum stato die aut certo loco facienda sint, ea sacra appellari, tanquam sacrificium; ille locus, ubi ea sacra facienda sunt, vix videtur sacer esse.* Haec ille. Igitur res divina, ut parentatio et similia, rite in loco sacro, puta in mensa fit; sacrificium si fiat in loco quodam, non propterea sequitur locum sacrum esse, sed religiosum. Sic ad sepulcra res divina fiebat sacro parentali, quo nomine mensae in sepulcris ponebantur, et Graecanico et Romano ritu. Cicero de legibus (II, 26.), et scriptores Graeci auctores. *Scal.*

Mille urbium. (Ad p. 173.). Vide supra ad fragm. *M.* pag. 512, quo irrepsit nota *Dac.*

Mutas litteras et semivocales . . . . . (Ad p. 173.) Deest tantum: *In eo quem de tempore quo muta* etc. Vide in *solitaurilia.* Quae sequuntur pertinent ad *manumitti.* Sic: *Manumitti dicebatur servus sacrorum causa.* Locum adi. *Dac.*

Manumitti. Pauli verba interpretis vice funguntur verbis Festi, quae reliqua sunt, quibus addi potest, quod ex Caio lib. I. institut. refert Boetius lib. III. Topic. Vide *ambactus* et *Am. Ant. Aug.* Post *manumitti* ita, ni fallor, implendae sunt labes illae: *Manumittens modo caput, modo membrum aliud servi tenet, et dicit: Hunc hominem liberum esse volo; ac pro eo auri x . . . . . . solvit, ut, priusquam digrediatur, efficiatur iuris sui, dum his verbis hominem liberum mittit.* Non dubium, quin intelligat dominum solvere vicesimam pro liberato servo: de qua lata est lex Manlia, ut ait Livius libro VII. Epictetus apud Arrianum libro II.: *Ὅταν οὖν στρέψῃ τις ἐπὶ στρατηγοῦ τὸν αὑτοῦ δοῦλον, οὐδὲν ἐποίησεν; ἐποίησε. τί; ἔστρεψε τὸν αὑτοῦ δοῦλον ἐπὶ στρατηγοῦ. ἄλλο οὐδέν; ναί. καὶ εἰκοστὴν αὑτοῦ δοῦναι ὀφείλει. τί οὖν; ὁ ταῦτα παθὼν οὐ γέγονεν ἐλεύθερος;* Item lib. III.: *Ὁ δοῦλος εὐθὺς εὔχεται ἀφεθῆναι ἐλεύθερος. διὰ τί; δοκεῖτε ὅτι τοῖς εἰκοστώναις ἐπιθυμεῖ δοῦναι ἀργύριον.* Quaenam summa hic definienda sit, non video, neque quare auri potius, quam fortunarum vicesima. Sed et in manumissionibus quae fiebant sacrorum causa, pendebatur auri nescio quid; vide in Puri adeo, ut nulla manumissio non esset vectigalis, quomodo loquitur Tertullianus. *Scal.* *Manumitti dicebatur.* Haec luxata fuerant; et prior pars huius capitis adhaeserat post *mutum* his vestigiis: . . . . *Ser* . . . . . sacrorum . . . . . . Id autem inde factum est, quod post mutum continuo hunc manumittendi morem Festus explicarat. Notum est autem dominum solvisse vicesimam pro liberato servo, de qua lata est lex Manlia; Liv. VII. cap. 16. Epictet. apud Arrian. lib. II. et lib. III. in manumissionibus etiam quae fiebant sacrorum causa eadem pecunia solvebatur, adeo ut nulla manumissio non esset vectigalis quomodo loquitur Tertullianus; ut optime notavit Scaliger. Vide infra in *Puri. Dac.* *Hunc hominem.* Vid. l. 33. ff. de manumissis vindicta. §. Caium lib. I. Instit. Boethium in III. Topic. *Goth.*

Moscillis. *Mosculis;* a *mos*, *mosculus.* Alii legunt *moscillis* vel *mosillis* ut in gloss. Isidori: *mosillus*, parvus mos. Cui posteriori non adversatur analogia: nam ut a *pusus*, *pusillus*, sic a *mos*, *mosillus.* Nihil tamen hic mutandum est. Optime enim a *mos*, *mosculus*, ut a *flos*, *flosculus.* *Dac.*

Migrare mensa. (Ad p. 174.) Locus obscurus interpretem desiderat. *Ant. Aug.* *Migrare mensa, quod sacra sit, Diisque templa posita, inauspicatum habebatur, cum sequior suaderet causa unde quidam fuisse* . . . . . Reliqua assequi non possum. Recte ait inauspicatum fuisse, mensa migrare, quia sacra esset, ut iam supra diximus, et quia vel eo nomine mensae omnes sacrae esse debent, quod in quo templo mensa est, eius Dei, cuius templum est, ea sacra sit. Huius superstitionis Plinius meminit lib. XXVIII. c. 2.: *Servii*, inquit, *principis viri commentatio est, quamobrem mensa linquenda non sit.* Vide locum. Ego sane quae hic Festus refert, ex ea commentatione Serviana desumpta puto. Fortasse quae sequuntur ita sarcienda sunt: *Unde quidam fuisse in tristibus dicunt ex libris, qui sunt Rituales appellati.* Nam in eo loco, in quo Rituales libri mensarum consecrandarum in templis ritum edocebant, verisimile est et de illis auguriis mensalibus, quae Vernisera appellabant, et de diris ac tristibus, quae contra accidebant, tractasse. Sed haec incerta sunt ac fortasse melius erat tacere. *Scal.* Quod addit Festus mensas in triviis poni solitas, de mensis Dianae sive Hecates intelligendum est. *Dac.*

Mente captus. Huc pertinent verba Festi, quae sequuntur. *Ant. Aug.* Gloss.: *Mente captus, ἄνους, amens.* Cui scilicet mens quasi vincta est, etc. Infra in verbis Festi deest vox *amens;* ita *et amens quod a mente abierit. Dac.* Vid. l. 25. Cod. de nuptiis. *Goth.*

Manare solem. Supple ita: *Manare solem solitos esse antiquos dicere ait, cum solis orientis radii*

splendorem iacere coepissent; atque ideo primum diei tempus mane dictum, quamvis magis id dicitur, quod manum bonum dicebant, unde est mature, quod id bonum, quod maturum; unde et Matuta dicitur. Quod Festus dicit *ait*, intelligit de Verrio, ut saepe. *Scal.* Idem Varr. lib. V.: *Diei principium mane quod tum manat dies ab Oriente, nisi potius quod bonum antiqui dicebant manum. Ad cuiusmodi religionem Graeci, cum lumen affertur, solent dicere φῶς ἀγαθόν.* Alii a diis manibus; sed verosimilius est a *manus* dici, hoc est *bonus*, clarus, lucidus. Ita Macrob. lib. I. Saturn. cap. 3. et Servius Aeneid. lib. III. Manare autem solem quia veteres luci et igni fluorem attribuebant ut alibi dictum est. *Dac.*

Mamertini. (Ad p. 174.) Ex spatio litterarum quae desunt scribi potest ita: *Mamertini appellati sunt Messanenses hac de causa.* Sunt alia, quae divinare non potuimus: sed historiae cognitionem non impediunt. Vid. Strabo lib. VI. (p. 268.). *Ant. Aug.* Ita Festus: *Mamertini appellati sunt a Mamerte hac de causa.* Deinde infra: *Cum in parte ea Siciliae consedissent, quae Taurominia dicitur, forte parantibus bello cernere Messanensibus auxilio venerunt ultro; eosque ab hoste liberarunt. Itaque provinciales ob meritum eorum ut gratiam referrent, et in suum corpus communionemque agrorum invitarunt eos, et nomen acceperunt unum, ut dicerentur Mamertini.* Strabo: *Τοσοῦτον δ' ἐπεκράτησαν οἱ Μαμερτῖνοι παρὰ τοῖς Μεσσηνίοις, ὥστ' ἐπ' ἐκείνους ὑπῆρξεν ἡ πόλις. καλοῦσι δὲ Μαμερτίνους μᾶλλον ἅπαντες αὐτοὺς, καὶ Μεσσηνίους.* Scripsimus Taurominia, quia propius ad scripturam accedebat; et Strabo *ταυρομενίαν* vocat. Alioqui scimus adiectivum Taurominitanum. Sallustius in veteribus schedis: *Scylla saxum est simile formae terebratae, quae forte inlata naufragia sorbens gurgitibus occultis, millia sexaginta Taurominitana ad littora trahit.* Quae ad verbum Strabo expressit: *Δείκνυται δὲ καὶ ἡ χάρυβδις μικρὸν πρὸ τῆς πόλεως ἐν τῷ πορθμῷ, βάθος ἐξαίσιον, εἰς ὃ αἱ παλίῤῥοιαι τοῦ πορθμοῦ κατάγουσιν εὐφυῶς τὰ σκάφη τραχηλιζόμενα μετὰ συστροφῆς, καὶ δίνης μεγάλης. καταποθέντων δὲ καὶ διαλυθέντων, τὰ ναυάγια παρασύρεται πρὸς ἠϊόνα τῆς Ταυρομενίας, ἣν καλοῦσιν ἀπὸ συμπτώματος τούτου κοπρίαν.* *Scal.* *Mamertini appellati.* Ita ad verbum schedae. Infra pro *Tauricana* quidam habent *Tauromenia*, quod idem est, a Tauro enim monte Tauricana recte dici potest, ut a Tauromenia urbe sive Fluvio *Tauromenia.* Porro a Festo diversus abit Strabo qui ait lib. VI.: Mamertinos Campaniae gentem Messanam inhabitavisse adeoque apud Messanenses invaluisse ut sub suam potestatem urbem redegerint, civesque ab omnibus Mamertini potius appellarentur quam Messanii. Vide et Polyb. qui etiam diversus abit. Supra *post annum vicensimum*, legendum *vicesimum.* Is enim fuit scribarum error solennis, ut *quotiens*, *Thensaurus*, *vicensimus* scriberent, cum iis datum fuisset *quoties*, *Thesaurus*, *vicesimus*, nota superadiecta ut illius syllabae quantitas appareret. De vere sacro vide *ver sacrum. Dac.* Cf. Strabo lib. VI. (pag. 268.) *Ver sacrum.* Vid. infra *Ver sacrum. Tauricana.* Taurominitana. *Cite.* Exercitum. *Goth.*

Murrata potione. Murrata potio idem quod *Murrina*, et murratum vinum unguentis temperata, *μύρῳ κεκραμένη*, non *myrrha*, ut male quidam putant. Neque etiam ex una murrina ut infra Paulus. A *μύρον ὁ μυρίνης οἶνος*, ut a *φύλλον φυλλίνης.* Graecis dicitur nectar; ideoque et in supplicationibus ad pulvinaria deorum apponebatur. *Ne mortuo indatur.* Legis verba: *Muratam potionem mortuo ne indito. Dac.* Vid. quae dixi ad l. 16. ff. de tritico, vino cet. *Duodecim tab. cautum.* Dixi ad l. XII. tabb. *Goth.*

Muger. A veteri *mugo* pro *mungo* ut *frago* pro *frango*, *muger* muccosus, *morveux. Dac.* *Castrensium.* Castrensibus. *Goth.*

Muries. Vide quae super hoc in Coniectaneis notavimus. Addendum ex abstrusis, necdum publicatis Servii schedis: *Virgines Vestales tres maximae ex Nonis Maiis ad pridie Idus Maias alternis diebus spicas adoreas in corbibus messuariis ponunt: easque spicas ipsae virgines torrent, pinsunt, molunt, atque ita molitum condunt; ex eo farre virgines ter in anno molam faciunt, Lupercalibus, Vestalibus, idibus Septembribus, adiecto sale cocto et sale duro. Scal.* Non intellexit Paulus quid esset apud Festum *olla fritilis*, ideoque fictilis reposuit pessime. *Olla fritilis* genus erat vasis, quo in sacris Vestales utebantur, a *frit*, quod spicae summum est. Nisi malis ita dictam a veteri voce *fritinnus*, id est motitatio et subsaltatio cum motu, unde fritinnire apud Nonium subsilire cum sono. A *fritinnus* per diminutionem *fritillus*, ut a *cinnus cillus*, *pusinnus pusillus*; a *fritillus fritillire* et *fritillare* quod nos vulgo dicimus *fretiller.* Iam autem *fritilis* ut *sublimis*, *sublimus* etc. et sic dicta olla fritilis quod in ea sal in furno coqueretur et fritilliret. Neque enim *fritilis* corruptum ex *frictilis* quod viro doctissimo placuit. *Muries*, sal coctum ex quo et farre adoreo ter in anno Vestales molam faciebant. Serv. in Eclog. VIII. (l. c.). Hoc sal sordidum et coctum alio nomine *exfit* dictum fuisse cognoscimus ex Fabio Pictore. Vide *exfit. Dac.* Glossis: *Muria*, ἅλμη. *Goth.* *Dehinc.* Dein. *Seriae.* Dolii genus. l. 15. §. 6. ff. de Usufructu. Et dixi ad l. 206. ff. de verbor. sign. *Addent.* Addunt. *Goth.*

Mortuae. Scribe: *Flaminibus*, ut etiam extat in veteribus editionibus. *Scal. Mortuae pecudis corio.* Serv. lib. IV. Aeneid.: *Sane Flaminicae non licebat neque calceos, neque soleas morticinas habere: Morticinae autem dicuntur, quae de pecudibus sua sponte mortuis fiebant; neque supra genu succinctam esse.* Unde patet male apud Festum quosdam pro *Flaminicis* rescribere *Flaminibus*. *Dac. Suo morte extincta.* Id morticinium vel morticinum Varroni (p. 263. Sp.) et l. pen. ff. de via publica. Glossis: *Morticina*, *θανάσιμα*. *Goth.*

Me pro mihi. *E* et *I* promiscue ab antiquis usurpata fuisse praeter Festum monuit Quintilian. lib. I. (c. 7.) Instit. itaque in dandi casu *me* et *te* dicebant pro *mi* et *ti*, hoc est *mihi* et *tibi*. Huius rei luculentum exemplum est apud Plaut. Asin. III, 2, (31.):

Ut meque teque maxime atque ingenio nostro decuit.

Dac. Me pro mihi dicebant. Vide notam sup.; sed male hic Festus, nam prius exemplum nihil probat, cum Latini omnes non minus recentiores quam vetustiores dicant, *si quid illo homine fuerit, quid me fiat?* etc. quod interpres Terentii explicabit. Posterius autem nihilo etiam amplius cum apud Lucretium legatur, *saxa impendent mare*, lib. (I, 326.):

Nec mare quae impendunt vesco sale saxa peresa.

Praeterea, quod plane eiusmodi est, dicebant *exitium instat illos;* en tibi auctorem locupletem in Plaut. Poenulo (IV, 2, 96.):

— Di immortales meum herum servatum volunt
Et hunc lenonem disperditum, tantum eum instat exitii.

An ibi dixerit Festus *eum* esse in dandi casu? Sic et apud Lucilium invenias *incumbere gladium.* Sat. lib. XXVI.:

Suspendat ne se, an gladium incumbat ne coelum videat.

Dac.

Malevoli. Ianus in Turdellis quis sit, plane ignoro. *Ant. Aug.* Ita scripsit Festus: *Malevoli Mercurii signum erat proxime Ianum. Qui item erat in Turdellis Mercurius, malevolus appellabatur; malevoli autem, quod in nullius tabernam spectabant.* Notabis autem locum Romae Turdellos, cuius nemo alius veterum mentionem facit. *Scal.* Has lacunas ita olim expleverat Scaliger, et ita postea in schedis. Mercurius autem, qui in nullius tabernam spectaret, malevolus dictus est, quia Dii aspicientes favere putabantur, ut contra. Porro notabis locum Romae Turdellos dictum, ubi mercatores ut ad Ianum. Nemo enim alius veterum eius quod sciam meminit. *Dac.*

Malluvium. Malluviae et pelluviae, Graece *χειρόνιπτρα καὶ ποδόνιπτρα*. *Scal.* Malluvium et Malluviae vas ubi manus lavantur, quasi *manueluae* sive *manuluviae*. Graecis *χειρόνιπτρα*, ut *pelluviae* ubi pedes quasi *pedeluae* seu *pedeluviae*, Graecis *ποδόνιπτρα*. Hoc autem ad veterum morem respicit, qui non manus tantum, sed etiam pedes ante et post coenam lavabant. *Malluvium latum.* Legerem: *Malluvium latum in commentario sacrorum significat manus ut lavent.* Hoc sensu: *Cum malluvium latum erat, hoc in sacrorum commentario significabat ut manus lavarent.* Possis etiam legere *qui lavent*, eodem sensu. *Qui* id est *quo* pro *ubi*. *Dac. Pelluviae.* Vid. infra *Pelluviae*. *Commentarium.* Commentario. *Goth.*

Maximum praetorem. (Ad p. 175.) Sic in carmine Marcii vatis: *His ludis faciundis praesit is praetor, qui ius populo plebique dabit summum.* Liv. lib. XXV. (c. 12.) Macrob. lib. I. Saturn. De salutis augurio Cicero lib. I. de divin. (c. 47.) Tacitus lib. XII. (c. 23, 2.) Dion. lib. XXXVII. (c. 24.). *Ant. Aug. Maximum praetorem*, hoc est, urbanum, qui *maior* etiam et *honoratus* dicebatur, quia ius populo plebique dabat summum, ut est in carmine Marcii vatis apud Liv. lib. XXV. cap. 12. non autem quod caeteris erat aetate provectior. Vide *maior Consul*. *Pro collegio augurum.* Collegium, societas eorum, qui eandem artem tractant. Sic collegium fabrorum, collegium Pontificum etc. *In salutis augurio.* Salutis augurium per 44 annos intermissum Augustus restituit. Erat modus augurii, ut si Deus permitteret salutem populo poscerent, quasi ne salutem quidem a Diis petere fas esset, ni prius hoc ipsum Dii concessissent. Observabant autem diem unum quotannis, quo nullus ad bellum proficisceretur exercitus, nemo se ad bellum accingeret, nemo pugnaret, quare in periculis maximeque civilibus neutiquam fiebat. Vide Dionem lib. XXXVII. (c. 24.). *Dac.*

Mortis causa. (Ad p. 175.) Scribe: *Cuius stipulationis mors fuit causa.* Levis error. *Scal. Mortis causa stipulatio.* Lege in fine: *Cuius stipulationis mors fuit causa.* Et haec vera est huius stipulationis ratio, non vero quam putavit Labeo. *Dac.* Vid. leg. mortis causa. 34. ibi, ut quid stipuletur. ff. de mortis causa donationibus. *Goth.*

Marspedis. (Ad p. 175.) Filium Martis significare putarem, nisi me auctoritas Messalae moveret. *Ant. Aug.* Corrige ex iudicio Adriani Turnebi, quo doctiorem nostra non tulit aetas, *in precatione Solitaurilium.* Quidquid dubitet Messala, constat in formula solitaurilium ad lustrandum agrum ambarvali sacrificio, solum Martem nominari: *Marspiter te precor* etc. ut constat ex Catone titulo CXLI. Pro quo suspicor *Marspedis* dictum a veteribus. At quod putant doctissimi viri Marspedis esse Martis filium, hoc est, Martis παῖδα, plane est Horatianum *humano capiti cervicem equinam*; quare merito explodendum. Sed illud notandum, Martem in Solitaurilibus, aut aliis precationibus rusticorum non esse alium, quam Silvanum, propterea coniunctim aliquando vocatur Mars Silvanus. Idem Cato: *Votum pro bubus, ut valeant, sic facito: Marti Silvano in silva interdius* etc. De quo sic in libris de limitibus agrorum: *Omnis possessio tres Silvanos habet. Unus dicitur domesticus, possessioni consecratus; alter dicitur agrestis, pastoribus consecratus; tertius dicitur orientalis, cui est in confinio lucus positus: a quo inter duo pluresve fines oriuntur. Ideo inter duo pluresve est lucus.* De tertio intelligi apud Catonem necesse est. Primus vocatur etiam Silvanus larum, ut in illa inscriptione, quae extat Romae:

SILVANO
SANCTO
LARUM
PHILEMON
P. SCANTI
ELEUTERI
D. D.

Alterius, hoc est Silvani agrestis, mentio est in altera inscriptione, quam ex fide doctissimi amici nostri Aldi Manutii huc exscripsimus:

SILVANO
AG. SACRUM
IN MEMORIAM
C. RUFI ANTHI
IIIIII VIRI
TALLIUS. LIB.
D. D.

Et de eodem intellexit Ovidius (Fast. IV, 755.):

— *nec dum degrandinat, obsit*
Agresti Fauno supposuisse pecus.

Tertii mentio est apud Horatium in Epodis (II, 21.):

— — — *et te pater*
Silvane tutor finium.

Marspedis igitur, et *Mars pater* apud Catonem intelligendus est Mars Silvanus orientalis agrestium, in interfinio duum aut plurium agrorum; est autem ex iure veterum Atheniensium. Nam in sacramento, cui dicebant ἔφηβοι, adiiciebatur ἵστορες θεοὶ ἄγραυλοι. Deinde ponit eos, ἐννάλιος ἄρης, ζεύς, ubi ζεύς etiam est quem dapalem Cato vocat. *Scal. In precatione solitaurilium.* Vide *solitaurilia. Dac. Imprecative sesita vallium.* Quidam pro *sesita* legit *solita.* Et sic in precatione solitaurilium et Saturnalium. Turneb. 10, 15.: *Ne Messala quidem augur.* Fort. *Marspedis*, idem quod Martis puer aut filius. *Goth.*

Maior consul. Maiorem consulem. Alternis mensibus apud alterum consulem fasces erant, non penes unum tantum, et maiorem consulem dictum fuisse puto, qui eos haberet prior, nam sumere eos solebat qui maior natu esset. Praetor autem urbanus *maior* dicebatur, quia dignior erat et honestior, ita, ut veluti proprio cognomento honoratus appellaretur. Ovid. lib. I. Fast. (52.):

Verbaque honoratus libera Praetor habet.

Dac. Vide *Maximum Praetorem. Goth.*

Mendicum. Ex iis quae Paulus scribit *mendicum dici Verrius* etc. haec supplenda sunt. Scriptum autem fuisse videtur: *mente eius, quam fefellerit fortuna,* non *quem. Ant. Aug.* Imo potius mendicus a menda immediate, ut optime Scaliger in coniectaneis; est autem menda cum aliquid deest. A *minus.* Isidor. lib. X.: *Mendicus quia minus habet unde vitam degat.* Eiusdem originis est *mendicum*, vel ut alii *mendicium*, velum in prora, puta quia id minus velum esset. *Dac. Quem.* Quam. A. *Goth.*

Municipium. Sicut fuerunt Fundani. De Fundanis, Formianis, Cumanis, Lanuvinis, Tusculanis, Liv. lib. VIII. sect. 14.: *Lanuvinis civitas data etc. Aricini, Nomentani et Pedani eodem iure quo Lanuvini in civitatem accepti, Tusculanis servata civitas, quam habebant.* Deinde: *Campanis equitibus honoris causa, quia cum Latinis rebellare noluissent, Fundanisque et Formianis,* etc. *civitas sine suffragio data. Cumanos, Suessulanosque eiusdem iuris conditionisque cuius Capuam esse placuit.* Et de Acerranis sect. 17.: *Romani facti Acerrani lege ab L. Papirio Praetore lata, qua civitas sine suffragio data.* Addit Festus eos post aliquot annos cives Romanos effectos, quod verum esse de Fundanis, Formianis et Tusculanis discimus ex eodem Livio lib. XXXVIII. sect. 36.: *De Formianis Fundanisque municipibus et Arpinatibus C. Valerius Tappus Tribunus plebis promulgavit ut iis suffragii latio, nam antea sine suffragio habuerant, civitatem esset* etc., *rogatio perlata est, ut in Aemilia tribu Formiani et Fundani, in Cornelia Arpinates ferrent: atque in his tribubus tum primum ex Valerio plebiscito sunt censi.* Idque iis contigisse constat anno U. C. 565. totis centum quadraginta sex annis postquam iis civitas sine suffragio data fuerat. *Coerites.* Putavit vir doctiss. quem honoris gratia non appello, hic Coeritibus locum esse non posse, quippe qui priori modo municipes facti fuerint. Sed eum meminisse oportuit bis Coerites municipes factos, semel cum suffragii iure ob servata sacra Rom. cum Galli Romam occupassent, etsi contra Gellius, et iterum cum, postquam rebellarunt, victis quidem civitas data, sed ignominiae causa suffragii ius ademtum. De priori modo hic Festus. *Dac. Tertio cum.* Legendum infra, *uti municipia essent suae cuiusque civitatis.* Quamquam certe expedire hinc me satis non possum. Videtur tantum hic Festus tertium quoddam municipiorum genus facere, cum scilicet in ius coloniae transibant; quod aliquando factum fuisse notum est. Adde: vel potius de tertio quodam municipii genere loquitur, cum scilicet qui civitate Rom. donati fuerant, iidem legibus suis non spoliabantur, sed civitatis suae ius retinebant, quasi eius municipes facti essent. Qui sequuntur eos omnes colonos fuisse, in antiquorum monimentis reperi, praeter *Tiburtes* et *Arpinates.* De quibus amplius quaerendum. *Dac. Municipium.* Niebuhr. Histor. Rom. tom. II, pag. 67. So ungenügend wie dunkel wird die zweite Art der Municipes nur dadurch unterschieden, dass es solche wären, deren ganzer Staat mit dem Römischen vereinigt worden. Denn das passt nicht weniger auf die dritte, welche an sich eben so unverständlich bezeichnet werden als Bürgerschaften, deren Städte und Colonien bei ihrer Aufnahme in den Römischen Staat Municipia geworden wären. Quare legendum censet Niebuhrius: *Uti municipes essent suae cuiusque civitatis.* Idem Niebuhr. de tota hac glossa sic scriptum reliquit Histor. Rom. II, pag. 64. not. 109. Der Artikel *municipium* ist bei dem Festus durch eine merkwürdige Fügung erhalten. Er stand bei Festus auf einer weggebrannten Columne, und Paulus hat ihn übergangen; ein Römischer oder Ravennatischer Grammatiker aber, von den einzelnen Nachschösslingen der alten Schulen, im zehnten oder elften Jahrhundert hinzugeschrieben. Er fehlt nämlich in manchen Handschriften; wo er sich findet, steht er ausser der Ordnung, und die Vollständigkeit und Ausführlichkeit zeichnet ihn vor den dürftig zusammengezogenen Artikeln, die durch des Langobarden Hand gegangen sind, eben so aus, wie sich die von dem Auszug des Hermolaus aus Stephanus von dem noch mehr abgekürzten unterscheiden, welcher leider dessen Stelle einnimmt; oder der Fuldaer Servius zu den beiden ersten Büchern von dem trivialen Commentar unter demselben Namen. Auch einen andern Artikel *municeps* hatte Paulus übergangen; und über den ist wieder von Glück zu sagen, da er auf einem der Blätter stand, welche von dem Codex getrennt waren und jetzt verloren sind, die aber Pomponius Laetus abgeschrieben hatte. Dieser ist aus drei sich fremden Theilen zusammengesetzt. Zuerst steht eine Nachricht aus Aelius Gallus, wie das Recht des *municeps* auf dreierlei Weise gewonnen werde (durch Geburt, ausgeübte Isotelie, Freilassung durch einen Municeps); darauf folgten zwei Definitionen des isopolitischen Municipium; eine namenlose, und eine vom Servius dem Sohne. Cf. supra s. v. *Municeps.* Idem Niebuhrius Urbinates pro Arpinates legendum censet Hist. Rom. pag. 68. not. 118. *Urbinates* steht gewöhnlich nur als Variante, und im Text *Arpinates*, was ich nicht, weil es falsch wäre, verwerfe, da *Arpinum* seit 560, eben wie die andern hier genannten Orte, seit 660, Municipium war; sondern jenes vorziehe, weil es lauter Orte sind, die zu jener Zeit das Vollbürgerrecht erhielten, und auf gleiche Weise die Kraft und den Kern der Cinnanischen Partei bildeten. Arpinum würde fremd unter ihnen stehen; ein ähnliches, undeutliches Wort so zu lesen, fiel jedem Abschreiber ein. Der sehr gelehrte Urheber der Definition hat die zur Zeit der Zerstörung des Latinischen Staates vornehmsten fünf Städte in allen drei Classen angebracht; zwei, welche damals Vollbürger wurden; eine, die für eine Zeit lang unterthänig sein musste; zwei, die noch drittehalb Jahrhunderte Isopoliten, zwar nicht mit gleichem Rechte, blieben. Hactenus Niebuhrius.

Mater matuta. Ex his Pauli verbis sarcienda sunt, quae sequuntur Festi verba; una tamen lit-

tera diversa est, manis enim pro manes est scriptum, librarii, ut opinor, errore. *Ant. Aug.* *Matuta, manes, mane* a *mano*, i. e. *bono*, non a *matre*. At *matrimonium*, *materfamiliae*, *matertera*, *matrices*, *materies*, non a *mano* sed a *matre* quae Graece *μήτηρ*, Dorice *μάτηρ*. *Dac.* Vide supra in *Manum*. Glossis *Λευκοθέα*. Adde Nonium (pag. 66. ed. Merc.) in *Manum*. *Goth.*

Modo quodam. Paulus Festi verba refert; quae nos dimidiata invenimus. *Ant. Aug.* Lego: *Modo quodam id est ratione, a modo dicuntur ista omnia: commoditas* etc. *Dac.*

AD LIBRUM XII.

Naenia. Scribe: *Graeci enim νῆστιν extremum intestinum dicunt.* At quis ignorat a ieiunitate dictum? (A *νηστεύω* scilicet *ieiuno*, unde et Latinis *ieiunum* dicitur. *Dac.*) Deinde scribe: *Chordarum ultima νήτη dicitur.* (Vel etiam *νεάτη*, ut est apud Platonem. *Dac.*) Glossarius: *Naenia*, *ἀτονία*, ignavia scilicet. Nam et Naenia pro ineptiis. *Scal.* *Naenia carmen.* Multum abest, quin Festus ad verum neniae etymon accesserit. Neniae Hebraicum et Syriacum vocabulum, non Phrygium, quod putant Grammatici. Et planctum sonat, *nini* enim est *plange* apud Prophetam, unde et Phryges et post illos Graeci veteres *νηνίατον* vocarunt. Ab illis autem nationibus Syriae morem illum praeficarum deductum esse nemo ignorat, nisi qui in veterum historiis infrequens est. Imo Hebraei miri *θρηνῳδοί* fuerunt, quod crebro in prophetarum libris occurrit. Vide quae utiliter olim super his notavimus in coniectaneis nostris (pag. 142. St.). *Scal.* Alii ab Hebraeo *nin* (puer) neniam deducunt, ut sit proprie nenia, quidvis puerile, aut ad pueros spectans, ut cantilena quae pueris a nutricibus canitur ut somno occupentur. Arnob. lib. VII.: *Somni enim quieto solvuntur, occuparique ut hoc possint, lenes audiendae sunt neniae?* Inde quod in funere infantium canebatur *nenia* dictum etc. Sed verisimilius est neniam prius de cantu funebri dictam fuisse et deinde ad alia tralatam et ita dici coeptas res frivolas et nugas, praesertim cum *nugae* et *mortuaria* sic proprie dicebantur quae canebantur in mortuorum laudem. Plaut Asinaria (IV, 1, 63.): *Haec sunt non nugae, non enim mortualia.* Quod etiam origo declarat, nam *nugae* Hebraicum et Syriacum vocabulum, id sonat moerorem (sicut nenia planctum), de aliis quibusvis tetris rebus, et frivolis dicta sint. *Dac.* *Naenia.* Magna pars verborum Festi intelligitur ex Pauli epitome. Cetera sunt exempla quibus ostendebatur verum esse, quod dicebat. Plauti est fortasse in Truculento: *hera apud nos dixit Naeniam de bonis. Ant. Aug.* *Naenia est carmen, quod in funere laudandi gratia cantatur ad tibiam, quod vocabulum Afranius in materteris posuit: naeniam inter exequias cantitabant. Sunt qui eo verbo finem significari crediderunt. Plautus . . . . abi ergo . . . . Idem: huic homini amanti mea hera dixit domi et apud nos naeniam de bonis mesto. Quibusdam dictam placet, quod ei voci similior querimonia flentium sit. Quidam aiunt naeniae ductum nomen ab extremi intestini vocabulo, quo vocabulo utitur Plautus in Bacchidibus: Si tibi est machaera, at nobis vervina est domi. Qua quidem ego te reddam, ubi me irritaveris, confossiorem soricina naenia. Sive quod eam vocem flendo efferimus; sive, quod chordarum ultimas Graeci νῆτας dicunt, extremam cantionis vocem ab eo naeniam appellarunt.* In his videmus Verrio seu Festo placuisse ex quorundam sententia naeniam significare finem; ideo in Truculento Plautina naeniam dixit, idem esse, quasi supremam dixit: vale dixit. In superiore enim testimonio mutilo, illa verba *abi ergo* facile declarant, naeniam dicere idem esse ac abire iubere. Manifestum autem verba Plautina ex Truculento producta esse, quae tamen hodie sequius habent ita: *Huic homini amanti mea hera apud nos naeniam dixit de bonis.* Nam glossemata sunt illa *domi* et *mesto* ad explicandam sententiam. Nemo tamen negaverit plane ita olim Festum scriptum reliquisse, sicuti et illa ex Bacchidibus, quae proxime sequuntur, quae et ipsa aliter in nostris exemplaribus concepta sunt illo versu: *Qua quidem ego te faciam, si me irritaveris,* ubi notandum in Epitome ex officina mutilatoris illa verba deprompta esse: *Graeci enim νέτον extremum dicunt.* Non enim assecutus est Festi interpretationem, qui censet naeniam esse minutissimum intestinum, quod aliter hillam dicunt; ab eo Plautum dixisse (Bacch. IV, 8, 48.): *confossorem soricina naenia*, hoc est tam confectum vulneribus, ut ex eo nihil relinqueretur, quod hilla soricina non minutius esset. Sed profecto in eo longe errare Festum alibi docebimus. Quod infra legitur: *Sive quod eam vocem flendo efferimus*, idem prope est cum illo, quod superius dixerat: quod ei voci similior flentium querimonia sit. Vult enim naeniam *ὀνοματοποιῆσθαι*; quod scilicet flentes videntur eam vocem efferre; et sane olim adolescentes docuimus eam vocem ab Hebraea lingua manasse sine ullo prorsus dubio, in qua *Nini* est *plange, plange*, נְהִי נְהִי apud Prophetam, unde et Phryges et post illos Graeci veteres *νηνίατον* vocarunt. Ab illis autem nationibus Syriae morem illum praeficarum deductum esse nemo ignorat, nisi qui in veterum historiis infrequens est. Imo Hebraei miri *θρηνῳ-*

δοί fuerunt, quod crebro in prophetarum libris occurrit; vide quae utiliter olim super his notavimus in coniectaneis nostris (l. c.). Porro perperam *νεάτας* pro *νήτας* tam in epitome quam in ipsius Festi reliquiis excusum fuit. *Scal. Finem significari.* Nescio an hic Plauti verba laudarit Festus ex Pseudol. V, 1, (32.): *Id fuit naenia ludo.* Ibi enim naenia *finis.* Inde autem tracta est haec loquendi ratio, quod iis qui vitam finierant nenia cantabatur, etc. Haec verba *abi ergo*, quo pertineant, nescio. Imo eiusdem Plauti sunt, sed leviter corrupta. Lego: *Ubi ego circumvertor, cado, id fuit naenia ludo.* Et ita Festum legisse nemo dubitabit, quem nunc ita facile supplebis: *Plautus in Pseudolo, ubi ego circumvertor, cado, id fuit naenia ludo. Idem,* etc. Hodie in impressis Plauti libb. abest vox *ego. Dac. Huic homini amanti.* Ex Plauti Truculento (II, 1, 3.):

Huic homini amanti mea hera apud nos dixit naeniam de bonis.

Ista enim *domi* et *mesto* a Festo posita supra haec verba *apud nos*, et *huic homini* ad sententiam explicandam, ut optime animadvertit Scaliger. Ibi autem *neniam* dixit, idem est quod *supremam dixit*, vale dixit, abire iussit, eadem ratione qua supra diximus; non vero ut Lambinus interpretatur, *cantavit carmen leve, atque inane*, etc. quod ridiculum est. *Dac. Plaut. in Bacchidibus.* IV, 8, (48. seqq.); sed aliter in nostris exemplaribus:

Si tibi est machaera, at nobis vervina est domi
Qua quidem ego te faciam, si me irritaveris,
Confossiorem soricina naenia.

Hic autem censet Festus Neniam esse minutissimum intestinum, quod aliter *hillam* dicunt. Et inde Plautum dixisse confossiorem *soricina nenia*, hoc est tam confectum vulneribus, ut ex eo nihil relinqueretur quod hilla soricina non esset minutius. Sed longe hic errare Festum dicit Scaliger, neque tamen ipse suam nobis sententiam aperit. Mihi vero non Festus tantum, sed ii omnes quos hic aliquid tentasse video, longe a scopo videntur aberrasse, quorum alii ex Arnobio neniam *intestinum* etiam interpretantur. Alii *soricinam neniam* vocem esse dicunt quam emittit *sorex*, quae saepe ad illam vocem deprehenditur et confoditur. Quod cui unquam probari possit? Sed ne aliis arguendis immoremur diutius, tandem videamus an nobis aliquid, si non verius, verisimilius saltem repertum sit. Rem tribus verbis confectam dabo. Per *soricinam naeniam* machinulam intelligo capiendis soricibus denticulatim aculeis confixam, quae inde nenia dicta est, quod ibi neniam, funebrem cantum sorices captae canunt. Quae eleganter et venuste dicit Plautus: *Confossiorem soricina nenia. Dac. Naenia.* Ita Nonius (pag. 145. Merc.) et Gloss. Graec.: *Nenia, ἀτονία.* Dixi ad Varronem. *Aiunt.* Autem. *Dicitur.* Dictum. *Νέτον extremum. Νέατον.* Alii: *Νέστην extremum intestinum dicunt. Νέτη.* Alii *νεάτη. Naenia est.* Fortasse in Truculento. *Goth.*

Naeniae Deae. Nenia dea funerum ubi nenia canebatur. Augustin. de Civitat. Dei lib. V. cap. 9.: *Et Deos ad ipsum hominem pertinentes clausit ad Naeniam Deam quae in funeribus senum cantatur.* Arnob. lib. I.: *In tutela sunt Orbonae Orbati liberis parentes; in neniae, quibus extrema sunt tempora.* Sic tibicen, qui neniam canebat, dictus etiam nenia. *Dac.*

Navali corona. Plin. lib. XVI. cap. 4.: *Cedunt et rostratae civicis, quamvis in duobus maxime ad hoc aevi celebres M. Varrone e piraticis bellis, dante Magno Pompeio, itemque M. Agrippa tribuente Caesare e Siculis, quae et ipsa piratica, et postea dedit hanc Augustus coronam Agrippae, sed civicam a genere humano accepit ipse.* Idem lib. VII. cap. 30.: *M. Varroni Magnus Pompeius piratico ex bello navalem dedit.* Ex his intelliges Festi verba, paucis exceptis, quae plane ignoro. Adde Gell. lib. V. cap. 5. *Ant. Aug.* Prima Festi verba incipiunt: *Qui primus in hostium.* Desiderantur ergo praecedentia quae ex epitome ita supplebimus: *Navali corona solet donari, qui primus in hostium navem armatus transilierit, cuiusve opera manuve navis hostium capta fuerit. Itaque adeptus est eam M. Varro donante Cn. Pomp. Magno, bello piratico. Item A. Attilius, bello contra Nabim.* Quae sequuntur alio pertinent. M. Varroni coronam navalem datam auctor Plinius, et Varro ipse in II. de re rust. scribit bello piratico inter Delum, et Ciliciam Graeciae classibus se praefuisse. A. Attilius praetor cum classe missus est in Graeciam ad tuendos socios. Livius lib. XXXV, (c. 20.). Quae sequuntur, ut dixi, manifesto ad alia pertinent. Et carmen, puto Saliare, in testimonium producebatur. *Scal.* Corona navalis tota ex auro, rostris avium insignita. Ea donatum M. Varronem testatur Plin. (XVI, 4. VII, 30.). Et ipse Varro lib. II, (fin. praef.) de re rust. Scribit bello piratico inter Delum et Ciliciam Graeciae classibus se praefuisse. A. Attilius praetor cum classe missus est in Graeciam ad tuendos socios, Liv. lib. XXXV. (l. c.) de Saturnio carmine quod in tabulis duces publice ponere solebant, Attilius Fortunatianus de Saturnio metro: *Apud nostros autem*, inquit, *in tabulis antiquis quas trium-*

phaturi duces in Capitolio figebant, victoriaeque suae titulum Saturniis versibus prosequebantur, talia reperi exempla, ex Regilli fabula: Duello magno dirimendo, regibus subigendis. Dac. Adde Gell. V, 6. *Cn. Pomp.* Vid. Plin. XVI, 4. et VII, 30. *Goth.*

Nefrendes. Ex Festi verbis intelliges primam opinionem Mucii fuisse, alteram Aterii, qui Livii carmine se tuebatur. Cetera ex Paulo nota sunt. Vid. Fulgent. (p. 559. Merc.) Placiades de antiquis vocibus, et Festus: *Rienes. Ant. Aug. Nefrendes*, qui dentibus frendere non possunt, hoc est frangere ut apud Serenum: *Fruges frendeo solas, ac sicco robore.* Inde *nefrendis puer*, *nefrendis porcus.* Varro lib. II. de re rust. cap. 4. de porcis: *Amisso*, inquit, *nomine lactentis, dicuntur nefrendes ab eo quod nondum fabam frendere possunt, id est frangere.* Vide *frendere.* At *nebrundines* sive *nefrundines*, et *nefrendes* antiquis dicti qui postea *rienes*, a Graeco νεφροί id est *rienes;* et inde postea *nefrendes* et *nefrundines* ad testiculos translatum, quod testiculi rotundi sunt ut rienes. Fulgentius nefrendes porcos dici putavit porcos castratos, quasi sine renibus, sed frustra. Terent. Scaurus de Orthographia (pag. 2251. P.): *Ne pro non antiqui posuere, ut nefrendes porcos qui sunt sine dentibus, id est, qui fabam frendere non possunt.* Dac. Verba Livii sunt ex veteri Odyssea: *Quem ego nefrendem alui lacteam immulgens opem.* Ex illo:

Παῖδα γὰρ ἀνδρὸς ἑῆος ἐνὶ μεγάροις ἀτιτάλλω. Ὀδυσσείας ο', (450.)

Ἀτιτάλλειν circumloquitur alere nefrendem lacteam immulgentem opem, ut possis advertere περιεργίαν veterum latinorum in reddendis et exprimendis Graecorum verbis. Cum tamen in sententiis saepe eorum diligentiam requiram, ut ostendi olim in coniectaneis. *Scal. Nebrundines.* Nefrundines. Vid. infra *Rienes. Goth.* Non videtur ex Livii Odyssea desumptus esse versus iste, quum constet, Odysseam Livianam scriptam fuisse versibus Saturninis, versus autem, quem hic legimus, senarius sit iambicus:

Quem ego néfrendem alui lácteam immulgéns opem.

Nequeunt. Melius *neceunt.* Verba Livii ita legenda: *Partim errant; nequinunt Graeciam redire. Scal.* Lege: *Neceunt*, a *nec*, *non*, et *eunt.* Vide *nec* et *nepurus. Dac.* Verba Scaligeri pertinent ad glossam quae infra legitur *Nequinont.* Ceterum nisi legendum *Nec eunt*, at ita explicandum vocabulum.

Necerim. Necerim pro *nec im. Suerem* pro *suem; nucerem* pro *nucem*, et similia. *Scal.* Antiquo declinandi modo pro *nec im*, *nec eum. Dac. Necim.* Alii *necim. Goth.* Lege: *Necenim pro nec eum.* Ex stirpe pronominali Sanscrita *na*, nascitur *nam*, qui est proprie accusativus, qui postea in adverbium abiit, quae tum coniunctio est facta, ut *tam*, *dam*, *tum*, *quum*, particulae, quae similem habent originationem. Ex eadem stirpe, praeposita *e*, sive ex stirpe *ena*, factum est *enim*, quod propius ab origine sua sonat *énam*, pro quo apud Festum legitur *ennam*, cum interpretatione *etiamne.* Non recte ego supra ad v. *Ennam* putabam *Eniam* legendum esse, sed *enam* verum videtur. Fieri enim potest, ut illud *enam* paullo aliam, atque *enim*, induerit notionem. Nam uti *num*, interrogandi particula, proprie fuit accusativus pronominis vetusti, cui respondet Graecorum νύν; ita *enam* quoque interrogandi potestatem accipere potuit, quam Festus interpretatione sua reddere volebat. Cf. Bopp. über einige Demonstrativstämme cet. pag. 17.

Nemora. Reliquiae Festi ostendunt illum originem Graecum deduxisse παρὰ τὸ νομὰ εἶναι ἐν αὐτοῖς, exemploque usum Graeci poetae ἐν νέμεϊ σκιερῷ. *Ant. Aug. Nemora.* Prima linea deest. Supplendum autem totum ita: *Nemora videtur idem, quod silvas amoenas valere. Cuius vocabuli auctor Homerus cum ait:* Ἐν νέμεϊ σκιερῷ ἐπί τε λῖν ἔμβαλε δαίμων. *Dubium non est designare locum, qui campos et pascua habet,* διὰ τὸ νομὰς εἶναι ἐν αὐτῷ. Locus, quem citat, est Ἰλιάδος λ'. *Scal.* Recte quidem Festus nemus a νέμος quod Hesych. interpretatur σύνδενδρον τόπον καὶ κόμην ἔχοντα, *locum arboribus consitum et pascua habentem.* Locus Homer. est Iliad. λ'. (XI, 480.). *Dac.* Ὁμὰ εἶναι αὐ–. Παρὰ τῷ νομὰ εἶναι ἐν αὐτοῖς. *Goth.*

Nemut. Exemplum omisit Paulus, Catonis fortasse, qui hoc verbo usus est. *Dac.*

Neminis. In verbis Catonis, quae Paulus refert, verbum *corde* nihil significat; at si addas, *lapideo*, sensus elicitur. Sed videntur esse poetae alicuius, ut illa: *et quis dicere cum sit.* Fortasse Ennii in Erechtheo, de qua tragoedia Gell. lib. VI. cap. 16. et Macrob. lib. VI. Saturn. *Ant. Aug.* Mira hic est Pauli supinitas, qui Catoni tribuit, quae sunt Ennii, ut infra ex Festo. *Dac. Neminis genitivo casu usus est Cato, cum dixit: et quis diceret, cum sit neminis? Idem de magistratibus vitio creatis: neminisque . . . Ennius in Erectheo, etc. Scal.* Neminis etiam legitur apud Plautum Captiv. III, 5, (106.):

— — — *neminis*
Miseri certum est, quia mei miseret neminem.

Dac. Neminis genitivo casu. Pro *Nullius.* Adde Nonium in *Neminem* (pag. 143. Merc.). *Non miseret neminis.*

Hic duo negativae pro una accipiendae, ut apud Nonium in *Negativas duas* (pag. 530. 532. Merc.). Et in l. duobus negativis 237. ff. de verbor. signif. *Goth.*

Nemo. A *ne* pro *non* et *homo* vel *hemo*, ut antiqui dicebant. *Nemo* autem et *nullus* eo differunt, quod *nemo* de persona tantum, *nullus* tam de re quam de persona; etsi *nemo dies* alicubi me legisse memini. *Dac.*

Neci datus. Non tantum de eo, qui veneno vel fame necatus est, sed et manu; ut *necare.* Sic *ferro et fuste necare* dixit Sallustius, *securi necare* Livius, *verberibus et telo necare* Ulpianus. Vide *occisum. Dac.*

Necessarium. A *ne* et *cesso*, vel a *nec* et *esse.* Quia sine eo nec esse possumus, nec bene esse; inde *necessarii*, cognati et adfines, et *necessitudo*, vinculum adfinitatis et cognationis. Gloss.: *Necessitudo*, ἀνάγκη κατὰ φιλίαν, καθῆκον. Item *necessarii*, οἰκεῖοι, ἀναγκαῖοι. *Dac. Opillius.* Opilius. *Prohiberi.* Prohibere. *Necessarius.* Οἰκεῖος, ἀναγκαῖος. *In quos necessaria officia.* Ut haereditas, quam liberis debemus. Vid. Instit. de haeredum qualitate. *Goth.*

Neglegens. *Nec legens*, *c* in *g*, ut *nec otium*, *negotium. Negligens*, qui non legit, id est deligit. Varro lib. V. de L. L.: *Negligentia igitur ex eo quod quis non utatur dilectu: diligentia contra, quia diligat, hoc est deligat. Dac. Electum.* Dilectum. Vide supra *Dilectum. Goth.*

Nec coniunctio. *Nec coniunctionem.* In verbis XII. tabularum relatis: *Ast ei custos necescit. Item, si adorat furto* etc. crederem scribi oportere, *nec esit*, et verbum *adorat* significare *agat*, ut idem Festus scribit verbo *adorare.* Varro lib. VIII. de Ling. Lat. (pag. 530. seq. Sp.): *Sum quod nunc dicitur, dicebatur esum, et in omnibus personis constabat quod dicebatur esum, es, est; eram, eras, erat; ero, eris, erit.* Vel *esit* significat *erit*, vel *sit* et utroque casu videtur deesse *si. Ast si ei custos nec esit.* Sed *escit* quoque significat *erit*, ut in littera *E*, et *superescit. Ant. Aug.* In verbis XII. tabularum Turnebus legendum censet, *carcer custos nec esit* pro *ast ei custos nec esit.* Quod quid sit, ego plane non assequor. *Scal. Nec* pro *non* in leg. XII. tab.: *Sei furiosus existit, ast ei custos nec esit. Esit* pro *erit. Dac. Si adorat furto.* Vide *Adorare. Apud Plautum in phasmate.* Phasma dicebatur olim Plauti fabula, quae nunc Mostellaria. Locus est act. I. sc. 3. (v. 83.). Sed et apud Plautum et apud Turpilium legendum est *necrecte* unica voce, vel *nerecte*, et in verbis Turpilii delendum *quod. Dac. Disiunctivam.* Idem fatetur Augustin. in Grammaticis praeceptis (pag. 2013. P.), quod tamen non faterentur nostri. De quo vide Alciatum in l. si quis. 133. ff. de verbor. sign. *Ab antiquis pro non.* L. 1. §. ad fiscum. 18. ff. ut legatorum nomine l. 3. si duo. 10. ff. de Carboniano. *Esit.* Vide supra *Escit;* et infra *Superescit. Si adorat.* Vide supra *adorare. Goth.*

Nec mulieri. Mulier in veteri proverbio Graeco est inter ea, quae facile beneficii accepti obliviscuntur. Proverbium id est:

Μήποτ' εὖ ἕρδειν γέροντα, μήποτ' αὖ τινὸς κύνα
Μὴ γέροντα, μὴ γυναῖκα, μὴ λάλον κωπηλάτην.

Scal. De gremio autem belle admodum Catullus (65, 19. seqq.):

Ut missum sponsi furtivo munere malum
Procurrit casto virginis e gremio,
Quod miserae oblitae molli sub veste locatum,
Dum adventu matris prosilit, excutitur,
Atque illud prono praeceps agitur . . . . decursu,
Huic manat tristi conscius ore rubor.

Dac.

Necunquam. Forte e libris Pontificum. *Dac.* Legendum *Necunquem*, vel *Necunquom.*

Nequalia. An a *ne* et *qualia*, vel a *ne* et *aequalia*, ut legendum sit *nequalia*, *detrita. Dac.*

Nequinont. In carmine Livii non est verbum *nequinont*, et vereor, ne pro *neque nunc nequinont* sit scribendum. Ratio autem carminis valde incerta est, quacunque ratione scribatur. Homeri versus ex Odyssea, quam Livius vertit. *Ant. Aug.* Verba Livii Andronici sic legenda:

Partim errant, nequinunt Graeciam redire.

Dac. Vide Scaliger. supra in *Nequeunt* pro *non eunt. L.* Alii *Neque nunc. A.* Sic infra *Prodinunt* pro prodeunt; *redinunt* pro redeunt; *obinunt* pro obeunt. *Solinunt.* i. e. solent. Ex hoc loco verosimile mihi fit, infra in *Solino* non *consulo*, sed *idem quod soleo* legendum. *Livius in Odyss.* Homeri Graeca verba sunt. *Goth.* Hermannus expressa putat ex Hom. Odyss. IV, 495. Cf. Herm. Elem. doctr. metr. pag. 621.

Nequitum. Pacuvii Trochaicum emendamus:

Sed cum contendi nequitum vi, clam tendenda est plaga.

Ubi notabis simpliciter plagam etiam pro *rete.* Glossarium: *Plagae, κυνηγετικὰ λίνα.* **Scal.** *Fana in eo loco.* Catonis verba de Tarquinio, qui *ut libera a caeteris religionibus area esset tota eius templique eius quod inaedificaretur exaugurare fana sacellaque statuit, quae aliquot ibi a Tatio rege primum in ipso discrimine adversus Romulum pugnae, voto consecrata inaugurataque postea fuerant, inter principia condendi huius operis, movisse numen ad indicandom tanti imperii molem traditur Deos. Nam cum omnium sacellorum exaugurationes admitterent aves, in Termini fano non addixere.* Liv. lib. I. (c. 55.). Vide et Flor. lib. I. cap. 7. *Dac. Praeterquam.* Perquam. *Goth.*

Nectere. Vide *napuras. Dac. Naturas.* Nepuras. Vid. supra *Napuras. Goth.*

Nectar. Virg. lib. I. Aen. (v. 437.). *Ant. Aug.* Murinam exponit Festus alibi; locum adi. Versus Lucretii sic ab aliis legitur (II, 847.):

Et nardi florem nectar qui naribus halet.

Dac. Adde supra *Murrina.* Id Plinio XIV, 16. *Nectarites. Goth.*

Nequam. Suspicor Lucilianum versum hac emendatione egere:

Nequam est, aurum auris quoius vehementius ambit.

Hoc est, nequam is est homo cuius aures aurum ambit. Male audiebant apud Romanos barbari, praesertim Poeni, qui aures perforatas habebant; neque mediocriter eos aversabantur. Plaut. Poenul. V, 2, (20.):

Atque ut opinor digitos in manibus non habent.
Ag. *Quid iam?* Mi. *Quia incedunt cum annulatis auribus.*

Unde iocus Ciceronis in Afrum: *Atqui aurem foratam habes.* Aliter non video, quae argutia sit, si Sinnii Capitonis sententiam sequamur. *Scal.* Ex *ne* et *quidquam.* Varr. L. L. IX. (pag. 589. Sp.): *Ut ex non et volo nolo, sic ex ne et quidquam item media extrita syllaba coactum est nequam. Dac. Nequam ἀχρεῖος,* cui opponitur homo frugi et diligens. De quo l. 11. ff. de periculo et comm. rei vend. *Goth.*

Nervum. Glossarium: *Nervus ξυλοπέδη.* Simpliciter veteres Attici nervum vocabant *κᾶλον*, hoc est lignum. In XII.: *AERIS. CONFESSEI. REBUSQUE. IURE. IOUDICATEIS. TRIGINTA. DIES. IUSTEI. SUNTO. POSTIDEA. INDU. MANUS. IACTIO. ESTO. IN. IOUS. DUCITO. NEI. IOUDICATUM. FACIT. AUT. QUIPSENDO. IOURE. VINDICIT. SECUM. DUCITO. VINCITO. AUT. NERVO. AUT. COMPEDIBUS. QUINDECIM. PONDO. NE. MINORE. AUT. SEI. VOLET. MAIORE. VINCITO. SEI. VOLET. SUO. VIVITO. NEI. SUO. VIVIT. QUI. EUM. VINCTUM. HABEBIT. LIBRAS. FARRIS. IN. DIES. DATO. SEI. VOLET. PLUS. DATO.* Nam, uti dixi, *κᾶλον* vocabant hunc nervum; unde, qui ex lege nexi erant, dicebantur *ἐγκαλοσκελεῖς* in legibus Atheniensium. Glossae Hesychii: *Ἐγκαλοσκελεῖς οἱ μὴ ἀποδιδόντες τὰ χρέα, ἐν κάλοις ἐδεσμεύοντο τοὺς πόδας.* Unde Terentianum (Phorm. IV, 4, 15.): *In nervum potius ibit.* Tertullianus: *Nescio an crus de periscelio in nervum se patiatur artari.* Versus Plauti mendosus ita legendus:

Perfidiose captus, edepol nervo cervices probas.

Scal. Nervus vinculum ferreum, quo pedes vel cervices impediuntur; de cervicibus Plaut. ut emendat Scaliger: *Perfidiose* etc. hoc est, *convenientes*, et in Aulul. IV, 10, (13.). Neque ferreum tantum vinculum, sed et ligneum, unde veteres glossae *ξυλοπέδην* interpretantur ritu Attico. Attici enim simpliciter nervum vocabant *κᾶλον*, *lignum. Dac. Aedepol.* Eo pol. *Goth.*

Nexum. (Ad p. 177.) Solennis ritus et formula abalienationis eius rei quae mancipio dabatur vel pignori. Cicer. III. (c. 40.) de Orat.: *Nexum est quod per libram agitur. Dac. Testamenti factio.* Testamentum per aes et libram intellige, quo paterfamilias ei, quem successorem elegerat, familiam suam ac universum ius patrisfam. mancipio vendebatur, ab illo nummum aeneum qui libra pendebatur, imaginarii pretii nomine, accipiens. *Nexi datio.* Nexum dare, *donner quelque chose en hypotheque, en gage jusques à l'entier payement, par l'entremise de la balance et de la monnaye.* Et differunt *nexum dare aliquid* et *nexu tradere aliquid. Nexum dare* est rem tradere ita ut non plane ac solide transeat ad emtorem, sed nexa et obnoxia maneat venditori. *Nexu tradere*, ita rem abalienare, ut ea accipientis fiat in solidum. *Dac. Nexum.* Dixi ad Varronem (p. 385. Sp.). *Nexi danto.* Nexi datio. *Nexi liberanto.* Nexi liberatio. *Goth.*

Negumate. Verba Cn. Marcii interprete egent. *Ant. Aug.* Lego *neginate*, vel *negunate. Neginare* pro *negare*, ut *natinare* pro *natare.* Carminis Martiani verba ita videntur legenda:

Quamvis induitium duonum, negumate.

Quamvis, inquit, bonum fuerit initium, tamen negate semper futurum. *Scal.* Lege *negunate* a *nego*, *negino* sive *neguno* ut a *nato*, *natino*; *fuco*, *fucino*; *coquo*, *coquino*; *trico*, *tricino*. *Scal.* Retinendum *negumate*, ita enim pro *negunate n* converso in *m*, ut in *muginari* pro *nuginari*. *Dac.* Cf. Herm. Elem. doctrinae metr. pag. 614., qui facilius etiam *molimentum* coniici posse pro *moventium* dicit. Verbum *negumare* procusum est ad normam illorum: *auctumare*, *aestumare*; cf. quae supra diximus ad v. *Auctor*. Dubium non est, *negare* compositum esse ex *ne* et *ajo*, cui posteriori respondet Sanscritum *ăh* vel *âh*, dicere, Goth. *aika*, dico. Vetus igitur forma fuit haud dubie *ăho* et *âho*, unde *ne-ăho*, et inde *nĕgo*; et *aio* simplex, cuius penultimam brevem etiam fuisse credibile est ex disyllabo *aiebam*, *aibam*, monosyllabo *ais*, *ait*. Non tamen minus credibile est, in productiori forma *negumo* antepenultimam produxisse priscos, quare versum Marcii sic legendum esse existimaverim:

Quantúmvis moliméntum duónum negumáte.

Negritu. (Ad p. 177.) Dubito quid hoc verbi sit; puto tamen *ritu* esse pro *rite*; *nec ritu*, *negritu*, ut *nec otium*, *negotium*. Ergo nec rite, cum non recte est: *rite* autem et *ritu* ad sacrificia et auguria pertinere notum est. *Dac.*

Nebulo. Nebulo μάλθων, ὁ τὰ ἴδια λάθρα καταφαγὼν, εἰκαῖος, ὁ λάθρα ἄσωτος. Glossarium. *Scal.* *Nebulo vel inanis vel vanus aut mollis ut est nebula.* Donat. Et Horatii interpres.: *Nebulones vani et leves ut nebula.* Gloss.: *Nebulo* ὁ τὰ ἴδια λάθρα καταφαγὼν, εἰκαῖος, λάθρα ἄσωτος. *Dac.* Adde Nonium in *Nebulones* (pag. 18.). *Goth.*

Negabundum. *Negibundum* pro *negabundum*, ut artire pro artare, impetrire pro impetrare. *Scal.* Alii *Negabundus.* *Goth.*

Neutiquam. Hic versus, *neutiquam cor* etc. citatur a Cicerone (Acad. prior. II, 17.) in Academicis sine poetae tamen nomine. Ciceronis autem locus extat in libro de universitate (c. 11.). *Dac.* Haec Ursinus notaverat. Cf. Fragmm. pag. 178.

Nepotes. Maximam partem horum verborum Festi ex verbis Pauli interpretaberis, praeter id quod de Tuscis initio dicitur, quodque in fine πόδεσσιν scriptum est. De Tuscis nihil aliud habeo, quam me opinari, Tuscos eo nomine usos. Graecum autem esse cognovi, cum mihi Fulvius Ursinus, eius linguae peritissimus, a quo multa in hoc libro emendata sunt, ostendit Apollonium lib. IV. (v. 1745.) et Theocr. Idyl. 17. (v. 25.) in hac significatione hoc verbo uti. Eustathius quoque idem affirmat in Δ Odyss. Fieri etiam potest, ut Apollonii carmen retulerit Festus, cuius finis est: Τεοῖς νεπόδεσσιν ἑτοίμη. Quem vero significet illis syllabis (*chus inter*) an Aristarchum, vel Callimachum, aliumve; nobis incertum est. *Ant. Aug.* Nepotes sunt ἀπογόνοι, Graecis etiam νέποδες dicti a νε privativa particula et ποὺς, pes, fundamentum, quia fundamentum non essent generis; ποὺς enim, ut Latinis *pes* pro fundamento. Plaut. Asinar. (III, 3, 138.):

Ego caput huic argento fui hodie reperiundo.
Ego pes fui.

Inde nepotes dicti perditi ac luxuriosae vitae homines, cuius rei rationem infra Festus dabit, cui et hanc potes addere quod nepotibus semper indulgent avi, connivent eorum delictis ac impediunt quin ea in parentum conscientiam veniant, unde ii postea nequam evadunt et dissoluti. Hinc *nepotatus* in gloss. ἀσωτία. *Dac.* *Quod non magis.* Aliud etymon affertur a *Nepa*, quae devorat omnes filios uno excepto. *Quod notus post sit.* Quidam putant nepotes a Graecis νέποδας appellatos. *Goth.*

Nepos. Vide in coniectaneis. *Scal.* Ita ego hunc locum olim expleveram, praeterquam quod in illis: . . . . . chus . . ., Callimachi locum latere putaverim:

— — — οὐ γὰρ ἐργάτιν τρέφω
Τὴν μοῦσαν, ὡς ὁ Κεῖος Ὑλλίχου νέπους.

Simonidem intelligit. *Dac.* Cf. Müller. die Etrusker. tom. I. pag. 13.

Nefasti. Quantam iacturam fecerimus, tum ex Pauli epitome nimis concisa et brevi, tum ex huius libri, qui extat, paene dicam, clade: ex his quae scribam, manifestum est. Ego enim ex dimidiatis versiculis Festi coniicio, eum principio nominis interpretationem afferre quam Varro, Ovidius et Macrobius dilucide ostendunt, ut nefasti dies sint per quos dies nefas sit fari praetorem *Do*, *Dico*, *Addico*. Addidit postea, ut Paulus notat, quibus litteris hi dies notentur in Fastis, ut cum totus dies nefastus est N. notetur, cum vero priore parte diei, tum N. et P.; ita enim interpretor illud (nep.) et illud (riores sunt) quod ipsum in fastis Achillis Mafei editis a Paulo Manutio idem Paulus, et ante eum Octavius Pantagathus acutissime

animadverterunt. Ad extremum dicebatur, quid nefastis diebus fieri posset. *Ant. Aug.* *Nefasti dies N. omni ex parte nefasti sunt, ut dies, apud quem nunquam licet fari Do, Dico, Addico. NE. P. nefasti parte priore sunt, quibus postea et servi liberati sunt saepe, et . . . . . unt, et in provincias itur, et sacra instituta fiunt, et aedes sacrari, et vota solvi possunt.* Hic vides, NE. P. significare idem, quod NP., hoc est, nefas partim, ut NE. PR. in Kalendario Romano: hoc est nefas priore parte. Sic F. P. fas priore aut partim; alii dicunt NE. PR. nefas praetori, quod non ita placet. Nam NE. PR. et NE. P. et NP. idem est, neque ulla differentia est. NP. et EN. partim nefasti, partim fasti sunt. Haec tamen differentia, quod NP. semel nefastus, et semel fastus est. EN. mane et vesperi nefastus, medio tempore fastus; vel ut Varroniane loquar, NP., in quo nefastum cedit locum fasto, EN., in quo nefastum insititio fasto diffinditur. *Scal.* Festi sententiam, partim etiam eius verba divinarat olim sagacissimus Scaliger. Addideratque: vides NEP. significare idem quod NP. hoc est *nefas partim* ut NE. PR. in Kalendario Romano, hoc est *nefas priore parte*, cui contrarius erat FP. *fas priore* aut *partim.* Alii dicunt NE. PR. *nefas Praetori,* quod non ita placet. Nam NE. PR. et NEP. et NP. idem est, neque ulla differentia est. NP. qui nefasti priore parte, postea fasti sunt; EN. vero, hoc est *endotercisi intercisi*, qui mane et vesperi nefasti, medio tempore fasti sunt, vel ut Varroniane loquar NP. in quo nefastum cedit locum fasto; EN. in quo nefastum insititio fasto diffinditur, hoc est in quo nefastum in duas partes, interposito fasto, scinditur. *Dac.* Vide supra *Fasti. Nefasti.* Glossis: ἀποφράδες. *Goth.*

Nepa. Plautus in Casina: *Recessim cedam ad parietem, imitabor nepam. Ant. Aug.* Recte dubitat Festus nepane cancer sit an scorpius, nam utroque modo veteres usurparunt; pro cancro supra Plaut. pro scorpio Cicero et Al. sic gloss. *Nepa,* σκορπιός. *Dac.* Idem Nonius in *Nepam* (p. 145.). *Scorpius.* Idem Nonius (l. c.). Glossis *Nepa* σκορπιός, alio loco γήινος σκορπιός. *Plautus.* In Casina (II, 8, 7.). *Goth.*

Nepus. Lego: *Nepurus. Scal.* Nepurus pro non purus, ut *nefunera* apud Catull. pro *non funera; neiure* Sallust. pro *non iure; neceunt* pro *non eunt.* *Dac.*

Nesi. (Ad p. 178.) *Nesi pro sine positum est in lege aedis Dianae Aventinensis.* De legibus aedium sacrarum vide quid notamus ad vocem Opima. *Scal.* Per legem intelligit postico aedis Dianae quae in Aventino erat, de more positam; quae continebat inter alia, utrum aedis illa esset templum necne: nam non omnes aedes erant templa. Vide notata in voce *opima.* Legis Dianae Aventinensis mentio extat in vett. inscriptionibus: *CETERUM. LEGES. HUIC. ARAE. EAEDEM. SUNTO. QUAE. ARAE. DIANAE. SUNT. IN. AVENTINO. MONTE. DICTAE. Dac.*

Nautea. Citatur Plautus in Artemone, quae comoedia non extat. Credo etiam ex Curcullione illum afferri versum (I, 2, 5.): *Nam omnium odor unguentum prae tuo nautea est;* et ex Casina (Grex v. 7.): *Ei pro scorto supponetur hircus unctus nautea. Ant. Aug.* *Nautea* proprie aqua e sentina. Est et herba qua coriarii utuntur ad depsenda et depilanda coria; a Graeco ναυτέα. Gloss. *Nautea,* ὀσμὴ βύρσης, odor corii. Cum ait Plautum nauteam inter medicamina retulisse, vereor ne frustra sit, nam ex allatis Pauli locis nihil aliud colliges nisi nauteam esse odorem teterrimum sive ex aqua sentinae, sive ex corio. *Dac.* *Nautea.* Nonio (pag. 8. Merc.) *aqua de coriis. A nautea.* A nausea. *T. in s. T. et s.* *Goth.*

Natio. Praeter ea, quae Paulus scribit, ex verbis Festi tantum elicitur Cincium esse huius sententiae auctorem. *Ant. Aug.* *Nationem et natum Cincius genus hominum, qui non aliunde venerunt, sed ibi nati sunt, dici auctor est. Sed et nationem ait non tantum universim de omnibus, sed et de singularibus hominibus seiunctim dici.* Haec Festus. Sequebatur deinde testimonium veteris scriptoris, quod assequi non potuimus. Post Sabinos sequitur: *Bona natio in pecoribus quoque bonus proventus dicitur.* Hoc igitur vult Festus, nationem et natum de hominibus dici; nationem quidem de universis, ut natio Graecorum; natum de singulis, ut homo maximo natu. Sed et nationem de singulis, ad cuius rei fidem adducebat exemplum auctoris veteris. Praeterea neque nationem tantum de hominibus, sed et de pecoribus dici quod non sine Graecorum imitatione dictum est, ut Homerus Odyss. ξ'. (v. 73.): Βῆ δ' ἴμεν εἰς συφεοὺς ὅθι ἔθνεα ἔρχατο χοίρων. Nos *set* scripsimus ἀρχαϊκῶς, quia ita est in illis reliquiis, *sete* pro *set et.* *Scal.* *Nationem.* Ait Cincius *nationem* et *natum* dici de hominibus universis ut *natio Graecorum*, et de singularibus etiam ut apud Ciceron. *natio canditatorum*, *natio optimatum.* Praeterea non tantum de hominibus, sed etiam de *pecoribus: natio equorum, natio suum.* Non sine Graecorum imitatione qui ἔθνεα etiam de pecoribus dicunt; Homer. ἔθνεα χοίρων. Glossae: *navitio*, γενεά; leg. *natio. Dac.* Adde l. 31. §. 21. ff. de Aedilitio. *Cin.* Cincium huius sententiae autorem esse ait. *Goth.*

Nautiorum familia. A Naute Troiano qui Aeneam secutus est. Virgil.: *At senior Nautes. Dac.* Multo plura Festus scripserat, quam Paulus referat. Initio de Palladio a Naute Aeneae socio conservato, a

quo Nautii dicti sunt. Idem Dionys. scribit lib. VI. (pag. 393.) et Servius lib. III. et V. (ad v. 704.) Aen. Historia postea narratur mihi incognita de bello adversus Bruttios gesto post caedem L. Caecilii, de quibus fortasse Florus lib. XII. (Epit. Liv. XII.). Fuit eisdem temporibus Cons. Sp. Nautius, de quo nihil accepimus, quod ad huius loci interpretationem pertineat. *Ant. Aug.* Primores quinque versiculi cum duobus extremis certissimum est ad Nautiorum gentem pertinere. Media interiecta ut constat aliena hoc loco esse, ita quo pertineant, affirmare non possum. Scripsisse videtur Festus: *Nautiorum familia a Troianis oriunda est, quia Nautes eorum princeps, qui secum simulacrum aeneum Minervae abstulit, unde ei sacra procurare soliti erant Nautii, quare Dea hac vocabatur de causa Nautia. Aut igitur a Dea, aut inde a principe suo familia appellata est.* Sacra Minervae non ad gentem Iuliam pertinuisse, quae ab Aenea deducitur, sed ad Nautiam, quae a Naute, qui fuit socius Aeneae, testis Servius; inde suspicor a Festo relatum Deam dictam esse Nautiam. Quanquam non video, quare Festus familiam potius dixerit, quam gentem; est enim manifesta κατάχρησις. *Scal.* De Naute qui Palladium Romam detulit, Servius ad illud V. Aeneid. (704.):

Tum senior Nautes, unum Tritonia Pallas
Quem docuit.

Quod autem dicit Pallas, quem docuit, propter illud quod supra diximus fingitur, quia ipse Romam Palladium detulit, unde Nautiorum familia Minervae sacra retinebat, quod etiam Varro docet in libris quos de familiis Troianis scripsit. Historia de Naute, Bruttiis, Messana et Q. Caecilio Metello, mihi quidem inaudita est. Scio tantum unum Q. Caecilium Metellum occisum cum contra Bruttios, Lucanos et alios qui Aretium obsidebant, missus esset. *Dac.* Post *Nautiorum.* Haec quae sequuntur, quo pertineant, ut iam dixi, nescio. Sunt autem ferme ad hunc modum: *Cum arcessiti conductique ab illis essent ad Messanam oppugnandam, et a Senatu missus L. Caecilius ab illis interfectus esset: missi porro sunt expostulatum de foedere violato . . . . us, P. Veturius; qui cum ob refectionem corporis, oppidum insedissent, Bruttii eo quod illis pax cum Romanis erat, bello destiterunt:* aut tale quid. *Scal.*

Natinatio. Festus refert verba Catonis ex Originibus, ut arbitror, qui scripserat: audito tumultu *Macedoniae, Etruriam et ceteros natinari, id est, tumultuari. Ant. Aug.* Natinatio, negotiatio; et *natinatores, negotia gerentes.* M. Cato in . . . . . Audito *tumultu Macedoniae, Etruriam, Samnites, Lucanos inter se natinari, atque factiones esse.* Isidorus: *Natinare, negotiari.* Est autem non tam priscum verbum, quam prisci verbi forma. *Natare, natinare,* ut *iter, itiner; iecur, iecinur; prodeunt, prodinunt* et similia. Est ergo *natinare* more natantium semper in negotiis fluctuare. *Scal.* Isidorus: *Nagare, vacillare, huc et illuc fluctuare.* Lege: *Natare. Dac.*

Naccae. Scribe: *Nace dicantur a Graecis νάκη.* Apuleius lib. IX. (pag. 192. 16. Pric.): *Nam et opportune maritus foris apud Naccam proximum coenitabat. Dac. Nauci.* Vide in *Naucus. Id est.* Id quod est. *Goth.*

Naucus. Naucum. Mendosum esse videtur; *quod in oleae nucis quod intus sit.* Paulus *oleae aut nucis nucleo,* forte quod in olea nucique intus sit. De nuce iuglande vide Macrob. lib. III. Satur. (Adde Plin. XV, 22.). *Ant. Aug.* Alii *nauci,* indeclinabile. Proprie membrana tenuis, quae medias nuces disiungit, unde pro nihilo etc. Lege infra: Cincius *quod in oleae nuce intus sit,* vel: Cincius, *in olea et nuce quod intus sit.* Item *in fabae hilo* pro *in fabulo. Fabae hilum.* Gallice *le noir de la féve; naucus a nucus,* unde *nuculus, nuculeus, nucleus.* Idque doctiss. Guietus adscripserat orae Festi sui quem mihi communicavit V. Cl. et magni nominis Aegidius Menagius. *Naucus.* Leg. *naucum* vel *nauci* ut supra. *Dac.* Vide supra *Naccae,* et infra *Noegeum. In fabulo.* In fabae hilo. *Tuniculari.* Cunicularia. *Sed.* Et. *Illic.* Illuc. *Goth.* Plaut. Most. V, 1, 2. Idem Tricul. II, 7, 50.

Narica. Scribe *narita, νηρίτης.* Versus autem Plauti ita legendi:

Muriatica autem video in vasis stagneis;
Bonam naritam, et camarum et tagenia:
Equinos fartos, conchas piscinarias.

Equinos scriptum ἀρχαϊκῶς pro *echinos.* Stagneum vas intelligit, ni fallor, incrustatum. Nam stagnare erat περιπεταλοῦν τὰ ἄγγη. Vulgo in idiotismo dicimus *invitriare.* Eo nomine crustariae tabernae Romae institutae. Hesych.: *Νέβεστα, πετάλματα τῶν ἱερῶν, καὶ τῶν σικελῶν.* Lege: *Πεταλώματα τῶν ἱερῶν καινῶν σκευῶν.* Stagnare ergo περιπεταλοῦν, γανῶσαι, γναθοῦν, στομοῦν. Sic enim malumus quam stagnea vasa interpretari κασσιτερινά, quanquam non displicet. Quam alieno a Plauti mente sensu Turnebus hos versus restituere conatus

sit, facile qui hominis emendationem cum hac nostra contulerit, deprehendere poterit. *Scal.* *Narita*, ostrei genus, νηρῖται Graecis. In Plauti versibus per muriatica salsamenta intellige quae in muria servabantur. *Camarum* scriptum unico *m* veteri consuetudine pro *Cammarum*, et apud Hesych. *Κάμαρον*. *Tagenia* sunt pisces, ταγηνισταί qui et ipsi in muria; vide Athenaeum. *Equinos*, antique pro *echinos*. Echinos fartos vocat, qui farciebantur, id est, saginabantur in vivariis, sicut *conchas piscinarias*, quae in piscinis (sic fartores apud Terent. qui aves altiles farciunt, saginant,); atque adeo muriaticorum nomine Plautus pisces omnes, qui ab eo enumerati sunt comprehendit. Et ne dubites de hac correctione, audi Plin. lib. I. cap. 8.: *Sic halex pervenit ad Ostreas, Echinos, Urticas, Cammaros, Mullorum iecinora, innumerisque generibus ad saporem gulae coepit sal tabescere.* Satin aperte eosdem pisces inter muriatica, id enim est *halex*, τὸ τάριχος, recensuit, quos Plautus? Quare tam boni versus in situ et squalore relinquendi non erant. Scalig. in coniectan. ad Varron. (pag. 126. seq. Steph.). *Dac.* *In vasis stagneis.* Id est *stanneis.* Unde *nummi stagnei* in l. 9. §. 2. ff. ad l. Cornel. de falsis. Adde Senecam III. de ira 35. Proinde non ferendum, quod vir doctus putat, stagneum vas incrustatum vas esse. *Naricam bonam* etc. Bonam naricam et camarum et tagenia, Echinos fartos, conchas piscinarias. Adde Plin. XXXII, 8. alii legunt: Et canatam et comaequinas fartas et conchas piscinarias; alii sequamicam et comacinas. De sequamica vide Strabon. IV. Vetus liber et *canatum* et *tagumaquinas*. *Goth.*

Nancitor. *PECUNIAM. QUIS. NANCITOR. HABETO. ET. SI. QUID. PIGNERIS. NANCITOR. SIBEI. HABETO.* Nancitor pro nancitur, et nancitur pro nanciscitur, ut apiscitur. *Quis* pro *qui*, ἀρχαϊκῶς. Erat caput in foedere Latino, ut intra decem dies post contestatam litem creditori satisfieret. Hic vero vult ipsum pignus sibi habere, si post illud tempus ipsi satisfactum non sit. Vel potius intelligit, quod ante bellum contraxerit Latinus cum Romano, sive mutuum sit, sive pignus, uti id valeat. *Scal.* Veteres *Nancio* dixisse, auctor est et Priscianus lib. X. (c. 4, 22. Kr.) *In* XII. Id est in legibus duodecim tabularum, ubi dixi. *Goth.*

Nare. Non a nave ut putat Festus, sed a νέω, νῶ, vel a νάω, *fluo.* A supino *natum*, natare ut a *dico, dictum, dictare.* Infra versus Plauti sic legendus:

Quasi pueris, qui nare discunt, scirpea induitur ratis.

Etsi aliter hunc versum alibi legit Festus in voce *scirpus.* *Dac.* Vide Nonium in *Nare* (pag. 353. Merc.). *Dictum.* Ductum. *Navis.* Avis. *Goth.*

Nares. Idem Donat. in Adelph. (III, 3, 43.): *Nares a naritate dictae sunt, quod nos odoratu doceant praesto et prope esse quod adhuc oculi non vident.* Sed frustra. Nares enim a Graeco ῥῖνας per transpositionem. *Dac.* *Flamus.* Fiamus. *Goth.*

Navus. Ennius annali sexto:

Navu' repertus homo, Graio patre, Graius homo, rex
Aemoni'. Pyrrhus, uti memorant, a stirpe supremo.

Alter versus citatur a Nonio (pag. 226. v. *Stirpem*), sed perperam ex Annali V. pro VI. In sequenti versu legendum *induperantum: Navorum imperium servare, est induperantum.* Sententia a veteribus celebrata: bene parere est imperare. In versu Plauti lege *ductarie*, non *ductarier:*

Nave agere oportet quod agas, non ductarie.

Nave agi est, cum navis remigio aut ventis agitur; ductarie cum funibus adverso amne trahitur. Ausonius in politissimo Panegyrico Mosellae (39. seqq.):

Tu duplices sortite vias, et cum amne secundo
Defluis, ut celeres feriant vada concita remi;
Et cum per ripas nusquam cessante remulco
Intendunt collo malorum vincula nautae.

Valgius in Elegis:

Hinc mea me longo succedens prora remulco
Laetantem gratis sistit in hospitiis.
Et, placidam fossae qua iungunt ora Padusam
Navigat Alpini flumina magna Padi.

Ductarie ergo *agere* est ῥυμουλκεῖν. Non omittendum, quod est in glossis: *navities*, ἀρετή. *Scal.* Ergo si

Scaligerum sequaris in illo Plauti *nave agere oportet*, etc. *nave* non erit a *navus*, sed a *navis*, manifeste contra Festi sententiam, quam hic praegravare decere arbitror, ita ut Plauti versus legatur ut ab eo positus est, et sic simpliciter exponatur. Te id naviter agere oportet, quod agas, non vero remisse quasi invitus, quasique in eo non sponte tua ferri, sed per vim duci videaris, sive potius trahi. Nave, i. *naviter*, *σπουδαίως*, *strenue*, ut exponunt glossae. Item navus *ἔμπρακτος*, *εὔστροφής*, *εὐκίνητος*, actuosus, agilis, strenuus. *Dac.* Glossis *εἰδήμων*. *Naviter*, *σπουδαίως*. *Goth.* Cf. quae supra diximus ad vv. *Genas*, *Gnaeus*, *Gnitus*, *Gnotus*.

Navalis scriba. (Ad p. 179.) Navalis scriba dictum, tam propter scribam, quam propter navalis, quia et nautae, et id genus hominum male audit. Etiam apud Homerum navalis scriba est convicium; *Ὀδυσσ. θ'.* (VIII, 163.): *Φόρτου τε μνήμων, καὶ ἐπίστροφος ἦσιν ὁδαίων*, hoc est, *γραμματεὺς φόρτου, καὶ ἐφοδίων ταμίας*. Et legendum *columbar impudens;* dictum eadem forma, qua Catullus mulierem prostituti pudoris vocat *lupanar*, Lucillius *carcer* vocat eum, qui meruit in vincula coniici. *Columbaria in nave sunt ea*, *quibus remi eminent;* ita enim legendum; dicta a similitudine foraminum, in quibus par columbarum nidificat. Ab eadem similitudine et in re architectonica quid significet, habes apud Vitruvium. *Scal.* Convicium ut apud Homer. Odyss. *θ'. φόρτου μνήμων*, id est, *γραμματεὺς φόρτου*. Lege in fine: *appellantur ea e quibus remigant;* sive ut Turneb. et Scal. *quibus remi eminent. Dac. Esset.* Esse. *Columbaria.* Columbar. Alii in columbari, i. e. in vinculo colli. *Remigent.* Rem geminent; id enim columbaria. *Goth.*

Nasiterna. Nassiterna. Vid. Fulgent. Placiad. de antiquis vocibus. *Ant. Aug.* Scribo *Nasiterna*, quod tres nasos, hoc est ansas haberet; ita Vatinianis calicibus assignat nasos Martialis et Iuvenalis (V, 47.):

Tu Beneventani sutoris nomen habentem
Siccabis calicem nasorum quattuor.

Equos post confecta spatia solere perfusione aquae recreari in Circensibus intellige, cum ait: quale est, quo equi perfundi solent. Ulpianus lib. IV. de his qui notantur infamia: *Neque thumelici*, *neque rustici*, *neque agitatores*, *neque qui aquam equis spargunt.* Versum autem Plauti iisdem fere verbis ex eadem fabula producit Fulgentius Placiades. Catonis verba emendamus: *Quotiens vidi trulleos*, *nasiternas*, *pertusos aquales*, *matellas sine ansis. Scal.* Infra versus Plauti quem ex Nervolaria laudat Festus, is hodie legitur in Sticho II, 2, (27.):

Di. *Ecquis huc affert nasiternam cum aqua?* Ge. *Sine suffragio*
Populi tamen aedilitatem hic quidem gerit.

Dac. Nasiterna Nonio (pag. 546.) et Fulgentio (pag. 563.) a naso. Unde *nasiterna* genus vasis aquarii ansati, cui et ansa. De ansa vid. l. 26. §. 1. ff. de acquirend. rerum domin. l. 21. §. 4. ff. de furtis. *Goth. Quo equi perfundi solent.* Vide quae scribam ad l. 4. in prin. ibi. qui aquam equis spargunt. ff. de his, qui notantur infam. *Ecquis huc effert.* Ecquis huc adfert nassiternam cum aqua sine suffragio. *Suffragio.* Suffragium hic, opinor, instrumentum, quo equorum aqua perfusae suffragines curantur. *Suffraginum* fit mentio apud Isidorum (Etym. XI, 107. pag. 1098.). *Goth. Truilos.* Trulleos, apud Fulgentium (Non. pag. 547.). *Tryllae* dicuntur in l. 19. §. 9. ff. de auro, argento. *Perfusos.* Pertusos. *Idem.*

Nassa. Plaut. in Milite: *Nunquam Hercle ex ista nassa ego hodie escam petam. Ant. Aug.* Gloss. *nassa κύρτος ἁλιευτικός. Dac.* Nassae meminit Paulus 3. Sentent. c. 66. *Piscatorii.* Piscatoria. *Plautus.* In Milite (II, 6, 98.). *Goth.*

Napurae. Napuras. Vide *nectere. Ant. Aug. Napuras nectito.* Verba sunt ex commentario sacrorum: Pontifex minor ex stramentis *napuras nectito*, hoc est, *funiculos facito quibus sues adnectantur. Dac.* Vide *Nectere. Feniculi.* Funiculi. *Goth.*

Naustibulum. Videtur potius navium stationem significasse quasi navium stabulum, ut Graece *ναύσταθμος* quasi *ναῶν σταθμός*. Vet. lib. pro *videtur* habet *vid.* pro *videlicet;* bene. *Dac.* Puto potius eo *ναύσταθμον* significari. *Scal.*

Navia. Haec historia de cote novacula praecisa ab Attio Navio a multis refertur. Sed de ficu Navia nihil aliud accepi. Cicero lib. I. (c. 17.) de Divinat. cotem ait, et novaculam defossam in comitio, supraque impositum puteal. Idem ait Dionys. lib. III. (pag. 202.) addens statuam aeneam eidem illic statutam, quod etiam Livius (I, 36.) scribit, et Plin. lib. XXXIV. cap. 5. Val. Max. lib. I. cap. 4. D. Attium Navium augurem appellat. De ficu ruminali Plin. lib. XV. cap. 18. Quaerendum igitur est, qua ratione ea, quae desunt, sarciri possunt. *Ant. Aug.* *Navia*, aliter linter. Et eo quoque utuntur in vindemiis. Servius in illud

(Georg. I, 262.): *cavat arbore lintres: Alii*, inquit, *lintres, in quibus uva portatur, accipiunt.* Haec Servius Danielis. Tibull. lib. I. (V, 23.):

Haec mihi servabit plenis in lintribus uvas.

Nam et *navia* et *linter*, utrumque est lignum cavatum. In verbis Festi lege: *Navia est unum lignum exsculptum.* Unum dixit, unde *μονόξυλα σκάφη* Graeci. Denique *linter* et *navia* est *σκάφος; σκάπτειν*, exsculpere. Melius tamen legeris: *Navia ex uno ligno exsculpto*, quod retinendum censeo. Cicero II. (c. 18.) de legibus: *Ligneum autem quodque voluerit, uno e ligno dedicato.* *Scal.* Suidas *nabiam πορθμεῖον* interpretatur male; nam vel hinc satis liquet eo nomine potius navem ipsam intelligi, ut et ex lusu illo veterum quo pueri denarios in sublime iactantes *capita aut navia* clamabant, de quo Macrob. Saturn. lib. I. cap. 7. *Dac.* Tanti momenti hic locus est, ut de eo totius huius libri utilitas aestimari possit; inauditae praeterea, ac reconditae eruditionis illis praesertim, qui nesciunt ficum Naviam eandem cum ficu *Rumina* seu *Ruminali* fuisse. Ponemus prius locum, si non ipsis verbis Festi, at certe sententia ipsa incolumi atque integra. Sic igitur hos hiatus explemus: *iussit rex cotem ac novaculam proferri; qua prolata interrogatus Augur, an cos illa posset praecidi novacula, subito eam praecidit. Ex eo, Tarquinio nihil auso contra facere, novaculam ac cotem sub locum consecratum defodi iussisse, et ficum ab eo satam esse intra id, quod contentum sine sacro sit; eamque, si quando aruisset, subseri iussisse. Deinde cum post tot annos aliae in eo loco complures ficus essent, et evulsae, de loco sacro removerentur, omnes, quae inibi erant ficus, praeter eam, eiectas fuisse admonitu ac iussu aruspicum, et divinis responsis, quandiu ea viveret, libertatem populi mansuram, ideo quod* . . . . Postrema non possumus explere, quia non satis spatii relictum sit ad explendum quantum postulat sententia. Tantum enim loci desideratur, quantum satis esset his aut similibus verbis: *ideo quod in ea fatum populi Ro. esset*, aut tale nescio quid. Multi huius fabulae meminere, qui omnes adiuvant coniecturas nostras. Sed ante omnes Plinius, cuius verba apponam ex libro XVI, cap. 18.: *Colitur ficus arbor in foro ipso ac comitio Romae nata, sacra fulguribus ibi conditis. Magisque ob memoriam eius, quae nutrix fuit Romuli ac Remi conditoris appellata, quoniam sub ea inventa est lupa infantibus praebens rumen (ita vocabant mammam) miraculo ex aere iuxta dicato, tanquam in Comitium sponte transisset. Adacto navigio ilico arescit, rursusque cura sacerdotum seritur.* Haec ille; in quibus miror, cur dixerit *Romae nata*, quasi de alio Comitio, quam de Romano intelligi possit. Deinde quid est, *adacto navigio ilico arescere?* Scio Tiberim ad illum usque tractum urbis tunc ripis suis eiectum fuisse, idque solitum alias vulgo accidere. At si navigiis tunc ea aqua transmittebatur, quis tam religionis contemptor, qui ad ficum navigium adigeret, ut illa exaresceret, cum sciret, hoc non posse evitari, si illuc navem impingeret? Suspicatus igitur sum id, quod verum esse postea apparuit, locum depravatum esse. Idque fortasse doctis viris probabimus, si nostram sententiam de eius loci emendatione proponamus. Ita igitur legendum putamus: *Colitur ficus arbor in foro ipso Romina, iam sacra fulguribus ibi conditis, magisque ob memoriam eius, quae nutrix fuit Romuli ac Remi conditoris, appellata, quoniam sub ea inventa est lupa infantibus praebens rumen (ita vocabant mammam) miraculo ex aere iuxta dicato: quam tanquam in Comitium sponte transivisset, ab Actio Navio. Ilico arescit, rursus cura sacerdotum seritur.* Primum quod ait sacram fuisse, idem et Dionysius testatur his verbis (pag. 202. cap. 70.): *Ἔπειτα δ' αὐτὸν τὸν Νάβιον θεραπεῦσαι διαγνοὺς* (Tarquinius) *ὡς ἁπάντων ἀνθρώπων θεοφιλέστατον ἄλλαις τε φιλανθρωπίαις ὑπηγάγετο, καὶ, ἵνα μνήμης αἰωνίου τυγχάνοι παρὰ τῶν ἐπιγινομένων, εἰκόνα κατασκευάσας αὐτοῦ χαλκῆν διέστησεν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, ἣ καὶ εἰς ἐμὲ ἦν πρὸ τοῦ βουλευτηρίου κειμένη πλησίον τῆς ἱερᾶς συκῆς.* Deinde subiicit de fulguribus ibi conditis, quia scilicet ibi puteus fuisset, qui cum de coelo tactus esset, procuratum eum locum postea operculo imposito *Puteal* vocatum fuisse; nam *Puteal* est *operculum putei*, etiam teste Iurisconsulto. Quare a loco sacro ficum sacram nominat. Quin et Dionysius ait aram superimpositam, quod nihil aliud est, quam operculum ipsum ostii Deorum Manium; sed fallitur, ut homo Graecus, qui idem putet esse *puteal* ac *φρέαρ*, cum, ut dixi, *puteal* non *φρέαρ*, sed *πῶμα τοῦ φρέατος* sit. At locis fulguritis aram superimponi solere, auctor praeter Dionysium et Artemidorus: *ὁ κεραυνὸς τὰ ἄσημα τῶν χωρίων ἐπίσημα ποιεῖ διὰ τοὺς ἐνιδρυμένους βωμοὺς, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς γινομένας θυσίας.* In sequentibus de utraque appellatione ficus illius innuit Plinius. Nam cum eam alii Ruminalem, alii Naviam vocarent, *frequentius*, inquit, *a nutrice gemellorum urbis conditorum, praesertim cum ibi simulacrum aeneum sit lupae, Ruminalis appellata est, quam Navia ab Actio Navio, qui sponte sua illam transseverit in Comitium*; utrumque enim verum esse, et Naviam et Ruminalem vocari, sed magis utique Ruminalem, quam Naviam; propius enim vero esse, et magis consentaneum, eam ante Navium fuisse, et sub ea lupam Gemellis ubera praebuisse, quam postea ab Actio Navio ibi transseminatam. Vide quam pulchrum vetustatis monimentum sub illo situ mendo-

rum latebat. At enim vero, iam Festi verba luce ipsa clariora sunt, neque egent interpretatione, tametsi ab illo dicatur Augur cotem praecidisse, non rex ut ab aliis proditur. Sed a fabulis non est exigenda fides, praesertim cum Lactantius idem dicat, quod Festus. In postremis verbis Plinianis elegantia latuerat eos, qui locum corruperunt. Nam *illico arescit*, *rursus seritur*, est: *simulac arescit*, *statim seritur*. Notabis et elegans verbum in Festo *subserere*, quod est, priore sata arbore intermortua, aliam in eius locum serere; praeterea, cum dicit locum consecratum, eum esse, quem et *βωμόν* Dionysius, et alii Puteal vocabant. Neque praetermittendum quod ait, multas ibi ficus natas fuisse: Dionysium non ficetum, sed simpliciter *ὕλην βαθεῖαν* vocasse, cuius verba haec sunt ex lib. I. (pag. 65. cap. 79.): *Ἡ δὲ λύκαινα οὐ μάλα ἀγριαίνουσα τῶν ἀνθρώπων τῇ προσόδῳ, ἀλλ' ὥσπερ ἂν χειρόηθης ἀποστᾶσα τῶν βρεφῶν ἠρέμα, καὶ κατὰ πολλὴν ἀλογίαν τοῦ ποιμενικοῦ ὁμίλου ἀπῄει. καὶ ἦν γάρ τις οὐ πολὺ ἀπέχων ἱερὸς χῶρος ὕλῃ βαθείᾳ συνηρεφής* etc. Lege reliqua. Ennius quoque cum de eadem re loqueretur, ex quo illa sua transcripsit Dionysius pene ad verbum, non aliter, quam silvam vocat Annali primo (apud Non. pag. 378. v. *Parumper*):

Indutuetur ibi lupu' femina conspicio amens.
Hinc campom celeri passu permensa parumper
Coniicit in silvam sese. — —

Quae pene, ut dixi, interpretatus est lingua sua Dionysius. Ultimum est, quod ponit Festus fatum libertatis Po. Ro. in ea ficu situm fuisse; idque aruspices et sacras sortes admonuisse; propterea diligenter subserebatur, adeo, ut cum Neronianis temporibus exarescente trunco, et mortuis ramalibus deminuta esset, loco portenti habitum sit a populo Rom. auctor Cornelius Tacitus. Idem fatum, aut ei proximum casa Romuli contineri putabant, quam diligentissima observatione, et anxia superstitione reficiebant, neque sinebant vetustate collabi. Cuius etiam simile nugantur Graeci de nave Thesei. *Scal.* Ita Scaliger, sed male ficum Naviam, quae in comitio, non distinguit a ficu Ruminali sub qua infantibus lupa praebuit Rumam. Certum enim est, ficum Naviam in comitio non fuisse, antequam Attio Navio augure ibi transseminata esset. Necesse est igitur diversam fuisse ab altera Ruminali, unde in comitium translata. Et ita est; fuerat enim ficus Ruminalis in Germalo. Varr. lib. IV. de L. L. (pag. 60. Sp.): *Germalum a Germanis Romulo ac Remo, quod ad ficum Ruminalem, et hi inventi, quo aqua hiberna Tiberis eos detulerat expositos.* Germalum autem prope palatium fuisse notum est, in ripa Tiberis, ubi etiam sua aetate ficum Ruminalem extitisse narrat Liv. lib. I. (c. 6.): *In proxima*, inquit, *alluvie ubi nunc ficus Ruminalis est.* Fuit igitur longe a comitio ficus Ruminalis. Sed ficus illa Navia quae in Comitio, Ruminalis etiam dicta ab illa altera Ruminali quae in Germalo. Scaligerum fefellit hic locus Festi et alter Plinii, uterque male intellectus. Vide Ruminalis. De ficu Navia et de loco Plinii adeundus Salmasius in Solin. Eius verba olim huc referre cogitaveram, quia multa hic vidi, quae et ipse viderat prior, sed eius dissertatio paulo longior, quare satius est, te ad integrum fontem remittere; adi p. 1137. etc. *Dac.* *Sub locum consecratum.* Hic etiam falsus est Scaliger, qui scribit *puteal* additum, quia ibi puteus erat, qui de coelo tactus. *Puteal* hic nihil aliud est quam ara ipsa. Dionysius *ὑπὸ βωμῷ τινί*, sub ara quadam defossam novaculam testatur. Unde Festus optime: *sub locum consecratum.* Solus, quod sciam, Plinius sacram ficum facit fulguribus ibi conditis, sed vel mire fallor, vel alia mens Plinio fuit, cuius verba sic insolubilia, ita forte corrigenda: *Colitur ficus arbor in foro ipso Romina*, *tam sacra quam fulguribus ibi conditis.* Non dicit Plinius ficum sacram fuisse fulguribus ibi conditis, sed tanquam ibi fulgura fuissent condita, quibus verbis innuit puteal sive aram impositam, ut locis fulguritis solebat. *Aliae in eo loco complures ficus essent.* Ideo altam silvam vocat Dionys. lib. I. (pag. 65. cap. 79.): *Καὶ ἦν γάρ τις οὐ πολὺ ἀπέχων ἱερὸς χῶρος ὕλῃ βαθείᾳ συνηρεφής.* Ennius quoque cum de ea re loqueretur, unde illa sua transcripsit Dionysius pene ad verbum, non aliter quam silvam vocat; Annal. I. (apud Nonium p. 378. M.):

Endotuetur ibi lupu' femina conspicio amnem.
Hinc campum celeri passu permensa parumper
Coniicit in silvam sese.

Hic iterum errat Scaliger, qui complures illas ficus ex ficu Navia propagatas confundit cum silva illa, quae prope ficum Ruminalem in Germalo iuxta Tiberim. De ista enim intelligendus locus Dionysii, qui eam Pani sacram dicit, ut et ille alter Ennii. *Dac.*

Nauscit cum granum. Nauscit, quasi *navescit*, sive *naviscit*, in navis formam sese aperit. Nisi potius legendum *naucit*, a *nauci*, quod est fabae hilum, sive fabae granum cum se aperit. *Dac.* *Fit.* Sit. *Naucit.* A nauco. *Goth.*

Navitas secundum. (Ad p. 180.) Navitas pro nautas dixisse Catonem refert, et ut arbitror, ille locus est, quem Plinius laudat lib. XIV. cap. 13. Cato cum in Hispaniam navigaret, unde cum triumpho rediit; non aliud inquit, vinum bibi, quam remiges. Vide Penatores. *Ant. Aug.* Infra: *Navitas secundum incorruptum morem dictos, quos nunc nautas dicimus, testis est M. Cato in ea quam scripsit, cum in Hispaniam proficisceretur cum ait: navitae quod secum portaverant vinum atque oleum, usus tantum eo sum.* Quod haec sint ex illa oratione Catonis, confirmari certo potest ex Apuleio, qui in apologia sua fragmentum citat ex eadem oratione, quod non longe ab hoc abfuisse videtur; verba eius haec sunt. *M. autem Cato nihil opertus, ut alii de se praedicarent, ipse in oratione scriptum reliquit quum in Hispaniam consul proficisceretur: tres servos solos ex urbe duxisse, quoniam ad villam publicam venerat; parum visum qui uteretur; iussisse duos pueros in foro de mensa emi, eos quinque in Hispaniam duxisse. Scal.* Quod putat Festus *navitat* esse a nave et per syncopen dici *nauta*, ibi quidem frustra est, *nauta* enim est a ναύτης, unde per epenthesin *navita.* Porro eadem Catonis verba pene ad verbum habet Plin. XIV. cap. 13.: *Cato cum in Hispaniam navigaret, unde cum triumpho rediit, non aliud, inquit, vinum bibi quam remiges. Dac. Cato in ea.* Fortasse adversus M. Acilium. *Cum ait navitae.* Fortasse is locus est, quem tradit Plin. XIV, 13. *Goth.*

Naevia silva. Varro lib. IV. de L. L. (pag. 136. Sp.): *Sequitur porta Naevia, quod in nemoribus Naeviis. Naevius enim loca, ubi ea sic dicta, coluit.* Ex his Festi verba intelliges; referebatur M. Catonis locus ex oratione in Coelium, si se appellaverit. Proverbium autem quod Verrius referebat, ignoro. *Ant. Aug.* Infra omnino succenturiandum ita: *Naeviam silvam vocitatam extra urbem ad . . . . milliarium: quod Naevii cuiusdam ibi domus fuerit, a quo nemora Naevia appellata fuisse ait; quam obprobrii loco obiici solere, quod in ea morari adsuessent perditi homines, testis est M. Cato in ea in Caelium si se appellasset; a qua silva porta Naevia atque ea . . . . .* Quae sequebantur tantum indicabant Silvam Naeviam, quae opprobrii loco obiiciebatur, venisse in proverbium, idque proverbium etiam ab ipso Verrio referri. *Scal.* Naeviae portae et Naeviae silvae meminit Varro lib. IV. de L. L. (V. pag. 163. Sp.): *Sequitur porta Naevia quod in nemoribus Naeviis. Naevius enim loca, ubi ea sic dicta, coluit.* Livius etiam lib. II. (c. 11.). Haec porta Plinio *Lavicana*; hodie *porta maior*, ab aedificii magnificentia, propter ductum aquae Claudiae, cuius ibi vestigia cernuntur. Eandem etiam a vetustioribus *Rauduscùlanam* dictam volunt, quod falsum est. Vide *Roduscùlana.* Illa *orsus iterum*, usque ad *unde* verba sunt Catonis, ex oratione quam habuit in Caelium si se appellasset. Eam iterum laudat Festus in voce *spatiatorem. Dac.*

Nudius tertius. Ex verbis Festi quaedam videntur esse referenda ad aliud verbum mihi ignotum. *Ant. Aug.* Nudius tertius *quasi nunc dies tertius. Dac.* Glossae: Τριθημερινός, nudius tertianus. *Goth.*

Nuptam. Infra: *Nuptam, novam sponsam, item uti pronubas mulieres, quibus in nuptiis utuntur, ab eadem causa, hoc est a nubendo, aliqui appellatam esse volunt.* Sunt tamen, qui dicerent, appellatam ab eo, quod νύμφην Graeci vocant, alii quod appellat uxorem νυόν Homerus consuetudine Graecorum antiqua, cum ait, ἐξ ἀπίης γαίης νυὸν ἀνδρῶν αἰχμητάων. Deerat prima linea, ut apparet, in reliquiis Festi; versus quem in testimonium producit, est Ἰλιάδος γ'. (v. 49.). *Scal.* Non dubium quin *nupta* sit a *nubo, velo*, quod sponsa cum ad maritum duceretur flameo faciem nuberet. A *nubo, nupta*, et a *nupta, nuptiae.* Id infra probant Aelius et Cincius. Probavit et Varro lib. IV. (pag. 77.). Vide *Obnubit. Dac.*

Numero. Multa hic obscura et mendosa in verbis Festi. Vid. Nonius (pag. 352. Merc.) de varia signif. sermonum. *Ant. Aug.* Varro Cato, de liberis educandis: *Ut qui contra celeriter erant nati, fere Numerios praenominabant; quod qui cito facturum quid se ostendere volebat, dicebat numero id fore; quod etiam in partu precabantur Numeriae, quam Deam solent indigetare etiam pontifices.* Nelei carmen et reliqua ita legendum: *Nunquam numero matri faciemus volup.* Id est, nunquam nimium faciemus. Apud Naevium:

Neminem vidi, qui numero sciret, quod scito est opus.

Id est, nimium sciret. Et tamen hic versus attribuitur Turpilio; paulo levius immutatus apud Nonium. Turpilius Demetrio:

Nunquam quenquam numero, vidi facere quod facto est opus.

Porro totus locus ita supplendus: *Numere sunt videtur esse alienum numero fuerunt; sive eo ordine usurparunt veteres, consuetudine loquendi quadam eiusmodi, sive ob morem alium, quemadmodum videtur usus Pompeius Sextus, extrema syllaba vocativi casus, eadem correpta, in e, temporis praesentis. Numero antiquos nimium dixisse apparet. Sinnius Capito esse nimium. Vos estis minimae, nisi numero perbiterint, nisi cito, nisi nimium. Si isso qui exeam, numero estis mortui, hoc exemplo ut pingeretis — — id est, cito mortui estis.*

Haec Festus. In quibus notandum *numere* per *e*, praesenti tempore usurpari solitum; *numero* per o, praeterito. Sic *diequarte* in futuro et praesenti, *diequarto* in praeterito usurpabant. Sic *praefiscino*, *praefiscine* et similia. In secundo exemplo dictum *isso* pro *ivero* ut *iusso* pro *iussero*, *capso*, *cepero*. Sed melius legetur, *istoqui exeam; istoqui* ut *alioqui*, et verum est. *Scal.* Vide Gell. lib. X. cap. 24. Ista: *Esse enim ita locutum nimium vos estis* etc., sine dubio corrupta sunt. Forte: *Esse enim ita locutum Ennium vos estis*, etc. Nam quoquo modo illud *nimium* in poetae nomen convertendum. Ista, *si isso qui exeam*, etc. legebat Scaliger *si istoqui exeam.* Sed sic etiam ea non mihi minus suspecta sunt. Nam quae sequuntur Plauti sunt e Poenulo (V, 4, 102):

— — — *o Apollo, o Zeuxis pictor*
Cur numero estis mortui, hoc exemplo ut pingeretis.

In impressis: *Hinc exemplum ut pingeretis.* Quaerendum igitur quo modo illa *si istoqui exeam* sint convertenda. Plautus in Casina act. 3. sc. 5. (v. 20. seq.):

— — *Ere mi; quid vis mea ancilla? Nimium saevis.*
Numero dicis.

Ere pro *here.* Sic infra ex Caecilio *ei* pro *hei.* Postrema verba Attii in Oenomao apud Nonium leguntur. Lege, *tuam petii gnatam* etc. Aethrionem Caecilii laudat etiam infra in voce *sentinat.* Sed in voce *ora*, Aeschrionem. Eadem tamen videtur fabula, quare ubique vel *Aeschrione* legendum vel *Aethrione*, ut est etiam apud Nonium. Verba Afranii sic legenda: *Enim sera numero ac nequicquam egi gratias.* In verbis Caecilii *fuce* pro *fuge. Dac. Numero te expurgat timor.* Numero te expurgasti. Ita legitur apud Nonium in *Numerum* (p. 352.) [Nunc ibi pariter legitur: *te expurgat timor.*]. *Goth. Numero* est *apposite*, *accommodate*, *opportune*, *recte*, translatione a re musica facta, ubi quae *numero*, ad numerum, in numero fiunt, apte et in tempore fiunt. Cf. *Rostius* in Plautin. Cupp. ferc. IX. et nos ad Plauti Mil. gl. V, 7.

Numera senatum. (Ad p. 181.) Si quis ex senatoribus impedire volebat, quominus senatus consultum fieret, postulare poterat ut *singuli consulerentur*, vel ut *res*, *quae referrentur dividerentur;* aut si tot non essent senatores quot numero licebat praescribi Senatus consultum dicere licebat consuli, *numero senatum.* Caelius in epist. ad Cicer. lib. VIII. (ep. 11.): *Renunciatum nobis erat Hirtium diutius dicturum; praecedimus eum; non modo non fecit, sed cum de hostibus ageretur et posset rem impedire, si ut numeraretur postularet, tacuit.* In fine pro *praescribi* nemo non videt legendum *perscribi*, quod et olim Brissonius in libro de formulis. Sed non vidit vir doctiss. addendum in fine *ut legeretur.* Lege modo. *Dividantur.* Quoties sententia sua duas pluresve res quis complectebatur, eae si non omnes probarentur, postulabatur *ut divideretur*, hoc est *ut de singulis referretur.* Seneca epist. 21. lib. III.: *Quod in senatu fieri solet, faciendum esse in philosophia quoque existimo, cum censuit aliquis, quod ex parte mihi placeat, iubeo illum dividere sententiam et sequor. Dac.* Apud Dionys. Halic. (XI, c. 16.) Lucius Cornelius ab Appio postulat, διαριθμεῖν τὰς γνώμας. Plinius in Panegyr. (76.): *Consulti omnes atque dinumerati sumus.* Et Cic. V. ad Atticum: *Consule aut numera. Goth. Dividantur.* Referuntur. *Quamvis.* Quam is. *Inductus.* Inductis. *Idem.*

Nupta verba. Id est obscoena. Nubere enim de muliere dicitur, quae cum viris solet. Plaut. Cistell. I, 1, (45.):

Haec quidem ecastor quotidie viro nubit, nupsitque hodie.

Nuptias facere dixit Petron. Plautus etiam Casina II, 8, (50.):

Tantisper dum ego cum Casina faciam nuptias.

Dac. Discolo. Dyscolo. *Goth.*

Nuptias. (Ad p. 181.) Quod Graeci dixerunt *nymphea*, intellige νυμφεῖα. Et tamen νύμφη non παρὰ τὸ νυμφεῖον, sed contra. Obscurum vero, quid sit lex Parensta. Puto legendum: legem quoque, Parens ta. III. hoc est legem, cuius principium Parens, in tabula tertia. Sic in voce reus: Numa in secunda tabula, secunda lege. Non solum tabula citatur, sed et lex. Novum vero non est, edicta et actiones legitimas et capita legum iis verbis nominare, a quibus incipiunt: cum talia passim apud veteres occurrant, praesertim apud Ciceronem. Ex his non dubium est, leges regias in XII. tabulas a Decemviris coniectas fuisse: et prima, secunda, tertia tabula leges regias contineri, quin leges regias de patria potestate in IV. tabulam relatas auctor Dionysius. De iis autem, qui parentes interfecissent aut verberassent, Romulum, Tatium, Servium reges legibus capitalem poenam sanxisse constat vel ex eo, quod extat in voce *plorare*, legis regiae fragmento. Nam necesse est eam regiam legem fuisse, cum Solon nihil de ea re statuisset. Sed rogatus, quare

praetermisisset: *Quia*, inquit, *nunquam putavi fore*, *qui tantum nefas auderet*. Nescio an veram lectionem assecutus sim. Saltem spero me propius a vero abesse, quam qui Paricam legunt, decepti corrupto loco Festi ex sequenti libro, ut suo loco dicemus. Sed et meliorem lectionem nostram quam Turnebi, qui inusitate ponit *legi parens*. *Scal.* *Legem quoque parenstam*. Fulvius Ursinus legebat *funestam*. *Dac.* *Ratio*. Pactio. *Caput nubentis*. Vid. infra *Obnubit*. *Vocarunt*. Vocarint. *Parenstam*. Paricam. *Goth.*

Numerius. Idem ait Iulius Paris in epitome Valerii Maximi de praenominibus. Cur autem dicatur Numerius, M. Varro in Catone sive de liberis educandis ita scribit: *Ut qui contra celeriter erant nati*, *fere Numerios praenominabant; quod qui cito facturum quid ostendere volebat*, *dicebat numero id fore*, *quod etiam in partu precabantur Numeriae*, *quam deam solent indigetare etiam pontifices*. Haec mendose Nonius, sed nos emendate, ut opinamur, conscripsimus. *Ant. Aug.* Lege post *Malevantani*, *ut tum dicebatur*. *Dac.* Adde Nonium in *Numerum* (pag. 352.) et Fragmentum de praenominibus. *Goth.*

Non omnibus. (Ad p. 182.) Ne quis dubitet Cipium scribere, ut in vetustissimo libro Festi est, et ita scribendum esse lib. VII. epist. Cic., non Capius; sciat hanc familiam fuisse Romae, et extare denarios in quibus legimus M. CIPI. M. F. Hi a Cipo fortasse orti, cui cornua esse nata finxerunt. Ovid. lib. XV. (v. 565. seq.) Metam. Val. Max. lib. V. cap. 6. Plin. lib. XI. cap. 37. Sed hunc Valerius ex Genucia familia videtur nominare, et praetorem fuisse, quod ne Plinius quidem credidit. *Ant. Aug.* Meminit Cic. lib. VII. ep. 24. *Capius*, *opinor*, *olim non omnibus dormio. Sic ego non omnibus*, *mi Galle*, *servio*, ubi *Capium* vocat, quem Festus *Cipium*, nisi et apud eum rescribendum *Cipius*. Sane MSS. habent *Citius* ut semper proclivis fuit corruptio *p* in *t*; Cipius enim legendum est. *Pararenchon* autem dictus est Graece παραρέγχων, diceres gallice *le ronflard*. Locus Lucil. *non omnibus dormio*, est ex incerto Sat. libro. *Dac.* Species proverbii est. Male Cic. *Capius*. Capiorum familia Romae a *Cipio* forte orti, cui cornua esse nata finxerunt. *Goth.*

Nuncupata pecunia. (Ad p. 182.) Palam nominata. Ista *cum nexum faciet* e duodecim tab. id est, cum paterfamilias per aes et libram familiam vendet etc. Vide *nexum*. Quae sequuntur *ita uti nominarit* verba sunt Festi illa *uti lingua nuncupassit* interpretantis. *Vota nuncupata*, nominata, promissa. Nuncupandi autem verbum in votis solenne est ut in deditionis devotionibus et aliis id genus quae certa formula et conceptis verbis publice privatimque peraguntur. Lege in fine ex vett. libb.: *Quod etiam in votis nuncupandis esse convenientius*. *Dac.* Vide supra *Grave aes*. *Goth.*

Nusciciosus. *Nusciciosum*. Vide *Luscitio*. Varro et Nonius Opilium secuti sunt; Festus Aelium Stilonem. *Dac.*

Nundinas. *Nundinae*. Lego, *nundinas feriatum diem*. A nono die dictae, quia nono quoque die fiebant, ut cum rustici octo diebus in agris opere faciendo versati essent, nono die intermisso rure ad mercatum et leges accipiendas Romam venirent, et inde translata vox ad celebres mercatorum conventus immunes liberosque quos vulgo vocamus *foires*. *Dac.*

Nundinalem. (Ad p. 182.) Plaut. in Aulul. (II, 4, 45.): *Coquus ille nundinalis est*, *in nonum diem solet ire coctum*. *Ant. Aug.* *Nundinalem coquum* Plautus dixit pro *novendiali*. *Coquus ille nundinalis est; in nonum diem solet ire coctum*. Novendialem manifesto significat, quia in nonum diem coqueret. Fuit cum putarem *nundinalem coquum* dictum Plauto, quod tantum nundinis conduceretur. Tamen melior Festi sententia. *Scal.* Locus Plauti est Aulular. II, 4. (v. 45.). Cocum autem intelligit bustuarii ordinis, qui magis nosset coquere coenam feralem quae nono die fiebat, quam ad ingeniosae gulae genium escas parare. Male qui aliter. *Dac.*

Nuculas. Liv. lib. XXIII. (c. 19.) scribit Praenestinos quosdam fuisse Casilini in praesidio, famemque tolerasse, in qua Romanos milites nuces in flumen, qui medius erat inter Romana castra et oppidum, profudisse, easque fuisse cratibus exceptas. Macrobius lib. III. Saturn. refert Varronem existimasse, Praenestinas nuces esse dictas, quod iuxta agrum Praenestinum essent, Carsitanas ἀπὸ τῶν καρυῶν dictas. *Ant. Aug.* Naevius in Ariolo:

— — — Heri
Quis apud te? Praenestini, et Lanuvii hospites.
Suopte utrosque decuit acceptos cibo.
Alteris inanem bulbam madidantem dare,
Alteris nuces in proclivi profundere.

Nuculas manifesto dictas confirmant hi versus. Itaque iubet illis in proclivi nuces profundere, ut solebat pueris. Quin in veteribus saxis mentio est sparsionis nucum, quam quotannis facere ad tumulum testatoris

damnas est heres ex eo testamento. *Scal.* De Praenestinis cum paucis Romanis Casilini in Campania ab Annibale obsessis, famemque nucibus quae ad se medio amne Vulturno defluebant sustinentibus, vide Livium lib. XXIII. sect. 19. Apud Naevium lego:

Alteris inanem bulgam madidam te dare.

Ideo ait *in proclivi*, quia proclivi fluvio ad Praenestinos nuces defluebant. *Dac.*

Nummus. Pura puta Graecorum vox est. Illam Romani a Doriensibus Siciliae et magnae Graeciae incolis accepere. Varro lib. V. *in argento nummi. Id a Siculis.* Epicharmus poeta Siculus apud Pollucem lib. IX.:

'Αλλ' ὅμως καλαὶ καὶ πῖοι ἄρνες, εὑρήσουσί δέ
Μοι καὶ νοῦμμους.

A νόμος igitur νόμισμα, νοῦμμος. Quare inepte Sueton. qui a *Numa nummos* scribit appellari. *Dac.* Cf. Müller. die Etrusker. tom. I, pag. 315. et qui ibi sunt excitati. Varro pag. 173. Sp.

Nuncius. Syracusana vox est, quam a νέος Siculi declinarunt; νέος, νουγκιος, ita scribi malim per *c.* Non satis video quam differentiam fecisse dicatur Caesar, si *nuncius* dixerit et de re, et de persona. *Dac.*

Nuper. Quae desunt, plane deposita. *Nuper* autem est *novo opere*, ut *toper*, *toto opere.* Vide *Toper. Dac. Noviter.* Noviper. Hinc Glossae *Nuper*, νεωστί. *Goth.*

Numen. A *nuo*, *nutum*, *numen*; unde proprie nutum significat, et quoniam Dei nutum statim sequitur eventus, inde factum est, ut numen pro voluntate divina et imperio sumatur, atque etiam pro ipso Deo. Varro VI. de L. L. (pag. 363. Sp.): *Numen dicunt esse imperium ab nutu. Dac. Numen* sumitur pro ornatu apud Non. (pag. 143.). *Goth.*

Numella. Nonius (pag. 144. Merc.) numellam machinam ligneam dicit, in quam et pedes et callum immittebant. *Dac.*

Numidas. Numidae dicuntur Nomades, qui diutius vivere dicuntur, unde Cato vivaces esse Numidas, quod aetatem multam vivunt, dixit. Quae sequuntur alio pertinere scio, et ni fallor, ita concipienda sunt: *Nuces mitti Cerialibus Capito Sinnius solere dici ait, cum velimus significare missilia Cerialibus in Circo mitti.* Reliqua non tam verbis reddere possum, quam sententiam aperire; eas nuces flamma ustas aut tostas fuisse. Eoque nomine a populo diligi. Nam certum est inter missilia et nuces, et cicer sparsum fuisse, ut in Satira (Pers. V, 176. seqq.): *Cicer ingere late rixanti populo.* Ubi *cicer* pro omni missili accipiendum, ut hic nucem et torreri solere Plinius, et frigi Plautus (Bacch. IV, 5, 7.), aiunt, unde inter delicata edulia *frictas nuces* ponit. Non solum autem in Circensibus *frictum cicer* cum nucibus spargebatur; sed et puer spectacula circumferebatur, et vendebatur. Horatius (De A. P. 249.):

Nec siquid fricti ciceris probat, aut nucis emtor, etc.
In cicere atque faba bona, tu, perdasve lupinis
Latus ut in Circo spatiere, aut aeneus ut stes.

Acro: *Antiquis temporibus, ubi pauperiores erant Romani, haec dabantur, et spargebantur in vulgus ab his, qui ludos Florales exhibebant, ad plausum et populi favorem captandum.* Hoc vult igitur Sinnius Capito, nuces pro omnibus missilibus dici, quia inter omnia missilia haec a populo diligantur, praesertim flamma cum sunt ustae. Haec omnino est sententia. Videamus num ita verba expleri possint: *Nuces mitti Cerialibus Capito Sinnius solere dici ait, cum velimus significare missilia Cerialibus in Circo mitti: quod, cum mitti nuces mos esset, plane volumus a parte totum designare: quia adeo diligantur supra alia missilia, praesertim flamma cum sunt ustae.* Vel *prae flamma*, hoc est prae tostura aut frictura, quod valde placet. Fuit, cum putavi haec pertinere ad literam V, et de vulpibus agi, quae stipulis involutae subiecto igne ardentes Circensi ludicro Cerealibus mittebantur. Ovid. lib. IV. Fast. (v. 709.). *Scal.* Potius quia saepe loca alia atque alia petentes permutant pabulum quod Graecis νομή, unde *Nomades.* Vide Sall. Iugurth. (c. 18.). *Dac.*

Nuces. Ex his verbi Festi elicitur, auspicium solistimum ex nucibus cadentibus in nuptiis fieri. Id displicet Plinio lib. XV. cap. 22. et Varroni apud Servium VIII. eclog. Ambo haec de nucibus iuglandibus intelligunt. Huc pertinent illa Catulliana: *Concubine nuces da*, et Virgilii: *Sparge marite nuces. Ant. Aug.* Nuces cadentes *auspicium sonivium* facere ait Plinius lib. XV. cap. 22. quod hic vocatur solistimum auspicium. *Scal.* Auspicium solistimum est quod nuces in terram cadentes faciunt. *Sonivium* vocat Plin. lib. XV. cap. 22. Cur nuces autem spargerentur in nuptiis, variae causae afferuntur. Vide Servium ad illud Eclog. VIII, (v. 30.): *Sparge marite nuces.* Vide Catull. carm. 57. de nuptiis Iuliae et Manlii. Hoc institutum e Graecis fontibus manasse certum est, nam in ea gente novus sponsus iuglandes, amygdalas et id genus alia spargebat quae ipsi vocabant καταχύσματα; locuples testis Aristophanes. *Dac.*

Numae. Numam. Vide Plin. lib. XIII. cap. 13. ex cuius verbis haec sarcientur melius, quam ex iis, quae eadem de re Livius scribit lib. XL. (c. 29.) et Plutarch. in Numa (c. 22.). *Ant. Aug.* Numam Pompilium Ianiculum habitasse ferunt, in quo arcam eius inventam in ruinis a Terentio quodam repastinante agrum. *Scal.* Hanc historiam sic Livius lib. XL. sect. 29.: *Eodem anno* (a. 572.) *in agro L. Petilii scribae sub Ianiculo, dum cultores agri altius moliuntur terram, duae lapideae arcae octonos ferme pedes longae, quaternos latae, inventae sunt, operculis plumbo devinctis. Literis latinis graecisque utraque arca inscripta erat; in altera Numam Pompilium Pomponis filium regem Romanorum sepultum esse, in altera libros Pompilii inesse. Eas arcas cum ex amicorum sententia dominus aperuisset, quae titulum sepulti regis habuerat inanis inventa, sine ullo vestigio corporis humani aut ullius rei, per tabem tot annorum omnibus absumtis. In altera duo fasces candelis involuti, septenos habuere libros non integros modo sed recentissima specie. Septem Latini de iure pontificio erant, septem Graeci de disciplina sapientiae quae illius aetatis esse potuit.* Vide Plin. lib. XIII. *Dac.*

Nonuncium. Videtur Festus dicere teruncium et nonuncium idem esse, et significare novem uncias, ita ut teruncium componatur e sex sexunciis sive sexcunciis, quod certe ridiculum. *Teruncium* enim a tribus unciis, ut *nonuncium* a novem. Sed mutilum ego esse hunc locum contendo, adeoque supplendum: *ut teruncium duas sexuncias, quod singula* etc. Uncia autem non ab *uno* ut putavit Varro, sed a Siculo οὐγκία, et οὐγκία ab ἑνὸς, mutato *e* in *u* unde *unus*, ut optime ex Polluce Scaliger apud Varronem (p. 40. St.). *Dac.* Latinis etiam *Dodras.* Theophil. §. 5. Inst. de haered. inst. *Teruncium* Latinis *Triens. Goth.*

Nomen. Deest prima linea: *Nomen dictum est, quasi novimen, sive ex Graeco ὄνομα, idque familiae est; item pro debito, ut exactum dicimus nomen, cum pecunia sit exacta a debitore.* Festus καταχρηστικῶς ponit familiam pro gente; nam potius nomen gentis est, ut agnomen familiae. *Scal. Nomen sive ex Graeco.* Hac traiectione unius vocis non leviter corrupta sunt. Lege: *Sive ex Graeco ὄνομα, sive dictum est quasi novimen quod notum faciat. Familiae est*, etc. Si malis esse a Graeco ὄνομα, o praeciditur, ut ὄδοντες, *dentes.* Sed melius a *novimen, nomen*; vel ut alii, a supino *notum, nomen*, ut a *motum, momen.* Cum Festus ait, nomen esse familiae, familiam ponit pro gente. Nam potius nomen gentis est, ut agnomen familiae. *Dac.* Purum putum Sanscritum est, *nâman*, quod a *dschna*, gnosco, nosco. Quod ut ne dubitetur, conferatur v. *ignominia*, in qua *g* remansit.

Noctua. Verba ultima *noctua oculis est caesiis* adhaesere post *nonoeolae.* De noctua autem idem Varro lib. IV. de L. L. (p. 81.): *Noctua quod noctu canit et vigilat.* Similiter Graecis νυκτερὶς dicitur a νύξ, *nox.* Minerva vero dicta γλαυκῶπις non a noctua, ut putat Festus, sed quia ipsa erat λαμπρόφθαλμος, vel φυβερὰ τῷ ὁρᾶσθαι. Sed de hoc alibi. *Dac.*

Noneolae. Nonoeolae. Mammulas pensiles vocat Varro de re rust. lib. II. cap. 3. ubi in notis suis dubitat Scaliger, num apud Festum legendum sit *naevolae.* Quod sint ut naevuli, quomodo et cum de mamillis sermonem haberet, loquitur Gellius. In glossario Isidori legitur *nomicola, tubercula quae sub mento caprae sunt.* Lege *nonoeolae . . . . as est caesis.* Haec loco suo mota sunt; vide *noctua.* Reliqua, *nonoeolae vocantur papillae quae ex faucibus caprarum suppendent. Dac. Noneolae.* Noncolae. *Goth.*

Noctilugam. Noctilucam. Deerat prima linea, quae forsan adhaeserat post *nivem.* Postrema sunt Lucilii verba. Sed pro *noctilucam, noctilucum*, hoc est, *noctilugum* vel potius *noctulugum* emendat Scaliger in coniectaneis, additque eam vocem usurpasse Lucilium pro obscaeno, hoc est mali ominis, quales sunt bubones aut similes aves noctu lugentes. Sed sic etiam recte *noctilucam* scripserit Lucilius, pro *noctilugam.* Quidam legunt *noctipugam* veretrum intelligentes, quod nocte pungat. Et haec est vera lectio, ut optime magnus Salmasius in Solinum. Ita enim, inquit, Lucilius contraria compositione finxit *noctipugam*, alludens ad *solipugam*, quam ἡλιοκεντρίδα exponit gloss. in vet. cod. V. CL. Merserii diserte scriptum *noctinuga* ex quo factu fuit facile divinare *noctipuga*, sed veteres glossae Palatinae quas penes me habeo hoc confirmant in quibus legitur: *noctipugam obscaenum quod quasi noctibus compungat.* Noctipuga νυκτίκεντρον. Sic eam partem vocaverat hoc versu Sotades εἰς οὐκ ὁσιὴν τρυμαλιὴν τὸ κέντρον ὦθεῖν. Apuleius de Psyche gravida, *crescentes dies et menses exeuntes anxia numerat et sarcinae nescia rudimenta miratur de brevi punctulo tantum incrementulum locupletis uteri. Dac.* Gloss. *Nocticula*, male, cum legendum sit *Noctiluca*, ex Graeca interpretatione, quae inibi est: Ἑκάτη νυκτοφαίνουσα. *Goth.*

Noverca. Repone ex veteribus editionibus *arcendae familiae.* Arcendi verbo primigenio utitur Festus pro derivato *arcesso* alibi, cum ait: *Sagmina vocantur verbenae, id est, herbae purae, quia ex loco sancto arcebantur a consule.* Quod consensu receptum videtur, cum lex et proportio sermonis latini posceret, ut diceretur *arcire* non *arcere*, quod postea dictum *accire* ut *arcedo, accedo; arvenio, advenio. Arcio*

ergo *arcesso*, ut *capio*, *capesso*. Hic vero *arcere* ipse Festus usurpat pro coercere, ut ipse interpretatur; quod olim non animadvertit Turnebus. *Dac.* Infra deest prima linea: *Noverca dicitur quam quis liberis sublatis novam uxorem ducit arcendae familiae gratia*, id est coercendae. Reliqua sunt fragmentum novendialium feriarum. Et in illo, *ecterrania*, agnosco vestigia nominis *lectisternia*, quod verbum accommodum est novendialibus feriis. In fine haec desiderantur: *Novalem agrum Aelius a nova semente.* Alii aiunt esse Graecum, *νειόν*, ad quod teste Homero quoque utuntur: *ἱέμενοι νειοῖο βαθείης τέλσον ἱκέσθαι.* Locus est Ἰλιάδ. σ'. (XVIII, 547.). Superius quoque de novali agro disseruit, nisi mavis coniungere cum his. Tamen non est novum Festo iterum, aut ter de eadem re loqui, ut de Supparo ter, de Sucula bis. *Scal.* Pro illo *Vecterannia* quod corruptum est, repono *apud Verrium Annia*, vel *apud veteres Annia*; nam Annia est nomen illius quae prima noverca memoratur. Immane quantum hic erravit Scaliger. *Dac.* Adde quae dixi de *Noverca* ad l. 4. §. 6. ff. de Gradibus. *Augendae.* Arcendae, vel accersendae. V. Alii arcessendae, ut in l. 39. §. 1. de leg. 3. vel arcendae i. e. petendae, quaerendae, ut supra in *Abarcet. Goth.*

Navibus regnante. (Ad p. 183.) Vide Aventinus. *Dac.*

Novalis. Duo versiculi dimidiati pertinent ad ea, quae Paulus refert. Cetera aliena esse videntur, neque adhuc reperi, quid significent. Apud Dionys. lib. VIII. (p. 535. c. 67.) T. Sicinius cos. de Volscis triumphavit. Referuntur autem in fine nomina quorundam illustrium virorum qui intra superiores XV. annos consules fuerunt. Opiter Verginius Tricostus, Postumus Cominius Aruncus, P. Veturius Geminus, A. Sempronius Atratinus, Sex. Fusius Fusus; inter hos Laevinus nominatur, quod cognomen est Valeriorum, item . . . . . *llius Tolerinus*, quem arbitror fuisse Manium Tullium, qui tunc etiam cos. fuit. At *Scaevolam et Ver* . . . . . non agnosco. Credidi aliquando fuisse haec nomina eorum virorum, qui intra urbem sepulti, vel combusti sunt, quod in XII. tab. id reperitur prohibitum; et hi ante XII. fuere. Cicero lib. II. (c. 23.) de legg. cum recitasset legis verba: *Hominem mortuum in urbe ne sepelito, neve urito: Quid*, inquit, *qui post duodecim in urbe sepulti sunt? Claros viros credo T. fuisse aut eos, quibus hoc ante hanc legem virtutis causa tributum est, ut Publicolae, ut Tuberto, quod eorum posteri iure tenuerunt; aut eos, si qui hoc, ut C. Fabricius, virtutis causa consecuti sunt.* Plutarch. in Problem. (quaest. 77.) Publicolae, et Fabricii meminit; sed affirmat triumphalibus concessum, ut ossa eorum intra urbem deferri possent. Sed quid certi sit, iudicent doctiores, illumque locum quaerant, proxime circum, qui sit lapide albo constratus. *Ant. Aug.* Deest prima linea. *Novalem agrum Quintus Mucius eum esse volt, qui ad novam sementem sit relictus.* Quae sequuntur, fragmenta sunt, quale quod supra positum est post Nautiorum. Est autem ferme ita: *Consulatu T. Sicini, Volsci cum praelium inissent adversum, victique essent, combusti feruntur in crepidine, quae est proxime circum, qui locus lapide albo constratus est* etc. Quod fragmentum forsitan distractum est a novendialibus feriis. *Scal.* *Novalem agrum.* Prior pars huius lacunae adhaeserat post novercae in edit. Scaligeri et aliis. Novalis ager qui et *novale* Graecis *νέωμα*, *νέατος*, *νέος*, *νειός*, et dicitur ager qui aratione novatus necdum satus est, sed per annum cessat. *Dac.* *Novalis ager.* Vide l. 3. §. 2. ff. de verborum significat. *T. Sicini.* Hic locus restitutus ab Ursino loco, cuius initium est: *Nauti consulatu et T. Sicini Volsci. Goth.*

Nauti consulatu. (Ad p. 183.) Quod ait Festus *Nauti consulatu et T. Sicini*, cave credas Nautium et Sicinum eodem anno coss. fuisse, nam falsum est. Annos duos hic Festus amplectitur. Priori, hoc est, anno ab U. C. 266. Spurius Nautius Rutilus consul fuit cum Sexto Furio Medullino. Et eo anno adversus Volscos pugnatum est. Verum anno sequenti T. Sicinius Sabinus cum C. Aquilio Tusco consulatum obtinuit, et Sicinius Volscos devicit deque iis triumphavit. Vide Liv. lib. II. (c. 39.) et Dionys. lib. VIII. (p. 491. c. 16.). In sequentibus notandum est eos, qui pro repub. occubuerant, intra urbem sepultos quod et alibi notavimus. Et sepultos etiam alibi quam ubi combusti. *Dac.* Die Farnesinische Handscrift (Cod. Festi.) ist auf breiten in zwei Columnen getheilten Blättern geschrieben, und etwa ein Drittheil der Breite verbrannt; von jedem Blatt sind die erste und vierte Columne unversehrt, etwas mehr oder weniger als die Hälfte ist vom Anfang der zweiten, dem Ausgang der dritten erhalten. Die Grenze des verlorenen ist keine absolut gerade Linie, sondern wie das Feuer genagt hat: hier an dieser Stelle (Blatt VI, Col. 3.) beträgt der zerstörte Theil im Durchschnitt ungefähr die Hälfte der Zeile und hielt 16 — 19 Buchstaben; am Anfang fehlen aber nur 15, indem in die erste vom vorhergehenden Artikel noch zwei gehören. Nach dieser Darstellung lege ich die Stelle mit meiner Ergänzung vor:

— *Novem adversarii* T. Sicini Volsci
Cos. cum coniurationem inissent adversus
eum a pop. R. vivi in Circo combusti feruntur

et sepulti in ea regione, quae est proxime Cir-
*cum ubi locus est la*pide albo constratus.
Eorum nomina fuerunt: Opiter Verginius
Tricostus, . . *Valerius* Laevinus, Postumus Co-
minius Auruncus, ... llius Tolerinus, P. Ve-
tusius Geminus, . . *Sempronius* Atratinus, Ver-
ginius Tricostus, *Mu*tius Scaevola, Sex. Fu-
sius Fusus.

Mit *No* musste der Artikel anfangen, wie die 15, in deren Mitte er als der neunte steht; die Verschworenen waren Widersacher, nicht etwa *necessarii*, sonst würde auch dieser *T. Sicinus* hingerichtet sein; in der achten Zeile ist wahrscheinlich zu ergänzen *Aquillius;* der Verginius, dessen Eigennahme fehlt, ist für Titus, Consular von 258 zu halten, da Aulus unter den zehn ersten steht. Sextus Furius ist der Consul vom Jahre 266; also *Fusus*, nicht *Medullinus*, wie Ursinus gerathen. *T. Sicinius* hat nur in den sogenannten Fastis Siculis den Beinahmen *Sabinus*, statt Volscus. Die Capitolinischen fehlen für diese Zeit. *Niebuhr. in Histor. Rom. Tom. II. pag.* 143.

Noxia. Glossarium: *Noxatio, εὐθύνα. Noxum dedit, εἰς κόλασιν δέδωκεν, εἰς εὐθύνας.* Porro Caecilius citatur in *Hypobolimaeo Chaerestrato;* ut distinguatur ab altera fabula quam idem poëta docuit, *Hypobolimaeo Aeschino* Gellius libro XV, cap. 4. Cave confundas cum alia fabula eiusdem, cui titulus erat *Hypobolimaea Rastraria.* Nonius eius saepe meminit. Sed in omnibus illius grammatici etiam in recentioribus codicibus corrupte citatur. Igitur ita emendabis quotiescunque citatam reperies hanc fabulam in his vocibus, aut verbis quae subiungam: *Lactare* (pag. 16. Merc.), *obsordere* (pag. 147.), *singulatim* (pag. 176.), *mantare* (pag. 505.), *coepiam* (pag. 89.). In omnibus enim his verbis, ubi Nonius producit testimonia ex Caecilio, semper corrigendum: *Caecilius Hypobolimaea Rastraria. Scal.* Bene inter noxam et noxiam discrimen statuit hic Servius ad illud Virgil. (Aen. I, 45.): *unius ob noxam. Noxam*, inquit, *pro noxiam*, quod noxia *culpa est, id est peccatum. Noxa autem poena.* Sed quod non vidit Servius, vera et propria horum vocabulorum differentia est, quod *noxa generale* est, quo omne id quod nocet intelligitur, tam culpa quam laesio, vel poena et homo qui nocet. *Noxia* vero adiectivum subintelligitur *culpa*, et simpliciter maleficium, culpam vel peccatum significat. Terent. Plaut. Inde illae formulae loquendi *noxam sarcire* pro *damnum sarcire; noxae* vel *in noxam dedere*, id est animal mancipiumve vivum tradere poenae pro damno dato. In XII. tab.: *Sei servus sciente domino furtum faxit, aliamve noxam nocuverit, dominus noxae dedito.* Item: *Si quadrupes pauperiem faxit dominus sarcito, noxaeve dedito.* Sic noxis solvi et solutum esse pro carere delicto ob quod possit noxali iudicio agi. *Attius in Menalippo.* Attii Menalippum vocat Cicero (veluti Tusc. Disp. III, 9. ubi vide interpp.), Nonius etiam aliquando, sed saepius *Menalippam*, et ita malim. *Dac. Noxa.* Glossis *αἰτία.* Dicitur et iisdem *Noxatio;* adde Theophil. §. 1. Inst. de Noxalibus. *Lex iubet noxae dedere.* L. 7. §. 1. ff. quod vi. l. 1. §. noxae. ff. Si quadrupes. Glossis: *Noxam* (legendum *Noxae*) *dedit, εἰς κόλασιν δέδωκεν, εἰς εὐθύνας. Noxia* Glossis *ἁμαρτία.* Adde infra *Obnoxius. Poenam.* Poena. *Melanippo.* Menalippo. *Mulieris est.* Muliebrem et; vel muliebris. *Goth.* De Caecilii loco cf. Spengel Fragg. Caec. Stat. pag. 27. et pag. 29. Bothius recte videtur emendasse:

Nam ista quidem noxa muliebre est magis quam viri;

nisi quod is *mage* scripsit.

Novae curiae. (Ad pag. 183.) Triginta curiarum nomina non extant; sed et hoc loco septem nominantur, et quatuor tantum nomina redduntur. Sunt etiam duarum curiarum nomina sub litera *T.* Curia enim Titia atque Tifata explicantur, et apud Livium Faucia curia lib. IX. (c. 38.). Ceterarum nomina non accepi. *Ant. Aug.* Mirum, cum septem curiarum mentionem fecerit, quatuor tantum nomina apposuisse, et cum dubium non sit, perperam septem pro quatuor legi, proxime verum est, ut ex notis numerorum error ille manaverit, ut VII. pro IV. legerit librarius, quod facile fuit, ut duae primae notae inferiori parte inter se cohaeserint. Porro *Forensis*, non Foriensis scribendum esse vel unus Ovid. convicerit Fast. lib. III. (v. 93. seq.):

Quintum Laurentes, bis quintum Aequicolus acer.
A tribus hunc primum turba Forensis habet.

Forenses sunt, quos Strabo *Forulas*, Plinius *Foretios* vocat. Nam a populis finitimis curias vocavit Romulus; sic Tifatam, Veliensem etc. Velitia, cuius hic mentio, dicta a Velitiensibus, quorum meminit idem Plinius; li-

cet perperam in vulgatis libris *Vellicenses* pro *Velitienses* hodie legatur. Cum ex his Festi verbis pateat veteres curias praeter quatuor exauguratas fuisse: et in locum earum novas consecratas; iure quis dubitaverit, quare M. Varro (pag. 155. Sp.) suo tempore veteres vocet, non novas, cum ait: *Curiae duorum generum, nam et ubi curarent sacerdotes res divinas, et curiae veteres, et ubi senatus humanas ut curia Hostilia.* Frustra enim vocasset veteres, nisi et novae quoque iam tum essent. Sed non dubium potius veteres dixisse, quia illae vocatae primum curiae, nam novae adhuc non erant. *Scal.* Sacra autem evocare solebant e locis, quos religione solverent. Ulpian. Digg. leg. I. tit. 8.: *Sacrarium etiam in aedificio privato esse potest, et solent qui eum locum liberare religione volunt, sacra inde evocare. Dac.*

Nothum. Illud, *spurio patre natus*, falsum est; malim: *spurius incerto patre natus*, ut Iulius Paris notat in epitome. Sed videtur spurium pro incerto accipere, et Servium facit Spurii filium. Vide Quintil. lib. III. Plutarch. in problem. Iustinian. lib. I. institutionum, tit. de nuptiis. De matre Ser. Tullii in Lugdunensi T. Claudii imp. oratione dicitur: *Servius Tullius si nostros sequimur captiva natus Ocresia; si Tuscos, Coeli quondam Vivennae sodalis.* Livius serva natum non credidit, sed Servio Tullio, qui princeps Corniculano, et Ocresia natum; Servii praenomen nato filio matrem imposuisse, quod in servitute natus esset. Plinius sive quis alius, in libro de viris illust. Servius Tullius P. Corniculani et Ocresiae captivae filius; cuius verba facile mutari possunt in Sp. et Oclesiam. *Ant. Aug.* Spurius est, cuius pater ignoratur, atque ut Lucretius loquitur, *volgivaga venere conceptus;* cuius vocabulum Graeci non habent. Nam *νόθους*, quos vocant, ii naturales apud Romanos, et patrem certum habent; *σκότιοι* autem furto concepti sunt. Spurio patre natos ioculari dicto vocant Romani, quia cum pater eorum ignoretur, matris esse dicuntur. Sed quia nunquam matris dicebantur liberi iure Romano, neque enim dicebatur L. Titius Gaiae filius, sed L. Titius Marci filius, propterea eos vocabant Spurii filios, ut Titius Spurii filius, a parte scilicet matris, unde procreati in lucem prodierunt, quae honeste nominari non potest. Nam *Spurium* eam partem vocabant veteres. Auctores Plutarchus, Apuleius, Isidorus. Omnes enim *spurium ἀπὸ τῆς σπορᾶς* vocatam dicunt eam partem. Hoc ita esse praeter ea, quae superius a nobis dicta sunt, fidem fecerit, quos etiam *Favonios* vocabant. Nam *favonia ova*, quae Graece *ὑπηνέμια* dicuntur, ea sunt, quae sine initu maris concepta sunt. *Favonii* igitur quasi sine patre. Quin et Plutarchus cum SP. quo spurius notabatur, interpretetur sine patre, significat eos filios sine patre vocatos. Recte igitur hic apud Festum nostrum Nothum dici illum, quem vulgo spurio patre natum vocabant. Quod quam imprudenter doctissimi viri mutare conati sint, nemo non videt: tum quia iisdem verbis legitur apud abbreviatorem, tum etiam propter eam causam, quae a nobis in medium producta est. Sed et Plutarchus aperte (quaest. 103.): *Διὰ τί τοὺς ἀπάτορας σπουρίον υἱοὺς καλοῦσι;* nam falsa est lectio vulgata, *σποριοὺς υἱούς;* nunquam enim hominem vulgo conceptum *spurium filium*, sed *spurium* simpliciter, et *spurii filium* vocabant. Delenda ergo menda de codice Plutarchi. *Scal.* Et illud de Spuriis quidem verum est. De nothis probari non potest, neque enim ignoratur eorum pater. Nunc aliud quaerendum est, et hoc ipsum continue Festus subiunxerat, sed quia librariorum incuria corruptum fuit, interpretes adhuc latuit. Lege modo: *Quod Ser. Tullius qui Romae regnavit, natus ex concubina Spurii Tulli Tiburtis.* Hanc enim ille rationem reddit, cur nothi spurio patre nati dicerentur. Sensus est: *quem Graeci nothum dicunt, hoc est, ex matre non legitima natum, is apud Romanos spurio patre natus dicitur, quia Servius Tullius ex concubina et spurio Tullo Tiburte natus est.* Nil verius. Quae sequuntur sic legito: *Nisi forte malumus credere Ocrisia Corniculana captiva eum susceptum matre serviente.* De Servio Tullio alii alia afferunt. Vide Liv. lib. I. et Dionys. lib. IV. *Dac.* Vide Novellam *περὶ νόθων*. *Spurius patre natus.* Spurius incerto patre natus. A. nisi *Spurium patrem* pro incerto accipias. Vide Quinctilian. III. Instt. de nuptiis. *Ex concubina.* Ex Onesia captiva Servium Tullium natum ferunt. Dionys. IV. (pag. 207. c. 1.) ideo Servii praenomen illi impositum credit, quia serva natus. Adde Plin. in libro de viris illustribus. *Goth.* *Tribulis.* Tiburtis. *Maluimus.* Malumus. *Oclifiae Corniculanae.* Oclifiam Corniculam. *Idem.*

Nobilem. Lege in fine: *Livius in Virgine: Ornamento incedunt gnobili;* nam ultima vox abundat. *Scal.* *Nobilis a nosco, novi, notum nobilis*, ut a *motum mobilis.* Antiqui *gnobilis* addito *g*, ut *gnarus, gnatus, gnavus.* Locus Plauti e Pseudol. act. IV. sc. 2, (11.). Sed ibi *ignobilis* hodie recte legitur, id est ignorabilis, ignotus. Ista *et oculis meis*, id est et idem Plautus, *oculis meis* etc. E Pseudol. II, 1, (18.):

Qui oculis meis obviam ignorabilis obiicitur?

Attius in Diomede. Attii verba sic alibi (apud Non. pag. 351.):

Ergo me Argos conferam, nam hic fuam gnobilis
Ne cui cognoscar noto.

Ultima vox *ignobilis* abundat. *Dac.* Adde Nonium in *Nobile* (p. 351. Merc.). *Per g* pro *c. Gnobilis.* Ignobilis. *Gnobilis* pro *nobilis.* Glossis *Gnor*, legendum *gnovit*, οἶδεν, ἐπιγινώσκει. *Gnotum*, legendum *gnorunt*, γνῶσιν, διάγνωσιν. [Legitur ibi *Gnot* (i. e. gnovit, contracte) et *Gnotu* (ablat. sive supin.) utrumque rectissime]. *Gnarurat*, γνωρίζει. *Gnarurem*, γνώριμον. *Gnaritur*, γνωρίζεται. *Goth. Gnobilis.* Ignobilis. *Hic suum.* Hic suam. *Gnobilis.* Nobilis. *In Virgo.* In virgina. *Incendunt.* Incedunt. *Gnobili.* Nobili. *Idem.*

Noegeum. Noegeum recte exponit amiculi genus, praetextum purpura. Est enim versum ex Homerico φᾶρος πορφύρεον. *Simulac lacrimas de ore noegeo detersit:*

Δακρὺ ὀμορξάμενος κεφαλῆς ἀπὸ φᾶρος ἕλεσκε.

Ὀδυσσ. ϑ΄. (v. 88.) Nam paulo ante πορφύρεον vocavit. Quare vero putet hic esse adiectivum Festus interpreteturque *candido*, causam comminisci non queo. *Scal.* Mirum quam graviter hic errarunt et Festus et alii, qui cum eo *noegeum* candidum interpretantur. Nam in versu Livii vox *noegeo* non refertur ad *ore*, sed ad *detersit. Simulac de ore suo lacrimas detersit noegeo.* Neque aliud est *noegeum* quam amiculum praetextum purpura. Versum enim est, ut optime Scaliger, ex Homerico φᾶρος πορφύρεον, in Odyssea quam Livius convertit:

Simulac lacrymas de ore noegeo detersit.
Δακρὺ ὀμορξάμενος κεφαλῆς ἀπὸ φᾶρος ἕλεσκε.

Ad verbum:

Lacrymas detergens, e capite noegeum demebat.

Odyss. ϑ΄. v. 88. nam v. 84. vocavit πορφύρεον μέγα φᾶρος. *Dac. Quasi a nauco.* Vide supra *Naucum. Goth.* Vid. Hermann. Elem. doctr. metr. pag. 623. ubi legendum suadet: *dacrimas.* Ad vocabulum quod attinet, recte videtur statuisse Dacerius. Nam *noegeum*, sive *naegeum* haud dubie cohaeret cum vv. νάκος, νάκη, *naccae*, *nacca* (i. q. fullo), *naucum* (i. q. putamen nucis), *nux* et aliis, ex quibus intelligitur, *noegeum* nihil aliud esse posse nisi φᾶρος. Habes autem solemnem illam vocalium demutationem *a*, *o*, *au*, *u*, *oe*, de qua saepe nos alibi.

Nixi. Nixii. Glossarium: *Nixae*, ὠδῖνες. In fine, *quae ibi subiecta fuerint mensae*, hoc est, oppignerata argentariis Corinthiensibus. Deinde ex vetusto libro: *Etiam qui capta Corintho*, hoc est, sunt etiam qui dicant capta Corintho etc. *Scal. Nixi* vel *nixii* a nitendo, quod nixibus parientium praesideant. *Niti* enim proprie de parientibus, et *nixus* partus. Virg. IV. Georg. (199.):

— — — *aut foetus nixibus edunt.*

Ubi Servius: *Nixibus, partubus a nitendo, unde et enixa dicimus.* Nixos autem Deos legas apud Ovid. IX. Metamorph. (293.):

Fessa malis, tendensque ad coelum brachia, magno
Lucinam nixosque pares, clamore vocaram.

Quae signa sunt qui. Lego: *Quae signa sunt qui memoriae prodiderint, Antiocho rege Syriae superato, M. Attilium subtracto populo Romano adportasse, atque ubi sunt, posuisse. Etiam qui dicant capta Corintho advecta huc, quae ibi subiecta fuerint mensae.* Hoc est, *sunt etiam qui* etc. *Subiecta mensae*, hoc est, quae ibi oppignerata argentariis Corinthiensibus. *Dac.* Vid. Non. in *Enixae* (pag. 57. Merc.) *Signa.* Sua. *M.* Manius. *Quae.* Qui. *Goth.*

Nictare. Proprie quod Graeci πτερυγίζειν. Versus Caecilii et reliqua ita bene habebunt: *Garruli sine dentes iactent; sine nictentur perticis.* Novius in Maccho copone: *actutum scibis, cum in nervo nictabere.* De versibus Ennii vide in coniectaneis (pag. 154. St.). *Scal. Nictare* a *nitor*, nempe a supino *nictum* pro *nixum.* Est autem nictare et nictari proprie quod Graeci πτερυγίζειν, cum aves volaturientes alis latera verberant. Et eo sensu usus Lucret., cuius integrum locum vide lib. VI. *Caecilius in hymnide.* Verba Caecilii sic Scaliger:

Garruli sine dentes iactent, sine nictentur perticis.

Sed non placet; tentabam olim:

Grallis sedentes iactent, sine nictentur perticis.

Locus Novii in Maccho Copone:

Actutum scibis cum in nervo nictabere.

Id est: mox scies cum vinculo cervicem impeditus, omnium membrorum nisu frustra te expedire conaberis. *Caecilius in pugile.* Eius verba corrupta suspicor et forsan ita legenda: *Tum inter laudandum hic timidus tremulas palpebras percutere nictio, hic gaudere*, supple *videas. Dac.*

Nictit canis. Ennii carmen lib. X. mendosum est. *Ant. Aug.* *Nictit canis.* Ob odorem ferarum naribus obiectum oculorum et membrorum nisu gestit. Versus Ennii sic legit Scalig. in coniectaneis ad Varron. (pag. 154. ed. St.):

— — Animusque in pectore latrat
Sicuti siquando vinclo venatica aeno
Apta solet cani', forte feram si ex nare sagaci
Sensit, voce sua nictat ululatque ibi acute.

Apta vinclo aeno est iuncta, connexa vinclo. *Cani'* pro *canis.* At Gifanius legebat:

Veluti si quando vinclis venatica venox
Apta solet, si forte feram ex nare sagaci.

Quem non sequor, neque enim illa *venatica venox* probari posse arbitror. *Unde ipsa gannitio.* Lege: *unde nictatio ipsa gannitio. Dac. Nexari.* Nictari. *Scribet.* Scribes. *Nictabere.* Nectabere. *Pugilem.* Pugile. *Nictit canis.* Inde *Nicticulus* apud Varron. de L. L. IV. (pag. 102. Sp. ubi nunc *noctulucus* legitur.). *Venenox.* Venox. *Apta solet; si forte feras ex nare sagaci Sensit* cet. *Nictit.* Nictu. *Unde.* Et unde vel et inde. *Gannitio.* Vide supra *Gannitio. Goth.* Locus Lucretii est lib. VI, 836. De Caecilii loco cf. Spengel. Fragg. Caec. Stat. pag. 24.

Niquis scivit. (Ad pag. 185.) Hanc centuriam a Servio Tullio institutam dicit Festus, in qua liceret ei suffragium ferre, qui non tulisset in sua, ne quis civis suffragii iure privaretur. *Dac.*

Ningulus. Ennii versus mendosus est, et quia video Paulum referre verba Marcii vatis, quod a Festo praetermittitur; arbitror deesse aliquot verba, in quibus Ennii versus finis, et Marcii orationis initium sit. *Ant. Aug.* *Ningulus* dictum pro *nec ullus*, nam non geminabant literas, et *n* interpositum. Confusa sunt testimonia Ennii et Martii. *Scal.* Male Paulus Marcio vati tribuit, quae sunt Ennii, cuius verba sic olim restituit Merula:

Qui ferro minitaris ut in te ningulu' modo
Ire queat.

Vel propius ad scripturam Marsilius:

Qui ferro minitere, atque in te ningulus met
Ire queat.

De Horatio, qui solus adversus tres Albanos dimicans singulos, prout sequi poterant, adortus superavit. *Ningulus* autem pro *nec ullus*, *neculus*, *nigulus*, *ningulus. Dac.* *Ningulus* est *ne singulus.* Antiquos enim credibile est *ingulus* vel *hinculus* dixisse pro *singulus*, unde ortum *ningulus*, ut ex *hilum* nihilum et *nilum.* Fons est Sanscrit. *éka* unum, *ekaika(s)* singulus. Nam ab *eka* haud dubie factum *enka*, *enga*, unde descendit *uncia;* atque ab hoc demum *ingulus*, *singulus.*

Niger. (Ad pag. 185.) Historia nobis ignota. *Ant. Aug.* Nigrum lapidem morti Romuli destinatum primo ait; deinde Faustulum nutricium Romuli ibidem sepultum. Reliqua non assequimur. Lapidem hunc *λίθινον λέοντα* vocat Dionysius Halicarnasseus (pag. 74. cap. 87.), cuius verba, quia mentem Festi nobis aperiunt, et lacunas explere possunt, adducam. Loquitur autem de pugna, quae inter Romulum et Remum fuit, in qua etiam Remus interiit: *ἐν ταύτῃ φασί τινες τῇ μάχῃ τὸν Φαυστύλον ὃς ἐξεθρέψατο τοὺς νεανίσκους, διαλύσαι τὴν ἔριν τῶν ἀδελφῶν βουλόμενον, ὡς οὐδὲν οἷός τ' ἦν ἀνύσαι, εἰς μέσους ὤσασθαι τοὺς μαχομένους ἄνοπλον θανάτου τοῦ ταχίστου τυχεῖν προθυμούμενον, ὅπερ ἐγένετο. τινὲς δὲ καὶ τὸν λέοντα τὸν λίθινον, ὃς ἔκειτο τῆς ἀγορᾶς τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐν τῷ κρατίστῳ χωρίῳ παρὰ τοῖς ἐμβόλοις ἐπὶ τῷ σώματι τοῦ Φαυστύλου τεθῆναί φασιν, ἔνθα ἔπεσεν ὑπὸ τῆς εὑρόντων ταφέντος.* Acro interpres vetus Horatii in Epodos Horatii: *Varro pro rostris sepulcrum Romuli dixit: ubi etiam in huius rei memoriam duos leones erectos fuisse constat, unde factum est ut pro rostris mortui laudarentur. Scal.* De Quintilio, qui Romuli partes sequebatur et a quo dicti Quintilii, vide *Fabiam* et *Quintia.* Aiebat forsan Festus Faustulum a Quintilio sepultum. *Dac.*

Nequam. Ex *ne* et *quidquam.* Varr. lib. IX. de L. L.: *Ut ex non et volo, nolo: sic ex ne et quidquam item media extrita syllaba, coactum est nequam* etc. *Dac.*

Nanum. De hoc quid iudicii nostri sit, vide in coniectaneis. In glossario: *Bardatus, νάννος, τὸ σκεῦος*, scribe *barbatus.* Pumilio Graecum quoque est *πυγμαλίων;* idem enim a *πυγμαῖος*, ut a simo, *σιμαλίων*, et similia. Porro superest tantum de verbis Festi, ad imitationem eiusmodi hominum, aqualem humilem et concavum, quem vulgo situlum barbatum vocant, dictum fuisse. Reliqua supplebis ex Gellio lib. XIX.

cap. 13. Quasi quod hic in Festo desideratur, ita explendum sit. *Nani, humili et brevi statura homines; unde ad imitationem* etc. *Scal.* *Nanum* a graeco *νᾶνος*. Meminit Varro lib. VI. de L. L. (pag. 124. Sp.): *Vas aquarium vocant futum quo in triclinio allatam aquam infundebant, quo postea accessit nanus cum graeco nomine, et cum latino nomine graeca figura barbatus.* Ab eo pumiliones *nani* dicti, ut ait Paulus. Sed contra est, nam a nanis, id est pumilionibus, vas aquarium nani nomen accepit. Id indicat infra Festus. Pumilio graecum quoque est *πυγμαλίων*, idem enim ac *πυγμαῖος*, ut a simo *σιμαλίων* et similia. *Dac.* . . . . . *tionem.* Deest spatium ad integra Festi verba capienda quae etiam in schedis confusa. Lege: *Nani pumiliones appellantur; ad imitationem eiusmodi hominum, nanum Graeci vas aquarium dicunt humile et concavum, quod vulgo vocant situlum barbatum.* Gloss.: *Barbatus, νάννος, τὸ σκεῦος. Dac.* Glossis: *Atnanulus, ἅγιον ἱερέως, σκεῦος, κειμήλιον. Pomiliones.* Pumiliones. *Goth.*

Necem suspicatur. Necem suspicatur Verrius a graeco ductum, nam illi νέκυν, mortuum dicunt, unde nos neci datum, id est morti. Nihil amplius deest. *Dac.*

Nivem. Nivem Verrius interpretatur novum ex Graeco qui id νέον dicunt N . . . . . significat da . . . . Ita schedae. Sed ista *N . . . . . significat da* . . . . tam huc non pertinere certum est, quam quo pertineant incertum. Puto tamen divulsa ab eo capite ubi de *noctiluca.* Sed cur a *νέον nivis, nix?* An quia tum tantum nix est dum nova est, neque in liquorem resoluta? Nugae. Nix est ab obsoleto *νίψ, νιφός*; vel a *ninxi*, ut a *duxi, dux.* Iul. Scaliger volebat esse per syncopen ex *nivis.* Nivis autem a *ninguis* quo utitur Lucret. (VI, 736. 964.). *Dac.*

Nequinates. Ait Nequinates prius vocatos, qui postea Narnienses dicti sunt, expulsis colonis veteribus. Plinius (III, 14.): *Narnienses: quod oppidum antea Nequinum vocatum est. Scal.* Nequini, quod postea Nannia, meminit Plin. (l. c.): *Narnienses: oppidum antea Nequinum vocatum est;* et Liv. lib. X. cap. 9.: *Alter consul Apuleius in Umbria Nequinum oppidum circumsedit. Locus erat arduus atque in parte una praeceps, ubi nunc Narnia sita est.* Et paulo post: *Ita Nequinum in ditionem populi Romani venit. Colonia eo adversus Umbras missa a flumine Narnia appellata. Dac.*

Novendiales. Livius (I, 31.) scribit devictis Sabinis a Tullo Hostilio rege, *nuntiatum esse in monte Albano lapidibus pluisse; missis, qui id viderent renuntiarunt audisse vocem ex luco, ut patrio ritu sacra Albani facerent. Romanis novendiale sacrum publice susceptum, seu voce coelesti ex Albano monte missa, seu aruspicum monitu; mansisse solemne, ut quandocunque idem prodigium nuntiaretur, feriae per novem dies agerentur.* Ex his verbis maxima pars verborum Festi intelligi potest; postremi versiculi interpretem desiderant. Adde Livium lib. XXXVIII. (XXX, 38.). *Ant. Aug.* Glossarium: *Novendialia, ἔννατα ἐπὶ νεκροῦ ἀγόμενα. Scal.* Novendiales feriae et novendialia sacra dupliciter a Romanis acta fuere. Uno modo cum defunctis nono die quam mortui fuerant, parentabant: altero cum prodigium aliquod accidisset, quod per novem continuos dies, sacro, quod inde novendiale dicebatur, solebant expiare. De quo hic Festi locus accipiendus; cuius verba lucem accipient ex verbis Livii, qui fuse historiam narrat. Illud vide lib. I, sect. 31. In illis, *missa cratea pene funditus,* rescribe: *amissa civitate ac pene funditus deleta. Dac.* Quid velit, non obscurum est, usque ad illa verba, *quae missa crate.* Videtur illis novendiale sacrum factum, quos Tarquinius sub crate necavisset, de quo vide Livium. *Scal. N . . . . dicuntur.* Supplendum existimo: *novae dicuntur* etc. Dicit quasdam machinas inventas a Marcello, ut Syracusae facilius expugnarentur. *Dac.* Adde quae dixi de Novendiali sacro ad Novell. 115. c. 5. et ad Novell. 133. *More.* Monte. *Goth.*

Navalis. Navalis porta regionis decimae quartae a navalium vicinia appellata. *Scal.* In regione XIV. trans Tiberim, eadem *portuensis.* Nunc *porta ripae* vel *vinaria*, quod extra eam vina externa, maxime tamen Compana et Tusca vendantur. *Dac.*

Nonarum. Haec erant ex libro IV. Verrii de verborum significatione, ut Gellius scribit lib. V. cap. 13. Videndus etiam Livius lib. VI, (c. 1.) Ovid. I. Fastor. (v. 57. seq.), Plutarch. in problem. (quaest. 25.), Macrob. lib. I. Saturn. *Ant. Aug.* L. m. habet *nuptis* pro *nuptiis.* Vide Macrob. lib. I. cap. 15. *Fulv. Urs.* Deest prima linea et spatia angustiora relicta sunt, quam quantum satis sit, ad ea capienda, quae desiderantur. Ita igitur suppleto: *Nonarum, Iduum, Kalendarum postridie, item ante IV. Kalendas, Nonas, Idus novae nuptae tempus atrum inluciscere observatum est, quoniam atri hi dies esse iudicati sunt, decreto pontificum; quod quotiescunque Romani duces belli gerendi gratia his diebus supplicaverunt male remp. gessere.* Vide Gellium lib. V. cap. 13. et Macrob. lib. I. Saturnal. *Scal.* Macrob. lib. I. Saturnal.: *Ne hoc praetermiserim, quod nuptiis copulandis Kalendas, Nonas, et Idus religiosas, id est evitandas censuerunt. Hi enim dies praeter Nonas feriati sunt; feriis autem vim cuiquam fieri piaculare est, ideo tunc vitantur nuptiae, in quibus*

vis fieri virginibus videtur, etc. *Nonis prohibetur celebritas nuptiarum, quia primus dies verecundiae datur, postridie autem nuptam in domo viri dominium incipere oportet, adipisci et rem divinam facere. Omnes autem postridiani dies seu post Calendas, seu post Nonas Idusve ex aequo atri sunt. Ideo et nonas inhabiles nuptiis esse dixerunt, ne nupta aut postero die auspicaretur libertatem uxoriam, aut atro immolaret, quo nefas est sacra celebrari.* Vide praeterea Liv. lib. VI, (1.) Ovid. Fast. (57. seq.) et Plutarch. in problem. (quaest. 25.) *Nonarum postridie.* Vide Gellium lib. V. cap. 13. qui ipsamet Verrii Flacci verba, unde haec Festi petita sunt. *Nonas*, vel a *nova luna*, vel a *novem*. Quod a nonis ad idus sint novem dies, unde addit per *u* scribi debere *nounas*, a *novem*, *novenus*, *nounus*, *nonus*. Utrumque etymon refert Varro lib. V. Vide Macrob. lib. I. Saturnal. cap. 15. et Scaligerum de emendatione temporum lib. II. *Dac.*

AD LIBRUM XIII.

Ob. A Graeco ἐπὶ, cuius ea vis est: *circum*, *propter*, *ad* etc. Obsides autem non quasi *obfides*; sed quia obsidentur et custodiuntur, vel quia obsidionis solvendae gratia dati sunt. Versus Ennii est ex VIII. Annal. De Annibale, qui a Tarentino agro noctu urbem petiit. *Dac. Ob.* De hac particula vide Gellium IV, 17. Glossis *obses*, ὅμηρος, ἀντέχυρον vel ἀντενέχυρον. *Alias pro ad.* Vide supra *Mortem*. Vide infra *oboritur*. *Goth.* Duae sunt in lingua Indica praepositiones, quae huc spectant. Altera est *ăpi*, ex qua ortum Graecorum ἐπί, super; altera *abhi*, ad, ex qua ortum Romanorum *ob*, qua de caussa cur *ad* etiam significare possit, facile intelligitur. Utriusque Indicae praepositionis notio coniunctim reperitur et in Graeca ἐπί et in Latina *ob* praepositione. Cf. Bopp. Gramm. Sanscr. crit. §. 111. pag. 68. seq.

Oculissimum. Plaut. in Curcul. *Ant. Aug.* Uterque locus Plauti est ex Curcul. Prior I, 1, (15.):

Huic proximum illud ostium oculissimum.
Salve, voluistin' usque ostium oculissimum.

Ubi male hodie *occlusissimum*. Posterior act. I. sc. 2. (v. 28.): *Salve oculissime homo*, ubi *oculissime* Festus interpretatur, *qui clare aspicit*. Pessime; nam hic etiam *oculissime* est *carissime*, quod et Muretus vidit. *Dac.* Priori loco *occlusissimum* et libri omnes apud Plautum exhibent, et metrum requirit. Altero loco *oculissime* satis testatum videtur; sed omnis locus ita scribendus:

Ph. *At iám bibes.* Le. *Diú fit hoc.* Ph. *En tíbi anus lepida, sálve.*
Le. *Oculíssime.* Pa. *Age éffunde hóc cito ín baráthrum, próluc própere*
Cloácam. Ph. *Tácĕ, nolo huíc maledíci.* Pa. *Fáciam iam ígitur pótius.*

Vulgo: *Diu fit. PH. Hem.* Facile excidit *hoc*, ante notam Personae. *Salve* a codd. tribuitur lenae, cuius verbo additur ab iisdem et vulgo *homo*, quod a metro secluditur et friget. Tum vulgo *propere prolue.* Denique vulgo *Faciam igitur male potius. Iam* excidit, ut saepe propter similem terminationem in *faciam*; et *male* insulse repetitum ex superioribus.

Oculatum. Plaut. in Pseudol. (I, 3, 66.): *Eme die caeca Hercle olivum, id vendito oculata die.* Idem in Truculent. (II, 6, 8.): *Pluris est oculatus testis unus* etc. *Ant. Aug. Idem in Pseudolo oculatum.* Prima linea suo loco mota fuit; lege modo: *Oculatum pro praesenti dixit Plautus in Pseudolo. Emito die caeca* etc. Sic omnia constant. Emere die caeca est, in incertum diem prolata solutione, contra oculata die, id est praesenti pecunia. Cum ait Plautum oculatum Argum dixisse, locum respicit Aulul. III, 6, (19.):

Quos si Argus servet qui oculeus totus fuit.

Ubi ex Festo rescribendum *oculatus totus fuit*. Illa, *pluris est oculatus* etc., sunt e Trucul. II, 6, (8.). *Dac.* (In Aulularia *oculeus* metrum efflagitat.)

Oculitus. Ideo oculorum in exprimenda vi amoris crebra fit mentio quod oculorum sensus nobis omnium carissimus. Sic Catull.: *Ni te plus oculis meis amarem.* Item: *Ambobus mihi quae carior est oculis. Dac.* Adde Nonium in *Oculitus* (pag. 147. Merc.). *Goth.*

Odefacit. Falsum est *odefacit* esse pro *olefacit*, cum contra hoc pro illo dicatur, nempe a Dorico ὄσδω, obiecto σ ὄδω, *odeo*, *odor*, *odefacit*, *D* in *L* mutato, *olefacit*, *olfacit*. *Dac.* Saepe commutari *d* et *l*, exempla docent haec: *dacrima* lacrima, *dingua* lingua, alia. Vide quae supra diximus s. v. *lingula.*

Octaviae porticus duae. (Ad pag. 186.) Altera Octaviae sororis Augusti, de qua Ovid. de arte (I, 69.):

Aut ubi muneribus nati sua munera mater
Addidit, externo marmore dives opus.

Muneribus nati, id est, theatro Marcelli, cui fuit Octaviae porticus contigua, unde eam *porticum Marcelli* nominat Festus. Vestigia eius inter S. Nicolaum in carcere et S. Mariam in porticu, ubi locus ex ruinis eminentior. Altera autem Cn. Octavii, duobus nominibus aliis appellata a structura, *Corinthia*, a pictura, *Persei.* Nam Cn. Octavius de Perse Macedoniae rege triumphum agens, ex manubiis eam condidit, et res suas gestas in ea depingendas curavit, unde merito *amoenissima* a Velleio habetur, qui addit eam in Circo fuisse. Circum Flaminium intellige ex Plinio, et ex Victore in regione IX. Extant vestigia intra aedem S. Nicolai de Calcaria, et turrim argentinam, columnae semi obrutae cum capitellis Corinthiis. Duplex columnarum ordo fuit, auctoribus et Plinio et Victore. Quare *duplex* etiam dicta: cum esset incendio deformata, in meliorem formam ab Augusto reducta est. *Dac. Decemvir.* Decemvirum. *Goth.*

Ogygia moenia. Thebae, ab Ogyge antiquissimo rege ante Cadmum, unde *Ogygii* dicti antiqui. Hesych.: Ὠγυγίον παλαίον etc. Item: Ὠγύγια ἀρχαῖα τείχη; inde *Ogygia mula*, *Ogygia Tyrus* Dionysio; *Ogygii montes* Pindaro. Vide Erasmi adagia. *Dac.*

Occasus. Glossarium: *Occasus*, σύμπτωσις. Putarem Ennium scripsisse: *Ut datus est occasus, Horatius inclutu' saltu.* Describebat Ennius Horatiorum et Curiatiorum certamen. *Scal.* Supple ex epitome: *occasus interitus, vel solis mersio cum* etc. Verba Ennii:

Hic occasu' datu' est; at Horatius inclutu' saltu'.

Vel forte:

Hic occasu' datu' est; at Horatius inclutus astu.

De Horatio qui astu Curiatios superavit. *Dac. Inclutus saltu* ad imitationem illius Homerici πόδας ὠκύς dictum videtur.

Occisum. Occisus. Ex Festo scribe *a caedendo et ictu. Fulv. Urs. OCCISUM. SEI. HOMINEM. FULMEN. IOBIS. OCCISIT. EM. SUPRA. GENUA. TOLLITO. HOMO. SEI. FULMINE. OCCISUS. ESIT. EI. IUSTA. NULLA. FIERI. OPORTETO.* Scriptum ἀρχαϊκῶς Iobis pro Iovis, quod potius librariorum supinitati, et depravatae pronunciationi ad scribendum, ubicumque fulgur hominem occiderat, ibi sepeliebatur. Artemidorus: οὐ γὰρ οἱ κεραυνωθέντες μετατίθενται, ἀλλ' ὅπου ἂν ὑπὸ τοῦ πυρὸς καταληφθῶσιν, ἐνταῦθα θάπτονται. Plinius in catholicis fulgurum (II, 55.): *Hominem ita exanimatum cremari fas non est, condi terra religio tradit.* Sepeliebantur autem ab aruspicibus. Seneca de Clementia lib. I.: *Ecquis regum erit tutus, cuius non membra aruspices colligant? Quodsi Dii placabiles, et aequi delicta potentium non statim fulminibus persequuntur*, etc. *Scal. Necatus.* Adde supra *Neci datus. A caedendo dictus.* A caedendo et ictu. *Nec supra ianua.* Nec supra gamma tollenda est. *Homo si occisus est fulmine.* Cf. Plin. II, 54. *Goth.*

October. October. Menzana quae sit apud Sallentinos, quaerendum est. *Ant. Aug.* Suspicor legendum *Meni zana* pro *Menzanae*, hoc est, μηνὶ ζανᾶ. ἀπὸ τοῦ ζηνός. Ut mense Iovis cognomine Iovi hostia immolaretur. Vel potius ζανᾶς apud illos, quem alii Dores ζανᾶ. Mirum autem Plutarchum in Romanicis quaestionibus (quaest. 97.), Idibus Decembribus, non Octobrib. immolari solitum illum equum dixisse. *Scal. October equus*, quia mense Octobri per equum Troia capta. Alii non quotannis, sed quinto quoque anno immolari solitum dicunt. Propert. lib. IV, (1, 20.):

Qualia nunc curto lustra novantur equo.

Neque idibus Octobribus, sed idibus Decembribus auctore Plutarcho. *Dac. Suburanenses et Sacravienses.* Qui Suburanam et sacram viam incolunt. *Dac. Eiusdemque cauda*, quae *Caviar* proprie dicebatur. Vide *Caviares hostiae*, ubi quinto quoque anno in sacrificio positam dicit Festus. *Ita effigie in equi*, pro *ita in effigie equi;* nam veteres saepe transponebant voces. *Dac. Qui quotannis quadrigas.* Sic in Illyrico quaternos equos Neptuno consecratos in mare nono quoquo anno iaciebant. Vide *Hippius. Dac. Qui in campo Martio.* Vide infra Panibus. Ad *turrem Mamiliam.* Adde supra *Mamilia turris. Cauda. Quoda* vel *coda. Ab Ilio sunt oriundi.* Vide supra *Equus. Deseratur.* Differatur. *Menzanae Iovi.* Qui sit, quaerendum. *Meni zana* i. e. mense Iovis. *Goth.*

Occidamus Plautus posuit. Plauti locum, opinor, intelligit Pseudol. I, 3, (20.) ubi male hodie:

I, puere, accedamus hac obviam.

Rescribendum *occidamus, haec obviam*, non vero apud Festum *occedamus*, ut Gulielmo visum est. *Dac.* Scribendum tam apud Festum quam apud Plautum *occedamus.*

Occentare. Verba *qui illum* videntur mutanda in *querellam*, ut antiqui scribebant. *Fulv. Urs. Occentassint.* Reperitur hoc verbum in XII. tabulis, ut referebat Cicero lib. IV. de republ. teste Aug. lib. II.

cap. 9. de civitate Dei (cf. Fragm. de Rep. ed. Ang. Mai. pag. 291.). Ultima verba mendosa sunt; in veteri libro, una littera tantum diversa. *Candus* enim illic pro *cantus* scriptum est. Gabrieli Faerno, optimo emendatori omnium librorum, videtur esse scribendum: *inde cantilenam dici querellam non cantus iucunditatem puto. Ant. Aug. Si quis carmen occentassit, quod alteri flagitium facit, capital esto. Flagitium* apud veteres significabat infamiam. Itaque Plautus (Epid. III, 4, 79.): *maiore cum flagitio reddes postea*, hoc est, *cum infamia*, et Cato, *intercutibus stupris flagitatus*, hoc est, *intestinis probris infamatus*, unde *flagitatores* dicti postea foeneratores, quod convicio repetant foenus. Nam odio foeneratorum haec in illos appellatio obtinuit, cum alioquin lege XII. flagitare, hoc est, conviciis alicuius existimationem laedere, capital esset. Itaque recte Festus ait id turpe haberi, quia non sine causa fieri putetur; vix enim quisquam eo audaciae proveheretur, ut alicuius famam peteret, nisi iustissima causa subesset; quare *occentare* non licebat, cum aliquis rem suam repetebat; hoc enim proprie dicebatur *flagitare*, quod idem, ut puto, lex vocabat pipulo poscere. Plautus Aulularia (III, 2, 32.):

Ita me bene amet Laverna, iam nisi reddi
Mihi vasa iubes, pipulo hic differam te ante aedis.

Cn. Mattius in Mimiambis:

Dein cocenti vasa cuncta deiectat.
Nequamve scitamenta pipulo poscit.

Quod Plautus dicit pipulo differre ante aedes, idem in Persa dixit *occentare ostium*. Isidorus in glossis: *pipulo, convicio, ploratu.* Postrema quae hic leguntur, sunt addita ex corollariis abbreviatoris; neque est, quod docti viri in illis emendandis aestuent, nisi Paulum latine loqui putant. Non est autem omittendum illud apud Plinium (XXVIII, 2.), ex XII.: *Si quis malum carmen incantassit*, non esse idem cum hoc capite, quod tractamus, sed longe aliud; loquitur enim de incantatoribus, de quibus suspicor Festum tractasse in reliquiis illis, quae ultimae sunt in litera P. *Scal. Inde cantilenam dici.* Ista reiicit Scaliger quasi ab abbreviatore addita. Non male tamen Antonius Augustinus, qui legebat: *inde cantilenam dici querelam, non cantus iucunditatem puto. Dac. Cantus.* Candus. Male. *Qui illam.* Querelam. Faern. A. *Goth.*

Ocrem. Graecum ὄκριν, unde oppida Interocrea et Ocriculum, ut Graecis τράχων, τραχίνιοι. *Scal.* Non solum montem, sed omnia eminentia et aspera *ocrim* dicebant a Graeco ὀκρίς, unde ὀκρίδα φάραγγα, apud Aeschylum in Prometh. non longe a fine. Versum Livii: *celsosque ocris* etc. Sic legebat Scaliger in coniectaneis (pag. 51. ed. Steph.):

Celsosque ocris arvaque petrita et mare magnum.

Ex Homer. in Odyss. ε', (v. 411. seq.):

Ἔκτοσθεν μὲν γὰρ πάγοι ὀξέες, ἀμφὶ δὲ κῦμα,
Βέβρυχεν ῥόθιον, λίσση δ' ἀναδέδρομε πέτρη.

Unde fortasse ocreae; a crure tamen Varro lib. IV. (pag. 121. Sp.): *Ocrea quod opponebatur ob crus.* Sed verius Festi etymon. Ab ocri dictae sunt Italiae civitates *Ocriculum* et *Interocrea*, ut Graecis τράχων, τραχίνιοι, a τραχὺς, *petricosus, asper. Dac. Ocris* et Graec. ὄκρις a Latinorum *acris*, Graecorum ἀκρός dialectice tantum differunt.

Occare. Locus Ciceronis relatus a Festo est in libro de Senectute (c. 15.) iuxta editionem Petri Victorii, et ut citatur a Nonio Marcello (pag. 42.), non ut vulgo circumfertur. *Ant. Aug.* Isidorus in glossis: *occa, rastrum.* M. Suilii etymon transtulit in dimetrum iambicum Serenus in opusculis (apud Non. p. 61.):

Occatio, occaecatio est.

Est iambicus dimeter. Sed nos derivamus ab ocra. *Scal. Occare*, crate vel rastro glebas caedere, βωλοκοπεῖν Graeci exponunt. Locus Ciceronis est in libro de Senectute; et ibi fallitur Cicero, neque enim *occare* est ab *occaecando*, sed ab *occaedendo*, vel ut quidam volunt ab Hebraeo *dakak* comminuere. Vide omnino Salmas. in Solin. *Dac.* Glossis *occat*, βωλοκοπεῖ. *Goth.* Cf. Voss. Etymol. s. v. Ceterum nihil agunt, qui *Occam* et *occandi* verbum aliunde derivant, quum sermones Indogermanici simplex etymon exhibeant omnes: *ege, egge, egde, ekka*, quod cognatum est, sed tamen differt, cum *ecka, ecke*, i. e. acies, acus. Ut igitur paullo ante in *ocris* et *acris*, ὄκρις et ἀκρός, et saepe antea, vocalium demutationem deprehendimus, sic eandem in *occa, egge, acus, acies* invenimus.

Ocius. Lego: *alii dictitant nostras, alii tractum ex Graeco;* ex vetere scriptura *dictas nostras.* In fine citabatur Coelius in historiarum libris, qui dixerit, *concitantur ocissime*, et Aelium Lamiam *opportune*

venisse, aut tale quid. *Scal.* Lege infra: *alii dicta a nostris alii tracta a Graecis*, vel ut Scaliger: *alii dictitant nostras, alii tractum ex Graeco.* Item infra, *cuius maiora exempla* legendum *rariora*. In fine citabatur Coelius in hist. libris qui dixit *concitantur ocissime.* Et Aelius Lamia apud . . . . . . *ocissime atque Aelium Lamiam opportune venisse. Dac. Dicta a nostris.* Dictitant nostras. Dictas nostras. Ὠκύς. Ὠκέως. *Collationis.* Consolationis. *Goth.* Subest etymon Sanscritum *âçu*, celer.

Ocimum. Herba, quae vulgo dicitur *basilic.* Hesych. ὤκιμον, βοτάνη εὐώδης τὸ λεγόμενον βασιλικόν. Est autem a Graeco ὠκύς *celer. Dac. Ocimum.* Ocymum. Vide Nonium in *Ocimum* (p. 550. seq. Merc.).

Occupaticius. Verba Festi ex historia mihi ignota essent sarcienda. Videtur autem post devastatos agros ab Hannibale benemeritis non fuisse restitutos suos, si erant ab aliis occupati; sed alios occupaticios traditos. Vide *Possessiones. Ant. Aug.* Ait Festus post devastatos Campanos agros, bene meritis suos non fuisse ab Annibale restitutos, sed occupaticios. Vide scriptores de limitibus agrorum. *Dac.* Caeterum putandum est, occupaticium agrum, de quo hic, differre ab occupatorio, seu *arcifinio*, id est, occupato pulsis hostibus, cuius meminit Aggenus Urbicus. Adde Nonium in *Occupare* (pag. 354. Merc.). *Qui desertus a cultoribus.* Glossis *Occupativa*, καταλημπτικά (lege καταληπτικά.). *Goth.*

Orchitis. Ateius philologus huius opinionis auctor citatur. Cetera Festi verba ex epitome intelliges. De orchite: Virg. lib. II. Georg. (v. 86.) Plin. lib. XV. cap. 1. et 3. *Ant. Aug. Orchitim.* Deest tantum in fine: *Itaque vocari ex eo orchitim oleam solito grandiorem.* De orchiti Virgil. II. Georg. (86.):

Orchites et radii et amara pausia bacca.

Unde Plin. lib. XV. cap. 1.: *Genera olearum tria dixit Virgilius, orchites, radios et pausias.* Notandum autem et apud Festum et apud Plinium pro oliva oleam poni, cuius rei exempla se desiderare fassus est doctiss. Vossius. *Dac.* Apud Virgil. l. c. legitur nunc *Orchades.* Sed cf. Varro de R. R. I, 60.

Orchestra. Explicatur a Vitruvio melius lib. V. cap. 6. et 7. *Ant. Aug.* Scripserat Festus histriones eos, qui suo tempore *planipedes* vocabantur, non solere in Orchestram admitti, quod cognoscimus ex Seneca, et aliis. Propterea enim *planipedes* dicebantur, quod non in podio sed de plano agerent. Stulte enim optimae notae Grammatici ab eo, quod planis pedibus id est, excalciatis, agebant; quamvis enim verum est pedibus nudis fuisse; tamen falsum, pedem planum, pedem nudum esse. Sed quemadmodum pedaneus opponitur curuli, ita planipes mimo. Ausonius: *nec de mimo planipedem nec de Comoedis histrionem.* Ut planipes nil aliud sit, quam mimus pedaneus; prodibant autem planipedes riciniati ad agendum; quid sit *ricinium* habes et hic apud Festum et apud Varronem. *Scal.* Postrema illa, *atque ut inde nomen ducerent*, hinc avulsa post orcae adhaeserunt, ut ibi notamus. Si quid autem amplius desit, ita supplendum post *ducerent: et riciniati dicerentur.* Orchestra locus in medio theatro, ubi chorus saltaret, nempe ab ὀρχεῖσθαι sic dicta. *Dac.* De *orchestra* vide Vitruv. V, 6. 7. *Goth.*

Orca. Ego pro *ficaria* non dubito legere *faecaria.* Sunt autem vasa ad defaecandum mustum; cum scilicet mustum fervendo defaecatur; neque temere; sunt enim *orcae* vasa teretia, ventrosa cum angusto ore, ut mustum possit magis fervere. Cuiusmodi erant quas Vitruvius vocatas αἰόλου πύλας ait. Varro (De R. R. I, 13.): *saepe ubi conditum vinum novum, orcae in Hispania fervore musti ruptae. Scal.* A Graeco ὄρυξ, nempe ab obliquo ὄρυγα, ab eius belluae similitudine dictae *orcae* vasa ficaria, si fides Festo. Sed magis placet esse a Graeco ὕρχη, quod est vasis fictilis genus. Non solum autem orcae vasa ficaria, sed et vinaria, salsamentaria etiam. De vinariis Varro lib. I. de R. R. (c. 13.). De salsamentariis Pers. sat. 3, (76.):

Maenaque quod prima nondum defecerit orca.

De vasis ficariis, ubi ficus reponebatur, vide locum Columel. lib. XII. cap. 15. et Plin. lib. XV. cap. 19.: *At ubi (ficorum) copia abundat, implentur orcae in Asia, cadi autem in Ruspina Africa urbe.* Unde apertum est, quam frustra sint et Scaliger, qui pro *ficaria* legebat *faecaria*, et alii qui *vinaria* vel *fictilia* reponebant . . . . *nomen duceret* . . . . . Haec non sunt huius loci et male huc irrepserunt quae ad caput *orchestra* pertinent. *Dac.* Adde Nonium in *Orcas* (pag. 546. Merc.). Glossis: *Orchae*, ἐλαῖαι ἐπιμηκεῖς. *Ficaria.* Vivaria vel fictilia. Alii *faecaria*, ut vasa sint ad defaecandum mustum. *Goth.*

Orba. (Ad pag. 188.) Orbam glossarium exponit ἐπίκληρον. Eleganter est enim ἐπίκληρος, quae patrem et matrem amisit, nullosque fratres habet superstites, et sic in totam hereditatem vocatur. Orbi autem tam parentes, qui filios, tam filii, qui parentes amiserunt, dicti sunt. *Orbus* a graeco ὀρφός, vel ὀρφνός, *tenebrosus*, quare caeci proprie orbi dicti sunt . . . . . . *tris est ante.* Haec omnia plane deposita sunt, neque ad idem caput attinent. In fine pro illis *Onygiarum* schedae habent: *Onyginus*, ut videatur hic laudari Hyginus in libris astronomicon. *Dac.*

Ortygia. Ortygia, antiquitus ita, non Delos, dicebatur; sequentia alio pertinent. Historia de Tullia, Ser. Tullii regis filia, mihi ignota est, neque quis sit vicus, aut nescio quid, quod ab orbibus dictum sit, comminisci potui. *Scal.* *Ortygia Delos.* Varia eius nomina tradit Plin. (IV, 22.). Pyrpile, Asteria, Pelasgia, Lagia, Ortygia. Sed prima eius appellatio *Asteria* si Callimacho fides, hymno in Delum (v. 37.). Monuit Fulvius Ursinus in exemplari pro *non* legi *nunc.* Sed cum a librario duabus literis superimposita linea sic *nc* scriptum fuisset, error inde fluxit ut pro *nunc*, *non* editum sit, atque unius literulae lapsu tota sententia immutata. Scripserat igitur Festus, *Ortygia antiquitus ita, nunc Delos dicitur.* Antiquum tamen nomen ipsum *Delos*, quippe a Phoenicibus ortum. Phoenices enim insulam *Daal* vel ἀρχαϊκῶς *Deel* dixerunt, id est *insulam Dei* nempe Apollinis, vel plurali numero insulam *Daalan* aut *Deelan*, insulam *Deorum*, nempe Apollinis et Dianae. Vide Bochart. Chan. lib. I. cap. 14.: *Orty . . . . .* Supple: *Ortygia antiquitus ita, non Delos dicebatur. Orbius clivus.* Hunc *Urbium* vocat Livius lib. I. (c. 48.) mutato *o* in *u. Tullia cum se domum reciperet, pervenissetque ad summum Cypricum vicum, ubi Dianium nuper fuit, flectente carpentum dextra in clivum Urbium ut in collem Exquiliarium veheretur.* Solin. cap. 1.: *Ser. Tullius Exquiliis supra clivum Urbium.* Alii MS. Fulvii Ursini habent *Orbium. Dac.*

Oratores. Multa deplorata sunt. Terent. in prologo Hecyrae (prol. alt. ab init.): *Orator ad vos venio ornatu prologi; sinite exorator sim. Ant. Aug. Eos nostri alii pro legatis appellant.* Legendum: *Eos nostri alias P. Ro. legatos appellant.* Verba Catonis: *M. Fulvio consuli legatus missus sum in Aetoliam, propterea quod ex Aetolia complures venerant: Aetolas pacem velle: de ea re oratores Romam profectos* etc. *Propter id bellum coepit Caelius PR. Albanus. Oratores missi Romam.* Et: *pro deprecatoribus.* Et Afranii: *si quid orator . . . . . . Item . . . . . . et pro disertis elocutoribus; ab eo quod antiqui orare dicebant pro agere; ob quam causam orationes edissertationes quoque eorum vocantur. Scal.* In postremis illis, *qui sit acte* enodandis frustra me torqueo. Quae sequuntur, *eos nostri* sic optime Scaliger, *eos nostri alias Po. Rom. legatos appellant. Fulvio consuli.* Haec Catonis verba non egent emendatione. Legebat tamen Scaliger: *M. Fulvio consuli legatus missus sum in Aetoliam* etc. M. Porcius Cato Censorius postquam optime Acilio Glabrioni ad Thermopylas navasset operam, M. Fulvio Nobiliori, cui Aetolicum bellum, quod Syriacum excepit, demandatum fuerat, legatus est missus. *Propter id.* Scal. *Propter id bellum coepit Caelius PR. Albanus oratores missi Romam.* Sed non intelligo illud PR. nisi sic in sedem suam retrahatur: *bellum coepit Caelius Albanus, PR. oratores missi Romam*, id est populo Romano oratores missi; vel sic: *bellum coepit Coelius P. R. Albanus oratores misit Romam*, pro Albani oratores miserunt populo Romano. *Eum . . . . . . pro decretoribus.* Leg.: *Item oratores pro deprecatoribus.* Nam ex primo errore labem contraxit. *Dac.*

Orata. M. Varro lib. III. (c. 3.) de re rust. propter pisces ait esse appellatos Sergium Oratam, et Licinium Muraenam. Idem ait Macrob. lib. III. Saturn. Hic C. Sergius Orata fuit, de quo Cicero lib. II. (c. 22.) de fin. et lib. I. (c. 39.) de oratore, et lib. III. (c. 16.) de offic. Val. Max. lib. IX. cap. 1. Plin. lib. IX. cap. 54. *Ant. Aug.* Oriculam quod ait pro auricula dictum, et Catullus (XXV, 2.) usurpavit:

Vel anseris medullula, vel imula oricilla.

Alibi explicabimus. *Scal.* *Orata* pro *aurata* ut *olla* pro *aula.* Graecis chrysophrys dicitur a χρυσός, *aurum*, et ὀφρύς, *supercilium*; graeca voce usus Ovid. in Halieut. (111.):

— — — et auri
Chrysophrys imitata decus.

Dac.

Orae. (Ad pag. 189.) Proprie partes terrarum litorales a Graeco ὅρος, ora, terminus, unde pro cuiuslibet rei extremitate, ut aulaeorum, vestium etc. Virg. IV. Aeneid. (IX, 528.):

Et mecum ingentes oras evolvite belli.

In verbis Caecilii legendum, *qua me expediam.* Et ibi etiam oram potius pro extremitate accipio quam pro initio, ut sentit Festus. Etsi *initium*, idem aliquando extremitas ut Graecis ἀρχή. *Dac.* Vide Nonium in *Ora* (pag. 440. Merc.). *Quam exp.* Qua me expediam. *Goth.*

Oreae. Ausonius (Ecl. Solst. 7.):

Inde floridum reflexis ver revisit oreis.

Versus est Naevii:

Deprandi autem leonis obdas oreas.

Proverbialiter id dictum de re valde periculosa. Nam esurientis leonis et famelicosi labias velle comprimere, periculosum. *Deprandius* est impransus. *Oreae*, labiae Graecanice. Nam et ipsi poetae Graeci frequentissime

labra χαλινοῦς vocant. Eandem sententiam promittit illud Lucillianum: *Esuriente leoni ex ore exculpere praedam*, item Graecorum λέοντα ξυρεῖν. At illud Catonis omnino praetereundum non censeo: *Equos respondit; oreas mihi inde, tibi cape flagellum.* Est enim notissimus apologus, qui est apud Horatium: *Cervus equum pugna melior* etc. In testimonio Caelii: *equus qui. Scal. Oreae.* Ab ore, oreae, nisi forte *oreae* pro *aurea*, quae etiam frenum significat. *Deprandi autem leonis.* Male Scaliger quidem oreas labias interpretatur contra Festi sententiam, neque *deprandi* est a *deprandius* ut ipse putat, sed a deprandis, et est in dandi casu, itaque versus Naevii sic legendus:

Deprandi autem leoni subdas oreas.

Plano et optimo sensu prima litera vocis *subdas* adhaeserat voci *leoni* et ex *ubdas* postea factum *obdas.* Praetereundum non est illud Catonis: *Equos respondit* etc. est enim notissimus apologus qui est apud Horatium (Ep. I, 10, 34.):

Cervus equom pugna melior.

In testimonio Caelii lege *equus, qui. Dac.* Titinii et Naevii verba mendosa sunt. *Ant. Aug.* Vide *Aureas* et *Aureax. Permitti.* Promitti. *Deprandi autem leonis.* i. e. famelici. *Oreae.* Oreas. *Equos.* Equus. *Goth.*

Oreus et Oreades. Ὄρειος, ὀρειάδες ἀπὸ τοῦ ὄρεος *a monte.* Inde Horat. Od. XIX. lib. 2.:

Bacchum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem.

Ubi plura notabimus. In schedis legitur etiam, *Orestiades nymphae montium cultrices.* Vide Hesych. ὀρεστιάδες. *Dac.*

Ordinarius. Ordinarium. Infra deest tantum nomen Catonis. *Cato in ea oratione*, etc. Sed verba Catonis male accepit Festus, facile enim ex iis colligi posse videtur ordinarium hominem dici qui per omnes ordines stipendia meruit. Gall.: *Qui est allé de degré en degré, qui a esté simple soldat, et a passé par degrez dans toutes les charges*, vel potius, *in ordine meruissem*, pro miles in legione tantum fuissem. Id enim est *in ordine merere*, Frontin. lib. IV. Stratag. cap. 1.: *Q. Metellus cos. quamvis nulla lege impediretur quin filium contubernalem perpetuum haberet, maluit tamen eum in ordine merere.* Nam idem paulo post eum qui in ordine merebat, vocat *militem in legione. L. Rutilius cos. cum secundum leges in contubernio filium posset habere, in legione militem fecit.* Vulgo dicimus: *ille fit simple soldat.* Etsi non negem alias ordinarium dici potuisse hominem scurram et improbum, qui saepe in ordinem redactus sit, nam in ordinem redigere, idem est aliquando ac notare, vilipendere, contemptui habere. *Sunt quidam qui manipularem.* Si pro gregali milite hic manipularem Festus accepit, non video quid esse possit discriminis inter ordinarium istum et eum, qui in ordine meret, de quo supra in verbis Catonis; quare cum doctiss. Salmasio manipularem hic interpretor manipuli ductorem, qui proprie dicebatur *ordinarius, manipularius.* Gloss. vett. ταξίαρχος, *manipularius, ordinarius;* est enim ταξίαρχος *ordinis ductor;* et ordo nihil aliud quam *manipulus.* Igitur apud Festum *manipularis infimi ordinis* eodem modo dictum, quo apud Tacit. (Annal. I, 29.): *Iustus Catonius primi ordinis centurio. Dac. Credant.* Tradant. *Goth. Cum ait.* Pertinent haec ad explicationem v. *Perimere. Perimere est cum ait. Idem.*

Ornatus. Aut gladiator. Vide Senec. Natur. IV, 1. *Goth.*

Ordo sacerdotum. (Ad pag. 189.) Supplendum forte: *Ordo sacerdotum aestimatur deorum ordinem referre, ut maximus quisque* etc. At Fulv. Ursin. putabat: *Aestimatur deorum maiestate ut maximus quisque.* Per regem sacrificulum intellige, qui sacrificia faciebat, quae reges facere solebant. *Dialis quia.* Inepte Festus. Dialis, quia Iovis sacerdos, ἀπὸ τοῦ Διός. *Quirinalis socio imperii.* A Quirino, id est Romulo, qui Quirinus vocatus fuit, post socium imperii Romani Tatium a Curibus oppido Sabinorum, ubi ipse regnabat, ascitum, et sic Festi verba intelligenda. *Dac.* Vid. Gell. X, 5. *Rex.* Vid. infra *Sacrificulus rex. Dialis.* Vid. supra *Maximae dignationis. Supra.* Super. *Omnes.* Is. *Dium. Dius* vel *Dium. Goth.*

Ordiri. (Ad pag. 190.) Ὄρδημα ἡ τολύπη τῶν ἐρίων, et ὀρδικὸν χιτωνίσκος. Inde *ordiri* propria vox textorum cum texere incipiunt, unde in gloss. *ordior*, ἄρχομαι; sed ad alia transfertur, unde:

Ordimur telas, ordimur verba loquendo.

Sic Virg. in Cul. (v. 2.):

Atque ut araneoli tenuem formavimus orsum.

Dac.

Opaca. Opacum opponitur *aprico*, et est dictum ab *ope*, id est terra, quod umbrae et frigoris captandi causa se in subterraneos specus abdebant. *Dac.* De etymo v. *Opacus* cf. Döderlin. Syn. Lat. III, p. 169.

Opalia. Varro lib. I. de L. L. (p. 204. Sp.) et Macrob. lib. I, (10.) Saturn.: *unum tantum diem tribuunt Opalibus;* is erat XIV. Kal. Ian. quod etiam in fastis notatum est. *Ant. Aug.* Feriae Opis quae XIV. Kal. Ian. celebrabantur die tertio post Saturnalia. Varr. lib. V. (pag. 204. Sp.): *Saturnalia dicta ab Saturno, quod eo die feriae eius, ut post diem tertium Opalia, Opis.* Quae apud Festum desunt, sic fortasse supplenda sunt: *quorum altera pars nefasta, altera fasta est.* Et revera in Calendario legitur *Opal. N. P.* hoc est: Opalia nefasta prima vel priori parte. *Dac.* Vide praeter Varron. etiam Macrob. Sat. I, 10. Is autem erat XIV. Kalend. Ian. *Goth.*

Obnubit. Gloss. *obnubit*, σκεπάζει. Liv. lib. I. (c. 26.): *I lictor, colliga manus, caput obnubito, arbori infelici suspendito.* Virg. XI. Aeneid.: *arsurasque comas obnubit amictu.* Ubi vide Servium. *Dac.* Vide *Nuptias. Operitione.* Opertione. *Goth.*

Oppidum. Maximum aedificium est oppidum ab ope dictum, quod munitur opis causa, ubi sint. Varr. lib. IV. (pag. 143. Sp.). Sed oppidum minus est quam urbs, etsi saepissime confunduntur. Cicer. lib. I. (c. 25.) de Divin. *Pheras venisse, quae erat urbs in Thessalia admodum nobilis, in eo igitur oppido.* Varro lib. IV. (pag. 153. Sp.): *In Circo primo unde mittuntur equi, nunc dicuntur carceres, Naevius oppidum appellat. Carceres dicti, quod coercentur equi, ne inde exeant antequam magistratus misit. Oppidum quod a muri parte pinnis turribusque carceres olim fuerunt. Scripsit poeta: dictator ubi currum insidit, pervehitur usque ad oppidum. Dac.* Adde l. 239. §. 7. ff. de verb. signif. *Goth. Oppidum* locus firmus, munitus, ab antiquo adiectivo *oppidus, a, um,* quod *firmum* denotat. Unde *oppido* i. q. firmiter, valde, satis.

Oppido. Ait infra Festus, eos errare qui dicant oppido didici, spectavi, ambulavi. Ita tamen Plautus, Terentius, Cicero, Catullus. *Dac.* Adde Nonium in *Oppido* (pag. 361. Merc.). *Vel quod.* Vel quod oppido. *Goth.* Cognatum esse videtur adiectivum *oppidus* cum vv. *opus, opera,* a quibus descendit, quemadmodum a *sapore sapidus.*

Oppidorum. Vid. Varro lib. IV. de L. L. (pag. 143. Sp.). *Ant. Aug.* Schedae: *oppidorum originem optime refert Cato. Cicer. lib. I.* etc. Catonis nomen adiectum opinatur Fulv. Ursinus ab eo, qui putarit indicari lib. originum M. Catonis, cum tamen agatur de etymo oppidorum. Ciceronis libri de gloria periere; secundum laudat Gell. lib. XIII. cap. 6. Charisius (pag. 61. pag. 108. Putsch.) etiam. Infra *eamque appellationem usurpationem appellatam esse.* Ita schedae. Lego: *eamque appellationem usurpatam esse. Dac.*

Opiter. Placidus in glossis: *Opiter est, qui obito patre, et avo vivente natus est. Fulv. Urs.* Vel forte *obiter. Goth. Obitu patris.* Obito pátre. *Idem.*

Obturare. Alii a *ture,* ut sit vox profecta a more sacerdotum, qui aures ture opplebant, ne audientes alia turbarentur, ac rursum perfecto sacro negotio tus eximebant, ut aures paterent illis quae dicerentur. *Dac.*

Optio. Ultimus versus Plauti non eo ordine, quo hic, habetur in vulgatis Plauti codicibus. *Scal.* Uragus, tergiductor, ab optando, hoc est eligendo, quia illum sibi assumebat centurio. Et videtur hic dicere Festus optionem antea dictum accensum, cum scilicet a tribuno daretur centurioni, sed postquam centurio optare eum coepit et eligere, tunc optionem etiam dici coeptum esse. Et ita hunc locum interpretatus est Lipsius, qui optime monuit pro *ex eo tempore* legi debere *ex quo tempore.* Sed mihi scrupulum movet, quod ex Varrone didici, optiones a centurionibus ab initio fuisse electos, sed postea tribunos munus illud invasisse, ut ipsi optiones eligerent. Mihi nodus insolubilis. Sed illum solvisse video doctiss. Cupertum Observat. lib. IV. cap. 9., qui postquam ex Varrone et Polybio asseruit, optiones primitus a centurionibus electos fuisse, ita Festum ingeniose interpretatur: *Optio qui nunc dicitur, antea vocatus accensus, datus centurioni a tribuno, et illud nomen optionis sortitus est ex eo tempore, quo centuriones ipsi eos eligebant, sive optabant.* Sed in verbis Festi pro *dabatur* rescribendum *datur,* nisi dicas hic a Paulo omnia turbata et corrupta, quod et sentit Cupertus. *Plaut. in Asinar.* Act. I. sc. 1. (v. 83.) sed locus aliter hodie distinctus est; eum adi. *Optio* est *optatio*, i. e. *electio*, Casin. II, 4, (13.):

Optio hoc tua est.

Dac. Sed in re militari. Adde l. VI. ff. de bonis damnat. Taruntium Paternum lib. 1. Militarium in l. 6. in pr. ff. de iure immunitatis. Adde Nonium in *Optiones* (pag. 67. Merc.). *Goth. Optio* ab optando descendit, ut *postulio* a postulando, *religio* a religando (non a *relegendo*), *opinio* ab opinando, *suspicio* a suspicando, atque id genus alia. Quemadmodum autem *postulio* personam, sive hominem in victimam postulatum significat, sic *optio* etiam *optatum, electum.*

Obsidionem potius. (Ad pag. 194.) Tamen obsidium usurpavit idem Ennius: *quum salvo obsidio magnum Titana premebat.* Vide infra, ubi in verbis Sallustii legendum *magnis operibus perfectis.* *Dac.* Adde Nonium in *Obsidio* (pag. 216. Merc.). *Quid haud.* Quidem haud. *Goth.*

Obsidium. (Ad pag. 192.) Lege ita Sallustii verba: *Magnis operibus perfectis.* *Scal.* Adde supra *Ob.* *Apud.* Ad. *Ut in.* Uti. *Goth.*

Obices. Ἀντηρίδες, ἀντιθέσεις. *Scal.* Nam serae sunt μοχλοί; vectes, quibus in transversum obductis fores claudebantur et firmabantur. *Dac.*

Obrutuit. L. m. *obbrutuit*, et ita Nonius. *Fulv. Urs.* *Obrutuit*, sic Lucret. III, (544.): *An contraria suis e partibus obbrutescat.* Obbrutesco, bruti instar sum; *brutus* autem proprie gravis, ut *bruta tellus*, Horat. (Carm. I, 34, 9.) unde stupidis et sensu carentibus accommodatur. Sic *obstipui* vel *obstupui*, stipitis vel trunci instar factus sum, a *stipite.* *Stipes* enim de stupidis etiam dici consuevit. *Dac.* *Obrutuit.* Ita Nonius in *Brutum* (pag. 77. Merc.). *Goth.*

Obrogare. Obrogatur legi, cum caput aliquod prioris legis irritum fit. Ulpian institut. cap. I. *Lex obrogatur*, inquit, *id est mutatur aliquid ex prima lege.* *Dac.*

Obacerare. Vide *acus* et *aceratum.* *Ant. Aug.* Mira vocis huius significatio. Mirum tamen nisi hic pro *obacerare*, *obacerbare* scriptum fuerit, quod postea Paulus in *obacerare* commutavit, et super eo inepte ariolatus est; vett. libb. habent *obacorare* recte forsan, ab acore scilicet factum *obacorare*, ut nos vulgo dicimus *aigrir*, *fâcher.* Erit igitur *obacorare*, quod similiter Graeci dicunt ὀξύνειν, incitare, acuere et in acrimoniam sive acorem vertere. *Dac.* Vide supra *Acus. Aceratus.* Vide supra *Aceratum* et Nonium in *Acerosum* (pag. 445.). *Goth.*

Obliteratum. A supino *oblitum*, quod oblinendo deletum est. Gloss. *Obliterata*, ἐξηλιμμένα; *Deleta.* Accius in Agamemnonidis: *inimicitias Pelopidarum extinctas iam atque obliteratas memoria renovare.* *Dac.* Alii *Obliteratur.* Adde Nonium in *oblitterare* (pag. 146. Merc.). Glossis *Oblitterat*, λήθη περιτρέπει. *Oblitterata*, ἐξηλιμμένα. Sic Gellio XIX, 7. *Oblitera gens* pro *obliterata.* *Goth.*

Oblucuviasse. *Oblucinasse.* Manifesto ostendit et *allucinasse* compositum esse, et ita est. Nam Lucini inter eos numerati, qui aliquo oculorum vitio laborant. Plinius: *Ocellae et Lucini cognomen iniuriae habuere.* Fuerunt tamen, qui cum *s* scriberent, Luscini. *Scal.* A *luce* non a *luco*; vide *alucinatio.* Alii a *Lucinis* dictum volunt, nam Lucini inter eos numerati, qui aliquo oculorum vitio laborant. Plin.: *Ocellae et Lucini cognomen iniuriae habuere.* *Dac.* *Oblucinasse.* Oblucuviasse. Adde Nonium in *Hallucinari* (p. 121. M.). *Goth.* *Oblucuviasse* scribendum esse, satis docet etymologia adiecta, ex qua apparet, scriptorem h. v. voluisse ex *ob-lucuviare* compositum.

Oboedire. *Obedire*, ut Graecis ἐπακούειν. Gloss. ἐπακούω, *obaudio*, *exaudio.* *Dac.*

Obtrectat. Gloss. *obtrectat*, ἀντιπράττει. *Dac.*

Opis. Ab opere dictum vult Varro lib. IV. (pag. 69. Sp.): *Terra ops, quod hic omne opus et hac opus ad vivendum; et ideo dicitur Ops mater, quod terra nutriat.* Sed magis placet ut terra *Ops* dicta quasi opulenta ac dives; nam *ops* antiqui dicebant, quem nunc opulentum dicimus. Vide *ops.* *Dac.*

Opima. (Ad pag. 190.) Carolus Sigonius, a quo multa in hoc libro emendata sunt, quod deest post illa verba *intra annos*, ita posse sarciri existimat: *ut intra annos paulo minus DXXX. tantum trina contigerint* etc. Sumitur autem id ex Fastis Capitolinis, in quibus anno DXXXI. Kal. Mart. M. Claudius Marcellus cos. de Gallis Insubribus triumphavit, et idem spolia opima retulit duce hostium Virdumaro ad Clastidium interfecto. Quod vero post illa verba *duci hostium* desideratur: ita idem doctissimus vir scribendum esse arbitratur: *duci hostium detraxerit; quod autem omnia solita non sint ad aedem Iovis* etc. Hanc emendationem iuvat, quod postea dicitur secunda spolia in Martis aram, tertia Iano Quirino ferenda. Sed mihi hoc non satis probatur, cum non in libris pontificum, sed in lege Numae de secundis et tertiis spoliis, quod retulimus, sit. Eidem placet quod ad extremum de opima, vel optima lege dicitur, coniungendum esse cum iis, quae ab illis verbis, *optima lex*, inchoantur. Mihi vero id quidem ita probatur, si ex hoc uterque locus restitui posset; quod vero ad interpretationis rationem attinet, vehementer probo eius opinionem. Sunt tamen satis mendosa et mutila et haec et illa. *Ant. Aug.* Pompelli, vel Pompilii Numae regis legem opimorum spoliorum corruptissimam nobis relictam esse nemo non videt. Nam non solum verba depravata, sed et traiectione loco mota sunt ac luxata. Nos ea, ut olim reliquerat Festus, infra ponemus:

QUOIUS. AUSPICIO. CLASSE. PROCINCTA. OPEIMA. SPOLIA. CAPIUNTUR. IOVEI. FERETRIO. BOVEM. CAEDITO. QUEI. CEPIT. AERIS. DUCENTA. DARIER. OPORTETO.

SECUNDA. SPOLIA. IN. MARTIS. ASAM. IN. CAMPO. SOLITAURILIA. UTRA. VOLUERIT. CAEDITO.

TERTIA. SPOLIA. IANO. QUIRINO. AGNUM. MAREM. CAEDITO. CENTUM. QUEI. CEPERIT. EX. AERE. DATO.

Ianum Quirinum etiam *Ianum Quirini* vocasse veteres antiquitatis Romanae mediocriter docto non difficile erit persuadere. In secundo capite *Utra solitaurilia* dixit, pro vel maiora, vel lactentia. Cato, Livius. Sed ad ultima capita huius hydrae, quae nondum plane confecta est, pergendum erit. Lego igitur sequentia: *huius aedis lex nulla extat, neque templum habeat, necne, scitur.* Olim leges aedium in ipsis aedibus, in postico earum ponebantur. Varro (de L. L. V, pag. 48. Sp.): *Eius vestigia etiam nunc manent tria, quod Saturni fanum in faucibus, quod Saturnia porta, quam Iunius scribit ibi, quam nunc vocant Pandanam; quod post aedem Saturni in aedificiorum legibus parietes postici muri sunt scripti.* Continebant autem leges aedium inter alia, utrum aedes illa esset templum, necne, et hoc est, quod ait Festus. Nam non omnes aedes erant templa; auctor Varro de latino sermone lib. VI. (VII, pag. 293. seq. Sp.) et Gellius libro XIV. cap. 7. Apponebantur et leges dedicationis, quibus aedes ipsae sacrae fiebant, neque sine exauguratione transferri poterant. Plinius ad Traianum: *Dispice ergo, domine, an putes aedem, cui lex nulla dicta est, salva religione posse transferri.* Postrema, mirum quid hic posuerit Festus: UT. QUEI. OPEIMA. LEGE. FUERINT. Nam non memini opima lege, sed optima scribi. In lege Vestalis capiundae: *SACERDOTEM. VESTALEM. QUAE. SACRA. FACIAT. QUAE. IOUS. SIET. SACERDOTEM. VESTALEM. FACERE. PRO. POPULO. ROMANO. QUIRITIUM. UTI. QUAE. OPTUMA. LEGE. FUAT. ITA. TE. AMATA. CAPIO.* Male apud Gellium (I, 12.): *uti quod optima lege fiat.* Dicebatur et *OPTIMA. MAXIMA. LEGE. UTI. QUEI. OPTIMA. MAXIMA. LEGE. SIT.* *Scal.* Quae infra desunt, sic supplevit Brissonius: *Ut intra annos paulo minus IↃXXX. tantum trina contigerint.* Item: *dummodo duci hostium detraxerit, quod autem omnia solita non sint ad aedem Iovis Feretrii poni testimonio esse* etc. Idem Carolus Sigonius. *Cuius auspicio.* Hanc Pompelli, sic enim veteres scribebant pro *Pompilii*, ut *Duelli* pro *Duilii*, legem corruptissimam omnium optime sic emendavit Ursinus:

QUOIUS AUSPICIO CLASSE PROCINCTA OPEIMA SPOLIA CAPIUNTUR IOVEI FERETRIO BOVEM CAEDITO. QUEI CEPIT AERIS CCC. DARIER OPORTETO.

SECUNDA SPOLIA IN MARTIS ASAM IN CAMPO SOLITAURILIA UTRA VOLET CAEDITO. QUEI CEPIT AERIS CC. DARIER OPORTETO.

TERTIA SPOLIA IANO QUIRINO AGNUM MAREM CAEDITO. QUEI CEPIT AERIS CENTUM DARIER OPORTETO.

QUOIUS AUSPICIO CAPTA DIS PIACULUM DATO.

Ex Plutarcho, qui ait Numam praescripsisse in hac lege, ut prima spolia capta Iovi Feretrio consecrentur, secunda Marti, tertia Quirino; praemiumque sit primis asses CCC. secundis CC. tertiis C. *Solitaurilia utra volet*, id est vel maiora, vel lactentia. *Ut qui opima lege.* Mirum ista quid hic posuerit Festus. Suspicor verba esse ex epitome Pauli, quae ipse post *optima lex* infra posuerat; nam ibi etiam non *opima* sed *optima* legendum. Erant autem in magistratibus creandis verba solennia *ut qui optima lege fuerint*; quibus eorum qui ita creati fuerant, quam plenissimum ius esse significabatur. Cicero orat. de lege agraria ad populum ex lege Rulli hoc caput citat (orat. II. de L. Agr. c. 11.): *Tum ii decemviri eodem iure sint, quo qui optima lege.* Item: *Ut sine lege curiata idem iuris habeant, quod haberent si optima lege a populo essent creati.* Sic virginis Vestalis capiendae formula apud Gell. (I, 12.): *uti quae optuma lege fuat, ita te amata capio*; dicebatur etiam *optima, maxima lege*, ut *fundas uti quei optima maxima lege sit.* *Dac.* *Tenensque falcem.* Adde infra *Saturno.* *Quae.* Quod. *Consiva.* Adde infra *Praefericulum.* *Terra.* Natura. *Paulo — trina.* Paulo minus IↃXXX. tantum trina. Id ita esse, evincunt Fasti Consulares. *Viridomaro.* Virdumaro. *Bovem.* Bove. *Legem opimorum spoliorum.* Initium esse puto dictionis explicatae a Festo; nisi sequenti coniungas: *Ut qui opima lege.* Vel infra *Optima lex.* *Aedis.* Aeris. *Habeat.* Habeant. *Neque scitur.* Neque quod scitur. *Ut qui opima.* Ut qui optima. *Goth.* Cf. Niebuhr. Histor. Rom. Tom. II, pag. 498. Der dreifache Sold des Römischen Fussknechtes war ursprünglich der Sold der Befehlshaber. Denn in diesem Verhältnisse wurden die drei Classen der *spolia opima* belohnt. Der Befehlshaber erhielt 300 Asse; die beiden anderen Stufen 200 und 100 sind gewiss für Reiter und Fussknechte bestimmt gewesen. His addit Niebuhrius in nota marginali: Diese Erklärung habe ich selbst zu vertreten; die Nachricht aber, worauf sie sich gründet, befindet sich bei Festus cet.

Optima lex. De primo dictatore omnes historici varia scribunt. Fuisse qui M. Valerium M. F.

Valusi. N. prodiderint, affirmat Livius lib. II, (c. 18.). Huius opinionis fuisse Festum vel Verrium apparet, nisi quod Manium eum appellat, non Marcum. Hunc magistratum solum sine provocatione fuisse omnes affirmant; datam postea esse provocationem, solus Festus, ut arbitror, auctor est; quamquam id elici possit ex verbis legis Horatiae et Duiliae apud Liv. lib. III, (c. 55.) et Dionys. lib. XIII. *Ant. Aug.* Supplendum et corrigendum puto, *optima lege cum dicebatur*, *in magistro* etc.; nihil tamen affirmo; vide supra post *opima*. Nunc video ita sensisse Fulv. Urs. qui margini adscripsit *fortasse cum dicebatur.* Infra pro *magister a populo* legendum *magister populi*, et pro *magistratuum* legendum *magistrorum*, ut in sched. *Ut fuit Manii Valerii M. Fabii Volusi.* Legendum ex Livio: *M. Valerii M. filii Volusi nepotis.* Adi illum lib. XI. sect. 18. Ibi enim hunc primum dictatorem creatum fuisse negat, sed T. Lartium. *Postquam vero provocatio.* Ab eo magistratu ad populum dari coepit provocatio coss. L. Valerio et M. Horatio, qui lege nova sanxere, *ne quis ullum magistratum sine provocatione crearet, qui creasset eum ius fasque esset occidi, neve ea caedes capitalis noxae haberetur.* Liv. lib. III. sect. 55. *Dac. Ius.* Eius. *Propter.* Post. *Dici.* Addici. *Goth.*

Obscum. Oscum. Supinitas veterum. Leges *oscitae* manifesto dictae pro *adscitae*, veteri idiomate, ut *obesse* pro *adesse; obstare, adstare*, unde *obstetrix.* Vide exempla de praepositione *Ob. Oscitae* ergo *obscitae*, *b* interlisa est, ut *ostendit*, pro *obstendit*, ut dicebant veteres. *Oscus* prius erat *obscus; obscitae* leges, adscitae; sciscere legem quid sit, et pueri norunt. Deinde de oscis et opicis: *Opicus*, ἀῤῥητοποιός. Ausonius: *opicus magister*, id est ἀῤῥητοποιός; inde convicium *spurco ore*, de quovis impuro. Lucillius:

Praetor noster adhuc, quam spurco est ore, quod omnis
Extra castra, ut stercu' foras eiecit ad unum.

Spurco ore est μισητός, odio dignus; sic opicus accipiendum apud Iuvenalem (3, 207.):

Et divina opici rodebant carmina mures.

Quanquam glossarium legit *apici, apicus*, ὀππικιστής, ὡς ἰουβενάλιος. Sed videndum num hic apud Festum legendum *opscum*, non *opicum*; et verum est. Ita igitur leges: *scribitur opscum, pro osco*, et in versu Titinii: *qui Opsce, et Volsce; Opscos* vero pro *Oscos* dicere solitos veteres supra docui. Lege praeterea: *in fabula Quinto* non Quinta. Ita apud Nonium (multis in locis, veluti pag. 98.). Corrigendus Martialis lib. III, (75, 5.): *Coepisti puras opibus corrumpere baccas.* Legendum enim *Opicus*, non *opibus*, i. e. *Opicus magister. Scal. Scribitur opicum pro osco.* Legit Scaliger obscum pro osco, et in versu Titinii, *qui Obsce et Volsce.* Obsce fabulari, sordidius, Latine vero, castius. Sed frustra est vir doctiss. Nam verum est, quod ait Festus, *Opicum* in antiquis commentariis pro *oscum* inveniri et *opice* pro *osce* Titinium dixisse. Certum est enim ex verbis Festi in versu Titinii legi debere *qui opice et Volsce* etc. Opici et Osci iidem sunt, ut iam supra probavimus in voce *Maesius*, et hic etiam novo argumento probamus ex Fulv. Urs. Livius dicit Fregellas Sidicinorum agrum, deinde Volscorum fuisse. Hoc idem est ac si pro *Sidicinorum* dixisset *Oscorum*, nam Sidicini Osci. Sed Strabo Σιδικινῶν, οὗτοι δ' Ὄσκοι. Cum itaque Livii locum imitatus Stephanus pro *Sidicinorum*, id est *Oscorum*, posuerit Ὀπικῶν, manifestum est Opicos et Oscos eosdem esse. Φρέγελλα, inquit, πόλις Ἰταλίας, ἣ τὸ μὲν ἀρχαῖον Ὀπικῶν ἦν, ἔπειτα δὲ Οὐαλούσκων ἐγίνετο. *Appellantur obscena.* Nempe ab *opicus, opicenus, obscenus* sive *obscaenus*, et ita Guyetus ad oram Festi sui. Sed infra negat Festus; obscenum enim proprie dicitur quod est mali ominis, unde recte cum Varrone ab *ob* et *scaeva*, ut obscenum sit quod bonae scaevae, hoc est, bono augurio contrarium est. Alii dicunt esse a *scaenum*, ut antiqui dicebant pro *coenum*, ut *scaena* pro *coena. Locus in agro Veienti.* Nomine *oscum* vel *oscus.* A Geographis ponitur in agro Aurelio, qui Veientium fuit non longe a Maesia Sylva. Infra legendum cum Fulv. Urs.: *Quo frui soliti produntur augures publici populi Romani.* Vide *Publicus ager. Dac.* De *Oscis* cf. Müller. die Etrusker. tom. I. Einl. I, 6. pag. 24. seqq.

Obinunt. Ut *nequinunt*, nequeunt. *Dac.* Vide supra *Nequinunt. Goth.*

Obigitat. Ut *subigitat.* Gloss. *adegitat*, συνάγει, συνελαύνει. Leg. *adigitat. Dac. Ambulare.* Vide *Obambulare. Goth.*

Obiurare. In Pentesilea. *Scal.* Haec sunt Pauli. Festi vero sched.: *Obiurare antiqui pro aditu . . . . . ponebant ut est in . . . . . Pentesilea; formidabant obiurare.* Lege: *Obiurare antiqui pro adiurare* etc. Deest tantum nomen poetae, cuius citatur Pentesilea, sive Ennius, sive Accius, sive Pacuvius. *Dac. Obstringere.* Adstringere. *Pantasilea.* Pentesilea. *Goth.*

Obitu. Vide *Abiisse. Dac. Aditu.* Adde Nonium in *Obitus* (pag. 357. Merc.). *Goth.*

Obescet. Escit, erit, quod et *esit* dicebant. *Scal. Escet* pro *escit*, id est *erit*, quod etiam *esit* dicebant. Vide *Escit* et *Superescit. Dac.*

Offerumenta. Offrandes. Donaria quae Diis offeruntur. Olim a *fero* dicebant *feritum*, *offero offeritum.* Unde offerumentum, offerimentum *u* pro *i*. *Ut optumus optimus* etc. Hinc facete Plautus *offerumentas* vocat *plagas*, quae tergo offerrentur. Rudent. III, 4, (48.):

Ni offerumentas habebis plures in tergo tuo.

Dac.

Obsecrare. Obsecro plus est quam *oro*, nempe quasi ob sacra postulo. Terent. Adelph. III, 4, (26.):

Venit ipsus ultro, lacrymans, orans, obsecrans.

Dac. Adde infra *Ob vos sacro. Goth. Ob* in eiusmodi compositis nihil est aliud, nisi Graecorum ἐπί in ἐπεύχομαι et similibus.

Obesus. Quasi *ob esum* factus, nisi malis cum Guicharto esse ab Hebraeo *abas*, *saginare*, *pinguescere;* unde *obesare,* Columell. l. VIII. c. 7. *Dac.* Gloss. παχύς, *bassus* (legendum *obesus*) *grossus*, *crassus.* Iisdem παχύς, ὑποκοριστικῶς, bassulus, ubi legendum *obesulus.* Sic Nonius (pag. 361.) *Obesum* pro uberi et crasso, gracili et exili. Adde Gell XIX, 7. *Goth.*

Obnoxius. In iure proprie qui ob noxiam alicui subditus est. Inde ad alia transfertur, et *obnoxius* dicitur qui obligatus, subiectus, expositus est. Vide Gell. lib. VII. cap. 17. *Dac.*

Opunculo. MSS. *Opuncula*, vel *opiniculo;* sed rectum est opunculo. Nam ab *opilio, opiliunculo, opunculo.* Sed aliquid in verbis Festi desiderari suspicor et legendum, *opunculo genus avis quod opilionis causa cantus imitatur.* Vide *opilio. Dac. Opunculo.* Opiniculo. V. Opuncato. *Opilionis genus cantus.* Vide *Opilio. Goth.*

Obpuviat. Lege: *Obpuvit, verberat*, etc. Et: *unde pueri, quod puviendo coercentur.* Puviendo autem passive, ut *videndo* apud Virgil. Sed melius Duza apud Lucilium, qui emendat: *unde pueri quod obpuviis coercentur, id est plagis.* Nam locum illum Afranii: *Opuviis pueri coercentur*, aut in mente habuit, aut etiam in testimonium adduxit, qui postea a Longobardo mutilatore pessime depravatus; neque tamen *puer* est a *puviis*, sed a Dorico πὸρ ut dicebant pro παῖς. De *puvere* et *obpuvere* vide *depuvere. Dac. Unde et pavimenta.* Isidor. lib. X. Origin.: *Vocata autem pavimenta eo, quod paviantur, id est caedantur.* Inde Cato de R. R. cap. 18.: *Ibi de testa arida pavimentum struito, ubi structum erit, pavito fricatoque uti pavimentum bonum fiat. Idem. Obpuviat a paviendo.* Vide *Puls. Goth.*

Obdere. Leg. *opponere, vel operire.* Terent. *Anus obdit foribus pessulum.* Horatius: *malo latus obdit apertum.* Glossae: *obde*, βύσον. Aliae Gloss. *Obdo*, ἐπιτίθημι. *Dac.* Glossis *Obdit.* Obicit. *Opperire.* Operire. *Goth.*

Ob vos sacro. Sub vos placo; pro *suplico vos.* Ex antiquis precationum formulis, in iis enim de industria verba veteres traiiciebant. *Dac.* Adde supra *Obsecrare.* Et vide infra *Sub vos placo. Goth.*

Obherbescere. Simile in glossis Isidori: *Ingraminat ager, in gramen irrumpit. Scal.* Lego *in herbam*, vel *ad herbam increscere. Dac.* Alii *obhebescere*, alii *obescere. Goth.*

Oboritur. Adoritur. Plaut in Curcul. *Tenebrae oboriuntur. Dac. Ob* pro *ad.* Vide in *Ob. Goth.*

Obnectere. Lege: *obnectere, obligare nexis mancupiis frequens est.* Vel *nexi, mancupii;* quae sane lectio vera est. *Scal.* Ego vero legendum existimo: — *maxime in nexis frequens est*, et haec vera est lectio. *Dac.*

Observasse. (Ad pag. 191.) *Observare*, αἰδεῖσθαι, *observabilis*, αἰδέσιμος, *observantia*, αἰδώς. Gloss. Inde Homero Iliad. α'. (v. 23.) αἰδεῖσθαι ἱερῆα, *sacerdotem observare*, eum verecunde habere, eius precibus cedere. *Dac.* Adde Nonium in *Observare* (pag. 359. Merc.). *Observat.* Observasse id est. *Goth.*

Ommentans. (Ad pag. 191.) Deest Livii nomen, qui Odysseam Latinam fecit, de qua Cicero in Bruto: *Odyssea Latina est, tanquam opus aliquod Daedali; et Livianae fabulae non satis dignae, quae iterum legantur.* Reperitur autem hic versus lib. I. Homeri Odyss. *Ant. Aug.* Verba ex Odyssea vetere Lucii Livii Andronici ita legenda: *in Pylum adveniens, aut ibi ommentans*, ex illo Odyss. β'. (v. 316. seq.):

Πειρήσω, ὥς κ' ὔμμι κακὰς ἐπὶ κῆρας ἰήλω,
Ἠὲ Πύλονδ' ἐλθών, ἢ αὐτοῦ τῷδ' ἐνὶ δήμῳ.

Potuerunt et dicere veteres *advenies* pro *adveniens*, ut *praegnas*, *infas*, *animas.* Ennius:

Qua parire solet genu' pennis condecoratum,
Non animas. — —

Hoc est animans. *Scal.* Glossae: *Ommentat, expectat, dictum a mantando, id est diu manendo. Dac.* De Livii Odyssea Cicero in Bruto (c. 18.). *Advenies.* Devenies. *Goth.* Cf. Hermann. in Elem. doctr. metric. p. 620.

Ops. Fortasse: *Ops antiqui dicebant, quem nunc opulentum dicimus, ut testimonio non solum ei contrarius inops, sed etiam cops: ut, is cops edit, ego egens exortus sum.* Nam re vera *cops* est compositum ab *ops*, coops. *Scal.* Supple infra: *ei contrarius inops sed etiam cops, ut is cops edit* etc. *Scal.* et ita schedae. Et revera *cops* est compositum ab *ops*, *coops.* Ops etiam opem ferens quidam interpretantur ex illo Accii: *quorum genitor fertur esse ops gentibus. Dac.* Alias pro dea sumitur. Vid. supra *Opis. Inops — concedit.* Inops, sed etiam cops, ut is cops edit. *Goth.*

Obsidionalis. Vid. Plin. lib. XXII. cap. 3. 4. 5. et 6. item lib. VII. cap. 28. Dionys. lib. X. et XI. Val. Max. lib. III. cap. 2. Gell. lib. II. cap. 11. et lib. V. cap. 6. Fulgent. Planciad. de antiquis verbis. Hic est L. Sicinius Dentatus, quem aliqui ex suprascriptis L. Siccium appellant, de cuius tantum caede Livius scribit lib. III. (c. 43.). *Ant. Aug.* Fuse Plin. lib. XXII. cap. 3. et 4. De herba victoriae signo vide *herbam do.* Lege infra: *coronae donatae viginti sex*, vel: *et L. Sicinius Dentatus*, etc. *coronis donatus*, etc. Hunc Dentatum cum Festo *Sicinium* appellant Val. Max. Gell. Ammianus Marcellinus. Sed Siccium vocant Dionysius, Plin. Fulgentius (p. 559. seq. in v. *Nefrendes.*) ex Varrone *Sitium* pro *Sicium.* Sane gens Romae fuit et *Sicia* et *Sicinia*, sed ex Sicinia fuisse Dentatum, ex veterum monimentis demonstrari posse arbitror. *Dac. Herbam.* Vide supra *Herbam. Aliisque.* Aliquot. *Romae.* Romanus. *Vicies.* Vicesies. *Singularis.* Singulis. *Goth.*

Obstitum. Ab obsistendo; *obstita* dicuntur loca fulgurita, de coelo tacta, quasi Diis obstiterint, ut illo Virg. (Aen. VI, 64.):

Dique Deaeque omnes quibus obstitit Ilium.

Inde *obstitus* homo quasi de coelo tactus, lymphatus, cerritus. *Dac.* *Obstitum, violatum.* Obscitum. Adde infra *Pura vestimenta. Obstitum Cloatius.* Obscitum Cloat. *Attactumque.* Vide *Fulguritum. Qui.* Cum quid. *Videri.* Videre. *Goth.*

Obstinat. Obstinato. Verba Catonis non mediocriter depravata sunt, quae ita emendato: *Rumorem, famam flocci facit, intercutibus stupris obstinatus, insignibus probris flagitatus.* De quo alibi. *Scal. Obstinat*, a praepositione *ob* et *stino*, quod a *sto*, ut a *nego*, *negino. Obstinat* igitur, fortiter stat. Quamvis infra Festus deducit ab *obs* et *teneo.* Verba Catonis infra, non mediocriter depravata emendavit Scaliger. Vide *intercutitus. Dac. Perseveranti.* Pro iusiurandum. *De decem hom.* Adde infra *Sacramento. Captus stupris.* Cutitus. Alii *intercutitus stupris. Flagitiis.* Flagitatus. *Goth.* De v. *Obstinare* cf. Doederlin. Syn. Lat. I, pag. 36.

Obstrudant. Lege in Titinio:

Obstrude lentis aliquid, quoad pectam sedens,
Aut hic laetaster, aut formaster frigidus.

Laetaster, *χαριεντιζόμενος; formaster*, *ὡραϊζόμενος. Lenti* masculino ἀρχαϊκῶς. Titinius: *Lenti calido, elvella, rapula, rumices. Scal. Obstrudant, obsatulient, obsatullent, obtrudant.* Inserto *s obstrudant.* Plaut. Curcul. II, 3, (87.):

Atque aliquid prius obtrudamus, pernam, sumen, glandium.

Unde obstrudulentum. Titinii verba sic legebat Scaliger: *Obstrude lentis* etc. *Obstrudulenti* tamen in omnibus codd. et ita omnino legendum:

Obstrudulenti aliquid quod adpectam sedens.

Adpectere dixit Titinius, quod Plautus *oppectere* (Pers. I, 3, 31.):

Nam nimio melius oppectuntur frigida.

Obstrundant; repone *obstrudant*, ut supra, etsi aliter visum Lambino. *Dac.* De addito *s* praepositionibus *ab, ob, sup*, cf. *Fr. Bopp.* in Zergliederung cet. in Abhandl. der philolog. Classe der Berliner Acad. 1826. p. 82.

Obstitum, obliquum. Paulus Merula in notis suis ad Ennium legendum contendit *obstipum.* Frustra: nam aliud *obstitum*, aliud *obstipum.* Obstitum obliquum ab obsistendo, unde *obstitus* lunae cursus dicitur. Obstipum vero *σκληρόν*, durum, immotum et rigidum, a Graeco *στυφός.* Hesych. *στυφόν, στρέμμιον, βαρύ, firmum, sive durum, grave.* Inde *στυφελός* et latinum *stipus*, obstipa cervix, rigida, et obstipo capite *σκληραύχην.* Infra citatur Ennii liber octavus, qui tamen est septimus. Nempe pro VII. positum VIII. Ipsa verba Ennii sic legenda:

Amplius exangere obstito lumine solis.

De Attilio Regulo, quem Poeni resectis palpebris ita soli expositum locavere, ut lumen solis haberet obstitum, id est obliquum, quo valde fuerunt eius oculi exancti et discruciati. *C. Licinius Imbrex.* Eius verba sic emendabat idem Merula: *Resupina obstitum caput, culo si vis ventum facere genicula.* Alii: *Resupinae ob-*

stito capitulo sibi ventum fecere caniculae. Sed omnino melius: *Resupinae obstito capitulo sibi ventum facere tunicula.* Ventum facere, ῥιπίζειν. Plaut. (Curcul. II, 3, 35.):

Facite ventum ut gaudeam.

quod saepius dicebant, *ventulum facere.* Terent. Eunuch. (III, 5, 47.):

Cape hoc flabellum, et ventulum huic sic facito.

Dac. *Ex augure.* Exaugere. *Obstipolumve.* Obstitumve, obstipo lumine. *Licinius Imbrex.* Caecilius in Imbres. *Imbres.* Vid. supra *Imbrex.* *Goth.*

Obsalutare. Potius ut videtur, *coram salutare*, sed legendum *obsalutare salutandi gratia se offerre.* *Dac.*

Oleagineis coronis. Hinc intelligendum illud Virgil. lib. III. Georg. (v. 21.):

Ipse caput tonsae foliis ornatus olivae
Dona feram.

Ibi enim triumphorum Caesaris quasi minister prodit Virgilius, quod non viderunt interpretes. *Dac.* Vide Gell. V, 6. *Goth.*

Olentica. MSS. *oblentica;* bene Voss. *olentia.* *Dac.*

Olivetam. Illa verba mendosa sunt: *quam nullam eius significationis causam haberemus.* In alio libro est: *quam nullam eius significationis.* Cetera duo verba desunt, pro quibus fortasse substitui posset *cum haberemus.* *Ant. Aug.* Legendum infra: *Cum uvae; quod vocabulum potius frequentari debebat quam nullum. Quum eius significationis causam haberemus.* Inter olivetam et olivitatem hoc interest, *quod oliveta* sit olivarum collectio, *olivitas* vero fructus oleae. Varro inglorio: *Denique omnis cum lucerna consumta est in lucubrando, olivitasque consumta est.* Alii tamen *olivitatem* aeque sumunt pro tempestivitate legendae oleae. Columell. olivationem dixit olivarum collectionem, ἐλαίωσιν, olivare, ἐλαιοῦν, olivas colligere; sic *vindemiare, frondare*, unde *frondator*, qui frondes putat. *Dac.* *Olivetam.* Olivitam. Vide Non. in *Olivitatem* (pag. 148.). *Nullam.* Nullum. *Goth.*

Officiosus. Ab officiendo potius; nam veteres officere dicebant pro *efficere.* *Dac.* Male. *Officium* esse, quod fit ob aliquem, i. e. alicuius gratia, iam dudum intellectum est.

Offudas. Placidus in glossis *offucias.* *Fulv. Urs.* Lege *offucias.* *Scal.* Plaut. Captiv. (III, 4, 123.):

Ita mihi stolido sursum versum os sublevero offuciis.

Dac. Offricias vel officias, vel offucetas. Alii offucias. *Goth.*

Offucare. Quasi *ob fauces* dare aquam. Olim putabam legendum *offutare* a futo vase aquario. Sed nil temere mutandum. Ab *offucare* quidam apud Plaut. Cistell. I, 1, (21.): *Atque id merum infucabat.* Frustra, nam *infuscabat* vera est lectio. *Dac.*

Oenigenas. L. m. *unigenitos*, nam *oe* pro *u* antiqui utebantur. *Fulv. Urs.* Quid Festus intelligat per *vino genitos* ignorare me fateor. Puto legendum *unigenitos*, ita ut *oenigena* sit pro unigena; nam *oe* veteres ponebant pro *u*, et ita forte scripserat Catull. de Coma Beren. (LXVI, 53.):

— — *quum se Memnonis Aethiopis,*
Oenigena impellens nutantibus aera pennis.

Et hanc meam emendationem mihi postea confirmavit liber Ursini, ubi *unigenitos.* *Dac.* Apud Catullum vulgo legitur *Unigena.*

Oestrum. Οἶστρον et οἶστρος proprie vesparum genus ita armentis infestum, ut aculeis suis ea ad insaniam adigat, unde oestrum pro furore. Et oestro perciti, οἰστροπλῆγοι, furore correpti, concitati. Est autem oestrum vox Aegyptiaca teste Aeschylo in Supplicibus (v. 310.):

Οἶστρον καλοῦσιν αὐτὸν οἱ Νείλου πέλας.

Dac.

Omen. Vox est fortuita ab alio profecta quam ipse ad rem tuam detorques, quasi *crimen*, id est effatum. Vide Cicer. de Divinat. lib. I, (c. 46.). *Dac.* Adde Nonium in *omen* (pag. 357. pag. 430.). De ominibus bonis vide *Beneventum. Gaia. Lacus Lucrinus. Romani. Segesta.* *Goth.* *Oremen.* Ormen. *Quod avibus.* Quod non avibus. *Idem.*

Ovem. Vide Gell. lib. XI. cap. 1. et Festum verbo *Ovibus.* *Ant. Aug.* Varro rerum humanarum lib. XXIII. (ap. Gell. l. c.): *Terentio, quando citatus neque respondit, neque excusatus est, ei ego unum ovem multam dico.* *Dac.* *Ovem masculino.* Vid. infra *Recto fronte.* Nonium in *Oves* (pag. 216.). *Goth.*

Ovibus. (Ad pag. 195.) Vide *multam*, et *aestimata*. *Ant. Aug.* Lege *duobus*, non *duabus*. Sed profecto in his requiro Festi diligentiam, qui in minoribus criminibus ovium duorum, in maioribus triginta boum multam fuisse dixit; cum duo oves nunquam separarentur a triginta bubus, neque contra boves ab ovibus; tantum abest, ut in multa dicenda boves ante oves nominare religio esset. Quare in maioribus delictis multa erat ovium duorum, bovum triginta; et dicebatur maxima, vel suprema; in minoribus delictis ovis unius, et eam minimam vocabant; vel postquam aestimari coepit, maxima ac suprema multa trium millium, ac vicessis; minima, aeris deni. Quomodo igitur Festus hic oblitus sui, contra sententiam suam, hoc scripserit, qui aliter in verbo *multa* pronunciasset, mirari potius, quam rationem reddere possum. Deest autem numerus in bubus; in maioribus autem XXX. boum. *Scal.* *Ovibus duabus.* Ovibus duobus. *Autem.* Triginta. *Peculatus crimen.* Vid. infra *Peculatus*, et supra *Aestimata. Boves centenis.* Vid. supra *Multam. Suprema.* Vid. supra *Multam.* *Goth.*

Ovantes. Plutarch. in Marcello ab *ove* ducit nomen. Dionys. lib. V. (c. 47. pag. 313.): ἀπὸ τοῦ εὐάστης. *Ant. Aug.* *Ovantes ab eo clamore.* Hanc opinionem refellit Plutarch. in Marcello (c. 22.), aitque *ovationem* dici ab *ove*, quam ovantes immolabant, cui potius assentior quam Becmano, qui *ovo* dictum putat, quasi *evo* ab εὐάζω, *evan* clamo. A festivitate Bacchi. *Dac.* *Ovare* interposito digamma dictum pro *oare*, idque nihil nisi ὠάζειν, i. q. εὐάζειν.

Ovalis. Vid. Plin. lib. XV, cap. 29. Gell. lib. V. cap. 6. Vide etiam *myrtea*. *Ant. Aug.* *Ovalis corona;* ex myrto Veneris fronde, quod non Martius, sed quasi Venerius quidam triumphus esset ovatio, quae decernebatur cum aut bella non recte indicta, neque cum iusto hoste gesta fuerant, aut cum hostium nomen humile aut non idoneum, ut servorum piratarumque, aut deditione repente facta sine pulvere, ut dici solet, incruentaque victoria obvenit. *Dac.* *Myrtea.* Cf. supra *Myrtea.* *Goth.*

Obvaricator. A *varus*, *varare* et *varicare*, *obvaricare* et *obvarare*, impedire. Ennius Achille (apud Non. in *Obvarare* pag. 147.): *nam consiliis obvarant, quibus tamen concedit hic ordo.* Obvaricare de itinerario auspicio dicitur. Horat. (Carm. III, 27, 5.):

Rumpat aut serpens iter institutum.

Dac.

Oufentina. *Oufentinae.* Perperam *Lucretius* pro *Lucillius*, ut apud Varronem (p. 370. et p. 27. Sp.). *Scal.* Verum est quod ait alios eidem tribui adscriptos fuisse, nam crescente ob novos cives frequentia tribus Oufentina cum Falerina fuit addita a censoribus L. Papirio Crasso et C. Moenio. Liv. (lib. IX, 20.). *Dac.* *Oufentina.* Ufentina. *Oufente.* Ofente. *Lucretius.* Lucillius. *Goth.*

Oscillum. (Ad p. 193.) Quod in fine deest, poterit addi ex iis, quae scribit Hyginus fabula CXXX. et lib. XI. de signor. caelest. historia, verbo *arctophylax;* et interpres Arati Latinus verbo *canis.* Hi oscillum ita fieri ab Atheniensibus scribunt, ut tabula interposita pendentes funibus se iactarent, et vento moverentur. Nonnihil hac de re Macrob. lib. I. Saturn. et Serv. I. Georg. *Ant. Aug.* Lege: *ab eo quod os cillere.* Notum *cillere* esse movere; de personis Virgilius (Georg. II, 389.):

Oscilla ex alta suspendunt mollia quercu.
Oraque corticibus sumunt horrenda cavatis.

Meminit et Maurus Terentianus. De oscillis satis in Ausonium anno superiore. Quare τὸ Cunarum in funium docti viri mutare voluerint, non video. *Scal.* *Oscilla*, festa in honorem Icari et Erigones ab Atheniensibus instituta. Aliis in honorem Bacchi Virg. XI. Georg. (II, 389.):

Oraque corticibus sumunt horrenda cavatis
Et te Bacche vocant per carmina laeta tibique
Oscilla ex alta suspendunt mollia quercu.

Graecis αἶωραι dicta. Vid. Hesych. in αἰώρα, in iis fune de tigno vel arbore religato, vel etiam transverso tigno, de arbore suspenso, in aere librati sursum et deorsum ferebantur; dicta oscilla ab *ore* et *cilleo*, moveo. *Nec desunt qui exemplum Graecorum.* Nempe Atheniensium; quae infra desunt, sic supplenda arbitror: *per simulationem suspendii diem festum oscillationis instituerunt;* totam hanc historiam fuse Hyginus fabula CXXX. Vide et Servium ad Virg. Georg. II. loco supra laudato. *Dac.*

Ostentum. Attii versus mendosus est. *Ant. Aug.* De Attii versu vide secundum coniectaneum (pag. 88. Steph.). C. Gracchi verba: *quod unum nobis inostentum, ipsis inusum asportatur. Inusum* eleganter, *inusitatum. Scal.* Ait ostentum pro prodigio substantive dici, item adiective pro ostentato. Supple igitur in-

fra *sed etiam participialiter pro ostentato testimonio est* etc. Servius I. Georg. (p. 84. ed. Dan.): *Obtenta sicut ostenta, ab eo quod est enim ostendor veteres participium ostentus, non ostensus dicebant. Ipse alibi: praetentaque Syrtibus arva. Terent. in Eunuch.* (III, 5, 56.): *an ego occasionem mihi ostentatam tam brevem. Similiter est illud in Phormione: Neque me nunc domum reciperem, ni mihi esset spes ostentata huiusce habendae.* Non dubium est, quin Servius in utroque loco Terent. legerit *ostentam. Attius in Bacchis.* Eius propemodum deplorata sunt verba. Lege, ut optime Scaliger in coniectaneis (pag. 88. Steph.):

— — — *Pentheus*
Praesto cerritus nobis se stupens ultro ostentum obtulit.

Quod ex Bacchis Euripidis vertit Attius (211.):

Πενθεὺς πρὸς οἴκους ὅδε διὰ σπουδῆς περᾷ.

Dac. Irridetis. Irrides. *Asportatur.* Adoptatur. *Goth.* Accii locum sic legam:

Praesens se praesto cerritus nobis stupens
Pentheus ultro ostentum obtulit . . . .

Ostinet. Obstinet. Legendum in carmine *de caelo*, non *se caelo. Scal.* Puto legendum *obstenit*, nam ita recte pro *ostendit*, deperdita litera *d*. Ita *dispenere* dicebant pro *dispendere*; in vet. carmine legendum:

Sed iam se coelo cedens aurora obstenit.

Se coelo cedens pro *secedens coelo*, ut saepe veteres. *Dac. Si caelo.* De coelo. *Goth. Obstenit*, quod Dacerius volebat, nihil est, nam apud Plautum Mil. gl. 5, 14. *distennite ac dipennite* legitur, unde colligi potest, penultimam verbi *distenno* non corripi. Quare sic legendum coniicias:

Sed iam se caelo candens aurora obstinet.

ita ut verba *suum patrem* in sequenti versu posita fuerint et novum enunciatum inceperint. *Se obstinet* est *se ostendit.*

Oscines. Picus Feronius dictus a Feronia, ut Martius a Marte. Feronia, dea libertorum, in cuius templo raso capite pileum accipiebant; in eodemque templo Tarracinae sedile lapideum fuit, in quo hic versus incisus erat:

Bene meriti servi sedeant, surgant liberi.

quam Varro libertatum deam dicit, quasi Fidoniam. Haec primi ex schedis veteribus in Virgilium vulgamus. *Scal.* Varro lib. V. (pag. 252. Sp.): *Oscines dicuntur apud Augures quod ore faciunt auspicium.* Alitum autem aliae *oscines*, aliae *alites*. Plin. lib. X. cap. 19.: *Nunc de secundo ordine dicamus, qui in duas dividitur species, oscines et alites. Illarum generi cantus oris, his magnitudo differentiam dedit. Picus Martius, Feroniusque.* Feronius a Feronia, ut Martius a Marte. Servius ad illud VIII. Aeneid. (VIII, 564.):

Nascenti cui tres animas Feronia mater.

Feronia mater, nympha Campaniae. Haec etiam libertorum dea est, in cuius templo raso capite pileum accipiebant; cuius rei etiam Plautus fecit mentionem in Amphitruone:

Quod utinam ille faxit Iupiter ut raso capite portem pileum.

Dac. Alites. Vide supra *Alites. Aut.* Alites. *Ac.* Aut. *Immissulus.* Miluus. Alii Immussulus. Adde supra *Immusulus. Pica autem.* Picus autem. *Cecinit.* Crocivit. *Goth.*

Ostia. Scribe ex Festo *ad exitum Tiberis*, pro *ab exitu Tiberis. Fulv. Urs.* Flor. lib. I. cap. 4. de Anco Martio: *Ostiamque in ipso maris fluminisque confinio coloniam posuit.* Ait Festus *ostiam* adiective dici, subintellecta urbe sive colonia. *Dac. Ab exitu Tiberis.* Ad exitum Tiberis. *Goth.*

Osculana. (Ad pag. 193.) Pro *Ausculana.* Quae desunt, ita plus minus expleri posse videntur. *Sulpitius: Pyrrhum victorem vicit item imperator noster.* Titinii versus non tam divulsi sunt, quam lacunae praeferunt:

Haec quidem quasi Osculana pugna est, non secus.
Quia, hinc qui fugere impulsi, spolia colligunt.

Plauti versus haud scio an recte ex Nervolaria producantur. Constat enim eosdem legi in Sticho (I, 2, 34.):

Pi. *Osculum.* An. *Sat est mihi osculi vestri.*
Pi. *Qui amabo mi pater?*
An. *Quia ita meae animae salsura evenit.* — —

Scal. Quae infra desunt, sic expleo: *Brevi eundem regem devicerat Sulpicius Saverio item imperator noster.* Et verum est; nam a. U. C. 473. Valerius Laevinus a Pyrrho victus, qui Pyrrhus anno sequenti a P. Sulpi-

cio Saverione superatus, ut narrat Livius. Quamquam Plutarch. hanc secundam pugnam in consulatum Fabricii Luscini et Aemilii Papi reiicit, qui post Sulpicium consules fuere. Titinii versus sic legendi:

Haec quidem quasi osculana pugna est, non secus.
Quia hinc qui fugere impulsi spolia colligunt.

Scal. in schedis: *quia in fugere pulsi hinc spolia colligunt.* Forte:

Quia hinc fugere impolsi, hinc spolia colligunt.

Plautus in Nervol. Schedae: *Plautus in Nervolaria osculum sat est mihi . . . . qui amabo mi pater* etc. Deest tantum *osculi vestri. Quod inter cognatos.* Ait antiquis institutum, ut se cognati et propinqui maxime feminae se basio salutarent, de quo more apud Plautum et alios et in sacris literis abunde. *Dac. Ausculana pugna.* Alii *Asculana.* Depugnata fuit adversus Pyrrhum, teste Plutarcho. Proverbium de iis, qui victi vincunt. *Ambo.* Amabo. *Goth.*

Osorem. Plaut. in Prolog. (v. 14.) Poenul.: *Cupienti liberorum, osori mulierum.* Gloss. *osor*, μισητής, ἀρχαι; lege ἀρχαίως. *Dac.*

Obmanens. Sic *obtineo*, diu et fortiter teneo. Vide *ommentans. Dac.*

Offringi. Varr. I. de R. R. cap. 29.: *Quod prima aratione glebae grandes solent excitari, cum iteratur offringere vocant.* Virgilius vocat *prorumpere* (Georg. I, 98.):

Et qui proscisso quae suscitat aequore terga
Rursus in obliquum verso prorumpit aratro.

Dac. Ibi rectius legitur *perrumpit.*

Orare. In versu Ennii deest initio syllaba, puta: *Tu face vero* etc. *Ant. Aug. Orare*, dicere, causas agere. Varro lib. IV. (lib. VI, pag. 252. Sp.): *Oro ab ore, et perorat, et exorat, et oratio, et orator.* Inde oratores legati, quod reip. causam agerent. Ennius:

Orator sine pace redit regique refert rem.

Alii ab ἀρῶ, sive ἀρῶμαι, *precor.* Vid. *Oratores. Face vero.* Praemissa vocula sic versum integrum faciunt Scaliger et Columna:

Tu face vero quod te cum precibus pater oro.

Verba sunt Romuli Iovem precantis ut foedam suorum fugam sisteret, unde frustra est Festus, qui hic *oro*, *dico* interpretatur. In schedis legitur *tecum*, unica voce. Eleganter *precibus cum aliquo orare;* sic saepe veteres. *Dac.* Adde Nonium in *Orare* (pag. 360. Merc.) et eundem in *Orator* (ead. pag.). *Goth. Oratores dicti.* Aliud etymon vid. supra in *Adorare. Alii pro legatis appellant.* Alias Romani legatos appellant. *Legatus sum.* Legatus missus sum. *Coelius.* Caelius. *Misit.* Missi. *Pro decretoribus.* Pro deprecatoribus. *Exorator sim.* Exoratur. *Si quid oritur.* Si qui oratur. *Sertis et loci veteribus.* Et pro disertis elocutoribus. *Causam quoque eorum.* Causam, orationes, dissertationes quoque eorum. *Goth.*

Omnes occisi. (Ad p. 195.) De militibus et praefectis regis Antiochi loquitur Ennius, qui a L. Aemilio Regillo praetore inter Ephesum, Samum et Chium superati fuere. *Ubi mortis thesauri.* Vide in voce *favissae. Ait*, nempe Verrius, et sic saepe. *Mihi non satis persuadet.* Nam revera *obferre* potius anteferre, *obcurrit*, ante vel adversum currit; obiectus, ante iactus. Tamen *obferre* pro adferre a veteribus usurpatum ut *obferre vitium virgini, obferre iniuriam alicui.* Terent. (Hecyr. III, 3, 23.). *Dac. Ob. Accensi.* Incensi. *Obculit.* Obtulit. *Obiacent.* Vide *Obiacuisse. Goth.* Cf. supra *Ob praepositio alias.*

Occisitantur. Ut a *trudo*, *trusito*, sic ab *occiso*, *occisito. Dac.*

Osi sunt. Ab obsoleto *odio*, quod ab antiquo ὀδύω, unde ὀδύσσω, unde ὀδύσσομαι. Orae codicis sui adscripserat doctiss. Guyetus, odio, ἔχθω, ἔχθος, ὄνθω, ὄθω, *odo*, odi, osus, exosus, perosus etc. ἔχθω, ἔχθρω, ἔχθρος etc. *Dac.*

Ob os. Supple: *ob os ad os significare ait Verrius, item ut* etc. *Dac. Testatus.* Testatum. *Goth.*

Obsonitavere. In verbis Catonis mendum esse opinor, et post verbum *antea* scriberem *denis*, vel aliquid huiusmodi. *Ant. Aug.* Puto Catonem scripsisse: *Qui antea per se coenitavere, postea centeni obsonitavere*, unde *obsonitare* Festus recte exponit convivari. Vide Macrob. de legibus sumtuariis. Ita enim omnino legendum: *quia lex cavebat de numero convivarum.* Oratorie igitur Cato opponit *per se τῷ centeni*, item *coenare τῷ obsonitare. Scal.* Sed vix puto latine opponi posse *per se τῷ centeni.* Quare coniiciebam legi posse: *Qui antea singuli coenitavere postea* etc. vel etiam, *qui antea pro se coenitavere postea centenis obsonitavere*, vel quod unice placet, puto deesse numerum impensae quae *centenis* respondeat, quasi, *qui antea*

denis coenitavere, postea centenis obsonitavere. Dac. *De lege Orchia.* Ne legi Orchiae. Goth. *Postea centenis.* Postea denis. *Idem.*

Ostentas. Ait etiam dici feminino genere ut *salute ostenta*, Varro lib. III. rerum divinarum; et supra *Ostentum senem.* Dac.

Opigenam. Iunonem enim utero laborantes invocabant. Apud Terent. (Andria III, 1, 15.):

Iuno Lucina fer opem.

Dac. *Quae laborantes utero puellas Ter vocata audis.* Horat. Carm. III, 22, (2. seq.). Goth.

Oletum. Male hic Festus *oletum* stercus humanum interpretatur, nam locum olentem significat. Sic post Veranium dixit Persius Sat. 1, (112.):

— — *Hic inquis, veto quisquam faxit oletum.*

Hic Veranius scripserat de rebus pontificalibus. Dac.

Orcus. Orcum. Lege cum Lipsio: *Ab antiquis dictum urgum*, ait enim Verrius ab urgendo *urgum* dictum, postea *g* mutato in *c*, *urcum* et *u* in *o orcum*, quod ad mortem urgeat. Sed hic merito veterum testimonia Festus desiderat, verisimilius igitur *orcum* esse a Graeco ὅρκος, *iuramentum*, quod iuramenti Deus sit *orcus*, Pluto. Dac. *Orcus.* Vide Varronem (V, p. 73. Sp.) *Exemplorum.* Exempti. *Uragum.* Urgum. Lips. III, quaest. 20. Goth.

Offendices. Addo ex latinis glossis: *offendices, nodi quibus libri signantur.* Scal. Amenta infra mentum pertinentia, quibus apex, sacerdotum pileus retinebatur. Item alia quaevis gloss. Isidor.: *Offendices, nodi quibus libri signantur.* Lege infra: *Veranius Coriola existimat*, etc. *Coriola*, diminutivum a *corium.* Dac. *Choriola.* Coriola. Goth.

Olvatium. (Ad pag. 196.) Fortasse corrupte legerunt, pro Olus atrum, unde coniectura coacti sint interpretari id, quod in rerum natura non est. Scal. Negat Scaliger id unquam fuisse in rerum natura, atque adeo suspicatur corruptum esse pro *olusatrum* herbae genus quae *serpentaria minor* officinis et pes vituli dicitur. Sed optime Meursius *olvatium* asserit, et Festi interpretationem tantum reprehendit. Olvatium enim nihil aliud esse quam quod in ollis coctum est, ut *testuatium* quod in testa. Varr. lib. IV. de L. L. (V, p. 110. Sp.): *testuatium quod in testu caldo coquebatur, ut etiam nunc matralibus id faciunt.* Ab *ola* igitur pro *olla olvatium*, ut a *testa*, *testuatium.* Dac. *Olvatium.* Olus atrum. Goth.

Obiacuisse. Lege, *ante iacuisse.* Dac. Adde quae notata sunt in *Ob praepositione.* Goth.

Occultum offerre. Lege: *occultum efferre significat sub terram ferre, ponere.* Dac.

AD LIBRUM XIV.

Praeceptat. Saepe praecipit. Sunt enim verba in to frequentativa, ut saepius, a supinis derivata, u in o mutato, ut scripto, edicto, domito etc., de quibus vide Priscianum VIII. c. de speciebus verborum (c. 14. §. 74. tom. I, pag. 412. seqq. Kr.). Goth.

Pa pro parte. (Ad p. 196.) Lege *par*, quia semper integram priorem syllabam usurparunt. Hoc autem a Doriensibus translatum, qui extremas vocum partes abscindebant, vel dimidiatas tantum voces pro totis usurpabant. Sic δῶ pro δῶμα· κρῖ pro κριθή· ἔρι pro ἔριον, et similia. Sic Osci *coil* dicebant pro *coilum*, id est *coelum.* Ennius:

— — *Divum domus altisonum coil.*

Nisi potius dicamus, ista *par*, κρῖ, δῶ, χρῖ etc. primigenias esse voces utpote simpliciores, quibus postea sequens aetas litteras addidit. Sic Salmas. in Hellen. χρῖ et δῶ antiquiora putat, quam χρῖμνον et δῶμα, idque mihi eo probabilius videtur, quod Osci, quorum lingua antiquior Latina, *coil* dixerunt, quod postea Latini *coilum.* In schedis scriptum *po pro potissimum.* Dac.

Promenervat. (Ad p. 196.) A *Menerva* menervare et promenervare. Vide *Minerva.* Illud *item* non mutandum est, ut viris doctis visum fuit. Nam hocce caput continuo post *praeceptat* et *pa pro parte* legebatur, ubi de Saliari carmine. Dac. Alii *promenerat*, alii *promoverat.* Goth.

Praedotiont. Puto scriptum fuisse *praeoptinunt* vel potius *praeoptinant. Opto, optino: praeopto, praeoptino*, ut *nego, negino.* Doctiss. Meursius legebat *praedopiunt*, ab obsoleto *opio*, unde *opto*, ut ab *apio apto* etc. *Praeopiunt d* inserto *praedopiunt.* Dac.

Prospices. Lege *Prospica.* Naevius: *Tibi prospica ac dispice*, id est *prospice, dispice.* Dac.

Poesnis. Sched. *pesnis pro pennis* etc. Sed priorem lectionem retineo. Vide *Scensas. Dac.* Vide supra *Pennas. Goth. Casmenas.* Vide supra *Dusmoso. Idem.*

Polteio. Forsan e Saliorum carminibus. *Dac.*

Polet. Sic *oli* pro *olli*, ut iam alibi dictum est. *Dac.*

Plusima. Vide supra in *Pignosa. Dac. Plisima.* Plurima. *Goth.*

Pretet. Erravi supra ad v. *Expretus*, ubi, quum *pretus* antiquis pro *pletus* dictum esse ostendissem, verbum *interpretari* indidem trahendum esse autumavi. Descendit enim *interpretari* et *interpres* haud dubie a Graeco *φράζω*, cuius antiqua forma fuit *φράδω*, quae in aoristo *πέφραδον* adhuc superest. Ei respondet Gothicum *Frathja*, *froth*, dico; omnibus autem subest radix Indica *pratshh*, interrogare, dicere, appellare, ex quo Latinum *pretor* et *pres*, *pretis* explicatur. Locus autem Festi corruptus sic erit restituendus: *Pretes, -tem, interpretes, -em, prisce.* Credibile enim est, apud Priscos in usu fuisse *pres*, vel potius *pretes*, simplex, licet Priscianus se invenisse neget lib. XIV, 3. tom. I, pag. 599. Kr. *Interpres, cuius simplex, id est pres, in usu non inveni.* Monet Vossius, *pretis* fortasse nominativum dixisse veteres; mihi potius *pretes*, verbali forma, ut *vates*, initio dictum esse videtur.

Perfines. Sched. *perfines*, *perfringas*, sed malo *perstringas*, nam proprie de aratoribus, qui aratro finitima arva perstringunt; *perfines* pro *perfinias* duplici coniugatione, ut multa. *Dac.*

Promerion. Corruptissimus locus, si quis alius. Legendum ita haud dubie: *Promerito, praecipuum, praeter ceteros meritum, ut pro medio, hoc est participem et pro indiviso dicimus.* Quae verba quantum Latini sermonis intererat salva atque incolumia mansisse, nemo non videt. *Scal. Promedio* dicebant pro participe, quia pars est dimidium. Vide quae notamus Od. I. Horat. *Dac.* Alii *promorium.* Fortasse *Promerium. Goth. Promedium.* Promedio. *Idem.* Legendum videtur: *Promeritom, praecipuum, praeter ceteros meritum. Ut promeret, hoc est, participat. Aut pro indiviso accipimus.* Haec enim postrema docent, Festum non attulisse verbum quod plane esset antiquatum atque abolitum, qua de caussa omnia ista interpretum somnia *promorion*, *promedium*, alia, plane reiicienda sunt. Rectissime autem Festus. *Promeritum* enim est *meritum* aut pro aliquo, aut quod prostat et facile agnoscitur; igitur *promeritus* praeter ceteros meritus. Tum *merere* et *mereri* propria ac nativa significatione nihil est nisi Graecum *μείρω*, *μείρομαι*, *μερίζω*, *μερίζομαι*, intransitive si accipitur, i. e. partem capere, participare. Igitur *stipendia merere* est partem capere stipendiorum; *bene de aliquo mereri* est an iemandem antheil, viel antheil nehmen, quasi in partem alicuius mali venire, h. e. *εὖ ποιεῖν.* Quare Festus *promeret*, participat interpretatur. Denique *promeritum* pro indiviso esse acceptum cum ait, respicit haud talem verbi usum, ex quo *promeritum* vel plenam atque integram portionem, vel hominem, qui plane in partem venit, denotat. Sed nunc quidem huiusmodi notionis apud Scriptores Romanos nec vola nec vestigium.

Privivio es. Lege: Privoes, privis, singulis. Privoes, privis, ut oloes ollis; Pilumnoe, Pilumni; poploe, populi etc. *Scal.* Schedae: *Privivio es privis, id est singulis. Dac.* Legendum, ut Ursinus vidit, *Privicloes*, vel potius *privoloes* deminutiva forma, eadem quae est in v. *singulus.*

Petilam suram. Non video, cur petilam suram Scaevola albam equi ungulam interpretetur. Nam petilus est siccus, tenuis, exilis, strigosus, macer, a Graeco *πέταλον*, folium, et quia folia exilia sunt, inde omnia tenuia et strigosa *petala*, *petila* dicta. Lucilius:

Insignis varis et cruribus atque petilis.

Est igitur apud Naevium petila sura, sicca sura et substricta, cuiusmodi qui habent, equos *κακοσκελεῖς* vocat Xenophon. *Dac. Sustrictam.* Inde Nonio (pag. 149. Merc.) *Petilum* tenue et exile. *Goth. Interpretatur.* Interpretantur. *Idem.*

Pilumnoe poploe. Hoc est Pilumni populi. *Scal.* I. e. Romani pilumni, id est Romuli nepotes, quia Romulus a Pilo Pilumnus dictus est a Saliis, ut Mars a Pico Picumnus, et ita intelligendus hic locus, qui Festum fefellit, neque enim *Pilumnoe* est rectus pluralis, ut ille existimavit, sed secundus casus numeri singularis, populus Pilumni, quod Meursio animadversum. *Dac. Hostes.* Hosteis. *Goth.* Non potest esse genitivus *Pilumnoe;* genitivus enim in *i* ex locativo Indico ortus est, qui in *i* exit.

Praepetes. Praepetes aves dictas quidam putant, quia volantes se offerunt. Nam praepetere est, avem auspicanti se offerre, unde praepetes aves dicuntur, quae se ante auspicantem ferunt. Nam antiqui *praepetere* dicebant pro anteire. Servius in fragmentis (pag. 414. ed. Dan.): *Praepetes sunt, quae secundo auspicio ante eum volant, qui auspicatur. Aves autem aut oscines sunt, aut praepetes. Oscines, quae ore futura praedicunt. Praepetes, quae volatu augurium significant, cum sunt prospera. Sed praepetes aut superiora tenent*

et praepetes vocantur, aut inferiora et dicuntur inferae. Praepetes autem ideo, quia omnes aves priora petunt volantes. Vide etiam Gellium lib. VI. cap. 6. *Scal.* Servius in lib. III. Aeneid. (Serv. pag. 287. Dan.) ubi, ut vides, ille *praepetes* a *prae* et *petere*, quod et Festus sensit. Sed en tibi eiusdem Servii locum alterum non minus illustrem ad illud VI. Aeneid. (15.): *Praepetibus pennis. Praepetes autem*, inquit, *dictae, vel quod priora petant, vel summi volatus, vel quae praepetit volatum, vel quae secundum auspicium facit. Et quidam praepetes tradunt non tantum aves dici, quae prosperius praevolant, sed etiam locos, quos capiunt, quod idonei felicesque sunt. Unde bene Daedali pennas praepetes, quia de locis, in quibus periculum metuebat, in loca tutiora pervenit.* Quem Servii locum illustrat Gellius lib. VI. cap. 6., ubi etiam docet praepetes aves L. Claro dictas videri, quas Homerus *τανυπτέρυγας* appellat Iliad. τ', (XIX, 350.) quod porrectis et patulis alis praetervolarent. Inde Gloss. praepetes *τανυπτέρυγες*, alis patulae. Ceterum etymon Festi et Servii a *prae* et *peto* mihi caeteris praestat. Neque minus sic locis, quam avibus possit accommodari. At Turnebus ait a *προπετές*, quod est pronum ad labendum, et *praepetere* a *προπετέσθαι*, quod censet etiam Scaliger in Aetnam. *Dac. Quam petamus*, quae praepetamus, alii *quae petamus. Goth.*

Pilare. *Φιλήτης* Hesiodo, et *πιλήτης* Aeolice. *Scal.* Sunt qui Graecae originis putant. *Pilare* prima syllaba producta *furari*, Graecis enim *φιλήτης* fur dicitur. Hesiod. (Op. 373.):

Ὃς δὲ γυναικὶ πέποιθε, πέποιθ' ὅγε φιλήτῃσι.

Φιλήτης, Aeolice *πιλήτης*, ab obsoleto *φιλάω*, *φιλῶ*, unde pilo, compilo, nisi potius pilare sit a *πιλεῖν*, stipare, densare et postea pilare, furari, quia fures stipant ea, quae furantur. *Dac.* Vide supra *Compilare. Goth. Plures*, fures. *Idem. Fures piletas* fures *πειράτας*, alii *plures*, alii *fores*, alii fures *φιλήτας*. *Idem.* Apud Hesiodum l. c. nunc editur *φηλήτῃσι*. Spohnius tamen *φιλήτῃσι* praetulit. Vid. Gaisf. ad Hes. l. c.

Pilat. Prima correpta. Accius: *Tunc primum pilabant genae*, id est pilis vestiri incipiebant. Inde Gloss. *pilo, as*, *τριχόω*. *Dac.* Pilare ut plumare dicitur Nonio (pag. 39. Merc.). *Goth.*

Pila. Structura ex lapidibus, caementis aut lateribus ad aliquid sustinendum. Sed quomodo *ab opponendo pila?* Unice placet doctiss. Vossii coniectura *ab oppilando.* Pilare enim est stipare, densare, firmare. *Dac.* Glossis *κρηπίδωμα*. *Goth.* Quam nihil agant, qui hodie in etymologia linguae Latinae nullam nisi Graecam et Latinam linguam respiciunt, hic locus satis ostendit. *Pilam* Döderlinus Etym. Lat. tom. IV, pag. 437. a *pago*, *pepigi*, per deminutionem dictum putat a *pilare;* quum sermo Indicus omnium istorum verborum, quae huius sunt similia fontem et originem satis ostendat. Tres enim inveniuntur verborum radices, quae huc pertinent, *pĭl*, emittere, proiicere, unde descendit *pĭla*, (Ball); *pīl*, reniti, arcere, unde descendit *pīla*, structura ex lapidibus (Pfeiler), et *pīlum*, iaculum (Pfeil); *pŭl*, eminere, magnum fieri, unde orta *pĭlus*, ἡ θρίξ, et *pĭleus*, tegmen capitis, e pilo factus. Iam his intellectis quis est, qui in mentem inducat, aliam praeter istam originationem ex sermone Sanscrito circumspicere? Desinant igitur tandem aliquando hariolari viri docti, et ad sobriam certamque originandi viam redeant, qua semel patefacta, nihil magnopere auxilii aliunde exspectari posse, satis superque intelligitur.

Pilentis. Vide *Matronis. Ant. Aug.* Vide Liv. lib. V. cap. 25. *Dac.*

Pilani. Proprie Triarii, totusque eorum ordo pilus dictus. *Dac.*

Pellicum. Galerum. Lege *pellitum.* Galeri enim ex pellibus fiebant. Sueton. (apud Servium ad Virg. Aen. II. pag. 263. ed. Dan.): *Galerus pileus ex pelle hostiae caesae. Dac.* Apud Servium l. c. haec leguntur: *Sytonius tria genera pileorum dixit, quibus sacerdotes utuntur: apicem, tutulum, galerum. Sed apicem pileum subtile, circa medium virga eminente; tutulum pileum lanatum metae figura; galerum pileum ex pelle hostiae caesae.* Eundem citat Servius alio loco sic (pag. 492. Dan.): *Sitonius in libro de genere vestium dicit tria esse genera trabearum* cet. Qua de caussa delendum videtur in fragmentis Suetonii opusculum eius, quod inscribitur: *De re vestiaria liber.* Non enim Suetonius, sed *Sitonium*, vel *Sithonium* librum eiusmodi scripsisse testatur Servius.

Pellexit. Vide *Adlicit* et *Lacit.* Pellicere etiam in XII. tab. pro carminibus elicere: Neu alienam segetem pellexeris, hoc est, ut Virgil. et Tibull. dicerent, *traduxeris. Dac.*

Pelluviae. Vide *Malluviae. Dac.* Adde infra *Polubrum.* Glossis *ποδονίπτης pelluvium. Goth.*

Pellem habere. Pellibus ferarum, praecipue leonum, tegi solebant primis temporibus. Virgil. II. Aen. (722.):

— — *Fulvique insternor pelle leonis.*

Dac.